Yu 18657

DJELA

ĆIVA FRANA GUNDULIĆA.

DRUGO IZDAŃE.

(SA DVIJE SLIKE).

ZA ŠTAMPU PRIREDIO

ĐURO KÖRBLER.

NA SVIJET IZDALA

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

U ZAGREBU 1919.

NADBISKUPSKA TISKARA.

591.8205
S795

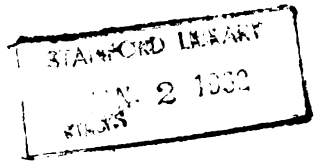

PREGLED SADRŽAJA.

Strana

Predgovor . . . . . *VI*

Ispravci i dodaci . . . . . *VIII*

ĆIVO FRANA GUNDULIĆA.

I. Život i rad Gundulićev I

II. Rukopisi i izdańa ‚Osmana' XXIV

III. Rukopisi i izdańa ostalih pjesama XCIX

IV. Novo izdańe ‚Osmana' CII

DJELA ĆIVA FRANA GUNDULIĆA.

I. Arijadna 1

II. Prozerpina 63

III. Dubravka 123

IV. Dijana 181

V. Armida 185

VI. Pjesni pokorne 191

VII. Od veličanstva božijeh 215

VIII. Suze sina razmetnoga 221

IX. Ljubovnik sramežljiv 259

X. U smrt Marije Kalandrice 269

XI. Ferdinandu II. knezu toskanskomu 281

XII. Osman 289

DODATAK.

I. Pjesme, što ih Ohmućević ima u svom rukopisu *1*

II. Prijevod Tassova ‚Jerusolima slobođena' I. pjevańe *5*

„ „ „ „ II. pjevańe *21*

III. Sorkočevićeva dopuna pjevańa 13. i 14. (14. i 15.) ‚Osmana' *40*

IV. Sorkočevićeva poslanica Brńi Gamańiću o ‚Osmanu' i ńegovoj dopuni (nedovršena) *63*

V. Zlatarićeva dopuna pjevańa 13. i 14. (14. i 15.) ‚Osmana' *74*

VI. Dopuna pjevańa 14. i 15. ‚Osmana' u budimskom izdańu *82*

VII. Mažuranićeva dopuna 14. i 15. pjevańa ‚Osmana' *90*

PREDGOVOR.

Mjeseca oktobra 1916. povjerila mi je Jugoslavenska akademija u Zagrebu, da priredim za štampu novo kritičko izdańe Gundulićevih djela, pošto se napokon ipak jednom rasprodalo prvo izdańe tih djela, koje je još godine 1877. izašlo u ńezinu zborniku ‚Stari pisci hrvatski' (knìga IX.) i štampalo se, kao i ovo, u šest stotina primjeraka. Da za ovo izdańe upotrijebim nekoliko najznatnijih rukopisa, u početku mi se godine 1917. dala potpora od tisuću kruna iz dohodaka Akademije za put i boravak od pet nedjeļa u Dubrovniku i od jedne nedjeļe u Sarajevu. Rād sam u Dubrovniku mjeseca augusta 1917. svršio, nadam se, kako vaļa: pomogli su mi kod toga mnogi tamošńi obrazovani i požrtvovni ļudi, od kojih samo neke mogoh napose spomenuti na svom mjestu, pa zato ovdje zahvaļujem svima zajedno. U Sarajevu nijesam ništa opravio, kako je rečeno na str. XXXVI., pa zato odoh odande ravno u Beč, da ondje u dvorskoj biblioteci proučim tri rukopisa, predańe vlasništvo sada već pokojnoga Dubrovčanina, vrijednoga Vicka Adamovića († 9. januara o. g.). U Beču sam mimo to imao izobila prilike ogledati i rukopise Gundulićevih djela u biblioteci profesora dra. Milana viteza Rešetara, koji mi je prokušanim savjetima uopće najviše pomogao, kad spremah ovo izdańe, pa i ńemu izričem srdačnu zahvalnost.

Premda nijesam slavist po zvańu, od čiste se ļubavi za Dubrovnik i ńegova prvaka Giva Frana Gundulića dadoh na tegotni ovaj posao, i to upravo u najnezgodnije vrijeme, treće i daļih ratnih godina, ne nahodeći kadšto prava razumijevańa za ń ni u onih ļudi, koji bi ga po obrazovańu i staležu svome morali imati. Znam i sām najboļe, da i zbog rata ovo izdańe nije sasvim dotjerano. U vremena su se mira naročito drame Gundulićeve mogle boļe spremiti: nemajući zasada stalno datiranih rukopisa za drame, kojih nije štampao pjesnik sām za života, ja ih ostavih i u ovom izdańu ponajviše onakove, kakove su i u prvom kritičkom izdańu. No tko isporedi ovo izdańe ‚Osmana' s prvim, priznat će mi, držim, bar

to, da sam se ozbiļno trudio, kako bi moje izdańe bilo boļe od prvoga, a ja sam zadovoļan i tim priznańem.

Na kraju izričem još srdačnu zahvalnost drugu prof. dru. Stjepanu Ivšiću, koji je uza sve obiļe svoga rada najpripravnije čitao tekst Gundulićevih djela u ovom izdańu i dao mi kod toga obiļe dobrih savjeta, pa prof. dru. Petru Karliću, koji mi je pomogao ispravļati štamparski slog ‚Osmana'. Ja sam se doduše i sām trudio, da i tekst i biļeške u ovom izdańu budu po mogućnosti bez štamparskih pogrješaka, no i ńihova je zasluga, što tih pogrješaka nema previše ni prekrupnih: u boļim i sređenim prilikama života, držim, ne bi ih uopće bilo.

U ZAGREBU, 21. februara 1919.

Đ. K.

ISPRAVCI I DODACI.

Str. III., redak 13. odozdo: „garbina uliza a Sigurat“ bit će, kako me upućuje prof. Rešetar, istovetna s ‚Grbavom ulicom‘, koja se pomiče u 140. pjesni razlikoj, st. 23. Đorđićevih pjesama (Stari pisci hrvatski, knjiga XXIV., str. 311., gdje se u bilješkama pomiče, da tri rukopisa mjesto ‚Grbave‘ imaju ‚Grbine‘).

Na str. XI., u retku 21. odozgo mjesto: ‚pokrsti‘ treba da je: ‚krsti‘.

Na str. LXXXVII., u retku 6. odozdo mjesto: ‚pritješti‘ treba da je ‚pritiještit‘.

Na str. LXXXVIII., u retku 7. odozdo mjesto: ‚ugonetnut‘ treba da je ‚ugonenut‘.

Na str. XCVIII., u retku 17. odozgo mjesto: ‚Івана . . . І‘ treba da je: ‚Ивана . . . И‘.

Na str. C., u retku 2. odozgo mjesto: ‚Matičevića‘ treba da je ‚Matijaševića‘, kako je na str. LI., u retku 21. odozgo.

Na str.	18.,	u stihu	406.	mjesto:	‚kôj‘	treba da je:	‚kôj‘.
„ „	19.,	„ „	448.	„	‚kigodi‘	„ „ „	‚kîgodi‘.
„ „	22.,	„ „	562.	„	‚ne će‘	„ „ „	‚neće‘.
„ „	65.,	„ „	16.	„	‚višńiem‘	„ „ „	‚višńijem‘.
„ „	66.,	„ „	53.	„	‚svjet‘	„ „ „	‚svìet‘.
„ „	81.,	„ „	516.	„	‚cvili‘	„ „ „	‚cvilit‘.
„ „	86.,	„ „	655.	„	‚verniem‘	„ „ „	‚vernijem‘.
„ „	96.,	„ „	865.	„	‚ko‘	„ „ „	‚kô‘.
„ „	110.,	„ „	1322.	„	‚rieći‘	„ „ „	‚rići‘.
„ „	114.,	„ „	1447.	„	‚svieti‘	„ „ „	‚svìetli‘.
„ „	288.,	„ „	249.	„	‚Druga‘	„ „ „	‚Duga‘.

Na str. 364. u stihu 273. mjesto ‚hrbom‘ (i u bilješci) treba da je ‚harbom‘ (vidi bilješku k stihu 417. devetoga pjevanja).

Na str. 376. u bilješci k st. 45. mjesto ‚nam‘ treba da je ‚man‘.

„ „ 396. u st. 486. mjesto: ‚ures‘ treba da je ‚ruse‘.

„ „ 403. „ „ 82. „ ‚budeć, slavja‘ treba da je: ‚budeć slavja‘.

„ „ 426. „ „ 138b. „ ‚da‘ treba da je ‚da‘.

„ „ 429. „ „ 205. „ ‚Kod‘ „ „ „ ‚Kon‘.

„ „ 429. u bilj. k stihu 241b.—244b. mjesto *M* treba da je *m*.

„ „ 439. u st. 414. mjesto: ‚Maćedonskih‘ treba da je: ‚maćedonskih‘.

„ „ 475. „ „ 742. i 744. mjesto: ‚cknienje‘ i ‚htienje‘ treba da je: ‚cknjenje‘ i ‚htjenje‘.

Na str. 495. u st. 374. mjesto ‚obluk‘ ispravnije je: ‚oblak‘ (vidi bilješku k stihu 593. devetnaestoga pjevanja).

Na str. 521. u st. 221. i na str. 522. u st. 223. mjesto: ‚Crna‘ treba da je ‚crna‘.

Na str.	530.	u st.	396.	mjesto	‚božicama‘	treba da je:	‚božicami‘.
„ „	577.	„ „	778.	„	’e	„ „ „	je.
„ „	592.	„ „	260.	„	‚usti‘	„ „ „	‚usti‘.
„ „	604.	„ „	500.	„	‚zaprieke‘	„ „ „	‚zaprjeke‘.
„ „	630.	„ „	65.	„	‚sa‘	„ „ „	‚se‘
„ „	640.	„ „	302.	„	‚vjerna‘	„ „ „	‚verna‘.
„ „	641.	„ „	304.	„	‚neizmjerna‘	„ „ „	‚neizmerna‘.
„ „	648.	„ „	45.	„	‚ćuti‘	„ „ „	‚ćuti‘.
„ „	658.	„ „	276.	„	‚ko ga‘	„ „ „	‚koga‘.
„ „	660.	„ „	303.	„	‚sluge, kê‘	„ „ „	‚sluge kê‘.
„ „	660.	„ „	314.	„	‚vezirove‘	„ „ „	‚vezierove‘.
„ „	670.	„ „	516.	„	‚prije‘	„ „ „	‚pri’e‘.
„ „	699.	„ „	364.	„	‚raciepjeni‘	„ „ „	‚rasciepjeni‘.
„ „	760.	„ „	996.	„	‚pedeset‘	„ „ „	‚peset‘.
„ „	*35.*	„ „	1185.	„	‚bosanke‘	„ „ „	‚bosanske‘.
„ „	*40.*	„ „	7.	„	‚unie‘	„ „ „	‚unije‘.
„ „	*56.*	„ „	432.	„	‚biće‘	„ „ „	‚biće‘.

Ćivo Frana Gundulića.

I. Život i rad Gundulićev.

Dosada se mnogo nastojalo oko toga, da dobijemo što više pouzdanih vijesti o životu i radu velikoga našega pjesnika. Život negov osvijetliše novim podacima prof. Josip Gelcich, arhivar državnoga arhiva dubrovačkog, Alfred Jensen, dr. Karlo Kovač, naslednik Gelcichev u arhivu dubrovačkom, koji pogibe na talijanskom ratištu (24. oktobra 1917.), i napose Dubrovčanin dum Niko J. Gjivanović, koji je pomljivo pretražio matice dubrovačkoga gradskog župnog ureda i rukopise staroga arhiva negdašńe dubrovačke nadbiskupije pa kod toga našao priličan broj zanimljivih vijesti o Gunduliću i o ńegovu rodu. O radu pak našega pjesnika imamo dosta obilatu literaturu, koja se počińe još u 18. stoljeću. No uza sve to u životu nam je i u radu Gundulićevu još danas mnogo toga nejasno ili uopće nepoznato, a i nema mnogo nade, da bismo kod građe, koja je dospjela do nas, život i rad ńegov igda mogli potpuno osvijetliti. Nitko mi dakle razuman neće zamjeriti, ako i moj prikaz života i rada Gundulićeva bude nepotpun.

* * *

Ćivo Frana Gundulića, kako se pjesnik sām naziva u spisima, što ih je štampao, bio je član stare plemićske porodice dubrovačke, koja je zavičaju dala čitav niz valjanih ljudi svake vrste zvańa. Mnogi su članovi te porodice počev od 14. stoljeća pripadali staroj bratovštini Antoninā, pa je ńezinim bratimom 1588. godine postao i Frano Ćiva Gundulića, otac našega pjesnika, zajedno s Franom Frana Gundulića, poznatim državnikom i zastupnikom svoga zavičaja u Rimu. U 17. stoljeću stali su se novi članovi rečene bratovštine bilježiti u osobitoj knizi, koja se dosada nije našla, pa tako ne znamo, kad je naš Ćivo postao ńezinim članom.

Dan i godinu ńegova rodeńa prvi je zabilježio Francesco Maria Appendini u predgovoru k Jakšićevu talijanskomu prije-

vodu „Osmana“ (Versione libera dell'Osmanide, str. 2.): prema vijesti, koju ima Sebastijan Slade (Dolci) u poznatom popisu dubrovačkih književnika (Fasti litterario-Ragusini, str. 33.), da je Gundulić umro 1638. godine u dobi od 50 godina, izračuna Appendini sasvim lako, da se naš pjesnik rodio godine 1588., a tomu doda i dan njegova rođenja, 8. januara, s nepouzdanim dodatkom „come leggesi presso qualche scrittore“. Ta vijest o godini i danu Gundulićeva rođenja, kao da je posve zajamčena, prijede docnije u sve književne povijesti i u mnoge rasprave o našem pjesniku, pa se i sada 8. januara svake godine svetkuje spomen njegova rođenja, ali ona nije samo nepouzdana, nego i neispravna, kako ćemo odmah čuti.

Frano Giva Gundulića, otac našega pjesnika, posta članom Velikoga Vijeća 26. oktobra 1587., kad mu je bilo 20 godina, i tek nakon toga se oženio Givom, kćerju Jerolima Gradića (de Gradis) i Mare, žene njegove, kćeri Marina Luke Sorkočevića (Sorgo, Sjerković), jer je ženidbeni ugovor njihov sastavljen 26. januara 1588. Givo je bio njihov prvjenac, ali se mogao roditi tek posljednjih mjeseci 1588. godine ili u početku godine 1589., možda upravo 8. januara 1589. S ovim bi se datumom bolje podudarale dalje dvije vijesti o njegovoj dobi. Po knjizi „Lo Specchio“ znamo, da je naš pjesnik postao članom Velikoga Vijeća 28. maja 1608. A od mladih se plemića dubrovačkih, da postanu članovima rečenoga vijeća, tražio dokaz o navršenoj dobi „annorum viginti numerandorum a conceptione“ t. j. mladi plemić, stupajući u Veliko Vijeće, nije morao tek navršiti 20. godinu života, nego je mogao biti i neko devet mjeseci mlađi. Tako nas i ta vijest upućuje na godinu 1589. kao godinu rođenja Gundulićeva. U drugu ruku, u zborniku dubrovačkog arhiva „Diversa Notarie“ (za godinu 1591. i d., fo. 75.) čitamo, da je 3. aprila 1592. došao k tadašnjemu notaru „S. Franciscus Jo. de Gondula“, otac našega Giva, koji „sponte emancipavit a se, et à nexibus paternis liberavit S. Joannem filium suum licet in aetate trium annorum constitutum“. Dalji sadržaj toga očitovanja doznat ćemo naskoro: zasada nas zanima samo vijest, da je Givo 3. aprila 1592. bio „in aetate trium annorum“, a u toj je dobi tada mogao biti, ako se rodio poslije 3. aprila 1588., ni po toj se dakle vijesti nije mogao roditi 8. januara 1588. Vjerojatno je po tom, kako je već rečeno, da se naš pjesnik rodio 8. januara 1589.

Ono očitovanje od 3. aprila 1592. dao je otac Givov unijeti u službenu knjigu „praesentibus ibidem S. Hieronymo Fr. de Gon-

dula, et S. Stephano Hier. de bobalio Tutoribus, seu maiore parte Tutorum dicti S. Joannis, et huiusmodi emancipationem cum gratiarum actione acceptantibus", a podjeljuje ńim sinu Givu i ńegovim skrbnicima „omnimodam potestatem et auctoritatem emendi quevis bona tam stabilia quam mobilia et quascunque proprietates venditas vel vendendas subtrahendi pretio seu pretijs quibusvis, nec non quevis bona vendendi, et quevis negotia contrahendi, et omnia alia faciendi, quae quilibet homo liber, et patriae potestati minime subiectus facere potest". Što je mladoga tada još oca nagnalo, da se odreče očinske vlasti nad trogodišńim sinom i da daļu brigu za ńega povjeri skrbnicima, nije nam poznato. U svesku zbornika „Tutores" za godine 1584.—1598. (fo. 138.) zabiļeženo je još 16. januara 1592., da skrbnicima našega Giva „cum auctoritate consueta" postadoše: „S. Franciscus Hieronymi bobalij, S. Stephanus Hieronymi bobalij" i „S. Hieronymus Francisci de Gondula". A iz zbornika dubrovačkog arhiva „Vendite di Cancellaria" upoznajemo rad rečenih skrbnika odmah poslije toga, kad su dobili ono ovlašteńe.

Već 28. aprila 1592. kupi Stjepo Jera Bobaļevića, jedan od rečenih skrbnika, u ime našega Giva „in publico incanto" ove tri nekretnine, koje su dotada bile vlasništvo „heredum q. S. Marini Luce de Sorgo", dakle dijelom i matere Givove:

1. „totam medietatem possessionis . . . positam in Terris novis jam emptam a q. Natale de Rugia" za 1201 dukat;

2. „medietatem domus . . , positam in cortinio a sirocca uliza, quae domus est pro indiviso cum heredibus q. S. Natalis de Tudisio" za 301 dukat;

3. „duas domos positas in garbina uliza a Sigurat" za 251 dukat (Vendite di Cancellaria, knjiga za g. 1591. i d., fo. 173.—175.).

Nekoliko dana kasnije, 4. maja 1592., potvrdiše tu kupńu Frano Jera Bobaļevića i Jero Frana Gundulića, ostala dva skrbnika Givova, potońi upravo onaj „dundo" iz posvete „Pjesni pokornijeh".

Gdje je bio onaj posjed „in Terris novis", o tom će biti govora kasnije, a zasad ću samo spomenuti, gdje su bile one kuće, što su ih skrbnici trogodišńega Giva kupili u gradu, i gdje je bila roditeļska ńegova kuća.

Prema popisu dra. Luja Vojnovića (Dubrovačko-gruške prodaje kućâ i ulice staroga Dubrovnika, Rad 196., str. 101. i d.) Široka je ulica istovetna s ulicom, koja se pored novijega službenog naziva „Čingrijina ulica" i danas tako naziva. Gdje je pak

bila „Via Garbina o Garbinna“, o tome Vojnović (na str. 119.) nije ništa pobliže zabilježio, no naša nas bilješka upućuje na to, da je bila negdje u blizini današnje ulice od Sigurate (Sigurata, Via di Sigurata ivi detta di Transfigurazione). Roditeljska pak kuća našega pjesnika bila je, kako doznajemo po kasnijoj jednoj ispravi u zborniku „Vendite di Cancellaria“, o kojoj će još biti govora, na uglu negdašnje ulice Crevljârâ (via Calcelariorum), današnje ulice Izmedu Bačvarâ, i Slavić ulice, današnje ulice sv. Barbare, u kojoj još danas dvije kuće imaju na gornjem podu vratâ grb porodice Gundulićâ. Kući, u kojoj se valjada rodio naš pjesnik, nestade svaki trag tek u najnovije doba, kad se na uglu ulicâ Izmedu Bačvarâ i sv. Barbare sazdala pravoslavna crkva. Dio grada izmedu rečene dvije ulice još se danas naziva Gundulićevom četvrti, pa i prostor, na kojem se u novije doba sazdala pravoslavna crkva, pripadao je prije toga porodici Gundulićâ.

Givo nije bio jedinac: osim njega imali su njegovi roditelji još dvoje djece, sina Mata i kćer Mariju. Mato bijaše otprilike tri godine mlađi, jer je došao u Veliko Vijeće 1612. godine, rodio se dakle prema tome negdje godine 1592. O sestri Mariji nemamo vijesti, po kojoj bismo mogli znati, kad se rodila, ali znademo, da se udala 1619. godine, pa kako su se Dubrovkinje oduvijek rano udavale, možemo pouzdano reći, da je i ona bila mlađa od svoja dva brata. U različnim ispravama o porodici Gundulićâ pomiče se još jedan brat našega pjesnika, Jero, no taj brat mora da je rano umro ili se zaredio, jer nigda nije postao članom Velikoga Vijeća niti se pomiče gdjegod u sačuvanim javnim ispravama onoga doba.

Oko polovine godine 1619. udala se, kako rekoh, Marija, sestra našega pjesnika, i to za Frana Lukarevića (de Luccari), sina Petra Frana i Ore, kćeri Andrije Marina Sorkočevića. Da ta sestra dobije prćiju prema svome staležu, valjalo je prodati znatan dio porodičnog imutka. U zborniku dubrovačkoga arhiva „Vendite di Cancellaria“, u knjizi za godine 1618.—1621. (fo. 54.) ima isprava o toj prodaji, a priopćio ju je u izvatku dr. Karlo Kovač (Archiv f. slav. Philol. XXXIV. str. 240.). Pošto je 13. maja 1619. dobio dopuštenje od Velikoga Vijeća, proda Givo Franu Miha Marije Gamanjića (de Zamagno) „totam medietatem possessionis positae in Terris novis in Topolo et Stedriza“, dakle posjed, što su ga za ú kupili skrbnici god. 1592., i to za 1200 dukata, a povrh toga se mati vjereničina morala obvezati čitavim imutkom, da će kupcu naknaditi svaki gubitak. Posjed u Topolom i Štedrici zacijelo je

bio mnogo vrijedan, kad se za ń dobila tolika kupovnina: po starijoj jednoj ispravi od 31. julija 1578. imao je on 14 „domus villanorum. qui dant solita pochlona“, no svota, koja se za ń dobila, nije, čini se, bila dovoljna za prćiju. Otac je ńezin morao prodati još dva posjeda u Konavlima. u mjestima Radovčićima i Dobruši današńe župe Gruda, i založiti prihod nekih kuća u ulici Crevljarâ, pa tako se sastavi nekako prćija za Mariju, 2400 dukata i 450 talira. No taj je brak jedva potrajao deset godina, jer Frano umrije 1630. godine i ostavi udovu ženu s više djece, kojima 19. augusta iste godine posta skrbnikom i naš pjesnik.

Naskoro iza sestrine udaje, 11. junija 1619., preuze Ǵivo po drugi put službu kneza u Konavlima, za koju je bio izabran još 29. aprila iste godine. Otkako je naime postao članom Velikoga Vijeća, i ńega dopadoše različne službe u zavičaju, isprva dakako tek niže, no već 18. maja 1615. posta prvi put knezom u Konavlima. a kad se vratio odande po drugi put, od godine 1621. unaprijed često bi vršio takove službe, za koje se tražila osobita stručna sprema, napose dobro poznavańe prava dubrovačkog. Od 1621. godine pa do smrti svake bi ga godine zapala takova koja služba, što kod malenoga broja odraslih plemića u onó doba nije dakako nikakovo čudo, pa je na pr. četiri puta bio „avvocato del proprio“, osam puta „console delle cause civili“. da i ne pominńem napose još nekoliko drugih, ponajviše pravničkih službа, što ih je do smrti vršio. I senatorom postade on 1636. godine, a dvije godine docnije članom Maloga Vijeća, pa da je doživio za ono vrijeme propisanu dob od 50 godina. bio bi dakako i on kojiput izabran za jednomjesečnog kneza republike dubrovačke.

Već dugi popis različnih službа, što ih je vršio u zavičaju, napose takovih, za koje se tražilo osobito pravničko obrazovańe (priopćio ga je po Gelcichu i Jensen, str. 93. i d.) upućuje nas na to, da je i naš Ǵivo poput ostalih plemića dubrovačkih morao imati izobila prilike, da se prema zahtjevima svoga zavičaja i staleža kako treba obrazuje. Takovo pak obrazovańe stjecali bi mladići dubrovački već odavno u školi svoga zavičaja, kojoj se svagda priklańala osobita briga, a svaki ju je mladi Dubrovčanin, pogotovu ako je bio plemićskoga roda, morao polaziti (vidi o tome Jireček ov članak o pjesniku Šišku Menčetiću, Archiv f. slav. Philol. XIX. str. 34. i d. s dodacima u istom časopisu XXI, str. 447., pa moje raspravljańe o školskim prilikama u Dubrovniku 16. stoljeća u Radu, knńiga 205., str. 136. i d.).

Upravo u doba Gundulićeve mladosti škola je dubrovačka imala nekoliko vrsnih nastavnika. Upravljao je ńom od godine 1590. ugledni Kamilo Camilli, rodom iz Siene u Toskani, koji je još prije toga pribavio sebi dobar glas kao valjan književnik: poznat je napose ńegov pokušaj, ne bi li s pet novih pjevańa dopunio i zaokružio Tassovu epsku pjesmu „Gerusalemme liberata". Već su doduše neki suvremenici ńegovi opazili, a danas se općeno tako sudi, da mu je taj pokušaj slabo uspio, jer kakogod je bio vještak u građeńu zvučnih stihova, pjesnička je snaga ńegova daleko zaostajala za Tassovom. No ta nam dopuna, kako se god sudilo o vrijednosti ńezinoj, potvrđuje, da je taj Toskanac bio neobičan poznavalac Tassova pjesništva, pa da je i učenike svoje mogao upoznati sa svima ńegovim ljepotama. Svakako je upravo od toga svog učitelja, koji i umrije u Dubrovniku kao počasni građanin 19. junija 1615., i naš Givo baštinio osobitu ljubav za besmrtno Tassovo pjesničko djelo.

S materinskim jezikom hrvatskim, znamo, maćehinski se postupalo u školi dubrovačkoj, pa da se u ńoj više marilo za talijanski, latinski i dapače grčki jezik nego za jezik, koji je ipak jedini vladao i u Dubrovniku i pogotovu u okolini ńegovoj, danas je gotovo općeno poznato. No upravo u Dubrovniku imao je mladi Givo izobila prilike, da upozna sve ljepote toga jezika. Dubrovnik bijaše i otprije i tada glavni trg za čitavu južnu Dalmaciju do Neretve, za Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Albaniju, pa tako se ondje češće i bolje mogao upoznati čisti i blagozvučni govor narodni, koji tako često sretamo u plodovima dubrovačke književnosti, naročito u 17. stoljeću. Neće biti tek slučajna pojava, da su tada i Bartuo Kašić i Jakov Mikalja upravo u Dubrovniku upoznali bogatstvo i prikupljali ljepote narodnoga govora. A još se prije ńih istakao kao dobar poznavalac materinskoga jezika svećenik Petar Palikuća, jedan od učitelja Gundulićevih, koji je s talijanskoga jezika vješto preveo na hrvatski i štampao (u Rimu kod Zannettija 1614. godine) kratak opis života i rada Karla Borromea. Jamačno i drugi neki ńegovi učitelji, ponajviše svećenici dubrovački, Marin Cupan, Pavao Andrijin, Frano Nikolin, redom sami pučani, kojih nije još sasvim zarazila talijanska kultura, voljeli su govoriti materinskim nego tudim talijanskim jezikom, bar izvan zidova školske sobe. Ne valja napokon zaboraviti, da se i u roditeljskoj kući našega pjesnika govorilo hrvatski, a dva puta da je on bio knez u Konavlima, koji su i danas poznati zbog čistote narodnog govora.

Talijanski nije Gundulić znao ni bolje ni gore od mnogih svojih sugradana. Bar jedini zasada poznati autograf njegov, pismo, što ga je kao knez u Konavlima 19. junija 1619. pisao senatu dubrovačkomu tužeći se na kriomčarenje vinom (sliku njegovu s prijepisom priopćio je dr. Kovač, Archiv f. slav. Philol. XXXIV. str. 244. i d.), potvrđuje najbolje, da mu talijanski jezik nije bio materinski, nego ga je tek u školi morao naučiti. Čini se uopće, da on nije poput drugih nekih svojih drugova pošao daljih nauka radi u tuđi svijet, u talijansko koje sveučilište, nego sve obrazovanje da je sebi pribavio samo u Dubrovniku i u školi dubrovačkoj.

U mnogim se, napose novijim književnim povijestima i raspravama o Gunduliću odrešito tvrdi, da je naš pjesnik svršio nauke u isusovačkoj školi u Dubrovniku, pa da je plod tih nauka i duboka pobožnost, koja se raspoznaje u pretežnijem dijelu pjesničkoga njegova rada. No ta tvrdnja ne može biti ispravna već poradi toga, što je isusovački red tek davno poslije Gundulićeve smrti preuzeo upravu škole dubrovačke i zaveo u njoj svoju naučnu osnovu. Ne želim time dakako reći, da on nije uopće nigda drugovao s kojim članom toga reda. Ta njemu je upravo isusovac. Dubrovčanin Givo Gradić, rođak po materi, pribavio dopuštenje crkvenih vlasti, da štampa u Rimu kod Zannettija pjesnički svoj prijevod nekih psalama Davidovih. A poznato je, da je i Bartuo Kašić, boraveći u Dubrovniku, upravo u porodici Gundulićâ imao više dobrih znanaca: medu njima bio je jamačno i naš pjesnik, ako ga Kašić i ne pomiñe napose. Bogobojazan život, čini se, bio je upravo osobina roditeljske njegove kuće. Sačuvala nam se naime oporuka njegove matere, napisana dosta čistim, hrvatskosrpskim jezikom, koja po mnogim pobožnim zapisima odaje, da je ta žena morala biti uzor prave katolikiñe, njezinu dakle sinu nije trebalo tek isusovaca, da postane pobožan.

Frano, otac našega pjesnika, umro je 1624. godine, pošto je dotle bio pet puta knez republike dubrovačke, ali ne ostavi oporuke. Mati pak njegova Giva preživje muža za tri godine i umrije negdje potkraj godine 1627., jer oporuka, koju je napisala još 6. februara 1627., unijela se u službenu knjigu „Testamenta Notarie“ tek 11. decembra iste godine, toga je dakle dana Giva jamačno i umrla. Priopćio ju je Jensen kao osobito znatan prilog za poznavanje pjesnikova života (Gundulić und sein Osman, str. 87. i d.) Po njoj doznajemo, da Givo i Mato u doba materine smrti nijesu još bili oženeni, a sestra njihova Marija da je tada imala

dvoje djece, kćer i sina. Treći sin Jero, koji je, kako rekoh, zabilježen u nekim popisima roda Gundulićâ, u toj se oporuci uopće ne pominje, zacijelo je dakle umro prije toga. Pored mnogih drugih pobožnih zapisa za mise, pa za redovnike i redovnice dubrovačke, ostavi vrijedna ta žena i prihod nekakove kućice „uz Rudanovu ulicu više Prijekoga“ za mise pokojničke. Prihod te kućice, 6 dukata na godinu, muž je njezin Frano jednom, 24. julija 1624., prodao rođaku Goru Palmotiću (de Palmotta), ocu pjesnika Gona (Vendite di Cancellaria, knjiga za godine 1621.—1625., fo. 111.): mati odredi i taj prihod za šest misâ na godinu, pa da se tri mise čitaju „u Malu Bratiu“, u franjevačkoj crkvi, gdje se pokapala porodica Gundulićâ, pa je ondje i naš pjesnik legao na vječni počinak, a tri „u Predikature“, u dominikanskoj crkvi, gdje se pokapahu članovi porodice Gradićâ, a među njima počivahu otac, mati i brat valjane te žene.

Iza smrti se materine naš pjesnik naskoro oženio, i to N i k o m, kćerju pokojnoga Šiška P e t r a S o r k o č e v i ć a i njegove udovice M a d e. Od svote, što ju je svaki plemić po ustavu morao uplatiti u državnu blagajnicu za svaku kćer, koja bi mu se rodila, da joj se isplati, kad se uda ili zaredi, dobi godine 1628. udovica Mada 4 dukata, a Givo, pošto se oženio, iste godine 26 dukata. Osobit kakav imutak nije ga, čini se, ni sa ženom zapao, kaošto mu i roditelji nijesu ostavili ne znam koliko blago. Svakako njegova porodica nije imala nikakovo pravo na onu kuću u J a k i n u, u koju se svratio poljski kraljević V l a d i s l a v, kad je godine 1624. po zavjetu putovao u Italiju, napose u Loret, a p o r o d i c a je G u n d u l i ć â, vlasnica one kuće, za spomen na tu časnu zgodu postavila u njoj lik mladoga kraljevića i prigodni latinski natpis. I zbornik arhiva dubrovačkog „Testamenta Notarie“ ima doduše oporuku trgovca B e n e d i k t a M a r i n a G u n d u l i ć a, u kojoj čitamo, da je taj trgovac godine 1578., kad je oporuka bila napisana, imao kuću u Jakinu, no u kakvoj je rodbinskoj vezi naš pjesnik bio s Gundulićima u Jakinu i je li igda bio u njihovoj kući, o tome ne znamo zasada ništa. Tako ostaje pustim nagađanem tvrdnja, da se naš Givo lično upoznao s kraljevićem Vladislavom, kad je on boravio u kući Gundulićâ u Jakinu, ili da ga je upravo taj pohod mladoga kraljevića potakao, da ispjeva „Osmana“.

Malo imamo vijesti o porodičnom životu Gundulićevu. Samo toliko nam je poznato, da od djece, što mu ih je rodila žena Nika, tri sina odrastoše. Najstariji od njih bio je F r a n o, koji članom

Velikoga Vijeća posta 28. septembra 1650., no je li se rodio upravo godine 1630. ili možda istom godine 1632., ne možemo stalno reći, jer tada su mladi plemići mogli kadšto ući u Veliko Vijeće i sa 18 godina, kako je n. pr. sa 18 godina došao u Veliko Vijeće 27. oktobra 1629. Ǵon, stariji brat Stjepa Gradića, a jamačno i pjesnik Ǵon Palmotić (de Palmotta), koji se prema tome rodio 1608. godine. Drugi ńihov sin Šiško dođe u Veliko Vijeće 25. oktobra 1653., rodio se prema tome godine 1633. ili 1635. Najmlađi pak sin Mato rodio se 6. februara 1636., kako čitamo u nekom kasnijem zapisniku arhiva dubrovačke nadbiskupije; kumovi mu na krstu bijahu Ǵivo Krsta Benešića (Benessa) i Mara, žena Dinka Sorkočevića, a u Veliko je Vijeće primļen 7. februara 1656. godine. Jesu li Ǵivo i Nika imali još koje dijete, pa im je možda umrlo odmah iza poroda. nije nam poznato.

U doba, kad se slavila tristota godišńica Gundulićeva rođeńa, godine 1888., nije se još znalo, gdje je on pokopan i kad je umřo. Zato mu se tada postavila spomen-ploča s latinskim natpisom u dominikanskoj crkvi u Dubrovniku. Istom kasnije se pouzdano doznalo, da je i on poput ostalih članova svoje porodice bio sahrańen u frańevačkoj crkvi u Dubrovniku, pa i kojega je dana bio sahrańen. U dubrovačkom se gradskom parohijalnom arhivu našla kńiga mrtvih iz onoga doba, a u ńoj ova biļeška, koju je priopćio i Jensen (str. 96.): „Adi 10 Xbre 1638. Sigr. Gio. Francesco di Gondola morì di Febre, stette amalato giorni 14. d'età d'anni 42 incirca, hebbe tutti i sacramenti, fù sepolto a Sto. Franc-co con Tratta Grande. — R. D. Stefano di Luca“ (vidi Споменик кр. српске академије XXV. od godine 1895.).

Nakon kratke dakle bolesti od jedva 14 dana umrije naš pjesnik. Tjelesno je morao biti dosta krepak i snažan, jer Stjepo Lučin (sin Luke), pleban crkve sv. Vlaha, koji ga je sahranio, a krstio mu je pred dvije godine i sina Mata, procijeni tada dob ńegovu sa 42 godine otprilike, premda je bio punih osam godina stariji, kako znamo. Nigda nećemo dakako znati, od kakove je bolesti umřo. Vrijedni je Stjepo Lučin zapisao doduše, da je umřo „di Febre“, ali to ńegovo odredeńe slabo je pouzdano, jer „Febre“ kao povod smrti čitamo odviše često u ńegovim „dijagnozama“. Po drugim vijestima umřo je Ǵivo od upale porebrice (pleuritis), a to bi moglo biti ispravnije. Pa ni dan smrti ńegove nije nam točno poznat. Jensen pomińe doduše nekakav običaj dubrovački, da se pokojnici pokapahu 48 sati nakon smrti kao i danas.

ali često sam dosada imao prilike obaznati, da se pojedini Dubrovčanin pokopao istoga dana, kojega je umro, ili odmah sjutradan iza smrti. Ta istoga dana, kojega preminu, sahranjena je i Nika, žena našega pjesnika.

Udovica Nika preživje svoga muža jedva za šest godina: pošto je bolovala dva mjeseca, umrije i ona „di Febre" 30. septembra 1644. U istoj knjizi, u kojoj je zabilježen dan, kojega je sahranjen naš pjesnik, isti je svećenik Stjepo Lučin zapisao ovu vijest o njezinoj smrti i pokopu: „Adi 30 Settembre 1644. — D. Nicha moglie di qm. Gio. Franc-co Gondola, morì di Febre, stette amalata 2 mesi, di età di anni 35 incirca, hebbe tutti i Sacramenti, fù sepolta a Sto. Franc-co l'istesso giorno. — R. D. Stefano di Luca".

Nika dakle bijaše neko deset godina mlađa od Giva. Oporuke ne ostavi ni pjesnik ni žena njegova, jer u bolesti jamačno nijesu slutili, da im se, još dosta mladima, tako brzo rastati sa životom. Zato ne znamo ništa o tome, tko se dalje brinuo za siročad djecu njihovu. Tek po kasnijem životu trojice njihovih sinova raspoznajemo, da se i za njih morao netko brižljivo starati, kako na pr. znamo za Gona Palmotića da je nakon smrti oca svoga odrastao u kući ujaka Mihaila Gradića. Moglo bi biti, da je upravo Gon preuzeo dalju skrb za njih. Pomljivo nas je naime istraživanje vrijednoga Nika Gjivanovića uputilo i u to, da Gundulić i Palmotić bijahu po materama, koje su obadvije bile iz porodice Gradićâ, „drugobratučedi", i taj stepen srodstva Stjepo Gradić da naznačuje (u uvodu k Palmotićevoj Kristijadi) izričajem „consobrini", a Appendini (Notizie istorico-critiche II, str. 235.) izričajem „cugino". I Giva naime, mati Gundulićeva, i Ora, mati Palmotićeva, bijahu kćeri dvojice braće Gradićâ, Pava i Mihaila.

Frano, najstariji sin Gundulićev, samo je kratko vrijeme, čini se, bio član Velikoga Vijeća, jer ga god. 1674. nahodimo već kao pukovnika u austrijskoj vojsci, kako doznajemo po pismu, što ga je opat Stjepo Gradić, rodak njegov, 5. maja iste godine pisao iz Rima senatu dubrovačkomu (vidi svezak 30. zbornika Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, napose str. 50. predgovora i pisma, na koja upućuje kazalo pod imenom Frana Gundulića). Gradić javlja u pismu senatu, da je car Leopoldo imenovao Frana zapovjednikom oklopničke neke pukovnije i komornikom: sad bi se on imao oženiti groficom Strozzi, dvorskom gospodom carice Eleonore, pa mu treba potvrda o tome, koje vrste i kako je staro njegovo plemstvo. Senat mu izda željenu potvrdu,

kako čitamo u daljim nekim Gradićevim pismima, a kad se on oženio uglednom tom plemkinjom, više se puta na molbu Gradićevu zauzeo za Dubrovnik preko moćnih svojih rodaka po ženi i znanaca, medu kojima bijaše i bailo mletački Morosini, kojega je riječ u Carigradu mnogo vrijedila. Umro je Frano kao ugledan general austrijski u Beču 1700. godine, i to, čini se, bez potomaka.

Bolje nam je poznat život Šiška, drugoga sina pjesnikova, koji sav svoj život osta u Dubrovniku, u dokolici se bavio pjesništvom, pa je kao pjesnik i on nešto vrijedio. Dosta kasno, pošto je već prevalio 30. godinu, oženi se on 14. novembra 1666. Marijom, kćerju Marina Crijevića (de Cerva), ali taj brak potraja tek nekoliko mjeseci, jer Marija umrije: može biti, da je i ona bila žrtva potresa od 6. aprila 1667. Po drugi se put Šiško oženio 16. decembra 1668. Katom, kćerju Jera Natleškovića (Nale), koji posta u ono vrijeme plemićem dubrovačkim. Taj je brak bio bogat djecom. U knjizi krštenih onoga doba čitamo, da se Šišku i Kati rodilo osmero djece, tri kćeri i pet sinova, a osim toga u nekim ispravama o rodu Gundulićâ pomiñe se još sin prvjenac Givo, koji se rodio 1669. godine, ali njegova imena nema u rečenoj knjizi krštenih, jer je umro valjda odmah nakon poroda, pa su ga možda samo za nuždu pokrstili. Drugi mu se sin Jero rodio 16. julija 1674., a kuma mu na krstu bijaše grofica Oktavija Margarita Strozzi, koja se upravo tada udala za Frana, brata Šiškova; no kumčetu njezinu nije bio dosuđen dug život, jer ime „Jero“ dobi na krstu i četvrti sin Šiškov, koji se rodio 20. augusta 1680. Treći sin njegov Givo, koji se rodio 13. februara 1678., poznati je potoñi plodni pjesnik, po kojem ime Gundulićâ zasja još jednom na Parnasu dubrovačkom. Najmlađi pak sin, koji se rodio 3. decembra 1682., bio je već posmrče, pa jamačno i zato dobi ime svoga oca Šiška, koji preminu mjeseca septembra 1682. kao knez grada Dubrovnika.

Nika, najstarija kći Šiškova, koja se rodila 28. januara 1671., kao šesnaestogodišña se djevojka mjeseca februara 1697. udala za Petra Frana Sorkočevića i uz drugu mu djecu, 30. septembra 1706., rodila sina Giva Frana (Franaticu), plodna pjesnika i okretna prevodioca Molièrovih i Goldonijevih komedija pa nekih talijanskih tragedija. Umrla je Nika 20. augusta 1712., Franatica se pak docnije oženio Jelom, kćerju Petra Gamañića (de Zamagnis), sestrom uglednoga opata Brñe Gamañića, i rodi s njom 1. junija 1749. sina Petra Ignacija, s kojim ćemo se sresti, kad budemo ogledali dopune i izdanja „Osmana“.

Dosta nam je slabo poznat život Mata, najmlađega sina Gundulićeva. Zapisnik onaj u arhivu dubrovačke nadbiskupije od 27. augusta 1680. bilježi o ńemu, da je za mladih dana bio vaļano odgojen „sendo stato alle scole publiche de Sacerdoti cattolici, che hanno havuto cura della bona sua educazione". Appendini ga (Notizie istorico-critiche II, str. 310.) naziva čovjekom umnim i učenim pomińući, da je ugledni Anzelmo Banduri ńemu dosudio neku, danas nepoznatu, raspravu o kršćanstvu u turskoj državi, koju je Sebastijan Slade (Dolci) držao za plod pera Pavla Gučetića (Gozze), poznatoga druga Gradićeva, koji preminu dosta mlad. I Mata pokosi smrt na stolici knezova republike dubrovačke, 23. aprila 1684. O porodici i radu ńegovu ne znamo zasada još ništa.

No o samom našem pjesniku Givu doznajemo po nekim pouzdanim vijestima još nešto zanimļivo. Star je i poznat običaj Dubrovčana, da rado dijele nadimke jedni drugima. Takav nadimak „Mačica" imao je i Givo, kako je prvi našao i priopćio M. Rešetar (Archiv f. slav. Philol. XXIII, str. 634. i d.) U knńizi naime „Le Glorie cadute dell' antichissima ed augustissima famiglia Comnena" (Venezia 1663.), u šestom se dijelu pod natpisom „Giuochi di fortuna" priopćuju različne pjesme o propasti porodice Komnenâ. Takovih je pjesama bilo i u grčkom, arapskom, hebrejskom, perzijskom i u slavenskim jezicima, ali se u toj knńizi nijesu štampale, jer štamparija nije imala potrebnih slova za te jezike. Ipak su se spomenula imena pojedinih pjesnika, a medu slavenskim je pjesnicima pored Rafaila Levakovića i Tome Jerinića spomenut i „L' Illustrissimo Signor Giouanni Gondola detto Maciza, Senatore grauissimo della Republica di Ragusa". Potvrdu za to, da je taj Givo Gundulić s nadimkom „Mačica" istovetan s našim pjesnikom, nahodimo u osmom dijelu knńige, u kojem se štampahu različne pjesme u pohvalu O. Vićentija Komnena, a medu dubrovačkim pjesnicima, kojih se pjesme nijesu mogle priopćiti zbog nestatka slovâ, pomińe se opet Givo Gundulić Mačica, „Senatore grauissimo dell' Eccellentissima Republica di Ragusa, e Poeta Eccellentissimo". Po tom nadimku, kojega je povod dakako nepoznat, morao je svatko u Dubrovniku poznavati našega pjesnika, jer se i sin ńegov Šiško trideset godina nakon ńegove smrti nazivao još „Mačičin", kako čitamo u pismu, što ga 5. maja 1668. piše iz Stona senatu dubrovačkomu redovnica Gabrijela Sima Gučetića (di Gozi) pozivajući se na svjedoka Šiška Mačičina, koji će potvrditi ńezinu izjavu.

da je svomu bratu, svećeniku Mihu, posudila 200 dukata (pismo je u arhivu dubrovačkom, u knjizi 92. pod br. 2237., napisano hrvatskosrpskim jezikom).

* * *

Pošto smo tako ogledali sve pouzdane vijesti o životu našega pjesnika i njegova najbližeg roda, možemo reći, da se Givo u svakidašnjem životu jedva štogod razlikovao od ostalih plemića dubrovačkih. Spomenulo se kod toga, da je Dubrovnik upravo u njegovo doba imao malo odraslih plemića, pa da se i dob za pristup u Veliko Vijeće upravo tada bar privremeno morala sniziti od 20 na 18 godina. Zato nije ništa neobično, ako su i njega, naročito u dvadesetim godinama 17. stoljeća, kad je nestatak odraslih plemića, čini se, bio najveći, redom zapadale različne službe, pa je gotovo bez prekida bio zabavljen upravnim ili sudačkim poslovima, na koje jamačno je morao trošiti dosta vremena. Moglo bi doduše biti, da je Givo i zbog slabih imućstvenih prilika sam želio, da što češće vrši takove službe, jer svaka je takova služba bila vezana i s nekim, doduše neznatnim, ali stalnim dohotkom. Čuli smo naime, da ga zemaljskim blagom usud nije baš obdario, pa da se na pr. moralo prodavati ili zalagati zemljište, kad se udavala njegova sestra. Zato se valjda naš pjesnik i oženio dosta kasno, kad je već bio nadomak četrdesete godine, pošto mu je umrla mati, pa mu je trebalo žensko čeljade, da upravlja kućom. Mladi brat Mato nije se jamačno nigda oženio, jer oni popisi o rodu njegovu ništa ne znaju o njegovoj djeci. Oskudicu su od roditelja svojih baštinili sinovi. Najstariji je od njih, Frano, morao rano, možda još prije, nego što je postao članom Velikoga Vijeća, ostaviti roditeljsku kuću i zavičaj, pa se kao austrijski časnik potucao po različnim razbojištima, da može živjeti prema zahtjevima svoga staleža.

Još nam nešto znatno odaju vijesti o pojedinim članovima njegove porodice. Ako ogledamo, koliko je trajao život svakoga od njih, opazit ćemo, da su gotovo svi oni bili kratkovječni. Koliko je bila stara njegova mati, kad je umrla, nije nam poznato, no sudeći po tome, da je njegov otac Frano umro doživjevši jedva 57. godinu, jedva je i ona mogla doseći dob od 60 godina. Sam pjesnik nije doživio ni 50. godine života, a žena mu je umrla još mlada. Dva pak sina njegova, Šiško i Mato, koji ostadoše kod kuće, jedva su doživjeli 48. godinu, kad su prema tadašnjim ustanovama mogli postići kneževsku čast, i obojica umriješe u toj dobi.

Samo sin Frano, koji je kao viši časnik živio u povoljnijim prilikama, približio se sedamdesetoj godini života. I kratkomu trajanju njihova života bit će bila kriva nevolja, koja je u 17. stoljeću pritješnjavala već mnoge plemićske porodice dubrovačke.

No kakogod je naš Givo živio u dosta nepovoljnim prilikama, kao osobit ljubimac vilâ rano se on, već u prvoj mladosti, stao baviti pjesništvom, pa se i po opsegu pjesničkoga rada samo rijetki zemljaci njegovi mogu poreditи s njim. Snagu nam pak pjesničkoga duha njegova odaje svaki stih, koji postade ispod njegova pera tako, da se pored njih svakomu, koji je bolje upoznao njegovo pjesništvo, pusti i prazni čine i plodovi mnogih vrednijih naših starijih, a i sadašnjih pjesnika. No da čujemo, što je on napisao!

* * *

Prvo njegovo djelo, što ga je štampom izdao, po opsegu je dosta neznatno. Godine 1621. izađe u Rimu kod Zannettija neznatna knjižica od 54 strane s natpisom ‚Pjesni pokorne kralja Davida': u njoj naš Givo prvi put priopći pjesničku svoju obradu pokorničkih sedam psalama Davidovih (psalam 6, 31, 37, 50, 101, 129. i 141.) i pjesan ‚Od veličanstva božijeh', svega neko 700 osmeraca. Pa ipak već je tada Gundulić bio ugledan pjesnik i mogao se ponijeti dosta plodnim radom za čovjeka od 32 godine.

Prvo to štampano djelo posveti pjesnik „mnogo svitlomu gospodinu Maru Mara Bunića vlastelinu dubrovačkomu" i u pismu, što ga je upravio na ń, napominje, da je pjesni pokorne Davida kralja još „minutijeh ljeta" pjesnički obradio, pa da su kolale neko vrijeme u rukopisu među prijateljima i znancima, ali su tako dosta stradale „od neznanaca poharane, s neponstva izopačene, s pripisâ priobražene": zato ih je i naumio štampati „u vlaštitoj napravi, s naravnijem uresom, u prvom svjetlilu". Odlučio je pak štampati upravo to svoje djelo, jer je ono „zrak od svjetlosti", a sva su druga pjesnička djela njegova mnje vriједna, jer su „porod od tmine", pa ih zato i ostavlja „u tminah". Kod toga pomiње on stariji pjesnički rad, „složenja" svoja, koja su bila namijenena pozornici dubrovačkoj, pa su se „na očitijeh mjestijeh s velicijem slavam" prikazivala. Taj je dakle rad pretežnijim dijelom bio dramatski, jer pjesnik pomiње ova svoja starija „složenja": Galateu. Dijanu. Armidu, Posvetilište ljubeno, Prozerpinu ugrabljenu, Čereru. Kleopatru,

Arijadnu, Adona, Koraļku od Šira, dakle ništa mańe nego deset drama, „s mnozijem i bezbrojenijem pjesnima taštijem i ispraznijem“. Znajući sada, kako je obilat bio rad ńegov prije godine 1620. — pismo Maru Mara Bunića napisano je 1. oktobra 1620. —, lako ćemo razumjeti, zašto ga tolikim pohvalama obasipa pet onih hrvatskih i šest latinskih pjesama, kojima prijateļi i znanci pozdraviše prvo ńegovo štampano djelo.

No od mladenačkoga se rada Gundulićeva samo mańi dio sačuvao. Od deset drama, koje on sam pomińe da je napisao, mi ih poznajemo samo četiri, ali i za ńih ne možemo stalno reći, jesu li se sačuvale u onom obliku, što im ga je pjesnik dao za mladih dana. ‚Arijadna‘ se naime štampala istom godine 1633. u Jakinu po Marku Salvionu, dakle mnogo godina nakon prikazivańa; potvrđuje to i pismo pjesnikovo od „4. setembra 1632.“, upravļeno „mnogo svijetlomu gospodinu Marinku Frana Tudiševića, vlastelinu dubrovačkomu“, u kojem čitamo, da je ta drama od Marinka i od ńegove družine „s velicijem slavami bila jur prikazana u našemu Dubrovniku“. U tom pismu daje se Marinku naziv „gospodičić“: on je dakle morao biti još mlad godine 1632., nije po tom mogao glumiti u ‚Arijadni‘ i onda, kad se ona po prvi put prikazivala još prije godine 1620. A lako bi moglo biti, da je pjesnik za ponovno prikazivańe preradio ili bar dotjerao stariju svoju dramu. Vjerojatno je to i zato, što 1620. godine ‚Arijadnu‘ jednako s ostalim svojim dramama nije on držao vrijednom, da se štampa, jer tada jamačno nije bila boļa od ostalih devet mladenačkih drama ńegovih. U ńoj je naš pjesnik slobodno preveo talijansku tragikomediju ‚Arianna‘ Ottavija Rinuccinija, koju je uglazbio Klaudije Monteverdi, jedan od prvih glazbenika talijanskih svoga doba, pa se ona kao melodram godine 1608. štampala i prvi put prikazivala u Firenzi, a kratko vrijeme nakon toga u Gundulićevu prijevodu prikazala i u Dubrovniku.

Gundulić je dakle poput Mihaila Gradića (vidi Građu, knigu VII, str. 372. i d.) i drugih tadašńih Dubrovčana, koji su radili za pozornicu svoga zavičaja, odabirao za prikazivańe u Dubrovniku najnovije plodove talijanske drame. Zato nije vjerojatno, da bi on bio prema epskoj pjesmi Rimļanina Klaudija Klaudijana (živio je u četvrtom stoļeću poslije Hrista) ‚De raptu Proserpinae‘ sām sastavio drugu svoju mladenačku dramu ‚Prozerpina ugrabļena‘, koja se sačuvala u rukopisu. Ako se u ńoj čitava građa i pojedine zgode sasvim podudaraju s nekim mjestima u

Klaudijanovu epu, to podudaranje može potjecati i iz talijanskog originala, kojim se Gundulić poslužio, a nama zasada nije još poznat.

Dalje dvije sačuvane drame od onih deset, što ih Gundulić pominje kao mladenački svoj rad, ‚Dijana' i ‚Armida', neobično su kratke: prva ima jedva 90 stihova, a druga tek nešto više. Do pred nekoliko se godina držalo, da su ti stihovi tek fragmenti rečenih drama, no Rešetar je (Archiv f. slav. Philol. XXV, str. 283. bilj.) razložio, da ‚Dijana' podaje zaokruženu dramatsku sliku, u kojoj je potpuno iscrpena priča o Dijani i Endimionu, a takav prizor da podaje i ‚Armida', u kojoj je gotovo od riječi do riječi preveden zaglavak Tassova kazivanja o Armidi i Rinaldu u dvadesetom pjevanju njegova epa ‚Gerusalemme liberata'. I te su se dakle dvije drame po Rešetarovu opravdanom sudu potpuno sačuvale.

Već ove četiri drame odaju jasno, da Gundulić za mladih dana nije bio nimalo samostalan pjesnik. Tudu građu obraduje on i u prvoj štampanoj svojoj radnji. No snažni njegov pjesnički duh izbija i iz tih radova. Ne prevodi on ropski građu, koju je odabrao, nego stvara od nje nešto novo, a to je novo više puta i ljepše od originala, kako ćemo još čuti.

O njegovim „mnozijem i bezbrojenijem pjesnima taštijem i ispraznijem", što se pominju u tom pismu, malo štogod znamo zasada. Rečeno je već, da zbog nestatka potrebnih slova u štampariji mletačkoj ostadoše godine 1663. neštampane neke njegove pjesme o propasti porodice Komnenâ i u pohvalu O. Vićentija Komnena. No u najstarijem je sačuvanom rukopisu njegova ‚Osmana' Nikola Ohmučević, pisar toga rukopisa, pošto je još 20. oktobra 1653. u Beču do kraja prepisao ‚Osmana', iza te pjesme ostavio 15 čistih listova, a onda na 16. i na dalja tri i pô lista u Pragu, 15. aprila 1654., prepisao još 9 kraćih pjesničkih sastavaka (vidi Rad, knjigu 205., str. 216. i d.).

Prvi od tih sastavaka u pet strofa priopćuje razgovor dvaju lica bez imena: prvo od njih kazuje tri strofe po od četiri osmerca, drugo dvije takove strofe; prvo je lice muško, drugo žensko, a oboje se naizmjence pozivaju na ljubavno uživanje. Tih je pet strofa jamačno kao zaglavak pripadalo nekoj dramatskoj pjesmi, nalik na ‚Dijanu' i ‚Armidu', u kojima tako isto nema na kraju kora, pa se valjda tako isto sastojala samo od jednoga dramatskog prizora. Nagađajući po njihovu ljubavnom sadržaju moglo se njima zaglaviti „složenje" Gundulićevo ‚Posvetilište ljuveno'. Da su te strofe mogle nastati ispod Gundulićeva pera, priznat će svatko, tkogod

bolje pozna njegovo pjesništvo. Tomu se nagađanju ne protivi ni oblik ni sadržaj rečenih strofa, u kojima mimo to nema riječi, kojom se Gundulić ne bi bio poslužio drugdje gdjegod, pa bila ona i rjeđa, kakova je na pr. imenica ‚zavežaj' u st. 2., koju sretamo i u ‚Suzama sina razmetnoga' (I., st. 381.), ili glagol ‚slikovat' u st. 19., koji nahodimo i u ‚Arijadni' (st. 508.) i još nekoliko puta u ostalim njegovim sačuvanim pjesmama.

Ali i onih osam kraćih pjesama, što ih je Ohmućević dodao na kraju rukopisa, bit će svakako plod snažnoga pjesničkog duha Gundulićeva. U sadržaju njihovu čitamo mnogo tuženje na nestalnost ljudske sreće i na zlopaku ćud mnogih ljudi, a znademo, da se Gundulić često tužio i na jedno i na drugo. Na našega Giva, koji je bio jedini Bogom nadahnuti pjesnik dubrovački u prvoj polovini 17. stoljeća do godine 1654., kad su te pjesme prepisane, upućuje nas i birana dikcija i lijepi oblik njihov: sve su one složene u zvučnim osmercima; šest ih ima i omiljeli njegov srok *(abab)*, a samo u jednoj je srok *abba*, dok se u drugoj prvi i treći osmerac svake strofe raspada na dva četverca, koji su napose vezani srokom. No kako se ni u Ohmućevićevu rukopisu ni drugdje nigdje ne kaže napose, da ih je Gundulić ispjevao, u ovom se izdanju pri-općuju u dodatku iza ‚Osmana' i njegovih dopuna.

U pismu, kojim ‚Pjesni pokorne' posvećuje Maru Buniću, Gundulić naznačuje i dalji svoj rad, koji se ima od njega očekivati. Pošto je naime ukratko razložio veliku vrijednost ‚Pjesni pokornijeh', „koje skrušena grešnika priko valovita mora od smućena i smetena svijeta mogu susim i krepcim stupajem od vjere, topeći ohologa Farauna, od grijeha privesti i dovesti u zemlju od obećanja od slave vječne, gdi vrh duša pravednijeh daždi obilno slatka mana od milosti božanstvene", dodaje on odmah, da ih šalje na svjetlost „pod zaštićenjem" uglednoga prijatelja Mara, koji je vlastelin plemenit, bogoljuban i razuman, „dokli s nebeskom pomoći Jerusalem slobođen, spjevanje čestitijem imenom privedre krune kralja poljačkoga narešeno, svemu našemu slovinskomu narodu" ukaže. Očito je dakle po tome naš Giv o mjeseca oktobra 1621. namjeravao prevesti Tassov epos ‚Gerusalemme liberata' i taj prijevod posvetiti tadašnjemu poljskomu kralju Zigmuntu III. (1587.—1632.), ali je od golemoga toga posla, koji i od vješta prevodioca iziskuje bar nekoliko mjeseci naporna rada, naskoro morao odustati, jer već osam mjeseci nakon prvog izdanja ‚Pjesni pokornijeh' po prvi put izađoše u Mlecima

ńegove ‚Suze sina razmetnoga', a u predgovoru k toj pjesmi nema više ni spomena ńegovu radu oko ‚Jerusalema slobodena'. Nameće nam se dakle pitańe, je li se on uopće dao na taj posao.

Još 1869. godine posla Luko Zore Jugoslavenskoj akademiji u Zagrebu pjesnički prijevod prvih dvaju pjevańa Tassove pjesme, što ga je našao u nekom rukopisu zadarske gimnazije, koji je prepisan godine 1771. Kasnije mu je javio prof. F. Alačević iz Splita, da se na Korčuli u nekoga Šulentića, financijskog komisara, našao rukopis rečenih dvaju pjevańa, u kojem je napose zabiļeženo, da je prvo pjevańe preveo Givo Frana Gundulića, a drugo Vićentije Petrović, poznati novolatinski pjesnik dubrovački (1677.—1754.), o kojem i dubrovačke književne povijesti biļeže da je preveo čitavu Tassovu pjesmu. Zore je taj prijevod priopćio u dubrovačkom časopisu ‚Slovinac' VII. (1884.), str. 161. i d. Oba su pjevańa prevedena u strofama po od četiri osmerca sa srokom *abab:* prvo pjevańe ima 337 takovih strofa, a drugo 381. Nije ovdje mjesto, da se ispita, je li ispravna vijest onoga rukopisa s Korčule, no kako se u ńemu prijevod prvoga pjevańa naziva plodom Gundulićeva duha, priopćuje se i taj prijevod u dodatku zajedno s prijevodom drugoga pjevańa, da lude pri ruci svakomu istraživaču Gundulićeva pjesništva.

Pjesma ‚Suze sina razmetnoga' ugleda svijet u Mlecima, i to, ako su ispravni neki bibliografijski podaci u novijim priručnicima — zbog sadašńeg rata sām nijesam mogao dobiti tih izdańa —, u dvije godine redom (1622. i 1623.) u dva izdańa, koja su se i nakon smrti pjesnikove više puta preštampala. Premda ima neko 1300 osmeraca, koji se raspadaju na strofe po sa šest osmeraca sa srokom *ababcc* (sestine), a podijeļeni su na tri „plača" (pjevańa), tu je pjesmu naš pjesnik zacijelo i zamislio i izradio tek nakon onoga pisma Maru Buniću od 1. oktobra 1620., jer da ju je prije toga bar zamislio, bio bi jamačno i taj svoj rad spomenuo u ńemu, kako je i ńim lijepo mogao potvrditi, da je uistinu „krstjanin spjevalac", koji poznajući, vjerujući i ispovijedajući pravoga Boga ima početi „s pjesni svetijeh i božanstvenijeh".

U pismu od 8. junija 1622. posvećuje pjesnik to svoje pjesničko djelo „prisvijetlomu gospodinu Jeru Giva Gundulića od vladalaca grada Dubrovnika, dundu svomu", dakle stricu Jeru, koji bi mu zajedno sa dva Bobaļevića postavļen skrbnikom 1592. godine, kad se u ime trogodišńega dječaka kupovala očevina ńegove matere, koja je tada došla na bubań (‚fallimentum'). Pismo je to dosta

kratko: u ńemu se veliča sloboda Dubrovnika „neockvrńena veće od tisuću godina“ i ističe ugled, što ga u slobodnom zavičaju ima taj ńegov „dundo“, koji je „u našemu samovlaštitomu gospostvu na kneštvo i na sve najveće časti većekrat dostojno“ bio uzvišen.

Ako je ispravno Šrepelovo razlagańe (Rad, knìga 127., str. 102. i d.), pjesnik je bio već dosta samostalan pišući ‚Suze sina razmetnoga‘. Prema tome razlagańu samo je knìževni oblik preuzet iz duhovnoga epa ‚Lagrime di San Pietro‘ talijanskoga pjesnika Luigija Tansilla (1510.—1568.). No u pjesmi se već opaža znatan utjecaj kićenoga pjesništva, što ga je zaveo u talijansku knìževnost Giambattista Marini (1569.—1625.), po kojem se virtuozna dikcija u pjesništvu, puna igre rijećima, neobičnih poredaba, pa različnih figura i tropâ prozvala marinizmom, a po vremenu, kad je cvjetalo, sejčentizmom. Osim toga gotovo svaka je strofa u toj pjesmi građena tako, da su posledńa dva stiha odgovor na prva četiri ili u zbijenom obliku ponavlaju misao, koja je našire razvedena u prva četìri stiha. Tansillo nije još bio pjesnik te vrste, pa će dale istraživańe naći možda koju drugu talijansku pjesmu, plod čistoga marinizma, koja će se i u sadržaju bole podudarati s našim ‚Suzama sina razmetnoga‘. No ako se i obazna jednom, da se Gundulić i u toj pjesmi tješńe, nego što se sada drži, prislonio uza svoj original, vrijednost pjesme, koju pjesnik drži za „malahan plod od pameti moje“, neće od toga trpjeti štetu: čitalac će se i onda diviti neobičnoj vještini, koja nije nigda u neprilici za najzgodniju riječ ili izričaj crtajući duševni razvitak „sagrješenja, spoznanja i skrušenja“ razmetnog sina.

U isto otprilike vrijeme s one dvije knìžice pobožna sadržaja posta ńegova kraća pjesma ‚Ljubovnik sramežljiv‘, 73 strofe po od četiri osmerca sa srokom *abab*. I ova pjesma nije originalna, nego prijevod talijanske pjesme ‚Amante timido‘ suvremenika Girolama Pretija s dodacima iz dale dvije pjesme istoga pjesnika ‚Amante occulto‘ i ‚Amante costante‘, koje su zajedno s ostalim Pretijevim pjesmama bile štampane u Milanu godine 1619. Ali i talijanske one tri pjesme (prvu je od ńih priopćio i Šrepel, Rad, knìga 127.) nijesu već originalne, jer ponavlaju stari onaj motiv, koji je Ovidije u 4. heroidi (‚Phaedra Hippolyto‘) zgodno označio pentametrom (st. 10.):

‚dicere quae puduit, scribere iussit amor‘.

Gotovo sav pjesnički rad Gundulićev, koliko je dosada spomenut, zavisi od tuđih, ponajviše talijanskih pjesničkih plodova,

kojih se on sad više, sad manje držao. Gdjekoji je plod takova njegova pjesništva morao rano propasti, kako je propalo šest njegovih mladenačkih drama. I prigodnih je njegovih pjesama, osobito iz mladih dana, morao biti priličan broj, jer je on takove pjesme sastavljao još i posljednjih godina svoga života, kako ćemo čuti. No osim onih drama i pjesme ‚Suze sina razmetnoga' jedva bi on tada bio i dospio, da dovrši još koje veće pjesničko djelo, pa je zato dosta vjerojatna vijest onoga korčulanskog rukopisa, da je naš Givo preveo samo prvo pjevanje Tassove pjesme ‚Gerusalemme liberata', a prijevod drugoga pjevanja da je sačinio Vicentije Petrović, nastavljajući tako njegov posao. Treba naime vazda imati na pameti dugi onaj popis državnih njegovih službe, koji je osobito obilat od 30. do 40. godine njegova života, pa će svatko priznati, da mu je tada jedva moglo ostati vremena za veći kakav književni rad. Istom 1627. godine, kad je on bio „avvocato del Commune" i kao zastupnik državnih interesa imao, čini se, manje posla nego kad bi vršio drugu koju javnu službu, posta njegova ‚Dubravka', alegorijska pastirska igra u tri čina, koja se po vijestima u sačuvanim rukopisima prikazivala u Dubrovniku godine 1628., dakle iste godine, koje se naš pjesnik oženio, možda na blagdan sv. Vlaha, zaštitnika slobode i nezavisnosti dubrovačke, za koju je zgodu i sadržaj njezin kao stvoren.

I ‚Dubravka' nije dakako prosta od različnih tragova mitološke drame, kakove su ‚Armida' ili ‚Prozerpina ugrabljena'. K tomu i oblik njezin nije originalan. No sadržaj je ‚Dubravke' od početka pa do kraja duševno vlasništvo našega Giva, koji je svoj Dubrovnik presadio u Dubravu, u pastirsku općinu, u kojoj vlada potpuna sloboda i pravda. Sloboda i pravica pastirske te zajednice ogleda se i u tome, da se na dan, kojega se u njoj općeno svetkuje sloboda, najljepši pastir vjeri s najljepšom pastiricom. No i u Dubravu, staro to sjedište pravde i slobode, uvukoše se odnekud različni nedostaci, među njima i podmitljivost, zbog koje je nastala sada pogibao, da Dubravku, najljepšu pastiricu, neće dobiti Miljenko, najljepši pastir, nego Grdan, ružni starac, koji je zlatom potkupio birače, i oni dosudiše Dubravku njemu. Osim mita i druge se neke mane ili slaboće ljudske stadoše javljati u Dubrovniku, tako lakomislenost, neposluh prema roditeljima, bračna nevjera i t. d. Pjesnik u drami iznosi po jedan primjer svake takove pogrješke ili zablude, pa ih redom žigoše Aristofanovom smionošću. No da se Dubrava, njegov Dubrovnik, izbavi od svega toga zla, potrebna je viša neka, bo-

ženska moć, a ona i dolazi u pomoć u zadńi čas. Kad se u hramu boga Lera gnusni Grdan imao već vjenčati s lijepom Dubravkom, taj bog očitim znacima objavi svoju zlovoljnost zbog toga, i nato se sve popravi: Dubravku dobi Miljenko, a svi dotadašńi grješnici svečano obriču, da će se popraviti, pa zapjevaju napokon pjesmu slobodi, najvećemu daru, što ga dobiše od Boga, a ne mogu ga naknaditi „sva srebra, sva zlata, svi ljudski životi". Oblik je i sadržaj drame tako vještački odabran i obraden, da ona i danas ima obilat broj i čitalaca i gledalaca u hrvatskom kazalištu, u kojem se od godine 1888. redovno svake godine prikazuje, pa nam je i ona jaka potvrda za krepku onu Sofoklovu riječ: *ὅτι καλόν, φίλον ἀεί.*

Posljednih godina Gundulićeva života postadoše, kako rekoh, još dvije prigodne njegove pjesme, koje nam odaju, da jak talenat mora izbiti na vidjelo u svakom djelu svome: prva je od ńih namijenena Ferdinandu II., velikomu vojvodi toskanskomu (1610.—1670.), a druga oplakuje preranu smrt lijepe Dubrovkińe Marije Kalandrice; prva ima 252 osmerca, a druga još za stotinu otprilike osmeraca više. Nama je točno poznato vrijeme, kad su one postale, jer su nam pobliže poznate obje zgode, koje se u ńima opijevaju.

Pjesan ‚Visini privedroj Ferdinanda II., velikoga kneza od Toskane' posta u vrijeme, kad se mladi taj vladalac, sin Kozima II. (1590.—1621.) i Marije Magdalene, nadvojvotkińe austrijske, ženio Viktorijom della Rovere, vojvotkińom od Urbina. Kad je Ferdinando imao naslijediti na prijestolju toskanskom oca, koji mlad preminu, bilo mu je istom 11 godina, pa mjesto ńega do godine 1628. upravljahu državom mati, koja umrije godine 1631., i baka po ocu Kristina Lotarinška, koja se godine 1589. bila udala za djeda ńegova Ferdinanda I. (1549.—1609.), a umrla je tek godine 1637. Povijest je zabilježila o Ferdinandu II. da je bio valjan vladalac, dostojan potomak velikih Medicija. Pjesnik je došao s ńim u vezu po tom, što je Ferdinando stao učiti hrvatski jezik, kako se i u pjesmi pomińe (st. 31. i d.), a učitelj mu bijaše isusovac Marin Gundulić, rođak našega pjesnika, poznat po tome, što je ostavio znatan imutak, da se ńim osnuje i uredi isusovačka škola u Dubrovniku.

No kad se ženio Ferdinando II.? Jensen je našao u genealogijskom priručniku Nijemca O. Lenza, da je to bilo godine 1631. (str. 106.). Broz (str. VI. predgovora k izdańu ‚Osmana') bilježi, bez naznake svoga vrela, godinu 1634. kao godinu ńegova

vjenčańa. Ali najispravnija bit će vijest u Oettingera (Moniteur des dates), da se Ferdinando oženio Viktorijom della Rovere tek godine 1635., jer te godine ugleda svijet nekoliko talijanskih prigodnih pjesama u pohvalu te ženidbe, a druge izađoše istom godine 1636. i 1637. (vidi Oettinger, Bibliographie biographique universelle II, str. 1572.). Takova je prigodna pjesma bila i ova Gundulićeva, morala je dakle u to vrijeme biti dovršena, ako se i nije štampala: u ńoj se u najznatnijim crtama iznosi slavna povijest porodice Medicijâ, ističu glavne zasluge Ferdinandova djeda i oca, pa naznačuju nade, kojima se prati rad mladoga vladaoca i očekuje vrijedno potomstvo.

Pjesma ‚U smrt Marije Kalandrice' tužaļka je, puna razmišļańa o prolaznosti svega zemaļskoga, pa i života ļudskoga na zemļi. Trudom vrijednoga Nika Gjivanovića znademo sasvim pouzdano, tko je bila ta Marija Kalandrica i kad je umrla. Zbornik rukopisni ‚Genealogia delli cittadini Ragusei' pomińe i građansku porodicu ‚Calendari', pa kao posļedńe članove ńezine biļeži nekoga Nikolu, koji posta isusovcem, i ńegovu sestru Mariju, o kojoj napomińe: „fù moglie di Marino di Pietro Russini Mer(can)te Raguseo come per P(acta) M(atrimonialia) del 1636 : 20 Giugno". Već po toj vijesti mogli bismo zakļučiti, da je ta Marija ‚Calendari' istovetna s Gundulićevom Marijom Kalandricom. No mi imamo još jaču potvrdu za to. Rukopisi, u kojima je prepisana Gundulićeva tužaļka, dodaju imenu Marije Kalandrice u natpisu primjedbu: „Ġiva Vlajki lijepe i vrijedne žene" ili samo: „Ġiva Vlajki žene". Daļe istraživańe odaje, da taj dodatak nije posve ispravan: Marija Calendari-Russini nije bila žena, nego punica Ġiva Vlajki (Vlaichi), jer u spomenutoj genealogiji dubrovačkih gradana ima i porodica ‚Vlaichi', a u ńoj pod brojem 13. čitamo ovo: „Gio(vanni) Battista, figlio di Cristoforo, si maritò con Maria, unica figlia di q-m. Marino di Pi(etr)o Russini, come per P. M. del 1652: 19 Aprile". Pa i u sačuvanoj službenoj knizi ima biļeška, da se 29. decembra 1652. „Ioannes Baptista q-m. Christophori Vulaichi" oženio Marijom, kćerju pokojnoga Marina Rusinovića. Prema tome se Marija ‚Calendari', Gundulićeva Kalandrica, godine 1636. udala za Marina Rusinovića, ali on umrije već godine 1637., kako čitamo u pjesmi (st. 221. i d.), a kratko vrijeme poslije ńega (vidi st. 273. i d.) i Marija (vidi Archiv f. slav. Philol. XXV, str. 278., biļ.). Gundulićeva je dakle tužaļka za ńom, hvaleći ļepotu i dobrotu pokojničinu, mogla postati i 1638. godine, kad i ńega

neočekivano pokosi smrt, a da i tada još nimalo nije oslabila pjesnička ńegova snaga, najboļu nam potvrdu za to daje upravo ona, puna lijepih i dubokih misli, koje su vješto poređane, pa biranih izričaja, kakovi u Dubrovniku tada nicahu samo u ńegovoj glavi.

Ostaje još, da spomenem najveće i najopsežnije pjesničko djelo Gundulićevo, ńegovu epsko-lirsku pjesmu ‚Osman', od koje se sačuvalo 18 pjevańa, no sadržaj ńihov pokazuje jaz između 12. i 16. pjevańa. Između ta dva pjevańa ima još jedno, koje bi po najstarijem sačuvanom rukopisu imalo biti petnaesto, po nešto mlađim rukopisima trinaesto, ali ni kao petnaesto ni kao trinaesto ne dopuńa one praznine, u kojoj po složnom kazivańu svih rukopisa trebalo bi da budu još dva pjevańa, po najstarijem rukopisu i onima, koji su prepisani iz ńega, trinaesto i četrnaesto, po drugima četrnaesto i petnaesto. Poznata su različna nagađańa, koja i u starije doba i u naša vremena postadoše u vezi s tim nestatkom. Slaba je strana svih tih nagađańa, da postadoše ne obazirući se uopće na rukopisnu predaju opsežne te pjesme od neko 11.200 stihova ili se obazreše tek na nekoliko rukopisa. Tako se na pr. za prvo akademijsko izdańe upotrijebilo svega sedam rukopisa, od ńih samo jedan iz sedamnaestoga stoļeća, i već je na temeļu te rukopisne predaje postala hipoteza Armina Pavića, zaslužnoga priređivača toga prvoga kritičkog izdańa, a ta je hipoteza nažalost više škodila nego koristila daļemu izučavańu najļepše te pjesme, kojom se može ponijeti starije naše pjesništvo, a i danas čitavo južno Slavenstvo.

No nije zadatak ovih mojih bilježaka, da prikažu povijest ‚Osmana' od početka pa do danas ili da iznesu možda novo kakovo mišļeńe o postańu te pjesme. Preča mi je dužnost, da razložim, kako je ovo izdańe priređeno, pa ću zato govoriti najprije o rukopisima, kojima sam se poslužio ili koje sam pobliže ispitao, zatim o starijim izdańima, napose onima, kojih razlike u tekstu pomińem u biļeškama, a napokon ću ukratko izložiti pravila, kojih sam se držao spremajući ovo izdańe Gundulićevih djela.

Spremajući ovo izdańe glavnu sam brigu posvetio ‚Osmanu': za kritičke sam biļeške upotrijebio dvadeset rukopisa potpuno, a druge neke samo pripadom; odabrao sam pak tih dvadeset rukopisa, pošto sam imao u rukama i upoznao bar neko četrdeset rukopisa. Osim toga sam nanovo prošao dubrovačko izdańe O. Ambrozija Markovića, budimsko Jefte Popovića, zagrebačko Matice Ilirske i prvo akademijsko izdańe. O tom dakle svom radu želim najprije

podati račun, a zatim ću se ukratko obazreti na rukopise i izdaña ostalih Gundulićevih pjesama, koliko ńima dopunih kritičke biļeške prvoga akademijskog izdaña, a zabiļeženi su i na natpisnom listu svake pjesme.

II. Rukopisi i izdaña ‚Osmana'.

1. Rukopisi.

Rekao sam malo prije, da se rukopisima ‚Osmana' posvetilo dosada premalo pažńe. Potkraj 18. i prvih godina 19. stoļeća znamo da se ńima mnogo bavio Gan Luka Volantić (1749.—1808.), koji se prvi od Dubrovčana i uopće prvi dao na posao, da spremi za štampu tu pjesmu, pa je u to ime proučio mnogo rukopisa: uspjeh mučnoga tog rada, na koji je po jednoj vijesti potrošio 20 godina života, po drugoj 12, priopćio je on u talijanskim jezikom pisanom predgovoru k svomu tumaču, što ga je namijenio izdaňu ‚Osmana', no taj rad nije imao sreće — Volantić umrije prije nego se ‚Osman' mogao štampati. O daļem udesu ńegova spremļenog rukopisa bit će govora još kasnije, kad stanemo ogledati starija izdaña; zasada ću reći samo toliko, da se ńegov tumač sačuvao, ali se izgubio predgovor, u kojem je bio razložen ńegov rad. Srećom je Appendini u predgovoru k Jakšićevu talijanskom prijevodu ‚Osmana' prepisao znatne dijelove ńegova predgovora, u kojima je govor o tom radu, pa nam je on tako bar donekle poznat. A mogu već sada reći i to, da rad ńegov oko izdaña ‚Osmana' nije sasvim propao, jer se ńim obilato poslužio franjevac dubrovački Ambrozije Marković u svom, prvom potpunom izdaňu ‚Osmana'.

Izdaña ‚Osmana', koja ugledaše svijet nakon Markovićeva, ili su uopće propustila isporediti više rukopisa ili ih isporediše tek nekoliko, a samo prvo akademijsko izdaňe podaje i u biļeškama razlike teksta prema sedam rukopisa. Pa i drukčije slabo su se izučavali pojedini rukopisi. Prvi je bar pobliže ogledao i opisao nekoliko rukopisa ‚Osmana' Alfred Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 210. i d.), pa se kod toga osvrnuo i na rukopise dubrovačke, koji su upotrijebļeni u prvom akademijskom izdaňu. Još neke rukopise spomenuo je Jensen u člančiću ‚Biļješke o Gunduliću i njegovu vremenu', koji je godine 1901., godinu dana nakon izdaña opsežne svoje knige o Gunduliću, priopćio u časopisu ‚Vienac'. U istom je časopisu još godine 1894. Duro Šurmin priopćio (str. 656. i d.) nekoliko biļežaka o rukopisu sjemenišne

knjižnice u Zagrebu. Nakon Jensenova pak uspješnog rada samo se dvojica dadoše na pobliže proučavanje pojedinih rukopisa ‚Osmana'. Petar Karlić, tada profesor hrvatske gimnazije u Zadru, proučio je i opisao dva rukopisa, Zadranina Ludovika Ferovića od godine 1708. i dubrovački neki rukopis porodice Bogića, koji je danas njegovo vlasništvo, pa priopćio razlike njihova teksta od teksta u akademijskom izdanju od godine 1877. (u izvještajima zadarske gimnazije za godine 1908. i 1909. te u Nastavnom Vjesniku, knizi XVIII. i XX.). Osim toga je Karlić 1912. godine u osobitoj raspravi (Vatikanski rukopis Gundulićeva Osmana. Zagreb) priopćio neke razlike u tekstu između vatikanskoga rukopisa od godine 1667. i izdanja od godine 1877., što mu ih je pobilježio svećenik Nikola Moscatello učeći teologiju u Rimu. Taj je rukopis imao u rukama i Ivan Milčetić istražujući u Vatikanskoj biblioteci glagoljske spomenike, pa je neka opažanja svoja o njemu priopćio u ‚Građi za povijest književnosti hrvatske' (knjiga VII, str. 305. i d.). Još je Karliću drugi neki njegov zadarski učenik (Ante Aralica) priopćio dalje neke razlike između teksta u vatikanskom rukopisu i u akademijskom izdanju, a te će se razlike priopćiti u ‚Letopisu Jugoslavenske akademije'. Napokon je Karlić u izvještaju gimnazije zadarske 1914. godine opisao Žarkovićev rukopis talijanske čitaonice u Spletu, pa tako isto priopćio sve razlike između njega i akademijskog izdanja. Uz Karlića samo je još Dušan Vuksan stao pobliže ispitivati rukopise ‚Osmana', pa je boraveći kao srednjoškolski učitelj na Cetinju u Crnoj Gori počeo u tamošnjem časopisu ‚Дан, лист за науку и књижевност' priopćivati raspravu: ‚Zagrebački rukopisi Gundulićeva Osmana' (godine 1911. i 1912.). U toj je radnji Vuksan opisao jedanaest zagrebačkih rukopisa ‚Osmana', sedam iz sveučilišne knjižnice, četiri iz arhiva Jugoslavenske akademije, pa pošto je ukratko prikazao njihovu grafiku i ortografiju i općeno spomenuo glavne neke razlike teksta u njima i u akademijskom izdanju, poče potanko priopćivati sve razlike između njihova teksta i teksta u akademijskom izdanju. U dvije godine, koliko je taj cetinski časopis izlazio, štampane su u njemu razlike teksta, što ih je Vuksan pobilježio za prva dva pjevanja ‚Osmana', ali godine 1912. započe prvi balkanski rat, rečeni časopis prestade izlaziti, a u potonja, još burnija vremena nijesam nikako mogao obaznati, kakav je udes imao nastavak zanimljive Vuksanove radnje i pisac sam. Samo toliko mi je poznato, da je on docnije ponudio tu radnju za štampanje Jugoslavenskoj akademiji, ali ona je

u sjednici razreda historičko-filologičkoga. 21. februara 1914., nije mogla prihvatiti zbog opsega ńezina i jer se tiče samo mladih rukopisa ‚Osmana'. Vuksan je tada bio u Peći. Na sreću sam i ja imao sve rukopise, što ih je on opisao, pa sam se nekima i poslužio u kritičkim biļeškama.

Govoreći ovdje o pojedinim rukopisima ‚Osmana', ako je koji od ńih datiran, ja sam iļ poredao onim redom, kojim su postali, ostale pak, koji nijesu datirani, uvrstio sam među ńih redom, kojim držim da su postali. Najprije opisujem rukopise, kojima sam se služio za kritičke biļeške u ovom izdańu, a istom onda ostale, koliko ih poznajem.

a) Rukopisi 17. stoļeća.

1. **O** = rukopis br. 345. (br. 56. Kaznačićeva kataloga) frańevačke knjižnice u Dubrovniku. Ńim se služio Armin Pavić u prvom akademijskom izdańu (a_1), opisao ga je ukratko Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 211.—214.), nešto opširnije ja sām (Rad, knjiga 205., str. 204. i d.), ali priznajem, da tada nijesam još dovoļno poznavao ni ‚Osmana' ni rukopisne predaje ńegove, pa sam tek malo što ispravno rekao o ńemu. Ovaj dakle ponovni opis, bude li se možda i ponovilo u ńemu štogod od onoga starijeg opisa, bit će ipak ńegova palinodija.

Rukopis je pisan na cijelom listu. Ńegov uvez potječe iz 19. stoļeća: kartonirao ga je tvrdim sivim papirom vaļada neki frańevac, kad ga je čestiti O. Inoćentije Ćulić spasao za knjižnicu svoga manastira. Nakon vezańa dobi on dužinu od 29·5 cm, a širok je 19 cm. Prije vezańa sastojao se od 15 svežńića (tal.: ‚fascicolo', starije: ‚mano'), svaki svežńić sastavļen od nekoliko araka papira: većina tih svežńića ima po šest araka, no neki i više ili maņe araka. Prvi se svežńić sastoji od prvih 12 listova, ima dakle 6 araka; drugi svežńić obuhvata list 13.—28. rukopisa, 8 araka; treći svežńić list 29.—40., 6 araka; četvrti svežńić list 42.—52., 5 i pô araka; peti svežńić list 53.—64., 6 araka; šesti svežńić list 65.—72., 4 arka; sedmi svežńić list 73.—84., 6 araka; osmi svežńić list 85.—92., 4 arka. U tih je osam svežńića prepisano prvih 11 pjevańa ‚Osmana', a na kraju je 11. pjevańa ispod teksta sa strane biļeška: „9 Bugarchigna / 85 lista / 8 ruka / na 15 Agosta u Biseckai / 1651 godiscta / Nikola Ohmuchicuich pis(a)". Biļešku je napisala ista ruka, koja je pisala rukopis, dakle Nikola

Ohmućević, o kojem doznajemo po ńoj, da je 15. augusta 1651., na dan ‚Gospe Velike', boravio u španolskoj, baskičkoj pokrajini Vizkaiji (Vizcaya, Biscaya); u ńoj je neispravna samo vijest, da se s 11. pjevańem svršava „devet bugarkińa", ali sām nam rukopis razotkriva tu tajnu: pisar je rukopisa na početku 10. pjevańa, a možda i na početku 8. pjevańa, koji je, kako ćemo naskoro čuti, u našem rukopisu nastradao, zaboravio naznačiti početak novoga pjevańa, pa je, brojeći pjevańa, našao, da ih ima samo devet. Tek kasnije opazio je netko te pogrješke, naznačio početak 10. pjevańa talijanskom biļeškom na rubu rukopisa i rimskom brojkom XI ispravio pogrješnu brojku 9 u biļešci (vidi sliku 1. u Radu, knizi 205.).

Od devetoga svežńića pa do kraja rukopisa poslužio se isti pisar. Nikola Ohmućević, za daļa pjevańa ‚Osmana' sasvim drugojačijim papirom, drugojačije vrste i s drukčijim tvorničkim znakom na svakom arku. Deveti se svežńić sastoji od lista 93.—103., ima dakle 5 i pô araka; deseti svežńić obuhvata list 104.—113., 5 araka: jedanaesti svežńić list 114.—125., 6 araka; dvanaesti svežńić list 126.—147., 11 araka; trinaesti svežńić list 148.—163., 8 araka; četrnaesti svežńić list 164.—169., 3 arka; petnaesti svežńić list 170.—182., 7 araka. No tekst ‚Osmana' nije zapremio svih sedam daļih tih snopića, nego se svršava već na polovici XIII. svežńića, pa i ovdje ima na rubu biļeška: „Duaes Bugarchignia — 20 / 152 lista — 152 / 13 ruka — 13 / Na 20 Ott^{bra} 1653 u Vienni / od Austrie / Nikola Ohmuchieuich". Isti je dakle pisar, Nikola Ohmućević, nastavio pisati rukopis, ako se i služio za ń odsada drugojačijim papirom, a i svršio je svoj posao dosta kasno: dvije su mu godine i dva mjeseca trebala, dok je prepisao nastavak ‚Osmana' od 12. pjevańa do kraja, i to ne više u Biškaji u Španolskoj, nego u Beču (vidi sliku 6. u Radu, knizi 205.).

Pošto je prepisao ‚Osmana', pisar je ostatak XIII. svežńića ostavio čist, dodao još jedan čisti svežńić od 3 arka, a i velik dio XV. svežńića nije upotrijebio, nego nakon 16 čistih listova, od kojih jedan bit će da je izrezan tek u 19. stoļeću, kad je rukopis bio već uvezan (list 170.), na daļa je tri i pô lista prepisao onih devet kraćih pjesničkih sastavaka, o kojima je bilo već govora (na str. XVI. i d.). Na kraju naknadnoga tog prepisivańa ima biļeška: „V Prasi od Boemie Nikola Ohmuchieuich pisa / na 15 Apla 1654 —" (vidi sliku 7. u Radu, knizi 205.). Daļih nekoliko čistih strana rukopisa ispunila su mlada dva pisara tudim pjesničkim sastavcima, koji nas ovdje ne mogu zanimati.

Zanimljivije bi bilo, kad bismo mogli reći štogod pouzdano o Nikoli Ohmućeviću, o tom savjesnom prepisivaču čitavoga ‚Osmana', koji nije propustio zabilježiti na kraju 11. pjevanja, koliko listova i svežńića zapremi taj ńegov prijepis, i gdje ga je dovršio, a isto je uradio i na kraju ‚Osmana'. „Ruka" naime u obje bilješke ńemu znači isto, što „mano" u starijim talijanskim, napose mletačkim ispravama: svežńić (snopić) od nekoliko araka papira neizvjesna broja, koji čini maňu cjelinu zase, a drugo je sve u ńima samo po sebi jasno. Ali, nažalost, trudnim radom Josipa Gelcicha (I conti di Tuhelj. Contributo alla Storia della Marina Dalmata. Program nautičke škole u Dubrovniku za godinu 1889.) mi smo prilično dobro upoznali mnoge članove ugledne te porodice, starinom iz Bosne, no u popisu pojedinih porodica, potomaka stare grofovske porodice tuheljske, nema nigdje spomena našemu Nikoli. Negovo ime uzalud ćemo tražiti i u matici Antoninâ, u kojoj čitamo, da je 6. januara 1682. sa 18 protiv 9 glasova primljen u bratovštinu „Antonio Damiano Ohmuchievich", pa da je otada gdjekoji član te porodice vršio po koju počasnu službu u bratovštini. Po tom, što je često mijeńao boravište, pa je u četiri godine boravio u tri mjesta, ja sam (Rad, knjiga 205., str. 205.) izrekao nagađańe, da je Nikola poput Frana Giva Gundulića rano stupio kao vojnik u službu austrijsku, da je dakle i on bio vojnik i jamačno drug Franov, a kao vojnik, časnik austrijski, lako je mogao unutar četiri godine boraviti i u španjolskoj Biškaji i u Pragu i u Beču. No rukopis dakako, koji je sačuvao tri ńegova potpisa, svakako je originalan ńegov prijepis ‚Osmana', a ne može biti tek prijepis ńegova prijepisa, kako sam krivo tvrdio zajedno s onim nagađańem.

Prije nego li se uvezao, neki su svežńići Ohmućevićeva rukopisa bili znatno oštećeni, pa je te nestatke prije uvezivańa valjalo kakogod ukloniti. Moglo bi biti, da je još prije toga vezańa u Dubrovniku naš rukopis bio bar nekako svezan, i to u dva sveska tako, da se prvi svezak sastojao od prvih osam svežńića, a drugi od ostalih sedam. Rukopis se naime očito dijelio na dva sveska, od kojih se svaki napisao na drugojačijem papiru, u drugo vrijeme i na drugom mjestu: svaki je svezak imao i osobit natpis, kako jasno razbiramo po nekoliko listova, kojih je nestalo prije vezańa, pa su se tek tada, dakle u 19. stoljeću, dopunili na sasvim modernom papiru, koji u slijepom pismu bilježi već ime tvorničara (vidi Rad, knjiga 205., str. 208.). Prvi je svezak rukopisa jače

postradao nego drugi: u drugom je naime svesku nestalo prvih šest ńegovih listova, a u prvom je nastradao i početak ńegov i još gdjekoji list ostalih ńegovih svežńića. Sve su te nestatke dopunila tri pisara, samo se drugomu svesku, kad se jednom naumilo oba sveska zajedno uvezati, nije ovaj put dao osobit natpis. Ali evo, što se od Ohmućevićeva rukopisa izgubilo i kako se dopunilo!

Od prvóga su svežńića propala prva četiri lista s natpisom i stihovima 1.—204. prvoga pjevańa; od drugoga prvi i posledńi list; od trećega samo posledńi list; od četvrtoga jedan list arka, koji je bio u sredini svežńića; od šestoga dva lista. Svega je dakle od prvoga sveska rukopisa nestalo deset listova. Jedan od ona tri pisara (0_1), koji su prije uvezivańa dopuńali nestale listove, dopunio je samo ona dva lista drugoga svežńića sa stihovima 1.—64. trećega i 417.—484. četvrtoga pjevańa, i to na papiru s imenom tvorničara ST. OSCOLANO: talijanska ńegova ortografija ne razlikuje *s* i *z*, nego i jedan i drugi konsonant bilježi znakom *s*; za konsonant *š* služi mu ponajviše znak *sg*. na pr. III, st. 7.: ‚rusgiza', 9.: ‚prusgi', 15.: ‚darsgiaua', 18.: ‚strasgiom', no kadšto i znak *sc*, kojim piše i glas *š*, na pr. III, st. 13.: ‚druscbom', 25.: ‚nepotesci'; konsonante udvaja on rijetkokada, a vokale nigda (vidi sliku 8. u Radu, knjizi 205.). Ostala dva pisara dopuńali su nestale listove na istom papiru, koji na prvoj polovini ima u slijepom pismu osobit znak tvornice, a na drugom ime tvorničara P. FABIANI. Jedan je od ńih (0_3) dopunio prva četiri lista prvoga svežńića i natpis, ali je za dopunu morao upotrijebiti i drugu stranu natpisnog lista, jer je stihove pisao više razmaknuto jedan od drugoga, nego što su bili u originalu, tako da mu šest strana nije bilo dosta za 51 strofu, koliko ih je morao dopuniti, pa je natpis pjevańa i prve tri strofe morao prepisati na toj strani. Osim toga je isti pisac dopunio onaj jedan list sredńega arka u četvrtom svežńiću, na kojem se počińalo osmo pjevańe ‚Osmana', ali ńegov je rukopis, iz kojega je dopuńao nestatke, imao na tom mjestu više strofa nego Ohmućevićev original (vidi bilešku k početku VIII. pjevańa), pa da uzmogne prepisati sve te strofe, morao je ovdje umetnuti dva lista, no čista osta prva strana prvoga lista. Drugi od ta dva pisara suvremenika (0_2) dopuni posledńi list trećega svežńića (40. rukopisa) s početkom sedmoga pjevańa počev od stiha 37. dale, ali i ńegov rukopis, po kojem je dopuńao nestatke Ohmućevićeva rukopisa, imao je nekoliko strofa više nego original,

pa je i on morao ovdje umetnuti nova dva lista i prepisa na ńima stihove 37.—148. (vidi biļešku k tim stihovima). Daļa su dva nestatka oba pisara po dogovoru, podijelivši rad, zajedno dopunili. Dva lista šestoga svežńića (list 67. i 68. rukopisa), na kojima bijaše zaglavak devetoga i početak desetoga pjevańa (IX, st. 677. do X, st. 92.) dopuni drugi od spomenuta dva suvremenika (0_2) i oduži se tako drugu za posao, što ga je imao prepisujući natpis i početak ‚Osmana'. Početak pak dvanaestoga pjevańa (st. 1.—236.), s kojim se otpočińao u originalu drugi svezak Ohmućevićeva rukopisa, dopuniše ńih dvojica tako, da je jedan od ńih (0_2) prepisao na nova dva umetnuta lista stihove 1.—112., a drugi (0_3) na daļa dva lista st. 113.—236. Kako se želelo oba dijela rukopisa zajedno uvezati, nije se pred dvanaesto pjevańe postavio nov natpisni list, kakav je bio u Ohmućevićevu originalu, pa zato deveti svežńić rukopisa nakon dopune ima samo pet i pô araka. Kakogod su bar ta dva pisara bez svake sumńe bili suvremenici, ipak ima u ńihovoj ortografiji nekih sitnijih grafičkih razlika, no spomenut ću ovdje samo dvije osobine drugoga od ńih (0_3). Taj pisac upotrebļava za konsonant *ž* obično znak *x*, na pr. XII, st. 209.: ‚sramexgliva', 211.: ‚xiva', 213.: ‚xeglie', a samo rijetkokad kombinaciju *sg*, na pr. I, st. 134.: ‚sgivoti', kojom se redovno služe ostala dva dopuńivača, ili se služi kombinacijom *sc*, na pr. XII, st. 223.: ‚drascе', koja mu drukčije služi za konsonant *š* kao i ostaloj dvojici pisara. Konsonanata *s* i *z* ńegova grafika ne razlikuje, nego piše na pr. XII, st. 225.: ‚od srama sarumeni'. Tih konsonanata ne razlikuje ni grafika pisara 0_1, ali je razlika između ńih u grafici pisara 0_2, koji piše na pr. XII, st. 14.: ‚ulaſi', 16.: ‚paſi', ali st. 26.: ‚bes'. Druga je osobina pisara 0_3, da razmjerno dosta često konsonant *k* biļeži znakom *c*, na pr. I, st. 105.: ‚cogne' (ali I, st. 144.: ‚kogna'), VIII, st. 3.: ‚scuppi' (vidi slike 9. i 10. u Radu, knjizi 205.); tako ostala dva pisara nijesu nigda napisali konsonanta *k*.

Ali sve se tri dopune u grafici razlikuju ŕ od Ohmućevićeva originala. Cijeli rukopis, koliko ga je on sām napisao, ima u glavnom jednu istu i grafiku i ortografiju, koja se drži fonetičkih pravila i talijanskog izgovora pojedinih slova, ali ih upotrebļava kadšto i na svoj način. Ńemu je na pr. znak *V* zajednički znak za glasove *v* i *u*, kad ih piše veliko, ali kad je glas *v* pred konsonantom, biļeži ga kombinacijom *Vu* ili *vu*, na pr. I, st. 143.: ‚Vurieme', 333.: ‚vuladagna'. Za vokal *i*, ako je dug, služi se i on

kombinacijom *ij*, koju gotovo redovno nahodimo u Gundulićevim spisima, koliko su štampani za ńegova života, na pr. XII, st. 255.: ‚kij', 262.: ‚bij', no toga pisańa nije on strogo proveo i dosta često grafički ne razlikuje dugi vokal *i* od kratkoga, nego ih oba biļeži znakom *i*. A veznik *i* više je puta u ńegovu rukopisu napisan znakom *y*, naročito u drugom svesku rukopisa, što ga je napisao u Beču, na pr. XX, st. 436.: ‚y podaui y pokoglie'. No najznatnija je razlika izmedu Ohmućevićeva rukopisa i izdańa Gundulićevih, štampanih za ńegova života, što sva ta izdańa razlikuju grafički glasove *s* i *z* pa *š* i *ž* upotrebļavajući za glas *s* znakove *s* ili *ſ*. za glas *š* kombinaciju *sc*, za glas *z* znak *ſ*, a za glas *ž* kombinaciju *ſc*, Ohmućević ih pak ne razlikuje; on piše doduše kadšto glas *z* znakom *ſ*, ali taj mu znak služi jednako često ili možda još češće i za glas *s*, na pr. XII, st. 264.: ‚raſghouor', ali XI, st. 833.: ‚poklagniaſe', 840.: ‚vaſ', 852.: ‚miſo'. No najčešće piše on ipak oba glasa *s* i *z* jednim istim znakom *s*, a i glasove *š* i *ž* zajedničkim znakom *sc* (vidi slike 1. do 7. u Radu, knizi 205.). Tu pojavu, da grafički ne razlikuju glas *s* od *z*, *š* od *ž*, nalazimo u svih pet datiranih rukopisa ‚Osmana' 17. stoļeća, pa bi mogao tko pomisliti, da i sam Gundulić potkraj života nije grafički razlikovao tih glasova, no teško bi bilo dokučiti razloge, koji bi ga bili sklonili na taj uistinu nazadak u grafici.

Razložio sam naprijed, da je svaki od dva sveska Ohmućevićeva rukopisa imao svoj natpisni list, no oba da su nestala. Istakao sam ujedno, da je Ohmućević bio neobično točan pisar, jer je brižļivo zabiļežio broj ispisanih listova u svakom svesku, od koliko se svežńića sastojahu, pa gdje i kad je svršio svaki svezak. Poznajući tu ńegovu gotovo pretjeranu točnost, lako ćemo vjerovati, da je i na natpisnom listu svakoga sveska bila zabiļežena godina, koje se ‚Osman' počeo u ń prepisivati. Razmak izmedu te dvije godine mogao je biti i veći, jer nam i one sačuvane biļeške odaju, da se Ohmućević nije baš žurio s prepisivańem ‚Osmana' i onih nekoliko kraćih pjesmica: prvi je on svezak dovršio 15. augusta 1651., a za sedam ostalih pjevańa ‚Osmana' ili, boļe, za daļih 67 listova prijepisa, koji k tomu nije više svagdje, naročito u početku sveska, onako sitan i zbit kao u prvom svesku, te većina straná u ńemu nema više od sedam strofa, za taj dakle dosta neznatan posao trebalo mu je više vremena nego dvije godine dana. Istina je, u to se on vrijeme i preselio iz Biškaje u Beč, no kad bi se danas tko dao na takav

posao, lako bi ga svršio za dvije do tri nedjelje. Na prvi svezak, koji je opsežniji, očito je on potrošio još više vremena.

Rukopis je Ohmućevićev svakako imao u rukama Volantić proučavajući ‚Osmana': on se već zbog starosti njegove morao njim obilato služiti, kad je priređivao izdanje te pjesme i pisao tumač uz nju. Pa doista, govoreći o nestatku dvaju pjevanja u ‚Osmanu', po njegovu sudu trinaestoga i četrnaestoga, zabilježio je on (vidi Versione libera, str. 37.), da je imao u rukama mnogo različnih rukopisa, ali u tom pitanju da će se obazreti „a due soli de' più antichi, che io abbia avuto per le mani, e che sono uno del 1648, e l' altro del 1652", u njima pak da je o nestatku pjevanja trinaestoga i četrnaestog našao ovu bilješku: „questi due canti non si sono trovati dopo la morte dell' Autore". U Ohmućevićevu pak rukopisu čitamo iza dvanaestoga pjevanja ovu bilješku o nestatku dalih dvaju pjevanja: „Qui mancano due Canti cioè il Canto XIII et il XIIII che non si troua d' hauerli fatto l' autore" (vidi sliku 3. u Radu, knizi 205.). Tko isporedi te dvije bilješke, priznat će, da je objema sadržaj isti, a samo oblikom da se razlikuju: obje naime tvrde, druga samo jasnije, da se rečena dva pjevanja nijesu našla poslije Gundulićeve smrti, a druga još izrijekom dodaje, što se po prvoj mora tek zaključiti, da ih pjesnik uopće nije izradio. Može dakle biti, da je Volantić, pišući onu bilješku o nestatku dvaju pjevanja u ‚Osmanu', imao na pameti upravo bilješku Ohmućevićeva rukopisa, pa nemajući rukopisa kod sebe — na to nas upućuje izričaj „che io abbia avuto per le mani" — da ju je ponovio po sjećanju, a ono, ako i nije vjerno zadržalo oblik te bilješke, nije se bar varalo u sadržaju njezinu. Meni se po tom čini veoma vjerojatno, da se u Volantićevim riječma o dva najstarija rukopisa ‚Osmana', jednom od godine 1648., drugom od godine 1652., krije citat Ohmućevićeva rukopisa, a one dvije godine da su stajale na natpisnim listovima njegovih dvaju svezaka, kojih postojanje odaje različan papir jednoga i drugoga sveska, pa različno mjesto i vrijeme, gdje i kad su napisani. Prvi je dakle svezak Ohmućevićeva rukopisa imao na natpisnom listu godinu 1648., a drugi 1652.

Da se u onim Volantićevim riječma doista krije naznaka Ohmućevićeva rukopisa, posredno nam potvrduje i posljedna bilješka u „nadomjercnima" Ambrozija Markovića k dvadesetom pjevanju ‚Osmana'. U toj bilješci pomiče Marković, da je u tekstu

‚Osmana' zvjezdicom označio sve one strofe, kojih nije našao — on kaže upravo „nestaju", ne tvrdi dakle, da je sām to ustanovio — „u njekolicijeh pripisajih, nu navlaštito u dvojih starijeh, kojijeh jedan je od god. 1648., a drugi od 1652.", dakle očito u istim rukopisima, koji su i Volantiću „de' più antichi". Pa doista, u tekstu je Marković označio zvjezdicom jednu strofu (‚četveroredak') prvoga pjevańa (I, 53; u akademijskom je izdańu u biļeškama), sedam strofa šestoga pjevańa (st. 73.—76., 89.—92., 101.—104., 121.—132., 189.—192.), četrnaest strofa sedmoga pjevańa (st. 37.—40., 109.—112., 117.—148., 177.—180., 241.—244., 277.—280., 397.—400.), pet strofa osmoga pjevańa (st. 49.—56., 61.—72.) i jednu strofu desetoga pjevańa (u akademijskom izdańu u biļeškama iza stiha 530.), svega dakle 28 strofa. Te pak sve strofe doista „nestaju", t. j. nije ih imao ni Ohmućevićev rukopis, kad je još bio neoštećen, a većinu ih nema ni sada, jer samo neke su od ńih, napose strofe sedmoga i osmoga pjevańa, dospjele u ń po dopunama drugoga i trećeg pisara, ali po opsegu se ńihovih dopuna još danas jasno raspoznaje, da ih nije bilo u Ohmućevićevu originalu (vidi biļeške k stihovima 37.—40. sedmoga pjevańa i na početku osmoga pjevańa).

U Volantićevo dakle vrijeme, dosta pouzdano možemo reći, Ohmućevićev je rukopis bio još neoštećen, sastojao se od dva sveska, svaki je svezak imao svoj natpis, prvi s godinom 1648., drugi s godinom 1652. Marković, čini se, nije ga uopće imao u rukama, nego je vijest o dva stara rukopisa od godine 1648. i 1652. zajedno s ostalom građom preuzeo iz Volantićeva komentara, kojega nam je dijelove sačuvao i Appendini. On pomińe doduše u onoj svojoj biļešci i razloge, zašto je rečenih 28 strofa označio zvjezdicom, da se u ńima naime ne zamjera „bistri zrak Gundulićeva znańa ni oni hitri red i način, koji se pazi po svoj ostaloj ovoj pjesni priplemenitoj", ali i to opažańe bit će plod ne ńegova, nego Volantićeva duha. Ta on sam priznaje otvoreno u svojoj apologiji (Lettera del P. L. Ambrogio Marcovich M. Osserv. sull' Osmanide di Gianfrancesco Gondola, str. 5. i d.), da je u biblioteci svoga reda u Dubrovniku našao sastavak Volantićeva teksta i komentara i ńima da se obilato poslužio spremajući svoje izdańe, pa je očito i taj sud crpao odanle zajedno s dobrih devet desetina svojih „nadomjereńa". No po toj ńegovoj apologiji možemo mi dosta točno odrediti i vrijeme, kad je Ohmućevićev rukopis nastradao.

Govoreći o Volantićevu radu oko ‚Osmana' pomiñe on, da je nakon smrti Volantićeve, dakle poslije godine 1808., baštinik ńegov prodao čitavu ńegovu književnu ostavu, i to upravo Appendiniju, koji se ńom, kako je već rečeno, obilato i poslužio pišući predgovor za Jakšićev prijevod ‚Osmana'. S tom ostavom nije bio zajedno i naš rukopis, jer je on, čini se, bio vlasništvo porodice Ivegli a-Ohmućević-Orebić, koje članovi Gašpar i Melkior prema matici Antoninâ postadoše godine 1793. dubrovačkim građanima i članovima te bratovštine.

Poznajući burna vremena, što ih je Dubrovnik doživio i prije i poslije Volantićeve smrti, lako ćemo razumjeti, da je tada i Ohmućevićev rukopis lako mogao nastradati. Ńega bi tada bilo možda i nestalo, da ga nije još u pravi čas spasao za biblioteku svoga manastira franjevac dubrovački Inoćentije Čulić, rodom Splićanin, kojega upravo godine 1806. sām udes dovede u Dubrovnik, gdje marljivo prikupljaše do smrti (9. junija 1852.) ostatke starije dubrovačke književnosti: on se namjeri negdje i na naš rukopis, pobrinu se za ńegovu dopunu i vezańe, pa ote tako daljemu propadańu taj očito najstariji prijepis ‚Osmana', koji je svakako prepisan iz autografa pjesnikova. Na neke osobine ńegove obazret ćemo se docnije, kad upoznamo dalja dva rukopisa ‚Osmana'.

2. **V** = vatikanski rukopis. Taj je rukopis vlasništvo Vatikanske biblioteke, gdje se u popisu pomiñe zajedno sa 23 druga slavenska rukopisa kao šesnaesti ovim riječma: „XVI. Chart. Const. foliis 221, alt. m. 0·20, lat. m. 0·18 Lingua Chroatica, literis latinis. Continet Osman Johannis Francisci Gundulic". Rukopis je dakle kartoniran, ima 221 list, dug je 20 cm, širok 18 cm. Ja sam ga samo letimice mogao ogledati boraveći u drugom poslu godine 1907. mjesec dana u Rimu. Bio sam u Rimu doduše i godine 1910., ali tek nekoliko dana, a i tada me je dovela onamo druga svrha. Sadašńi nam je pak rat bar za nekoliko godina zatvorio i Rim i čitavu Italiju, pa tako ima malo nade, da bi tko u najbliže vrijeme mogao proučiti taj rukopis. No on nam nije sasvim nepoznat. Osim spomenutog Milčetićeva i dvaju Karlićevih priloga dobrotom sam se Alfreda Jensena mogao koristiti primjerkom izdańa ‚Osmana' od godine 1854., po kojem je proučavao naš rukopis kanonik Ivan Črnčić živeći preko trideset godina u Rimu kao upravitelj hrvatskog gostińca sv. Jerolima. U tom su primjerku zabilježene mnoge varijante, a da su one pouzdane, uvjerih se, kad sam ih isporedio s varijantama u spomenuta tri prinosa, samo ih

u Črnčića ima više. Opisao je taj rukopis prema Črnčićevim bilješkama i podacima, što ih dobi od zemljaka baruna Bildta, švedsko-norveškog poslanika u Rimu, sām Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 215. i d.), a po ńemu Karlić (‚Vatikanski rukopis Gundulićeva Osmana'), koji priopći još neke vijesti o ńemu, sliku prve strane teksta u rukopisu s početkom prvoga pjevańa ‚Osmana' (st. 1.—24.) i priličan broj varijanata prema akademijskom izdańu od godine 1877. Poslužiti sam se mogao i onim drugim Karlićevim prilogom, koji još nije štampan. Kako sam pak sām proučio osim Ohmućevićeva još dańa tri rukopisa ‚Osmana' iz 17. stoljeća, koji su datirani, mogao sam sebi stvoriti jasan sud i o vatikanskom rukopisu.

Neću da ponavljam opis rukopisa, koji može svatko naći u Jensenovoj knjizi i u rečena tri priloga. I na osobine ću se ńegove osvrnuti malo kasnije. Ovdje ću spomenuti samo nešto o postańu ńegovu.

Rukopis bijaše vlasništvo opata Stjepana Gradića (1613.—1683.), a on ga zajedno s drugim nekim rukopisima, među ńima 24 slavenska, u testamentu ostavi Vatikanskoj biblioteci, u kojoj je proživio lijep broj godinâ, najprije kao čuvar i potkraj života kao predstojnik ńezin. Napisao ga je, očito na Gradićevu želju, Miho Martellini, građanin dubrovački, koji na jednoj od praznih strana ispod teksta zapisa svoje ime i datum: „Po Mihu Martellini na 12. Decembra 1667." Kako se ta bilješka nahodi na početku rukopisa, naznačen je ńom očito dan, kojega je Martellini počeo prepisivati ‚Osmana'. Što je Gradića u vrijeme nakon potresa od 6. aprila 1667. moglo potaći, da pribavi sebi prijepis Gundulićeve pjesme, koje prije toga, čini se, nije poznavao, o tome sam već priopćio svoje mišljeńe (Rad, knjiga 205., str. 200. i d.), pa ga mogu ovdje tek ukratko ponoviti.

Za potresom postradali Dubrovnik i ńegovo stanovništvo najviše se uz Gradića starao kardinal Francesco Barberino, kojega Dubrovčani zbog toga izabraše počasnim građaninom, a Gradić ga htjede počastiti posvetom znatnijega kojega ploda dotadańe dubrovačke književnosti, pa doista štampa godine 1670. u Rimu Palmotićevu Kristijadu, koja je, kako znamo, posvećena Barberinu. No čini se, da je on isprva želio Barberinu posvetiti izdańe Gundulićeva ‚Osmana', kojega je dotada čuo mnogo hvaliti, a možda i sam poznavao, ali nije još imao svoga rukopisa rečene pjesme. Zato je on tek sada stao nastojati oko toga, da pribavi

*

sebi prijepis ‚Osmana'. Ali u Dubrovniku u vrijeme, kad je Martellini za ń stao prepisivati ‚Osmana', íli uopće nije bilo potpuna primjerka pjesme ili se držalo, da je samo primjerak, kojim se služio Martellini, nepotpun, pa se stao tražiti takav primjerak ‚Osmana', u kojem bi doista bilo svih dvadeset pjevańa. Tražeńem se takova primjerka u Jakinu bavio Diodon Boždar (Bosdari), stari znanac Gradićev, kako doznajemo od Cerve (Bibliotheca Ragusina II, str. 294.). Šiško pak, sin našega pjesnika, zamolio je brata Frana, tada već višeg časnika u austrijskoj vojsci, da mu pošaļe rukopis ‚Osmana'; Frano je po tome, polazeći u tuđi svijet, jamačno ponio sa sobom i autograf ‚Osmana', kakav se našao iza smrti očeve. No kad je Šiško dobio od brata žeļeni rukopis, uvjeri se o tome, da ‚Osman' uopće nije dovršen, i to je tek, čini se, potaklo Gradića, da je Barberinu posvetio Palmotićevu Kristijadu. U vrijeme, kad je napisao poznato ono mjesto u predgovoru k Palmotićevoj Kristijadi, da je Gundulić u doba Palmotićevih prvjenaca bio na glasu „edito illustri poemate de Vladislavi Polonorum principis rebus in bello Turcico gestis", nije on još očito imao svoga primjerka ‚Osmana', nego se samo sjećao te pjesme rođaka svoga, o kojoj je mogao čuti govoriti ńega sama, kad bi za mladih dana došao koji put kući preko praznikâ. No pjesma, koju je možda i sam čuo od Gundulića ili mu je sadržaj ńezin saopćio tko drugi, dakle pjesma poznata, bila mu je dakako „poema editum", ako i nije bila štampana.

Miho Martellini, pisar vatikanskog rukopisa, bio je, sudeći po pismu ńegovu, osobito izvješten u prepisivańu, a i bavio se, čini se, mnogo tim poslom. Rukopis napisan ńegovom rukom morao bi imati i sarajevski zemaļski muzej: od Vida sam naime Vuletića Vukasovića u Dubrovniku doznao, da je on glavom poklonio upravi rečenoga muzeja rukopis Martellinijev različna sadržaja, pa i s nekakovim narodnim pjesmama i poslovicama, no kad sam se upravo zbog toga mjeseca augusta 1917. zadržao u Sarajevu, nikako se nije mogao naći u biblioteci muzeja. Sinovi Miha Martellinija, Marin i Marko, bijahu ugledni članovi bratovštine Antoninâ: Marin stupi u ńu 31. januara 1726. zajedno s poznatim latinistom Vićentijem Petrovićem i pomińe se u matici Antoninâ još godine 1765. kao jedan od novoizabranih časnika bratovštine (gestaldo), a istu je službu vršio u bratovštini i Marko još dvije godine prije toga.

3. **Va** = Valovićev rukopis od godine 1689. Rukopis je sada vlasništvo Nika Gjivanovića, koji mi ga najspremnije ustupi

na neko vrijeme, da ga upotrijebim za ovo izdańe. Poznavao ga je Volantić, jer ga, po ńemu, pomińe i Marković u posļedńoj biļešci svojih „nadomjereńa“ k dvadesetomu pjevańu ‚Osmana‘. Od novijih ga izdavača ‚Osmana‘ nije nitko upotrijebio, a ni opisa ńegova nemamo dosada, premda je on treći po starosti rukopis naše pjesme, pa i drukčije zanimļiv, jer znamo točno vrijeme, kad je napisan, a i pisar nam je ńegov boļe poznat.

Rukopis ima dva natpisna lista i 216 listova teksta, koji su dugi 19·5 cm, široki 14 cm, a sa strane, napose prvi listovi, dosta istrošeni, no ipak samo tako, da tekst kod toga nije stradao. Na prvom je natpisnom listu u crvenoj i zelenoj boji velikim slovima nacrtana riječ ‚OSMAN‘, drugi pak list ima ovaj potpuniji natpis, pisan rukom, koja je napisala cijeli rukopis od početka do kraja (vidi sliku 1. i 2.):

OSMAN / Spieuagnie Gosp: / Giua Frana / Gundulichia / Vlastelina Dubrouackoga / Pripisan po Stiepu / Vize / Valouichia / Mieseza Marza godiscta 1689.

Stjepo Valović, pisar rukopisa, bio je sin Vice Stjepa Valovića i ńegove žene Anice, kćeri Stjepa Miha Sorkočević-Bobaļevića (Sorgo-Bobali), mlade udovice Stjepa Giva Klašija (Clasci). Vjenčali su se ńegovi roditeļi godine 1647., a on se rodio kao ńihov prvjenac 12. julija 1648. O ńegovoj braći, odgoji i naukama ne znamo ništa. Iz kasnijega ńegova života doznajemo, da je bio ožeńen Jelom rođenom Gleđević (Popović), kćerju Marina Gleđevića, da je bio član bratovštine Antoninâ, a i ńegov sin Vice da joj je pripadao dug niz godinâ. Bio je naš Stjepo za života zabavļen svakojakim, poglavito pisarskim službama u republici dubrovačkoj, pa je i umro godine 1714. kao kančelar ostrva Lastova, gdje u knjizi mrtvih onoga doba ima ova biļeška o ńemu: „Anno Dni. 1714. die X. Julii. — Stephanus Valovich de Ragusio Cancellarius hujus Insulę ętatis suę annor. 64 circiter in communione S. Matris Ecclesię animam Deo reddidit, cujus corpus sepultum fuit die XI. sp-ti. in Ecclesia Parochiali SS. Cosmae et Damiani. R. D. Hieronymo Sciutich confessus die 5. sup-ti. sanctissimoque Viatico refectus, ac sacri Olei unctione roboratus fuit, ejusque anima Deo fuit commendata“.

I Valović se prepisujući ‚Osmana‘ služio tadašńom talijanskom grafikom i ortografijom ne razlikujući više u pismu glasove *s* i *z* pa *š* i *ž*, kako je već naprijed rečeno. Što više, on kao da nije više mogao strogo razlikovati *s* i *z* od *š* i *ž*, jer i te glasove često

zamjeńuje u pismu, tako na pr. na početku XI. pjevańa st. 36.: ‚barscini' (brzini), 40.: ‚usisce' (užiže). No i drugi se neki glasovi ne razlikuju strogo u ńegovu pismu, napose grleni i usneni zvučni suglasnici od bezvučnih, pa na pr. na početku XII. pjevańa čitamo ove riječi: 16.: ‚opras' (obraz); 27.: ‚pokledieh' (pogleđijeh); 59.: ‚ukricichia' (Ugričića); 78.: ‚mokasce' (mogaše). Pa i drugojačijih pisarskih pogrješaka ima u ńegovu rukopisu priličan broj, ali većina ih je takovih, da se na prvi pogled mogu lako raspoznati i ispraviti. Tako sam na pr. u prvih pet stotina stihova XVII. pjevańa opazio i zabiļežio ove pisarske pogrješke: st. 2.: ‚ukasi' (ugasi); 19. ‚se merno' (smerno?); 52.: ‚pochine' (pogine); 109.: ‚riechi' (rijeće); 116.: ‚pokagiati' (pogađati); 122.: ‚uspokagia' (uspogađa); 183.: ‚diknesc' (digneš); 195.: ‚okragieno' (ograđeno); 198.: ‚gniecou' (ńegov); 200.: ‚gouorit' (govori); 218.: ‚mi' (im); 230.: ‚ukagiaiu' (ugađaju); 248.: ‚sakranaka' (zagranaka); 264.: ‚okagn raskoriela' (ogań razgorjela); 266.: ‚iskupiti' (izgubiti); 285.: ‚mnoke' (mnoge); 331.: ‚dopiu' (dobiju); 334.: ‚billi' (ti bi); 343.: ‚sctech' (steć); 365.: ‚tue' (te); 398.: ‚kasit' (gasit); 407.: ‚suak' (svrh); 411.: ‚posctegnie' (prošteńe); 433.: ‚hudo' (hude); 436.: ‚iskoni' (izgoni); 452.: ‚u' (i); 461.: ‚Veligoka' (velikoga); 463.: ‚ouoka' (ovoga); 470.: ‚Istoga' (istoka); 478. ‚gniecou' (ńegov). Toliko otprilike i takovih pisarskih pogrješaka ima u svim ostalim pjevańima Valovićeva prijepisa, a sve sam ih spomenuo na svom mjestu u biļeškama ispod teksta. U istim su biļeškama naznačene i sve razlike teksta, pa se na ńih uopće neću ovdje obazreti, nego ću samo istaći neke opsežnije razlike između teksta u Ohmućevićevu rukopisu s jedne strane, a u vatikanskom i Valovićevu s druge, jer po tim se razlikama dadu svi rukopisi ‚Osmana' podijeliti na dvoje.

Osim razlike, koja je već spomenuta, da Ohmućevićev rukopis ima 26 strofa maņe nego ostali stariji rukopisi — i u vatikanskom i u Valovićevu rukopisu nahode se sve one strofe, koje su u Markovićevu izdańu označene zvjezdicom, osim 53. u prvom pjevańu i 131. u desetom pjevańu, koje se nalaze samo u najmlađim rukopisima, pa ih i prvo akademijsko izdańe pomiņe samo u biļeškama —, u obje te vrste rukopisâ ima još nekoliko strofa, koje imaju drugojačiji oblik u vatikanskom rukopisu nego u Ohmućevićevu, a isti oblik, koji u vatikanskom, imaju one i u Valovićevu rukopisu. Prvo je akademijsko izdańe i takove strofe, koliko su bile različna oblika od oblika u Ohmućevićevu rukopisu, priopćivalo u biļeškama, no otkako se jednom utvrdilo, da i ńih imaju

neki rukopisi 17. stoljeća nije im više bilo mjesta samo u bilješkama. Tako isto od šestoga do dvanaestoga pjevanja neke strofe imaju u Ohmućevićevu rukopisu drugo mjesto nego u vatikanskom i u Valovićevu, pa kad se zna, da i te razlike postoje već u rukopisima 17. stoljeća, valja svakako i njih već u tekstu naznačiti. Kako su sve te razlike svagdje naznačene u bilješkama uz takove strofe, neću ovdje napose da iznosim primjere, nego ću radije razložiti, kako su one mogle nastati.

Tkogod je bar jednom ogledao koji književni sastavak u originalu, znade, da pisac, napose pjesnik, takav svoj sastavak još naknadno ispravlja ili bar dotjeruje. Tako je očito radio i Gundulić, pa je i u njegovu autografu ‚Osmana', kojim su se služili docnije prepisivači, moralo biti dosta takovih mjesta, koja je on naknadno dotjerao, mijenjajući kod toga kadšto oblik čitavih strofa. Mnoge je strofe jamačno i on tek naknadno umetao u tekst, a mnogima odredio drugo mjesto, nego što su ga isprva imale. Služeći se takovim originalom Ohmućević je očito naprosto prepisao najstariji tekst ‚Osmana' ne obzirući se nimalo na kasnije umetke i mijenjana, njegov nam dakle prijepis ‚Osmana', naročito pjevanja šestoga do dvanaestoga, podaje stariji oblik tih pjevanja, kakav je bio u tekstu Gundulićeva ‚Osmana'. Martellini naprotiv i Valović, koji se tako isto mogao služiti autografom pjesnikovim, obazreše se na one docnije promjene u autografu, pa kako su opazili, da su one bolje nego prvobitni sastavak, uzeli su njih u svoj prijepis, a izostavili strofe, koje su bile naknadno promijenene. Pa i onih 26 strofa, kojih nema Ohmućevićev rukopis, Gundulić je očito tek naknadno sastavio i dodao u autografu sa strane, pa ih zato nema Ohmućević, koji se na docnije promjene nije obazirao, a imadu Martellinijev i Valovićev prijepis. Unatoč tomu postupanju činilo se već Volantiću, da neke strofe nijesu na pravom mjestu, pa da ih treba premjestiti. Tako na pr. stihovi 465.—468. u dvanaestom pjevanju u većini se rukopisa, pa i u četiri datirana rukopisa 17. stoljeća, nahode iza stiha 492., a u jednom rukopisu 17. stoljeća i u više mladjih rukopisa iza stiha 472. Volantiću se nijedno od rečenih mjesta za tu strofu nije činilo zgodno, pa joj je odredio mjesto iza stiha 464. A moglo bi biti, da joj je upravo to mjesto odredio i Gundulić, samo u njegovu autografu nije bilo valjada sasvim jasno naznačeno, gdje im je zapravo mjesto.

No unatoč ovim znatnim razlikama izmedu Ohmućevićeva i Martellinijeva pa Valovićeva rukopisa mi imamo jak dokaz za to, da sva ta tri rukopisa potekoše iz zajedničkog vrela,

autografa pjesnikova. U svá naime tri rukopisa, a po ńima i u mnogim mladima, stihovi 593.—672. devetnaestoga pjevańa, ravno dvadeset strofa, zamijeniše mjesto sa stihovima 673.—752., dakle sa dałih dvadeset strofa. Premda ti stihovi, ovako zamijeńeni, nemaju pravoga sadržaja, i pažłiv čitalac može lako opaziti, da je red ńihov morao negda biti drukčiji, ipak se ta zamjena opazila i ispravila istom u početku 18. stołeća. A do te zamjene moglo je doći samo tada, ako se i autograf Gundulićev sastojao od više svežńića, kakav je bio Ohmućevićev prijepis, pa ako se u jednom od ńih sredńi arak od dva lista, svaki list po sa dvadeset, svaka strana po sa deset strofa, krivo složio tako, da je po tome na prvo mjesto došao drugi list arka sa stihovima 673.—752., a tek iza ńega prvi list arka sa stihovima 593.—672. Gundulićev je dakle autograf po tome imao po deset strofa na svakoj strani, bar u devetnaestom pjevańu: toliko ih ima često i Ohmućevićev rukopis, a Valovićev i vatikanski redovno po šest strofa na svakoj strani. No dosta o ńima, jer treba, bar ukratko, ogledati i druge rukopise.

4. **A** = Adamovićev rukopis. Rukopis je do pred nekolike godine bio vlasništvo Dubrovčanina Vicka Adamovića, koji ga je oko polovine devedesetih godina prošloga stołeća dobio od učitełja dubrovačkog Vojnovića, a sad je u dvorskoj biblioteci u Beču. Prešavši u vlasništvo dvorske biblioteke, u kojoj ima oznaku: „Ser. nov. 4500“, bio je nešto popravłen, dobivši biłešku: „Der Codex wurde ausgebessert und einige Lagen neugeheftet im März 1917.“ Opisao ga je ukratko Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 219. i 220.), koji se ńim služio još u Adamovićevoj biblioteci. Ja sam ga proučio mjeseca augusta 1917. godine u Beču. Natpis mu je:

OSMAN / Spievan Po Gospodinu / Givu Frana Gundulichia / Vlastelinu Dubrovackomu.

Ispod natpisa ima ova strofa, koju priopći i Jensen, ali ne sasvim točno:

Tkogod dobba sred ovoga
Raſumomſe kniſceniem glaſi
Na Vir Biſtri ſnagnia moga
Skloni uſta ſceghiu ugaſi.

Na dońem je rubu natpisnog lista datum: „Na 13. Aprila Go. 1695.“

Rukopis je dug 21 cm, širok 15 cm, a ima 229 listova. U ńemu su naznačene svaka strana svojim brojem, ali je ta stara

paginacija djelimice nastradala kod uvezivańa, a k tomu je kadšto i pogrješna: iza strane 20. dolazi po ńoj strana 22., iza strane 176. strana 178., pa tako nema u ńoj još strane 209., 244., 277., 303., a strana, koja bi po toj paginaciji imala biti 425., označena je kao 225. Po ńoj cijeli bi rukopis imao 462 strane, a uistinu ih ima samo 458. K tomu nepažńom pisara prva strana lista 145. osta prazna, a tekst druge strane lista 144., koji se svršavao stihom 272. dvanaestoga pjevańa, nastavļa se istom na drugoj strani lista 145., koja bi po staroj paginaciji imala biti strana 290. Na kraju trinaestoga pjevańa, na strani 319., ima biļeška: ‚Mankaiu Cetarneſti, i Petneſti'. Na svakoj je gotovo strani rukopisa prepisano po šest strofa.

Rukopis nije do kraja napisao jedan te isti pisar: od strane 438., koja se počińe stihom 1025. devetnaestoga pjevańa, nastavio je i dovršio prepisivańe ‚Osmana' drugi pisar, koji je bio pažļiviji od prvoga. Prvi je naime pisar gdjekoji stih izostavio kod prepisivańa ili nepotpuno prepisao, a nekih takovih pisarskih pogrješaka nije ni naknadno opazio, te one ostadoše neispravļene. Tako ńegov prijepis nema ovih stihova: I, 199. i 200., 219. i 220.; II, 106.—108., 266. i 267., 302. i 303.; III, 52.—55.; IV, 35.: ‚svu' do 36.: ‚ovo', 75.: ‚okolo' do 76.: ‚nosce'; V, 39. i 40., 45., ali ih je naknadno sām dodao sa strane; VI, 261., koji je docnije umetnuo na svoje mjesto; VII, 231.: ‚prem' do 232.: ‚nizoko'; X, 394. i 395., 470. i 471., ali je potońa dva stiha kasnije sām dodao sa strane; XI, 38.: ‚zemļa' do 39.: ‚gdi', 70.: ‚kita' do 72.: ‚skladno', 193. ponavļa riječi: ‚sto'i dubrava' mjesto: ‚sva 'e zelena'; XVI, 167.: ‚samieh' do 168.: ‚kieh', 183. nema riječî: ‚er car neće svjeta moga'; XVIII, 230.—232.; XIX, 26.: ‚grad' do 27.: ‚Konstantin', 648. nema riječî: ‚kakva u boju'. Osim toga je on stihove 245.—248. u osamnaestom pjevańu prepisao istom nakon stiha 256., a stihove 342. do 348. poredao ovako: 345, 342, 346, 343, 347, 344, 348. Ńegov nastavļač nije počińao bar takovih pogrješaka.

Ortografičkih razlika između prvoga pisara i ńegova nastavļača nema bogzna kakovih, ali i grafika je ńihova i ortografija često neobična. Tako na pr. prvi pisar samoglasno *r* naznačuje na četiri načina: 1. najčešće dakako i on ša *ar:* I, 43.: ‚var' (vrh), 92.: ‚ſkarsci' (skrši), 134.: ‚tarpiet' i t. d.; 2. više puta sa *ir:* I, 17.: ‚uirh' (vrh); 41.: ‚smirti' (smrti), 204.: ‚napirchiena' (naprćena), 263.: ‚mirtuieh' (mrtvijeh), 266.: ‚uirti' (vrti), 370.: ‚suirnut' (svrnut) i t. d.; 3. rjeđe sa *ri:* I, 22.: ‚kriui' (krvi); 4. kadšto sa *er:*

I, 5.: ‚ſuerhe' (svrhe). Glasova *s* i *z* ne razlikuje on u pismu, ali ih i ne piše samo jednim znakom, nego čas znakom *s*, čas opet znakom *ſ* bez ikakova određenog pravila, jer i jedan i drugi znak piše za oba glasa i na početku i u sredini i na kraju riječi. Za glas *ž* služe mu znakovi *ſc, sg, x,* pa piše i ‚ſcalosti' (I, 173.) i ‚disge' (V, 464.) i ‚sdarxi' (VII, 18.), a ipak i taj glas ne razlikuje on svagda od glasa *š,* jer pored ‚sgeglia' (II, 385.) ima i ‚sceli' (II, 492.), ‚strascom' (III, 18.). I glas *k* piše on na više načina, a nesamo znakom *k,* jer mu za *ń* služi i znak *c* ili kombinacija *ch* ili samo znak *h.* Samo za glasove *u* i *v* ima on jedan znak *u,* a ńegov ih nastavļač već razlikuje. Osobina je ńegova, da više puta glas *i* piše kombinacijom *ie,* tako I, 33.: ‚nareziete' (narecite), II, 417.: ‚mieri' (miri) i t. d. Pa i broj je ikavskih oblika u ńemu veći nego u starijim rukopisima ‚Osmana'.

Drukčije se tekst ‚Osmana' u ovom rukopisu ne razlikuje od teksta u Martellinijevu i u Valovićevu prijepisu. I u ńemu dakle čitamo svih onih 26 strofa, kojih nema Ohmućevićev rukopis, druge pak strofe promijeńene i poredane onako, kakove su u rečena dva srodna rukopisa.

5. **Č** = Čingrijin rukopis. Rukopis je vlasništvo stare i ugledne porodice dubrovačke Čingrijâ, koja ga je baštinila, čini se, od srodne porodice Betondićâ (Bettondi). Ńim se služio Vjekoslav Babukić spremajući izdańe ‚Osmana', što ga je prvi put štampala Matica Ilirska godine 1844., a Gaj ga je još od Betondića dobio godine 1841. u to ime, da ga novim pravopiṣom izda u svojoj štampariji (vidi Babukićev predgovor izdańu, str. VI.). Opisao ga je Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 221.—223.).

Rukopis ima danas 316 listova, koji su dugi 20 cm, široki 13·5 cm. Još potkraj 19. stoļeća, kad se Jensen ńim služio, imao je on 319 listova, no tri ļista sa stihovima 285.—380. dvadesetoga pjevańa nijesu više bila u ńemu, kad sam ga ja upotrebļavao mjeseca augusta 1917., niti se moglo obaznati, kad i kako ih je nestalo. Osobita natpisa ne nahodimo u ńemu, nego iza čistoga prvoga lista čitamo na prvoj strani drugoga lista ovaj distih:

Archipoeta tibi si par dabit ergo coronam
Praecingetque tuum brassica digna caput.

Ispod distiha kasnije je netko, svakako druga ruka, a ne sam pisar rukopisa, zabiļežio: „Bucchiadum / dè Nicolao", vaļada ime potońega kojeg vlasnika. Datuma natpisni list nema, ali je zabiļežen na posļedńoj strani rukopisa riječma: „adi 10 Febraro 1699".

Pisar rukopisa nije, čini se, bio osobit vještak u pisańu, jer je više molovao nego pisao pojedina slova, a unatoč tomu pismo mu nije baš lijepo, ali zato dosta krupno i čitļivo. Papira nije on štedio, a zbog krupnog pisma nije ga ni mogao štedjeti, pa bi mu ponajviše na jednu stranu stale samo četiri strofe, nigda više od četiri i pô strofe, a rijetkokada mańe od četiri strofe. Ļubav ńegovu za molovańe potvrđuju različni, perom namolovani cvjetići, dakako posve primitivno izrađeni, kojima je bar želio iskititi početno slovo svakoga pjevańa, pa ruke s pruženim kažiprstom uz mnoge stihove, koje je htio čitaocu napose istaći, ponajviše takova mjesta, u kojima je sadržana općena kakova misao ili pouka.

Tekst se ‚Osmana' u tom rukopisu u glavnom potpuno podudara s tekstom, kakav je isprva bio u Ohmućevićevu rukopisu. I u ńemu dakle nema onih 26 (upravo 28) strofa, koje su u Markovićevu izdańu označene zvjezdicom, a strofe, koje imaju u Ohmućevićevu rukopisu drugojačiji oblik, poredak stihova ili mjesto nego u ona tri ostala rukopisa XVII. stoļeća, istovetne su sa strofama u Ohmućevića. Pa i u ńemu iza XII. pjevańa dolazi pjevańe XV., samo nema nikakove biļeške o nestatku dvaju pjevańa, i po ńemu dakako XIII. i XIV. Najznatnija je razlika u tekstu našega rukopisa od Ohmućevićeva, što su u ńemu gotovo svi Ohmućevićevi ikavski oblici zamijeńeni ijekavskima, pa što ima više pisarskih pogrješaka nego Ohmućevićev rukopis.

Pošto smo ogledali svih pet datiranih rukopisa ‚Osmana' iz 17. stoļeća, nameće nam se pitańe, kako se moglo dogoditi, da isto pjevańe, koje u svim rukopisima 17. stoļeća ima u glavnom isti oblik, dva od ńih nazivaju petnaestim, a tri ostala trinaestim. Ta je razlika, po mom sudu, mogla nastati samo tako, što je rečeno pjevańe već u autografu pjesnikovu bilo označeno kao petnaesto, a tek docnije kao trinaesto. Ohmućević, kako rekoh, čini se da se uopće nije obzirao na docnije ispravke i dopune autografa, pa zato i ovo pjevańe osta u ńegovu rukopisu petnaesto. Talijanska ona biļeška u ńegovu rukopisu o nestatku dvaju pjevańa iza dvanaestoga neće, držim, biti plod ńegova miśļeńa i rada, jer tri su ńegove biļeške napisane hrvatskim, a ne talijanskim jezikom: meni se bar čini vjerojatnije, da je on i tu biļešku našao u pjesnikovu autografu, zabiļeženu dakako tuđom rukom, možda rukom Frana, sina pjesnikova. Ali Gundulić je sam, čini se, još kratko vrijeme pred smrt namislio petnaesto pjevańe preraditi tako, da bude trinaesto, pa s ńim i s daļa dva pjevańa, za koja je

možda već i smislio osnovu, ispuniti jaz, koji prema sačuvanim rukopisima postoji između dvanaestoga i šesnaestog pjevańa. Samo zbog smrti pjesnikove moglo je naime to pjevańe ostati pošteđeno od znatnijih naknadnih mijeńańa, kakovih ima više u sedam pjevańa pred ńim, što više, ono osta, čini se, uopće i nedovršeno, pa će samo zato biti najkraće pjevańe u čitavom ‚Osmanu'. Ipak je pjesnik u natpisu pjevańa uz brojku XV. ili riječ ‚petnaesto' pribiļežio prema novoj namisli brojku ili riječ ‚trinaesto', i tako posta to pjevańe trinaestim u vatikanskom i u još dva rukopisa 17. stoļeća, koji se i drugdje obzirahu na docnije ispravke autografa, pa dakako i u svima ńihovim prijepisima.

b) Mlađi rukopisi.

6. **G** = rukopis porodice Gučetićâ (Gozze). Rukopis je danas u biblioteci zagrebačkog sveučilišta (R 3194); dug je 19·5 cm, širok 14·2 cm, a ima svega 337 listova. Natpisni se ńegov list nije sačuvao, a i zadńi mu je list sa zaglavnim stihovima ‚Osmana' (XX, st. 481.—496.) nestao, čini se, u novije doba, pa nam se tako nije sačuvala nikakova vijest, kad je on napisan. Ali već Vuksan drži, ne pomińući doduše nikakovih razloga (Дан, I, str. 37. i 38.), da je rukopis postao na koncu 17. ili u početku 18. stoļeća. Tako držim i ja, a evo, zašto.

Rukopis je napisao pisar, koji je bio vještak u pisanu, pazeći i na to, da rukopis ima što ļepši izvańi oblik, pa je na svakoj strani najprije odozgo lijepim pismom zabiļežio, koje je na ńoj pjevańe, zatim prepisao na ńoj tako isto lijepim pismom četiri strofe, koje su odiļeļene jedna od druge većim, svagda jednakim praznim prostorom, a i stihovi su svake strofe rastavļeni jedan od drugoga u jednakom razmaku: prvi je stih svake strofe pomaknut nešto na lijevo, a ostala se tri jednako daleko od lijevoga ruba počińu jedan ispod drugoga; prvi se stih počińe redovno velikim slovom, a ostala tri samo onda, ako je na prvom mjestu u ńima kakovo vlastito ime. Sastoji se rukopis od samih svežńića po od 16 listova, samo je prvi svežńić, zbog natpisnog lista, imao, čini se, 18 listova. Rano u 18. stoļeću, svakako prije nego se on uvezao, propadoše četiri lista prvoga i dva lista drugog svežńića, i to izvańi listovi svakoga od ńih, pa je tekst ‚Osmana', koliko ga je nestalo s ńima, dopunio drugi pisar u vrijeme, kad se on imao uvezati. Taj se drugi pisar u načinu pisańa poveo za prvim, ali

ńegovo pismo nije tako lijepo, a i grafika mu je i ortografija nešto drugojačija. Prvi naime pisar ne pozna još znaka *j*, nego oba glasa, *i* i *j*, piše znakom *i*, a tako mu i znak *v* služi bez razlike i za glas *u* i za *v*, ako se ńima koja riječ počińe. Drugi naprotiv pisar upotrebļava i strogo razlikuje sve te znakove, a ima već i osobit znak *ſg* za glas *ž* razlikujući ga od glasa *š*, koji piše kombinacijom *sc*, kojom se prvi pisar služio za oba glasa. Dopunio je taj drugi pisar stihove 33.—128. drugoga pjevańa i stihove 49.—80. trećeg pjevańa, i tada se tek rukopis uvezao u tvrd papir. No i nakon toga prošlo je jamačno neko vrijeme prije, nego što se on dao nekomu ‚Joseph Gozze', očito mladu čovjeku, i kod toga na prvom praznom listu ispred teksta ‚Osmana' zapisalo: „Ad usum Joseph Gozze 1742 / 16 Marzo". Novi taj vlasnik rukopisa ili tkogod drugi stade upotrebļavati unutrašńu čistu stranu predńe korice i onaj čisti list ispred teksta ‚Osmana', da na ńima išara još nekoliko puta riječi: „Ad usum Joseph Gozze" s godinama 1742., 1743., 1747. i 1761., pa različne druge riječi i brojke.

No ni nakon vezańa ne osta rukopis pošteđen od daļeg štećeńa. Vez od tvrda papira, bez kožnatog ili platnenog hrpta, brzo se istrošio, a tada propadoše dva od ona tri lista, na kojima je drugi pisar dopunio drugo pjevańe, sa stihovima 33.—96. ńegove dopune. Oko polovine pak 19. stoļeća dobi ga neki Kotoranin, Jovo Bukilica, i novi taj vlasnik zapisa na desnom rubu uz početak prvog pjevańa ćirilicom svoje ime, prezime, zavičaj i datum 31. decembra 1853., vaļada dan, kad ga je dobio. Osim toga je netko na predńoj korici izvana i na gorńem rubu prvoga lista, gdje nakon onog piskarańa osta još nešto čista prostora, napisao riječ ‚Osmanida'. Pa i zadńi list rukopisa sa zaglavkom dvadesetog pjevańa kao i jedan list sedamnaestoga pjevańa sa stihovima 113.—144., koji je istrgnut, nestali su, čini se, istom u novije doba.

Rukopis, koliko ga je napisao prvi pisar, razlikuje već glasove *s* i *z*, i to tako strogo, da prijedlog *s*, ako je pred riječma, koje se počińu zvučnim konsonantom, piše redovno znakom *ſ*, koji mu služi za glas *z*, a prijedlog *iz*, ako je pred riječma, koje se počińu bezvučnim konsonantom, redovno znakom *s* na kraju, dakle *is*. Geminacija je konsonanata u ńemu češća nego u spisima, koji su štampani još za Gundulićeva života, no vokali nijesu u ńemu nigda napisani dvostruko, jer pisar znakom ^ povrh ńih naznačuje, da su dugi. Osim toga stavļa on znak ` na proklitike, na pr. I, st. 11.: ‚ù sebbi', 13.: ‚ù okoli', ali i drugdje, na pr. I, 7.: ‚à ù

visozieh gorâ varhe', 15.: ‚bl', 28.: ‚nebl', 46.: ‚otè' i t. d. Pa i glasovi su *đ* i *tj* (mjesto *ć*) u ńegovu prijepisu rjeđi nego u Ohmućevićevu i u ona četiri rukopisa 17. stoļeća, jer pisar ńegov piše na pr. u prvom pjevańu st. 107.: ‚sudieno', u drugom pjevańu st. 129.: ‚brachiu', a oni rukopisi imaju: suđeno, bratju. Tekst se ‚Osmana' u glavnom podudara s tekstom u rečenih pet rukopisa, napose s tekstom rukopisa vatikanskog i onih drugih dvaju, koji se obzirahu na poznije dotjerivańe nekih mjesta u šestom do dvanaestog pjevańa. I po ńemu nema ‚Osman' pjevańa XIV. i XV., koja se, kako napomińe u biļešci na osobitoj strani, nijesu našla „pò smarti od spie:oza", na pjevańe je dakle XIV. i XV. primijenio biļešku, koja je u Ohmućevićevu rukopisu o XIII. i XIV. pjevańu. I u ńemu se nahode sve one strofe, kojih nema Ohmućevićev rukopis, a strofe, koje u ona tri rukopisa imaju drugojačiji oblik ili drugo mjesto, imaju ih i u ńemu. Pa i stihovi 593.—672. u devetnaestom pjevańu i u ńemu dakako stoje iza stiha 752. Ali kako je pisar ńegov prepisivańu posvetio osobitu brigu, pisarskih pogrješaka ima u ńemu mańe nego u ostalih pet rukopisa, koje smo dosada ogledali, jer je onaj pisar, čini se, volio ostaviti prazan proston, ako kojugod riječ ili stih u originalu ne bi mogao točno pročitati, nego da je napiše pogrješno. Tako na pr. u ńegovu prijepisu osta prazan prostor mjesto stihova 299. i 300. u trećem pjevańu, pa ih je napisao docnije tek netko drugi. I zabune su u tom rukopisu rijetke: samo u devetom sam ih pjevańu našao dvije, jer u ńemu je izostala pomutńom 8. strofa (st. 29.—32.), a u stihu se 274. riječ: ‚lizu' dva puta redom napisala. Krivo će pak biti neispravno čitańe, što se grad Varšava u jedanaestom pjevańu nekoliko puta naziva ‚Varskouo', jer je vaļada u originalu bilo: ‚Varscouo' ili ‚Varsciouo'.

7. **F** = rukopis Ludovika Ferovića od godine 1708. Rukopis je danas u posjedu porodice Filippi u Zadru. Ja ga nijesam imao prilike ogledati, a bio bi to i zališan posao, jer ga je, kako već rekoh, potanko opisao i spomenuo sve razlike teksta u ńemu prema tekstu prvoga akademijskog izdańa Karlić, i to najprije u programu gimnazije u Zadru za školsku godinu 1907./8. (Zadar 1908.) i docnije u časopisu ‚Nastavni Vjesnik' (kńiga XVIII, str. 641. i d.). Samo zato, jer je taj rukopis prvi datirani rukopis 18. stoļeća. ja sam preuzeo u svoje biļeške razlike ńegova teksta, kako ih je pobiļežio Karlić. Sudeći po tim razlikama i Ferovićev je rukopis prijepis jednoga od onih rukopisa, koji se obzirahu na

poznije promjene i dopune samoga pjesnika u tekstu ńegova autografa. No s kako je malo razumijevańa Ferović prepisao tu pjesmu, raspoznaje se po tom, što je jamačno imao pred sobom rukopis, u kojem je svaka strofa bila podijeļena na dva stupca s prva dva stiha u prvom, a s ostala dva u drugom stupcu: Ferović je pak sve te stihove napisao u jednom stupcu, ali redom, kojim ih je našao u tom rukopisu tako, da u svakoj gotovo strofi ńegova prijepisa nakon prvoga stiha slijedi treći, a onda drugi i četvrti. Kod takova mehaničkog prepisivańa nije dakako ni Ferović, poput mnogih potońih prepisivača, opazio, da u devetnaestom pjevańu stihovi 593.—672. zabunom nekom dospješe u ńegovu originalu iza stiha 752., i još gdjekoju takovu pogrješku. Kako je pak bio rođen ikavac, unio je u tekst ‚Osmana' mnogo ikavskih oblika, kojih jedva će biti našao toliko u svom originalu. No jer je mehanički prepisivao, možemo bar nagađati, da je drukčije dosta točno prepisao tekst ‚Osmana', kakav je bio u originalu ńegovu.

Ostala dva rukopisa, što ih je još Karlić opisao i isporedio s prvim akademijskim izdańem, nijesam mogao upotrijebiti za ovo izdańe, jer ih kao i Ferovićev nijesam vidio, a k tomu su i mnogo mlađi. Žarkovićev rukopis opisan je i potanko ispoređen s akademijskim izdańem od godine 1877. u programu zadarske gimnazije za školsku godinu 1913./14. U ńemu su kasnija dva umetka, prvi od tri strofe iza ‚Zmajevićeva' prologa od četiri strofe na početku ‚Osmana', drugi od trinaest strofa iza stiha 72. u trećem pjevańu (no jedna je od ńih, trinaesta strofa, istovetna sa stihovima 81.—84. trećega pjevańa), koje Karlić pomińe u biļeškama. Razlikama teksta, koje se pomińu u Karlićevoj raspravi, nijesam se poslužio, da biļežaka k tekstu ‚Osmana' ne bude suviše. A i Bogićev rukopis, u kojem Karlić drži da je našao najstarije uređeńe Gundulićeva ‚Osmana', pa raspravļa o ńemu u programu zadarske gimnazije za školsku godinu 1908./9. i u časopisu ‚Nastavni Vjesnik' (knńiga XX, str. 33. i d.) priopćujući i neke slike ńegova teksta, i po citatima, što ih čitamo u ńega sama, dosta je mlađ, kako je i Karlić utvrdio: ta on upotrebļava u dijelu predgovora, koji se sačuvao, i spis ‚Fasti litterario-Ragusini', što ga je tek godine 1767. Sebastijan Slade (Dolci) štampao u Mlecima. No neće on biti ni stariji od Volantićeva rada oko ‚Osmana', kako drži Karlić. U biļešci naime predgovora, u kojoj se naširoko pobija kao neispravno mišļeńe onih, koji drže, da je državna vlast zaplijenila dva pjevańa ‚Osmana' zbog „mnogo stvari protivnijeh Turcima, i turskom časti", ističe nepoznati pisac, da

„bi postavljena mnoga pomńa i minutoga vremena od razlicijeh potajnika, nastojnikâ slovinskoga pjeńa, pribirajući i uređivajući gori rečene knige, i skoro za našega doba od onega, koji ima svukoliku oblas vrhu općene potajnice“, ali sve ńihovo traženje da je bilo zaludu. Znamo pak, da je Gan Luka Volantić bio „potajnik“ (secretarius) republike dubrovačke gotovo do zadńega ńezina časa i ne preživjev za dugo propast ńezinu da je umro 23. marta 1808. u 60. godini života, pošto je lijep broj godinâ posvetio izučavańu Gundulićeva ‚Osmana‘. Tko su bili oni „razlici potajnici“ predašńih vremena, koji se općeno pomińu u gorńim riječma predgovora, nije mi poznato, no onaj „potajnik“, koji je „za našega doba“ imao „svukoliku oblas vrhu općene potajnice“, mogao je biti samo Volantić. A tko i zašto se on još iza Volantića dao na posao, da prema dva rukopisa uredi tekst ‚Osmana‘, mišljeńe svoje o tome priopćit ću kasnije, kad bude govor o starijim izdańima ‚Osmana‘.

8. **B** = Boškovićev rukopis. I taj je rukopis baštinom od porodice Betondićâ dospio u knižnicu porodice Čingrijâ, gdje ga je ogledao Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 223.), koji drži, da je rukopis relativno moderan i slabo zanimljiv. No u ńemu nema više one besmislice u devetnaestom pjevańu, da bi stihovi 593.—672. stajali tek iza stiha 752. Te besmislice ne nahodimo ni u rukopisu *L*, koji ćemo ogledati pod brojem 9, a za koji znamo da je napisan godine 1720., i u još nekoliko rukopisa, koji postadoše u dvadesetim godinama 18. stoljeća ili još kasnije. Svi ti rukopisi, držim, potječu iz jednoga istog rukopisa, u kojem se tekst ‚Osmana‘ nanovo uredio, ali se taj rukopis jamačno nije sačuvao.

Rukopis je dug 19·5 cm, širok 14 cm, a ima svega 225 listova. Natpisni mu se list nije sačuvao, a možda ga nije ni bilo, jer na 2. listu ispred početka prvoga pjevańa čitamo: ‚OSMAN / Spjevagnje parvo‘, a ispod toga prve četiri strofe rečenog pjevańa i na dońem rubu komadić papira, docnije prilijepljen, s bilješkom: „Ex Libris Giorgij Pasquali“, kojoj se drugom rukom dodala riječ: „Bettondi“. Na kraju je rukopisa, na stražńoj strani lista 224., bilješka: „Svarha dvadestoga Spievagnia C 119“, a ispod toga još riječ „Boscovich“, po Jensenovu mišljeńu ime pisara, koji je rukopis zgotovio. I po ńemu nema ‚Osman‘ pjevańa XIV. i XV.: o nestatku tih dvaju pjevańa nije u ńemu doduše ništa pripomenuto, no iza pjevańa XIII., koje se završuje listom 151., ostavljen je list 152. prazan, a na listu se 153. počińe pjevańe XVI. I on ne-

razlikuje još strogo u pismu glasove *s* i *z* pa *š* i *ž*, nego prva dva pomiješano piše znakovima *s* ili *ſ*, a druga dva kombinacijama *sc* ili *ſc*.

U tom rukopisu pisar nekih stihova uopće nije napisao, nego je ostavio prazan prostor za ńih, u drugim je pak stihovima ostavio neispisan prostor za koju riječ ili dio riječi. Tako osta u ńemu prazan prostor za stihove: IV, 203.; IX, 177., 474.; X, 622.; XII, 549., 583.; XIII, 79., 201.; XVIII, 21. Neke je stihove, kao XIII, 55.; XVI, 98. pisar sâm docnije dopunio, a u drugima osta dosada prazan prostor za pojedinu riječ ili dio riječi. Tako u XVI. pjevańu, st. 219., nije sasvim ispisana riječ ‚pańkat', nego samo ‚pagnk', a u stihu 256. riječ ‚obrati', nego samo ‚ob' i t. d. Takovim je praznínama, držim, razlog samo taj, da pisar nije umio odgonenuti dotičnu riječ ili stih u svom, očito nejasno pisanom originalu, pa jer je većina tih stihova potpuna u rukopisu od godine 1720., držim, da je naš rukopis bar nešto stariji od ńega, ali bi unatoč tomu mogao dakako biti i mlađi, jer u onom rukopisu nema takovih stihova, koji su u ńemu.

9. **L** = drugi Adamovićev rukopis, koji je ńegov sin Lujo prodao dvorskoj biblioteci u Beču, gdje ima oznaku ‚Ser. nov. 4510.' Jensen ga je upotrebljavao još u Dubrovniku, pa je spomenuo i način, kako je Vicko Adamović došao do ńega: dobio ga je od neke piljarice na trgu, koja ga nije mogla upotrijebiti za umotavańe robe.

Rukopis ima natpis: „Osmanide / To jest / Djella i ſcivot Zarra Osmana. / Spjevagne / Gospª Giva Frana Gondola / U Drubovniku (sic!) G. G. 1720." Kasnije je ispravljena pisarska pogrješka, koja se potkrala u ime Dubrovnika. Oblik je rukopisa dosta neobičan, jer je dug 28 cm, širok 19·5 cm: takovih listova ima u ńemu bez natpisnog lista 68. Tekst je ‚Osmana' napisan u ńemu u dva stupca, svaki stupac obično po sa deset, rjeđe devet ili jedanaest strofa. Rano je morao biti teško oštećen, jer listove i strofe, koje su tom zgodom bile u ńemu oštećene, dopuni, kako po pismu i pravopisu sasvim pouzdano raspoznajemo, Pero Bašić-Ohmućević, svećenik dubrovački, koji umrije u Dubrovniku 15. aprila 1814. u dobi od 63 godine (vidi o ńemu Gelcich, I conti di Tuhelj, str. 175.; Kolendić P., Grizićev izvještaj o dubrovačkim književnicima. Srd, V, str. 729. i d.). Ńegovom su rukom dopuńena dva lista sa stihovima XVII, 697.—XVIII, 436., pa nekoliko desetaka strofâ potkraj rukopisa, koje su bile jače oštećene ili su sasvim propale, kad je nekom zgodom nastradao dońi desni ugao rukopisa. I ovaj

je rukopis bez XIV. i XV. pjevańa, a o nestatku ńihovu ima oduļa biļeška, koju je Jensen (str. 221.) priopćio i u ńemačkom prijevodu i u točnom prijepisu, a sadržaj joj je nagađańe, da Gundulić uopće nije napisao ta dva pjevańa, jer mu je sastavak ńihov zadavao suviše muke, ali da mu moramo biti zahvalni i za ono, što nam je ostavio.

I pisar ovoga rukopisa ne razlikuje u pismu glasove *s* i *z*, jer ih oba piše istim znakom *s*, glasove pak *š* i *ž* obično razlikuje i piše prvi znakom *sc*, drugi znakom *x*, ali često oba glasa jednako kombinacijom *sc* bez razlike. U Bašićevim su dopuņama ti glasovi i u pismu strogo rastavļeni, a tako isto glasovi *ị* i *j*, *u* i *v*, za koje prvi pisar ima samo po jedan znak *i* i *u*. Od vokalâ pozna prvi pisar samo dvostruko pisańe vokala *a* u genitivu pluralâ, no dvostrukih konsonanata za naznaku kratkih slogova ima u ńega više nego u rukopisima 17. stoļeća. Napose vaļa još istaći, da on često mjesto glasa *đ*, koji piše znakom *gh(i)*, ima bar u pismu glas *dj*, na pr. I, 107.: ‚sudieno', 138.: ‚uidiahu'; V, 480.: ‚idiasce'; VI, 364. (i još nekoliko puta): ‚sciudieni'; X, 6.: ‚oslobodiene', 44.: ‚sliedien'; XI, 609.: ‚rodieni' (ali XII, 91.: ‚roghiena'); XIII, 344.: ‚gradiane' i t. d. I u ńegovu prijepisu, koliko se sačuvao, ostavļen je prazan prostor za dva tri stiha, tako za stihove VI, 95.; XI, 478.; XII, 583.; XVI, 98., pa i u ńemu su neki stihovi krńi kao i u Boškovićevu prijepisu, kadšto isti u obadva rukopisa: i on dakle nije mogao odgonenuti, a nekmoli pročitati svaki stih ili bar pojedine riječi svog originala.

10. **I** = rukopis negdašńega isusovačkog zavoda u Dubrovniku. Rukopis je godine 1727. napisan „Ad usum Miſsionis Illyrico-Dalmaticae / Provinciae Austriae Soćtis Iesu", kako je netko tada zabiļežio na ńemu, a sad je u zagrebačkoj sveučilišnoj knńižnici (R 3263). Opisao ga je ukratko Vuksan (Дан I, str. 33. i 34.). Dug je taj rukopis 28 cm, širok 19·5 cm, a ima 459 brojkama označenih strana pa natpisni list i pred ńim tri čista lista. Uvezan je u tvrd papir, no uvez se unatoč tomu dobro sačuvao i osim dva lista sa stranama 449.—452. ostali listovi nijesu oštećeni ni na rubovima. Natpisu se ńegovu priklonila osobita briga, pa je napisan pravilnim velikim slovima, koja su nalik na štampana slova, riječ ‚Osman' nešto većima nego ostale, a ne razlikuje se od nekih natpisa, koje sam dosada spomenuo, jer i u ńemu čitamo ovo:

Osman / spjevan / pò / gos. Givu Frana / Gundulichja / vlasteli/nu / dubrovackomu.

Rukopis je napisao pisar, koji se izvještio u postojano lijepu pismu, samo su mu neki znaci, naročito za slova *d* i *p*, odviše kićeni. Za svaki mu glas služi već osobit znak, pa tako piše na pr. *s* znakom *s*, *š* znakom *sc*, *z* znakom *ſ*, samo za glas *ž* upotrebljava bez stalna pravila znakove *ſc* i *x*, pa često istu riječ piše sad jednim, sad opet drugim znakom. Tako isto razlikuje on u pismu glasove *i*, *u* od glasova *j*, *v*, kako ih i danas razlikujemo, samo za dugi glas *i* služi mu kombinacija *ij*, a na kraju riječi često i znak *j*: taj znak upotrebljava on i u kombinacijama, kojima bilježi glasove *č*, *ć*, *đ*, *ļ*, *ń* pred vokalima, pa piše na pr. I, 4.: ‚chjese', 8.: ‚oghgnjeni', 9.: ‚pomochj', 17.: ‚ſemglje' (pisarska pogrješka mjesto: ‚sabglje'), 26.: ‚oghraghjena'. Pa i glas *ie* piše on obično kombinacijom *je*, kad je postao od ѣ, a kombinacijom *ie*, kad je postao kako drukčije, razlikuje dakle I, 5.: ‚vjekovite' od I, 6.: ‚nije' ili 8.: ‚najprie'. Za samoglasno mu *r* služi kombinacija *ar*, samo je ne nahodimo nigda u pridjevu: ‚ugarski' i u riječma, koje su s ńim srodne (Ugarska, ugarština), ńemu se dakle očito činilo, da u tim riječima glas *r* nije samoglasan. Kombinaciju pak *ar* za samoglasno *r* znamo po Appendiniju (Grammatica della lingua illirica. Ragusa 1808., str. 2.) da je prvi stao upotrebljavati isusovac Ġan Marija Matijašević (Mattei), koji je umro godine 1788., pa bi moglo biti, da je naš rukopis ‚Osmana' upravo ńegov prijepis, pogotovu kad je bio i namijeńen dubrovačkim isusovcima.

11. **Ga** = rukopis iz biblioteke Ļudevita Gaja, kojim se služio Vjekoslav Babukić za izdańe ‚Osmana' od godine 1844., danas u zagrebačkoj sveučilišnoj bibljoteci (R 3183). Oblik mu je četvrtina (20×14 cm), ima 440 paginiranih, pa na početku 8, na kraju 4 nepaginirane strane. Na prvoj nepaginiranoj strani odozgo pisar je cijeloga rukopisa još napose napisao stihove 93.—96. prvoga pjevańa ‚Osmana'. Natpis je rukopisa na 5. nepaginiranoj strani: ‚OSMAN / Spieuan po / Giuu / Frana Gundulichia / Vlastelinu Dubrovackomu / Pripisan / Godiscta 1727. / Tekst je ‚Osmana' prepisan tako, da je na svaku stranu stalo po šest strofa, samo strane, na kojima se počińe novo pjevańe, imaju po pet strofa. Tako se dijele strofe na pojedine strane i u rukopisu *I*, samo je on napisan dosta krupnim slovima, i razmaci su između pojedinih strofa i stihova u ńemu veći, koliko su mu veće i strane. Još jedna razlika ima između ta dva rukopisa: u ovom se rukopisu ne počińe svagda novo pjevańe na novoj strani, nego se osam

pjevańa (5., 8., 12., 13., 16., 18., 19. i 20.) nastavļa na istoj strani, na kojoj se završilo predašńe pjevańe, a u rukopisu *I* svako se pjevańe počińe i novom stranom osim pjevańa petoga, kojega je prva strofa prepisana na str. 74., na kojoj su i dvije zadńe strofe četvrtoga pjevańa. Napokon je u ovom rukopisu na kraju svakoga pjevańa naznačen broj ńegovih strofa talijanskim nazivom „stanze", a na kraju trinaestoga pjevańa ima s desne strane još biļeška: „Neima ćetirnestoga, ni petnestoga Spieuagnia", kakove rukopis *I* uopće nema.

Rukopis je napisan sitnim, ali jasnim i čitļivim pismom. U grafici se on i u ortografiji potpuno podudara s rukopisima *B* i *L*, pa ni tekst ‚Osmana' u ńemu nije različan od ńihova, osim što su nepažńom pisara izostavļene dvije tri strofe ili se ostavio prazan prostor za pojedinu riječ ili stih, ako ih pisar ne bi mogao pročitati u svom originalu.

12. **P** = rukopis porodice Budmani, što ga je pokojni Pero Budmani poklonio Jugoslavenskoj akademiji s biļeškom: „Pisao polovicom XVIII. vijeka moj djed Nikola Budmani, kako sam čuo od svoga oca." U arhivu mu je oznaka III d 169, dug je 19 cm, širok 14 cm, ima 473 brojkama označene strane, pa na početku tri, a na kraju dva prazna lista bez paginacije. Uvezan je u tvrd papir, ali i ńegov je uvez dobro sačuvan, pa nije, čini se, imao tako burnu prošlost kao rukopisi *G* ili *Ga*, kojima je propao hrbat, te su se gotovo raspali. Osobita natpisa ne nahodimo u ńemu, a i prvo pjevańe nije napose označeno kao takovo. Iza trinaestoga pjevańa ostavio je Nikola Budmani, pisar rukopisa, stranu 300. za biļešku: „Manka Spieuagnie ćetarnesto, i petnesto", a na strani je 301., u sredini otprilike, napisao ovu strofu, koja ne znam je li plod ńegova duha ili ju je našao gdjegod:

„Po boglieie s' sgiuinammi
„sarditiem stanouatti.
„s' ocholiem négh s' sgenammi
„niek umarli kraglieuuatti."

Već po ovoj strofi raspoznajemo, da pravopis toga Nikole Budmanija ima svojih osobina. Najobičnije su od ńih, da glas *h* često piše kombinacijom *ch*, a istom kombinacijom kadšto i glas *k*, na pr. X, 93.: ‚ocho' (öko), i glas *g*, na pr. X, 75.: ‚nech' (neg), a glas *ć* naprotiv više puta samo znakom *h*, kao da tih glasova bar u pismu nije pravo raspoznavao. No on zamjeńuje u pismu i glas *p* glasom *e*, koji piše znakom *u*, na pr. X, 94.: ‚lieuscieh'

(ljepšijeh), a glas *v* glasom *f*, na pr. X, 79.: ‚od sfud', 85.: ‚sfudij'. Glasova *s* i *z* ne razlikuje on, nego oba piše znakom *s*, ali zato razlikuje glasove *š* i *ž:* prvi piše kombinacijom *sc*, drugi kombinacijom *sg*, samo kad ne bi često zamjeńivao glas *š* glasom *s*, pa ga tako i pisao.

Drukčije se tekst toga rukopisa u glavnom podudara s tekstom predašńih četiriju rukopisa, nema dakle u ńemu one besmislice u XIX. pjevańu. A u stihu 549. dvanaestoga pjevańa zgodno je ispravio narušeni srok, pa sam ga i ja po ńemu uspostavio.

13. **C** = Cekinićev rukopis. Rukopis je samo dio opsežnog rukopisa, poznatoga pod imenom „Kuljen", u frańevačkoj biblioteci u Dubrovniku, koji ima 1020 listova, a od ńih 167 listova zaprema prijepis ‚Osmana' s bilješkom na kraju: „Dahsa 7. Agosta 1731. Fr. L. P." Kratica „Fr. L. P." u toj bilješki ima se čitati: „F(ra) L(ovro) P(ripisao)". Frańevac taj, Lovro Cekinić, koji je napisao cijeli golemi rukopis od početka pa do kraja, dobro nam je i odrukud poznat kao marljiv radnik. Od Gundulićevih je pjesama prepisana u ovom rukopisu još pjesma ‚U smrt Marije Kalandrice', u Dubrovniku 20. januara 1734., i ‚Suze sina razmetnoga', tako isto u Dubrovniku 18. februara 1734. Svega je u ńemu preko 100 različnih, kraćih i dužih, pjesničkih sastavaka, ‚Osman' na dvadesetom, pjesan ‚U smrt Marije Kalandrice' na 49., a ‚Suze sina razmetnoga' na 56. mjestu. Cekinić je bio vješt i strpljiv prepisivač, baveći se tim poslom za dokolice dug niz godinâ, ali je bio i književnik, pa je napisao i povijest dubrovačke frańevačke pokrajine i talijansko-hrvatski rječnik, a umro je u poludskom manastiru kod Splita 11. novembra 1752. u dobi od 58 godina. Kao sve pjesme tako je on i ‚Osmana' prepisao u dva stupca ortografijom, koja razlikuje već glasove *s*, *z*, *š*, *ž*, pa ih piše znakovima *s*, *ſ*, *sc*, *sg*. ako i ne svagda ispravno, ali često zamjeńuje glas *v* glasom *f*. I po ńemu nema ‚Osman' pjevańa XIV. i XV., a o nestatku ńihovu čitamo odulju bilješku, u kojoj se u isti mah tvrdi: 1. da ih Gundulić uopće nije napisao, jer mu „ih smrt dospjet ne dade ni ova, što su. izčistit i ponačinit"; 2. da ih je zaplijenila državna vlast „hoteći, da ih auktor izčisti i ponačini, ali mu to smrt ne dopusti"; 3. da se nahode „u općemu blagoshraništu, gdje, komu je dopušteno, može ih vidjeti". Poznato je, koliko se tumačila ova konfuzna bilješka čestitoga Fra Lovra i kakovim je sve mislima urodila, pa ne treba ni toga ponavljati ovdje.

Ovim rukopisom, koji je u glavnom prijepis redakcije, kakovu nađosmo u Ohmućevićevu i u Čingrijinu rukopisu, poslužio se Pavić kao „temeljem“ za izdańe od godine 1877. Opisao ga je i Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 210. i d.). Ja sam ga upotrijebio za ovo izdańe poglavito zato, što sam, ogledajući ga, opazio, da se tekst ‚Osmana‘ u izdańu od godine 1877. kadšto znatno razlikuje od ńegova teksta, a u bilješkama da nema rečeno izdańe ništa o tome. Evo samo dva primjera za to! U izdańu od godine 1877. stihovi 577.—580. dvanaestoga pjevańa imaju ovaj oblik:

Oružaniem slugam odi,
da ju umore, viknu paša:
Krunoslava napried hodi,
ni 'u poguba ni'edna straša.

U biješkama uza te stihove ima samo razlika uz riječ ‚ni'edna‘ u stihu 580., da upravo naš rukopis (izdańe ga označuje kao *a*) mjesto ńe ima riječ ‚iedna‘. No u istom stihu dvije su još riječi, koje su drukčijeg oblika nego u rečenom izdańu, jer u ńemu ne čitamo ni „poguba“, nego „pogubi“, ni „straša“ nego „strasgia“, stih dakle glasi: ‚ni 'u pogubi ni'edna straža‘. A takav oblik ima naš stih u svima rukopisima, koje sam upotrijebio za biješke, osim u dva očito mlańa rukopisa i u još jednom, budimskom izdańu, kojega će se vrijednost odrediti na svom mjestu. Drugi je primjer još zanimiviji. Stihovi XVII, 477.—484. u istom izdańu imaju ovaj oblik:

Slavni vezier dospje ovako,
i na ńegov svak svjet prista;
nu nehtje ga car nikako
s najvišega dignut mista,
što ga odpri'e ne utvrdi
jakom stražom odasvudi,
da mu vrli i zlosrdi
skup u ničem ne naudi...

U biješkama se primjećuje k stihu 481.: „Svi imaju tako, ali mislim, da bi trebalo: S toga od prije njega utvrdi (?).“ Istina je: tako, kako se u ovoj biješci ispravja, glasi taj stih samo u budimskom izdańu, ali ni u jednom rukopisu, koliko sam ih god imao u rukama; no u biješkama se ne pomińe druga znatna razlika, što je rukopisi imaju u stihu 479. U tom stihu riječ „nikako“ ima od rukopisâ 17. stoećа samo Adamovićev (*A*), a od mlańih rukopisa samo neki, pa sva izdańa osim Markovićeva od godine 1826., koje kao i ostali rukopisi ima mjesto ńe riječ „inako“, uza tu pak riječ postaje zališno svako mijeńańe u stihu 481.

14. **Z** = rukopis ‚Zmajevićeve redakcije' u arhivu Jugoslavenske akademije (I c 69), dug 30 cm, širok 22 cm. Prijepis ‚Osmana' nije mu jedini sadržaj, nego su u ńemu prepisane još tri drame Gona Palmotića (Bisernica, Captislava, Pavlimir) i Gundulićeva ‚Prozerpina ugrabļeńa' (u ovom izdańu ‚Prozerpine ugrabļene' rukopis *b*). ‚Osman' je u ńemu prepisan na drugom mjestu, i to na pedeset paginiranih listova (list 51.—100.) i još dala 84 nepaginirana lista; natpisnog lista zase nema, nego ispred prvoga pjevańa čitamo mjesto ńega ovo: ‚Smart Zara / Osmana / Pieuana po Gospodinu Xiuu / Frana de Gondola / Vlastelinu / Dubrouackomu. Cijeli je rukopis od neko 300 listova napisao jedan isti pisar pismom lijepim i sigurnom rukom, rastavļajući stihove stalnim razmakom i naznačujući u ‚Osmanu' početak svake strofe tako, da je prvi stih počeo pisati većma na lijevo, ali nigdje u rukopisu nije naznačio godine, kad se bavio tim poslom. Vuksan (Дан I, str. 43.) drži, da ga je napisao neki „čakavac negdje u XVII. vijeku, ili u početku XVIII.", ali ni za to mišļeńe ne navodi nikakova razloga. Zašto on drži, da ga je napisao čakavac, tomu se možemo lako i sami domisliti: u ńemu ima dosta takovih oblika, kakove je samo čakavac mogao napisati, tako na pr. oblik: ‚bielo' u biļešci, koja naznačuje nestatak dvaju pjevańa iza XIII.: „Pieuagnie Ceternesto, i / Petnesto nie bielo Slosceno / od Spieuaoza i Sato / Sliedi Ostalo." No vrijeme, kad je rukopis napisan, ne da se pobliže odrediti; samo toliko možemo reći, sudeći po papiru i crnilu, da nije postao prije 18. stoļeća, vaļada negdje oko polovine 18. stoļeća, a i ńega je vaļada napisao kakav redovnik, koji se u dokolici bavio takovim poslom.

Rukopis je zanimļiv po tom, što se u ńemu sačuvao trag drugojačije nekakove redakcije ‚Osmana'. Marković je u svom izdańu ispred teksta pjesme štampao četiri strofe, složene „od nepoznatoga pjevaoca", koje su se našle među rukopisima nadbiskupa Andrije Zmajevića, a ńima se počińe ‚Osman' u tom rukopisu (vidi biļešku k početku ‚Osmana'). O tim strofama govor je i u početku Volantićeva predgovora ‚Osmanu', koliko se sačuvao u prijevodu Pera Bašića-Ohmućevića u rukopisu br. 1058. frańevačke biblioteke u Dubrovniku. Volantić ih je našao samo u jednom rukopisu ‚Osmana', što ga je dobio iz grada Kotora. i drži, da one „ne uzdrže pravu zamjeru spjevańa Gundulićeva", opravdavajući pobliže to svoje mišļeńe, pa dodaje, da je sastavļač ńihov poradi ńih morao mijeńati i stihove 33.—36. u prvom

pjevańu. Sve te promjene čitamo u našem rukopisu, pa bi moglo biti, da je upravo ńega Volantić dobio iz Kotora, kad znamo, da je marļivi taj izučavalac ‚Osmana' proučio velik broj rukopisâ, a tu je promjenu našao „samo u jednom pripisu", kako sām ističe (vidi i moje biļeške na početku ‚Osmana' i k spomenutim stihovima).

I u tom rukopisu ne nahodimo one besmislice u 19. pjevańu, da bi stihovi 593.—672. stajali tek iza stiha 752., kako je uopće tekst ‚Osmana' u ńemu dosta ispravan. Nepotpun osta u ńemu samo stih 368. sedamnaestoga pjevańa, koji je u Ohmućevićevu rukopisu očito pogrješno prepisan, pa možda i zato osta nepotpun u većini kasnijih rukopisa. Ńegova grafika ne razlikuje još *s* od *z*, *š* od *ž*, *i* od *j*, *u* od *v*, jer ima za ńih samo po jedan znak: *s*, *sc*, *i*, *u*. Oblikâ pak, kakav je onaj ‚bielo', u kojem *ie* stoji mjesto glasa *i*, ima još nekoliko, tako III, 36.: ‚siedi' (zidi), 42.: ‚uriela' (vrela, vrila) i t. d. No i takovih oblika imaju još neki drugi rukopisi.

15. **M** = Marinovićev rukopis. Rukopis je bio vlasništvo Ļudevita Gaja, a danas je u zagrebačkoj sveučilišnoj biblioteci (R 3129). I ńega je Babukić isporedio s dubrovačkim izdańem, koje mu je bilo temeļ za izdańe Matice Ilirske od godine 1844. (vidi ńegov predgovor, str. VI.). Rukopis je uvezan u kožu, dug je 19 cm, širok 13 cm, ima bez natpisnog lista, koji je bio istrgnut istom u 19. stoļeću, 253 lista, a s kasnijim dopunama 274 lista. Napisao ga je, koliko nije dopuńen, od početka do kraja jedan isti pisar, kojemu na svaku stranu prijepisa stade obično po šest strofa s pravilno rastavļenim stihovima, u kojima je početak svake strofe naznačen kao u drugim nekim rukopisima tako, da se prvi stih svake strofe počińe nešto više na lijevo. Kako je natpisni list istrgnut, nije nam poznato, kad je taj rukopis napisan. Na sreću je na unutarńoj strani predńe korice zapisao netko svoje ime, prezime i godinu: ta se biļeška docnije isprecrtala, pa ime i prezime vlasnika ne možemo više ni pročitati ni odgonenuti, ali godina se 1765. dade još raspoznati. Te je godine rukopis bio jamačno i napisan i uvezan, pa osta pošteđen do tridesete otprilike godine 19. stoļeća, kad dođe u vlasništvo Marka Marinovića.

Marko Baldo Ivo Marinović, hrvatski i talijanski prigodni pjesnik ili, boļe, sastavļač prigodnih pjesama, nije doduše znatna, ali svakako zanimļiva pojava u Dubrovniku 19. stoļeća. Rodio se 31. oktobra 1792. kao sin pomorskoga kapitana Nika Marinovića (Marijanović) i Marije rodene Chirico, koji su se vjenčali u Dubrovniku 12. decembra 1790. Kad je svršio nešto škole u zavičaju,

imao je postati obrtnik, ali kako se izvještio u lijepu pisańu, volio je biti pisar kod oblasti dubrovačkih. U 32. godini života, 25. maja 1834., oženio se pučankom Marijom Radaković (Radak) iz Crne Gore na Peļešcu, koja mu rodi više djece. Umřo je u Dubrovniku 13. marta 1871., a rod mu izumrije godine 1905. s unukom ńegovim Nikom, koji bijaše „origînô“ dubrovački s nadimkom „Karolina“. Kako rekoh, Marko bijaše plodan sastavļač hrvatskih i talijanskih prigodnih pjesama, koje se ponajvřše sačuvaše u ńegovu autografu, jer je bio neutrudiv u pīsańu, kao da se zaļubio u svoje pismo. Autografa ńegovih ima priličan broj i u zagrebačkim bibliotekama, no Dubrovnik je ńima upravo poplavļen. Među ńima ima i jedna pjesma s natpisom ‚Sotto il Ritratto di Lodovico Gay, editore (in Illirico) della Gazzeta „Daniza“‘, koja se sastoji od ove dvije strofe:

Prava 'e ova svâ prilika,
kâ uļudno srce odkriva,
izvrsnoga od knížnika,
koga krepos proglasiva.

On je obasjan od svjetlosti,
kû Danica spušta uvike:
ona odkriva izvrsnosti
i od znańa svoje dike.

Pjesma je postala očito 1841. godine, kad je Gaj boravio neko vrijeme u Dubrovniku, a tom je zgodom prikupļao i rukopise starih pisaca dubrovačkih, koji bi se mogli izdati u ńegovoj štampariji. Tada mu dakle i Marko Marinović pokloni svoj rukopis ‚Osmana‘.

No taj rukopis tada nije više imao svoj prvobitni oblik. Do tridesetih godina 19. stoļeća bijaše on naime točan prijepis Čingrijina rukopisa od godine 1699. razlikujući se od ńega tek nešto malo drugojačijom grafikom i ortografijom, pa i to bijaše jedan od razlogâ, zašto sam se ńim poslužio u ovom izdańu: iz Čingrijina su rukopisa nestala tri lista sa stihovima 285.—380. dvadesetoga pjevańa, a naš rukopis daje naknadu i za te stihove i objašńava još gdjekoje drugo sada nečitļivo ili teško čitļivo mjesto u ńemu. Kad ga dakle dobi, držao je Marinović vaļada, da će vrijednost rukopisu porasti, ako ga dopuni po Markovićevu izdańu, pa je poispravļao u ńemu sva mjesta, koja su bila drugojačija u onom izdańu; dodao sa strane ili na osobitim listovima sva ńegova „zdržańa“ i strofe, kojih nije bilo prije toga u ńemu; napisao osobit svežńić od 24 lista s dugim ovim natpisom: ‚Kratko skazańe života Osmana, prvoga cara otmanskoga, poklońeno onijem, koji su požudni štiti i lasno razumjeti pjevańa gospara Giva Frana Gundulića vrhu razlikijeh zgoda istoga Osmana, oko godišta Gospodinova 1627. u slovinski jezik složena, neka bi bez truda

po ravnu putu svega skazańa do svojijeh zamjera doprli", u glavnom gotovo doslovan prijepis Markovićeva predgovora, pa na daļih 40 listova Sorkočevićevu dopunu, i po ńegovu prijepisu, 13. i 14. pjevańa ‚Osmana'. Napokon je on istrgnuo stariji natpisni list, mjesto ńega umetnuo nova dva lista, prvi s kratkim opisom života i rada Gundulićeva, prijevod Đorđićeva (Giorgi) članćića o Gunduliću iz spisa ńegova ‚Vitae et carmina nonnullorum illustrium civium Ragusinorum', kako je Marinović sam zabiļežio na kraju, gdje je još drugom vrstom crnila dodao, očito docnije, nezgrapnu ovu vijest: „Glasoviti pjesnik priminu na 23 decembra god. 1721." zamijeniv djeda Ģiva s unukom Ģivom. Na drugom je listu novi natpis: ‚Osman / spjevan / pò Ivu Frana Gundulichia / gradjaninu dubrovackomu', u kojem riječ ‚gradjaninu' odaje, da je napisan u doba austrijske vlade u Dubrovniku, koja nije više dopuštala naziva „vlastelinu". Ispod natpisa ima još biļeška „Di Marinovich Marco", pa i na unutarńoj je strani predńe korice ispod onoga precrtanog imena predašńeg vlasnika zapisao svoj „Ex Libris" isti Marko Marinović.

16. **N** = Nenadin rukopis. Rukopis je u arhivu Jugoslavenske akademije s oznakom I d 90, pa je i ńega opisao Vuksan (Дан I, str. 45. i d.): dug je 22 cm, širok 16 cm, a po stranama ga je pisar podijelio na dvoje: pjevańa 1. do 10. ispuńaju strane, koje su naznačene kao 1. do 222., s 11. se pak pjevańem počińe nova paginacija, koja ima daļih 219 strana. Na prva dva lista ima on dva natpisa: stariji je od ńih natpis na drugom listu, jer ga je napisao isti pisar, koji je napisao cijeli rukopis, a natpis na prvom listu potječe od kasnijega vlasnika ńegova. Natpis na drugom listu ima ove riječi: „OSMAN / Spievan pò / Givu Gundulichiu / Vlastelinu Dubrovackomu / Godiscta / 1621." Ispod natpisa imaju još kasnije nekakove biļeške, koje su docnije crnilom tako išarane, da se u ńima mogu raspoznati samo riječi: „Popa Ivana Nenade / Regalato a me di Mario pitaro (?) / ... dal predetto Nenada". No onim jednostavno napisanim natpisom pop se Ivan Nenada nije zadovoļio, nego ili sam ili za ń netko drugi iskiti na dosta priprost način predńu stranu prvoga lista, pa pošto ju je najprije obrubio nekakovim listićima i cvijećem, u sredini zeleno obojio, napisa novi ovaj natpis, koji se sastoji od samih velikih slova različne veličine, ali sva u smeđoj boji: ‚Osman / spievan po / Givv Gvndvlichiv / Vlastelinv Dubrovackomv / popa Ivanna / Nenade / Perastanina'. Ispod toga natpisa ima još nekakova kruna s dva poput nojevih pera svinuta lista kao nakit.

Cijeli je rukopis od početka pa do kraja napisao isti pisar, vještak u pisańu, koji bi svaki put na lijevoj strani odozgo zapisao riječ ‚Pieuagne', a na desnoj rimskom brojkom naznačio, kojemu pjevańu pripadaju strofe tih dviju strana. Svaka strana rukopisa ima po šest strofa, kojih je početak označen velikim početnim slovom i stihom na lijevo pomaknutim; samo strane, na kojima se otpočińe novo pjevańe, imaju po pet strofa, jer se za natpis pjevańa velikim slovima potrošio prostor jedne strofe. Sve su strofe odijeļene jedna od druge stalnim, uvijek jednakim razmakom, a tako i pojedini stihovi. Taj je pisar upotrebļavao samo jedan znak ', koji bi stavļao povrh dugih vokala. No kasnije se našao netko, tko nije bio zadovoļan ńegovom grafikom i ortografijom, pa je na cijeli niz drugih vokala pometao znakove ` i ^, ali s kojom namjerom i po kojem pravilu, ne da se svagda odrediti. Napose nije taj drugi pisar bio zadovoļan ni načinom, kako je prvi upotrebļavao znakove *i* i *u*; znak mu naime *i* služi i za glas *i* i za glas *j*, za koji još nema osobita znaka, a drugi i za glas *v* i za glas *u*, premda za ovaj glas ima već i znak *u*: drugi pisar stade dakle svaki znak *i*, koji naznačuje glas *j*, mijeńati i u taj znak, a isto učini i sa znacima *u* i *v*, da se odmah vidi, koji je glas na dotičnom mjestu.

Tekst ‚Osmana' u tom rukopisu u glavnom se podudara s tekstom Valovićeva ili Adamovićeva rukopisa, samo pored one, besmislice u 19. pjevańu javļa se u ńemu još jedna mańa u šestom pjevańu, da stihovi 381.—396. stoje već iza stiha 288. Zanimļiva je pojava, da obje te besmislice nahodimo u više rukopisa, koji su svi pisani na istoj vrsti papira, na jednak način i, čini se, od toga istog pisara, ali u različno vrijeme, pa zato nešto različnom ortografijom. S Nenadinim se rukopisom gotovo sasvim podudara rukopis, koji je u biblioteci prof. Rešetara u Beču s oznakom M. 85. (M. III. 6.), ima isti otprilike oblik, jer je dug 21 cm, širok 15·5 cm, a i obujam mu je otprilike isti, jer ima 440 strana teksta i na kraju još dva prazna lista. Natpisni je list Rešetarova rukopisa nestao, no i on se zacijelo u svemu podudarao s onim starijim natpisom u Nenadinu rukopisu, kad je sve drugo u oba rukopisa isto: i Rešetarov rukopis ima obje one besmislice u VI. i XIX. pjevańu; i po ńemu ‚Osmanu': ‚Mankaju spievagna Ceternesti, i Petnesti'; i u ńemu stih 479. sedamnaestoga pjevańa ima: ‚nikako' mjesto: ‚inako', ukratko oba je prepisao jedan te isti pisar iz istog originala.

Dva su se još takova rukopisa blizanca sačuvala, koliko zasada znam, koji su po pismu i čitavom uređeńu nalik na Nenadin i Rešetarov, no u ńima je pismo nešto sitnije, crnilo drugojačije, glasovi se *j* i *v* ovim znacima strogo razlikuju od glasova *i* i *u*. Drukčije natpisni je list jednoga od ńih — natpisni se list drugoga nije sačuvao — i tekst ‚Osmana' u obadva rukopisa posve istovetan s tekstom u preďašńa dva rukopisa. Jedan se od ńih nahodi u franevačkoj biblioteci u Dubrovniku (u Kaznačićevu popisu br. 54., po novijoj numeraciji br. 16.), drugi u zagrebačkoj sveučilišnoj biblioteci (R 3167). Oblik je ńihov doduše raznoličan: dubrovački je rukopis dug 15·5 cm, širok 10·5, ima dakle za rukopis ‚Osmana' dosta rijedak oblik osmine, a dijeli se na dvije knjižice, uvezane u crnu kožu i obrubljene zlatom, od kojih svaka ima osobit natpisni list i prva 268 strana teksta, druga 263 strane teksta i tri čiste strane; i zagrebački je rukopis bio negda uvezan, ali se od uveza ńegova nije ništa sačuvalo; dug je 21·2 cm, širok 16·5 cm, strane su mu kao i u dubrovačkom rukopisu paginirane, ali se kod toga pomutńom preskočila brojka 292., pa je zato posledńa ńegova strana 371., a uistinu je 370., iza koje ima rukopis još jedan prazan list.

Natpisi dubrovačkog rukopisa imaju ovaj oblik: ‚OSMAN / spievan / po Givu Gundulichiu / Vlastelinu Dubrovackomu / Godiscta / 1621. / Dio Parvi (Drughi)'. Takav je natpis imao svakako i zagrebački rukopis, pisan istom rukom, a našli smo ga i u Nenadinu rukopisu, pa ga je jamačno imao i Rešetarov rukopis, blizanac ńegov. Svi su dakle ti rukopisi u natpisu tvrdili, da je ‚Osman' postao godińe 1621. Nama je pak poznato, da je Serafin Cerva u drugom svesku svoga zbornika ‚Bibliotheca Ragusina', što ga je napisao u tri godine, od godine 1740. do 1742., prvi tvrdio, da je Gundulić ‚Osmana' izdao (edidit) godine 1621. Nijedan datirani rukopis ‚Osmana', koji je napisan prije Cervina djela, nema nezgrapne ove bilješke, ali je imaju neki datirani rukopisi, koji su postali kasnije. Tako dobivamo ‚terminus, post quem' i za naša četiri rukopisa: sva su ta četiri rukopisa postala iza godine 1742., jamačno u drugoj polovini 18. stoljeća, pa je svakako neispravna tvrdńa Vuksanova, da je Nenadin rukopis napisan „krajem XVII. ili početkom XVIII. vijeka".

Dubrovački i zagrebački rukopis pisala je bez svake sumńe ista ruka, prema istom originalu i istim crnilom, pa je po tom jasno, da je i tekst ‚Osmana' u oba rukopisa jedan te isti: različne

su u ńima samo pisarske pogrješke. Oba rukopisa imaju obje one besmislice u šestom i u devetnaestom pjevańu kao i Nenadin rukopis sa svojim blizancem. Razlika je izmedu ńih samo to, što zagrebački rukopis, kako mu je oblik veći, ima po sedam strofa na svakoj strani, a frańevački samo pet. Tko ih je napisao, nije nam poznato, jer pisar sām nije nigdje zabiļežio svoga imena. No na kraju zagrebačkog rukopisa čitamo imena nekih lica, koja su po Svetom Pismu sačuvala djevičansku čistotu, ispod toga je godina rodeńa Isukrstova naznačena po tom, koliko je mlađa od starijih nekoliko datuma, a napokon su zapisane dvije latinske poslovice, prva složena u elegijskom distihu, druga u heksametru, i ispod ńih kratica „L. D. T. Q. M.“, sve nas to pak upućuje na to, da su i ta dva rukopisa i Nenadin i Rešetarov postali u nekom manastiru dubrovačkom, gdje se u drugoj polovini 18. stoļeća lako našao koji vještak u pisańu, da zbog zaslužbe mehanički prepisuje ‚Osmana'. Može upravo biti, da je jedan te isti pisar prepisao sva četiri rukopisa, najprije Nenadin i Rešetarov, u kojima je ortografija, čini se, nešto starija, a docnije i ova dva rukopisa, jer je tekst ‚Osmana' u svima zapravo isti, a imali su očito i jedan te isti natpis.

Zagrebački je rukopis zanimļiv po tom, što u prva dva pjevańa ‚Osmana' s obje strane teksta ima dosta točan francuski prijevod u prozi rečenih dvaju pjevańa. Primjera radi evo prijevoda prvih dviju strofa u 1. pjevańu: „Ah! pour quoi tu te vantes, vain humain orgueil! tout ce que tu eleves le plus haut sur tes ailes, tout bientot au plus bau tombera. — Eternelle et sans un fin il n'est pas sous le soleil de courte chose! et de plus hauts monts la cime plutôt la foudre frappe.“ Prijevod je napisan rukom Antuna Sorkočevića (Sorgo), koji je, kako znamo, u pariskom časopisu ‚Revue du Nord godine 1838.' priopćio sadržaj ‚Osmana' i nekoliko ńegovih strofa u francuskom prijevodu. Šteta je doduše, što taj prijevod u našem rukopisu nije potpun, no kritika bi teksta ‚Osmana' imala od ńega malo koristi, jer malo koristi ima ona i od rukopisa, u kojem i po kojem ga je Sorkočević stao izradivati. Rukopis bit će bio i vlasništvo Antuna Sorkočevića, no po ńegovoj je smrti mijeńao gospodare, kako razbiramo i po biļešci novijeg datuma na gorńem rubu prve strane: „Za druge knjige zamienjeno od Belamarića“. Ista je ruka napisala ispod starijeg natpisa za prvo pjevańe: ‚Osman od Gundulića'. Kad i kako je on dospio u zagrebačku sveučilišnu biblioteku, nijesam mario ispitati.

17. **D** = dominikanski rukopis. Rukopis je u biblioteci dubrovačkih dominikanaca, gdje ga je ogledao već K. Vojnović i spomenuo u članku ‚Prilozi k arhivalnijem pabircima dubrovačkijem', ‚Starine', knjiga 28., str. 24. Vidio ga je i Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 223.), ali ga nije pobliže opisao, jer nema u njemu ništa osobito. Ja sam ga ogledao mjeseca augusta 1917., a vrijedni O. Anđelko Posinković poslao mi je varijante u tom rukopisu prema prvom akademijskom izdanju, pa ih tako upotrijebih u ovom izdanju.

Rukopis je pisan na cijelom listu i uvezan u pergamenu. Nakon uveza dug je 28·5 cm, širok 19·5 cm. Ni listovi ni strane njegove nijesu označene brojkama. Natpis mu je ‚OSMAN / Spjevan / Po Givu Gundulichju / Vlastelinu Dubrovackomu / Godiscta / 1622.', u njemu je dakle Cervina godina 1621. ispravljena bar u godinu 1622., kad je Osman II., sultan turski, poginuo. Na prvih 229 strana prepisao je jedan te isti pisar lijepim, čitljivim pismom pjevanja 1. do 13., zatim ostavio 33 strane neispisane, a onda od strane 264. do 369. napisao dalih pet pjevanja od 16.—20. O nestatku pjevanja 14. i 15. nema u njemu nikakove bilješke, no sudeći po one 33 čiste strane bit će i njegov pisar bio jedan od onih Dubrovčana, koji ne napustiše sasvim nadu, da će se ta dva, po njihovu sudu izgubljena, pjevanja ipak jednom gdjegod naći. Svaka strana njegova prijepisa ima po osam strofa, pa toliko i strane, na kojima su natpisi pojedinih pjevanja. Ortografija njegova i grafika ne pozna znaka *i*, nego svaki glas *i* i *j* piše znakom *j*, ali zato razlikuje u pismu glasove *u* i *v*, pa *s* i *š*, *z* i *ž* pišući ih znacima *s*, *sc*, *ſ*, *ſg*. Udvajanje je vokala i konsonanata u njemu veoma brojno kao u svima rukopisima iz druge polovine 18. stoljeća pa iz početka 19. stoljeća.

Tekst se ‚Osmana' u njemu ne razlikuje mnogo od teksta u rukopisima, što ih malo prije ogledasmo pod brojem 16. U njemu stihovi 85.—88. prvoga pjevanja imaju oblik, kakav dobiše tek u kasnije vrijeme, a tako i stihovi 207. i 208. Besmislica ona u šestom pjevanju po njemu je još i veća, jer iza stiha 288. čitamo stihove 381.—384., a zatim 389.—396., i to stihove 393.—396. već u drugojačijem obliku, nego što ga imaju u Ohmućevićevu rukopisu. Golemu pak onu besmislicu u 19. pjevanju ni pisar ovoga rukopisa nije zamijetio, nego i u njegovu prijepisu osta netaknuta.

18. **S** = seminarski rukopis. Rukopis biblioteke dubrovačkog sjemeništa. Opisao ga je K. Vojnović u spomenutom članku

(Starine 28, str. 61.). Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 223.) nije ga, boraveći u Dubrovniku, mogao vidjeti, premda je nastojao, da ga vidi. Dobrotom plemenitog biskupa dubrovačkog dra. Josipa Marčelića ja sam ga mogao pače u Zagrebu proučiti i upotrijebiti za ovo izdańe.

Rukopis ima natpis: ‚OSMAN / spjevan od Gosp^a. Giva / Frana Gondole', dug je 20 cm, širok 13·5 cm, ima svega 270 listova, a uvezan je u pergamenu. Tekst ‚Osmana' ispuńa u ńemu samo 526 strana i nije do kraja pisan samo jednom rukom: do strane 242. pisao ga je Ǵan Luka Volantić i napisao ‚Osmana' do stiha 240. u desetom pjevańu, daļe ga je pak i do kraja pisao, sudeći po pismu, Dubrovčanin Ivo Altesti, koji se u obiļu stihotvoraca dubrovačkih u početku 19. stoļeća istakao kao okretan prigodni pjesnik, a bavio se, kako i ovaj rukopis svjedoči, u dokolici prepisivańem starijih pjesama. Altesti je prijepisu ‚Osmana' dodao na strani 527.—530. talijanski sadržaj pojedinih pjevańa osim XIV. i XV., kojih nema ni u ńemu, nego su mjesto ńih zapisane samo riječi: ‚nenahodese', a one potvrđuju, da Altesti, kad je pisao taj rukopis, níje još znao za dopunu Sorkočevićevu ni za komentar Volantićev, po kojima se u ‚Osmanu' ne nahode pjevańa XIII. i XIV. Na daļe je četiri strane (531.—536.) Altesti prepisao Cervin članak o Gunduliću pod natpisom ‚P. Seraph. Cerva Ord. Pręd. De Viris illustribus Ragusinis', pa napokon na str. 537.—540. sve distihe, što ih je Đuro Ferić-Gvozdenica (1739.—1820.) složio u pohvalu svake pojedine Gundulićeve pjesme, a priopćeni su i u dubrovačkom izdańu pojedinih Gundulićevih pjesama, no Altesti sastavļača ńihova ne pomińe svagda.

Svrsi, s kojom se Volantić dao na pisańe rukopisa ‚Osmana', i razlogu, zašto ga nije dovršio, svak će se, držim, lako dosjetiti. Pošto je dovršio uvod k ‚Osmanu' i izradio komentar, koji se osim predgovora o Osmanu II. sačuvao u ńegovu autografu, imao je Volantić prepisati još tekst ‚Osmana', kako ga je želio priopćiti u izdańu, što ga je spremao, no u tom ga radu spriječi možda već godine 1806. dolazak Francuzâ u Dubrovnik, svakako pak smrt, 23. marta 1808. Ńegov dakle tekst ‚Osmana', određen za štampańe, osta nedovršen. Nakon smrti ńegove dođe ńegov rukopis u ruke Iva Altestija, i on dovrši ‚Osmana'. No znatna je razlika izmedu Volantićeva i Altestijeva prepisivańa. Volantić je ‚Osmana' prepisivao uredujući kod toga ńegov tekst, pa zato u ńegovu prijepisu nema one besmislice. da stihovi 381.—396. šestoga pjevańa stoje

već iza stiha 288. istoga pjevańa, a u desetom pjevańu nema u ńemu stihova 49.—96., koje je vaļada i on držao za kasniji umetak, jer ih nije našao u nekoliko starijih rukopisa. Altesti je pak nastavio prepisivańe mehanički, vaļada po Volantićevu konceptu, pa tako doduše i u ńegovu prijepisu nema one besmislice u 19. pjevańu, ali videći u drugom nekom rukopisu biļešku, po kojoj ‚Osmanu' nedostaju pjevańa 14. i 15., bez daļega je promišļańa i on zabiļežio, da se ta dva pjevańa ne nahode, ne obzirući se ni na razloge, zašto ih nema. No ima i drugih sitnijih razlika u grafici i ortografiji ńihovoj, pa i nekoliko takovih mjesta u Altestijevu prijepisu, koja bi zacijelo imala drugojačiji oblik, da ih je Volantić prepisao, ali neću da ih ovdje ponavļam, jer sam ih već u biļeškama spomenuo. U biļeškama ima i dosta primjera za razlike ńihove u grafici i ortografiji.

19. **R** = Rešetarov rukopis M. 16. (M. IV. 1.). Rukopis je stariji od rukopisâ *D*, *S*, a možda i još od drugih nekih nedatiranih rukopisa 18. stoļeća, jer je jamačno postao u posļedńoj ńegovoj četvrti, no ja ga pomińem tek sada zato, što ga nijesam upotrijebio posvuda u biļeškama k ‚Osmanu', nego samo na nekoliko prijepornih mjesta. Uvezan je u pergamenu, dug 25 cm, širok 18 cm, a ima 268 listova, na svakoj strani po 5 strofa, lijepo pisanih, ali s dosta docnijih ispravaka, i to od različnih ruka. Osobita natpisnog lista nema ni on, nego ispred prvoga pjevańa (‚Canat Parui', k. i.: ‚Spjevagnie Paruo') čitamo ovaj natpis: ‚Osman slosgen po Pris- / uietlomu Gospodinu / Giuu Gundulichiu / Vlastelinu Dubr- / ouaçkomu, Godi- / scta pò Iesusouu / porodu 1621.' — Rukopis je dakle mlađi od Cerve, a potvrđuje to i grafika i ortografija ńegova: on ne razlikuje doduše osobitim znacima glasova *s* i *z*, ali zato za glasove *š* i *ž* ima i više znakova, pa ipak ih ne razlikuje svagda, jer mu za glas *ž* služi i znak *x*, no i kombinacije *sc*, *scg*, *sx* (na pr. VIII, 54.: ‚scdere'; VIII, 174.: ‚scgeli'; VII, 377.: ‚sxille'), a prvu od ńih upotrebļava i za glas *š*. Udvajańe je i vokalâ i konsonanata u ńemu veoma brojno, te na pr. u početku VII. pjevańa nahodimo ovakove oblike: 31.: ‚milaa'; 41.: ‚gledaa'; 48.: ‚moos'; 68.: ‚utopigaa'; 98.: ‚stièzaa'; 119.: ‚svakaa'; 127.: ‚puut'; 131.: ‚sadaa'; 154.: ‚staraa'; 196.: ‚pasuu'; 245.: ‚dieuoicizaam'. Napokon ima taj rukopis znak *ç* za glas *č*, a *çh* za glas *ć*. Na kraju je svake knjige naznačen broj strofâ u dotičnom pjevańu, kako ih biļeže i drugi neki rukopisi, a na kraju 13. pjevańa ima još biļeška ‚Mainkaa cetarnaesti i petnaesti'. (sc. ‚canat').

Tekst se ‚Osmana' u ńemu ne razlikuje u glavnom od teksta u drugim mlađim rukopisima. I u ńemu su obje one besmislice u VI. i u XIX. pjevańu, no prvu je od ńih ispravio netko docnije biļeškom sa strane: ‚Oue cettiri stanze (sc. st. 381.—396.) koie sliede imajuse legat na suarsi ouega Pieuagna'. Docnije stade netko i tekst ńegov ispravļati prema drugom nekom mlađem rukopisu ili možda već po Markovićevu izdańu, pa tada se i u ńemu promijeniše stihovi 207. i 208. prvoga pjevańa i doda iza ńih još jedna strofa, doda strofa iza stiha 530. u desetom pjevańu i promijeni tekst još na nekoliko mjesta. Je li te promjene učinio Ivo Salatić (1760.—1826.), vlasnik ńegov, ili tek netko iza ńega, nije nam poznato, no vjerojatno je, da je tekst ńegova rukopisa nastradao na taj način istom iza smrti ńegove, jer i pismo mlađih tih ispravaka i dodataka odaje čovjeka slabo izvještena u pisańu.

Zanimļiva je pojava u tom rukopisu, da na kraju nekih pjevańa ima po koju sliku, izrađenu istim crnilom, kojim je pisan i rukopis. Tako je na kraju prvoga pjevańa naslikan Apolon, na kraju četvrtog pjevańa Pan, na kraju petog pjevańa koń, na kraju šestog pjevańa Vulkan, na kraju dvanaestog pjevańa Dijana. Kod svih je ovih slika zabiļeženo ime lica, koje naznačuju, samo je na kraju devetog pjevańa nacrtana nekakova kaca, na kojoj sjedi čeļade i drži nekakovu biļku u ruci, možda bog Bak. Sve te slike odaju dosta vješta risača.

20. **Volantić.** Prezimenom zaslužnoga izučavaoca naše pjesme naznačio sam u biļeškama razlike između teksta u ovom izdańu i teksta, koliko ga ima Volantić u komentaru, što ga je napisao uz ‚Osmana'. Tumačeći naime pojedina mjesta ‚Osmana', ponajviše s povjesnog gledišta, rjeđe jezično ili kako drukčije, Volantić bi obično najprije prepisao čitavu strofu, u kojoj je naumio štogod protumačiti, pa tako bar po nekoliko primjera pouzdano obaznajemo, kakav bi bio tekst ‚Osmana' u ńegovu izdańu, da ga je dovršio i štampao.

Na dva tri mjesta u biļeškama pomińem još dva rukopisa ‚Osmana', kojih razlike teksta držao sam vrijednima da spomenem. Prije dakle negoli stanem izbrajati druge rukopise ‚Osmana', kojih uopće nijesam upotrijebio ili ih poznajem samo po tuđim biļeškama, opisat ću još ta dva rukopisa.

21. Rukopis sveučilišne biblioteke zagrebačke s oznakom R 3197, uvezan u tvrd papir, dug je 20·5 cm, širok 15 cm, ima 75 listova teksta ‚Osmana' i dva čista lista. Rukopis je bez osobita

natpisnog lista, ali na predńoj mu je korići izvana ovećim slovima zapisano ‚OSMAN' i još ispred prvoga pjevańa na str. 1.: ‚Osman Gña Giua Frana Gundulichia / Vlaťelina Dubrouackoga'. Mańi mu je opseg nego drugim rukopisima zato, što je tekst ‚Osmana' prepisan u ńemu u dva stupca i dosta sitnim pismom: tako je na većinu stranâ, pa i na one, na kojima je natpis nova pjevańa, stalo po 18 strofa, 9 u svaki stupac. Prvih je ńegovih pet listova dosta jako oštećeno na desnom rubu odozdo, pa i drukčije dosta je on stradao od vlage, koja mu ošteti i listove 25.—27. i još gdjekoji drugi, ako i slabije. Ali ga i ľudi znatno oštetiše. I u ńemu je naime iza pjevańa 13. bila biľeška o nestatku daľih dvaju pjevańa, no netko je docnije nije razumio, pa ju je istro, a tako i natpise daľih triju pjevańa držeći ih očito za pjevańa 14., 15. i 16.: tek natpis 19. i 20. pjevańa osta pošteden od ńegova istirańa.

Ortografija ńegova nije stalna, jer za neke glasove ima više znakova, a u drugu mu ruku kadšto jedan znak služi i za dva glasa. Tako se u ńemu grafički ne razlikuju glasovi *i* i *u* od glasova *j* i *v*, jer za ńih ima samo dva znaka *i* i *u*, ali ni glas *s* od glasa *z*, jer ih piše istim znacima *ſ* ili *ſ*. Za glas *č* služi mu znak *ç*, a za glas *ž* znak *x*, no znakom *ç* piše on kadšto i glas *c*, na pr. I, st. 29.: ‚dieuiçe', a sretamo ga i u kombinaciji *ſç* za glas *š*. Glas je *j* u ńemu naznačen kombinacijom *zz*, na pr. I, st. 358.: ‚ozzi' (hoći) ili naprosto znakom *z*, na pr. III, st. 75.: ‚hanzarom'. Spomenem li još, da i u ńemu glas *s* često zamjeńuje glas *š*, a za krajńe *m* da ima osobit znak, na pr. I, 10.: ‚suię', istakao sam u glavnom sve ńegove grafičke osobine. Tekst se pak ńegov ne razlikuje znatno od teksta u mlađim rukopisima ‚Osmana', pa su i u ńemu obje one besmislice u VI. i u XIX. pjevańu. U XII. pak pjevańu, u stihu 549., tek je docnije netko i u ńemu ispravio poremećeni srok, pa riječ ‚siti' ispravio u ‚svráti', kojoj se možda sām dosjetio, ali bi moglo biti, da ju je našao i u starijem kojem rukopisu, pa sam je zato spomenuo u biľeškama. Tako sam isto spomenuo i riječ: ‚baťduhane', kojom je u ńemu dopuńena praznina u stihu 368. sedamnaestog pjevańa, i još gdjekoju takovu osobinu ńegova teksta.

Rukopis je dospio u biblioteku zagrebačkog sveučilišta iz Kaznačićeve biblioteke. Kaznačić je pak na prvoj ńegovoj strani zapisao biľešku: ‚ex Bibl. Episcoporum'. Po tom je on bio negda u nadbiskupskoj, docnije biskupskoj biblioteci dubrovačkoj, gdje je postradao i od vlage, koja je sasvim uništila mnoge spise arhiva

nadbiskupskog, a i ono malo spisa, koji su se sačuvali do danas, sačuvalo se samo djelimice, koliko ih vlaga nije izjela.

22. Rukopis sveučilišne biblioteke zagrebačke s oznakom R 3268 uvezan je u kožu, hrbat mu je iskićen zlatom i zlatnim natpisom ‚Osman Giva Gondoa'. Dug je 26·5 cm, širok 18·5 cm, ima sprijeda četiri nepaginirana lista, zatim 222 lista teksta ‚Osmana', koji su označeni brojkama na svakoj strani, i na kraju još jedan čist list. Po staroj paginaciji tekst ‚Osmana' imao bi 443 strane, no kod toga se nepažńom preskočila brojka 303, pa ih ima uistinu 444. Pisar rukopisa nije štedio prostora pa je na svakoj strani prepisao po šest strofa teksta i svako pjevańe otpočeo novom stranom, ako bi na predašńoj strani bila samo jedna strofa predašńeg pjevańa. Pismo ńegovo ne može se reći da je baš lijepo, ali je dosta veliko i uredno, jer uvijek jednak razmak rastavlja pojedine stihove, a još veći razmak pojedine strofe jednu od druge. Tek na posledńem je od prva četiri nepaginirana lista natpis: ‚Osman spievan / Pò / Givu Gundulichiu / Vlastelinu Dubrovackomu Godiscta 1621.' I taj je dakle rukopis morao postati tek nakon Cerve i one ńegove biļeške, a to nam potvrđuje i latinsko pismo negdašńeg vlasnika ńegova Baltazara Adama Krčelića, kanonika zagrebačkog i poznatog historika, upravļeno ‚Ad Lectorem', kojim je ispuńen drugi nepaginirani list ispred teksta ‚Osmana' i još polovina dałe strane. Krčelić je i natpisu rukopisa dodao ovaj prijevod: ‚Sive / De Osmano carmen / Joannis de Gundula / Nobilis Ragusei / Anno 1621.'

Rukopis Krčelićev opisao je ukratko Vuksan (Дан I, str. 34. i d.), ali se kod toga nije obazreo na ńegovo pismo, a ipak po ńemu doznajemo, kako je istakao već Jensen (Biļeške o Gunduliću i ńegovu vremenu. Vienac 1901.), da ga je Krčelić dobio godine 1766. od književnoga svog znanca, historika dubrovačkog i opata Miha Marije Milišića (1711.—1798.; vidi o ńemu članak P. Mitrovića u Nastavnom Vjesniku XVIII, str. 658. i d.), a donio mu ga je u Zagreb 22. septembra rečene godine Dubrovčanin Koić zajedno s ‚Trubļom slovinskom' Vladislava Menčetića. Svakako je taj rukopis bio uopće prvi rukopis ‚Osmana' u Zagrebu. Krčelić mu, čini se, nije posvetio osobite pažńe; ako ga je i pročitao, a nije ga osobito poznavao ni Milišić, sudeći bar po ovim dosta općenim rijećma u pismu, s kojim ga je poslao u Zagreb: „Hic leviter attingam quoddam opus Poeticum, magni nominis apud nostrates, Ioannis nempe de Gundula, Nobilis Viri hujus.

urbis, qui Ladislai Polonorum Principis victoriam, quam de Osmano Turcarum Imperatore reportavit, Illyrico sermone, superiori sœculo, mirificè conscripsit. Cujus Copiam elegantiori forma concinnatam daturus est Tibi dono praefatus Coich.“ Krčelić se dakle zadovoljio time, da u svom pismu ‚Ad Lectorem‘ spomene mjesto iz Milišićeva pisma od 7. augusta 1766., gdje je govor o rukopisu ‚Osmana‘, a sām o vrijednosti pjesme ne reče ni riječi.

Rukopis je prepisan, čini se, upravo kao poklon Krčeliću, i to iz rukopisa, u kojem nije još bilo razlike izmedu glasova *s* i *z*, *š* i *ž*, jer i u ńemu se ti glasovi pišu samo dvjema znacima *s* i *sc*. Pisarskih pogrješaka ima u ńemu velik broj, tako na pr. u prvom pjevańu st. 44.: ‚Dudo‘ (dundo), st. 80.: ‚popieuase‘ (popievaše); st. 93.: ‚vedrinim‘ (vedrini), st. 128.: ‚Mrse‘ (mraze), 157.: ‚pod sred‘ (posred), 160.: ‚pò Dunavje‘ (Podunavje), 205.: ‚ghih‘ (ńih) i t. d. No ni tekst ‚Osmana‘ u ńemu nije baš osobit. Nepotpunih stihova, koji su možda već u originalu ńegovu bili krńi, ima on doduše samo pet (II, 21.; VII, 44.; VIII, 710.; XII, 132., 162.). Tako ŕsto nema on u desetom pjevańu iza stiha 530. još jednu strofu, koju Marković priopćuje u tekstu pod zvjezdicom, a nema je nijedan stariji rukopis. No zato su i u ńemu stihovi 85.—88. u prvom pjevańu poprimili oblik, kakav imaju samo u najmlađim rukopisima, a tako i stihovi 207. i 208. ístoga pjevańa s još jednom strofom iza sebe, koje opet nemaju stariji rukopisi, a Marković i ńu priopćuje u tekstu pod zvjezdicom. Osim toga i u ńemu su obje one besmislice u šestom i u devetnaestom pjevańu, a besmislica u šestom još je i pojačana, jer i u ńemu kao u nekim drugim najmlađim rukopisima iza stiha 288. dolaze samo stihovi 381.—384. pa 389.—396., a stihova 385.—388. uopće nema. I po ńemu dakako „Cetarnesto, i Petnesto Spievagne / do sadse nenahodu“ (str. 299.), i ńegov dakle pisar ili, bolje, pisar ńegova originala živio je u nadi, da bi se ta dva pjevańa ipak mogla gdjegod naći. Ali i on poput nekih najmlađih rukopisa, koji potječu iz rukopisa *A*, ima u stihu 479. sedamnaestog pjevańa riječ ‚nikako‘ mjesto riječi: ‚inako‘. U tom tekstu zanimljivi su samo stihovi 365. do 368. sedamnaestoga pjevańa, koji u ńemu imaju ovaj oblik:

‚I da Cegliad od te varste
‚hoch da Zarstvo tvoje brane
‚miescto Oruscia nosech Harste
‚sve ù kalu iſmargliane.‘

No i ti stihovi ne znam nijesu li imali takav ili bar sličan oblik već u originalu ńegovu, u kojem bit će bila i druga koja riječ mjesto riječi ‚Harste', možda ‚Parste'.

Prelazeći sad na izbrajańe rukopisâ, kojih nijesam upotrijebio za ovo izdańe, spomenut ću najprije rukopise, kojima se poslužio Vjekoslav Babukić spremajući izdańe od godine 1844., pa rukopise, koji su upotrijebļeni za kritičke biļeške u izdańu od 1877., koliko ih ja sām nijesam upotrijebio i po tom već naprijed opisao. Počet ću s rukopisima, koji su služili za biļeške u izdańu od godine 1877., jer je u tom izdańu naznačeno, koliko je otprilike svaki rukopis upotrijebļen; izdańe od godine 1844. nema takovih biļežaka, pa tako uopće ne znamo, što ima Babukić svakomu od ńih da zahvali, pogotovu kad sām izjavļuje, da je uzeo „za temeļ izdańe dubrovačko" i prispodobio ga samo „sa sedam drugih rukopisah od različitih dobah", koje zatim ukratko pomińe.

I u uvodu se doduše izdańa od godine 1877. upotrijebļeni rukopisi samo nabrajaju. Prema biļešci na str. VII. i VIII. predgovora imao je Pavić u rukama osim rukopisa *C* (ńegov rukopis *a*) i *O* (ńegov rukopis a_1) još ovih pet rukopisa:

23. rukopis frańevačke biblioteke u Dubrovniku 308. (u Kaznačićevu popisu 1.), kojega se razlike od teksta u izdańu navode pod oznakom a_2. Opisao ga je Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 214.), ali je propustio kod toga spomenuti, da na natpisnom listu ima biļeška, zapisana drugom rukom: ‚Questo libro di me Elena Bona', jer imena i prezimena vlasnikova nije, čini se, mogao odgonenuti. Natpis mu je: ‚Osman spjevan po Givu Frana Gundulichja Vlastelinu', ima u četvrtini 217 listova i lako se dade čitati, premda je dosta trošan i na rubovima oštećen. I po ńemu nema ‚Osman' pjevańa XIV. i XV., ako se i ne pomińe o ńima ništa, jer iza pjevańa XIII. dolazi u ńemu pjevańe XVI. I u ńemu su obje one besmislice u VI. i u XIX. pjevańu. Drukčije nijesam našao u ńemu ništa takovo, što bi bilo vrijedno napose istaći, a i izdańe ga od godine 1877. upotrebļava u biļeškama prema drugim rukopisima razmjerno dosta malo.

24. rukopis frańevačke biblioteke u Dubrovniku 60. (u Kaznačićevu popisu 98.), kojega se razlike od teksta u izdańu navode pod oznakom a_3. I ńega je ukratko opisao Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 214.). I ovaj rukopis ima oblik četvrtine, dug je 18 cm, širok 13·5 cm, a ima svega 729 strana teksta, no 70 od ńih sa Sorkočevićevom dopunom XIV. i

XV. pjevańa tek kasnije su umetnute u ń. pisane su drugom rukom, pa i nakon toga umetka osta na str. 447. starija biļeška: „Pjevagne XIIII. / Pjevagne XV. / Ova dva Pjevagna niesuse nasceli po smarti od Spjevoza“. Natpis je ńegov zanimļiv po tom, što pomińe. da je ‚Osman‘ spjevan godine 1627., jer se i ta godina više puta ponavļa u starim vijestima kao godina postańa ‚Osmana‘. Broj je straná u ńemu velik zato, što pisar ńegov nije štedio papira, pa je na svakoj strani napisao samo po četiri strofe. Grafika mu je i ortografija, čini se, mladega podrijetla kao i rukopisu 23., jer razlikuje već osobitim znacima glasove *s*, *z*, *š*, *ž*, *i*, *j*, *u*, *v* i još neke druge. Prijepis se Sorkočevićeve dopune u grafici i ortografiji ne razlikuje od ńega, ali u ńemu ima već po pet ili i šest strofa prepisanih na jednoj strani. Da su i u ńemu obje one besmislice u VI. i u XIX. pjevańu, ne bi, držim, trebalo ni pomińati napose; radije ću spomenuti, da prijeporni stih 479. u sedamnaestom pjevańu glasi po ńemu ovako: ‚nu nektjega Zar ni inako‘, ima dakle neku vrstu izravnańa obiju protivnih riječi ‚inako‘ i ‚nikako‘ u drugim rukopisima.

25. rukopis biblioteke zagrebačkog sveučilišta R 3176. Razlike se ńegove od teksta u izdańu navode pod oznakom *b*. Natpis mu je: ‚Osman / sloxen i vcignen / po prisvitlomu gos. / Giyvu Gundulichiu / vlastelinu dubrovaç- / komu godista gos. / 1621.‘ Na gorńem rubu lista pred natpisom zapisao je svoje ime vlasnik rukopisa: ‚ouoie libar menne iuanna Matcouuichia iz pod lieuna G. G. 1773. ù splitù‘. U to vrijeme otprilike bit će rukopis bio i napisan, a napisao ga je upravo Ivan Matković, jer je pismo rukopisa i biļeške o vlasniku ńegovu isto. Tekst ‚Osmana‘ zaprema u ńemu 190 listova: ispred ńega se ponavļa isti natpis, koji je i na natpisnom listu, s dodatkom ‚Razdiglen ù XX piuagnia‘. No ni taj rukopis nema dakako dvadeset pjevańa, jer iza pjevańa XIII. ima biļeška: ‚oçe reçi da oude manka piuagnie 14. i 15.‘ Rukopis je dug 20 cm. širok 14 cm. a na većini je ńegovih strana prepisano po sedam strofa. Neko vrijeme bijaše on, čini se, u biblioteci grofovske porodice Erdödi, jer je iznad natpisa prilijepļen štampani grb ńezin. Tekst je toga rukopisa unatoč mnogim ikavskim oblicima dosta pouzdan, pa nema ni one dvije besmislice u VI. i u XIX. pjevańu, no ortografija mu nije stalna, jer na pr. za glas *z* upotrebļava već znak *z*, ali i znak *s*, glasove *š* i *ž* piše pomiješano znakom *x* ili kombinacijom *sc*, a osim toga upotrebļava za glas *š* znak *s*. Na drugoj strani natpisnoga lista napisao je

Matković još tri strofe, na kraju pak rukopisa, iza Matkovićeve bilješke: ‚Sfarha Bogu Fala', još strofu, koja se u akademijskom izdanju pomiće u bilješci, a tu je strofu netko drugi još dva puta ponovio. Sve je te strofe priopćio Vuksan (Дан I, str. 35. i d.), u kojega ima još koja pobliža vijest o rukopisu.

26. rukopis Jugoslavenske akademije u Zagrebu s oznakom I. b. 26. Ńegove se razlike od teksta u izdanju navode pod *c*. Natpis mu je: ‚Osman / spievan / po Gjvu / Frana / Gundulichia / vlastelinu / dubrovaçkomu'. Bio je negda u posjedu poznatog književnika Adama Alojzija Baričevića (1756.—1806.), župnika u Brdovcu, koji ga je valjda dao i prepisati za sebe. I ńega je opisao Vuksan (Дан I, str. 45. i d.). Dug je 20 cm, širok 15 cm. Osim natpisnog lista ima on 527 strana teksta ‚Osmana', obično po pet strofa na strani, i na kraju još nekoliko nepaginiranih strana, od kojih je tri pisar rukopisa upotrijebio, da talijanskim jezikom naznači sadržaj pojedinih pjevańa, koji je tako isto prepisao odnekud, jer se nahodi i u drugim rukopisima. Ortografija je ńegova i grafika različna od dubrovačke, jer već stalno razlikuje glasove *s* i *z* (za prvi ima znak *ſ*, za drugi *z*), pa glasove *š* i *ž* znacima *s* i *x*. Glas *c* piše on znakom *cz*, *ć* znakom *ch*, *č* znakom *c*, a samoglasno *r* kombinacijom *er*. Tako ńemu i za glasove *ļ*, *ń* služe kombinacije *ly*, *ny*, a za glas *đ* kombinacija *gh(i)*. I u ńemu nema nijedne od one dvije besmislice u VI. i u XIX. pjevańu, a i drukčije tekst je ńegov dosta ispravan osim mnogih ikavskih oblika, kojima obiluje i

27. rukopis kaptolske biblioteke zagrebačke, sada u sveučilišnoj biblioteci (MR 152). Natpis mu je: ‚Osman / spievan po / Givu Frana Gun/dulichia vlasteli/nu dubrovackomu'. Dug je 20 cm, širok 14·5 cm, a ima 334 strane, na svakoj strani po osam strofa, na stranama s natpisom nova pjevańa po sedam. Ortografija mu se podudara s ortografijom u pređašńem rukopisu, samo je u ńemu znak *y* često upotrijebļen za glas *j*, tako već u natpisima, na pr.: ‚Pivanye trinayſto'. I on je pun ikavskih oblika. Obje one besmislice u VI. i u XIX. pjevańu bile su isprva i u ńemu, ali ih je docnije netko opazio, precrtao i pripisao sa strane na pravom ńihovu mjestu: kod toga je on precrtao i nanovo napisao i stihove 753.—764. u devetnaestom pjevańu. Bilješke o nestatku dvaju pjevańa nema u ńemu, što više, u ńemu iza pjevańa XIII. dalje pjevańe ima natpis: ‚Pivanye ſ'eternayſto' (str. 222.), a posledńe je: ‚Pivanye oſamnayſto' (str. 317.), kao da je pjesma bez nestatka. Na kraju pak

rukopisa (str. 333. i d.) napisao je netko docnije ‚Index', kratak talijanski sadržaj pojedinih pjevańa, ali je napisao samo sadržaj prvih šest pjevańa, koji je od riječi do riječi isti kao u predašńem rukopisu, pa bi moglo biti, da su oba rukopisa prijepis jednoga istog originala. Izdańe ga od godine 1877. označuje kao rukopis *d.*

Tako su dakle za izdańe od godine 1877. upotrijebļena četiri dubrovačka i tri zagrebačka rukopisa. No sve su varijante iz tih rukopisa, kako se napomińe u predgovoru (str. VIII.), naznačene samo uza prva dva pjevańa: dałe su zabiļežene tek znatnije razlike, kod kojih se izdavač često skańivao, „bi li ih biļežio, ali svak put je nadvladalo mišļeńe, da je boļe dobra odveć nego premalo".

U frańevačkoj biblioteci u Dubrovniku po Kaznačićevu popisu imala bi biti još tri rukopisa ‚Osmana', ali rukopisa, koji se pomińe pod brojem 473. kao „Osman Gundulića prepisan u svezke i ne cio" već Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 215.) nije našao ondje, a izdańe od godine 1877. ne pozna nijedno od ńih. Prvi je od ńih autograf Ambrozija Markovića s oznakom 99. u Kaznačićevu popisu, a 338. po sadašńem uredeńu biblioteke: po ńemu je štampano izdańe dubrovačko od godine 1826., koliko ga nije zaplijenila bečka cenzura. Austrijska naime vlada nije dopustila, da se u Markovićevu predgovoru štampa mjesto, na kojem se pokudno govori o Francuzima pa da je ńihov dolazak u Dubrovnik skrivio i preranu smrt Volantićevu i da ‚Osman' osta dotada neštampan. Rukopis je napisan godine 1820. Mnogo stariji neće biti od ńega drugi rukopis s natpisom: ‚Osman / spievan pò / Givu Gundulichiu / Vlastelinu Dubrovackomu / godiscta 1622.' Oba rukopisa opisao je Jensen (str. 215.), pa ću se zato ja samo ukratko obazreti na ńih.

28. Markovićev autograf dug je 23·5 cm, širok 17 cm, ima sprijeda natpisni list, nakon četiri lista predgovora tri čista lista, koji nijesu označeni, a dałe su strane rukopisa označene brojkama od 1 do 747. Dałi list ispuńa kazalo ili po rječitom Markoviću „Opovjedalo skaſagna ſcivota Osmanova, Pjevagnaa, i Iſgovaragnaa u ovieh kgnigah sadarſcjanieh". Ostatak je rukopisa, sedam listova, upotrijebļen za pjesan ‚Ferdinandu II., knezu toskanskomu' s Ferićevim epigramom o ńoj. Rukopis je kaligrafički napisan i osim zaplijeńenih mjesta točno preštampan u dubrovačkom izdańu od godine 1826.

29. Drugi rukopis u Kaznačićevu je popisu pod brojem 100, a sada se nade u biblioteci pod brojem 83. Dug je 18·5 cm, širok

13·5 cm, a ima svega 221 list. Na natpisu je biļeška „Ex libris Petri Matthęi Milcovich“. Grafika nas i ortografija ńegova upućuje na kasnije doba ńegova postańa, a tako i tekst, koji poznaje sve one strofe i razlike u tekstu, kojima nema još traga u rukopisima 17. stoļeća. I po ńemu našoj pjesmi „Mankaju Spievagna Cettarnesto i Petnesto“, a i obje one besmislice u šestom i u devetnaestom pjevańu čitamo dakako i u ńemu. Premda tekst ńegov ima sve slabe strane mladih rukopisa, tako na pr. u XII, st. 463.: ‚i Korevskoj slizzi opakoi‘; XVII, 479.: ‚nu nehtiega zarr nikako‘ i t. d.; i po ńemu XII, st. 580. ima ovaj oblik: ‚nie pogubi niedna straſcia‘.

I od rukopisa, što ih je imao Babukić spremajući izdańe od godine 1844., većinu smo već ogledali. Osim naših naime rukopisa *Č* (br. 5.), *Ga* (br. 11.), *M* (br. 15.) i *Milišić-Krčelićeva* (br. 22.) pomińe on još tri rukopisa:

a) „rukopis od god. 1786.“;

b) „rukopis bez godišta; nu od iste ruke i sklada kano i rukopis od god 1766. Rukopis ovi jest vlastitost duhovne mladeži ovdašnjega siemeništa“;

c) „rukopis càrnogorski bez godišta, koga je g. prof. Antun Mažuranić god. 1841. u Càrnoj Gori dobio od visokopreosvetjenoga gosp. vladike i gospodara càrnogorskoga, Petra Petrovića Njegoša II.“

30. Prvi od ta tri rukopisa bez svake je sumńe istovetan s rukopisom zagrebačke sveučilišne biblioteke s oznakom R 3415: taj je naime rukopis dospio onamo iz Gajeve knjižnice, a odande ga je dobio i Babukić. Oblik mu je medu poznatim rukopisima ‚Osmana‘ dosta neobičan, jer je dug 37 cm, širok 23 cm, ima 281 takav list, uvezan je vješťački u kožu svijetlosmeđe boje, hrbat mu je urešen zlatnim nakitom i ima u zlatu natpis: ‚L' OSMANO / POEMA‘. Tkogod je pisao taj rukopis, nije štedio ni novaca ni vremena; 2. je list upotrijebļen za isti natpis, koji je i na hrptu, a istom na 3. je listu ovaj dosta opsežni natpis, po kojem doznajemo nešto više: ‚L' Osmano / Poema composto in Lingua Slava dal Sig^{r} Conte / Giovanni Gondola Patrizio Raguseo L' anno 1621 / e dedicato a Vladislavo quarto in allora Principe / Reale / e tradotto dal Conte Venceslavo Smecchia Patrizio / di Cattaro L' anno 1786.‘ Pomińe ga i Jensen (Biļeške o Gundulińu i ńegovu vremenu, Vienac 1901.), koji se čudi, „da se još nijedanput nije nitko prihvatio talijanskoga prijevoda, koji je nesamo u prozi sačińen (i po tome mnogo vjerniji nego dva iduća), nego potječe i iz

XVIII. vijeka 40 godina prije prvoga izdańa ‚Osmana'.“ ne bi li se možda ńim objasnila mjesta, „koja još nijesu potpuno protumačena“. Vuksan ga, čudim se, nije imao u rukama.

Tekst je rukopisa udešen tako, da je na svakoj strani uporedo po pet strofa originala i talijanskog prijevoda u prozi; na stranama, na kojima se počińe novo pjevańe, samo su po četiri takove strofe. Izmedu pojedinih pjevańa redovno osta bar jedna strana, obično cijeli list, prazna prostora. I ńegova grafika i ortografija ima nekih osobina. I on ne razlikuje glasove *s* i *z* osobitim znacima, glas *š* piše znakom *sc*, a *ž* i znakom *x*. Za glas *c* služi mu pored znaka *z* još kombinacija *cz*, koju sretamo i u rukopisima 26. i 27. Udvajańe vokalâ ili konsonanata u ńemu je tako isto brojno kao i u svima mladim rukopisima, hrvatski pak tekst pun pisarskih pogrješaka, koje kao da odaju tude podrijetlo prepisivačevo. Tako na pr. odmah u prvom pjevańu nahodimo ove pogrješke: st. 6.: ‚krephe'; 17.: ‚hruna'; 19.: ‚robsi' (rob se); 27.: ‚ciarse' (čas se), ‚uglida' (ugleda); 31.: ‚slathom vulasn' (slatkom vlasti); 32.: ‚Pievaszim'; 34.: ‚kaho'; 38.: ‚nij haxete' (vi kažete); 43.: ‚Otmanikoga'; 44.: ‚Dondo'; 48.: ‚staiu'; 49.: ‚kaho paha'; 51.: ‚Pogliaha' i t. d. i t. d. Ukratko, u čitavom prijepisu nema gotovo stiha, u kojem ne bismo našli bar koju, sitniju ili krupniju pisarsku pogrješku. K tomu je tekst ‚Osmana' u ńemu istovetan s tekstom ostalih mladih rukopisa. I u ńemu su naime obje one besmislice u VI. i u XIX. pjevańu. I po ńemu nema ‚Osman' XIV. i XV. pjevańa, ali ništa nije zabiļeženo o nestatku ńihovu. No uza sve te nestatke i u ńemu XII. st. 580. ima oblik: ‚nić pogubi niedna strascia', a XVII, st. 479.: ‚nu nehtiega Zar inako',

Talijanska ńegova parafraza dosta je samovoļno izrađena, jer često podaje cijeli tumač originala, često tek ukratko naznačuje ńegov sadržaj, a ima i dosta strofa, koje uopće nijesu prevedene. Tako se na pr. stihovi I, 277.—280. naširoko tumače ovim riječima: ‚Noi per ammaſsare più denaro si diamo in preda al più sordido intereſse, e riduciamo in profitto del Regio Erario il denaro, ch' era destinato alla paga de' soldati', a stihovi 281.—284. ‚nijesu uopće prevedeni, nego je uz ńih ostavļen čist prostor. Tako isto u osmom pjevańu stihovi 397.—404. uopće nijesu prevedeni, stihovi se 556.—568. upravo objašńavaju riječma: ‚Ma quella Republica, che aquistò e conservò la sua Libertà colla quiete, non mancò alla sua fede ne per i doni ne per le minacie. — In si fatto modo, che lo steſso Sultano sorpreso disse: tu vivrai eterna, o Ragusa, per la

tua fede incorotta. — E cosi invero succeſse, perche ancora conserva Ragusa indipendente Dominio tra il Veneto Leone, ed il Drago Ottomano'. No ima u prijevodu i takovih mjesta, koja se ne podudaraju s tekstom ‚Osmana' u samom rukopisu; tako je na pr. stih 580. u dvanaestom pjevanju preveden riječma: „e non temette di alcun periglio", kao da je u originalu rukopisa uistinu: ‚ni 'u poguba ni'edna straša'. Spomenem li još, da i taj rukopis ima onu zaglavnu strofu o crkvi sv. Sofije i da je prevodi riječma: ‚E la steſsa Chiesa, dedicata un giorno a Santa Soffia, nella quale urlano i tuoi Hosca, sarà di nuovo in mano de' Fedeli, come L'era un Tempo', svakomu će, držim, biti jasno, zašto ga nijesam upotrijebio u svojim bilješkama.

31. rukopis zagrebačke sjemenišne biblioteke. Osim Babukića opisao ga je ukratko i Đuro Šurmin (O rukopisu Gundulićeva ‚Osmana'. Vienac XXVI. (1894.), str. 656. i 658.). Natpis mu je: ‚Osman spivan po Givu Gundulichiu Vlastelinu Dubrovackomu, Godiscta 1621.', u novom je popisu zabilježen oznakom XXIV. I_2. 14., a ima 382 strane u osmini. Već nas vijest ‚Godiscta 1621.' u natpisu upućuje na to, da je rukopis mlađeg datuma: to nam potvrđuje i tekst ‚Osmana' u ńemu, jer ima i one strofe u prvom (iza stiha 208.) i u desetom pjevanju (iza stiha 530.), koje čitamo samo u najmlađim rukopisima, a tako i druga neka mjesta u onom obliku, u kojem ih imaju ti najmlađi rukopisi. Zato ne bi možda ni trebalo pomińati napose, da su i u ńemu obje one besmislice (u šestom i u devetnaestom pjevanju), koje udružene tako su isto osobina najmlađih rukopisa. I po ńemu dakako kao i po Milišić-Krčelićevu rukopisu, koji je napisala ista ruka: ‚Maukaju spievagna Cetarnesti i Petnesti'. Rukopis je tvrdo uvezan i ima kožnati hrbat, u grafici se i u ortografiji potpuno podudara s Milišić-Krčelićevim rukopisom, a tako i u svemu drugomu: razlika je među ńima samo u pisarskim pogrješkama.

32. Crnogorski onaj rukopis bez godišta, što ga je Antun Mažuranić godine 1841. dobio od vladike Petra Petrovića Ńegoša II., danas je vlasništvo dra. Željka Mažuranića, odvjetnika u Zagrebu, ali se samo djelomice sačuvao, a potpuna nije ga valjda dobio ni Antun Mažuranić. Dok je bio potpun, rukopis je imao 531 stranu teksta u osmini, svaki list 20 cm dug, 14 cm širok, a uvezan je bio u pergamenu, zapravo ispravu trogirsku iz polovine petnaestog stoljeća, napisanu latinskim jezikom, koju, koliko se još sačuvala, vrijedno bi bilo da tko prouči. No i pergamena je znatno

nastradala od vlage, a nekmoli papir rukopisa, pa nije čudo, ako su naročito prve ńegove strane oštećene. K tomu se našao netko, komu je pretežniji dio rukopisa trebao za štogod drugo, i tako nestade iz ńega 138 listova s tekstom ‚Osmana' od stiha 73. u drugom pjevańu do stiha 400. u jedanaestom pjevańu: sačuvala su se od ńih samo tri veoma oštećena lista sa stihovima 361. do 480. desetoga pjevańa. No i na kraju je rukopisa propalo bar 9 listova sa stihovima 157.—496. dvadesetoga pjevańa, i k tomu još dva lista od devetnaestog pjevańa, strane 487.—490. sa stihovima 633.—672. i 753.—796. Napisao ga pak nije jedan pisar, nego dvojica, i to tako, da u sačuvanom ńegovu dijelu drugi pisar napisa zaglavak 13. pjevańa od stiha 185. dałe i na posłedńoj od osam strana (351.—358.), što ih je tako ispisao, biłešku: ‚Suarha / Pieuagna Trinestoga / Magnkaju / Cetarnesti, i Petnesti'; na strani pak 430. prvi je pisar napisao samo tri strofe, stihove 201.—212. osamnaestoga pjevańa, a dałe dvije strofe na istoj strani i ostatak rukopisa napisao je onaj nastavłač. Između oba pisara nije samo znatna razlika u pismu, nego i u pravopisu.

Prvi pisar nema još stalna pravopisa, upotrebłava naime za neke glasove više znakova ili kombinacija, a jedan mu isti znak služi i za više glasova. Tako on na pr. za glas *ž* ima ova četiri znaka: 1. *s:* XI, st. 495. ‚biesahu'; 2. *x:* XII, st. 5. ‚potexe'; 3. *sg:* XI, st. 480. ‚sgnie xivote'; 4. *s':* XI, st. 481. ‚sdrusce'; za glas *š* služi mu jednako brojno otprilike znak *s*, kojim piše i glas *s*, i kombinacija *sc*; a znakom *x* piše on često i glas *z*, na pr. XI, st. 663. ‚Vitexoue', 766. ‚marxise', 770. ‚druxim' i t. d. Pa i za glasove *c* i *č* ima on samo jedan znak *c*, rjeđe znak *ç*. Drugi naprotiv pisar strogo se drži uobičajene ortografije talijanske, samo je u ńega znak *j* pored znaka *i* češći za glasove *i* i *j* nego u ostalih rukopisa, na pr. XIX, st. 3.: ‚kraju', 4.: ‚saraj', 5.: ‚jedne', 13.: ‚jmaju' i t. d. Tekst ‚Osmana', koliko ga je prepisao prvi pisar, nije osobito pouzdan, jer je više puta promijeńen, ne bih mogao reći, dali naumice ili nehotice, tako na pr. I, st. 7.: ‚à ù u i s c i n e gorah uarhe'; 8.: ‚t r i e s k', 69.: ‚s u e' (mj. s mê); 107.: ‚sugienie' (mj. sudeno); 134.: ‚tarpech'; 142.: ‚raskosie' (mj. raskoše) i t. d. Stih 580. dvanaestog pjevańa ima u ńemu ovaj oblik: ‚Niu poguba niedna ustrasca', a stih 479. sedamnaestog pjevańa: ‚Nu nektiega Car nikako'. Već po tom, što je samo djelomice sačuvan, rukopis ima slabu vrijednost za izučavańe teksta ‚Osmana', vrijednost mu umańuje slabo ili nikakovo razlikovańe nekih glasova, a da je razmjerno

mlađeg datuma, odaje natpis ispred prvoga pjevańa, možda uopće jedini natpis rukopisa: ‚Osman / spieuan po / Giuu Gundulichiu / Vulastelinu Dubrouackoũ / Godiscta / 1621.', kakav natpis imadu samo mlađi rukopisi. Je li u ńemu bila ona besmislica u šestom pjevańu, ne možemo dakako znati, jer je taj dio rukopisa propao, no od velike one besmislice u devetnaestom pjevańu ne osta ni on pošteđen.

Osim rukopisa, koje sam dosada opisao, ogledao sam još ova četiri rukopisa:

33. rukopis Jugoslavenske akademije u Zagrebu s oznakom I. d. 90/d. Poklonio ga je Akademiji godine 1893. Mato Milas, tada učitelj u dubrovačkoj gimnaziji. Dug je taj rukopis 19 cm, širok 12 cm, a ima 283 lista, od kojih svi osim posljeđńeg još prije, nego se on uvezao, bijahu označeni brojkama, no kad se on kod uvezivańa obrezao, gdjekoja je od ńih nastradala. Uvez mu je od tvrda papira, a samo za hrbat se upotrijebila pergamena, na kojoj bijaše nešto crnilom zapisano, ali raspoznati se može samo riječ ‚Osman'. Osobita natpisnog lista nema danas u ńemu, ispred prvog je pjevańa samo zapisano velikim slovima ‚CANTO PRIMO', a takav natpis imaju i ostala pjevańa. Na kraju je svakoga pjevańa bilješka, tako isto velikim slovima, ‚SVARHA . . . KANTA', a ispod toga je naznačen broj strofâ (stanze) u dotičnom pjevańu. I on ima dakako samo 18 pjevańa, 1. do 13. i 16. do 20., no o nestatku dvaju pjevańa nema nikakove bilješke, tek je pisar ńegov iza pjevańa 14. ostavio listove 179. do 195. čiste, valjada zato, da ih upotrijebi za ta dva pjevańa, ako bi ih gdje našao. Tek u novije doba želio je netko, slabo vješt pisańu, ispuniti prazni taj prostor Mažuranićevom dopunom, ali prepisujući je nije došao dalje od početka stiha 57. u XIV. pjevańu te dopunc. Tri su od tih čistih listova (183.—185.) istrgnuta. Opisao ga je Vuksan (Дан I, str. 44. i d.), koji drži, da i on „potječe negdje iz XVII. vijeka", i pomińe dva stiha, koji su u ńemu nepotpuni (V, st. 255. i IX, st. 74.).

Rukopis je napisao izvješten pisar, koji je strogo pazio na to, da na svaku stranu ńegova prijepisa stane po pet strofa, početak svake strofe da bude naznačen stihom pomaknutim nešto na lijevo, pa i razmak između pojedinih stihova da bude uvijek jedan isti. Svako se pjevańe u ńemu počińe novom stranom, i na ńoj su prepisane samo četiri strofe, jer prostor je pete strofe zapremio onaj talijanski natpis, koji se ponavlja na gorńem rubu svih dalih strana. I posljeđńa strana svakoga pjevańa ima dakako mańe od pet

strofa, više puta samo po jednu ili dvije, koliko ih je upravo preostajalo od dotičnoga pjevańa. No grafika je i ortografija ńegova dosta nestalna, jer za više glasova ima po nekoliko znakova i kombinacija pa i za po dva glasa upotrebļava jedan isti znak ili kombinaciju. Tako ńemu za glasove *s* i *z* služe znaci *s* i *ſ*, a osim toga još znak *x*, kojim piše i glasove *š* i *ž*, pa uporedo čitamo u ńemu na pr. ove riječi: XII. st. 584.: ‚xuxanstuu'; I, st. 2.: ‚tasceta'; I. st. 142.: ‚raskoxe'; VI, st. 213.: ‚nemoxex'; X, st. 131.: ‚prixoc . . . priblixase'; I, st. 1.: ‚ſahualila'; I, st. 98.: ‚smaia'; I, st. 4.: ‚nixe'; I, st. 126.: ‚ſnaſcna'; I, st. 156.: ‚koscia' i t. d. A i pisarskih pogrješaka ima u ńemu priličan broj, tako odmah u prvom pjevańu st. 72.: ‚piesnih' (pjet ih), st. 256.: ‚usmaknosce' (uzmakoše), st. 264.: ‚Pogliaka glas' (poļačka vlas) i t. d. Drukčije tekst je ‚Osmana' u ńemu dosta ispravan, pa nema ni one besmislice u šestom pjevańu, no zato je besmislica u devetnaestom pjevańu još veća nego u drugim rukopisima, jer u ńemu iza stiha 596. čitamo najprije stihove 677.—752., zatim stihove 673.—676., a tada tek redom stihove 597.—672. i 753. do kraja pjevańa. No stih 580. dvanaestoga pjevańa i u ńemu ima oblik: ‚nie pogubi niedna strascia', a osim dva stiha, što ih je Vuksan zabiļežio, u ńemu je nepotpun još stih 368. sedamnaestoga pjevańa, koji je nepotpun i u nekoliko drugih rukopisa, imajući samo riječi: ‚drenouize i . . .'.

34. Prof. Rešetar ima još jedan rukopis ‚Osmana', koji nije ńegovo vlasništvo. Uvezani rukopis dug je 18·5 cm. širok 13 cm, ima svega 332 lista, a natpis mu je: ‚OSMAN / Spjevan / po Givu / Gundulichju vlastelinu / Dubrovackomu / Godiscta 1621'. Pisar ga je ńegov napisao osobito brižļivo naznačiv crtama pojedine retke i svaku novu strofu prvim stihom pomaknutim nešto na lijevo, pa ostavļajući veći razmak izmedu pojedinih strofa tako, da su samo po četiri strofe na svakoj strani. I u ńemu je iza trinaestoga pjevańa šesnaesto, no o nestatku dvaju pjevańa nema nikakove biļeške: samo iza trinaestoga pjevańa, koje se svršava na listu 224., ostadoše dva prazna lista i tek na listu 227. počińe se pjevańe šesnaesto. Obje one besmislice u šestom i u devetnaestom pjevańu čitamo i u ńemu, pa i one strofe iza stiha 208. u prvom pjevańu i stiha 530. u desetom pjevańu, kojih nemaju datirani rukopisi 17. i 18. stoļeća prije Milešić-Krčelićeva rukopisa (vidi br. 22.). I pravopis je toga rukopisa mlađi, jer već obilato upotrebļava znak *j* za svaki glas *j* i za glas *i* na kraju riječi, pa i glas *ѣ* redovno piše kombinacijom *je*, a glasove *ć*, *č*, *đ*, *ļ*, *ń* kombinacijama *chj*, *cj*, *ghj*, *glj*, *gnj*.

Udvajaňe je vokalâ i konsonanata u ńega obilato, napose vokala *a* u nastavku za genitiv plurala. No ima u ńega i dosta pisarskih pogrješaka i samovoļna mijeńaňa pojedinih stihova, kao da je pisar ńegov želio ispravļati Gundulića. Ipak on bar strogo razlikuje glasove *s, z, š, ž* znakovima *s, ſ, sc, ſc*, pa ima stih 580. u dvanaestom pjevaňu ovako napisan: ‚nie pogubj niedna straſcja'. U stihu pak 479. sedamnaestog pjevaňa tek je docnije netko riječ ‚inako' ispravio u ‚nikako'.

35. U dvorskoj je biblioteci u Beču i treći Adamovićev rukopis, što ga pomiňe Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 221.). Rukopis u obliku velike četvrtine i tvrdo uvezan na 494 strane ima već na svom mjestu Sorkočevićevu dopunu XIV. i XV. pjevaňa, napisan je dakle istom u 19. stoļeću i za kritičko izdaňe ‚Osmana' nema nikakove vrijednosti. Natpis mu je ‚Osman / spievan / po Givu Frana Gundula / Vlastelinu Dubrovackomu'. Prvi mu je vlasnik bio Nikola Arbanas, ravnateļ dubrovačke škole.

36. Zanimļiv je rukopis, što ga ima Vid Vuletić-Vukasović u Dubrovniku, a dobio ga je s ostrva Korčule. Pomiňe ga J. Karásek (Anzeiger der philosophisch-historischen Klasse' bečke akademije za godinu 1900., sv. XVIII. Vidi i ‚Vorläufige Berichte der Balkankommission. Zweites Heft: VII.—XI. Wien 1910.') i Jensen (Biļeške o Gunduliću i ńegovu vremenu. Vienac 1901.). Sačuvao se taj rukopis samo djelomice, naime od 33. strane, koja se počiňe stihom 357. drugoga pjevaňa, pa do strane 240., na kojoj je zadńi stih 773. jedanaestoga pjevaňa, nadaļe od str. 257., koja se počiňe stihom 343. dvanaestog pjevaňa, pa do strane 368., na kojoj je posļedńi stih 754. devetnaestog pjevaňa. Osim natpisnoga je dakle lista pa prvog i dvadesetoga pjevaňa propao u ńemu veći dio drugoga i zaglavak devetnaestog pjevaňa. Listovi su mu dugi 20 cm, široki 14·5 cm, svaka je ńegova strana obrubļena dvjema crtama na svim rubovima, crnom izvana i crvenom iznutra. Ispod toga obruba odozgo je na svakoj strani zabiļeženo pjevaňe i u sredini broj strane crvenom bojom. Tako je isto crvena boja upotrijebļena za početno veliko slovo svake strofe. Svaka strana ima 25 redaka, koji su crtama točno odijeļeni jedan od drugoga i još osobita crta naznačuje, gdje ima početi svaki pojedini stih. O nestatku dvaju pjevaňa iza trinaestoga čitamo na strani 279. biļešku: ‚MANKAIV PIEVAGNIA XIV I XV'.

Tekst ‚Osmana' u ńemu u šestom je pjevaňu sasvim ispravan, ali u XIX. pjevaňu ima i on veliku onu besmislicu, da stihovi

593.—672. stoje tek iza stiha 752. O grafici i ortografiji ću njegovoj reći samo toliko, da nije strogo dubrovačka, upravo talijanska, jer za glas *c* pored znaka *z* upotrebljava već znakove *c* i *ç*, za glas *s*, ne razlikujući ga grafički od glasa *š*, pored znaka *s* i kombinaciju *ss*, za glas *z* znak *s*, ali i znakove *z* i *x*, a potoni mu znak služi i za glas *ž*, koji bilježi još znakom *g*. Glasove *i* i *j* razlikuje on osobitim znacima, no glasove *u* i *v* piše znakom *u*, upotrebljavajući kadšto za glas *v* i znak *f*. Osim toga zamjenuje on često, bar u grafici, glasove *h* i *k* i piše, češće nego rukopis pod br. 14., *ie* mjesto *i*, na pr. ‚hietta' (hita), ‚xieuuch' (živuć), ‚prosiepaju' (prosipaju), ‚bielo' (bilo), ‚uiedit' (vidit) i t. d. Napokon ima on i više ikavskih oblika nego rukopisi, o kojima pouzdano znamo, da su napisani u Dubrovniku.

Tako sam opisao 35 rukopisa, koje sam sām imao u rukama, spomenuo 4 rukopisa, koje su drugi prije mene pobliže istražili, i Volantićev komentar, kojega prijepis imam i sām. Osim toga imam i ja jedan prijepis ‚Osmana', doduše nepotpun, što mi ga je godine 1917. poklonio vrijedni kanonik dubrovački don Antun Liepopili, no na ń ću se obazreti nešto dalje, kad bude govor o izdańima ‚Osmana', a ovdje ću radije spomenuti još tri rukopisa, koji su mi poznati bar po kratkim štampanim napomenama.

Theodor Vetter u članku ‚Bibliographisches aus Paris. I. Eine Handschrift des Osman von I. Gundulić' (Archiv f. slav. Philol. VI, str. 121.—123.) saopćuje nekoliko vijesti o rukopisu ‚Osmana', koji se nahodi u Parizu u ‚Bibliothèque de l' Arsenal' pod br. 8700. Rukopis ima u osmini 340 listova. Natpisa ńegova nije Vetter priopćio. Tekst je ‚Osmana' u ńemu potpuniji nego u Ohmućevićevu rukopisu. O nestatku dvaju pjevańa ima on bilješku: ‚Spievague Petnaesto i Cetarnaiesto Spievalaz nije ucinio'. I on se služi znakom *ç*. O tome, jesu li u ńemu one dvije besmislice u 6. i u 19. pjevańu, Vetter ne pomińe ništa, no i po onom, što je zabilježio, razbiramo, da rukopis nije stariji od 18. stoleća, uz ostale dakle rukopise, što sam ih upotrijebio, lako sam ga mogao pregorjeti.

Dva se rukopisa ‚Osmana' pomińu u katalogu rukopisâ i starih štampanih knńiga srpske kr. akademije, što ga je sastavio i štampao Lub. Stojanović (Beograd 1901.), a po ńemu ih pomińe i Jensen (Bilješke o Gundulińu i ńegovu vremenu. Vienac 1901.). Prvi od ta dva rukopisa opisuje Stojanović na str. 212. ovako: 145. (181.) Dubrovački rukopisi. Fol. 230 str.: str. 1. Osman Giua

Frana Gundulichia. 11. septembra 1731.“ Na dalim je stranama rukopisa prepisana pjesma „Giua Sciscka Gundulicha suse i tusgbe Radmiloue“, a na kraju je rukopisa bilješka: „Na slusgbu i poklon momu draghomu Gosp. i priategliu fra Mata Mattej dospieh pisat na 22 Sbra 1731. fra Louro is Dubrounika malobrat.“ Taj „fra Louro is Dubrounika malobrat“ nije dakako nitko drugi nego marljivi Lovro Cekinić, pisar golemoga Kuljena, o kojem je bio govor pod brojem 13. Drugi se rukopis pomiće na str. 213. ovim riječma: „146. (321.) Osman spev. Iv. Gundulića 4° 706 strana (bez svršetka) rukopis 18. veka latinicom.“ U sadašńe vrijeme nijesam mogao saznati ni gdje su ta dva rukopisa, a nekmoli, kakovi su. Tekst ‚Osmana‘ u prvom od ńih neće biti mnogo različan od teksta u rukopisu *C* (br. 13.), no kakav je tekst u drugom rukopisu, nije mi dakako poznato.

Rukopisâ Gundulićeva ‚Osmana‘ bit će još neko desetak, koje u Dubrovniku, koje u tuđini, naročito u Poljskoj, o kojima se u sadašńim prilikama nije moglo ništa pobliže doznati; svega, držim, bit će ih neko šezdeset do sedamdeset. No već rukopisi, što smo ih dosada ogledali, dovoljno nas upućuju u povijest teksta ‚Osmana‘ od postańa ńegova pa do prvoga potpunog izdańa (god. 1826.). Svi su datirani rukopisi ‚Osmana‘ 17. stoljeća prepisani iz autografa Gundulićeva, neki neposredno, neki posredno. Jak je dokaz za to ona besmislica u devetnaestom pjevańu, koja je mogla nastati samo tako, što je u autografu pjesnikovu list sa stihovima 593.—672., dakle sa dvadeset strofa toga pjevańa, pomutńom dospio iza lista sa stihovima 673.—752., a nijedan prepisivač nije opazio te zamjene. Što više, ni mnogi prepisivači ‚Osmana‘ u 18. stoljeću nijesu opazili, da su ti stihovi samo pomutńom mogli zamijeniti svoja mjesta, pa da ovako zamijeńeni nemaju ni pravoga smisla. Istom u početku 18. stoljeća ispravio je netko tu besmislicu: od datiranih rukopisa prvi je bez ńe rukopis od god. 1720. *(L)*, a još je ima Ferovićev rukopis od god. 1708., no zato ne bismo mogli pouzdano reći, da je ona ispravljena upravo između tih godina. Ispravio ju je jamačno čovjek oštrouman, kakav bijaše tada Ignat (Nikola) Gorǵić (Giorgi), možda upravo on glavom. Ali kako je nastala ona druga besmislica u šestom pjevańu, o tom ne znamo ništa pouzdano. Svakako nije ona postala tek mehaničkim putem kao prva, nego je netko razmišljajući mogao doći do uvjereńa, da bi stihovi 381. i d. bolje pristajali iza stiha 288. nego na kraj pjevańa, pa ih je samovoljno premjestio onamo. A kad se to jednom učinilo, našlo se nekoliko mehaničkih prepisivača,

koji su uzeli u svoj prijepis i tu promjenu ne pitajući mnogo, je li ona ispravna, a možda i ne znajući, da ti stihovi u starijim rukopisima imaju drugo mjesto.

U autografu pjesnikovu vala tražiti i razlog pojavi, što neke strofe imaju drugo mjesto ili drugojačiji oblik u različnim rukopisima ili da ih u nekim rukopisima uopće nema. Samo na jednom se mjestu svi rukopisi podudaraju: stihovi XX, 181. do 200. izbrajaju prve nasljednike Orhana, koji je Brusu odabrao za svoju prijestolnicu, ali kod toga griješe protiv hronologije i povijesti, jer govore o Muratu drugom i u stihu 209. o Muratu trećem, a u stihu 233. i d. pominu još nekoga Murata, koji bi po tom bio Murat IV., a taj je, brat Osmanov, postao sultanom tek godine 1623., dakle iza pogube Osmanove. Ne može biti sumńe o tome, da su ti stihovi takav oblik imali u autografu pjesnikovu. Prvi je Volantić opazio tu pogrješku i rečene stihove poredao, neke i ispravio tako, da se slažu s povjesnim podacima: kako se to postiglo, naznačio sam u biješci uz ńih.

Nakon svega, što je dosad rečeno o rukopisima ‚Osmana', svak će, držim, lako i sam razabrati, koji su stariji od ńih, a koji mlađi, pa kakovo ih srodstvo veže jedne s drugima. Kako sam i u biješkama svagdje strogo pazio na to, da ih redovno pomińem hronologijskim redom, a po zajedničkom se tekstu lako raspoznaje, koji su od ńih u tješńem srodstvu, držim za zališan posao podati ovdje genealogijski pregled ńihov, pa zato prelazim sada na dalji dio ovoga uvoda, u kojem ćemo ogledati izdańa i prijevode ‚Osmana', koliko se već dosada nijesmo pozabavili ńima.

2. Izdańa i prijevodi.

Iza smrti Gundulićeve proteklo je gotovo već dvjesta godina, kad se stalo raditi o tom, da se ńegov ‚Osman' štampa. Istom godine 1826. ugleda svijetlo svijeta u Dubrovniku kod Antuna Martekinija prvo potpuno izdańe ‚Osmana'. No već trideset otprilike godina prije toga zasnovalo se takovo izdańe, a pokušalo ga se jednom već i štampati, ali s malo sreće, jer štampańe zape kod 10. arka.

1. januara 1818. izda Antun Mihanović u Padovi (typis Valentini Crescinii) po na tri strane posve istovetan latinski i hrvatski poziv „Literarum patriique sermonis amicis" (‚Znanostih y narodnoga jezika priateljom'), da nabave kńigu, koju će izdati

s natpisom: ‚Osmannus I. Gondolae Patritii Ragusini, Poema Epicum, nunc primum ex antiquo Codice MS. editum' (‚Ozman Ive Gundulichja, Vlastelina Dubrovacskoga, Ispjevanje Deljinsko Illiro-Slavvensko, pervich iza Rukopisa staroga na svjetlo dano'): oblik će knizi od 16 štampanih araka, oko 260 strana, biti isti, što ga ima poziv (osmina), a stajat će forintu srebra (‚20 Grosha Srebra'). Po pozivu dòznajemo, da je Mihanović 1817. u Mlecima, u nekoj knižari, našao rukopis ‚Osmana', osobito brižljivo napisan s početnim slovima u crvenoj boji, pa pošto ga je u Padovi pročitao, došao je do uvjereńa, da taj rukopis nije autograf Gundulićev, „nishtamenje vucheno zaisto Tersenje Pisajuchega spoznalsem obilno. Slov Latinskih Prilika, y pocsetnih cerlena Boja, vnogo stareja od Stoletja csinimise". Po Appendiniju, kojega zbornik ‚Notizie istoricocritiche ec. Ragusa 1803. pag. 265.' pomińe u biješci, i ńemu je poznata Volantićeva namjera, da izda ‚Osmana', ali ne zna, zašto pjesma dotada nije izašla. Bojazan, da bi pjesma zajedno s rukopisom mogla propasti, i želja, da obrazovani svijet vidi, kakova je djela stvorio ńegov narod, potače ga, da je štampa: Premda je poziv obećavao, da će pretplatnici knigu lijepo opremlenu dobiti već na početku srpńa iste godine, ‚Osman' se tada, čini se, nije uopće ni počeo štampati. Nama se sačuvalo doduše nepotpuno izdańe ‚Osmana', deset štampanih araka, ali oblik, slova i papir ńihov sasvim je raznoličan od oblika, slovâ i papira poziva i većma nas sjećaju na izdańa, slova i papir dubrovačke štamparije Martekinijeve negdje u desetim godinama 19. stoljeća, između godine 1810. i 1820.

Dva su mi primjerka toga nepotpunog izdańa zasada poznata, jedan u franevačkoj biblioteci u Dubrovniku (br. 1324.), drugi u sveučilišnoj biblioteci zagrebačkoj (R 1310): nijedan od ńih nema natpisnog lista, jer ga nepotpuno izdańe očito nije nigda dobilo. Dubrovački su primjerak opisali dosada Ivan Broz (Pabirci po historiji književnosti hrvatske. II. Prvo izdańe Gundulićeva Osmana. Vienac XXIII. (1891.), str. 42. i 43.) i Alfred Jensen (Gundulić und sein Osman, str. 199. i 200.), zagrebački sam primjerak spomenuo ja (Rad, knjiga 205., str. 183.). Razlika je između ńih, što dubrovački primjerak ima samo devet štampanih araka s tekstom ‚Osmana' do stiha 504. u petom pjevańu, a zagrebački deset štampanih araka s tekstom ‚Osmana' do stiha 200. u šestom pjevańu. Više od deset štampanih araka nepotpuno to izdańe nije uopće nigda imalo. Evo, zašto tako držim!

*

Dum Antun Lepopili, kako već rekoh, poklonio mi je mjeseca augusta 1917. rukopis, u kojem je Ivo Melizzi pored Sunčanice Giva Šiška Gundulića i nekoliko prijevodâ iz Ovidija na stranama 127.—224. prepisao ‚Osmana', ako se ne obazremo napose na neke pisarske pogrješke, točno po nepotpunom ovom izdaňu. Vrijeme, kad je on bio zabavljen prepisivaňem ‚Osmana', dade se točno ustanoviti. Ispred prijepisa ‚Osmana' na strani je 109. do 127. prijepis pjesme s dugim ovim natpisom: ‚Knigha, koju Olimpia piſce Birenu, od koga bilaje nochno oſtavgliena, na jednomu otoku, kadjeje vodio put Zelandie ugrabienu, ù brieme, kadjeje nemillo hotio uſet sa vierenizu kragl od Friſe', a ispod natpisa ima bilješka: ‚Pripiſana na 20. Novembra 1818 a Gionchetto. G. Melizzi'. Iza prijepisa ‚Osmana' ostavi Melizzi u svom rukopisu osam praznih listova, a tada tek poče prepisivati Betondićeve prijevode iz Ovidija, i to u Cavtatu godine 1820. ‚Osmana' dakle po nepotpunom izdaňu prepisa on između godine 1818. i 1820., valjada upravo godine 1819., a i ňegov prijepis seže samo do stiha 200. u šestom pjevaňu, nije ih se po tom ni štampalo više dotada, pa ni docnije nigda.

Tako imamo pouzdan ‚terminus ante quem' za ovo nepotpuno izdaňe. No odrediti se može, držim, i ňegov ‚terminus post quem', što više, s dosta se velikom vjerojatnosti može ustanoviti, tko ga je štampao i zašto se ňegovo štampaňe prekinulo. Rekao sam već, da je Ganluka Volantić umro 23. marta 1808. ne svršiv svoga rada oko izdaňa ‚Osmana'. Tim je on radom bio zabavljen već godine 1795., kako svjedoči latinska poslanica, što ju je tada upravio na ń Brňa Gamaňić (vidi moju bilješku u Radu, knjiga 212., str. 233. i d.), a možda i koju godinu prije toga, no u doba smrti nije još prepisao do kraja tekst ‚Osmana', kako ga je bio uredio za to novo izdaňe (vidi bilješku o rukopisu br. 18.). Dotada izradio je on uvod pa stvarni i jezični komentar, no i toga ňegova rada nesta za neko vrijeme nakon ňegove smrti, jer ga od baštinika ňegova kupi pijarist Francesco M. Appendini, pa se dugo nije znalo, kud je dospio. Za života Volantićeva nitko drugi nije ni mogao pomišljati na to, da štampa ‚Osmana', jer se već od godine 1795. u Dubrovniku općeno znalo, koliko on truda, brige i ljubavi namjeňuje tomu radu. Tek kad je nestalo plodova dugogodišňeg ňegova rada, i nije bilo nade, da bi se mogao gdjegod naći, dakle „dopo qualche anno" iza ňegove smrti, kako čitamo u spomenutoj apologiji O. Ambrozija Markovića od godine 1828. (str. 5.), mogao je

odlučiti netko drugi, da naknadi taj nestatak i izda ‚Osmana'. Tako dobivamo desetu godinu 19. stoljeća kao ‚terminus post quem' za nepotpuno izdaće. No mi možemo, kako rekoh, s dosta vjerojatnosti reći, tko ga je štampao i zašto se obustavilo daļe ńegovo štampaće.

U biblioteci dubrovačkih dominikanaca, gdje se danas čuvaju ostaci Volantićeva rada, ima i nekoliko sastavaka napisanih rukom Pijerka Sorkočevića, dopuńivača ‚Osmana', koji jasno dokazuju, da je upravo on spremao izdaće ‚Osmana'. Jedan od tih sastavaka upravļen je Brńi Ġamańiću, kojemu se novo izdaće imalo posvetiti, a drugi je ‚Pridgovor štiocu'. Oba su ta sastavka tako zanimļiva, da ih moram priopćiti ovdje, dakako današńim pravopisom, jer je papir ńihov već dosta trošan, pa bi ih moglo i nestati. Evo najprije prvoga od ńih:

„Priplemenitomu i pripoštovanomu gosparu Brńi Ẓamańi, namjesniku prvostolnoga arćibiskupa dubrovačkoga i vladocu knižńevoga shrańišta učećijeh mladića."

„Najglasovitijega među slovinskijem pjesnicima žudjena pjevańa, čim s pritješteńem sad prvom na svjetlost ishode, tkomu inomu pristoji da budu prikazana negli najmudrijemu i najsvjetļem pjesniku, kojijem se sada diči naša slovinska pokrajina?"

„Tebi dake, priplemeniti gosparu, poklańam ova pjevańa gospara Franatice Gundulića, moga po ocu pridjeda, moleći te, da ih primiš kô ono zaklad moga priklonstva, cijene i ļubavi, koju ti nosim kô najstariji tvoj sestrić. Ufam, da ovi poklon bit će od tebe draga srca primjen, pokli kô izvrsnom pjesniku ugodna će ti bit cijena i čast, koje se čine od mudrijeh pjesnika prid svijem narodima i kojijeh si ti isti pridostojni udionik."

„Ti znaš dobro, da od dvadesti Gundulićevijeh pjevańa, Osmanom nazvanijeh, nestaše dva, koja bjehu od mene, premda neuredno, nadomjerena, pokli ni u vrednosti mislî ni u načinu izustjeńa ni u sladosti pjesnî ne mogu se ta moja itkako prilikovati s inijem od mudroga Gundulića složenijem; ništa ne maće za da cjelovito i (str. 2.) svršeno izide na svjetlost sve Osmanovo spjevańe, nastojah, kolko umjeh, nadoklonit izgubjena ta dva pjevańa, i to po samijem obiļezima zgoda, koje se nahode sarečene u inijeh osamnes izostalijeh, od istoga pjesnika složenijeh; pokli ne može se sumńit, da započeta povijedańa navlaš propusti uredni i pomńivi spjevalac al' da ih u srijedi prisiječe i prikrati. Visina tvoje mudrosti, nauk izvrsni u skladańu pjesnî, podpuno umjetonstvo grćkoga i latinskoga, rodnogovornijeh (mj. ‚poglavitijeh', koja je

riječ precrtana u sastavku) jezika i svijeh ńih lijeposti, učiniše, da tvoja u latinski jezik tvoreńa (ova je riječ precrtana u sastavku, pa odozgo ispravļeno ‚Pisma') ne mogu se razlučit od mudrijeh pisalaca (potońe su dvije riječi precrtane u sastavku, pa ispravļene u ‚onesieh') zlatnoga vijeka, kako nam svjedoče najprije pjesni od tebe začete i složene, to jest one o svetkovinah pričiste djevice Marije, zatijem ļubomudra pjevańa o oglasju i korabļe povjetarcem brodeće, o lovu kraguļca i (sa strane dodano: kńige razlikijem u na izgled Oraciov rodjacima i prijateļima upravjene i u Mlecijeh pritještene i) razlike neizbrojne pjesance, koje svaki dan i, kako se kom zgodi pristoji, s naglom pospješnosti i ljepotom iz tvoga pera, a često iznenad iz tvojijeh usti ishode. Ako k tezijem združim prizamjerne i podpune izgovore, od tebe iz grčkijeh u latinske pjesni prineṣene, triba je spovidjet, da si ti naučio pjesnike grčke latinske pjesni sačińat bez da su išta izgubili ńih rodne sladosti, uresa i uļudnosti, kako se očito zamjera u tvomu izgovoru (odozgo ispravļeno: tomačeńu) najpoglavitijega pjesnika Omera o zahodnijem putovańim Ulisinijem u latinske od tebe pjesni s bistrijem izgovorom prineṣenijeh i prikazanijeh (str. 3.) Petru Leopoldu, velikomu Toskane hercegu, i u tomačeńu pjevańa Esiodovijeh o štitu Erkulinu, o porodu bogova i o poslovańim (sa strane ispravļeno: radńam) i dnevim, također u prinoseńu iz grčkijeh pjesni pastirskijeh u latinske Teokrita, Moska i Biona, o kojijem upisa mudri Luigi Lanzi da se možeš prilikovat glasovitomu Virģiliju. Sva ova i tvoja ina knižńeva tvoreńa, kô one latinske (sa strane: pritješteńe) besjede od pohvale (sa strane: spravodne), koje i u Rimu (isprva: Dubrovniku) i u Sijeni bjehu od tebe složene i rečene, toli učiniše tvoje ime glasovito nesamo po svijem italijanskijem gradovima, u kojijem si mnogo ljetâ pribivô, nu gdigod se latinskoga i grčkoga jezika poznaju dike i uresi. Nijesu ovo fale, koje samo iz rožbine ļubavi moje istječu, bivši sam ja vele maće izrekô negli o tebi mudroznanci sadašńega doba spovijedaju; tijem može se rijeti, da sva Europa tvojijem falami zamni, a ja nijesam neg kô najmańe ńih oglasje; radi česa možemo ufati, da će tvoja pisma rastjerat i prosvijetlit onu maglu neumjetonstva, koja se sad spuštila za potamnjet i pridušit latinskoga jezika jasne ureṣe; tijem sva knižńeva općina (sa strane ispravļeno: skupština) ima ti bit mnogo držana, nu isti moj gospar (ova je riječ docnije precrtana) Givo Gundulić i ńega pjevańa, tebi ovako prikazana, steć će (upravo: ‚stetchie') veću čast i slavu i prid našijem i prid inostranijem narodima, čim

časnijem tvojijem imenom budu narešena;' i pokli si se ti toli mudar i izvrstan pjesnik ukazô, ne krati, molim te, i slovinskijem rodnijem pjesnima tvoje nastojaće, obranu (odozgo ispravļeno: nauk) i uvješbaće uložit, neka i ovi knižńevi skup u Dubrovniku, koji nastoji o čistoći i uļudnosti našega slovinskoga jezika, čim se pod tvoju obranu postavio, po tvom uvješbańu i mudrosti sveđ to veće uznapreduje i uzmnoži se."

„Pridgovor štiocu" nije se potpuno sačuvao, nego samo dva lista, 27 cm duga, 19·5 cm široka. Osim toga taj je sastavak pisan samo na desnoj polovini svake strane, a lijeva je polovina ostavļena prazna za docnije dodatke ili ispravke, kojih ima priličan broj. Od „pridgovora štiocu" sačuvao se u istoj biblioteci još jedan sastavak, no samo jedan list, kojega se tekst tek malo razlikuje od teksta na rečena dva lista, samo ga dakako nema toliko. Da je on bio određen za štampano izdaće ‚Osmana', razabrat će svatko po prvim ńegovim riječma, no dodaci i ispravci sastavka jasno potvrduju, da nije nigda bio potpuno spremļen za štampaće, a kako ga se samo dio sačuvao — na doņem rubu četvrte strane ima riječ ‚od Bogga' naznačujući početak daļega lista i strane —, ne znamo, je li ga Sorkočević uopće svršio. No evo toga predgovora, koliko ga se sačuvalo!

„Pridgovor štiocu."

„Evo nakon dva vijeka, od kad bješe složeno, izlazi na svjetlost spjevaće plemenitoga gospara Giva Frana Gundulića, koje po sudu mudrijeh (s lijeva: Palmota u pridgovoru Vide, Viktor Bessalio, Salviziati i ini) može se nazvat najļepše viteško pjesništvo slovinskoga jezika. Ne bivši bilo u Dubrovniku do malo nazad (docnije ispr.: natrag) vremena korisnoga slovâ pritješteńa, ne mogaše se na podoban (isprva: vrijedan) i stavan način proglasit ovo svijetlo pjeće, pokli trebovaše, da nastojnik ali ispravitel toga posla bude uvješban nesamo u umjetonstvu knižemnomu slovinskoga jezika, nu još i u umjetonstvu pjesničkomu i u načinu govorena dubrovačkoga, gdi bjehu ova pjevańa složena; i prem da mudri Gundulić čini u Mlecijeh pritješt̀it tri (isprva: dva, a tako i na osobitom listu) mala ńegova pjevańa, ali se po ńima (o. l.: ali po ńima se) očito zamjera (o. l.: spozna), da nestatak vješta i pomńiva ispravitela uzrokova veće pomajkańâ (o. l.: pomankańa) u tijem pritješteńima (sa strane: Pjesni pokorne Davidove, Sin Razmetni i Pjesan o Bogu, o. l.: Pjesni pokorne Davidove i Suze sina raz-

metnoga); tijem ako je kratio naš pjesnik iznijet na svjetlost poglavito ńegovo tvoreńe, trijeba je rijeti (o. l.: triba je rijeti), da je iščekivô zgodu za vrjednije ga proglasit, a u to da ga zaskoči smrt, koja ga na pô vijeka to jest od peset ljetâ, a na osmi dan prosjenca 1638. ote iz krila rodnomu gradu, miloj zaručnici gospođi Niki, ćeri Šiska Sorga, i Franu, Šisku i Jeru, nedoraslijem sinovima (sa strane: bivši od Velikoga Vijeća tad odabran za pomnika aliti braniteļa od zakona). Ovo velim osvem inijeh uzroka, cijeća kojijeh moglo bi bit, da ne izide na svjetlos(t) podpuno pjevańe Gundulićevo za ńegova života. Jest, ko sumńi, da radi turskoga obzira ne bijaše ovo pjeńe proglašeno, nu (isprva: a; tako i o. l.) osobito cijeća 14. i 15. pjevańa, u kojijem gonetaju da, bivši zakon Mahumetov i turskoga izopačeńa-živjeńa (o. l.: tursko živjeńe) u ńima pohuļeno i obruženo, da bijahu od skupnovlasti podušena; ali to nije prilično, erbo radi istoga obzira bili bi ostala potomjena ſ devetnesto i dvadesto najposledńe pjevańe, u kojijem je turski zakon pohuļen i potlačen, kako se pristojalo da učini pravovjerni krstjanin, nesamo rodjen i odhrańen u pravoj vjeri, nu do smrti ńe izvrsni nasljednik i obslužiteļ (dotuda seže tekst osobitoga lista). Ali daj da bjehu, što ne mnim, ova sredńa dva pjevańa po naredbi skupnovlasti potajana, ali ne bilį uništena i raskinuta, tijem bio bi se naš(a)o ili cjeloviti ńih pripis ili kojigod ńegovi otračak u pismoshrani skupnovlasti, u kojoj s mnogo truda i nastojańa bjehu iskana i za dugo vrijeme od mlađega potajnika Ivana Luke Volantića, koji. za Osmanovijem pjeńem zanešen, nije štedio ni truda ni pjeneza za dat pravi razum i za dovestit na istočnu izvrsnos(t) sva pjevańa Gundulićeva. Nu, da po naredbi skupnovlasti bjehu ta dva pjevańa sakrivena, našla bi se ta naredba upisana na listih naredbâ od vijekija (vijeća?), koja su u životu. (sa strane:) Ne nahodeći se dake igdje ta dva pjevańa, a požudni mnozi, da cjelovito izide na svjetlos(t) pjevańe, postavih se, da kakogodi moći ih nadoklonit; i po sarečenijem stvarima u inijem pjevańa, kojijem ne da svrhu ali ne dovrši pripovijedańe naš pjesnik, nastojô sam po razložitoj sumńi ugonetnut ih (u originalu: ‚ugonetnich'), za da cijelo, a ne prisječeno pjevańe na svjetlos(t) izide."

„Koliko pripisa, nesamo od Dubrovčana, neg od inostranaca dalekijeh država, ovoga pjeńa bjehu učińena, tako da skoro i u poļačkoj zemļi i u moškovskoj kraļevini iznadoše se pripisi ovega pjeńa, ali u svijem tezijem (ispravļeno: svijeh tezijeh) ‚pasijih' (?) nestatak je ova dva pjevańa; što dake silovani smo sudit neg da

mudri pjesnik oli ih ne složi oli da on isti pri smrti učini ih užeć ali raskinut. Da ih ne složi u srijedi, nije prilično, bivši slijedeća šeš pjevańa zaglavi i dovrši. Tijem trijeba je rijet, da on isti učini, da se ne nahode; i bivši se imalo u ńima uzdržat stvari, koje su mogle probudit u štiocima nečistijeh misli i napastovańa, osobito u namjeri Krunoslave, kad priobučena dođe nać u tamnici svoga vjerenika bana Korevskoga i osta s ńim zatvorena, da ih, rekoh, on isti uništi cijeća rečenoga uzroka, prem da za života i kad ih skladaše ne cijenaše u ńima da se nahodi ikakve neurednosti, ali pri smrti, kad se sve misli, sve riječi i sva djela potanko u pravoj svojoj zamjeri prikažuju, i mala sumńa čini nam se odustat od djela u sebi bezgrješnijeh, tijem može se sudit, da pri svjetlosti vjekuvječanstva, zamjerajući, da te pjesni mogući bit od prigode i nadstupka komugod štiocu, ne hoće po ńegovu putu da se to zgodi, nego da ih čini sasvijem nestat i poginut. Ova je moja misô naslońena na dobru duševnos(t) i krstjanski nauk našega Gundulića, koji u rečena tri (isprva: dva) gori, pritiješteną pjevańa, a navlaštito u onemu od Boga . . .“

Nitko, držim, nije očekivao, da će u tom „pridgovoru štiocu“ naći nove kakove vijesti o Gunduliću i o ńegovu ‚Osmanu‘: sve, što čitamo u ńemu, ponavļa se nesamo u dubrovačkim književnim povijestima, nego i u drugih pisaca, koji su i stariji od Sorkočevića. Ali i „pridgovor štiocu“ i posveta Gamańiću jak je dokaz za to, da je Sorkočević iza smrti Volantićeve sām odlučio izdati ‚Osmana‘. On dakako nije u to ime poput Volantića stao izučavati stare rukopise, nego se poslužio onim, koji je upravo imao, i prema ńemu počeo štampati tekst ‚Osmana‘, pošto je sadržaj svakoga pjevańa ukratko naznačio u strofi od četiri osmerca. Znamo, da je on bio već za Volantića sastavio takove ‚zamjere‘, pa nije htio ni ńegovo izdańe da bude bez ńih. No jedva je štampańe ńegova ‚Osmana‘ stiglo do desetoga arka, namjeri se frańevac Ambrozije Marković u biblioteci svoga manastira na kovčežić, koji osta u ćeliji O. Urbana Marchettija (1783.—1866.), kad on (godine 1814., kako čitamo u nekrologiju frańevaca dubrovačkih, što ga izda O. Benvenut Rode, str. 162. i d.) ode iz Dubrovnika u Italiju. U tom se kovčežiću pored drugih spisa našao i „uno esemplare dell' Osmanide“, i Marković lako ustanovi, da je to „una brutta copia del Volanti“. Primjerak ‚Osmana‘, što ga je našao očito naskoro iza godine 1814., imao je i dopunu Sorkočevićevu i ńegove ‚zamjere‘, i Marković se odmah dade na posao, da

prema Volantiću izradi nov rukopis ‚Osmana'. Nakon toga našašća i namjere Markovićeve, da za svoj rukopis ‚Osmana' upotrijebi Volantićev rad, zališan posta Sorkočevićev trud oko izdańa ‚Osmana', pa se zato, držim, kratko vrijeme iza godine 1814., s desetim arkom obustavilo daļe štampańe ńegova izdańa. Tekst toga izdańa, koliko ga se štampalo na deset araka male osmine, po četiri strofe na svakoj strani, uzet je iz mladega nekog rukopisa, kako raspoznajemo već po obliku stihova 85.—88. i 207./208. u prvom pjevańu, pa po tom, što je i u ńemu iza stiha 208. još jedna strofa, koje datirani rukopisi nemaju prije godine 1766. Da se štampańe ńegovo nastavilo, možda bismo i u ńemu našli obje one besmislice u VI. i u XIX. pjevańu.

U isto otprilike vrijeme, kad je Sorkočević radio oko izdańa ‚Osmana', posta i Bogićev rukopis, u kojem prof. P. Karlić, kako je već spomenuto, nazire najstarije uredeńe teksta ‚Osmana', starije od Volantića. Prvi su i posļedńi listovi rukopisa propali, pa se tako nije sačuvalo ime ńegova sastavļača, no sudeći po pismu i pravopisu mogao ga je napisati samo Pero Bašić-Ohmućević, koji, kako je rečeno, dopuni i Adamovićev rukopis ‚Osmana' od godine 1720. (naš rukopis *L* pod brojem 9.), a da se i drukčije bavio ‚Osmanom', razbiramo i po tom, što je stao prevoditi na hrvatski jezik talijanski Volantićev komentar k toj pjesmi i uvod ńegov, ali ga u tome poslu, kako ćemo naskoro čuti, zateče smrt (1814.). Rukopis se ńegova prijevoda, koliko ga je svršio, gotovo potpuno sačuvao u frańevačkoj biblioteci dubrovačkoj (br. 477. i 1058. Kaznačićeva popisa). Poznajući dakle vrijednost Volantićeva rada oko ‚Osmana', i žaleći vaļada, što ga Volantić nije dospio svršiti, Bašić je očito sām želio naknaditi taj nestatak, pa u to ime po različnim rukopisima i po svom izboru razlikâ uredi tekst ‚Osmana', sastavi za ń predgovor i doda na kraju razlike teksta u dva rukopisa, od kojih jedan označuje kao ‚davni', drugi kao ‚posledńi'. On napisa i ‚zamjere', sadržaj sačuvanih 18 pjevańa, i to i u stihovima (po osam osmeraca za svako pjevańe sa srokom *ababaBcc*) i u prozi. Kakova je svrha bila tomu rukopisu, je li i on bio određen za štampańe, nije nam poznato, no da razlike u ńemu nijesu svagda najsretnije odabrane, opazit će svak, tko pročita već prvi ńegov stih (vidi sliku u programu zadarske gimnazije za god. 1908./9.); taj stih ima u svima poznatim rukopisima, ne obzirući se na dijalektičke razlike, isti oblik: ‚Ah, čiem si se zahvalila', kakav oblik ima i po ńegovu ‚davnom' rukopisu (u biļeškama), a u ńegovu tekstu: ‚Čemu si se zahvalila'.

Sorkočević se nije zadovoljio samo posvetom u prozi, nego, vješt građenu stihova, sastavi i pjesmu od preko 400 osmeraca i u ńoj pokuša Brńi Gamańiću, svomu ‚sestriću', ocrtati rad Volantićev oko ‚Osmana', nadaļe kako je pjesmu on sām dopunio pa što misli o nestatku dvaju pjevańa. No u pjesmi se on obazreo i na potomstvo Gundulićevo, napose na pjesnički rad ńegova sina Šiška i unuka Giva ističući na kraju i Gamańićevu i svoju rodbinsku vezu s velikim pjesnikom. Na dva mjesta u pjesmi tvrdi Sorkočević odlučno, da je Gundulić ispjevao svih dvadeset pjevańa ‚Osmana', no dva da uńišti „vrijeme, trešńa, ogan". Tako misle i danas neki Dubrovčani. Premda je pjesma ńegova ostala nedovršena i puna docnijih ispravaka, priopćujem je u dodatku, da se zna, kako je sudio o ‚Osmanu' taj prvak među dubrovačkim dopuńivačima.

Prvo potpuno izdańe ‚Osmana' ugleda svijet u Dubrovniku „po Antunu Martekini" 1826. godine u tri sveska, od kojih svaki ima ovaj isti dugi natpis: ‚OSMAN / spjevagne vitesćko / Giva Gundulichja / vlastelina dubrovackoga. / Oſnanjegnem djellaa Gundulichjevieh, i ſcivotom Osmanoviem / priteceno, ſdárſcjagnima Pjevagnaa naresceno, Nadomjere- / gnima stvarji od Spjevaoza u kratko narecenieh, i Iſgo- / varagnem rjecji tkomugodi sumracnieh sledjeno'. Ime izdavača čitamo tek na kraju predgovora, koji ima natpis ‚Iſvoditegl Osmana po Gundulichju spjevana slovinskomu sctiozu', datiran je ‚U Dubrovackomu Franceskanskomu Samostanu na 19. Sàrpgna God. 1821.', a s pohvalom ističe i Volantićeve i Sorkočevićeve zasluge. Izdavač je ‚Priponiſceni sluga i Redovnik Male Bratje bratt Ambrogio Markovich Dubrovcjanin', zapravo Riječanin, jer bijaše rodom iz Rijeke dubrovačke.

Malo se kojoj knizi, štampanoj tada u Dubrovniku, posvetila tolika briga kao ovomu izdańu. Za ń se upotrijebio najfiniji papir, slova su ńegova tiskarskog sloga bila sasvim nova, s prostorom se nije štedilo, pa je ‚Osman' s različnim uvodima, biļeškama i rječnikom zapremio u tri sveska neko 800 strana, a k tomu se prvi svezak uresio slikom ugledna lica, kakovo je možda i živjelo gdjegod na svijetu, ali svakako istom u 18. stoļeću, nema dakle ništa zajedničko s našim pjesnikom, premda je ispod ńe kićenim slovima naštampano ńegovo ime i prezime: slike ili kipa velikoga pjesnika iz ńegova doba, po kojima bismo mogli upoznati lice ńegovo, mi nažalost ne poznajemo, a nećemo ih jamačno nigda ni dobiti.

Prvi svezak izdańa Markovićeva osim onoga predgovora od 10 štampanih strana (3.—12.) ima na dva lista, s kojima se pagi-

nacija iznova počińe, ‚Oſnanjegne porodjegna, plemena, ſamjernieh djellaa, i priminutja gospara Giva Frana Gundulichja', zatim na str. 5.—40. ‚Skaſagne ſcivota Osmana I[a] zara otmanskoga', na str. 41. i 42. pod natpisom ‚Povjeſcbagne' četiri strofe Zmajevićeva rukopisa (vidi biļešku na str. 289. i uz rukopis *Z)* i na str. 43.—49. ‚ſdârſcjagna svieh dvadeset pievagnaa', sadržaj svakoga pjevańa Gundulićeva ‚Osmana' i Sorkočevićeve dopune, u Markovićevu izdańu 14. i 15. pjevańa, ispripovijedan u šest osmeraca sa srokom *ababcc*. S novim arkom i novom paginacijom počińe se u prvom svesku tekst ‚Osmana', s ‚nadomjereńima' iza svakoga pjevańa i s ispravkom štamparskih pogrješaka na kraju sveska. U prvom je svesku prvih šest pjevańa na 201 strani, u drugom svesku pjevańe 7.—13. na 268 strana, u trećem svesku Sorkočevićeva dopuna na str. 3.—66. i ostalih pet pjevańa ‚Osmana' na str. 67.—270. Na posļedńem je listu trećega sveska primjedba u hrvatskom i talijanskom jeziku, da je izdańe štićeno zakonima. Izdańe ima i rječnik teže razumļivih riječi na 24 strane, koje su naznačene rimskim brojkama. U ńemu se osobitim znakovima *s, ſ, sc, ſc* razlikuju glasovi *s, z, š, ž*, čega Jensen (str. 201.) kao da nije opazio, a tako isto znakovima *i, j, u, v, f* glasovi, za koje oni i danas služe, samo za dugi vokal *i* u preteritu ima ono znak *j*, na pr. I, st. 92.: ‚Kopja slomj, sabglje skârscj', a u genitivu plurala kombinaciju *ji*, na pr. I, st. 156.: ‚ſvjerji', rjeđe znak *î*, na pr. I, st. 134.: ‚umrîti'. Ostale se ńegove grafičke i ortografičke osobine mogu raspoznati u natpisima, što sam ih dosada spomenuo.

Pažļiv je čitalac odmah mogao opaziti, da je predgovor izdańa Markovićeva datiran 19. srpńa 1821., pa će pitati, zašto se ono štampalo istom godine 1826. Odgovor na to pitańe naći će on u apologiji Markovićevoj (str. 9.), gdje čitamo, da je marļivi redovnik nakon pet godina svršio svoj rad oko rukopisa ‚Osmana', pa da ga je tada pohranio u biblioteci svoga manastira. No uto dozna za ńegov rad Antun Martekini (Martecchini), štampar i knjižar dubrovački, i on ga stade nagovarati, da ga štampom izda. Čedni se redovnik dugo opirao tome, jer se bojao izaći pred svijet s djelom, što ga je izradio samo zato, „acciocchè potesse occupare un posto mediocre nella Biblioteca del Convento". Napokon ga prijateļi nagovoriše, i on prista na ponudu Martekinijevu, da će to izdańe štampati, a za svoj trud dobi od ńega 30 primjeraka. Ali što je potaklo vrijednoga Markovića, da dvije godine nakon izdańa ‚Osmana' štampa u Mlecima tu svoju apologiju u obliku pisma nekomu prijateļu?

Godinu dana iza Markovićeva izdańa izade u Dubrovniku kod istog Martekinija talijanski prijevod ‚Osmana' s natpisom: ‚Versione libera dell' Osmanide, poema illirico di Giovanni Fr-co Gondola, patrizio di Ragusa. Colla di lui vita dal Padre Francesco Maria Appendini delle Scuole Pie'. Ime se prevodioca ne pomińe nigdje u knizi, ali se zna, da je taj prijevod izradio Zadranin Nikola Jakšić (Giaxich), i to, čini se, na nagovor Appendinijev. Prijevod je sačińen u poznatim ‚versi sciolti', u jampskim jedanaestercima bez sroka, svega 3525 takovih stihova. U predgovoru, što ga je napisao za taj prijevod, Appendini je, čini se, naumice zašutio Markovićevo ime pomińući samo (na str. 28.) Volantićev rukopis, „che ora esce alla luce in Ragusa" i prebacujući tako izdavaču ‚Osmana' na prikriven način, da se služio tuđim radom. Što više, Appendini u oduļoj biļešci (na str. 33.) pomińe i Bašićev prijevod Volantićevih biļežaka k ‚Osmanu', a po ńoj doznajemo, da je sam Volantić zamolio Bašića, neka bi preveo na hrvatski jezik ńegov predgovor, sadržaj pjesme, život Osmanov, pa biļeške k pojedinim pjevańima, što ih je sām sastavio talijanskim jezikom, jer je Bašić bio „buon Illiricista", ali ga je za toga posla zatekla smrt, pa Bašić s prevođeńem nije dospio daļe „che sino alle note del 7. canto inclusive". Neprijatno to postupańe Appendinijevo s ńegovim radom zacijelo je boļelo Markovića, pa on, da prikaže svoj rad u pravom svijetlu, napisa onaj spis u obliku pisma „ad un suo amico".

Marković sām, uređujući tekst ‚Osmana', nije tek proučavao rukopise, nego ga je naprosto preuzeo iz one „brutta copia del Volanti". Tako isto služeći se Bašićevim prijevodom biļežaka uza prvih sedam pjevańa i prevodeći Volantićeve biļeške k ostalim pjevańima zadovoļio se on time, da doda tek malo štogod svoga, obično vijesti neznatne vrijednosti. I rječnik je on nepoznatih ili neobičnih riječi sastavio prema Volantićevim biļeškama uza tekst u onoj „brutta copia" dodajući riječi, koje mu se činilo da ne bi svatko lako mogao razumjeti, i služeći se kod toga „degli scritti, libri, e dizionarii, e in difetto di questi ricorrendo a consultare uomini nella lingua Slava, ed anche Turca ammaestrati". Samostalnoga je dakle rada ńegova u tom izdańu dosta malo, no zasluga ńegova nije zato mańa, jer ona „brutta copia" s Volantićevim uređeńem teksta nestade bez svakoga traga — bit će ona istovetna s rukopisom 473. u Kaznačićevu popisu, koji se izgubio —, pa bismo mi o tom uređeńu malo znali, da nemamo Markovićeva

teksta. A bogzna kad bi se bio našao tko drugi, da prevede i štampa bilješke Volantićeve, koje su dotle mogle i propasti, kako je nestao dio njegova uvoda, u kojem se govorilo upravo o rukopisima ‚Osmana', pa smo veliku hvalu dužni Appendiniju, koji u uvodu k Jakšićevu prijevodu (str. 28. i d.) prepisa naprosto znatne neke dijelove njegove.

Veliku će vrijednost Markovićeva izdanja svatko brzo upoznati, ako ga isporedi s izdanjem, koje godinu dana kasnije, štampano ćirilovskim slovima i pravopisom slavenosrpskim, ugleda svijet u Budimu slovima kralj. universiteta peštanskog. Nije kod toga ‚Osman' štampan sām zase, nego pod skupnim natpisom ‚Razna djela Jevte Popovića', zajedno s epskom nekakovom pjesmom ‚Milošijada': ‚Osman' zapremi dva sveska toga izdanja, a ‚Milošijada' treći svezak. U vrijeme najljućih gloženja izmedu Hrvatâ i Srba, kad se godine 1893. otkrivao u Dubrovniku na Poljani spomenik velikog pjesnika, prebaci u ‚Стражилову' (broj 9. i d.) Laza Tomanović zagrebačkim izdanjima, da nijesu najbolja, jer se nijesu poslužila i tim izdanjem. Jensen pak (str. 202.) pomišlja i na to, da bi ono moglo biti prijepis Markovićeva izdanja, premda mu je poznat Šafarikov sud, da je to izdanje nekritičko, na mnogo mjesta izopačeno i puno štamparskih pogrješaka. U novije doba prikazao je to izdanje u pravom svijetlu Petar M. Kolendić u članku ‚Будимско издање Гундулићева Османа' u dubrovačkom časopisu ‚Srđ' (IV, str. 469. i d.), no taj članak osta nažalost bez svoga svršetka: pa i Kolendić začudo, još godine 1905., potpuno priznaje, da je opravdano mišljenje Tomanovićevo, „da je Pavićeva i Brozova edicija Osmanide mogla biti još bolja i jasnija, da su pomenuta gospoda imala pred očima Popovićev rad".

O Popovićevu kakovu radu kod toga izdanja ne može biti ni govora, već ako se tako može nazvati nezgrapna tvrdnja u predgovoru, da se ‚Osmanida' zove „od Osmana, cara turskoga, koji je u 1444. ljetu krvavi rat poveo sa Vladislavom, kraljem poljačkim", pa gdjekoji „ispravak" u tekstu i objašnjenje u bilješkama, kod kojega ne znamo, imamo li posla s čovjekom zdrava razuma. K tomu već natpis pjesme u izdanju (str. 1.) ‚Osman spjevan Ivanom Gundulićem, vlastelinom dubrovačkim 1621. godine' upućuje nas na to, da rukopis Hristofora Cvijetovića, što ga je Popović ovdje preštampao, bijaše sasvim mlada datuma i bez osobite vrijednosti, jer i u Popovićevu izdanju nahodimo obje one besmislice u šestom i u devetnaestom pjevanju, da ne ponavljam i

ovdje još mnoge druge besmislice u tekstu i u bilješkama, koje sam pobilježio u bilješkama uza tekst ‚Osmana'. No sām udes, čini se, htjede, da i ovo izdańe dobije neku vrijednost: dopuna četrnaestog i petnaestoga pjevańa, koja se štampala u ńemu (II, str. 70.—90.), nije nam zasada odrukud poznata, a različna je od ostalih dopuna i ujedno potvrđuje, da je Cvijetovićev rukopis bio napisan istom u početku 19. stoljeća, kad se mnogo radilo o naknadi tobože izgubljenih, a po svoj prilici ni zamišljenih, nekmoli pak izrađenih dvaju pjevańa ‚Osmana'.

Odavno je poznata dopuna Pijerka Sorkočevića, jer ju je Marković priopćio u svom izdańu još godine 1826. Od ńegove se dopune sačuvao u dominikanskoj biblioteci dubrovačkoj autograf Volantićev s ńegovim bilješkama, a taj kao i drugi neki rukopis, što ga pomińe Kolendić (u bilješci na str. 481.) razlikuje se od teksta, kako ga je štampao Marković, već po tom, što ta dopuna ima naknaditi trinaesto i četrnaesto pjevańe ‚Osmana', da i ne pomińem napose, kako u oba rukopisa Sorkočevićeva dopuna ima još nekoliko strofa više, uza koje u Volantićevu autografu čitamo sa strane bilješku ‚si può (possono) levare', pa ih Marković očito zato nije štampao. Priopćujući u ovom izdańu tekst, kako ga je Marković štampao, u bilješkama sam spomenuo sve razlike Volantićeva autografa. Drugu je dopunu izradio svećenik Marin Zlatarić ili — kako se sām obično potpisivao — Maro Dominka Zlatarića, sin Dominka Stjepa Zlatarića i žene ńegove Sofije rođene Natali, posljedńi muški član porodice Zlatarić. Štampao ju je prvi put Đuro Šurmin u časopisu ‚Vienac' (svezak XXII., za godinu 1890., str. 702. i d.), a razlike ńegova autografa od teksta Šurminova priopćio je Kolendić (u bilješci na str. 482. i d.). I ta bi dopuna imala naknaditi trinaesto i četrnaesto pjevańe ‚Osmana'. Tko je izradio dopunu budimskog izdańa, nije nam poznato. Ja je priopćujem u dodatku prema budimskom izdańu. Zanimljiva je pojava, da je sadržaj svih triju dopuna u glavnom isti, kao da su sve tri izrađene po istoj osnovi, a tako će i biti. Takovu je osnovu, kratak nacrt sadržaja ńihova u prozi, morao izraditi sām Volantić, jer on i u komentaru uz ta dva pjevańa Sorkočevićeve dopune pobliže razlaže, zašto je Sorkočević u pojedinim strofama dopune nešto izrekao onako, kako je u ńima. Samo se tako moglo desiti, da je Zlatarićeva dopuna nalik na Sorkočevićevu, pa je i Šurmin izrekao nagađańe, da je Zlatarićeva dopuna „preradba Sorkočevićeve ‚popune'" — a s ńima u sadržaju da se podudara dopuna budimskog izdańa.

Jedanaest godina iza Jakšićeva prijevoda izade kod Petrasina i nasljednika Antuna Martekinija, u Dubrovniku nov talijanski prijevod ‚Osmana', što ga je izradio Marc-Antonio Vidovich Šibenčanin, koji je kao i Jakšić živio u Zadru, pa je obojicu valjada Appendini, tada upravitelj liceja zadarskog, predobio za taj posao. Natpis je njegovu prijevodu ‚L' OSMANIDE / poema epico / di / Gian-Francesco Gondola / di Ragusa / dall' Illirico in Italiano tradotta / per / Marc-Antonio Vidovich / di Sebenico'. Prijevod je posvećen Antunu Giuriceo, rodom s ostrva Krka, prvomu biskupu dotadašnje nadbiskupije dubrovačke, kojega je slikom urešen kao i poznatom slikom našega Giva Gundulića, koja se prvi put upotrijebila za Markovićevo izdanje godine 1826. U uvodu se na str. 7.—56. prema Voltaireu podaju pravila za epsku pjesmu i crta život Osmanov. Prijevod ‚Osmana' izrađen je u talijanskim strofama, koje su poznate pod imenom ‚ottava rima', a sastoje se po od osam jedanaesteraca sa srokom *abababcc:* cijeli prijevod ima 1359 takovih strofa. Četrnaesto i petnaesto pjevanje jesu u njemu kao i u Jakšićevu prijevodu dopunena prijevodom Sorkočevićeve dopune. Pred svakim je pjevanjem opsežniji talijanski sadržaj u prozi, a dodane su prijevodu (na str. 225.—226.) bilješke, u glavnom prijevod bilježaka u Markovićevu izdanju, i na kraju knige (str. 267. do 271.) ‚Errata corrige'. Taj je prijevod doduše točniji, ali nije mnogo bolji od Jakšićeva.

‚Osman' se prevodio i na latinski jezik. Najstariji su štampani plodovi takova rada prijevod stihova 21.—56. u petom pjevanju, što ga je sačinio Brna Gamanić u 31 heksametru, pa stihova 337. do 392. u trinaestom (četrnaestom) pjevanju, što ih je prema Sorkočevićevoj dopuni u 71 jampskom jedanaestercu bez sroka na talijanski jezik preveo sam Appendini i priopćio u svojim ‚Notizie istorico-critiche' (II, str. 265. i d.) godine 1803. U Vidovićevu prijevodu, na str. 34. predgovora, priopćeno je talijansko pismo, što ga je iz Genove 7. marta 1821. Antunu Kaznačiću u Dubrovnik pisao latinski pjesnik i improvizator svjetskoga glasa Dubrovčanin Marko Faustin Galjuf (Gagliuffi): po tome se pismu Galjuf ozbiljno bavio mišlju, da na latinski jezik prevede ‚Osmana'. On moli Kaznačića, pošto je već dobio „il prezioso manoscritto dell' Osmano di Gondola", da bi mu pribavio bolji koji rječnik, ako ga ima, da bi mogao u ‚Osmanu' razumjeti riječi, kojih drži da nije nigda čuo „nel discorso familiare". Njegova je namjera prevesti ‚Osmana' na latinski jezik, pa ako dobije sva

potrebna pomagala i stvori „dall' Illirico un buon Poeta Latino", postići će veću čast nego Cesarotti, kad je preveo Ossiana. Jak pjesnički duh Gaļufov, kako je bio osobit poznavalac pjesništva latinskog, da je izvršio taj svoj naum, bio bi bez sumńe stvorio djelo trajne vrijednosti. No mi nemamo nikakovih vijesti o tome, da se on uistinu dao na taj posao, a nekmoli se sačuvao koji ostatak ńegova prijevoda. Ali ‚Osman' se ipak preveo i na latinski jezik: 1865. godine izađe u Mlecima (typis Gaspari impr.) lijepo opremļena knńiga s natpisom ‚Ioannis Francisci Gondulae, / patricii Ragusini, / OSMANIDES / a Blasio e baronibus Ghetaldi, / eius conterraneo, / latinis versibus expressa'. I u ńoj se ponavļa Gundulićeva slika iz Markovićeva izdańa. Premda je Ghetaldi na taj prijevod, kako sām kaže u predgovoru, potrošio deset godina života, prijevod ńegov od 5086 heksametara, svako pjevańe još sa sadržajem u pet heksametara, nema bogzna kakove vrijednosti, jer je pun različnih izričaja, pa i čitavih stihova iz Vergilijeve Enejide, koji kadšto nijesu ni upotrijebļeni najzgodnije. I u ńegovu je prijevodu XIV. i XV. pjevańe ‚Osmana' dopuńeno prijevodom Sorkočevićeve dopune, za koju ne može smoći dosta pohvalnih riječi, premda mu se sviđa i Mažuranićeva dopuna, koja je prvi put ugledala svijet u izdańu od godine 1844.

O tom izdańu, što ga je prema predgovoru, pisanom u Zagrebu dana 20. mjeseca ožujka 1844., spremio Vjekoslav Babukić, „advokat, kao tajnik sl. družtva narodne čitaonice zagrebačke", bilo je govora već naprijed. Osim predgovora o starijim izdańima i rukopisima, s kojima je Babukić isporedio Markovićevo izdańe od godine 1826., pa o nestatku dvaju pjevańa, ima ono nešto malo o životu i djelima našega pjesnika, ispred svakoga pjevańa kratak sadržaj u prozi, pa napose na 138 strana brižļivo sastavļeni rječnik ‚Osmana', što su ga izradila braća Antun i Ivan Mažuranić: Antun je Mažuranić napisao i one sadržaje u prozi uza pojedina pjevańa. Preštampao se ‚Osman' po tom izdańu u Zagrebu u „Narodnoj tiskarnici dra. Ljudevita Gaja" 1854. godine u nešto mańem obliku 16-ne; lijep predgovor o životu Gundulićevu, ńegovu radu i jeziku, napisao je Adolfo Veber-Tkalčević (A. T.).

I na poļski je jezik ‚Osman' bio rano preveden: preveo ga je ugledni knńiževnik Karol Brzozowski, koji u spisu ‚Moje wspomnienia o Mickiewiczu', kako priopćuje Ivan Broz (‚Poļski prijevod Gundulićeva Osmana'. Vienac, knńiga XXIII., godine 1891.,

str. 807. i d.), kazuje, da je u Poljskoj 1846. godine preveo najprije tri pjevańa ‚Osmana', pa ih poslao na ogled Mickiewiczu. Potaknut pohvalnim sudom velikoga svog zemljaka prevede Brzozowski u četrdesetim godinama čitavoga ‚Osmana', ali kako je tu pjesmu od začetka ńezina pratila huda sreća, proždrije vatra u Draždanima godine 1849. i poljski taj prijevod ńezin.

Nakon izdańa od godine 1877. doživje ‚Osman' samo još dva potpuna izdańa, jedno latinicom, drugo ćirilicom. Prvo izdańe s natpisom ‚Osman Ivana Gundulića s pjevanjima XIV. i XV. Ivana Mažuranića' spremi u Zagrebu 1887. godine Ivan Broz. U ńemu je tekst izdańa od godine 1877. drugojačijim pravopisom naprosto preštampan, i to tako vjerno, da je zadržalo i neke posve očite štamparske pogrješke. Uvodu i bilješkama toga izdańa prigovorio je Jensen (str. 206. i d.); da u ńima ima mnogo toga, što je zališno, a nema gdjekoje prijeko potrebno tumačeńe, pa se ne zna, kakovim je čitaocima namijeńeno. Ćirilovsko izdańe s natpisom ‚Осман Івана Гундулића с допунама I. Мажуранића и П. Соркочевића' pripravi za štampu Jovan Bošković u Zemunu 1889. godine. Izdańe ima dosta opsežan predgovor od neko šezdeset strana, u kojem je dosta toga neispravno. Tekst je ‚Osmana' u glavnom preštampan iz izdańa od godine 1877., samo je i on nagrđen mnogim zališnim, često i pogrješnim elizijama (‚izostavnik'). Na kraju je dodan rječnik, koji je dosta opsežan, a k tomu se i ispod teksta u bilješkama tumače mnoge riječi i izričaji, a iza rječnika ‚bilješke istorijske, zemljopisne i mitološke'. Premda ima tih bilježaka priličan broj, u ńima osta neobjašńena gdjekoja riječ, kako je primijetio već Jensen (str. 207. i d.), koji o čitavom izdańu izriče nepovoljan sud.

Spomenem li još na kraju školsku knjigu, što ju je godine 1911. izdala hrv.-slav.-dalm. vlada u Zagrebu, a spremio pod natpisom ‚Izbor iz Gundulićeva „Osmana"' Kerubin Šegvić, spomenuo sam sve, što se Gundulićeva ‚Osmana' štampalo. Čemu se štampao onaj Šegvićev izbor, toga nam ne bi umio možda ni on sam reći, a nije jamačno znao ni onaj, koji je odredio, da se takova knjiga štampa za naše škole. Ta zar se ne može od sredńoškolske naše mladeži zahtijevati, da bar ‚Osmana' upozna u cijelosti, ili će joj mnogi talijanski, latinski i grčki stihovi Šegvićeva tumača biti razumljiviji nego materńim jezikom napisani ‚Osman'? Dakako, mladeži bi trebalo dati izdańe ‚Osmana' sa što prikladnijim kratkim stvarnim i jezičnim tumačem, no nadajmo se, da ćemo

imati i takovo izdańe, kad jednom prestane strašni ovaj rat i teške ńegove posļedice!

III. Rukopisi i izdańa ostalih pjesama.

Rekao sam već prije, da ću ovdje spomenuti samo one rukopise i izdańa, što sam ih upotrijebio mimo rukopise i izdańa, kojima se služilo prvo akademijsko izdańe. Ostale su se naime pjesme Gundulićeve, koliko ih sām nije štampao, sačuvale samo u mlađim rukopisima i izdańima. Za pjesmu ‚Ļubovnik sramežļiv' pa za drame ‚Dijana' i ‚Armida' nijesam ni ja našao nikakav rukopis, pa sam ih morao štampati po dubrovačkom izdańu od godine 1829., premda u ńemu ima oblika, kojih Gundulić očito nije napisao. Ostalim sam pak pjesmama ostavio u glavnom oblik, kakav one imaju u izdańu od godine 1877., pošto sam ih nanovo isporedio s rukopisima, kojima se rečeno izdańe služilo, dale sam pak rukopise i izdańa upotrijebio samo za biļeške mijeńajući po ńima tekst tek na nekoliko mjesta, koja su u onom izdańu svakako pogrješna.

1. Arijadna. U biblioteci dubrovačkih frańevaca ima sada još jedno štampano izdańe, bez prva četiri lista doduše, ali drukčije sasvim dobro sačuvano. Prema tom dakle izdańu ispravih tekst na mjestima, na kojima je oštećen primjerak, koji se sačuvao u rukopisu 254. iste biblioteke (br. 8. u Kaznačićevu popisu). Strane sam ńegove točno naznačio u zagradama.

2. Prozerpina ugrabļena. Rukopis, koji se upotrijebio u izdańu od godine 1877., sasvim je mlada datuma. Frańevac naime Klement Rajčević, pisar ńegov, umrije po nekrologiju dubrovačkog manastira (br. 850.) 11. julija 1832. u 57. godini života, pošto je 37 godina proživio u redu frańevačkom, a našu dramu prepisa, kako je sām zabiļežio, iz rukopisa Antuna Krše od godine 1795. Kršin dakle prijepis, koji se sačuvao u istoj biblioteci (br. 47. u Kaznačićevu popisu), bar je nešto stariji od ńega. Znatno će pak stariji biti od oba ta prijepisa zagrebačka dva rukopisa, koje opisah ukratko na natpisnom listu ove drame, upotrijebih obilato u biļeškama, a ispravih bar kadšto i tekst po ńima.

3. Dubravka. Osim rukopisa, koji su upotrijebļeni u izdańu od godine 1877., za ovu mi je dramu dobro poslužio i rukopis frańevačke biblioteke u Dubrovniku 256. (35. u Kaznačićevu popisu): opisao sam ga ukratko na natpisnom listu ove drame. Po

tom, što ga je isusovački zavod u Dubrovniku dobio na dar od kanonika Đura i ńegova brata Vlaha Matičevića (Mattei), razbiramo, da je rukopis napisan negdje potkraj 17. ili bar u početku 18. stoļeća, jer Đuro, koji je sebi, kako čitamo u Appendinija (Notizie istorico-critiche II, str. 303.), „con somma fatica“ stvorio „una collezione di tutte le produzioni Illiriche edite, ed inedite dei Ragusei“, pa je taj svoj zbornik na samrti ostavio biblioteci dubrovačkih isusovaca, umrije 1728. godine u dobi od 53 godine živeći posļedńe vrijeme, otkako se zavadio s Andrijom de Robertis, nadbiskupom dubrovačkim, u Rimu kao kanonik sv. Jerolima. U ńemu nema nekih, očito pisarskih pogrješaka Rajčevićeva prijepisa. Razlike pak novijih izdańa spomenuo sam tek zato, da se vidi, kako se kadšto tekst rukopisâ samovoļno mijeńao.

4. Pjesni pokorne kraļa Davida i Od veličanstva božijeh. Temeļem je služilo izdańe od godine 1621., vlasništvo sveučilišne biblioteke zagrebačke. S ńim sam nanovo isporedio oba izdańa, koja su upotrijebļena u izdańu od godine 1877. Da bi se lakše raspoznala grafika tih izdańa, označih u tekstu kurzivnim znakom sve konsonante i vokale, koji su u ńima udvojeni, a ostale ńihove osobine spomenute su u biļeškama; istom sam se metodom služio i u pjesmi

5. Suze sina razmetnoga. Zbog rata za tu pjesmu nijesam sebi mogao pribaviti starije koje izdańe, kakovo bi se lako našlo u mletačkim bibliotekama, morah se dakle zadovoļiti istim izdańima, koja su upotrijebļena i u izdańu od godine 1877. No oba ta starija izdańa mletačka, od godine 1650. i 1703., koja sam nanovo isporedio, bit će svakako tek nov otisak prvih dvaju mletačkih izdańa od godine 1622. i 1623. Za ta su se dva izdańa jamačno izradile i lijepe tri slike, rezane u bakar, po jedna za svako pjevańe, koje su upotrijebļene i u izdańu od godine 1650. Kad se godine 1703. u Mlecima kod Bartola Occhija štampalo novo izdańe, tih slika, rezanih u bakar, čini se, nije više bilo, pa su se prema starijim izdańima načinili negativi ńihovi, urezali u drvo i tako, kao negativi onih slika u starijim izdańima, otisnuli u ńemu.

6. U smrt Marije Kalandrice. Za tu sam pjesmu uz Rajčevićev prijepis i dubrovačko izdańe upotrijebio još dva rukopisa. Prepisao ju je naime kanonik dubrovački Rafail Radeļa († 1831.) na str. 51.—65. rukopisa, kojemu je dao natpis ‚Pjeſni

Raſlike', ali ga nije dospio do kraja ispisati, nego ga gotovo polovina osta čista: taj je prijepis svakako bar toliko star, koliko Rajčevićev, ali je vredniji od ńega, jer dum Rafo, član rimske Arkadije s imenom ‚Alcander Erymanthaeus', poznat je i drukčije kao pouzdan prepisivač, a prepisao je mnogo toga. No i od Radeļina prijepisa imamo stariji i vredniji prijepis, koji je vlasništvo profesora Rešetara s oznakom Nr. M. 55. (M. II. 3.). Rukopis sadrži i druge neke pjesme Gundulićeve, pa ću ga odmah ovdje ukratko opisati.

Rukopis je dug 19 cm, širok 14 cm, ima 116 brojkama označenih i sprijeda četiri lista bez ikakove oznake: Rešetar ih je označio rimskim brojkama I.—IV. Na predńoj strani prvoga nepaginiranog lista ima ova stara biļeška: ‚Ariadna Giva Frana Gundulichia Dobro emendana is libarza sctampana, ma ne svud: ondi diesu ovi segni + nie / emendana, nitie emendan at peti. / Piesni Pocorne emendane is libarza sctampana, takoghier i Piesan od Velicianſtva Boſgiegha / Suſſe sina Raſmetnogha emendane iſ libarza sctampana. / 1624 / Libretti 14 /' Daļih je šest strana ostalo prazno, a na stražńoj je strani četvrtoga lista ovaj popis sadržaja: ‚Nahodi se u ovemu libru / 1. Ariadna Tragedia na Lis. 2. / 2. Piesan u Slavu Ferdinanda drugoga na Lis. 47. / 3. Zuvilegnie u smart Marie Kalandrize na Lis. 54. / 5. (sic!) Piesni Pokorne kraglia Davida na Lis. 63. / 5. Piesan od Velicianstvâ Boſcieh na Lis. 82. / 6. Susse Sina Rasmetnoga na Lis. 86.'. Sve te biļeške potječu, čini se, iz kasnijega doba, jer ih nije napisao pisar rukopisa. Pravi natpis ima rukopis tek na predńoj strani prvoga paginiranog lista:

‚Raslika Pievagnia / Rasparsciana po Dubrovniku. / Skladana / Po Givu Frana Gundulichia / Vlastelinu Dubrovackomu / koj sloviasce oko litta Gospodinova 1622 / A skupiena, pripisana, i sloscgena ù ovò libro / Po Mihu Gjona Rastichja / Litta Gospodinova 1755. / Dio Drughi.'

Ispod ovoga natpisa zapisao je svoje ime ‚N. Gradj', jedan od vlasnikâ rukopisa.

Arijadna je u ńemu stariji prijepis nepoznata pisara, pa ga je Miho Ģona Rastića samo ‚emendao' prema današńem rukopisu 254. (br. 8. Kaznačićeva popisa) franevačke biblioteke u Dubrovniku: u ńemu su naime znakom + označeni svi oni stihovi, kojih taj rukopis nema, t. j. stihovi 293.—322., 407.—446., 784.—787., 826.—828., 834.—849., 856.—870., 1474.—1828., a k tomu još stihovi 911.—912. No taj rukopis, upravo oštećeni primjerak štam-

panog izdańa jakinskog od godine 1633., nema ni lista 5. sa stihom 1.—32., pa lista 8. sa stihovima 103.—142. Arijadne, a nema ih ni naš rukopis, ti su dakle stihovi iz oštećenog primjerka morali nestati ranije nego stihovi, koji su prije spomenuti. Ostali je dio rukopisa napisao Miho Rastić, pa na predńoj strani lista 47. čitamo ńegovom rukom napisan natpis pjesme Ferdinandu II., knezu toskanskomu, koji je zabiļežen na strani 281. ovoga izdańa, samo je u ńemu godina 1736. ispravļena u godinu 1756., a riječi su „u Rimu“ istrte tako, da se jedva mogu pročitati. Tim sam se rukopisom služio samo u biļeškama uza pjesme ‚U smrt Marije Kalandrice‘ i ‚Ferdinandu II., knezu toskanskomu‘, jer su ostale pjesme, prepisane u ńemu, štampane, kako znamo, još za pjesnikova života, a svi su docniji rukopisi prepisani ili neposredno iz tih izdańa ili iz kojega ńihova prijepisa.

IV. Novo izdańe ‚Osmana‘.

Udešavajući tekst pojedinih pjesama držao sam se načela, da bude onakav, kakav je sām Gundulić dao, no to se načelo moglo provesti samo u pjesmama, koje su se štampale za ńegova života. Kod ostalih pjesama, koje su se prvi put štampale istom u 19. stoļeću ili od kojih nam nije poznat nikakav rukopis, trebalo je odabrati drugo načelo. Nijesam, držim, pogriješio, kad sam sebi postavio ovo pravilo udešavajući tekst ‚Osmana‘:

1. temeļem za taj posao ima služiti najstariji rukopis, dakle Ohmućevićev, u biļeškama pak treba spomenuti sve razlike u tekstu izmedu ńega i ostalih rukopisa 17. stoļeća;

2. u tekstu ovoga izdańa treba da bude svaki stih, ako je u kojem rukopisu 17. stoļeća, a stihovi, kojih ti rukopisi nemaju, da se spomenu u biļeškama.

Držeći se prvoga pravila odstupio sam od teksta u Ohmućevićevu rukopisu samo ondje, gdje se Ohmućeviću potkrala takova pisarska pogrješka, koja smeta ispravnu razumijevańu ili sroku, no sva sam takova mjesta točno naznačio u biļeškama. U ńima sam tako isto spomenuo sve razlike teksta u ostala četiri datirana rukopisa 17. stoļeća. Od rukopisâ pak 18. stoļeća točno sam u biļeškama spomenuo sve razlike teksta u tri datirana rukopisa iz dvadesetih godina *(L, I, Ga)*, jer se tek u ńima i u nekim ńihovim prijepisima uklonila velika ona besmislica starijih datiranih rukopisa, koji u 19. pjevańu imaju stihove 673.—752. ispred stihova

593.—672., premda takav poredak nema pravog smisla, a u drugu ruku nema u ńih one druge besmislice u 6. pjevańu, po kojoj su zaglavni stihovi toga pjevańa u rukopisima, koji su očito mlađi od ńih, dospjeli iza stiha 288. I razlike sam mlađih rukopisa pomińao, koliko se samo moglo, no kod ńih se ne obazirah svagdje i na grafičke razlike, jer su glavne ńihove osobine spomenute u opisu ńihovu.

Nijedan datirani rukopis 17. stoļeća, kako je već rečeno, ne razlikuje strogo osobitim znacima ili kombinacijama glasove *s* i *z* pa *š* i *ž*, nego prva dva glasa pišu gotovo redovno znakom *s*, druga dva kombinacijom *sc*. Od datiranih rukopisa osobitim ih znacima ili kombinacijama strogo razlikuje istom rukopis *I* od godine 1727., no odakle je to razlikovańe došlo u ń, nije dakako poznato. Zato sam držao, da će biti najboļe, budem li u tekstu Ohmućevićeva rukopisa znak *s* čitao kao *s* ili *z*, a kombinaciju *sc* kao *š* ili *ž* obzirući se na izgovor, kako ga je Gundulić sām naznačio u pjesmama, što ih je štampao, razlikujući u tim izdańima rečene glasove osobitim znacima. Nijesam se držao toga pravila kod prijedloga, koji se svršavaju zvučnim konsonantom, kad su složeni s riječma, koje se počińu bezvučnim konsonantom, jer je i Gundulićeva grafika u takovim zgodama dosta nestalna, pa sam u tim složenicama uzeo, da su oba konsonanta bezvučna.

Kod skupine *ije* razlikovao sam i ja svagdje etimološko *ije*, kojemu i u praslavenskom odgovaraju dva sloga, od takova *ije*, koje je u dugim slogovima postalo od praslavenskoga ѣ. Dosadašńim je istraživańem, napose radovima prof. Rešetara (vidi knigu XXIV. zbornika ‚Stari pisci hrvatski', str. LXVII. i d.), utvrđeno, da etimološko *ije* i dubrovačkim piscima, kakogod ga oni i pisali, vrijedi za dva sloga, a samo rijetkokad kao jedan slog. Dugo ѣ naprotiv vrijedi dubrovačkim piscima, pa i Gundulińu, isto kao i kratko, redovno kao jedan slog, a samo rijetkokad kao dva sloga. Želeći dakle, da i po grafici ovoga izdańa svaki Gundulićev osmerac ili dvanaesterac ima uistinu osam, dotično dvanaest slogova, po primjeru Rešetarovu i u dogovoru s kolegom prof. Ivšićem svagdje sam se držao ovoga pravila: ‚Gdjegod je *j* u skupini *ije* dio praslavenskoga ѣ, izbacuje se, a gdje nije dio praslavenskoga ѣ elidira se.' U tekstu dramâ ‚Arijadna', ‚Prozerpina ugrabļena' i ‚Dubravka' po primjeru sam Rešetarovu u potońoj zgodi stao elidirati glas *i*, no glas se *j* elidira i u oblicima moja, tvoja, svoja i t. d., kad oni imaju vrijednost jednoga

sloga, i u nekim sličnim zgodama, pa zato po savjetu kolege Ivšića od drame ‚Dijana' dalje redovno sam doslednosti radi elidirao glas *j*.

Drukčije sam se u grafici i u ortografiji poveo za Rešetarovim izdaňem djelâ Iňacija Ġorġića (Stari pisci hrvatski, kńiga XXIV.) već zbog toga, da izdaňa jednoga istog zbornika budu uredena, koliko samo može biti, po istim načelima, pa i zato, jer mi se uredeňe teksta, kako ga on provodi, čini najpodesnije.

Kritičke bilješke uz ‚Osmana', držim, ne trebaju daljeg objašńeňa. Ono nekoliko kratica u ńima, napose takove, koje se često ponavljaju, na pr. k. i. = kasnije ispravljeno i dr., svak će i sām lako razumjeti. Reći će možda tkogod, da ih ima previše, a drugi će mi zamjeriti, što nijesam za ńih upotrijebio još i one rukopise, kojima sam se mogao služiti. I po mom bi doduše sudu savršeno izdaňe ‚Osmana' moralo podati račun o svakoj, i najsitnijoj razlici teksta i u svakom rukopisu, jer bi samo takovo izdaňe bilo potpuna povijest teksta te pjesme, no kako ovo izdaňe nije smjelo biti odviše opsežno, među rukopisima je trebalo odabrati bar one, kojih tekst odaje različne stepene zanimljive te povijesti. Svakako je bilo prijeko potrebno, da se taj posao jednom učini, jer zališno bijaše svako raspravljaňe o tome, je li ‚Osman' bio dovršen i kako da se protumači sačuvani ńegov oblik, ako se nijesu ispitali prije toga bar glavni rukopisi. Moje izdaňe, nadam se, uvjerit će svakoga bar o tom, da ‚Osman' osta nedovršen u doba Gundulićeve smrti, kako se pak moglo desiti, da pjesma osta nedovršena upravo iza dvanaestoga pjevaňa, nije ovdje, držim, mjesto, da iznosim o tome svoje misli.

Zajedno s tri dubrovačke dopune priopćujem dakako i dopunu Ivana Mažuranića, da bude na okupu sve, što bi moglo zanimati čitaoca ‚Osmana'. Rukopis je te dopune, napisan rukom Mažuranićevom, vlasništvo sveučilišne biblioteke zagrebačke (R 4093), a od pjevaňa se petnaestog u ńemu sačuvao i olovkom pisani prvi sastavak. Autograf ima svega 27 listova, 40 cm dugih, a 25 cm širokih: znatnije sam ńegove razlike prema štampanoj dopuni ili prvobitni tekst, koliko ga je Mažuranić docnije sām ispravio, spomenuo u bilješkama.

21. septembra 1918.

Đ. K.

ARIJADNA

TRAĠEDIJA.

U izdanju 1633: Arijadna | traġedija | Gosp. Giva Frana Gundulića | vlastelina dubrovačkoga. | U Jakinu po Marku Salvionu 1633. ‖ *rkp. a:* Arijadna. | Spjevana po gosparu Givu Frana Gundule | vlastelinu dubrovačkomu. | Bi ovo polužalostivo prikazaňe pritješteno u Jakinu god. gosp. 1632. ‖ *rkp. b:* Arijadna | gospodina Giva Frana Gundulića | vlastelina dubrovačkoga. ‖ *rkp. c:* Arijadna | traġedija po Givu Frana Gundulića, | tkoji da na svijetlo svoja pisma l. g. 1620. | *rkp. Ra:* Ariadna Tragedia | Gospa. Giva Frana Gundulichja | Vlastelina Dubrovac- | kogha. | Ova priisvarsna Tragedia bi na svietlos | isvedena pros skripe od kgnisene pri- | tisctenize Marka Salvioni u Jakinu | litta Gospodinova 1633. ‖

MNOGO SVIJETLOMU GOSPODINU | MARINKU FRANA | TUDIŠEVIĆA | VLASTELINU DUBROVAČKOMU | ĠIVO FRANA GUNDULIĆA | P. I. P.

Među mnozijem prijateļima, koji mene svjetuju i ļubežļivo sile, da Arijadnu moju na svijet budem prikazati, V. gosp. navlaštito je, komu žeļi ja u to pogodit želim: nesamo er toliko srčana
(str. II.) prijateļa požudu u mjesto od zapovijedi držim, ma nu er ista Arijadna nikoga nije držanija poslušati negoli V. G., od koga i od vaše družine s velicijem slavami bi jur prikazana u našemu Dubrovniku. Tijem istino mogu rijeti, da od mene bi začeta, a od vas i urešena i proslavļena. K vami dake Arijadnu ja pošiļem, i vele s draga je srca vami u dar poklańam, neka kako od stvari osobite i vlaštite činite od ńe, što hoćete. Ako uzbude pohvaļena, biće čas vaša; toli inako, vi ćete vrijedni bit obranit ju, kako prem gospodičiću se takomu pristoji, čijeme pod Vašega G. krilo na svjetlos od svijeta izhodi. Stojte zdravo.

Iz Dubrovnika na IIII setembra 1632.

(str. III.) GOSPODIN ĠIVO | SARA BUNIĆA | PJESNIKU.

Arijadna ostavļena
tako liepo mlada cvili,
da diklica ucviļena
Baka k sebi doć usili;
kî nesamo ńu prigrli,
ma za slavu ńe podpunu
da joj u dar neumrli
usred neba zviezdâ krunu.

Čestiti se vienac sviće
od neumrle lovorike,
kî se slavno zeleniće
vrh čela ti po sve vieke;
er ńoj zapad krunu krije,
a tvoj lovor, kako sada,
zelen je uvik: ńemu nije
smrti, zime ni zapada.

(str. IV.)

Sad pravo je, u tvê pjesni
ti, kî vele ljepše skladaš
neg ista ona ńe boljezni,
ljepšoj kruni da se nadaš.

(str. V.) **PRIPOVIJES.**

Budući se uharačila država i grad od Atene slat svako ljeto nekoliko mladića, koji se na sreću vađahu, kraļu od Kandije, koja se u ono doba Kreta zvaše, neka budu vrženi u zahodnu i zametenu građu od Laberinta za jestojsku vrloj i strašivoj nakazni, koja bješe do pasa čovjek, a u ostalomu svemu kipu četveronožni vuo i zvaše se Minotavro, Tezeo kraļ, hrabren mladić i glasovit junak, izvađen i on na (str. VI.) smrtni red mrzećega ugovora, mučno trpeći u slobodnu srcu nepravedno bezakońe, odluči, ili viteški poginuti, ili od teškoga harača rodni grad sloboditi. I tako s družbom od izabranijeh mladića pribrodi na Kandiju, gdje s pomoćim i po nauku Arijadne, kćere kraļeve, koju on bješe obećô za vjerenicu uzeti, uļeze i izide živ i zdrav iz zametenoga Laberinta, budući pridobio i pogubio strašivoga Minotavra. Tako slavan dobitnik sebe hrabreno obranivši, i slobodivši plemenito rodni grad od teškoga harača, s družbom veseo i čestit diže se put Atene s Arijadnom, vjerenicom svojom, kû bez uprosa oca i matere ńe on vođaše. Ali u putu na otoku od Nesa, budući se s kraļevskom kćeri hrabreni vojevoda izkrcô, za na kraju prinoćiti, svjetovan od svojijeh svjetnika, pače usiļen i pridobit od ńih razloga, ostavi speći na rečenomu otoku za- (str. VII.) travļenu mladicu, koja budući se probudila i našla privarena i izdana, plačući i zovući zaludu pobjeguća ļubovnika, veće mrtva nego živa, bez ufanja svakoga uzdišući izdisaše. Tada Ļubav po odluci svega vijeća od višńijeh bogova i po naredbi Venere, majke svoje, ostavļenu ļubovnicu nevidjena vidjeno pomože; er u to isto doba iznenadke zagnan od sile od vjetara bog Bako, dobitnik od istočnijeh Indija, s hrabrenom družbom budući dojedrio; ne dobro na isti otok stupaj postavi, a ucviļenu mladicu ugleda, koja neumrloga mladića zamjerivši, ubrzo oba po milosti i oblasti od blage i moguće Ļubavi, od stravļenijeh ļubovnika čestiti vjerenici nađoše se. Tako Arijadna srećna u nesrećah, ostavļena od svijeta, pomožena od neba, umrloga čovjeka na neumrlom bogu promijeni.

redak 16.: diže se] *izd. 1633:* ‚difcefe'. *redak* 19.: razloga] *izd. 1633:* raloga; *redak* 21.: našla] *izd. 1633:* ‚naſela'; plačući i zovući] *tako je u prvom zagreb. izd., ono od 1633:* plačući zovući.

(str. VIII.) Imena, koja ulaze u tragediju.

Apolo.
Venere.
Ljubav.
Tezeo.
Arijadna.
Svjetnik.
Skup ribarâ.
Skup bojnika Tezeovijeh.
Pelinko, Biserko } ribari.
Poklisar splavi.
Koraljka gost(ionica).
Glasnik prvi.
Glasnik drugi.
Bako.
Skup vojnika Bakovijeh.
Jove.

Svaki rukopis ima imena zabilježena drugim redom. — Redak 5. Ime ‚Tezeo' izdanje 1633. ima obično ‚Tesco', ali nekoliko puta i ‚Teſeo', kako se ono u Dubrovniku uistinu izgovaralo. — Redak 13. izd. 1633. i rukopisi imaju: „Koraljka gost" *(ispor st. 1468.).*

Od nebeske slatke lire
vječna straža bog sunčani,
kî po višńoj liepoj strani
zlatna kola zrak prostire.
od znanijeh kraļ djevica,
kê stanuju vrh Parnaza,
eto na svit sad ukaza
slavnu svjetlos vedra lica.
Ne, jer opet ļuta zmija
jiedom, kî se u ńoj čuje,
nebo smuća, zemļu truje,
rieke suši, ļudi ubija;
ne, jer opet svjetlos draga
od pogleda umrloga
(str. 2.) žeļnu misao srca moga
k sebi zove i primaga:
negli samo, o gospoje,
dođoh sunce ja s nebesâ
sred vašega svietla uresa
za uživat zrake moje.
Čujte, blage u ļubavi,
milieh pjesni sklad uļudni,
vaših oči zrak razbludni
od kojieh je uzrok pravi.
Čujte, izdana ļubovnica
u pustomu sama kraju
kako uzdiše, jaoh, u vaju
peruć suzam liepa lica.
Možebit vam da se zgodi
sred sadańieh vidjet sprava
davńu krepos starieh slava
u spjevańu novom odi.

1. **slatke**] *nema a.* 3. višńoj] *b:* višnoj. 19. **vašega**] *izd. 1633:* ‚vaſcega'. 23. **zrak**] *izd. 1633:* ‚ſrak'. 29. Možebit] *izd. 1633:* ‚Moſcevbit'; zgodi] *izd. 1633:* ‚ſgodi'. 31. krepos] *izd. 1633:* ‚ſkopos' (vidi bil. k ‚Prozerpini', st. 248.). 32. u] *a:* i.

(str. 3.)

ČIŃENJE PRVO.

VENERE I ĻUBAV

VENERE:

Ah, poprav je srećno čudo,
da te sad sam ja zastala
vrh pomorskieh ovieh žala,
sinko, slatka mā razbludo!

ĻUBAV·

Što želiš, majko mā, što žudiš, božice,
sve pita' bez srama u moje desnice!
Jeda liepos tvoga uresa
hoće, da luk napnem odi
suproć bogu komugodi
od mora, ali od nebesâ?
(str. 4.) Da koji, hoć li ti, umrli na svieti
s tvê rajske lieposti uzbude gorjeti?

VENERE:

Mā besjeda sad ne pita,
da itko uzdiše s mene u sebi,
ni od bogova višńieh s nebi,
ni od umrlieh ļudi od svita.
Čuj, što hoću, čuj, što želim,
o djetešce liepo moje,
čuj me, zašto voļa ovo je
boga Jova, što ti velim.
Ter plam vječni tvojih striela
i luk zlatni veće spravi,
o jedihna mā Ļubavi,
na visoka slavna djela.

rkp. c: at prvi, šena prva. 33. poprav] *rkp. c:* po pravdi. 34. zastala] *rkp. c:* sastala. 36. božice] *izd. 1633:* ‚Boſcize'. 38. bez] *izd. 1633:* ‚bes'. 43. koji hoć li ti] *rkp. c:* hoće li ti; svieti] *rkp. c:* sviti. 44. rajske] *rkp. c:* razlike; gorjeti] *rkp. c:* koriti. 46. itko] *rkp. c:* tko. 50. djetešce] *izd. 1633* i *rkp. b:* djetece. 51. zašto] *izd. 1633:* ‚ſafeto'. 53. tvojih] *b:* tvojieh. 56. slavna] *izd. 1633:* ‚ſlavna'.

ĻUBAV:

Zapovied se svaka ina
tvâ saviše, majko, gleda,
gdi razbludom zapovieda
slatka molba tvâ jedina.
Eto sam pripravan na tvû rieč, na tvoj glas
podložit ovi dan luk, strile i svu vlas.

(str. 5.) VENERE:

Neće liepi bog Apolo,
koji nosi dan po sviti,
sred valova zatvoriti
zlatnu zraku, vječno kolo,
sinko, draga mâ Ļubavi,
a na otočne ove žale,
pun vo'evoda slave i hvale,
ustaviće svoje plavi.
Oni slavni vojevoda,
kî je stupaj izvadio
iz strahoće od zahoda,
u kom ne sja viek dan bio,
u viteštvu u hrabrenu
ostavivši vrhu trave
zlu nakazan poraženu
bez života i bez glave.

ĻUBAV:

Kâ uredba, kâ požuda,
kô li od slave novo ufanje
opet na svo'e rodno stanje
Tezea vodi sad ovuda?

(str. 6.) VENERE:

On pun slave neizrečene
veseo u svâ mlada ljeta
želi, neka vidi opeta
grad uzmnožni od Atene.
Tim od mora sada brodi

57. ina] *rkp. c:* inna. 58. tvâ] *rkp. b. c:* tu 62. dan] *rkp. c:* dar; strile] *rkp. b. c:* striele. 72. izvadio] *izd. 1633:* ‚iſvadijo'. 74. bio] *izd. 1633:* ‚bijo'. 75. viteštvu] *rkp. c:* viteśku. 78. bez -- bez] *izd. 1633:* ‚bes' - ‚bes'. 80. ufanje] *rkp. c:* ufańe. 81. stanje] *rkp. c:* stańe. 87. tim] *rkp. c:* tiem.

valovite siňe vode
s mnoziem plavim, puņ slobode,
kieh u svoju družbu vodi.
Od Krete ga kraļa slidi
liepa kćerca pobjeguća,
kā u ogńu sva goruća
za ńim vene, čezne, blidi,
što ga učini (ah milosti
od ļuvena srca mila!)
od mučnoga sasma dila
dobitnikom slavniem dosti.

LUBAV:

Ja sve to dobro znam; er sve, što reče ti,
učinil ja jesam, djelo je mê vlasti.

VENERE:

Da čuj, sinko, ter se gani,
kažuć milos dragu u licu,
(str. 7.) kraljevsku će djevojčicu
on ostavit u ovoj strani.
Bez ufanja, bez veseļa
u oholoj će u pameti
moguća se toli rieti
od umrle slave žeļa?
Koje uzdahe (jaoh) i koje
tužbe i cvile čuti ima
povjetarce s nebesima,
kî povrh nas ovdi stoje!
Ah, kako će, jaoh, doskora
u žalosti jadoviti
gorkiem plačom svi zamniti
bližńi otoci, bližńa mora!

LUBAV:

Bez uzroka neće viku
bit cviļenje toj čemerno,
ako u varku pasti priku
pravedno će srce i verno.

88. valovite vode] *rkp. c:* valovito more. 94. blidi] *c:* i blidi. 95. što ga] *rkp. c:* stoga. 105. bez — bez] *izd. 1633:* ‚bes' — ‚bes'. 112. kî] *izd. 1633:* ‚kij', *zagr.:* ‚ka'. 115. svî zamniti] *rkp. a:* zamniti. 117. bez] *izd. 1633:* ‚bes'.

VENERE:

Ali kaž' mi, slatko ufanje,
mâ ļubezni, sinko mili,
(str. 8.) da pustićeš ti, da cvili
rajska liepos, di 'e tvê stanje?
Ti ćeš pustit, da pogine
s himbenijeh hudich sprava
(jaoh) mladica tač gizdava
i tač verna nad sve ine?
Ter će ostat na otoku
u pržinah žala ovoga
zatvorena liepos mnoga
u čemeru u žestoku?
Ah, mladahna djevojčica
ostat li će uzdisaje,
zasve tvoga carstva da je
svîm priklona službenica?

ĻUBAV:

Ah, ne reci toj se ikada,
ah ne budi viek istina,
da u kraļevstva, kojim vlada
moja svietla vlas jedina,
verna sluga naći bude
za svû platu gorke trude.
(str. 9.) Srce mu ću tvrđe i jače
ja svezati uzam novim,
ranit ga ću većma pače
svemogućim strilam ovim:
a neka se pak po sili,
ako uzmože, od ńe odili.

VENERE:

Neka Tezeo od svê pođe
pogrđene vjerenice,
ištom da vlas tvê desnice
ńoj na pomoć blaga dođe.

139. **kraļevstva**] *zágr:* kraļestvu. 144. uzam] *c:* **uzlim**. 146. **svemogućim strilam**] *b:* svemogućiem strielam. 150. pogrđene] *izd. 1633:* *pogarbiene', *c:* pokrańene.

LJUBAV:

Od goruća plama u sebi .
i od mogućieh ovieh strila
čini, što hoć, majko mila,
kô je ugodno većma tebi.

VENERE:

Prje neg sunce u pučinu
zautra zrake svê podune,
ter od svita strane pune,
razlikosti s noći zginu,
u mjesta će vjetri ova
po smućenoj zagnat vodi
(str. 10.) Tebanina, ki se rodi
od Semele i od Jova.
Tako 'e, sinko, vječno vieće
vrh nebesâ odlučilo,
i Atlantov sin je dilo
izvršiti pošô veće:
otišô je Merkurio
kralju, koji vjetrim vlada,
da bi od volje višńieh sada
glas mu stavan naviestio.
Ti, kom stupaj on postavi,
potom na žao ovi stane,
čin', cić liepe Arijane
da se užeže vas ljubavi:
ter od take čini moći
tvoje u ńemu vruće plame,
da ufa, da mu od ńe same
mir i pokoj može doći;
ni od takoga ljubovnika
slatku želju, plam čestiti
(str. 11.) bude liepa pogrditi,
ali ostavit do vik vika.
Pače učini, da sve ine
i radosti i ljubavi

158. podune] *c:* podpune. 159. strane] *c:* zrake. 160. razlikosti] *c:* s razlikosti: zginu] *c:* sinu. 169. Merkurio] *izd. 1633:* Mercurio'. 174. žao] *b:* žô. 175. cić] *c:* svieh. 176. užeže] *izd. 1633:* uſceſee': vas] *c:* u.

veće u zabit ona stavi
cieć požude te jedine.

LJUBAV:

Smiri se misao tvâ, majko mâ ljuvena,
gorjeće obadva s jednoga plamena;
Ljubav sam ja mila, kletvom ti obitam
vrh luka i strila, kû činim voljno sam.

VENERE:

Po načinu liepu ovakom
kolici će, o Ljubavi,
po dobitnoj vriednoj slavi
nebo uresit novom zrakom?
Jur u poljeh punieh gizde,
sred kich sunce kram svoj ima,
viđu među svjetlostima
zlatan vienac činit zvizde.
Ali koja buka ovo
od trubalja i od glasâ
(str. 12.) povjetarcem sad se ukaza?
Što bit može? Što je novo?

LJUBAV:

Ah, nut plavî koliko je!
Puna ih je strana svaka;
svrni liepe oči tvoje,
ter pogleda', ter viđ paka:
ne bi rekla zaistinu,
majko, dobro moje milo,
da se more u planinu
punu dubja obratilo?

VENERE:

Ah, ja svaki stieg ponosni
dobro poznam isred vode;
nuti grčke vojevode,
ono 'e Tezeo nemilosni!
O kolike prihrabrene

189. misao] *c:* misô. 191. kletvom] *c:* kletvu. 192. sam] *izd. 1633:* ſâ. 196. novom] *c:* noviem. 198. kram svoj] *c:* svoj plam. 199. viđu] *c:* ogań. 200. zvizde] *izd. 1633:* ſviſde. 203. povjetarcem] *c:* pod vjetarcem. 207. liepe oči] *c:* oči liepe. 210. *c:* majke moje dobro milo. 214. poznam] *izd. 1633:* poſnam; isred] *b. c:* i sred.

ćete svaka naponase,
š ńim s visocieh drieva slaze
pod oružjem narešene!

ĻUBAV:

Gleda' ohola čela zgara,
kā gizdava perja rese,
(str. 13.) gledaj, štiti gdje svietle se,
čim zrak sunčan u ńe udara.

VENERE:

Na zemļu eto sad postavi
veće stupaj svoj iz vodâ
plemeniti vojevoda:
vidiš li ga, o Ļubavi?

ĻUBAV:

Medu mnoštvom, kō bez broja
oko ńega 'e odsvudije,
još ga ne znam naći, di je:
ukaž' mi ga, majko moja!

VENERE:

Gledaj, on je mladac oni,
kî se put nas uputiva,
i u vezenu zlatu siva
po odjeći po svioni.
Vjerenicu liepu nuti
kako uzdrži rukom svojom:
ah, s tihoćom liepom kojom
gizdav stupáj milo puti!
Nut, razbludno zamišļena
kō se kaže sva u sebi,
(str. 14.) kō vedrina svietla od nebi
lica resi ńe ļuvena!

ĻUBAV:

Gńiv i milos veće odsada,
jaoh, od hude česti svoje
na srdačce slazi moje,
ter me gorka žalos jada.

219. visocieh] *c:* visokieh. 221. zgara] *izd. 1633:* ſgara'. 222. perja] *c:* pera. 229. među] *izd. 1633:* ,megliu'. 230. odsvudije] *c:* odasvud je, *b:* osudije. 231. di je] *c:* gdi je. 237. liepu] *a:* liepo. 241. zamišļena] *izd. 1633:* ,ſamiſcglena'. 247. srdačce slazi] *c:* srdašce stati.

VENERE:

Da ti nastoj, mâ Ļubavi,
blaženu ju učiniti,
ja ću se uto zabaviti
u moru, ali u dubravi.

ĻUBAV:

A ja, ovako liepo dilo
da po meni svrhu primi,
nevidjen ću među ńimi
stanovati rado i milo.

(str. 15.) TEZEO, ARIJADNA, SVJETNIK I SKUP BOJNIKA TEZEOVIJEH.

SKUP:

Ako ukraj rieke Izmena
plemeniti glas prostira
slatkoskladna grčka lira,
neka budu pohvaļena
Erkulova slavna dila,
zgoditi se vieku neće,
da će mučat grad Atene
slavne dobiti i hrabrene,
s kieh sad svietao i pun sreće
kraļ je dobri, kî ju vlada.
Pjevati će kuñi bili,
pjevati će vile od mora
i one, koje posred gorâ
vode o zori tančac mili
pri kladencu u dubravi,
(str. 16.) ter će rieti, kô porazi
nedobitan zlu nakazan,
i kô po ńem bi ukazan
put, po kom se smiono izlazi
iz zahoda smetenoga.

TEZEO:

Vitezi hrabreni, o družbo od truda,
i od časti, kâ meni u pomoć bi svuda,

250. ju] *c:* me. 252. ali] *c:* aliti. Iza 256. *c:* šena druga; *a:* skazańe drugo. BOJNIKA] *izd. 1633:* ‚Boinica'. 264. hrabrene] *b:* krabrene. 265. svietao] *c:* nema te riječi. 270. o] *b:* u. 277. od] *c:* u.

skoro će svanut dan, kad ćete doći vi
na želni rodni stan, ponosni u slavi,
gdi svaki čestit prem zagrlit vrat ima
ljubovcam drazijem, sinovim milima.
Kû rados izbranu, kû ćemo čuti slas,
oružje na stranu kad stavi svaki nas,
kad budem s vami ja pokojan viditi
od rodnieh ogańa dim k nebu hoditi!

SKUP:

Slatko je djecu svû, i slatko i milo
ljubovcu gizdavu primiti u krilo;
ali mańa čas ne bude
ljudem, koji slavu ljube,
za čas liepu kad pogube
podnosit se vide i trude.
(str. 17.) Gdi nebesa najgńivnija,
gdi sveđ mora smućena su,
gdi u ledu i u mrazu
val se s valom sveđ razbija,
slidićemo volu tvoju.

TEZEO:

Dosta smo podnili pogube i smeće
vrieme je, dom mili da vidi svak veće;
da rados svak svoju uživa s ljubavi
u miru, u goju, u igrah, u slavi.

SVI:

„Umrla kripos dim bez snage ostaje,
„ako joj za trudim pokoj se ne daje.
„Dobiti grde sve i srca gńive se,
„ako vienci od slave čela im ne rese.

TEZEO:

Na luku poď te vi, i pomńa budi vam
od vojske, od plavi; ja ću ovdi ostat sam,

279. kad] *c:* kada. 280. rodni — ponosni] *c:* rod — podnosni. 282. ljubovcam] *izd. 1633:* ‚gliubovzā'. 283. čuti] *c:* ćut. 284. nas] *c:* od nas. 286. dim] *izd. 1633:* ‚dī'. 292. podnosit se vide] *c:* podnosite vile. 301. u miru, u goju] *c:* i u miru i u goju. 302. kripos] *c:* krepos. 304. grde] *c:* grade. 307. sam] *izd. 1633:* ‚sā'.

ter dočim sred mraka tmastu sjen studenu
od zlatnieh od zraka strieļanja iždenu,
draziem ću pokojom sred liepe zeleni
s gizdavom vil mojom rasladit sve mê dni.

SKUP:

Ah, blaženi i čestiti
da bi svi sni vaši bili,
(str. 18.) ah, da s zorom danak bili
oba bude probuditi,
samirenieh u pokoju.
Što s ckńenjem od hoda ustavļamo odluku,
kôm svietli vo'evoda šļe nas svieh na luku?
Hod'mo, neka on ńegovi
svrhu poda slatkoj žeļi,
hod'mo veće, prijateļi,
hod'mo veće, vitezovi!

TEZEO, ARIJADNA I SVJETNIK.

TEZEO:

Jaoh, kî od straha biļeg meni
kaže liepo lice tvoje,
o životu moj ļubļeni,
o srdačce slatko moje!
(str. 19.) Ah, razvedri, dušo, veće
zrak liposti pripadene,
skoro oči tvê vidjeće
svietle mire slavne Atene.
Tu ćeš, ļubi liepa moja,
ti kraļica u svjetlilu
gospodovat sred pokoja
vodeć slatko mlados milu.

ARIJADNA:

Ah! dopusti, čim rođenu
zemļu ostavļam, bračе, sada,
daj, uzdahom jednim mlada
da počastim uspomenu.

308. dočim] *izd. 1633:* ‚doč'. 309. strieļanja] *c:* strieļańa. 311. s gizdavom vil mojom] *izd. 1633:* ‚s' gifdavõ vil moiõ'. 314. s zorom] *b:* zorom. 318. kom] *c:* s kom. 319. ńegovi] *b:* ńegovoj. Iza 322. *a:* skazańe treće; *c:* šena treća. 323. straha] *c:* zraka. *b:* straka. 325. ļubļeni] *c:* ļubjeni. 326. srdačce] *c:* srdašce. 328. liposti] *a:* lieposti. 333. sred] *c:* u.

Zaistinu svies mā sudi,
poznam dobro, mā ļuvezni,
da su gorke tvê boljezni
moje muke, moji trudi;
ali od prsî majke mile
djevojčica odkinuta
uzdržati veće puta
svaki uzdah nejmam sile.

(str. 20.)

TEZEO:

Svîm je dobit plemenita
od nakazni pogubļene,
od zahoda svîm skrovita
slatke i drage uspomene:
nu veselo lice tvoje
ako oči mê ne paze,
sve dobiti slavne moje,
sve mê slasti gorke izlaze.

ARIJADNA:

Uzdisati sili mene,
slatki brače, žeļa mnoga
od izdana ćaćka moga
i od majke privarene.
Jaoh, nu boles veće ustavi,
dragi pogled, dušo, smiri:
plemenitoj u tvôj viri
razgovor je meni pravi.

TEZEO:

Ah, ne može bez žalosti
mjesta ostavit svā rođena,
ko sred prsî bez milosti
srca nejma od kamena;

(str. 21.)

ali veće mlados tvoju
smiri, liepa djevojčice,
ter s ļubavi u pokoju
tvê razvedri rajsko lice.
Slatku i dragu svjetlos vrati
sunčanijem tviem očima,

339. sudi] *c*: žudi. 340. poznam dobro] *c*: dobro poznam. 348. pogubļene] *c*: pogubjene. 350. uspomene] *izd. 1633*: ,uļpomene'. 365. ko] *c*: po; bez] *izd. 1633*: ,bes'.

s mnogom srećom kraljevati
narodim ćeš čestitima.
Kraļica ćeš svietla biti,
biće slavno svud tvê ime,
pram ćeš zlatom naresiti
i kamenjem pridrazime.
Djevojčice grčke izbrane,
kieh liposti suncem lete.
dvorkiúice verne i znane
umiļeno služiće te.
Nu prî nego ijedna druga
na trenutje tvoje zgledno
ja ću letjet verna sluga
i ļubovnik tvoj ujedno.
(str. 22.) Služit te ću, moj životu,
dvorit te ću, mâ ļubavi,
(ah jaoh) ištom da ljepotu
mirnu gledam, kâ me travi.
Ah, razvedri lice blago,
tvoj drag ures razveseli,
o sunačce moje drago,
kîm mi siva danak bieli.
Trud, kî dragu rados diže
tvôm pogledu slatkom sada,
mê srdačce (jaoh) saviše
tužno mori, smrtno jada.

ARIJADNA.

Tako slatko k srcu shodi
tvâ besjeda sad medena,
jur da svaka uspomena
rodnoga me mjesta ohodi.
S Bogom! majko moja mila:
s Bogom! ćaćko moj izdani,

378. kamenjem] *c:* kameńem. 379. izbrane] *c:* izabrane. 380. liposti] *c:* lieposti. 381. verne] *c:* vjerne. 383. prî] *c:* prie: ijedna] *c:* jedna i. 384. trenutje] *c:* trenuće; zgledno] *izd. 1633:* ſgledno. 385. verna] *c:* vjerni. 387. služit te ću] *c:* služićute. 388. dvorit te ću] *c:* dvoriću te. 390. travi] *c:* stravi. 393. sunačce] *c:* sunašce. 394. kîm mi siva] *c:* s kiem mi sieva. 399. k srcu] *c:* srcu. 402. ohodi] *c:* odhodi.

i ti s Bogom, zemļo, ostani,
u kôj sam se porodila.

(str. 23.) TEZEO:

Ah, kraļ koji u svitlosti,
kî li vitez svîm hrabreni
paše s većom čestitosti
sad od mene mač zlaćeni?
Eto mi je dopušteno,
eto pogled moj uživa
sunačce ono razvedreno,
kî moj život prosvjetliva:
nu jur sunce pri pučini
svitla u more kola krije,
navideći, da jedini
sunca moga zrak svjetļi je.
Eto veće dan utječe,
čiem noć prvi mrak prostira:
ovo je doba, nadaleče
kad od sebe svak trud tira.
U ovo brieme od pokoja
ne bismo li i mi odi
počinuli, liepa moja,
gdje se pravi mir nahodi?
(str. 24.) Boļe nam je noćit veće
u divjemu mjestu ovomu,
u ubogu stanu, komu
vlažni ševar krov poplieće,
neg na more poć opeta
na mû zlatnu plav veliku,
gdi i malahan vjetrić viku
s krajem vale svađa i smeta.

ARIJADNA:

Drag i ugodan stan će biti,
braće, s tobom vazda meni

405. *c:* a ti zemļo s Bogom ostani. 406. kôj] *c:* kom. 407. svitlosti] *c:* žalosti. 408. vitez] *izd. 1633:* ‚vites'. 413. sunačce] *c:* sunašce. 414. kî] *zagr.:* ke. 416. svitla] *c:* svietla. 420. prostira] *izd. 1633:* ‚proſtijra'. 423. brieme] *a:* vrieme. 427. noćit] *c:* noćno. 430. poplieće] *c:* proplieće. 433. i] *c:* nema toga; malahan] *b:* malakam. 436. vazda] *izd. 1633:* ‚vaſda'.

među vihrim, gdje smućeni
val je morski jedoviti.
Ištom da sam tebe blizu,
o ļubavi mâ jedina,
mirna biću sred planinâ.
gdi najveće pustoši su.

SVJETNIK:

Ali mi se vidjet čini,
ali istino vidim veće
onamo u onieh sjena tmini
na čas treptjet plam od svieće.

(str. 25.)

TEZEO:

Ah, pastirski stan po sreći
da kiğodi ono bude,
gdi izpokojit san družeći
slatko ćemo daće trude.
A kad sīne zora mila,
opet ćemo za put dragi
na jutrńi vjetric blagi
odriešiti jedra bila.
Put onijeh veće strana
sa mnom stupaj tihi upravi.
o gizdava mâ ļubavi.
o kraļice izabrana.

BISERKO, RIBAR OD SKUPA I SKUP RIBARÀ.

BISERKO:

Svietle ti su i vesele.
vedro nebo, zviezde tvoje:
veselije nu su vele
i svjetļe oči Zorko moje.

(str. 26.)

kim srdačce mē otvori,
da u vječnom ogńu gori.
Jur je sunce ugasilo

437. vihrim] *b:* vikrim. 449. družeći] *c:* držeći. 456. tihi] *b:* tiki. Iza 458. *a:* skazaće četvrto: *c:* šesta četvrta. 460. zviezde] *c:* svieće. 462. i] nema *c;* svjetļe] *b:* svjetlje. 463. srdačce] *c:* srdašce. 464. vječnom] *b:* vječnomu. 465. ugasilo] *c:* ukasalo; ispred toga stiha ima i *izd. 1633* i *rukopisi:* skup. no iz riječi ovih stihova od 465–482 vidjeti je jasno. da to još uvijek govori Biserko.

*

svoj goruć zrak u moru,
po nebesieh eto goru
jasne zviezde sviete milo:
brieme 'e, družbo, — što činimo? —
lov iz mora da vadimo.
Sada skrovno i mučeće
na luku vam poć je triba:
er sumńiva često riba,
čim se od straha uzpromeće.
kraje okastoj razdre mreži,
ter izlazi tuda i bježi.
Mi ćemo uto počivati
bez svjetlosti ovdi ine,
izvan kû nam zviezde čine,
kîm se nebo vidi sjati,
blazneć tiho u ļuvezni
sne prislatke skladnom pjesni.

(str. 27.) SKUP:

O jasnosti vedre i čiste,
kîm se tamna sjena resi,
svietlo blago od nebesi
i kamenja draga vi ste.
Višńieh poļa liepe vile,
kê u skutu bistra mora
uživate s neba zgora
vječne vaše zrake mile:
zašto pomno vaša lica
pazi umrla žeļa mnoga
jur od ogńa nebeskoga
svîm požudna ļubovnica?
Ne bi zato, da zrak mili
vi nam ikad skrile jeste,
(str. 28.) er goruće voļe nieste
druzieh nikad pogrdili.
Nu vi liepe, koli prike,
svietle zviezde pune uresa,

472. vam] *c:* nam. 474. straha] *b:* straka. 475. razdre] *c:* razdrie. 477. počivati] *c:* počinuti. 482. prislatke] *c:* prislatkom. 486. kamenja] *c:* kameńa; vi ste] *izd. 1633:* ,vlſte'. 487. višńieh] *c:* vińeh.

koje sjate sred nebesâ
umrloga lica uvike.
sad kažete zrak milosni,
sad krijete nami svieme,
u srcijeh budeć tieme
sad smieh mili, sad plač grozni.
Ah jaoh, ako vi žudite
u gorjenju slikovati
jasne zviezde, koje sjati
po nebesieh sveđ vidite,
zviezde od zemļe liepe i drage,
stojte s istom sveđ prilikom,
daždeć rados ļubovnikom
proz poglede mile i blage.

(str. 29.)

ČIŃENJE DRUGO.

TEZEO I SVJETNIK.

TEZEO:

Ako se od puti, mē srce, možeš rit,
kō ćeš se prignuti, kō li ćeš (jaoh) pustit
među oviem otocim, na kieh se ne vidi
neg stiene strašno svîm, klisure i hridi
na žalu studenu, na goloj pržini,
tvû dušu ļubļenu, tvoj život jedini?
Neharniče, ter je tvoja
misao, onu ostaviti,
kā za tebe (jaoh) sliditi
sva ostavi dobra svoja?

(str. 30.)

Ti si krunu, s kōm na glavi
svietla si se porodila.
Arijadna, pogrdila,
ćića moje (jaoh) ļubavi;
i ti, dušo moja, paka
da tvoj ures sa mnom bude,
i celove i razblude
ostavila od rodjakâ:

513. daždeć] *c:* da steć. 514. proz] *izd. 1633:* ‚pros'. Iza 514. *c:* at drugi. scena prva. *a:* ćińeńe drugo. skazańe prvo. 515. možeš] *c:* može: rit] *c:* riti. 516. kō li ćeš] *c:* hoćeš li: pustit] *c:* pustiti; hridi] *b:* kridi. 520. dušu] *izd. 1633:* ‚dufciu'. 522. misao] *c:* misô.

a ja moć ću (ah jaoh dila
od mramorne nemilosti!)
prosut bez tvé sad lieposti
na plah vjetar jedra bila?
Jaoh, to moć ću (srca od stiene)
ne misleći, sred kich strana,
gdje i kako sad izdana
ti ostaješ, brače, od mene?
Što ti vaļa, da me stravi
kroz tu rajsku tvû ljepotu,
i da si uzrok môm životu,
jaoh! i mojoj vječnoj slavi,
(str. 31.) ako huđi zvieri od gorâ
ja, to ništa ne mareći,
od tebe se sad uteći
spravļam, dušo, priko mora?

SVJETNIK:

Još čini rat mnogu, natječuć još se rve
proć liepom razlogu smućeno sreće tvé:
stravļenu svies tebi, ah, vrieda saviše
plam nečis u sebi, kî tvû vlas užiže
jur silnik, zasve da prikoran vrh svijeh,
od tvoga pogleda, od misli tvojijeh.

TEZEO:

Ļubav je nemila toliko tvrdime
vezom (jaoh) smrsila srdačce tužno mé,
da ako moja svies ište ga odriešit
muku, trud i boles čujem (jaoh) za umrit.
Ali mi veći jad zadava strašni grieh
od vjere, koju sad pogrdit ovdi tjeh:
grieh, vajmeh, sasma prik, za vječni nepokoj
kî ne će stavit vik u zabit život moj.

(str. 32.)

SVJETNIK:

„Pod posluh ļuveni čim bude srce stat,
„istine moć mu nî razvidjet, ni poznat.

533. moć ću] *izd. 1633 b. a. c:* moću. 535. bez] *izd. 1633:* ,bes'. 537. moć ću] *izd. 1633 b. a. c:* moću. 542. kroz] *izd. 1633:* ,kros': tu — tvu] *c:* tvu — tu. 544. vječnoj] *izd. 1633:* ,vieno'. 548. dušo] *izd. 1633:* ,duſcio'. 550. liepom] *izd. 1633:* ,liepõ'. 556. srdačce] *c:* srdasce. 561. prik] *c:* vick. 563. čim] *izd. 1633:* ,cr'. 564. razvidjet] *izd. 1633:* ,razvidiet'.

„Pogrdit vjeru onu grieh nije nikada,
„u ogńu sionu užežen koju da;
„er kletva nije toj, ļubovnik kû tvori
„mladici gizdavoj, u bludu čim gori:
„paček se može riet, gledavši k istini,
„da 'e kripos i pamet, kad se od ńe promini.

TEZEO:

„Odveće je na sem sviti
„tvrde i vrle taj naravi,
„tko od uzâ od ļubavi
„može odriešen sveđ hoditi;
„mučno može da promini
„blagu odluku mislim prikom.
„ko drag pogled (jaoh) silnikom
„od svojijeh žeļa učini.

SVJETNIK:

Ako uzmnožnos. s kôm uzrasti,
i kraļevsko sree tvoje
u požudah sada stoje
od uresa vedre časti:
(str. 33.) ako scieniš vječnu slavu
ti nemańe u životu
negli žensku tuj ljepotu,
kû spoviedaš tač gizdavu:
ah, nu što će riet od tebe
(uzmi sa mnom mislit sada)
bani i kraļi, kiem se vlada
Mičene, Argo, Sparta i Tebe?
A to, videć sred tvojega
svietla grada stat kraļicu
pobjeguću djevojčicu.
došlu iz mjesta iz tuđega.
„Slavna 'e hvala, čudne moći",
s podsmiehom će govoriti,
„dobitnik se oglasiti
„s tuđe varke i pomoći."

565. nije] *c:* nie. 567. nije] *c:* nie. 568. gizdavoj] *izd. 1633:* ‚ghiſdavoi'. 570. kripos] *c:* krepos. 571. sem] *c:* svem. 573. tko — uza] *c:* ko — uzla. 575. može] *izd. 1633:* ‚moſee'. 583. scieniš] *c:* cieniš. 587. nu] *c:* nut. 590. ispor. ‚Osman' VII. st. 251. i dr. 594. tuđega] *izd. 1633:* ‚tughliega'. 598. varke] *b:* varhe: pomoći] *c:* s pomoći.

Tako ženska ljubav prika
tvôj hrabrenoj vlasti veće
svietlu zelen potamnjeće
od bojnijeh lovorika.
(str. 34.) Kaž' mi, kô ćeš podniet moći,
da u tvôj slavi gleda Atena,
gdi kon tebe bludna žena
stoji u dne i u noći?
Bićeš uzrok, gnivna stoga
mrmoreći da izreče:
„Dali ova krunu steče
„s huda dila nečasnoga?
„Dali vrh nas vlas prostire.
„i kraljica 'e primoguća
„jedna žena (jaoh) bjeguća,
„bez poštenja i bez vire?"

TEZEO:

Ah, kā žeļa sad na svieti
od ļubavi i od časti
smeću čini svojom vlasti
u sumńivoj môj pameti?

SVJETNIK:

Nu tuj prirok tvoj ne svrši,
ni naš prikor, gospodine,
er su huđe stvari ine,
kê još jezik moj uzdrži.
(str. 35.) Žalosnim su majkam svima
(što naš općen jad uzroči)
tužna srca, plačne oči
za drazijem porodima,
kieh čês huda htje izniti,
s kê smo jošte svi porazni,
da ńe bratu, zloj nakazni,
poždrstvo se ńim nasiti.
Ah, nu misli, kā 'e tvā žeļa,
kê li naše (jaoh) nevoļe,
čim ti stavļaš na pristoļe
sad kćer kraļa nepr'jateļa.

605. kon] *c:* kod. 614. bez] *izd. 1633:* bes' (prvi put). 619. tuj prirok] *c:* ovi prikor. 627. iznitil *c:* uznieti.

Tvo'i gradani s kîm pogledi,
s kîm li srcim gledati će,
u svjetlosti slavne sriće
hudi uzrok sve ńih zledi.
Ah žalosti, ah prikora,
da se gane stanac kami!
Kraļevat li među nami,
našega će kći zlotvora?
(str. 36.) Kôm za harač zao savišć
(ah jaoh tužna uspomena)
naša djeca neodhrańena
svako lito dana bišc!
Ah, ter jedan zrak na sviti
tamna lica umrloga
liepu svjetlos od razloga
moć će dotle zasjeniti.
da kraļevstvo i čas tvoju
zaboraviš ti neredno
za željenje tašto jedno
ćud visoku grdeć svoju?

TEZEO:

Čim mogu otvorit na sunce oči mê.
neće se nigda rit, u n'jedno, znaj, vrime
da žeļe ijedne vlas veća je u meni.
negoli svietla čas, kôm slovu moje dni.
„Gospodstva, verni mo'i, dostojan čovik nî,
„kî sluga voļi svôj tamna se učini".

SVJETNIK:

Ah, kô svies mâ grede u miru s veseļem,
s razumne besjede, s hrabrena srca prem!
(str. 37.) O kreposti plemenita,
na nebu se kâ nahodiš,
odkle u svietla srca shodiš
od kraļevâ segaj svita.

638. sve] *izd. 1633:* ‚svę'. 642. našega] *izd. 1633:* ‚Naſcega'. 644. uspomena] *izd. 1633:* ‚uſpomena'. 645. neodhranena] *b:* neodkrańena. 650. moć će] *izd. 1633 a. b. c:* moće. 651. kraļevstvo] *c:* kraļestvo. 653. željenje] *c:* žeļenje. 655. čim — otvorit] *c:* kojim — stvorit. 656. vrieme] *c:* brime. 659. gospodstva] *c:* gospostva; dostojan] *izd. 1633:* ‚doſtoiâ'. 662. prem] *izd. 1633:* ‚prê'. 664. nahodiš] *b:* nakodiš. 665. shodiš] *c:* hodiš. 666. segaj] *c:* svega.

gdi s oružjem bude doći
svemoguća tvoja sila,
nejma ljubav ni će strila,
jad ni omraza u'jedne moći.

POKLISAR. TEZEO I SVJETNIK.

POKLISAR:

Pomorci su vješti i znani,
tvojim plavim kî vladaju,
spravni, samo što čekaju
tvê došastje, kralju izbrani!
Po nebesieh jur se čuje
u blag način drag i sladak
(str. 38.) šušńet ńeki gizdav hladak,
kî na put nas svieh klikuje.

TEZEO:

Opeta, verni moj, vrati se, ter ćeš rit
viteškoj družbi svoj, da š ńima sad ću bit.
Kô vidiš, kaži svim, da sam se digô ja
i da se jur k žalim stupaj moj približa.
Ah, odkli se dielit triebi,
dielimo se, hod'mo veće:
gorka muko puna smeće,
kû mê srce ćuti u sebi,
i ti sa mnom doć se spravi,
jaoh, ter viek me ne ostavi.

SVJETNIK:

„Žalosne bolezni na svitu nije te,
„s bremenom koju dni napokon ne skrate;
„nu vele pr'je od svieh, kê nam jad gork čine.
„od rana ljuvenieh muka i trud pogine.

TEZEO:

Meni se ne haje, da brieme ali smrt
ranu ovu, koja je u srcu, bude strt.
(str. 39.) ali, vajmeh! da ostane
u ovako hudoj sreći

Iza 670. *c:* šesta druga; *a:* skazańe drugo. 672. tvojim plavim] *c:* tvojom plavi. 673. samo] *c:* slavno. 682. k žalim] *izd. 1633:* ‚k' fcialî'. 684. hod'mo] *b:* ‚kodmo'. 689. svitu nije] *c:* svietu nie. 690. s bremenom] *izd. 1633:* ‚Sbremenô'. *a:* vremenom; napokon] *izd. 1633:* ‚napokô'. *c:* napokoń. 691. pr'je] *a:* prije. 693. haje] *b:* kaje.

sred pustošne ove strane
moje duše dio veći:
da ostane djevojčica
kraljevskoga od plemena
sred klisurâ i liticâ
ovdi od mene ostavljena:
taku u sebi boles ćutim.
da ja ne znam, cieć gorkoga
odjeljenja kô se putim,
a ne umrem prije toga.

SVJETNIK:

Vedrina tvâ nemoj cieć toga strah imat,
višńa će milos ńoj podpunu pomoć dat.
Tim se opet vratiće na mjesta svâ rodna,
vesela s te sreće i svojim ugodna,
čestita gdi paka sve dni će svo'e vidit;
„er milos rodjakâ ne može se uvriedit".

(str. 40.) PELINKO I SKUP RIBARÂ.

PELINKO:

Nevoljnijem putnicima
počinuti nije moći,
sveđ po tamnoj idu noći
drage i tihe sne druzima
i pokoje smetajući.

SKUP:

Ili na istok sunce sine.
ili u sińe more zade,
da od misli pokoj nade,
kô mu u trudu stati čine,
zaman ište, tkogod vlada.
Nu jur zviezde blide ostaju,
bielom rukom jasna zora
od koraja vrata otvora.
(str. 41.) sred istoka koja sjaju
čistim zlatom narešena.

697. pustošne] *izd. 1633:* „puſtoſene". 702. ostavljenaj *c:* ostavjena. 704. ja] nema *c*; ne znam] *izd. 1633:* „nefnam". 705. odjeljenja] *c:* odjeljeńa. Iza 712 *c:* šena treća. 714. nije] *b. c:* nie. 715. tamnoj] *izd. 1633:* „tãnoi", *b:* tajnoj. 716. tihe] *b:* tike. 723. zviezde] *izd. 1633:* „ſvieſde".

SKUP:

Zoro liepa, zoro biela,
zlatnim stupom nebo uresi,
zrak objavi,
dan donesi,
hodi vedra, hod' vesela,
ljubovnika starca ostavi.
Bog sunčani stavio je
zlatnu uzdu svim konima,
jur iz mora zrake svoje
meće i k nebu put uzima.
da sne izagnu tamne svima.
otvorene trepte oči:
(str. 42.) prostri, prostri zrak s istoči.
u kom nam si dan doniela.
Zoro liepa, zoro biela.
zlatniem stupom nebo uresi.
zrak objavi.
dan donesi,
hodi vedra, hod' vesela.
ljubovnika starca ostavi.
Noć s mjesecom i zvjezdami,
skupiv tmastu svû koprenu,
drugo nebo svo'im igrami
ide uresit noseć sjenu:
cviet, na busu kî 'e zelenu,
sunce prosi, rosu pita;
hodi draga, hod' čestita,
zemla te se uželjela.
Zoro liepa, zoro biela,
zlatniem stupom nebo uresi,
(str. 43.) zrak objavi,
dan donesi.
hodi vedra, hod' vesela,
ljubovnika starca ostavi.
Tih kladenac romoneći

732. hodi] *b:* kodi. 746. hodi — hod'] *b:* kodi — kod'. 747. ljubovnika] *b:* ljubavnika. 748. zvjezdami] *b:* s zvjezdami. 749. svû] *c:* jur. 750. igrami] *c:* iskrami. 752. je] nema *rkp. c:* zelenu] *izd. 1633:* ,felenu'. 754. hod'] *c:* hodi; hodi — hod'] *b:* kodi — kod'. 760. hodi — hod'] *b:* kod' — kodi.

zove svitlos dana draga:
slavic perja svā čisteći
vrhu gńiezda pjesni slaga:
na pršanje hladka blaga
slatko trepti vrh od mora;
tance vode vile od gorâ
reseć cvietjem vedra čela.
Zoro liepa, zoro biela,
zlatnim stupom nebo uresi.
zrak objavi,
dan donesi,
hodi vedra, hod' vesela,
ļubovnika starca ostavi.

(str. 44.)

ČIŃENJE TRETJE.

ARIJADNA, KORALKA I SKUP RIBARÀ.

ARIJADNA:

Zasve da me vjera mnoga
tvrdi i ļubav privelika
od svietloga kraļa moga,
od dragoga vjerenika,
ištom u sni i u javi
sred srdačca (jaoh) sumńiva
mrazan ńeki strah boravi,
kî vas život obujmiva.
Da nî ovo môj mladosti
jadni glasnik i tužbeni
(jaoh) od muke i žalosti,
koja doći ima meni,

(str. 45.)

kî smućenoj duši mojoj
zlu bojazan nosi sada
u strahoći zloj ńekojoj
kā me huđe sveđ pripada!

SKUP:

„Često, gdi ima šteta prieka
„doć po uredbi višńoj hrla.

763. svitlos] *c:* svietlos. 766. pršanje] *izd. 1633:* ‚parſcianie'. 774. hodi hod'] *b:* kodi — kod'. Iza 775 *c:* at treći. šena prva: *a:* činenje treće. skazanje prvo. 780. ištom] *izd. 1633:* ‚iſtom'. 781. srdačca] *c:* srdašca. 790. strahoći] *b:* strakoći.

učini otajna pripas ńeka.
da goneta svies umrla,
proročica od zla svoga.

ARIJADNA:

Jaoh, još svjetlos zorna mila
zrak ne slaše s neba zgara,
kad, buduć se probudila,
iskah moga gospodara.
Po pernici bieloj mani
stokrat prostrieh ruke oboje,
jeda tužna u kôj strani
nađem pokoj duše moje.

KORAĻKA:

Kćerce mila, razlog nije,
da se lipos tvoja smeta;
drag razgovor uzmi opeta:
kraļ vjerenik blizu ti je.
(str. 46.) Istino je pošô k žalim,
za prigledat plavi svoje,
i za vidjet, mirno kô je
sińe more s tisim valim.
i ako veće drazi i sladci
sred blagoće i tišine
za vaš put se čuti čine
pomoćnici zorni hladci.

ARIJADNA:

Ali posred noćne sjeni,
(jaoh) što mi se muče ukrade,
što me ostavļa samu sade,
što ne vraća još se k meni?

KORAĻKA:

Od lieposti poman tvoje
tihim stupom on se odili,
da ne smete sanak mili
i ugodne tvê pokoje.

794. ńeka] *izd. 1633:* ńieka. 796. proročica] *c:* proročnica. 812. tisim] *izd. 1633:* tiſim. 813. sladci] *c:* slaci. 818. mi] nema *a.* 822. tihim] *c:* tihiem.

misleć, netom jedra stavi.
hrlo opeta po te doći,
neka brodit bude moći,
kî čas stupiš ti na plavi.

(str. 47.) ARIJADNA:

Sve 'e tako istino, kô veli rieč tvoja,
i da (jaoh) nî ino, vjerovat hoću ja.
Ako kadgod s tvê lieposti
u srdaščcu strah je ovomu.
vjereniče dragi, prosti
gorućemu ogńu momu.

SKUP:

„Vazda uľa, sveđ se boji
„mlados, kā je zatravļena";
nu htjej danas vlas ļuvena.
da bojazan tašta broji,
a uľanje istino se.

KORAĻKA:

Nu ako podat uzaznaju
glase istine tvojoj žeļi
ribari oni prijateļi,
koji ovdi pribivaju?
Ah! tako vam sveđ kazale
zviezde čestit zrak veseli:
prije zore vidjeste li
koga ovuda sit na žale?

SKUP:

Pripravila prem se biše
zora gonit tmine od noći,
(str. 48.) a ovdi se ustaviše
dva viteza čudne moći,
odovle se odieliše:
tom se vidje k ńim pridoći

827. brodit bude] *c:* bude brodit. 829. kô veli] *c:* hoće li. 830. nî] *izd. 1633:* ńij': hoću] *b:* koću. 832. srdaćcu] *c:* srdašcu: ovomu] *c:* momu. 837. htjej *c:* hti oj. 846. prije] *c:* prie. 848. biše *c:* bješe. 851. viteza] *izd. 1633:* viteſa.

jedan bojnik, i kô rieše,
uprav luke put uzeše.

KORAĻKA:

Da čuste li vi po sreći
bližńe žale gdi zamniti
na trubaļa glas aliti
na kî ini vapaj veći?

SKUP:

Ni u bukah, ni u glasih
muklih trubaļ bojna biesa
sklad se smete pjesni drazih,
ni tišina noćna uresa:
na svjetlosti zviezda blazih,
pod vedrinom od nebesâ
proveli smo mirne čase
družeć pokoj drag uza se.

KORAĻKA:

Ah, što veće sada tebi,
draga kćerce, sumńu uzroči?
(str. 49.) Razveseli liepe oči!
Zamišļena još si u sebi?
Jeda ne znaš, u zamńenju
i u kojoj buci stane
nebo i zemļa svake strane,
kad je vojska na dieļenju?

ARIJADNA:

Slatko ufanje, s kîm boravi
(ah jaoh) žeļa moja sama,
od srdačca ti si mama
i drag vjetric od ļubavi.
Ļubko ti me (jaoh) i milo
odsvud blazniš i ńeguješ:
neka sa mnom sveđ stanuješ,
hodi, hodi u mê krilo!
Hodi ufanje, hodi raju,

861. muklih trubaļ] *c:* muklim trubļam. 869. kćerce] *b:* ćerce. 878. srdačca] *c:* srdašca. 884. ufanje] *c:* ufańe; hodi, hodi. — 885. hod'] *b:* kodi, kodi. — kod'.

hod' blaženstvo mê veliko!
Trudne prsi, ah. koliko
dobrovolno stan ti daju.
To nebesa milostiva
našla svaka želja tvoja,
(str. 50.) povedi me, draga moja,
gdi sunačce moje siva.
Povedi me, gdi od moga
srdačca je dio draži:
ukaži mi (jaoh) ukaži
vjerenika ljubljenoga.
Jaoh, od želje duša poje:
povedi me veće sada,
gdi ću pokoj naći mlada,
gdi ću vidjet dobro moje.

KORALKA:

Mirno srce, vedro lice
veće objavi, ter upravi
k moru stupaj tvoj gizdavi,
o kraljevska djevojčice!

ARIJADNA:

Prijateljska družbo, s Bogom!
Veseo večer, jutro milo
da bi vami dohodilo
s čestitostim vazda mnogom!

SKUP:

S Bogom i ti poď čestita!
Ljubav dvorna, draga i mila
(str. 51.) tvom srdačcu samirila
dni smetene, trudna lita
vječnom, dragom svôm radosti!

BISERKO I PELINKO I SKUP RIBARÁ.

BISERKO:

Da da višńé vlas desnice,
da od sreće danas hude

889. našla] *izd. 1633:* ‚naſcla'. 891. sunaćce] *c:* sunaśce. 893. srdaćca] *c:* srdaśca; dio] *izd. 1633:* ‚dijo'. 895. ljubljenoga] *c:* ljubjenoga. 896. dnša] *izd. 1633:* ‚duſcia'. 903. prijateljska] *izd. 1633:* ‚priateghſka'. 906. dohodilo] *b:* dokodilo. 907. mnogom] *c:* s mnogom. Iza 912. *a. b:* skazańe drugo. *c:* šena druga.

prorok srce mê ne bude.
(ah nevoļna djevojčice!)

PELINKO:

Nu koja te stvar pripada?
Što ti žestok trud uzroči?
Što k nebesom dižeš oči,
pak uzdišeš kô pun jada?

BISERKO:

Ja se bojim s mudrim svitom
zasjedami i privaram,
(str. 52.) u pameti koje stvaram
mlađahnijem onim litom.
Ćić tolike (jaoh) lieposti
one svietle svîm gospoje
od bolesti i od milosti
skončava se srce moje.

PELINKO:

Ah Biserko, odkli izhodi
ta bojazan, kâ te jada,
toj odkriti nami odi
ne budi ti mučno sada.
Nu pogleda', gdi se boji
svak i uzdiše (jaoh) u smeći,
na istoku još čim stoji
biela zora noć goneći.

BISERKO:

Ah, viteza vi onoga
dočuste li svi veljenje,
koji s mnogo sad razloga
podspiešaše odjeļenje?
Još na pamet staviste li
čine, kê mu drugi ukaza:
(str. 53.) gorku žalos, jad dreseli,
i uzrok svoga vas poraza?

921. svitom] *c:* svjetom. 924. onim] *a:* oni; litom] *c:* ljetom. 925. cić] *c:* cieć. 926. gospoje] *c:* gospođe. 929. izhodij] *izd. 1633:* iſhodi'. *b:* iskodi. 933. — 936. goneći] nema *zagr.* 938. veljenje] *c:* veļeńe. 940. odjeļenje] *c:* odjeļeńe; podspiešaše] *zagr.:* pospiešaše. 942. kê mu] *c:* komu; ukaza] *izd. 1633:* ukaſa'. 944. i] *nema c.*

PELINKO:

Vidjeh sve, i kako razumjeh sviesti môm,
pridobit onako među snom i trudom,
stavljam se od toga, sve mi se učini,
prî dana biloga da onako u tmini
s mogućieh besjeda žalosno uciljen
dielit se ureda jedan bi usiljen.

BISERKO:

Da jeste li pak vidili,
kî u trudu jadovitu
skončavaše strah nemili
gospodu onu plemenitu?
Ne čuste li s uzdasima
ńe govore plačne svima?

SKUP:

Jaoh, što kažeš ti nam sada?
(Ah jaoh) što nam spomenivaš?
O mladice puna jada,
u nevolji kâ pribivaš,
sad bojazan tvâ žestoka,
poznam, da nî bez uzroka.

(str. 54.) PELINKO:

S besjede moguće usiljen na to bit:
uzdisat goruće i s tiem se svîm dielit;
jaoh, noćno se odieliti
u žalosti i u vaju:
na ovakom pustu kraju
liepos dragu ostaviti —
n'je bez svjeta toj nikada,
o nevjerni sviete sada.

BISERKO:

Ah, kô srce, višńi Bože,
toliko je bez milosti,
da ovolike (jaoh) lieposti
ostaviti sada može
na otoku pustu ovomu?

946. snom i trudom *izd. 1633:* ‚snō, i trudō'. 949. uciljen] *izd. 1633:* ‚uzviglič'. 951. vidili] *c:* vidjeli. 962. nî] *c:* nie. 964. i] *nema a.* 969. n'je] *izd. 1633:* ‚nije'. 972. toliko je] *izd. 1633:* ‚tolikoe'.

SKUP:

„Ljepota se tuj ne scieni,
„milos blaga nejma silâ.
„bez luka je i bez strilâ
„u nescieni bog ljuveni.
„gdi ohola hlepńa od časti
„srca gori svojom vlasti.

(str. 55.) SKUP:

Srećni ti smo mi vrh svijeh
ljudi, kojih sunce obtječe,
viek vodeći nadaleče
od gradova oholijeh.
Zabave su naše općene
mirno vodit krotka stada,
gdi sred travnih vru livada
vode bistre i studene:
ili u morsko metat krilo
u tišini, čim ne raste,
vrše uresne, mreže okaste
niemom jatu hitro i milo.

(str. 56.) Nam sred mirnih srca viku
ne umje se ustaviti
žalos, ni trud jadoviti
kroz nerednu misô priku;
ni vik ovdi smesti može
žestok zakon hude sile
od ljuvene slasti mile
drage pokoje i razkoše.
Svieh nas Ljubav vodi i vlada,
i što od ńe mi imamo
naručeno, ono samo
naš je zakon i drum sada.
Jedan sladak posmieh nami
želju svaku samiriva;
nejma zrake, kojom siva
za nas zlato ni drag kami.

979. u nescieni] *izd. 1633:* ‚V' neſzieni'. 982. svijeh] *c:* svieh. 985. oholijeh] *c:* oholieh. 988. travnih] *c:* travnieh. 994. mirnih] *c. b:* mirnieh. 995. umje] *c:* umi. 999. hude] *b:* kude. 1001. razkoše] *izd. 1633:* ‚raſkoſee', *a. b:* raskoše. 1008. zrake] *b:* varke.

Ah, a koja ikad blaga
veća i ljepša svit ukaza
(str. 57.) od jednoga rusa vlasa,
od jednoga lica draga?
Nam su od carstva svitlih slave
tamne vidjet i čemerne,
ugodne smo sluge i verne
od lieposti prigizdave.
Nu ti ponosni i oholi,
koji s naših kraja poći
sad ukradom priko noći
spravio si skrovno toli,
tamo, gdi greš stolovati
u privedroj velikosti,
bržek još ćeš pun žalosti
misao hudu proklinati,
i zapleten pomńam pricim
slatko gorjenje od onoga.
(jaoh) pogleda priliepoga
s uzdasima zvat velicim.

(str. 58.) ČIŃENJE ČETVRTO.

GLASNIK, PELINKO, BISERKO I SKUP RIBARA.

GLASNIK:

Ako višńi s neba gori
iz desnice svemoguće
strile ogńene i goruće
u treskovieh ne obori:
trozubje ako vrlovito
silnieh osti cievi crne
u kolovrat ne obrne
sve kraļevstvo valovito:
ako ona plav nemila
od mora se ne proždrije,

1010. ikad] *c:* i kad. 1014. svitlih] *c:* svietlih. 1018. ponosni i oholi] *c:* po nas smijo koli. 1022. gdi] *c:* di; stolovati] *c:* stanovati. 1024. bržek] *c:* brzeć. 1027. gorjenje] *izd. 1633:* goriegnie. *c:* gorjeńe. Iza 1029. *c:* At četvrti. Šena prva; *a:* Činenje prvo. Skazańe prvo. 1030. gori] *c:* zgara. 1033. obori] *c:* obara.

o kuk li se ne razbije
u tisuću mrva i dila:
(str. 59.) o bogovi prostićete,
ja vjerovat neću odi.
da se pravda sad nahodi
usred vaše strane svete.

SKUP:

„Stvar je liepa i kreposna
„čovjek, mučat ki umije.
„kad velika i jakosna
„rasrđba ga pridobije.
„Zavazda se jednom pusti
„kami iz ruká, rieč iz usti!

PELINKO:

„Pod pristoljem božiem stoji
„goru pravda neockvrńena,
„i ako kadgod kasna i liena
„hrlo stupit ne nastoji.
„koliko se tiša diže,
„vrla i preča toli stiže.

GLASNIK:

Ako jezik izvan sebe
sad govori bez razloga,
gńiv i milos (ah jaoh) mnoga
opravi me, Bože, u tebe!

(str. 60.) BISERKO:

Kî pravedan gńiv te jada
i razgara ļuto odviše?
Č"ja li milos ganu sada
srce tvoje, da uzdiše?

GLASNIK:

Jedna liepa djevojčica,
od kê, ne znam, zora bila

1040. o kuk li] *a. b. c. izd. 1633:* od kuk li: *ispravļeno sa zagr.* 1046. kreposna] *b:* krieposna. 1052. pristoljem] *c:* pristoļem. 1055. hrlo] *b:* krlo. 1056. tiša] *izd. 1633:* „tiſcia". 1057. vrla] *c:* vrla. 1062. gńiv te] *c:* gńev ti. 1063. i razgara ļuto] *c:* bez razloga ļuta. 1064. č"ja] *c:* ka.

je li ikada objavila
u istoku draža lica,
ostavljena jad svoj vika,
(jaoh) izdana tužno pače,
odiljenje hudo plače
od nevjerna ljubovnika,
ter gorućieh sred uzdaha
tako slatke tužbe čini
za jedrima po pučini,
kojieh nosi sila plaha.
da ja ne znam (jaoh) za milos,
kô se vjetar ne ustavi,
kô li natrag tamne plavi
ne zanie opet morska silos;
(str. 61.) ali sunce kô ne skrije
u zapad se vjekoviti
za strašivu ne viditi
zgodu, kojoj slike nije?

PELINKO:

Umrla ufanja poprav su laživa,
sumńa i strah, viđu ja, istin se odkriva.
Da kako, htjej mi rit, mogoše bez buke
tolike plavi izit ujedno iz luke.

GLASNIK:

Ne da trubljam glasa dati,
nu mučeća svîm zlamenja
stavi od svoga odjeljenja
tad himbenik domišljati.

PELINKO:

„Privarit jednoga, kî se uzda, lasno je;
„nu plata od Boga svakomu svâ doje.

BISERKO:

Da-nu tužna, gdi nesreće
odsvud je su tako stisli.

1072. odiljenje] *c. b:* odjeljenje. 1073. ljubovnika] *b:* ljubavnika. 1081. zanie] *izdańe 1633.* i *a:* ‚saghne', *b:* ‚sagne'; *c:* zanie. 1086. ufanja] *c. b:* ufańa. 1088. htjej] *c:* ktjej. 1091. zlamenja] *c:* zlameńa. 1092. odjeljenja] *c:* odjeleńa. 1093. himbenik] *b:* kimbenik. 1097. svud je su] *c:* svudi su.

jaoh, što čini. jaoh, što misli,
u što se uzda sada veće?
(str. 62.) Ah, sve nam, što vidi. i sve, što sliša ti,
moļu te, sad slidi podpuno kazati.

GLASNIK:

Na onomu golom kuku,
s koga općim odizgora
prostirući s trstim ruku
varat ribe ukraj mora,
ne prje vele. neg s istoči
zorni zraci dan ukažu,
otvorene držah oči,
pomno činah mrežam stražu:
ali eto meni objavi
u jedihni hip se tade.
od visocich gdi se plavi
jedra driše. sidra vade.
Premda od kraja nadaleče
strjeļaicu bjehu od luka,
kad me ļuto (jaoh) posieče
glas nevoļne pun jauka:
ko'i bi tako tužan čuti
i tolike pun žalosti,
(str. 63.) da mi sva se krv u puti
smrznu i sledi od milosti.
Obraćam se i po žalu
vidim hodit djevojčicu,
(jaoh) od truda veće palu,
plačnu u zgledu. blidu u licu.
Ah. od koga bješe jada
mekahnijem ńe stupajim
oštro i tvrdo stieńe tada
pomorskijem blizu krajim!
Od bolesti oblak kī li
smrknut sasma, smeten svime
ńe prilike zrak premili
pokrivaše u toj brime!

1106. prje] *izd. 1633:* prije *c:* prie. 1109. pomno] *b. c:* pomńo. 1110. meni] *c:* nam. 1113. drišej *c:* drieše. 1115. strjeļaicu] *c:* strjelicicu: bjehu] *b:* bjeku. 1123. hodit] *b:* kodit.

Hoja, Lero, Dolerije,
na kletvu vas zovem doli,
da vidjeńa nigda prije
čo'ek ne zgleda tužna toli.
U vlas vjetra raspustila
bješe zlatni pram niz pleći.
(str. 64.) a oči plačne obratila
k moru hrlo sved trčeći.
jaoh, a ruke prostiraše.
pobjeguće one plavi
jeda tužna, kô mogaše,
da zagrli, da ustavi,
koje gluhe na ńe tužbu
valovitoj po pučini
plaha vjetra naglu družbu
dostizahu u brzini.

BISERKO:

Ah mladice, odasvudi
kû nemila sreća tira,
poprav ti te udes hudi
doni na kraj naš ovdira.

GLASNIK:

Nu tekući kako doje,
gdi pržinu more plače.
od hrline plahe svoje
tiek uzpreže, stup uzmače,
tere glasom tužnim kliče
vapijući u žalosti:
(str. 65.) „Obrati se, nevjerniče.
„jaoh, k izdanoj môj mladosti!
„Jaoh, kî grieh te moj odnosi!
„Obrati se, ah, obrati!
„Vid, nevjeran koliko si,
jaoh, jesam li ja vjerna ti!"
Kô dovrši govor ovi,
u more se sva zapazi

1137. čo'ek] *rukopisi i izd.:* čovjek. 1142. prostiraše] *izd. 1633:* ‚proſtiraſce'. 1143. pobjeguće] *c:* put bjeguće. 1146. gluhe] *b:* gluke. 1152. poprav ti te] *c:* po pravi te. 1153. doni] *c:* goni. 1156. hrline plahe] *b:* krline plake. 1158. tužnim] *b:* tužniem. 1165. ja vjerna ti] *c:* nevjerna ti.

veleć plačuć: „O valovi.
„iz vas li su moći porazi?
„Ah, valovi, sasma vi ste
„nemilosni meni sada,
„što mi stupaj ustaviste,
„da ne tonem prešno mlada.
„Ne ustavljate misao priku:
„kad mi živoj nije moći,
„k nemilosnom izdajniku
„neka mrtva budem poći.
„Što ste živoj zabranili,
„da toj mrtvoj dopustite:
(str. 66.) „da me vidi moj nemili,
„vodite me (jaoh) vodite!
„Da me vidi, da me pozna
„razkinutu na sto dila,
„ah, ljubavi mâ žalosna,
„ovo li si zaslužila?"
Prista i opet tiek priuze,
što hrlije može i plaše,
i nesviesna u vodu se
naglo veće sunivaše,
kad joj, kô bi nebu ugodno,
prispje u pomoć ribâr ćeta,
iz valova kî slobodno
izeše ju na žô opeta.
Tu umorna i utrudena
uzdišući sved na čase,
kô snieg biela i studena
snagu izgubi, (jaoh) skonča se.

BISERKO:

Tužne zgode, ah žalosti!
Ah privari vrle i prike!
(str. 67.) jaoh, dostojne od milosti
i od grozna plača uvike!
Da što paka slidi veće
od tolike, vaj, nevolje.

1174. ustavlja'te] *izd. 1633:* uztavlja'te, *c:* ustavja'te. 1175. nije] *c:* nie. 1193. izeše ju] *c:* izniše je. 1198. zgode] *izd. 1633:* .fgode'.

od tolike hude sreće,
kā nas pored s tobom koḷe?

GLASNIK:

U naručja milostiva
od pr'jateḷa onih tada
veće mrtva negli živa
zamalo se spusti mlada,
pak opeta plakat uze.
i toliku slas uzroči
ljevajući grozne suze
iz onezieh liepieh oči,
da nesamo srca i duše
omekšaće, nu bi rekô
stieńa, u moru kā se duše,
kami, od ḷuti kî se osjekô.
Podniet veće ne bi meni,
u žalosnoj gledat zgodi
(str. 68.) oni ures božanstveni;
tiem obratih stupaj odi.

SKUP:

Nevoḷna ti mož se riti,
o mladice liepa i mila,
sred razkošna kojoj krila
stril svoj toli jadoviti
stavḷa uredba prika i huda.
Ah, u ovoj sad pustini
koji život biće tebi?
Bez ufanja tužna u sebi
što da misli, što da čini
nepokojna mlados tvoja?
Ako od tebe goru uzljesti,
k višńim miloṣ ne uzbude,
ne može se znat, kô hude
svršiti će (jaoh) bolesti,
i tolici raspi tvoji.

1208. negli] *c:* nego. 1212. suze] *izd. 1633:* .ſuſe'. 1215. nu bi] *c:* ne bi. 1219. zgodi] *izd. 1633:* .ſgoddi'. 1222. *c:* nevoḷna se može riti. 1224. razkošna] *a:* raskošna. 1226. huda] *b:* kuda. 1227. pustini] *c:* pustińi. 1229. bez] *izd. 1633:* .bes'; ufanja] *c:* ufańa. 1232. goru] *c:* gore. 1234. hude] *b:* kude. 1235. svršiti] *izd. 1633:* .svarſciti'.

ARIJADNA:

Ah jaoh, ako sred svitlosti
vedrih kraļa slave i dike
zamerne su i velike
(str. 69.) varke, izdajstva, himbenosti,
naš je život čestit svime.
Ovi otoci sva su naša
mila rados, gdi nam časi
lete mirni, ļubki i drazi;
ni nas smeta, ni poraža
vruće ufanje, strah ledeni.

GLASNIK:

Ako me oči ne varaju,
ovo svietle djevojčice!
Ah, kō tiho stupa u vaju,
žalosno ti ne je lice.

ARIJADNA, KORALKA I SKUP RIBARÀ.

ARIJADNA:

Ne ustavļa'te, ne držite,
komu veće nī živiti,
umrit, umrit (jaoh) pustite,
pustite me (jaoh) umriti!
(str. 70.) Ter ko će u ovoj hudoj česti
razgovor mi kī donieti?
U ovoj ļutoj, vaj, bolesti
pustite me (jaoh) umrieti!

SKUP:

„Zaman ište i nastoji
„svies umŕla, ļudeki jezik.
„da razgovor poda i lik,
„gdi bez svrhe zlo se goji.

ARIJADNA:

O Tezeo, moj Tezeo,
moj, er moj si (jaoh) svakako,

1240. himbenosti] *b:* kimbenosti. 1246. ufanje] *c:* ufaće. 1248. ovo] *zagr.:* evo. 1249. tiho] *b:* tiko. 1252. nī] *c. b:* nie. 1253. umrit — umrit] *c:* umriet — umriet. 1254. umriti] *b:* umrieti. 1255. hudoj] *b:* kudoj. 1260. ļudeki] *b:* ļudski: *c:* ļuski. 1262. bez] *izd. 1633:* ‚bes'. 1264. moj si] *izd. 1633:* ‚moiſi'.

zasve očima mojim tako
svitlos dragu da si uzeo,
obrati se, moj životu,
obrati se (ah jaoh Bože!),
da tvoj pogled vidjet može
ńekad rajsku tvū ljepotu,
onu, cića slatke tvoje
i jedine (jaoh) ļubavi
rodno mjesto kā ostavi
i kraļevstvo slavno svoje,
(str. 71.) i kā mrtva s gorka vaja
još jestojska zvieri ohole
ostaviće kosti gole
na pržinah segaj kraja.
Ah, mā žeļo nemilosna,
(jaoh, o Bože!) da ti 'e znati,
kô se muči i što pati
Arijadna tvā žalosna:
bržek, bržek s mojih zala
tu bi milos oćutio,
da bi kajan obratio
jedra još put ovih žala.
Nu s vjetricim blazim milim
ti sad čestit brodiš more,
a ja tužna svak čas gore
bez ufanja ovdi cvilim;
tebi Atena spravļa u čudih
sprave pune veličine,
a ja puste vrh pržine
pića ostajem zvieri hudih;
(str. 72.) tebe rodjaka oba tvoja
veseli će 'zagrliti,
a vas veće ja viditi
neću, ćaćko, majko moja!

SKUP:

Ah, srce mi sve se ciepa,
na nevoļnu svrhu koju

1265. mojim] *c:* tviem. 1266. uzeo] *izd. 1633:* ‚ufeo'. 1271. cića] *c:* cieća. 1274. kraļevstvo] *a:* kraļestvo. 1276. zvieri] *izd. 1633:* ‚fvieri', *a:* zviere. 1278. pržinah] *b:* pržinak. 1284. tu] *c:* tad. 1286. ovih] *c:* ovieh. 1290. bez] *izd. 1633:* ‚bes'. 1300. svrhu] *b:* svrku.

vidim letjet mlados tvoju,
o nesrećna, koli liepa!

ARIJADNA:

Neharniče, gdi je vira,
gdi su kletve, kē činaše,
da bez mene ne mogaše
čas pokoja nać ni mira?
Ove li su (jaoh) nevole,
načini oni, s kim obeća,
da ću sjesti svjetla i veća
mojih starih na pristole?
Ovo li su krune jasne,
s kojim resiš prame moje:
šibika li svitla ovo je,
kū kralice nose oblasne?
(str. 73.) Kamenja ovo bez procjene
i zlata su privelika,
ostavit me, da zvir prika
svoj na meni glad iždene?
Ah Tezeo, moj Tezeo,
skončat li ćeš u nemiru
onu, kū si ti na viru
iz rodnoga mjesta izveo?
Ah žuđeni moj pokoju,
ah životu moj izbrani,
podniet li ćeš, da zamani
plaćuć pitam pomoć tvoju?
Ah sve dobro mē pod nebi,
braće, ter ćeš ti pustiti
Arijadnu tužnu umriti,
slavu i život kā da tebi?

SKUP:

Tolika ju bolest kosi,
da ne pozna puna jada,
er ujedno s molbam sada
uzdahe joj vjetar nosi.

1303. neharniče] *b:* nekarniče. 1305. bez] *izd. 1633:* ,bes'. 1308. načini] *c:* način. 1313. svitla] *c:* svietla. 1315. kamenja] *c:* kameńa; bez] *izd. 1633:* ,bes'. 1334. uzdahe] *b:* uzdake.

(str. 74.) ARIJADNA:

Ah, nesamo odgovora
na mê tužbe da ne daje,
ma se gluši kaže da je
od kamenja ļutih gora.
Silni vjetri, vihri plasi,
sred valova i treskova
vaš ga urnebes dno valova
tisni, uduši i porazi;
strašnih riba jata vrla,
hrlim plovom doletite,
tielom hudim da punite
jazovitih ponor grla.
Ah, kā nesvies tužna ovo je,
kuda srnem s biesom hudim,
jaoh, što pitam, jaoh, što žudim,
kê su ovo rieči moje?
O Tezeo, moj Tezeo,
moj, er moj si (jaoh) svakako,
zasve očima mojim tako
svjetlos dragu da si uzeo,
(str. 75.) niesam, niesam (jaoh) ja ono,
jaoh, ja ono niesam bila,
kā sam gńivna izustila
govorenje usiono;
govoril' je mukâ ,prika,
govoril' je boles mnoga:
bi jezika govor moga,
ne srdačca (jaoh) dovika.

SKUP:

Ah, ovo je ļubav prava,
neka svit ju s čudom pazi:
nevoļa te čim porazi,
ah, ljepoto prigizdava,
ne um'ješ se rasrditi
ni s osvetom zla prositi.

1343. strašnih] *b:* strašnich. 1345. hudim] *b:* kudim. 1353. mojim] *a:* mojima. 1358. govorenje] *c:* govoreńe. 1359. govoril'] *c:* govorila. 1360. govoril'] *c:* govorila. 1362. srdaćca] *c:* srdašca.

ARIJADNA:

Ah, nevoļna još li dajem
mjesto ufanju izdanomu,
ļuven ogań ter u momu
sreu ugasit još ne hajem?
Narugana nepokojni
život vodim još ovuda?
(str. 76.) Gorim? Ne, ne, smrti huda,
ti plam ugas' nedostojni!
Dragi ćaćko, majko mila,
dvori svietli carstva moga,
gdi od zlata pričistoga
koliepku sam ja imila;
sluge spravne mojoj želi,
dvorkińice verne meni,
o rodjaci mo'i ļubļeni,
o ugodni prijateļi,
pogledajte, gdi sam mlada
dovedena s hude sreće,
ter za milos moje smeće,
proplačite sa mnom sada!
Pogledajte, od kolika
uzrok mi je (jaoh) nemira
moja ļubav, moja vira
i druzijeh privar prika.
Ah, ovaku platu stiže,
svoj ovako život gubi,
(str. 77.) tko dragoga sasma ļubi,
tko vjeruje (jaoh) saviše.

KORAĻKA:

Od hrabrena i slobodna
srca, ko'e smrt pogrđuje,
rieči uzmnožne svies mā čuje,
o kraļevska kćerce ugodna!

1370. ufanju] *c:* ufańu; izdanomu] *c:* gizdavomu. 1372. hajem] *b:* kajem. 1380. koliepku] *b:* kolievku. 1382. verne] *c:* vjerne. 1383. ļubļeni] *c:* ļubjeni. 1385. pogledajte] *c. b:* pogleda'te; gdi] *b:* di. 1389. pogledajte] *c. b:* pogleda'te. 1392. druzijeh] *c:* druzieh. 1394. ovako] *izd. 1633 a:* ovake.

Ali svietla mā gospoje,
još oruža' odasvudi
uredbenoj proć osudi
ponosite voļe tvoje!
Ter viđ, blaga i pokojna
prikoj smrti poć u krilo,
od kraļice je li dilo
i odluka toj dostojna?

ARIJADNA:

Svietla sam se ja rodila,
krunom pram se moj resio,
i liep život moj jes bio,
čim nebesa jesu htila.
Skončaju me sad nemiri,
trudi, jadi, tuge i smeće;
(str. 78.) jaoh, da umrem, brieme 'e veće,
na moju se voļu smiri.

KORAĻKA:

Kā se vrti buka ovo,
povjetarcem ter se ukaza
od vapajâ i od glasâ
žamor smeten? Što je novo?
Čuj, gdi se je množ sastala
bojnich trubaļ spjevat milo,
čuj, kako je sve zamnilo
od bubańa i od svirala.
Razveseli svietlo lice!
Na žô, na žô, djevojčice!
Od česa se bojiš veće?
Što ckniš? Ovo tvoje sreće!
Evo Tezea, evo tvoga
vjerenika ļubļenoga!
K ńemu milo što ne slaziš?
Jaoh, što činiš? Jaoh, što paziš?

ARIJADNA:

Hodim, živem, mrem, bjesnujem:
tašta li sam sjen na sviti?

1401. gospoje] *c:* gospođe. 1407. od] fec'. 1430. ļubļenoga] *c:* ļubjenoga. *c:* o. 1421. gdi se je] *izd. 1633:* .gdi-

(str. 79.) Što, jaoh, imam učiniti?
Što da sada ja vjerujem?

KORAĻKA:

Jur bojazan svaku otira',
ter se onamo sad zapazi,
otkuda se najprije oglasi
vapaj, glasnik tvoga mira.
Ne vidi li, mā gospoje,
veće ures tvoj gizdavi,
da 'e sva luka puna plavi,
kê svud po ńoj redom stoje?

ARIJADNA:

Ali ko mi do istine
može riti, plavi one
da su zaisto Tezeove,
a ničije veće ine?
Ah, ufanje nepravedno,
još li vriežit misliš sade
mê boljezni, moje jade
u nemiru zlom neredno?
Ah, žalosna i skončana,
živjela si tužna odveće:
(str. 80.) umri, umri, Arijana,
jaoh, ne išti druge sreće!

KORAĻKA:

Ko za život svoj ne haje,
smrt sveđ nađe, kad ju ište.
najpokoće 'e utočište,
komu ufanja ne ostaje.
Nu od tvojih trudnih zala
možebiti nī daleče
žeļna svrha; brieme utječe,
ah, molim te, dod' do žala.
Pogrditi nemoj, mila,
moga svjeta razgovorna,

1441. vidi] *c*: vidje: gospoje] *c*: gospođe. 1447. zaisto] *izd. 1633*: ſaiſto. 1449. ufanje] *c*: ufańe. 1450. vriežit] *c*: griešit. 1457. haje] *b*: kaje. 1458. ju] *c*: je. 1459. najpokoće je] *c*: napokoće. 1460. ufanja] *c*, *b*: ufańa. 1461. tvojih] *c*: svojih. 1463. svrha] *b*: svrka; utječe] *b*: uteče.

ako sam ti verna i dvorna
gostionica dosad bila.

ARIJADNA:

Ja ću činit, što ti hoćeš:
di ti 'e ugodno, svud me vodi:
strah me, da opet brzo odi
sasma tužna sa mnom doć ćeš.
Tko pogrdi, tko me ostavi
u pustoši, u nescieni,
(str. 81.) da se vraća opet k meni,
da me prima u ljubavi.
ah, mučno je vjerovati.
Jaoh, ufanje tašto to je;
tako lasno misli svoje
ne opće kralji promieńati.

SKUP:

Odkrit će kratak čas od svega istinu,
nu vidjet još danas tvû liepos jedinu,
gdi čestita i uresna
raduje se i veseli,
u sreu mi ńeka veli
misao naročna i udesna.

(str. 82.) SKUP:

Strašivoga vrhu blata,
kud se u pakô brodi tmasni,
na primučan put cieć jata
hudih, vrlih, zlih nakazni
Orfeo, žeļan svê ļubavi,
zatravļeni stupaj stavi.
Ne tri grla neizmerna,
zavievańa ne strašiva,
ne pogleda svîm čemerna
Karontova od sumńiva
djela i trudna vlas imaše
srce ustavit, kê goraše.

1469. hoćeš] *b*: koćeš. 1471. brzo] *izd. 1633*: ,barſo'. 1472. doć ćeš] *izd. 1633. c. b. a*: doćeš. 1478. ufanje] *c*: ufańe. 1481. odkrit] *c. b*: odkriti. 1482. nu] *c*: ner, *koje je drugom rukom ispravļeno*: ter. 1487. strašivoga] *izd. 1633*: ,strafcivoga'. 1494. strašiva] *izd. 1633*: ,strafciva'.

Želnu milos tim izprosi
pod glas slatke svoje lire;
(str. 83.) nu kôm časti da ponosi
čistoća se većma od vire,
negli u tamni pakô siti,
za na bio dan dragu izniti?
I ovim se samo slavi
ženska kripos: cieć lieposti
tim ne muča, nego stavi
sunčanijeh vrh svjetlosti
jur Ļubmira sred nebesâ
grčka pjesan puna uresa.
Ah Ļubavi, vlas tvâ sada
ako oni isti luk napina,
ako s misli, kâ mnom vlada,
kaže mi se kâ istina,
bićeš slavna: ah, vesco
vrati se opet k nam Tezeo.

(str. 84.) ĆIŃENJE PETO.

GLASNIK I SKUP RIBARÂ.

GLASNIK:

Prospi perja zlatnih krila,
ciepa' oblake, o Ļubavi,
od veselja slatka i mila
ter se glasnik ti objavi!
Ti u jezik tvoj najdraži
u razbludi i milosti
tvoje dike, ńih radosti
svemu svietu sada kaži!
Višńe slave i veselja
bez načina i bez reda
čo'ek umrli da spovieda,
huda 'e misao, prieka 'e želja.

(str. 85.) SKUP:

O gizdavi naš Radmile
slatko čtimo svikolici

1499. izprosi] *izd. 1633:* ıſproſi'. 1500. slatke] *c:* sladke. 1508. sunčanijeh vrh] *izd. 1633:* ‚suncianijeh vark'. *Iza* 1516. *c:* At peti. Šena prva., *a:* skazanje prvo. 1520. objavi] *izd. 1633:* ‚obijavi'. 1525. višńe] *izd. 1633:* ‚viſegne'. 1527. čo'ek] *c:* čovjek. 1528. misao] *c:* misô. 1529. naš] *izd. 1633:* ‚naſc'.

u veseloj tvôj prilici
glase drage, ljubke i mile.
Eto veće svrha dođe
gorcim tužbam, punim smeće;
dođe, dođe svrha veće
plaču liepe svîm gospođe.

GLASNIK:

Ah, kê danas ljubovnike
druži Ljubav puna uresa,
rec'te, o zviezde, o nebesa,
i ti, o svietla daña zrako:
vidjeste li vi uvike
vrteći se uokoli
gorjet u ogńû liepu toli
dva srdačca liepa ovako?

SKUP:

Eto se opet ńoj povrati.
eto misao svû promieni:
poprav ti se, o ljuveni
Bože, moguć možeš zvati.
(str. 86.) Slatkoj dragoj svôj lieposti
da Tezeo sada doje,
dvorno i slavno djelo to je
nedobitne tvê kreposti.

GLASNIK:

O mâ družbo draga i mila,
Tezeo ono bio nije,
kî na luci malo prije
sagnu i skupi jedra bila;
ljepši, draži i gizdavi
drugi je uzrok ńe ljubavi.
Puna slatke svîm požude
drugoga je ljubovnika,
drugoga je vjerenika
na radosti, na razblude

1539. zviezde] *izd. 1633:* ‚ſvieſde'; o nebesa] *c:* od nebesa. 1541. vike] *c:* vieke. 1545. srdačca] *c:* srdašca. 1548. zvati] *izd. 1633:* ‚ſvati'. 1552. kreposti] *c:* kriposti. 1554. Tezeo] *izd. 1633:* ‚Teſeo'; nije] *c:* nie. 1555. prije] *c:* prie.

sva pokojna, sva vesela
u raskošno krilo uzela.

SKUP:

Ter je itko drugi mogô
ńe jad ļuti samiriti?
Ah, toliko čudo mnogo
kako prode, htjej nam riti.

(str. 87.) GLASNIK:

Bako, koga slava i dika
u sto imena svud se glasi,
Bako, u istoku kî porazi
množ nakaznî, množ silnikâ,
ah, čestita djevojčice,
tako gori š ńe ļubavi
da s pogleda, kî ga stravi,
čas ne smeće rajsko lice.
Nu ne mańu i ona silu
ćuti od ogńa sva blažena,
sred pozora tei ļubļena
drži od očî zraku milu.
Ah, od očî s česti prike
neizmernich puna zala,
proz kojich je (jaoh) ljevala
malo prije suzâ rike.

SKUP:

Ah, ļuveno providjenje,
ah, pomoći, mila čuti:
staró ogńeno svô gorjenje
novim plamom podunuti!

(str. 88.) Da-nu još nam sad objavi,
kô dođe ovdi, i kô spravna
bi prem tako vlas ļubavi
za užeći srca slavna?

GLASNIK:

Da od tisuću svije pômâ
i od tisuću lovorikâ

1563. *u rkp. c:* 1564. 1564. *u rkp. c:* 1563. 1568. htjej] *c:* ktjej. 1569. Bako] *izd. 1633:* Bacco (tako i 1571.); slava i] *c:* slavna. 1579. pozora] *c:* prozora. 1584. suzâ] *izd. 1633:* ſuſa. 1585 providjenje] *c:* providjeńe. 1586. ćuti] *zagr.:* ćuti. 1593. svije] *c:* svie.

vienac slavan do vik vika
sred vedroga svoga doma,
brodijaše siće vale
stare Tebe svietla glava
indiotskich od država
liep dobitnik i pun slave.
Ali od vjetar plasih sila
goneći mu brze plavi
obrnu mu i upravi
na kraj ovi jedra bila.

SKUP:

O vjetri milosni, ah dali ganu vas
kroz plač svoj žalosni od tužba liepich glas?

GLASNIK:

Kad on s plavi, na kój staše,
side i ugleda liepos milu,
(str. 89.) bez ufanja kā u cvilu
žel̨no i tužno uzdisaše,
ponositoj u blažini
taj čas stupaj k ńoj obrati,
i videć ju skončavati
plačem ures drag jedini,
i videć ju (ah jaoh koja
odkri mu se žalos tada),
gdi se rajska lipos s jada
topi u suzah bez pokoja,
u svjetlosti ucviļene
liepa i draga lica onoga
od pogleda neumrloga
uprie zrake božanstvene,
i milinam veće blazim
stravl̨en s rajske ńe lieposti,
pun razblude i milosti
reče ovako glasom drazim:
„Ah, što vidim? Jaoh, koja je
„od božica liepich s nebi

1599. indiotskich] *c. zagr.:* indioskich. 1600. slave] *c:* hvale. 1601. plasih] *c:* plasich. 1606. kroz] *izd. 1633:* kros. 1609. ufanja] *b. c:* ufańa. 1611. blažini] *c:* blazini. 1613. videć ju] *izd. 1633:* ,videchiju. 1618. bez] *izd. 1633:* ,bes. 1620. liepa] *c:* lipa. 1623. milinam] *c:* milima. 1624. lieposti] *c:* liposti. 1626. glasom drazim] *c:* drazim glasim.

(str. 90.) „uzdisati plačna u sebi
„sad ńa ove sišla kraje?
„Ah, što čini, što uzroči,
„kê su vlasti toj nemile,
„da u suzah groznih cvile
„ovolike drage oči?
„Kā je uredba huda odveće
„naripila toli priko,
„liepos draga ovoliko
„da sad gine s gorske smeće?"
„Jaoh, nesamo vidiš odi
„stvar umrlu na očiju,
„da-nu," kliče, „najtužniju,
„među umrlim koja hodi."
I kako ovo odgovori,
veokom oči otirući
podrie uzdah (jaoh) gorući,
da prosuzi nebo gori.
Paka poče spoviedati,
Tezea sliedeć nevjernoga
(str. 91.) iz kraļevstva rodna svoga
bjegnć stupaj kô obrati.
I tač slatka i milosna
bi u skazanju rieč joj tomu,
da u sreu nebeskomu
novoga ogńa plam se pozna.
Kroz što u glas božanstveni,
višńi porod kīm se objavi,
ove rieči u ļubavi
bog izusti zatravļeni:
„Veće boles svaku otira',
„kā srdačce tvoje smeta,
„ter mlađahna liepa ljeta
„razveseli puna mira!
„Ni uz rajsku tvû ljepotu

1633. groznih] *b*: groznich. 1639. nesamo] *c*: ne znam kô. 1645. prodrie] *c*: prodrich. 1648. Tezea] *izd. 1633*: Teſea'. 1649. kraļevstva] *b. c*: kraļestva. 1652. skazanju] *b. c*: skazańu. 1654. novoga ogńa plam se] *c*: nevoļna ogńa plame. 1655. kroz] *izd. 1633*: ,kros'. 1656. višńi] *b*: višni. 1659. otira'] *c*: odtjera'. 1660. srdaćce] *c*: srdašce. 1663. ni] *c*: nu; ljepotu] *c*: lipotu. 1664. mogō] *c*: mogoh: rieti] *c*: riti.

„dostojan se mogô rieti
„čo'ek umrli, kî na svieti
„u umrlom sto'i životu.
„Neumrli sin s nebesâ
„neumrloga Boga gori,
(str. 92.) „tebe ljubi, tebe dvori,
„verna 'e sluga tvoga uresa."
Na glas ovi sladak toli
gorućijeh od besjeda
sramna umuča, draga zgleda
srnu svjetlos zemļi doli,
tere ļepšiem rumenilom
neg je cvietak od ružice
slatko uresi drago lice
sva razbludom sjajuć milom.

SKUP:

O dvorno odveće mučanje u sebi,
koli već mučeće, toliko draže bi.

GLASNIK:

Nu od Boga, kî se diči
sved veseljem vrhu svega,
od govora mučećega
razumjene biše riči.
Tim ruku onu, kā 'e po svemu
svitu dobitna i smiona,
on da nagu ńoj, a ona
s rukom bielom srce ńemu.

(str. 93.) SKUP:

O lieposti svîm čestita,
o lieposti nebu mila,
ļudeka svies te pogrdila
u mladahna tvoja lita,
slatko i drago da te primi
Bog veseo nada svimi.

1665. čo'ek] *c:* čovjek; svieti] *c:* sviti. 1670. verna] *c:* vjerna. 1672. gorućijeh] *b. c:* gorućieh. 1673. zgleda] *izd. 1633:* ſgleda'. 1678. sjajuć] *b. c:* sjauć. 1679. mučanje] *c:* mučaňe. 1682. veseljem] *c:* veselim. 1683. od govora] *zagr.:* odgovora. 1684. biše] *c:* bješe. 1691. ļudeka] *b:* ļuska; ļudeka svies te] *c:* ļudske sviesti. 1692. ispor. Osman VIII, st. 281; IX. st. 126.

GLASNIK:

Užeže se sińe more,
na pržini plam se objavi,
vidješe se u ļubavi
tad nebesa sva gdi gore.
Nu ustavļena vrhu krila
sred vjetrica tiha i blaga
vidjeno se Ļubav draga
ļudekom zgledu očitila,
tere glasom nebeskijem
iz medenich svojih usti
ove rieči slatke izusti.
kē čuvene biše svijem:
„Gor'te u liepom ogńu momu,
„liepe duše i gizdave,
(str. 94.) „u blaženstvu pune slave,
„gor'te u ogńu ļuvenomu.
„Vaša liepa žeļa izhodi
„od hotjenja višńih zvizda,
„nu što obeća, neka izda
„vlas moguća moja odi.
„Eto vašoj ja lieposti
„u razbludah milo i drago
„sve prosipļem slatko blago
„od neizmerne mē radosti."
Pak vedrinom neba milom
tiho perjem sveđ trepteći
poda oblacim ures veći
pazlatnijem rumenilom.
Povjetarce prosvietli se,
skup se vilâ i božicâ
vrh bisernich kamenica
iz valova morskich ize.

1697. vidješe se| *a:* videći se. 1702. ļudekom| *b:* ļudskom. *c:* ļuskom: zgledu| *izd. 1633:* ‚fgledu'; očitila| *c:* očistila. 1703. nebeskijem| *b:* nebeskieme, *c:* nebeskime. 1704. svojih| *c:* svoich. 1706. svijem| *b:* svieme, *c:* svime. 1711. izhodi| *c:* ishodi. 1712. hotjenja| *c:* hotjeńa: višńih| *c:* višńich. 1713. izda| *b:* i zada. 1715. ljeposti| *c:* liposti. 1716. razbludah| *a:* razbluda. 1717. blago| *c:* i blago. 1722. pazlatnijem| *izd. 1633:* ‚paslatniem', *ostali rkp. i izd.:* pozlatnijem. 1723. povjetarce| *c:* povjetarcem.

Nu čuʼem nebo gdj ʼe zamnilo
na spjevanje drago i milo:
(str. 95.) „Prijateļi, prijateļi,
„evo drazich ļubovnika,
„evo u skladnoj slatkoj želi
„kraļevskijeh vjerenika!“

SKUP BOJNIKÂ, SKUP RIBARÂ, ĻUBAV, ARIJADNA I BAKO.

SKUP BOJNIKÂ:

Prostri tvâ krila
zlatna i mila,
slatkoga pun mira,
bože od pira,
doði veseo,
sveti Imeneo,
Ļubav te zove.
Ļubav te zove,
da drage ove,
razbludno združiti
(str. 96.) budeš na sviti;
stisni u radosti
rajskom kriposti
prislatke veze.
Prislatke veze,
da sjedine se
ovako liepa dva,
združi i uživaʼ
viditi sada
mlada uz mlada
sred mila uresa.
Sred mila uresa
i ti s nebesâ,
sunce, zrak ukaži,
svjetļi i draži,
da ovi dan bili
vedri i mili
ljepši se objavi.

1728. spjevanje] *b. c:* spjevaňe. 1731. skladnoj slatkoj] *c:* slatkoj skladnoj. 1732. kraļevskijeh] *b. c:* kraļeskich. 1733. prostri] *izd. 1633:* ‚proſtriʻ. 1734. zlatna] *c:* slatka. 1742. združiti] *izd. 1633:* ‚ſdruſeitiʻ. 1751. viditi] *c:* vidjeti.

Ljepši se objavi
u dragoj slavi,
(str. 97.) dan, kî se može rit
blažen i čestit,
koga spomena
biće čašćena
milo uvike.

SKUP RIBARÀ:

Od prilike po vedrini
po rajskomu svom pozoru,
kîm nadsiva svietlu zoru,
boga Jova sin istini
odkriva se milo svimi.

LUBAV:

Pogledajte, o bogovi,
zamirite, o umrli,
moje slave, moj stril ovi
i plam, kîm se vas svit prli.

ARIJADNA:

Radujte se môj radosti,
môj radosti, kā nadhodi
svač'ju misao sada odi
u razbludnoj čestitosti.
Ah, ufanje ne ostaje
od većega dobra meni,
(str. 98.) ah, milosni bog Juveni
do sve vieke blažen da je.
Nad žeļami svim inima
srce ono blaženo je,
u pokoju slatkom koje
za razgovor boga ima.

SKUP RIBARÀ:

Ah, blaženi da su uzdasi,
ah, čestiti da su cvili,

1766. čašćena] *c:* častjena. 1767. vike] *c:* vieke. 1768. od] *c:* o. 1769. pozoru] *c:* prozoru. 1776. svit] *b. c:* sviet. 1779. misao] *c:* milos. 1781. ufanje] *b. c:* ufańe. 1784. blažen] *izd. 1633:* blafeen'.

plači srećni, slatci i mili
kîm tolike višńi blazi
pokoje uvik odlučiše.

VENERE IZ MORA, BAKO. ARIJADNA I SKUP BOJNIKÂ I RIBARÂ.

VENERE:

Vjerenice svîm čestita,
uz višńega ļubovnika
slatko uživa' do vik vika
ļubav, kâ nî bremenita.
(str. 99.) Neka u mojoj u radosti
sred pokoja i razblude
vas svit sada gledat bude
blaga dila mê milosti,
da pod vjerom od Ļubavi
srce izdano na sem sviti
višńi umiju povratiti
na veseli život pravi.

JOVE S NEBA, VENERE, ARIJADNA, BAKO I SKUP BOJNIKÂ I RIBARÂ.

JOVE:

Sad po slavah i dobitjih,
po uzdasih i po cvilih,
u pokojih drazih, milih
trajte čase dni čestitih;
više sunca sred nebesâ
pristoļe vas svietlo čeka.
(str. 100.) ah, ugodni meni od vieka
moj porode, pun uresa!

BAKO:

Sred vedrine vječne blage
milo sa mnom sadružena
kušajući, mâ ļuvena,
piću slasti mile i drage,
sved gledati plemenita
svitla liepos tvoja ima

1789. svitla] *c:* svietla. 1791. slatci] *c:* slaci. 1798. radosti] *b. c:* u radosti. 1800. svit] *c:* sviet. 1801. dila] *c:* djela. 1804. umiju] *b. c:* umiru. 1813. moj porode pun] *zagr.:* moji porodi puni.

pod stupajim neumrlima,
hrlo letjet nagla lita.
Medu višńim tuj na nebi
zviezde, kê su najjasnije,
liep će vienac svit najprije
od tvojijeh prama sebi.
Slavna plata, kû uživa
duša, umrle kâ lieposti
cieć nebeske požudnosti
kô stvar taštu pogrdiva.

SVRHA.

1822. višńim] *c:* višńiem. 1823. najjasnije] *b:* najasnije. 1825. tvojijeh] *b:* tvojieh.

PROZERPINA.

rkp. a: Proserpina ¦ Ugrabjena od Plutona. Spjevana po Gosparu Givu Frana Gundulichja ¦ Vlastelinu Dubrovackomu. Ex Libris Fris. Clementis Raicevich Ord. Minor.

rkp. b: Scena Prikascuie ¦ ù ' Dubravi od Sicilie, i ù Paklu. ¦ Proserpina ¦ (bez imena autora, u rkp. Jugosl. akad. I. c. 69. na posljednjem mjestu). Oblik rukopisa 30 × 21 cm.

rkp. c: (Natpis oštećen: sačuvao se samo zaglavak „bijoi obechiano dachie... koliko segnim ù Paklu, to[liko se]gniom na nebesich pribinati, i . . suaka stuar u veseglie svarsci. . .“ Rukopis iz Gajeve biblioteke ima 52 lista u četvrtini (20·5×15 cm.), a sad je u svenć. biblioteci (R. 3177.). Na natpisnoj je strani kasnija ruka pripisala: „Ad Vsu fs Athanasij Parcic Predrij Odis.“

rkp. d: Proserpina ¦ Ugrabgljena od Plutona. Spievana po Gospn Givu Frana Gondole Vlastellinu Dubrovackomu. ¦ U Dubrovniku na 14. Febbrara ¦ G. G. 1795.

Na str. 2. rkpa *d* ima ovaj pjesnički sastavak:

U HVALU GOSPARA ĠIVA FRANA GONDOLE.

PJESAN TOMA STJEPA CHERSA.*

Prozerpina ugrablena
od Plutona, boga od tminâ,
kako suzi ucvilena
sred pustošnich tijeh tmina.

ti si u pjesni hitre i mile,
Gunduliću, sve složio:
od Parnasa bi li vile,
bi li Apolo bolje umio?

Febo od slavne lovorike
čestit ti će vienac sviti,
kî vrh čela po sve vike
tebi će se zeleniti.

* Canzone fatta in età di 13 anni.

Imena, koja ulaze u ovo prikazanje.

1. Pluton.
2. Prozerpina.
3. Čerere.
4. Venere.
5. Dijana.
6. (Palade.)
7. Merkurio.
8. Radamant.
9. Megera. } furije.
10. Tizifone. }
11. Ljubmir.
12. Radmio.
13. Lovorko.
14. Dubravko.
15. Aretuza rijeka.
16. Kor božicâ.
17. Kor vila dubravskijeh.
18. Kor pastirâ.
19. Kor dvoranâ.
20. Kor dvorkinjâ.
21. Kor furijâ.

U rukopisu *b* lica su pobilježena redom, kojim se javljaju u drami, ali taj princip nije strogo proveden, jer se pomiñu ovim redom: 7, 2, 5, 1, 3, 11, 13, 12, 14, 9, 8, 10, 15, 17, 20, 19; osim toga u ńemu se ne pomiñe napose „Palade“, naziv „Kor pastierâ“ pribilježen je uz imena 11, 13, 12, 14; naziv „Kor furijâ od pakla“ uz imena 9, 8, 10., a „Kor božicâ“ ne pomiñe se uopće.

U rukopisu *c* lica, koliko se natpisni list sačuvao, bijahu, čini se, pobilježena istim redom kao u *rkp. b,* samo se u ńemu „Cerere, matti Proserpine“ pomiñe na 9. mjestu.

ČIŃENJE PRVO.

SKAZANJE PRVO.

MERKURIO:

Iz ogńenieh strašnieh jama,
u kieh noć se vječna kaže,
gdi se u smećah hudi praže
gorućega posred plama;
gdje nemilos prieku slavi
rieka od suzâ, kā se ljeva,
gdje na vratieh sveđ zavieva
straža ohola, pas troglavi,
na svjetlos se vratih sada,
bivši podô s višńe odluke
pokoj, gdje su vječne muke,
kraļu, koji tminam vlada.
Ovi srģbom pakļenome
srce oholo svê razgori,
ter odluči, da otvori
boj višńiem bogovome;
a to, podniet ne mogući,
da izvan svieh se on nahodi,
sam neplodne dni ko'i vodi
u ogńenoj svojoj kući;
sam kī ne zna, što je vrime
trajat uz vil dragu svoju,
tere steći u pokoju
ono od oca slatko ime.

Zadržani su natpisi iz rukopisa a, premda, sudeći po izdańu Arijadne od g. 1633. sām Gundulić nije bilježio natpis scenā. U rkp. b i *c*: „Prologh | Merkurio vrachiaiuchise is | Pakla". *Rpk. c. pred tim:* At prvi. šena prva. 3. gdi] *b:* ‚gdie'. *c:* ‚die'; praže] *a:* ‚parsce'; *b. c. zagr.:* praže. 5. gdje] *a:* ‚gdije'. 8. straža ohola] *a:* strasno oholi. *u rkp. a 8. je stih 7., a ovaj je 8.* 10. bivši] *b, c, zagr.:* buduć; gdje] *a:* gdi. 12. *u rukp. a je ovo stih 11., a ovaj je 12.* 13. pakļenome] *c:* ‚paklienome' (tako posvuda). 16. *u rkp. a je oro stih 15., a ovaj je 16.* 19. ko'i] *b, c:* ‚ki'. 20. *u rkp. a je oro stih 19., a ovaj je 20.* 21. što je vrime] *b:* ‚suoie brieme'. 24. ono] *b:* on.

Jur nakazni strašne i hude,
tmasta propas kê sakriva,
kupļahu se pune gńiva,
da se vas sviet smesti bude.
Sestrenice ohole se
staše protiv nebesima,
jedovite zmije kima
mješte prama čelo rese.
Jeďna od ńih, Tizifone
glavńu od srģbe prešno užeže,
na smeću se da poteže
sile tminâ usione;
da se propas strašna otvori,
razvali se' jaz pakļeni,
ter izidu bliede sjeni
gasit sunčju svjetlos gori.
Kada one, kê umrlim
dug i kratak život snuju,
čim tu hudu spravu čuju
s odlukami toli vrlim,
s prosutiema staše vlasim
u priklonstvu ponižene
prid vladaocom mrkle sjene
veleći mu plačniem glasim:
„Sudče uzmnožni vječne noći,
„kraļu od tminâ primogući,
„po kom sharat trag živući
„i satrti viek n'je moći,
„bez uzroka svjet ne gubi!

25. strašne] *a:* staše. 26. propas] *a:* poraz. 28. *u rkp. a je oro stih 27., a ovaj je 28.* 31. kima] *a:* kieme. 32. *u rkp. a ovo je stih 31., a ovaj je 32.* 33. ńih] *c:* ‚ouieh'; Tizifone] *b, c:* ‚Tesifone'. 37. strašna]*b, c:* tmasta. 39. bliede] *c:* blide. 40. gasit] *a:* glasit; sunčju] *b, c, zagr.:* suncu. 43. čim tu] *a:* dočiem. *zagr.:* čiem tu. 45. prosutiema — vlasim] *b, c, zagr.:* prosutieme — vlasom. 46. ponižene] *a:* poniženu. 47. *b, c:* prid (*zagr.:* pred) vladaoca tužne sjene. 48. glasim] *b, c, zagr.:* glasom. 49. sudče uzmnožni] *c, zagr.:* sunce uzmožno. 51. i 52. *Tako je Parić isprario; u rukp. a stoji:*

po kom stvarat trag živući
i z tjerat se viek n'je moći;

u rkp. b st. 52: ‚istierati viekse mochi', *u rkp. c:* ‚istieratse uiekse mochi', *a u zagr.:*

po kom stvarat trag živući
i satriet se viek će moći.

„Čemu 'e sprava strašna ova?
„Što se srčiš? Pita' u Jova.
„i daće se tebi ljubi".
Prid rasrdnom nemilosti
smerna molba jedva odoli;
jedva slomi srce oholi,
da satrenje svietu prosti.
Prešno po me tad poslaše,
kî sam glasnik svieh bogova,
da odlučenja sad ńegova
višńiem reče naponase.
Kad ja dodoh, gdi on sjedi,
strašniem glasom progovori,
a pakleni svi ponori
zamnješe mu na besjedi.
Stresoše se sve državе,
gdi razlicieh stan je muka,
i zareža i zahuka
strašni vratar proz tri glave.
Reče: „O ti, kî bi viku
općen glasnik zemle i nebi,
„čuj rieč moju stavnu u sebi
„i odluku priveliku!
„Hrlo uzleti, Merkurio,
„na visine, Jove gdi je,
„ter mu reci, da mi nije
„s nebom vlasti ugrabio.
„Ako mi si tej svjetlosti
„uzeo dana pribieloga,
„da izgubih, ne cien', s toga
„vik s oružjem hrabrenosti.
„Posred moga kuju dvora
„po naredbi môj treskove,
„a ti oholi ńima Jove
„ogńevito strielaš zgora.
„N'je li dosta tvôj požudi,
„da ja u tminah viek moj vodim,

55. što se srčiš] *b, c:* ‚setote sarci'. 58. smerna] *b, c:* ‚smierna'. 60. satrenje] *b, c, d:* ‚satregnie'. 63. odlućenja] *c:* ‚odlucena'; sad] *c, zagr.:* sva. 64. reče] *b, c, zagr.:* rečem. 65. kad ja] *b, c:* ‚i kad'; gdi] *b, c:* ‚gdie'. 71. i] *c, d:* u. 75. zemle] *c:* ‚semlie'. 82. pribieloga] *c:* pribiloga. 88. ogńevito] *c:* ‚oggnienito'.

„nad mrtviemi da gospodim,
„kieh stat sa mnom grieh osudi;
„nu stavio mene jesi
„gdi su polja plača puna,
„tebe od zviezdâ liepa kruna
„da u veselieh stranah resi?
„Negli zloban ištеš k' tomu.
„što mi vieku nî podniti,
„još ženidbu zabraniti
„svud božanstvu silnu momu?
„Amfitritu vil svû milu
„Neptun grli posred mora;
„sred nebesâ bez prikora
„tvôj Junoni ti si u krilu.
„Al' što velim? Tvā razbluda
„neka bi ona sama bila,
„da božicâ još i vilâ
„ti milovô niesi svuda.
„Tiem sinovâ množ čestita
„tebe resi, jaoh, a mene
„strašni dusi, hude sjene
„sred kraļevstva ogńevita.
„Dali ja sam, kî bez ploda
„sam udove dni mê trajem,
„ni za život moga hajem
„hrabrenoga sviem poroda?
„Ah, viek prikor taj ne sliedi,
„čujte kletvu, kleti u tmini,
„koju Pluton, bog vaš, čini,
„kad ne steče, što odredi:
‚Hridne gore razvaliću
‚svjetlos tminam svu pokrivši,
‚sviet u pakô obrativši,
‚krvi poliv sunčju sviću'".
Ove rieči kad izusti
silna pakla vlas najveća,

92. osudi] *c, zagr.:* dovodi. 93. nu] *b,* ‚nu'. 106. neka] *a:* naka. 112. sred] *a:* sad; ogńevita] *b, c:* ‚oghgnienita'. 115. *c, zagr.:* da. 94. gdi] *b:* ‚gdie'; *c:* ‚die'. moga] *a:* onoga; prikor] *c:* priekor. 122. 96. zloban] *d:* ‚ļobom'. 97. negli] *b, c,* svu] *a:* svie. 124. poliv] *a:* proliv; sun- *zagr.:* nego. 98. nî] *b:* ‚nije'. 100. silnu] čju] *b, c, zagr.:* suncu. *a:* ‚slienu'. 105. al'] *b, c:* ‚ma'. *zagr.:*

učiniše, da obeća
sve mu Jove i dopusti.
Dat mu 'e rekô Prozerpinu
djevojčicu, kâ nahodi
u ovom se mjestu odi,
Čererinu kćer jedinu,
kê zamerna lipos bješe
čas rajskoga slavna kola,
dočim Marta i Apola
ńe drag ures ne užeže.
Er to uzroči, da s nebesâ
mati 'e u strane ove stavi,
da skrovena ńih ljubavi
bude svjetlos ńe uresa.
Ah, kô luda misô ova je,
er se vara taj saviše,
tko, čiem s oči liepos diže,
scieni dignut i s srca je.
Po sebi se liepos kaže,
i u pustoj još planini
svjetle od neba nebo čini,
koli skrovn'je, toli draže.
Pluton smiren nahodi se
(ako u smeći mir bit more)
steć ufajuć liepos zgore,
kâ vidjela pr'je vik nî se.
Nu kâ svjetlos protiv meni
podigla se? Što je novo?
Božice su ńeke ovo
sišle uživat sej zeleni.
Palade je i Dijana;
nu Venere naponase
koga vodi ono uza se?
Prozerpina 'e izabrana.
N'je mi veće govoriti,

131. ovom] *a:* ‚ovemu'. 133. kê] *a:* kâ; zamerna] *a, b:* ‚samierna'. 135. dočim] *a, b:* ‚docim'. 136. *c:* ‚srak gnie suetline uscesce'; *zagr.:* zrak svjetline ńe užeže. 140. svjetlos] *b:* ‚i svietlos'. 141. luda] *a:* lada. 145. liepos] *b:* liepa. *c:* liepo. 150. more] *a:* može. 152. pr'je vik] *c, zagr.:* viek prie. 153. nu] *c:* na. 158 i 159. *a:*

Nu Venere naponase.
tkoga vode ove ulaze (?

161./164. govoriti — prispiti] *c, zagr.:* govoriti — prispjeti; *b:* ‚govorieti — prispieti'.

da ne budu rieči moje
bit čuvene od ńih koje,
ter s tim smeća kā prispiti.
Poć ću skrit se sred dubravâ
pod pastiersku sliku i čine,
neka gledam zgode ine,
kê će iz ovieh izit sprava.

SKAZANJE DRUGO.

VENERE, PROZERPINA. DIJANA, SKUP BOŽIĆÀ I SKUP VILA DUBRAVSKIJEH.

VENERE:

Ljepša i svjetļa u razbludi,
negli ikada, zoro, izljezi,
ter pram, kī ti zlato resi,
po istoku prostri svudi;
prospi rajsko cvitje iz krila,
zoro draga, zoro mila!
Da i mi po ovoj liepoj strani,
kô mladahne vile čine,
pr'je neg s' vedre tej visine
ukaže se zrak sunčani,
izbiramo sred zeleni
cvietak bieli i rumeni;
da pod slatke skladne glase
nam vjenačce tej vijemo,
narèsiti čim budemo
povrh čela ruse vlase,
kê tih vjetrie bludno odveće
niz bio vrat nam sad razmeće.
Pojmo, pojmo, mile moje,
u nov način drag i sladak,
na jutrńi dočiem hladak
šušńet listje počelo je,
veleći nam: ‚Pjesni mile
sprav'te, od neba liepe vile!'

164. prispiti] *c, zagr.*: prispjeti. 165—168. tih stihova nema *rkp. a.* 168. ovieh] *c, zagr.*: viśńih. *Iza 168. rkp. a. ima i* „Palade"; *rkp. a, b, c mjesto* „skup" *ima* „kor"; *nazivi* „skup" *jzet je iz Arijadne. Osim toga u rkp. b iza st. 168. ima bilješka* ‚Suarcha od Prologha'. *a zatim* ‚At Parui = Scena Parua'; *po rkp. c to je tako isto* ‚scena druga'. 169. svjetļa] *c*: ‚suietlia'. 170. izljezi] *b, d*: ‚isgliesi'. 171. pram] *c, zagr.*: plam. 172. prostri] *c, zagr.*: prospi; cvitje] *b, c, d*: ‚zvitie'. 182. vjenačce] *c*: ‚vienaze'.

PROZERPINA:

Kê će pjesni naše biti,
liepa majko od Ļubavi,
jeda pojuć kî gizdavi
cvietak ćemo proslaviti,
lir pribieli i ružicu,
kâ u rumenoni cti nam licu?

VENERE:

Čererina kćerce izbrana,
nut, gdje onamo sred gustine,
čim liposti tvê jedine
sred ovieh se kažu strana,
slavic poje u dubravi,
da taj ti si cvit gizdavi.

PROZERPINA:

Ugodna je hvala svaka,
od hvaļenich kâ izljeze:
što da liepo ne reče se,
koga lipos hvali taka?
Cvit sam gizdav ja rečena,
bivši od tebe pohvaļena.

DIJANA:

O božice, što dosada
pjesni naše slatke ustavļa?
Dočim svaka sebi spravļa
liep vjenačac sred livadâ,
pojmo drago primalitje,
koje plodi travu i cvitje!

SKUP BOŽICÂ:

Zelenim se poļa rese,
zelen cvitjem razlicime,
prolitja je slavno brime,
u veseļu sve čuje se,
uživa ptica i zvir
ļuveni slatki mir.

197. pribieli] *c:* pribili. 199- 204. *u rkp. a. govori ovo Palade.* 202. ovieh] *a:* onieh. 206. hvaļenieh] *c:* ‚hualienieh'; izljeze] *a:* izlazi. 207. da] *a:* od; rečena] *c:* ‚serena'. 210. tebe] *a:* tebi. 212. naše slatke ustavļa] *c, zagr.:* slatke naše ustavļa. 214. liep vjenačac] *b:* ‚liepi Vienciaz'. 215. primalitje] *a:* ‚primalietie'. 216. cvitje] *a:* ‚zvietie'. 217. zelenim] *zagr.:* zeleńu; poļa] *c:* ‚polia'.

VENERE:

Liepe vile od dubravâ,
kîm je razvit pram uresni,
gdi su vaše slatke pjesni,
od kojieh je svudi slava?
Na spjevanja, kâ slišate,
odgovor nam i vi da'te!

SKUP VILÂ:

Kâ ovo svjetlos sad vidi se?
Zemļa u nebo obrati se.
drag ti isteče danak bieli:
veseli se svak, veseli!

VENERE:

Veseli se svak, veseli.
lis na dubu, dub u gori,
tkogod ļubav dragu dvori.
tkogod pokoj slatki želi:
u veseļu, poļa i luzi.
budite nam mili druzi!

SKUP BOŽICÂ:

Veseļe se svudi kaži.
sve se raduj primaļitjem.
trava capti ļjepšiem cvitjem,
cvitje nosi miris dražî!
Svak s dragom ļuvezni
na tance, na pjesni!

SKUP VILÂ:

Tiek svoj rieke ustavļaju.
na pjevanja, kâ slišaju.
duh svaki se zamamļuje,
čim nebeski skup se čuje.

VENERE:

Ļubko svaka sad prinesi
bieli cvietak i rumeni,
da naš svietli pram zlaćeni
liep vjenačac većma uresi,

224. kîm] *a:* kiem. 225. gdi] *b:* gdje, *c:* dje. 226. kojieh] *b:* ‚koih'. 234. dubu] *b, c:* ‚dubiu'; poļa] *c:* ‚polia'. 246. pjevanja] *a, d:* spasenja. 248. skup se] *b, c:* ‚skopos' (Arijadna, st. 31.). 250. bieli] *a:* blidi; i *c:* ‚us'. 251. zlaćeni] *c:* ‚slatieni'. 252. liep vjenaćac] *b:* ‚liepi vienciaz'; većma] *c:* ‚vechie'.

s kiem na igre gorskich vila
poć budemo, družbo mila.

SKUP VILÂ:

Cvitjem taj se ne ponosi,
ko cviet rajski sobom nosi:
božicami liepiem s nebi
gizda od svieta nije triebi.

VENERE:

Rajska lipos, kad uzima
čin vilińi i prilikụ,
kô vil svaka za svû diku
po livadah resit se ima,
neka i ńu po dubravi
pastier sliedi prigizdavi;
ter zatravļen i ustriļen
s prislatkoga ńe pogleda
i požudnich sklad besjeda.
pod svirôku pjet je usiļen,
i plam, kî mu srce gori,
u divjačnoj djeļat kori.

SKUP VILÂ.

Zvizdâ jasnos potamniva
sunčanome prid svjetlosti:
gdi su rajske tej lieposti,
dika umrla tašta biva:
gubi se zemļe ures
pri gizdah od nebes.

VENERE:

Cvitje zene i opada,
noć na bio dan tmasta dode,
svita krasnos časom prode,
stiraju se ljeta mlada;
samo blažen tî se pravi,
u ļubavi ńko boravi;

253. **na igre**] *a:* igre. 255. i 256. taj — tko] *a:* **ta — ka**. 258. svieta] *a:* ‚zvieta'. 260. **vilińi**] *a:* vilińu. 266. s] *nema c*. 267. **sklad besjeda**] *a:* kad s besjedâ. 268. **pjet**] *a:* **pit**. 270. djeļat] *a:* djeļa. *Iza st. 270:* Skup vilâ] *b, c:* ‚Kor bosciza'. 272. prid] *c:* pri. 273. *a:* gine rajske sve lieposti. *b:* ‚gdiesu raiske tei lieposti'. *zagr.:* gdi su rajske te lieposti; tašta] *c:* ‚tacta'. 275. zemļe] *c:* ‚semlie'. 276. gizdah] *a.:* gizdavah. 278. na bio dan] *c* (k. i.), *zagr.:* za danom. 280. stiraju] *c, zagr.:* staraju. 281. tî] *b* ‚tai'.

ere mlados sprva uživa
pak je miran spomenuje
i oni pokoj mislî čuje,
u kojemu mlad pribiva.
Ah, kô budu te ļuvene
pak ugodne uspomene!
Tim, mladice, ber'te slasti
draga cvitja ļuvenoga;
bez uresa er svakoga
neubran će k zemļi opasti,
a vi, kajne, pak zaludu
prokliňati sreću hudu.
Nut božice, druge moje,
koliko su vidjet mile,
čiem su ļubko nakitile
svitle i čiste prame svoje;
nutli paka sred livadâ,
gdi neubrano cvitje opada.

SKUP VILÂ:

Tko riet neće, blažen da je,
ko s ļubavi dni svê traje,
ako oni, koji ļubi,
mlados dragu viek ne gubi?

SKUP BOŽICÂ:

Tu ljepota ima kripos,
da je uresna bez naprave;
nu ako s viencim povrh glave
sad je ovaka rajska lipos:
ljepša je svieh žena
ljepota rešena.

VENERE:

Liepa 'e liepos liepieh vila,
čim se s poniňom narav slavi;
nu i nepomnos većkrat bila
ponuda je od ļubavi;
gizdav ures bez uresa
ljepota je od nebesâ.

285. misli] *b*: ‚s mislim', *c*: ‚mislim', *zagr.*: mišļu. 287. kô budu te] *a*: kô budu tvê, *c*, *zagr.*: kô li su te; te] *b*: ‚tei'. 290. cvitja] *c*: ‚zuita'. 292. k] *nema c*. 294. prokliňati] *c*: proklinate. 295—300. *u rkp. a. govori ove stihove* ‚jedna od vilâ'. 304. viek] *a*: vik. 308. sad je ovaka] *c, zagr.*: sad je ovako. 311.—316. *u rkp. a i ove stihove govori* ‚skup božicâ', *a tako i stihove 317.—324.* 313. bila] *a, b, zagr.*: mila.

DIJANA:

Nu što, jaoh, čuje se, koja je sila ovo,
kā svietom sviem trese, što li će bit novo?
Kā će ova bit sjena, kā sunce prikriva,
ter muńa ogńena kroza ńu sveđ siva?
Već nam stat nī odi; gorućieh vrh kola
iz zemļe izhodi ńeka sjen ohola.
Bježimo! Jaoh, što bi? Od pakla kraļa vlas
Prozerpinu ugrabi između svijeh nas.

SKAZANJE TREĆE.

PPOZERPINA I PLUTON S FURIJAMI.

PROZERPINA:

Tko me ugrabi, jaoh, što ovo je?
Nakazni su strahovite,
ustav'te se, ne bježite,
ne dajte me, druge moje!

PLUTON:

Ne boj se, u vlasti boga si ti sada,
pakļenoj u tmasti moguće kī vlada.

PROZERPINA:

Gdje si, ćaćko, tvê treskove
ostavio sviem nemile,
jaoh, da sada tužne ove
srce jadno ne prostrile?
Zašto nejmaš miļos koju
podat, vajmeh, sad ovako
sviem nesrećnu mlados moju
vrliem sjenam u zli pakô?
Dali od oca ne umoli
ļubav mi se pri tvom sudu,
da sviet dragi brzo toli
ostaviti, jaoh, ne budu?
U čemu sam tebi viku
ja mlađahna sagriešila,
probuditi da toliku
dostojna sam srģbu bila?

317. nu] *a, b:* ma. 318. trese] *d:* ‚tresese'. 319. ova] *c, zagr.:* ovo; pribiva] *zagr.:* prikriva. 320. sveđ] *b:* ‚sueï'. 323. bježimo. jaoh. što bi] *b:* ‚biesemo'; *c, zagr.:* bježmo. što ovo bi? Iza st. 324. u *rkp. b, c* natpis: ‚Scena Druga (*c.* tretja). Odise raspukne semglia. i islasi is Pakla Pluton. i Kor Furia (*c:* ‚s' furiami'). i ugrabe Proserpinu'. 328. druge] *a:* drage. 330. moguće kī] *c, zagr.:* kī moguć sve. 334. jadno] *c:* ‚iadnoi'.

Za čiju ću zlobu poći
djevojčica osuđena,
gdje sred vječne tmaste noći
stan je samo hudich sjena?
Ah, čestite pri mom vaju,
kê su od inich ugrabļene,
er daj te sve uživaju
svjetlosti ove drage općene:
meni svjetlos i sloboda
jednako se tužnoj brani,
osuđenich sred naroda
da u pakļenoj cičim strani.
Grabi mi se s danom bielim
sve poštenje, sva čas moja,
nesrećniją ter se velim
od svich, kê su bez pokoja.
Jaoh, u bitju nevoļnomu
dočim liepo nebo ohodim,
silniku se pakļenomu
robińica plačna vodim.
O cvjetice povrh glave
meni milo za zlo moje,
ostaj pusto! Jaoh, naprave
nesrećnim se ne pristoje.
O majčini svjeti svime
pogrđeni s mê ludosti;
o poznate u nebrime
Venerine zle hitrosti!
Draga majko, majko moja,
majko ploda žalosnoga,
jedihna je kćerca tvoja
ostavļena od svakoga.
Jaoh, jeda i ti za čes hudu,
majko, ime slatko meni,
ostavićeš tvû razbludu
i vas pokoj tvoj ļubļeni?

347. čiju] *a*: koju. 352. ugrabļene] *c*: ‚ugrabliene'. 353. daj] *b*, *c*: ‚da i'. 358. pakļenoj] *a*, *b*: ‚pakglienom'. 360. poštenje] *c*: ‚poctenie'. *d*: ‚posctene'. 367. cvjetice] *b*: ‚zviechize', *zagr.*: cvietjice. 373. poznate] *a*: poznane. 382. ļubļeni] *c*: ‚gliubieni'

Môj pogubi pomoć spravi,
ugrabi me, jaoh, silniku;
uzde ustegni, końe ustavi
zlom gusaru, crnu i priku!
Ugrabi me, majko mila,
strašivomu iz oblasti,
kî u ponor svojich spila,
u vječne me nosi tmasti.

PLUTON:

Morit se razlog nî toliko, liepa mâ,
taštome bojazni i mislim jadnima.
Ustavi tužni glas, ustavi suze i cvil;
neće se, hud poraz da ćuti taka vil:
većiem ćeš gospodit kraļevstvom vas tvoj vik,
dostojan ter ćeš rit da ti sam ļubovnik.
Da bieli dan meni u mrkloj tamnosti
ne svieti, ne scieni, rad tvoje lieposti.
Saturnov sin sam ja, koga vlas bez mire
u zemļi moguća nad sviem se prostire.
Nebesa su meni druga
ļ sviet drugi, sred vesele
gdje svjetlosti veća vele
uživaćeš poļa i luga.
Tuj naraštaj vas čestiti,
kî da na svit viek zlaćeni,
život dragi i ļuveni
odlučio je sved živjeti.
Tuj trava u cvitju sred livad ravnich jes,
kâ u vječnom prolitju kažu drag svoj ures.
Sred ovich livada skup je onieh svieh vila,
kieh lipos ikada na svietu 'e slovila.
Pastieri tuj su svi sa draziem gospođam,
koji su ļubavi ćutili slatki plam.

383. spravi] *a:* pravi. 389. spila] *a:* sila. 390. vječne] *a:* vječno. 392. i] *c, zagr.:* ni. 395. većiem] *c, zagr.:* veće. 396. rit] *c:* riet. 397. u — tamnosti] *nema rkp. a, b, c.* 398. svieti] *zagr.:* svietli; rad — lieposti] *nema rkp. a, b, c.* 401. druga] *a:* draga. 405. naraštaj] *b:* narastaj. 407. dragi] *c, zagr.:* draži. 408. *c, zagr.:* obra u viek svoj živiti; sved] *b:* ‚svuei'. 410. vječnom] *a:* vjernom; kažu] *a:* kaže. 411. je] *nema a.* 412. 'e] nema *c.* 413. draziem] *a:* dragiem; gospođam] *b:* ‚gospoiam'.

Sred inijeh tuj lieposti
jedan dub se još nahodi,
kî se zove od svjetlosti,
pod zlatima tere plodi
sveđ ugible sa sve strane
svo'e zelene jasne grane.
Koji, neka tvoja slava
bude veća svak čas biti,
o razbludo mâ gizdava,
tebi će se posvetiti:
uvieke će tvoj se zvati
taj dub liepi i bogati.
Nu što velim? Sve ištore
povjetarce lako obhodi,
na zemļi se što nahodi,
više česa leži more,
sve će stamnjet svieta ovoga
prid raskošam carstva tvoga.
U krunah kraļevi sniženi odasvud
i puci jošte svi doći će na tvoj sud.
Smrt svaka jednači: prid tobom pored stat
nejak će i jači, ubog će i bogat.
Krive ćeš suditi po voļi po tvojoj,
dobri će imati po tebi drag pokoj.
Smrt s milim životom pod vlas ćeš držati,
tere ćeš rieči tvom sreću i čes vladati.

PROZERPINA:

Dali na moj glas tužbeni
i na ove grozne suze,
jaoh, mlađahnoj nitko meni
nejma milos ni ganu se?
Pokli je ufat, jaoh, kroz cvile
zaman pomoć na mê trude,
pokli nije, tko bi od sile

418.—420. *rkp. a:*
plodom zlatim tere plodi;
sveđ ugible sa sve strane
svoje sjene, jasne grane.
427. nu] *b, c:* ma; sve] *d:* ‚seto'. 432. raskošam] *c:* ‚raskoscom'. 434. na] *c:* pri. 438. imati] *c:* ‚isniti'. 439. držati] *c:* imati. 441. dali] *a:* ali. 445. ‚ufat] *a:* ufati. 447. nije] *c:* ni.

oteo me ove hude:
ostaj s Bogom zrak sunčani,
s Bogom družbo rajskieh vila,
i ti s Bogom, jaoh, ostani,
gdjegodier si, majko mila!

PLUTON:

Veće, vrani końi moji,
hrli stupaj obratite,
gdje pristole moje stoji,
da me opeta postavite.

ČIŃENJE DRUGO.

SKAZANJE PRVO.

LUBMIR, RADMIO, LOVORKO, DUBRAVKO, I SKUP PASTIRÂ.

LUBMIR:

Staviste li se, o pastieri,
(još me svega strah obhodi)
na ovomu mjestu odi
kê se čudo sad zamjeri?
Nu stavio tko da nije se?
Zvir, sred jamâ kā pribiva,
zapańena i strašiva
još se s jamam istiem trese.
Ah, vidjenje sviem nemilo!
(Bog ukloni od zlieh šteta!)
Pomrčala svjetlos svieta
i sve bješe poernilo.
Prvo trešńa silna pride,
ter svom zemlom jako krenu,
u oblaku potamńenu
vječni se ogań paka vide.
Nu što kaže, što li veli
svies mā sade pripadena,

451. *ovo je u rkp. a, b, c stih 452, a oraj je 451.* 455. *ovo je u rkp. a, b, c stih 456, a ovaj je 455. Iza st. 456. u rkp. b:* ‚Odi Pluton odnosi Proserpinu ù Pako | Suarha Paruoga Atta'. *A novo se* ‚činenje' *naznačuje ovako:* ‚At Drughi. Scena Parua. | Kor Pastiera | to ies | Glisubmir, Louorko, Radmio, i Dubrauko'. 463. strašiva] *c:* ‚ciestita'. 468. poernilo] *a, c, zagr.:* potamnilo; potamńenu] *c:* ‚potamnienu'. 472. vide] *c, d:* ‚uidje'. 473. nu] *b, c:* na; kaže] *c, zagr.:* kažem. 474. sade] *c, zagr.:* sada.

hudieh sila, strašnieh sjena
skup ujedno vidjeste li?

LOVORKO:

Tminu, kû spoviedaš,
vidjesmo, druže naš;
nu ostalo, što kaza ovdi nam ti sada,
ne čusmo, nit glasa itko nam spovieda.
Tim sliedi naprieda, ako ti mučno nî,
ti pr'je što ugleda strašivoj u tmini?

LJUBMIR:

Sve ste u tom mogli čuti;
nu za družbi pogoditi,
opeta sam spravan riti,
što me strah je spomenuti.
Prem s istočne bješe strane
sunce odkrilo zrak zlaćeni,
još se ckļaše vrh zeleni
rosa, jutrom koja pane.
Tad izagnô ja bjeh stada
nedaleče mjestu ovomu,
pri kladencu gdje bistromu
vazda zene trava mlada.
Pod svirôku ter bez misli
stojah pjesni tuj pojeći,
odnikud se ne bojeći
vuk da će izit hudi i zli.
Kad eto ti iznenadi
poda mnom se zemļa ustrese,
poplašene ter ove se
rastjeraše po livadi.
Hrlo skočih, ali opeta
eto ti oči mê vidiše,
gdi se iz zemļe van podiže
dim, u kom se ogań smeta.
Za kojijem taj čas paka
kako iz ńeke crne jame

480. *c, zagr.*: ne čusmo ni glasa, ni tko nam spovieda. 482. *a*: kaži nam. što gleda strašivoj u tmini; *c, zagr.*: ti njesto ugleda strašivo u tmini. 483. tom] *c*: tomu. 489. se ckļaše] *c, zagr.*: ctijaše. 491. tad] *zagr.*: kad. 492. ne] *a*: na. 496. pojeći] *a*: pojući. 497. bojeći] *a*: bojući; ter] *zagr.*: tiem. 507. kojijem] *a*: kojim se, *b, c*: ‚kojiem', *zagr.*: kojiem. 508. ńeke] *b*: nike.

ogań velik vrže plame
stisnut tmasta sred oblaka.
iz kojega sjeni grube
čuh gdje buka mukla izlazi,
kako vihri kada plasi
proć ne mogu guste dube.
Čuh, nu jedva još u trudu,
ńešto kō glas ļudcki cvili';
veće htje me strah usilit,
napried gledat da ne budu.
Tiem utekoh pun poraza
k selu pognav stada ureda,
ere bo mi srce ne da
tuj čekati kratka časa.
Ah, nut gleda' stvar veliku,
gdi opet dođoh, — nuti sreće,
na isto mjesto, gdje bjeh veće
odlučio ne doć viku.
K Bogu sada, družbo mila,
da se prostru glasi naši,
ako u tomu zemļi naši
stvar se sluti kā nemila.

LOVORKO:

Ukloni višńa vlas
taj sluta zla od nas.
Pastieri, daj da svi jedino mi sada
molimo s ļubavi toga, kī sve vlada,
da ako bi srǵbe toj ńegove zlamenje
bude imat na puk svoj kēgodi smiljenje.

SKUP:

O višńe kriposti,
kažite vrhu nas

509. velik] *a, d:* goruć. 512. gdje] *c:* dje: mukla] *c:* muka. 516. ļudcki] *c:* ļucki: cvilit] *a:* cvili. 517. *c, zagr.:* veće htje (*c:* ‚ktie') me strah usilit. *a:* veće ti me strah usili. 519. tiem] *c:* tim. 520. pognav] *a, d:* pognah. 522. čekati *c, zagr.:* gledati. 523. ah] *b, c:* ma: *zagr.:* da. 525. isto mjesto] *zagr.:* istom mjestu. 528. naši] *c, zagr.:* vaši. 529. u tomu] *a, d:* tomu. *c:* u temu. 530. se sluti] *zagr.:* sluti se. 531. višńa] *c:* ‚uisena'. 532. sluta] *c:* ‚slata'. *zagr.:* huda. 533. jedino] *a:* sedimo (se dimo?). 534. toga] *b:* ‚tegai'. 536. kogodi] *b:* ‚koiegod'. *c:* ‚koegodi': smiljenje] *c:* ‚smilienie'.

moguću vašu vlas,
ne rasrgbom, neg milosti.
Dostojte se drugdje odnieti
sve zlo, kê se nami prieti.

RADMIO:

Ako mi smo narod oni,
kî sveđ poje vaše slave,
od naših se strana ukloni
prieki nemir s hude sprave.

SKUP:

O višńe kriposti,
kažite vrhu nas
moguću vašu vlas,
ne rasrgbom, neg milosti.
Dostojte se drugdje odnieti
sve zlo, kê se nami prieti.

DUBRAVKO:

Moć se vaša kazat podi
u gradovih oholime,
a priklonu čeḷad ođi,
kâ pastiersko nosi ime.

LJUBMIR:

Sve zle misli jadovite,
kê smo u srcieh mi začeli,
tašte u nas objavite
milostiviem vašiem djeli.

SKUP:

O višńe kriposti,
kažite vrhu nas
moguću vašu vlas,
ne rasrgbom, neg milosti.
Dostojte se drugdje odnieti
sve zlo, kê se nami prieti.

540. rasrgbom] *a:* rasrgbam. 542. kê] *b:* ‚ko' (tako i 552. 566. 584.) 550. rasrgbom] *a:* rasrgbam. 551. drugdje] *c:* drugdi (tako i 565. 583.) 554. gradovih] *c:* gradovieh; oholime] *b:* obilnime. 555. priklonu] *c:* ‚priklogniu', k. i.: priklonu. 558. srcijeh] *zagr.:* srcu. 560. milostiviem vašiem] *a:* milostivieh vašieh. 563. rasrgbom] *a:* rasrgbam. 567. nam] *zagr.:* nas; nebesi] *a:* nebi.

LOVORKO:

Prosvietli nam zgar s nebesi
svjetļe sunçe iz oblaka.

LUBMIR:

Na vedrije bitje izljezi
tmasta sluta sumńa svaka.

LOVORKO:

Molbe usliši. Bože s nebi,
utječemo čiem se k tebi.

DUBRAVKO:

Vrh otara ako tvoga
srebro i zlato n'je nam slati.
naše uboštvo mješte toga
srce ti će prikazati.

RADMIO:

Ne ostavi puka blaga,
kî sve ufanje u te slaga.

SKUP:

O višńe kripǫsti,
kažite vrhu nas
moguću vašu vlas,
ne rasrǵbom, neg milosti.
Dostojte se drugdje odnieti
sve zlo, kê se nami prieti.

SKAZANJE DRUGO.

ČERERE, LOVORKO I SKUP PASTIRÂ.

ČERERE:

Jaoh, gdje tužna niesam bila:
obtukla sam poļa i gore,
ni mi umje riet nitkore,
gdi je moja kćerca mila

568. svjetļe] *a:* ‚svietie', *c:* ‚suietlie'. 569. i 570. *u zagr. govori ovo Radmio.* 569. na vedrije] *a, d:* najvedrije. 570. sluta sumńa svaka] *c, zagr.:* zla ta sumńa svaka. *Iza* 570. *rkp. b, c, i zagr.* „skup" *pjeva svoju:* „o višńe kriposti" *itd.* 572. čiem] *c:* kîm; k] nema *c.* 575. uboštvo] *c:* ‚ubostuo'. Iza 584. *b:* ‚Scena Drugha. Isti, i Cerere', *c:* ‚Odi islasi Cerere Isctuchi kchier, a Pastieri uidieuiu skriuše u dubie'. 585. gdje] *c:* dje. 588. gdi] *c:* di. 589. poljeva] *a:* proljeva.

LOVORKO:

Tko ovo svâ lica suzami poljeva?
Čerere 'e božica, u pogled thžna sva.
Jaoh, dali još tuga i višńiem trud dieli?
Skroveni iz luga slušajmo, što veli.

SKAZANJE TREĆE.

ČERERE (sama):

Jur izgubih, jaoh, ovako
drag razgovor moj jedini,
moju rados, moj istini
pokoj i mê dobro svako.
Gdje si, kćerce mila meni?
Gdje si, slatka mâ ļubavi?
Tvôj nesrećnoj majci objavi,
er te inako nać ne scieni.
Ah, koli se ja blažena
cieć mê liepe zvah ńekada,
toliko sam tužna sada
vrh žalosnich svijeh žena!
Ne zavińah ja na sreći
u'jednoj majci neba i svita,
nego zvah se pričestita
moju kćercu sved videći.
Pače meni zavidješe
na jedinoj môj razbludi
mnoge majke, srećne svudi
u porodich kê se rieše.
O pokoju, o pohvalo,
o majčina diko mila,
ponosita s kê sam bila
dosle, vajmeh, svud nemalo:
sad nevoļo, sad žalosti,
kćerce, tugo majke tvoje.

591. i 592. *nema rkp. a.* Iza 592. *rkp. b, c:* Pastierise sakriu meû dubie. Scena Trechia (*c:* Tretia.) Cerere sama. 592. iz luga] *b:* u lugu. 593. jur] *b, c:* ter. 597. kćerce] *c, d:* chjerze. 598. gdje] *c:* dje. 599. tvôj] *a:* tvojoj. 605. zavidah] *b:* saviah, *c:* sauigiah: na sreći] *c:* nesreći. 608. sved] *a:* svak, *b:* svei. 609. 612. zavidješe — rieše] *b:* sauidisce — rijsce. 611. majke, srećne] *a, d:* srećne majke.

pokli za te danke svoje
jaoh provodim u gorkosti.
Dali, vajmeh, ja sred dvora
samu ostavih tvû lipotu,
neka u zlu sam vik životu
bez svakoga razgovora?
Što ne mislih tužna prije,
kćerce, dušo srca moga,
ere jedna lipos mnoga
vik slobodna sama nije?
Jaoh, od mora, od zemlje li
bi tî gusar priek toliko,
kî, jedihna moja diko,
tebe sa mnom sad razdieli?
Gdje te iskati mogu veće?
Put kê strane upravićeu?
Po kom tragu tužna gdi ću?
Jaoh, tko put mi spovidjeće?
Kad ne vidim, tko će rieti,
gdje se moja kćerca taji,
poć ću tužna, gdje stupaji
i sreća me bude odnieti.
Ah, da bi se tukla ovako
ti, Venere bludna i huda,
za Ljubavim tvojom svuda:
ti mi uzroči mê zlo svako.

SKAZANJE ĆETVRTO.

LJUBMIR LOVORKO, CERERE, SKUP PASTIRÁ I JEKA IŽ GORE.

LJUBMIR:

Veće ona odhodi, a mi se skroveni
tajimo još odi sred ove zeleni?
Izid'mo nadvor svi pastieri opeta,
neka nam objavi, što bitje će smeta.
O, koja zemlji ovoj milosna toli bi,
božice, da plod svoj da se sad po tebi.

620. provodim] *a, d:* provodi. 621. posred] *a:* ja sred'. 636. tko] *c:* ko. 637. kad ne vidim] *a, c, d, zagr.:* pokli ne vim'. 638. kćerca moja] *a, d:* moja kćerca. *Iza* 644. *rkp. a:* Ljubmir. Lovorko. Cerere i kor iznutra. *rkp. b, c:* Scena Cetvarta' *b:* Kor Pastiera, Cerere, i Ecco is Gorre'. *c:* Gliubmir. Lovorko. Kor Pastiera. Cerere i Ecco Is gore') 650. da tebi] *nema a, d.*

kê resi čisti vlas
pšenični zlatni klas:
Čerere uzmnožna, polja ova težana
kojoj su podložna i naša sva hrana,
molimo smerno te, verniem tvojiem kaž',
koje su tuge tvê i smeće, kê imaš?

ČERERE:

Jaoh, jedinna mâ razbluda
otišla je ne znam kuda:
strah me, da je tko nemio
n'je svôj majci ugrabio.
Pastieri, jeda vi un'jete glas mi dat,
gdje ona boravi, da 'e budem poć iskat.

LOVORKO:

Niesmo je vidjeli ni mogli nigdje čut:
božice, ne cvili, neće ti poginut.
Nu kâ 'e moć bila ta, koja ju izvadi
iz dvora bogata, kî joj ti sagradi?
Dostoj se toj nam riet, slobodan tko bi toj,
iz tvoje kuće uzet da smje drag porod tvoj?
O slavna Čerere, kaž' nam toj najprija.

ČERERE:

Bi hitros Venere, ne sila ničija.
Ona bi, koja mi razbludnom rieči svom
diete, jaoh, primami iziti nadvor š ńom.
Ona uzrok bi danas mê smeće sve na svit,
jaoh, tko će dat mi glas, gdje će mâ-kćerca bit?
Pitah ljudi, pitah zvieri,
ptice i ribe, nu zaludu,
jeda tkogod mû razbludu
gdje za milos, vaj, zamjeri:
jaoh, sve gluho ukaza se
na tužbene moje glase.

651. kê] *a, d.:* kôj. 652. zlatni] *a:* slatki. 655. tvojiem] *a, c, d:* .tuojiem'. 656. tvê] *c:* .tei'. 660. svôj] *a:* svojoj. 661. un'jete] *b:* unite. 662. gdje] *c:* dje. 664. nigdje] *c:* nigdir. 665. nu kâ] *c:* .nieka'. 667. dostoj se] *a:* dostojte se; toj nam riet] *a:* to riet nam. 668. tvoje] *a:* svoje; da] *nema a;* izet] *a, d:* uzet. 670. *a rkp. a, d gorori to Lororko.* 671. 672. *tih stihova nema a, d.* 674. gdje] *c:* di. 676: ptice i ribe] *c, zagr.:* ribe, ptice; *b:* ribe i ptice; nu] *b, c:* na. 678. gdje za milos] *a, d:* gdi se milos. 679. jaoh sve gluho] *a, d:* . . . ; jaoh] *b:* nu. 680. na tužbene moje] *a, d:* . . . . . .

O pastieri. pomozite.
još da pitam ove gore,
jeda one odgovore
na mê tužbe jadovite;
jeda nađem mom cviljenju
daj kû milos u kamenju.
O planine drage moje.
na ove tužbe. kê slišate.
daj mi odgovor vi poda'te,
gdi je dobro mê svakoje?

JEKA:

Ko je?

ČERERE:

Ja sam. goro, poslušaj me!
Nu vapiti. jaoh. naprieda
suze brane, plač mi ne da:
odgovor'te vi joj za me!

SKUP:

Čerere je slavna odi.
kā vas pored s nami pita,
možete li znat, čestita
gdi se kćerca ńe nahodi.

JEKA:

Hodi.

ČERERE:

Hodi po ovoj strani. gdi li?
Pitajte opet. moji mili.

SKUP:

Hodi kuda skrovna toli,
da ju same vi vidite.
o planine. objavite.
jeda u vašoj kōj prodoli?

JEKA:

Doli.

681. **pastieri**] *c:* pastiri. 685. cviljenju] *c:* ‚zuilegniu'. 686. daj kû] *c, zagr.:* koju. 689. **poda'te**] *a:* podajte. 693. jaoh] *c. zagr.:* već. 695. odgovor'te] *a, b, c:* odgovorite; vi joj za me] *b, c:* ‚vij same'. 697. s nami] *a, d:* sa mnom. 706. jeda]-*zagr.:* jeda je.

CERERE:

Doli? Kuda to? Jaoh, meni!
Jedą u strani u pakļeni,
gdi su vječni nepokoji?
Za kī tuj stat grieh dostoji?

JEKA:

Stoji.

SKUP:

Stoji doli, veliš tako?
Kā su mjesta doli? Reci!
Ah, vieku se toj ne steci,
što sad reče ti opako.

JEKA:

Pakô.

CERERE:

Dali, vajmeh, nī na svitu,
jaoh, jedihna moja dika,
sred naroda negli prika
u zlu mjestu ogńevitu?

JEKA:

Tu.

SKUP:

Kako u pakô mogu otaći
sunčja zraka svietla lica?
Zaisto li se tuj božica
Prozerpina može iznaći?

JEKA:

Naći.

CERERE:

Kô nać će se, ako priti
ne može se mjestu tomu?
Ko sit k jazu pakļenomu
slobodan će toli biti?

710. gdi] *b:* gdje, *c:* dje. 711. *toga stiha nema a, d;* tuj] *c:* tu. 715. vieku se] *a, d:* vieke su. 721. ogńevitu] *b:* ‚oghnienitu', *c:* ‚oggnienitu'. 724. *a:* sunca zraka svietla lica. *b:* ‚suncia sraka svietla lizar', *c:* ‚suietla sunza sraka lizar', *zagr.:* sunejeg zraka svietla lica. 725. *a:* zasto li se tuj božica. 728. nać će] *rukopisi:* naće. 729. mjestu] *zagr.:* k mjestu.

JEKA:

Ti.

SKUP:

Da božice svietle s nebi
slaze tmaste u ponore,
kaž' nam, tko ti biti more
još velikoj pri potrjebi?

JEKA:

Triebi.

ČERERE:

Dali gdi su crne sjene
strašivoga posred plama
triebi 'e, da sit budem sama,
i n'je drugi liek za mene?

JEKA:

Ne.

SKUP:

Pusta i huda svim planino,
već ne dala glas nikada:
ah, kako nam ovdi sada
ti sve veliš neistino.

JEKA:

Istino.

ČERERE:

Sve sam čula, jaoh, ne veće,
koli tužnoj pristoji se.
Dali stani kćerce ti se,
gdi su vječne tmasti i smeće?

LOVORKO:

Božice, planini u svemu tak gluhoj
vjerovat razlog ni, uzdat se ni u toj.
ne biše rieči te planinske, negli sam
gore glas, naše iste besjede ki šje nam.

733. svietle] *a:* liepa, *b:* liepe. 734. slaze] *a:* slazi. 735. tî] *zagr.:* to. 738. 751. gdi] *b, c:* gdje. 740. triebi] *c:* ‚trieba'; budem] *a:* bude, *c, zagr.:* budu. 743. huda] *a, d:* gluha; svîm] *c, zagr.:* sviem; nikada] *a, d:* ikada. *b:* ‚gniekadar. 745. ovdi] *a, d:* odi. 750. dali] *a d:* da jur. 751. gdi] *c:* dje. 752. u – gluhoj] *ovo je nestalo u rukopisima.* 753. uzdat – – toj] *ovo je nestalo u rukopisima.* 755. kî] *a:* ko.

ČERERE:

Ah neharna zemļo viku,
dali dah ti dobra svaka,
da ti budeš proždriet paka,
jaoh, jedihnu moju diku?
Hodi opeta, ne plodila,
kô sjeme u te bude pasti,
na zloj travi da porasti,
zemļo huda i nemila!
Ne napasô pastier stada
na ravninah na tvojijeh,
težak truda rad svojijeh
ne imô plate svê nikada!
Zvier srdita bjesnovala
po ravninah tvojich sama,
muńa silom svoga plama
dub tvoj svaki poharala!
Tvê crnilo da bez sjeni
ljetńe sunce kruto peče,
ter te putnik nadaleče
strašnu iniem kaže i meni!

LUBMIR:

Već kletvam svrhu daj, već nam zla ne zovi,
jaoh, milos kû imaj na tužni puk ovi.
Božice, smili se
zemļi, u kôj rodi se.
Nu što oči mê vide, što li će bit novo:
koja vil izide iz rieke sad ovo?

SKAZANJE PETO.

ARETUZA RIEKA. ČERERE, LOVORKO I SKUP PASTIRÂ.

ARETUZA:

O rodice slavna i sveta
žitna klasja razlikoga,
bez uzroka i razloga
zemļa od tebe ova 'e kleta.

759. jedihnu] *a:* jedinu. 761. kê sjeme] *b, c:* ‚koe sieme'. 762. zloj] *c:* zlo: porasti] *c, zagr.:* prorasti. 768.—771. nema *c.* 769. ravninah] *b:* ‚poglieh'. 775. meni] *a, c, d:* mieni. 780. nu] *b, c:* ma. *Iza* 781. *rkp. b:* ‚Scena Peta | Aretusa Rieka (*c:* Oudi Islasi villa Aretusa is Rieke). Cerere, [*c:* Louorko] i Kor Pastiera'. 785. zemļa od tebe ova 'e kleta] *b:* zemļa 'e od tebe ova kleta, *c:* zemļa od tebe ova kleta.

Ako iska i ne nađe
još u n'jednoj svieta strani
oni pogled drag sunčani,
koga ništor nejma slade:
ako porod tvoj jedini
ne znaš gdi je, kćerca tvoja,
nemoj sudit zemļu, koja
nije za to u krivini.

ĆERERE:

Kako to, o vilo, rieka li jesi ti,
n'je li ona nemilo zgriešila na sviti?
Znaj, od ńe da poraz izhodi vas meni:
ona mi skri danas moj porod ļuveni.

ARETUZA:

O božice, zla usilos,
s kom se rvat jaka ne bi,
čini skrit joj kćercu tebi:
tiem imaj joj koju milos!
Vrat' nesrećnoj u nevoļi,
da, kō sprva, plodna bude:
na ukradu tvē razblude
otvori se suproć voļi.

ĆERERE:

Tko bi jak toliko, čuđu se rieči tvōm,
ńe bitje veliko provali da silom?
Ona bi, vaj, koja usili ńe silu,
tiem pravo 'e stavih ja pod kletvu nemilu.

ARETUZA:

Veliko je zemļe bitje,
da-nu vlas ćeš rieti mnogu
veću od onieh, koji mogu
na ńih posluh usilit je.
Tiem pedepši ńih kriposti,
koji htješe da obore

789. nejma] *b, c:* ‚neimasc'. 791. gdi] *b:* gdje, *c:* di. 794. to] *a:* ti. 795. zgriešila] *a:* sagriešila. 797. ļuveni] *c:* ‚gliubieni'. 798. o] *c:* ah. 799. *a:* s kojom se rvati jako ne bi, *b:* ‚s' komse aruati iaka nebi'. 800. skrit joj] *c, zagr.:* skriti. 801. tiem imaj joj] *b:* tim (tako i *c*) imaj ti. 806. jak] *a:* ikad. 809. tiem] *b, c:* tim. 810. bitje] *a:* biće. 811. vlas ćeš] *c:* ‚ulaschie'. 813. ńih] *zagr.:* svoj. 814. pedepši] *c:* ‚pediepsci'. 815. htješe] *c:* ‚tiesie'.

ńe kamene teške gore.
a nevoļnoj ńojzi prosti.
Ja ne molim za ńu te odi
usiļena od ļubavi,
kû svak ima po naravi
suproć mjestu, gdi se rodi:
ere sam se ja rodila
u poļijeh od Grećije.
Aretuza ime mi je,
sada rieka, ńekad vila:
nu ti od pravde i od istine
pridobita spomenujem,
da nî pravo, kako čujem,
da za tuđ grieh pravi izgine:
er kad budeš ti uzeti
zemļi ovoj svoje dike,
za druzijeh zlobe prike
platu će ona žlu podnieti.
Ah, pogledaj vrh zeleni,
tere budi još joj blaga,
ne ćić rodna mjesta draga,
ni za koje dobro meni,
negli, kako rieh odzgora,
ere mi se tvrdo haje,
da pravedniem pedepsa je
ćieć inijeh huda tvora.

CERERE:

Kako to ti reče, da od mjesta niesi odi,
ako sve obtječe tvojojzi u vodi?

ARETUZA:

Tuđinka sam, opet pravim,
i tuđinkom svak me zovi,
zasve da otok ļubim ovi
poŕed s mojiem rodniem krajim.
Veselija kad bi bila
i htjela me čuti sada.

817. ńojzi] *a:* ńoj ti: prosti' *b:* oprosti. 821. suproć] *a, d:* prema: gdje] *c:* dje. 829. grieh] *c:* grih: pravi] *b, c:* ‚praui'. *a:* ‚prav'. 832. za] *a:* da za. 836. mjesta, *b:* mista. 840. pravedniem] *c, zagr.:* pravednieh. 841. ćieć inijeh] *c:* ‚zieh ina'. 849. htjela *c:* ‚tiela'; sada] *a:* sade.

rekla bih ti, kako i kada
u rieku sam se obratila.
tere kojiem dođoh puti
u strane ove, pune slave:
nu je dosta, zemļe prave
da sad razlog budeš čuti.
Tiem prid tobom, kā si s nebi,
ako nađoh milos istu,
ti ćeš tvomu rodnom mistu
dat veselje, a ja tebi.

SKUP:

O božice mnoge vlasti,
na tvû zemļu još pogleda',
da pogine tere nè da'
narod, kî te slavi i časti.

ČERERE:

Veselje, ko'e tomu uvik se riet može,
ko u bitju tužnomu svrhu imat ne može?
Nu što hoć, kaži ti, slišam te strpļeno,
jeda 'e gdi na sviti mê dobro ļubļeno.
Ere to bi samo bilo
čijem bi se razvedrilo
sviem žalosno moje stanje,
ah, skončano svako ufanje.

LOVORKO:

Gubit se, vajmeh, još toliko ti nemoj,
ufati dobro mož, naći drag porod tvoj.

ARETUZA:

Znaj, da bistre ove vode
o Čerere vazda slavna,
izdno mora kê odavna
posred poļa sieh izhode,
ne počinu ni izviru
u državi ovoj plodnoj.

850. kadaļ *a:* kade. 856. tiemļ *b, c:* tim: prid' *c:* pri. 858. tvomu rodnom mistu' *b:* ,rodnom tuomu mistu'; *c, zagr.:* rodnu tvomu mistu. 860.–863. *u rkp. a, d još i ovo govori Aretuza.* 864. vik' *b, c:* viek. 865. imat' *c, zagr.:* ufat. 866. strpļeno *a, d:* spravjeno. *b:* strpjeno. 867. gdi' *nema c, zagr.*; *b:* gdje. 871. ah skončano svakoļ *a, d:* ah žalosno svako. *zagr.:* skoncano prem. 876. izdno. *c:* ,isno'. 877. sieh' *c:* ,sijh'. *a, d:* svieh.

negli u mojoj strani rodnoj
pizanskomu blizu miru.
Tuj proždire zemļa mene,
tuj me krije i provodi,
ļudeki stupaj kud ne hodi
proz dubine proz pakļene.
Tuda, čime vale moje
sa mnom nosim skrovniem putom,
vidim vazda s mukom ļutom
svieh, u paklu koji stoje.
Viđu sve ono, što se čini
i pripravļa i odlučuje
doli, gdi se tužni čuje
plač od onieh, ki su u tmini.
Tuj sam kćercu tvû vidila,
nu gospođom vječne tmasti,
kê zapovied čudne vlasti
vrh pakļenieh svieh je sila.
Kraļica je tuj poznana
u koruni pozlatjeni,
božica je ona od sjeni,
Plutonova ļubi izbrana.
Zato veće ne srdi se
suproć zemļi, kā je prava:
razbluda je tvā gizdava,
gdi noć vječna nahodi se.
Pače sviem se ti čestita
sad spoviedaj, er si mati
kćerce, kā će kraļevati
trećiem dielom svega svita.
Tiem ostani u pokoju
ter tvê bitje već ne smeta':
a ti, vodo moja, opeta
Aretuzu primi tvoju.

880. negli] *a:* nego. 882. proždire] *b:* ‚nidiela'. 896. čudne] *a, d:* vječne. 899. ‚prosedrie'. 884. ļudeki] *c:* ‚gliuzki'. koruni] *b:* kruni. 905. gdi] *b:* ‚gdie'. 906. *zagr.:* ļudski; kud ne hodi] *c:* gdi nahodi. 886. nosim] *b:* ‚nossu'. *c:* ‚noscu': 910. tiem] *c:* tim. *Iza st.* 913. *rkp. c:* skrovniem] *c:* skrovnim. 889. svieh] *a, d:* svih; koji] *a, d:* kî. 893. onieh] *c:* onih. *a, d:* ‚inmijeh'. 894. vidila] *c:* ‚Odi Aretusa vlasi u Rieku', zatim *c* i *b:* ‚Scena Scesta Cerere. Radnio (*nema b*) i kor Pastiera'.

SKAZANJE ŠESTO.

ČERERE, RADMIO I SKUP PASTIRÂ.

ČERERE:

Što da veće ištem sliepa?
Kê me ufanje jadnu ustavļa?
Dali 'e u vlasti moja liepa
pakļenoga strašna kraļa?
Dali moja, jaoh, sva hvala
u paklu je sad ostala?
Tužna kćerce, kamo sama
bez nesrećne majke pođe
sred onijeh tmastieh jama,
u kê svjetlos vik ne dođe?
Ah, koja te 'e, braće, sila
tvojoj majci ugrabila?
O, vi svi, jaoh, kî vidite
s hude sreće žalos moju,
na mê suze proplačite,
imajte mi milos koju:
vaj, jedinu kćercu izgubih,
nad životom koju ļubih.

RADMIO:

Je li kî duh na sem sviti
sad toliko bez milosti,
jaoh, da misleć sej žalosti
ne uzbude prosuziti?
Gluhe gore, pusti luzi,
proplačite k našoj tuzi!

SKUP:

Ko je srcem tvrdi kami,
da ne cvili,
da ne plače odi s nami
uzrok nemili,
s koga tuži sad bez mjere
božica Čerere?

ČERERE:

Dali, kćerce, liepi Apolo
tvoj drag ures zaman dvori,

915. kê me] *b, c:* čkoieme. 919. sad] *c:* sada. 920. kako] *a:* kamo. 922. onijeh] *a:* onezich; tmastieh] *c:* tmastih. 924. vik] *c:* viek. 926. jaoh] *d:* joh. 932.–937. *u rkp: a i ore stihove govori* ‚Cerere'. 940. odi] *b:* ovdi.

kî svjetlostim svôm okolo
svemu svietu dan otvori.
a u pjesnih hvalu ima
nad bogovim svim inima?
Dali Marte još hrabreni,
kî vojuje vriedno u slavi,
dobit pokoj svoj žuđeni
nije mogô s tvê ljubavi:
zasve da 'e on bog oholi,
ponižen te većkrat moli?
Neka liepos tvoju bude
uživati, jaoh, po sili
zlobni silnik sjeni hude
u strašivoj svojoj spili,
jaoh, i majka tvâ žalosna
otet mu te n'je kreposna!

RADMIO:

Svietlo sunce plačuć hodi
od nebesâ po vedrini,
pače skri zrak, da se u tmini
šve za žalos sad nahodi:
potamni i ti, o mjesečе,
za ńim zviezda, kâ isteče.

SKUP:

Ko je srcem tvrdi kami,
da ne cvili,
da ne plače odi s nami
uzrok nemili,
s koga tuži sad bez mjere
božica Čerere?

ČERERE:

Dali za zlo moje svako,
neka tužim sve mê vrime,
razgori se još i pakô
milim plamom ljuvenime?
Ljubavi ako plam je koji,

946. svjetlostim] *c:* svjetlosti. 949. svim] *b:* ‚suiem'. 954. da on] *zagr.:* da je on. 956. 961. *nema vkp. c.* 964. paće] *a:* pak. 967. *b:* ‚saidenam suiezda ka istiece', *c:* ‚saghnam suisda ka istiece', *zagr.:* zad' nam. zviezdo, kâ izteće. 978. *b, c:* ‚akoie gliubau, i plam koij'.

gdi omraza vječna stoji!
Da sve dike budu ostati
tužne ove nesrećnice,
svietle oči, prami zlati,
slatki pogled, rajsko lice,
bez svakoga razgovora
pakļenoga sred ponora?
Jaoh, mā kćerce, tvôj liposti
koju milos možeš steći
prid rasrdnom nemilosti,
gospoduje kā u smeći,
negli ovu samo, brače,
da se u tvojoj krvi oplače?

RADMIO:

Romonome mukliem, vode,
tec'te od plača zamućene;
u pjesni nam poj tužbene,
gorski slavic, sej nezgode;
blazi vjetri, kî letite,
vlažniem ćuhom prosuzite.

SKUP:

Ko je srcem tvrdi kami,
da ne cvili,
da ne plače odi s nami
uzrok nemili,
s koga tuži sad bez mjere
božica Čerere?

ČERERE:

Ah, sad poznam, kô li istino
odgovori meni odi,
kad te pitah, o planino,
gdi se porod moj nahodi,
gdje je rados mā jedina,
gdje je moja Prozerpina.

979. gdi] *c:* dje. 982. svietle] *c:* svitle. 985. pakļenoga] tako ovdje i *c.* 988. prid rasrdnom] *a:* pri srditom. *b:* pred srditom, *zagr.:* pri rasrdnoj. 990. negli] *b, c. zagr.:* neg ako; samo] *c:* samu. 994. poj] *a:* tuj. 995. sej] *b:* ,tei'. 996. vjetri] *c:* ,uetri'. 997. vlažniem] *a:* vašiem; *b, c:* ,ulasniem' (*c.* k. i.: ,ulasceniem'). 1004. kô li] *a, d:* gdi. 1007. gdi] *b:* gdje, *c:* dje. 1008. i 1009. gdje] *b, c:* gdi. (1009. *c:* di).

Nahodi se, ti mi reče,
doli, vajmeh, tvoja mila,
gdje dan bieli ne istječe,
neg su mjesta potamnila;
nu ja mišljah, kô to moći
mê će sunce stat u noći?
Ali prem tu, gdje ti kaza,
nahodi se, pusta goro,
cieć majčina zla poraza,
da ju i ona sliedi uskoro,
jaoh, da i ja sam usiljena
sred crnich je iskat sjena.

RADMIO:

Planina se bez zeleni,
a bez listja kaž' dubrava,
u poljijeh sahni traya,
na livadah cvietje veni,
jaoh, na žalos primalitje
svoje u zimno promien' bitje.

SKUP:

Ko je srcem tvrdi kami,
da ne cvili,
da ne plače odi s nami
uzrok nemili,
s koga tuži sad bez mjere
božica Čerere?

ČERERE:

Sved se čini tužnoj meni
čut mû dragu, gdi mi pravi:
‚Majko, u ovoj plačnoj sjeni
‚i ti li me, jaoh, ostavi?'
Dušo, kćerce, nîesam ni ću,
Jaoh, nu kuda, kamo li ću?

1012: gdje] *a*: ‚ghdi'. *c*: ‚die': istječe] *b*, *c*: ‚istiecce'. 1018. cieć] *a*, *b*, *d*, *zagr.*: cieć; majčina] *c*: ‚macina'. 1021. crnich] *c*: ‚zarnih'; je] tako i *c*, ali k. i.: ju. 1014. ko to] *a*: i ke to. 1020. da i] *zagr.*: da. 1022. planina se] *a* planine su. 1023. a bez listja kaž'] *a*: bez lista se kaže. 1025. cvietje veni] *c*: ‚sahni traua'. 1035. 1045. gdi] *b*: gdje, *c*: ‚die'. 1039. nu kuda, kamo li ću] *a*, *d*: nu kuda, kako li ću.

Žitni vienče, u dni mile
koji vlase moje resi,
čim na tužne idem cvile,
ti ostani pod nebesi.
Klas tvoj život zlamenuje,
ja gdi poć ću, smrt kraļuje.
S Bogom, poļa, s Bogom, luzi,
s Bogom, nebo svietlo moje:
pođoh tužna k vječnoj tuzi,
osuđeni u kôj stoje,
ako nać se veća koja
može tuga, neg je moja.

SKAZANJE SEDMO.

RADMIO, LUBMIR, LOVORKO I SKUP PASTIRÂ.

RADMIO:

O vi, gore kamenite,
kiem po vrsich vjetri plasi
ledenima čine mrazi
zle studeni vjekovite,
na žalosti ovolike
ljeva'te nam suzâ rike.

SKUP:

Ko je srcem tvrdi kami,
da ne cvili,
da ne plače odi s nami
uzrok nemili,
s koga tuži sad bez mjere
božica Čerere?

LUBMIR

K paklu se uputi tužna ova, viđu ja:
božice, ne sluti, da je tu kći tvoja;

1040. vienče] *c:* ‚uence'. 1045. gdi] *c:* ‚die'; poć ću] *a, b, d:* poću: *c:* ‚hociu'. 1047. svietlo] *c, zagr.:* drago. 1048. k] nema *c;* - vječnoj] *c, zagr.:* večnj. 1049. kôj] *a:* toj. 1051. neg je] *a, d:* neće. *Iza* 1051. *rkp. a nema natpisane scenerije; rkp. b* i *c* ima ovaj natpis: ‚Odi (*c:* Oudi) Cerere odhodi u Pako (*c:* put Pakla, a Pastieri ostaiu) | Scena Sedma (*c:* Radmio, Gliubmir, Louorko i) Kor Pastiera'. 1052. o] *c:* i. 1053. kiem - vrsich] *c:* ‚kim - - uarsih'; vjetri] *c, zagr.:* vihri. 1054. ledenima] *zagr.:* ledenimi. 1064. k paklu] *c, zagr.:* paklu. 1065. tu] *a, d:* ‚tui'.

er ako tuj stani ona se, imaš znat,
moć ju ćeš zamani na svjetlos dovik zvat.
U pakô 'e lasno sit; iz ńega opet van
mučno se povratit na ovi bieli dan.

LOVORKO:

Dali mi sad odi sami ćemo ostati,
za čudo kĕgodi jošte, jaoh, gledati?
Ter straha n'je u nas ostalo, zasve da
strašne stvari od danas svaki ču i gleda?
Ah, družbo, cieć Boga, k selima našiemi
s mjesta se ovoga dielimo veće mi.
Pogibno 'e saviše odi nam stat veće,
gdi se, jaoh, zgodiše tolike nesreće.
Čovjeka, velim vam, žaliti n'je milo,
kî po svôj voļi sam nastupa na svê zlo.

ČIŃENJE TREĆE.

SKAZANJE PRVO.

SKUP FURIJÂ, MEĞERA, RADAMANT I PLUTON.

SKUP FURIJÂ:

O moguće naše tmine
vječniem ogńem narešene,
o pakļene
slavne strane nad sve ine,
u kîh pribiva
od zemļe krepos sva,
prid kojijem sve se
snebiva i trese.

PLUTON:

Počni rados, plač dovrši,
ogań svieti, a ne prži.

1066. tuj] *a*: tu. 1067. moć ju ćeš] *b*: ‚mochiescie'; dovik] *c*: doviek; zvat] *a*, *d*: stat. 1068. iz ńega] *c*: ixgniegha'. 1070. odi] *b*: ovdi. 1071. kĕgodi] *c*: ‚koiegodi'. 1072. u nas ostalo] *a*: u nas sreu (metrička pogrješka), *b*: ‚ter straha ni ù nas — sà sue dà'. 1073. od danas] *a*, *d*: od nas. *b*: danas. 1074. cieć] *c*: cić. 1076. odi] *b*: ovdi. 1077. gdi] *b*, *c*: gdje. 1079. svôj] *a*: svojoj. *Iza sl.* 1079. *rkp. b* i *c*: ‚Suarha Drugogha Atta. At Trechi, Scena Parua. | Odi se odkriua Pako. Pluton, i Kor Furia' (*c*: ‚Kor Furia, Pluton. Megera i Radamant i Tesifone'). 1082. pakļene] *c*: ‚pakliene' (tako posvuda). 1084. kîh] *b*: kieh. 1085. krepos] *c*: kŗipos. 1086. kojijem] *c*, *zagr.*: kojom.

Pristan'te urede davati veće trud.
oniem, kieh dovede odi stat grieh prihud.
Bez krsmanja, verne moje,
plahi stupaj pospiešite,
da osudenieh slobodite,
u zlih mukah koji stoje.

SKUP FURIJÀ:

O vi, kojieh silna odluka,
kôm se Pluton bog naš slavi,
jur postavi
posred vječnieh stati muka,
nadvor hodite
iz zla, u kôm stojite,
ne imajte veće
ni truda ni smeće.

PLUTON:

Svak slavi večeras, ko pod môm krunom jes,
hrabrenu moju vlas i mê vil drag ures.
Veselje se čuj sred sjeni,
pogasi se plam ogńeni,
zgini svaka stvar strašiva,
što je u paklu, sve uživa'.

SKUP FURIJÀ:

Razvedrite, crne spile,
oblak, pod kiem viek vodimo,
čim gasimo
mi ogńene svudi sile,
ter pakô draži
od raja se ukaži:
tko tuži i cvieli,
raduj se, veseli!

PLUTON:

Bržek se naredi, pristati da bude
Radamant, kî sjedi sudeći prihude,

1090. pristan'te – davati] *a:* pristan'te se – davat; *c:* ‚pristanse' (k. i. ‚pristani') — davat. *zagr.:* prestani davati. 1095. zlieh] *c:* ‚slih'. 1101. iz] *a:* i (tako isprva i *c*, k. i.). 1102. ne imajte] *zagr.:* ne imate. 1111. pod] *c:* po (k. i. pod); kiem] *a, d:* kîm. 1113. sile] *a:* spile. 1116. tko] *c:* ko; cvieli] *a, d:* ‚zuili'. 1117. raduj] *a, d:* raduje. 1118. bržek] *b, c, zagr.:* brže.

izkušat od zlobâ duše, kê prid ńega
dođoše u doba veselja mojega.
Meģera zaupi:
prida ń ko pristupi,
ne bude za svê zlo
osuđen nemilo.

MEĢERA:

Sudče, koga u tmini od pakla stavi bog,
da svakoj krivini nać budeš svoj razlog,
Radamante!

RADAMANT:

Evo me! Tko zove?

MEĢERA:

Čuj sada
zapovied, kojome propas se sva vlada.

RADAMANT:

Tko si ti?

MEĢERA:

Meģera!

RADAMANT:

Ter što mi riet imaš?

MEĢERA:

Ovoga večera da ženi kral se maš.

RADAMANT:

Taj mi n'je stvar nova.

MEĢERA:

Da slušaj.

RADAMANT:

Što će bit?

MEĢERA:

Ženidba ńegova tvoj će sud ustavit.

RADAMANT

Kako to da znam ja?

1126. sudče, koga] *b, c:* ‚suakoga'. 1128. evo] *c:* ‚ono'. 1129. sva] *a, d:* — n'je] *c* ‚nij'. sad. 1130. tko] *c:* ko. 1132. taj] *a:* toj-

MEĆERA:

Er hoće bog mili,
sred svoga veselja da nitko ne cvili.

RADAMANT:

Po tminah sej jame svak da gre slobodan?

MEĆERA:

To isto posla me da činiš ovi dan.

RADAMANT:

Pedepsu ne čeka' grieh, s koga zli plaču!

MEĆERA:

Slavi se do vieka milos, kā sad se ču.

PLUTON:

Ostavite nesklad hudi
i bies, s kiem se zadojiste,
ter kê smeću uzročiste,
bud'te od mira uzrok svudi.
Činite, da pozna, o sile paklene,
za boga milosna unapried svak mene.

SKAZANJE DRUGO.

IZ PROŠENIJA ĆERERE, PLUTON I TIZIFONE.

ĆERERE:

Jaoh, ovo su mjesta od smeće
i od vječnoga nepokoja?
Ali gdje si liepa moja,
ne vim jošte, tko mi rieće.

PLUTON:

Kī ovo sada ja u tužbah čujem glas?
Sred moga veselja tko mieša svoj poraz?

1132. taj] *a:* toj: n'je] *c:* .nij'. 1133. ženidba] *c:* .xenitba'. 1138. ne čeka] *c:* .necekai'; grieh] *c:* .ghrih'. 1139. slavi] *a:* stavi. 1139. vieka] *c:* .nika'. 1041. s kiem] *b:* kiem, *c:* .kom'. 1144. činite] *c:* čin'te (k. i.: činite); paklene] tako i *c.* Iza st. 1145. *rkp. b:* .Scena Drugha. Cerere nad Pako: | Pluton, i Tesifone u Paklu'; *rkp. c:* .Scena Drugha. | Odi Cerere dohodi i govori isnutra. Pluton i Tesifone'. 1148. gdje] *c:* .die'. 1149. ne vim jošte] *b:* .iosc neuidim'; tko] *c:* .ko' (tako i st. 1151.) 1150. kī] *zagr.:* čii.

Ne rekoh, da svačji pristanu odsvudi
i jadi i plači, i tuge i trudi?
Hrlo skoči Tizifone,
ter vid, tko to može biti,
ko ne haje obslužiti
mĕ naredbe i zakone.

ČERERE:

Ah, za milos, kćerce, sada
nesrećnoj se majci ozovi,
kā za tobom puna jada
dode u strašni ponor ovi.

TIZIFONE:

Tko ovo s neciene slobodan saviše
sred naše općene radosti uzdiše?
Koja si duša ti,
kā smiješ smetati
cviljenjem žalosniem
veselje nami sviem?

ČERERE:

Imaš znat, ničija
da duša niesam ja;
nu sam, čuj me, mati ona,
o nakazni zla pakļena,
nemiloga od Plutona
kŏj bi kćerca ugrabļena.

TIZIFONE:

Jeda ti si mati kćere,
kā je srećna nad sve ine?

ČERERE:

Mati ja sam Prozerpine:
prinesrećna sviem Čerere.

TIZIFONE:

Ne reci veće to, nesrećna da si ti,
ako sad zaisto kćere si tej mati.

1154. i d. Tizifone] *c:* Tezifone. 1155. tko] *c:* ko. 1159. majci] *a, d:* majki. 1166. cviljenjem] *a:* s cviļeńem. 1170. čuj me] *a:* tužna. 1173. kŏj] *b, c, zagr.:* kojoj: ugrabļena] *c:* ,ugrabliena' (u st. 1171.: ,pakliena'). 1174. Jeda ti si mati kćere] *a, d:* Mati jeda si ti kćere. 1175. kā je srećna] *a:* kā srećna, *ispravļeno drugom rukom:* kā srećnija. 1178. reci] *a:* cieni. 1179. kćere] *b:* kćere: tej] *a:* ti.

kćere, kā je ļubi izbrana
kraļa od ovich silnich strana.
Nu mi je veće poć, da kazat budu sve,
tko si ti, kā smje doć u naše tmine ove.

ĆERERE:

Podi, reci ovo sada
zlom silniku, kî vas vlada,
da mi iz jame strašne svoje
opet vrati diete moje.

TIZIFONE:

O slavni bože naš, plačni glas, kî čut bi,
matere e, neka znaš, gizdave tvê ļubi.

PLUTON:

Ili jes, ili nî toj mati ļubi mê,
najbrže učini, da dode prida me.

TIZIFONE:

O, koja se opovidi,
da kraļice naše jesi
slavna mati, amo uljezi,
da te uzmnožni kraļ naš vidi.

ĆERERE:

Što mi tamo doć pomaga,
gdi je sila ta strašiva,
ako ne znam, gdi pribiva
mâ razbluda mila i draga?

TIZIFONE:

Samiri tvoju svies, kći liepa tvoja ta
u ovich stranah jes napuno čestita.
Tiem hodi slobodno za mnome veće ti,
tvê dobro ugodno da budeš vidjeti.

ĆERERE:

Eto ulazim u zlu tminu.
Vaj, na što li hotjeh doći?

1180. kćere] *a, d:* kćerce. 1181. ovich silnich] *c:* ovih silnih: strana] *a, d:* jamâ. 1182. budu] *a:* bude: tko] *c:* ko. 1186. svoje] *a, d:* ove. 1189. matere je] *a, c:* matere: (*c* k. i.: ‚matereˇ.) 1194. uljezi] *c:* ‚ugliesiˇ. 1197. gdi] *c:* ‚diˇ: ta] *c:* ‚taiˇ. 1198. gdi] *c:* ‚diˇ. 1200. samiri] *a:* zamjeri: tvoja] *nema rkp. a, d.* 1201. ovich stranah] *a, d:* ovich strana, *c. zagr.:* stranah ovich. 1202. tiem] *c:* tim: za] *zagr.:* sa. 1203. vidjeti] *a:* ‚vighjetiˇ.

Posred mraka vječne noći
ištem svjetlos mû jedinu.

SKAZANJE TREĆE.

ĆERERE, PLUTON, SKUP FURIJÂ I SKUP DVORANÂ.

ĆERERE:

Nu što ovo tužna vidim
zla gusara prid očima.
vaj, ponieti kî vlas ima
moju liepu k sjenam blidim?
Kako, vajmeh, da ne smete
vidjenje me sej mrzeće?
Vladaoče vječne smeće;
gdi je, kaž' mi, moje diete?
Zli silniče, gdi si odnio
kćer, kû mi si ugrabio?

PLUTON:

Čuj, tako n'je razlog govorit sad tebi:
znaš, odi ja sam bog kô Jove na nebi.
U momu kraļevstvu ako ćeš milos steć,
oholas sniži tvû prida mnom govoreć.

ĆERERE:

Da govorim poniženo
ja božica prid tobome,
kojoj uze ukradome,
jaoh, sve dobro ti ļubļeno?
Neću, er se ne pristoji,
huda sjeni i strašiva,
na nebesich da tko stoji,
u paklu se poniživa.
Poniži se ti nemili,
satri oholas tvû naravnu,
tere vrati porod mili
na svjetlos mi opet slavnu.

PLUTON:

Čim mislim, da mati
moje si drage ti,

Iza st. 1207. *rkp. b* i *c:* ‚Odi ulasi Cerere ù Pako. | Scena Trechia (*c:* Tretia). | Cerere, Pluton, Kor Furia. (samo *b:*) i Kor Duorkigna'. 1208. nu] *b, c:* ma. 1211. k sjenam] *b. c, zagr.:* sjenam. 1214. vladaoče] *a, d:* o vladaoče. *b:* ‚ù uladaoce'. 1215. gdi] *c:* di; kaž'] *c:* ‚kaxi'. 1216. gdi] *b:* gdje, *c:* dje. 1219. odi] *b:* ‚oudi'; kô] *a:* kako. 1223. prid] *b, c:* pri. 1225. ļubļeno] *c:* ‚gliubieno'. 1227. huda] *a:* i luda. 1229. poniživa] *c:* ‚podnisciua'. 1230. poniži] *c:* ‚ponisi'. 1232. vrati] *b, c:* ‚uratmi'.

srǵbu ti mû mnogu
ukazat ne mogu;
nu veļu unapried, zasve er si odzgori,
besjedi stavi red, s načinom govori!

ĆERERE:

Kako vieku to bit može,
čim ne vidim dragu moju?

PLUTON:

Ona bo je u pokoju,
gdje su rajske mê razkoše.

ĆERERE:

U tminah će kô ikada
sred smeće se pokoj rieti?

PLUTON:

Kê su tmine tuj, gdje svieti
svjetlos, kā viek ne zapada?

ĆERERE:

A kā svjetlos tuj vidjet je,
gdi su noćna tvā pristoļa?

PLUTON:

Noći nije gdje su poļa,
koja vječno resi cvietje.

ĆERERE:

Kā mi poļa, o Plutone,
posred ovieh kažeš jama?

PLUTON:

Ti, Čerere, vid ih sama
kroz puklinu spile one.

ĆERERE:

Viđu poļa i zeleni,
a ne viđu kćerce moje.

PLUTON:

Ona bo je tuj, gdjè stoje
svi čestiti i blaženi.

1236. srǵbu] *b:* ‚sarscbu'. 1238. er si] *a:* er si ti, *b:* da si. 1240. vieku] *a:* viku: to bit] *c:* ‚bito'. 1241. dragu] *a:* liepu. 1243. gdje] *c:* ‚die'. 1244. tminah] *c:* ‚tamninah'. 1245. kê su tmine] *c:* ‚nachi nie'; gdje] *c:* ‚die'. 1248. a kā] *c, zagr.:* ako; vidjet je] *a:* vidjeće. 1249. gdi] *b:* gdje, *c:* dje; noćna] *b, c:* ‚uiecna'. 1250. gdje] *c:* dje. 1251. koja] *c:* ‚koieh'; *zagr.:* kojih; cvietje] *a:* cvieće; ovieh] *c:* ‚uiećnieh'. 1254. ih] nema *a;* *c:* ‚Ti, Cerere, uighix sama'. 1255. puklinu] *c, zagr.:* pukline. 1257. a] *zagr.:* nu. 1258. ona bo je] *a, b:* i ona je; gdje] *c:* dje.

CERERE:

Da čini, da moja razbluda dode odi,
ili ću poći ja, gdje se ona nahodi.

PLUTON:

Zasve, er mā običaj nikom nī pogodit,
činiću, da kći taj tvā bude odi prit.
Od dvorkińa mojich jedna
k blaženima stranam teci,
ter, da dode hrlo, reci,
moja ļubi liepa i vriedna,
i š ńom ona množ gizdava,
kā, gdi vječni dan se vidi,
po naredbi mojoj slidi,
neka joj je veća slava.
A vi uto sve ostale,
dočiem dode mā ļuvezan,
pojte vašu kûgod pjesan,
u kôj ńe će biti hvale!

SKUP FURIJÂ:

Što su gizde od nebesi
pri pakļenoj sada slavi?
U ļubavi
sve uživa, sve se resi
sred naših tmina.
ljepota jedina
kaže svē dike,
kiem nać n'je slike.

SKUP DVORANÂ:

O božice slavna i mila
blaženijeh svieh livada,
kā silnika, kî nas vlada,
ljepotom si pridobila . . . .

SKUP FURIJÂ:

Razvesel'te plačno lice,
radujte se, o tužbeni.

1261. gdje] *c*: dje. 1262. nikom] *a*: ‚nitkom'. 1263. taj tvâ bude odi] *b, c*: ‚taj tua bude odi'. *a, d*: tvâ taj odi bude. 1264. od] *a*; o. 1265. k blaženima stranam] *b*: ‚blascenima k' stranam'. *c*: ‚blascenima stranam'. 1267. ļubi liepa] *b*: ‚liepa gliubi'. 1269. gdi] *b*: gdje, *c*: di. 1270. *od*: ‚mojoj' *do* 1317. ‚sjeni' *nema a, d*. 1272. a] *c*: i. 1273. dočiem] *b*: ‚doccim'. 1275. kôj] *b*: ‚koioi'. 1283. n'je] *b*: ‚nij'. 1287. kâ silnika] *c*: koia silas; kî nas] *c*: ‚kauas'.

na ļuveni
pogled naše sad kraļice.
Nut, kako milo
kaže ńe svjetliło
slatki drag pokoj,
kî nam će bit po ńoj.

SKAZANJE ĆETVRTO.

SKUP DVORKIŃICÂ, SKUP DVORANÀ, PROZERPINA, ĆERERE, PLUTON I SKUP FURIJÂ.

SKUP DVORANÀ:

Plač se u paklu već ne čuje,
svakoji se duh raduje,
crna rieka mliekom teče,
sunce u vječnoj noći iztječe
sred vječnieh omraza
ļubav se ukaza.

ĆERERE:

Vaj, žeļa me sved skončaje,
da mû dragu vidim prije,
jaoh, mâ svjetlos ovo kâ je,
kćerce, dušo, ovo mi je.
Kćerce tužna, kćerce moja,
za kî odļi grieh boraviš?

PROZERPINA:

Nije, majko, kćerca tvoja
tako tužna, kô ti praviš.

ĆERERE:

Kako, braće, svietle strane
ovo li su od nebesâ,
gdi ja cieńah tvoga uresa
viek uživat dike izbrane?
Na paklu li raj promieni,
na nakazni ļubovnike?
Jaoh, a svjetlos dragu uvike
na tamnilu crnieh sjeni?

PLUTON:

Čerere, rekoh ti, da u mom kraļevstvu
ponižit budeš ti oholas hudu tvû.

Iza st. 1295. *b* i *c*: ‚Scena Cetvarta. Kor Duorkignia, Kor Duorana. Proserpina. Cerere. Pluton. i | Kor Furia'. 1302. sved] *b*: ‚sueі'. 1305. ovo] *d*: ono. *c*: evo. 1307. odi] *b*: ‚oudi'. 1312. gdi] *b*: gdje. *c*: dje; cieńah] *b*: ‚sziegniah'. 1316. svjetlos] *c*: ‚suitlos'. 1317. ‚sjeni' *nema rkp. a*. 1318. kraļevstvu] *b*: ‚kraglieustvu'. 1319. ponižit] *c*: ‚ponisit' — hudu] *d*: ludu.

Ne ču li, da ja sam,
ovdi sām kî vladam?
Tiem pusti tej riečí, paček svud bez srama
hvali se i diči, da 'e tvā kći ļubi mā.

ČERERE:

Ne zadaj mi veće trude,
nepravedni zli silniče,
neka majka, jaoh, nariče
vrh jedihne svê razblude.
Ne mńah viku, da će doći,
kćerce mila, još to brime,
kad očima ti mojime
mrzeća ćeš biti moći!
Jaoh, a sad bih tužna uzela
kiem načinom nać se sliepa,
za ne vidjet, moja liepa,
ovdi lica tvā vesela.
Ah, gdje svjetlos moja pode?
Kê su 'e tmine obujmili!
Vaj, što vidim, ah, nemili,
s koga meni sve zlo dođe?

PROZERPINA:

Tužba 'e, majko, tvā neredna,
samiri se cieća mene,
niesu strane sve pakļene
tmaste, kako ova jedna.
Svrhu podaj gorkoj tuzi,
jaoh, tvā žalos sasma 'e duga:
sunce i svjetlos meni 'e druga,
trava i cvitje, poļa i luzi.

ČERERE:

Dali, kćerce, ja ću ostati
s tvôm ljepotom razdieļena?

1321. ovdi] *a:* ‚odi'. 1322. tiem] *b, c:* tim; svud] *a, b, d:* svud. *c:* ‚ciud'. 1323. da 'e tvâ] *b:* ‚er tuaie'. *c:* ‚erie tua'. *zagr.:* jer tvâ 'e. 1324. veće] *c, zagr.:* hude. 1327. jedihne] *a:* jedine. 1328. mńah] *c:* ‚mgliah'; viku] *c:* ‚uicke', k. i.: ‚ù uick'. 1329. još to brime] *a:* jošte vrieme. *b:* još toj brime. *c, d:* još to vrime. 1332. bih] *a:* bi. 1335. ovdi] *a:* ‚odi'. 1336. gdje] *c:* dje; moja pode] *a:* tvoja pride. 1337. obujmili] *a:* obujmile. 1338. nemili] *a:* nemile; cieća] *c:* cića. 1343. tmaste] *a:* jame. 1345. *b, c, zagr.:* jaoh, ta 'e žalos sasma duga. 1346. sunce i svjetlos] *b, zagr.:* sunca svjetlos. *c:* ‚sunze suietlos'. 1347. trava i cvitje] *c:* ‚traua zuitie'. *zagr.:* trava, cvietje. 1349. lipostij] *a:* ljepotom. *zagr.:* lieposti; razdieļena] *b:* ‚rasdigliena'.

PROZERPINA:

Draga majko mâ ljubljena.
nemoj toli sad plakati.
Utješi se, majko, utješi.
ah. nesreće moje hude,
majko, evo ti tvê razblude,
nigdje od tebe kâ ne bježi.

SKUP DVORANÂ:

Nu pogledaj prame zlate,
kê joj kruna svietla resi,
ter ti, kâ si zgar s nebesi
drag razgovor uzmi za te.

SKUP DVORKIŃICÂ:

O božice, razlog nije
ako kćerca mila ti je,
da joj sreću sad zavidiš,
kraljicom je dočim vidiš.
Čin', da je ńe slava
veselâ rados tvâ.

PLUTON:

Ne čini, da smeta naprieda veće tu
tvâ zlobna žalos ta mû rados čestitu.

ČERERE:

Dal' je zloba ovo u meni,
kôm se oholjas tvoja smete,
er ja tužeć moje diete
ištem, straše zli pakleni?

PLUTON:

Ili ti tužiti, ili ne, tužbe tvê
neće mi odnieti mê slatke zabave.
Nu velim, ne bih te strpljeno podnosil,
da mi nî cieća te pridrage moje vil.
Vrati se opeta na svjetlos, s kê dođe,
mû rados ne smeta' ni moje gospođe.

1350. ovo je u *rkp. a* 1351., a ovaj je 1350. 1354. majko] *c:* ,maicho'; evo] *a:* eto. 1355. nigdje] *c:* ,nighdi'. 1356. —1395. nema *c.* 1359. te] *a:* me. 1362. joj] *a:* jom. 1364. čin'] *a:* čim. 1364./5. *rkp. b:* ,cini draga ziech pokoia daie gne slaua rados tuoia'. 1366. da smeta naprieda] *zagr.:* naprieda da smeta; naprieda] *b:* ,ù naprieď. 1371. straše] *zagr.:* traže. 1374. bih] *zagr.:* bi. 1375. moje] *a:* me.

ĆERERE:

Ah, nepravi sudče od tmine!
Bez svjetlosti mê jedine,
kû mi sila tvoja uze,
na kû svjetlos vratiću se?

PLUTON:

Da ako kći tvoja svjetlos je, razlog nî,
da bez ńe još ni ja pribivam u tmini.

ĆERERE:

Paček je razlog toj, da ti sam provodiš
u tminah život tvoj, kî tminam gospodiš.
Kî je sud, da ono sve, što ima svietlo bit,
svjetlosti bez ove uzbude potamnit:
a tmina, kâ ima s crnilom vječniem stat,
svjetlosti tudima da ima silom sjat?

PLUTON:

Gospodi uzmnožnoj, kî ne zna'u vlasti ine,
imaš znat sud je toj, što hoće da čine.

ĆERERE:

Tko kaže sud inom, ako će prav se rit,
najprije sudu svom ima se podložit.

PLUTON:

Pravda ako najprija od sebe počińe,
najprvo imam ja koris mû steći š ńe.

ĆERERE:

Pravda je neprava, na koris kâ pazi.

PLUTON:

Da to rieč sada tvâ laživa izlazi.

ĆERERE:

Jaoh, s kiem tužna već govorim!
Što zamani trajem rieči?
Kî će razlog čut, kî diči
vječnima se nerazborim?

1378. nepravi] *a:* nemoj. 1386. ‚kî je sud' — 1389. ‚sjat' *nema zagr.* 1389. ima] *b:* bude. 1390. gospodi uzmnožnoj] *zagr.:* gospoda uzmnožna. 1391. sud je] *zagr.:* svudie; sud] *a:* ‚svud'. no i *b* u st. 1392. ‚suud'. 1393. ima se] *a:* ima se on. 1396. neprava] *c:* ‚nepraua'; *a:* ‚nepravva'. 1397. to] *b, c, zagr.:* tot. 1398. kiem] *c:* kîm. 1400. kî] *c, zagr.:* ko. 1401. vječnima se] *a:* vječniem bez ‚se'.

Ah, tko bi mi, kćerce, rekô,
kad te rodih ja na nebi:
„Ćić pakla se plačna tebi
„ovi ures dragi stekô“?
Gdi te gledam, gdi nahodim?
Jaoh, u paklu (strašno ime)
sred nakaznî, da sve vrime
u nemiru život vodim?
Vaj, radosti mâ jedina,
sad žalosti majke tvoje,
dali, huda srećo, ovo je
moja liepa Prozerpina?

PROZERPINA:

Jaoh, mâ slatka majko, primi
kî razgovor: nemoj, toli
smeća i nemir da odoli
žalostima pri tvojimi.
Otri, majko, grozne suze,
poslušaj me, ter počini:
taj, kî dragu kćercu ti uze,
i kraljicom on je učini.
Ja uživam polja mila
sred blaženich liepich strana:
skup je sa mnom sveđ dvorana
i dvorkiña mojich vila.
Ah, kada bi, majko, htjela
rieč strpljeno čuti moju,
ja bih sve ti spovidjela
sad raskoše, u kich stoju.

CERERE:

Nazrela sam sva ta polja,
kâ spoviedaš toli draga,
nu što, jaoh, mi to pomaga?
Drugi 'e uzrok mo'ih nevolja.

1402. tko] *b, c:* ko. 1403. kad te] *b, c:* ,kate'. 1407. strašno] *c:* strano. 1412. sreću] *c:* sreća. 1416. smeća] *c:* ,semglia'. 1417. tvojimi] *a:* tvojima. 1418. majko] *c:* ,maicho'. 1420. kî — uze] *a:* kî ti dragu kćercu uze. *b:* ,tai ki dragu kchierzu use'. *c:* ,tai ki dragu kchierzu t' use'. 1423. strana] *a:* tmina. 1424. sveđ] *b:* ,sueĭ'. *c:* ,sueg'. 1425. mojich] *a:* liepich. *c, zagr.:* ovich. 1426. kada] *a, d:* da dah; htjela] *c:* ,ktiela'. 1428. ja] *a:* tad. 1429. kich] *a, c, d:* kîh. 1432. nu] *b, c:* na. — jaoh] *a:* joh. 1433. drugi 'e] *a:* drugi.

PROZERPINA:

Kaž' mi, majko, stvar koja je,
kâ nevolje tej ti uzroči?

ĆERERE:

Plaču i cviļu ne pristaje
zrak ne gledav tvojieh oči.

PROZERPINA:

A tko to ti gledat brani
kâ zaprjeka, koja sila?

ĆERERE:

Er u ovoj neću strani
ja ostati, kćerce mila.

PLUTON:

Dake tebi ti si kriva
od sve tuge, ti, Čerere.

ĆERERE:

Na nebesieh tko pribiva,
da u paklu stat obere?

SKUP DVORKIŃICÂ:

Kakav može biti pakô,
u kôm svieti sunce ovako?
Pakô, u kôm su sej liposti,
raj je svake pun milosti:
raj dragi veseli,
u kôm svak stat želi.

ĆERERE:

Jaoh, ter nije meni ufati
kćercu odovle mû imati?

SKUP FURIJÂ:

Kô da nadvor mi puštamo
oni ures drag jedini.
kî učini,
da u paklu raj imamo.

1435. kâ — tej] *b, c:* ‚ke — tei'; tej] *a:* ter. 1437. zrak] *a:* ‚s tak'. 1438. tko] *b:* ko; to ti] *a:* toli. 1439. koja] *c:* i kâ. 1442. dake] *c:* ‚dali'. 1444. tko] *b, c:* ko. 1446. može biti] *a:* biti može 1447. svietli] *c:* ‚suieti'. 1448. kom] *c:* komu; sej liposti] *b:* ‚tei lieposti'. 1451. svak stat] *c, zagr.:* stat svak. 1452. mû] *a:* meni.

da se mir čuje,
gdi smeća kraļuje,
a slatke pjesni
sred vječne boljezni?

PROZERPINA:

Pokli uredba, majko, odluči,
da ja budem ļubi sada
kraļa, kî sve ovo vlada,
i ti obikni, i ti muči.
Već razvedri tužna lica,
ter vid, sreća kā me resi:
Junone je od nebesi,
a od pakla ja kraļica.
Ńe kraļevstvo prostire se
nad tiem, kî sad na svietu su,
mê nad svijem, kî bili su,
i kî unapried rodiće se.

PLUTON:

Ćerere, ne scieni, da samo moja vlas
stere se vrh sjeni, gdje ova sja propas;
nu malo poslušaj, kā mjesta liepa odi
kraļ moguć u svem ja i tvā kći gospodi.

SKUP DVORKIŃA:

Na svietu smo i mi bili;
nu su ljepše bez prilike
strane i luzi ovi mili,
u kieh sad nam stat je uvike.

PROZERPINA:

Slušaj, majko, što počela
bjeh ti i ja spoviedati,
ter môm srećom bud vesela,
blažena ću kom se zvati.

PLUTON:

Poļa su mnoga dim, kiem zemļa ravna prem
resi se rumenim svjetlilom jediniem.

1459. gdi] *b:* ‚gdie'. 1461. boljezni] *b:* ‚bolesni'. 1464. kraļa] *a:* kraļu. 1466. lica] *c:* ‚lisza', k. i.: ‚liza'. 1467. sreća] *a, d:* sreću. 1470. kraļevstvo] *b:* ‚kragli-eustuo'. 1471. tiem] *c:* tim; svietu] *c:* ‚suiti'. 1472. svijem] *c:* ‚suime'. *zagr.:* svieni. 1474. nescieni] *a, d:* ‚nezieni'. ‚bolesni'. 1475. gdje] *a, d:* gdi. 1478.—1481. *rkp.* *b* i *c:* ‚Kor Duorana'. U *rkp.* *b* i st. 1486. 1497. govori Prozerpina. 1481. vike] *a:* vieke. 1485. *a, d:* blažena se kom ću zvati. 1486. kiem] *c:* kīm.

Zelenim ova se odieva vječnima,
ter sunce ponase i zviezde svoje ima.
Čestita tuj čeljad stan je svoj obrala,
dio cvjetnieh vrh livad, a dio vrh žala,
viek vodeć dni slacich neumrlich svojijeh
veselo u svacieh zabavah milijeh.
Pjesni drage i mile
pastieri i vile
u skladne tuj glase ne pristav pjevaju,
slavnoga uza se Orfea imaju.

SKUP DVORKIŃÂ:

Luvene su naše strane,
blažene su svudi zvane,
a to er u ńe tko dohodi,
vesco se sved nahodi:
uživa vas viek svoj
slatki mir, drag pokoj.

PLUTON:

Kraj jednoga tuj velika
gusta gaja, kôm nikada
lis zeleni ne opada,
teče Lete, slavna rika,
kā kreposti tom se slavi,
da, tko vode ńe pit bude,
taj čas misli, kē ga trude,
sve napuno zaboravi.

SKUP DVORANÂ:

O božice, s nami hodi
k čestitima našiem dvori,
er svu žalos, kā te mori,
ostavićeš u toj vodi.

PROZERPINA:

Hodi, majko draga, k meni,
da moj vidiš raj blaženi:
hodi, majko, na zabave,
čestiti se kojiem slave.

1489. ponase i zviezde] *c:* i zviezde ponase; svoje] *c, zagr.:* sve. 1490. čestita] *c:* ,cestitai'. 1491. dio] *a:* dijo. 1492. svojieh] *a, d:* tvojieh. 1493. svacieh] *c:* svacih. *a:* svatih. 1495. pastieri] *c:* pastiri. 1497. slavnoga] *b, c:* i slavnoga. 1500. tko] *c:* ko. 1501. sved] *a:* svacih, *b:* ,suci'. *c, zagr.:* sved. 1502. viek] *a:* vik. 1503. drag] *a, d:* i. 1507. Lete] *b:* ,letech'. 1508. kreposti] *c:* kriposti. 1509. tko] *c:* ko: pit] *a:* priet. 1516. k] nema *c.*

Ah. da sad hoć sama doć vidjet mê dike,
rekla bi: „Kćerce mâ, živi tuj uvike.“

PLUTON:

U milo toj mjesto, gdi stoje mo'i drazi,
ne scien' svak, ni često, da tako ulazi.
Er kô u muke oni hode,
u dno pakla ter se praže,
(čujte prikor) kiem bi draže
zlato od iste ńih slobode:
tako stoje tuj slobodni,
bez ozira kieh strah ne bi
riečma i krvi pri potrebi
primagati grad svoj rodni.
Jošte tu je stan onijeh.
kî načine iznaḍoše.
da se uresi i pomože
sviet i bitje umrlijeh.
Tuj su i oni, kî živješe
djelujući vazda vriedno,
ter s dostojnom časti ujedno
uviek slavan glas dobiše.
Tuj pravedni, tuj milosni,
dobri, istini, blazi i znani
u blaženoj stoje strani
uživajuć viek radosni.

PROZERPINA:

O majko. ter hoć kô, nemila meni prem,
da od družbe toliko dostojne utečem?

SKUP DVORKIŇÀ:

Jak prid suncem noćne tmine,
a prid vjetrom magla izgine:
pri našieh se stranah tako
gubi od svieta mjesto svako:
naša su poḷa sva
uresna, gizdava.

1520. sad hoć] *a*, *d*: hoć sad; doć] *zagr.*: poć. 1522. to] *b*, *c*: ‚toi'; gdi] *b*: ‚gdie'. *c*: ‚die'. 1523. ne scien' svak] *b*: ‚nezieni svaki'. *a*, *d*: ne cien'; *oraka je interpunkcija u rkp. a*. 1525. u dno] *b*, *c*, *zagr.*: posluo. 1526. kiem bi] *c*: kîm bi. *a*: kiemi vi. 1528. tako] *a*: ‚takoi'; tuj] *b*, *c*: ‚tuie' (tako i 1532, 1536, 1540.) 1529. kieh] *a*: kiem. 1530. riečma] *a*, *d*: riečmi; krvi] *b*, *c*: ‚krai'. 1531. primagati] *b*: ‚bogati'. *c*: ‚boghati' *s kasnijim ispravkom*: ‚obraniti'. *zagr.*: ‚bogatiti'. 1532. *b*, *c*: ‚I iosete tuie onieh'. 1538. dostojnom] *a*, *d*: dostojniem. 1543. radosni] *a*: radosti. 1544. kô] *a*, *d*: to.

PLUTON:

Tuj dohode još gospoje
od liposti neizmerne.
kê na svietu blage i verne
s ljubovnicim svojiem stoje,
i š ńim oni mladci izbrani,
kî živješe u pokoju,
žuđenu im milos svoju
draga vila čim ne brani.
Tim Čerere, pusti, neka,
gdje su strane tej blažene,
liepa, vlada koja mene,
sa mnom stoji do viek vieka.
A za ljubav ńe liposti
čuj odluku sih besjeda:
neću od srģbe unaprieda,
neg zvat bog se od milosti.

PROZERPINA:

Samiri, majko mâ, tvû smeću i tvoj trud,
tér dobriem mojima vesela sa mnom bud'!
Koliko je ljepše tebi
gledat me odi sad kraljicom,
neg na svieti, neg na nebi
priprostome sviem božicom?
Nu mi kaži, ko'e najveće
mogla mi si dobro ufati,
da dostojna budem sreće,
po kojoj ću kraljevati?
Veće, majko moja mila,
žudjeti mi mogla niesi,
budući se ja rodila
božicome sred nebesî.
Da ako stekoh, što ti želi,
ili željet što mi imaše,

U rkp. *b* i *c* i st. 1552.—1567. govori ‚Kor Duorkigna'. 1552. tuj] *b, c:* ‚tui'. 1553. neizmerne] *a:* sve zamjerne. 1554. svietu] *c:* ‚suitu'; verne] *b, c:* vjerne. 1555. ljubovnicim] *a, d:* ljubovnici; svojiem] *c:* svojim. 1556. i š] *a:* š; mladci] *b, c:* ‚mlazi'. 1558. žuđenu im] *a:* žudjenijem. 1560. tim] *a, d:* tiem. 1561. gdje] *a, d:* gdi. 1565. sîh] *b, c:* ‚sijh'; *a, d:* svieh. 1567. bog se] *a:* bože. 1568. tvû] *zagr.:* tu. 1569. dobriem] *b:* dobrim, *c:* dobrim. *zagr.:* s dobrim. 1574. ko'e] *c:* ‚koe'. 1581. sred nebesî] *b, c:* sred nebesi. *a, d:* zgar s nebesî. *zagr.:* sried nebesi.

zašto sa mnom tvoj veseli
pogled rados svû ne kaže?
Samiri, majko mâ, tvû smeću i tvoj trud,
ter dobrim mojima vesela sa mnom bud'!

SKUP FURIJÂ:

Otri veće suze u licu,
promien' misao tuj nepravu,
tvû gizdavu
diku daj nam za kraļicu:
ne čin' opeta,
da srġba zla smeta
za svieta poraz
oholo svieh nas.

SKUP DVORKIŃÂ:

O božice, mi smo vile,
dvorkińice tvoje mile:
nemoj drage bez gospođe
naša družba, jaoh, da pođe;
daruj nam drag ures,
gdje nam sva rados jes.

SKUP DVORANA:

Dopusti nam, o milosna,
dobro, koje još nejmamo,
da blaženi mi gledamo
lipos, u kôj raj se pozna,

CERERE:

Što da molba ne ispita,
kad je slatko naredena?
N'je mê srce od kamena:
dobita sam, jaoh, dobita.
O kraļu sieh jama kreposti vèlike,
evo ti kćerca mâ za ļubi uvike;
nu hoću, da sprva, što budem pitati,
obeća vlas mi tvâ, da mi ćeš podati.

1587. dobrim] *a*, *d*: dobriem; *zagr.*: s dobrim. 1589. tuj] *a*, *d*: tvû. 1594. svieta] *a*: svietu; gdje] *c*: dje. 1603. koje] *c*: kê. 1608. n'je] *c*: nî. 1610. sieh] *a*: svieh. *b*, *c*: sijhr. 1611. evo] *a*: ovo; kćerca] *a*: kćerce. 1612. i 1613. *rkp a*, *b*, *c*, *d*:

Nu hoću da šprva
obeća vlas mi tvâ,
što budem pitati,
da mi ćeš podati.

SKUP FURIJÂ:

Svud veselje, svuda rados,
mir i pokoj svud se glasi;
svud izlazi
skladnieh pjesni draga slados!
Razvedri lice,
o liepa božice:
majka tvā mila
ljubko se smirila.

PLUTON:

Budi ti sve, što hoć, u momu kraljevstvu,
još istu moju moć pod vlas ću stavit tvū.
Daj prosi, pitaj već,
od mene sve ćeš steć.

SKUP DVORKIŇÂ:

Tko, juveni, sada, bože,
vlas tvû mnogu neće riti,
usred pakla poniziti
kad oholas istu može?

CERERE:

Čin' moj porod, koji odi
staće s tobom u pokoju,
da i majku jošte svoju
za ko'e brieme uzpohodi.

PLUTON:

Nejma se rieći svoj na maňe vieku doć:
vjeri se u krepkoj uzmnaža svaka moć.
Nu da još gine svit, i u rasap sve grede,
imaju stavne bit gosposke besjede.
Veliku pitaš stvar, nu da ti podam ja
i veći svaki dar, sili me rieč moja.
ako dar kî veći i draži i vredni
mogla bi želeći zamislit sve tvê dni.
Tim s voljom sad se tvôm ugodit mā će svies,
šes mjesec da 'e s tobom, a druge sa mnom šes.

1617. skladnieh] *c:* skladnih; slados] *a:* rados. 1622. momu] *a, d:* mome; kraljevstvu] *b:* ‚kraglieustuu'. 1623. vlas ću] *a:* vašu, tvû] *a:* svu. 1624. *c:* da prosi (kasnije ispravljeno: ‚pocni') pitat već. 1626. tko] *c:* ko. 1628. poniziti] *c:* ‚podnisiti', *b:* ‚podnisciti'; usred] *a:* a sred. 1633. brieme] *a:* vrieme. 1635. krepkoj] *a:* kreposti; uzmnaža] *zagr.:* umnaža. 1636. nu] *b, c:* na. 1637. imaju] *a:* imadu; stavne] *a, d:* slavne; gosposke] *b:* gospodske. 1642. će svies] *a:* svies će. 1643. mjesec] *c:* ‚missez'; druge sa mnom] *a, c, d:* sa mnom druge.

CERERE:

Samirena ja sam time,
a ti, moja kćerce, sada
s ovom družbom povedi me
sred liepich tieh livada.
Er n'je vidjet slično meni,
pače toj se ne pristoji,
da, gdje nemir vječni stoji,
vi budete sadruženi.
Nemoj vam se uto ckniti,
o neplodna mjesta od svita,
čiem se budem ja vratiti
za učinit vas sva čestita.
S noviem suncem primićete
u žuđenoj obilnosti
od mê ruke slavne i svete
nove dare i milosti.

PLUTON:

Veće u lasti, mila moja,
verna slavo dvora moga,
putimo se put liepoga
mjesta od mira i pokoja.
Al' nu sprva, čim vidite
sve smirene mê ljuvezni,
veselima vašiem pjesni
moju rados sadružite.

SKUPI SVI UJEDNO:

O kraljice milostiva,
i ti, bože naš sad blagi,
eto dragi
čas, koji vas sadruživa.
Sprav'te se oba
u slatko sej doba
kušati medene
radosti ljuvene.

1644. samirena] *b:* .samierena'. 1646. ovom] *a:* tvome. 1647. liepich] *c:* lipich. tieh] *a:* tvich. 1648. vidjet] *nema rkp.* *a.* 1651. budete] *a:* budite. 1652. nemoj] *a:* .nemo'. 1653. o] *a, d:* od. 1653. čiem] *b, c:* .cim'. 1656. s noviem] *c, zagr.:* svojim. 1660. u lasti] *zagr.:* ulazi. 1663. od] nema *c.* 1664. al' nu sprva] *b, c:* .stana sprava'. 1669. naš sad] *b:* sad naš. 1672. sprav'te] *b, a:* .sprauite'. 1673. u] nema *c.* 1674. 1675. *a:* kažuti medni stvari ljuveni.

Ćestit porod jur izlazi
hrabren, vriedan u sva djela:
jur vesela
narav s pomńom čeka i pazi
bogove mile,
kieh će bit sile
moguće u sebi
u paklu, na nebi.
Združite se u razbludi,
slatke žeļe izpunite:
priložite
još blaženstva nova svudi:
Čereri slavnoj,
za pokoj mili svoj,
stav'te na ruke
žudene unuke.

1676. jur] *a, b, d:* jur, *c:* još. 1681. druž'te se. 1688. blaženstva] *a:* božanstva. kieh] *c:* .koieh'. 1684. združite se] *a:* su-

DUBRAVKA.

rkp. a: ‚Dubravka ¦ Prikaſagne ¦ Spjevano pò Gospodinu Givu Frana Gundulichja ¦ Prikaſano ù Dubrovniku ¦ Godiscta Gospva ¦ MDCXXVIII. ‖ Ex libris Fratris Clementis Raicevich Ord. Minor. S. Francisci de observantia' (str. 163.-247.).

rkp. b: ‚Dubravka. Spjevagne ¦ Gospodina Giva Frana ¦ Gundulichja ¦ Prikaſano u Dubrovniku ¦ godiscta ¦ MDCXXVIII. ‖ Collegij Ragußini Soc. J. ex dono Canonici Georgij et Blaſij ¦ Fratrum Matthaeorum (oblik 19×13·5 cm., 39 listova).

rkp. c: stihovi 121.—304., 485.—642.; *rkp. d:* stihovi 41.—120., 641.—696.

Izdaña: dubr.=dubrovačko od 1837.; *zagr.*=zagrebačko od 1847.; *izd. 1877.*= Stari pisci hrvatski IX, str. 123.—179.; *izd. M. H. 1888.* = izdañe Matice Hrvatske s uvodom F. Markovića od 1888.

Imena, koja ulaze u ovo prikazanje.

Radmio.
Skup pastirâ.
Ribar.
Miljenko.
Ljubmir.
Dubravka.
Skup vilâ.
Divjak satir.
Gorštak satir.
Zagorko.
Ljubdrag.
Jeljenka satirica.
Brštanko.
Tratorko.
Vuk satir.
Stojna.
Pelinka.
Pastjerići mali, u sve pet.
Glasnik.
Skup satirâ.
Redovnik.

U zagr. nema Gorštak satir.

ČIŇENJE PRVO.

SKAZANJE PRVO.

SKUP PASTIRÂ I RADMIO.

RADMIO:

Objavi, Danice, jasni zrak objavi,
čuj tihe vjetrice u ovoj Dubravi:
pršat su počeli po listju zelenu
zovući dan bieli i zoru rumenu.
O zviezdo, najdraži od neba uresu,
ukaž' se, ukaži! Raskoše tvê gdje su?
Žudena Danice, objav' se, objavi!
I zvieri i ptice, svaki te glas slavi:
sve te oči gledaju i srca sva hlipe,
da nas svieh obsjaju svjetlosti tvê lipe,
da nam pr'je svane dan blagi, dan svečani,
i žuden i čekan u ovoj svoj strani.

SKUP:

Objavi, Danice, jasni zrak objavi,
čuj tihe vjetrice u ovoj Dubravi;
pršat su počeli po listju zelenu
zovući dan bieli i zoru rumenu.

RADMIO:

Ovo dan je, kî dohodi
jednom nami na godište,
u kî slatkoj mi slobodi
činimo ovdi svetilište:
slatkoj slobodi, i od časti,
i od uresa vjekovita,
u kôj niče i uzrasti
Dubrava ova plemenita.
Sastaje se cića tega
skup od vilâ i pastierâ.

Rkp. b ima svagdje: ‚at', ‚scena' mj. ‚činenje', ‚skazanje'. 3. listju] *a, b:* listu. 6. raskoše] *b;* razkoše. *a:* ‚raskosce'. 25. cića] tako *b; a* i *izd.:* cieća.

i za od svieh najljepšega
najljepša se od ńih vjera.
Vjeraju se i jedine
dva najljepša, kî se žele.
i od pira gozbe čine
obilne se i vesele.

SKUP:

Objavi, Danice, ah veće objavi
žuđeno tvê lice u ovoj Dubravi!
Livade su uzeli odjeću zelenu
da obuku dan bieli i zoru rumenu.

RADMIO:

Pod svirôku ovčar mladi
danaske se glasi svuda,
reseć cvietkom na livadi
krotkom stadu čela ruda.
Danas liepe pastjerice
s viencem krune zlatne vlase,
po dubravah ter slavice
bude u slatke pojuć glase.
S dobrom kobi na dan ovi
težak, za teg da je uhiti,
popievajuć za volovi
teško ralo cvietjem kiti.
Danaske se tanci staju,
danas poju slatke pjesni
i razlike igre igraju
u radosti i ljuvezni.

SKUP:

Objavi, Danice, drag pogled objavi!
Eto cti cvjetice po ovoj Dubravi
i u miris, kî dieli na busku zelenu,
uzdiše dan bieli i zoru rumenu.

RADMIO:

Ali suncem iz istoči
Dubrava ova ne svaniva,

35. uzeli] *b:* ‚uſeli'. 42. s viencem] *b, zagr.:* viencem. 46. da je uhiti] *rkp. b:* ‚dâie' uhiti. k. i.: ‚da ne'. *izd. 1877.:* da uhiti. 49. danaske] *a:* danaska. 55. i u] *zagr.:* tu. *d:* i. 58. svaniva] *zagr.:* svańiva.

o Dubravko liepa, iz oči
tvojieh nami bio dan siva.
Tvû ljepotu od svieh višu
svi pastieri da pr'je vide,
žude i žele i uzdišu,
i svuda te slidom slide.
Tim svi danas doletjeće,
gdi tvâ sjaju suncem lica,
jeda komu s blage sreće
budeš draga vjerenica.
Doć će, da gork trud rasladi
kon uresa tvoga slavna,
i Miljenko pastier mladi,
kî te verno služi odavna.
Dva mila ova, o Ljubavi,
tvâ sjedini slatka sila
na dan ovi, u kî slavi
sloboda se naša mila.
Združ' s Miljenkom ti pastirom
liepu Dubravku i gizdavu,
i obeseli srećniem pirom
nas i našu svu Dubravu!

SKUP:

Objavi, Danice, liep ures objavi,
probudi slavice u ovoj Dubravi,
u žuber veseli po dubju zelenu
da poju dan bieli i zoru rumenu.

RADMIO:

Ali, družbo, neka čut je
sad veselje sa svieh strana.
pođ'te oglasit osvanutje
svud ovega blaga dana.
Svud se glasi i naviesti,
da pr'je, nego sunce zađe,
svak na ovemu ovdi mjesti
na općenu sè skupu nađe:
a uto ja ću poć spraviti
svetilište i sva ina,

69. doć će] *rkp.*: doće. 85. družbo] *b*: družbo'. 86. svieh] *izd. 1877.*: svih. 88. ovega] *zagr.*: ovoga. 91. ovemu] *zagr.*: ovomu.

dostojno se čim slaviti
današńa će svetkovina.

SKAZANJE DRUGO.

RADMIO I RIBAR.

RIBAR:

Čestiti pastiru, ti pjevat podrani,
er vodiš u miru pokojan tvoje dni:
ufanja, jaoh, a mā nesreća ne stječe
pobjeguć iz doma, tukuć se daleče.

RADMIO:

Kogod si, ne cvieli ni tvojiem nesrećam
kobi dan veseli, kî 'e srećan svimà nam;
gizdava sloboda vrh svega najdraža,
koju nam bog poda, naš pokoj uzmnaža.
Nu ako si ti ribar, kô kaže vas čin tvoj,
koja ti čini stvar k Dubravi doć ovoj?

RIBAR:

Za shranit staros mû, i odahnut bez sile
u gniezdu slatkomu slobode primile.
Primorja naša sva u ništa sila zbi:
Dubrava sama ova vlada se po sebi.
Po ńih svieh srdita zvier trči i rži,
i grabi i hita i u noktieh sve drži.
Ovdi čut zle zvieri ni inoga glasa nî,
neg što sam žuberi tih slavic na grani.
Tvrda u nas n'je kuća, da od sile prihude
bludnika goruća ocu kćer zabļude:
ovdi n'je sirote, kû sila potište,
ni se bo'i sramote, ko ju sam ne ište.
Toliko 'e vladanje silno u nas, da se ti
žena, djeca, imanje ne može tvo'e rieti.
U mjesti je ovemu slobode čestit dar;
svak sebi i svemu svomu je gospodar.

98. tvoje] *zagr.:* svoje. 99. ufanja] *a, b, dubr.:* ufańa; nesreća ne stječe] *d:* nesreće dotječe. 103. gizdava] *b:* opchjena: k. i.: ghiſdava: *zagr.:* obćena; vrh] *d:* od. 108. gniezdu] *a, b:* ghgneſdu. 110. sama] *d:* samo. 111. trči i rži] *zagr.:* trce, hrži; *izd. 1877.:* teče i rži. Izd. dubr. nema st. 111./2., 115./6., 119./20., 123./4., 127./8., nego je praznina tačkama naznačena. 112. grabi — svi] *zagr.* stiže — svoih. 119. vladanje] *a:* ,vladagnje'; se ti] *b:* ,ſetti'. k. i.: se ti. 120. ne može] *a:* ne može s'. *b:* ,nemoscese'; tvoj] *zagr.:* tvoje.

Razlog, pravda i mjera svemu je zlato u nas,
prodava na ń vjera, život se, duša i čâs;
duša i čâs ovuda ne ide za platom,
ni mjere u suda pritežu pod zlatom.
Stvari u nas tej nije, kôm voļan mož se čut,
kupovat triebi je, ako hoć odahnut;
vrsta ovdi svakoja u časnoj zabavi
sred mirna pokoja veselo boravi:
tiem teško nam svime i lele vrh svega
pod jarmom teškime gospostva tuđega,
a blago sviem vami, kî on čas s poroda
slobodni i sami sebi ste gospoda.
Da uzdrži višńa vlas u bitju vas tomu,
a tko ište zlo na vas, zlo našô na domu!

RADMIO:

Ti si doć mudro obrô, pr'jateļu, pod sjeni
od mjesta, gdi dobro gosti su primļeni,
jer odkad najprije niče ova Dubrava,
i odkad se obstrije slobodniem plotom sva,
vjera u ńoj krepak stan i nađe i steče,
s kôm je svak slobodan od sile najpreče.
Tim, goste, kad sreća donie te pr'jateļa
u ovi dan, najveća kad nam su veseļa:
pastieri kad hode u skupu općenu
prislatke slobode slaviti spomenu,
najljepši kad pastir s najljepšom od vilâ
združi se, i na pir družba im gre mila,
tanci se hitaju i poju tuj pjesni,
i igre igraju razlike s ļuvezni.
Tim slid' me, pr'jateļu, er bih ja uzeo
u općenu veseļu da si i ti veseo.

RIBAR:

Vjeran drug biću tvoj, jeda i ja môm trudu
drag pokoj u vašoj slobodi nać budu.
O Dubravo, slavna svima
u uresu slobodnomu,
liepa ti si mo'iem očima,

133. sviem] *a:* svem. 138. mjesta] *a:* mjesti. 148. združi] *zagr.*, *d:* druži. 150. razlike s] *zagr.:* s razlike. 153. môm] *a* u môm.

draga ti si srcu momu.
U veseloj ovoj sjeni
od čestitih tvojih grana
provesti je milo meni
dio najdraži mojieh dana.
Tim raspinam mreže moje,
i u zavjet vješam vrše
na zeleno dubje tvoje,
po kôm blazi vjetri prše.

SKAZANJE TREĆE.

MILJENKO:

Po listju počeli pršat su vjetrici,
po dubju veseli žubere slavici,
romonom kladenci zovu zrak sunčani,
izhode pod vienci seļanke s gorani.
Pastieri livadom uz dipli začińu,
klikuju za stadom lipotu vilińu.
A liepe sve vile pod sjencom kraj vode
pod pjesni primile tanačce izvode:
zora je, svaniva, ali, jaoh, s istoči
meni dan ne siva iz drazieh još oči.
Vjetrici uzdasi, žuber su tužbe mê,
suzâ se vir glasi romonom groznieme;
plač pjesni, a stada misli su stravļene,
srdačce livada, u žeļah kê zene;
nu bez mê jedine svitlosti čim stoju,
ne viđu neg tmine i vječnu noć moju.
O Dubravko sej Dubrave,
jasna zoro, svietli uresu,
od ljepote tvê gizdave
gdi su rajski zraci, gdje su?
Dan ne sviće moj s danice,
ni mi sunce sja s istoči:
istok čelo, bio dan lice,
a mê sunce tvê su oči.
Da vas gorim, dubje pita',
i na dubju svaku granu,

157. mo'ieh] *a:* mojih. 160. grana] tako i *b*, ali k. i.: ‚strana'. 170. seļanke] *a:* zeļanske. 178. groznieme] *c:* groznime. 181. svitlosti] *b:* liposti (k. i.: svitlosti). 184. svietli] *c:* svitli.

s moga ogńa vjekovita
kolikrat im listje planu.
Jak uzdrži ptieu veska,
kôm tanahni prut se obliepi,
tako lipos tvâ nebeska
mene kroz tvoj ures liepi.
Ah, u srcu je li tvomu
kâ spomena od mê vire,
i da u mjesti jes ovomu
jedan, za te kî umire?
Ali još, jaoh, i u svrsi
nemilosna môm životu
od kamena kažeš prsi,
kriješ rajsku tvû lipotu.

SKAZANJE ĆETVRTO.

ĻUBMIR I MILJENKO.

ĻUBMIR:

Miljenko, kuda toj tužeći sam hodiš;
što uzroči nepokoj, u kôm se nahodiš?
Ah, dali žalostan drug mili moj biće,
veseo ušto dan svakomu osviće.

MILJENKO:

Ļubmire, komu je suđeno tužiti,
ne pozna ni čuje radosti na sviti.
Ja služim gospođu sletjelu iz raja,
ali ona za moju vik službu ne haja.
Za onom, kâ meni prika je saviše,
život moj stravļeni uzdišuć izdiše.

ĻUBMIR:

Miljenko, prosti mi, ludos je mriet s tega,
sami smo uzrok mi svega zla našega.
Nesvies je toj vrla zareć se u sebi,
da 'e žena umrla božica od nebi.
Pastirica iz sela našega ovoga
tebe je zaniela s uresa miloga;

194. kolikrat im] *a:* kolikratim, *zagr.:* kolikrati. 195—199. *tih stihova nema zagr.* 206. lipotu] *a:* ljepotu. 215. prika] *c:* prieka. 221. pastirica] *c:* pastierica.

pastieri, znaš, da svi i vile gizdave
na dan se kupe ovi na mile zabave.
Bićeš ti, biće tu Dubravka gizdava,
kroz rajsku lipotu koja te skončava.
Veseo se zato kaži,
znaš, običaj kā je mila,
pastier najljepši i najdraži
da najljepšu steče od vilâ.
Ti si liep, liepa ona; draga ona, drag si ti,
srca vam razdiona ļubav će združiti.

MILJENKO:

Ne scieni, da sliepe toli oči imam ja,
da ures mê liepe ne poznam od raja:
sunce iz ńe sja očî, a zora iz čela,
bieli dan s istoči, pogleda vesela.
Tiem svud noć mrkla je, gdi svietli zrak gledam
n'je mê vil, koja je sunce, zora, i moj dan.
Ļubmire, kud ti hoć, vodi me: s tobom grem,
mû liepu da mi 'e moć pr'je vidit, neg umrem.

ĻUBMIR:

Da, sa mnom hod', sada, i veće spravļa' pir
od naših livada najljepši kô pastir,
i ako strah dosle ima tvā mlados, ostavi
košutam plasima u ovoj Dubravi.
Ali smieh i veća ufanja prilaga',
er ļubav i sreća smione pomaga.

MILJENKO:

Tamni strah, jaoh, mene mlađahna ne tiri,
slobodan u stiene prošô bih sred zviri.

ĻUBMIR:

Ne veće naprieda, Miljenko, nu pazi,
s dragoga pogleda gdi ti dan izlazi.

MILJENKO:

Sve vidim, ah, sad moj uzdaše ogńeni,
k môj žeļi priliepoj ti vodac bud' meni,

237. gledam] *b:* ‚ghledam'. 245. smieh] *a:* ‚smjej'; ufanja] *b:* ‚uffagna'. 248. stiene] *b:* stine. *Iza* 248. *rkp. a. b. c. imaju još ova 4 stiha:*

A ne kaono stan smrknuti
i od života noć tamnoga
na zracijeh rasvanuti
jedinoga sunca moga.

pače se poteži leteći naprieda,
ter i ńe užeži srdačce od leda;
neka mi vjeruje, da u ogńu gorim vas,
u sebi kad čuje istoga ogńa vlas.
Ah, život kî 'e draži, kad bi ogań moguć bil,
kî dušu mû spraži, užeći i mû vil.

SKAZANJE PETO.

DUBRAVKA I SKUP VILÂ.

DUBRAVKA:

Liepe vile, druge moje,
eto iztječe zora biela,
dan čestiti svanuo je:
naresimo viencim čela,
nakitimo cvietkom vlase
skladno u slatke pojuć glase!

SKUP:

Neka liepos nami uzmnaža
od naprave pomńa mila,
ti najljepša, ti najdraža
bez cvieta si cviet od vilâ:
zene trator i ružica
sred rajskoga tvoga lica.
Slavicu u gori,
i ti otvori
žuber medeni
liepe zeleni,
u glas najviši
s nami bigliši
hvaleći slave
zore gizdave.

DUBRAVKA:

Cvjeta cvietje po sve kraje,
jasni se istok cvietjem resi,
zvjezdam cvietje svud nastaje,
zora u cvietju zgar s nebesi
od cvietja nam daž prosipa:
kupimo ga, družbo lipa!

256. **sebi**] *izd. 1877.*: tebi. 258. spraži] *a*: ‚spravsci'. 260. iztjeće] *a i izdańa*: iztječe. 264. **skladno**] *b*: slatko. k. j. skladno. 280. **se**] *izd. dubr.* i *1877.*: s'. 283. daž] *izd. 1877.*: **dar.**

Sve rumeni, sve se bieli
u razlikom cvietju sada,
u cvietju se sve veseli:
gora, polje i livada;
sve je cvietjem procavtilo,
od cvietja je doba milo.

SKUP:

Slavicu u gori,
i ti otvori
žuber medeni
liepe zeleni,
u glas najviši
s nami bigliši
hvaleći slave
zore gizdave.

DUBRAVKA:

Svietla i draga sred istoči
zrak u cvietju zora kaže;
nu 'e zrak ljepši naših oči,
na licu u nas cvietje draže;
dobiva ures naš veseli
primalitje i dan bieli.
Eto iza zore biele
sunce svietli zrak pomilja;
ali 'e pogled svjetli vele,
kî mê svietlo sunce strilja
iz istoka od lipote,
s oči, kieh zrak dušu mi ote.
Hod'mo veće, druge mile,
čim na istoku sunce sviti,
lir sńežani puti bile
u jezeru bistru umiti,
da od lieposti zrak jedine
danaska nam većma sine.

SKAZANJE ŠESTO.

SATIR DIVJAK:

Ne čudim se ja, Ljubavi,
da n'je mala ni velika,

289. procavtilo] *b:* ‚prozavtjelo'. 301. svjetli. 313. puti] *b:* ‚paersi' kasnije ispr.: našieh] *b:* ‚nà svieh'. 306. svietli] *b, a:* ‚putti'. 316. danaska] *zagr.:* danaske.

koga u ovoj ti Dubravi
ne učini ļubovnika.
Ļubovnik se svak spovieda,
ļubovnik se svak govori,
i n'je tega, tko s pogleda
draga u ogńu tvom ne gori.
Jer ti vlastim tvom ganuti
moguća si svač'je ćudi,
i tko mlad te ne ońuti,
triebi 'e da star pak zaludi.
Tim ja velik dar sam stekô,
što me mlada plam tvoj zgrija;
er pod staros kukuriekô
ļuvena bih ludorija.
Pače držim mlad sliditi,
o Ļubavi, tvê zabave,
da ne može bit na sviti
djelo od veće dike i slave;
a pameti zdrave nije,
tko od tvê vlasti sudi inako;
er da tebe s ļudim nije,
vas bi trag se ļudeki smakô.
Ali mâ svies čemu udugo
razložeći rieči gubi?
Ńetko jedno, ńetko drugo,
svak na ovemu svietu ļubi.
Nu kô u sebi ļudeke ćudi
i misli su sve razlike,
razlike su tako u ļudî
i ļubavi svekolike.
Tko visoko hlepi znanje,
tko zlato Ind'je slidom slidi,
a tko za uzit na vladanje
vene, čezne, gasne, blidi;
tko u gradovieh stat uživa,
tko obra u selieh stanje za se,
tko putuje, tko počiva,
a tko lovi, a tko pase.

340. 345. ļudeki] tako *a*, *b* (k. i.). ostali rkp.: ļucki ili ļudski (tako i st. 345. i dr.) 345. ko] *a*, *b*: tko. 352. gasne] *a*: gazne. 355. stanje] *a*: ‚stagne'.

Ńeko crnu zemļu teži,
ńeko sińe more brodi:
na ono se svak poteži,
na što ļubav svā ga vodi.
O Dubravko ljepša vele
od svieh vila u Dubravi,
tebe misli moje žele,
mā se ļubav tobom slavi.
Ja tvoj slidim ukras mnogi,
zasve u gorah da imam ladu;
ali i ovan vitorogi
za ovcom jednom ne gre u stadu.
Po naravi ogań žeže,
a ljepota smamļa i travi:
a brštan se grli i veže
s dubom svaciem u dubravi.
I ako niesam ja, tko ini
taj će rieti od gorana,
komu za ures tvoj jedini
ti ćeš danas bit podana?
Satirić sam čudno pristô,
stvari u mene grube nije,
a u jezero bistro i čisto
ogledah se malo prije.
U napravi n'je môj varka,
najljepši sam od mê vrste:
zračna obličja, čela žarka,
jake kosti, puti čvrste.
Dva rožčića, kî me krune,
u mjesto mi su od rudeža,
a po koži oštre vune
od hrabrenstva obiļežja.
U môm srcu nije strahe,
mā su oružja ruke gole,
tiekom stižem srne plahe,
snagom rvem lave ohole.

357. 358. ńeko] *b:* ‚nietko'. 362. u Dubravi] *b:* ‚i gospoghja'. k. i.: ‚u Dubravi'. 364. *b:* ‚slatka gliubav tisi moja'. k. i. kako je gore. 391. srne] *b, a:* srnem.

SKAZANJE SEDMO.

GORŠTAK I DIVJAK, SATIRI.

GORŠTAK:

Tuj li si, Divjače? Kud jutros od mene
krijući izmrače u gaje zelene?
Jeda te sram, da puk smieh tobom ne tvori
ter sām kô pribjen vuk skitaš se po gori?
Tajat je zaludu, česa n'je moć skriti:
po svač'jem ja sudu ljepši sam nego ti.

DIVJAK:

Ljepši ti nego ja? Ko je tî, tko veli,
da ljepša jes šoja neg golub pribieli?
Ovaku tko drugu vidje igdje nakazan?
Pastiera po lugu ne straši na blag dan!

GORŠTAK:

Ti strašiš, a ja ne s grdoće nemile
od ove sve strane pastire i vile.

DIVJAK:

Od žênâ i od ļudi goñen si svuda ti,
a moju svak žudi prijazan imati.

GORŠTAK:

Pače kā od žênâ u svomu životu
nije sva pečena kroz moju lipotu?
A ļudem sviem sam drag, i zato pr'je sunca
još jutros na dan blag zazvan sam za glunca.

DIVJAK:

Tebe su dozvali za glunca pastiri,
kî nejmaš svirali ni, kô se, znaš, sviri?

GORŠTAK:

Svirale evo mê, i ako ćeš za oklad
sviriti sa mnome, uzmi i ti tvoju sad.

DIVJAK:

Svirale ne sviri ni u to dni gubi,
neg s glave roge zdri, ter u ńe zatrubi.

395. te] *izd. zagr.* i *1877.*: te je. 396. skitaš] **tako i *b*, ali kasnije ispravljeno „smuzasc'. 399. ko je tî, tko veli]** *izd. 1877.*: **ko je. tko ti veli.** 401. vidje] *a, b, dubr.*: vide. 410. **glunca]** tako rukopisi i izd. osim *izd. 1877.*; ***rkp. a*** k. ń.: glumca (tako i **st. 411.**). **411. pastiri]** *b*: pastieri.

GORŠTAK:

A s mješnîc tvojijeh tih pisak rascipi,
ter odsad u tî mieh ne puha', neg ńim pij.

DIVJAK:

O zori, kad moje dipli se oglase,
tih slavic zapoje natjecat š ńima se.

GORŠTAK:

Pod dubjem ja kada zasvirim u gaju,
pastiri i stada s veseljem igraju.

DIVJAK:

Dubravka, kâ je čas i ures svieh vila,
pod dipli mojieh glas tančac je vodila.

GORŠTAK:

Danica mâ, pače sunce, kîm svićem ja,
pod ovu mû zače svirôku sred dubja.

DIVJAK:

Poď gorsko zvjerenje u gorah zagluša',
neskladno svirenje da se ovdi ne sluša.

GORŠTAK:

Vrzi rieči i dava' razumjet drugi put:
svirimo obadva, koga je bolje čut!

DIVJAK:

Počni ti najprije, natjecat kî se hoć,
kî od nas dobije, na pir će glumac poć.
I veća neka ti sramota i šteta:
uzmimo pjevati upored opeta!

GORŠTAK:

Ni dipli ni tvoj glas zadava strah meni:
ja počeh ovi čas, ti me opet izmieni.

(Ovdi svire).

DIVJAK:

Sada sâm izusti, tko sviri bolje od nas;
dobit si, prepusti od glunca meni čas.

418. odsad] *a:* ozad. 425. mojieh] *b:* ‚moje'. k. i.: mojieh. 433. tij] tako *a, b, dubr.; zagr.:* tij'; *izd. 1877.:* ti je. Iza 436. *b:* ‚Ovdi satiri svire'. 438. prepusti od] *b:* prepusti ‚i od. kasnije ispr.: i pusti od, a tako i *a, zagr.* i *1877.; dubr.:* pusti od.

GORŠTAK:

Ili ti je u voļi, ili n'je, staćeš tja,
kô glumac najboļi dozvan sam na pir ja.

DIVJAK:

Tamo se it ne muči, er kô trs raspukla
svirala tvâ zuči neskladna i mukla.

GORŠTAK:

A buče tej tvoje mješnice kô spila
po goraḥ, iz koje od vjetâr dme sila.

DIVJAK:

Ah, kada nećeš rog dignuti svrh očî,
poď', svińo, u brlog, a ovdi ne hroči!

GORŠTAK:

A ti, kad zamukô još niesi, potrči,
gubavа žabo, u kô, a ovdi ne kvrči!

DIVJAK:

Zm'jo ļuta, prigrizi otrovni jezik taj:
boļem se ponizi, a u nesvies ne rigaj!

GORŠTAK:

Rigaš ti zlobni jied, huđi svieh živina,
ali opet upored hod' sa mnom začina'!

DIVJAK:

Ne pjevaj ti, neg blej', koze ine gdje pasu;
slavicem gorski jej ne sklada se u glasu.

GORŠTAK:

Ah, nuti u što ufa crni vran nesviesni,
da bieloga on kufa dobiće u pjesni.

DIVJAK:

Rakle mi dvie duńe darova iz ńedrî,
da od oči svietlieh ńe popievam zrak vedri.

446. brlog] *a, b:* brļog, *b* k. i.: ‚baerlogh'. 448. kvrči] *b:* ‚karci', k. i. 453. ti] u rkp. *b* k. dodano. 454. slavicem] *zagr.:* s slavicem; gorski jej] *zagr.:* gorskim jej. *a:* noćni jej. gorski jez; i *b* gorski. k. i.: noćni; sklada] *zagr.:* skladaš: *b:* ‚neskladie'. k. i.: ‚neskladase'.

GORŠTAK:

Kitu mi ńeki dan jabûk da Ļubica,
da 'oj hvalim pram zlatan i ures od lica.

DIVJAK:

Kad moj slatki glas začina
kako slavic, kî se izvija,
na ń doteku iz planinâ
Hoja, Lero, Dolerija.

GORŠTAK:

Kad moj jezik pjesni klikne
kako staglić, kî žuberi,
da me resi, cvietje nikne,
da me čuju, teku zvieri.

DIVJAK:

Kukuļava ja dva gniezda,
kieh pjet narav medno uči
hranim liepoj, kôj mâ zviezda
za vječnu me slugu odluči.

GORŠTAK:

Svega ruda jagančića,
dvie matere kî posisa,
pasem dragoj, kôj me sreća,
da sam vječni rob, zapisa.

DIVJAK:

Rec', kâ u gori zvier pribiva
ļudcke sviesti i spoznanja,
kâ se u bistroj vodi umiva
i mjesecu čista klanja?

GORŠTAK:

Kaž' mi, ptica ono kâ je,
kâ svôj smrti loži drva,
i iz ogńa opet živa ustaje
perja i krila stječuć prva?

470. medno] *a:* milo, *sa strane:* medno; *b:* medno, *sa strane:* milo. 471. zviezda] *b:* ‚ghiſda', k. i.: ‚ſvieſda'. 473. jagančića] *zagr.:* jagańčića. 478. ļudcke] tako *rkp.* *a.* ostali: ļucke ili ļudske.

DIVJAK:

Sad poznat mož uprav odluku tvû ludu,
zašto se s lavom mrav zatječe zaludu.

GORŠTAK:

O žabo, s kriesovi pod' kvrčî i kriešti,
moj 'e danas pir ovi, ti za te drugi išti.

DIVJAK:

Ovi uteče. Ja znam, što ću:
on na piru glumac budi,
ja za drugo tamo doć ću,
kô mê srce većma žudi.
Danas mjesti u ovemu
s pastierim se vile staju,
i pastiru najljepšemu
vil najljepšu od svih daju.
Nu pr'je tega u jezeru
vile okupat sve se hode,
svaka želeć, da ńu oberu
i nevjestom danas vode.
Namislio sam tim odjeće
jednoj od ńih skrovno uzeti,
i priobučen tako veće
ja se vila liepa rieti.

SKAZANJE OSMO.

ZAGORKO I LUBDRAG.

ZAGORKO:

Potež' se naprieda, mê stado, poteži,
ne vidiš, ureda gdje mâ vil, jaoh, bježi.
Uputi se, uputi, stado moje, prije,
neg ju grm zgusnuti očima mo'iem skrije.
Toli neć it hrlo, pod stranom ti ovom
pusto ostaj, ter grlo zajazi vukovom.
Ustav' se! Kud plaha utječeš liepa mâ
od moga uzdaha, kî od ogńa krila ima?
Ja, brače, niesam zvir srdita u gori,
neg stravljen mlad pastir, kî s oči tvo'ieh gori,

488. za te] *zagr.*: za se. 491. doć ću] *a:* doću. 492. *b:* ‚Saerze moje vecchje ſcudi', k. i. kako gore. 507. uputi se] *b:* ‚uputse'; stado moje] *b:* ‚moe staddo', k. i.: ‚staddo me'.

kî sa svom kriposti drag ures tvoj slidim
i od tvoje liposti prignutja ne vidim.

LJUBDRAG:

Kud srneš, Zagorko, kud li se potežiš?
Kê prispje zlo gorko? Od stada što bježiš?
Gdje si se zatekô, kê ti su nevolje?
Loču ti psi mlieko, ovce ti vuk kolje.
Tvê sjeme po pustoj ńivi se poteza,
vinograd leži tvoj zapušten bez rieza.
Stada svieh ovčara po žitu tvom pasu,
muka se tvâ hara i stoka sva rasu.
Tim vrat' se nazada: ženska ti lipota,
kad umreš od glada, ne vrati života.

ZAGORKO:

Ne zalaz' udilje, mâ je ovo odluka:
neka ide stado žlje i stoka i muka!
Jedan sâm milostan pogled vil žuđene
hraniti kripostan živa je sveđ mene.
Namjera nu huda na me te donije,
kud liepa mâ, kuda obrati, jaoh, gdi je?
Stranom ću ja svakom trag slidit vil moje,
a ti pođ' zlom mrakom, odkuda i dođe.

LJUBDRAG:

Ah, kako poče, ti napreduj i hodi:
poznaćeš, mahniti bies na što dovodi.

SKAZANJE DEVETO.

LJUBDRAG:

Ah, sad poznam, da ne vara
u sudu se, tko govori,
da koliko sviet se stara,
toliko je hudi i gori.
U mo'e vrieme narav ina
i nauka bješe od ljudi:
sve 'e drugoga sad načina,
druga doba, druge ćudi.

516. i] *zagr.:* a; prignutja] *a, b:* ‚onughje'. 522. zapušten] *a, b:* neokopan. *sa strane:* zapušten. 523. svieh] *izd. 1877.:* svih. 534. zlom] *zagr.:* zliem. 534. i] nema *a*. 535. napreduj] tako *rkp. c*, ostali: ‚napriedui'. 536. bies na što] *c:* na što bies. 543. sad načina] *b:* ‚sada cina', k. i.

U dni moje viđaše se,
o koristi gdi svak radi;
uzlotrilo sada sve se,
živu isprazno stari i mladi.
Pr'je bieļahu sva mjesta se
našim stadim bezbrojnima;
sad dubrava sva ne pase,
što u mê doba jedan ima.
Pomńa prije dobra općena
u ńoj vječnu zelen goji;
sad s nepomstvom porušena
s povenutiem listjem stoji.
Ovce vođahu iz daleka
s mekahniem se runom prije;
sad među nam n'je čovjeka,
kî se krenut s mjesta umije.
Pr'je od ļudî sej Dubrave
koraļ se je ribô u moru;
svačije su sad zabave
kamenitu dubsti goru.
Prije kô mrav odasvuda
svak nošaše sebi hranu;
sad, za nejmat malo truda,
svak mre u lasti gô na stanu.
Pr'je ne znahu prve vile,
što je svila u haļini;
sad, odjeće svê od svile,
n'je seļanke, kâ ne čini.
Pr'je pod ruhom priprostime
zlato odsvud nam na stan pliva;
zlatno ruho u ovo vrime
stan svakomu ogoliva.
U moje je dni letila
na krilijeh sama ptica;
za poletjet sad su krila
oko vrata u mladicâ.
Nošahu se opletene
u bio gajtan prije kose;

550. našim] *c:* našiem. 564. dubsti] *c:* ļiva. 577. letila] *c:* letjela; tako i *b*, ali dubstit. 566. nošaše] *a:* ‚nossasce'. 571. k. i. 579. poletjet] *b:* ‚polietiet'.
svile] *c:* sviele. 576. ogoliva] *zagr.:* ogo-

sad pram u cklo pletu žene,
a zrcalo im glave nose.
Prije bjehu bistri viri,
da čis ogled svemu daju;
vilami se sad pastiri
u zatioku ogledaju.
Vladaše se u mâ ljeta
mlados svjetom od staraca;
sad čut mladi neće svjeta
ni od istieh ńih otaca.
Mlados prije cić koristi
svita obhodi četr dila;
sad na jednom gine mjesti
za stupajim pricieh vila.
Tim n'je čudo, čim bez znanja
dni u ispraznoj lasti traju,
kô Zagorko da imanja
s pricieh vila ostavljaju.
Ali u ovemu svemu meni
pomoć je ufat zgar s visine
na dan ovi posvećeni
našoj slobodi od starine.

SKAZANJE DESETO.

JELJENKA SATIRICA.

Iz gluhe pustiće satir se moj diže,
da vile plemkiće susreta i stiže;
a ja ostah sred jamâ i dubja divjega
i mrazna i sama u gori bez ńega.
Ah, sasma nevjeran, kud divjaš, Divjače,
moj život čemeran po sve dni da plače.
U vilah što vidiš u ovoj Dubravi,
ter slidom ńih slidiš, a mene ostavi?
Gizdave himbeno plemke su vile sve,
grabša su i plieno lieposti ńihove.
Bez svrhe i kraja plahe su i tašte,
biocim od jaja čela se ńih lašte.

583. cklo] *c:* stklo. 584. zrcalo] *c:* zrcala. 587. pastiri] *c:* pastieri. 588. zatioku] *c:* zatioke. 594. četr] *c:* četir. 595. mjesti] *c:* misti. 596. pricieh] *c:* priecieh. 599. imanja] *a:* ‚imagnja'. 600. pricieh] *c:* priecih. 601. ovemu] *c:* ovomu. 608. mrazna] *b:* ‚mrasu', k. i.: mrazna. 614. grabša] *a:* ‚grabscja'; *b:* ‚grabsa'.

A nije ih strah ni sram za gadnu napravu
mrtački stavit pram iz groba na glavu.
Na svieću cklo pale i mrče crnima
obrve opale čađami od dima.
Oprhlu i modru kožu usne ńih blide
do krvi 'e svu odru, da rumena izide;
u bjaku, kom klače i kartaju obraze,
otrovi najjače i gnusobe ulaže.
A mastim od čerse daleko našaste
lica im svudier se pengaju i lašte.
Nu mažu i liepe naravna bljedila,
i čini ńih liepe ne narav neg sila.
A meni mâ ista naravna lipos jes
naprava pričista i svietli drag ures.
Zlatni pram od kosi, tih vjetrić kî svudi
niz bio vrat raznosi, tuđiem se ne rudi.
Obraz moj i čelo bistra voda umiva,
a sunce veselo iz oči mo'ieh siva.
Bez masti sred lica mlađahne u mene
rumena ružica i bieli lir zene.
Crļeniem ustime ruža je prilika,
a bjeļe prsi mê sniega su i mlika.
K tomu se prilaga još za stvar najdražu:
mlađahna i naga, sve što imam, sve kažu.
Tim vrat' se tvôj ļubi, Divjače, ne divjaj:
vlaštita ne gubi, a o tuđem malo haj.
Od vjetra puzivi, ne gub' s tvê krivine
za ures laživi ljepote istine.
Sunce je s nebesi izvrsne liposti,
zašto se ne resi neg svojom svjetlosti.
A čista i prava lipos mâ suncem sja,
er meni naprava i ures sva sam ja.

617. nije . . napravu] *c:* ‚nie . . naprav'. 618. na glavu] *c:* naglav. 619. svieću] *zagr.:* svieći. 621. usne ńih] *zagr.* i *1877.* (pogrj.): usne. 622. do krvi 'e] *zagr.* i *1877.*: do krvi 623. bjaku] *a:* bjaku; kartaju] *zagr.:* hartaju. 625. čerse] *zagr.:* berse. 626. svudier . . . lašte] *b:* svudi . . lašte, k. i.: ‚svudier'. . lašte; *a:* ‚svudjer'. . lašte: *c:* svudie . . maste. 628. ńih] *zagr.:* jih. 635. mlađahne] *c:* mlađahna. 637. crļeniem] *c:* crļenim. 638. mlika] *c:* mlieka. 639. još za stvar] *b:* ‚i jose stvar. k. i.: još za stvar. 641. tim vrat'] *c, d:* vrati se. 642. tuđem] *c:* tuđu. 643. puzivi] *zagr.:* puzivii. 644. ljepote] *a, b:* ‚liepotse'. 645. liposti] *d:* lieposti. 646. zašto] *d:* erbo. 647. 648. nema *d.*

Poć ga ću iskati. Ah, danas kuda si.
Divjače, zašô ti? Oglas' se, oglasi!

ČIŃENJE DRUGO.

SKAZANJE PRVO.

SKUP PASTIRÂ, BRŠTANKO, LUBMIR I TRATORKO.

BRŠTANKO:

Liepa ti 'e zaisto običaj veoma,
kôm naše sej mjesto slavi se, družbo mâ,
u strani da se ovoj dan s tancim provodi
posvećen pričistoj božici slobodi.
Najljepša od vilâ druži se i vjera
za draga i mila vrhu svieh pastiera.
Ne scien'te, da ištom ova se odredi
spomena s godištom svacijem, kâ sliedi:
na zboru pradjedâ od ove Dubrave
kad prođe besjeda, da ovi dan slave,
razumni starci oni u kori dubovi
među iniem zakoni urezaše i ovi:
da užiže nepristav slobode spomena
u unucieh ńih ļubav od dobra općena;
i da se u miru dni vode sred sklada,
dočim se pastiru ļubi od svê vrste da.

LUBMIR:

Naredbe spametne; er kako neobične,
tako su i štetne ženidbe neslične.
Pod jaram dobro vik stučit se ne more
s junčićem vô velik, upored da ore.
Ni se muž i žena ugađa, kad su oba
razlika plemena, imanja i doba.
Ah, bog te ukloni, gotova 'e tu smeća,
da ti se ženi sni, od tebe da 'e veća.
Kô drvo crv vrti i grize i ije,
tako ona do smrti živa te sičije.

650. zašô] *a:* ‚fascto'. 651. *d:* običaj zaista liepa je veoma. 652. sej] *b:* sve. k. i. sej. 653. *b:* ‚Da na dan koi blagh svoi dubravi dohodi'. k. i. kako gore. 654. božici] *a. b:* djevici. *ali sa strane:* božici. 655—658. nema *d.* 661. razumni] *d:* pametni: dubovi] *b:* ‚dubovoi', k. i. dubovi. 662. urezaše] *b:* ‚udjegljasce', k. i.: ‚ureſasce'. 664. užiže] *b:* ‚uſvise', k. i.: ‚uſcisce'. 665. sklada] *d:* hlada. 666. vrste] *zagr.:* vrsti. 667. spametne] *d:* pametne. 669. pod jaram] *d:* na ńivi. 670. vô] *b:* ‚vuo'. 671. ni se muž i žena ugađa] *d:* također i žena s pastierom. 674. *zagr.:* dati se ženi oni, od tebe kâ 'e veća.

Na posle sve kućńe mrdi se i gadi,
samo ńoj da su ńe naprave, to radi.
Po skupieh živote od druzieh spovieda,
a svoje sramote domaće ne gleda.
Sve selo zagluši s jezična karanja,
a muža zabuši i učini kô panja.
Nu veće što veļu, pašu ove smione
muževom kudjeļu, a oblače gaće one.

TRATORKO:

Tako je; nu pate i istiem zlom bole
i žene udate za ļudi ohole,
kî siti pri svomu k tudem se propińu
i drže na dopu ženu kô robińu.
Po gadu se i smradu tukući skitaju,
a za čistu i mladu ļuboveu ne haju.
Nu da ovdi svršuju, mala bi zla bila:
mesa im rastruju smrdeća i gńila.
A pak na pečône mladice, ńih ļubi,
guba taj prione, koja ih pogubi.

BRŠTANKO:

I mi ti smo uzeli govorit zlo danas,
kad ište i želi počastit puk se vas,
ter kad se začińe i u pjesnieh svak hvali,
tude smo mi grińe protresat ustali!
Nu me strah, da veća, neg igda jes bila,
danas kar i smeća ne bude od vilâ.
Er vilâ mnogo je sred ove Dubrave,
liepe se kê broje i zovu gizdave;
i svaka uzmnaža svê dike jedine
i cieni, da 'e draža i ljepša neg sve ine.
Tim težak na se trud taj će uzet, vidim ja,
tko činit ima sud, koja je najljepša.

TRATORKO:

Tač da je pomńa mâ suditi to danas,
nemiran veoma i smeten bio bih vas.

677. sve] *a:* .svê'. 681. sve selo zagluši] *d:* susjedstvo zagluše. 682. a.. zabuši učini] *d:* i zabuše ucine. 683. nu veće] *d:* u jednu. 684. muževom] *d:* mužovom. 687. propińu] *b:* .promignu', k. i. .propīgnu'. 691. – 694. nema *izd. M. H. 1888.* 692. gńila] *b:* gnila. 693. a pak] *d:* paka; pečône] *a, b:* .pecione'. *zagr.:* pečaone. 695. i] *zagr.:* a; ti] nema *d.* 699. nu me] *zagr.:* nu me je; igda jes] *a:* .je ighd'; *b* i *izdańa:* je igda (metr. pogrj.). 702. liepe se kê] *zagr.:* ljepše kê se. 703 svê] *b:* .gne', k. i.: sve.

*

U skupu od vila toliko gizdavieh
riet, jedna da 'e mila i draža oda svieh,
za od jedne dobiti prijazan s te hvale,
sa sviem se svaditi, sve izgubit ostale,
nikako pamet nî od mudra čovjeka:
a bog te ukloni od ženskieh jezika.

LUBMIR:

Ko 'e na to obran, tî neka se tim brine:
hod'mo mi iskati ostale družine!

SKAZANJE DRUGO.

VUK SATIR:

Tebi u dar i na čâs, Zagorko, sve vile,
ovce su sva mâ čâs ovako pretile.
Po vodah i gorah ovako teci ti,
a od stada nejmaj strah: ja ću t' ga čuvati.
Tko ono, tko ovo, nastoji svak za se,
a svak, što je osnovô, izatkat uzda se.
A moj glad ovi dan krađom se utješa:
lupež sam izvrstan, izvrsna izješa.
Kupe se svatovi, spravļa se nevjesta,
pir se odsvud gotovi, najljepši od mjesta.
Kad tamo pođe svak pomoć peć i varit,
neka je meni pak na pusto udarit?
Bio bi grieh, kad gosti svak se ini i štuje,
da trbuh moj posti i prazan gladuje.
Zaludu ovi dan slobodi svećen nî,
neg da 'e svak slobodan, što hoće, da čini.
Ni narav zaludu ruke mi ove da,
neg ńima da budu pomoć se ja sada.
Neka se besjeda ńekoga i danas
vieka još spovieda, kî od zlata bješe vas.
Na svietu sve što je, tad staše općeno:
još moje i tvoje nę bješe rođeno.
Granice se od ļudî ne bjehu zabile
ni mjerom sve svudi otišlo na dile.
Blizu tieh bremena davńijeh od zlata
gora u nas kamena hraňaše Brgata:
gora, kâ tada sva u dubju veliku
gusta se dubrava viđaše putniku.

Brgat, kî stanova u gorskoj dubravi,
zakona cić nova staroga ne ostavi.
Kazati paće uze, da ljudi po svietu
razdielit niesu se mogli mu u štetu.
Tim er se poteža, i kô ja svud brz bi,
slovuća lupeža ime i glas on dobi.
A gori, u kôj sta, i kā je vrhu nas,
od Brgata istoga Brgat je ime i danas.
Od Brgata ovoga, kî 'e krasti svud išô,
početak od moga traga je izišô.
I djedu slobodnom unuk sam slobodni
vodeći u rodnom Brgatu zlatne dni.
Tko nejma ni ńive ni vrta ni stada,
da tudiem ne žive, umro bi od glada.
Ja pljezim i lazim i ulagam svud ruke,
obilnos gdi pazim od stoke i muke.
Uhodim i prežim po pašah imanja,
i nad sviem lupežim imam čās od znanja.
Nu tko se hitrostim môm stavla, n'je toga,
er častin i gostim i čitam svakoga.

SKAZANJE TREĆE.

STOJNA I VUK-SATIR.

STOJNA:

Tuđiem se ne hrani, daj mi oveu, lupežu,
pr'je neg te seljani uhite i svežu.
Dali se ti krasti bez straha postavi,
kad blag dan svak časti u ovoj Dubravi,
paće sām na zlo brz uhodiš livade?
Brže tu oveu vrz', koju mi ukrade!

VUK:

Stan', ženo! Kud srtiš? Ne poznaš, tko sam ja?
Pr'je neg se uprtiš u zlo tvê, iđi tja!
Lupeža, koga ti u meni ugleda,
bez smeće, veļu ti, ohaj me se ureda;
er da znaš u sebi, koja je mā sila,
i oveu i sve bi stado mi pustila.

759. pljezim] *zagr.*: plazim. 763. hitrostim] tako *zagr.*: taj oblik traži srok (gostim): rukopisi i ostala izd.: hitrosti. 771. poznaš] *zagr.*: pozna se; tko] *a, b*: ko. 772. iđi] *zagr.*: idi.

STOJNA:

Ja silu svu tvoju ne scienim ni pera:
ovcu mi da' moju, kleta ti namjera!

VUK:

Ne poznaš još me ti: planinski bog sam Pan.
iz gorâ kî iziti htjeh ovi na blag dan.

STOJNA:

Rđa si i vedaš, satir Vuk ti si oni.
od vuka huđi dvaš, kad ovcu mû poni.

VUK:

Satir sam liep i drag, mê se ime svud slavi.

STOJNA:

Satir si crni vrag i s rozma na glavi.

VUK:

U mjesti ovemu meni se spravila
kako najljepšemu najljepša od vilâ.

STOJNA:

U mjesti će ovemu bit tebi domala.
kako najvećemu lupežu: — vješala.

VUK:

Ako ti se u kose mâ ruka uplete.
poznaćeš, što nose tej rieči prokletę.

STOJNA:

Kozju ako tu bradu razmršat ja počeh,
poznaćeš, kô stadu tudem te nosi grieh.

VUK:

Da čeka', ne bježi!

STOJNA:

Ne bježi, čeka' ti!

VUK:

Ajmeh, ne poteži!

STOJNA:

Da puštam, pusti ti!

784. rozma| *dubr., zagr.:* rozima.

VUK:

Ja puštam.

STOJNA:

Eto i ja. Je li tko, pomozi!
Meni ovca, a tvoja tebi brada i rozi.

VUK:

Ustav' se! Ah kuda s ovcom tom udari?
Ah, ženo prihuda, vrlo t' me privari.
Struka ti prokleta i imanje ostalo,
sve ti se prije ljeta od vuka poklalo!
Kuća t' se prosjela, trag ti se smakô vas,
ni pila ni jela, kô neću ja danas!
Vaj, ne znam, što ću sad, kud li bilt otišô:
veće mi 'e mrtvi glad do nosa uzišô.
Ah, je li, da mi duh susrete kogodi:
od glada izdahnuh, život mi izhodi.
O smrti mahnita, što me nies' satrla
i pjana i sita na gozbi do grla?
Kâ ti će hvala bit, jednoga divjačna
satira pogubit i žedna i lačna?

SKAZANJE ČETVRTO.

GORŠTAK I VUK SATIR.

GORŠTAK:

Što plačeš, Vukoje? Kê te je zlo smelo
danaske, kad stoje svi ljudi veselo?
Dobre si ti volje i vazda sit i pjan:
kê ti su nevolje prispjele na blag dan?
Od koga zla sila tako te obori?
Jeda kâ od vilâ i tebe sad mori?

VUK:

Iz gladna trbuha k vilami n'je puta:
bez vina i kruha ljubav je smrznuta.
Od golich što će nas i ubozich gospođe?
Znaš golu kos ni pas neće da oglođe.

GORŠTAK:

Uboštvo ne diže, da niesmo mi drazi
vilami nabliže, kô jaci u snazi.

795. je li tko] *a, dubr., izd. 1877.:* jeli gdje: Rešetar, Archiv f. sl. Ph. XXV. str. 268.: je l' dje ko. 799. imanje] *a, b. dubr.:* imagne'. 820. oglođe] *b:* glogje'.

VUK:

Kā snaga može odi i meni bit sada,
gdi mi duh odhodi i umirem od glada?

GORŠTAK:

Ti živeš, da ješ i piješ na sviti,
ni možeš ni um'ješ o drugom misliti.

VUK:

Da kaž' mi, kad io i pio ti ne bi,
kako bi živio, pr'jateļu, u sebi?

GORŠTAK:

Ne živem kô ti ja, jestojei i piću,
neg liepoj, kôj moja sva lita služiću.

VUK:

A ja vas život moj hranim najmiliji
pečenici ugodnoj i dragoj bukliji.

GORŠTAK:

Da jednom poznaš ti u tvomu životu,
kā 'e rados služiti vilińu ljepotu,
rekô bi ï u sviesti ovako odlučil:
ni ću pit ni jesti, neg služit liepu vil.

VUK:

Da poznaš ti jednom, koji su to jadi,
i s gladnom i žednom govorit ćeļadi,
ili bi se ohajô i od mene htio otit,
ili bi nać hajô, što ćemo jesti i pit.

GORŠTAK:

Ńemoj se ti starat! Glumac sam na pir zvan:
hoć bubań udarat, ter ćeš bit sit i pjan.

VUK:

Srce mi igra sve, i stupaj sam teče
na slatke zabave, gdi se vari i peče.
Ah, tvoja blažena, Gorštače, namjera:
mrtva me spomena uzkrsnu od pira.
Pečenica, ah, peče mê srce pečeno,
gdi u slatki sok teče i gori ļuveno:

823. odi] *b:* ovdi. k. i.: odi. 824. gdi] *b:* di. 827. io pio] *a:* ijo pijo. *zagr.:* ijo pio. 828. živio] *a:* živijo. 829. piću] *b:* pitju'. 836. ni ću] *zagr.:* nit ću; liepu] *a:* liepe. 839. htio] *b:* ktio. 840. ili bi] *a, b, izd. 1877.:* ili bi se; Rešetar, Archiv f. sl. Ph. XXV. str. 266. (po Budmaniju): il' bi se. 844. gdi] *b:* di. 847. peče] tako *zagr.; rukopisi i ostala izd.:* paće.

gdi me još sve čeka mê dobro uzdano,
jalovica od mlieka varena snježano.
Gdi žarka kapljica groznika vesela
kaže mi svâ lica rumena i biela:
kapljica od vina, koga ures priliepi
igrajuć začina: hod', brače, dušo, pij!
Životu čestiti, ah, koja veća slas
može bit neg piti i jesti na svak čas.
Gorštaće, u selo, gdi 'e taj pir, hod'mo na ń
ti glumac veselo, a ja ću bit bubań.

SLAZANJE PETO.

MILJENKO I PELINKA.

MILJENKO:

Dubravko gizdava, na ures rajski tvoj
od gorskieh dubrava n'je slično ime toj.
Gustinom od granâ dubrava zakriva,
da zraka sunčana travu i cvit ne obsiva;
iz svietlieh tvo'ieh oči na dragom tvôm licu
dva sunca s istoči go'e rajsku ružicu.
Sred dubrâv, mâ lipa, imaju stan svudi
zm'je pune naliṗa, zvieri, i skot vas hudi:
sred tvoga pogleda i srca sviem blaga
ljubav stan svoj gleda i milos pridraga.
Dubravi ures vas prolitńe zeleni
tre sjever, hara mraz, tlači led studeni:
kakva si ti sada, takva ćeš vazda bit:
viku bo ne opada liposti rajske cvit.

PELINKA:

Skladne su' rieči toj, i zaisto velike
Dubravci tvôj liepoj i slave i dike:
nu vile sadańe riečim se ne pasu,
veće u stvoru, a mańe htjela bih te u glasu.
Nu prî neg na ino ja budem s tobom doć,
kaž' mi sve istino, ako ćeš mû pomoć:
jesi li koji dan ljuvenom u ogńu
uzdahnuo žalostan pazeći pomno ńu?

853. prîliepi] *zajr.* i *izd. 1877.*: preliepi. 871. takva] *a:* taka. 876. a] *a:* a i; htjela] *a, b, dubr.:* tjela. 880. uzdahnuo] *a, b:* uzdahó.

MILJENKO:

Ako uzdah moć i glas žęļe mê ne objavi,
užežen da sam vas u živoj žeravi,
i ako još plama ne vidje u meni,
tere mā vil sama, da gorim, ne scieni:
pogledaj sred čela mê srce sprženo,
od suha pepela u prahu satreno:
viđ luge, dubrave i poļa i gore,
veće gdi eto sve u ogńu môm gore.
Je li ovo, reci ti, što zna lis i kami,
kladenče, kî uzrasti mojima suzami,
kroz romon kažuć tvoj žuđenoj môj duši,
kako te ogań moj čestokrat prisuši.

PELINKA:

Da reci, bi li kad, da ńojzi ostavi
dar koji u zaklad od tvoje ļubavi?

MILJENKO:

Opak je način svîm, koji me učiš ti;
ne daj bog s daroyim k Dubravci hoditi:
scienit vil gizdavu za ženu lakomu,
ja neću mudros tvū poslušat u tomu.
K sreima časnimi n'je triebi s darom it,
ako uvik prid ńimi omraze neć dobit.

PELINKA:

Varaš se: bez mite sve je to inako,
darovi zamite nebesa i pakô:
darim se vlada sviet na voļi i sudi,
dar pravi može riet gospar se od ļudî.
Ļuvena dar je stril, kā zgađa i sili
na ļubav svaku vil, potom se k ńoj strili.
Milisav razumni, znaš, što ono veļaše,
da u stare jošte dni, kad zlatni vik b'jaše,
kad ļubļen svak ļubi ni u to ima sram,
ter jezik srcu bi i ustom jedan sam:
tad bješe svaki dan ļuvenich od žena
„dar daruj“ taj pjesan začinat općena.

884. scieni] *b:* cieni. 890. mojima] *b:* ‚moiema'. 893. si] *zagr.:* se. 901. mite] *a:* mire. 903. darim] dar] *zagr.:* daj. *a:* darovom. 912

MILJENKO:

Čudne su nad sve ine, kê kažeš, rieči te.

PELINKA:

Ali su istine, u razlog očite.
Čuj ino: skup broji čovjek se mnogo tî,
u ljubav svû koji toliko iztrati
riečî, uzdâh, moljenja, jauka i vaja,
pogleda, cviljenja, jauka i vaja,
i k temu pristavi lažljivieh kletava,
od svoje ljubavi čim biljeg on dava.
Prî nego volju svû prignuti uzbude,
jagnicu mršavu darovat da bude.
Rad česa budući sve laž ino i privar,
ljubavi ńegove svjedok je pravi dar;
i zato samomu svaka vil vjeruje
ljubovniku onomu, koji joj daruje.

MILJENKO:

Kako, jaoh, može bit, da vlas dar ima tu
mê vile pridobit ponosnu lipotu?
Eto se vaskolik po svojoj volji sam
na službu ńe uvik veselo darivam.

PELINKA:

Miljenko, dar je ovi oni dar blaženi,
kî lasno cine svi vazdakrat ljuveni.
N'je triebi to za ńe, za tebe ti se hran':
dar cieni tvoj maće, a veće ugodan.
Nu se uzdaj; er kratit neću se hrlo poć
Dubravku obratit na ljubav tvoju moć.
Činiću da blagu uživaš i milu
ljepotu pridragu, žudenu tvû vilu.

MILJENKO:

Poď u družbi ovi moji,
svuď ti uzdasi bili ogńeni,
i sama se, jaoh, spomeni,
da mi u tebi život stoji.

SKAZANJE ŠESTO.

DIVJAK SATIR U HALINI OD VILE PRIOBUĆEN.

Tko je taj, ko sad riet neće,
cieć uresa draga i mila,

917. moljenja] *a:* ‚moglegnja'. 934. cieni] *b:* ‚cini' (čini).

da ja satir niesam veće.
neg najljepša od svieh vila.
Dubje se ovo, ptice i zvieri
môm ljepotom snebivaju.
i gorani, i pastieri,
i sliede me i gledaju.
Od kladenac bistrieh predam
cić naprava, kê me rese,
da, ako se gdi ogledam,
mâ slika me ne zanese.
Pristavio sam tuđe kose
i opleo u cklo prame
i obukô ruho na me,
kô najljepše vile nose.
Put snježana neka 'e meni,
vas se izmazah klakom bielim,
a da se obraz moj rumeni,
namazah se murvam zrelim.
Za ocrļenit usti moje,
kriešam sam ih obliepio
i haļinom svietlom, što je
kože u meni, sve sam skrio.
Samo branduse i prhala
niz čelo iniem vilam vise,
a uz glavu s čela ozdala
roščići se moji vise.
Nu pod kose ako mnozi
lasno roge skrit umiju,
zašto i ovi moji rozi
kosami se ne pokriju?
Sa svom moći i kreposti
uvlačih ih, krih svudire:
nu svakako pravi i prosti
iz prama mi jošte vire.
Ali od ļudi i od žênâ
vidjet su oni na môj glavi
kô dva dubka usađena
zlatnieh kosa u Dubravi.

949. pastieri] *a* i *izdaña*: pastiri. 952. 970. roščići] *izd. 1877:* rožići. kê] *b. a:* kî; cić] *zagr., izd: 1877:* cieć.

Tim pohuļen bit ńikako
s tega s' ures moj ne boji:
tko je kô ja liep ovako,
svaka stvar mu dobro stoji.
U ovoj slavi, u ovoj dici
veseo idem na mû sriću,
nu i od vile u prilici
hrabren junak djelim biću.
Ah, da kako satirica,
mâ sumńiva divja lada,
može nazret moja lica
u prilici ovoj sada!

SKAZANJE SEDMO.

ZAGORKO:

O liepa, o huda, kû narav uresi,
da pokoj od truda srdačcu môm jesi,
eto ja izvan svih ļjepotom smamļen tvôm
mlieko psim, a ostavih imanje vukovom.
Tim gorki i ļuti ako plač i vaj moj
ne može ganuti na milos ures tvoj:
gani se, pravo je, veselo i rado
nesrećno na moje i pusto daj stado,
u gorkom mukanju koje te sveđ moli,
da u smrtnom skončanju život moj ne boli.
A da ima ļudeki glas, još bi ti izreklo
moj tužni bitak vas, hud nemir, priko zlo.

SKAZANJE OSMO.

STOJNA S SINOM ZAGORKOM I PASTRJEIĆI MALI.

STOJNA:

Ja te ištem i glasim i zovem svudira,
a ti se za plasim vilami otira.
Dubrave prik ove od stada ne bježi:
najpretļe ovnove vuku ti lupeži.

ZAGORKO:

Neka idu ovnovi i ovce najboļe;
stadu me ne zovi, ni mi 'e past od voļe.

994. u ovoj] tako *a, b; izdańa:* ovoj; 996. srdačcu] tako *b; a* i *izdańa:* srdašcu. 998. mlieko] *a:* ‚Milienko', *k. i.:* ‚Miljeko'. 1005. ļudeki] tako *a, b; dubr., zagr., M. H. 1888.:* ļudski; *izd. 1877.:* ļucki. 1010. najpretļe] *b:* ‚najprietglie'. 1012. ni mi 'e] *zagr.:* ńemu 'e.

STOJNA:

Na kî te rasap toj, ludjače, nosi bies?
Od vilâ kā je toj, koja ti uze svies?

ZAGORKO:

U ovemu, znuj, mjestu najljepšu, vil moja,
večeras nevjestu na stan ti vodim ja.

STOJNA:

Na vrat ćeš ti i ta nevjesta hoditi.
Kô poče, mahnita', nemo' se sviditi!

ZAGORKO:

Ja ne mļah, majko mā, da ćeš se ti smesti,
er ti ću sin doma odmjenu dovesti.
Ili ćeš ili ne, poda' se razlogu:
ovako bez žene ja stati ne mogu.

STOJNA:

Mož derat samohoć za vilam obuću:
meni ga neće doć nevjesta u kuću!
Ćudi svieh sadańih nevjesta vrlo su:
ne misle nego o ńih samomu uresu.
Vazda su na dvoru, a neka stan gine:
zlu mužu, a goru svekrvi čās čine.
Šestere, dedele, jeziče i sjaju,
i drugo ne žele, neg da ih gledaju.
Za koris prioni, a vile ne dvori:
pusto nam razgoni stado vuk po gori.

ZAGORKO:

Stado čuva' i brani od vučje ti sile!
Ja ću ures izbrani poć iskat mê vile:
kad ište svak sebi dobar trg s ļubavi,
i meni jes triebi činit, što čine svi.

STOJNA:

Ah. Zagorko, s neposluha
slidi tvoju ćud zločestu!
Ja ću tebi nać očuha
pr'je. neg meni ti nevjestu.

1018. sviditi| *a, izdańa:* svidjeti, svi- kary'. 1034: iskat| *a, b, dubr.:* izkat.
deti 1028. svekrvi| *b:* ‚svækærvi'. *a:* ‚svæ-

Nu ako ja danas s mê mile dragosti
vilami svijem čās dobijem s liposti?
Slika me ne vara, mā dika n'je pala:
malo sam prestara, ali sam pristala.
Ovoga od mjesta nu ako najljepša
večeras nevjesta uzbudem jošte ja . . . .

PASTJERIĆ PRVI:

Ostaj s Bogom, majko mila!
Od tebe ćemo i mi poći
za ukrasti kôj od vila
sladak nami celov moći.

PASTJERIĆ DRUGI:

Za moć izet meda, čela,
ja ne hajah, da me uije,
i toj nosim za čas, gdi je
mā Biserka s drugam sjela.

PASTJERIĆ TREĆI:

Stoklasu ovu, kû zrelijeh
nanizô sam kupjenica,
nosim oči veselijeh
gdi sja sunce, mā Danica.

PASTJERIĆ ĆETVRTI:

Vrabca ovega, kî se vabi
s najdaljega meni puta,
Mioci daću, kôj me ugrabi
jučer silom mati iz skuta.

PASTJERIĆ PETI:

Šturka u ovoj kajpi od žice,
kî po svu noć šturi i poje,
donio sam ja za moje
male, kô ja, pastirice.

STOJNA:

Još biste sad i vi, brečadi od sise,
po ovoj Dubravi za vilam digli se.

PASTJERIĆI:

Nam su drage liepe vile,
iz ńedâr nam duńe daju,

1045. najljepša] *a*: ‚najlipscja'. 1057. no- sim] *a*, *b*: nosi s'. 1059. vabi] *zagr.*: javi

na tance nas vode mile
i ńegajuć celivaju.

SKAZANJE DEVETO.

JELJENKA SATIRICA PRIOBUĆENA U PASTIRA.

Ah, plemkińe prike vile,
trag vam proklet i namira!
Vi mi ste se učinile
priobući u pastira,
da prije hrba ova jaka
onoj od vas srce iskine,
s kê moj život bez Divjaka
čezne i u mraznoj sumńi stine.
O Divjače divje ćudi,
plemenite t' vile mrze:
lele tomu, tko ih žudi,
ter ga uzda ńih zavrze.
Od bojazni ti si ńimi,
er te zviri svaka scieni;
a s roščići ljuvenimi
mjesec mladi svud si meni.
O mlađahni moj mjeseče,
sini ljubi tvojoj, sini!
Kuda zade, gdi uteče,
drag pokoju moj jedini?
Što ugleda, cića česa
vilińa ti 'e slika draga?
Bez naprave, bez uresa
ljepota je prava naga.
Vedru svjetlos nebo odkriva
bez odjeće od oblakâ,
a ljepotom čistom siva
bez naprave žena svaka.
Ali vidim, što ńekada
bog nam Lero prorokova,
promienila da je sada
vilam ures Dubrava ova.

1078. iskine] **tako** *b*: *a* i *izdańa:* iz-kine. 1080. čezne] *a:* .cesne'. 1083. tomu] *b:* temu; tko] *a, dubr., 1877.:* ko. 1087. roščići] *a, b, dubr.:* .rocichi' (ispor. **st.** 970.). 1093.—1096. *nema izd. M. H. 1888.* 1094. ti 'e] *izd. 1877.:* t' je.

Er sad u'edno sve mladice
za napravu ńih najdražu,
kô divjačne satirice,
do pupka se gole kažu.
Tim da ih slidom slide i žele,
nije čudo, divji ļudi:
odkrivene prsi biele
tko da gleda, a ne žudi?
Nu će ruke sad mê ove
prikiem vilam ukazati,
s golim prsim što 'e mužove
gorskiem ženam prigrabiti.

ČIŃENJE TREĆE.

SKAZANJE PRVO.

DIVJAK SATIR, JELJENKA SATIRICA I SKUP PASTIRÂ.

DIVJAK:

Vas sam pribjen, još me tira
kleta sila po ovoj strani.
Je li gdi tko, da od pastira
mene liepu vil obrani?

PASTIR PRVI:

Stigni, sreti, drži, uhvati,
ne daj napried, ne propusti:
udri, udri, da pod bati
grdi satir dušu pusti!

JELJENKA:

A tko je ovo, u haļini
tko od vile sad proteče?
Ako zlo vam kê ne čini,
nije razlog, da zlo steče.

PASTIR DRUGI:

Kô ne čini zlo, ako je
gnusni satir grdnih dila
smio doć krijuć slike svoje
među vile, kako vila?

1105. er sad] *dubr., zagr.*: sad bo.

I da izprid nas bježat ne usta,
budući je on čas zaskočio,
Dubravci bi liepoj s ustâ
celov silom ugrabio.
Nu čemu će sad besjede?
Tec'mo u mjesta za ńim svaka,
po uvodici da ne ide
zlom satiru zloba ovaka.

SATIRICA:

I meni ih je slidit sila,
da, što misle, ne učine:
zasve opak, ne bih htila,
moj nevjernik da pogine.

SKAZANJE DRUGO.

GORŠTAK SATIR:

Niz strane, niz polje, pustijem gorami,
Divjače, biž bolje, i prida' nogami!
Bez smieha tko pazit sad ludos može tvû,
grd satîr priobrazit u vil se gizdavu,
i kô vil u odjeći sred vila inieh poć,
da nitko, scieneći, poznat ga neće moć.
Nesviesti velike s uresne htjet sile
satirske prilike priobražat u vile!
Zaman se čini sve i liepi i maže:
grdoća s naprave grđa se ukaže.
Polje se, gora i lug ludosti tvôm čudi:
tamaša, smieh i rug osta ti svieh ljudi.
Nu tako sad pleća vukući pribjena
sudi sam, č'ja veća liepos je vidjena.
A još bi ovi dan, kako snieg od lani,
da između svieh jedan pastir te ne brani.
Srce te i snaga ovega odrva
između tojaga teškijeh i drva.
Nu neka on huka, smijat ću ja se, i za ń:
glumac sam, a Vuka poslô sam po bubań.

1134. je] *zagr.:* ju. 1139. uvodici] *zagr.:* uvadici, *a:* vodici. *ovo je mlađom rukom isprav|eno:* uvodici, *i pod zvjezdicom je u dnu rukopisa zabiļeženo:* uvodica: abito. assuefazione. 1143. htila] *a, b:* ktila. 1148. priobrazit] tako Rešetar. Archiv f. sl. Ph. XXV. str. 266.; rukopisi i izdańa: priobratit. 1151. htjet] *a, b:* ktjet. 1153. 4. ispor. Osman XII, st. 125. i d. 1163. neka on] *izd. 1877.:* neka.

Na pir ćemo obadva večeras u selo,
da se igra, uživa i stoji veselo.

SKAZANJE TREĆE.

LUBDRAG STARAC:

Zlo se tiskat bez jakosti,
tko 'e nekrepka, kô ja, stupa:
jedva izvukoh stare kosti,
i izkopah se svih iz skupa.
Ah, kâ čeljad, mnoštvo koje
sabralo se sa svieh strâna:
i star i mlad, svak došô je
na slavljenje blaga dana.
Sve su vile, svi pastiri
s vrstom svakom ženâ i ljudî,
i gorani i satiri
dotekli su odasvudi.
Ali se je oekvrnila
svetkovina plemenita:
najljepša je dana vila
najgrđemu s tamna mita.
Blažen pastir ovdi ide,
kî zasliepljen ne bi od zlata,
neg po čistoj pravdi otide,
da 'e lieposti liepos plata.
A oni proklet, s koga izlaze
na dan blag nam plačne kobi,
tko liposti lipos vaze,
a za zlato da grdobi!
Proklet i oni, tko najprije,
za izet zlato, zemlju izdube,
kad cić zlata najvrednije
običaji se u nas gube!
Po zakonu dat se imaše
liepa Dubravka i gizdava,
sred Dubrave komu naše
u ljepoti 'e prava slava.

1167. zlo se] *zagr.:* zlo se 'e. 1179. oekvrnila] *b:* ‚ozkvarnula', k. i.: oekvrnila. 1183. ovdi ide] *a:* od Ide. *ovo je precrtano i mlađom rukom sa strane zapisano:* slavni ovdi ide: *b:* slavni ovd' ide. k. i.: slavni od' ide. 1193. najvrednije] *a* i *izdanja:* najvrjednije.

Miljenko je imô mili
steć Dubravku cić lipote.
nu se ukloni zakon sili:
grd ju pastir zlatom ote.
Tim su smeće srca moga,
da na mjestu ne bi ovomu
tko Grdanu bogatomu
smio se opriet cića toga.
Ali mene većma smeta
Miljenkova uspomena,
komu 'e bila od djeteta
još Dubravka narečena.
On ńu žuđe, i ona ńega
okom gleda vas dan blazim,
i glas danas puka svega
vjerenicim zvaše drazim,
kad iznenad sa svieh strana
začuh opet, gdi svi glase,
da Dubravka za Grdana
bogatoga vjerila se.
I Miljenko ču sa mnome,
tko mu ugrabi vjerenicu,
i od muke svenu u licu
i zamuknu mramorkome.
I od žalosti i od jada
tu stat veće niesam mogô,
razmišljajuć, na što sada
zločestvo nas vodi mnogo,
da na blag dan od slobode
jes, tko zlatu još robuje,
i da sila s prike zgode
nad zakonim gospoduje.
Nu tko tužan ovo izhodi?
Po prilici Miljenko je:
za dubje ću skrit se odi,
za čut, kê su misli svoje.

1204. ovomu] *a, b:* ovemu, k. i.: *b:* ſa'. ovomu. 1206. smio] *a:* smie. 1219. sa]

SKAZANJE ČETVRTO.

MILJENKO SAM:

Najljepša se vila daje
najgrđemu u prilici!
Kê ufanje veće ostaje
nami, o verni ljubovnici?
Ljubav, vjera, služba, lipos
i običaji i zakoni,
sve bi zaman: jaču kripos
grda u zlatu neman doni.
Dali, oh jaoh, za Grdana
najgrđega od pastierâ,
mâ Dubravka segaj dana
najljepša se vila vjera?
Mâ Dubravka? Kako moja,
ako 'e druziem dana sade,
da moj život, kî 'u dostoja,
kô prisječen dub, jaoh, pade?
Krotku ovčicu, mirnu i blagu
vuk u gore strašni uvuče,
i n'je toga, smienje i snagu
tko bi ukazô; jaoh, svi muče!
Ja ću gledat na mê oči? . . .
Neću! Ne, ne, razlog nije,
da ti ga oblak sred istoči
svietlo sunce mê prikrije.
Da što čekam, što li pazim?
Razdieljen sam s dragom vilom.
Što grdobu ne porazim,
kâ mi život grabi silom?
Pr'je smrknutja dana ovoga
dni imaju bit satreni
ili moji, ili onoga,
tko moj život grabi meni.

SKAZANJE PETO.

DIVJAK SATIR I JELJENKA SATIRICA.

DIVJAK:

Pastiru, hvala ti, ubjen bih ja bio,
na pomoć da mi ti ne budeš prispio.

1237. ufanje] *a, b:* ‚uffagne'. 1253. smienje] *a, b, dubr.:* ‚smjegne'.

Kaži mi tvê ime, da mi te ne zabit;
er ću ti sve vrime životom držan bit.
zasve da ističe oku se môm sade,
da imaš naličje od divje mê lade.

JELJENKA:

Ako imaš, kô reče, domaću tvû drugu,
kud stupaj tvoj teče za vilam po lugu?

DIVJAK:

Čudina opaka i ńeka pusta bies
uzrok su, da svaka vila mi nosi svies.

JELJENKA:

Za čudo ne scienim, bez sviesti čim hodiš,
da tako s pribjenim kostim se nahodiš.
Napravļa' se i resi i čini sve, što hoć,
da satir ti niesi, koji se skrit n'je moć.
Vrzi tja ćić tega neslične odjeće:
satira divjega pitoma vil neće;
k ļubi se povrati, od kê se odieli,
koja te gledati u slici tvôj želi.
Ohaj se od vila, kê ti su s prikora:
ļubovca tvâ mila vaļi 'te iz gorâ,
i još čut neć ti glas ni poznat lipote,
a ona bi danas, koja te smrti ote.

DIVJAK:

Ah, gdi 'e? da ju slidim, ļubi mâ večeras?
Ja ovdi ne vidim druzijeh izvan nas.
Na obranu moju bi, pastiru, ti jedan:
samomu ja tebi držan sam ovi dan.

JELJENKA:

Da, da sad izide t' tvâ ļubi, bi li ti
htio samu ńu slidjet, vile ine pustiti?

DIVJAK:

Vile odsad paće sjen mrzeća 'e meni ńih:
sramotan ja i bjen danaska s vilâ bih.
Ah, Lero Lerjane, veliki bože naš,
priko ove kad strane s vilam mene ugledaš,

1273. drugu] *a, dubr.:* dragu. 1294. lhtio] *a, b:* ktio; slidjet] tako Rešetar.

Archiv f. sl. Ph. XXV. str. 265.: *rukopisi* i *izdanja:* sliedjet.

na vrat me niz strmu liticu obori,
zajaz' mnom u grmu vučji glad najgori!
Ah, da sad ljubi mā izide odkuda,
ona bi bil' sama sva moja razbluda.
Pastiru, kaž' mi tim, jeda ju gdi vidi,
da hrlo priletim sred klisurâ i hridî.

JELJENKA:

N'je dalek, ovdi je ljubovca sad tvoja:
ruho ovo, kê krije tebi ńu, mećem ja.

DIVJAK:

Što sad oči moje paze?
Jeljenka ovo mā je vila,
kā, da mene ne poraze,
pastierom me obranila.
A ja zdiram, a ne svlačim
neprilične ove odjeće,
i vile i ńih ruha tlačim,
tebi samoj vjeran veće.
Nadaleče, nadaleče,
pod Brgatke vile prike,
teško i lele temu uvike,
tko u brieme od vas ne uteče.
Ah, za druzih kō ću moći
igda ostavit tvû lipotu,
gdi samom sam tvôm pomoći,
moj životu, u životu?
Ti me peci, ti me vari,
i na voļu tvoju kuha':
napravom me ne privari
n'jedna vila liepa ruha.
Da se u dušu ńeke stave
vratit tude, što ih slavi,
ostale bi bez naprave
kako suh pań u Dubravi.
Nu hod'mo i mi, gdi svi hode
od najljepših čuti vjeru,
na dan ovi od slobode
zahvaliti bogu Leru,

1303. **kaž'**] *b, dubr., izd. 1877.:* kaži. 1325. **napravom me**] *a:* napravome.
1318. **brieme**] tako *b; a* i *izd.:* vrieme. 1332. **najljepših**] *izd. 1877.:* najljepših.
1320. **lipotu**] *zagr.* i *1877.:* ljepotu.

kad nas oba svôm kriposti
vlas ńegova 'e slobodila,
tebe od moje nevjernosti,
a od pricieh mene vila.

SKAZANJE ŠESTO.

BRŠTANKO, LUBDRAG I GLASNIK.

BRŠTANKO:

Ter viđe ti sada, Miljenko gdi teče,
ili inim da smrt da, ili on da je steče.
Teške su pogube odsvud ga pritisle;
nu mali, kî ļube, što ima doć, misle.
N'je slike zaisto grdoba grdobi.
ma zlato ono isto, kiem liepu vil dobi,
imaće moć i vlas toliko veliku
za podat večeras Miljenku smrt priku.

LUBDRAG:

Razbiram i ja to svaki čas u meni,
da moć tu ima zlato, ostajem smeteni.
Ah prikor, u dugu tamnilu neznanja
cić zlata drug drugu kô rob se da klanja.
Biće od svieh suđeno, ako što se odredi,
da Miljenko općeno veličanstvo uvriedi.
Svačija tim ruka bit mu će na poraz:
na smrt ga će od puka osudit svega glas.
Tim ńegovu smrt istinu
sa mnom odsad plači i cvili
misleć, kako pastir mili
cić grdobe zlatne izginu.
O Miljenko, vjerenikom
čim večeras svak te pazi.
jaoh, s neharnom zgodom prikom
nemila te smrt porazi.

GLASNIK:

Tko ovo sada nepravedno
s Miljenkove smrti cvieli,

1348. moć tu] *a:* tu moć. 1349. prikor u dugu] *a:* prikoru dugu; neznanja] *a, b. dubr.:* ‚neſnagnja'. 1350. se da] *zagr.:* da se; klanja] *rukopisi* i *izdaña:* klaña. 1351. ako što se] *a, b:* ako bi što. 1352. Miljenko] *a:* Milieno. 1356. plači] *a, b, dubr.:* plati. 1364. cvieli] *b:* ‚zvili'. k. i.: cvieli

kad vaskolik puk se ujedno
š ńim raduje i veseli?

LUBDRAG:

Što spoviedaš, o Radmile,
pravi je uzrok nami od cvila:
najgrđemu s prike sile
najljepša je dana vila.
I Miljenko cića toga,
kî Dubravku sam dostoji
kô najljepši mjesta ovoga,
ako n'je umro, za umriet stoji.

GLASNIK:

Kî plač, kā smrt? Miljenko je
zdrav, živ, veseo, čestit svime:
smirio je žeļe svoje.
Dubravka je liepa š ńime.
Vjerenik je on izbrani
na ovi blag dan u Dubravi:
vile, pastiri i gorani,
svak ga slidi, svak ga slavi.

BRŠTANKO:

On vjerenik Dubravčin je,
kā se vjeri za Grdana?
Čut nam čini, kî načiu je
bio toj zgodi segaj dana?

GLASNIK:

Od pastira družbe naše
do najmańieh pastirica
vjerenik se Grdan zvaše,
a Dubravka vjerenica.
I redovnik bješe tima
u Ierovu crkvu uljezô,
da bi od vjere medu ńima
vieku vječni vez zavezô.
Svetilište on najprije
po običaji davńoj čini:

1394. vieku vječni] *zagr.:* vjekovječni.

Hoja, Lero, Dolerije,
vapijaše vas puk ini.
Jagańčić se bez biljega
u žeravi živoj spraži
i, što rađa zemļa, od svega
prikaza se plod najdraži.
Ali na ogńu plam pótamni,
pod nami se tle ustrese,
crkva od groma bukom zamni,
a stup Lerov znojaše se.
Na ovo čudo vas puk stoja
kô zapańen ter ne prista
Dolerija, Lero i Hoja
zvat na pomoć segaj mista.
Nu što imena od tih veće
bogova se od nas zvahu,
trešńe, buke i od smeće
huda zlamenja izhođahu.
Nu čim svač'ja lica blide
i svak treptit ne pristaje,
eto Miljenko u crkvu ide,
izvan sebe kô vas da je.
Na došastje Miljenkovo
prista trešńa, gromńa umuknu,
prosvjetļenje ogań novo
uze i u čis plamen buknu.
Bog razvedri Lero sliku,
i da vidi mladi i stari,
i ńe liepu ļubovniku
u obraz jedan zrak udari.
Svak to uze za zlamenje,
da vlas višńa to učini,
da Miljenko sadružen je
liepoj Dubravci, a ne ini.
Tim vaskolik puk se uzbuni
i zavapi u sve glase,

1399. jagańčić] *b:* jagannciehˇ, k. i.: jagagnciehˇ. 1408. ter ne prista] *a, b:* ļe ne prista, *zagr.*: tere prista. 1410. mista] *a, b, dubr.:* mjesta. 1414. zlamenja] *rukopisi* i *izd.:* zlameńa. 1421. prosvjetļenje] *rukopisi* i *izdańa:* prosvjetļeńe. 1424. vidi] *zagr.:* vide. 1425. i ńe liepu] *zagr.:* ńe liepomu; *izd. 1877.:* ńe liepu.

da se volja božja izpuni,
dočim liépu liepa da se.
Iz ruka se tako ote
Grdanovieh liepa vila
i da, komu ćié lipote
ńe pristoji liepos mila.
Tim Miljenko sad veseli
i čestiti neg ikada
lipos dragu, kû sveđ želi,
kad mańe uña, steče sada.

LUBDRAG:

Poznam i to, riet je triebi,
vrh vladanja svieh na svitu
da vladalac višńi s nebi
ima pomńu posobitu.
Da se on danas ne nadkloni
vrh Dubrave ove naše,
po tle iđahu svi zakoni,
sloboda se satiraše.

GLASNIK:

Ali eto, gdi skače k nam kolo satirâ:
poznat je kuhače i glumce od pira.
Na gozbe sve naše oni su sveđ zvani,
er bez ńih tamaše ni smieha nigdi nî.
Nu veče svatovi kupe se na pospjeh:
u svadbu ho'te i vi! Sve, što znah, sve vam rieh.
Brštanko, tebe sam prvieneom došô zvat,
a Ljubdrag nad svim nam obran je stari svat.

SKAZANJE SEDMO.

GORŠTAK. VUK DIVJAK, SATIRI, JELJENKA SATIRICA I SKUP SATIRÂ.

GORŠTAK:

Zapekle se od družine
pečenice bjehu soćne,
a to, da se bolje pine,
kad obilna gozba počne.

1439—40. veseli. čestiti] *zagr.:* veselii. čestitii. 1443. je] *a:* se. 1444. vladanja] *rukopisi* i *izdańa:* vladańa. 1452. poznat je] *b:* ‚poſnate'. 1456. svadbu] *a* i *izdańa:* svatbu. 1459. od družine] *a:* pečenice. 1460. pečenice] *a:* od družine.

Da kad kuša slad mila se
od jestojske i od pitja
svač'je srce razigra se
ćuteć miris draži od cvitja.
Da zažare i obesele
i lica se i pogledi,
i da u smiehu slade vele
i u radosti svak besjedi.
Da razlike igre igraju
i skladne se poju pjesni,
mladi i stari uživaju
siti, pjani i obiesni.

SKUP:

Igra' kolo, skoč'mo boļe.
svak se kaži dobre voļe,
na pir, na pir hod' svak hrlo,
spravi trbuh, čisti grlo,
da se ije, da se pije.
Hoja, Lero, Dolerije!

GORŠTAK:

Žarka kapļa dobra vina
nebeska je mana istina,
sred ļuvena slatka piva
češće griska' i celiva'.
Na pir, na pir, da se ije.
Hoja, Lero, Dolerije!

VUK:

Kapun pečen svietla lica
i ļuvena jarebica,
kô najljepše segaj mjesta
zet nami su i nevjesta.
Na pir, na pir, da se ije,
Hoja, Lero, Dolerije!

GORŠTAK:

Ah, što slađe može biti
nego jesti sved i piti:
zdravje, snaga, život, bitje
jedenje je nami i pitje.

1487. kapun] *zagr., izd. M. H. 1888.:* kopun. 1469. jedenje] *ruk.* i *izd.:* jedeńe.

Da se ije, da se pije,
Hoja, Lero, Dolerije!

DIVJAK:

Sve je spravno, sve gotovo
u čas dobar veselje ovo:
glumče, bubńu, udri! Gdje ste?
Evo zeta i nevjeste!
Da se uživa, igra i smije,
Hoja, Lero, Dolerije!

SKAZANJE OSMO.

MILJENKO, DUBRAVKA, REDOVNIK SKUP PASTIRÂ I VILÀ.

SKUP:

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene
ove ljuvene.

REDOVNIK:

Vjerenici obrani dostojno nad sve ine
kroz ures izbrani ljepote istine,
na ugodan, na skladan vez slatki od vire
sloboda na blag dan čim skupi pastire,
nebo vam odzgori vjeru ovu svjedoči
i vrh vas otvori od zviezdâ sto oči,
skladno svi jezici sred ove Dubrave
da u časti i dici hvale vas i slave.

MILJENKO:

Evo uza me moga dobra,
evo uza me moga blaga,
evo liepa, evo draga,
kû moj život služit obra.

DUBRAVKA:

O prislatko, o jedino
drago ufanje, željno meni!
O uresu moj luveni,
noći moje sunce istino!

1523. ufanje] *a, b:* ‚uffanje', *izdana:* ufańe.

SKUP:

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene
ove ljuvene.

MILJENKO:

Eto dode žel̨no vrieme,
liepi raju duše moje,
da snieg puti rajske tvoje
grlim rukam ogńenieme.

DUBRAVKA:

Ja sam ona, kê lipotu
verno l̨ubi, dvorno slavi,
o gizdava mā l̨ubavi,
o jedini moj životu.

SKUP:

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene
ove l̨uvene.

MILJENKO:

Oba smo u cvit od mladosti:
hod'mo, na što srca žude,
na l̨uvene na razblude,
na celove, na radosti!

DUBRAVKA:

Daj, daj veće hodi k meni,
na medene igre hrli:
ah, celivaj, miluj, grli,
drag pokoju moj l̨ubl̨eni!

MILJENKO:

Čim raskoše tvê razbira,
zameta se srce u lasti.

DUBRAVKA:

U tvojoj sam, dušo, vlasti,
Uzmi što hoć bez ozira.

1535. kê] *zagr.:* kā; lipotu] tako *a, b,* *dubr.;* *ostala izdańa:* ljepotu. 1551. l̨u- bl̨eni] *a, dubr.:* gljubljeni. 1555. oziral *zagr.:* obzira.

SKUP:

Hod', od pira bože, hodi,
igre mile s nami vodi,
združi, sjedini
pod pjesni medene
ove ļuvene.

SKAZANJE DEVETO.

ŘEDOVNIK IZ CRKVE S INIJEM PASTIRI.

REDOVNIK:

Pastiri, pokli svi i riečma i djeli
sva smo veće u crkvi činenja dospjeli.
još vršit triebi je, da se blag dan resi,
što činit ostaje pod vedriem nebesi.
Iz svijeh tiem usti u skladu jedan glas
ovako izusti i klikni večeras:
„O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô,
uzroče istini od naše sve slave,
uresu jedini od ove Dubrave,
sva srebra, sva zlata, svi ļudcki životi
ne mogu bit plata tvôj čistoj lipoti".

SKUP:

O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô . . .

REDOVNIK:

Svak redom dar ovdi, kî ima najdraži,
sad našoj slobodi čestitoj prikaži.
O svietla božice, eto i ja na tvû čas
najprvi sej ptice puštavam večeras,
da, kô one steru krila
sad slobodne svud po nebi,
i sloboda prostre mila
sej Dubrave glas po tebi.

SKUP:

O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô . . .

1562. **činenja**] *a*, *b*: činena. 1571. ļudcki] *a*, *izd. 1877.*: ļucki; *b*: gliudzki, k. i.: ļucki; *ostala izdańa*: ļudski. 1572. lipoti] tako *a*, *b*, *dubr.*; *ostala izdańa*: ljepoti.

MILJENKO:

Milosna, jedina božice svieh strana,
tebi u dar maslina od mene 'e podana,
da, kô u miru uz vil moju
želenje se mê izpuni,
tako vlas tvâ da u pokoju
čestitiem nas viencom kruni.

SKUP:

O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô . . .

DUBRAVKA:

Ovi cvit rumene i liepe ružice
primi sad od mene, o liepa božice,
da, kô ona cvietju ostalom
sadružena ures dava,
tako slavom tvôm i hvalom
da 'e hvalena i mâ slava.

SKUP:

O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô . . .

ZAGORKO:

Slobodo ugodna, uzdahe, plač i vaj
od mene slobodna na tvû čas primit haj,
da, kô se oni sad od mene
za'edno s rikom suzâ dile,
da se odiele i spomene
od mê prike tako vile.

SKUP:

O liepa, o draga, o slatko slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog dô . . .

DIVJAK:

Slobodo, odveće ugodna svakomu,
primi ove odjeće viliće za čas mû,

1586. 'e] nema *a*, *dubr.* 1590. čestitiem] *a:* čestiem; viencom] *zagr.:* viencem. 1593. cvit] tako *a*, *b*, *dubr.*; *ostala izdańa:* cviet; rumene] *zagr.:* rumeni. 1594. od mene] *zagr.:* po meni. 1597. da 'e hvalena] *a*, *b:* ‚hvagliena daje', *a* k. i.: da 'e hvalena. 1604. suzâ] *a:* suzam.

da, kô š ńima sve ludosti
i taštine zdrieh i skinuh,
tako da opet s tvôm kriposti
vik ne svežem, što prikinuh.

SKUP:

O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô . . .

JELJENKA:

Slobodo, pogleda' na mene odizgar,
i ovi kus meda htjej primit za drag dar,
da, kô sladak bez primjese
med je sobom po naravi,
nad sviem, kê se tuđiem rese,
tako i liepos da mā slavi.

SKUP:

O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô . . .

VUK:

Slobodo jedina, na tvû čās sasma rad
čašu ovu ja vina naslužih punu sad:
čini, kô si ti utjeha
Dubravi ovoj na sem sviti,
da i čašica ova od smieha
meni je ures vjekoviti.

SKUP:

O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô . . .

GORŠTAK:

Slobodo, za malu tvoju čās ne primi
ovu mû sviralu skladnu ovdi nad svimi:
neka uvike svi pastiri
i sve vile prigizdave
tance vode, gdi ona sviri
u dan ovi sred Dubrave.

SKUP:

O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô . . .

1617. htjej] *b:* ‚ktiej'. 1621./22. u *a, b:* 1622. 1621.

PASTJERIĆ 1:

Slobodo, i ovi košičić, pun krieša
među iniem darovi od mene izmieša',
a to, er ću ja uľati,
da mi od tebe pomoć doć će
i da me ćeš pod spet brati,
dokle uzrastem, s dubja voće.

PASTJERIĆ 2:

Sira ovo; što mati ručku mi jutros da,
slobodo, podati tebi ću ja šada,
a to, i ja unaprieda
neka budem tvojom vlasti
sira, masla, mlieka i meda
slobodnije majci krasti.

SKUP:

O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô . . .

REDOVNIK:

Sad, nebo, usliši, usliš'te, bogovi,
što u glas najviši na ovi dan moļu ovi.
i ti, kā iz ruka svih primi darove,
proz mā usta od puka svega čuj molbe ove:
Eto vile prigizdave
zlatne prame cvietkom rese.
a goranin divji izljeze
s viencem bornim oko glave.
Eto pastier sred livadâ
pod svirôku pjeva svoju:
eto u miru i pokoju
dva najljepša ļubav sklada.
Dubrava ova slavna svudi
opet zelen svû 'e primila;
opeta se razgojila
u pokoju, kī svak žudi.
Bez oblaka u vedrini
vrhu ńe se nebo kaže,

1641.--1654. nema *izd. M. H. 1888.* 1645 pod spet] tako ili ‚podspet' *rukopisi* i *izdańa;* možda ‚podpriet'. 1647. ručku] *a, b:* ‚ruscku'. 1656. na ovi dan] *a:* sad. vas; *b:* na dan; Rešetar, Archiv f. sl. Ph. XXV, str. 269.: što u glas najviši sad moļu vas ovi. 1668. 'e] nema *a, b, dubr.*

tihi vjetrić u ńoj draže
zorne hladke čuti čini.
Skladni puci, mirna sela,
travna polja, doba ugodna.
pune ńive, dubja plodna,
rojne čele, stada ciela.
Tim pospješno, moji mili.
kî resite ove strane,
u slobodi slatkoj stane
čim ste u miru obljubili:
u jedinstvu, u ljubavi
neka draži dan izlazi,
ovdi našim skladnim glasi
sloboda se draga slavi!

SKUP:

O liepa, o draga, o slatka slobodo,
dar, u kom sva blaga višńi nam Bog je dô,
uzroče istini od naše sve slave,
uresu jedini od ove Dubrave,
sva srebra, sva zlata, svi ljudeki životi
ne mogu bit plata tvôj čistoj ljepoti.

1691. ljudeki vidi bil. st. 1571.

DIJANA.

Ovakav je natpis u Gundulićevoj posveti ‚Pjesni pokornijeh'.

DIJANA (GOVORI ENDIMIONU):

Istino se čudna pravi
i zamjera vlas u tebi.
kad bogovom zgara s nebi
činiš shodit u ljubavi;
nu ovaku dragu liepos
kad u pomoć imaš tvoju,
ni'edno čudo ja ne broju.
da 'e tolika tvoja krepos,
ljubko dobro mo'e žudeno;
jer od koga da ni'e dvoren
u tvom licu raj rastvoren,
sunce u očih razdieljeno.
kê, čim sanak slatki druže.
kažu narav, koju imaju,
gdi ljuveno potezaju
zgar božice, da te služe.
Nu ovako zatvorene
ako druže tako sile,
kolike bi jače bile
u razbludi otvorene?
Ah, da može kô nazriti
ova ljubav moja mila,
koja ga je sada vila
u snih došla pohoditi!
Nu kad niesu taj mu dana,
daj snjet bude san veseli,
gdi u ńegovu krilu želi
pokoj naći svoj Dijana.
Sne ljuveni, ti mu skaži
sve ljuvene misli moje.

3. bogovom] *zagr.:* bogove. 19. ko- tko. 26. daj] *zagr.:* da. like] *zagr.:* koliko. 21. kô] *dubror.:*

da s prilike smrtne tvoje
odsad prija život draži.
Kaž' mu: „Ona, prid kom crni
„gluhe noći mrak pogine,
„kā istječuć neba tmine
„bielim zracim osrebrni,
„cieć uresa tvoga slavna
„svê božanstvo već ne cieni,
„neg kô li je, moj žuđeni
„braće, uživat tębe spravna".
Kaž' mu: „Boja neba svoga,
„po kim zviezdam kolo izvodi,
„promienit je došla odi
„s poļem cvjetnim krila tvoga".
Nu što čekam, koju srića?
Sej ļuvene mê požude,
kê me svak čas veće trude,
u san spustit jeda li ću?
U môj vlasti eto gledam
sve, što žeļu moju uzmnažā,
slatki plamen, kī me spraža:
što pokoja sebi ne dam?
Dragi braće, što ne teku
lier celovat i ružicu
u raskošnom tvomu licu,
gdi proljetje cavti vieku?
Jaoh, kod ognja žudenoga
treptim, stinem svakolika,
ah, ļubavi mā velika,
isti uzrok sama od toga.
Čudna djela, čudne vlasti!
Ovako se dogodiva
ļubovnikom, da 'e strašiva
liepos, kā se od ńih časti.
Nu već žeļi, koju ćuti,
ni'e moć srcu odoliti,

31. *ispor.* ‚Osman' XIX. st.' 181. 35 istječuć] *dubrov.:* istječeć. 42. kolo] *dubrov.:* nebo. 62. *ispor.* ‚Osman' XX. st. 107. 66. *zapr.:* ja ne mogoh odoliti.

da ne budem k tebi priti,
ter te ovako celunuti.

ENDIMION:

Tko je ovo nesraman, nečistiem celovi
da sada ište san razbijat meni ovi?

DIJANA:

Brače, ovo je jedna vila,
kā ti mnogu ljubav hrani,
kā na ures tvoj sunčani
stravila se 'e i smamila.

ENDIMION:

Tkogodi jesi ti, ni'e razlog nigda toj,
da išteš smetati pastirom ńih pokoj.

DIJANA:

Ko je ovo, kad bi znao,
ko te vapi, ko te žudi
i celovim ko te budi,
blažen bi se nazivao.
Božica sam nebo svoje
ošla, u krilo za doć tebi.
Nu što velim, brače, od nebi?
Ti sam nebo jesi moje.

ENDIMION:

Ovo 'e sluga tvā, čin' od ńe slobodno,
gospođe gizdava, sve što ti je ugodno:
koji hoć, stavi red, sve prijat razblude:
čin', da sām tvoj pogled ńoj zakon uzbude.

Iza st. 68. *dubr.*: Endimion raſbudivase, i govori; *zagr.*: Endimion (razbudivši se: st. 82. ošlo] *ispor.* Osman II, str. 12.

ARMIDA.

Ovakav je natpis u Gundulićevoj poveti ‚Pjesni pokornijeh'.

ARMIDA:

Prem se 'e htjelo za smrt moju
mjesto ovako gluho i pusto,
gdi strašivo sjenu svoju
spušta dubja grane gusto;
ah, oružje mê prikorno
i nesrećno i prihudo,
dosle ufanje razgovorno,
a sad smrtna mâ ponudo:
kad iz vojske tej krvave
samo, vajmeh, čisto izide,
zle osvete ali prave
oči moje da ne vide:
sad u ovoj crnoj strani,
sred pustoši sej velike
pusto od mene i ti ostani
ukopano po sve vike!
Jaoh, ter neće viku biti
medu strielam tolicima,
da se jedna omastiti
dạj u krvi danas ima?
Ako vam se kamenite
svačij'e druge prsi kažu,
k srcu ženskom uputite,
ļute striele, silu vašu.
Eto nago krilo moje
sad vas na to, jaoh, priziva,
poplesano cvietje svoje
čim razvraća i odkriva.
Ni'e tvrdoće hude u ńemu,
za odoljet vašoj sili,
a ļubav je uzrok temu,
kâ me zaman vik ne strili.

Početak: dubr.: Armida (hotechise ubiti): *zagr.:* Armida, sama u šumi. 1.–4. *ispor.* Osman VI, st. 13.–16. 7. ufanje] *dubr.:* uffagne'.

Ukaž'te se usione
suproć meni i jakosne!
Sve vam praštam predńe one
sramne udorce i milosne.
Tužna Armida! u kôj sreći
sad se život tvoj nahodi,
ako 'e za te liek najveći,
s nemilosti kî dohodi?
Pokli štetne sve obrane
i pomoći meni jesu,
tere samo ranam rane
triebi 'e zdravļe da donesu:
ozdrav', ļuta rano od strile,
slatku ranu od ļubavi,
tere smrti vlas nemile
môm životu liek se objavi!

RINALDO:

Na hudo koje si djelo se pripravil?
Što činiš? Odnesi, jaoh, s prsî ļuti stril!
Ustavi u tebi tužnu bies i plač taj,
ter sama smrt sebi nepravo ne zadaj!

ARMIDA:

O jednako prihud viku,
il' vraćaš se, il' dohodiš,
kako smrti da slobodiš,
komu poda ti smrt priku?
Stvar zamerna i čudna je,
kâ se prije vik ne zgodi,
od života meni odi
ubojica uzrok da je!
Ti me išteš smrti oteti,
ti 'e razmećeš moje od ruke?
Kê prikore, koje muke,
suđeno mi jes vidjeti?

39. te] *dubrov.:* ńe. 45. rano] *dubrov.:* rana. Iza st. 48. *dubrov.:* Rinaldo dohodi k Armidi i govori; *zagr.:* (hoće da se ubije) Rinaldo (dohodeći k Armidi). 64. jes] *izdaňa:* jest.

Poznam skrovne sve načine
podhibnika neharnoga:
nu što može cieća toga,
tko ne može da pogine?
Vjeruj, o mā vjero izdana,
čās svoju ćeš ockvrniti,
kad u slavi tvôj hoditi
ne uzbudem ja svezana.
Ova hvala tvoga imena
najveća će bit svudije:
žena, izdana kā bi prije
da 'e sad silom uhićena.
Da te pitah, bi toj vrime,
život i mir s ńim žudeni,
sad bi smrtim htil se meni
podat svrhu zlim mojime.
Nu pitati vieku neću
toga od tebe, jer ni'e stvari,
medu tvojiem kā je dari,
da 'e ne držim za mrzeću.
Nemilosna sama sebi
put ću od smrti objaviti,
nit mi je u toj zabraniti,
neharniče, dano tebi.
Tere tužnoj ako naći
ni'e nalipa, uze i strile,
vidu druge, jaoh, nemile
ja načine, s kiem ću obaći:
vidu, vidu, kô ću izljesti
izpod tvoje nemilosti:
nut naravnom podhibnosti
još uzmnaža mê bolesti.
Hitre čine tej ostavi,
mrtvo ufanje ne oživljiva';
pusti, pusti taj laživa
svjedočanstva od ljubavi!

81. te] *dubrov.:* ti. 102. ufanje] *dubr.:* ufagne'.

RINALDO:

Armida, samiri smeteno srce tvê;
živi, jaoh, ne umiri, ostavi tuge sve;
ne sumńi ni scieni, da je kâ odluka
od tvojieh u meni prikora i mukâ.
Kraļevstvo svakako hranim ti za pokoj,
nepri'ateļ nikako negoli sluga tvoj.
A nu vid oči mê ter vjeruj daj ńima,
ako neć ovime vjerovat riečima.
Tim nejmaj zle voļe! Kletvom ti obitam:
na starieh pristoļe budem' te stavit sam.

ARMIDA:

Evo ona, kâ odavna
službenica tvâ bila je,
žeļna stoji i pripravna,
da ti u svem posluh daje.

105. samiri] *dubrov.*: zamiri. 108. ostavi] *dubrov.*: ostavi se.

PJESNI POKORNE KRALA DAVIDA.

a: Piesni pokorne | kraglia | Davida | Gospodina Giva | Frana Gundulichia | vlastelina | Dubrovackoga | Romæ Apud Aeredem Bartholõei Zãnetti. | Superiorum permissu. 1621. (u bilješkama: *a)*

b: Piesni | pokorne kraglia | Davida. | Gospodina Giva Frana | Gundulichia | vlastelina Dubrovackoga. | Con Licenza de' Superiori, et Priuilegio: | In Venetia MDCXXX. | Preſſo Marco Ginammi. Alla Libraria della Speranza (u bilješkama: *b)*. Takav je natpis i na trećem starom izdanju, koje nema zabilježena ni mjesta, gdje, ni godine, kad je štampano, a označeno je u bilješkama: *c)*.

(str. 5.)**MNOGO SVITLOMU GOSPODINU | MARU MARA BUNIĆA | VLASTELINU DUBROVAČKOMU | GIVO FRANA GUNDULIĆA | P. I. P.**

Pjesni pokorne Davida kraļa minutijeh ljeta od mene u jezik našk prinesene,[1] u začetju tvomu gospostvu narečene, u rođenju od prijateļâ izdvorene, od neznanaca poharane, s neponstva izopačene, s pripisâ priobražene: *e*to opeta u vlaštitoj napravi, s naravnijem uresom, u prvom svjetlilu svijetu se kažu, prijateļe sretaju, gospostvu se tvomu dobrovoļno darivaju. Ja za objavit, da sva ostala spjevanja moja u mańoj scije*n*i držim, sve ino, kao porod od tmine, u tminah ostavļam; ńih samo, kako zrak od svjetlosti,
(str. 6.)na svjetlost izvodim. I ako su druz*i* razlika složenja[2] moja: *Galateu, Dijanu, Armidu, Posvetilište ļuveno, Prozerpinu ugrabļenu, Čereru, Kleopatru, Arijadnu, Adona, Koraļku od Šira* s mnozijem i bezbrojenijem pjesnima taštijem i ispraznijem na očitijeh mjestijeh s velicijem slavam prikaživali, ja sve stvari tašte za tašte držeći, vjerujući, da je početak od pravoga znanja strah božji, *Pjesni pokorne* svijetu prikažujem; i to ne bez razborita spoznanja: da ako Virģilio, poganin čovjek, zasve da izvrstan spjevalac, ovu istinu potvrdi:

„ab Iove principium Musae; Iovis omnia plena,
ille colit terras, illi mea carmina curae“[3] —

ja krstjanin spjevalac, k*i* pravoga Boga poznam, vjerujem i izpovijedam,[4] od koga, po komu i u komu sva dobra izlaze, sve milosti rastu, bitje se prima,[5] život uzdrži, zdravje umnaža, spasenje stječe i dobiva, ve*le* dostojnije imam početi s pjesn*i* svetijeh i božanstvenijeh, kakve su ove *Pokorne,* koje skušena grešnika priko
(str. 7.)valovita mo*r*a od smućena i sme-(str. 7.)tena svijeta mogu susim i krepc*i*m stupajom od vjere, topeći ohologa Farauna, od grijeha privesti i dovesti u zemļu od obećanja od slave vječne, gdi vrh duša[6]

Izd. c: nema ove posvete. [1] našk] *a:* ‚naſck'; *ostala izdańa* i *rukop.:* naški, prinesene] *zagr.:* prenešena. [2] složenja moja] *zagr.:* moja složeńa. [3] Verg. Buc. III, 60. i d. [4] izpovijedam] *zagr.:* ‚spoviedam'. [5] prima] *a:* ‚primã'. [6] duša] *a:* ‚duſcIa'.

Bilješka. Na str. 3. priopćen je ovaj sud isusovca Ivana Gradića (Gradius): „Hanc Septem Psalmorum Poenitentialium Illyrico carmine non ad verbum, sed secundum sententiam explanationem iussu Reuerendiss. P. F. Hyacinthi Petronij Sacri Palatij Magistri à me diligenter recognitam bonis moribus, ac Religioni profuturam censeo, si in lucem edatur“.

pravednijeh daždi obilno slatka mana od milosti božanstvene. Ove dake pod zaštićenjem tvoga Gospostva, kako od moga draga prijatelja i vlastelina, plemenita, bogoljubna i razumna šlem na svjetlos, dokli s nebeskom pomoći *Jerusalem slobođen,* spjevanje čestitijem imenom privedre krune *kralja poljačkoga* narešeno, svemu našemu slovinskomu narodu ukažem. Primi tvoje Gospostvo[1] za biljeg od mnoge scjene, koju ja činim od kriposti ńegove, ovi dar ńemu podoban, ńemu narečen i ńemu prikazan, ukoliko ja sve, što umijem, znam i mogu, objetujem na zapovijed vašu. Stoj zdravo!

Iz Dubrovnika na prvi Oktumbra[2] MDCXX.

[1] Gospostvo] *a:* ‚Gospoſtdvo'. [2] Oktumbra] *a:* ‚Octumbra'.

(str. 8.) **Gospodin Ǵivo Palmota | Dionorić. | Pjesniku.**

Vječni vienac da se spravi
od lovora od zelena
i za slavu tvoga imena
na glavu se tvû postavi;
i spjevôci svi, ki bîše
ter dobiše vience Alone.
da se tebi sad poklone,
razložno je, ni'e odviše.
Tebi višńi osobitu
sreću i razum zgar dopusti:
govor sladak, zlate usti,
vjekovitu čâs na svitu.

(str. 9.) Ime će se tvoje znati
i, gdi ljudski stupaj stane,
bez pristanka na sve strane
među znaniem spoviedati.
Leti, leti jaciem krili,
kako i orô, u visine,
komu bistri vid ne gine,
kad se u sunce gledat sili.
Roditeljom vječno ime
daj i mjestu, kê te uzhrani:
toj su umrli svi držani,
dugujemo, znaš, svi time.

I učini, da se reče,
da proroka prisvetoga
ime s pisma znana tvoga
sve oblita, svud protiče.

(str. 10.) **Neznani.**

U stara još ljeta kogod se postavi,
da pisma prisveta u jezik svoj stavi,
zaniemi kô kami, a/i oči izgubi.
a/i se pomami, a/i ga tries ubi.
Nu sad je sniženo spjevanje toj tvoje
vrh zviezdâ primljeno, višńemu milo je.
Ni'e čudo, pokli glas pokorne tvê lire[1]
s kraljevom u 'edan glas skladno se udire.
Tim kad bi zlaćenu krunu uzeo ńemu ti,
a dô mu u promjenu[2] tvoj lovor čestiti.

[1] pokorne tvê lire] *a:* ‚pokornæ tvæ lijræ'. [2] promjenu] *a:* ‚promijenu'.

ne bi imô sviet znanje ni toli bistar vid,
či'e 'e ljepše spjevanje, tko li je kralj David.

Neznani.

Tko žudi pribrodit, kô David prišô je,
valovit ovi svit, pun himbe svakoje,
spjevalac skazati pravedan drum[3] svime?
Toli ga hoć znati: od PLAVI nosi ime.

Šimuna Zlatarića.

(str. 11.) Zamnješe nebesa, gdi trubļa prostire
'smioni glas, kim stresa Sionu sve mire.
milosni vo'evoda, ugodan svim nebu,
slobodu kad poda k božjemu prié grebu.
Tej pjesni izbrane odredi višńa moć,
u vječne da shrane k nebesom budu doć,
kad božji kralj prorok: „U jezik", reče, „ovi,
„eto je došao rok, da pjeńe mê slovi.
„Stavi se, pjesniče, ter pojuć govori,
„što duh moj pokliče u grichâ pokori!
„Tvoje je sad brime, na svietu ti jesi,
„slovinsko da ime tobom se urosi".

Antuna Kastratovića.

Uz romon od lire kraļevski prorok taj
pun duha, pun vire ispusti svoj vapaj.
Molitva vruća bi za'edno s ńim združena,
kû primi Bog s nebi od srca skrušena.
Srģbe gńiv ustavi, ńemu grieh oprosti;
tiem svietu objavi drum prave kriposti;
kû slidi naš sada spjevalac, ki slove
kreposno, čim sklada POKORNE PJESNI ove,
kojieme da nauk izvrstan u svemu,
slovinski neka puk raj ufa po ńemu.
Tiem slav'mo ovoga, koji nam ukaza
put dobra vječnoga, štit huda poraza.

Ad auctorem | epigramma.

(str. 12.) Fabula naſcentes sileat Parnaſſide Vates
Lympha, quæque parit carmina fonte liquor.
Dum canis ad lacrymas lacrymas hoc flumine, Vates,
Vnda locuturum stillat in ora melos.
Noſco Palæstinos vocali gurgite fontes:
Regales fundit lingua animata ſonos.
Mœstaque vocales coëunt in carmina lymphæ,
Ora oculi cordis verbaque ſunt lacrymæ.
Vox abit in cantus lacrymam genitura parentem,
Et ſonus hic vndas, hæc dabit vnda ſonos.

[3] drum] *a*: ‚drūm'.

Tu tibi fons, oculis diues te diuite manas.
Teque tuo Vatem, dum canis, amne paris.

Aliud.

Qui tibi, dum patrio Regales ore Camænas
Imbuis, ambroſio ridet in ore lepos?
Quantaue facundæ conſurgit gloria linguæ.
Dum parili reddis Regia verba ſono?
Te reor ex illo dulces hauſiſſe lepores
Fonte, Palæstinum Rex bibit vnde melos.
Si te priſca tamen, vel Regem hæc ſæcla tuliſſent,
Ille tuo mallet forſitan ore loqui.

Disticon.

Regia dum patrijs donas oracula muſis,
Te Regem Illyrici carminis eſſe doces.

(str. 13.) **In eiusdem auctoris | laudem | Cristophori | LILIATI | Civis Ragusini, alterius ex secretarijs apud Nobiles Reipublicae | Ragusinae.**

More boni Agricolæ, magno cui fœnore fruges,
Post ſemen ipſi creditum,
Larga rependit humus, tibi ſummi Rector Olympi
Offert Ioannes ingeni
Munera prima sui: Ieſſei carmina Regis,
Labore ſcilicet ſuo
Deducta ad patrias, te concedente, Camœnas,
Aptè quidem, ac fideliter;
Queis populi Illyrici iuſtam præuertere laeſi
Iram docentur Numinis:
Hoc magè grata putans, quò Dauide gratior alter
Non extitit Vatum tibi.
Tu face (nam tua ſunt) longum ſeruentur in æuum
Hæc dona: & in dies magis
Hanc patriam ingenij fœcundi Gundula opimis
Ditare certet fructibus.
Aemula queis ſmyrnae tanto se iactet alumno
Nec cedat ipsi Mantuæ.
Dalmatiæ Regina, & quas fluit Adria circum,
Ragusa, ocellus vrbium.

(str. 14.) **Ad Perillustrem D. | Ioannem Francisci | Gundulae | Patritium Illustrissimae Reipubicae | Ragusinae, Victor Besalius eiusdem | Senior Cancellarius.**

Quæ David Hebræo cecinit, tu carmina plectro
Illirico Patriæ, Gundula docte, refers,
Et mentes hominum ad cælos, tellure relicta,
Erigis atque pios crimina flere doces,
Quo tenebris oppreſſa micant, maculiſque referta
Pectora iam fiunt candidiora niue.

Macte animo, Vates diuine, & caetera pande
Scripta Palæstini Regis in Vrbe tua.
Ut lapſus videare polo Dauid ipſe, vel alter,
Cui detur ad citharam cum Ioue poſſe loqui.

(str. 15.) **Perillustri D. | Ioanni Gundulae | Francisci filio | Illyricae Camaenae facile principi | epigramma | Vincentii Slavazatii.**

Compoſitum varijs finxit concentibus axem
Pythagoras, dulces orbe ciere ſonos.
Quis modulis elementa hilarant animantiaque alto
Obstupefacta queunt examinare ſono.
Gundula tu cælũ Aonidum, lauro Parnaſſide vinctum
Dauidicum patrio concinis ore melos.
Redditur vnde ſonus, tetras qui temperet auras,
Mulceat hinc ſuperos, leniant inde feras.
Concentum hunc illi confer; precor inſpice vtrumque:
Ille necat viuos, iste necata beat.

(str. 16. slika).

Hrvatski su sastavci priopćeni i u mletačkom izdanju, a latinski samo u izdanju od g. 1621. Izdaće c nema tih sastavaka.

Na osnovi Gradićeva suda dobi spis „imprimatur“ crkvene oblasti.

(str. 17.)

PJESNI POKORNE KRALA DAVIDA

Gospodina Giva Frana | Gundulića. | Vlastelina dubrovačkoga.

PJESAN PRVA.

„Domine ne in furore“ *Psel. 6.*

Gospodine, ne udaraj
u tvom gńivu sad na mene;
ni mê zloće neizrečene
u rasrǵbi tvojoj karaj!
Vrh sluge se smiluj tvoje,
u bolesti zašto gine;
ozdravi me, Gospodine,
jer su u smeći kosti moje.

(str. 18.)

I mâ duša u svom stańu
smućena je veomi prȉko;
nu ti Bože, dokoliko
smilovat se imaš na ńu?
Pogled oka milosnoga
svrni i dušu slobodi mi;
čin', da zdravje rob tvoj prȉmi
milosrdja cȉća tvoga.
Zašto medu mrtviem nije,
da se od tebe tko spomene,
iz propasti zle pakļene
tko da slave tvê spovije?
Dosle cvȉleć u dreseļu
moć sam trgô moje snage:
odsad sve mê noći drage
umivaću mû posteļu,
ter ću od suza groznieh vȉre
za nepravdu, kâ me trudi,
oko mene ljevat svudi
i bez svrhe i bez mȉre.

2. gńivu] *a, b, c:* ‚ghgnivu‘. 3. mê] *a:* ‚mæ‘. 4. rasrǵbi] *a, b, c:* ‚rafargbi‘. 6. zašto] *c:* ‚Sanfcto‘ (tako i 17.). 15. cića] *a:* ‚zychia‘, *b, c:* ‚zijchia‘. 17. mrtviem] *a, b, c:* ‚martvijem‘. 20. tvê] *a:* ‚tvæ‘. 23. mê] *a:* ‚mæ‘.

(str. 19.)

S gńiva, u komu za grȉh stojim,
smućeno oko mā put ima,
jer se ustarah među svima
nepri'ateļim hudim mojim.
Odstupite svi od mene,
nepravedni kȉ ste u sebi;
zašto usliša višńi s nebi
glas mê molbe ucviļene.
Bog dobrostiv, blag i mȉo
mê moļenje uslišô je;
Gospodin je duše moje
sad molitvu mû primȉo.
Svi će sramni i smućeni
nepri'ateļi moji biti,
natrag će se tȉm vratiti
veoma i naglo zažareni.
Slava Ocu, Sinu dika,
čās svetomu Duhu budi,
kô je odprije bilo svudi,
sad i vazda i u vȉk vȉka!

(str. 20.)

PJESAN DRUGA.

„Beati, quorum remissae sunt iniquitates". *Psal. 31.*

Ah, blaženi, kȉh velike
nepravde su odpuštene,
i kojieh su pokrivene
milosrdjem zloće prȉke.
Ah, i blažen da u sebi
po sve vȉke čovjek tî je,
komu djȅlo ni'edno nije
stavio za grieh višńi s nebi:
koji život svoj odredi
tako čisto i pravedno,
da zlo u duhu svomu ni'edno
ne stanuje griešne zledi.

29. s] *a:* „ſ". 36. mȇ] *a:* „mæ" (tako i 38.). 37. mio] *a, b, c:* „mijo". 40. primio] *a, b, c:* „primijo". 43. tȋm] *a:* „tym". 1. velike] *a:* „velikȇ". 4. prike] *a:* „prijkȇ".

Jaoh, a zašto pun tamnosti
mučô ja sam grieh moj hudi?
Vapijući vas dan svudi
sharaše se moje kosti.
(str. 21.) Zašto stoji vrhu mene
tvoje teške ruke sila:
ili 'e svjetlos dana bila,
ili tamnos noćne sjene?
Smerno sam se obratio
na nevolu moju sada,
čim me vrti i probada
oštra drača, grieh nemio.
Opovidjeh, Gospodine,
ja svu zloću moju tebi,
i ne ostavih skrovnu u sebi
nepravednos mê krivine.
Rieh: „Kazaću prez mê usti
„suproć meni grieh moj Bogu,
„i nemilos taj čas mnogu
„grieha moga ti odpusti.
„Tim još molit tvôj milosti
„sveti će se svikolici,
„veleć: ‚Zasve da su prici
‚griesi naši, Bože prosti!'
(str. 22.) „A to, da kad voda isteče
„od nevolje, ter sve ustopi,
„ńih ne obujmi, ni priklopi,
„stojeći im nadaleče.
„O moj Bože, blago i milo
„utočište ti si moje,
„od svih tuga i zla, koje
„odsvud me je obkružilo.
„Tiem, uzroče izabrani
„sve radosti mê dovika,
„od hudijeh obsjednika
„izvadi me i sahrani!"

14. mnćô] *a, b, c:* ‚mucio'. 17. zašto] *c:* ‚Banſeto'. 21. obratio] *a, b, c:* ‚obratijo'. 24. nemio] *a, b:* ‚nemijo'. 28. mê] *a:* ‚mæ' (tako i 29. 46). 38. ustopi] *c:* ‚vtopij'.

Na molitvu moju s ne*bi*
odgovara višńi sveti:
‚Znanje i mudros u pameti
‚s prividjenstvom dat ću te*bi*.
‚Naučit te ću put istìni,'
‚po kom imaš sveđ hoditi,
‚nad tobom ću ustaviti
‚oči mojîeh zrak jèdini'!
(str. 23.) O v*i*, k*i* ste sad u vaju
i u tminah od zgrješenja,
ne budite kao zvjerenja,
k*i* razbora ne imaju!
Stisni žvalim, stegni uzdami,
Gospodine, desni veće
sviem onijem, k*i* ti neće
približat se medu nami!
Pedepsanja mnokrat mnoga,
kâ grešniku spravna biće,
milosrdje obkružiće,
kada grešnik ufa u Boga.
Radujte se u vese|u,
vesel'te se u radosti,
o pravedni, u milosti
stojeć blagom spasite|u!
I v*i*, čistoću i istinu
k*i* u srcu uzdržite,
hvalite se i slavite
u milomu Gospodinu!
(str. 24.) Slava Ocu, Sinu dika,
čâs svetomu Duhu budi,
kô je odprije bilo svudi,
sad i vazda i u v*i*k v*i*ka!

PJESAN TRETJA.

„Domine ne in furore". *Psal.* 37.

Gospodine, ah, na mene
u tvom gńivu ne udaraj,
ni u tvojoj srgbi karaj
zloće moje neizrečene!

51. znanje] *c:* ‚snagnie'. 52. dat ću] *b, c:* ‚nauchitechiu'. 58. zgrješenja] *c: a, b, c:* ‚datchiu'. 53. naučit te ću] *a,* ‚griefcenia'. 60. ki] *zagr.:* ka.

Da tvê vlasti oštre strile
probit budu srce moje,
vrh mene si ruke tvoje
ustavio teške sile.
Nije zdravja pred obrazom
srgbe tvojĕ u môj puti:
vaskolik se život ćuti
pribjen teškiem, jaoh, porazom.
(str. 25.) U kostijeh tužnu meni
duša mira čas ne ima,
jer mi sveđ su pred očima
griesi moji nebrojeni.
zašto zloće mê nemile
nadišle su glavu moju,
ter kao breme teško svoju
vlas na mene naslonile:
Čule su se u gnusnosti,
jaoh, smrdeće na sve strane,
ištećene moje rane
s mê nepomne bezumnosti.
Tužan sam se učinio.
ah, i prignut nisko odveće:
tiem zlovoljan i pun smeće
po vas dan sam ulazio.
zašto su se boci moji
podruganja napunili.
i zdravlje se drago odili,
da u puti môj ne stoji.
(str. 26.) Nevolja me stegla mnoga,
tere sasma bez uresa
ponižen sam, cieća česa
režah s plača srca moga.
Prid tobom je, višni s nebi,
svaka očita moja želja,
i pun vaja i dreselja
plač moj skroven nije tebi.

5. tvê] *a:* ‚tvæ'. 7. tvoje] *a:* ‚tvoiè'. 12. pribjen] *a, b, c:* ‚pribiem'. 13. tužnu] *a, b, c:* tuſcnu'. 15. sveđ] *a, b:* ‚fveg'. *c:* ‚fvegh'. 17. mê] *a:* ‚mæ' (tako i 24.). 25.—28. učinio-ulazio] *a, b:* ‚ucinijo-ùlaſijo'. *c:* ‚vcinio-vlaſio'. 36. režah] *a:* reſciach'.

Srce smućen' u meni je,
mā kripos me ostavila,
i od oč*i* svitlos mila,
jaoh, i ona sa mnom nije.
Prijatel̨i svi su moji
i iskrńi se još ostali
suproć meni približali,
ter mi svak*i* protiv stoji.
I, k*i* u momu bjehu broju,
dalek su se ustavili:
srnuli su sveđ u sili,
k*i* iskahu dušu moju.
(str. 27.) I, k*i* iskahu zlo za rieti,
na mene su tašte stvari
govorili, laž s privari
vazdan misleć u pameti.
Nu ja, kao gluh, uši moje
odvraćô sam š ńih govorâ
i kao niemac bez otvora
stiskujući usti svoje;
tere sam se učin*io*
jakno čovjek, k*i* ne čuje,
kôm, sred ust*i* ne stanuje
rieč, pokarat kôm bi kt*io*.
Zašto ufanje moje u te*bi*,
Gospodine, sveđ je bilo,
uslišat me t*i* ćeš milo,
o moj višńi Bože s ne*bi*.
Zašto, rekoh, da se kada
vrh zla moga ne obesele
nepri'atel̨i, k*i* se vele
glavn*i* i hud*i* moji sada.
(str. 28.) Jer čim su se uputile,
da postupe, noge moje,
o meni su zlo svakoje
ńih besjede govorile.

41. smućen'] *a:* smućen', *c:* smućen. *zagr.:* smućeno. 56. vazdan] tako *a*; *b*, *c:* ‚vafdan'. 61. učinio] *a*, *b*, *c:* učinijo. 64. ktio] *a*, *b*, *c:* ktijo. *zagr.:* htio. 76. ńih] *a*, *b:* ‚gnig'. *c:* ‚gnih'.

Zašto cieća grieha mnoga
spravan ja sam podniet biče,
ter se boles moja ističe
sveđ prid obraz lica moga.
Jer nepravdu hudu moju
svakomu ću naviestiti
i za grieh ću moj misliti
u vječnomu nepokoju.
Ali živu u radosti
nepri'atelji moji hudi
i stekli su veće svudi
suproć meni, jaoh, kriposti;
tere su se umnožili
i skupili još zajedno
svi, koji su nepravedno
mrzjet na me odlučili.
(str. 29.) Ki vraćaju zla za dobra,
karahu me u životu,
zašto pravdu i dobrotu
moje srce slidit obra.
Ne ostavi, Bože mili,
slugu tvoga, da pogine:
milostivi Gospodine,
od mene se ne odili!
Oblas tvoja, kā sve može,
budi u pomoć vazda meni,
o jedini, o žuđeni
od spasenja moga Bože!
Slava Ocu, Sinu dika,
čās svetomu Duhu budi,
kô je odprije bilo svudi,
sad i vazda i u vik vika!

(str. 30.) PJESAN ČETVRTA.

„Miserere mei Deus". *Psal. 50.*

Imaj, višńi Bože s nebi,
milosrdje vrhu mene
cieć milosti neizrene
i velike, kā je u tebi,

96. slidit] *a:* ſlidit'. 103. žuđeni] *a:* dieni'. 198. vika] *a:* ‚vijkā'. 3. neizrene] ſciueghieni'. *b:* ſciughieni'. *c:* ſciu- tako *a, b; c:* neiſrecene'.

i *cié* mnoštva, kom ni broja,
smilovanja slatka tvoga
nepravednos grieha moga
vlas očisti sveta tvoja!
Još me operi, Gospodine,
od nepravde, kā me tlači;
jaoh, i dušu m*u* oplači
od nečiste mê krivine!
Jer ja poznam odasvudi
nepravednos zloće moje,
pred očima ter mi stoje
vazda griesi moji hudi.
(str. 31.) Te*bi*, momu stvoritelju,
samomu sam sagriše*o*,
pred tobom sam učin*io*
zlo, s koga sam u dreselju.
T*im* u svakoj tvôj besjedi
da istina tvā rieč bude,
svieh dobivaš, k*i* te sude,
milosrdan vrh mê zledi.
Zašto u prvo još sam vr*ime*
začet evo ja sred zlobe,
i u griesieh iz utrobe
ma*ti* moja porod*i* me;
zašto od vlasti tvê s ljubavi
sved istina b*i* gledana:
evo otajna i neznana
tvê mudrosti meni objavi.
Sipantom ćeš okropiti
mene, i čis taj čas biću,
i nad sniegom pobielićU,
čim me uzbudeš t*i* umiti.
(str. 32.) Čuvenju ćeš momu dati
m*ir*, veselja i radosti.
ponižene ter će kosti
mi*lo* i drago uzigrati.

5. mnoštva] *a:* ‚mnofcetva'. 12. mê] *a:* ‚mæ' (tako i 24.). 17. stvoritelju] *a:* ‚ſtvoritegliu'. 18. sagriešio] *a:* ‚ſagriefeijo'. 19. učinio] *a:* ‚učinîjo'. 26. evo] *c:* ‚euuo', a 31. ‚euo'. 29. tvê] *a:* ‚tvæ' (tako i 32.). 36. čim me] *a:* ‚cijme'.

Lice odkloni sveto tvoje
od mojijeh grieha uvike,
jaoh, i smrsi svekolike
nepravedne zloće moje!
Čisto griešne bez otrovi
srce u meni stvori i stavi,
višńi Bože, i duh pravi
u utrobi môj ponovi!
Grešnika me ne odreni
izpred svietla lica tvoga,
jaoh, i duha prisvetoga
nemoj uzet nikad meni!
Vrat' mi rados od žuđene
slave tvoga spasitelja,
i ukriepi cieć veselja
poglavitiem duhom mene!
(str. 33.) Riečma i djelim ja ću učiti
nepravednih pute tvoje,
i u tminah grieha tko je,
k tebi će se obratiti.
Slobodi me od vapjenja
i od osvete, koju pita
s mê bludnosti krv prolita,
Bože, moj Bože od spasenja!
Neka jezik moj slaviti
bude iz glasa pravdu tvoju,
u životu dočim stoju
po milosti tvôj na sviti.
Tvâ vlas tako, Gospodine,
usne meni otvoriće,
i moje usti naviestiće
slavu tvoje veličine.
A da bi ti od imanja
posvetilišta ugodila,
posvetil bih; ali mila
taj ti niesu prikazanja.

53. žuđene] *a, b:* ſciughiene', *c:* ſciudiene'. 57. i djelim] *c:* ,dielli'. 58. pute] *a:* ,pûte'. 63. mê] *a:* ,mæ'. 64. spasenja] *c:* ,ſpaſegnia. 72. tvoje veličine] *a:* ,tvoiè veliciné'. 75. posvetil bih] *zagr.:* posvetil bi ih. *a može biti da se tako ima čitati u a, b, koja pišu:* posvetilbih, *c:* ,poſvetijlbih'.

(str. 34.) Posvetilište ovo, Bože,
od boleće duše u sebi,
ufati je, da pri tebi
sved i svudi vele može,
zašto srce od grešnika
svim priklona i skrušena
neće milos božanstvena
pogrditi do vik vika.
Tim dobrostiv u nevolji
Sionu se tvom objavi,
koliko je tvôj ljubavi
i tvôj svetoj drago volji!
A to, iz hudih neka šteta
sred kieh ljevam grozne suze,
Jeruzalemu uzdignu se
miri okolo bieli opeta.
Tada od pravde ti primaćeš
posvetilište obilnije,
prikazanja ter svudije
i dar smerna srca nać ćeš.
(str. 35.) Tada sa mnom postaviće
svi mo'i puci odizgara
vrh svetoga tvoga otara
mladolitne svim junčiće.
Slava Ocu, Sinu dika,
čās svetomu Duhu budi,
kô je odprije bilo svudi,
sad i vazda i u vik vika!

PJESAN PETA.

„Domine exaudi orationem meam". *Psal. 101.*

Gospodine višńi s nebi,
ti molitvu moju usliši,
i moj vapaj vrući i viši
u uzdasieh priđi k tebi!
Ne odvraćaj mi zrak blaženi
vedra i blaga lica tvoga:

86. Sionu] *a, b, c:* ‚Sijonu'. 96. nać ‚poſtavichē'. 98. mo'i] *a, b, c:* ‚moij'. ćeš] *a, b, c:* ‚nachieſc'. 97. postaviće] *a:*

u dan trudna jada moga
prikloni uho tvoje k meni!
(str. 36.) U ki dan tvê sveto ime
zazvat budem ja skrušeno,
naglo tvoje neizrečeno
milosrdje usliši me!
Zašto kao dim dni mê, Bože,
iztajaše u tamnosti,
i kao požar moje kosti
izgorjene usahoše!
Jaoh, izbjen sam u životu
kako slama suha jedna, -
a to, er moja nepravedna
misô uvriedi tvû dobrotu:
ter u ognu svaki dio
srca moga sta zgarati:
zašto kruh moj blagovati
u zabit sam postavio.
Ah jaoh, s glasa moga cvila,
puna plačna nepokoja,
k mojoj puti kos je moja
žestoko se priliepila.
(str. 37.) Nenasitu pustinskomu
priličan sam ja vidjeti,
tere da sam, mogu rieti,
kako noćni vran na domu.
Ne združi me vik san tihi,
sve sam drage noći bdio,
tere sam se učinio
jak modrokos sam na strihi.
Nepri'ateli mo'i himbeni
na me vas dan iznošahu,
i ki hvalit mene općahu,
kuni'ahu se protiv meni.
Zašto ja ktjeh slatko toli
pepeo kao kruh blagovati,

13. mê] *a:* ‚mæ'. *zagr.:* moi. 18. slama] *a:* ‚slamma'. 21. dio] *a, b, c:* ‚dijo'. 24. postavio] *a, b, c:* ‚postavijo'. 25. s] *a, b, c:* ‚ſ'. (tako i 44.). 34. bdio] *a, b, c:* ‚bdijo'. 35. učinio] *a, b, c:* ‚ucinijo'; himbeni] *a:* ‚hinbeni'. 41. ktjeh] *zagr.:* ‚htjeh'.

i mû piću izmiešati
s gorkiem plačom, jaoh, napoli.
Izpred lica srġbe ogńene
i pristrašna gńiva tvoga
zašto oblas tvoja mnoga
uzdignuvši vrže mene,
(str. 38.) svi dni moji neredbeno
kako sjena skratiše se
u životu, jaoh, tere se
vas usuših kako sieno.
Nu ti, Bože, bez ishoda
i bez svrhe sto'iš do vika,
i spomena 'e tvâ velika
od naroda do naroda.
Ah, moj slatki Gospodine,
u dobrotu tvû ću ufati,
da ti ustavši smilovati
Sionu ćeš se, da ne izgine.
Vrime bo je, da mu budeš
imat milos vrhu smeće;
prišlo bo je vrieme veće,
da ga braniš, da ga bļudeš.
Zašto kamenja odražaše
jur ńegova slugam tvima;
triebi 'e, da mu zemļam svima
blag se i mio svaki ukaže.
(str. 39.) Bojaće se tim narodi
tvoga imena, Bože, uvike,
i tvê slave privelike
kraļi, od kih se svit gospodi.
Jer Gospodin sazidô je
vas sionski grad prisveti:
vazda će se tim vidjeti
u obranah slave svoje.
Pogļedô je blag i mio
na molitvu sniženimi,
i moljenja smerna ńimi
pogrditi nije ktio.

43. i mû] *a:* .imû', *b, c:* .i mu'. 44. s] *a, b, c:* .s'. 61. vrime] *c:* .vrieme'. 68. mio] *a, b, c:* .mijo'; ukaže] *a, b, c,* .ukafee'. 71. tvê] *a:* .tvæ'. 77. mio] *a, b, c:* .mijo'. 80. ktio] *a, b, c:* .ktijo', *zagr.:* .htie'.

Upisana ova biće
kad se narod drugi otvori,
i puk, k*i* se odsad stvori,
Gospodina hvaliti će.
Zašto ktje Bog pogledati
iz visine svoje svete,
ah, Gospodin, tamni sviete,
s neba na te oči obrati:
da glas tužba ucviļen*i*h
okovan*i*m bude čuti:
vez da odrieši smrtni i ļuti
sinovima od pobjen*i*h;
neka budu naviestiti
u S*i*onu božje ime,
i hvalami ńegov*i*me
Jeruzalem̥ napuniti;
neka skladna i jedina
mnoštva od puka kupe u zbore
i kraļeve, neka dvore,
neka služe Gospodina.
Ovi odgovor višńoj sviesti
budi u putu svê kriposti,
ah, maline i kratkosti,
mojijeh mi dni naviesti.
Usred dana nemo' opeta
natrag prizvat moga hoda:
od naroda do naroda
bez svrhe su tvoja ljeta.
(str. 41.) U početak vlas tvā mila
zemļu osnova pu*n*u uresa,
Gospodine, i nebesa
tvojijeh su ruka dila.
Oni izginut, nu ostati
krepko tvā će veličina,
ah, tere će, kao haļina,
svikolici ovehšati,

85. ktje] *zagr.:* ‚htie'. 90. okovanim] *zagr.:* ‚okovanieh'. 94. Sionu] *a:* ‚Syonu'. 99. dvore] *a:* ‚dvorē'. 102. putu] *a:* ‚putū'; svê] *a:* ‚fvæ' 115. tere će] *a:* ‚terechiæ'. 116. ovehšati] *a, b, c, dubr.:* ‚ovehsciati'.

i kao odjeću promieniti
desnica ih ima tvoja,
i u svitla ruha svoja
promieńena sva će biti.
Ali *ti* sam isti sada
i vazda si bez promine,
i tvā ljeta, Gospodine,
skončati se neće ikada.
Vernih sluga tvojih sinovi
pribivaće puni dike,
i sjeme se ńih uvika
upraviće na put ovi.
(str. 42.) Slava Ocu, Sinu dika,
čās svetomu Duhu budi,
kô je odprije bilo svudi,
sad i vazda i u vik vika!

PJESAN ŠESTA.

„De profundis clamavi ad te domine". *Psal. 129.*

Iz dubinâ srca moga
vapih, višńi Bože, k tebi:
višńi Bože, vapaj s nebi
ti usliši sluge tvoga!
Neka uši svete tvoje
priklońene budu čuti
s grozniem plačom glas ganuti
od molitve smerne moje!
Ako uzgledaš, Gospodine,
na nepravde svekolike,
tko da cića zloće prike
na tvom sudu ne pogine?
(str. 43.) Tim ćić ove običaji
i zakona tvê milosti
ja sam vazda ufô dosti
steć, što kajnim tvā rič praji.
Uzdala se mā duša je
u rieč božju nad sva ina,

120. *a:* ‚promiegnienia fvachie biti'. 4. usliši] *c:* ‚vsliſi'. 6. priklońene] *b, c:* ‚priklińenje'. 7. grozniem] *a, b, c:* ‚grof-niem'. 14. zakona] *a:* ‚ſakonā'; tvê] *a:* ‚tvæ'. 16. tva] *a:* ‚tvā'.

u miloga Gospodina
duša moja ufala je.
Od jutrńe straže o zori,
dokli tminu noć donese,
krepko Izrael ufaće se
u višńega, ki ga stvori.
Jer pred blaziem Gospodînom
milosrdje sveđ stanuje,
i odkupļenje prid ńim tu je
s neizmernom veličinom.
On će svoga Izraela
dobrostivo odkupiti
od nepravad, ki na sviti
sada ga je uza spela.
(str. 44.) Slava Ocu, Sinu dika,
čās svetomu Duhu budi,
kô je odprije bilo svudi,
sad i vazda i u vik vika!

PJESAN SEDMA.

„Domine exaudi orationem meam". *Psal. 141.*

Ah, usliši, Gespodine,
mû molitvu zgar s nebesi,
ki grešniku rekao jesi
podat život, da ne izgine.
Čuj skrušene molbe moje
u obećanja tvoga istini,
u milosnoj veličini
uslišaj me pravde tvoje!
Prem na sudu nemoj stati
s tvojom slugom u sej vrime,
jer pred svietliem licem tvime
živ duh neće se opravdati.
(str. 45.) Neprijateļ zašto hudi
progonil je dušu moju,
i na zemļi kroz vlas svoju
snizio život moj odsvudi.

31. kih] *b, c:* ‚kij'. 11 svietliem] *a, b:* *zagr.:* ‚neće'. 16. snizio] *c:* ‚ſniſcioje', ‚ſvijetliem, *c:* ‚ſvijetliē'. 12. neće se] *a, b:* ‚sniſijo.

Postavi me u tamnosti,
kako mrtvih još odvika,
jaoh, i duh moj s grieha prika
nad mnom cića u žalosti.
Život boles zlu ońuti,
duša smrtne nepokoje;
a sve tužno srce moje
u meni se smete i smuti.
'Spomenuh se starih dana,
stah razmišļat sva tvā dila,
tvojieh ruka tvorstva mila
razbirajuć sa svih strana.
Prostrieh ruke moje k tebi,
ah, mā duša s prieke zgode
pred tobom je kao bez vode
suha zemļa, Bože od nebi!
(str. 46.) Hrlo usliši mê boleće
ove iz srca glase istine,
usliši me, Gospodine.
jaoh, skonča se duh moj veće.
Ah, lice mi tvoje sveto
i tvû svjetlos ne odvrati,
da ne budem slikovati
tim, ki u blato shode kleto.
Čin', da milos tvû veliku
čuti budem, kada pravi
(s novim zrakom) dan se objavi,
zašto u tebe ufah' viku.
Ukaži mi, koji sada
put u hodu slidit mogu;
zašto k tebi momu Bogu
dušu uzdigoh, ti ju vlada'.
Od mojijeh sasma vrlih
nepri'ateļa, Bože, otmi me;
Gospodine, di 'e tvê ime,
utočište mê zagrlih.

19. s] *a, b, c:* ſ'. 21. zlu] *a:* ſlū'. 23. tužno] *a, b, c:* .tuſeno'. 33. mê] *a:* .mæ' (tako i 52., 64.). 34. istine] *a:* iſtinē'. 45. koji] *a, b, c:* .koij'. 46. put] *a:* .pūt'. 51. tvê] *a:* .tvæ'.

(str. 47.)

Nauči me, kao tvoriti
vazda budem tvoju voļu:
pravedno je, da ovo moļu,
jer si ti Bog moj na sviti.
Duh će uvesti dobri veće
mene u pravu zemļu opeta,
cieć imena tvoga sveta
tvâ me pravda oživjeće.
Iz nevoļe na veseļe
izvadićeš dušu moju
i kroz milos slavnu tvoju
rasut sve mê nepri'ateļe.
Pače svijeh, jad i tuga
od kieh duši môj se stvara,
pogubićeš višńi, zgara;
zašto ja sam tvoja sluga.
Slava Ocu, Sinu dika,
čâs svetomu Duhu budi,
kô je odprije bilo svudi,
sad i vazda i u vik vika!

63. kroz] *a:* ‚kros'. 65. svijeh] *a:* ‚ſvijeh'. stvara] *a:* ‚ſtvarâ'. 72. **vika**] *a:* ‚vijkâ' *b, c:* ‚svieh'. 66. môj] *a, b, c:* ‚moij';

OD VELIČANSTVA BOŽIJEH.

a, b, c: Od velicianstva | boſcieh. Gospodina Giva Frana | Gundulichia | piesan

(str. 48.) Naredbeno sved vrteći
obraća se si*l*a od ne*bi*;
plamenuje ne svieteći
veličina ogńa u se*bi*.
Sada svjetlos, tminu sada
povjetarce ovo sliedi;
sred istoka, sred zapada
u krepčini zem*l*a sjedi.
(str. 49.) Samo sobom obkruženo
u sebi se mo*r*e uzdrži,
te u svom kraju zatvoreno
u početku svom se vrši.
Sviesti moja, tko ova stvori,
poj mu otajstva zlamenita,
krepka vjera ter govori,
što tvā slabos ne dohita.
Bez uzroka uzrok jedan,
nerazdiono jedinstvo je,
i početak, komu ni'edan
jur početak v*i*k b*i*o je.
Prvi oni, k*i* u se*bi*
vazda krepak vrti sv*i*me;
svrha, kojoj moglo ne *bi*
naći svrhe ni'edno vr*i*me.
Ogań, koji duh uzdrži
i bez mjesta mjesta ima,
koji sve, što zgara i prži,
resi darim blaženima.
(str. 50.) Dobro, koje neizmerno,
u sve sebe č*i*m razmeće,
sve pričudno, sve zamerno,
sve izvrsno čini odveće.

10. uzdrži] *a, b, c:* ‚ufdarſci'. 20. bio] *a, b, c:* ‚bijo'. 23. ne bi] *a:* ‚nebbi'.

Парафин

Znanje, koga vlas krîposna
sama gleda se, u sebi je,
ter čim sebe istu pozna,
sve u sebi razumije.
Ļubav, koja sve djeluje,
i sve hrani, ter ļubļena
ļubovnika namiruje
u ļubavi svôj blažena.
On pristolje svomu stanju
bude u sebi sam staviti;
on u vječnom djelovanju
ima pokoj vjekoviti;
on nevidjen od slabosti
sviesti umrle kratka zgleda,
skroven svojoj u svitlosti
u djelih se svojih gleda,
(str. 51.) ter nebeskoj u vedrini,
i na zemļi još ovuda
od zabiti i u tmini
svud on svieti. Bog je on svuda.
Neizmernim znanjem svime
od sebe se poznan čuje:
kako hoće, pak druzime
na brieme se objavļuje.
Ter u vječnoj svôj pameti
sve, što možé brieme odkriti,
pri bremena sve vidjeti
bude i poznat i ļubiti.
Nu u sebi, zasve er znamo,
da sve gleda, rieti triebi:
drugu svitlos, izvan samo
sebe istoga, nejma u sebi.
On nebesko polje resi
pridrazijem kamenima,
zlatno cvitje s kojiem smiesi,
neka ljepšu sliku ima.
(str. 52.) On koprene tamne noći
svietlim zracim zviezdâ veze;

38. ļubļena] *c:* ‚gliubiena'. 62. sva] *c:* ‚fue'. 66. pridrazijem] *a:* ‚pridraſijém'.

on je sunce. s koga 'e doći
svjetlos suncu, kad izljeze.
On je, koji zore mile,
kad najdraža jes ob liti,
zlate prame, prsi bile
sved rumenom ružom kiti.
Od čestitih ńegovijeh
ljubovnika ljubav čista,
slatka pjesan blaženijeh,
koji višńa pune mista;
od obrtnieh nebes paka
viku plodna obraćanja:
tiha, plaha, brza, laka,
bez promjene, bez pristanja;
i razlici druzi plodi.
koji izhode od naravi,
navještenja jesu odi
ńegovojzi mnogoj slavi.
(str. 53.) Svjetlos, koja tmine skraća,
i duh vazda užeženi;
zemlju u nebo on obraća,
smrt u život prežuđeni;
ter u svoj dvor, svietao viku
ki od zraka' jes blaženih,
na istinu, na veliku
slavu zove razvedrenih.
Ponosito on na nebi
sam sobom se narešuje,
ter ujedno sam je sebi
stan, i u stanu ki stanuje.
On razgleda lipos svoju,
kā je svitlos svih liposti,
tere sja vas u pokoju
od ljuvenih požudnosti,
(privišnjega sred istoka
od ljuvenih slacieh čuda
drazi uzroci bez uzrokâ
i požude bez požudâ.)

72. suncu] *zagr.*: sunca. 74. ob liti] *a, b, c*: obliti'. 79. slatka] *a*: ſlatka'. 92. prežuđeni] *c*: prě ſciughieni'; *a*: prem ſciughieni'.

(str. 54.)

Tako sebe sam uživa,
i u si/i svôj ogńeni
vječna ļubav sam pribiva
i ļubovnik i ļubļeni.
Ovdi, sviesti priklonita,
tvoj zaveži jezik sade,
ter mučeći toj počita',
što ni'e rieti moć nikade.
Zašto ono, kô ti svieti
dobro u tminah priveliko,
ter ga ne mož razumjeti,
ono Bog je svekoliko:
on je ono, što zaman je
iskat, da se vik izrieće,
tere slabo ļudcko znanje
zna, da ne zna, znav najveće.

123. ļudcko] *a, b, c:* gliudzko'; znanje] *c:* gnagnie'. 124. znav] *c:* gnan'.

SUZE SINA RAZMETNOGA.

1650: Suſe sina | raſmetnoga. | Gospodina Giva | Frana Gundulichia | vlastelina | dubrovackoga. | V Bnecich po Franciſcu Broiollu MDCL. *Prema konjekturi izdaña zagreb. im se čitati god. MDCL. Upravo takav natpis ima izdaňe: in Venetia 1703.* (Si Vende da Bartolo Occhi libraro ſopra la | Riua de' Schiauoni all' inſegna di San Domenico appreſso il Ponte della Madonna. | CON LICENZA DE' SUPERIORI).

U izdaňu od god. 1650. pogrješna je paginacija: iza brojke 17 dolazi 22, 23, 20—25 (ispravno), 30, 31, 28 (ispravno), 33—37, 34 (ispravno), 35 (ispravno), 40—55, 58, 57, 58—66. Cistinu ima ono 62 strane u obliku 16-ne. Izdaňe od god. 1703. ima 56 strana u 16-ni.

PRISVIJETLOMU GOSPODINU JERU ĠIVA GUNDULIĆA OD VLADALACA GRADA DUBROVNIKA DUNDU SVOMU. ĠIVO FRANA GUNDULIĆA P. I. P.

Običaju[1] dobri oci u imenijeh od ljubļenijeh poroda pojavļivati uspomenu od drazijeh roditeļa i tako zamjenitim uzdarjem, spodobnom harnostim oživļuju onijeh, od kojijeh su *oni* život primili: zato ja, koji T. G. P. držim, gledam i obslužujem[2] kako oca rođenoga, dičeći se dundom tako vrijednijem i pohvaļenijem, u našemu samovlaštitom gospostvu na k n e š t v o i na sve najveće časti većekrat dostojno uzvišenijem,[3] rađajući se ovi malahan plod od pameti moje na svijet, s razlogom imenom ga ńegovijem narešujem i ne to da ufam tamnijem neznanjem svitlos, koju bez pristanka od vas primam, zamjenito zaplatiti, da u ńoj rasvanuti vaša dostojanstva i držanstvo moje svakomu bjelodano očitovati. Otac vječn*i*, koga milosrdje (u plačna sina, od grijeha pokajana, pomilovanju) ovdi unutra proslavļa se, da bi nakon duga i čestita života i vas u broju od izbranijeh pomilovô i posinio: neka naš Dubrovnik, kako sada koris prima, slavu stječe i ures nahodi u mudru svjetu, u temeļitoj pravdi i u pomńivu nastojańu toliko kriposna, razborita i vrijedna sudca, tako i paka pred sudcom općenijem i pred Bogom od vojskâ u slavi toliko obļubļena sina odvjet nađe, obranu stigne, štit isprosi osobitom vladanju, vlaštitomu gospostvu i čistomu djevstvu,[4] u komu po višńoj[5] milosti naša sloboda neockvrńena veće od tisuću godišta uzdržala se i sahranila. što dopusti i unaprijeda svemoguća vlas u zdravju T. G. P., komu ja srdačno ruke celivam.

U Dubrovniku na VIII Ġuńa MDCXXII.

[1] Običaju dobri oci] 1650. 1703: običaje *(= običaj je), a:* običaj je dobrijeh otâc, *zagr.:* ‚običaju dobri otci'. [2] obslužujem] *1650:* ‚obsluſciuiem'. [3] uzvišenijem. rađajući] *1650, 1703:* uzvišenu. Rađajući, *zagr.:* uzvišeniem. Rađajući, *a:* uzvišenu; rađajući. [4] djevstvu] *1650, 1703:* ‚dievustvu'. [5] višńoj] *1650, 1703:* ‚viſcgnoi'.

(str. 3.)

PLAČ PRVI.

SAGŔJEŠENJE.

„Vivendo luxuriose dissipavit substantiam“. *Luc. cap. 15.*

Grozno suzim gork plač sada,
gorko plačem grozne suze,
kê razmetni sin ńekada
kajan s grieha ljevat uze;
jeda i moje griehe oplaču
suze u suzah, plač u plaču.
Vječnoga Oca vječna Rieči,
kā si umrlu put uzela,
da se od smrti sviet izlieči,
kā svim bješe život spela;
Rieči, u ļudckoj kā naravi
pravi čovjek si i Bog pravi,
ti s nebesâ pošļi odi
meni Duha prisvetoga,
ki od Boga Oca izhodi
i od tebe Sina Boga,
da on objavi s moga glasa,
za naš nauk što ti kaza!

(str. 4.)

Blag Jezuse, i ti prosti,
čim razmišļam vrh dubinâ
neizhitne tvê mudrosti,
uz istinu kā taština
ako s moje slabe sviesti
priloži se i namjesti.
Za otvrdnutu svies prignuti
na skrušenje od pokore,
triebi 'e od svieta spomenuti
himbe i varke sve najgore,
i da prostit vlas višńa je
vazda spravna, tko se kaje:

4. s] *izdańa:* ‚ſ'. 11. ļudckoj] *rukópisi:* ‚gliuzkoi'. 18. kaza] *izd. 1650:* ‚kasa'. 20. razmišļam] *izd. 1703:* ‚raſnizcgliam'. 30. spravna] *izd. 1650:* zpravna (i drukčije su više puta u oba izdańa pogrješno zamijenjeni jedan s drugim glasovi „s“ i „z“)

tako i ljekar sprva odsvudi
ištečenu ranu odkrije;
ni ga smuća ni ga trudi,
što nečisti crv izije:
doniet bo je svā odluka
dugo zdravje s kracih muka,
O grešniče, u zlu tvomu
k vječnomu se dobru uteci,
u izgledu vid ovomu
sebe istoga, kaj se i reci,
veće božje da 'e smiļenje,
neg sve ļudcko sagrješenje.
Dan večerom, čovjek svrhom
u životu svom se hvali;
milos višńi dieli s vrhom
sviem, u ńega ki su ufali:
svid' se, vjeruj, ufaj, sluša',
što skrušena stječe duša.
Pod česvinam grm prignuti
gdi u spletenu gaju raste,
a o klisurah strme ļuti
gledaš visjet divje hraste,
ter pod sniegom vrsi bieli
planinam su posiedjeli,
sin, ki dio blaga očina
rasu, čim svê blude tiri,
sharan stražnik od živinâ,
kieh želudom gora žiri,
na hrek jedan suh se biše
naslonio teško odviše.
Tuj, čim skončan u životu
jedva uzdahe podiraše,
mrući od glada žirnom skotu
na jestojci zavidjaše,
nasitit se želeć veće
pićom, kā se prascim meće.
On, kô dobar svacih mnoštvo
na veliku zlu promieni,

42. ļudcko] *izd. 1650.:* ‚gliuzko'. 55. *1650:* ‚tescho'. dio] *izd. 1650:* ‚dijo'. 60. teško] *izd.*

i bogatstvo u uboštvo,
i u prikor glas pošteni,
kliče ovako vas u smeći
sebe u sebi ne videći:
„Ah, ter ja sam mladac mili,
„oni mladac primljen svuda,
„od koga se vik ne odili
„slas ljuvena i razbluda,
„znan, plemenit, bogat, vriedan,
„slavljen, dvoren, služen, gledan!
„Ako ja sam oni isti
„sad u sebi, jaoh, da gdi je
„sviono ruho, griniz čisti,
„plemenito ki me odije?
„Gdi su obilne gozbe moje,
„i prijatelji i gospoje?
„Ah, ja niesam, ki sam bio,
„ako u meni nije mene;
„jaoh, svak me je ostavio
„sred pustoši sej kamene;
„pače gola i kami oni
„studeni me svojom goni.
„Mješte piće slatke uljudne,
„mješte dvora pozlaćena,
„mješte slugâ, u noći i u dne
„s kih mi dvorba bi činena,
„mješte uresne svim posteljе,
„gdi pokojah moje želje,
„jestojska je mā jedina
„nepoznano gorko travje,
„prasci družba, dvor planina,
„kami tvrdi meko uzglavje,
„a razkošna, jaoh, pernica
„suha zemlja crna lica.
„Čaćka moga dvorne sluge
„obilnim se brašnom hrane;
„a ja od glada mrem pun tuge
„sred pustošne ove strane,

85. bio] *izd. 1650.*: ‚bijo'. 87. ostavio] ‚ostavijo'; *izd. 1703.*: ‚svahmeie ostavio'. 90. studeni me] *izd. 1703.*: ‚studemme'. 96. moje] *izd. 1703.*: ‚mogie'. 106. ove] *izd. 1703.*: ‚one'.

„želeć kao zvir, nu zaludu,
„naći brašno u želudu.
„Ah, na ovo li bludnos tvoja
„dovela me, izdavnice,
„kâ pod slikom od pokoja
„dvorne i blage ljubovnice
„na službu me tvû zapisa,
„dokli iz mene krv isisa!
„Ah nesviesna, kâ ne gledaš
„ni razloga, ni zakona;
„ah, bezočna, kâ spoviedaš
„za istinu laž smiona;
„kâ sred srca nejmaš svoga
„srama od ljudî, straha od Boga.
„U nečistoj koga želi
„ne prigrli i ne primi?
„Tvo'i su bludni prijatelji
„vazda bili, ljeti i zimi,
„i tuđini i mještani,
„s kim te ugađa trg pogani.
„Ah, s kieme se niesi stala?
„Tko ti bio ni'e sred krila?
„Tko 'e taj, koga nies' izdala,
„koga niesi privarila,
„sveđ nekrepka, sveđ razlika,
„tamna, tašta, huda i prika?
„Neću mučat zle načine,
„kim mê bitje izkoriepi;
„spoviedaću varke istine,
„kim me obsjeni i zasliepi;
„ukopaću u ove gore
„tvê sramote, mê prikore.
„Bješe zlatan pram vrh čela
„za razbludu raspustila,
„svitlos draga i vesela
„sjaše iz očî sunca mila,

110. dovela me] *zagr.*: ‚dovela me'e'. 115. nesviesna] *izd. 1703.*: ‚nasviesna'. 118. smiona] *izd. 1650.*: ‚smijona'. 127. *zagr.*: s kiem se, ah, niesi ti sastala. 128. bio] *izd. 1650.*: ‚bijo'. 132. i prika] *zagr.*: ‚prika'.

„a capćaše posred lica
„združen trator i ružica.
„Od koraļa usti objavi
„a od lira prsi svoje.
„Govoraše ńe gizdavi
„podsmieh: ‚Daj mi srce tvoje'!
„Veļaše opet: ‚Daj ga meni!'
„pogled slatki i ļuveni.
„Ńe svi čini bjehu drazi
„sred razblude i miline;
„neka želi, tko ju pazi,
„tko ju želi, neka gine:
„bielom rukom snieg nadhodi,
„tihiem stupom tančac vodi.
„Ah, mâ sviesti zapańena,
„sve ovo scieńah i saviše:
„a ona stara i skorjena
„priobrazila sliku biše,
„čim oblipi i namasti
„bliede kože suhor tmasti.
„A ostriže s mrca vlase,
„i crvima ize iz ustî,
„te ih iz groba stavi na se,
„i u rudeše zlatne spusti:
„plien od smrti da 'e sva dika
„i vez slatki ļubovnika.
„Pepeo lica pogrešpana,
„suha, žuta i pjegava,
„bi načinit toli znana
„hitrom silom od napravâ,
„da za crno bielo ukaza
„na obrazu bez obraza.
„A mažući razkrvavi
„usti oprhle, pomodrene,
„na sramotu od naravi
„da ih koraļi zarumene:
„a ogoli primalitje,
„da svû zimu skrije u cvitje.

146. prsi] *izd. 1703.:* ‚pasir'. 159. skorjena] *izd. 1703, zagr.:* skotjena. 161. čim] *izd. 1650.:* ‚ciim'.

„Pristavljenih vrhu kosi
„trepte od cvítja perivoji:
„na ušiju cvietje nosi,
„na prsijeh cvietje stoji,
„cvietje u rukah, cvietje svuda,
„i ona u cvietju zmija huda.
„Medna 'e riečca, srce otrovno!
„oči ogńene, prsi od leda;
„ljubit kaže, mrzi skrovno;
„viek ne želi, sved te gleda;
„jedno misli, drugo čini:
„vara, izdaje, laže i hini.
„Ja za ovu samo hajem,
„sama je ona moja draga.
„samoj ńoj se ne pristajem
„svu noć vrtjet oko praga,
„klikujući skladnom pjesni
„ńe lieposti mê ljuvezni.
„Ona, kô me vidi i pozna
„u ńe mrežu uveznuta,
„kaže mi se nemilosna
„i na moj plam ostinuta:
„ja ju gledam bez pristańa,
„ona od mene oči uklańa.
„Ńe mraz ogań moj razgara,
„ńe gńiv ljubav moju uzmnaža;
„žeravom me led satvara;
„s omraze mi sve je draža;
„slatki mi su nepokoji,
„prid očima sved mi stoji.
„Ona bježi, ja ju slidim;
„krije se ona, ja joj pišem,
„kako za ńom gasnem, blidim,
„venem, sahnem i uzdišem:
„ona pismo dere i meće
„čekajući stvari veće.
„Ja opet milos da isprosim,
„bit s napravâ ljepši žudim:

188. oči] *izd. 1703.*: ‚ocai' 211. ja ‚lieze' (kao st. 187., 254: ‚riecza'), no ju] *izd. 1703.*: ‚jalu'. 220. lice] *izd. 1650.*: 261. ‚lize'.

„svilu oblačim, cvietak nosim.
„resim lice, kose rudim,
sved uzdahe šļem ogńene:
ne stavļa se ona od mene.
„Ja razumjet sebi davam,
„i ono što je, da je neću:
„s noviem gizdam i napravam
„gostim, dvorim boļu sreću:
„šetam, gledam, spjevam milo,
„nu 'e zaludu svako dilo.
„Najposlije ruka stupi
„na mač britki od pjeneza,
„jeda on probi'e i razlupi
„tvrde oklopi draga uresa.
„i 'a dobitnik š ńim izbrani
„dodem, gdi mâ liepa brani.
„Promjeniva i veseli
„ona tada sliku svoju;
„kaže, ino da ne želi,
„neg izpunit žeļu moju:
„oči u oči mê upira,
„bliedi, uzdiše i umira.
„Ja biljege videć ove,
„ne štedim se i ne kratim,
„u razlike ńoj darove
„pjenez veći da potratim:
„ona o zlatu primļenomu
„mjeri ufanje srcu momu.
„Za na svrhu doć žudenu,
„ja šļem opet s veće zlata
„dragi kami u prstenu,
„biser za ures biela vrata:
„na rieči me ona drži,
„obećava, a ne vrši.
„Jedan pogled bludno striļen,
„sladak podsmieh, riečca od meda.
„želan uzdah ali usiļen,
„ki mi proda srce od leda.

244. da] *izd. 1703.:* par.

„izabrani i velici
„mojieh rana bjehu lici.
„Zlato leti utoliko,
„i iz mojieh bježi ruka;
„bliedi lice svekoliko,
„skončavam se i od svieh muka
„i od svieh šteta život prima
„za svû platu vjetra i dima.
„Moj ju ogńeni uzdah moli,
„da me u trudu već ne hrani:
„mojim se ona trudom boli
„i obećava i opet brani
„tako hitro, da ti kaže,
„da si ti kriv, što ona laže.
„Uto život u dne, u noći
„skončava mi se i odlaga;
„mećem, sipļem sa svom moći
„sve, što imam zlata i blaga:
„mrtav razbor, svies je sliepa,
„na zlo srnem, kô me ciepa,
„ter u način poplavice,
„kā sve nosi, što zadere,
„i oreć se niz litice
„vaļa gore, poļa ždere:
„obori se i proždrije
„mê imanje najposlije.
„Nu bi šteta mala bila
„dobra izvańa izgubiti,
„da me nije usilila
„blago liepo potratiti
„unutrńe mê kriposti
„bez oziра, bez milosti.
„Što ne učinih, što ne skrivih,
„u kû zlobu š ńe ne upadoh?
„Tlačih zakon, neprav živih,
„tlapih, mamih, grabih, kradoh;
„na vrļa se djeļa spravih:
„sram poplesah, Boga ostavih.
„Bjeh obličje izgubio
„i priliku od čovjeka:

„od mene se svaki dio
„priobrazi s grieha prieka;
„pače u griehu obraćena
„osta mâ put strašna sjena.
„Stašc u glavi ponosita
„vrla oholas u nescieni;
„a u čelu stanovita
„zasječena nesvies meni;
„a na obrazu bliedo i mrazno
„bezočanstvo bezobrazno.
„Mećahu oči s navidosti
„zglede otrovne, zlobne i krive;
„a pjeńaše pun gorkosti
„svê čemero jezik žive;
„a rigahu ustą huda
„krv smrdećų gnusna bluda.
„Uši idahu pomno i hrlo
„oslušujuć hude raspe;
„jazovito zjaše grlo,
„da proždorstvo vječno zaspe;
„ruke pohitne i skupljene
„bjehu, a noge k dobru liene.
„Glava, čelo, oči, uši,
„usta, grlo, ruke i noge,
„i u ticlu i u duši
„opak i pun zlobe mnoge.
„vas neman se viđah grda
„vrh nakazni, vrh svieh srda.
„I ako pričuh u kê doba,
„da se o meni zlo govori:
„‚Nenavidos', rieh, ‚i zloba
„‚sve uzroči ovo i tvori!'
„Ako rodjak ki me kara,
„prikleh mu se, da se vara.
„Vrgoh stare prijatelje,
„a za novu mû družinu
„uzeh onih, s iste žeļe
„u bludnosti koji ginu;

298. s] *izdańa:* ‚ſ'. 310. žive] *izd. 1703.:* ‚nogke'. 330. prikleh mu se] *izd 1650.:* ‚ſcjve'. 320. noge] *izd. 1650., 1650., 1703.:* ‚prikleh use'.

„vodih za mû stražu ovih,
„gozbe obilne ńim gotovih.
„Bez pristanka š ńima šetah
„ljubļenijeh oko mira,
„š ńima tražah, koga sretah,
„da oči gdi i ja ne upira,
„i kon toga mnokrat mista
„bi mi od sumńe sjen mâ ista.
„Toli nazbiļ tkogod mi̇nu,
„još da na ńu ne pogleda,
„uzeh sumńu za kriv̇inu,
„zgrizôh sebi usne od jieda;
„rieh: ‚U kući živ se spraži,
„‚bud' prijateļ moj najdraži!'
„Što ne stvorih, što ne rekoh,
„što ne prosuh odasvudi,
„dokli od ńe ono stekoh,
„što mâ bludnos većma žudi
„i što ona huda odviše
„dala odprije mnoziem biše.
„Ah, prem zide na pržini
„i vrh morske trči pjene,
„tjera vihar po planini,
„omekšava tvrde stiene,
„malim sudom more prazni,
„zmiju grije, lava blazni,
„kaže robstvo, kri'e verigu,
„ište zdravje u nemoći,
„kami u cvitju, cv̇it na snigu,
„snig na suncu, sunce u noći,
„vjeru i ļubav tkogod scieni
„u nekrepkoj naći ženi.
„Upuštava najposlije
„mene i k sebi tamno druži;
„ije sa mnom, sa mnom pije;
„jakno zmija vrat mi obkruži,
„luta, otrovna i veoma
„bludna, bezočna i lakoma.

335. stražu] *izd. 1703.:* ‚traſcu'. 337. *izd. 1650., 1703.:* ‚krije'. šetah] *izd. 1650.:* ‚ſchetah'. 361. kri'e

„Ona i trbuh moj bog s nebi
„bjehu; neka bez jezbine
„i zaliha pitja u sebi
„bludnos moja ne ostine:
„*t*im probirah sa sv*i*h strana
„piće izvrsne, vina izbrana.
„U dne, u noći, ljeti i zimi
„š ńom ustarah zlo*b*e moje.
„zavežajim nečistimi
„u sljepilu svezan stoje
„o ńe vrat*i*h, kao pas jedan,
„prstom kazan i odsvud gledan.
„Ah, dosta se jednom samo
„plešući oz*i*r časti odreći,
„i zrcalo, kô imamo
„pred očima, vrć za pleći:
„neka ne mi, da-nu druzi
„vide, k*i* su naši ruzi.
„U smrdeću bludu mnogu
„rastijahu mo*j* prikori,
„živuć kao zvier u brlogu.
„kû sad pasem u ovoj gori;
„gnusoba me s tamn*i*h d*i*la
„bješe svega priklopila.
„Ah, sram jezik veće veže,
„da ne kaže unaprieda
„bludni ogań, k*i* požeže
„moje bitje sve bez reda;
„najposlije dokle izgrnu
„u pepelu mû čās crnu.
„Er kao dah joj sve mê blago,
„i veće ona vidje u plati,
„da uboštvo moje nago
„nejmaše joj česa dati,
„i da mi je kosti ižela,
„krv ispila, meso izjela,
„ter da sam se ogol*i*o,
„i bez zdravja i bez časti.

389. druzi] *izd. 1703.*: ‚druſći'. 390. ki su] *izd. 1650.*: ‚kisu'. 403. dah joj] *izd. 1703.*: ‚dakioi'. 405. česa] *izd. 1650.*, *1703.*: ‚ceſsa'; ižela] *izd. 1650.*, *1703.*: ‚iscela'. 409. ogolio] *izd. 1650.*: ‚ogolijo'.

„i da veće sunca dȉo
„ne može me š ńe dopasti;
„pokli pode duša od zlata,
„vrže i ļubav mrtvu iz vrata.
„Osta ļubav pri koristi;
„nu ne poznav još ja toga,
„na običajni blud nečisti
„idem k raspu bitja moga;
„ali ona nemilosna
„mene uboga tad ne pozna.
„Tako jak cvit, od uresa
„kȉ ni'e veće, kad uvene,
„sprva očinka, opet splesa,
„pak izmete nadvor mene:
„neka u prahu i u kalu
„strenu ostavim diku opalu.
„Da su od zlata poļa i gore,
„da sve rieke zlatom teku,
„da 'e pučina zlatna more,
„da vas saj sviet zlatan reku:
„svȉm tiem ne bi stoti dȉo
„ženske žeļe napunȉo.
„Liepos, razum, ļubav, vȉra
„sve 'e pričica i besjeda:
„kakav si, ona ne razbȉra,
„koliko imaš, samo gleda;
„zlato iz tebe izet ište,
„za vré pak te na smetļište.
„Ja u taštu stratih bludu
„čās i pamet i imanje,
„i ne osta mi drugo u trudu,
„negli žalos i kajanje,
„kad promislim cića jada
„tko sam bȉo, tko sam sada".

411. dio] *izd. 1650.*: ‚dijo'. 412. š ńe] *izd. 1703.*: ‚scanie'. 434. dio] *izd. 1650.*: ‚dijo'. 432. napunio) *izd. 1650.*: ‚napunijo'. 434. 'e] nema *izd. 1650.* 437. iz tebe] *1650., 1703.*: ‚i ſebe'. 438. vré] *izd. 1703.*: ‚varche'. 442. kajanje] *izd. 1703.*: ‚paianie'. 444. bio] *izd. 1650.*: ‚bijo'.

PLAČ DRUGI.

SPOZNANJE.

„Et reversus in se“. *Luc. 15.*

Pokli božja veličina
u početak sviet satvori,
sred općenieh najpri'e tmina
od svjetlosti zrak otvori,
i ostaše razlučene
s bieliem danom noćne sjene:
tako u tminah svieta ovoga,
zametena svega u sebi,
kad čovjeka umrloga
vlas pritvara višńa s nebi,
prosvitli ga blago dosti
najpri'e zrakom svê milosti.
Netom ovi zrak udari
u stražnika žirnieh stada,
vidje i pozna sve privari,
kê mu uzrok bjehu od jada,
i da staše za satrti
svoj zli život gorom smrti.
T*i*m pokliče: „Tko me ovako
„ukopa u skut pustieh gora,
„da želeći dobro svako
„od glada umrem pun prikora,
„čekajući, mješte groba
„da me proždre zvjerska utroba?
„Zasve er bi pravda b*i*la,
„tkogod žive kao zvjerenje,
„da i mrtav na sto d*i*la
„od zvjerenja razdrpļen je:
„ako i zvieri ne bi strane
„s piće utekli sv*i*m pogane.
„Ah ljepoto draga očima,
„kā za zlatom smagneš toli,
„evo plate, kā se pr*i*ma
„slideć ures tvoj oholi.

6. s] *izdańa:* .ſ'. 16. kē mu] *izd. 1703.:* .kemo': zvjerska] *izd. 1650.:* .svierska'. 29. strane] *zagr.:* .s strane'. 34. slideć] *izd. 1703.:* .slidecz'.

„da i zvieri bježe prike
„ljudcko srce s tvê prilike.
„Ti si oblak, ki zastupa
„vidjeńe nam od nebesi;
„gine, tko tvim putom stupa,
„zapletena toli jesi:
„nevjernos je tvâ istina,
„družba izpraznos i taština.
„Djevojčice prigizdave
„cviet čistoće svoje mile
„pod razkošam tvê naprave
„nepomno su otrunile:
„ti najdraže prijatelje
„s tvê otrovne svađaš žeļe.
„Ti posteļe ženitbene
„priļubostvom mnokrat ckvrniš;
„ti svitlosti proslavļene
„ime tlačiš, zraku crniš;
„ti privraćaš bludim tvima
„ļubovnika u hotima.
„Ti nevješte mladce vodiš
„mrtviem pramom zavezane;
„pogledom ih ti gospodiš
„i u srcu stvaraš rane;
„ti ih vodiš na zla svaka:
„oni hudi, ti si opaka.
„Prikiduješ ti zavjete
„ļudem Bogu posvećenim,
„čiste žeļe, misli svete
„da potamne bludnom sjenim,
„i da plien je tvoga obraza,
„što se višńiem jur prikaza.
„Turske sabļe na pravednih
„ti obraćaš jedovito;
„mjere od suda u najvrjednih
„rukah kriviš ti očito;
„samosilna svud se čuješ,
„istiem kraļim ti kraļuješ.

36. ļudcko] *rukopisi:* ‚gliuzko'. 38. vidjeńe] *izdańa:* ‚vidiegne'. 59. ti ih] *izd. 1650.:* ‚tijh'. 61. zavjete] *izd. 1703.:* ‚faviete'. 71. svud] *izd. 1650.:* ‚ſvud'.

„Gradovi su glasoviti
„u pepelu s tvojih plama;
„ti vas ures ńih čestiti
„splesa i posu travom sama;
„ti si uzrok vječnieh šteta —
„a u sebi što si opeta?
„Jedno ufanje, kô sved bježi;
„zlo u slici prazna dobra;
„plam, ki spraža, a ne vrieži:
„noć, kû za dan sliepac obra:
„vjetric, hude ki razgara;
„obećanje, koje vara.
„Jedan stabar, ki neplodan
„samo u sjen se šira i stere:
„slados gorka, jied ugodan:
„glas bez rieči, rieč bez vjere:
„hip u viku svieh godišta:
„vjetar, magla, sjen, dim, ništa.
„Meni se je dogodilo
„kao djetecu, koji hrli,
„gdi plam svieće ckili milo,
„najposlije ki ga oprli;
„kao ljepiru, koji udara
„oko ogńa, ki ga zgara.
„Jur za zrakom umrlime
„od liposti, kâ svim udi,
„slideći ga svc mê vrime
„u ļuvenoj u požudi,
„mlados kopnje, život ginu:
„ah, sad poznam mû krivinu!
„Ah, spoznanje pričestito,
„unutrńa s tebe zraka
„razvedrena vidi očito
„pravo dobro bez oblaka,
„gdi 'e spasenje, gdje su moji
„slaci i drazi svim pokoji.
„Jaoh, vez, ki me smrtno veže,
„ja ne poznah sred krivine:

86. šira] *izd. 1650.*: ſcira. 92. djetecu] .koje'. 108. pokoji] *izd. 1650., 1703.*: *a*: .djetetu'. *zagr.*: .djetešcu; koji] *zagr.*: .pokoj'.

„tako i more ne uteže,
„tko mu nori u dubine:
„nu na vrhu pak kada je,
„trud mu i malo vode daje.
„Kose, kê zvah zlatom prije,
„jaoh, zabliešten š ńih nablizu,
„poznam, da su ļute zmije,
„kê sad srce moje grizu;
„a s pogledim svítle oči
„muńa, iz koje tries iskoči.
„Ono lice, gdi mi síva
„u ružicah zora bíla,
„sad je drača bodežļiva
„i mā vječna noć nemila;
„a usti, kê mńah da med hrane,
„čemerom su otrovane.
„Zraci, kiem se život diči
„zovući ih zviezde svoje,
„himbeni su provodiči
„bili od tamne smrti moje,
„a podsmiesi vedri i slaci.
„puńi grada crni oblaci.
„Ah, i ostavih mjesto rodno
„probijući strane i luge,
„i ištući, što je ugodno,
„nađoh jade, brige i tuge,
„i u doba toj smeteno
„ostah kao drievo odsječeno.
„Eto život moj svjedoči,
„kakav svít je i što daje:
„kad se smije, plač uzroči,
„a kad blazni, tad izdaje:
„u uresnu liepu sudu
„zdrži nalip i smrt hudu.
„Celovom te slaciem truje,
„grleći te smrtno ubija:
„u hvalah te istieh psuje,
„a u krepčinah svieh privija:
„razlik obraz stavļa na se,
„kao zvier, kā se vjetrom pase.

123. sad je] *izd. 1703.*: ſadig-; bo- deżļiva] *izd. 1650.*: bodesegliva.

„Tiho s hitrim zasjedami
„tjera iz srca svih bojazni;
„i uńeguje sprva i mami
„pod prilikom od prijazni,
„paka silnik pleše i meće,
„tko se uzda u ń najveće.
„Tako i more u tišini
„s kraja pomorca u plav zove,
„a kad ga ima u pučini,
„skoči i uzavri na valove,
„i u potopu, ki na ń ori,
„prije smrti grob mu otvori.
„Ah, sad imam pamet hitru,
„sve je, što sviet gleda i dvori,
„na ogńu vosak, dim na vitru,
„snieg na suncu, san o zori,
„trenutje oka, strila iz luka,
„kiem potegne snažna ruka.
„Ah, ni'e život ljudcki drugo,
„neg smućeno jedno more,
„neg plav jedna, kû udugo
„biju vali kako gore;
„i sred ovieh netom tmina
„čo'ek se rodi, mriet počina.
„Bježi, kud znaš, što hoć, čini;
„zapad i istok vas obhodi,
„i bezkrajnoj po pučini
„sviet kružeći Indi'e brodi;
„kri se u jame gorskieh hridi:
„smrt svuda te slidom sliḍi.
„I ni'e stvari, koja može
„ubjegnuti togaj suda:
„u pokoju sred raskoše
„stoj bez misli i bez truda;
„bran' se oružjem, zlato trati:
„nećeš joj se odrvati!
„Smrt ne gleda ničí'e lice:
„jednako se od ńe tlače

152. srca] *izd. 1650.* i *1703.*: ſarza'. znaš] *izd. 1703.*: ſnac'. 187. ničí'e]
155. paka] *a:* kako, *zagr.:* ‚pak ko'. *izd. 1650.*: ‚nicije'. *1703.*: ‚nicij'.
169. ljudcki] *rukopisi:* ‚gliuzki'. 173.

„siromaške kućarice
„i kraļevske tej polače:
„ona upored meće i vaļa
„sta*r*a i mlada, rǫ*b*a i kraļa,
„Vedre krune, teška rala
„jednom kosom ona slama;
„liepos, blago, snaga i hvala
„sve je prid ńom na ogńu slama;
„gluha i sliepa bez oz*i*ra,
„kud prohodi, sve sat*i*ra.
„Zgrade ohole, kê visješe
„ńekada se do nebesâ,
„sad rvane po tleh leže,
„gnusn*i*m stopom stado ih splesa;
„a od unuk se carskieh hrane
„kost*i* go*r*e neukopane.
„Slavne gospođe i kraļice,
„k*i*h liposti još se hvale:
„zlatne kose, drago lice,
„ļuven pogled kê su imale,
„ah, viđ, što su u ovo doba:
„malo praha udno groba!
„Gdi su mlaci prigizdavi,
„plemeniti i bogati,
„k*i* cieńahu ńegda u slavi
„pored suncem uv*i*k sjati?
„Ah, što 'e od ńih sad ostalo,
„negli u zemļi zemļe malo?
„Gdi junaci, koji snagom
„lave rvaše i medvjede?
„Gdi razumni s rieči blagom,
„k*i* daždjahu med s besjede
„gospodeći srca umrla?
„Smrt u pepeo sve je strla!
„Gdi on*i*, k*i* se od sv*i*h ļudi
„dobitnici oglasiše?
„Gdi li uzmožni, k*i*h požudi
„krug malahan vas sv*i*t biše.

201. leže] *izd. 1650., 1703.:* ‚lesce'. 202. stopom] *zagr. straga ispravļeno:* ‚stupom'. 220. s] *izdańa:* ‚ſ'. 225. uzmožni] *a, zagr.:* ‚uzmnožni'.

„i ostali nebrojeni?
„Svi su u laktu zemļe zbjeni.
„Gdi su istočna carstva stara,
„gdi gospodstvo od Rimļana?
„Svi pod plugom, kiem svit hara,
„od bremena su uzorana;
„jes, tko ńegda svietom vlada,
„a ne zna mu se ime sada!
„Mru kraļevstva, mru gradovi,
„i ńih plemstvo trava krije;
„a er je umrli život ovi,
„čo'ek u srcu miran nije;
„a svaki dan vidi očito,
„da ni'e ništor vjekovito.
„Brieme hara stanac kami
„i žestoko gvozdje izjeda,
„a hoćemo mi, da nami,
„ki smo od zemļe, svrhe ne da?
„A ako život naš je zgledan,
„vas ni'e drugo neg hip jedan.
„Što je bilo, prošlo 'e veće,
„što ima biti, još ni'e toga,
„a što 'e sada. za čas neće
„od prošastja ostat svoga:
„na hipu se briemè vrti,
„jedan hip je sve do smrti.
„Ah, da u što možeš rieti
„da se uzdaš veće odi?
„Jeda u brieme? Brieme leti
„i u dohodu svom prohodi;
„zgledaj, gdi si; sviď se, tko si,
„ufaj, kaj se, moli, prosi!
„Tko se rodi, svak umrije,
„i bi kao ti prije tebe;
„da, kao ńemu, i tebi je
„mrtvu biti od potrebe,

236. ńih] *izd. 1703.*: ‚gnij'. 240. ni'e] *izdaja*: ‚nije' (tako i st. 246, 271.). 253. možeš] *izd. 1650., 1703.*: ‚moscese'. 254. da se] *izd. 1703.*: ‚daſe'. 266. povoju] *izd. 1650., 1703.*: ‚povolu'.

„da za tobom rode opeta
„novi narod nova ljeta.
„Ali svak čas gdje gledamo
„mrieti i djecu u povòju,
„ah jaoh, zašto ne imamo
„više glave sveđ smrt svoju?
„Kâ čas po čas zgodu pazi,
„da te ubije i porazi.
„Nu smrt ovo ni'e, što čini,
„da sve umrle narav stiže;
„smrt je ono, što istini
„vječni od raja život diže.
„Kratak uzdah smrt je od svìta;
„smrt je od duše vjekovita.
„Ah, jednaka smrt je svìma,
„ah, i svak zna, da umrieće;
„ali s mukam jednacìma
„doć svakòmu smrt, jaoh, neće:
„dobri će i zli mriet jednako,
„nu u raj dobri, zli će u pakô.
„Dobri će u raj puni uresa,
„gdi u vedrini bez oblaka
„sja vrh sunca i nebesâ
„jedna svjetlos u tri zraka,
„pod pristoljem gdi višńìme
„stoji udes, sreća i vrìme.
„Gdi u ljubljenom svomu Bogu
„duša slavom opojena
„dobro izvrsno, rados mnogu
„sasma uživa sveđ blažena,
„pokoj vječni, lìpos pravu,
„mìr, dobrotu, znanje i slavu.
„Zli će pasti u ponore
„dno pakljenìh crnìh jama,
„da tu u vieke viekâ gore
„sred žestocìh strašnìh plama,
„osuđeni u tamnosti
„bez ufanja, bez milosti.
„Gdi zmi'e otrovne, zmaìi gorući,
„zle nakazni, srde vrle

„hude jade, nemir ļući
„daju kletim, ki se prle;
„gdi ore potop teških sila
„daždi od ogńa, gradi od strilâ;
„gdi 'e vaj smrtni, ki sved koļe,
„gorci plači, trudi živi,
„tuge, pečali i nevoļe,
„srgbe, omraze, smeće i gńivi,
„škripńa od zubâ, kršńa od rukâ.
„vječna žalos, vječna muka.
„Ah, mâ dušo, trepti i čezni
„misleć, kako život straja;
„muka 'e vječna, ńe boljezni
„bez svrhe su i bez kraja;
„a u paklu nije ufanja,
„neg skončanje bez skončanja.
„Liepa dušo, kâ u nas shodiš
„neumrla, čista i biela,
„ti od života dan izvodiš;
„vječna svjetlos tvâ vesela
„neba 'e zraka, svieta dika,
„plod višńega sunca i slika.
„Anđeoska 'e ţebe straža
„u životu ogradila,
„božja pomńa ti najdraža
„i slatka si kćerca mila:
„on neumrli, da te spase,
„umrlu odjeću uze na se.
„Ah, dali se ne sramuješ
„plemstvo i svitlos tvû veliku
„pocrniti, čim stanuješ
„zbjena u griehu tamnu i priku?
„Ne, ne, ukaži (sveta odluka)
„da si djelo božjih ruka!“

306. ogńa] *izd. 1703.*: ‚ogkgnia‘. 316. svrhe] *izd. 1650. i 1703.*: ‚svathe‘. 335. sveta odluka] *te su riječi zagrađene i u izd. 1650. i 1703.*

PLAČ TREĆI.

SKRUŠENJE.

„Pater peccavi, iam non sum dignus“. *Luc. 15.*

Da ozeleni i procvjeta
prut usušen, da šibika
u zmiju se pruži opeta
i privrati svakolika,
i da Lotú starom žena
stup se učini od kamena:
od višńe su vlasti zgori
djela čudna i zamerna;
nu od ništa tko sve stvori
s primogućstva neizmerna,
kao htje, može promieniti
sliku stvoru svôm na sviti.
Ali obrnut i svrnuti
ludcku pamet u slobodi,
kâ se odlukom svojom puti,
čuda ostala sva nadhodi;
jer ako se volja oprieče
višńa vlas ju silit neće.
Nu da pustoš hridna i strma,
puna zvierî, zmijâ i zmajâ,
kupjena i drača oko grma
kôj se plete sa svih kraja.
još perivoj bude ugodan
rajskim, drazim voćem plodan,
tere jedan, ki pun zlobâ
bitje rasu i iskoriepi,
i sred tminâ i gnusobâ
usmrdje se i osliepi,
da progleda, da se skruši
nov u srcu, čis u duši,
i tko srnu bezzakono
u nepravdah sva godišta,
tere bludno i smiono
živuć s grieha pade u ništa,

17. oprieće] *izd. 1650.:* ‚oprijechie‘. s] *izdańa:* ‚ſ‘.
zvierî] *izd. 1650., 1703.:* ‚ſvieri‘. 34. 50.

da s milosti zgora dane
pristvori se i ustane:
  promjena je ova odviše
vrh svieh čuda čudna u sebi;
i ni'e stvari slavom više
ni na zemļi ni na nebi;
božje ruke svemoguće
djelo najviše i najvruće.
  Kad potisne u nevoļu
grieh čovjeka i porazi,
gane višńi blagi voļu,
i satrena čim ga pazi,
pun milosti, pun ļubavi
srce i novi duh mu stavi.
  Čovjek tada, ki bi prija
suh prut, s dobrieh djela zene,
i pokorom jakno zmija
svlači stare svê promjene;
a obslužujuć dobra djela
ptica izlieta iz pepela.
  Ter jakno orô bistri upira
od ufanja vid s kriposti
u stunce ono, kô prostira
zrak mu od pravde i od milosti,
i poničuć novim veće
starieh žeļa perje meće:
  tako grešnik sred planine
u pustińi divijeh gora,
u nevoļah dočim gine,
milos višńu ganu zgora:
tim odluku novu zače,
da se od grieha boli i plače.
  Od grieha se plače i boli,
boli, ali ne pristaje
željet boles tešku toli,
teža i veća vele da je
od bolesti i od svih muka,
s kih se u paklu ciči i huka.

39. ni'e] *izd. 1650.:* ‚nje'. 54. iz] *izd.* ‚dvijeh'. *1703.:* ‚is'. 62. divjieh] *izd.: 1650.:*

Plače, ali plačom žudi
nadić sitne zviezde očima,
kroz kih ljevat odasvudi
rieke od suzâ dotle ima,
dokle u gorku vodu onu
svoje zloće sve potonu.
Tim boleć se i plačući
k zemļi obrazom nica pade,
i kroz uzdah najgorući
da ukaže skrovne jade,
jedva iz srca najposlije
jedno tužno „vaj“ podrije.
Zatiem se opet omramori
studeniji mraza i leda;
hoće, da rieč izgovori:
žalos brani, boles ne da;
nu napokon glas uteče,
i on uzdišuć s plačom reče:
„Ćaćko!“ i da veće izusti
svoj grieh, streptje i izčeznu,
rieč mu umrie posred ustî,
a u suzah vas ogreznu;
tim s bolesti teške umuknu,
kako da mu srce puknu.
Pa do njegdi jur zatime
obilnije daždeć suze,
s uzdasima žalosnime
besjedu istu glasit uze:
„Ćaćko! zgrieših“; ali opeta
plač i uzdah rieč mu smeta.
Tim bi rekao, od ńih svaki
da se tjera i prigoni,
da on izreče grieh opaki,
ter sad ovi, sada oni
prvi u tomu čim bit želi,
s ustâ i s očî se i ne dieli.
Po nebesieh tako oblake
u neskladnoj suprotivi

82. skrovne] *izd. 1650., 1703.:* ‚shroune‘. studeniji] *izd. 1703.:* ‚studebij‘. 95. s] *izdaña:* ‚ſ‘.
83. srca] *izd. 1650., 1703.:* ‚ſarza‘. 86.

tjera, i zgoni s vlasti jake
mrazni sjever, jug daždivi,
i dobitnik neka ostane,
svaki čuva svoje strane.
Nu po licu čim plač pisa,
što uzdah reče pun poraza,
rieč izmedu plača uzdisa
i izmedu uzdâh plačuć kaza
sve, što bješe riet spravio
tužan uzdah, plač nemio.
Jur na sjeni sred pustiće,
hridna zabit kê posila,
noć priloži mrake siće,
kiem sviet bješe priklopila,
povjetarce povrh stinâ
smrznivaše vlažna tmina.
Žirno stado u snu dugu
ostalo se bješe od paše;
ptica u dubu, zvier u lugu,
u pokoju sve mučaše;
a sam grešnik ne umuče
s mislî, u trudu kê ga muče.
Zapovrnu on plakati
vapi'uć: „Čemu, jaoh, nebesa
„više mene vidim sjati
„sred vječnoga vedra uresa,
„gdi obrah zemļu i tamnosti,
„a pogrdih ńih svitlosti?
„Čemu li je, er mi opeta
„zemļa kaza, sred livadâ
„da, što jutrom zene i cvjeta,
„večer vene i opada;
„ne promislih ako time,
„da 'e minuća liepos svime?
Ah, što vidjeh siće more,
„gdi smućeno vri na čase,
„ter počinut vik ne more,
„ako ne htjeh mislit na se,

119, 120. spravio — nemio] *izd. 1650.:* ‚spravijo — nemijo'.

„jaoh, da tako sred pučine
„svieta ovoga ni'e krepčine?
„Što li gledah, brza krila
„gdje put neba ptice steru,
„ako misô ni'e mislila,
„da vrh zemļe u istu mjeru
„k Bogu imam moje uvíke
„pute obratit svekolike?
„Noći sliepa, gluha noći,
„gluhu i sliepu slična meni.
„ah, da mi je ufat moći,
„da smrknute tvoje sjeni
„neće izagnat zora biela
„meni plačna, sviem vesela!
„A to, er se, jaoh, bolesti
„grieha moga ne podoba,
„da mi svietli dan izljesti
„bude u ni'edno víku doba;
„i toli mi ikad svane,
„da i dan, kao noć, crn mi ostane.
„Platna tvoja, čím vezi'ahu
„neumrlím zracim zvizde,
„rek bi, da mi govorahu:
‚Ah, nut gleda' naše gizde,
‚ah, nut kao smo liepe i drage,
‚koli jasne, toli blage.
‚Da-nu misli, slugam nami
‚ako otac tvoj darova
‚s uresnijem svitlim plami
‚naša jasna lica ova,
‚koju slavu sred nebesi
‚spravļa tebi, kí sin jesi?'
„Tako i lípos, zvízda umrla,
„svietla lica, zlatna prama.
„bivši u oči moje uprla
„zrak bjeguća svoga plama.
„veļaše mi: ‚Tvoja žeļa
‚mísli u stvoru stvoriteļa;

150., 153. ni'e] *izd. 1650., 1703.:* nie'. 177. uresnijem| *izd. 1650.:* ‚uresnijem'.
161. izagnat] *izd. 1650., 1703.:* jſaghnat'.

‚reci srcu: liepo ako je
‚ovo umrlo vidjet tebi,
‚ljepša duša koliko je,
‚neumrla kā je u sebi;
‚a još vele ljepši gori
‚višńi, koji dušu stvori.
‚Er ako liepos, kā se pazi.
‚liepe duše prilika je,
‚duša, na kôj slika izlazi
‚božja, kakva scieniš da je:
‚kakav li opet Bog, od vika
‚ki 'e bez slike sebi slika?
‚Lipa 'e liepos, koja očima
‚sliku od liepe duše kaže:
‚ljepša duša, koja ima
‚sliku božju, dare draže;
‚a najljepši Bog je paka,
‚u kôm, po kôm, s kim su svaka'.
„I nesviestan ja sam mogô
„Boga ostavit pri taštini,
„ki je dobro pravo i mnogo,
„put i život moj jedini,
„put, po komu tko se puti,
„nikad neće poginuti.
„Život, u ki tko vjeruje,
„još da umre, žive uvike,
„pače u smrti život čuje
„slave izvrsne i velike,
„gdi on dobar daje dobro
„dobriem, kih je za se obrô.
„Ah jaoh, plačne oči moje,
„gdi su od groznieh suza mora?
„Plač'te, plač'te sve dni svoje,
„plač'te, plač'te bez umora;
„ah, i da se grieh moj skrati,
„život se u plač vas obrati!
„Nu kad ja sam tvrdi od stiene,
„ter ne plačem zadovoljno.

193. er] *izd. 1650. i 1703.*: ‚E', *rkp. a, zagr.*: ‚I'. 217. oči] *izd. 1650.*: occhi'.

„daj proplači ti, kamene,
„bitje moje prinevoljno;
„što ne ćutim ja, ti ćuti:
„ja od kamena, ti od puti!
„Svietlo sunce zlatniem zrakom
„druziem goram vrhe resi;
„sveđ se meni pod oblakom
„skrivaj lice od nebesi:
„neka u ovakoj crnoj noći
„ne budem se nazret moći!
„Nu ako inim u tamnosti
„noć me i puste kriju gore,
„gora i noć s kôm kriposti
„mene meni skriti more?
„Sve zaman je: treptim, blidim,
„ako u sebi sebe vidim.
„Tko sam? Čovjek? Ah jaoh, kako?
„Niesam, niesam neg crv jedan
„kroz življenje moje opako
„splesan i odvud za rug gledan;
„i mā tašta slava i hvala
„u prikoru sva je ostala.
„I ja, ki sam ništa u sebi,
„ja smio sam, ah jaoh, Bože,
„neizmernu zgriešit tebi,
„znajuć, da vlas tvā sve može,
„ne držeći u spomeni,
„kê milosti poda meni?
„I još živem? Još me zdrži
„zemļa? Još mi sunce i siva?
„Treskovima nebo prži
„dubja, kā mu niesu kriva,
„a u krivinah tko se ustara,
„ne poraža i ne izgara.
„Ah, mā dušo tužna odveće!
„Izcieć grieha tolikoga

235. tamnosti] *izd. 1650.:* .tamnoſtri·. 260. izcieć] *rkp. a:* ‚i cieć·. *zagr.:* .i s cieć·.
254. sunce] *izd. 1650., 1703.:* .ſunze·.
259. odveće] *izd. 1650., 1703.:* .od vchie·.

„kā bit žalos mala neće?
„Uvriedila ti si Boga,
„kroz milos te ki veliku
„stvori od ništa na svû sliku.
„Dar bi ńegov mā sloboda:
„pravdu i milos u me stavi:
„gospostvo mi vječno poda
„vrh stvorenja svoga u slavi,
„er htje, da sām čovjek vlada
„od istoka do zapada.
„Svojom vječnom zapoviědi,
„da me vrieži, nebu reče;
„a zvjezdami sviem naredi,
„da mi svaka blaga isteče;
„čini ogań, da me zgriva,
„a povjetarce oživļiva.
„Da red vodi, da me očisti.
„da me uzdrži zemļi opeta;
„i kamenje tvrdo umisti,
„da me brani od zlieh šteta;
„rude umnoži srebra i zlata,
„da me smiri tiem bogata.
„Za piću mi voće uzgoji,
„a za lieke biļe uzplodi;
„na mû službu htje da stoji
„sve, što leti, plove i hodi;
„da mi život, bitje, stanje,
„pamet, mudros, svies i znanje.
„Razborom me još nadari,
„dobro od zla da razdielim;
„da mi razlog, da one stvari,
„kê znam dobre, samo želim;
„zlo i dobro ter čim vidim,
„od zla utječem, dobro slidim.
„Za me cvietjem razlicime
„prolitje se mlado kruni;
„za me rodno ljetńe vrime
„zlatnim klasjem ńive puni;

283. uzgoji] *izd. 1650.:* .ujgoii'.

„za me zrela jesen paka
„kiti o dubju voća svaka.
„Za me plamen iz kremena,
„drvo iz gore vadi zima;
„za me plodna dar sjemena
„stara mati u skut prima;
„za me ribe plovom hode
„i od mora i od vode.
„Za me ptica gńiezdo zbira:
„med za mene pčela kupi;
„za me ovčica run prostira;
„vô pod jaram za me stupi;
„meni vrani końi jezde,
„siva sunce, mjesec, zviezde.
„Tim još, kad bi moglo biti.
„da se uvieke ne umira,
„i da pakô strahoviti
„ni'e od muke i od nemira:
„moj se život boljet obrô,
„er uvriedih vječno dobro.
„Skot nesviesni u vrlini,
„ki u gorskoj sto'i dubravi,
„spozna, ko mu dobro čini,
„i haran mu 'e po naravi;
„a ja biću s grieha zloga
„dobročinca zlotvor moga?
„Sam ja biću vrh svih zviri
„tvrda srca, prieke ćudi
„s neharnosti, koju tiri
„moj u zlobah život hudi,
„zli odmetnik sve dni svoje
„stvoriteļa duše moje?
„Ah, eto se učinilo
„gorko more mê skrušenje;
„vas moj život sveđ nemilo
„od bolesti valom bjen je;
„a splievaju u ń se uvike
„mojieh groznieh suza rike.

307. gńiezdo] *izd. 1650., 1703.*: ghgnie- ſdo'. 317. moj se] *rkp. a, zagr.*: moj se je'. 323. s] *izdana*: .ſ'. 331. eto se] *rkp. a, zagr.*: .eto se je'. 335. splievaju] *zagr.*: *straga među isprarcima*: slievaju; u ń se] *izd. 1650., 1703.*: uguse'.

„Pače kako vode u more
„sa svieh kraja opće uljesti,
„tako odsvuda sve najgore
„bolesti u me, jaoh, bolesti!
„Tim s čemerna skupa ujedno
„poprav ja sam more jedno.
„Ako se ini puni jada
„bole s dobra izgubljena,
„jaoh, i ja se bolim sada,
„i čini mi mriet spomena;
„er izgubih sve mê drago
„zdravje, imaće, dobro i blago.
„Ako 'e druziem žao veoma
„ostaviti rodno mjesto
„iz ćaćkova bježeć doma,
„ja se bolim za to isto,
„nejmajući nigdier stana
„satren tukač pustieh strana.
„Ako u tešku su ini vaju,
„er su ih duzi priklopili,
„meni misli boles daju,
„er zaplatit dobriem dili
„stotiem dielom, jaoh, ne mogu
„teške duge, zlobu mnogu.
„Ako u puti, čiem boluju,
„druzi stoje bez pokoja,
„koju boles, jaoh, ja čuju,
„gdi 'e nemoćna duša moja,
„ter grieh s mačom prieti od smrti,
„za posjeć me i satrti.
„Ako iniem psovka ohola
„u nemiru život znobi,
„ciepa srce mê napola
„oštra boles, er u zlobi
„padoh taman u životu
„u prikornu zlu sramotu.
„Ako druzi žalos ćute
osuđeni na smrt hudu,

344. s] *izdaña:* ſ. 360. zlobu] *izd.* ‚zlobi'. *1650., 1703.:* ‚slobu'. 369. znobi] *zagr.:*

„bolesti su prieke i ļute
„žestočije meni u trudu,
„gdje nesamo na smrt tako,
„da osuđuje grieh me u pakô.
„I za sve to moći nije,
„čiem se boli srce i kaje,
„da količak bi grieh prije,
„sada žalos tolika je;
„ali ufam, da je u Boga
„milos veća grieha moga.
„Milosrdje 'e božje veće
„neg sve hude mê krivine,
„zašto višńi dobri neće,
„kajan grešnik da pogine:
„tiem što čekam tužan odi?
„Dušo moja, k ńemu hodi!
„On je otac od sirotâ,
„od ubozieh utočište,
„milosrdje i dobrota,
„kû nahodi, tkogod ište:
„drum, istina, život, vrata,
„moje ufanje, tvoja plata.
„Ah, još da sam tvrdi od stiene,
„i smrznuti'i, jaoh, od leda,
„suze ronim vrhu mene,
„milosno me sunce gleda;
„voda kami tvrd probije,
„led se topi, sunce gdi je.
„Dosta, dosta bi sviet dvoren
„s običaji svim nečasne:
„na stvari sam svjetļe stvoren,
„neg su od zemļe ove tmasne:
„zvierma zemļa: nebo gori
„vječni stan se moj govori.
„Za želud li, ah, jaoh meni!
„ļuti, gorki i nemili,
„ostaviću pir blaženi,
„nerazdiļen gdi se dili

385. milosrdje 'e] *izd. 1650.:* ‚milo- sardie'.

„kruh prisveti od anđelâ,
„pića od putnîk sviem vesela?
„Zarosite, o nebesa,
„milos vrhu srca moga,
„i vi oblaci puni uresa
„jur daždite pravednoga;
„zemļa otvor' se i veseļa
„puna plodi spasiteļa!
„Eto ustajem iz gnusobe,
„sad, sad poć ću k ćaćku momu
„suzam peruć tamne zlobe
„u životu nečistomu;
„i po zemļi prostrt paka
„rieću, i molba biće ovaka:
‚Oče vječni, ne umi'em rieti,
‚paček jezik moj je svezan,
‚kroz grieh hudi i prokleti,
‚koju ćutim ja boljezan:
‚zgrieših tužan protiv nebi,
‚i môm ocu zgrieših tebi.
‚Zgrieših, zgrieših teško odveće
‚prid tvojijem, ćaćko, obrazom,
‚i stoga sam, jaoh, sred smeće
‚pribjen ļutim sad porazom;
‚nu je milos tvā velika
‚vrh skrušena pokornika.
‚Ćaćko dragi, ćaćko mili,
‚ja se vraćam k tebi opeta
‚zasve da me *ti* odili,
‚i ja otidoh s tašta svjeta:
‚jaoh, sin tvoj sam, ah spomeni,
‚da *ti* život poda meni'.
„Ah jaoh, treptim vas u trudu,
„razmišļajuć rieči ove:
„da ako t' ocem ja zvat budu,
„tvoj glas mene ne uzove
„zlobnim raspom svojih dara,
„čim me u srgbi tako uzkara:

413. anđela] *izd. 1650.:* ‚anghiela'. tvojijem] *izd. 1650.:* ‚tvojiè'
422. poć ću] *izd. 1650.:* ‚pochiu'. 434.

,Ti li, izrode, ime od s*i*na
,dostojan si nosit moga?
,Gdje izlazi noćna tmina
,iz obraza sunčanoga?
,Bieli golub sred k*i*h strana
,roditeļ je crna vrana?
,Ja sam dobar i pravedan;
,t*i* hud i opak u životu;
,vrh naredbe ja naredan
,resim sobom svu lipotu;
,t*i* od smeće smeten gore,
,tobom crniš tvê prikore.
,Od čistoće ja v*i*r živi;
,t*i* od gnusobe mrtvo blato;
,svietu i Bogu t*i* sakrivi;
,ja prav sudac biću na to;
,razum, mudros, znanje u meni;
,sliepa nesvies tebe obsjeni.'
„Ja se bojim, da ovako
„ne uzvapiješ t*i* na mene;
„nu ako s' otac moj svakako
„pun milosti neizrečene,
„kô te imenom zvati neću?
,Ah jaoh, ćaćko!' rieću, rieću.
„Nu što velim? Ne dostojim,
„ne, jaoh, sin se tvoj nazvati;
„ah, daj među slugam tvojim
„ufam li se mjesto imati?
„Bit najmańi mā je slava
„od tvojijeh svieh pristava.
„Bježeć razlog, slideć voļu,
„ńegda bogat, ńegda služen,
„sad sam, upav u nevoļu,
„i potišten i porušen.
„Sahnem, ginem, mrem od glada
„ubog, tužan, gao, pun jada.
„Ah, kad smislim, k*i* čestiti
„vođah život ja kon tebe,

486. gao] *rkp. a. zagr.:* ,go'.

„spomena me čini mriti,
„jaoh, izhodim izvan sebe;
„neg mi ufanje krepko ostaje,
„da *ti* praštaš, tko se kaje.
„*Eto*, *eto*, slatki oče,
„ja se kajem od svieh zloba:
„grozne suze toj svjedoče,
„kê u svako ljevam doba;
„a ovi uzdasi odkrivaju,
„u komu sam tešku vaju.
„Ubogar sam, ah jaoh, oni
„ja ubogar, *ki* da gane
„svieh na milos, ne zakloni,
„neg odkrije skrovne rane;
„vid mê rane nebrojene,
„i imaj milos vrhu mene!
„Umoli se, ćaćko, umoli
„sinku tvomu u žalosti,
„*ki* ti prostrt po tleh doli
„grleć noge vapi'e: ‚Prosti.
‚smiluj mi se po mnogomu
‚milosrdju, ćaćko, tvomu!
‚Sam spoviedam i ne tajim:
‚velici su griesi moji;
‚s ispraznijem pošetajim
‚pred očima grieh mi stoji,
‚i nečista i nemila
‚sva ostala huda *dila*.
‚Pomiluj me, ćaćko mili!
‚Niesi, niesi tvrda stiena,
‚da od grešnika, koji cvili,
‚pokajana i skrušena,
‚jaoh, molitvu nećeš čuti,
‚i od srca glas ganuti.
‚Sladak *ti* si, i toj pozna
‚svaka duša k tebi iduć̀i
‚ako jedna suza grozna,
‚ako jedan uzdah vruć̀i

507. po tleh] *izd. 1703.*: ‚potteb'.

‚probi'e nebo i izdvori
‚milosrdje tvoje gori.
‚Ah, besjedom rieč smetena
‚ne može izriet, što bi htjela;
‚nu ti misao ni'e skrovena,
‚kā se u srcu mom začela;
‚jaoh, i boles, koja uze
‚za glas uzdah, za rieč suze!“
Skrušen grešnik reče ovako,
i ne ckneći k ocu odleti;
nu ištom na put dobar tako
krenu stupaj od pameti,
a otac ga blagi srete
pun dobrote vječne, svete.
Primi od sina ponižena
molbu, i celov da mu tada,
i sred dvora razvedrena,
gdje viek sunce ne zapada,
povede ga rukom svojom,
da razladi trud pokojom.
Tuj čim svietle prve odjeće
od čistoće na ń postavi,
i prsten mu poda veće
za zlamenje od ļubavi,
u veselju i u radosti
hvali božje svak milosti.

527. probi'e] *izd. 1650., 1703.:* ‚probije'. 530. htjela] *izd. 1650., 1703.:* ‚tiela'. 535. grešnik] *izd. 1650.:* ‚grescnika'. 546. razladi] *izd. 1650., 1703.:* ‚raſladi'. *rkp a, zagr.:* ‚razsladi'. 550. zlamenje] *izd. 1650., 1703.:* ‚slamenie'.

ĻUBOVNIK SRAMEŽĻIV.

Dubrov.: Ļubovnik | sramežļiv. | Gospara | Giva Frana Gundulića, | vlastelina dubrovačkoga.

Poći, liste moj ljuvenī,
poći, k onoj, cieća koje
mučeći je sila meni
dni u želah svršit moje;
u mučańu tere momu,
komu 'e dano besjediti,
ńoj ćeš, kā je uzrok tomu,
mû smrt muče objaviti.
Poći, vjerni, poć' mučeći
navjesniče srca moga,
prid oči one, kê je veći
pogled zraka sunčanoga;
zašto slika i prilika,
i stvar u svem podobna je,
od mučeća ljubovnika
i poklisar mučeć da je.
Poći, vjerni, poći, mili,
poć', mučeći moj glasniče,
prid oči one, s kieh dan bili
noći mojoj sam ističe.
Da-nu, ako ne znaš puta,
kî te odvesti ima onamo,
gdi mā mlados izginuta
puna žele stoji samo,
trag od uzdah mojieh slidi,
koje upravljam sved bez broja,
gdi se draga liepos vidi,
drûmi otajni, duša moja;
u ljuvenu tako u sebi
putu i u skladu nada svima
moje srce vodac tebi
i priteenik biti ima,
srce moje strjelovito,
koje svak čas bježi od mene.

21. odvesti] *dubrov.*: odvestit'.

ter kô u mjesto svê vlaštito
put lieposti gre ljubļene.
Nu ako u udesu mom je hudem,
ter inako nije moći,
da ja prije na smrt budem,
negli tamo ti, jaoh, doći,
pokloni se umiļeno,
i ako od očî ńe svjetlosti
gńevno, srčno, nesmiļeno
vidiš gorjet nemilosti,
smjerniem glasom tad objavi
u zlu ńomu djelo tvoje.
da ti niesi od ļubavi,
negli od smrti glasnik moje.
Nu ako moga cieć poraza
glas od smrti čuje ļuti
ona, koja vieku glasa
od ļubavi ne htje čuti;
nu zamalo od ružicá
ako vidiš rujnos milu
promienut ju usred lica
bielieh liera na bljedilu;
tko zna, da ju ne primože
niemo pismo na smiļeńe,
što učinit viek ne može
grozno i tužno mê cviļeńe.
Ali po môj smrti veće
taj na vrieme milos nije:
jaoh, jednomu, kî mučeće
bez ńe žive i umrije!
Tieme brže još će riti:
‚Pravo žalit nije ovoga;
‚mre dostojno, tko odkriti
‚ne htje mreći srca svoga'.
Daj, daj boļe, da čim duša
na izhodu svom se vrti,
da prî jedan uzdah sluša
od ļubavi, negli od smrti.

71. prî] *dubr.*: ‚prij'.

Ah, moj liste izčeznuti!
gdi 'e proljetje mojieh lita,
uputi se, veće uputi;
hod', smjej, moli, ufa', pita'!
Pita' u one, kâ obstire
čelu od pramâ krunu zlatu,
od ljubavi, od mê vire
milos samo, jaoh, na platu!
Ja ne pitam toj saviše
mojoj sreći, mojoj česti,
da na uzdahe moje uzdiše,
da se boli môm bolesti.
Ah, srce ima prem kameno,
ljubovnik se toj ne veli,
tko uzdisat sveđ ljuveno
svoju dragu vidjet želi.
Nadaleče da se odile
od ńe muke sve ljuvene:
boles, uzdah, jade i cvile,
ja uzimam sve na mene.
Pače, ah jaoh, nova čuda
od ljubavi, u kôj stoju,
prosit nije mâ požuda,
da ona ljubi ljubav moju,
er moja ako liepa vila
žalos stječe, rados gubi,
ter joj ljubav nije mila,
ja vik neću, da me ljubi.
Samo žudim, samo prosim
u života moga svrsi,
da na ljubav, kû joj nosim,
ne gńevi se, jaoh, ni mrzi,
ter za platu svega jada,
vaj, u komu vas vik tužim,
da uzhoće samo sada,
da ju ljubim, častim, služim.
Sad od mene, ah jaoh, Bože,
u prilicpe mê gospoje
koja stvar se maña može
od ljubavi pitat moje?

Pitam ono, što braniti
toli maňe ima ona,
koli većma hoće biti
nemilosna, nepriklona.
Jaoh, er pitam samo, da je
ugodna joj boles, koja
jadno srce mê skončaje,
i s ňe mirom da 'e smrt moja.
Na ovomu tvom govoru,
liste, kad ga bude čuti,
ako u liepom svom pozoru
išta vidiš da se smuti,
ti zamukni mramorkome,
tere čini, da rieč druga
ne izide tvâ prid ňome,
negli ova: ‚Mre tvoj sluga!'
Ah, da uzmožeš kô po sreći
još pun žeļe tej ļuvene
izrieti joj tad mučeći
ove uzdahe moje ogňene.
Tako riečju vrieda' i sliedi,
prieka i huda, jaoh, saviše,
zabraniti ako odredi,
da uzdiše, tko izdiše.
Nu ako je namienila
već života moga osude,
ter uzhoće moja vila,
da svakako umriet bude;
zareče se pače u sebi,
ne čut uzdahe od ļubavi:
tko mre, uzdah jes mu triebi,
da s ňim život svoj ostavi;
ali videć, da svjetlosti
sebi obraća sve ļuvene,
ako, ah jaoh, ne s milosti,
da daj sasma nesmućene,
tad s uzdasim daždeć grozno
suzâ rieke, pismo, tvoje

111. koja] *dubr.*: ‚tkoja'. 131. izrieti joj] *dubr.*: ‚iſrjetitjoj'.

tužno skazanje i žalosno
od ljubavi riet ćeš moje.
Najpri'e počni: ‚Kad upazih
‚vedra lica raj veseli,
‚svietlo sunce oči drazih,
‚sladki pogled, moj dan bieli:
‚tada poznah, višńa krepos
‚da svû objavi vlas veliku,
‚svu ujedno skupnu liepos
‚stavi u samu tvû priliku'.
Tim mâ duša naglo stupi,
i u oči dođe moje,
ter u jedan pogled skupi
svekolike sile svoje;
tuj ljuvenieh raj zamira
stanovita, zapańena
čudeći se čim razbira,
sva gorjaše zatravljena.
S jedne strane čuda mila
razgledajuć sladko tima,
s druge ljubav i ńe dila,
bjeh led srcem, plam očima:
nu čijem se sladko pusti
željen pogled razmišljati,
liepe oči, drage usti,
rajsko lice, pram tvoj zlati.
stat zapańen put jednoga
vele mogô nigda ne bi,
taj čas bi ga od drugoga
pritegnula želja k sebi.
Ah, kolikrat čuh se riti
ja uzdišuć: ‚Višńi Bože,
‚da se kako razlučiti
‚svud moj pogled ovi može,
‚da bih tako odasvudi
‚gledajući u pokoju
‚mogao uživat u razbludi,
‚sve ujedno liepu moju!'

152. riet ćeš] *dubr.*: ‚rjètchjesc'.

Er s jednoga mjesta draga,
kada drugo gledat slidim,
čim me ovo, jaoh, primaga,
drugo gubim i ne vidim.
Odtada sam sveđ želio,
da zatvori oči moje
ļubav, smrt li, da vidio,
liepos ne bih mańu od tvoje!
Ja odtada ne upazih
doli umrlu svjetlos ni'ednu,
kā od lieposti tvojih drazih
ima u sebi zraku jednu.
Sve, što imaše sviet u sebi
liepa, draga i ļuvena,
mńaše mi se sve pri tebi
kô prid suncem tmasta sjena.
Liepe žudah rajske dike,
zviezde, sunce i nebesa,
ukoliko bjehu slike
ńih svjetlosti tvoga uresa.
Tim većekrat stah vapiti:
‚Već se bitje mê rastvori,
‚da mi je u raju iztaknuti
‚lieposti ove s oniem gori!'
Stoga užežen milim plamom
moj se ogań gojit pazih
sladcieh misli dragom mamom,
tihiem vjetrom uzdah plasih.
Tim u meni sveđ goreći
taku plam je stekô krepos.
da ja ne znam, ali veći
ogań moj je, al' tvā liepos:
jer da groznih suza nije.
kiema boles, kā me mori,
na čas vrući plam polije,
da me prešno ne izgori,
ja ne moguć ni'edan dio
ogńa ugasit razgorjena,
jaoh, život bi ugasio.
ļjepirica užežena:

tako ista se muka meni
milosnija vele kaže,
negli ures tvoj žudjeni,
gdi je ufańe mê najdraže.
A to, er suze u plakańu,
pomagat me ne pristaju,
i ako uzrok môm skončańu,
i život mi one daju.
Plačem tako sve mê vrime,
nu ljubovnik mučeć viku
pod srdašcem ogńenime
tajeć ljubav mû veliku.
Tako gorim vas u sebi,
nu moj ogań skroven stoji,
nije objavljen još on tebi,
kā ga užeže i razgoji:
ja i ljubav, nitko veće
ni domisli, ni se stavi
od goruće, nu mučeće
i otajne mê ljubavi.
Moja mlados trpi i kuša
muke one sve najgore,
osudjena koje duša
posred pakla podniet more.
Nu da 'e vrh svih muka huda,
i najveće zlo ću riti,
ne moć jedno, jaoh, sred truda
prid vil dragom izustiti.
Nemilostan sasma pače
ni'e ni žestok sasma toli,
er se ciči, daj, i plače,
a ne muči u ńem doli.
Mučim, i ako srce odpravi
glas, za milos tvû pitati,
posred ustî rieč ustavi,
u uzdah se pak obrati.
Ali život čezne i vene;
da su mučeć i uzdasi,
vjetric pršeć oko mene,
da ih ne čuje i ne izglasi,

mučim, i ako glas ikada
stan žestocieh muka uteče,
od bojazni i od jada
dostigne se i prisieče.
Ah, da glase tvê mučeće,
kê vik jezik ne otvori,
zatravļena srca veće
čuješ, niemo kô govori,
ogńilo bi mo'e žalosne
tužbe izelo, jaoh, iz stiene
srca tvoga, jaoh, milosne
iskre, ako ne ļuvene.
Mučim, ali bljedilo je
na môm licu upiṣalo,
jaoh, da zaman srce moje
razgorjenu 'e ogńu malo.
Veće, liste moj, se odpravi,
gdi u družbi misli drazih
srce i duša mā boravi
ponesena u uzdasih.
Toli bi te tko u putu
pitô: ‚Kî je trud najveći?'
reci: ‚Tajat muku ļutu,
žeļu i ļubav tvû mučeći'.

279. jaoh] *dubr.:* joh.

U SMRT MARIJE KALANDRICE

Rkp. a: Žalosno cviļenje u smrt gospe Marije Kalandrice, Ǵiva Vlajki liepe i vriedne žene. Složeno po gosp. Ǵivu Frana Gundulića u pjesan.

Dubrov: U smrt gospođe | Marije Kalandrice, | Ǵiva Vlajki žene.

Rkp. Jugosl. akad. (Radeļin prijepis) ima natpis kao *rkp. a*, samo: ‚Složeno ... u pjesan] ‚Sloſcena... piesan (u bilješkama: b).

Rkp. Rešetarov (napisan u Rimu 1736., list 54.—62.) ima isti natpis, samo treći redak ima ovaj red riječi: ‚lijepe i vrijedne žene Ǵiva Vlajki (Vlaichi). Spjevana po..' (u bilješkama c).

Silni udes silnom vlasti
silnu liepos jur satire:
gine dika rajske časti.
Kalandrica liepa umire.
Cviet izbrani od lieposti
smrt pepelom eto stvara,
i u proljetju od mladosti
vil nebesku pleše i hara.
Grozniem suzam proplačite,
ljubovnici ucviljeni!
Dragu diklu, kû dvorite,
sad vam grabi grob studeni.
Eto i ljubav puna cvila
krši za ńom svoje strile,
bivši ovako izgubila
svo'e kraljevstvo i svê sile,
tere groba sred studena
u smrtniema nepokoji
plačna, mrazna i kamena
bez božanstva svoga stoji.
Pozna dobro, da na sviti,
kad jedine ni'e ljepote,
ni'e joj napried gospoditi
naša srca i živote;
vidi u smrti draga uresa
glasovite sej gospoje
oborena sva nebesa
i pristolje slavno svoje.
Sred smrtnoga evo vaja
Kalandrica leži odi,
kâ božice sve od raja
rajskom slavom svôm nadhodi.

7. proljetju] *b:* ‚proljechju'. 16. svê] *b:* ‚svoê'. kraljevstvo] *c:* ‚kragljestvo'.

Leži, ah jaoh, bez života:
huda ju je smrt satrla,
anđeoska nu ljepota
u ńoj mrtvoj nije umrla.
Kad ńe ļubav u zlu priku
žalosno se prem skončava,
er vlas gubi svukoliku
neumrlieh svojih slava,
kroz toj i ti po sva doba,
o putniče, ńe smrt cvili,
pače ostavi vrhu groba
ńoj u zavjet tvoj duh mili:
er ne mogu već živjeti
bez života tvoja lita,
pravi život čim na svieti
smrt umori jedovita.
Tiem s razlogom izbrala je
trajat vas viek svojieh dana
u istom grobu, gdi ostaje
rajska dikla ukopana.
Da što ćemo, vajmeh, veće.
huda smrti, mi pod nebi,
ako s ove zle nesreće
umriet nam je svjema triebi;
ako imamo bez radosti
uzdišući izdisati,
i pogubnoj u žalosti
bez pristanka umirati?
Živjeti nam ni'e načina
uzdisane bez ļubavi,
kad sred ovieh noćnieh tmina
svietlo sunce nas ostavi.
Umrieti je triebi nami,
jednom smeće da svršimo;
tijem grozniem u suzami
vjekovito sved plačimo:
da daj neka voda obilna
uduši nas i utopi,

34. ju je] *c, dubr.:* je je'. 35. anđeoska] *c:* ‚andjeoska'; *dubr.:* andioska. 40. svojih] *b, c:* ‚svojieh'. 43. pače] *c:* ‚pacek'; vrhu] *b:* ‚po varh'. 55. i 57. ako] *a:* ‚alli'. 65. triebi] *a, dubr.:* ‚trieba'.

ili da nas boles silna
plačnu u rieku svieh rastopi.
Nu što ćemo cvilit prije
u tvôj smrti, liepa vilo?
Ali oči, od kieh nije
svjetļe od nebi sunce bilo?
Ali usti primedene,
gdje u milom perivoju
liepe ruse i rumene
smijahu se slatko u goju?
Ali ona slavna lica,
višńa krepos kieh naresi,
kojim zora i danica
klańaše se zgar s nebesi?
Alì zlatne prame od kosi,
ali ostale tvê lieposti,
u kojiem se još ponosi
slava prave izvrsnosti?
U neizmerniem čudesima,
sred kieh bi ti dano sjati,
ne znaš, srce što pri'e ima
za požalit, razabrati,
ne znajući u nesviesti,
koji život traje sada,
gdi žestokoj u bolesti
sred smrtnoga gine jada.
Ah, o Bože, ovo što je?
Gdi je ona rajska mlados,
kroz liposti koja svoje
uzrokaše slatku radȯs?
Toli jesu pohudile
one ruse i ružice,
i svoj miris izgubile,
kiem resahu liepo lice?
To dva sunca od istoči
vječni u zapad zašla jesu,
toli svietle, vajmeh, oči
odi mrtve sklopļene su?

78. gdje] *b, c:* ‚gdi'. 88. prave] *c:* ‚prava'. 90. bi ti dano] *b:* ‚svjetje vidje'. 91. ne znaš] *b:* ‚ne zna'. 100. uzrokaše] *zagr.:* ‚uzrokova'. 105. to] *dubr., zagr.:* ‚tot'. 108. sklopļene] *a:* ‚sklopjene'; tako i *dubr.*

Ljubice su dakle iznikle
vrhu usti prirumenieh;
i ni'e čuti rajske dikle
drazieh rieči i medenieh?
Nije čuti, usta blaga
milom riečcom da žubere,
ni da kaže skrovna blaga
slatki posmieh priko mjere?
Mramorne su i kamene
oči, usti, ruke i noge,
mrazne, vajmeh, i ledene
ńih milosti stoje mnoge;
i zato se sad ne gizda
stupaj tihi, kiem slovjaše,
kî tanašce noćnieh zvizda
i svieh vila nadhodjaše.
Ah, žalosti vjekovite!
Oči naše prem opake
mrtvu dragu vil pazite
i živete jošter jake?
Što s ovake, jaoh, bolesti
raspuknut se sad nećete,
ali tašte izvan sviesti
da još boles ne čujete?
O gospoje rajska i mila,
mramorna je srca odviše,
gdi 'e smrt tebe umorila,
tko za tobom ne uzdiše.
Kamene je duše u sebi,
tko ostaje u životu,
ter ne ide tiekom k tebi,
za slieditи tvû ljepotu,
tvû ljepotu, za kom cvili
nebo, zemļa, voda i more,
i smrť ista, kâ dan bili
skrati tvoje jasne zore;
koja gorko sad kaje se,
jer ovako bez milosti

109. dakle] *b, c:* ‚da li'. 114. riečcom] ‚tanacze'. 136. tko] *b:* ‚ko'. 138. tko' *a*, ‹.. *c:* .rieszcom'. 123. tanašce] *a, dubr.:* *c:* i tko. 139. tiekom] *b:* ‚s tiekom'.

mile umori tvê urese
i neizmerne tvê kreposti.
Nu što žalos ta pomaga
i plač grozni sad na sviti.
ako umrie vila draga,
i ni'e moć je povratiti?
Ako opade liepa rusa,
svietla dika od proljetja,
i ostavi vrhu busa
drače smrtne mješte cvietja?
Ako silna smrt umori,
vajmeh meni, ljepša lica,
neg ih viku dosle stvori
višńa krepos i desnica?
Ah, opaka kleta česti!
I jošter je duh u nami,
ni nam puca od bolesti
tvrdo srce, tvrdi kami?
Umrla je, utekla je
od nas dikla božanstvena,
i drugo nam ne ostaje,
razmi slava ńe imena.
Ostaje nam sama kripos,
da 'e pjevaju grozne suze,
pokli u zemļu pođe lipos,
smrt nemila kû nam uze.
Ali, liepa o gospoje,
tko će izriet moć ikada
stoti dio hvale tvoje,
kê vik svjetlos ne zapada?
Tko da izkaže lica tvoga
sve liposti božanstvene,
tko li srca privriednoga
misli i žeļe prihrabrene?
Kô te narav liepom stvori
nad diklice sve ostale,

149. ta] *dubrov.*, *zagr.:* ‚tva'. 150. i] *a, c:* ‚gdi'; *b:* ‚ghdi, plac cini nam' ſus-siti'. 154./156. proljetja-cvietja] *a, b:* proljechia-cviechia'. 158. vajmeh meni] *b:* ‚menni nad svieh'. 163. ni] *zagr.* ‚nit'. 166. božanstvena] *zagr.:* ‚pregizdava'. 168. *zagr.:* neg ńe imena sama slava. 174. tko] *c:* ‚ko'.

tako i srce tvê satvori
slavne žeļe, svietle hvale.
Da tvâ misô i tvâ duša
ne požudje ino viku,
razmi slave, u kôj kuša
vriedno srce pravu diku,
tere, zasve bi gledana
od tisuću ļubovnika,
viku lipos tvâ izbrana
ne učini djela prika:
neockvrńenoj u čistoći
tvoji danci svietli biše,
kieh glas isti u bjeloći
kô snježani lier miriše.
Liepa i vriedna, vriedna i liepa
liepoj živje u vriednosti,
ni bi drugo tvâ pohlepa,
razmi samo od kreposti.
Nadaleče od taštinâ
izpraznoga bludna svieta,
puna mudrieh ti bistrina
sva provede tvoja ljeta,
ter ukaza u zeleni
i u cvietju ljetnieh dana
zrelo voće od jeseni,
plod razumna srca i znana,
da tvoj vjerni, s kiem te s nebi
prava ļubav čisto sveza,
kripos videć tu u tebi
osta u robstvu tvoga uresa,
ter dočim bi u životu
tvoj vjerenik pričestiti,
vik ne prista tvû dobrotu
vjerno dvorit i ļubiti.
Ali nebo, da pritopi
tvê kriposti zlato vriedno,
dođe smećam, da te utopi
nepravedno i neredno.

183. satvori] *zagr.:* ‚zatvori'. 187. koj] *b:* ‚kom'. 198. živje] *c:* ‚ſcive'. 207. zrelo] *b:* ‚sdrelo'. 213. ter] *b:* ‚tere'. 219. smećam] *zagr.:* s smećam. 220. nepravedno] *zagr.:* prem pospiešno.

Ugrabi ti mladca mila
mladieh doba sred proljeća,
u komu je tebi bila
svakolika slava i sreća,
ter tom hudom nemilosti
hotje srce tvê kušati,
za vidjeti, u žalosti
kû će krepos ukazati.
Nu takoga sred poraza,
kî ti umori duh napoli,
ti svies stavnu svietu ukaza
i uztegnu plahe boli;
dignu očima suze grozne,
tužbe plačne ustim uze,
a žalosti nemilosne
hotje ukopat samo u se,
da ti su one uspomena
od jedine tvê ljubavi
draga mladca i ljubljena,
s kiem tê huda smrt rastavi.
Podnie vriednos tvâ visoka
stavno i krepko take jade,
zasve rana prem duboka
u tvê srce da zapade;
duh ukaza plemeniti,
kî vladaše mlados tvoju,
da umi'e cielu čas dobiti
u protivnom svakom boju,
i da ni'edna zla nesreća
nejma u sebi take moći,
da vik može s gorkieh smeća
tvôj kreposti vrha doći.
Ali duša tvâ čestita
smrtnom trudu zasve odoli,
narav, kâ ni'e kamenita,
bi podložna ljutoj boli.
Unutrńi crv izgrize
tvê srdašce milostivo,

221. mladca] *a, c:* .mlaza· (tako i 239.). 237. su] *a:* si. 244. zapade] *zagr.:* upade. 251. s gorkieh smeca] *a, c:* s gorieh sreća.

kê u sebi prikrati se,
što bi veoma boležljivo,
pokli rados nejma puta,
u tvê prsi da uljeze,
odkada ti zgoda ljuta
u grob dobro tvo'e ponese.
I zakonom zasve od nebi
mnozi iskaše i prosiše,
vjerni druzi da su tebi,
te im molbe zaman biše,
er ti vriedna u sva djela,
za ures veći tvojieh dika,
promieniti niesi htjela
vjeru mrtva ljubovnika.
Pače za uprav bit ńegova
i slobodit sebe od jadâ,
tač boles te ljuta otrova,
da ga brzo sliediš sada.
Eto zlatnieh mješte dvora,
gdje mogaše uživati,
sad mrkli te grob zatvora,
čim ti žalos život skrati:
žalos, kâ tvôj u pogubi
očito je ukazala,
da si prava vjerna ljubi,
komu vjeru tvû si dala.
Sliedi duša tvâ hrabrena
dragu dušu svê ljubavi,
i zasve er bi ostavljena,
ńu vieku ona ne ostavi.
Ah, kreposti plemenita,
nečuvena pri'e na sviti,
tvâ spomena glasovita
za izgled će uvik biti.
Svi jezici, svi narodi
pripievaće slavniem pjesni
svietle i slavne ove zgodi,
zasve pune zle boljezni.

262. uljeze] *a, c:* ‚ugljese'. 264. tvo'e] *b:* ‚tve'. 273. paće] *b, c:* paček. 275. te] *b:* ti. 281. tvôj] *b:* tvom. 284. tvû] *b:* tvo'u. 286. svê ljubavi] *b:* ‚svegh s' gliubavi'. 292. uvik] *c:* ‚ù vjek'.

Ali na čem boles naša,
o ļubavi, svršit ima,
gdi se svak čas plač uzmnaža
našiem plačniem u očima?
Ti, vidimo, gdje poplesa
sve božanstvo slavno tvoje
i da za raj i nebesa
grob izabra sej gospoje.
Mi, triebi je, da ištemo
pospiešit se, za doć k tebi,
i da sami oberemo
smrt nemilu podat sebi;
rajske vile da milosti
ne želimo na sem sviti,
neg da vječnoj u radosti
s ńom budemo pričestiti.
Kroz to grozno sveđ plačite,
oči naše boležļive,
paček se ovdi satvorite
dvije rieke vode žive,
tere vašem u romonu
svjedočite prem žalosne
našu boles uslonu
s ove smrti nemilosne!
A ti, dušo prihrabrena,
kâ uživaš vječne sreće
i čestita i blažena
ozgar gledaš naše smeće,
čim s hudoga nepokoja
sad opaka smrt nas mori,
od rajskoga perivoja
slavna vrata nami otvori,
ter čestita ti božica
uvedi nas u veselje,
da blaženstvo tvoga lica
uživaju naše želje!

303./4. *b:* I da raj i da nebesa | grob izabra sve gospoje. 305. mi, triebi je] *b:* nam je triebi. 310. sem] *a, c:* svem, *b:* ovem. 315. satvorite] *c:* ‚ſatvorite'. 325. čim] *a, c:* ćin'; tako je isprva bilo i u *b*, ali se docnije ispravilo u ‚cim'. 328. nami] *a, c:* ‚nama'.

Ucviļena tužna pjesni,
plačna kćerce moga jada,
ako ļutoj u boljezni
ikad cvilje ti dosada:
sad umnoži gorke cvile,
ter žalosna unaprieda
smrt nezrelu rajske vile
grozniem suzam pripovieda';
pače, da joj pod nebesi
glas uvieke bude sjati,
pođi, na grob ńe ponesi
rieči ove izpisati:
‚Ovi mramor vil zatvora
‚rajske dike i lieposti:
‚tko ni'e srca od mramora,
‚odi izdahni od žalosti!'

335. boljesni] *c:* ‚bogljesni'. 337. cvile] *c:* ‚zviglje'. 339. nezrelu] *b:* nezdrelu. 341. pače] *a, b, c:* ‚pacek'. 344. izpisati] *zagr.:* upisati. 348. odi] *b:* ovdi.

FERDINANDU II. KNEZU TOSKANSKOMU.

Rkp. a: Visini privedroj Ferdinanda drugoga velikoga kneza od Toskane; *dubr. izd.:* Pjesan visini privedroj Ferdinanda II., velikoga kneza od Toskane, gospara Ǵiva Frana Gundulića, vlastelina dubrovačkoga.

Rkp. b: ,U slavu | Viſsine Privedre Ferdinanda | Drugoga | Velikòga kneſa od Toskane | Pjesàn | Gosp. Giva Frana Gundulichia | Vlastelina Dubrovasckoga.|| Pripisan nà 15. Proſsijnsa | Litta Gospodinova 1736. u Rimu (list 47.—53.)

Zaleti se strelovita
na sunčanieh kolih slava
po najvećem dielu svita
slovinskijeh svih država,
i rasvanu iz vedrine
ńe obraza svietla zora
s dubrovačke pokrajine
do leđena mrazna mora;
sto kraļevstva gdi se čuje
slovinsko ime slovit sada,
kieh sviet prostran razdjeluje,
a općeni jezik sklada:
da najvišieh sred ńe kruna
visoka se kruna umjesti,
kâ gospodi slave puna
s mnogom srećom, s mnogom česti,
ter s razlike bude strane
zemļa slavit bližńa i daļa
velikoga od Toskane
kneza imenom, djelim kraļa;
neka u način drag, naredan,
gdi slovinske slave slovu,
iz pô svita jezik jedan
klikne pjevat pjesan ovu:
‚Ferdinando kneže okruńen
‚nad najvišiem knezovima,
‚koga slavom svit napuńen
‚zahod zemļe sunce ima,
‚čuj, gdi slave tvoje glasi
‚vas slovinski narod haran,
‚obļubio kojega si
‚i besjedu blagodaran.

1. strelovita] *b:* ‚strjetovita'. 2. kolih] *b:* ‚collih'. 7. dubrovačke] *b:* dubrovacke'. 13. najvišieh] *a, b:* ‚najvisieh'. 27. svit] *b:* ‚svjet'. 28. zahod] *c, dubr.:* za od, *zag.:* saj od.

‚Od visoka i velika
‚koljena se rodio si,
‚koga plemstva vedra dika
‚čās neumrle slave nosi.
‚Tvê kraļevske svietle kuće
‚blagodarnos slatka i mila
‚sve kriposti pobjeguće
‚na zemļi je ustavila:
‚u ńoj srca plemenita
‚pod visokom misli združa
‚pomńa i ļubav vjekovita
‚i od kńigâ i od oružja.
‚Tim u mnogoj slavi i dici
‚služiše joj prvi od svieta
‚i junaci i knížnici
‚i za straže i za svjeta;
‚svi bo stari tvoji biše
‚slavni u miru, silni u boju,
‚i do zviezdâ uzvisiše
‚čudnim djelim kuću tvoju.
‚Jedan s krune tri na glavi
‚raj na zemļi otvoraše;
‚u crļenoj u napravi
‚oko čela drugi sjaše.
‚Neko u vojskah hrabren toli
‚nepri'ateļe čim potlača,
‚rieke od ļudcke krvi proli
‚treskovita izpod mača.
‚Svjetļi od sunca ńetko iztječe,
‚mudar sviesti, moguć rukom,
‚i od velika ime steče
i ostavi krunu unukom.
‚Ali kô čās neumrlu
‚tvoji djedi, slavom kitni,
‚u požušnu boju vrlu
‚dobivahu nedobitni!

34. koljena] *a, b:* ‚kogljena'. 53. jedan] *b:* ‚jedni'. 58. nepri'ateļe] *b:* ‚i nepriateglje'. 60. treskovita] *c:* ‚trjeskovita'. 61. ńetko] *b:* ‚gneko'. 62. sviesti] *b:* ‚svjestim'. 63. i] *b:* ‚ki'. 67. požušnu] *zagr., straga među pogrješkama:* posušn, *b:* ‚poscusenu', *a:* ‚poscjusenu'.

‚Vojske u moru sveđ ńihove
‚zločincom su smrtne bile
‚i kraļevstva i gradove
‚turske žegle i plienile':
‚tim na końu tvoj djed skova
‚oružanu sebi sliku
‚otetijeh od treskova
‚carigradskom nevjerniku.
‚Nu svih jezik sve besjede
‚brzo bi se utrudile,
‚kad bi vedre tvoje djede
‚i pradjede brojit htile.
‚Sa svieh strana po plemenu
‚sunce od sunâc ti izteče;
‚svak bo u djelu i imenu
‚od tvojieh se svietô reče!
‚U Buļonskoj staroj kući
‚mati se oca tvoga rodi,
‚u kieh Gofred sja mogući,
‚kî Jezusov grob slobodi;
‚a rodica tvâ čestita,
‚koje plemstvu slike nije,
‚kraļica je glasovita
‚od česarske Austrije:
‚slavni 'e česar dundo tebi,
‚kî više svieh kruna sjedi,
‚a najveći svi pod nebi
‚kraļi od krstjân bratučedi.
‚Ali na kê pute smione
‚zajedril' je mâ plav mala,
‚ne bojeć se, dà utone
‚u pučini tvojieh hvala!
‚S noviem zracim svjetlos stara
‚priobraža sunce u te,
‚o kraļeva, o česarâ
‚sinu, unuče i nepute!
‚Sve pohvale, kê govore,
‚da u djedieh tvojieh sjaju,

72. žegle] *b:* ‚scescli'. 75. treskova] *b:* ‚trjeskova'. 80. htile] *b:* ‚htjelle'. 89. zajedril' je] *b:* ‚ſajedrilaje'.

‚kako rieke sve u more
‚u samom se tebi staju.
‚Tebe svaka kripos visi,
‚svjet se u tebe s mačem združa,
‚u oružju moguć ti si,
‚a glasovit bez oružja.
‚Mira zidńa sviem visoka,
‚vojske oklopjem svîm pobjene
‚na trenutje tvoga oka
‚stavit će se podložene.
‚Obećava slava sade,
‚i od slave većma istina,
‚da, vas saj sviet da ne pade,
‚podprla bi tvâ visina.
‚Tvom velikom srcu toli
‚podobno bi carstvo bilo,
‚sve, što žarko sunce okoli,
‚kad bi ti se podložilo.
‚Nu bi i tada veći bio
‚od česarstva velikoga:
‚toliko si s' uzvisio
‚vrh svieh časti svieta ovoga!
‚Ti prividiš sve pameti,
‚znan, razborit, tih i stavan:
‚starac sviesti, mladac ljeti,
‚visok mislim, djelim slavan.
‚Blagodarne tvê su ruke,
‚svjeti mudro temeliti,
‚srce uzmnožno, vriedne odluke,
‚svi načini plemeniti:
‚proz tvoj se obraz vedri vidi,
‚kako proz cklo, srce čisto,
‚i u misli i u besjedi
‚jedno imaš htjenje isto;
‚ćud bez varke u istini,
‚i blagoća i dobrota
‚od srca te kraljem čini,
‚i česarom od života;

113. zidńa] *a, b:* zida. 114. svîm] *b:* ‚sviem'. 116. podložene] *a, c:* potlažene: *b:* ‚potlascene'. 130. znan] *b:* ‚ſnam'.

‚lica draga pogled mili
‚ne probuđa bludne žeļe,
‚ni čistoću tvoju sili
‚tuđe ckvrnit vik posteļe;
‚ne smetaš se ni'ednom smećom,
‚ni te oholi čes velika,
‚među srećom i nesrećom
‚jednaka je tvâ prilika.
‚Čes je mnoga tvojih puka,
‚što tvôj kruni posluh daju;
‚gdi svak ìni satren huka,
‚viek zlatni oni uživaju.
‚Ti u Livornu gradu haja
‚striet po vodah građe nove,
‚da im od svieta sa svieh kraja
‚samo na stan zlato plove.
‚U tvîh rukah pravda čista
‚ne ugiba mjere od suda:
‚tiem podložna tebi mista
‚stoje u miru bez zla huda.
‚Tuđa imanja ti ne stižeš,
‚hteć, svakomu da je svoje,
‚er kô dobri pastir strižeš,
‚a ne dereš ovce tvoje.
‚Ali u tebi sveđ jednako
‚milosrdje s pravdom slove;
‚na pedepse stupaš lako,
‚tečeš hrlo na darove.
‚Tko 'e kripostan, tko je vriedan
‚ili u miru ili u boju,
‚za vas život u čas jedan
‚blagodarnos pozna tvoju.
‚Vrh koristi svih od svieta
‚ti sveđ držiš nada svima
‚slavu božju i razpeta
‚Isukrsta pred očima:
‚po viteškoj zato sili
‚iz korabļa tvojih se uze

146. probuđa] *a:* probudgla. 147. ckvrnit] *b:* ‚zkarnit'. 159. kraja] *zagr.:* strana. 165. stižeš] *b:* ‚isctesc'. 182. sè uze] *a, b:* ‚s' uſe'.

‚sińa mora sloboditi
‚od turačke klete guse.
‚Er dobitne tvoje plavi
‚čim po moru silne trče,
‚pri sunčanoj tvojoj slavi
‚Istočni se Mjesec smrče;
‚pače usred Carigrada
‚Otmanović čezne i preda,
‚čim se od vitez tvojih sada
‚junačtvo mu pripovieda.
‚U isto doba pomoć jaku
‚šļeš česaru, dundu tvomu,
‚suproć kletu i opaku
‚poluvjerstvu odmetnomu.
‚Tvo'i junaci na sve strane
‚nevjernike rvu odmetne,
‚i česarstvo niemsko brane
‚od navale plahe i štetne.
‚Ali od vitez tvîh sloboda
‚da 'e tolika, glas i slava,
‚čim hrabreni vojevoda
‚Pikolomin jaka 'e glava.
‚Ńih životim u životu,
‚čim pravu oni vjeru brane,
‚triebi 'e, od pakla na sramotu
‚križ dobitnik da ostane.
‚Tim Zmaj zaman od sjevera
‚proć česarskom Orlu prši:
‚vojska tvâ mu skube pera
‚i ogńena krila krši.
‚Ali 'e vrieme, da svit sluša,
‚kako ļubav u radosti
‚druži tebe kraļa od dušâ
‚i kraļicu od liposti,
‚kôj pri'e od zlatnieh prama stavi
‚narav krunu oko čela,
‚negoli onu, s kôm na glavi
‚čestita je i vesela.

192. junaštvo] *b:* ‚junasctvo'. 213. vrieme . . . svit] *b:* ‚brjeme . . . svjet'.

‚Izpod zore svietlih oči,
‚s ńe pogleda suncu slična,
‚vedra lica sred istoči
‚sja razbludna gospodična.
‚Razumna je ńe besjeda,
‚puna 'e dike i milosti,
‚zrcalo se u ńoj gleda
‚od najvišieh svih kriposti.
‚I ona, koja svietla dikla
‚visociem se plemstvom resi,
‚iz česvine 'e zlatne nikla,
‚kā uzrastje do nebesi;
‚čeka vas sviet uokoli
‚u pokojnu mirnu vieku,
‚od dva sunca svietla toli
‚nova sunca da isteku;
‚kojih zracim, kako sada
‚vašiem, bit će kratka mjera
‚od istoka do zapada,
‚od poludne do sjevera'.
Nu kud veće mala ptica
s nejacijem leti krili,
muklim glasom od slavica
natječući žuber mili?
Neka od Arna kufi bieli
čestitosti tvoje poju,
i oni slave pir veseli
i kraļicu, ļubi tvoju.
Druga pjesan kratku znanju
ni priliči ni dotječe:
u sniženu ja mučanju
častit vas ću izdaleče.

229. koja] *a, b:* ‚kojoj'. 236. nova sunca] *a, b:* novi sunci. 247. pir veseli] *dubr.:* priveseli, *zagr.:* preveseli. 250 prilići] *dubr.:* priliče.

OSMAN.

Rukopisi:

O: Ohmućevićev; **V** = vatikanski; **Va**: Valovićev; **A**: Adamovićev; **Č**: Čingrijin; **F**: Ferovićev; **G**: Gučetićev; **B**: Bošković; **L**: Adamovićev od g. 1720.; **I**: isusovački; **Ga**: Gajev; **P**: Budmanov; **C**: Cekinićev; **Z**: Zmajevićev; **M**: Marinovićev; **N**: Nenadin; **D**: dominikanski; **S**: sjemenišni; **R**: Rešetarov; Volantić: rukopis Volantićeva komentara.

Izdaña:

d: dubrovačko nepotpuno; **m**: Markovićevo; **b**: budimsko; **z**: zagrebačko Matice Ilirske; **a**: akademijsko prvo.

Izdaće *m* (I., str. 41.) ima vijest, da su se među rukopisima Andrije Zmajevića, nadbiskupa barskog u drugoj polovici 17. stoljeća, ispred običnog početka „Osmana“ našle četiri strofe, u kojima O. Ambrozije Marković drži, da se „očituje (zasve lakomo i ubogo) zamjera našega Gundulića u sredjeńu pjesni o Osmanu i napomeńuje se najposljedni uzrok nesrećne smrti istoga Osmana“. Marković ih je priopćio, „ako ne za drugu svrhu, a ono za najmańe, da ne bi izginula“. Sačuvale su se one i u rukopisu *Z* i u još nekoliko drugih rukopisa, a pored sitnijih nekih pravopisnih razlika u svima imaju ovaj isti oblik:

Spjevam, kako žena ohola
u čarańu ustarana
s otmanskoga svietla stola
na tle obali cara Osmana,
i, neka mu već ne svane
u nijedno bio dan doba,
čini, udušen da ostane
pod nogami tamna roba.
Koje smeće i nesklade
ona uvrieži i uzbuni
za opet, s glave kâ mu pade,
sina u carskoj vidjet kruni!
A to, neka može opeta
uza ń i ona uspeti se
na vladańe svega svieta,
kê s ńim i ńoj ugrabi se.

PJEVAŃE PRVO.

Ah, čiem si se zahvalila,
tašta ļuska oholasti?
Sve što više stereš krila,
sve ćeš paka niže pasti!
Vjekovite i bez svrhe
ni'e pod suncem krepke stvari,
a u visocieh gora vrhe
najpri'e ogńeni tries udari.
Bez pomoći višńe s nebi
svieta 'e stavnos sviem bjeguća:
satiru se sama u sebi
silna carstva i moguća.
Kolo od sreće uokoli
vrteći se ne pristaje:
tko bi gori, eto 'e doli,
a tko doli, gori ostaje.
Sad vrh sabļe kruna visi,
sad vrh krune sabļa pada,

U rukopisu *O* početak je pjevańa (st. 1.—204.) zajedno s natpisnim listom nestao: dopunio se taj nestatak tek u 19. stoļeću (O_3).

1. čiem] *b:* čim.

2. ļuska] tako *V, Va, A, B, L, Ga, C, O_3; Ć, F, Z, M, d, m, b, z:* ļudska; *G, a:* ļucka; ostali *rukopisi:* ļudcka. — oholasti] *A:* oholosti.

3. više] *P:* veće.

4. pasti] *A:* pustit; *S:* ‚padsti'.

5. vjekovite] *F:* vikovita. — bez] *P:* ‚bres'. — svrhe] *A:* ‚suerhe'.

6. suncem] *B, Ga, d:* suncom. — krepke] *b, z:* kriepke.

7. a u] *I, N, D:* a od. — visocieh] *F:* visocih; *d:* visokieh; *b:* višńe. — gora] *Va:* gorah. — vrhe] *Z:* ‚uerhe'. — *d:* ‚A visokieh Gorâ ù varhe'.

8. ogńeni] *V, Z:* ‚oghgnien'; *Va:* ‚ognien'; *S:* ‚oghnjeni'. — tries] *b:* tresk.

9. bez] *P:* ‚bres'.

10. svieta] *Ga:* ‚suietu'; *F, d:* svita. — sviem] *B, L, I, G, N, D, Volantić:* svîm.

12. silna] *V:* sila.

15. tko] *Va, G, M, d:* ko. — eto 'e] *V:* ‚toie'; *N, D, d:* sad je (tako i *M* k. i.).

16. tko] *Va, G, d:* ko. — gori] *Va:* ‚kori'. — ostaje] *b, z, a:* ustaje.

17. vrh] *A:* ‚uirh'; *F:* vr. — sabļe] *I:* ‚ſemglje'.

18. *b:* sad pod sabļom kruna pada.

sad na carstvo rob se uzvisi,
a tko car bi, rob je sada.
Proz nesreće sreća iznosi;
iz krvi se kruna crpe;
a oni, kieh se boje mnozi,
strah od mnozieh i oni trpe.
Od izdajstvâ i od zasjedâ
ograđena 'e glava u cara,
i u čas se zgoda ugleda,
od kê ne bi pametara.
O djevice čiste i blage,
kê vrh gore slavne i svete
slatkom vlasti pjesni drage
svim spjevôcim naričete,
narecite sad i meni,
kako istočnom caru mladu
smrt vitezi nesmiļeni
daše u svom Carigradu.
Znam, da bi se odpri'e htilo,
da ja pjevam, vi kažete,

19. carstvo] *Č, M:* ‚zarstuu', *M* k. i.: ‚zarstuo'. — rob se uzvisi] *F:* ‚roblie' uźvisi.

20. tko] *Va, d, b:* ko. — tko car bi] *C:* ‚tkoie zar bijo' k. i.: ‚tko zar bi'; *Va, I, S:* ‚tko bij zar'; *G:* ‚ko bi Zar'.

21. proz] *Č, G, Z, b:* kroz.

22. krvi] *A:* ‚kriui'. — kruna] *N:* ‚kruna' k. i.: ‚krune'; *d:* krune.

23. a] *Volantić:* i. — kieh] *V, Va, F, d:* kih. — *A:* ‚onieh koise boie mnoſi'. — boje] *S:* ‚boju'.

24. od mnozieh] *Va, F:* ‚od mnosih'; *I:* ‚mnoſieh'. — i oni] *b:* oni.

25. izdajstvâ] *V:* ‚isdastua'. — zasjedâ] *Č:* ‚sarda' k. i.: ‚sasieda'.

26. ograđena] *S, d, m:* ‚ogradjena'.

27. i] *V, A, Z:* ‚a', *Z* k. i.: ‚i' — ugleda] *F:* ‚uglieda'.

28. kê] *Z:* ‚koije'.

29. o djevice] *V:* ‚Od Dievize'; *F:* o divice.

31. slatkom] *I, P, S, m, b, z:* sladkom. — pjesni] *F:* pismi.

32. sviem spjevôcim] *V, Č:* ‚suiem pieuoizim'; *A:* ‚suiem pieuoziem'; *I:* ‚svijm spjevozim'; *N, D:* svim pjevaocim; *S:* sviem pjevaocim; *b:* sviem pjevaocem; *F:* svim pivavcem.

33.–36. Prema Volantićevoj vijesti ta je strofa imala ovaj oblik u Zmajevićevu rukopisu:

Narecite sad i meni
od izdajstva svu sastavu,
s kê vitezi nesmiļeni
smješe u carsku tegnut glavu.

Isti oblik ima strofa i u rukopisu *Z*, samo je u ńemu: ‚isdaustua' mj. izdajstva.

33. narecite] *A:* ‚nareziete'. — sad i] *Va:* ‚sadsi'; *P:* ‚i sad'; *b:* sada.

34. istočnom] *Va:* ‚isctom'.

36. daše] *b:* daće. — svomu] tako *V, Va, Č, G, B, L, M, N, S, O₂, d, m; ostali rukopisi i izdańa:* svom.

37. odpri'e] *F, D:* ‚od prij'. — htilo] *V, Ga, Z:* htjelo; *Va, Č, M, b:* ktjelo; *A:* ‚ohtillo' k. i.: ‚htillo'.

38. pjevam] *F:* pišem. — *b:* neg ja pjevam da kažete.

kô se on rodi srećno i milo
caru Ahmatu prvo diete;
i po smrti oca svoga
s kê pomoći, s kê zasjede
vrh pristo|a otmanskoga
Mustafa mu dundo sjede;
kô li se opet carsko misto
Mustafi ote, tere u slavi
na pristo|e ono isto
sultan Osman car se stavi;
i on mlađahan kako paka,
že|an starieh slavu sresti,
podiže se na Po|aka
s mnogom silom, s malom česti:
ali da tiem pjesni moje
sasma duge ne ishode,
samo objav'te smrti svoje
hude uzroke, tužne zgode!
Vladislave, po|ačkoga
slavna kra|a slavni sinu,

39. kô se on rodi] tako i *M*, ali ‚on' precrtano; *Z:* ‚kadse rodi'; *N, D, O_3, d, b:* kô se rodi. — srećno] *F:* srićno; *z:* sriećno.

40. Ahmatu] *Č, F, G, L, I, Z, M, N, S, O_3, d, m, z, a:* Ahmetu. — diete] *A:* ‚diite'.

41. i] *b:* a. — smrti] *A:* ‚smirti'.

42. s kê pomoći] *V. F:* sve pomoći; *Č, M:* sred pomoći, *M* k. i.: s kê p. — s kê zasjede] *F:* kê zasjede.

43. vrh] *A:* ‚uar'. — pristo|a] *b, z:* presto|a (tako svagdje).

45. kô li se opet] *V, N, D, d:* kô li opeta (tako i *M* k. i.). — misto] *V, Va, Č, Z, M, b:* mjesto.

46. tere] *A, B, L, P, D, b:* ter. — slavi] *Va:* ‚ghlaui' k. i.: ‚ʃlaui'; *I:* ‚ghlavi'.

48. sultan] *L:* ‚slatan'. — stavi] *Va:* ‚slaui' k. i.: ‚staui'; *Ga:* ‚slaui'.

49. i on] *D, d:* on (tako i *M* k. i.). — mlađahan] *D, S, d:* ‚mladjahan'.

50. starieh] *F:* starih. — slavu] *Z, N:* slave. — sresti] *Č:* ‚stechi' k. i.: sresti; *F:* stresti; *b:* steći.

52. malom] *Č, G, M, N:* malo, *G* k. i.: malom.

53. ali] *D, d:* al', tako i *M* k. i. — tiem] *A:* s tiem; *F:* tim. — pjesni] *F:* pismi. — moje] tako i *A, M*, ali k. i.: ‚oue'; *N, S, d, b, z:* ove (ispor. XI, st. 185. i 186.).

55. objav'te] *P:* ‚obiavit'. — *N, D, S, d, z:* smrti objav'te vi ńegove; *b:* smrti objave vi ńegove.

56. uzroke] *Č, M, D:* odluke, *M* k. i.: uzroke. — tužne] *A:* ‚uʃne'; *F, Z:* teške; *P:* ‚tusne'.

57. Vladislave] *Va:* ‚Vladislauie' k. i.: Vladislave.

58. slavni] *N, D, d:* vedri; tako i *M* k. i.

čim tvâ puni slava mnoga
svega svieta veličinu,
na spjevanja ova obrati
veličanstvo vedra čela,
u kieh ti ištem prikazati
nedobitna tvoja djela.
Kraļeviću glasoviti!
Jur u smrti cara Osmana
svemogućom tvôm dobiti
zamnjela je svaka strana.
Tim s mê truble da sviet sliša
slavu tvoju svak čas veću,
ti sveđ djeluj djela viša,
a ja pjet ih pristat neću.
Jadna u srcu uspomena
caru Osmanu bješe ostala,
da mu 'e vojska nebrojena
od poļačke ruke pala;
i da zemļom svom velikom
od tega se digla slava,

59. čim] *Z:* ‚cin'.

59./60. *N, D, S, d:*
čin', tvâ slava svieta ovoga
da napuni veličinu.

I *M* ima ta dva stiha tako k. i., a *S* sa strane pribiļežen ńihov ispravni oblik.

60. svieta] *A, F:* svita.

61. spjevanja] *Va, B, Z, P:* ‚spieuagnia'; *A:* ‚spiuagna' k. i.: ‚spieuagna'; *Č:* ‚spieuagna'; *F:* spivanja; *m:* pjevańa.

63. kieh] *Va, Č, G, M:* kih. — kieh ti] *I, d:* kieh t'. — ištem] *I:* ‚istem'.

64. nedobitna] *P:* ‚ia dobitna'; O_3: ‚nedobita'. — djela] *F:* dila.

65. glasoviti] *V, N, D, b:* plemeniti; *A:* nedobiti; *M:* ‚glasoviti' k. i.: plemeniti.

66. jur u smrti] *V:* ‚iur smarti'.

67. svemogućom] *Va:* ‚suemokuchiom' k. i.: ‚suemoguchiom'; *F:* sa mogućom.

68. zamnjela] *V, Č, M:* ‚saniemla', *Č, M* k. i.: ‚samniela'; *Va:* ‚samgliela'; *I:* ‚ſamgnjela'; *N, D, S:* ‚ſamnila'.

69. tiem] *V:* ti; *F, G, M, N, S, m, a:* tim. — s mê] *P:* ‚méc'; *b:* sve. — sviet] *V, F, N:* ‚suit'. — sliša] *V, Va, Č, F, S,* O_3: sluša; *M:* ‚sliscia' k. i.: ‚sluscia'.

71. sveđ] *F, Z:* ‚suei'. — viša] *Va:* ‚uechia' k. i.: ‚uiscia'. — djeluj djela] *F:* diluj dila.

72. prjstat] *Va:* ‚pisat' k. i.: pristat. — *F:* a ja pivat pristat neću; *G, d:* ja pjevat ih pristat neću; *b:* a ja prestat pjevat neću.

73. jadna] *V, B, L, Ga, C, P, S, a:* jedna; *ostali rukopisi i izdańa:* jadna. — srcu] *b:* sercu.

74. caru Osmanu] *Va:* ‚Zara Osmana'. — bješe] *A, F:* ‚bisce'.

76. poļačke] *A:* ‚pogliascke'; *Z, P:* ‚pogliaske'.

77. svom] *V, A:* tom; *N. D, b:* svim (tako i *M* k. i.).

78. tega] *A, Č, F, G, Z, M, N, D, m, b, z:* toga. — digla] *Va:* ‚dikla' k. i.: digla.

glaseć carskiem dobitnikom
kra|evića Vladislava.
Ili putnik kopnom jaše,
il' pomorac more brodi,
Vladislav se, klikovaše
slavan carskoj pri nezgodi.
Gozbe časteć družba mila
i pastiri stada pase
streni|e|a turskieh sila
popievahu u sve gla|se.
Jur na krilieh od vjetara
glas po svemu svietu prši,
kô kra|ević silna cara
kopja slomi, sab|e skrši.
U vedrini nad oblacim
s istoka mu do zapada
sunce upisa zlatnim zracim
ime, kojim slava vlada,
kažuć, da on pri Nesteru
Istočnoga razbi Zmaja,

79. carskiem] *C:* ‚turskiem', ali sa strane: ‚zarskiem'; *b:* carskim.

81. ili] *A, Z:* ‚Alli'.

82. il'] *V:* ‚illi'; *A:* ‚iſ'; *Z:* ‚alli'. — pomorac] *A:* ‚pomoran' k. i.: pomorac.

83. Vladislav se] *Va:* ‚Vladislaue'.

85.–88. *D, S, d:*

Ako družba gozbe mila
časti i pastir stada pase,
satrite|a turskieh sila
popievaše u sve glase.

Samo rukopis *S* mjesto: ‚družba gozbe' ima: ‚gozbe družba', a *izdaće d:* ‚popjevaju' mj.: ‚popievaše'.

86. i] *Z:* ‚illi'. — pastiri] *Va, I, P, N, d:* ‚pastieri'; *Z:* pastir; *S:* pastier. — pase] *Volantić tumači:* ‚P a s e per p a s e c h i. Participio sincopato usato frequentemente dai Poeti Illirici, e dallo stesso Gondola alla Stanza 30. (stih 145.) del presente Canto: ‚B i l a v a m s u b r a s c n a h o d e' per h o d e c h i, ed in molti altri luoghi del suo Poema: anzi da noi stessi spesso senza accorgersene adoperato nei discorsi familiari, e. g. S v r a t i s e g r e d e u P e t r a, e vogliamo dire g r e d e c h i, cioè c a m m i n f a c e n d o.

87. streni|e|a] *V:* ‚streniteglie'; *P:* ‚sterniteglia'; *S:* ‚satriteglia'; *b:* steri|e|a. — turskieh] *F, Ga:* turskih; *I:* ‚turskijh'; *b:* carskieh.

88. popievahu] *F:* popivahu; *N, S:* popievaše; O_3 popievajuć; *P, d:* popievaju.

89. jur] nema *V, A.* — krilieh] *Va, F, I:* krilih; *P:* krilim. — vjetara] *F:* vitara.

90. svietu] *A, F:* svitu.

92. kopja] *Ć, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, d, a:* kop|a; *F:* ‚kopglien'. — sab|e] *F:* sablom; *Z:* ‚sabglije'.

93. oblacim] *S:* oblaci.

95. zlatnim] *Ć, G, B, L, M, N, D, S,* O_3, *d:* zlatniem. — zracim] *F:* tracim; *P:* zdracim.

96. kojim] *F, G, Z, S:* kojiem; *d:* kiem. — slava] *Va, Z:* slavno.

97. kažuć] *Va, P, b:* kazuć; *A:* ‚kaſciu' k. i.

leteć za ńim u potjeru
sivi Orô do Dunaja.
Čim s ovega diete oholo
pečali se, grize i mori,
misleć, da sviet vas okolo
tuđom hvalom ńega kori,
kliče: „Ja ti, ah, nikako,
„kraļeviću, ne zavidim:
„suđeno je bilo tako,
„dobitnika da te vidim.
„Ni me mańe sreća muči
„tebi dobra, meni huda:
„er komu se što odluči,
„vik ne ubjegne tega suda.
„Nu sve rane srca moga
„i muke su i žalosti
„s neposluha viteškoga
„i s bojničke nevjernosti.
„Ah, neumrli vitezovi,
„glasoviti Turci stari,
„s kiem dobiše vas sviet ovi
„moji djedi, vaši cari;

100. sivi] *b:* živi. — orô] *F:* ora. — do] *D, b:* od. — *A:* ‚sui ordo od (k. i.: ‚do') dunaia'.

101.—104. Ta je strofa u *A* sa strane drugom rukom pripisana; *N, D, S* počińu je riječma: ‚Cieća česa' i stavļaju između stihova 76. i 77.: isti oblik i mjesto ima ona u *izdańu b.*

101. čim] *V, A, z:* čiem. — s ovega] *V:* ‚s' nogha'; *A, Č, F, P, Z, M, m, z:* s ovoga. — diete] *F:* dite.

102. pečali se] *Z:* ‚pecalise'.

104. ńega] *Va:* ‚gnieka' k. i.: ‚gniega'. — kori] *Va, A:* ‚gori'.

107. suđeno] *G, B, L, S, m:* sudjeno.

108. dobitnika] *A, N, D, m, z:* dobitnikom; *M:* ‚dobitnika' k. i.: ‚dobitnikom'.

109. ni] *z:* nit. — maňe] *m, z:* veće.

110. tebi — meni] *b:* tebe — mene.

111. er] *V, F, M, N, D, m:* jer. — komu] *Č, B, L, I, Ga, M, N, D, S:* tkomu.

112. vik] *M, O_3, b, z, a:* viek. — tega] *V, A, F, G, C, Z, N, D, m, b, z:* toga; *Č, M:* ‚togai', *M* k. i.

113. nu] *Va:* ‚No' k. i.: ‚Nu'.

114. muke] *A:* ‚muhe'.

115. viteškoga] *Z:* ‚Vieteckoga'.

116. bojničke] *Va, C, O_3:* bojnikâ; *A:* ‚bioniſtke'; *Z:* ‚Boiniscke'; *P:* ‚uoinische'. — nevjernosti] *F, D:* nevirnosti; *m:* nevriednosti.

119. kiem] *V, Va, A, F, I, P, N, D, m:* kim. — sviet] *C, a:* svit.

120. vaši] *F:* ‚uarni'. — cari] *Va:* ‚scari' k. i.: ‚zari'; *I:* stari.

„gdje načini vaši bojni
„i djela su slavna ona,
„u kieh izgled jes dostojni
„viteškijeh od zakona?
„Vi u trudu dni vodeći,
„snažna srca, smione obraze
„kazahote podnoseći
„ljetna sunca, zimne mraze.
„U pogubah krepci uzrokom
„od posluha vjere čiste,
„tiekom poļa, gore skokom,
„rieke plovom prihodiste,
„misleć, da je svake zledi
„trpjet boļe, pače umriti,
„neg careve zapoviedi
„s neposluha pristupiti.
„Sve požude, sve pohlepe
„viđahu se vaše mile
„jahat bojne końe liepe
„i iz luka tratit strile.
„Pače svaki u odluci
„za raskoše svoje obra

121. gdje] *Č, G, M, N, D, m:* gdi; *L:* gdi 'e. — načini] *F, L:* način. — bojni] *N:* ‚stari' k. i.

122. djela] *A, F:* dila.

123. kieh] *V, A, F, N, D:* kih.

124. viteškijeh] *Va:* ‚uiteschieh'; *F:* viteških; *P:* ‚uiteskieh'.

126. snažno] *I:* ‚snascna' (snažna). — smione] *F:* smion.

127. kazahote] *P:* kasali ste.

128. ljetna] *Č, M, d:* ljetńa; *Va, A, I:* ļetna; *F:* litńa. — zimne] *V, Va, F, G, B, L, I, Ga, Z, N, D, S:* zimńe; *tako i M*, ali k. i.: zimne; *P:* zimļe.

129. krepci] *Va:* ‚kupzi'; *C:* ‚k ubzi'.

130. vjere] *F:* vire.

131. tiekom] *F:* tekom.

132. rieke] *F:* rike. — prihodiste] *Va:* ‚prigodiste' k. i.: ‚prihodiste'; *A, B, L, Ga, N, D, d, a:* prohodiste; tako i *M* k. i.

133. zledi] *b:* ‚sliedi' s bil.; ‚sliedenje'; *a:* sliedi.

134. trpjet] *V:* ‚tarpieti'; *F:* trpit; *b:* trpeć. — boļe, pače] *D:* pače boļe. — pače] *Va:* paček. — umriti] *A, Č, M, D:* umrieti; *I, P:* ‚umrjeti', k. i.: ‚umrjiti'; *b:* umreti.

135. careve] *B, L.* ‚s' zăreve'; *d:* carove. — zapoviedi] *F, S:* zapovidi.

138. viđahu] *P, Z, S, O_3:* ‚vidiahu'; *M:* ‚vighiahu' k. i.: ‚vidiahu', a sa strane ‚cignahu'; *C, m:* čińahu; *D, d:* vidjehu.

139. jahat] *V:* ‚iahati'. — bojne końe] *Va:* końe bojne. — liepe] tako i *I*, ali k. i.: ‚lijpe'. *F:* lipe.

140. i] *N:* a. — luka] *A:* ‚luga' k. i.: ‚luka'. — tratit] *B, L, Ga:* stratit. — strile] *A, Č, B, L, P, M, b:* striele, ali *P* k. i.: ‚strille'.

141. pače] *C, D, m, a:* paček.

„sabļu o pasu, kopje u ruci,
„luk o plećieh, końa dobra.
„Bila vam su brašna hode
„bez razluke svaka žita,
„a poskupo hladne vode
„pića ugodna, plemenita.
„Końu i vami strehe općene
„stahu noćnieh sred pokoja
„kućarice opletene
„od hrastovieh tancieh hvoja.
„I vojvode i viteza,
„i na kopnu i sred mora,
„i posteļa i trpeza
„bješe koža zvierî od gorá.
„Pače u sjever posred zime,
„jezdeć mrazno Podunavje.
„steraše vam mnokrat svime
„snieg posteļu, stieńe uzglavje.
„Odjeća vas resi laka
„svita sama i priprosta,

143. sabļu] *A:* ‚sabiu'. — kopje] *G, B, L, Ga, P, M, N, d:* kopļe.

144. plećieh] *V, F:* plećih; *Va, G, Z, N, S, O_3, d, a:* plećah; *P:* plećim.

145. bila] *Ga, P, b:* bili. — brašna] *Va:* ‚brascnia'; *Ga:* ‚brascne'; *P:* ‚brasna'. — hode] *A:* ‚hode' k. i.: u putu; *N, D, S, d, b, z:* u putu.

146. bez] *A, P:* brez. — žita] *Va:* ‚sctita'; *b:* sita.

147. poskupo] *Va, I:* poskupno; *G, O_3:* kladenac. — *A* k. stih ispravļen ovako: a kladenca bistra u kutu; takav mu je oblik i u *izdańu z; N, D, S, d, b:* a studenca bistra u skutu.

148. ugodna] *N, D, d, z:* od vode.

149. końu] *Z:* końa. — strehe] *I:* sreće; *D:* sriće; *F:* strihe.

150. stahu] *A:* ‚strahu' k. i. stahu; *b:* ‚strahu' s biļ.: straža. — noćnieh] *A:* ‚noſieh'; *F:* noćnih. — sred] *V:* ‚ser' (tako po Črnčiću, a po Karliću: ter); *F:* srid; *z:* sried (tako i st. 154. i uopće svagdje).

152. tancieh] *Č, M, d, b:* tankieh; *F:* tanciḥ. — hvoja] *N, D:* ‚hfoja'.

153. i vojvode] *V, Va, G, Z, S:* vo'evode; *A:* ‚Voieuode'; *B, L:* u vojvode. — i viteza] *B, L:* i u viteza.

154. kopnu] *N:* końu; *b:* poļu.

155. posteļa] *D:* postelje.

156. zvieri] *A:* ‚suiri' k. i.: ‚suieri'.

157. pače] *Va:* paček. — sjever] *F, Z:* siver; *Va:* ‚suier'. — zime] *Va:* ‚sine'.

158. jezdeć] *F:* gizdeć. — mrazno] *V, A:* ‚mraſom'; *Va:* ‚mrasan'. — Podunavje] *V:* ‚podunaie'.

159. steraše] *d:* ‚Steraſe'. — vam] *B, L, P:* im; *b:* ńima.

160. snieg] *Va:* ‚sniek'. — stieńe] *Va:* ‚stiemie'; *G, O_3:* stiene; *I:* ‚snjegh' k. i.: ‚stjegnje'; *F:* stińe.

161. odjeća] *F:* odića. — laka] *G, C:* paka.

162. svita] tako i *b*, ali s biļ.: svila.

„a za oklopje u junaka
„srce i prsi bjehu dosta.
„Grđahote vi sva blaga
„i sva plemstva razmi ono,
„kô dobije sablja i snaga
„vojujući sveđ smiono.
„Suđahote, da nevolje
„najveće su stat bez rati
„i da je umriet vele bolje,
„neg isprazno dni trajati.
„Veljahote, da kudjеle
„žene predu doma u tmini,
„a junaci nepri'atelja
„da zatječu na ravnini.
„Držahote za čâs svoju
„i najveću diku i slavu
„za vašega cara u boju
„izgubiti rusu glavu.
„Vapi'ahote: ‚Smrti prieka,
‚ne stavljamo pamet na te:
‚da se carstvo prostre, a neka
‚životi se naši skrate!'
„Ah, blažena i čestita
„koli doba vaša scienim!

163. a] *Va:* i.
164. bjehu] *F:* bihu.
165. grđahote] *S, O_3:* ‚gardiahote'. — sva] *Va:* ‚sa'.
167. kô] tako *V, A, F, Z, N*; *ostali rukopisi* i *izdaña:* što.
168. sveđ] *A:* ‚suieg'; *b:* sve.
169. suđahote] *V, A, C:* ‚sciughiahote', *A* k. i.: ‚sughiahote': *D:* ‚suighiahote'; *P, S, O_3, d, m:* sudjahote.
170. bez] *P:* brez.
171. i] *G:* a. — umriet] *F:* umrit.
172. isprazno] *G:* ‚ispraſno'; *I, S, m, z, a:* izprazno; *d:* ‚iſpranſo'; *b:* isprašno s bilj.: proseći.
173. veljahote] *A:* ‚Veglaste' — kudjеle] *Z:* kudele.
175. nepri'atelje] *D:* ‚nepriatelje'
176. zatječu] *F, Z, b:* zatiču.
177. držahote] *P:* ‚Darsgialliste'. — čâs] *F, Z, b:* čast.
178. i] *b:* a.
181. vapi'ahote] *P:* ‚Vapilisto'. — smrti] *A:* ‚Samrti' k. i.: ‚Smarti'. — prieka] tako *V, A, C, Z, M, N, S, d, m, z, a*; *b:* preka; *ostali rukopisi:* prika.
182. ne] A_1^1: na. — stavljamo] ‚ustaugliamo'; *S, m:* stavjamo.
183. prostre] *Va:* ‚prostrie'.— a] nema *Va*.
186. scienim] *A, C, F, G, I, Z, M, S, d, a:* cienim.

„Lasno dobit krunu od svita
„bi s vitezim tač hrabrenim.
„Jaoh, a sada sve je inako:
„i vojvode i vojnici,
„sve je otišlo naopako,
„nevjerni su svikolici!
„Na boj ide svak pod silu;
„grije ga ljeto, zima mu udi;
„a oblače zlato i svilu,
„ļuska obličja, ženske ćudi;
„ter pod zlatom dočim sjaju
„u napravah bez procjene,
„nepri'ateļe pozivaju
„ne na bjeńa, neg na pliene.
„Hodeć zemļu, brodeć vodu,
„da u lasti plovu, hrane
„spried jedeke u povodu,
„naprćene zad seksana.
„Svioni su ńih šatori,
„stoli zlatni, na kieh sjede,

187. svita] *A:* ‚suitla', k. i.: ‚suieta'; *V, Va, I, P, N, S:* svieta.

188. bi] *Va:* ‚ui'. — s vitezim] *S, O_3:* vitezim. — tač] *F:* pri; *b:* tac; *z:* tak.

189.—192. nema *C.*

189. jaoh] *V, G, Z, d, b:* joh. — a] *Va:* ah. — sada] *N, b:* sad. — sve 'e] *M, N, b:* je sve. — inako] *z:* jednako.

190. i vojvode] *V, Va, A, S:* vojevode; *G, B, L, Ga:* i vo'evode.

191. otišlo] *B, L:* ostalo; *P:* otislo.

192. nevjerni] *F:* nevirni. — svikolici] *Z:* ‚suiekolizi'; *F:* svi kolitci.

193. pod] *A:* po.

194. ljeto] *Va, A:* ‚glietto'; *F:* lito; — mu] *D:* ‚m'.

195. oblače] *V, A, F:* oblaču.

196. ļuska] *V, F, G, B, a:* ļucka; *Ć, I, Z, M, d, m, b:* ļudska; *L, P, N, S:* ļudcka; *Ga:* ‚gliuza'. — ženske ćudi] *Va:* ‚scensche giudi'.

197. dočim] *Va, B, L, I, Ga, Z, P, S, O_3, z:* dočiem.

198. bez] *A, F, P:* brez. — procjene] *F:* procine.

199./200. nema *A:* druga ih je ruka pripisala sa strane.

200. bjeńa] *Ć, M:* ‚biegne', *M* k. i.: ‚biegna'; *Va, L, I, Ga, P, d, b:* boje; *G, B, Z:* boja. — ne] *Va:* ‚negh' k. i.: ne. — pliene] *F:* pline.

202. lasti] *Va, A, M, N, D:* slasti; *b:* vlasti. — plovu, hrane] *b:* plod, ushrane.

203. spried] *F, S:* sprid; *b:* spred. — u povodu] *N, D, S, d:* oni vodu.

204. naprćene] *z:* ‚napàrtjene'. — zad] *D, b:* sad. — seksane] *Va, Ć, F, B, L, G, Z, M, d, m, z, a:* sehsane; *I:* ‚lehsâne'; *b:* sejsane.

205. svioni] *b:* svileni.

206. kieh] *F, B, L, I, Ga, P, N, S:* kih; *a:* kijeh. — sjede] *F:* side.

„ptica u moru, riba u gori
„jestojske ih sliedom sliede.
„Na trpezah vrhu sagâ
„duge i obilne gozbe čine,
„pijuć dokli svies i snaga
„od vina im sviem pogine.
„Pernice im raskošne su,
„gdi u bludieh svu noć tonu,
„u mirisu i uresu,
„proć naravi i zakonu.
„Od momaka i od dvoranâ
„svaki ograđen uokolo
„jaše u zlatu końa vrana,
„glavu diže, gleda oholo,
„ter se gizda, ter se diči
„tašţom slavom od junaka:
„u vidjenju i u riči,
„a u stvoru ništa paka.

207. *V, A, F, G, I, P, Z, S, b:* riba u moru, ptica u gori; *Va:* riba u moru, ptice u gori.

208. jestojske] *O:* ‚iestoske'; *L:* ‚iſtoiſke'. — sliedom sliede] *V, F:* slidom slide.

207./208. *N, D, d; M, R* kasniji ispravak:

nije zlatom, što ne gori,
ništa srmske bez obzide (*D*: obsjede).

Zatim isti rukopisi pa *izdaña d, m* imaju još ovu strofu:

Morsko stado, lov od gorâ,
povjetarce sve što uzdrži,
na krajima tihieh gora
za jestojsku ńim sadruži.

Tu strofu ima i *S*, samo se u ńemu treći stih svršava riječju: ‚morá' mj.: gora, u *N* pak izričajem: ‚s' góra'. Još imaju u tom stihu *N, D, d:* tihiem mj.: tihieh.

209. trpezah] *A:* ‚tarpeſam' k. i.: ‚tarpeſah'. — vrhu] *A, C:* ‚suarhu'.

210. duge] *Va:* ‚draghe'. — duge i obilne] *A:* duge, obilne; *Č, M, N, D, d:* tač obilne; *b:* kad obilne.

211. pijuć] *Z:* ‚piu'; *b:* piju. — dokli] *A:* ‚dochle'; *V, G, B, L, P, Z, N, S, d, b, z:* dokle; *M:* ‚dokli' k. i.: ‚dokle'. — svies] *F, b:* sviest.

212. sviem] *F, B, I, Ga:* svim; *N:* sve. — pogine] *D:* sagine.

213. raskošne] tako *I, S, m, z, a; G:* razkošne; *P:* raskosne.

214. gdi] *A:* ‚ghi'; *Z, z:* gdje; *P:* ‚die'; *d:* dje. — bludieh] *F, Ga:* bludih; *N, D, S, d, z:* bludu; *M:* ‚bludieh' k. i. bludu. — svu] *P:* ‚sfú'.

215. u mirisu] *Va:* i u mirisu. — i uresu] *Va, G, B, L, I, Ga, P, S:* i u uresu; *Z:* ‚i ù urescu'; *N:* ‚u ureſu'.

217. i od dvoranâ] *A:* ‚i oduorana'; *Z, N, S, d:* i dvoranâ (tako *M* k. i.).

218. svaki] *F, Z, N, D, b:* svaki 'e. — ograđen] *D, S, m:* ogradjen.

219. zlatu] tako i *M*, k. i.: slavi; *N, D:* slavi.

220. gleda] *D:* ‚jasce'.

219./220. nema *A:* druga ih je ruka pribilježila sa strane.

223. vidjenju] tako *O, V, A, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S; Va:* ‚uidiniu'; *Č, M, z, a:* vas u vidu; *b, m:* vidjeńu; *M* k. i.: viđeńu. — riči] *O, V, A, Č, a:* rieči.

„Ah, kolikrat pun nemira
„vidjeh jednog od krstjana,
„gdi ih na jata goni i tira,
„kako ovce sa svieh strana;
„viknuh, skočih sam na koňu
„bojnik ujedno i vojvoda,
„pri sramotnom bezakoňu
„ne pazeć se od nezgodâ.
„Pače ne ostah, za osvetit
„tej prikore sasma grube,
„vraćat ovieh, oniem prietit,
„ne mareći na pogube.
‚Ah, zločesti i neznani
‚od šta ste se', rieh, ‚pripali?
‚Jeda i vi kô krstjani,
‚po dvie ruke nieste imali?
‚Jeda i oni niesu ljudi?
Jeda i u vas srca nije?

226. vidjeh] *V, Va, A, L, N, D, m, z, a:* videć (tako *M* k. i.); *F:* vidih. — jednog] *V, Va, Ć, F, B, L, I, Ga, m:* jednoga; *N, D, d:* koga (tako *M* k. i.); *z:* jedan; *ostali rukopisi* i *izdańa:* jednog. — krstjana] *L:* ‚karstina'.

227. gdi] *Va:* di; *S:* dje; *b:* gdje. — gdi ih] *d:* ‚Ghdih'. — ih] nema *F.* — tira] *A, D, b:* tjera. — *N, D, R:* gdi na jata ih goni i tira (tako *M* k. i.).

228. svieh] *Ć, F, P, Z:* svih; *b:* svi.

229. viknuh, skočih] *A:* ‚Viknut, skočit' k. i.: viknuh, skočih. — koňu] tako *O, Ć, M,* ali *M* k. i.: koňa, a tako ostali rukopisi i sva *izdańa.*

230. vojnik] *P:* ‚Voinih'; *b:* vojnieh. — vojvoda] *V, Va, G, Z:* ‚uoieuoda'.

231. pri] *G, P:* prid. — sramotnom bezakoňu] tako *O, Ć, M, D:* ostali rukopisi i sva *izdańa:* bezakoňa, *I:* ‚od neſgodâ', ali i.: ‚beſſakognja'; *P:* ‚bres sakognia', a mjesto: sramotnom *A:* sramotu; *z:* sramoti; ostali rukopisi i *izdańa:* sramotom.

232. pazeć se] *V, N, D, d:* pazeći.

233. pače] *Va, Ć, M:* paček. — ne ostah] *Ć:* ostah (tako isprva *M,* ali k. odozgo: ‚ne'). — osvetit] *V, F:* osvetiti; *N:* osfetit.

234. tej] *F:* tri; *G, d, b:* te. — prikore] *N:* priekore, *b:* prekore. — grube] *Va:* ‚gliute', k. i.: grube.

235. vraćat] *Z:* ‚uurachiah'; *z:* vratjat. — ovieh, oniem] *V, Va, F, B, L, G, S;* ovih; onim; *N, D, d:* onieh, oviem; *b:* jedne, druziem. — prietit] *V:* prietiti; *F:* prititi; *b:* pretit.

236. na] *G, m, z, a:* za; *b:* a.

238. šta ste se] *Va:* ‚sctatese'; *P:* ‚sctatésté'. — rieh] *F:* rih; *b:* reć. — pripali] *b, z:* prepali.

239. kô krstjani] *F:* kao krstjani; *Va, B, L, I, Ga, P, N, d, m, z, a:* kô i krstjani; *Z:* ‚kò i karsctiani'; *b:* kô kršćani.

240. dvie] *F:* dvi.

241. i oni] *Z, b:* i vi; *d:* oni. — niesu] *A, F:* nisu; *Z, b:* nieste.

242. i u vas] *Ga:* ‚i uas'. — srca] *Z, S, b:* srce.

‚Što vas straši? Što vas trudi?
‚Tursko staro smjenstvo gdi je?
‚Bolje vam je smrt stignuti
‚i u boju s kopjem pasti,
‚negli tako poginuti
‚bez zamjene i bez časti.‘
„Nu zaman se snaga izmuči,
„jezik vika, ruka udara,
„jer od ovieh strah se stuči
„s neposluhom jańičarâ.
„Spahoļani, kî sred rati
„rvahu se još smioni,
„kô ovi počeše ustupati,
„uzmakoše prešno i oni.
„Ovo uzroči, mê bojnike
„leški mači da posieku,
„i od krvi druge rike
„kraj Nestera da proteku;
„pače, da taj rieka svudi
„napuni se i zajazi
„telesima mrtvieh ļudi,
„kieh poļačka vlas porazi.

244. smjenstvo] *S:* smionstvo. — gdi je] *P:* ‚die‘.
245. stignuti] *V:* ‚stiknuti‘; *A:* ‚stighuti‘.
246. boju] *Va:* ‚boiom‘, i.: ‚boiu‘. — kopjem] *P:* kopļem.
247. poginuti] *Va:* ‚pokinuti‘.
248. bez] *P:* brez. — zamjene] *F:* zamine; *b:* tumači: glas, slava.
249. izmuči] *B, L, I, Ga, P, m, z, a:* muči.
251. jer] *Č, B, L, G, M, b, a:* er. — ovieh] *V, F, B, L, Ga, D:* ovih. — strah] *P:* ‚srach‘. — stuči] *z:* sluči.
252. s neposluhom] *S, b:* s neposluha. — jańičara] *Va:* ‚iaggicara‘ k. i.: ‚iagnicara‘; *b:* janičara.
253. spahoļani] *V, A, C:* ‚spaogliani‘. — sred] *F:* srid; *z:* sried.
254. smioni] *F:* svi oni.
255. kô ovi] *V:* ‚ko onij‘; *A:* ‚kogni‘; *C:* kom; *S:* ‚k' ovi‘.
256. uzmakoše] *G:* ‚vſmaknosce‘. — prešno] *F:* prišno; *b:* ‚presno‘ s bil: ‚odma‘.
258. leški] *F:* latki; *M:* ‚leski‘ k. i.: ‚lescchi‘. — posieku] *F:* posiku.
259. rike] *O, Č, P, M, D, d, b:* rieke; *Va:* i rike. — i] *I:* a.
260. proteku] *G, b:* poteku.
261. pače] *Č, M:* paček. — taj] *Va, A, G, I, N, S, d, z, a:* ta; *F:* tva. — rieka] *F:* rika. — svudi] *A, F:* sudi; *P:* ‚sfuddi‘.
263. telesima] *z:* tjelesima. — mrtvieh] *A:* ‚mirtuieh‘; *F;* mrtvih.
264. kieh] *F, d:* kih. — poļačka] *A, Č, L:* ‚pogliascka‘; *M:* ‚pogliasckla‘; *P:* ‚Pogliaka‘.

„Ali hoću, unaprieda
„da mâ ruka svietom vrti,
„i ona sama zapovieda
„vrh života i vrh smrti.
„Čim mi cari štete svake
„i našega smo uzrok vaja,
„kî častimo ne junake,
„neg hotime od saraja;
„i hoćemo, tko odprije
„služeć bludno dni provodi,
„s nepri'ateļim da boj bije
„i da vlada i gospodi.
„Mi, za uzmnožit veće zlata,
„ne gledamo ni'edna ina,
„ter junačka što bi plata,
„sad je carska trgovina;
„ali trg se carski tjera
„i od trgovac namjesnikâ:
„zgone u vojsku skup pastierâ,
„a plaćaju se od bojnikâ.

265./267. naprieda-zapovieda] *F:* naprida-zapovida.

266. svietom] *A, F:* svitom. — vrti] *Va:* ‚urati'; *A:* ‚uirti'.

269. čim] *V, A:* ‚cni'; *V* k. i.: ‚cin', *A* k. i.: ‚cim'; *Č, M:* ‚ciui, *M* k. i.: ‚cim'; *F:* čin.

270. našega] *A:* ‚naſceka'; *P:* nasgegha' k. i.: ‚suogha'; *N, D, S:* svoga; *M* (k. i.), *z:* svega; *b:* našeg. — smo] nema *d.*

272. hotime] *A:* ‚hotimo' k. i.: hotime. — saraja] *Va, N, D, S:* seraja.

273. tko] *A, G, D, d:* ko; *Va:* tako; *F:* kako; *G:* ‚ù tko'.

274. služeć] *A:* ‚sluſceh'. — provodi] *V:* ‚priuodi'; *A:* ‚prouodit'.

275. nepri'ateļim] *B, L, S:* nepri'ateļem; *b:* neprijateļi.

277. uzmnožit] *Ga:* ‚usmnoscit'; *M:* ‚uſmoscit'. — zlata] *Va:* ‚suita'; *A:* ‚slaua' k. i.: zlata,

278. ni'edna] *Z:* nedna; *D:* ‚njedna'.

279. junačka] *V:* ‚iunacha'; *Va, F, B, L:* ‚iunaka'; *A, G:* ‚iunaſcka'; *P:* ‚iunaska'.

280. sad je] *A:* ‚saide'. — carska] *b:* turska. — trgovina] *Z:* ‚tergouina'.

281. trg se] *Va:* ‚turske'; *L:* ‚targhese; *P:* ‚traghse'. — tjera] *F, B, L, I, Ga, P, Z, b, z:* tira, *b* s bi|.: kvari.

282. trgovac] *Va:* ‚targouza'. — namjesnikâ] *F:* namisnikâ.

283. zgone] *F:* i gone; *z:* gone. — skup] *A:* kup. — pastiera] *O, Va, F, B, L, I, Ga, P, Z, b:* pastira.

284. plaćaju se] tako *O, Va, Č, F, G, C, M, S, d, m; A:* ‚plachaiuch'; *B, L, I, Ga, Z, z, a:* plaća im je; *P:* ‚platimie' k. i.: ‚plataimie'; *b:* plaća je. — bojnikâ] *P:* vojnikâ.

281.—284. *N, D, S, d:*

Od čobanâ i pastirâ,
trgovačkieh namjesnika,
ali trg se carski tira
skupnom platom od bojnikâ.

„Tim pastiri iza stada
„vojevodam pod ovacim
„kako hoćeš da ikada
„udriti se smi'u s junacim?
„Ne, ne, istočni bojni puci,
„začeo sam djela veća,
„a u ovoj sablja u ruci
„svieta je udes, vaša sreća!
„Car Lesandro primogući,
„u bremena starieh ljeta
„mlad kô i ja vojujući
„dobi carstvo svega svieta.
„A i Suliman car hrabreni,
„pradjed slavni moga djeda,
„sablju opasa vrsnik meni
„i vojskami zapovieda.
„Dva cara ova još odavna
„za izgled stavih željam mojim:

285.—332. nema *Va*, jer je nestao iz ńega list 7.

285. tim] *b:* s tiem; *z:* tiem. — pastieri] *Č, F, B, L, I, P, M, N, d, b, z:* pastiri. — iza] *V:* ‚iſa'.

286. vojevodam] *G:* ‚uoeuodam'; *M:* ‚voievodam' k. i.: vojvodami, a tako *N, D, b.* — ovacim] *A, b:* ovacima. — *b:* pod vojvodam ovacima.

287. ikada] *Ga:* ikuda.

288. udriti] *N, D, S, d:* udarit; tako *M* k. i. — junacim] *A, b:* junacima. — se] nema *b.*

289. bojni] *b:* vojni.

290. djela] *F:* dila.

291. *F:* a u ovoj sabli i ruci; *G:* a u ovoj sabli u ruci; *B, L, I, Ga, P, Z:* a u ovoj sabla ruci; *M* kao *O, V, Va, A, Č, G,* ali k. i.: i ovoj sabli i ovoj ruci: tako *D, d; N, S, m, z, a:* u ovoj sabli. u ovoj ruci.

292. svieta je] *A:* ‚suietie'; *M:* ‚svie-chitaje' k. i.: ‚svietaje'; *N:* ‚suietae'; *F:* svita je.

293. Lesandro] *B, L, I, Ga, D, S, Volantić:* Lehsandro. — primogući] *z:* premogući.

294. bremena] tako *O, C, M; V, Va, A, G, B, L, I, Ga, D, S, d, m, a:* vremena; *F:* vrimena; *Z, z:* vriemena. — starieh] *F, B, P, S:* starih. — ljeta] *A, F, P:* lita.

295. kô] *G, B, L, I, Ga:* kako.

296. svieta] *F:* svita.

297. a i] *b:* a.

298. pradjed — djeda] *F:* pradid — dida.

299. sablju] *P:* ‚sabliu'. — opasa] *b:* ‚o pasu' s bil.: o pojasu. — vrsnik] *A:* ‚uarſnik'.

300. vojskami] *A:* ‚uoſkami'; *P, b:* vojskama. — zapovieda] *A, F:* zapovida.

303. mojim] *Č, M:* ‚moiem' k. i.: mojim.

„ńih ću sliedit djela slavna,
„dokli vas saj sviet osvojim!
„Hrabrene su ove sprave; —
„ja znam, što ću, i što je triebi!“
Prista i, pun žeļe od slave,
stvari uzmnožne zače u sebi.
Carska blaga nebrojena
u Istok odniet misô obraća,
i pisma, u kieh šte se imena
od svieh vitez, kieh on plaća;
a to, da tuj, ne pazeći
sipat pjenez odsvudiere,
kî uzmože skup najveći
od junakâ izabere;
k jańičarom ter saviše
vele veći broj iznova
po izboru još ispiše
od istočnieh vitezova;
a i čete spahoļana
dvakrat veće s tiem učini
s nova skupa izabrana,
s kîm ih združi i sjedini;

303. sliedit] *O, F, S:* slidit; *V:* ‚sledit‘. — djela] *F:* dila.

304. dokli] *F, G, B, L, Ga, P:* dokle. — vas saj] *A:* ‚uaſia‘ (vas ja); *F:* vas; *b:* vas taj. — sviet] *F:* svit.

305. hrabrene] *A:* ‚Harabrene‘. — ove] *V:* one; *Č, G, M:* ovo, *M* k. i.: moje; *N, d:* moje.

306. triebi] *b:* trebi.

307. prista] *z:* presta. — od slave] *Z, N:* i slave.

309. nebrojena] *F:* neizbrojena.

310. odniet] *F:* odnit; *b:* odnet. — misô] *Č, Z, M:* misao; *D:* misal. — obraća] *z:* obratja.

311. kieh] *F, P:* kih. — šte se] *A:* ‚sctece‘ *Č:* šte s‘; *b:* štje se; *z:* štiu se.

312. svieh] *F, B, I, P:* svih. — kieh] *F:* ki; *B, L, I, P:* kih. — plaća] *z:* platja.

313. to] *b:* toj. — tu] *P:* tuj.

314. sipat] *Z:* ‚sijepat‘. — pjenez] *A, F, G, C, N, P, d, b, a:* pinez; tako *M* k. i. — odsvudiere] *A:* ‚od sudieri‘ k. i.: ‚od sudiere‘; *F, G, B, L, Ga, Z, D:* od svudire; *P:* od sfudire.

315. uzmože] *M, b:* uzmnože. ali *M* k. i.

316. izabere] *F, G:* izabire.

317. k] *A:* ‚ka‘; *P:* ‚S‘. — jańičarom] *Z, b:* janičarom. — saviše] *b:* zaviše.

318. vele] *Z:* ‚uelij‘.

319. ispiše] *I:* upiše.

320. istočnieh] *F:* istočnih.

321. spahoļana] *V:* ‚spaoghlani‘; *A:* ‚spaogliana‘.

322. s tiem] *A:* ‚s‘ kem‘; *F, G, N:* s tim.

323. s kîm ih] *Z:* ‚skimajih‘ k. i.: ‚skimgijh‘; *D:* ‚skimjih‘; *m, z:* s kiem ih.

neka se uzdom tom ukrote
i poslušni unaprieda,
ne štedeći svê živote,
lete, gdi car zapovieda.

Jošte odluči u svôj voļi,
pod zakletvu paček reče:
tko se ukaže junak boļi,
da čās boļu prid ńim steče,

na vladańa carska svoja
hteći, samo da se uzvise,
kî dobiju čās sred boja
s nepri'ateļim rvući se;

ter ne pjenez, blud i žene,
negli sama krepos gola
put od milosti i od sciene
u carskoga bude stola.

Blagodarstvom ovacieme
svemoguć se izit nada

325. se] nema *F*; *S:* ‚s'. — tom] *S:* ‚tomse'.

326. poslušni] *P:* ‚posluſni'; *b:* poslužni. — naprieda] *F:* naprida.

327. svê] *B, L, I, P, D, d, b:* svoje; *M:* ‚sve' k. i.: svoje.

328. lete] *b:* sebe. — gdi] *V, A, P, d:* ‚die'; *G, B, L, I, Ga, Z, S, b, z:* gdje; *Z* k. i.: ‚gdi'. — zapovieda] *F:* zapovida.

329. jošte] *b:* još.

330. paček] *V, A, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, D, S, d, b, z:* paće.

331. tko] *V, A, Ć, G, L, Z, M, D, d:* ko.

332. čās] *F, Z, b:* čast. — boļu] tako *O, Ć, M*; *F:* veću; *b:* ‚visav' s bil.: stepen, san, Rang, rango; *ostali rukopisi* i *izdańa:* višu.

333. vladańa] tako *ostali rukopisi*; *I, S:* vladanja.

334. hteći] *Ć, M:* ‚ktechi'; *b:* oće. — uzvise] *A:* ‚uſuiſce',

335. kî] *Va:* ‚koi'. — dobiju] *Va:* ‚dobra'. — čâs] *F, Z, b:* čast. — sred] *F:* srid; *D, d:* od: *S:* posred.

336. nepri'ateļim] *I:* ‚neprijategļèm'. — rvući se] *I:* rveći se; tako *M* k. i.

337. ne] *Va, Ć:* ni; *F:* na. — pjenez] *A, Ć, F, G, I, P, Z, N, d, b, a:* pinez; *M:* ‚pieneſ' k. i.: ‚pineſ'. — i] *Ć:* ni. — žene] *V:* ‚siene'.

338. sama] *Ć, F, M, S, m, b, z:* samo. — krepos] *Va, F, B, L, Ga, P, Z:* kripos; *b, z:* kriepos; *I:* krepos, k. i.: kripos.

339. sciene] *A, G, P, N, D, S, d, b:* ciene. — *Ć:* od milosti put i od sciene; *M, m, z:* od milosti put i sciene; *N, D, S, d, b* nemaju riječi ‚put'.

340. u] tako i *O*, k. i.: ‚od'; *Ć, M, m, z:* do; *G:* od.

341. blagodarstvom] *V:* ‚Blago darzom'; *A:* ‚Blagod arzom' k. i.: blagodarstvom. — ovacieme] tako *O, V, A, Ć, G, M*; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ovacime.

342. svemoguć se] *P:* ‚suemoghucse'. — izit] *V:* ‚isti'; *A:* ‚iſti'.

i u kratko prostriet vrieme
s istoka se do zapada.
Ovu odluku stanovitu,
pod zakletvu i pod vjeru,
najpri'e učini on očitu
glavi od pašâ Dilaveru,
s deset tisuć kî bojarâ —
u istočnoj skupi ih strani, —
lansku jesen mlada cara
od poļačke sile obrani;
tim car pašu velikoga
Husaina smaknu onada,
a uzvisi slavno ovoga,
da u svê mjesto carstvom vlada.
‚Nu što ńemu ne zataja,
još i hoģi svomu objavi
i hadumu od saraja,
bielieh vila crnoj glavi.
Pak svakomu da se uzmuči
misô ovoga dogovora,
za koristan svjet odluči
bogoļubstvom skrit ju zdvora.

343. vrieme] tako *O, V, Ć, L, Ga, P, M, a; A, G:* brieme; *N:* brime; *b:* vreme; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vrime.

346. zakletvu] *A:* ‚ſackletuu'. — vjeru] *F:* viru.

347. najpri'e] *F:* najpri; *b:* najpre.

348. pašâ] *G:* ‚pasci'.

349. kî] *Va:* ‚koi'; *A:* ‚bij' k. i.: ‚kij'.

350. u istočnoj] *C, N:* kê u istočnoj; *Va:* u istočnih. — skupi ih] tako *V, A; O:* ‚skupnik', *Va, Z:* skupnih; *Ć, G, B, L, I, Ga, P, M, m, z, a:* skupnieh: *F:* skupik; *D, d:* kupeć; *b:* skupi.

351. lansku] *Va, G, B, L, Ga, M, z, a:* lańsku; *Z:* lański.

352. poļačke] *A, Ć:* ‚pogliascke'; *P:* ‚pogliaske'.

353. tim] *Z:* ‚Ti'.

354. Husaina] *A:* ‚Huſarina'; *Ga:* ‚Hussaina'; *P, z:* Huscina: *b:* Huzaina. — smaknu] *A:* ‚smahnu'. — onada] *Va, A:* onda.

355. uzvisi] *Z:* ‚usuisci'. — slavno] *A, G:* slavna. — ovoga] *A:* ‚ouega'.

356. mjesto] *F:* misto. — carstvom] *O, C:* ‚zarstuo'.

358. još] *b:* jošt. — hoģi] *b:* odči. — svomu] *Ć, B, P, Z, M, N, D, d, b:* svom.

359. hadumu] *b:* hadumi; *F:* kadumu.

360. bielieh] *Va:* bilih; *A:* ‚bielieg'; *F, Ga, Z:* bielih. — crnoj] *b:* carskoj.

361. pak] *A:* paka. — uzmuči] tako *O, V, A, Ć, M:* *ostali rukopisi* i *izdańa:* muči.

362. misô] *Ć, Z, M:* misao. — ovoga] *G, D, S, d:* ovega.

364. bogoļubstvom] *A:* ‚bogogliaſtuom'; *G, P, N, D, S, d:* s bogoļubstvom. — skrit ju] *G, P, N, d, m, b:* skrit je; tako *B, L, I, Ga, Z.*

Zato glase prosu opeta
i svakomu čini znati,
da grob sveca Mahumeta
na Meci će poć klańati;
a odtole put krajinâ
pomorskijeh svrnut reče,
Sidonskoga Emirina
s odmetnicim da posieče.

PJEVAŇE DRUGO.

O mladosti tašta i plaha,
koja srneš s nerazbora
bez bojazni i bez straha,
gdi poguba tvâ se otvora,
smiona si i slobodna,
zašto nejmaš misli u sebi;
trudna djela tim su ugodna,
a najteža laka tebi.
U ponosnoj tvôj pohlepi
sińe more mlaca utopi,
komu vosak perje obliepi,
a sunčani zrak rastopi.
Tebe uza se i oni ima.
kî sred vodâ u ogńu zgori,
gdi se s kolim sunčanima
satarisa i obori.

367. da] *N:* na. — sveca] *N:* ‚sfeza'. — Mahumeta] *A, F, P, D, d, a:* Muhameta.

368. na] *N:* da. — Meci će] *A:* ‚Metziche'; *F, I:* Mečit će; *Z:* ‚Mezi' k. i.: ‚Mezit'; *P:* ‚Mechichie'; *D, Volantić, m, b, z:* Meku će; *S:* ‚Mecetchje', sa strane: ‚Mekkuchje'. — klańati] *Va:* ‚kglianati'.

369. odtole *Va, G, b:* otole; *Z:* ‚ottole'.

370. svrnut] *A:* ‚suirnut'.

1. tašta] *d:* tasta. — plaha] *A:* blaga, k. i.: ‚blaha'.

2. srneš] *A:* ‚sarneſc'. — s nerazbora] *G:* bez razbora.

3. bez — bez] *C, P:* brez — brez.

4. gdi] *C, Z, M, D, S, d, z:* gdje.

7. djela] *O, d:* dila. — tim] *A, S, b, z:* tiem.

8. a] *V, F, a:* i.

9. tvôj] nema *F;* *B, L, G, Z, P:* svoj; *N, D, S, d, b:* toj; tako i *M* k. i.

10. mlaca] *L, S, m, b, z:* mladca.

11. komu] *S:* tkomu. — vosak perje] *Z:* ‚uozak prie'. — obliepi] *F:* oblipi.

12. sunčani] *F:* sunčeni. — zrak] *Č:* ‚sdrak'. — rastopi] *I:* raztopi.

13. oni] *A:* ‚mni' k. i.: oni; *b:* on.

14. sred] *F:* srid; *z:* sried. — vodâ] *V, A:* ‚gorra', *A* k. i.: ‚uoda'. — zgori] *F:* izgori.

15. gdi] *A:* di; *I, Z, b, z:* gdje. — kolim] *N, D, d:* końim.

Car Lesandro s tobom hode,
sit jednoga svieta slave,
plaka, da se još nahode
novi svieti i države.

S tebe i otmansko plaho diete
sada srne svojom vlasti,
ne razbiruć odpri'e štete,
u kê pak bi mogô upasti.

Ah, u Istok, care Osmane,
mlađahan se još ne puti,
dokli verne i uzdane
tvê svjetnike budeš čuti!

Mudro su oni razmislili,
što još mlados tebi ne da,
u svê vo|e samoj sili
kâ nadalek ne pogleda.

Pršeće su tvoje odluke,
prividjenstva er nejmaju:

17. Lesandro] *B, L, I, Ga, Volantić, m:* Lehsandro.

18. sit] *A:* ‚zich'. — svieta] *F, M:* svita. — slave] *F:* slava; *P:* ‚slauu' k. i.: ‚slauué'.

19. još] tako i *A, M,* ali k. i.: ne; *N, D, S, d, m, b, z:* ne.

20. novi] *Volantić:* drugi. — države] *F:* država. — svieti] *F:* sviti.

21. i] nema *N, D, S, d, m, b, z*; tako i *M* k. i.

22. svojom] tako *O, Ć, C, M; M* k. i.: sa svom, a tako imaju *ostali rukopisi* i *izdańa.*

23. razbiruć] *A, Ga, Z:* razbirući.

24. kê] *N, b:* ko'e. — pak bi] *A:* ‚pagbi'. — upasti] *S:* upadsti.

25. care Osmane] *F:* cara Osmana.

26. mlađahan] *S:* ‚mladjahan'. — još] *P:* ‚ios'. — puti] *G:* uputi.

27. dokli] *V, S, b:* dokle. — verne] tako *O, Va, Ć, B, L, I, Ga, P; V:* ‚ucine'; *A:* ‚uetne' k. i.: ‚uietne'; *F:* virne; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjerne. — uzdane] *A:* ‚uſtane' k. i.: ‚uſdane'.

28. svjetnike] *V:* ‚suetnike'; *F:* svitnike. — budeš] *P:* ‚budec'.

30. mlados tebi] *V, Z, N, D, d, m, z:* tebi mlados; *F, b:* mladost tebi.

31. u svê vo|e samoj sili] tako *O, V, Va, A, C, F, G, M, D, d, b, z; M* k. i.: kâ sve vo|om samo sili; *B, L, I, C, Z, a:* kâ sve vo|e samo sili; *Ga:* kâ u svevo|e samo sili; *N:* u svevo|noj samoj sili; *P:* u svê vo|e samo sili; *S:* u svo'e vo|e samoj sili; *m:* kâ svevo|om samo sili.

31. 32. zamijeniše svoja mjesta u rukopisima *B, L, P.*

32. dalek] *V:* ‚dalec'.

33.—96. nema *G*, a 97.—128. dopunila je u ńemu druga ruka.

33. pršeće] *Va:* ‚karsechie'; *A:* ‚birscechie'; *N:* ‚parxechie'; *P:* ‚parsgechie'; *S:* ‚bærſéchje'; *d:* ‚parsgechie'. — tvo'e] *I, Z, N, D, S, d, m, b, z, a:* tvê.

34. prividjenstva] *A, N, D, d, b:* priviđenstva.

predńe zgode za nauke
ljeta bo ti još ne daju.
Tvôm zelenom primaliću
zrelieh dana jesen doć će:
pri'e vremena nemo' u cviću
slavi tvojoj trunit voće.
Pridobivat nepri'ateļe
i podlagat nepodložne,
plemenite toj su žeļe,
misli hrabrene i uzmnožne;
nu od pogube ne čuvati
ni tvrdit se od zasjedâ,
smiona će se plahos zvati
bez razbora i bez reda.
Tako gusti gaj sred gorâ
liep se i zelen zdvor zamjeri,
a u tamni skut zatvora
ļute zmije, vrle zvieri.
Tim Dilaver, pokli začu
prešne odluke mlada cara,
svak čas misô ćuti jaču
i pogube nove stvara;

35. nauke] *V:* ‚naiuke'.

36. ljeta] *Va, A, d:* ‚glieta'; *F:* lita. — još] *P:* ‚ios'.

37. primaliću] tako *O, Ć, P; V, Va, L, S, m, a:* primaljetju; *A:* ‚primaletiu'; *F, B, L, I, Ga, Z:* primalitju; *M, D:* primaljeću; *d:* primaļeću; *N:* premaliću; *b:* premaljeću, s bilj.: ļeto.

38. zrelieh] *F:* zrilih; *L, Ga, P, N, D, S, d:* zdrelieh.

39. pri'e] *F:* pri. — vremena] *V, Va, A, N:* bremena; *F:* vrimena; *S, z:* vriemena. — nemo'] tako *B, L, I, Ga, P, C, M, D, S, d, m, z, a.* — cviću] tako *O, Ć, N; V, Va, B, L, S, m, z:* cvietju; *A, F, I, Ga, Z:* cvitju; *P, M, D, S, d, b, a:* cvieću.

42. nepodložne] *P:* ‚nepodloſne'.

43. toj] *A, P, N, D, S, d, b, z:* to. — *F:* plemenite su tvo'e žeļe.

44. hrabrene] *A:* ‚habrene'. — uzmnožne] *P:* ‚usmnosne'; *N:* uzmožne.

45. nu od] *M:* nu se od. — ne čuvati] *V:* ‚neciuati' *Ć:* ‚neuciuuati'; k. i.: ‚neciuuati'.

46. ni tvrdit se] *V:* ‚nij tuardose'; *Z:* ‚ni utuarditse'. — zasjedâ] *A:* ‚ſaſieda' k. i.: ‚sasieda'.

48. bez — bez] *A, P:* brez — brez.

49. gusti] *A:* ‚guſtoi' k. i.: gusti. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

50. liep se] *A:* ‚lipsce' k. i.: ‚liepsce'; *F:* lip se. — zdvor] *F:* s dvora. — zamjeri] *F:* miri.

51. skut] *C:* skup.

52. vrle] *N, D, d:* tamne; *b:* varne, s bilj.: ‚svirjepe, grausame, crudeli. — zvieri] *F:* zviri.

54. prešne] *b:* presne.

55. misô] *V, Ć, Z, M, b:* misao; *F:* misal.

56. pogube] *A:* ‚pogubie' k. i.: pogube; *C, M:* ‚poghubu' (novu), *M* k. i.: pogube (nove).

sved nahodi u pameti
veće sumńe, vrļe strahe,
da ne može tim neg rieti
carske sprave sasma plahe.
Zato prije neg se krene
mlad car izvan Carigrada,
podiže se, da spomene,
što ga straši i pripada.
S učiteļem i stražnikom
ženskiem k caru hrlo poje,
zna'uć, pod kletvom da velikom
car se i ńima odkrio je.
Došad svaki glavu skloni,
spried na prsi desnu stavi,
skut na usta carski doni
i ponižen sviem se objavi.
Usred mjesta ispisana
zlatniem cvietjem više modra
pristoļa su carska izbrana
u prilici zlatna odra.

57. nahodi] *A:* ‚naodi'.

58. sumńe] *A:* ‚samle' k. i.: ‚samgne'; *F:* sumje. — vrļe] *Va, Ć, F, M, b:* ‚uarle'; *M* k. i.: ‚varlie' pa: ‚varlije'; *B, L, I, Ga, P, D, S, d, z:* ‚uarlie'; *N:* veće.

59. tim] *V, Va, A, B, L, I, Ga, P, Z, M, D, S, b, z:* tiem. — neg] *b:* ne. — rieti] *F:* reti.

62. izvan] *P, d:* ‚iſvam'.

64. što] *Va:* ‚sto'; *d:* ‚scso'.

65. učiteļem] tako *O, V, Vd, A, Ć, I, Z, M, S, z; F, B, L, Ga, P, N, D, d, m, a:* učiteļom; *b:* i učiteļem. — stražnikom] *Z:* ‚strascnikom'; *P:* ‚strasnikom'.

66. ženskiem] *A:* ‚scenzchim'; *F, B, L, I, Ga:* ženskim; *P:* ‚sgensiem'. — k] nema *Z, P.* — hrlo] *Z:* brzo. — poje] *Va, Ć, P, M:* ‚pogie'; *b:* išo je.

67. zna'uć] *O, V, Ć, M;* ‚snause', *M* k. i.: zna'uć, a tako imaju *ostali rukopisi* i *izdańa* osim *m*, u kojem: ‚ſnausc'. — pod] nema *N, D, d.* — da] *Ć, M, N, D, d:* pod.

68. i ńima] *A:* ‚i hnima'; *P:* ‚gnima'; *b:* njemu. — *Va:* ‚sarze i gnima odkritie'; *Ć:* ‚zar to i gnima odkrioie'; tako i *M*, ali k. i.: ‚to' u ‚da', a tako ispravļeni stih imaju još *N, D, d.*

69. došad] *A:* ‚doſad'; *N, D, d, b:* ‚pascia'. — svaki] *N, D, S, d:* snižno. — došad svaki] tako isprva *P, M; M* k. i.: paša snižno; *P:* paša svaki. — skloni] *A:* ‚s' klonu'; *b:* sklonje.

70. spried] *F, S, a:* ‚sprid; *b:* spred. — prsi] *A:* ‚pirſi'. — desnu] *b:* ruku.

71. skut na usta] *N, D, d, m, z:* usta na skut (takav je red docnije brojkama naznačen i u rukopisu *M*).

72. ponižen] *A, P, N, D, d:* podnižen. — sviem] *V, Va, A, F, B, L, I, Ga, P, N, D, S, d, m:* svim.

73. usred] *A:* ‚u sried'; *F:* usrid; *z:* usried. — ispisana] *I:* upisana.

74. zlatniem] *Va, F, B, L, I, Ga:* zlatnim; *Z:* ‚slatiem'. — cvietjem] *V, A, Ć, N, D, S, d:* slovim; *I, Z:* ‚zuietiem'; *P:* ‚zuiechiem'; *b:* slovom. — modra] *Va:* ‚mora'.

Vrhu saga tkanieh zlatom
sto'i tugdjela zgar crvena,
zlatnom žicom i bogatom
sva napravom izvezena.
U zelenoj tuj haḷini,
zlato i biser kû nakiti,
s podvitijem spried kolini
sjedi Osman car čestiti.
Veo na rusoj glavi okolo
snježan svit mu je u sto diela,
a u kamenu dragu oholo
sunce sja mu vrhu čela.
Vrh kamenka svîm bogata
siva perja trepti kita,
tankom žicom čista zlata
u drag način liepo svita.
Mlađahan se car ponosi
ispod toga liep nad svima:
crne oči, zlatne kosi,
a rumeno lice ima.

77. tkanieh] *O, Ć:* ‚tkanijm', *Č* k. i.: tkana; *V, A:* ‚tkanieh'; *Va, F, B, I, Ga, P:* tkanih; *Z, b:* tkaniem; *M, N, D, S, d:* tkana; *m, z, a:* tkanieh.

78. tugdjela] *A:* ‚tughiela'; *Ć:* ‚tuhghiela', *F:* tugdila; *L:* ‚tuudiella'; *Z:* ‚tugh diella'; *M:* ‚tughiela', k. i.: ‚tuhgdiela'. — sto'i tugdjela] *b:* uzglavnica sto'i. — crvena] *A, N, S, m, z:* crḷena; *D, d:* crljena.

79. zlatnom] *Va, A:* zlatom.

80. sva] *N:* ‚ſuom'.

81. tuj] *Va:* ‚toi'; *b:* toj; *z:* tu.

82. zlato i biser] *Va:* ‚slati biser'; *S:* ‚ſlatni biser'.

83. podvitijem] *O, Ć:* ‚poduitijm'; *F:* podvitimi; *M:* ‚podvitiim'; *P:* pouitiem'; *S:* podvitim; *b:* podvitiema. — spried] *V, Va, Č, F, B, I, Ga, N, D, S, d, a:* sprid; *A, b:* pried. — kolini] *Va, B, L, Ga, D, Volantić:* ‚koglini'; *A, P, S:* ‚koglieni'; *Č, M:* ‚kolieni', *Ć* k. i.: kolini.

84. sjedi] *F:* sidi.

85. veo] *Va:* ‚ves'.

86. snježan] *A:* ‚snieſnen' k. i.: ‚snieſcan'; *F:* snižen. — svit] *Z:* ‚suiet'. — diela] *Va, F:* dila.

87. oholo] *A:* okolo.

88. vrhu] *A:* ‚suarhu'.

89. kamenka] tako i *M*, ali k. i.: kamena; *F, P, D, d, b:* kamena. — svîm] *V, Z, b:* sviem.

90. siva] *O, Ć, F, C, M:* ‚signia', *M* k. i.: siva.

91. čista] *b:* česta.

92. liepo] *A, F:* lipo.

93. mlađahan] *A:* ‚mlagahiahna'; *S:* ‚mladjahan'. — ponosi] *A, Č, D, S, d:* podnosi.

94. toga] *F:* tega. — liep] *O, F:* lip. — nad] *Va:* sred.

95. crne] *b:* čarne. — kosi] *P:* ‚coſsi'.

Mahnu rukom, i uputi
na mjesto se svjetnik svaki,
odkli, za odkrit sve, što ćuti.
poče vezier govor taki:
„Saviše je (on pokliče),
„gdi car slavni zapovieda,
„da se jedan rob ističe
„ulagati svîh besjeda.
„Nu čâs ova, na koju me
„milos carska uzvisila,
„udahniva smjenje u me,
„a za slavu carskieh dila.
„Viteški uče neposlusi,
„s kîh poļačka dobit slidi,
„da tko jednom zlo okusi.
„drugi put ga tja privídi.
„Kud kučaju mê besjede,
„ako tvoje carstvo prosi:
„jedno sunce vrh nas grede,
„sviet jednoga cara nosi.

97. uputi] *V:* ‚upita'.

98. svjetnik] *A:* ‚suietnich'; *P:* .suietgnih'; *F:* svitnik. — mjesto] *F:* misto.

99. odkli] *b:* odkle. — odkrit] *A:* ‚odrit'.

100. vezier] *O:* ‚uisier'; *Z, d, b, z:* vezir; *F, N, D:* vizir. — poče] *Va:* .po'.

101. saviše] *d:* ‚savise'. — je] *V:* se.

102. gdi] *V, F, G_1, B, L, I, Ga, P, Z, D, d, b, z:* gdje; *Va, A:* ‚die'. — slavni] *Va:* ‚ghdie zar'; *A:* ‚slaui'. — zapovieda] *F:* zapovida.

103. da se] *Va:* ‚ghdie zar'. — ističe] *I, S:* ‚istice'; *b, z:* utiče; *a:* iztiče.

104. ulagati] *Va:* ‚uklagniati'. — svîh] *Va, Ć, Z, P, M:* svieh; *I, D, S, b, z:* svo'ih. — besjeda] *A:* ‚biſieda'; *F:* besida.

105. čâs] *F, Z, b:* čast. — ova] *Z:* ona. — koju] *F:* koj.

106. ‚carska . . . 108. slavu' izostavio je *A*, pa je druga ruka dodala sa strane.

106. carska] *Va:* ‚zarstua'. — uzvisila] *Z:* ‚usuiscila'. — milos] *F, b:* milost.

107. udahniva] *V, F, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, S, b, z:* udahńiva; *Va:* ‚usdahniua'. — smjenje] *V, Va, P, Z, M, N, D, S, d, m, z:* smjeńe; *Z:* ‚smiegnia'.

108. a] *D, S, d:* i. — carskieh] *Va, F, B, Ga:* carskih. — dila] *V, Ć, b:* djela; *Ć* k. i.: dila.

109. viteški] *V:* ‚viteski'; *A:* ‚viteſchi'; *P:* ‚viteschi'; *b, z:* vitežki.

110. kîh] *Ć, Z, M, z:* kieh; G_1*:* kîm; *b:* kê. — poļačka] *V, L, G_1:* ‚Pogliaka'; *P:* .pogliaska'.

111. tko] *A, d:* ‚ko' — zlo] *z:* zla.

112. put ga] *Va:* ‚putka'. — tja] *M:* ‚tia' k. i.: ‚chia'; *N:* ‚thia'.

113. kučaju] *V, Va, B, L, I, Ga, Z, D, S, d:* kušaju; tako i *M* k. i.; *F:* kućaju; *b:* kusaju s bil.: mucati. — besjede] *F:* beside.

114. tvoje carstvo] *V, Z, N, D, d, m, b, z:* carstvo tvoje.

115. vrh] *V:* .vah'.

116. sviet] *F:* svit.

„Mustafa ti dundo' žive
„i š ńim mnozi u želeńu,
„s nove tvoje suprotive,
„da opet na taj stô ga uspėńu.
„I bratja ti živu istino;
„ali mati Mustafina,
„žena ohola, ne misli ino,
„neg uzvisit sebe i sina.
„I da joj se toj kad zbude, —
„višńa ukloni što desnica —
„ne bi ošla tvorbe hude,
„za utvrdit se vik carica.
„Bratju bi ti bez milosti
„podavila i poklala,
„neka u tmine iz svjetlosti
„i drugi put ne bi upala.
„Vele ona zna i smije,
„vele se od ńe pripovieda,
„šapat, žamor vas umije
„vilovitieh od besjeda.
„Ona sama usred tminâ,
„u najgluše doba od noći,
„kad zasjede kê zapina,
„zovuć pakô k svôj pomoći,

117. dundo] *P:* ‚Duno'. - žive] *I:* ‚ſcivje'.

118. š ńim] *A:* ‚scnim'; *P, S, m, z:* s ńim. — želeńu] *Č, G_1, P, Z, S:* želenju; *m:* željeńu; *ostali rukopisi* i *izdańa:* želeńu.

120. taj] *A, Č, M:* ‚tuoi'; *Z, N, D, b:* ta; *d:* tî. — stô ga] *Va:* ‚stoka'; *b:* ‚s'toga'. — uspeńu] *S:* ‚uſpenju'.

121. bratja] *Va, I, P, Z, M, N, S, d, b:* braća.

125. toj] tako *O, A, Č, m, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* to. — zbude] *O:* ‚bude' k. i.: ‚sbude'.

126. što] tako *O*, k. i.: kob; *Č, M:* kob, *M* k. i.: ‚scto'; *D:* toj; *d:* što; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kob.

127. ošla] *O:* ‚ostala s'', k. i.: ‚oscla'; *A:* ‚nascla'; *Č, C, M:* ‚usela' (ispor.: Prozerpina, st. 555, Dijana, st. 86.).

128. vik] G_1: ‚vjek'; *N, D, d:* vrh.

129. bratju] *Va, G, P, Z, N, D, S, d, b:* braću (tako *M* k. i.); *A:* ‚brachia'. — bez] *P:* brèz.

132. upala] *V, G, Z:* pala. — i drugi put ne bi] *S:* ‚nebbi i drughi pût'.

134. od ńe] *z:* o ńoj. — pripovieda] *F:* pripovida.

135. šapat] *V, B:* ‚sciaptat' — žamor] *b:* šjamor, s bilj.: ‚mrmljajuće vračarstvo, bajańe'.

136. vilovitieh] *F:* vilovitih. — besjeda] *F:* besida.

137. usred] *F:* usrid; *z:* usried (tako svagdje).

138. najgluše] *Va:* ‚naigliebsce'. — u] nema *A*. — od] nema *Z*.

139. zapina] *b:* sapina.

140. zovuć] *V:* ‚souue'. — pakô] *F:* paka (tako svagdje). — k] nema *Č, N, D, d*.

„s lievom nogom stane izutom
„raspasanoj u haļini,
„prospe kose, crniem prutom
„oko sebe krug učini;
„pak nakazni i sve srde
„po imenu zvati klikne,
„i strašive kletve i tvrde
„neposlušnim dusim vikne.
„Glas je, da ona od djetińe
„mliečne puti pomas kuha
„i na ovnu priko sińe
„noćr leti vragoduha,
„na kôm jaše sveđ bez straha
„k planinskomu vilozmaju,
„gdi vještice podno oraha
„na gozbe se strašne staju.
„Ŕieč je, da pri'e čarajući
„glad ti u vojsku posla iz pakla,
„kî ti veće neg mogući
„mač poļački vitèz zakla.
„Vilenika roditeļa,
„vještícu joj mater glase;

141. lievom] *F:* livom. — izutom] *A:* ‚i sciuto' k. i.: izutom.

142. raspasanoj] *A, B, L, I, Ga, P, S:* rasprśanoj.

145. pak] *A:* pah.

146. klikne] *L:* ‚klickne'.

148. neposlušnim] *Z, m, b, z:* neposlušniem. — dusim] *V, G, N, D, d, b:* duhom; *M:* duhom, k. i.: ‚duſijm'. — vikne] *V:* nikne.

149. glas je, da on] *F:* glasi se ona da. — djetińe] *F:* ditińe.

150. kuha] *P:* ‚chucha'. — mliečne] *F:* mliečne. — pomas] *F, b:* pomast.

151. i] *B, L, Ga:* a. — ovnu] *C:* konu; *S:* ‚oghgnu'. — na ovnu] *V:* ‚ona dunu', k. i.: ‚ona ouna'; *Va:* ‚ona ouna'. — priko] *Va, A, b:* preko; *z* (tako svagdje): prieko. — sińe] *G:* ‚ſimgne'.

152. vragoduha] *O, C:* ‚vragoduhna'.

153. sveđ] *F, Z:* svej; *b:* sve. — bez] *A, P:* brez.

154. planinskomu] *A:* ‚planiſkomu' (tako i *Ć, M*); *B:* planinskom.

155. gdi] tako *O, Ć, F, C, M, a; M* k. i.: gdje, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa*. — vještice] *F:* vištice.

156. strašne] *A:* ‚straſcne' k. i.: strašne.

157. riec] *F* samo: ‚R'. — prie] *F:* pri. — čarajući] *C:* ‚caruiuchi'; *I, M:* ‚ciaruiuchi'; *N, D:* ‚cvarajuchi'; *F:* tirajući.

158. glad ti] *Va:* ‚glatti'. — iz pakla] *B, L, Ga, P:* pakla; *P* k. dodano: iz.

159. ti] *N, D, d:* te.

160. poļački] *A, Ć:* ‚pogliascki'; *P:* ‚pogliaski'; *N, D, d:* ‚pogliackich'. — vitez] *b:* izreć.

„na granicah od Rdeļa
„u Ugrovlasieh rodila se:
„od ńih na zao put se stavi
„i na djela strašna i kleta,
„da bio mjesec okrvavi,
„žarkom suncu svjetlos smeta.
„Crni vedrinu od nebesâ,
„sitne zviezde zgar priteže;
„more smuća, zemļu stresa,
„povjetarce vihrim žeže.
„Zgrade ori, ńive hara
„trieskom, grâdom, zlom godinom;
„priobraža se i pritvara
„pticom, zvierim, dubom, stinom.
„Odmetna je kaurkińa,
„a u vjeri toj se zače;
„nevjerna je sad Turkińa:
„svi zakoni se od ńe tlače.
„Nejma od duše svê spoznanja,
„ni drugoga boga sluša;
„ńoj su u ńoj sva uzdanja:
„ona ńoj je bog i duša.

163. granicah] *Va:* glavicah. — Rdeļa] *Volantić:* ‚Erdeglja'.

164. u Ugrovlasieh] *N, D, d:* ‚Ugrovlasih'; *b:* ‚Ugrovrašieh', i.: ugrovlaškieh.

165. zao] *F:* zal; *A, G, B, L, I, Ga, P, d, m, z, a:* zô. — put se] *P:* pute.

166. i na] *V:* ona. — strašna] *b:* strasna. — djela] *F:* dila.

167. bio] *F:* bil; *b:* ‚бѣо'. mjesec] *F, Z:* misec.

168. svjetlos] *A:* ‚suitlos'; *F:* svitlost; *d, b:* svjetlost.

170. zviezde] *F, P:* zvizde.

172. povjetarce] *A:* ‚pouitaze'. — vihrim] *B, P:* vihrom.

174. gradom] *A:* ‚sgradom'.

175. priobraža] *P:* ‚priobrasa'; *S:* ‚priobraſca'. — pritvara] *Va:* ‚pristuara'.

176. pticom] *O:* ‚ftizom'. — zvierim] *A, F, C, a:* zvirim; *B, L, Ga, N, D, z:* zvieri. — stinom] *V, A, Z, b:* stienom.

177. kaurkińa] *Va:* ‚kauarkigna'; *A:* ‚karuarkigna'; *C:* ‚karuchignia', i.: Ugroulahignia'; *N, D, S, d:* ona Grkińa.

178. a] tako *O, V, Va, A, Ć, F, G, N, S, d, b; B, L, I, Ga, P, C, Z, a:* pokli; *M, m, z:* er; *D:* i. — vjeri] *F:* viri.

179. nevjerna] *F:* nevirna. — sad] *Va:* sred. — Turkińa] *A:* ‚tuarkniga'.

180. svi zakoni se] *G:* ‚sui ſakonis'; *N:* ‚ſakoniſe ſui'.

181. duše] *A, P:* ‚duſe'. — svê] *B, L, I, Ga, P:* svo'e. — spoznanja] tako *O, B, L, I, Ga, C, M, D, S, d, a; Va, Z, b:* poznańa; *ostali rukopisi* i *izdańa:* spoznańa.

182. drugoga] *Va:* ‚drugoka'.

183. uzdanja] tako *O, B, L, I, Ga, C, S; N:* ‚uffagnia'; *D, d:* poznańa.

184. ona] *S:* a na. — ńoj] *Z:* si. — ńoj je] *Va:* ‚gniolisi'; *Ga:* ‚gnije'.

„Ljubi sina, ukoliko
„po ńem se uzda sviet vladati,
„i, za to steć. ni'edno priko
„djelo izvršit vik ne krati.
„Do carskoga ištom stola,
„odkli padè, da uzrasti,
„ne gleda ona (tač je ohola)
„zlata, snage, vjere i časti.
„Nije liepa; nu hitrosti
„zna, kojom se vid zasliepi;
„u raskošah, u milosti
„obliepi se, dokle oliepi.
„Ugrovlaški vojevoda,
„sudeć liepos po pogledu,
„za poklon ju caru poda
„Mahumetu, tvomu djedu.
„Sve se ovo od ńe kaže.
„Sve ovako je li, ni'e li?
„Ja mnim, mnogo da se laže,
„nu se istine vele veli.
„Tim potrebne ja tri stvari
„tvê svjetujem carstvo sada.

186. po ńem se uzda] *A:* ‚pognémuse usda'; *I:* ‚po gnjems' uſda'; *b:* po ńim se uzda. — sviet] *F:* svit.

187. i za to] *S:* a to za. — steć] *V:* ‚stechi'.

188. izvršit] *A:* ‚i ſuirſcit'. — vik] *A:* ‚uih'; *b. z:* viek. — djelo] *F:* dilo.

189. do] *Z, b:* od. — carskoga] *A:* ‚zarstuoga. — ištom] *Z, b, z. a:* istom.

190. odkli] *Z:* dokli; *S. b:* odkle. — uzrasti] *D, d:* izrasti.

191. tač je] *V. C:* ‚sacie'; *Va:* sace'; *D, d, z:* tak je; *S:* za sve.

192. snage] *Va:* ‚snake'. — i] nema *C, M, b.* — vjere] *F:* vire.

193. hitrosti] *A:* kitrosti. — liepa] *F:* lipa.

194. kojom] *O. V. C. M. d:* ‚s' koiom'; *G, m, z:* ‚koiem'; *F. a:* s kojim. — zasliepi] *F:* zaslipi.

195. u] *C, a:* i.

196. obliepi] *F:* oblipi. — oliepi] *Va G, B, L:* obliepi; *F:* olipi; *Z, D, S, d:* osliepi; *N:* osliepi, k.i.: oliepi, pa opet: osliepi.

197. ugrovlaški] *P:* ‚vgrouaschi'. — vojevoda] *A, P:* vo'evoda.

198. sudeć] *V:* ‚scudech'; *I:* ‚ſciudech'; *a:* žudeć. — po] *d:* u.

199. za] *A, S, b:* u. — ju] tako *O, V, F, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* je.

201. ovo] *Va, A, B, L, I, Ga, P, Z:* ovako. — od ńe] *m, z:* o ńoj.

202. sve] *A:* ‚saſue'. — je li, ni'e li] *d, m, b, z:* jel' nije li.

204. vele] *Z:* ‚uelie'.

205. tim] *b, z* (tako svagdje): tiem. — potrebne] *Va, S:* potrebno; *F* (tako svagdje): potribne; *z* (tako svagdje): potriebne.

206. tvê] *A:* ‚sue' k. i.: ‚tue'; *S:* ‚tvoe'; *d:* tvoje. — svjetujem] *F:* svitujem.

„ako u Istok poći mari
„iz staroga Carigrada:
„da drugoga cara prvo
„ovdi živa ne ostavi.
„er se u suho lasno drvo
„ogań primi i pojavi:
„pak da mater i Dauta,
„Mustafina zeta, umoriš
„i sve, što ti prieča puta,
„da rastriebiš i oboriš;
„a za bratju najposlije
„među mudriem rieč je taka,
„da velika rieka nije.
„kâ se u vele dieli trakâ.“
Vezier, cara kî 'e najbliže,
veće usta svâ zatvori,
učitel se hoga diže,
i ovako progovori:
„Rob, kî verno dosle uči,
„da se u znanju carstvo uzmnoži,
„da se uzmnaža, sad odluči,
„s carskom slavom zakon boži.
„Kroz mâ usta čuj svjet stavni,
„kî me nebo riet nadiše;

207. Pisar rukopisa *I* zabunom je iza stiha 206. napisao stih 211., ali je pogrješku sam opazio i ispravio.

209. prvo] *A:* ‚piruo'.

210. ovdi] *Va:* ‚budi'. — ovdi živa] *A:* ‚sciua oudi'.

211. er] *V:* jer. — u] *L, P:* ‚us'. — suho] *A:* ‚suako'.

212. ogań] *A:* ‚ogan'.

213. pak] *A:* ‚pako' k. i.: ‚pak'.

215. prieča] *V, A:* ‚prieka'. *V* k. i.: ‚prieca'; *F, S:* priča; *N, z:* prieći.

216. rastriebiš] *Č:* ‚rastuorise' k. i.: ‚rastriebise'; *I:* ‚raſtriebise'.

217. bratju] *Va, A, B, L, I, Ga, P, N, D, d, b:* braću.

218. mudriem] *Va:* mudrich; *F:* mudrim. — rieč je] *A:* ‚riece'; *F:* rič je.

221. vezier] *O:* ‚visier'; *F, N:* vizir; *Z, D, d, b, z:* vezir. — kî 'e] *L:* kî.

222. svâ] *S:* svo'a.

223. učitel] *Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, m, z:* a učitel (tako *O* k. i.). — hoga] *A:* ‚koggia'; *P:* ‚choggia'.

225. verno] *Č, G, I, Z, M, N, D i sva izdańa:* vjerno. — dosle] *P:* doslek.

226. znanju] tako *O, I, C, S, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* znańu. — uzmnoži] *L:* ‚usmnoseno'.

227. uzmnaža] *O, P:* ‚umnascia'; *Č, M:* ‚usmnoscia'; *M* k. i.: ‚uſmnascia'.

228. s] nema *Z, N, D, d.*

229. kroz] tako *O, Č, I, C, M, z, a; M* k. i.: proz; *ostali rukopisi* i *izdańa:* proz. — čuj] *F:* čini (?). — svjet] *F:* svit.

230. kî] *Z:* ‚kimse'; *b:* ‚kie me'; *a:* koji me. — nadiše] *d:* ‚nabisce'.

„ja redovnik, ti car slavni,
„a Bog višńi svieh je više.
„Nemoj, slavni care od carâ,
„u pogubi tvoje glave
„da otmanska kuća stara
„trepti, i š ńom sve ńe slave,
„ter joj s priekom pak s nezgodom
„zgine u tebi, što ńu resi,
„gdi čestitim još pòrodom
„utvrdio stola niesi.
„Prosti, prosti, gospodine,
„ako budem riet odveće:
„zatajati nejma istine,
„tko u svjetu izdat neće.
„Neka istina mjesto ima,
„a mâ glava taj čas padi
„pod nogami evo tvîma,
„roba starca, care mladi!
„Hvalim carstva tvoga odluke
„i vezierove uspomene,
„nu ako dobre kad nauke
„ču od tvoga sluge mene.
„vidi mi se spomenuti,
„da tvê carstvo ljubi pravu

231. redovnik] *A, P:* ‚redounih'.
233. nemoj] *G, a:* ‚nemo'.
234. tvoje] *N:* ‚od tue'.
235. otmanska] *A:* osmanska.
236. š ńom] *P, S, m, z:* s ńom. — sve ńe] *I:* ‚vjecne'.
237. ter joj s priekom] *A:* ‚terioi pak s' priekom'; *Ć:* ‚triebaie priekom' k. i.: terioi priekom'; *F, S:* ter joj s prikom; *D, m, z:* ter joj priekom. — nezgodom] *Va:* ‚neskodom'.
238. zgine] *N:* gine. — ńu] takò *O, Ć, M; V, Va, S:* ju; *ostali rukopisi* i *izdańa:* je.
239. gdi] *A, Ć, Z, M, N, D, d, z:* gdje. — čestitim] *V, A, Ć, B, L, I, Ga, M, N, D, S, d, m, b, z:* čestitiem; *Z:* s ćestitim. — još] *b:* ti.
240. utvrdio] *V:* ‚A tuardio'.
242. riet] *N, D, S, d:* rieti.
244. tko] *G, d:* ko. — svietu] *F:* svitu.
245. neka] *F:* nek. — mjesto] *F:* misto; *Ga, S:* mjesta.
246. a] *B, P:* i. — taj čas] *A:* ‚tâ ciaſc'.
247. nogami] *V, F:* nogama. — tvîma] *O, Ć:* ‚tuiema'; *V, F, Z, D, S, d, a:* tvo'ima.
250. vezierove] *O:* ‚visieroue'; *Va:* ‚viseroue'; *Ć:* ‚vissierove'; *F, N:* vizirove; *Z, d, b, z:* vezirove.
251. dobre] *A, S:* dobro; *Ć:* od dobra, k. i.: dobra; *M:* dobra. — kad] *Ć, M:* tak. *Ć* k. i.: tak; *L:* sad.
252. ču] *Va, A, Č, G, P, M:* ‚ciui'; *b:* čuo si.

„uzme, odpri'e neg se uputi.
„boja istočna sliedit spravu;
„ne robińu nepoznanu
„od koljena potištena,
„neg gospodu izabranu,
„svietle kuće, slavna imena;
„zašto, ako te sam na licu
„ures liepi usprimaga,
„ter robińu za caricu
„od neznana uzmeš traga,
„u kojoj se nać će muci,
„spomenujuć zgodu hudu,
„tvo'i sinovi, tvoji unuci,
„i nakon ńih koji budu?
„Ah, razmisli sa mnom sada,
„što će rieti od ńih svaki?
„Pun nemira, smeće i jada
„daće tužbam govor taki:
‚Man se brojim od slavnoga
‚otmanskoga ja koljena.
‚ako 'e žena oca moga
‚pastirica zaplieńena.

254. pravu] *O:* ‚prau'; *Va:* ‚praue'. — 255. odpri'e] *B, L, I, Ga, P, Č, Z, m, b, z, a:* ‚prie'. — 256. sliedit] *O, V, F:* slidit. — spravu] *O:* ‚sprau'; *Va:* ‚spraue'; *Č, M:* ‚slauu'. — 258. koljena] *O, G:* ‚koliena'; *d, m, b:* koljena; *ostali rukopisi* i *izdaňa:* kolena. — 259. gospodu] *Z:* ‚gospoiu'. — 262. liepi] *F:* lipi. — usprimaga] *G:* ‚vsprimaga'; *I, S, m, z, a:* ‚uſprimaga'; *b:* ne primaga. — 265.—268. *L* ima: 265., 267., 266., 268.; *A* nema stiha 266. i 267. — 265. u kojoj se nać će] *V:* ‚u koioise naghie'; *N, D, b:* u kój će se naći; *S, d:* u kojoj se naći. — 266. spomenujuć] *Č:* ‚spomenuu'; *G, P, D:* spomeńujuć; *b:* spomenući. — 268. i nakon] *A, L:* ‚i na kogn'; *Va, b:* i nakom; *F:* nakod. — budu] *Va, B, I, Ga, P:* uzbudu. — 269. razmisli] *Č, M:* promisli. — sa mnom sada] *A:* ‚sada samnom'. — 270. rieti] *F:* reći; *S:* riti. — 271. smeće] *F:* smetńe. — 272. daće] *A, B, L, I, Ga, Z, N, D, S, d, m:* ‚datchie'; *b, z:* dat će. — tužbam] *I, Ga, P, S:* tužbom. — 273.–276. nemaju *L, I, Ga.* — 273. slavnoga] *V:* ‚suakogha'. — 274. koljena] *O, Č, G, M:* ‚koliena; *d, m, b:* koljena; *ostali rukopisi* i *izdaňa:* kolena; samo *F:* kolina. — ja] *Č:* ‚karu'; *b:* od. — 275. oca] *S:* ‚otza'; *z:* otca. — 276. pastirica] *V, Va, Č, G, B, P, Z, M:* pastierica; *A:* ‚pastierizom'. — zaplieńena] *A:* ‚sapglieghniena'; *F:* zaplińena; *S:* ‚ſaplienjena'.

,Djedi mi su svi očini
,cari istočni privisoci:
,smerni gorštaci u planini
,matere su moje oci.
,Djeda očinieh bojna ruka
,grad pod sabļom vlada ovi:
,djed materin svaki huka
,s teškiem ralom za volovi.
,Djed car svaki zgradi i sasta
,dvor, kî sunčan zrak obsiva:
,djed goranin splete od hrasta
,kućaricu, gdje pribiva.
,Dvorili su kitni zlata
,jednim plemići usred grada:
,druziem grad je bio pojata,
,a dvorani drobna stada.
,Oni istočni Zmaji ogńeni
,prikriliše sviet u slavi:

277. mi] *Va, A, C, M:* mu. — očini] *C:* ‚unuzi' k. i.: ‚ocini'.

278. privisoci] *A:* ‚pri uiſochi'; *Č:* ‚i prislauni' k. i.: priuisozi'.

279. smerni] *Č, G, Z, M, D, d, b, z:* smjerni; *F:* smirni. — gorštaci] *A:* ‚gorsotarzi'; *N, D:* gorštak; *b:* prostaci.

280. moje] *Va, b:* moji. — oci] *S, z:* otci.

281. očinieh] *L, I, Ga, P, S:* očinih; *Va:* ‚ocinih'. — bojna] nema *A.*

282. sabļom] *A:* ‚saliom'. — vlada] nema *A.*

283. huka] *L:* ‚kuka'; *P:* ‚chucha'.

284. s] nema *Č, P; M* k. dod. — teškiem] *V:* ‚tesckim'; *Va:* ‚teskim'; *A:* ‚teſchiem'; *F, B, L, G:* ‚tesckim'.

285. djed car svaki] tako *O, V, Va, Č, F, G, M, b; A, N, D, S:* djed mi svaki; *B, L, I, G, Z:* djed moj carski; tako i *d, m, z, a.* — sasta] *b:* zasta.

286. sunčan zrak obsiva] tako *O, Č,* ali *Ć* k. i.: ‚nadsiua', a tako ispravļeno *B, L, I, Ga, P, M, m, z, a; V:* ‚suncian sueghier biua'; *Va, A, N, D, S, d:* sunčan sveđer (*S:* svedjer) siva; *F:* sunčen svuda siva; *G:* sunčan kram nadsiva; *b:* sada suncem siva.

287. hrasta] *A:* ‚krasta'.

288. gdje] *V, P:* ‚die'; *F, G, B, I, S:* gdi.

289. dvorili] *F:* dvorani; *N, S:* dvori im; *D:* dvori mi.

290. jednim] tako *O, V, Va, F; A, Ć, C, M, D, z:* jedniem; *ostali rukopisi* i *izdańa:* jednieh. — plemići] *Z, P:* ‚plemich'. — jednim plemići] *N, S:* dvoreni od plemić. — usred] *F:* usrid; *z:* usried.

291. druziem] *Va, F, B, Ga, P, Z:* druzim. — bio] *L:* ‚bijo'. — pojata] *b* s biļ.: koleba.

292. a] *Č:* i. — drobna] *A:* dobra.

293. ogńeni] *P:* ‚ognienni'.

294. prikriliše] *A:* ‚prikriliſe'; *S:* prikrilisu'; *z:* prekriliše. — sviet] *F:* svit.

,svaki gusar ovieh plieni
,i na vrat im uzu stavi.'
„Ah, dvie vrste protivnije
„i razlike toli u sebi
„tko sad vidi, tko li prije
„vidje združit vik pod nebi?
„Komar s orlom, a mrav s lavom
„vik poroda ne izvede,
„a ovčarica s svieta glavom
„hoć da rađat care grede?
„Česar niemski, kraļ franački,
„špańska kruna, Leh čemerni,
„i britanski mač junački,
„i ćeselbaš poluvjerni,
„knez moškovski s prekopskieme
„haračarom, i gospoda
„sva od svieta ištu pleme
„suproć sebi cić poroda:
„a ti sam, kî na sem svieti
kraļ si od kraļâ, car od carâ,

295. ovieh] *V, F:* ovih. — plieni] *O, Č, C;* ,splieni', ali *Č* k. i.: plieni.

296. i na] *P:* ,à ina'. — uzu] *G:* ,usce'; *P:* ,ussu'. — stavi] *A:* ,stai'.

298. različne] *S:* ,raſlicnie'.

299. tko — tko] *G, d:* ko — ko. — vidi] *A:* ,uddi'; *N, b:* vidje. — tko li] *Ga:* ,tkobi'.

300. vidje] *A, N, d:* viđe; *E:* vidi. — vik] *b, z* (tako svagdje): viek.

302./303. nema *A.*

303. s svieta] *V, G, D, d:* svieta.

304. hoć] *P:* ,choch'. — rađat] *S:* ,radjat'.

305. česar] *b, z, a* (tako svagdje): cesar. — niemski] *I, Ga:* ,niemscki'; *z, a* (tako svagdje): niemški. — kraļ] *d:* ,Krgâl'. — franački] *A, Č, M:* franaški, *M* k. i.: franački; *F:* fra(n)ceski.

306. špańska] *O, Va, Č, F, B, L, I, N, D, S, d, m, z, a:* špańska; *V, P, Z, b:* španska; *A:* ,spagnska'; *Ga:* ,sepagnska'. — Leh] *M:* Lek; *P:* ,Lech'; ,lѢk' ispr.: ,Keh' s biļ.: Poļak.

307. britanski] *A:* ,britanischi'. — junački] *A:* ,iunascki'; *P:* ,iunaski'.

308. ćeselbaš] *O, Č, B:* ,Chieselbasce'; *I:* Chjeselbasca'; *Ga:* ,Chieselbasc'; *P:* ,Kieselbasc'; *N, d, b:* Kazalbaš; *D:* ,Chjesebas'.

309. moškovski] *A:* ,moſkouschi'; *V, F, P, M, S, d, b, z:* moskovski. — s] *Č:* i. — prekopskieme] *O:* ,prekopskijeme'; *V:* ,prekouskime' (po Karliću: prepovskime); *I, Ga, P:* ,priekopskieme'; *Ć:* prekoskime.

310. gospoda] *N:* gospodom k. i.: gospoda.

311. svieta] *A, F, N:* svita.

312. cić] tako *O, Va, F, B, Ga; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieć.

313. sem] tako *O, F, Z, b; V, B, L, Ga:* ,suiem'; *Va, G, I, N, D, S, d, m, z, a:* svem; *Č:* ,ouom' (ta je riječ docnije odozgo pripisana); *M:* ovem; *P:* ,suim'. — svieti] *Ga:* svietu; *F, Z, N, a:* sviti.

314. kraļ si] *Z:* ,kraglski'. — si] nema *A.* — od] *d:* ob.

„za dostojan plod vidjeti,
„kćer' ćeš uzet tamna ovčara?
„Ah, ni'e čudo, da nejači
„trag Osmanov sveđ izlazi:
„krv divjačna uzdivjači,
„plemstva u ženah tko ne pazi.
„Da sred srca, ne scien', tvoga
„ti bi čuo žeļe od boja,
„da od koljena kraļevskoga
„ni'e kaduna majka tvoja.
„Od ruskijeh cara ishodi,
„Miholskoga kći je pana,
„svietliem očim bio dan vodi,
„ljepota je ńe sunčana.
„Tatarin ńu ocu ote
„i tvom ćaćku caru Ahmatu
„za zamjernos od ljepote
„svu u suhu posla zlatu.

315. vidjeti] *F, Z, N, d, a:* viditi.

316. kćer] *L:* ‚chier'; *I:* ‚hchjer'. — kćer ćeš] *P:* ‚hchierchies'.

317. nejaći] *L:* ‚naiaci'; *b:* najjači.

318. Osmanov] *Va:* Osmana; *Č, G, B, I, Ga, P, Z, M:* Otmanov; *M* k. i.: otmanski, a tako *N, D, d, m, b; S:* Osmanu; *z:* osmanski. — sveđ] *Z:* ‚sueĭ'.

319. uzdivjači] *A:* ‚uſdiuaci'.

320. plemstva] *N:* plemstvo. — u] nema *Va.* — ženah] *D, d:* ženam. — tko] *G, P, d:* ko.

321. ne scien'] *V, Va, F, B, L, I, Ga, m, z, a:* ne scien'; *Z:* ne cin'.

322. čuo] *F:* činio — od] *d:* ‚ojd'. — boja] *d:* ‚boa'.

323. koljena] tako *O, Č, G, D, S, d, m; ostali rukopisi:* koļena. — kraļevskoga] *G:* ‚kralieuskoga'.

324. kaduna] *Č:* ‚haduna'.

325. ruskijeh] *I:* ‚russieh'; *b:* ‚русскїѣх'. — cara] *C:* ‚sarza'. — ishodi] *O:* ‚isghodi'; *I, S, m, b, z, a:* izhodi.

326. Miholskoga] *A, L, Ga:* ‚Mihoglaſkoga'; *I:* ‚Mihogljackoga'; *P:* ‚Michogaschogha'; *N, D, S, d:* Miholskoga. — kći] *B, I, Ga, P, Z:* ‚hchi'; *L:* ‚chi'; *N, D, d:* kuće. — je] nema *V.* — pana] tako *O, Č, M, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* bana.

327. očim] *F:* očima; *Z:* ‚occi'. — svietliem] *F:* svitlim.

328. ljepota] *V, Va:* ‚gliepota' (ali st. 331., 335. i dr.: ljepota); *A:* lipota.

329. ńu] tako *O; V, Va, Č, M, a:* ju; *M* k. i.: je, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

330. ćaćku] *V, G:* ‚chiaiku'; *D, d:* ‚chjajku'; *P:* ‚chiaichu'; *C, b:* ćaću. — ćaćku caru] *A, N:* caru ćaćku. — Ahmatu] *O, V, A, Č, C, D, d:* Ahmetu; *Č* k. i.: Ahmatu.

331. zamjernos] *L, I, Ga:* zamernos; *F:* zamirnost. — ljepote] *A, F, N:* lipote.

332. svu] *P:* ‚sfu'.

*

„Grčkieh cara i despotâ
„raškieh kćeri gospodične,
„rajska bješe kieh ljepota,
„bjehu carom ljubi slične.
„Tvoji djedi toga cića
„unuci su bili carâ:
„slavna Ivana Palkošića,
„Đurđa despota i Lazara.
„Pače zmaj se oviem putom
„u orlovo gniezdo umjesti,
„i prid bojnom sabljom ljutom
„prsten pirni ču se uljesti.
„Zato i milos tvâ čestita
„ne robiće, neg gospoje
„od koljena plemenita
„za ljubovce išti tvoje!
„Uzmi dvije, tri i četiri,
„rajske slike svaka budi,
„iz svieh strana izabiri
„lipos, kû ti srce žudi!
„S izbranom ćeš ljubi otiti
„ti pokojit bojne trude,

333. grčkieh] *A, F:* ‚garckih'; *P:* ‚garskieh'.

334. raškieh] *V, Va, A, F, L, Ga, Z, P:* raških; *M:* raškieh, k. i.: rajskieh; *N, D, d:* rajskieh; *b:* ruskieh. — kćeri] *I, Z:* hćeri, *Z* k. i.: kćeri; *P:* ćeri. — gospodične] *O, Va, Č, F, S:* gospodine, *O* k. i.: gospodične.

335. kieh] *Va, A, F, B, I, Ga, P:* kih; *b:* ńih. — lipota] tako *O, A, Č, F, B, L, Ga, P, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* ljepota.

336. bjehu] *F:* bihu. — carom] *Va, S, b:* caru; *A, B, L, I, Ga, P, Z:* carim.

337. toga cića] *G:* ‚ziechia toga'. — cića] tako *Va, A, B, I, Ga, P, N, D, d, b, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieća.

339. Palkošića] nema *Va; A:* ‚Zarnouicha'; *G:* Paleologa; *B, L, I, Ga, P, Z:* ‚Zarnoeuichia'.

341. zmaj] *S:* ‚ſmia'. — oviem] *B, L, I, Ga:* ovem.

342. gniezdo] *G:* ‚ghgneſdo'.

344. uljesti] tako *O, Va, Č, C, M, m, a; F:* ulisti; *ostali rukopisi* i *izdańa:* uljesti.

345. i] nema *b.* — milos] *F, b:* milost.

346. gospoje] *Va, Č:* ‚gospogie'.

347. koljena] *V, A, L, I, Ga, P, Z, N, d:* ‚kogliena'; *F:* kolina.

348. tvoje] *F, z:* svoje.

349. dvie] *F:* dvi. — i] nema *Va, A, G, B, L, I, Ga, C, P, S, m, z.* — četiri] *Z:* ‚ceteri'.

351. svieh] *F:* svih. — izabiri] *Č, Z, M, N, D, b:* izaberi.

352. lipos] tako *O, V, A, Č, M, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* liepos; *F:* lipost.

353. s izbranom ćeš ljubi] *A:* ‚ſ' iſbraniemchieſc gliuti'.

354. pokojit] *Z:* ‚pokoijti'.

„a svekra ćeš ostaviti,
„da ti carstvo ovdi bl̨ude.
„Ti ćeš stjecat porod novi,
„nova mjesta, nove sriće,
„a on čuvat grad će ovi
„i od bratje ti straža biće.
„Ni mož' sumńit, da on tada,
„kad se vidi u visini
„sred staroga Carigrada,
„odmetnik se ne učini.
„Tko Otmanović ni'e od starieh,
„sabl̨u otmansku nejma u ruci,
„a on će imat dio u carieh,
„koji mu će bit unuci?
„Tvê ćeš carstvo podpriet tako
„i bez misli putovati
„i, utvrđen krepko i jako,
„najčestiti car se zvati."
Hoǵa dospje; ali smino
slidi za ńim hadum crni:

355. svekra] *m, z:* tasta.

356. ti] *L:* si; nema *N, D.* — carstvo ovdi] tako *O, Č, M; N, D:* ovdi carstvo tvoje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ovdi carstvo. — bl̨ude] *Va, Č:* ‚obgliude', *Č* k. i.: ‚bgliude'; *A:* bude; *P:* ‚bliude'.

358. sriće] *V, Va, A, L, Z, D, S, d:* sreće; tako *Č* k. i.

359. grad će] *A, B, L, I, Ga, P:* grad ti će; *S:* grad ti.

360. bratje] *Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, N, D, d, b:* braće. — biće] *S:* ‚bitchje'.

361. ni mož] *Z:* ‚nemosc'; *b:* nemoj. — sumńit] *O, A, Č:* sumnit.

364. ne] *A, B, L, I, Ga, P, Z, M:* tebi.

365. tko] *G, D, d:* ko. — starieh] *V, Va, A, F, B, L, I, Ga, P, Z, S, b:* starih.

366. sabl̨u] *O:* ‚sabiu'.

367. dio] nema *A*; *F:* dil. — carieh] *V, Va, A, F, B, L, I, Ga, P, Z, S, b:* carih.

368. koji] *C:* koje. — mu će] *S:* će mu. — bit] *V, Z:* biti. — unuci] *Va:* ‚u ruzi'.

369. tvê] *Č, M:* ‚tu'; *M* k. i.: ‚tue'; *S:* ‚tvoe'. — podpriet] *Va:* odpriet.

370. bez] *P:* brez.

371. utvrđen] *A:* ‚uauarglien'; *S, m:* utvrdjen. — krepko] *F:* kripko.

372. najčestiti] *A:* ‚gnoi cestitij'; *I, Z, z:* najčestitiji.

373. hoǵa] *F:* hoža; *b:* ‚hodča'. — ali] *d:* ‚al'. — smino] *Va, Č, F, P, Z, M, N, D, d, m, b:* smiono, *Va* k. i.: smino.

374. slidi] tako *O, V, Va, A, F, B, L, I, Ga, C, a*; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sliedi. — hadum] *Ga:* kadum.

„Slavni care, tač jedino
„vas trag gubit svoj ne srni!
„Caricu uzmi! Razlog prosi,
„da od ńe stečeš porod mio;
„nu ne davi pri'e, nego si
„sinovim se poštapio!
„Robu je ovo dosta odkriti,
„dil̨it rieči triebi nije
„pred onijem, kî na sviti
„mnogo može, vele umije.
„Samo, ako 'e vaša žel̨a
„u Istok s vojskom putovati,
„od Pol̨aka nepri'atel̨a
„utvrdit se pri'e nę krati!
„Dvjema sabl̨am na dvie strane
„mučno vlada jedna ruka,
„a svê pustit bez obrane,
„za inieh hitat, zla je odluka.
„Najpri'e mudar način gleda,
„da uzdrži, što 'e ńegovo,

375. tač] *F:* tve; *D, d, z:* tak. — jedino] *D, S, d:* jadovno; tako *M* k. i.; *N:* ‚uſiono'.

376. gubit] *L:* ‚gliubit'; *D, d:* ‚zarnit'. — svoj] tako *O, Va, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* tvoj. — *G, I:* tvoga traga ne pocrni; *S:* ‚svu tvou traghu ne pozarni'.

378. stečeš] *Va:* ‚stechies'.

381. ovo] *D:* ono. — robu] *A:* ‚rubu'.

382. dil̨it] *Va:* ‚digliet'; *A, F:* dilit; *b:* dul̨it. — rieči] *F:* riči. — triebi] *Va, B, L, I, Ga, P, Z, S:* trieba; *F:* tribi; *b:* triebe.

383. pred] tako *O, Va, Č, C, M, z, a; M* k. i.: prid, a tako imaju *ostali rukopisi* i *izdańa.* — onijem] *V:* ‚onosiem'; *F:* ovime; *G:* ‚oneſiem'. — sviti] *V:* ‚suietu'; *G:* svitu.

384. mnogo-vele] *O, Č, C, M:* mnogovele; *ostali rukopisi* i *izdańa:* velemnogo.

385. samo] *V, G, N, D, d, m, b, z, a:* zato. — vaša] *Z:* tvoja.

386. u Istok s vojskom] *G:* s vojskom u Istok.

387. od] *Va:* i.

388. utvrdit] *V:* ‚utvardi'. — pri'e] *b:* pre.

389. dvie] *F:* dvi; *Ga:* dve. — dvjema] *F:* dvima.

391. svê] tako *O, V, Va, Č, F, G, S, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* svoje. — pustit] *Č, C, M:* ‚pusctat', *M* k. i.: ‚pusctit'. — bez] *A, P:* brez.

392. inieh] *V, Va, A, B, L, I, Ga, P:* inih; *m, z:* ino.

393. najpri'e mudar] *A, B, L, I, Ga, P:* mudar najpri'e. — mudar] *Č, M:* mudros.

394. što 'e] *P:* ‚sctoi'. — ńegovo] *G:* ‚gnegoua'.

„prostire se pak naprieda
„i prihitat ište novo.
„Carstvu tvomu cića toga
„spomenut se meni vidi,
„s krunom kraļa poļačkoga
„sprva iskat da mir slidi.
„I poznô si i vidio
„sred krvava ļuta boja,
„gdje sām glavòm tvôm si bio,
„koli 'e teška sila svoja! —
„Huđe i gore ne išti čuti —
„višńi ukloni tuj nevoļu! —
„Ako u Istok ti se uputi,
„a on ostane sam na poļu,
„koje strane, kî li puci
„oprieće se kraļeviću,
„ako dobit nosi u ruci,
„a na vedrụ čelu sriću?
„Tko vo'evodi i vitezu
„Kotkoviću da odoli?
„Radovilskom tko li knezu,
„bojnom slavom kî se oholi?

395. prostire] *V, G, N, D, d:* prostere. — se] nema *A.* — naprieda] *F:* naprida.

396. prihitat ište] *Z, C:* ‚prihitat ioscte'; *a:* prihita jošte. — novo] *G:* ‚noua'.

397. cića] tako *O, Va, P, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieća. — toga] *A, B, G, P:* tega.

399. poļačkoga] *P:* ‚pogliaskogha'.

400. sprva] *Va:* ‚s' praua'. — iskat] *B, L, I, Ga, P:* iskati. — slidi] *Ć, Ga, M:* sliedi.

401. poznô] *Va:* ‚sposno'.

403. gdje] *F, N, S, d:* gdi; *P:* ‚die'.

404. svoja] *b:* tvoja.

405. huđe] *S:* hudje. — išti] *Z:* ‚isti'.

406. tuj] *Va:* ‚tuoi'; *G, b:* tu.

407. u Istok] *A:* ‚ù iſtokot'.

409. kî] *z:* ‚koi'. — kî li] *Ga:* ‚kibi'.

410. oprieće se] *A:* ‚oprichiese'; *I, P, S:* opriet će se.

411. ako] *F:* koji.

412. sriću] *O, V, A, Č, M, a:* sreću; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sriću.

413. tko] *G, D, d:* ko. — vo'evodi] tako *O, V; ostali rukopisi* i *izdańa:* vojvodi.

414. Kotkoviću] *Ć:* ‚tko kognichiu'; *P:* ‚kodkouichiu'; *Volantić:* ‚Chodkiewichiu'; *m:* ‚Kodkjevichju'; *z:* Hodkieviću.

415. Radovilskom] *V:* ‚Radoluiskom'; *A, G, B, L, Ga, m, z:* Rodovilskom; *F:* Radolniskom; *P:* ‚Rouilskom'; *Z:* ‚Radoliunskom'. — tko li] *V, Z:* ‚toli'; *Va, F, G, B, P, N, d, b, a:* koli.

„Koji miri da ne padu,
„pan Zborovski kê nastupi?
„Kû li tvrđu i ogradu
„da Zamoški ne razlupi?
„Ali obranit tvê države
„kâ će oružja, či'e desnice
„od hrabrene Krunoslave,
„Korevskoga vjerenice?
„Na końu se mnokrat ona
„tište poļskieh iz tabora
„i slobodna i smiona
„doprie do istieh tvieh šatora;
„gdje u slici ogńa živa
„reseći je teško oklopje,
„silno carstvo tvê poziva
„i na sabļu i na kopje.
„Prosti care, ako začu
„smiono hvalit tvê zlotvore:

417. koji] *S:* ‚tkoi'.

418. pan] tako *O, V, B, L, Ga, P, M, m; M* k. i.: ban, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.* — Zborovski] *V:* ‚Sbarauski'; *Va:* ‚Sbaranscki'; *Č, M:* ‚Sborouscki'; *G:* ‚Borouski'; *Z:* ‚Sbarauski'; *N:* ‚Sborauski'; *D, d:* ‚Sbaraski'; *b:* Horkuski. — nastupi] *d:* nadstupi (tako *M* k. i.).

419. kû li] *P:* ‚chuli'. — tvrđu] *S:* ‚tværdju'. — ogradu] *Z:* obgradu; *P:* ‚ogragkiu'.

420. Zamoški] *V, d, m, z:* ‚Samoiski'; *Va:* ‚Samoksci'; *A, B, L, I, Ga, P:* ‚Samoski'; *G:* ‚ſamorski'; *M* (k. i.), *N, D, b:* ‚Samouski'; *S:* Samohschi'. — razlupi] *V:* ‚rslupi'.

421. tvê] *F:* ke.

422. či'e] *V, N, S, b:* ke.

423. hrabrene] *A, B, P:* krabrene.

424. Korevskoga] *Va, A, F:* Korenskoga; *Č:* Korensgoga, k. i.: Korevskoga; *B:* Koresvkoga; *L:* ‚Korevnskoga'. — vjerenice] *F:* virenice.

425. mnokrat] *A:* ‚mnohrat'.

426. tište] *z:* tisnu. — poļskieh] *P:* ‚pogskieh'. — tabora] *C:* ‚dubraua' k. i.: taborâ.

428. doprie] *A:* ‚doghie'; *F:* dopri; *b:* de prie. — istieh] *Va, F, B, I, Ga, P:* istih. — tvieh] *V, D, S:* ‚tuijh' (po Karliću *V:* tvije); *Va, Č, a:* ‚tuoieh'; *Ć* k. i.: ‚tuieh'; *A:* ‚suieh'; *N:* tvih; *F:* tveh.

429. gdje] *A, d:* ‚die'; *F, N, S:* gdi. — ogńa] *A:* ‚ogne'; *Č:* ‚oghna'; *P:*, ognia'. — živa] *L, P:* ‚siua'.

430. reseći je] *V:* ‚resichiu'; *A:* ‚resechiu' k. i.: ‚resechie'. — teško] *P:* ‚tesko'.

431. tvê] *V:* ‚tut'(?); *Va:* ‚tuoie'; *b:* tvo'e.

432. sabļu — kopje] *A:* ‚sabiu' — ‚kopglie'.

433. care] *b:* caru.

434. smiono] *A:* ‚smino'; *z:* smione. — hvalit] *N:* ‚hfalit'; *P:* ‚chualit'.

„sam si u poļskom poznô maču
„istine ove mê govore.
„Nu ni'e čudo, da obrane
„proć ńima se ne nahode:
„vojske im su izabrane
„od vo'evodâ i gospode.
„Odrvat im moć se nije!
„Strašne i vrle ńih su sprave:
„svaki se od ńih za čâs bije
„i, za ime steć od slave,
„među kopja, među mače
„proz led teče i proz vodu
„i u ogań živi skače
„u slobodi za slobodu.
„Tim ako mir š ńima žudi
„tvâ vlas sklopit, care od carâ,
„s pomnom stražom čuva' i bļudi
„Korevskoga tavničara!
„Pače tvrdieh od obzida,
„gdje 'e zatvoren, oblas vaša
„pomnu i uzdanu stražu prida'
„komu od vernieh tvojieh paša,

435. poļskom] *A:* ‚pogliaſkom'; *G:* ‚poglckom'.

436. istine ove] *d:* istinite; *b:* iste ove. — ove] *O:* ‚ouę'. — mê] *A:* ‚mee'.

438. ńima] *Va, A, S:* ńemu.

439. im su] *A, z:* su im.

440. vo'evodâ] tako *O, V, G; Va:* ‚voieuod'; *ostali ruk.* i *izdańa:* vojvodâ.

441. moć se] *A:* .moshsse'; *b:* moći.

442. ńih su] *A:* .gnihusu'; *P:* .ghichsu'.

443. svaki] *b:* svak. — čâs] *F, Z, b:* čast.

444. i] *V:* a.

446. proz — proz] *G, I, Z, z:* kroz — kroz.

447. ogań] *A:* ‚oggagan'; *Ga, P:* ‚oghgn', *P* k. i.: ‚oghagn'. — živi] *S:* sivi. — skače] *P:* ‚sckace'.

449. tim] *z* (tako svagdje): tiem. — š ńima] *S, m:* s ńima.

450. vlas] *F, Z, b:* vlast.

451. pomnom] *Va:* ‚pomgnom i'; *A, F, P, Z:* pomńom. — čuva'] *Va, Ć, M:* ‚ciuuai'; k. i. *M:* ‚ciuvat'. — bļudi] *S:* ‚bliudi'; *F:* bludi.

452. Korevskoga] *Va, A, Č, F:* Korenskoga; *Č* k. i.: ‚Korepskoga'; *S, d:* ‚Coreuskoga'.

453. pače] *Č, M:* ‚pacek'. — tvrdieh] *V, Č, F, B, L, I, Ga, P:* tvrdih; *b:* ‚tvarteh'. — obzida] *O, Va, A, N, D:* ‚obsieda'; *V:* ‚sasida'; *Z:* ‚sasieda'; *b:* zasjeda; *S:* obsida.

454. gdje 'e] *V, Va, A, G, I, Z, N, D, S, d:* gdi 'e; *P:* ‚die'; *b:* ‚gdѣ'. — oblas] *F, b:* oblast.

455. pomnu] *Va, A, Ć, M:* pomńu. — prida'] *O, V, Va, A, Ć, C, M, N, D:* poda'; *M, N* k. i.: prida'; *b:* preda.

456. komu] *A, B, L, I, Ga, P, S, m:* tkomu. — vernieh] tako *O, V, Va, A, B, L, I, Ga, P; F:* virnih; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjernieh. — tvojieh] *A:* ‚suoieh'; *F, L:* tvojih.

„er toliko junak slavni
„glasovit je sred Poļakâ,
„svikolici da su spravni
„za odkup ńegov činit svaka.“
Prista svaki od svjetnikâ,
a car stavno kliče u glasu:
„Živi dundo, svakólika
„i mâ bratja živa da su!
„Bog ukloni, da onoga
„smrtnom ranom vik ozledim,
„vrh pristoļa kî ovoga
„sidio je, gdi ja sjedim!
„Ako sam ja sad uzmnožan,
„i on u bitju bi mojemu,
„i kô 'e život svoj podložan
„meni, i moj tač bi ńemu.
„Nu ću uzmnožit straže take
„dundu i bratji na pohodu,
„da od zasjede svake opake
„utvrdiću mû slobodu.
„A maćeha oca moga
„da od pastorka mrzi sina,

457. toliko] *Va:* koliko. — junak] *A:* ‚iunah‘.

460. ńegov] *Va:* ‚gnieka‘.

461. svjetnikâ] *F:* svitnikâ.

462. stavno] *V:* ‚stauna‘; *G:* ‚stauan‘; *Z, b:* stavnu. — kliče] *V:* ‚slice‘.

463. živi] *Č, M, Volantić, m, z:* živ i.

464. mâ] *S:* ‚moa‘. — bratja] *Va, G, B, L, P, N, D, S, Volantić, d, b:* braća.

465. da] *Va:* od. — onoga] *G, Z:* onega.

467. vrh] *A:* ‚uar‘. — kî] *N:* ‚koij‘. — ovoga] *G, Z:* ovega.

468. sidio je] tako *O, V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, D, S, d, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* sjedio je. — gdi] *V:* ‚die‘; *Č, Z, M, b, z, a:* gdje. — ja] *G:* sad. — sjedim] *F, S:* sidim.

469. ako sam ja sad] *A:* ‚ako sam ia sada‘; *L:* ja ako sam sad; *G, D, S:* ako ja sam sad; *d, m:* sad ako sam ja.

470. u bitju] *A:* ‚ubicu‘; *L, P:* ‚u bitchiu‘; *G, M, N, D, d, b:* bića. — *Č:* ‚i onie ù bitiu bijo momu‘; posļedńa riječ k. i.: ‚moiemu‘.

471. 'e] nema *b*.

472. tač] *b:* tac; *z:* tak.

471./472. *N, D, z:*
i kô 'e život meni podložan
ńegov, i moj tač bi ńemu.

473. nu] *L:* ‚Ku‘. — nu ću] *F:* hoću.

474. bratji] *V:* ‚brati‘; *Va, Č, G, P, Z, M, N, D, S, d, b:* braći; *m:* ‚bratchi‘. — pohodu] *V:* ‚pohudu‘; *S:* odhodu.

475. da] *P:* i. — svake] *b:* sve. — zasjede] *F:* zasiđe.

476. utvrdiću] *I, D, S:* utvrdit ću. — mû] *Va:* ‚moiu‘; *S:* ‚mou‘.

478. od] nema *G*. — mrzi] *N, D, d, b:* voli (tako *M* ista, a *P* druga ruka ispravila).

„čudit mi se nije od toga:
„to je općena svieh krivina.
„Nęka ona gore oblieta
„i po tminah noćnieh jaše,
„suđena mi ne bud' šteta,
„vilinstva me ńe ne straše!
„Nu sad hrlo gdje prostiru
„države se mê velike,
„sve gospođe da se izbiru
„svietle krvi, rajske slike!
„Zatiem, potom bio dan svane,
„poklisar se naš odieli,
„ter Poļakom od mê strane
„mir ponesi, kî svak želi!
„A na stražu stani jedan
„Korevskoga tamničara,
„neka unapried nije vriedan
„utjecati viek s privarâ!"
Crnac hadum odi skoči
i iznać se vile obeća
zlatnieh vlasa, rajskieh oči,
u kieh svjetlos sja najveća.

479. čudit mi se] *Č, M:* ‚ciudittise'; *M* k. i.: ‚ciuditmise'; *G, N, D, d, m z:* čudit joj se; *P:* ‚ciudimtise'.

480. to] *F:* tu. — općena] *Č, P, M, b:* obćena, *M* k. i.: općena. — svieh] *F:* svih; *S:* svim.

481. oblieta] *F:* oblita.

482. tminah] *A:* tminam. — noćnieh] *A:* ‚nochieh'; *G:* ‚nochniem'.

483. suđena] *G, P, S, m:* sudjena. — *Č:* ‚sughiṗnaie nebbu od scteta' k. i.: ‚sughienami nebud scteta'.

484. vilinstva] *Z, b:* vilenstva.

485. gdje] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga:* gdi; *P:* di.

487. gospođe] *A, B, L, I, Ga, Z, N, D, m:* gospoje.

488. svietle] *F:* svitle.

489. zatiem] *F, B, L, I, Ga, N, d:* zatim. — potom] *F:* putom. — bio] *F:* bil.

490. naš] *M:* ‚nasc' k. i.: ‚neka', a tako imaju *N, D, d, m, z.* — odieli] *F:* odili.

492. ponesi] *Z:* odnesi; *M, N, D, d, m, b, z:* ponese. — kî] *P:* ‚chij'.

493. a] *I:* i.

494. Korevskoga] *Va:* Korenskoga; *Č:* Korepskoga; *L:* ‚Koreunskoga'; *P:* ‚Choreuskogha'; *S:* ‚Coreuskoga'.

495. neka] *P:* ‚nek'. — unapried — vriedan] *F:* unaprid — vridan.

496. utjecati] *F:* uticati. — viek] *V, F, G, P, N, D, m:* vik; *C, a:* već. — privara] *O, A, I, Ga, P, Z, N:* prievara; *b, z:* prevara.

497. hadum] *Ga:* ‚Kadum'. — odi] tako *O, C, S, a; V, N, d:* ondi; *Č, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, m:* ovdi; *z:* ‚ovdie'; *b:* on čas.

498. iznać se] *F, N, D, d, b, z:* iznaći; tako *P* k. i.

499. rajskieh] *P:* ‚raskieh'.

500. kieh] *F, d:* kih. — svjetlos] *F:* svitlost; *b:* svjetlost.

A odluči se u Poļaka
Hercegovac Alipaša:
med ńegova rieč je svaka,
il' spovieda, ili upraša.
Podsmieh mu je sveđ sred ustî,
svakomu se smerno klanja,
hitrina je sve, što izusti,
uńiguje s mudra znanja.
Zna vuhujuć riešcom blagom
od besjedâ sve nauke,
i moguć je veće snagom
od jezika negli od ruke.
S tiem načinom prve časti
u carevu dvoru steče,
i od pastiera paša uzrasti
poznan blizu i daleče.
Od tamnice najposlije
Korevskoga straža 'e dana
Rizvanpaši, kî bi prije
rob istoga slavna pana.

501. a] nema *Č; M* docnije dodano. — odluči se] *Č, b:* odlučiše.

503. ńegova] *Va:* ‚gniecoua'.

504. ili] *F, B, L, Ga, P, D:* il'. — spovieda] *F:* spovida. — upraša] *L:* ‚usprascia', tako *M* k. i.

505. podsmieh] tako *O, Ć, C, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* posmieh. — sveđ] *F, Z:* svej. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

506. smerno] *Č, M:* snižno; *F:* smirno; *G, N, D, d, b, z:* smjerno.

507. izusti] *P:* ‚is uſti'.

508. uńiguje] *O, C:* ‚Vgnigue'; *V:* ‚Ù gneghaie'; *Va, M, N:* ‚ugneguie'; *Ć:* ‚u bessieda'; *G:* ‚uhignuie'; *B, L, I, Ga, Z, m, z, a:* uńeguje; *P:* ‚ughieghuie'; *D, d:* mudrosti je; *S:* u ńega je; *b:* i ńih vije. s bil.: sve izvija reči. U Gundulića ima ta riječ još na dva mjesta: 1. Suze sina razmetnoga II, 153.: i uńeguje sprva i mami; 2. ‚Osman' XII. 537.: s Krunoslavom uńeguje. — znanja] *L, C, a:* znanja. — *A:* ‚mudrostie pun, i snaga'.

509. vuhujuć] *V:* ‚vuhuiuiuch'; *A:* ‚uoiuich'; *Ć:* ‚vukuiech'; *G, N, D, S, d:* vukujuć; *B, Ga, P, Z:* ‚Vukouich', *P* k. i.: ‚Vukuuiuh' (?); *M, m, b, z:* vuhvujuć, *b* s bil.: laskajuć, schmeichelnd, lisingando; *Va, I* nemaju te riječi; *C:* uhujuć. — rieščom] *A, N, d, m, z, a:* rieċcom ; *F:* ričju; *B, L, I, Ga:* ‚rieszom'; *Z:* ‚riezom'; *b:* rieči.

512. negli] *V, b:* neg; *A, Č, M:* nego, *M* k. i.: negli.

513. s] nema *B, L, I, Ga, P, m, z; F:* s. — tiem] *F:* tim.

514. dvoru] *Va:* dobru.

515. pastiera] *V, Ć, G, M, N, D, S, d, b, z, a:* pastira.

516. poznan] *V:* poslan; *A, F:* poznam; *C:* spoznan.

518. Korevskoga] *A:* Korenskoga; *Ć:* Korepskoga, k. i.: ‚Koreuskoga'; *L:* ‚Koreunskoga'; *S:* ‚Coreuskoga'. — 'e] nema *V, b.*

520. pana] tako *O, V, Ć, B, L, Ga, P, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* bana.

Uto i noć nebu stavi
stražu od zviezdâ svud okolo,
da pri'e reda ne objavi
svietlo sunce zlatno kolo.

PJEVAŃE TREĆE.

Mraznoj zimi dođe svrha
s primaljetna jur dohoda;
snieg s planinskieh kopneć vrha,
što uze goram, riekam poda.
Na glas tihi od vjetrica
bješe ranit zora obikla
s viencom, kî joj svî ružica
u rajskijeh polịeh nikla,
kad sunčana zraka plaha
po nebu se pruži vedru,
a poklisar carski uzjaha
zlatnom sabļom reseć bedru.
S liepom družbom on se odpravi
s otmanskoga Carigrada

521. to] *b:* toj.

522. zviezdâ] *F:* zvizdâ. — svud] *V:* ‚sud'; *P:* ‚sfud'.

523. ne] *Z* docnije dodano.

524. svietle] *F:* svitlo.

U rukopisu *O* nestao je ovdje jedan list, prvi drugoga svežńića (‚ruka', ‚mano') sa 16 strofa (III, st. 1.—64.), ali ga je dopunio netko (O_1), možda još u 18. stoļeću, i to pravopisom, koji je različan i od Ohmućevićeva i od pravopisa kasnijih dopuna. Isti je pisac dopunio i posļedńi list toga svežńića (IV, st. 418.—484.).

1. dođe] *F:* dojde. — svrha] *V, Z:* ‚uarha'.

2. snieg] *F:* snig. — s] nema *Va, F, Z, C.* — primaljetna] *Va, F, B, Ga, P:* primalitna; *A:* ‚primaglietna'; *L:* ‚primalietia'; *Z:* ‚primalitgnia'. — s primljetna] *b:* ‚sprema lietna'.

3. snieg] *F:* snig. — s] nema *V.* — planinskieh] *V, F, B, L, Ga, P, b:* planinskih. — kopneć] *V:* ‚kopnuch'; *A:* ‚kopnieh'.

4. riekam] *F:* rikam.

5. tihi] *Č, M, m, z:* tihieh; *Z:* ‚tiehi'. — vjetrica] *F:* vitrica.

6. bješe] *F:* biše. — zora] *Va:* ‚gorra'; k. i.: ‚zorra'; *P:* ‚Gorra', ali isprva, čini se: ‚sorra'.

7. viencom] *F:* vincom; *N, b, z:* viencem. — kî joj] *V, Va, F, B, L, I, Ga, P, Z:* koji; *b:* ‚koioj'. — svî] *V:* od; *Z:* ‚suei'.

8. rajskijeh] *Va:* ‚rasckiech' k. i.: ‚raiskieh'; *Č:* ‚raiskiehie'; *B:* ‚raſkieh'; *N, D:* ‚raslizieh'; *d:* ‚raſlitkieh' (tako *M* k. i.); *P* k. i.: ‚raslikijh'; *b:* razlika je. — polịeh] *b:* poļa.

9. sunčana] *Va:* ‚sunzana'.

11. a] *b:* tad.

12. reseć] tako i *Z*, ali k. i.: ‚rescech'.

13. liepom] *F:* lipom. — odpravi] *S:* opravi.

14. otmanskoga] *A:* ‚Osmanskoga', k. i.: otmanskoga.

put država, kiem u slavi
kraļ poļački Šizman vlada.
Car mu prida u pohodu
s tvrdom stražom od bojnikâ
bogdanskoga vojevodu,
Gašparova namjesnika;
dim Gašpara Milostića,
kî u hrvaskom roden kraju,
bi li znanje ali srića,
jur stolova na Dunaju.
Ne poteži, nu ga tjera
misô, da pri'e sklad se uzroči
među Suncem od Sjevera
i Mjesecom od Istoči.
Sada jedne, a sad druge
końe jaše na promjenu,
probijući strane i luge
po ravnini, po kamenu.
U rumelska jezdi poļa,
opet srbska napried slidi,

15. kiem] *Ć, M:* ‚ke'; *F:* kih; *G, b:* kieh.

16. poļački] *A, L, Ga:* ‚pogliascki'; *P:* ‚pogliaski'. — Šizman] tako *A, Ć, B, L, P, M, O_1; I, Ga, C, m, z, a:* Šišman; *V, Z, N, D, d, b:* smiono; *Va:* ‚pomgno'; *F:* lipo; *G:* smirno; *S:* pomno.

17. car mu] *Ć:* ‚termu', k. i.: car mu; *I:* ‚zærmu'. — prida] *N:* poda. — pohodu] *S:* dohodu.

18. s] nema *b.* — bojnikâ] *P. S:* vojnikâ.

20. Gašparova] *P:* ‚Gasparoua'. — namjesnika] *F:* namisnika; *I:* vojevodu.

21. dim] *Va, S:* tiem; *Ć, F, b:* tim. — Gašpara] *I:* ‚Gospâra'; *P:* ‚Gaspara'. — Milostića] *Z:* ‚Milosctichia'.

22. kî] *Va:* ‚kie'; *Z:* ‚kije'. — hrvaskom] *Ć:* ‚haruskoi' i.: ‚haruaskoi', k. i.: ‚haruaskom'; tako još *L, I, P, M, S; V, b:* hrvackom; *ostali rukopisi* i *izdańa:* hrvatskom. — roden] *G, P, S, Volantić, m:* rodjen.

23. znanje] tako *L, I, Ga, C, S, O_1, a; ostali rukopisi:* znańe. — srića] *V, L, P, Z, d:* ‚srechia', ali *Z* k. i. od: ‚srichia'. — ali] *V:* ‚illi'; *Volantić:* ‚bili'.

25. poteži] *A:* ‚proteſci' k. i.: poteži; *b:* poteže. — nu] *F:* ni. — tjera] *F:* tira; *b:* tera.

26. misô] *Č, Z, M, S:* misao.

27. suncem] *V:* ‚sunze'; *F:* suncem; *G:* ‚sunzom'. — sjevera] *F:* sivera.

28. mjesecom] *F, Ž:* misecom; *S:* s mjesecom. — Istoči] *A:* ‚Iſctoci'.

29. jedne] *L:* ‚iede'. — a sad] *C, D:* sada.

30. promjenu] *F:* prominu.

32. ravnini] *d:* ramnini. — kamenu] *Ć:* ‚kaḿegnu'.

33. u] nema *Ć;* docnije dodano. — rumelska] *G, S, d, b:* ‚rumeglska'; *P:* ‚rumelka'.

34. napried] *F, B, L, I, Ga, m, a:* naprid. — slidi] *L, Z:* sliedi.

gdi su od grada Drenopoļa
vrh Marice rieke zidi;
vrh Marice rieke, koja
mnokrat brzi tiek ustavi,
kad Orfeo kraj ńe poja
drage pjesni od ļubavi.
Kažu Srbļi i Bugari
bistre vode sedam vrela,
koja probi i udari
na spjevanja svā vesela;
spoviedaju, vihri plasi
da uspregoše vrle sile,
slavni pjesnik gdje se oglasi
pod začinke svoje mile.
Još govore: jato od ptičâ
sliedeć dubja gniezda prini,
za od razlicieh čuti žica
i od glasa sklad jedini.
Na skladanje vele medno
kon spjevôca ļubovnika
od razlicieh zvieri ujedno
kupļaše se množ velika.

35. gdi] *Ć, Z, M, D, b, z:* gdje; *d:* dje.

36. vrh] *Va:* ‚V . . .', a ostatka stiha nema; *A:* ‚uar'. — rieke] *F:* rike; *P:* ‚rieche', ali 37.: rieke. — zidi] *V, Z:* ‚siedi'.

37. vrh] *A:* ‚uir'. — rieke] *F:* rike.

38. mnokrat] *d:* ‚mnoghkrat'. — brzi] *Ć, M:* bistri. — tiek] *F:* tek; *P:* ‚tieh'.

39. Orfeo] *V:* ‚Orfeio'. — kraj] *Ć:* ‚kragl', k. i.: ‚krai'; *S:* ‚værh'.

40. pjesni] *F:* pismi.

42. bistre vode] *d:* bistra voda. — vrela] *Va* ‚uriella'; *Z, z:* vriela; *F:* vrila.

44. spjevanja] tako *I, C, S, a; Va:* ‚spieuagnie'; *F:* spivańa; *ostali rukopisi* i *izdańa:* spjevańa.

45. spoviedaju] *A:* ‚S' Pouidaiu'; *F:* spovidaju.

46. uspregoše] *F:* ustegoše; *I, S, m:* ‚uſpregosce'.

47. pjesnik] *A, P:* ‚piesnih'; *F:* pisnik. — gdje] *V, G, L, I, Ga, N, D, S:* gdi; *Va, F, B:* di; *C:* ‚ko', k. i.: kad; *M, m, z:* kad; *b:* đe.

49.—80. u rukopisu *G* nestao je list s 8 strofa, a dopunila ga je ista ruka, koja je dopunila II, st. 97.—128. *(G_1).*

49. jato] *Va:* ‚iadi'; *A, N, D, S, d, m:* ‚jatta'; *b:* jati. — od] nema *A.*

50. dubja] *Ć:* ‚dubie'; *M:* ‚dubije'; *S:* ‚s' dubja'. — gniezda] *C:* gniezdo; *F:* gnizda.

51. razlicieh] *V:* ‚raslitieh'; *F:* rajskih; *G_1:* ‚raſlikjeh'; *b:* različieh: *a:* razlikieh.

52.—55. nema *A.*

53. skladanje] tako *V, B, I, Ga, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* skladańe.

54. kon] *Ć:* ‚kao', k. i.: kod; *M:* ‚od', k. i.: kon; *P, S, d, m, b, z:* kod. — spjevôca] *F:* spivaoca; *N, D, d, m, z* pjevôca; *S:* spjevaoca; *b:* pjevaoca.

55. razlicieh] *F:* razlicih; *b:* različieh. — zvieri] *F:* zvirih.

Od Orfea ovdi prvo,
neka se uviek pak začińe,
ču zvier, ptica, kami, drvo
skladne i slatke bugarkińe.
Bugarin ih slavni ostavi
slovinskomu svom jeziku,
djela od slave da u slavi
bugare se u ńih viku.
Tim u ńih se još začina,
što se u pjesan stavi odavna
od Lesandra Srbļanina,
vrh svieh cara cara slavna.
U ńih svud se vitez hvali,
koga krunom kopje obdari:
Stjepan Uroš i ostali
od Nemańić kuće cari.
U ńih žive slava obilna,
kû Kobilić steče mudri,
kad hańgarom cara silna
na Kosovu smrtno udri.

56. kupļaše] *C, S:* ‚skupiasce'; *Ć* k. i.: ‚kupiasce', a tako *M, D, d.*

57. ovdi] *B, L, Ga, P:* odi; *z:* ovdje.

58. se] *F:* ih; nema *C, z; Z:* s'. — uviek] *F:* u vik; *P:* ‚ù vieh'; *m, z:* u vieke. — pak] *Va, Č, F, C, m, z:* svak; *M:* ‚svak', k. i.; ‚svegh'; *b:* sve. — začińe] *S:* ‚uſacigne'.

59. ču] *V, Va, Č, C, M:* ‚ciui'; *b:* čuju. — zvier] *F:* zvir. — drvo] *V, Ć, F, I, Ga, a:* i drvo.

60. slatke] *I, S, m, b, z:* sladke.

61. Bugarin ih] *Č, M:* ‚Bugarkigne'; *I:* ‚Bugarinik'. — slavni] *Ć, M:* slavne.

62. slovinskomu] *P:* ‚slouinskome'; *D:* slovinskom.

63. u slavi] *S:* ‚uſ-slavi'. — djela] *F:* dila.

64. u] G_1*:* od. — viku] *C, M:* ‚vieku'.

65. tim] *Č, L, P, M, S, z:* tiem. — ńih] *Č, M:* ‚gnim', *M* k. i.: ńih. — još] *P:* ‚ios'. — začina] *I, b:* začińa.

66. pjesan] *F:* pisam.

67. Lesandra] *O, A, Ć, B, L, I, Ga, M, D, Volantić:* Lehsandra; *Č, M* k. i.: Lesandra, a tako i *O* na drugim mjestima.

68. vrh] *A:* ‚uar'. — svieh] *F:* svih.

69.—72. nema *F.*

69. svud] *P:* ‚sfud'.

70. kopje] *Ga:* ‚kopia'. — obdari] *C:* ‚obrani' k. i.: obdari.

71. Stjepan] *A:* Stipan.

72. Nemańić] *O:* ‚Nemgnich'; *V:* ‚nemagnieh'; *Va, P, B, I, Ga,* G_1*:* ‚ne magnieh'; *A:* ‚Nemagniſcke'; *Ć, L:* ‚ne magnih'; *M:* ‚Nemagnieh', k. i.: ‚Nemagnſke', a tako *N, D, S, Volantić, d, m, b, z* i *L* k. i.; *Z, a:* Nemańe (isp. X, st. 181.). — kuće] *Č, B, I, Ga, P,* G_1*:* ‚kuchia'.

73. slava] *F:* slavna.

74. kû] *Va:* nu; *S:* ‚kou'. — Kobilić] *b:* obiļić; *z:* Obilić. — steče] *b:* ‚стѣче'.

75. hańgarom] *P:* ‚s' changiarom'; *S:* ‚hangjarom'; *b:* andčarom.

76. udri] *B, L, Ga, P:* udari.

Prosvietlit se u ńih hajô,
ne zavideć sunce žarko,
Svilojević još Mihajo
i Kraļević junak Marko.

U ńih jošte vas sviet puni
glas, i bojna djela slovu
od Lauša, kî se kruni
u Budimu i Krakovu.

Glasi se u ńih sred narodâ
od istoka do zapada
vjera, gospostvo i sloboda
Dubrovnika, mirna grada.

U ńih Janko vojevoda
visoko se uzvisio,
da je obrana i sloboda
od ugrske krune bio.

Svaka strana, kâ 'e najdaļa,
svako doba, svako vrime
Matijaša sliša kraļa
nedobitno u ńih ime.

U ńih Đurđa Skenderbega,
satriteļa turskieh sila,

77. prosvietlit se] *Va:* ‚prosuitlise'; *F:* prosvitlit se. — se] *z, a:* se 'e.

78. ne zavideć] tako i *Č,* ali k. i.: ‚kudgod suietli', a tako *M, m, z.* — žarko] *P:* ‚giarko'; *S:* ‚zarsko'.

79. Svilojević] *O, B, L, Ga, P, Z, m, b, z:* Sviloević. — Mihajo] *A:* ‚Mihaglio'; *Č, F, M:* ‚Mihailo'; *M* k. i.: ‚Mihajo'.

80. Kraļević] *P:* ‚kraglieuih'. — junak] *Va:* ‚Junko', k. i.: ‚Janko'. — Marko] *L, P:* ‚Marco'.

81. jošte] *Č, M:* ‚ioscter'. — sviet] *F, B, I:* svit.

82. glas i] *S, b:* glasi: *b* i.: glas i. — djela] *F:* dila. — slovu] *N, D, d, b:* slovi; *N* k. i.: slovu; *S:* ‚ù slovu'.

84. u] *V:* i. — Krakovu] *P:* ‚Kratouu'; *N, D, d, b:* Krakovi; *S:* ‚Cracovu'.

85. glasi se] *D, d, b:* glas je; tako *Z* k. i. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

86. od] *Z:* i od.

88. mirna] *A:* ‚mira', k. i.: mirna; *F:* lipa; *B, L, P:* biela; *b:* slavna.

90. se] *Volantić, m, z:* se 'e. — uzvisio] *Z:* ‚usuiscio'.

91. da] *Č, M, Volantić, m, z:* kî.

92. ugrske] *D, d, b:* ‚ungarske'.

94. vrime] *O, V, Z, d:* vrieme; *Va:* brieme; *B, M:* ‚u brieme'; *Ga:* ‚brieme', k. i.: ‚brime'; *P:* ‚ù urieme'; *b:* vreme.

95. sliša] *Č, M:* ‚sluscia'; *A:* ‚sliscia', k. dodano.

97. Skenderbega] *V, b:* Skandarbega. — Đurđa] *Č:* mnokrat.

98. satriteļa] *G:* streniteļa. — turskieh] *F:* turskih.

priko svieta lete svega
još viteška bojna dila.
Na veliku u ńih glasu
Šizman Bator jošte stoji,
da otmanske vojske rasu,
kîh nebrojni bjehu broji.
U ńih svak čas rastu u slavi
svi poļački kraļi izbrani:
Jaģeloni, Vladislavi,
Kažimiri i Šizmani.
O Šizmane, vedra krvi,
kî od Leha i od Kraka
treti imenom, slavom prvi,
u kraļevstvu si od Poļakâ,
u ńih i ti, o mogući
poļski kraļu, slavan jesi,
da sjevernoj carskoj kući
ote krunu, kâ te resi;
da otmanska teška sabļa
pod tviem britkiem mačom puče;

99. priko] *b, z:* preko. — svieta] *F:* svita. — lete] *b:* letu.

100. još viteška] *P:* ‚ios uiteska'. — dila] *V, A, b:* djela.

102. Šizman] *V, Va, A, I, Volantić, m, z, a:* Šišman. — Bator] *O:* Butor. — jošte] *A:* ‚ioſcter'.

103. da] *Z:* ‚dò'. — otmanske vojske] *Č, M:* ‚otmansku uoisku', *M* k. i.: otmanske vojske. — vojske] *A:* ‚uioſcke'.

104. kih] *A, Č, G, M, N, D, S, d, m, z:* kieh; *b:* ke. — nebrojni] *d:* ‚nebrjoni'; *b:* ‚nebroeni'. — bjehu] *A, F, G, P:* bihu. — broji] *Č:* ‚broij' k. i.: ‚boij'; *L:* ‚boij'.

106. poļački] *A, P:* ‚pogliaski'; *Č:* ‚Pogliazi', k. i.: poļački.

107. Jaģeloni] *N, D:* ‚Jangeloni'; *b:* Anđeloni. — Vladislavi] *O:* ‚Vladisaui'.

108. Kažimiri] *V:* ‚Kasci miri'; *Va, Č, G, L, P, N, D, S, m, b, z:* Kazimiri. Šizmani] *V, Va, A, P, Volantić, m, z, a;* Šišmani (tako i u st. 109., ali u ńemu tako i *I, d,* a *P:* Šizmane).

110. kî] *Z:* ‚koij'. — Leha] *O:* Leka; *P:* ‚Lecha'. — Kraka] *S:* ‚Craka'.

111. treti] tako *O, V; Č:* ‚trepti', k. i.: ‚treći'; *z:* tretji; *ostali rukopisi:* treći.

112. kraļevstvu] *A, Č, B, L, M, N, D, S, d, z:* kraļestvu; *G:* ‚kraliestuu'; *P:* ‚kraglieustu'; *b:* kraļeustvo.

113. ti] *Č:* ‚tisi'.

114. slavan] *Va, S:* slavni.

115. sjevernoj] *F, Z:* sivernoj; *G:* ‚sieuerskoi'; *M:* ‚sievernu'. — sjevernoj carskoj] *D:* sjevernom carskom.

117. teška] *S:* svietla.

118. tviem] *V, Va, B, L, Ga, P, Z, N, D, S, d:* tvim; *A, F, I:* tvo'im; *b:* tvem. — britkim] tako *O, Va, F, L, Z, D, d, b; P, S:* bridkim; *m:* bridkiem; *ostali rukopisi* i *izdańa:* britkiem. — mačom] *A, Č, G, B, I, Ga, P, Z, M, N, D, d, b, z:* mačem.

da svud tvoj koń, tvā korabļa
zemļi i moru posluh uče.
Nedobitan s toga uzroka
carevat si svietu sio,
ako od Zapada i od Istoka
dva cara si pridobio.
Jedan, s čudom neizmerne
tvê kriposti čiem zamjeri,
za ļubovce da ti verne
dvie kraļice, carske kćeri;
drugi, oholo kî pod nebi
vrh cara se svieh ponosi,
samomu se klańa tebi,
s poklisarim mir ti prosi.
Nu 'e najveća tvoja slava,
kruno vedra i čestita,
što imaš sina Vladislava,
kî na carstvo sviće od svita.
O prislavni kraļeviću,
nedobitna tvoja dila
ja bugareć slavan biću:
ta je imena tvoga sila.

119. da] *Va:* od. — svud] *P:* ‚sfud'.

120. uče] *Č:* ‚uechi' k. i.: uče.

121. nedobitan] *b:* nedobitna. — toga] *G, m:* tega.

122. svietu] *A:* svitu. — sio] *Z:* ‚sijo'.

123. od Istoka] *G, N, D, d:* ‚Istoka'; tako i *M* k. i.

124. pridobio] *Z:* ‚pridobijo'.

125. s čudom] *G, D, d:* ‚ciudom'; *B, L, Ga:* ‚sciudom'; tako i *P*, ali k. i.: trudom, a tako *N, S; b:* trude. — neizmerne] tako *O, Va, Č, B, L, I; ostali rukopisi* i *izdańa:* neizmjerne.

126. kriposti] *A, I, Z, M, D, S, d, m:* kreposti; *b, z:* krieposti. — čiem] *V, F, G, L, Z, N, D, d, m, b:* čim. — zamjeri] *F:* zamiri.

127. verne] tako *O, V, Va, A, Č, B, L, I, Ga, P; F:* virne; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjerne.

128. ‚dvie] *F, Ga:* dvi. — carske] *V, Č, G:* ‚raiske', *Č* k. i.: carske. — kćeri] *A, I:* hćeri; *L, Ga, P:* ‚chieri', *P* k. i.: kćeri.

130. svieh] *F:* svih. — ponosi] *L, d:* podnosi.

132. poklisarim] *F, P, D, m, z:* poklisarom. — prosi] *I:* nosi.

133. tvoja] *I:* ‚tvôa'.

136. na carstvo] *Z:* ‚nad Zarstua'. — sviće] *V, Z:* ‚suichie'; *B, L:* ‚sicchie'; *Ga:* ‚sichie'; *P:* ‚sieschie'. — svita] *O, V, A, Č, M:* svieta. — sviće od svita] *F:* plemenita.

138. dila] *V, Č, M:* ‚diella'; *Va, A, B, L, I, Ga, P:* sila; *b:* djela.

139. biću] *S:* ‚bitchju'.

140. to je] *V:* ‚tua'; *A:* ‚dua'; *N, D:* ‚tacje'; *d, m, z:* tvoga. — tvoga] *d, m, z:* ta je; *b:* ‚tvog 'e. — sila] *Va, A:* dila. — *V:* ‚tae iména tuogha imena'.

Ah, srećnijeh mojieh dana!
Kî ću pokoj nać u trudu,
ako u smrti cara Osmana
sred tvê slave živjet budu!
Ja po sebi nejmam vlasti,
ako milos tvâ me ostavi;
ti uzdrži, za ne pasti,
pod tvê krilo tko se stavi!
Sivi Sokole od Sjevera,
koji letiš sunca više,
trebuju mu tvoja pera,
tko ište djela tvâ da piše.
Zašto ne ja, da-nu Orfeo,
kad bi od tebe spjevat htio,
vele bi se prije smeo,
neg bi izrekô stoti dio.
Na kraļevstvo od koljena
od sto kraļâ kraļ te rodi,
kî sjeverna nebrojena
mjesta vlada i gospodi.
Kraļica je majka tvoja,
česarova sestra slavna,

141. srećnijeh] *Va, Č:* ‚nesrechnieh', *Ć* k. i.: ‚srechnieh'; *F:* srićnih; *M, m, z:* prem srećnieh; *N:* čestitieh. — mojieh] *A, F, B, I, Ga:* mojih.

142. nać] *Č, Ga:* ‚nachi'; *M:* ‚nachiu', k. i.: ‚nach'.

143. u smrti] *A:* ‚uſmirti'; *Ć* k. dodano.

144. sred — živjet] *F:* srid — živit.

145. sebi] *Č, M:* ‚tebi', *M* k. i.: sebi.

146. milos] *F, Z, b:* milost. — tvâ] *S:* ‚tvoa'.

147. ti] *Ć, M, S:* ‚time', *M* k. i.: ti. — pasti] *A:* pastit.

148. tvê] *S, b:* tvo'e. — tko] *V, G, D, d:* ko.

149. sivi] *d:* ‚sgivi'; *b:* živi. — sjevera] *F:* sivera.

151. trebuju] *P:* ‚triebaiu'. — mu] *A. N, D, b:* mi. — pera] *A:* krila, k. i.: ‚peria', a tako i *P.*

152. tko] *G, P, d:* ko. — ište] *F, P,* ‚iste', *P* k. i.: ‚iscte'. — djela] *F:* dila.

153. zašto] *P:* ‚saisto'. — nu] *F:* ni.

154. od tebe] *m, z:* o tebi. — spjevat] *F:* spivat; *G, z:* pjevat. — htio] *Va, Č, M:* ktio; *P:* ‚chtio'; *b:* kteo.

155. vele] *L:* ‚uechie'.

156. neg bi] *Z:* ‚neghli'. — izrekô] *F:* izreka. — stoti dio] *F:* stotin dio; *b:* stotin deo.

157.—212. nema *F.*

157. kraļevstvo] *A, N, D, S, d, z:* kraļestvo; *Č:* ‚kralieustuo'; *G, P:* ‚kraliestuu'; *b:* kraļevstva. — koljena] *A, L, P, Z, N, D, d:* ‚kogliena'.

158. rodi] *Va, A, B, L, I:* ‚uodi'; *A* k. i.: rodi; *P:* rodi, k. i.: uodi'.

159. sjeverna] *Z:* ‚siuerna'. — nebrojena] *D:* ‚neiſbrojna'.

162. česarova] tako svi *rukopisi* i *d, m; b, z, a* (tako svagdje): cesarova. — slavna] *S:* izbrana.

od sjeverne kuće, koja
česaruje sviet odavna.
Česarovom kćeri obdari
i tvû mlados višńi zgare:
rodiše te kraļi i cari,
i ti rađa' kraļe i care!
Kruna od krstjân, kâ 'e najdaļa,
u rodu te blizu gleda:
franačkoga imaš kraļa
i španskoga bratučeda,
koga carstvu Indi'e sada
nove sviete more plodi,
komu sunce sred zapada
ni u noći ne zahodi.
Moškovsko je kneštvo glavu
pod tvê noge priklonilo,
kad se u boju u krvavu
od tvê ruke pridobilo.
Ti od sjevera sjever brži
sred Nestera i Dunaja
rva, tište, slomi i skrši
ogńenoga ļuta zmaja.
Svietlo Sunce, sini, sini
u vedrinah od istoka,

163. sjeverne] *Z:* siverne.

164. odavna] *Va:* ‚odamna'; *L:* ‚od auna'. — *S:* bi za ļubi svoju dana.

165. kćeri] *I:* ‚hchjeri'; *P:* ‚chieri'.

166. višńi] *A:* ‚viſcni'. — zgare] *V:* ‚sghara'; *L:* ‚ogare'.

168. i] *P:* a. — rađa'] *P, z:* rađaj; *S:* radjaj.

171. franačkoga] *O:* ‚franasckoga'; *V, P:* franaskoga.

172. španskoga] *V, N, D, b:* španskoga; *Va, P, Z:* spanskoga; *ostali rukopisi* i *izdańa:* španskoga (vidi II. st. 306.).

173. koga] *Ć:* ‚kogaie', k. i.: koga. — carstvu] *Va:* carstva; *b:* carstvo. — sada] *Ć, M:* vlada.

174. plodi] *Va:* brodi.

176. ni] *V:* ‚ki'. — zahodi] *Va:* ‚nahodi', k. i. zahodi.

177. moškovsko] *V, L, S:* ‚moscousko'; *I:* ‚mosckovstvo', k. i.: ‚mosckovsko'; *P:* ‚Moskou', k. i.; *b:* moskovsko. — kneštvo] *I:* knêſctvo'; *P:* ‚knestuo'. — glavu] *O:* ‚glau'.

178. tvê] *A:* ‚tuoie'. — priklonilo] *M:* ‚priklopilo', k. i.: priklonilo.

179. kad se u boju] *A, B, L, I, Ga, P, D:* kad se boju; *Ć:* ‚kese u boiu'; *S:* u boju se kad.

180. od] *Ć:* pod; *M:* po.

181. ti od] *A:* ‚i od', k. i.: ti od; *B, P:* tad. — sjevera] *Z:* sivera; *d:* ‚sjeera'.

183. tište] *z:* tišti. — i] nema *Va, B, L, I, Ga, Z.*

186. vedrinah] *S, d:* vedrini.

tjeraj Mjesec k noćnoj tmini,
dan da svane s tvoga oka!
Kraļeviću, živi, živi,
nedobitan do vik vika;
u pravednoj suprotivi
dobi Zveka odmetnika!
Rasti, rasti Vladislave!
Svi narodi tvoj glas čuju
i za jedne tvoje glave
sto krunâ ti odsad kuju.
Sliedi, sliedi tvâ vlas mnoga —
tiesan joj je jur kraj ovi —
preko mora ledenoga
novoj zemļi bit car novi!
Svemogućstvu tvomu, vidim,
sviet bit jedan neće dosta —
Ali 'e vrieme, da put slidim,
gdi poklisar carski osta.
Jaše vezier i najbliže
goru od sedam vrelâ gleda;

187. mjesec] *Z:* ‚missez'. — k] nema *d.*

188. dan da] *Va:* da dan. — s] nema *V, Va.*

190. vik vika] *Č, M, b:* viek vieka; *Z, S:* viek vika.

191. u] *A, B, L, I, Ga, P, Z:* kî u.

192. Zveka] tako *O, d, m; V:* ‚suegha'; *G, Volantić:* ‚ſueka' (Zveka); *Z:* moga; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tvoga. — Volantić u komentaru uz ovo mjesto upućuje na svoju bilješku uza stihove 769. do 772. u XI. pjevańu, gdje naširoko pripovijeda, kako se Sigismundu nakon smrti ńegova oca Ivana III., kraļa švedskoga, otela švedska kruna, koju je godine 1592. baštinio od svoga oca, pa na prijestoļe švedsko došao god. 1604. ńegov stric Karlo IX., koji je dotle upravļao državom u ńegovo ime.

194. svi] *Ga:* ‚suai'. — čuju] *Va:* ‚scgliu'.

196. krunâ] *d:* ‚kruka'. — odsad] *P:* ‚sadda'; *b:* od svud.

197. tvâ] *V:* ‚tuoia'.

198. tiesan] *Z:* ‚tiesam'. — joj je] *Va:* ‚koie'; *Z:* ‚tije'.

199. preko] *Z, S:* priko; tako *P* k. i.

200. novoj] *Va:* ‚nouti'; *Ga:* ‚nauoi'. — car] *d:* ‚kragl'.

201. svemogućstvu] *V:* ‚suemoguchstuo'; *B, L, C, P, N, D, S, d:* svemogujstvu.

202. *D:* ne će jedan sviet bit dosta.

203. vrieme] *Va, Ć, G, M:* brieme; *A, N:* brime; *b:* vreme. — slidim] *A, Ć, G, M:* sliedim; tako *Z* k. i.

204. gdi] *Va, A, Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, z:* gdje; *d:* dje.

205. vezier] *O, I:* ‚visier', *C:* ‚uisier'; *Z, b:* vezir; *N:* vizir.

206. vrelâ] *O, Z:* ‚uriela'; *Va:* ‚uriella'; *z:* ‚vrielah'.

k južnom kraju Vitoš diže
vrh u dubju, niklu iz leda.
Kunovica, grlo od svieta
kā verigom dugom veže,
i Planina Stara opeta
prostire mu se i proteže.
Dno vječnoga leda i mraza,
gdi su pukle ove gore,
starieh doba čeļad kaza
od oružja boga dvore.
Da se gvozden stan nahodi
Martov ovdi, bi na glasu:
gvozdje miri, gvozdje podi,
stupi i vrata od gvozdja su.
Tim još i sad, gdi se reče
da je od boja bog stanovô,
gvozdena se ruda sieče,
mjesto ’e zvano Samokovo.
Provadijom jaše paka
i na žalieh mora Carna,
odkud sviće dańa zraka,
bieli mu se grad od Varna.

207. južnom] *Va, G, N, D, S, d, b:* ‚susenom‘; *A, B, L, I, Ga:* sjužnom; *P:* ‚susgniom‘; *M:* ‚viscgniem‘, k. i.: sužnom. — Vitoš] *V:* ‚uitosce‘; *B, L, Ga, P, Z:* ‚Vitor‘; *I:* ‚Vitox‘; *Z:* Vitar; *S:* ‚Vito‘; *b:* ‚virast‘ s bil.: ‚izviraňe vode‘, ali među ispravcima i ‚sužnom‘ i ‚virast‘ ispravļeno, prvo u ‚južnom‘, a drugo u ‚viroš‘.

208. u] nema *A.* — dubju] *G, N:* ‚dubgliu‘. — *b:* vrhu dubja nikla iz leda.

209 Kunovica] *D:* ‚Krunoviza‘; *b:* ‚Ku novica‘.

210. veže] *Č:* ‚suesce‘.

211. opeta] *Va, Č, Ga:* ‚potesce‘, ali *Č, Ga* k. i.: proteže.

213. vječnoga] *F:* vičńoga.

214. gdi] *Z, z:* gdje. — pukle] *Č, M:* pukli, *M* k. i.: pukle.

215. starieh] *F, b:* starih.

216. od oružja] *F, D:* da od oružja. — boga] *b:* bogu. —

218. Martov] *V, Č, M, z:* Martu; *Va:* ‚Martuu‘. — ovdi] *z:* ovdje.

219. gvozdje — gvozdje] *Va, G, S* gvozdjem — gvozdjem; *B, L, P:* gvozdi — gvozdi.

220. stupi] *O, G:* stup; *Z:* ‚stupai‘.

221. tim] *Č, M, D, d, z:* tiem. — gdi] *Z, z:* gdje.

222. da je] *A:* ‚die‘. — boja] *b:* boga.

223. ruda] *Va, I, S:* ruka. — sieče] *F:* siče.

224. mjesto] *F:* misto. — zvano] *Va, S:* zvato; *b:* ‚slavno‘, ali ispravļeno: zvano.

225. Provadijom] *b:* ‚Pravodijom‘ s bil.: upravo. — jaše] *Č:* ‚iosete‘, k. i.: jaše.

226. žalieh] *Va:* ‚zarieh‘; *F, Z:* žalih; *G, D:* žaliem; *d:* žalu; *b:* zalih, s bil.: ‚na zalih = obilno, daleko (k’ moru)‘, ali među štamp. pogrješkama ispravļeno.

227. sviće] *Č:* ‚suietglie‘; *F:* svitli; *L, Z:* ‚suiechie‘; *M:* svietli; *z:* svitje. — dańa] *Č:* danu; *b:* dana.

228. bieli] *F:* bili. — grad] *Va:* da; *Č:* sred. — Varna] *I:* ‚Værna‘ (tako i st. 229. i 235.).

Pazi Varno nadaleče,
gdi vojujuć jur junački
smrt Vladislav slavni steče,
kraļ ugrski i poļački.
Ali vele s boļom kobi
sad Vladislav novi u slavi
blizu Varna cara dobi
i u potjeru s vojskom stavi,
čim s junacim, kîm je bio
knez Kotković Ivan glava,
svôm je rukom osvetio
čâs staroga Vladislava:
a Kozaci srnuć hrli
starieh šteta u zamjenu,
požegli su i potrli,
pače smakli Varno u plienu.
Nove raspe stara grada
mimohodeć paša Ali
i proć voļi svojoj tada
bojnieh Kozak vojske hvali.
Bugarska mu sela ostaju
s lieve strane: k desnoj kuča,

229. pazi] *b:* paši, s biļ.: ori. —

230. gdi] *V, Va, A, Č, B, L, I, Ga, Z, M, b:* gdje; *P, D, d:* dje. — vojujuć] *Č, M:* ‚uoieuuchi', *M* k. i.: vojujuć. — junački] *A:* ‚iunaſcki'; *P:* ‚iunaſchi'.

231. Vladislav] *Va:* ‚Vladisau'.

232. ugrski] *I:* ‚ugarski'; *b:* ‚ungarski'. — poļački] *Č:* ‚pogliascki'; *P:* ‚pogliaski'.

233. s] *V:* i. — *N, D, z:* ali s vele boļom kobi.

234. novi] *Č:* ‚nouu'.

236. potjeru] *F:* potiru.

237. čim] *Č, M, z:* čiem, *M* k. i.: čim. — kîm] *Č, M, S, z:* ‚kiem', *M* k. i.: kim.

238. Kotković] *Va:* ‚Kodkobich'; *Č, b:* Kotković; *P:* ‚Chotchouih'; *m:* ‚Kodkjevich'; *z:* Kodkiević. — Ivan] *m, z:* Karlo.

239. svôm] *Č, b:* svojom, *Č* k. i.: ‚suom'. — osvetio] *L:* ‚ostauio'.

240. čâs] *F, Z, b:* čast.

241. Kozaci] *Va:* ‚Kasazi'; *I:* ‚Kosazi'; *N, D:* ‚Kasazzi'; *S:* ‚Caſazzi'. — srnuć] *Č:* ‚sanech', k. i.: zrnuć.

242. starieh] *F:* starih. — šteta] *b:* štetu. — zamjenu] *F:* zaminu.

243. požegli] *Va:* ‚poscekli'.

244. pače] *b:* paček. — Varno] *b* s biļ.: prevarno. — plienu] *F:* plinu.

246. Ali] tako *O, Va Č, G; V, N, D, b:* u slavi; *ostali rukopisi* i *izdaña:* žali.

248. bojnieh] *F:* bojnih. — Kozak] *Va, N, S:* Kazak. — vojske] *Č, M:* vojsku.

250. lieve] *F:* live. — kuča] *Va:* ‚kuscia'; *Č, P, D:* ‚kuchia'; *Č* k. i.: ‚kucia'; *L:* ‚kucſa'.

gdi se k morskom stere kraju
plodna i pitna svîm Dobruča.
U ńoj težak mukom dugom
od truda izdan vik ne osta,
er što uzore za dan plugom
s općinom mu 'e hrane dosta.
Prostrana je zemļa toli,
da, tko gleda sjemo tamo,
stalo mu se svudi okoli
s poļem nebo vidi samo.
Dvakrat ovdi zlatne čele
u ljeto se jedno roje,
i tolikrat ovce biele
jagančiće kote svoje.
Iz Dobruče uz Zagorje
k Podunavju paša slidi;
liepa mjesta, drag prostor je,
sve se puno selâ vidi.

251. gdi] *Z, b, z:* gdje. — k| nema *Va, S.* — k morskom] *P:* ‚smorskom'.

252. pitna] *Z:* ‚pichna'; *b:* pirna (štamp. pogrj.). — svîm] *V, Ć, Z, M, S, z, a:* sviem. — Dobruča] *B, L, Ga:* ‚Hobrucia'; *P:* ‚Dobruchia'; Pavić (‚Rad' 55, str. 79.): Dobriča.

253. mukom] *Ć, M:* ‚s' mukom', *M* k. i.: mukom. — dugom] *b:* drugom (počiňe se stih u *b:* ‚Угньїон', a u bi|.: pognut).

254. vik] *b, z:* viek.

255. uzore] *L:* ‚us ovre'. — plugom] *P:* ‚s' pluggom'.

256. s] nema *Z.* — općinom] *A, B, L, Ga, Z:* ‚opchienom'; *P:* ‚obchienom'. — hrane] *A, B, L, G, P, Z:* hrana.

257. prostrana] *Ga:* ‚prostana'. — toli] *F:* tolo.

258. tko] *G, d:* ko. — sjemo] *F, N, D, d:* simo. — tamo] *b:* i tamo.

259. stalo mu se] *Ć:* ‚stanuiese'; *M:* ‚stamieſe'. — svudi] *P:* ‚sfud'; *D, S, z:* svud. — okoli] *F:* okolo.

260. nebo vidi] *G:* ‚uiddi nebbó'. — vidi] *P:* ‚uidit'.

261. ovdi] *O, V, Va, z:* ovdje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ovdi. — čele] *Ć, B, L, I, Ga, Z, M, N, D, S, m, z:* pčele.

262. ljeto] *Va, A, G, I, N:* ‚glieto'; *F:* lito.

263. biele] *F:* bile; *b:* bole.

264. jagančiće] *Va:* ‚iakancichie'; *A, B, L, I, Ga, Z:* jagańćiće. — kote] *b:* koze.

265. Dobruče] *O:* ‚Dobarche'; *P:* ‚Dobarsge'; *N, D, d, b:* Dobruća. — uz] tako *O, Ć, C, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* u.

266. k Podunavju] tako *O, Ć, C, M, D; V:* ‚k' pod nauiu'; *Va, F, G, S:* ‚po Dunaiu'; *A, B, L, I, Ga, P, m, z, a:* Podunavjem; *Z:* ‚k' podunauiem'; *N, b:* k Podunaju. — slidi] *V, Ć, L, Z, M:* sliedi.

267. liepa] *F:* lipa. — drag] *G, N, D, d, b:* i; nema *P.*

268. sve se puno] *G, D, d:* ṣve puno se.

Kite zlatne i rumene
vise o dubju voća zrela,
pod kîm traje dni ļuvene
čeļad mirna i vesela.
Rojna ulišta, mliečna stada,
žitne ńive svak uživa;
Nikopoļe od zapada,
Drstero, odkud sunce siva;
Nikopoļe, komu nije
od sto okâ mos daleče,
rimski česar kî prostrije,
gdi najširi Dunav teče.
Vrieme mrakom od zabiti
cara i carska krije imena:
samo 'e svietla vik na sviti
djela uzmnožnieh uspomena.
Čas poklisar ne puštava,
nu pospješno napried hodi
uprav rieke od Dunava,
na Ćelijah da ju brodi.

270. o] *P:* od. — zrela] *F:* zrila; *G, P, N, D, S, d:* zdrela; *z:* ‚zriela'.

271. kîm] *A, G, b, z:* kiem. — traje] *G, N, D, S, d, b, a:* traju.

273. ulišta] *P:* ‚ulista'. — mliečna] *A, F:* mlična; *b:* mlečna.

274. žitne] *V, A, B, L, I, Ga:* žitńe.

275. Nikopoļe] *V, P:* ‚Nicopoglie'; *A, Č, B, I, Ga, M, m, z:* Nikopoļe 'e (tako i st. 277.).

276. Drstero] *A:* ‚porsten'; *Č, M:* ‚sciarko'; *B, L, I, Ga, P, Z:* Drsten. — odkud] *F:* ‚od kle'; *N, D:* svud; *b:* svak. — sunce siva] *N, D, b:* pokriva.

277. Nikopoļe] *V, P, S:* ‚Nicopoglie', ali 275. *S* ima: ‚Nikopoglje'. — komu] *S:* tkomu.

278. okâ] *Č:* ‚orla', k. i.: ‚oka'. — mos] *F, Z, b:* most, *b* s bilj.: ‚Trojanov most na Dunavu'.

279. prostrije] *A:* postrie; *Ga:* ‚prostirie'.

280. gdi] *Z, b, z:* gdje. — najširi] *Volantić:* ‚najdubgli'. — Dunav] *G, P, N, D, S, Volantić, m, b, z, a:* Dunaj.

281. vrieme] *F:* vrime; *b:* vreme.

282. cara] tako *O, V, Va, C, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* care. — krije] *Va:* ‚ktie'.

283. samo 'e] *Va:* ‚samoch'; *F:* samo. — svietla] *F, D, d:* svitla. — vik] *b, z:* viek.

284. djela] *d:* ‚Dêjllâ'; *F:* dila. — uzmnožnieh] *Va, A, F, B, L, Ga, Z:* uzmnožnih; *P:* ‚usmnosnijh'.

285. čas] *F:* car. — ne puštava] tako *O, Č, C, M, N, D, d, b; A:* ‚ne postaie', k. i.: ‚pusctaua'; *V, F, G, L, a:* ne postava; *B, I, Ga, P, Z:* ne postaja; *S:* ne ustaja.

286. pospješno] *Č, M:* ‚podspiescno'; *F:* podspišno; *P:* ‚pospiesno'; *b:* pozpješno. — napried] *F, B, Ga:* naprid.

287. ricke] *F:* rike. — Dunava] *A, B, L, I, Ga, P, Z, S, m, z:* Dunaja.

288. Ćelijah] *O:* ‚Kchieliah'; *Č:* ‚Kcheliah' (tako i st. 289.). — ju] *Va, A:* je.

Ćelije su grąd ńekada
glasovita bile imena:
obilježja jedva sada
naziru se iz kupjenâ;
bogdanski u ńih vojevoda
Stjepan caru odrva se;
gdje visocieh krov bi poda,
sad na suncu stado pase.
Mru gradovi ogrnuti
od kamenja stanovita,
a od umrle čovjek puti
žali, er nejma vječnieh lita.
Ah, ponosna naša ćudi!
I jes jošte, kî se vara,
i u životu tvrd se sudi,
videć, kami da se obara!
Poharana grada ziđe
s desna ostavi Turčin kraja,

289. ńekada] *Č, M:* ‚niekada'; *F:* nikada; *P:* nekada.

290. glasovita] *V:* glasovite; *I:* glavita. — bile] *Va:* ‚biele'; *C, P:* bili; *F:* bil.

291. obilježja] *Va, A, G, B, L, I, Ga, Z, N, d:* obiļežja; *P:* ‚obigliesie'. — jedva] *Č:* ‚niedna'; *I:* jedna.

292. naziru] *Va:* ‚na svicie'; *F:* nazire; *S:* ‚nadſira'. — kupjenâ] *F:* kupinâ.

293. bogdanski] *P:* bogdanki. — vojevoda] *I:* vojovoda.

294. Stjepan] *F:* Stipan. — odrva se] *V, Va:* ‚oduarscese'; *Č:* ‚obaruase', k. i.; *b:* ‚odvarža se'.

295. gdje] tako *O, C, d, b, m, z, a; ostali rukopisi:* gdi. — visocih] tako *O, Va, A, F, B, L, I, Ga, P; ostali rukopisi* i *izdańa:* visocieh. — krov] *N, S:* kroj (tako *P* k. i.); *D:* broj; *F:* k nam.

296. stado] *d:* stada.

297. ogrnuti] *V, F, G, b:* glasoviti; *m, z:* uzdignuti.

298. kamenja] tako *O, A, I, C, Z; V, Č, M, D, d, m, b, z:* kamena; *Va, G, B, L, Ga, P, S:* kameńa.

299./300. pripisala u *G* sasvim druga ruka, i to drugojačijim pravopisom.

299. a] *P:* i. — čovjek] *A:* ‚ciouieh'. — puti] *b:* biti.

300. žali] *Ga:* ‚scli'. — vječnieh] *F:* viečńih; *Z:* ‚uiecnijh'. — lita] *Č, G, M:* ‚lieta'. — nejma] *C:* nije.

301. ponosna naša] *P:* ‚podnoſna snascia'. — *Va:* ‚Ah sna nascia chiudi'.

302. i jes jošte] *V:* ‚ies i iosctc'. — kî] tako *O, V, Va, A, F, G, C, Z, N, D, d, b; Č:* ‚ko', k. i.: tko; *M:* ‚kto'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tko.

303. tvrd se] *P:* ‚tuarse'. — sudi] *Z:* ‚sciudi'.

304. videć] *Č:* ‚uidiet'; *M:* ‚vidiech'. — da] *b:* đe.

305. ziđe] *P:* ‚sige', k. i.: ‚sidie'; *M:* ‚sighie', k. i.: ‚side'; *D, d, b:* zide; *S:* ‚sidje'.

306. s] *Va:* i.

i uprieči put, da priđe
priko rieke od Dunaja:
gdje zlamenja mjesto hrani
još i ostatke male ńeke
od mostova, koje lani
car prostrije priko rieke.
Mos bo oholi Dunav ne da
vrh svê rieke držat brze,
neg samo oni, kî mu od leda
stavi sjever, kî ga smrze.
Tim poklisar cara Osmana,
kô u bogdanska polja ujaha,
vidjenje mu kobnih strana
stupit ne da bez uzdaha;
pače, svešto napried jaše,
huđa žalos sveđ ga trudi,
kosti gole čim plesaše
od pobjenieh turskieh ļudi.

307. i] *Č, M:* a; tako *Z* k. i.; *F:* ter; *V, Va, A, B, I, Ga, P, Z, N, D, d, b:* nu; *G:* i nu. — uprieči] *V, Va:* ‚priecij'; *A, B, L, I, Ga, P, Z, N, D:* pripriečі; *G:* prie; *F:* upriči; *b:* ‚put prieci'; *S:* ‚Napriecuije'. — da] *Va:* oda. — da priđe] *F:* da pride; *N, D, d, b:* ‚da prie pride'; *M:* ‚da prighie'; *S:* ‚da pridje'.

308. priko] *Z:* ‚prieko'; *z:* preko. — rieke] *F:* rike. — Dunaja] *I, C:* Dunava.

309. gdje] tako *O, Va, Č, P, C, Z, M, D, d, m, b, z, a; ostali rukopisi:* gdi. — zlamenja] tako *O, Va, B, I, Ga; Č, M:* ‚slamenie', *M* k. i.: ‚slamenia'; *A;* ‚slameni'; *ostali rukopisi:* zlameńa. — mjesto] *Va:* ‚miesta'; *F:* misto.

310. ńeke] *F:* nike; *V:* ‚rieke'.

312. prostrije] *d:* prostro je. — priko] *V, S, z:* preko; *Va, Z, b:* prieko. — rieke] *F:* rike.

313. mos bo] *V, Va:* ‚mosto'; *F, D, b:* most bo; *G:* ‚moſbo'; *N, d:* most. — Dunav] *S, b:* Dunaj.

314. vrh] *P:* ‚uar'. — svê] *b:* ‚svoe'. — rieke] *F:* rike; *P:* ‚rieche'. — brze] *V, A:* ‚barsce'; *Č:* biesne, k. i.: brze; *m:* ‚bàrſne'; *z:* brzne.

315. samo] *G:* sam.

316. sjever] *F:* siver. — smrzne] *V:* ‚smarsce'; *Č, m, z:* smrzne.

317. tim] *z:* tiem.

318. u] nema *D, d.*

319. vidjenje] tako *O, Č, Z, C, a; M:* ‚uidiene'; *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, m, z:* vidjeńe; *F:* vidiňe; *N, D, d, b:* viđeńe. — kobnih] tako *O, V, Va, A, F, B, L, I, Ga, Z; N, D, d:* ‚kopnieh'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kobnieh.

320. bez] *P:* brez.

321. pače] *Č, M:* paček. — napried] *F:* naprid.

322. huđa] *S:* ‚hudja'. — sveđ ga] *Va:* ‚suega'; *F:* sve ga; *P, D, d:* ‚suegha'.

323. gole] *Va:* ‚kole'. — čim] *Č, M, z:* čiem. — plesaše] *Va, Č, M:* ‚plesciasce'.

324. pobjenieh] *F, z:* pobjenih. — turskieh] *F:* turskih.

Srcu odoljet moći nejma,
da od bolesti vas ne trne,
pazeć silom pred očima,
carski rasap kud se obrne.
Vidje poļe svîm široko,
kô car prikri s vojskom prije, —
sokolovo sivo oko
prigledat ga moćno nije —
da na svaku diže stranu
turskieh kosti gore gori,
gdi iz pô svieta množ sagnanu
mač poļački na tli obori.
Sliedi teški put u jadu,
i ostaju mu naširoku
Ugrovlasi u zapadu,
crni vali u istoku.
Ne ustavļa se čas po putu
Turčin, paleć zemļu uzdasi,
pače, za odkrit žalos ļutu,
u ovake se tužbe oglasi:

325. odoljet] tako *O, V, Č, I, C, Z, M, S, m, a; F:* odolit; *ostali rukopisi* i *izdańa:* odoļet. — moći nejma] *D:* već ne ima; *b:* moć ne ima.

326. trne] *V:* strne (po Karliću).

327. pred] tako *O, Va, A, B, L, Ga, m, b, z, a; ostali rukopisi:* prid.

328. carski] *Č, M, m, z, a:* turski; *svi ostali rukopisi* i *izdańa:* carski.

329. vidje] *Va, N, b:* viđe; *F, D, S, d:* vidi.— svîm] *Č, Z, M, b, z:* sviem.

330. kô] *A, Č, G, B, I, Ga, P, M, N, S, d, m:* kê; *D, S:* ko'e. — prikri] *V:* ‚prigki'; *Va:* priki. — s vojskom] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, D, S, d, b; m, z, a:* vojskom. — s vojskom prikri] *d:* prikri s vojskom.

331. sivo] *A, B, L, Ga:* ‚sciuo'.

332. ga] *Va:* ‚ka'. — moćno] *P:* ‚mocno'.

333. da] tako *O, V, Va, G, Z, N, D, S, d, m, b; Č, M:* ‚gdie', *M* k. i.: da; *A, F, B, L, I, Ga, P:* gdi; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje. — na] *V, b:* nu. — diže] *G:* ‚gdi gne'.

334. gori] *G:* ori; *m:* uzgori.

335. gdi] *Č, Z, M, D, S, z:* gdje; *d:* dje; *P:* ‚ki'. — iz pô] *O:* ‚is pod', k. i.: ‚is po'; *G:* ‚is po'. — svieta] *F:* svita. — sagnanu] *Va:* ‚saknanu'; *Č:* ‚saklanu', k. i.: ‚sagnanu'; *I:* ‚ſaghnánu'.

336. poļački] *A, Č:* ‚pogliascki'. — tli] tako *O, V, Va, C; ostali rukopisi* i *sva izdańa:* tle.

337. sliedi] *A, F:* slidi. — teški] *P:* ‚teschi'.

338. ostaju] *Va:* ‚ostaui'; *Č:* ‚ostaie', k. i.: ‚ostaiu'; *d:* ‚ostaie'. — na široku] *A:* ‚naſciarku'.

339. Ugrovlasi] *Va:* ‚Vgra ulasti'.

340. vali] *Č:* ‚uarli', k. i.: ‚uali'.

341. ustavļa] *A, I, m:* ustavja (tako i *S*).

342. paleć] *Č, M, D:* ‚pasech'; tako *P* k. i. — uzdasi] *Va:* ‚usdasim', k. i.: ‚usdasi'.

343. pače] *Č, M, m:* paček; *F:* pak. — žalos] *F, b:* žalost.

344. tužbe] *P:* ‚tuſbe'.

„Ah, davori družbo mila!
„Poznaste li mjesta kleta,
„gdi neizmjerna naša sila
„minutoga pade ljeta?“
Beg bogdanski uza ń hode
molit mu se ovdje stavi,
broj junakâ, mjesta i zgode
da mu od turske vojske objavi,
veleć: „Kaž' mi — biće utjeha
„druga naći sred nevolje —
„sve, što od cara bi do Leha,
„i kô caru Leh odolje.“

PJEVAŃE ČETVRTO.

Jur bogdanski vojevoda
bješe umukô, žeļan čuti,
kad od bojnieh kazat zgoda
poklisar se carski uputi.
Kliče: „Čut je strašno i plačno,
„kako Poļak cara dobi,
„i ne ļudi, nu divjačno
„zvjerenje ovo ganulo bi!

345. družbo] *P:* ‚drusbo‘.

346. poznaste] tako *O, Č; ostali rukopisi* i *izdańa:* poznate. — mjesta] *F:* mista. — kleta] *b:* ‚клѣта‘.

347. gdi] *Va, A, Ć, B, L, I, Ga, P, Z, M, D, d, z:* gdje. — neizmjerna] *F:* neizmirna.

348. ljeta] *Va:* ‚glieta‘; *F:* lita.

349. uza ń] *d:* ‚uſan‘.

350. molit mu se] *Ga:* ‚molimutse‘; *V:* mislit mu se (po Karliću); — ovdje] *A, Ć, F, B, L, I, Ga, P, M, D, d:* ovdi; *b:* ovde.

353. biće] *I, N, P, S:* ‚bitchje‘; *Z:* ‚biechie‘. — utjeha] *A, F:* utiha.

354. druga] *A:* ‚grada‘; *B, L, G, P:* draga. — naći] *F, G:* ‚nachti‘; *P:* ‚menni‘; *S:* ‚nascé‘; *b:* najti. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

355. sve što] *P:* ‚suesco‘. — do] *Va, A, Ga:* od.

356. kô] *V, Z:* kao; *b:* kako. — Leh] *Ć, M:* Lek. — odoļe] *Č:* ‚odolie‘. — *b:* ‚i kako Leh caru odolje‘.

2. bješe umukô] *F:* biše umuka.

3. kad] *Č:* ‚ka‘ k. i.: kad. — bojnieh] *Va, P:* ‚boinik‘; *A, B, L, Ga:* ‚boinih‘. — kazat] *Va:* ‚slusciat‘.

4. carski] *Ga:* ‚zarsi‘.

5. čut je] *V:* ‚cuite‘; *Va, A, F, G, B, L, Ga, P, C, Z, N, D, S, d, b:* čujte; *Ć, M, m:* čuti. — strašno] *M:* ‚stracno‘.

7. i — nu] *A, Z:* ‚scto — ma‘; *Č:* ‚i — nu‘, k. i.: ‚snai — nu‘; *B, L, I, Ga:* ‚scto — nu‘; *P:* ‚scto — neg‘; *M:* ‚snai — nu‘; *F, b:* i — ma. — ļudi] *z:* ļude.

8. zvjerenje] *I:* ‚ſvjerénje‘; *A:* ‚signeregnie‘; *Va, F:* zvireńe; *Ga:* ‚sieregnie‘; *S:* ‚stiegne‘, k. i.: zvjereńe. — ganulo] *Va:* ‚kanulo‘.

„Tim što išteš, mâ besjeda
„da ti kaže stvari trudne?
„Ista ih zemļa pripovieda
„svim putnikom u noć i u dne.
„Zemļa 'e čula i vidjela:
„čuj, viđ i ti prid očima
„vječnu žalos turskieh djela,
„kâ nakon nas ostat ima!
„Koliko okom mož zamjerit,
„sve bi vitêz puno ravno:
„vojska, kû ni'e moć izmjerit,
„broj, kî čuo niesi davno.
„Obziruć se na gomile
„kostî, kê svud leže okoli,
„sudi, kê se strše sile,
„misli, koja krv se proli!
„Sto jezikâ, sto narodâ
„u jedno se sta s pô svieta:
„mač poļački smrt svim poda,
„a grob ova zemļa kleta!
„Jer velika čuda često
„vjere lasno ne dostoje,

9. tim] *Č, M, b, z:* sviem. — u noć i u dne] *O, D:* ‚u nochi u dne'; *Č, M:* u noć, u dne (ispor. VI, 378.: u dne i u noći).

13. vidjela] *Č, M:* ‚uighiela'; *F:* vidila.

14. čuj, viđ i ti] *b:* što se vidi. — prid] *C, m, b, z, a:* pred.

15. turskieh] *O, F:* turskih. — djela] *F:* dila.

16. nakon] *C:* ‚na kod', k. i.: nakon; *b:* nakom.

17. koliko] *Č, F, M:* kolikom; *M* k. i.: kolik', a tako *D, d, m, z.* — okom] *A:* ‚occe'. — mož] *B, P:* ‚mosce'; *L:* ‚mosesc'. — zamjerit] *b:* izmjerit. — *Va, I, Ga, Z:* koliko mož zamjeriti (tako isprva i *B, P); S:* kô li možeš zamjeriti; *F:* kolikom okom mož zamirit.

19. vojska] *b:* vojsku. — kû] *S:* ‚koú'. — izmjerit] *Va:* ‚ismicriti'; *A, B, L, Ga, Z:* izrieti; *F:* izmirit; *I, S:* izriti; *b:* samjerit.

20. čuo niesi] *S:* niesi čuo; *F:* čujo nisi. — niesi] *V, A, G, N, D, d, m, b, z:* ni'e se; *Ga:* ‚niesni'.

21. obziruć se] *Č:* ‚obsiruichse'; *Z:* ‚obsiraise'; *b:* obziruj se.

22. svud] *P:* ‚sfud'.

23. sudi] *V:* ‚suudi'. — se] *N, D, d:* su. — strše] *Va, Č:* ‚strascne', ali *Č* k. i.: ‚starſce'; tako *N, P, D, d, b; A:* ‚straſce'.

26. u jedno] *Z:* ‚uidieno'. — sta] *B, L:* sto. — s pô] *D:* i pô.

27. poļački] *A, Č:* ‚pogliascki'; *P:* ‚pogliaski'. — smrt svim] *S:* svim smrt; *b:* sviem smrt. — svim] *Č, G, Z, M, D, d, m, b, z:* sviem.

29. jer] *Ga:* er; *B, L, I, Ga, P, Z, m, z, a:* nu er. — čuda] *Ga:* ‚ciud'.

30. lasno ne dostoje] *b:* lažno ne dostoja.

„mjesto ti ću sad po mjesto
„ukazati, gdi tko stô je.
„Prut pod sobom gledaj riku
„do tja, gdi opet Nester grede:
„car preko ńe svû veliku
„vojsku u ovo poļe uvede.
„A Hotima grada ono,
„izdaleka gdi se bili:
„jako Poļaci i smiono
„pod ńim bjehu se utvrdili.
„Nester rieka svîm duboka
„štićaše ih od sjevera,
„grad ih brańaše od istoka
„i brjegovi, kîm ni'e mjera.
„Od zapada jame čudne
„bjehu obdubli oko sebe,
„a ne bjehu od poludne
„ine im tvrđe od potrebe;
„ere izvan tvrda i jaka
„što se i sama mjesta vide,

31. ti ću] *P, S, z:* ću ti.

32. gdi] tako *O, A, C, m, a; V, G, P:* ‚die'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje. — tko] *V, F, G, P, D, d, a:* ko. — stô je] *Va:* ‚sctoie'; *b:* stoja.

33. sobom] *Ć, M, m, z:* tobom. — gledaj] *Va, A, G, B, Ga, D, S, d, b:* gleda'. — riku] *O, A, Ć, M:* rieku.

34. do] *Ga, P:* da. — tja] *D, d:* ‚chia'; *b:* đa, s bi|.: daleko. — gdi] *Va, P:* di; *A:* die; *G, Ga, Z, b, z:* gdje.

35. preko] tako *O, Ć, M, z, a; M* k. i.: priko, a tako *ostali rukopisi.* — svu] *P:* ‚sfuu'.

35. svû — 36. ovo] nema *A.*

36. ovo] *V:* ono. — poļe] *b:* mjesto.

37. Hotima] *Ć, M:* ‚Kozima'; *Ć* k. i.: ‚Kocima'; *M* k. i.: Kotima; *A, L, I, Ga:* ‚Kocima'; *B, P:* ‚k'occima'; *P* k. i.: ‚Hottima'; *Z:* ‚koccima'. — grada] *P:* ‚gradie'.

38. gdi] *A, Z, b, z:* gdje; *G:* ki. — bili] *Va, Ć, P, M:* bieli; *P* k. i.: ‚bijli'.

40. bjehu] *F:* bihu.

41. rieka] *Va:* rieke. — svîm] *G, Z, S, z:* sviem; *M:* prem.

42. štićaše ih] *Z:* ‚sctichiascegih'; *S:* ‚sctitjascejh'. — sjevera] *F:* sivera.

43. grad ih] *Z:* ‚gradgih'. — ih brańaše] *Ć:* ‚bragniasce', k. dodano: ih; *M, m, z:* ‚bragnasceih'; *P:* ‚ih bragniase'; *S:* brańaše.

44. i] *Z:* a. — brjegovi] *A, F, B, Ga:* ‚brigoui'; *M, b:* bregovi; *M* k. i.: brjegovi. — kîm] *A, Ć, B, L, I, Ga, Z, M, S, z:* kiem. — mjera] *F:* mira.

46. bjehu] *F:* bihû. — obdubli] tako *O, V, A, G, B, L, I, Ga, P, N, D, S, d, m; Va:* ‚udubli'; *Ć, F, C, M, z, a:* izdubli; *Z:* odubli; *b:* dubļi.

47. bjehu] *F:* bihu.

48. ine im] *Va, A, B, L, Ga, Z:* ‚iniem'; *F:* i nie im. — tvrđe] *S:* tvrdje. — potrebe] *F:* potribe.

49. ere] *Va, D:* er; *A, B, L, Ga, P, Z:* ‚erse'; *F, z:* jere; *m:* jer. — izvan] *d:* izvam.

50. mjesta] *F:* mista; *I:* ‚mjeste'.

„od najboljich spried junaka
„stahu u ognju ńih obside.
„Nu da obrane i od toga,
„i druge im sve su pale,
„prsi bi ih od samoga
„kraļevića sačuvale.
„Ne ište se grada ina,
„gdje Vladislav slavni posta.
„zašto gora i planina
„on sām svōj je vojsci dosta:
„on sām turskoj vojsci odoli,
„i od nas mrtvieh gore uzdiže,
„i od krvi rieke proli
„od Nestera šire i više.
„Na glavici, vrh nas kā je,
„šatori se carski obrieše:
„okolo im na sve kraje
„kapiģijâ straža bješe.
„Pod gvozdeniem buzdohani
„šes tisuć se ovieh nađe:
„i stražnici oni izbrani,
„i carskieh su vrata građe.

51. najboljeh] *F, S:* najbolih. — spried] *F, S:* sprid.

52. obside] tako *S; G, I, m:* obzide; *O, V, Va, A, L, Ga, Z, b:* obsjede.

54. sve] *d, b:* da.

55. prsi bi ih] *S:* ‚pærsibih'.

57. grada] *P, S:* gradja; *m:* ‚ſgraghja'.

58. gdje] *Va:* ‚die'; *d:* ‚dje'; *S:* gdi.

59. zašto] *G, P, N, D, d, m, b, z:* za stō; tako *M* k. i.; *Z:* ‚sato'. — gora] *Z, N:* gorah, *Z* k. i.

60. vojsci] *O, A, Z, P:* ‚voizi'; *S:* vojski.

61. vojsci] *O, A, Z, P:* ‚voizi'; *C, M, S:* vojski; *M* k. i.: vojsci.

62. mrtvieh] *F:* mrtvih.

64. od] *S:* i od. — šire] *P:* ‚seiri'.

66. obstriješe] *Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, S:* obstriše.

67. okolo] *I:* okola.

68. kapiģijâ] *V, Va, F, S:* ‚kapicia'; *Z, P:* ‚kapiccia'; *b:* kapidēija. — bješe] *V, Va, C, F, C:* ‚stasce'; *C* k. i.: ‚biesce'; *G, S:* biše.

69. pod] *V:* po. — gvozdeniem] *V, A, F, B, L:* gvozdenim; *Ga:* ‚guosdinim'. — buzdohani] *Va, C, P:* buzdohanim; *P* k. i.: buzdohani.

70. šes] *F, b:* šest. — tisuć se] *C, F, I, C, b:* tisuća; *M:* tisuća se; tako *C* k. i. — ovieh] *V, F, B, L, I, Ga, Z:* ovih; *F:* onih; *P:* ovdi; *b:* ńih se. — nađe] *S:* nadje.

71. i] *C, M, m, z:* jer. — oni] *F, G, S:* ovi. — izbrani] *C:* ‚isbranim', k. i.: izbrani.

72. carskieh] *F:* carskih. — su] nema *V*. — građe] *C, M:* ‚raghie'; *N, D, m, b, z:* zgrađe; *S:* gradje.

„Veziera ovdi velikoga
„Husajna se šator prope:
„deset tisuć okolo ga
„kruži, noseć biele oklope.
„Nedaleče šator carskich,
„kî od grada sliku drže,
„glava od četa jańičarskich
„Aliaga šator vrže.
„Š ńim junaka tries tisuća
„dođe za štit carske glave:
„desnica je ńih moguća.
„ogńenim se diļkam slave.
„Nu 'e mogućstvo svih lipsalo
„i sva slava potamnila,
„ako sred ńih ne ote malo
„carsku glavu poļska sila.
„Tim Alija, verni aga,
„zamani ih kori i kara,
„čim svo'a sama sabļa i snaga
„na obranu bješe od cara.

73. veziera] *O, Va, Ć, M:* ‚visiera'; *F, Z, D, d:* vezira; *N:* vizira. — ovdi] *Ć, M:* odi; *z:* ovdje.

74. Husajna se] *Va:* ‚Huhainase', k. i.: ‚Husainase'; *A, L, Ga:* ‚Husainse'; *B, Z:* ‚Husaina'; *I:* ‚Huſainase'; *P:* ‚Husceina'; *b:* Usaina; *z:* Huscina se. — prope] *F:* prostrie.

75. okolo — 76. noseć] nema *A*.

76. kruži] *Va, B, L, I, Ga, P:* kruže. — biele oklope] *V:* bielo oklopje; *F:* bilo oklopje.

77. carskich] *V, F, I:* carskih; *b:* carski.

79. jańicarskich] *V, F, I:* jańičarskih; *b:* janičarski.

80. Aliaga] *Va:* ‚alli tada'. — vrže] *D:* diže.

81. š ńim] *A:* ‚senim'; *Z:* ‚segniem'; *P, S, m, z:* s ńim.

82. dođe] *A:* ‚doglie'. — carske] *B, L, I, Ga, P:* turske.

84. ogńenim] *Va, A, Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, d, m, b, z:* ogńeniem. — diļkam] *Ć:* ‚diellom', k. i.: diļkam; *V* (po Karliću): dikam.

85. nu] *F:* ńih. — mogućstvo] *O:* ‚mogusctuo'; *Va, P:* mogustvo; *G, L, N, D, S, d:* mogujstvo. — svih] tako *O, V, F, G; D, d, ą:* ńih; *ostali rukopisi* i *izdańa:* svieh; *I:* sviem. — lipsalo] *b:* se strlo.

86. slava] *V, b:* sila.

89. tim] *Z, z:* tiem. — Alija] *Z:* ‚Allia'. — verni] tako *O, V, Va, A, Ć, B, L, I, Ga, P, S, a*; *F:* virni; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjerni.

90. *S:* zaman kori ńih i kura; *d:* kori zaman on i kara; *b:* zaman on ih kori i kara. s biļ. zaman = odmah, uput.

91. čim] *Ć, M:* ‚cime'; *z:* ciem. — svo'a] *O, V, Ć, F, Z, a:* svoja; *Va:* ‚tuoia'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* svā. — *b:* kad poļački mać i snaga.

92. bješe] *F:* bíše; *Ga:* ‚piesce'. — *b:* na pogube bješe od cara.

„Ah, da slideć tvê kriposti
„svak je vitez tvoj vojevô,
„ne turačke, da-nu kosti
„poļačke bi bile ovo.

„Spahoļanâ pak vojnica
„bješe skrila mjesta daļa,
„kîh gvozdena sved desnica,
„što dostiza, ŕva i vaļa.

„Petnaes tisuć bi ńih broja,
„s gizdom koňa jaha svaki;
„sad i tada vrh ńih stoja
„glava Derviš, junak jaki;

„jaki junak, ali koli
„jak, podhiban caru svomu.
„jer bi uzrok ovi oholi
„svemu raspu turačkomu.

„On s junacim svo'im uzmače:
„cara ostavi on najprvi;
„on omasti najpri'e pače
„mač poļački turskom krvi.

93. slideć] tako *O, A, F, B, d; ostali rukopisi* i *izdańa:* slieđeć. — kriposti] *Va G, Z, C, a:* kreposti.

94. tvoj] *O, V, Va, N:* svoj.

95. turačke] *O, A:* ‚turascke'; *P:* ‚turasche'.

96. poļačke] *A:* ‚pogliascke'; *P:* ‚pogliaske'. — bile] *d:* bili.

97. spahoļanâ] *V:* ‚spaoghlana'.

98. bješe] *F:* biše. — mjesta] *Va:* ‚miesta'; *F:* mista.

99. kîh] tako *O, V, F, G, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* kieh. — sved] *Z:* ‚sueh'; *D, d, b:* svieh.

100. dostiza] *G:* dohita; *P:* ‚dostoia'. — rva] *Va:* ‚arue'.

101. petnaes] *V, C, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, d, m:* petnes; *A:* ‚petnas'; *F:* petnaje(st); *b:* petnaest.

102. s gizdom] *V, C:* ‚s' gidom'; *Va, Z, b:* gizdom; *G:* ‚ſ' gildom'. — jaha] *Ga:* ‚iaka'.

103. vrh ńih] *A:* ‚uirh gnieh'; *P:* ‚uar gnih'.

104. Derviš] *A:* ‚deruieh'. — junak] *A:* ‚iunach'; *P:* ‚iunah'.

105. koli] *S:* goli.

106. jak] *N, D, S, d, m:* ‚iaoh'; *b:* ah; *z:* jao; *M:* ‚iak', k. i.: ‚iaoh'. — podhiban] *A:* pogiban; *C:* ‚podhinban', k. i.: pogiban, a tako *B, L, I, Ga, P, Z, M, D; b:* ‚pod hibom', s bi|.: ‚prevara, Betrug, frode'; ‚hibom' ispr. ‚himbom'.

107. jer] tako *O, V, C, F, M, N, d, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* er. — ovi] *b:* on.

108. turačkomu] *A, B:* ‚turasckomu'; *F, P:* turaskomu.

109. svo'im] *Va, C:* ‚suoiem'; *M:* ‚sviem'; *N:* svim.

112. poļački] *A:* ‚pogliascki'; *P:* ‚pogliaski'.

„Blizu ovieh put zapada
„množ spahijâ staše opeta;
„Memija ih Hrvat vlada
„dvaes tisuća u sto četâ:

„cievi od gvozdja šupļa nose,
„kê ogńena zrna izmeću;
„vrlinom se svud ponose;
„u pogledu kažu smeću.

„Vitezovi uz ńih prici,
„deli'e stahu u tri čete,
„puta općenieh zasjednici;
„izdavstvo im oči priete.

„Od razlicieh zviri kože
„steru im se zgar niz pleći;
„dugo s niciem ne razlože:
„sabļa 'e razlog ńih najveći.

„Mješte Boga dinar služe:
„drug u druga ne uzda se:
„samokrese, tamno oružje
„od izdaje nose uza se.

113. ovieh] *F:* ovih; *P:* ‚ouesich'; *b:* ovi.

115. Hrvat] *V:* ‚Haruais'; *P:* ‚Charuat'; *S:* ‚Hærvad'. — Memija ih] *Va:* ‚neimaih'.

116. dvaes] *A, B, L, Ga:* ‚duas'. — tisuća] *Va, M, N, D, S, d, b:* tisući.

117. cievi] *Z:* ‚ziui'. — gvozdja] *b, z:* gvožđa. — šupļa] *C:* ‚sciupia', k. i.: šupļa: *G, C, b, a:* šuple.

118. ogńena] *A, B, L, Ga, P:* ognjena.

119. svud] *P:* ‚sfud'. — ponose] *C, I, P, Z, M, D, d:* podnose.

120. u] *Va:* i.

121. uz] *Va, C, b:* ‚u', *C* k. i.: uz. — prici] *C:* prieci.

123. općenieh] *F:* općenih; *P:* ‚obchienieh'.

124. izdavstvo] tako *O, V, Va, B, L, Z; Va* upravo: ‚us Dausto'; *Ga:* ‚isdausto'; *ostali rukopisi* i *izdaňa:* izdajstvo. — priete] *F:* prite.

125. razlicieh] *F:* razlicih. — zviri] *O, V, F:* ‚suiri'; *ostali rukopisi* i *izdaňa:* zvieri.

126. steru im se] *Z:* ‚sterugimse'. — zgar] *B, L, Ga, P:* sad. — pleći] *F:* pleća.

127. niciem] *Va, S:* nicim; *A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, d:* nikiem; *D:* ‚nitkiem'; *b:* nikim.

129. mješte] *A:* ‚miefte'; *F:* misto; *N, D, S, d, b:* mjesto. — dinar] *m, z:* pjenez.

131. oružje] *O:* ‚oruscie', k. i.: ‚orusce', a tako *Va, A, B, L, I, Ga, N, D, S, d, m.*

132. nose] *C:* ‚nosu', k. i.: ‚nossu', a tako *M*, k. i.: nose.

„Š ńima se Omer svud poteža:
„stavi družba glavom ńega,
„razbojnika i lupeža
„kō najvrli'ega i huđega.

„S poludna se rumelskoga
„Beglerbega šator prosu:
„vojevodstva pod glas svoga
„peset tisuć podpuno su.

„Bio je ovo paša izbrani
„Juzuf Bošńak iz Maglaja,
„kī prostrije mos prostrani
„priko rieke od Dunaja.

„Svi u ogńu svo'i bojnici
„put paḷahu mimohode:
„tim ni'e čudo, da u svoj rici
„Dunav pod ńim skloni vode.

„Skenderpaša s Arbanasi
„s lievoga mu kraja stoja:

133.—136. *O, V, Va, Č, G, I, M, N, b:* 133, 134, 136, 135: *Z:* 133, 136, 135, 134.

133. š ńima] *A:* ‚segnim'; *Č:* ‚sa gnima'; *M:* ‚sa gnim'; *d:* ‚s' egnim'; *P, m, b, z:* s ńima. — svud] *Č:* sad; *P:* ‚sfud'.

134. stavi] *D:* stoji; *z:* štuje; *C:* slavi. — glavom] *G, b:* glavu. — družba] *P:* ‚drusba'.

135. razbojnika] *Ga:* ‚raisboinika'.

136. najvrli'ega] *V:* ‚narliega'; *Z:* ‚naiuerliega'. — huđega] *P, S, d:* hudjega.

137. s poludna] *V:* ‚s' poludan'; *A:* ‚s' poludne'.

138. Begler] *O, C, M:* ‚Beghler', ali st. 244.: ‚Beghler'; *A:* ‚Beler'; *Č* ispr̀va: ‚Beri'; *I, P:* ‚Begher'; *Ga:* ‚Beler'.

139. glas] tako *O, Č, C, M; F, b:* vlast: *ostali rukopisi* i *izdańa:* vlas.

141. ovo] *z:* ovi.

142. Juzuf] *Va:* ‚Jasuf'; *C:* ‚Jusup', k. i.: Juzuf; *I:* ‚Juſuf'; *D:* ‚Isuf'. — Bošńak] *V:* ‚Boscnak'. — Maglaja] *N, D, Volantić, d, m, b, z:* Blagaja; *C:* ‚Baghlaja'.

143. kī prostrije] *Č, Z, M:* ‚ki prostire' k. i.: ‚koij proſtrie'; *b:* koji prostrie. — mos] *F, Z, b:* most. — prostrani] *Va:* ‚prostarni'.

144. priko] *Z, z:* prieko; *S:* preko. — rieke] *F:* rike.

145. svi] *Va:* ‚sciui'. — ogńu] *P:* ‚oghniu'. — bojnici] *Va, L, I, Ga, P, Z, D, S, d:* vojnici.

146. paḷahu] *Va:* ‚pogliahu'; *A:* ‚pogliachu'; *Č, M:* ‚Pogliaka'; *B, L:* ‚pogliacki'; *I:* ‚Pogliaku'; tako *S* k. i.; *Ga:* ‚pogliachu'; *P:* ‚pogliaski'. — mimohode] *Č, M:* ‚smiono hode'; *Č* k. i.: mimohode.

147. tim] *Č, M, P, z:* tiem. — u svoj] *Va, C:* ‚suoi'; *M:* ‚u svom'. — rici] *V* (po Karliću): ruci.

148. Dunav] *m, z, a:* Dunaj.

149. Arbanasi] *V:* ‚Albasansi'.

150. lievoga] *F:* livoga. — stoja] *S:* ‚stojé'.

„dvanaes tisuć ńih se glasi
„zadojenih krvi od boja;
„junak s družbom ponosito
„na Poļake prvi isteče,
„kîh s Gašparom predńe lito
„dio zatjera, dio posiječe.
„Ali ohô s prvim bojom
„zaman se ufa imat boļu,
„ako plati krvi svojom
„predńu dobit na istom poļu.
„Sokolović paša od Bosne
„s desne mu je bio paka:
„sred vojnice svê kriposne
„šesnaes tisuć sta junaka;
„Sokolović unuk carski
„i veziera Mahumeta,
„kîm još slove kraj ugarski
„cieć vazetja od Segeta.

151. dvanaes] *Ć, B, L, I, Ga, P, N, D, d, m:* dvanaes; *V:* ‚duanaies'; *F, Z, b:* dvanaest.

152. zadojenih] *O:* ‚sadoienih'.

153. s družbom] *P:* ‚s' drusbom'.

154. isteče] *I, S, m:* ‚iſtece'.

155. kîh] *Ć:* ‚kij', k. i.: ‚ke'; tako *M; F:* kie; *C, Z, b:* ki; *Volantić, z:* kieh. — Gašparom] *Va:* ‚Gasparom'; *I, P, Z, b:* Gasparom. — predńe] *d:* ‚pravo'. — lito] *Ć, M:* ‚lieto'.

156. dio — dio] *F:* dil — dil: *b:* deo — deo. — zatjera] *F, S, a:* zatira; *I:* satira. — posiječe] *G:* isieće; *b:* poseče. — *Ć:* ‚bij satieran, bij posiecen'; *M:* ‚pobij, satiera. i posiece', k. i., kako je u tekstu.

157. ohô] *Ć, M:* ‚tako', *M* k. i.: ‚oho'; *P, S, b:* ako; *F, z:* ohol. — s prvim] *Va:* ‚spar'; *Ć, G, P,* (k. i.) *M, N, D, S, d, m, z:* s prviem; *b:* s praviem.

158. ufa] *A:* ‚ufat'; *b:* uzda.

159. ako] *P:* sada; *C:* tako; *S:* er. — plati] *S:* ‚ſaplati'. — krvi] *Va, A, G, Z, N, S:* krvim; *D, d:* s krvi; *b:* krvju.

160. na] nema *Va.*

161. Sokolović] *Ga:* ‚Sokoliuich'; *P:* ‚Sokolouih'.

163. sred] *F:* srid; *z:* sried. — sve kriposne] *b:* sviem krieposne. — kriposne] *Ć, Z, M, d:* kreposne; *z:* krieposne.

164. šesnaes] *V, Ć, B, L, I, Ga, P, Z, M, D, S, d, a:* šesnes; *Va:* ‚šesenaes'; *F:* šesnajst; *M:* ‚s' scesnaes'; *m, z:* s šesnaes; *b:* šesnajs. — sta] *b:* sto.

165. unuk] *A:* ‚unuch'; *Ć, B, P, M:* ‚junak', *M* k. i.: unuk.

166. veziera] *O, V:* ‚visiera'; *F, G, N:* vizira; *Z, D, d, b, z:* vezira. — Mahumeta] *Va:* Muhumeta.

167. kîm] *Ć, M, z:* ‚kiem'; *N, D, S, d:* ki. — još] *P:* ‚ios'. — slove] *A:* ‚ulouc'; *D, d:* slave. — kraj] *A, C, B, L, Ga, P, z:* kral. *Ć* k. i.: ‚krai'. — ug(a)rski] *b:* ungarski.

168. cieć] *F:* cić; *b:* ćić. — vazetja] *Va:* ‚vascega'; *A, Ga:* ‚uasieta'; *G, N, D, S, d, m:* vazeća; *b:* važeća. — Segeta] *Va:* ‚Sigheta'; *Z:* ‚Sceghetta'; *z:* Sigeta.

„Na konjijeh svi Bošńaci
„sjahu svietlo odjeveni:
„zatočnici hrli i jaci,
„kopjanici svîm hrabreni.
„Za četami bosanskime
„junaci opet stahu iz stranâ,
„kîm svetoge Save ime
„i hercega sto'i Stjepana.
„Hercegovce ko 'e vidio,
„deset tisuć broj im poda:
„Ćor-Husain paša bio
„i beg im je i vo'evoda.
„Tvrđa od žice zapletena,
„a oružja sviem su puške,
„čeljad uzrasla usred stienâ
„stižuć, rvuć zvieri luške.
„Nu od zapada vrh svieh paša
„zdrža šátor zemļa ravna
„Mahumeta Karakaša,
„budimskoga paše slavna.

169. na konjijeh] *F:* tu na konîh: *b:* na konima. — Bošńaci] *Va:* ‚Bosenazi'.

170. sjahu] *Ga:* stahu: tako *M* k. i. — svietlo] *F:* svitlo. — odjeveni] *F:* odiveni.

172. kopjanici] *Va:* ‚kopiagnizi': *Z:* ‚kopienizi'. — svîm] *Z, S, z:* sviem: *b:* svi.

173. za] *b:* sa. — bosanskieme] *Va, B, L, Ga:* ‚bosnaskieme': *P:* ‚bosgniaskieme'.

175. kîm] *O, Ć:* ‚kij': *M, z:* kiem: *m:* kieh.

176. sto'i] *O:* ‚setij': *Ć, Ć:* ‚seti'. — Stjepana] *Z:* Stipana.

177. Hercegovce] *L:* ‚Herzegouve': *I:* ‚Herzegovze'. — ko] *I, S, b, z:* tko.

178. broj im] *L:* ‚broiem'.

179. Ćor] *Ć, M:* ‚Chies': *M* k. i.: ‚Chior': *G:* ‚Chier'. — Husain] *Va, Ć, M, b:* Husaim: *P, S, z:* Husein. — bio] *G, P, m, b, z:* 'e bio: *Va:* ‚szio'.

180. i] *S:* a. — im je] *G:* ‚gnimi': *P:* ‚imse': *m, z:* ńima. — vo'evoda] *V, I, P, Z, D, S, d, m, b, z, a:* vojvoda.

181.—220. dva su puta prepisani u rukopisu *F*.

181. tvrđa] *S:* tvrdja: *b* s bilj.: ‚oklop. Brustharnisch, giarco, lorica'. — zapletena] tako *G, I, S, d; m:* sapletena.

182. a] *Ć:* od. k. i.: i: *G, B, L, I, Ga, P:* i. — sviem] *F, b:* svim. — sviem su] *P:* ‚suiemu'. — puške] *P:* ‚pusche'; *Z:* ‚puske'.

183. usred] *F:* usrid. — stienâ] *A, F:* stina: *P:* stiene.

184. stižuć] *Ć:* ‚itise uech'. k. i.: ‚stiſciuch'; *Z:* ‚stiesciuch'; *L, N:* ‚sctiſuch'. — rvuć] *M:* ‚arvech'. k. i. — zvieri] *F:* zviri. — luške] *Va:* ‚luke'; *P:* luske: *b:* lužke. s bilj.: od luga.

185. vrh] *P:* ‚uar'. — svieh] *F:* svih.

186. zdrža] *O, Ć, M:* ‚darscia': *A:* ‚sdarscu'.

188. budimskoga] *A, B, Ga:* ‚budinskoga'.

„Junak ovi slavno ime
„steće u vojskah, koje vodi.
„i vezierom velicime
„jur ga zvahu svi narodi:
„pače dočas čekaše se,
„da ga veće nada svimi
„car na prvo mjesto uznese.
„Husaina smakne i snimi:
„car, kî vrh svieh vojevoda
„pomilova još ga onada,
„za ljubovcu kad mu poda
„sestru, i Budim, da ńim vlada.
„Ali otrovna huda zloba,
„kâ za tudim raspom smagne,
„nade varku u to doba,
„da iz svieta on se izagne.
„Ova caru vid zaslipi,
„da ga usili bez razbora,
„da on Poljake sam naripi
„razbijati sred tabora:
„pače osuda bila 'e taka,
„turska vojska da pogine,
„kad opusti od junaka,
„kî 'u brańste nad sve ine.

190. vojskah] *B. P:* ‚voiskı'.

191. vezierom] *F, G, Z, D, d, b, z:* vezirom: *B, L:* veziera: *N:* vizira. — velicime] *A:* ‚velizieme': *P:* ‚velizieme': *S:* velikime.

192. zvahu] *C:* ‚soun', k. i.: zvahu.

193. dočas] *I:* ‚dà čàs': *M:* ‚docias' k. i.: ‚facias': *D, d:* za čas. — čekaše se] *P:* ‚ceckasese'.

195. mjesto] *F:* misto.

196. Husaina] *P, S:* Huscina: *b:* Usaina. — i] nema *P.* — snimi] *Va, A, C, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, d:* slimi.

197. car, kî] *C:* ‚ter k', k. i.: ‚pokli': *M, m, z:* pokli. — svieh] *V, A, F, B, L, I, Ga, P:* svih; *b:* svi.

198. pomilova] *L:* ‚pomillouo': *P:* ‚pomilouo'. — još] *P:* ‚ios'.

199. ljubovcu] *P:* ‚glibouzu'.

201. huda] *b:* ‚uta.

202. tudim] *C, G, M, N, D, S, d, m, z:* tudiem. — smagne] *b* s bi[.: trosi se.

203. varku u to] *P:* u to isto.

204. svieta] *F:* svita. — *S:* da se iz svieta on izagne.

205. vid] *Z:* ‚uied'. — zaslipi] *V, Va, C, Z, M, S, b:* zasliepi.

206. ga[nema *D, d.* — usili] *b:* ‚u sili'. — bez] *P:* brez.

209. osuda] *C:* ‚odssuda': *P:* odsuda, i.: osuda.

211. opusti] tako *O, V, Va, C, G, Z, C, M, N, D, S, d, m, b, z; I, a:* opustje: *A, B, L, Ga, P:* ‚upustie', *P* k. i.: opusti. — od] *Z:* do.

212. kî 'u] *Va:* ‚kai': *A, B, L, Ga, P:* kî; *C:* ‚koiu': *I, N:* kî 'e; *Z:* ‚ke': *D, d, m, z:* kî 'e: *S, c:* ku. — brańste] *A, C, B, L, I, Ga, P, C, Z, M, z:* braństahu. — nad] *b:* va.

„Sām nasrta skupne sile,
„vaļa, udara, sieče i strieļa,
„dokli se rva vrh gomile
„od pobjenieh nepri'ateļa.
„Ah, da 'e taka tri bojnika
„naša vojska još imala,
„ne bi ńe se šteta prika,
„neg poļačka naricala.
„Ali vječna dika i slava
„i smrt ista bi mu tade,
„kraļevića Vladislava
„ispod ruke pokli pade.
„Soko vije brže od striele
„vrh svieh ptica perja ohola,
„ali leti više vele
„orô sivi vrh sokola.
„Nu, vaj, kuda kobna poļa
„spomena me htje ražalit,
„da mi 'e triebi sred nevoļâ
„nepri'ateļe silom hvalit?
„Ah, ne hvalim nepri'ateļe,
„nego kripos, kā pod nebi

213. nasrta] *A:* ‚naſirta'; *Ga:* ‚nasirta'; *Z:* ‚nasserta'.
214. vaļa] *A:* ‚voglia'. — sieče i strieļa] *F:* siče i striļa.
215. dokli se rva] *Č, M:* dokle pade: *S:* dokle se rva; *b:* dok se obori: *m, z:* dokli pade. — vrh] *D:* sred.
216. pobjenieh] *F:* protivnih; *Z:* ‚pobienih'. — nepri'ateļa] *O:* ‚neprieteglia'.
217. bojnika] *P, d:* vojnika.
218. još] *P:* ‚ios'.
219. ńe] *D, b:* ńih.
220. neg] *I:* ‚neghli'. — poļačka] *V, Z. P:* ‚Pogliaka'.
221. vječna] *Č:* ‚uierna'. k. i.: vječna; *F:* viéńa.
222. i] nema *Va; Č, M:* ‚tai'.
222.–224.] tade — pade] *F:* tada — pada.
224. ispod] *G:* ‚ispod'; *I, S, m, z:* izpod.
225. brže] *G, m:* brži; *z:* bržji. — striele] *F:* strile.
226. vrh] *P:* ‚uar'; *d:* ‚vark'. — svieh] *F:* svih; *P:* ‚suie'. — perja] *Va, b:* pera. — ohola] *L:* oholo.
228. orô] *F:* oral. — sivi] *Va:* ‚sciui'. — sokola] *P:* ‚socolla'.
229. kuda] tako *V, Va, A, B, L, I; Ga:* kud: *O, Č, M:* huda, *O* k. i.: ‚kuda'; *P:* ‚koia'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* huda. — vaj] *b:* na. — vaj, kuda] *C:* najhuda. — kobna] *D, S, b:* robna.
230. htje ražalit] *Va:* ‚ktierat scialit'; *Č, M, b:* ktje ražalit; *P:* ‚bij rasgialit'.
231. triebi] *Č, M:* ‚trieba'; *F:* triba. — sred] *F:* srid; *z:* sried.
232./233. nepri'ateļe] *O:* ‚neprieteglie' (vidi st. 216.).
234. kripos] *A, G, Z, N, D, S, d, m:* krepos: *P:* ‚kipos'; *b, z:* kriepos. — kā] *I:* kad.

„svjetlosti ima dana bjeļe
„i, gdigod je, hvala 'e sebi.
„Vratimo se tim s besjedom
„kazati opet od careva
„vojstva obilna mjesta redom:
„napried, nazad, s desna, s lieva.
„Pazi onamo, gdi utočilo
„k tretjemu se poļe briegu:
„mjesto je ono dano bilo
„natoljemskom Beglerbegu;
„i tko pod ńim sabļu prija,
„uzvrieži ga sred dva mora
„Sivas, Maras, Amazija,
„Bursa, Esrum i Angora.
„Svi vo'evodom ńega glase
„vojevodam nada svima,

235. svjetlosti] *P:* ‚suietlosi'; *D, d:* svjetlos; *b:* svjetlost. — bjeļe] *Z:* ‚biglie'; *b:* beļe.

236. gdigod] *A, Ć, M:* ‚diegod'; *B, L, Ga, Z, N, S, b, z:* gdjegod; *P:* ‚giegod'; *D, d:* djegod.

237. tim] *Va, A, Ć, B, L, Ga, M, z:* tiem; *I:* s tiem; *P, S:* ‚s' tom'. — s besjedom] *Ć, B, L, M, S, b:* besjedom; *F:* besidom.

240. nazad] *Z:* ‚nà sada'. — s lieva] *F:* s liva.

241. gdi] *G, L, P, Z, D, d, m, b, z, a:* gdje. — utočilo] *P, M, N, D, S, d, b:* u točilo; *b* s bil.: ‚vodovod, Wasserleitung, aequidotto'.

242. tretjemu] tako *O, V, Ć, M; ostali rukopisi* i *izdaña:* trećemu. — se] *N, b:* je; *m, z:* se 'e. — briegu] *F:* brigu; *b:* bregu.

243. mjesto] *F:* misto. je] nema *O, Ć.* — je ono] *V:* ‚ie ouo'; *Va:* ‚muie'. — dano] *Ć:* ‚danoe'; *D, S, d:* dato.

244. natoljemskom] tako *O; V:* ‚natoliuskom'; *Va, S:* ‚natolienskom'; *A, Ga:* ‚natolieskom'; *Ć, M:* ‚natolinskom'; *F:* ‚natoliskom'; *G, D, d, m, b, z, a:* natoljevskom; *B, L, Z, Ć:* natolinskom (tako i *V* po Karliću); *I:* natoleskom; *P:* ‚nadolieuskom'; *N:* natoļevskom. — Begler] *S:* ‚Begljer' (vidi st. 138.).

245. tko] *F:* tako; *G, D, d:* ko.

246. uzvrieži ga] *F:* uzvisi ga; *N, D, S, d:* ‚uſnesega' (tako *M* k. i.); *m, z:* uvrieži; *b:* ‚uzemtiga'. — sred] *F:* srid.

247. Sivas] *P:* ‚Siuaz'; *D, d:* Livas. — Maras] *V, Z, N, D, d:* Moras (tako *M* k. i.). — Sivas, Maras] *b:* siva mora. — Amazija] *Va:* ‚Amasria'.

248. Bursa] tako *O, V, Va, A, Ć, B, L, I, Ga, Z, M, m, z; ostali rukopisi* i *izdaña:* Brusa. — Esrum] tako *O, V, Ć, P, M, N, D, S, d, b; ostali rukopisi* i *izdaña:* Ersum.

249. vo'evodom] *F, B, L, I, Ga, P, m, b, z, a:* vojvodom. — ńega] *Va:* ‚gnieka'.

250. vojevodam] *A, a:* vojevodom: *L, Ga, P, z:* vojvodam.

„nu opet narod svaki nase
„pašu od mjesta za glavu ima.
„Natoljevâc sve puškarâ
„bilo šeset tisuća je,
„svaki 'e vjeran i za cara
„sto životâ dat ne haje.
„Šator uz ńih paša obstrije,
„od vezena platna liepa,
„od hainske Mangarlije
„i obilnoga od Alepa.
„Jur junakâ sobom obra
„po stotinu stotin svaki:
„svi imahu końa dobra,
„sabļu britku i luk jaki.
„Od šes tisuć množ se ubusi
„Karamana i uz ńih združa;
„pute odiru, živu u gusi;
„bat, sabļa i luk ńih su oružja.
„Toliki se broj końikâ
„s carom odi doć poteži,
„kîh Jordana poji rika,
„a jevrienska zemļa vrieži;

251. svaki] *O:* ‚opet'. i.: ‚suaki'. — nase] *d:* uza se.

252. za glavu] *C, Z:* glavu; *A, B, L, Ga, P:* svaki. — mjesta] *F:* mista.

253. Natoljevâc] *A, B, L, I, Ga, P:* ‚Natoglievaz'; *S:* ‚Na Togljevaz'. — puškarâ] *P:* ‚puskara'.

256. dat] *Č* docnije dodano; *I:* svak.

257. obstrije] *Va, P:* obstire, *F:* obstró je.

258. liepa] *F, P:* lipa, *P* i.: liepa.

259. hainske] *Č, M:* ‚kaimske'; *G:* ‚kainske'; *P:* ‚chaniske'; *D, d:* ‚haiske'; *Volantić, m, z:* fazinske. — Mangarlije] *Va:* ‚magarlie'; *M:* ‚Mengrelie'; *N:* ‚Mengarlie'; *b:* Mangalije.

260. i obilnoga] *Č:* i od obilnoga; *D:* ‚i ilnoga'.

261. sobom] *z:* s sobom.

263. imahu] *P:* ‚imaiu'.

265. šes] *Va:* ‚scesc'. — množ se] *Va:* ‚mnoscese'. — ubusi] *Č:* ‚ubusi' k. i.: ‚usbusi'; *P, M:* ‚usbusi', *M* k. i.: ‚ubusi'; *m, z:* uzbusi; *b:* ubuši, s bil.: ‚uzme budću, Keule, mazza'.

266. pute] *A, B, L, I, Ga, P, D, S, d, z:* put; *M:* put. k. i.: pute. — odiru] *Va:* odira. — živu] *d, b:* žive. — u gusi] *Z:* ‚o ghusi'; *b:* ‚uguši'.

268. bat] *Va:* brat. — bat, sabļa i luk] *L:* luk, bat, sabļa. — ńih] *P:* ńim. — oružja] *V, A, Č, B, L, Ga, P, Z, D, S, d, m, b, z:* oružja.

270. odi] tako *O, Č, M; ostali rukopisi:* ovdi; *b:* ovde; *z:* ovdje.

271. kîh] *Č:* ‚kê'; *G:* ‚koih'; *M, N, D, d, m, z:* kieh. — Jordana] *b:* jordanska. — rika] *V, Č, M:* rieka.

272. jevrienska] *V, F, N, D:* jevrinska; *A:* ‚erienska'; *G, d:* eurinska; *B, L, I, Ga, S, Volantić, m, z:* evrienska; *b:* jeverinska. — vrieži] *F, Z, b:* vreži. *b* s bil.: posiće.

„svaki hrbom vješto meće.
„svaki lukom dobro strilja,
„bez kriposti, bez odjeće,
„vitez nazvan, lupež zbilja.
„Arapâ se uz ńih često
„tri tisuće trikrat stalo.
„kî nikada ni'edno mjesto
„ne opće držat ni za malo.
„Čeljad bez stana i bez časti,
„gdi se dere, plieni i šteti.
„boļa skrovno za ukrasti.
„negli očito za oteti.
„Dalečina oko ustraša:
„gledaj, gdi se nebo skuča.
„djarbećerski ondi paša
„s deset tisuć vojske zbuča.
„Oružjem se svi obstriješe,
„s końem poteć vazda laci:

273. hrbom] *P:* s' charbom'; *a:* harbom. — meće] *I:* michie'.

274. strilja] *O, V, C, Ga, C, M, D, a:* strieļa; *b:* streļa; *ostali rukopisi izdaña:* strilja.

275. bez] *P:* brez (dva puta). — kriposti] *C, G, P, Z, M, D, d, b:* kreposti; *z:* krieposti. — odjeće] *b:* odeće.

276. nazvan] *V, Va, A, I, Z:* nahuao'; *F:* nahval; *B, L, Ga, C* (k. i.): nahvao; *G, M* (k. i.), *N, D, S, d, b, z:* na oko (tako *P* k. i.). — zbilja] *Va:* strigliar.

277. Arapâ] *Va:* Strapa'; *S:* Aropa'. — uz *V, Z, N, D:* u; *A, C:* use'. — često] *Z:* cieste'.

278. tri tisuće] *C, M:* tries tissuchia'; *M* k. i.: tri tisuće.

279. nikada] *Z:* gniekada'. — ni'edno] *D, S, d:* ijedno'; *m, z:* jedno'. — mjesto] *F:* misto; *b:* mesto.

280. ne opće] *b:* ne kte.

281. čeļad] *b:* čeiau. — bez — bez] *P:* brez — brez.

282. gdi] *b, z:* gdje. — plieni] *A, F:* plini.

283. ukrasti] *A, Z:* ukasati'. *A* k. i.: ukrasti.

284. negli] *Va:* neg sili'.

285. oko] *Z:* kôć; *D:* mjesto. — ustraša] *A:* uprascia'. k. i.: ustraša.

286. gledaj] *S:* ghleda'. — gdi] *Z, b, z:* gdje; *d:* dje.

287. djarbećerski] *O, C:* gdi Arbecherski'; *V, G, B, L:* diarbechierski'; *Va:* diarterchierski'; *I, Ga, P, Z, C, a:* djarbećirski; *M:* snai derbecki'; *N, D, d:* diaberkieski'; *S:* diaberchjerski'; *m, z:* djarbekirski; *b:* barberskjeski' (ispor. XVIII. st. 132.: i djevoje od Djarbeka (Derbeka)'; Djarbek, Djarbećir, Diarbequer = Mezopotamija). — ondi] *Volantić, m, z:* se ondi; *b:* onde.

288. zbuča] *Va:* obucia'.

289. oružjem] *F:* s oružjem. — svi] nema *A*. — obstriješe] *F, Z:* obstrišé.

290. vazda] tako *O, C, C, M, m, z, a; ostali rukopisi* i *izdaña:* svuda. — laci] *Va:* lasni. — poteć] *b:* tekuć.

„svi pod perjem, svi se rieše
„pravi vitezi i junaci.
„Sami stekoše ovi slavu
„suproć Orlu od Sjevera,
„nedobitnu sliedeć glavu
„hrabrenoga Dilavera;
„kî, neka mu raste smiće,
„na prsijeh drža viku
„od Slavojke Agamkiće,
„ljubi svoje, zlatnu sliku;
„kû na kopju dobi i ote
„sinu kralja od Perzije,
„i zamerne ćić lipote
„kratka časa bez će nije:
„paček jošte što je veća
„od pravoga dalek znanja,
„drži, da ona sva je sreća
„i božanstvo, koje klaña.
„Turske krvi usred blata
„medu Lehe junak skoči
„i ote Orlu iz nokata
„mladi Mjesec od Istoči;

291. svi se] *D, d:* tu se. — rieše] *O, B, L, Ga, P, Z, D, d, b:* reše; *b* s bi[.: krase, kite; *N:* rese.

292. pravi] *V, Z, N, D, S, d, b:* prvi; tako *M* k. i. — vitezi] *P:* ‚vites'.

293. stekoše] tako i *I*, k. i.: ‚stikosce'. — ovi] *V, D, d:* oni.

294. sjevera] *F:* sivera.

295. sliedeć] *O, Ć:* ‚setedech'; k. i.: sliedeć; *A, B, L, Ga:* sledeć; *F:* slideć.

297. kî, neka mu] *b:* ko'emu uviek. — smiće] *Va, Ć, Z, M, N, b:* smjeće.

298. prsijeh] *b:* prsima.

299. Slavojke] *Va:* ‚Slauoiske'; *Ga:* Slavorke. — Agamkiće] *O, Ć, G:* ‚Agiankigne'; *P:* ‚Agemchignie'; *b:* Agamkiće.

301. kû] *A:* ‚mu', k. i.: ‚ku'; *S:* ‚ki'. — kopju] *G, B, P, D, d:* kopļu; *b:* kopje.

302. Perzije] *Z:* ‚Perscie'.

303. zamerne] tako *O, V, Va; ostali rukopisi* i *izdaña:* zamjerne. — ćić] tako *O, I; b:* ćić; *ostali rukopisi* i *izdaña:* cieć. — lipote] *A, G, B, L, Z, d, b:* ljepote.

304. bez] *P:* brez.

305. paček] *Ć, B, L, I, P, M, D, S, d, b, z:* paće. — jošte] *G, D, S, d, m, z:* jošter. — što je] *Z:* ‚stoie'.

306. pravoga] *P:* ‚paruogha'. — dalek] *b:* daleć. — znanja] tako *O, Ć, S, a; ostali rukopisi* i *izdaña:* znaña.

307. ona sva je] *b:* ova je. — sreća] *F:* srića.

309. krvi] *Ć:* ‚voiske', k. i.: krvi. — usred] *b:* iz sred.

310. Lehe] *B, P:* Leke.

312. mjesec] *F, Z:* misec.

„za ko'e djelo Osman mladi
„Husajnpašu diže, a ńega
„vrh veziera svieh posadi
„na vladanje svieta svega.

„A kon ńega se Armên jošte
„petnaes tisuć tvrdo ugniezdi:
„końe suhe i okošte,
„ali hrle svaki jezdi.

„Oružja su striele i luci,
„kô inim mnozim, i ńih vrsti,
„a s gvozdeniem šipi u ruci
„indioske duge trsti.

„Pazi, sunčja zraka zlata
„u oblak bio gdi je uprla:
„ondi paša od Bagdata
„stô je, i uza ń vojska vrla,

„Abas bieloj u haljini,
„kî od sljednika posvećen je,

314. Husajn] *P, S, z:* Husein; *b:* Huzain.

315. veziera] *O:* ‚visiera'; *Va:* ‚sieuera'; *F, G, Z, D, b, z:* vezira; *N, d:* vizira.

316. vladanje] tako *O, V, I, C, a: ostali rukopisi* i *izdańa:* vladańe (*O, V, C* upravo: vladanja) — svieta] *F:* svita.

317. a kon] tako *O, V, A, B, L, I, Ga, N, D; C, G, Z, M, a:* kon; *Va:* ‚ako'; *C, d:* kod; *P, S, b:* a kod. — se] nema *B, I.*

318. petnaes] *V, C, L, P, Z, M, N, D, S, d, m:* petnes; *b:* petnajs. — tvrdo] *b:* hrlo. — ugniezdi] *O:* ‚fgniesdi', no ‚f' je docnije dodano (Ohmućević ne pozna toga znaka); *C:* ‚gniesdi'; *M, m, z, a:* zgniezdi. *M* k. i.: ugniezdi. a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

320. hrle] tako i *Z,* k. i.: ‚harlo'.

321. striele] *F:* strile.

322. kô inim] *Va:* ‚kognim'; *N, z:* kô iniem. — mnozim] *A:* ‚mnoscim'; *N:* ‚druſiem'; *z:* mnoziem. — ńih] *A:* ‚gnieh'.

323. a] nema *Va.* — s] nema *P, Z, b.* — gvozdeniem] *V:* ‚guosdenim'; *Z:* ‚guosdenom'; *b:* gvozdeni. — šipi] *G:* ‚scizzi'; *N:* ‚zidi'; *D, b:* židi; *d:* ‚sgizi'.

324. indioske] *Z, N:* ‚indianske'. — duge] *Va:* ‚duke'; *b:* tvrde.

325. sunčja] *Va, S, b:* sunca. — pazi] *P:* ‚passi'. — zlata] *Va:* ‚slatna'. — zraka zlata] *F:* zlatna zraka.

326. gdi] *P:* di.

327. ondi] *A, B, L, Ga:* odi; *z:* ondje. — Bagdata] *A, L:* ‚Bogdata'; *b:* Bagdaka. — paša od Bagdata] *Va:* ‚bascia od Bogdata'.

328. stô je] *G, b:* stoja. — uza] tako *O, V, Va, A, B, L, Ga, P, N, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* i uza. — uza ń] *D, d:* i s ńim.

329. Abas] *C, M:* ‚Anas'; *P:* ‚Habbas'; *b:* a baš.

330. kî] nema *d.* — sljednika] *F:* slidnika; *S:* svetnika. — posvećen je] *G, Z:* posvećeńe; tako i *b,* ali ispr.

„on se u obraz priklon čini,
„a visoko srce peńe;
„gori od mora hvalinskoga
„tja do Biele Zore grada
„razlika su društva mnoga
„od naroda, kojim vlada.
„Sto pašâ je i sto begâ
„i vitezâ broj bez broja
„pod zlamenjem biela stiega
„š ńim sliedilo krv od boja.
„Ali pogled sad uputi,
„odkli bieli dan izlazi,
„na vrh oni podignuti,
„kî sve ravno poļe pazi!
„Ondje istočna sta bojnica
„i u ńe licu sunce i zora,
„glasovita Sokolica,
„velikoga kći Mogora.
„U ńe družbi dvanaes ona
„djevojčica bojnich ima:
„i moguća je i smiona
„ciele vojske zateć š ńima.

331. obraz] *I:* ‚obraſu'.

332. peńe] *B, I, Ga, S, m:* penje.

333. hvalinskoga] *V, F, N, D, d, b:* halinskoga; *Č, M:* ‚hualimskoga'; *Z:* ‚hualiengskoga'.

334. Biele Zore grada] *C:* biela C'arigrada, sa str. bi|.: aliti Zori grada.

335. društva] *G, d:* mnoštva; *I, m, a:* družtva; *S:* ‚drusetva'; *b:* družstva; *P:* ‚drustua'.

336. kojim] tako *O, Č, M, m; V, Va, A, B, L, I, Ga, P, Z, N, S, b, a:* kojich; *F:* kojih *G, D, d:* kijeh; *z:* kojimi on.

337. je] nema *P:*

338. broj] *V:* ‚boi'. — bez] *Va, A, P, Z:* brez, *Ž* k. i.: bez.

339. zlamenjem] tako *O, V, A, B, L, I, Ga, P, S, a; b:* znamenjem; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zlameńem. — biela] *F:* bila. — stiega] *Va:* ‚sniega', k. i.: *F:* stega.

340. š ńim] *P, S, m, b, z:* s ńim. — sliedilo] *F:* slidilo. — krv] *b:* kažu.

342. odkli] *F, G:* odkle. — bieli] *F:* bili.

345. ondje] tako *O, V, Va, G, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* ondi.

346. i u] *G, Č, Ž, D, S, d, b:* u.

347. Sokolica] *P:* ‚Socholiza'.

348. kći] *L:* ‚chi'; *P:* ‚chehi'.

349. dvanaes] *V:* ‚duanaies'; *Č, B, L, P, D, d, m:* dvanes; *F:* dvanast; *b:* dvanaest.

350. djevojčica] *F:* divojčica. — bojnich] *A, F;* bojnih.

351. i] nema *d; S:* a. — moguća i] tako *O, Č, C, M; M* k. dodano ‚ie', a tako imaju *ostali rukopisi* i *sva izdańa.*

352. ciele] *F:* cile. — zateć] *b:* sterat. — š ńima] *P, S, m, b, z:* s ńima.

„Sve u rukah kopja nose,
„a u očiju drže striele;
„vezi od zlata ńih su kose;
„jašu końe jak snieg biele.
„Sablja o pasu, luk niz pleći
„u mnogom im visi uresu;
„po prilici, po odjeći
„vile od gorâ vidjet sve su.
„Tiem kraljevska prigizdava
„dikla sred ńih rek bi da je
„liepa božica od dubravâ,
„kâ u lovu danke traje.
„Na razblude ona mlada
„ćud oholu vik ne prignu:
„biesne końe kroti i vlada
„i tekuć ih vjetar stignu.
„Sred oružja raste smino
„bez bojazni u životu
„i od žene nejma ino
„neg samo ime i lipotu.
„Po planinah, priko gorâ
„vrle zvieri traži i diza,

353. kopja] *A, G, C:* ‚kopie'.

354. očiju] *O, Ć, F, M, m, z:* očijuh; *Va:* ‚oći'; *A, G, B, Ga, P, Z, D, d:* očim; *S:* ‚occima'. — drže] *S:* ‚bærſe'. — striele] *F:* strile.

355. vezi] *P:* ‚ues'.

356. jak] *G, d:* kô; *P, b:* jah. — snieg] *O:* ‚snieh'; *F:* snig. — biele] *F:* bile.

357. sablja] *Z:* ‚sabgliu'.

358. mnogom] *G, D, S, d, m, b, z:* mnogu; *P, N:* mnogomu.

359. prilici] *Z:* ‚prieliziˇ. — odjeći] *b:* odeći.

360. vidjet] *F:* vidit; *b:* videt.

361. tiem] tako *O, A, Ć, G, C, M, b, z, a; ostali rukopisi* i *izdaña:* tim. — kraljevska] *G, P, D, d:* ‚kralieuska'.

362. sred ńih rek bi] *D:* rek bi sred ńih. — ńih] *a:* ńich. — rek bi] *Va:* ‚rekbli'.

363. liepa] *C:* kao. — od] *I:* sred.

364. lovu] *O:* ‚lou'.

366. ćud] *F:* bisne (kao u st. 367.). — vik] *Ć, M, b, z:* viek.

367. biesne] *F:* bisne. — biesne końe] *S:* biesna koña.

368. i] *G, d:* kî; *P:* da. — tekuć ih] *G, D, d, m, b, z:* tekući; *I:* ‚tekuchieh' (ispor. V, st. 64.).

369. sred] *F, z:* srid. — smino] *Va, Ć, L, P, Z, M, N, S, b:* smiono.

370. bez] *P:* brez. — u životu] *B, L, Ga, P:* i života.

372. lipotu] tako *O, Va, F, I, C, N; ostali rukopisi* i *izdaña:* ljepotu.

374. zvieri] *F:* zviri. — traži] *V, B, L, Ga, P, Z, b:* straši. — diza] tako i *Ć*, k. i.: ‚stisa'; *M:* ‚stira', i.: ‚stiza' pa: ‚disa'.

„i slobodna bez umora
„i tjera ih i dostiza.
„Kaciga joj resi teška
„mješte vienca zlatne kosi;
„štit zrcalo, a viteška
„oklopja su cvit, kî nosi;
„vito kopje ńe je igla,
„a vreteno britka sabļa;
„na pomoć se caru digla,
„da poļačka poļa ugrabļa.
„Jakno rusa, kû okoli
„bodežļiva drača odsvudi,
„ljepota se ńe oholi:
„neka čezne, ko ju žudi.
„Ali što joj toj pomaga,
„i ponosna ako 'e mila,
„i ohola ako 'e draga:
„mlada 'e cara tim zanila
„On s pogleda ńe sunčana,
„kiem ga iz oči liepieh strieļa,
„primi i pozna veće ranâ
„negli od svieh nepri'ateļa.

375. bez] *P:* brez.

376. tjera] *F:* tira; *d:* ‚chiera'.

377. kaciga] *Va:* ‚kazika'. — resi] *Z:* ‚resci'. — teška] *Z:* ‚teska'.

378. mješte] *F:* misto; *N, D, S, d, b:* mjesto. — vienca] *F:* vinca. — zlatne] *O:* ‚slate'; *F:* zlatna. — kosi] *P:* ‚cossi'.

379. zrcalo] *Č:* ‚zarzalo'. — viteška] *P:* ‚viteska'.

380. cvit] tako *O, A, F, C, a; N:* ‚suiet'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* cviet.

381.—384. nema *z* od g. 1854., a *b* ima ih ispred st. 377.

381. kopje] *A, P, Z:* kople. — ńe] *b:* ńoj.

384. poļačka] *P:* ‚pogliaska'.

385. jakno] *A, Č:* ‚iako'; *A* k. i.: kako, a *Č:* ‚iakno'; *P:* ‚iachno'; *N, D, S, d, b:* kako. — rusa] *F, C, b:* ruža.

386. bodežļiva] *b:* bodezļiva. — odsvudi] *A:* ‚od sudi'; *P:* ‚od sfudij'.

387. ljepota] *A, F:* lipota.

388. ko ju] tako *O, P, b, a; V, Va, A, B, L, I, Ga:* ‚tkoiu'; *Č, Z, M, N, D, S, m, z:* tko je; *F, G, C, d:* ko je.

389. što joj] *L:* ‚stoie'. — toj] tako *O, C, S, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* to.

390. i] *A, Č, B, L, I, Ga, P, M, m, z:* da 'e. — ponosna] *b:* poznana.

391. i] *Č, M:* da je. — *b:* i onako bivši draga.

392. tim] *Č, M, b, z:* tiem. — zanila] *Č, P, M:* zaniela; *P* ispr.: zanila.

394. kiem] *F:* kim. — liepieh] *F:* lipih. — strieļa] *Va, F:* striļa; *b:* streļa.

395. pozna] *C:* spozna. — veće] *I:* ‚vechja'.

396. negli] *I, b:* neg. — svieh] *F:* istih; *D, b:* svojieh. — nepri'ateļa] *O:* ‚neprieteglia'.

„Vas mladahan plam je ogńeni
„s drage, rajske ńe lipote,
„kâ pozorim svietliem plieni
„svači'a srca i živote.
„Nu robujuć u ļubavi
„car se odkriti ne usudi
„liepoj, kâ mu dušu travi,
„što u srcu svomu žudi.
„Zasve da ga ogńi živi
„zatvoreni hude prže,
„čezne, da ju ne razgnivi
„i od svê vojske ne odvrže.
„Ali i za ńim Sokolica
„i ne mańiem ogńem gori:
„ļuven pogled s draga lica
„i ńe tvrdo srce otvori.
„Gori, ali plame krije
„gorke trpeć vik boļezni;
„ļubi, ali još ne smije
„objaviti svê ļuvezni.
„Čezne mlada i neizmernu
„sumńu ima, da car i ńu

397. mlađahan] *S, d:* mladjahan.

398. lipote] tako *O, V, A, F, B, L, C; ostali rukopisi* i *izdańa:* ljepote; *Va:* ‚gliepote'. — *V:* s drage ńe rajske lipote.

399. kâ] *F, B, L:* ‚ko'. — pozorim] *C, M:* ‚s' posorim'; *P:* ‚prozorim'; *D:* ‚poſorem'; *d:* ‚proſorim'. — svietliem] *F:* svitlim; *d:* ‚svjetlim'.

402. *Ć, M:* ‚ne ossudi sarze odkriti'. — car] *D, d, b:* srce. — odkriti] *b:* odkrit.

403. travi] *Ć, F, G, Z, M, N, D, S, d, m, b, z, a:* stravi. — liepoj] *F:* lipoj.

404. što] *G:* što li. — srcu] *A:* ‚zarstuu'. k. i.: srcu. — žudi] *Ć, M:* ‚chiutti'.

406. zatvoreni] *Va:* ‚satuorena'. — huđe] *S:* hudje.

407. ju] tako *O, V, Va, Z, b; O* k. i.: se: *G, N, D, S, d, z:* je; *ostali rukopisi* i *izdańa:* se. — razgnivi] *A, L, I, Ga, C, z, a:* razgńivi; *Ć, M, b:* razgnjevi.

408. i] *Ć* docnije dodano. — svê] *S. b:* svo'e.

409. i za] *Ć, G, M, d, b:* za.

410. i ne mańiem ogńem] tako *O, V, Va, G, D, d; ostali rukopisi* i *izdańa:* u ne mańem ogńu.

411. s] nema *Ć, M, m.* — draga] *O:* ‚draghe'.

412. tvrdo] *V, D, d, b:* trudno. — otvori] *d, b:* mori.

413. plame] *b:* plamen.

414. gorke] *P:* ‚gorche'. — vik] *Va, Ć, M, S. b:* viek; *P:* ‚uih'. — boljezni] tako *O, Ć, C, M, d, a; V:* ‚bolestii'; *P, Z:* ‚bolesni'; *ostali rukopisi:* boļezni.

416. svê] *D, d, b:* ‚svoe'. — ļuvezni] *b:* ļubezni.

417.—484. nema *O*, jer je nestao iz ńega list 28.: dopunio ga je O_1.

„ne bi uzeo ne za vernu
„ļubi, nego za robińu;
„pače, sluteć to zaisto.
„nejma mira u životu;
„goni ļubav srce čisto
„od svieh žeļa na sramotu.
„Da od poļačkieh sila ova
„samo osta, glas prolita.
„sred dobitieh vitezova
„dobitnica nedobita;
„i da i sad još obtječe
„sjemo tamo po krajini,
„robi. plieni, bije, sieče
„i od krstjana rasap čini.
„Vid se napried ne prostira:
„tim ne mogu ukazati,
„velikoga od Misira
„gdi je općio paša stati;
„od Misira, kî se ima
„s kraļevstvima istakmiti:

419. uzeo] *F:* uze; *b:* uzȯ. — ne za] *B, L, I, Ga, P, Z:* za svû; *S:* ‚ſa svou'. — vernu] tako *V, Va, A, Ć, B, L, Ga, P; ostali rukopisi* i *izdańa:* vjernu; *F:* virnu.

420. nego] *Č, C, M, m, z:* negli.

421. pače] *G:* paček. — sluteć to] *F:* služeć što 'e. — to] *V:* ‚stoi'.

423. goni] *A, B, L, I, Ga, P, Z.N, D, S, d, b:* gori.

424. svieh] *A:* ‚suiech'; *F:* svih.

425. poļačkieh] *F, B, L, Ga, a:* poļačkih; *P:* ‚pogliaskih'; *D:* poļačke. — — sila] *D:* sile.

426.—428. ima *L* ovako: 427, 428, 426.

427. dobitieh] *V, A, Ć, G, N, D, b, z:* dobitnieh; *F, C, a:* dobitih; *L, z:* dobitnih.

428. nedobita] *Va:* ‚nedobiua', k. i.; *A:* ‚nedobitna'.

429. i sad] *L:* ‚sama'. — još] nema *A*; docnije dodano. — obtječe] *F:* obtiče.

430. sjemo] *F, S, d:* simo; *Z, b:* sjemo i.

431. plieni] *F:* plini. — sieče] *Ć, M:* ‚i siece'; *F:* siče.

432. i] nema *A*. — krstjana] *Ć, M:* ‚karstian'; *Z:* ‚karsctiana'.

433. napried] *b:* u napried.

434. tim] *Va, Č, M, z:* tiem. — ukazati] *m, z:* ukazat ti.

435. Misira] *V:* ‚Mesiera'; *F, G, S:* Mesira; *I:* ‚Miſira' (tako i st. 437., samo u ńemu i *V, Va:* Mesira).

436. gdi] *d:* dje; *b:* gdje. — je] nema *D, b*. — općio] *b:* otješe (?).

438. kraļevstvima] *A, B, L, Ga, P:* ‚kragliestima'; *V, D, S, z:* kraļestvima; *G:* ‚kralieustima'. — istakmiti] *Va:* ‚istakniti'; *Ć:* miri iskati.

*

„toliko bo neizmjernima
„miri okolo zemļe obhiti.
„Na boj s dvakrat stotin trista
„bio je došô vo'evoda ovi:
„od eġipskieh plodnieh mista
„ńegovi su vitezovi:
„svaki zlatnoj u odjeći
„srebrom kova końske stupe,
„nepri'ateļu svom noseći
„ne oružja, negli odkupe.
„Ostatci se ovo broje
„od starijeh Mameluka:
„srce im smjenstvo zgubilo je,
„stratit zlata ne još ruka.
„Nut Jemira mjesto koje
„prekopskoga zdrža cara,
„kî na pomoć caru doje
„s tries tisuća svieh Tatara.
„Gdi obnoće, ne osvanu:
„bez pristanka, bez umora

439. toliko bo] *V:* toliko bi. — neizmjernima] *F, M:* neizmirnima; *ostali rukopisi* neizmjernima.

440. obhiti] *L, P:* obhoditi.

442. došô] *F:* doša. — vo'evoda] tako *Va, A, C, O_1, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* vojvoda. — ovi] *V:* oni.

443. eġipskieh] *F:* eġipskih; *D:* eġipcieh; *S:* eġiptskich; *b:* egipskieh, a tako i *z, a.* — mista] *A, C, b, a:* mjesta. — plodnieh] *P:* ‚plôdineh'.

445. zlatnoj] *A:* ‚slatni'. — odjeći] *b:* odeći.

447. nepri'ateļu] *S:* ‚nepriategliem'.

448. negli] *S, b:* neg.

449. ostatci] *G:* ‚odstatzi'; *Ć:* ‚ostazi'. — ovo] *Č, M:* ‚oui'.

451. smjenstvo] *A, D, d, z:* smionstvo; *Ć:* ‚miesto'; k. i.: krepos; *M, m:* krepos. — zgubilo] *Ć, S:* ‚gliubilo', k. i.: zgubilo; *B, L, P, O_1:* izgubilo.

452. stratit zlata] tako *V, Va, A, F, G, B, C, Z, N, D, S, d, b; Ć, M:* tratit zlata; *P:* stratit zlato; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tratit zlato. — još] *b:* svojih.

453. nut Jemira] *V, Va:* ‚nu Tiemira'. — Jemira] *A, B, L, I, Ga, P, C, Z, O_1:* Emira; *Ć, M:* ‚Ciemira'; *Č* odozdo i.; *z:* zamjeri; *G:* (nu) Temira. — mjesto] *Va, F:* misto. — *N:* nu tiem mjesto još ja, koje; *D:* nu tiem još ja mjesto, koje; *S:* nu s tiem iošte mjesto, koje; *d:* nuti tami mjesto, koje; *b:* nu tiem još se mjestom prođe.

454. prekopskoga] *Va:* prekupskoga; *G:* prekobskoga. — zdrža] *Va, S:* drža.

455. doje] *V, Va:* dô je; *b:* dođe.

456. s] nema *V, Va.* — svieh] *V, I, C, S, z:* svojih; *A, B, L, Ga:* ‚suoi'; *F, N, m:* svih; *P, Z, D, S, d, b, a* svojieh.

457. gdi] *N:* gdje; *D, d:* dje. — obnoće] *V, Ć, F, G, C, S, b, z:* obnoći; tako i *M* k. i.; *Va:* ‚od nochi'. — osvanu] *Ć, M, z:* osvane, *M* k. i.; *F:* pristanu.

458. bez — bez] *P:* brez — brez.

„pliene obtječuć svaku stranu
„i od poļâ i od gorâ.
„Sva podoļska zemļa i ruska,
„kû požeže i porobi,
„Tatarinu bješe uska,
„dokli ńega jači dobi.
„Vojevoda kiovski ga,
„pan Zamoski, s plienom stiže,
„i učini, da opet riga
„u svôj krvi sve, što diže.
„Nu gdi ostavļam od poludna
„crnce? Gdi li im mjesto kažu?
„Zviezde brojit stvar je trudna:
„tiem je boļe, da se utažu.
„Istočnoga vojska zmaja
„ne može se vojska rieti,
„neg pučina bez dna i kraja.
„za sviet prikrit i proždrieti.
„Gleda', okolo odasvudi,
„što oko vidi svôm kriposti.
„sve bi puno bojnieh ļudi:
„sve 'e sad puno susieh kosti;

459. pliene] *V, Va, Ć, G, M:* plieni; *M* k. i.; *F:* plini. — obtječuć] *A:* ‚obteciuch'; *F, b:* obtićuć; *P:* ‚obtekuh'. — svaku stranu] *Ć, M, z:* svake strane. *M* k. i.

461. podoļska] *V, A, B, L, I, Ga, P:* podolska.

462. požeže] *Ć, M:* posiče. *M* k. i.

463. bješe] *F:* biše.

465. kiovski ga] *Va:* ‚koinskoga'; *A, B, L, I, Ga, P:* ‚koinskigha'. *P* k. i.; *Ć, F, Z, M:* ‚kionskigha'; *G:* ‚kienskiga'.

466. pan] tako *V, Va, A, Ć, F, B, L, I, Ga, P, M, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* ban. — Zamoski] *D, d:* ‚samovski'; *b:* samoski; *z:* Zamojski; *C:* zamorski. — plienom] *F:* plinom.

466. i 467. *V:* 467., 466.

469. gdi] *C, Z, M:* gdje; *C, D, d:* dje. — ostavļam] *S:* ostavjam.

470. gdi li im] *A, Ć, G, B, L, I, P, M:* ‚gdilim'; *Ga:* ‚gdielim'; *Z, D, d:* ‚dielim'; *b:* ondje li im; *z:* gdje li im. — mjesto] *F:* misto.

471. zviezde] *F:* zvizde.

472. tiem] *Va, A, Ć, I, Ga, C, Z, M, S, O_1, b, z, a:* tiem.

473. zmaja] *Z:* ‚smagia'.

474. rieti] *Va, F:* riti (toga stiha nema Karlić, ali ima st. 476.: proždriti).

475. bez] *P:* brez.

476. sviet] *F:* svit. — prikrit] *F:* pokrit: *b:* prekrit. — proždrieti] *Va, F:* proždriti.

477. gleda'] *F, Z, C:* gledaj; *z:* gled'. — odasvudi] *V:* odasudi; *P:* ‚odasfudi'.

478. oko] nema *A*. — kriposti] *V, Z:* kreposti; *b, z:* krieposti.

479. bojnieh] *A, F:* bojnih.

480. sve 'e] tako *V, A, F, C, Z, m, b, z, a; ostali rukopisi* i *izdańe d:* sve. — susieh] *V, S, d, b:* suhieh; *F:* suhih.

„sve bi puno ogńa živa,
„sve 'e sad puno mrazna praha,
„Prut i Nester što obteciva,
„s Crna mora do Ugrovlahâ“.

PJEVAŃE PETO.

Serse slavni, kî poda se
stavi Istok vas ńekada,
kad s tisućU tisućâ se
vojske diže put zapada,
na iznosit brieg uzide
i, pazeći broj bez broja
vitezova, kî ga slide,
bi velika rados svoja.
Nu misleći, da opeta
neće od onieh svieh junaka
živ bit jedan do sto ljetâ,
grozno u srcu svôm proplaka.
Ali mladi care Osmane,
ako se i ti obeseli,
put poļačke kad se strane
s vojskom strašnom najpri'e dieli.

482. sve 'e] tako *V, F, C, m, b, z, a; ostali rukopisi* i *izdańe d:* sve. — puno] nema *Va.* — mrazna praha] *Č:* ‚mrasa plaha'; *M:* ‚mraſna plaha', k. i.: mrazna praha.

483. Nester] *z* (tako svagdje): ‚Niester'. — obteciva] tako *A, Č, F, G, B. L, Ga, C, Z, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* obtjeciva.

484. s] *V:* i; nema *Č.*

1. Serse] *N, D. S, d, m:* ‚Xerse'; *z:* Kserkse. — kî] *B, Ga, P:* ‚koi'.

2. ńekada] *F:* ńikada.

3. s] nema *V, Va, Č, b.* — tisućU] *Va:* tisuća se; *b:* tisuća.

4. put] *Z:* ‚pud'.

5. iznosit] *I:* ‚uſnosit'; *Ga:* ‚isnosi'. — brieg] *F:* brig; *b:* breg. — uzide] *b:* izide.

6. bez] *A, P:* brez.

7. vitezova) *A:* ‚Viteſoui'. — slide] *A, Č, B, L, Ga, M:* sliede.

8. rados] *F, b:* radost.

10. onieh] *V, F:* onih; *Va, N, D, S, d:* ‚gnih'; *A, L, I, P:* ‚suoieh'; *B, Ga, Z:* ‚suoih'. — svieh] *V, F:* svih.

11. jedan] *Č, M:* ‚niedan'. — ljeta] *F, P:* lita; *P* k. i.

12. proplaka] *Č:* ‚saplaka', k. i.

13. care] *F:* car.

15. poļaćke] *P:* ‚pogliaske'.

16. strašnom] *I:* ‚strasnom'. — najpri'e] *Va:* ‚napried', k. i.; *F:* najpri; *P:* ‚kadse'. — dieli] *F:* dili.

plakat si opet mogô boļe.
pokli u kratko vidje vrime,
gdi se prikri cielo poļe
s tvo'iem vitezi pobjenime.
Proz gomile turskieh kosti
jaše paša, i naprieda
od bolesti i od žalosti
zavrć rieči plač mu ne da.
Ali vele huđa 'e muka,
kû vidjenje već mu dava
od skorjenieh susieh ruka
i od usahlieh crnieh glava.
Često ciela još telesa,
sleđena u krvi i smrznuta,
nastupajuć s końem splesa
sjemo tamo priko puta.
Mnokrat mu se koń poplaši,
puha, rža, streptje u sebi:

17. plakat] *A, P:* plakati. — si] nema *P.* — mogô] *Z:* mogao; *b:* mnogo.

18. pokli] *F, b:* pokle. — vidje] *P:* ‚uighie'; *F:* vidi. — vrime] *O, A, B, L, I, Ga, P, C, a:* vrieme; *V, Č, G, M:* brieme.

19. gdi] *Z, b, z:* gdje; *d:* dje. — prikri] *b:* prekri. — cielo] *F:* cilo. — prikri cielo] *P:* cielo prikri.

20. s] nema *B, L, I, Ga, P.* — tvo'iem] *V, Va, F, B, L, I, Ga, P, N, D, d:* tvim; *Č, M, m, b, z:* tviem; *Z, S:* tvojim. — vitezi] *V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, d, m, z:* vitezim. — pobjenime] *V, A, Č, G, I, Z, M:* ‚pobienieme'.

21. proz] *V, I, Z:* kroz. — turskieh] *F:* turskih.

22. jaše] *A:* ‚pace'. — i] *Č, M:* a. — naprieda] *F:* naprida.

23. od žalosti] *N, D, d, z:* žalosti.

24. zavrć] *Va:* ‚suarć'; *A:* ‚suarh', k. i.: ‚suarch'; *Č:* ‚suarhe', k. i.: ‚sauarch'. — rieči] *F:* riči.

25. vele] *G:* ‚uelee'. — huđa] *A, m, z, a:* .hughiae'; *L, I, Ga:* huđe.

26. kû] *S:* ‚kou'. — vidjenje] tako *O, Č, I, M, a; b:* viđenje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vidjeńe. — već] tako *O, Č; Č* k. i.: ńemu, a tako *M, m, z; G:* sve; *Z:* svej; *b:* sveg; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sveđ.

27. skorjenieh] *F:* zgorenih; *B, P:* ‚uskorienieh'; *L, Ga:* ‚oskorienieh'; *I:* okorjenieh; *Z:* ‚skorienieh', a tako *M* k. i., *D, d; b:* skučenieh. (ispor. P. p. V, st. 15. i d., S. s. r. I, st. 159.) — susieh] *F:* susih; *L:* ‚suoieh'; *P, S, d, b, z:* suhieh.

28. usahlieh] *F:* usahlih; *b:* uzahlieh, s bilj.: osušeni. — crnieh] *F:* crnih.

29. ciela] *F:* cila. — telesa] *b, z:* tjelesa.

30. sleđena] *V, G, C, Z, m:* ‚sledena'; *N, D, d:* složena; *S:* sledjena.

31. s końem] *L:* ‚s' kognim'; *I, S, m:* końem. — splesa] *Va, Č, G, B, L, I, Ga, P, D, S, d:* plesa.

32. sjemo] *F, S, d:* simo; *Z:* ‚simo i'; *b:* sjemo i. — priko] *O:* prieko; *C, N, S, m, b, z, a:* preko.

33. koń] *A:* ‚kon'.

34. streptje] *V, L:* ‚strieptie'; *F:* strepta; *N, b:* strepće; *D, d:* trepće; *z:* strepje.

koń ga i konik mrtav straši,
priko koga proć mu 'e triebi;
pače mnokrat nase skoči
cić namjere tužne toli:
on za milos zaže oči
i suzami lice poli.
Na svak čas ga uspomena
s mnozieh mjesta gore cvieļa:
od rodjaka ondi ubjena,
a ovdi od mila prijateļa.
I za sve to man se uzmiče,
jer je usiļen putujući
oniem istiem, kieh nariče,
konskim stupom kosti tući.
Ah, jaoh, sasma teška jada!
Ah nevoļe bez izgleda!
Pleše onieh mrtvieh sada,
kîh najveće živieh gleda.
Put mrzeći tako tjera
vas dan, svu noć bez umora,

35. koń ga] *V, P:* ‚kognia'; *D, d, b:* koń. — mrtav] *V:* ‚martua'.

36. priko] *b, z:* preko. — triebi] *b:* trebi.

37. skoči] *P:* ‚scocci'.

38. cić] tako *O, F; b:* čić; *ostali rukopisi* i *izdaña:* cieć. — namjere] *A:* ‚naimiere'; *F:* namire. — tužne] *P:* ‚tuſne'.

39. on] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, S, m, z, a:* i on. — zaže] *a:* saže.

40. i] *B, L, I, Ga, P, C, S, z, a:* a — suzami] *Va:* ‚sasami'. — poli] *Z:* proli; tako i *P,* k. i.: poli.

42. s] nema *m, z.* — mnozieh] *V, Va, F:* mnozih; *Ć, M:* mnogieh; *I:* mnozim. — mjesta] *F:* mista. — gore] *b:* gora. — cvieļa] *V, C, F, Z, M, N, D, d:* cviļa.

43. rodjaka] *b:* rođaka. — ondi] *B, L, I, Ga, P:* ‚ond'.

44. a] nema *S, m, z, a.* — ovdi] *Ć, F, M:* ondi; *B, L, I, Ga, P:* ‚oud'. — prijateļa] *O:* ‚prieteglia'.

45. to nam] *C, M:* ‚tomu on'; *M* k. i.

46. jer] *V, Ć, Z, M, N, D, S, d, b:* er; *Va, G, B, L, I, Ga, P:* jur. — usiļen] *P:* ‚uzuiglien'.

47. oniem istiem] *F:* onim istim. — kieh] *V, Va, A, F, B, L, I, Ga, P, Z:* kîh; *b:* kê.

48. konskim] *G, I, N, D, S, d, m, b, z:* konskiem; *P:* ‚konskim'. — stupom] tako *O, Va, Ć, F, I, Ga, M, D, S, d; A, B, L, P:* ‚stopom'; *G, m:* stupim (tako *M* k. i.): *V, C, Z, N, b, z, a:* stopom.

49. jaoh] *V, G, b:* joh; *z:* jao. — teška] *P:* ‚teska'.

50. ah] *B, P:* od. — bez] *P:* brez.

51. onieh mrtvieh] *F:* onih mrtvih.

52. kîh] *V, Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, d, m, b, z:* kieh; *Ć:* kê. — živieh] *V, A:* ‚sciuech'; *F:* živih.

53. tjera] *F:* tira; *b:* tera.

54. vas dan] *G:* ‚vaſdan'. — svu] *P:* ‚ſuu'. — bez] *P:* brez.

ali veće kraj Nestera
tridesta mu svanu zora.
Tu Bogdancim vojevodu
prida, kî po ń došli bjehu,
a on od rieke priđe vodu
s družbom inom u pospjehu;
nu kô stupi kraj Podoļa,
taj čas vidje nadaleče,
gdje proć ńemu priko poļa
jedan vitez końa teče.
Ruka desna nosi kopje,
lievu zlatan štit pokriva;
odieva ga bielo oklopje;
pod kacigom obraz skriva.
Od bojnika 'e slika prava.
nu ni'e bojnik, neg bojnica:
svietla i slavna Krunoslava,
Korevskoga vjerenica.
Ona, odkli turska sila
draga svoga jur zarobi,
nije oružja čas pustila,
s kiem junake mnoge dobi;

56. tridesta] *Va:* ‚trinaesta'; *S, m:* trinesta.

57. Bogdancim] *Va, S:* bogdanskim; *Ć:* bogdanski, k. i.; *z:* Bogdancem. — vojevodu] *Ć:* ‚voieuode', k. i.

58. prida] *z:* preda. — kî] *A, B, L, Ga, P:* ‚koij'; *P* k. i.: ‚kij'. — bjehu] *A, F:* bihu.

59. on] nema *N, D, d.* — rieke] *F:* rike; *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, N, D, S, d, m, z, a:* od rieke. — priđe] *P:* ‚pridghie'; *S:* pridje; *b, z:* pređe.

60. družbom] *P:* ‚drusbom'. — s družbom inom] *S:* ‚ſ' drugom druſcbom'. — pospjehu] *F:* pospihu.

61. kô] *F:* kad.

62. vidje] *d:* ‚vighie'.

63. gdje] *N, S, b:* gdi; *D, d:* dje. — priko] *G:* posred; *N, b, z:* preko.

66. lievu] *A, F:* ‚liuu'. — pokriva] *A:* ‚pocriua'.

67. odieva] *F:* odiva. — ju] tako *O, V, Va, Ć, F, C, N, D, b; Ć:* ‚odieuaiu' k. i.: ‚odiechiamue', a tako ima *M; d, z:* mu; *ostali rukopisi* i *izdaña:* ga. — bielo] *F:* bilo; *V, N, D, b, z:* tielo; *A, B, L, I, Ga, P, Z:* bojno.

69. od] nema *Va, S.* — bojnika] *P:* vojnika (ali 70.: ‚boinik' i ‚boiniza').

71. svietla] *F:* svitla. — slavna] *A:* ‚slamna'. — Krunoslava] *P:* ‚Kruoslauua'; *b:* Krunislava.

72. Korevskoga] *Va, F, I:* Korenskoga; *Ć:* Korepskoga; *L:* ‚Koreunskoga'; *S:* ‚Corevskoga'. — vjerenica] *F:* virenica.

74. draga] *V, z:* druga. — svoga] *V:* ‚dragha'.

75. oružja] *Ć, M:* ‚oruscie', *M* k. i. (tako i 77.).

, oružja. u kôm liepa dikla.
vječne slave u požudi,
od malahna još se obikla
bojna ćaćka družeć svudi,
  pri Dunavu kî prostrane
sviem državę gospodeći
jake vojske cieć obrane
suproć turskoj drža smeći.
  Spovieda se toj zaisto,
i glas veće svud protječe,
da u doba ono isto,
kad on kćercu ovu steče,
  pokli tada š ńe poroda
smrt oplaka ļubi svoje,
za kolievku štit joj poda,
a oklopja za povoje.
  Bojnom trubļom mješte pjesni
sveđ je šika i pokoji,
a gdje sjever dme nesviesni,
od lavice mliekom doji;
  golom sabļom za zabavu
hitro vladat ńu nauči,

77. liepa] *F:* lipa.

78. vječne] *F:* viéńe.

79. još] *b:* er. — još se] *B, L, Ga, P, Z:* jošte; *N, D, d:* ,josc'; *m, z:* još se 'e. — oblkla] *A:* ,oblika'.

80. ćaćka] *G, M, D, d:* ćajka; *P:* ,chiaicha'; *b:* ćaća. — družeć] *Va, Z:* ,druscech'; *Č, M:* ,druscit'; *P:* ,drusgeh'. — svudi] *P:* ,sfuudi'.

81. Dunavu] *O:* ,Dunau'; *P, N, D, S, d, m, b, z:* Dunaju. — prostrane] *Va:* ,prostarne'.

82. sviem] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, N, D, S, d, m, b:* svîm.

83. cieć] *F:* cić; *b:* čić.

85. toj] *Č, G, P, M, N, D, S, d, m, b, z:* to. — spovieda] *F:* spovida.

86. i] *A:* a. — svud] tako *O, Č, M, z; F:* svit; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sviet. — protječe] *Va, F, P:* protiče; *S, b:* proteće; *D:* poteće.

87. ono] *V:* ovo.

88. kćercu ovu] *V, F, Z, N, D, S, d, m, b:* ovu kćercu; *P:* ,kierzu suoiu'.

89. š ńe] *P, S, m, z:* s ńe.

91. kolievku] tako i *O*, k. i.: ,koliebku'; *Va, Č, B, Ga, M:* ,koliepku'; *F:* kolibku.

92. oklopja] *Va, Č, G, M, S, m, b, z:* oklopje.

93. bojnom] *Č, M:* s bojnom. — trubļom] *S:* trubjom. — mješte] *F:* misto; *Z:* ,mieste'; *b:* mjesto. — pjesni] *F:* pisni.

94. sveđ] *O:* ,sue'; *F, Z:* ,sueg'. — je] *V, F, Z, b:* ju. — šika] *b* s biļ.: ,ļuļa, wälzen, ninnara'.

95. a] *F:* ah; *G, D, d:* i. — gdje] *Č, M, N, S, m:* gdi; *F:* di; *D, d:* dje. — sjever] *F, Z:* siver. — dme] *F:* ,dnie'; *A:* ,domi'. — nesviesni] *Ga:* ,nesuierni'.

96. mliekom] *F:* mlikom; *b:* mlekom.

i nejaku još joj glavu
pod kacigu tešku skuči;
  kopjem ruku, stupaj tiekom
mlađahna ona tad ukriepi,
i uresi slavnom ńekom
veličinom pogled liepi,
  pak na hrlom końu uzrasti,
gdi u planinah vihri viju,
i ne pozna viek pripasti
s prieke smrti na očiju;
  ali ļubav kroz vlas živu
jača oružja da joj vele:
luk ńe oči, pram tetivu,
a poglede stvori striele.
  Tim dobiva ona redom.
sad s óružja, sad s lipote,
i desnicom i pogledom
svači'a srca i živote;
  nu u zabavi tač dostojnoj,
kô se učini jur velika,
bojni ćaćko kćerci bojnoj
nađe bojna vjerenika.

99. i] *P:* a. — još joj] *Č, M:* ‚ioscte', *M* k. i.; *Z:* ‚ioscgioi'.

100. kacigu] *A:* ‚kazigiu'. — tešku] *P:* ‚tesku'.

101. kopjem] *Č* :‚kopie', k. i. — stupaj] *b:* stupi. — tiekom] *F:* tikom; *P:* ‚tiechom'.

102. mlađahna] *S:* mladjahna. — ukriepi] *F:* ukripi. — *b:* tad mlađahna ona ukriepi.

103. slavnom] *O, Z:* slavom; *Va, S:* slavno. — ńekom] *F:* nikom; *P:* ‚niekom'.

104. liepi] *F:* lipi.

106. gdi] *Č, Z, M:* gdje; *D, d:* dje.

107. i ne pozna] *Č:* ‚ni posnase', k. i.: ‚ni posnasce'; *M:* ‚neposnasce', k. i.: i ne pozna. — viek] *Č, F, G, M, m, b:* vik; *P:* ‚uih'. pripasti] *O, z:* prepasti; *b:* propasti.

108. s] nema *S.* — prieke] *S:* prike; *B, Ga:* preke. — smrti] *D, d:* krvi.

109. ali] *V:* ‚alli u'; *A, B, L, I, Ga P, S:* ali i. — kroz] *S:* proz.

110. da joj] *b:* drža.

111. pram] *b* s bil.: ‚plamen'. — tetivu] *A:* ‚teſtiuu'.

112. poglede] *b:* pogledom. — striele] *F:* strile; *b:* strele.

113. tim] *P, Z, z:* tiem.

114. lipote] tako *O, Č, F, B, I, Ga, M, N; ostali rukopisi* i *izdaña:* ljepote.

115. i desnicom] *Va, G, S:* ‚i s' desnizom'; *b:* sad s desnicom. — pogledom] *G:* s pogledom.

117. u] nema *b.* — tač] *Z:* tad; *b:* tac; *d, z:* tak. — dostojnoj] *V:* ‚dostoino'.

119. ćaćko] *G, M, D, d:* ćajko; *P:* ‚chiaiko'; *b:* ćaćo. — kćerci] *Va, L, P:* ‚chierzi'; *A, B, Ga:* ‚hchierzi'. — bojnoj] *V:* ‚boino'.

Korevskomu 'e da vojvodi,
kî junaštvom svud se slavi,
neka mjesta, kâ gospodi,
nakon sebe tvrđa ostavi.

Utoliko i vojvoda
bogdanski se caru odvrže,
i od krvavieh bojnieh zgoda
početak se hud završe.

Suproć Turcim na boj teški
tad u pomoć od susjeda
i Korevski pan viteški
s oružjem se diže ureda.

Nu od ńegovieh naglieh sprava
bojne odluke pokli vidi
vjerenica Krunoslava,
i ona usta, da ga slidi.

Vapeć mlada ne pristaje:
„Kud sâm tako ideš sada?
„Znaš, i u mene srce da je.
„kê se od smrti ne pripada;

121. Korevskomu] *Va:* ‚Skorienskomu'; *Č:* Korepskomu; *F:* Korenskom; *L:* ‚Koreuskomu'; *I:* Korevskoga; *S:* ‚Coreuskom'. — 'e] *V, F, Z, z:* ju. — 'e da] *Va, B, L, I, Ga, P, m:* da 'e; *b:* da. — vojvodi] *Va, G, N, d:* vo'evodi.

122. junaštvom] *V, B, Ga, z:* junaćtvom; *P:* ‚iunastuom'; *b:* junaštvom. — svud] *P:* ‚sfud'. — slavi] *B, L, I, Ga, P:* glasi.

123. mjesta] *F:* mista.

124. tvrđa] *S:* ‚tværdja'. — nakon] *b:* nakom.

125. i] nema *G, S.* — vojvoda] *V, Va, F, G, Z, S, a:* vojevoda.

126. caru] *b:* cara.

127. krvavieh] *V, F, B, L, Z:* krvavih. — bojnieh] *V, A, F, B, L, Ga:* bojnih.

129. Turcim] *V:* ‚Turzi'.

130. susjeda] *F:* susida; *b:* zasjeda.

131. Korevski] *Va:* Korenski; *Č:* Korepski; *L:* ‚Koreunski'; *S:* ‚Coreuski'. — pan] tako *O, V, Va, Č, B, L, I, Ga, P, M, S; M* k. i.: ban; tako *ostali rukopisi* i *izdaña.*

132. oružjem] *C:* oružem. — ureda] *b:* u reda.

133. ńegovieh] *V, F:* ńegovih; *Va:* ‚gniekouieh'; *A:* ‚gnigouih'; *N, D, d:* ńihovieh. — naglieh] *V, F, G, S, b:* naglih; *Z:* ‚harlieh'.

134. pokli] *V, N, D, S, d:* pokle.

135. vjerenica] *F:* virenica.

136. slidi] *Č, M:* sliedi.

138. tako ideš] *Z, b:* ideš tako. — sada] *A:* ‚daie', k. i.: sada.

139. znaš] *Č:* ‚nesnasc', k. i.: znaš. — mene] *Č, M, m, b:* meni.

140. kê] *G:* ‚ki'; *Z:* kô; *b:* što. — pripada] *z:* prepada.

„znaš, da i ja pokoj tlačim,
„za ime dobit s bojnieh truda:
„među kopjim, među mačim
„družit te ću verna svuda".
Na glas liepe svê ļubavi,
kā mu slatko dušu gori,
vjeren vitez końa ustavi
i ovako odgovori:
„O bojnice mila moja,
„kā se od mene sreća druga
„žeļet može, neg sred boja
„imat liepos tvû za druga?
„Ali dušo mā ļubļena,
„kad ti dođeš, tko će ostati
„kletim Turcim mjesta općena
„ne dat plienit i harati?
„Ah, vlaštite ti države
„od turskijeh sila bļudi,
„a neka ja sred krvave
„rati tjeram narod hudi".

141. pokoj] *V, F:* pokli.

142. s] nema *Č*; *M* docnije dodano. — bojnieh] *V, F:* bojnih.

143. kopjim] *O, V, C, m:* kopim; *Va, G, P, S:* ‚kopglim'; *Ć, M, N, D, d:* ‚kopiem'; *b:* kopja. — među mačim] *A:* ‚mechiu macim'.

144. družit te ću] *N, D, d:* združit ću te; *C, b, z, a:* družit ću te; tako *M* k. i. — te] nema *F.* — verna] *F:* virna; *Ć, G, M, N, D, S, d, m. b, z:* vjerna. — svuda] *P:* ‚sfuda'.

145. liepe] *F:* virne. — svê] *A:* ‚tue', k. i.: svê; *S:* ‚svoe'.

146. slatko] *A, I, S, m, z:* sladko. — gori] *P:* ‚ghoij'.

147. vjeren] tako *O, V, Va, B, L, I, P, S; Č:* ‚uiereni' (tako i *M*, k. i.: ‚vieran'); *F:* viren; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjeran.

149. mila moja] *A:* ‚draga, i milla'.

150. se] *F:* si. — sreća] *Ć:* ‚srechnia'; *F:* srića. — druga] *F:* draga.

151. žeļet] *S, d, m:* željet; *b:* želit. — sred] *F:* srid; *z:* sried (tako i st. 159. i dr.).

152. liepos] *A, B, I, Ga:* lipos; *F:* lipost.

153. ļubļena] *Va, G, B, L, I, Ga, S, m:* ‚gliubiena'.

154. dođeš] *C:* pojdeš; *z:* pođeš. — tko] *L, P:* ko.

155. kletim] *Va, A, Ć, G, P, M, S, m, z:* kletiem; *b:* kļetiem. — Turcim] *b:* Turkom.

156. plienit] *F:* plinit. — i] *Ć, F, N. D, S, d, m, z:* ni.

157. vlaštite] *F, Z, b, z:* vlastitč.

158. turskieh] *Va:* ‚turscкieh'; *A:* ‚turskiech'; *F:* turskih; *Z:* ‚turskieh', k. i.: ‚turaskieh'.

159. neka ja] *Va, A, B, L, I, Ga, P, D, S, m, z:* ja neka. — *G:* nek' ja idem sred krvave.

160. tjeram] *F:* tiram; *G:* ‚tierat'.

S mnozim molbam razlôg dosta
slavni vitez još besjedi;
tim bojnica liepa osta,
a on sām napried put svoj sliedi.
Udri końa na tiek spravna
i na ńemu sletje hrlo
u bogdanska poļa ravna
na krvavo bjeńe i vrlo.
Jakno nebo, kad u jiedu
strašnu godinu ori u buci,
nosi muńu u pogledu,
grom u glasu, tries u ruci.
Prid poļačkom vojskom prvi
turske sile on nasrnu,
ter ńihovom brzo krvi
svu omasti zemļu crnu.
I dobio bi tad zaisto,
i svači'oj se oprô sili,
da Bogdanci u doba isto
ne bjehu ga ostavili;
pobjegoše netjerani
nekrepci ovi nevjernici,

161. mnozim] *A, G, B, L:* ‚mnosiem'; *Ć, P, M:* ‚mnoghiem'. — razlôg dosta] *Č, I, M, N, D, d:* s razlôg dosta.

162. još] *P:* ‚ioc'. — besjedi] *F:* besidi.

163. tim] *Va, Ć, Z, M, S, b, z:* tiem. — liepa] *F:* lipa.

164. napried] *F, C, a:* naprid; *b:* napred. — svoj] *A:* ‚sui'.

165. udri] *Va:* ‚vdria'. — tiek] *O:* ‚tiech'; *F:* tik; *Va, P:* ‚tieh'.

166. sletje] *V:* ‚slietie'; *F:* sleti; *P, N, D, S, d, b:* sleće.

168. krvavo] *P:* ‚kauauo'. — i] nema *b*.

169. jakno] *O, Ć:* ‚iako'; *P:* ‚iachno'; *b:* jahno.

170. strašnu] *B, P:* strascno'. — ori] *B, L, I, Ga:* gori; *P:* ‚ghoij'; *N, D, S, d, b:* ore. — u] *b:* i. — godinu] *C:* vrieme.

172. tries] *F:* tris; *b:* triesk.

173. prid] *z:* pred. — poļačkom] *Ć, M:* bogdanskom, *M* k. i.: ‚pogljackom'; *P:* ‚pogliaskom'.

174. turske] *V:* ‚turscke'. — nasrnu] *A:* ‚naraunu'.

175. ńihovom] *b:* ńegovom. — brzo] *M:* brzom.

176. svu] *P:* ‚sfu'. — zemļu] *D:* sabļu.

177. i] nema *I*. — tad] *Ć:* ‚sad', k. i.: tad.

178. svači'oj] *C:* turskoj.

179. Bogdanci] *F:* bogdanski.

180. ne bjehu ga] *A:* ‚nebi huga'; *F, Z, z:* ne bijahu ga.

181. pobjegoše] *Va:* ‚pobiekosce'; *F, Z:* pogiboše. — netjerani] *F:* ne tirani.

182. nekrepci] *b, z:* nekriepci. — ovi] *V, Ć, M, N D, S, d, b:* oni.

u planinskoj iskat strani
štit sred jamá u litici.
Put planinske hrlo strane
i slavni se vitez tište:
odmetnike raspršane
opet na boj vratit ište;
ali mnoštva nabuńena
bjehu gorom, kud su utekli.
na zapreku puta općena
strašna dubja množ posjekli.
U što smioni junak tade
zaprjekam se tiem promiče.
među hrečje u grm pade,
brzi mu se koń potiče.
Tad skočiše iz zasjedâ
nevjernici na zlo spravni,
i prie pozna neg ugleda
po glasu ih vitez slavni.
Opire se svim bez straha.
ali čim ih bije i tuče.

184. u litici] *Va:* ‚i litiza'; *b* s bij.: ‚u gori, planini, ńače strmenac, ocek'.

185. planinske] *A:* ‚planiſke'.

186. i slavni se] *Va:* ‚isdaunise'; *A:* ‚i glau niſe'; *P:* i slavan se.

187. raspršane] *A:* ‚raspirscane'; *N:* ‚rasparxane'.

189. mnoštva] *P:* ‚mnostua'; *b:* množstva (tako i st. 208.).

190. bjehu] *F:* bihu. — utekli] tako *O, Č, P, M, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* tekli.

191. zapreku] tako *O, V, Č, Z, C, M, a; F, G:* zapriku; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zaprjeku. — općena] *P, b, z:* obćena.

192. strašna] *P:* ‚strasna'. — posjekli] *F:* posikli; *b:* posekli.

193. tade — 195. pade] *Č, M, N, D, S, d, m, z:* tada — pada.

193. u što] *b:* uz to.

194. zaprjekam] *Va, S:* zaprjekom. — tiem] *O, F:* tim. — promiče] *Va, S:* pomiče.

195. među] *S:* meju. — hrećje] *V, G, N, D, d, b:* hreke; *Va:* ‚krece'; *A, B:* ‚hrece'; *L:* ‚hriecie'; *P:* ‚chrece'. — u grm] *F:* u kršu; *b:* i grm.

196. koń] *A:* ‚kogh'. — potiče] *Va:* ‚potiscte', *z:* poteče.

197. tad] *Va, A, L, I, Ga:* ah; *B, P, S:* a. — skočiše] *Z:* ‚skocise'.

198. nevjernici] *F:* nevirnici.

199. prie] *F:* prî. — neg] *Č:* ‚neghse', k. i.: neg; *G:* nego; *b:* negli.

200. vitez] *Va:* ‚uitesc'.

201. opire] *Č, M:* opira; *L:* oprie; *b:* oprieči. — svim] *Va, Č, L, P, Z, M, N, m, b, z:* sviem. — bez] *L:* tad bez; *P:* brez.

202. čim] *Č, L, M, z:* ćiem.

iznenadke sred zamaha
britki i dobri mač mu puče.
Ne ustavļa se, bočom lupa
i u zlotvorskoj grezne krvi,
ali svak čas huda skupa
odsvud mnoštvo veće vrvi.
Tiska, goni, otét se ište
nedobitna moć viteza,
nu mu izazad ruke stište
dvjesti rukâ i uzom sveza.
Tako slavni vojevoda
sred sužanstva osta prika:
pridobi ga huda zgoda,
ne vlas svojieh protivnika.
Brži od toga nego ptica
glas poletje k onoj strani,
gdi mu staše vjerenica
od krajinâ na obrani,
kažuć, robom kako uhiti
i izda Turkom draga svoga
čeļad, kû on sloboditi
pode od robstva turačkoga.
Začu mlada i protiva
hudoj sreći srce utvrdi,

203. iznenadke] *I, D, d:* iz nenadne; *S:* iz nenade; *F:* iz nenatke.

204. britki] *S:* bridki. — dobri] *A:* ‚dobi'.

205. ne ustavļa se] *Va, S, m:* ne ustavja se; *P:* ‚neusaugliase'. — bočom] *b:* boćjom, s bi|.: kop|em.

206. zlotvorskoj] *Va:* ‚slotorkoi'; *Z:* ‚slotuorstuoi'.

208. odsvud] *P:* ‚od suich'. — mnoštvo] *P:* ‚mnostuo'.

209. goni] *Va:* goru. — otet se] *b:* ote se.

210. nedobitna] *Va:* nedobita; *d:* ‚neditna'.

212. dvjesti] *F:* dvi sti. — i uzom] *F:* i ušam; *S:* i uzlom; *b:* s uzom.

214. sužanstva] *z:* sužaństva. — prika] *Č, M:* prieka.

215. pridobi] *z:* predobi.

216. vlas] *F, b:* vlast. — svojieh] *V, F, B, L, I, Ga, P, S:* svojih.

218. poletje] *V, G, Z, b:* proletje; *Va, B, L, I, Ga, P:* poleće; *A, N, D S, d:* proleće; *F:* proleti.

219. gdi] *V, Č, G, Z, M, z:* gdje; *D, S, d:* dje. — vjerenica] *F:* virenica.

221. kažuć] *A:* ‚kaſuch'; *b:* kazuc.

222. i izda] *O, Č, C, M:* i da; *V:* ‚i isdam'; *Va, B, L, P:* ‚isda'; *Ga:* ‚i ista'; *D:* i izdav. — svoga] *A:* tvoga.

223. sloboditi] *b:* osloboditi.

224. pode] *F:* pojde. — turačkoga] *A:* ‚turasckoga'; *P:* ‚turaskogha'.

225. protiva] *Č:* ‚scialoua', k. i.: ‚scialostiua'; *M:* ‚scialostiva', k. i.: protiva.

226. sreći] *F:* srići; *z:* srieći.

s plemenita tere gniva
prieti osvete, tužbe grdi.
Jak lavica, kad sred stiená
laviće joj lovac digne,
u nesviesti nesmiļena
skačuć se ori, da ga stigne;
tač na końu ona hrlu
s kopjem leti, a ne teče,
stižuć tursku vojsku vrlu
s draziem svojim nadaleče.
Nu kad pozna, što 'e začela,
da izvršit moć joj nije,
sva bogdanska poļa i sela
i požeže i odrije.
Pak slobodu bojnom srićom
vjereniku svôm da vrati,
pođe s poļskiem kraļevićom
suproć caru vojevati.
I da steče toj doskora,
što odluči u pameti,
sama istjeca iz tabora
i Osmanovoj glavi prieti;

227. gniva] *O, Va, Č, G, P, D, S, d, b:* gniva; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gńiva.

228. prieti] *F:* priti. — osvete] *N, d:* ‚osfete'. — tužbe] *Č, M, z:* sebe. — grdi] *V, F:* gradi; tako *P* k. i. — tužbe grdi] *b:* tužeć grdi.

229. jak] *P, b:* jah. — stiena] *F:* stina.

232. skačuć se ori] *Č, M:* skače, ori se; *B, P:* ori se skačuć.

233. tač] *N, D, d, z:* tak; *b:* tac. — hrlu] *Č, F, M:* hrla; *b:* hrlo.

234. kopjem] *F:* kopjen.

235. stižuć] *Va:* ‚stisuch'. — tursku] *Va:* ‚turscku'. — tursku vojsku vrlu] *Č, M:* turska vojska vrla. — vrlu] *b:* vrlo.

236. s draziem] *V, F, Z, S:* s drazim; *Va:* ‚s' drascij'; *b:* s dragim. — svojim] tako *O, V, A, F, I, Ga, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* svojiem.

238. moć joj] *O, P:* ‚mochi'; *O* k. i.: moć joj; *b:* moćno.

240. požeže] *Va:* ‚poscese'; *P, b:* posieče. — odrije] tako i *A,* k. i.: podrije, a tako *Č, M, D, S, d.*

241. bojnom] *Va, Č, G, M, S:* s bojnom. — srićom] tako *O, V, Va, A, C, F, G, B, I, Ga, M, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* srećom.

242. vjereniku] *F:* vireniku, — svôm] *Va:* ‚suomu'. — vrati] *A:* ‚sarati'.

243. poļskiem] *V, F, b:* poļskim. — pođe] *F:* pojde.

245. toj] *G, S, m, z:* to. — doskora] *A:* ‚od skora', k. i.: doskora.

247. istjeca] *F:* istica; *I:* ‚iſtjeza'.

248. i] *O:* ‚is'. — Osmanovoj] *P:* ‚Osmaskoi'. — prieti] *F:* priti; *b:* preti.

turskom krvi puṭe plaka
i ńih sile silom tiska,
i usred vojske i junakâ
na šatorieh cara iska;
s veličanstvom ponositiem
zatjeca ga i poziva
s britkom sabļom, s kopjem vitiem
da izide ńoj protiva,
vapeć: „Ako, jak te glase,
„dostojan si carstva toga,
„hod' na poļe i uza se
„vod' junaka Korevskoga,
„jer inako, kad odkriti
„tvo'e nesmjenstvo budeš sada,
„silom ti ga ugrabiti
„imam usred Carigrada.
„Obećavam, pridobita
„mojiem robom kad te uhiću,
„grdeć blaga sva od svita,
„na ńemu te promieniću.
„Toli budeš ti dobiti,
„suproć suhu ja ću zlatu

249. krvi] *P:* krvim.

250. sile silom] *I:* ‚sillóm sillóm', k. i. — tiska] *Va:* ‚tiscka'.

251. i] nema *V, Va, A, B, L, Ga, P, S, m, z.* — usred] *I:* i sred. — vojske] *Č, M:* vojskâ. — i junakâ] *b:* junaka.

252. šatorieh] *V, Va, A, F, B, L, I, Ga, P, S:* šatorih.

253. ponositiem] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, S, d:* ponositim; *D:* podnositim.

254. zatjeca] *F:* zatica.

255. britkom] *S:* bridkom. — kopjem] *A:* ‚kopgliem'. — vitiem] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, d:* vitim.

257. vapeć] *D, d:* ‚vapiuchi'. — ako] *P:* ‚iako'. — ako jak te] *D, d:* jake u; *b:* ako u sve.

258. toga] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, d, m, z, a:* tvoga.

260. Koreṿskoga] *Va, F:* Korenskoga; *Č:* Korepskoga; *L:* ‚Koreunskoga'; *S:* ‚Coreuskoga'.

261. jer] tako *O, Č, C, M, m, z; F:* jur. — *ostali rukopisi* i *izdańa:* er.

262. tvo'e] *A, G, L, Z, N, D, m, b, a:* tvê. — nesmjenstvo] *V:* ‚smienstuo'; *F:* nesminstvo; *P:* ‚nesmiemstuo'.

264. usred] *F:* ‚usrid'; *D:* posred; *z:* usried.

265. obećavam] *O, G, C:* obećivam. — pridobita] *A:* ‚pridobitija'; *z:* predobita.

266. mojiem] *z:* mojim. — uhiću] *I, N, D, d:* viđu; *M, b:* uhitiću.

267. svita] *V, A, D, S, d:* svieta.

268. promieniću] *F:* prominiću.

269. toli] *V:* ‚tolis'.

„ńega i mene izmjeriti
„za naš odkup, za tvû platu“.
Začu mlad car od Istoči
podunavsku zatočnicu,
i na końa taj čas skoči,
uzam kopje u desnicu;
na brzoga końa, koji,
čiem je na tiek spravan veće,
na krilijeh rek bi stoji
i da sada poletjeće.
Pored š ńime 'dvanaes pašâ
na hrlieh se końieh tište:
poguba ih carska ustraša,
odmienit ga svaki ište.
Sokolica ali mila,
ļubav svoju da zaštiti,
sokolova pripe krila:
sunu se u tiek streloviti;
ne priteče, neg prileti
svieh ostalieh i zavika:

271. ńega] *Va:* ‚gnicka‘; *P:* ‚ghiegha‘. — izmjeriti] *F:* izmiriti.

272. naš] *G:* ‚nas‘. — odkup] *A:* ‚odcup‘. — tvû] *Č:* ‚tuoiu‘, k. i.: tvû.

273. mlad car] *A:* ‚mladaz‘, k. i.: mlad car.

274. podunavsku] *B:* ‚podunaſku‘, *M:* ‚Podunavku‘, k. i.: podunavsku.

276. uzam] *O:* ‚usar‘ (ali IX, 466. *O:* ‚usam‘); *V:* ‚usam‘; *Č:* ‚usan‘, k. i.: ‚usau‘; *L:* ‚uasan‘; *C:* vazavš; *M:* ‚uȧau‘; *b:* važeć, s biļ.: ļuļajući kopļe; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vazam. — kopje] *P:* ‚kopglie‘.

277. na brzoga] *V:* ‚na parsogha‘; *Č:* ‚harbarskoga‘, odozgo i.: na brzoga.

278. čiem] *Va, S, b:* čim. — tiek] *P:* ‚tieh‘. — je — spravan] tako *O; Č:* ‚se — sprauar‘, k. i.: je — spravan, a tako *M, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* se — spravļa.

279. rek bi] *M:* bi rek da; *b:* rieh bi, s biļ.: rekô bi.

280. poletjeće] *A, P, Z:* ‚poletichie‘; *N, D, d:* ‚polechiechie‘.

281. š ńime] *P, m, b, z, a:* s ńime; *d:* ‚scgime‘. — dvanaes] *V:* ‚duanaies‘; *F:* dvanast; *L, P, N, D, S, d, m:* dvanes; *b:* dvanaest. — paša] *Z:* ‚bascia‘.

282. hrlieh se końieh] *O:* ‚harliem kognim‘; *Č:* ‚harlieh kognieh‘, k. i.: ‚harliehse kognieh‘; *F:* hrlih se końih.

283. ih] *C:* bo. — ustraša] *P:* ‚ůstrasgia‘.

284. odmienit ga] *V:* ‚odmetnika‘; *Va:* ‚odmienitka‘; *F:* odminit ga.

286. svoju] *L:* ‚suoi‘.

288. streloviti] tako *V, A, Č, B, L, Ga, M*; *ostali rukopisi* i *izdańa:* strjeloviti. — tiek] *Va, A, P, b:* tieh; *F:* tek.

289. priteće — prileti] *z:* preteće preleti.

290. svieh ostalieh] *F:* svih ostalih. — i zavika] *Va:* ‚isdaunika‘.

*

„Od moje ćeš ruke umrieti,
„tkogod ti si od bojnikâ!
„Ni'e potreba, da car jedan
„na pozove tvê izlazi,
„ako poznam, da nies' vriedan
odgovorit ni môj snazi".
Priete ovako dikle mlade
i prilike take imaju,
da se obje vojske tade
u jednu od ńih upoznaju.
Drži vojska od Poļakâ
za viteza Sokolicu,
a turačka za junaka
Korevskoga vjerenicu.
Uzrastom je Krunoslava
jakno u gori vita jela;
oružje joj ures dava;
koń je pod ńom brza striela:
glava, prsi i sve ostalo
pod zlatom je zlato u ńega,
usred čela neg što malo
srebrna mu sto'i biljega.
Na štitu joj ptica biše,
kâ se u ogńu prži sama;

291. moje — ruke] *Z:* ‚moieh — ruka'. — ćeš] *b:* će. — umrieti] *F:* umriti; *b:* umreti.

292. tkogod] *G, Z, D:* kogod; *b:* kojigod.

293. potreba] *N, D, S, d:* potrebno; *z:* potrieba.

295. nies'] *F:* nis'; *S:* niesi; *b:* nije. — vriedan] *F:* vridan.

297. priete] *F:* prite.

298. take] *P:* ‚tanche'.

299. obje] *F:* obi.

302. Sokolicu] *P:* ‚Soccolizu'.

303. turačka] *A:* ‚turaſcka'; *B, P:* ‚turska'; *Ga:* ‚turaska'.

304. Korevskoga] *Va, F:* Korenskoga; *A:* ‚Koleuſkoga'; *L:* ‚Koreunskoga'; *S:* ‚Coreuskoga'. — vjerenicu] *F:* virenicu.

306. jakno] *b:* jak; *z:* kano.

307. ures] *Ga:* ‚uras'; *Z:* ‚uresc'.

308. brza] *b:* brži od. — striela] *F:* strila.

311. neg što] *S:* ‚gnescto'; *m:* nješto.

312. sto'i] *V:* sti. — srebrna] *Ga:* ‚srebarno'; *Z:* ‚sreberna'. — biljega] tako *O, C, m, a;* *ostali rukopisi* i *izdańa:* biļega.

313. joj] *C:* 'oj. — biše] *O, Va, P, C:* bješe.

314. ogńu] *P:* ‚ogniu'; *b:* u ńu. — prži] *b:* ‚parti', s biļ.: lepŕša se, trese s krilma.

gleda u sunce, pismo piše:
„Mrem za življet s tvoga plama“.
Sokolica od sokola
bistru i hitru sliku ima:
ponosita i ohola
uzrastom je nada svima.
I koń pod ńom sivi sokô
sokolova nosi krila:
srce ogań, plamen oko,
snieg ńegova dlaka 'e bila.
Na ńe štitu zvier je ona,
proć mjesecu jasnom s nebi
kâ se klańa svîm priklona,
s pismom odzgar: „Samom tebi!“
Car mlađahan s jedne strane
liepu svoju okom slidi,
i dobita da ne ostane,
vene, čezne, gasne, blidi.
Veli: „Ne cien', da se uputi
„tuj bez mene, moja mila,
„ako uza se na boj ļuti
„i mê srce sad si odnila!
„Tko dobude tvû lipotu,
„pridobiće mene istoga,

315. pišc] *Ć:* ‚biesce'. k. i.: piše.

316. mrem] *B, L, I, Ga, P:* mre. — življet] *F:* živit. — s tvoga] *P:* ‚suogha'.

318. hitru] *S:* hrlu.

319. ponosita] *A:* podnosita.

320. uzrastom] *V, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, N, D, S, d, b:* uzrasta; *A:* ‚usrasti'. — svima] *O, Va, C, a.* svjema; *V:* ‚suema'.

321. sivi] *F:* živi; *d:* siv je.

323. plamen] *A:* ‚plamom' k. i.: plamen. — oko] *P:* ‚ocho'.

324. snieg] *F:* snig. — ńegova dlaka 'e] *G, D, d, b:* ńegova 'e dlaka. — 'e] nema *A, N.* — bila] *O, Ć, C, M, a:* biela.

325. zvier] *F:* zvir.

326. proć] *P:* ‚proh'. — mjesecu] *F, Z:* misecu. — jasnom] *A:* ‚iaſnoi'.

327. svîm] *V, Ć, G, Z, M, b, z:* sviem

328. s pismom] *P:* i pismo. — odzgar] *G, C:* ozgar.

329. mlađahan] *A:* ‚mlaghianu'; *S:* mladjahan.

330. liepu] *F:* iipu. — slidi] *Va, A, Ć, G, Z, M, S, m, b, z:* sliedi.

332. gasne] *G, M, S:* ‚gaſne'. — blidi] *A, Ć, G, Z, M, S, m, b, z:* bliedi.

333. ne cien'] *F:* ne cin'; *m, z:* ne scien'; *b:* ne cien, s bi|.: ‚prenebregnuto, vernachlässigt, negletto'.

334. bez] *P:* brez.

336. odnila] *V, Ć, b:* odniela.

337. tko] *Ć, M, d:* ko. — dobude] *b:* da bude. — tvû] *S:* ‚tvou'. — lipotu] *A, Ć, G, P, Z, M, m, b, z:* ļepotu.

338. pridobiće] *I, P, Z, S:* ‚pridobitchie'; *z:* predobit će.

„o mê duše drag životu,
„o carice carstva moga“.
S druge strane sto'i pun slave
mlad kraļević svietle sreće:
put hrabrene i gizdave
Podunavke oči meće.
Čeka gledat od ńe ruke
čudna djela i velika,
znajuć, da ona ima odluke
tiem slobodit vjerenika.
Svaka 'e spravna utoliko
zatočnica u vrloći
doć na bjeńe veće priko
i ukazat, kê je moći.
Poļe ravno i široko
sred dvie vojske mjesto 'e ńima,
a sunčano svietlo oko
svjedočit im jakos ima.
Tuj s dva kraja vihra brži
suproć końu koń se tište,
i objema se kopje skrši
u najprvo susretište.
S obje strane hrlo tada
viteška se sabļa trže:

339. mê] *D, S, d:* ‚moe'.
340. carstva] *N, D, d, m, b, z, a:* srca. — o carice] *b:* cesarice.
342. svietle] *A:* ‚suietlie'; *F:* svitle. — sreće] *F:* sriće; *z:* srieće.
344. Podunavke] *F:* podunavske.
346. čudna] *A:* ‚ciuda'. — djela] *F:* dila.
347. znajuć] *Va, I:* ‚snauch'.
348. tiem] *F, N, D, d:* tim. — vjerenika] *F:* virenika.
349. 'e] nema *A, b.* — spravna] *A:* ‚sparuna'; *L:* ‚spraue'.
350. vrloći] *A:* ‚uirlochi'.
351. doć] *P:* dok. — veće] *D, d:* ‚uarlo'. — priko] *V:* ‚prieko'.
352. kê je] *A, F, L:* ‚koie'.
353.—356. ponavļaju se XIX, st. 257. do 260.: različni su samo st. 354. i XIX, st. 258.
354. sred] *F:* srid; *z:* sried. — dvie] *F:* dvi. — mjesto] *F:* misto.
355. svietlo] *A:* ‚suietloie'; *F:* svitlo.
356. svjedočit] *F:* svidočit; *b:* svedočit.
357. tuj] *G, z:* tu. — s] nema *F.* — kraja] *F, Z:* końa. — vihra] *I:* vihri.
358. tište] *Va:* ‚stiscte'.
359. i objema] *Ć, M, z:* objema; *V, N, D, S, d:* ‚i obiem'; *F:* i obim. — skrši] *P:* ‚scharsci'.
360. najprvo] *A:* ‚napruo'. — susretište] *b:* su sretište; *z:* susrietište.
361. hrlo] *S:* vrlo.
362. viteška] *A:* ‚viteſca'; *P:* ‚viteska'; *N:* ‚viteſcka'; *b, z:* viteška.

plaho leti, jako pada,
gdi 'u desnica snažna vrže.
Vrh oružja gvozdobita
grădi udorac teškieh se ore:
skaču i lete iskre iz štita;
biela oklopja plamom gore.
Nagli końi strelovito,
kud ih hitre ruke obrću,
sjemo tamo vi'u se u vito,
s desna, s lieva svud nasrću.
Jednu snagu, jedno doba,
u jednakoj sili od ruke
ukazaše srca oba,
ni među ńim bi razluke.
Tvrdi štiti, ciele oklopi,
još izrańen nije nitko:
ničiʼe krvi još ne popi
jedne kapļe gvozdje britko,

363. plaho] *F, Z:* hrlo. — jako] *Č:* lako, k. i.: jako.

364. gdi 'u] *G, B, L, I, Ga, Z, N, D, d, m, z:* gdi 'e; *b:* gdje 'u; *P:* ‚gnie'. — snažna] *I, d:* jaka; *Ga:* ‚snacna'; *P:* ‚strascna'. — vrže] *Z:* ‚uersce', k. i.: ‚uarsce'. — *d:* gdje desnica jaka 'e vrže.

361.—364. imaju *Va, S* iza st. 368.

365.—388. uza sitne se razlike ponavļaju XIX, st. 293.—308. i 313.—320.

365. gvozdobita] *O:* ‚guosdobitia'; *P, S. m, z:* gvozdovita.

366. grădi] *Č:* ‚drughi', k. i.: ‚graddi'; *F, b:* grad; *P:* ‚ghardi'. — udorac] *Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, N, D, S, d, m, b, z:* udarac, *b* s bi|.: od udaraca. — teškieh se] *F:* teških; *P:* ‚teschise'; *N, D, d:* ‚tesckise'. — se] nema *A, G, b; I:* s' (vidi za ovaj stih još st. 526. u devetom pjevańu).

368. biela] *F:* bila.

369. strelovito] *Va, A, Č, Ga, M, a:* strelovito; *F:* strilovito; *ostali rukopisi* i *izdańa:* strjelovito (isporedi istu riječ XIX, st. 297.).

370. hitre ruke] *P:* ‚ruche chitre'. — obrću] *V, Va, F, B, L, Ga, Z:* ‚obrachiu'.

371. sjemo] *F, S, d:* simo; *b:* sjemo i.

372. s lieva] *Č, M:* i s lieva. — svud] *P:* ‚sfud'. — nasrću] *A:* ‚neſerechiu'.

373. jedno doba] *Va, F, B, L, I, Ga, P, m, z, a:* jedno u doba; *N, D, S, d, b:* u jedno doba.

375. ukazaše] *Č:* ‚ukasachie', k. i.: ukazašc. — srca] *Č:* ‚sarze', k. i.: srca.

376. među ńim] *S:* ‚meju gnim'; *z:* među ńima.

377. ciele] tako *O, V, C, Z; F:* cili; *L:* ciela; *ostali rukopisi* i *izdańa:* cieli, a tako *Z* k. i. — oklopi] *O, Va:* ‚oklopie', k. i.: oklopi.

378. još] *P:* ‚ios'. — izrańen] *P:* ‚iragnien'.

379. ničiʼe] *Č:* ‚nihghie'. — još] *P:* ‚ioc'.

380. kapļe] *Va:* ‚kapie'. — britko] *I:* priko.

Pune srġbe i čemera
one u sebi buče time,
jak na vihru od sjevera
dubje u gori posred zime.
Na stremeni su obje stale
i, ako ne izda sila mnoga,
udarcom se jednim hvale
svrhu doniet bjeńa toga.
Ali zamah jedno prieti,
a udorac drugo ukaza:
kaciga im s glave odleti
s jasnom tvrđom od obraza;
zlato prosu, pram razveza;
zasjaše oči, svanu lice:
odkriše se dva viteza
dvie mlađahne djevojčice.
Jakno sunce iza oblaka
draže objavi svê svjetlosti,
iza oružja sviću taka
dva sunca ova od liposti.

381. srġbe] *O:* ‚sarscbe'; *Č, M:* ‚saregbe'; *G, Ga:* ‚sarcbe'; *P:* ‚sarsbe'; *Z:* ‚siarscbe'; *D, d:* ‚sarſgbe'; *m:* ‚sarſcbe'; *b:* ‚sarčbe'. — čemera] *A:* ‚cemerna'.

382. buče] *O:* ‚ruce', i.: ‚buce'. — time] *Č, M:* tieme.

383. jak] *d:* ‚kak'; *b:* jah. — sjevera] *F:* sivera.

384. posred] *F:* posrid; *z:* posried.

385. stremeni] *A:* ‚stemeni'; *F:* strimena; *b:* stremen, s bilj.: razležu se tame. — obje] *F:* obi. — stale] *A:* ‚palle'.

386. i] nema *Č.* — i ako] *b:* i ako ih.

387. udorcom] *A, Č, F, G, B, L, C, Z, M, N, D, S, d, b, z, a:* udarcom. — jednim] tako *O, V, F, a; Ga:* ‚iednem'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* jedniem.

388. bjeńa] *S:* ‚bienja'. — doniet] *F:* donit. — toga] *Va, S:* svoga; *F:* tvoga.

389. prieti] *F:* priti.

390. udorac] tako *O, V, F, B, L, I, Ga, P, Z, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* udarac. — prieti] *F:* priti.

392. tvrđom] *F:* tvrjom; *S:* ‚tværdjom'.

393. prosu] tako *O, V, Va, A, F, I, P, D, d; ostali rukopisi* i *izdańa:* prosut.

396. dvie] *A:* ‚due'; *F:* dvi. — mlađahne] *F:* mlajahne; *S:* mladjahne. — djevojčice] *F:* divojčice: *b:* devojčice.

397.—400. u rukopisu *S* pripisani su docnije sa strane i sitnijim pismom.

397. jakno] *P:* ‚iachno'; *b:* jah no.

398. svjetlosti] *F:* svitlosti; *Ga:* ‚sietlosti'; *S:* ‚ljeposti'.

399. sviću] *Č, M:* ‚siahu'; *m:* ‚svitchju'; *F:* svitu.

400. dva] *S:* dvoja. — sunca ova] *V:* ‚sunacza'; *F:* sunašca; *Z:* ‚sunabza'; *b:* sunašca. — liposti] *G, P, Z, S, m, b, z:* lieposti; *d:* svjetlosti. — *G, S:* dvoja sunca od lieposti.

Bez uzdaha ko ih gleda,
ter mu dano gorjet ne bi,
ili stvoren vas je od leda,
ili srca nejma u sebi.

Na svanutja neufana
od ljepote izabrane
u obje vojske sa svieh strana
lete striele, dažde rane.

Nova robja, novieh sluga
odsvud vrvi množ velika:
pače u vojsci vojska 'e druga
zaplieńenih ljubovnika.

Lete oblaci od uzdahâ,
od pogledâ vojske teku:
svači'a srca čeznu od straha.
da obje mlade zla ne steku.

I toliko svak to haja,
da na końieh strelovitieh
sunuše se s oba kraja
dvie dubrave kopja vitieh.

Sjaju sablje, dažde strile,
trublje trube, końi rže,

401. bez] *P:* brez. — ko] *Va, A, F, B, L, I, Ga, P, Z, S, m, b, z:* tko.

402. ter] *G:* te. — dano] *b* s bi[.: uzdanuo. — gorjet] *F:* gorit.

403. ili] *P:* ‚alli' (tako i st. 404.).

404. srca] *b:* srce.

405. svanutja] *A, P, N, D, S, d, b:* svanuća; *m:* ‚svanutchja'.

406. ljepote] *A:* ‚gliepote'; *F, B, I, Ga, N:* lipote.

407. u] nema *Ć; M:* s. — obje] *F:* obi. — svieh] *A:* ‚suiech'; *F:* svih.

408. lete] *b:* ‚лѣте'. — striele] *F:* strile.

409. robja] *P:* ‚robba'. — novieh] *V, Va, F, B, I, Ga, N, S, b:* novih; *A:* ‚nouiech'.

410. odsvud] *P:* ‚od sfud'.

411. vojsci] *O, Ć, B, L, Ga, P, M:* ‚voizi'; *Z, S, b:* vojski.

413. uzdahâ] *V:* ‚usdah'.

416. steku] *P:* ‚stechu'. — obje] *F:* obi.

417. svak to] *Ć, M:* to svak.

418. końieh] *V, Va, F, I, S:* końih'; *B, L, Ga, P:* ‚kognij'. — strelovitieh] *V, S:* ‚strielouitih'; *Va, B, L, I, Ga, P:* strelovitih; *F:* strilovitih.

419. oba] *G:* ‚obia'.

420. dvie] *F:* dvi. — vitieh] *V, Va, F, B, L, I, Ga, P, S:* vitih.

421. strile] tako *F, G, M, N, D, S, d, m, z; ostali rukopisi* i *izdaña:* striele. — dažde] *B, P:* ‚dascdu'.

422. rže] *A:* ‚harxe'.

i pod silu s nagle sile
djevički se boj razvrže.
Razmeće se i zameće
boj iz boja huđi i jači,
i sretaju usred smeće
kopja i štiti, sablje i mači.
Na oružne buke tade
gora i polje strašno zamni,
nu uto sunce zgar zapade,
i noć skri sviet u skut tamni.
Crna sjena put tabora
Turke vrati i Poljake;
ali isred ńih sjaše zora
s dvie bojnice liepe i jake.
Na tabore Krunoslava
vraćaše se, nu pod silu:
što ne vodi, trud joj dava,
zatočnicu svû nemilu.
A to, er cieni za istinu,
promienila na ńoj da bi
ljubav dragu i jedinu,
kû joj huda sreća ugrabi.

423. s] nema *B, I, P, b.* — nagle] *O:* ‚naghe', k. i.: ‚naghle'; *Z:* ‚snascne'; *b:* strašne.

424. djevički] *V:* ‚dieuoiki'; *A:* ‚dievoicki'; *F:* divojaski; *B:* ‚divoicki'; *L, Ga, P:* ‚dieuoicki'; *I, N:* ‚djevojcki'; *Z:* ‚dieuoiacki'; *D, S, d, b:* djevojčki; *P* k. i.: djevojški.

426. huđi i jači] *L, I, Ga:* hud i jači.

427. sretaju] *Č, G, M, b, z:* sretaju se; *F:* sritaju.

428. kopja] *F:* kopla. — i štiti] *F, G, D, S, d, m, b, z:* štiti. — sablje] *Va:* ‚sabie'.

429. oružne] *b:* oružja. — tade] *Va:* tada, k. i.: tade; *F:* tada.

431. nu] *Č, M:* a. — u to] *Va:* ‚scto'. — zapade] *Va, F:* zapada, *Va* k. i.: zapade.

432. i] *b:* a. — skri] *P:* ‚scrij', k. i.: ‚schrij'.

433. crna] *B, P:* ‚zorna', *P* k. i.: ‚zarna'; *b:* čarna.

435. ali] *F:* al'. — isred] tako *O, V, Va; F:* iz srid; *G, N, D, d, b:* usred; *z:* sried; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sred. — ńih] *A:* ‚gnich'. — sjaše] tako *O, Č, C, M, m, z, a; M* k. i.: sjaše im, a tako imaju *ostali rukopisi* i *izdańa.*

438. nu] *F:* al'.

439. vodi] *Z:* ‚uidi'.

440. zatočnicu] *V, F:* Sokolicu. — svû] *P:* ‚sfud'; *S:* ‚svou'.

442. promienila] *F:* prominila; *b:* promienula. — da bi] *F:* dobi.

444. kû joj] *Va:* ‚kuoioi'; *Č:* ‚koioi', k. i.: ‚kuioi'; *Z:* ‚kugioi'. — sreća] *F:* srića; *z:* srieća.

S tiem ufanjem još ju tjera
priko polâ, priko stranâ,
odkad dobi kraj Nestera
mlad kraljević cara Osmana;
paček, budući glas imala,
da Podoljem na dan prije
s drugami je projahala,
dokli 'u nađe, mirna nije.
Ne ustavlja se čas od tieka;
brza koňa sveđ udara
i upoznava se izdaleka
u careva poklisara.
Jur vapije sva ohola:
„Čekaj, čekaj Sokolice!
„Da imaš krila od sokola,
„ne uteče mê desnice!“
Ali kako bi naprieda
poklisaru carskom bliže,
pozna istinu i ureda
koňa uspreže, kopje diže.
Da su od mira, a ne od smeće
čeljad, kažu ńoj biljezi:

445. s tiem ufanjem] *O, V:* ‚s' tiem ufagnem'; *Va, S:* ‚s' tiem uffaniem'; *A, d:* ‚s' tiem ufagne'; *Ć, M, N:* ‚tiem uffagne'; *B, L, Ga, P, Z:* to ufaće; *I:* ‚to ufanje'. — još ju] *Ć:* ‚iachiu', k. i.: ‚ioſcie', a tako *A, G, I, Ga, Z, M, N, D, S, d, m, z; B, L, P:* ‚ioscte'; *b:* još se. — tjera] *F:* tira; *b:* tera.

446. priko — priko] *b, z:* preko — preko.

449. paček budući] *V, Ć, M, N, m, z, a:* paće buduć; *Va, L, B, I, Ga, P, Z, S:* pak budući. — *O* ima sa strane docniji ispravak: pak budući uzaznala.

450. da Podoljem] *Ć:* ‚da Podoglia', k. i.: ‚da Podoglien'; *b:* u Podolu. — na] *Va, I, Ga, Z, N, D, S:* ne.

451. s drugami] *I, Ga, Z, b:* s drugama; *V, Ć, G, M, D:* s drugam je.

452. dokli 'u] *Va:* ‚doklu'; *A, G, B, L, I, Ga, P, Z, S:* dokli 'e; *N, D, d, b, z:* dokle 'e. — nađe] *F:* najde.

453. ustavlja] *Va:* ‚ustauia'; *P:* ‚usauglia'; *S, m:* ustavja. — tieka] *F:* teka.

454. brza] *C:* brzo. — sveđ] *F, Z:* svej.

455. i] nema *b*. — upoznava se] *Va, Ć, F, I, S:* ‚uposnause'; *Ć, M* k. i.: upoznava se; *A, G, N, D, d:* upozna se.

458. Sokolice] *P:* ‚Socolizze'.

460. mê] *A, D:* ‚moie'.

461. naprieda] *F:* naprida; *b:* napreda.

462. poklisaru] *B, L, I, Ga, P:* poklisarom. — carskom] *M:* turskom, k. i.: carskom. — bliže] *d* (štamp. pogrj.): ‚bilsge'.

463. ureda] *F:* tad ureda.

464. uspreže] *I:* ‚uſpréxe'; *b:* upreže.

465. a] *Va:* ma; nema *S*.

466. kažu] *b:* ka su. — ńoj] *V:* ‚gnio'. — biljezi] tako *O, C, a; F:* bilizi; *ostali rukopisi* i *izdańa:* biljezi.

duge i stavne svîm odjeće,
a vrh kopja bieli stiezi.
Nu po oružju i po štitu
i poklisar ńu odkriva
za bojnicu glasovitu,
cara na boj kâ poziva.
Spomenuje ńe velika
i hrabrena bojna dila,
i od ńegovieh svih końika
najbržega k ńoj posila;
kî joj smerno odkri ime
od careva svietla paše,
i priloži kazat s time,
k poļskom kraļu na što idaše.
Uputi se napried tade
zatočnica plemenita,
i u misô joj taj čas pade.
da za draga svoga pita.
Pak ustavi końa dobra,
slacieh usti ures otvori

467. duge] *Va:* ‚duke'. — svîm] *Va, Č, L, Z, M, b, z:* sviem. — odjeće] *b:* odeće.

468. a] *V, Č, G, I, Ga, P, Z, M, D, d:* i. — vrh] *O:* ‚uargh'. — kopja] *B, L, I, Ga, P:* kopļa. — bieli stiezi] *F:* bili stizi.

469. nu] nema *F.*

473. spomenuje] tako *Va, A, B, L, I, Ga; Z:* ‚sponuie'. k. i.: ‚spomenaie', a tako *N, D, S, d, b; Č, M:* ‚spomegniuiuch'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* spomeńuje, (vidi istu riječ u st. 266. drugoga pjevańa). — velika] *Č:* prilika, k. i.: velika.

474. dila] *Va, Č, C, M:* djela.

475. i] nema *Va, Č, M.* — ńegovieh] *F, Ga:* ńegovih; *B:* ńihovih; *z:* svojih. — svieh] *O, F:* svih (*O:* ‚suijh'). — końika] *Va:* ‚boinika'; *L:* ‚koinika'.

476. posila] *Va, L:* ‚pisila'; *F:* posiļa; *b:* pošiļa.

477. kî joj] *A, B, Z, N, D, d:* ‚koioi'; *Č, M:* ‚ki gnoi'; *F:* koj joj; *b:* koj ńoj. — smerno] *O, C:* smiono; *Č:* ‚siono', k. i.: ‚smierno'; *F:* smirno; *G, Z, M, D, S, d, b, z:* smjerno. — odkri] *Č:* odkrit, k. i.

478. svietla] *F:* svitla; *A:* ‚suietlia'; *Z:* ‚suietle'.

479. priloži] *Č:* ‚priloscit', k. i.: priloži. — s time] *Č, M:* s tieme.

480. k] *Va:* ko; nema *Č, M.* — poļskom] *P:* polskom. — na što] *A, L, P, N, m, b, z:* zašto; *F* nema te riječi, a *G, Ga, D, d* imaju samo: što. — idaše] *L, S:* idjaše.

481. napried] *F:* naprid. — tade] *Č, Ga, M:* tada.

483. i] nema *d.* — misô] *F:* misal. — joj] *V, Va, S:* ‚iu'; *G:* ‚i'. — taj čas] *A:* ‚ti cias'. — pade] *Č, M:* pada.

486. slacieh] *Č, M:* slatkieh; *S, m, b:* sladkieh. — ruse] *V:* ‚rusce'; *Č, M:* ‚riec'; *Z:* ‚ruse', k. i.: ‚rusce'; *b:* ruže.

i u besjedu blagu obra
s poklisarom da govori;
kî buduć se poklonio
ńoj, i ona opet ńemu,
i u način se drag ị mio
odkrio dvoran ovi onemu,
bojna uzdahnu djevojčica
i ne može skrit poraza,
zasve da raj liepi od lica
i od očî sunce ukaza,
veleć: „Čuo si, može biti,
„pripoviedat ime moje,
„i mogô si još viditi
„ovieh ruka djelo koje;
„ali ne znam, ču li ikada,
„koliko je privelika
„boles, kā mi srce jada
„s robstva draga vjerenika;
„er u robstvu, nije pravom,
„svezan uzom da sad hodi,
„tko slobodan s mnogom slavom
„rodio se, da gospodi.
„Neka trpi jaram teški,
„ko ga obiknu više vrata:

487. besjedu] *F:* besidu. — u] nema *Va, S.* — blagu] *F, D:* dragu. — *b:* i u besjedi blagu obra.
488. s] nema *Va.*
489. buduć se] *Ga:* budući.
490. ńoj] *F:* on ńoj. — i] *Va, F, G, B, L, Ga, P, D, S, d:* a. — ona opet] *Ć, M, S:* opet ona.
491. i u] *z:* u. — se] nema *b.*
492. odkrio] *Ga:* ‚odkrie'; *F, z:* odkri. — ovi] *b:* oni.
493. bojna] *P:* ‚boiniza', k. i. — djevojčica] *F:* divojčica.
494. poraza] *A:* ‚poiaſa'.
495. liepi] *F:* lipi.
497. veleć] *A:* ‚velecz'.
498. pripoviedat] *F:* pripovidat.
499. mogô] *F:* moga. — viditi] *V, Va, L, b:* vidjeti; *Ć:* ‚uighieti'.
500. ovieh — djelo] *F:* ovih — dilo.
502. privelika] *z, a:* prevelika.
504. s] nema *Ć.* — vjerenika] *F:* virenika.
505. er] *F, m, z:* jer. — pravom] *V, Č, G:* pravo.
506. uzom] *Z:* ‚s' usom'. — da] *Va:* do.
507. tko] *G, D, d, b:* ko.
509. teški] *P:* ‚teschi'.
510. ko] *V, Va, A, B, L, I, Ga, P, Z, N, S, m, b, z:* tko. — više] *A:* ‚uarhu'; *b:* oko.

„vitezovi drže leški
„ńih slobodu dražu od zlata.
„Zato molim tvû dobrotu,
„da mi odgovor istin poda,
„gdje je, ako je u životu,
„moj Korevski vojevoda?“
Odgovori paša znani:
„O bojnice svietla imena,
„u kôm mjestu, u kôj strani
„ni'e tvâ slava razglášena?
„Tvê je ime proletjelo
„i gdje svietlo sunce gleda,
„tvê viteško svako djelo
„za čudo se svud spovieda.
„Uzô bih ti boļe glase
„od viteza kazat tvoga;
„živ je, nu na ń stavila se
„s tvrdom stražom pomńa mnoga.
„Za dobro imaj, o gospoje,
„ako rečem, što je istina:
„svietlo i drago sunce tvoje
„sred tamnice krije tmina.

511. drže] *A:* ‚draſce‘. — leški] *O, Z:* ‚leski‘; *Z* k. i.: ‚lescki‘; *b:* ležki.
512. dražu] *P:* ‚darsgiu‘; *z, a:* dražju.
514. istin] *Č:* ‚istij‘, k. i.: istin.
515. gdi] *V, Č, B, L, I, Ga, Z, M, D:* gdje; *P:* dje; *d:* di; *b:* gdi. — je] nema *b.* — ako je] *A, N, D, d, z:* i je li; *G, S:* je li.
516. Korevski] *Va:* Korenski; *C:* Korepski; *L:* ‚Koreunski‘; *S:* ‚Corevski‘.
517. paša] *Z:* ‚bascia‘.
518. svietla] *F:* svitla. — imena] *V:* imana.
519. mjestu] *A, D:* mjesti. — kôj] *B, L, P:* kom.
521. tvê] *L:* ‚tuoie‘. — proletjelo] *V, Č:* ‚prolietielo‘; *Va, A, N:* ‚polietielo‘; *F, Z:* proletilo; *B, I, Ga, P, S:* poletjelo; *L:* plemenito. — *b:* tvoje ime proletjelo.
522. gdje] *Va, F, S:* gdi; *D, d:* dje. — svietlo sunce] *Č, M:* sunce svietlo; *F:* svitlo sunce.
523. viteško] *P:* ‚uitesko‘. — djelo] *F, L:* dilo.
524. svud] *Va, B, L, I, Ga, P:* sveđ. — spovieda] *F:* spovida; *S:* povieda.
525. uzô] *Z, Volantić, b:* uzeo. — bih] *P:* bi.
527. živ je] *V, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, d:* žive. — nu] *F:* al'.
528. s] nema *Č, M.* — mnoga] *A:* ‚moga‘.
529. imaj] *V, Č, G, M, b:* ima'. — gospoje] *V, Va:* ‚gospogie‘; *A:* ‚goſpoghie‘.
530. ako] *O:* ‚akot‘.
531. svietlo] *F:* svitlo — i] nema *A.*

„Izdno jame, u kôj sada
„trpi muke sved nemile,
„nije ufanja moć, ikada
„slobodit ga s ni'edne sile".
Trudno podnie dikla liepa.
što začula ovdi biše,
i tako ju boles ciepa,
da ne uzdiše, neg izdiše.
Nejma vlasti, da ustavi
na očiju grozne suze:
poklisara tiem ostavi
i put drugdje sliedit uze.
Sram je slavnu zatočnicu.
i u mnogoj je s toga muci
da joj vidi plač na licu,
tko joj gleda mač u ruci.
Tako napried sama slidi,
i, uzmnažajuć nepokoje,
drugo uza se vik ne vidi
neg s uzdasim suze svoje.

533. izdno] *O, N, D:* i izdno; *z:* iz dna.

534. sveď] *F:* svej; *b:* sve.

535. ufanja] tako *I, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* ufańa. — ikada] *G, b:* nikada.

536. s] nema *Ć.*

537. podnie] *F:* podni. — liepa] *Ć:* ‚mlada i liepa', k. i.: liepa; *F:* lipa.

538. ovdi] *V, F, G, b:* ondi. — biše] tako *O, Ć, F, G, I, Ga, M, N, D, S, d, m, b, z*; *ostali rukopisi:* bješe.

539. tako] *O:* taka. — ju] *Ć:* ‚ioi'; *B, L, I, Ga, P, M, D, S, d, m, z:* je. — boles] *b:* bolest. — ciepa] *F:* cipa.

541. ustavi] *B, L, I:* ‚ostaui'.

542. očiju] *F:* očijuh; *G, D, S, d:* očima.

543. tim] *Va, Ć, G, C, M, S, b, z, a:* tiem.

544. drugdje] *A, F, P, N, D, S, d, b, z:* drugi. — sliedit] *F:* slidit.

546. mnogoj] *b:* mnogo. — s toga] *Va, G, D, d:* s tega.

547. vidi] *Z, S:* vidje.

548. tko] *G, P, d:* ko. — gleda] *Va, S:* pazi.

549. napried] *V, Ć, M, S:* naprid; *z:* napred. — slidi] *Va, A, Ć, b:* sliedi.

550. i] nema *A, Ć, P, M, N, D, S, d, z.* — uzmnažajuć] *O, V:* ‚umnasciaiuch'; *m, z:* uzmnožajuć.

551. vik] *Ć, z:* viek; *b:* već.

PJEVAŃE ŠESTO.

Krunoslava, pọkli upazi
sred guste se svîm dubrave,
gdi kladenac tih izlazi
vrh cvjeticâ i vrh trave,
s viteškoga końa skoči
i, u što uze da se boli,
iz kladenca svietlieh oči
rieke od groznieh suza proli,
ter svakako neka odkrije
tešku muku, kâ ju mori,
iz srca uzdah vruć podrije
i žalosno progovori:
„Prem se htjelo mrtvoj meni
„mjesto ovako gluho i pusto,
„da me tmine združe sjeni,
„kê prostira dubje gusto,
„gdi si, o sunce mojieh dana,
„vjereniče gdi si mili?

1. pokli] *b:* pokle.

2. sred guste se svîm] *A, N, D:* u svîm guste sred. — svîm] *Č, Z, M, b, z:* sviem. — sred] *S, d:* usred. — dubrave] *P:* ‚dobrauue'.

3. gdi] *A, Č, G, P, Z, M, b, z:* gdje; *D, S, d:* dje. — tih] *Va, Č, Z, M, N,* D: tihi.

4. vrh — vrh] *Va:* ‚uargh — uargh'; *P:* ‚uar — uarch'. — cvjetica] *A:* ‚zuiecizа'; *L, I, Ga:* ‚zuietize'; *P, M* (k. i.), *N, d, m, z:* ‚zuiechiza'; *S:* sviećica; *b:* cvjetića.

5. viteškoga] *P:* ‚viteskogha'.

7. svietlieh] *A:* ‚suietlieh'; *F:* svitlih.

8. rieke od groznieh] *F:* rike od groznih.

9. svakako] *Ga:* ‚suakoko'.

10. tešku] *P:* ‚tesku'. — ju] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, M, N, D, S, d, m, z:* je.

12. žalosno] *Z:* ‚ouako'.

13. prem] *b:* prije. — se] *Č, m:* ‚seie'. — htjelo] *V:* ‚tielo'; *Č, Z, M:* ‚ktiello'; *F:* tilo; *G:* tjelo. — Ispor. ‚Armidu', st. 1.

14. mjesto] *F:* misto. — Ispor. ‚Armidu', st. 2.

15. tmine] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, C, M, N, D, S, d, m, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* tmaste. — združe] *V, F, G;* ‚sdrusciu'; *P:* ‚sdusge'; *M:* ‚druſce, i'; *m:* ‚druſci k'i'. — sjeni] *Č, M:* i sjeni. — Ispor. ‚Armidu', st. 3.

16. prostira] *Č:* ‚pokriua', k. i.: prosipa; *M:* prosipa. — Ispor. ‚Armidu', st. 4.

17. gdi] *V, A, G, Z, N, D:* gdje; *Č, M, d:* dje. — mojieh] *F, B, I, Ga, z:* mojih.

18. vjereniče] *F:* vireniče. — gdi] *A, Z:* gdje; *Č:* di; *d:* dje. — mili] *D:* o mili.

„O mā žeļo uzdisana,
„u životu, jaoh, jesi li?
„O životu moj jedini,
„ja bez tebe niesam živa,
„ako u mrkloj s tobom tmini
„srce i duša mā pribiva.
„Nu se od mene smrt ne plače —
„mrem bez duše po razlogu —,
„neg što tebe, slatki brače,
„sloboditi još ne mogu.
„Ah jaoh, što ću, da sve drago
„kamenje se moje broji,
„ako, vajmeh, pravo blago
„u tuđieh mi rukah stoji?
„Što mi vaļa zlato ino
„i bogastvo neizrečeno,
„ako zlato moje istino
„pod zemļom je zatvoreno?
„Čemu 'e, da sam ja gospoja
„podunavskim nad narodi,
„ako 'e u robstvu duša moja,
„kā životu môm gospodi?
„Što mi sunce od istoči
„s bieliem danom mladoj siva,

19. o] *P:* a.
20. jaoh] *O, V, G:* joh; *O* k. i.: ‚iaoh'; *D, b:* još; *z:* jao.
22. bez] *P:* brez.
23. tmini] *Č:* ‚sieni', k. i.: tmini.
24. pribiva] *b, z:* prebiva.
25. nu] *F:* nit. — se] *Č:* ‚ia'.
26. bez] *P:* brez.
27. slatki] *I, P, S, m, b, z:* sladki; *N, D:* dragi. — brače] *b* s biļ.: mužu.
28. još] *O:* sad, i.: još.
29. jaoh, *V, G, D, d, b:* joh; *z:* jao.
30. kamenje] *svi rukopisi:* kameńe (vidi biļešku k st. 50., 53.).
31. vajmeh] *S, z:* vajme. — pravo] *P:* ‚paruo'.
32. tuđieh mi] *A, S:* ‚tughiemi'; *G:* ‚turskiehmi'; *F, z:* tuđih mi; *D, S, d:* ‚turskiem'. — rukah] *Va, D:* rukam, *Va* k. i.: rukah.
33. ino] *A:* i ino.
34. neizrečeno] *P:* ‚neismierno'.
35. zlato] *d:* blago.
36. zemļom je] *Va:* ‚semgliome'.
37. gospoja] *V, Va, A, Č:* gospođa, *Č* k. i.: gospoja.
38. podunavskim] *Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, S, m, b, z:* podunavskiem. — nad] *V, B, S:* na. — narodi] *Va, Č, P, M:* narodim; *Va, P* k. i.: narodi.
39. ako 'e] *Va, P:* ako; *z:* ak' je.
42. s bieliem] *A, Z:* s bielim; *F:* s bilim. — danom] *F:* dankom. — mladoj] *A, b:* mladi; *P:* jadnoj.

„ako sunce mojieh oči
„vječne noći tmina skriva?
„Ali, vajmeh, mâ svies gdi je?
„Što besjeda moja pravi?
„Kako vječni dan tu nije,
„svietlo sunce gdje boravi?
„Dan je, ali iza oblaka
„od kamenja ledenoga
„proć goruća na dvor zraka
„vik ne može sunca moga.
„O kamenje sviem čestito,
„miri srećni i blaženi,
„sred kieh sunce sja skrovito,
„s kiem dan svanut može meni!
„Ah, da mi je želnoj moći,
„pticom bih se satvorila,
„za ubrzo leteć doći
„sred vašega mrazna krila!
„Nu kada mi toj se brani,
„a vi mi ste nadaleče,
„miri visoko obzidani,
„sred kieh sunce mê istječe,
„daj primite svietli miri,
„druziem puni tmine i straha,

43. mojieh] *F, z:* mojih.
44. tmina] *b:* tmine.
45. svies] *F:* svist. — gdi] *V, D, d:* di. — vajmeh] *z:* vajme.
46. besjeda] *F:* besida.
47. dan tu] *Va, A, G, B, L, Ga, P, m:* tu dan. — kako] *P:* ako. — vječni] *F:* vičńi.
48. svietlo] *F:* svitlo. — gdje] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, N, S, m:* gdi; *D, d:* di.
49. iza] *V:* ‚sa'; *Va, A, B, I, Ga, P, N, D, S, b:* iz.
50. kamenja] *Č, M, N, D:* kamena; *Z, S:* kamenja; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kameńa.
52. vik] *Č, M, S, b, z:* viek.
53. o] nema *B*; *P:* ah. — kamenje] *O, Č, M, S:* ‚kamenie'; *ostali rukopisi:* kameńe; *P:* ‚camegnie'. — sviem] *F, d:* svima.
55. kieh] *V:* ‚kij'; *A, F, d:* kih.
56. kiem] tako *O, Va, A, Č, I, Ga, Z, M, N, z; V, F, G, D, S, d, m:* kîm; *P:* kom; *b:* kî; *a:* s kiem.
58. pticom] *D, S, d:* ‚tizom'. — bih] *Č, M, D, d, b, z:* bi.
60. vašega] tako i *Z*, k. i.: ‚tuoiega'.
61. kod] *G:* kad. — toj] *G, D, S, d, m, z:* to.
62. mi ste] *V:* ‚meste'; *Č:* ‚mieste'.
64. kieh] *O, V:* ‚kijeh'; *A, F, B, I, Ga:* kîh; *C:* kî. — mê] *Va, b:* moje. — istječe] *V:* ‚istece'; *F:* ističe; *I:* ‚iſtjecé'; *z:* izteče.
65. svietli] *F:* svitli.
66. druziem] *A, F, B, I, Ga, P, S:* druzim.

„dušu, kû mi žeļa tiri,
„na krilijeh od uzdaha!
„Ali tužna, gdi se bolim?
„Što govorim? S kiem besjedim?
„Kamenju se gluhom molim,
„ni daleče kê ne vidim".
Zatravļena zatočnica
svoje ovako tužbe svrši
u čuvenju od vjetrica,
kî oko ńe tiho prši.
Čim u smeći i u plaču
tako tuži dikla mlada,
glas iz luga jedan začu,
gdi se u gorske dipli sklada,
kojiem pastier u dubravi
budeć, slavja da š ńim začne,
zvaše vilu, kâ ga stravi,
iz pojate svê divjačne.
Bješe ovako on poklikô:
„O Rumenko mâ ļubļena,

67. kû mi] *V, F, B, Ga, P, b:* kâ mi. — žeļa] *P:* ‚sgeglie'; *b:* srce.

69. tužna] *P:* ‚tusna'. — gdi se] *Va:* ‚disse'; *Z, z:* gdje se; *D, d:* dje se.

70. kiem] *B, I, Ga, N, S:* kîm. — besjedim] *G, N, m, z:* besidim.

71. kamenju] tako *O, b; Č, M:* kamenu; *ostali rukopisi:* kameńu. — gluhom] *P:* ‚ghluchu'.

72. ni] tako *O, V, Va, Č, I, Ga, Z, M, D, S, m, z; F:* i; *b:* kieh; *ostali rukopisi* i *izdańa:* na. — kê] *Va:* kî; *F:* he; *b:* kieh.

73b.—76b. Te strofe nemaju rukopisi *O, Č, M,* a u izdańu *m* označeni su zvjezdicom. U rukopisu *M* dodao ih je Marko Marinović.

73b. zatravļena] *G, D, S, d:* zatravjena; *b* s bil.: ‚progońava, verfolgt, perseguita'.

74b. tužbe] *P:* ‚tusbe'.

75b. u čuvenju] *V:* ‚i u ciuuene' (po Karliću: i čuvene); *Va:* ‚ni ciuuegnie'; *F:* i čuvene; *I:* ‚u ciuvênju'; *S:* ‚na ciuvenje'; *b:* i čuvenje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* u čuveńu. — vjetrica] *F:* vitrica.

77. čim] *z:* čiem.

78. tuži] *Va, B, L, I, Ga, P, Z:* cvili. — mlada] *b:* blaga.

80. gdi se] *b:* gdjè; *z:* gdje se. — u] *V, Va, A, m, a:* uz. — gorske] *I:* gorke. — sklada] *b:* slaga.

81. kojiem] *A, Č, M:* ‚koiom', *M* k. i.; *b, z:* kojim. — pastier] *F, G, Z, N, D, S, d, b, z:* pastir.

82. budeć] *F, Z:* buduć. — slavja] *V, F, G, I, C, N, D, d:* slavļa; *M:* ‚slavia', k. i.: slavļa. — š ńim] *P, S, m, b, z:* s ńim.

84. svê] *D, S:* svim; *b:* svoje.

85. bješe] *F:* biše; *d:* ‚biasce'. — poklikô] *F:* poklika.

86. ļubļena] *Č, G, B, L, I, Ga, D, S, d, m:* ‚gliubiena'.

„sad na dubju gdi 'e lis nikô,
„i dubrava sva 'e zelena,
„čemu sama ti u svrsi 89b
„huda i prika môm životu 90b
„od kamena kažeš prsi, 91b
„kriješ rajsku tvû lipotu? 92b
„Uz ovčicu milu svoju
„mlad jagančić travu pase;
„golub, na kû letne hvoju, 95
„golubicu gleda uza se:
„a ti sama od pastîra
„verna tvoga dalek hodiš,
„ni ćeš, da š ńim pokraj vira
„vjenčac viješ, tančac vodiš. 100
„Ah, tvâ mlados sama utječe 101b
„od Miljenka tvoga verna, 102b
„a životu môm daleče 103b
„sama 'e lipos tvâ zamerna. 104b
„Jeda ti je mê gorjenje 105
„skrovno i moji teški trudi,

87. gdi] *D, b:* gdje; *d:* di. — 'e] nema *F, b.* — lis] *F:* list.

88. dubrava sva 'e] *N:* dubrava sva; *D, S, d:* dubrava 'e sva.

89b.—92b. Te strofe nemaju rukopisi *O, Č, M,* a u izdańu su *m* označeni zvjezdicom. U rukopisu *M* dodao ih je sa strane Marinović.

90b. prika] *b:* prieka.

91b. kažeš] *L:* ‚kasesc'.

92b. lipotu] *G, P, Z, D, S, M_1, d, m, b, z:* ljepotu.

94. jagančić] tako *A, G, L, Ga, P; Va:* ‚iakancich'; *Č, M:* ‚iagagnaz'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* jagańčić.

95. kû] *S:* ‚kou'. — hvoju] nema *L; P:* ‚chuoiu'; *D:* ‚hfoju'; *F:* foju.

97. pastira] *A:* pastiera.

98. verna] *F:* virna; *Č, G, M, N, D, S, d, m, b, z:* vjerna. — dalek] *Č:* ‚dalech'; *F:* daleč.

99. ni] *F, P:* nit'; *N, m, z, a:* ne. — ćeš] *b:* hoć. — š ńim] *P, S, m, z:* s ńim. — pokraj] *V:* ‚pokari'.

100. vjenčac] *Č, M:* ‚vienze'; *F:* vinčac. — tančac] *Č, M:* ‚tanze'; *b:* tancaj.

101b.—104b. Te strofe nemaju rukopisi *O, Č, M,* a u izdańu su *m* označeni zvjezdicom. U rukopisu *M* dodao ih je Marinović.

101b. a] tako *V, Va, F, G, N, D, S, d, m, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* ah. — utječe] *F:* utiče.

102b. Miljenka] *Va, F, D, S, d:* Milinka; *G:* ‚Miglienka'; *P, b:* Milenka. — verna] *F:* virna; *V, G, N, D, d, m, b, z:* vjerna.

103b. a] *S, b:* i.

104b. lipos] tako *V, P, C, N, a; F:* lipost; *ostali rukopisi* i *izdańa:* liepos. — zamerna] *F:* zamirna; *G, L, N, D, S, d, m, b, z:* zamjerna.

105. jeda] *b:* i da. — gorjenje] tako *O, Č, M, S; b:* gorenje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gorjeńe.

106. skrovno] *P:* ‚skouno'. — teški] *V, Va, F, B, L, I, Ga, P, D, S, d:* ‚tesczi'.

„ter ti ne znaš, što zna stienje,
„dubje, zvieri, ptice i ļudi? 108
„Nut jagančić gdi moj veči 133a
„igrajući od veseļa, 134a
„veleć: ‚Ostav' tužne rieči: 135a
‚blizu 'e tebe tvoja žeļa!' 136a
„Ah, obrati na me, brače 109
„slatki, pogled tvoj veseli, 110
„ter vid, kô mê srce plače,
„čim svû dušu, tebe želi.
„O Rumenko, rumenija
„od rumene zore meni,
„čuj slavice pjevat, gdi ja 115
„zovem ures tvoj ļubļeni!
„Vidjeli su, mnim, vidjeli,
„tvû lipotu izdaleče,
„tere sciene, danak bieli
„da im iz tvoga lica istječe. 120
„Vrh mene ovo listje pita' 121b
„razbirajuć svaku granu, 122b

107. stienje] tako *O, Ć, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* stieńe; *F:* stińe.

108. zvieri] *F:* zviri. — ptice] *b:* ptici (štamp. pogrj.).

133a.—136a. Ta ie strofa na ovom mjestu u rukopisima *O, Ć, C, M;* u ostalim rukopisima i u svima izdańima mjesto ioj je ńza stiha 132.

110. slatki] *I, P, S, m, z:* sladki.

111. vid] *F:* vij; *b:* vid'.

112. čim] *Ć, M, z:* čiem. — svû dušu] *Ć, M:* ‚sueghiere'; *P:* ‚sfuu dusciu'; *S:* ‚svou duscu'.

115. čuj] *V, F:* čini (‚ciui'?). — pjevat] *G, D, S, d., m:* pojat; *F:* pivat; *P:* ‚pieut'. — gdi] *d:* di; *b:* gdje.

116. ures] *Z:* ‚uresc'. — ļubļeni] *A:* ‚gliubiegni'; *G, B, Ga, S, m:* ļubjeni; *I, N, D, d:* ļuveni.

117. vidjeli — vidjeli] *F:* vidili — vidili. — mnim] *Z, z:* ‚mniem'.

118. tvû] *S:* ‚tvou'. — lipotu] tako *O, V, A, Ć, F, B, I, Ga, C, N, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* ljepotu. — izdaleče] *Ć, M, m:* ‚na dalece'.

119. sciene] *V, G, B, P, Z, M, N, D, S, d, b:* ‚ziene'; *Ć:* ‚zienim'; *F:* cine; *L, I, Ga:* scieni. — bieli] *F:* bili.

120. istječe] *F:* ističe; *I, S:* ‚iſtjecé'; *z:* izteče.

121b.—132b. Tih triju strofa nemaju rukopisi *O, Ć, M,* a u izdańu su *m* označene zvjezdicom. U rukopisu ih je *M* dodao Marinović, i to stihove 121b. do 124b. ispod teksta, a stihove 125b. do 133b. na osobitu listiću, koji je umetnuo.

123b. vjekovita] *F:* vikovita.

124b. zgorje] *Va, A, F, B, L, I, Ga, P, Z:* zgori. — zgorje i planu] *b:* zgorjet planu.

125b. jaoh] *P:* ‚iah'; *b:* ‚ko'.

126b. tanahan] *B, L, I, Ga, P, S, a:* tanahni; *C:* tanahnom. — obliepi] *F:* oblipi.

„s moga ogńa vjekovita 123b
„kako mnokrat zgorje i planu. 124b

„Jak uzdrži pticu veska, 125b
„kôm tanahan prut se obliepi, 126b
„tako svjetlos tvâ nebeska 127b
„mene kroz tvoj pogled liepi. 128b

„Tim se mlados tvâ ne srči, 129b
„da ju pastir gorom slidi: 130b
„viď, gdje stado sve mê trči, 131b
„da tvoj ures rajski vidi". 132b

„Nut jagančić gdi moj veči 133b
„igrajući od veseļa, 134b
„veleć. ‚Ostav' tužne rieči, 135b
‚blizu 'e tebe tvoja žeļa'." 136b

Prista pastir, a bojnica
obilnije roneć suze
niz rumena svoja lica.
ovako opet tužit uze: 140

„Drag ti 'e život i pun sreće,
„jaoh, ovoga sad pastira,
„ako svoje kratke smeće
„sreta ufanjem duga mira.

127b. tako] *b:* kako i. — svjetlos] *F:* svitlost.

128b. kroz] *P:* proz. — tvoj] *V, Va:* ‚suoi'. — liepi] *F:* lipi; *b:* ‚хлѣпи'.

129b. tim] *Z, b, z:* tiem. — mlados] *F, b:* mladost.

130b. da] *P:* ‚die'. — ju] tako *V, Va, F, G, Z, S; B, L, I, Ga, P, C, D, d, b:* te; *ostali rukopisi* i *izdańa:* je. — pastir] *P, Z:* pastier. — slidi] *Z:* sliedi; tako *P* k. i.

131b. viď] *Fa* vij; *b:* vid'. — gdje] *V, F, G, S, m:* gdi; *D, d:* di; *Va, B, Ga, P:* dje; *b:* đe. — sve mê] *F:* moje; *Va:* mê se; *b:* ‚tuse moe'. — trči] *Va:* ‚karsci'.

132b. ures — vidi] *Z:* ‚uresc — uiedi'.

133b. jagančić] tako *O, V, Va, A, F, G, B, L, Ga, P, C, N, D, S, d, m, a; Č, M:* ‚iagagnaz'; *Z:* ‚giagancich'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* jagańčić. — gdi] *Va, B, L, I, Ga, Z:* gdje; *P, D, S, d:* dje; *b:* đe.

135b. tužne] *P:* ‚tusne'. — rieči] *F:* riči.

136b. tvoja] *V:* ‚tuoi'.

137. prista] *z:* presta. — pastir] *Va, Č, G, P, M, D, d, m:* pastier.

141. drag] *V:* ‚drach'. — sreće] *F:* srikie (?); *d:* mira; *z:* srieće.

142. jaoh] *V, F, G, Z, D, d, b:* joh; *z:* jao. — ovoga] *V, Va, F, G, B, I, Ga, N, D, S, d:* ovega. — pastira] *A, Č, M:* pastiera.

144. sreta] *F:* srita; *z:* srieta. — ufanjem] *O, B, I, S:* ‚ufanjem; *ostali rukopisi:* ufańem; *b:* ‚уванѣ'.

„Žalosne ti mê su tuge,
„i dni puni, vaj, skončanja,
„ako doniet tužbe duge
„ńe mogu mi kratka ufanja.
„Blizu 'e ńega žęlna vila,
„s kê mu stravļen život vene,
„a jedina ļubav mila
„nadaleče stoji od mene.
„Ńega iz dubja lipos draga
„sliša sve, što moli i prosi:
„meni u sjenah dubja blaga
„plahi vjetar rieči nosi.
„On svanutjem zorniem bilim,
„noćniem tminam ja se obstiram;
„on ufanjem žive milim:
„bez ufanja ja umiram;
„on će brzo najčestiti
„u ļubavi riet se moći,
„a nesreće mê na sviti
„vik na svrhu neće doći".
Slidila bi tužbe ove
i još liepa Krunoslava,

145. mê] *b:* moje.

146. skončanja] tako *O, A, L, I, Ga, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* skončańa.

147. doniet] *F;* donit. — tužbe] *P:* ‚tusbe'. — duge] *Ć:* ‚draghe', k. i.: duge; *Va:* ‚duke'.

148. ne mogu] *Va:* ‚nemoku'. — kratka] *b:* kratća. — ufanja] tako *O, L, I, Ga, S; ostali rukopisi:* ufańa.

149. žęlna] *Č, B, M:* ‚scelna'.

150. stravļen] *S:* stravjen.

153. ńega] *Z:* ‚gnieka'; *b:* ‚нѣму'. — lipos] tako *O, V, F, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* liepos; *F:* lipost.

154. sliša] *Č, G, M, D, d:* sluša.

155. sjenah] *Č, M:* ‚sienzi'; *M* k. i.: sjenah. — dubja] *G, d:* dubļa. — blaga] *Č:* plaha; k. i.: blaga.

156. vjetar] *F:* vitar.

157. svanutjem] *G, P, N, D, S, d, b:* svanućem; *m:* ‚svanutchjem'. — zorniem] *Va:* ‚zarniem'; *F:* crnim; *V, G, B, L, I, Ga, N, b:* ‚zornim'; *S:* ‚zorri'. — bilim] *O, C, a:* bielim; *Č, M, m, z:* biliem.

158. noćniem] *A, F, B, L, I, Ga, S:* noćnim. — obstiram] *Va:* ‚obsiram'; *A:* ‚obtiram'.

159. ufanjem] *O:* ‚ufanijm'; *B, I, S:* ufanjem; *ostali rukopisi:* ufańem. — milim] *Č, M, m, z:* miliem.

160. ufanja] *O, B, I, S:* ufanja; *ostali rukopisi:* ufańa. — bez] *P:* brez.

162. riet] *F, b:* reć.

163. a] *F:* da. — nesreće] *F:* nesriće; *z:* nesrieće. — nesreće mê] *S:* nesreća mâ.

164. vik] *Z, b, z:* viek. — svrhu] *V:* ‚sfarhu'; *A:* ‚suarku'.

165. slidila] tako *O, F, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* sliedila. — tužbe] *P:* ‚tusbe'.

166. i još] *Va, G, D, S, d:* još̀te.

nu 'oj donese misli nove
časna ļubav, bojna slava.
Na oružje da gane se
Podunavka dikla mlada,
bojna slava ńoj donese
misô u pamet ovu tada:
„Ti li u tužbi i u plaču,
„o hrabrena žatočnice,
„pitaš pomoć, a ne u maču,
„kî sred tvoje sto'i desnice?
„Ti, kâ za čâs bojne slave
„ustručala vik se ne bi
„među zmije, među lave
„usrnuti pri potrebi, —
„tvoj vjerenik sužan osta,
„i uza mu se na vrat stavi,
„a ti cviliš jak priprosta
„pastirica u dubravi?
„Na kû išteš boļu zgodu
„da tvoj život igda odrediš,
„ako sad ga za slobodu
„vjerenika tvoga štediš?

167. nu 'oj donese] *F:* ali 'oj doni; *S:* nu joj prikri; *d:* nu joj doni (tako *Z* k. i.); *b:* ńoj donese; *z:* nu joj donie.
169. da gane se] *b:* da ga nese.
170. Podunavka] *Z, b:* podunavska.
172. misô] *Č, Z, M:* misao; *F:* misa. — ovu] *F:* onu. — tada] *V:* sada.
173. tužbi] tako *O, V, Va, Ć, F, C, M, S, b; A, G, B, L, I, Ga, Z, N, m, z, a:* tužbe; *P:* ‚tusbe'; *D, d:* ‚tusgbam'. — plaču] tako *O, V, Va, Č, F, C, M, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* placa.
175. maču] *A, B, L, P, m, z, a:* mača.
177. čas] *F, b:* čast.
178. ustručala] *b:* uzdržala. — vik] *b, z:* viek.
180. usrnuti] *Va, S:* nasrnuti. — potrebi] *F:* potribi; *z:* potriebi.
181. sužan] tako *O, V, Va, A, Ć, B, L, I, Ga, P, C, Z, M, N, S; ostali rukopisi* i sva *izdańa:* sužań. — vjerenik] *F:* virenik.
182. i] nema *Ć, M, z.* — stavi] *b:* ‚stoi'.
183. cviliš] *O:* ‚zuielisc'; *Z:* ‚zmilisc'. —jak] *b:* jah. — priprosta] *F:* pripusta.
184. pastirica] *V, Č, G, Z, D, d:* ‚pastieriza'.
185. na] tako *O, Č, C, M, m, z, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* nu. — kû] *b:* koju. — boļu] *Va:* ‚boinu'.
186. odrediš] *d, b:* obrediš.
187. sad ga] *Va, G, N, D, S, d, b:* sada; *Ć, M:* ‚sabgliu'; *B, L, I, Ga, P, Z:* sad se.
188. vjerenika] *F:* virenika.

„Probudi se tim probudi! 189b
„Nedobitna gdi 'e tvâ sila? 190b
„Ona ista drug ti budi, 191b
„kâ si druzim vazda bila! 192b
„Platit riekom turske krvi
„svaku suzu tiem poteži:
„tjeraj, stiži, meći, rvi, 195
„sieci, plieni, pali i žeži!“
„Koji miri, straža koja
„desnici će tvôj se opriti?
„S bojnom slavom sila tvoja
„jaka 'e pakô pridobiti“. 200
Ali ļubav časna opeta
s mislim drugom tad ustaje,
i od pogube boja kleta
obratit ju ne pristaje:
„Djevojčice“, veleć, „mlada, 205
„pod oružjem dali spravi
„sred turskog Carigrada
„slobodu iśkat tvôj ļubavi?
„Kud te vodi plaha žeļa?
„Da si od ogńa sva goruća, 210

189b.—192b. Te strofe nemaju rukopisi *O, C, M,* a u izdańu je *m* označena zvjezdicom. U rukopisu *m* dodao ih je sa strane Marinović.

189b. tim] *P, Z, b, z:* tiem; M_1*:* ah.

190b. gdi 'e] *d:* ‚die‘; *b:* ‚гдѣ‘.

191b. ona] *Ga:* ova. — drug ti] *lako V, Va, F, G, C, N, D, S,* M_1*, d, m, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* tebi.

192b. kâ] *P,* M_1*:* ‚ko‘. — si] *G, D,* M_1*, d, m, b:* je. — druzim] *G, Z, S, d, b, z:* druziem; *D:* s druzim.

193. platit] *b:* plakat. — riekom] *F:* rikom.

194. tiem] *F:* tim. — poteži] *O:* ‚potiesci‘.

195. tjeraj] *F:* tiraj; *Z:* ‚tieri‘; *b:* ćeraj. — stiži] *Č, M:* ‚siezi‘, *M* k. i.: stiži.

196. sieci, plieni] *F:* sici, plini. — i] nema *d.*

198. desnici će tvôj se] *O, C, M, S:* desnici se tvôj; *Z:* desnici se tvôj se; *P:* desnici se tvôj će. — opriti] *Va, Č, B, L, I, Ga, P, Z, b, a:* oprieti.

199. s] nemaju *Č, M.*

200. pridobiti] *z:* predobiti. — Do ovoga stiha seže prvo dubrovačko, nepotpuno izdańe *(d).*

202. mislim] *Č, M, D, m, z:* misli; *F:* mišļu. — tad] *G:* sad; *Z:* tada.

203. pogube] *b:* pogubna.

204. obratit] *S:* odvratit; *m:* odvraćat. — ju] *A, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, M, N, D, S, m, b, z, a:* je.

205. djevojčice] *Č, M:* ‚dieuoiciza‘. *M* k. i.; *F:* divojčica.

206. oružjem] *V:* ‚oruscim‘.

210. goruća] *Va:* ‚koruchia‘.

„niesi mnoštvu nepri'ateļâ
„jedna odolit ti moguća.
„A ne možeš bit dovika
„nečuvena ni vidjena,
„ako oteti vjerenika
„s oružjem si pripravjena.
„Tvrde mire, kîm se jama
„tvê svjetlosti obgradila,
„oboriti ne mož sama:
„priletit ih nejmaš krila.
„Čuvaj, u što hoć pod silu
„sloboditi, koga ļubiš,
„da slobodu tvoju milu
„i života ne izgubiš!
„Ah, ne truni dni nezrele!
„Znaš, vjerenik tvoj ļubļeni
„da tvoj život veće vele'
„neg svoj isti ļubi i scieni.
„Kada smrt bi tvû sačuo,
„ako ne sām od svê ruke,
„oni čas bi poginuo
„od žalosti i od muke.

211. niesi] *F:* nisi. — mnoštvu] *Va:* ‚mnosctuom'; *P:* ‚mnoſtuu'.

212. jedna] *B, L, I, Ga, P:* sama. — odolit] tako *O, F, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* odoļet. — moguća] *Va:* ‚mokuchia'.

213. a] *Z:* ah. — možeš] *B, L, I, Ga, P, D:* može; *b:* može se.

214. nečuvena] *F, B, L, I, Ga, P, N, D, z:* ni čuvena.

215. vjerenika] *F:* virenika.

216. oružjem] *O:* ‚oruscem'. — pripravjena] *G, Z, N, D, b, z:* pripravļena.

217. kîm] *Va, A, Č, B, L, I, Ga, P, Ž, S, b, z:* kiem. — jama] *F:* i jama.

218. svjetlosti] *O, F, N:* svitlosti.

219. oboriti] *G:* ‚oboritijh'.

220. priletit ih] *V, G, I, Ga, N, D, S, m:* priletjet ih; *Va, A, B, L:* ‚prilietietih'; *b:* priljetiti; *z:* preletjet ih.

221. hoć] *P:* ‚choch'.

222. koga] *O, V, A, Č, B, L, I, Ga, M, N, S, m:* ‚tkoga'.

225. nezrele] *P, D, S:* nezdrele.

226. vjerenik] *F:* virenić (‚uirenich ?). — ļubļeni] *Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, M, N, S, m:* ļubjeni; *b:* ļuveni.

228. scieni] *Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, N, D, S, b:* cieni.

229. tvû] *S:* ‚tvou'.

230. sâm] *Z:* samo; *b:* znam. — svê] *S, b:* ‚svoe'.

231. poginuo] *Č, M:* ‚poghubijo'; *M* k. i.

232. od žalosti i od] *Va:* ‚neisrecame tuoie'.

„Ti tvoj slavni život hrani
„na vremena svjetla i bola,
„s tobom vitez tvoj izbrani
„kad sred rodnieh bude pola.

„A uputi se mirna veće;
„mješte krvi zlato trati;
„kad slobodit može bez smeće
„vjerenika, ne išti rati!

„Znaš, da turska ćud za zlatom
„po naravi hlepi i gine,
„a gospodom svîm bogatom
„tebe kažu nad sve ine.

„Zlato i blago zato skupi,
„i u Carigrad pođi s time,
„vjerenika ter odkupi,
„dokli imaš zgodno vrime!“

Posljedna ova misô dobra
mladici se mudroj vidi:
tim na koña skoči i obra,
da put miran mirna slidi.

233. ti] tako *O, C, M; M* k. i.: tim; *Z, z, b:* tiem; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tim. — slavni] *A:* ‚slamni‘. — hrani] *Č, M:* brani, k. i.

234. vremena] *V:* ‚rumena‘; *F:* vrimena; *Z:* ‚briemena‘; *z:* ‚vriemena‘. — svjetla] *B, I, Ga, P:* svietla, *P* k. i.: svjetla.

236. rodnieh] *F:* rodnih. — bude] *Č, C:* ‚budesc‘, *Č* k. i.: bude.

237. a] *z, a:* ah. — mirna] *Z:* ‚mierna‘.

238. mješte] *F:* misto; *N, D, S, b:* mjesto.

239. bez] *P:* brez.

240. vjerenika] *F:* virenika. — išti rati] *b:* istirati.

241. ćud] *D:* krv. .

242. hlepi] *b:* klepi, s bil.: prti se.

243. gospođom] *O, A, Z, S, b:* gospojom. — svîm] *Z, b, z:* sviem; *M:* svi.

244. nad] *Va, B, L, Ga, b:* na.

246. s] nema *B.* — time] *Z:* tieme. — pođi] *F:* pojdi.

247. vjerenika] *F:* virenika.

248. dokli] *F:* doki; *B, L, I, Ga, P, Z, S, b:* dokle. — vrime] *V, Z:* brieme; *A, Č:* vrieme.

249. posljedna] tako *O, C, a; V, Va, z:* posljedńa; *A, Č, G, B, L, I, Ga, Z, M, N; D, S, m, b:* posledńa; *F:* poslidńa. — misô] *Č, Z, M:* misao; *F:* misal.

251. tim] *Z, z:* tiem.

252. miran] *b:* dugi. — mirna] *Va:* mirno. — slidi] *Č, M:* sliedi.

I u malo skupi danâ 253b
vele zlata, vele blaga, 254b
i kamenja izabrana 255b
za slobodit svoga draga; 256b
ter ubrzo kroz razlika 261b
mjesta i strane minu mlada 262b
i uljeze u velika 263b
vrata od zlatna Carigrada. 264b
Za slobodit svoga draga, 253a
ona u malo skupi danâ 254a
vele zlata, vele blaga, 255a
i kamenja izabrana. 256a
S ugršticom zaruđenom,
u ugrskoj u haljini,
ugrskiem se zove imenom
i Ugričić mlad se čini, 260
tere tako priobučena 261a
iz rodnieh se strana dieli, 262a
i do malo prem vremena 263a
u Carigrad dođe bieli. 264a
Gdje došavši u dvor hodi 265
česarova poklisara,

253a.—256a. Ovakav oblik ima ta strofa u rukopisima *O, Č, C, M* pa u izdaćima *m, z, a*. Ostali rukopisi i budimsko izdaće imaju mjesto će stihove 253b.—256b. No samo u rukopisima *P, S* imaju oni red, kojim su ovdje priopćeni i što ga zahtijeva srok, a u ostalim su rukopisima i u budimskom izdaću poređani ovako: 253b, 256b, 254b, 255b. ili kako drukčije.

253a. (256b.) slobodit] *z, a:* oslobodit. — draga] *V:* ‚drugha'.

254a. (253b.) u] *S:* za.

255a. (254b.) vele — vele] *D:* s vele — s vele.

256a. (255b.) i] *P:* uz.

261b.—264b. Tih stihova nemaju rukopisi *O, A, Č, Ga, M* pa izdaća *m, z, a*. U rukopisu *M* dodao ih je sa strane Marinović, a tako isto netko u rukopisu *A* iza stiha 260. Iza toga im je stiha mjesto i u vatikanskom rukopisu, Valovićev ih rukopis ima iza stiha 256. Od mlađih rukopisa *F, G, Z, N, D* imaju ih iza stiha 260., a *B, L, I, P, C, S* iza stiha 256. Budimsko ih izdaće ima iza stiha 260.

257. zaruđenom] *F:* zarudinom; *G, D, S, m:* zarudjenom; *b* ima uza taj stih bilj.: sa ugarkińom neočešlanom.

258. u] *I, D, S:* i.

259. ugrskiem] *V, F, C:* ugrskim. — zove] *P:* ‚oūe'.

260. Ugričić] *A:* ‚ugricihc'. — mlad se] *D:* se mladi.

262a. rodnieh] *F:* rodnih. — dieli] *F:* dili.

263a. vremena] *Va, A, Č, Ga, M, N:* bremena; *F:* vrimena; *z:* vriemena.

264a. dođe] *F, b:* dojde.

264b. zlatna] *F, D, S, b:* slavna.

265. gdje] *V, F, G, N, S, b:* gdi; *Va:* dje. — došavši] *V:* ‚dosadu'; *F:* došiadu; *A, G, B, L, I, Ga:* ‚dosciadsci'. — hodi] *V:* hudi.

266. česarova] *b, z, a* (kao svagdje): cesarova.

s mnogom želom, da oslobodi
ljubljenoga gospodara.
Skrovno ište, hitro pita
za njegovo bitje svudi:
ili s varke, ili s mita,
što 'e začela, steći žudi.
Uto i Osman car mogući
svîm veliku želu čuti,
glas od mira čekajući
s poljačkijem kralom čuti.
S mnogom mislim cića toga,
što je plahos svâ zaliha,
cieni i sudi, da je od svoga
poklisara lienos tiha.
Vas dan, pače još pokoje
sebi i druziem noćne smeta
pitajući: „Gdi je? Što je?
„Čeka li se brzo opeta?"
Ali u njemu bez uzroka
pohlepa ova prešna nije;
sveđ bo misli, put istoka
da se dielit bude prije.

267. oslobodi] *G, B, L, I, Ga, P, C, D, S:* slobodi.

268. ljubljenoga] *Va, G, B, I, Ga, S, m:* ljubjenoga.

269. ište] *F:* išće.

270. bitje] *G, P, S:* ‚bichie'. — svudi] *A:* ‚sudi'; *P:* ‚sfudi'.

271. ili — ili] *V:* ‚alli — alli'. — varke] *O, P:* ‚uarche'; *Č, M:* varkam, *M* k. i.; *L, b:* varhe. — mita] *b:* miti.

273. i] nema *A, G, S, b.*

274. svîm] *b, z:* sviem. — želu] *V, Z, b:* ljubav.

276. poljačkijem] *O, Č, M:* ‚pogliackijm'; *A:* ‚pogliasckiem'; *P:* ‚pogliaskiem'. — kraljom] *I:* carom; *G, Z, P, S, b, z:* kraljem.

277. mislim] *V, Va, I, C, M, N, D, S, m, b, z:* misli; *F:* mišlu. — cića] tako *O, F; P:* ‚ziechi'; *b:* čića.

278. plahos] *F, b:* plahost. — svâ] *S:* ‚svoa'.

279. cieni] *F:* cini; *C, m, z:* scieni. — cieni i sudi] *b:* čime cieni. — sudi] *V:* ‚scudi'. — svoga] *V, S:* toga.

280. lienos] *F:* linost; *Z:* linos.

281. pače] *Č, F, G, M:* paček; *b:* u sve. — još pokoje] *b:* nepokoje.

282. druziem] *V, Va:* druzim. — noćne smeta] *Va:* ‚noch nesmeta'; *b:* noći smeta.

283. pitajući] *Va:* ‚pitauchi'. — gdi] *Z, b:* gdje.

285. bez] *P:* brez.

286. ova] *Va:* ona. — prešna] *P, b:* presna; *F:* prišna.

287. sveđ] *F, Z:* svej; *Ga:* ‚suech'. — Istoka] *B:* ‚Istoko'.

288. dielit] *F:* dilit.

Diļe od vieka čase zove,
sprave od puta sveđ poteži
i u pameti misli nove
sveđ od većieh žeļa vrieži.
Ni'e mu dosta, što nareče,
kad u Istok bude otiti,
da će izbliza i izdaleče
vernieh vitez množ skupiti,
tere š ńima bez krsmanja
spahoļane, jańičare
od turskoga vojevanja
na zakone vratit stare;
nu od plahosti steruć krila
vas sviet veće priletiva,
s namišļenieh tere sila
sve podlaga i dobiva.
Jur po moru i po suhu
nedobitan s mislim hodi,
i za sobom u posluhu
Zapad i Istok združen vodi.

Iza stiha 288. rukopisi *V, N, D* imaju stihove 381.—396., no osim u rukopisu *V* u svima su takovim rukopisima izostavļeni stihovi 385.—388.: u tim se dakle rukopisima šesto pjevańe svršava stihom 380. Isto mjesto imaju oni stihovi i u budimskom izdańu, ali u ńemu se stihovi 381.—384. ponavļaju na kraju pjevańa, gdje im je mjesto.

289. diļe] *b:* daļe. — vieka] *Va:* ‚uiechia'; *F:* vika.

290. sveđ] *V, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, b:* sve. — poteži] *b:* poteže.

292. sveđ] *F:* svej; *b:* ‚шћѣх'. — većieh] *F:* većih; *D:* veće. — vrieži] *b:* uteže, s biļ.: voļu od veći žeļa.

293. nareče] *b:* mu reče.

294. kad] *Č, M:* da. — u] *b:* su, otraga ispr.: se u.

296. vernieh] *V:* ‚uernih'; *Va, Č, G, M, N, D, S, m, b, z:* vjernieh; *F:* virnih. — množ] *b:* još.

297. š ńima] *P, M, S, m, z:* s ńima. — bez] *P:* brez. — krsmanja] tako *O, L, I, Ga,S; Z, b:* kršmańa; *ostali rukopisi* i *izdańa:* krsmańa.

298. spahoļane] *V:* ‚spaoghlane'; *Ć:* ‚s Pahogliani', k. i.: s spahoļanim, a tako *M, m, z.* — jańičare] *Ga, b:* janičare; *P:* ‚iaghiciare'.

299. vojevanja] tako *O, I, Ga, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* vojevańa.

300. vratit] *Va:* ‚uratisc'.

301. steruć] *Č, M:* ‚sterech'.

302. sviet] *F:* svit. — priletiva] *L:* ‚prilietiua'; *b:* priljetiva; *z:* preletiva.

303. namišļenieh] *O:* ‚namiscglieniem', k. i.; *V, F:* namišļenih; *P:* ‚namisglienieh'.

305. jur] *D:* i. — i] *A:* ‚il'.

306. s] *V, Z, b* nemaju. — mislim] *C, Z:* misli, *Z* k. i.: mislim. — hodi] *P:* ‚choddi'.

308. i] nema *Ć, M, b.*

Od Perzije silna kraļa
najpri'e dobit odlučuje
i kraļevstva sva ostala,
kā po glasu slavit čuje.

Slavnoj španskoj kruni opeta
on se uzda vrha doći
i česarstvo od dva svieta
pod silu joj otet moći.

Na česara njemačkoga
još oružje mnogo spravļa
i pod sabļu carstva svoga
s podložnim ga pucim stavļa.

Ni s franačkiem kraļem pazi
vjeru davno uhićenu:
i na ńega sabļom slazi
u krstjanskom raspu općenu.

Pak s izborom od junakâ
kad uzmnoži bojne sprave,
misli udrit na Poļaka
i dignut mu krunu s glave.

309. Pérzije] *Z:* ‚Perscie'.

310. najpri'e] *O:* ‚naprie'. — odlučuje] *O, Č:* ‚odlucioie', *Č* k. i.: odlučuje.

311. kraļevstva] *O, A, L, Ga, P, S, b:* kraļestva; *G:* ‚kraliestua'. — ostala] *N, D, S, m, b, z:* najdaļa; tako *M* k. i.

312. slavit] *D:* slovit.

313. španskoj] tako *Va, B, L, Ga, P, C, b; Z:* ‚spanskoi'; *V:* ‚spagnskoi'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* španskoj (ispor. st. 306. drugoga pjevańa). — kruni] *D:* kući.

315. svieta] *F:* svita. — dva] nema zagr. izd. od g. 1854.

316. joj] *L:* ‚ie'; *Z:* iń. —

317. njemačkoga] *F:* nimačkoga; *Va, A, B, L, I, Ga, P, Z, S:* ‚karstianskoga'; tako i *O* sa strane; *Z* k. i.: ‚nimasckoga'.

318. oružje] *A, S, m, z:* oružja. — spravļa] *S:* spravja.

319. sabļu] *b:* sabļom.

320. podložnim ga] *V:* ‚podloscnima'; *A, G, Z, N, b, z:* podložniem (podložnijem). — pucim] *Va, C, S:* ‚puzi'; *b:* pukom. — stavļa] *S:* stavja.

321. franačkiem] *Va, B, L, I, Ga, S, z:* franačkim; *P:* ‚franaskijm'; *Z:* ‚franasckim'. — kraļom] tako *O, V, Va, A, Č, B, L, I, Ga, Z, M, N, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* kraļem (vidi stih 276.).

322. vjeru] *F:* viru. — uhićenu] *A:* ‚uhichinu'; *L, S, Volantić, m, z:* uhitjenu; *P:* ‚uchichienu'.

323. ńega] *Va:* gnieka'; *P:* ‚ghiegha'. — sabļom] *N, D, S, m, z:* sabjom.

324. krstjanskom] *Va, A, B, L, Ga, P, S, b:* ‚karstianskuʻ; *Z:* ‚karsctianskom'. — općenu] *P, Z:* ‚obchienu'.

325. izborom] *P:* ‚isbroiom'.

326. uzmnoži] *V, A, B, Ga:* ‚umnosci'; *F:* ‚usmosgi'. — sprave] *Va G, S:* slave.

328. dignut] *Va:* ‚diknut'.

Ah, saviše pršeć mlače,
dobrzo ti zaboravi
boj poļački, gdi najjače
tvê viteze mrtve ostavi!
Jeda ne znaš ti po dilu,
što spovieda svudi slava,
nedobitnu vlas i silu
kraļevića Vladislava?
Spomeni se i svjedoči —
sram ostavi pri istini —,
kolik rasap na tvê oči
od vojske ti on učini?
Koliko li kraj Nestera
mimo ļustvo sve ostalo
pašâ ti je i vezierâ
od ńegove ruke palo,
isprid mača kad ńegova,
gdi krv riekom odsvud teče,
priko ubjenich vitezova
jedva s glavom živ uteče?
Vito kopje, štit pereni,
britka sabļa, desna ruka,
kraļević je prihrabreni,
krstjanskoga svega puka.

329. pršeć] *Va, L:* ‚parsech'; *C, N, S:* pržeć; *m:* ‚parsceh'. — mlače] *O, Č, C, S, z:* mladče.

331. poļački] *P:* ‚pogliaski'. — gdi] *Z, z:* gdje.

333. jeda] *b:* i da.

334. spovieda] *V, F, S:* spovida; *B, C, P:* povieda.

335. vlas] *F:* vlast. — vlas i silu] *b:* vlasti sinu; *P:* ‚slauu i sillu'.

337. svjedoči] *A:* ‚suidoci'; *b:* svedoči.

338. pri] *P:* prid. — pri istini] *V:* ‚i prozini'.

339. kolik] *O:* ‚kolich'. — na] *S:* prid.

340. vojske] *A:* ‚uoiska'.

341. koliko li] *Č:* ‚kolikobi'; *M:* ah koliko.

342. ļustvo] *A, B, L, I, Ga, Z, M, N, D, S, m, z:* ļudstvo; take *Ć* k. i.; *P:* ‚giudstuo'.

343. veziera] *F:* vezira; *b, z:* vezira.

344. ńegove] *Va:* ‚gniecoue' (tako *Va* i st. 345.: ‚gniecoua'.)

345. isprid] *I, S, m, z:* isprid; *b:* iz sred. — ńegova] *P:* ‚ghiegoua'.

346. gdi] *Va, A, B, L, I, Ga, Z, z:* gdje; *P:* dje. — riekom odsvud] *V, G, Z, N, D, b:* odsvud riekom; *F:* odsvud rikom.

347. priko] *z:* preko. — ubjenich] *G:* ‚ubienienich'; *I:* ubojnich.

348. jedva] *F:* jeda. — s] nema *Va, S.*

350. britka] *S:* bridka.

351. kraļević je] *Č:* ‚kraglieuichu' k. i.

352. krstjanskoga] *Č, M:* kraļevskoga; *M* k. i.; *Z:* ‚karsctianskoga'.

Nu što velim, care Osmane?
I ti poznaš isti opeta,
da Vladislav zdrži obrane
od krstjanstva svega svieta.
Samoga se ńega bojiš;
od samoga ńega predaš:
bez pokoja zato stojiš,
poklisara čim izgledaš;
poklisara, koga odavna
s mnozim darim ti poslô si,
da u ńegova ćaćka slavna
žuđeni ti mir isprosi.
Ali čim car ne pristaje
smione misli uzmnažati,
žeļa u ńemu sveđ vruća je,
poklisar mu da se vrati.
On u sebi sumńi veće,
od ńegova duga hoda
da uzrok drugo biti neće,
negli koja huda zgoda.
Tim vapije: „Gdi se dio?
„Poļak toli ni'e daleko!
„Ili se je utopio,
„ili ga je tko posjekô".

353. velim] *Č, M:* ‚uelisc'; *M* k. i.

355. Vladislav] *Va:* ‚Vladisau'. — zdrži] *Č, M, z:* drži; *B, L, I, Ga, Z:* ‚sdrusci'; *Z* k. i.; *P:* ‚sdusgi'.

356. krstjanstva] *Č, M:* ‚kragliestua'; *M* k. i.; *Z:* ‚karsctianstua'; *b:* ‚karstjanskog'. — svieta] *F:* svita.

359. bez] *P:* brez. — zato] *P:* ‚sascto'.

360. čim] *Č, M, z:* čiem; *b:* što.

361.—364. Ta je strofa u rukopisima *N, D* iza stiha 368.

362. mnozim] *Va, Č, G, Z, M, z:* mnoziem. — darim] *V, Va, b:* dari. — poslô] *F:* posla.

363. u] nema *b.* — ńegova] *Va:* ‚gniecoua'; *S:* ‚gnegga'. — ćaćka] *G, B, L, P, M:* ‚chiaika'. — slavna] *b:* slavno.

364. žuđeni] *Va, P, Z, S, m:* žudjeni. — isprosi] *I, S:* ‚iſprosi'.

365. čim] *Č, Z, M, z:* čiem. — pristaje] *z:* prestaje.

366. uzmnažati] *O:* ‚umnasciati'; *A:* ‚uſmnoſcati'.

367. ńemu] *F:* ńem. — sveđ] *A:* ‚suech'; *F, Z:* svej; *L:* ‚sueghie'; *b:* sveđar. — vruća] *O:* ‚vruchia'; *ostali rukopisi i izdaña:* veća. — vruća'e] *b:* veće.

370. ńegova] *Va:* ‚gniecoua'. — hoda] *P:* ‚chodda'.

371. biti neće] *Va:* ‚nechie bitti'.

372. koja] *m:* tkoja. — koja huda] *F:* huda koja.

373. tim] *Č, G, P, Z, M, b, z:* tiem. — vapije] *S:* ‚vapia'. — gdi] *V:* kamo; *L, Ga, Z, z:* gdje. — dio] *P, S:* ‚ghdio'; *Z:* ‚gdio'.

375. utopio] *L:* uputio.

376. tko] *G:* ko.

I tako ga to pristraša,
da, misleći u dne i u noći,
ne čini ino neg upraša:
‚Gdje bit može? Kad će doći?‘
Nu još želju kažuć istu,
dokli čuje, nejma mira,
Kazlaraga u kôm mistu
gospođe mu liepe izbira;
kî od poludna i od istoči
jur budući prošô kraje,
kupeć lipos, od svieh oči
kā žuđena najdraža je,
iz razlicieh mjesta ote
množ svietlijeh djevojčica,
od kieh svaka cieć lipote
dostojna je bit carica,

377. to] *V, Va, F, B, L, I, Ga, P, S:* toj; *N, D, b:* još. — pristraša] *N, D, S, b:* ustraša; *z:* prestraša.

378. misleći] *b:* misli. — i] nema *V, Z.* — u] nema *Va, B, L, I, P, N, D, S, m, z.*

379. upraša] *G, L, P:* uspraša; *D, S:* uzpraša.

380. gdje] *F, G, N, D, S, b:* gdi. — može] *P:* ‚morre‘.

381.—396. Vidi bilešku iza stiha 288.

381. kažuć] *Va:* ‚kasciu‘.

382. dokli] *b:* dokle.

383. Kazlar] *Z:* ‚Haslar‘; *m, z:* Kizlar. — kôm] *b:* ‚kom‘, ali prvi put: ‚kem‘. — mistu] *V, Va, Č, b:* mjestu.

384. gospođe] *F, Z, S:* gospoje. — liepe] *F:* lipe; *P:* ‚lieusce‘.

385. poludna] *V, b:* poludne. — i od istoči] *b:* ‚у ютости‘.

386. prošô] *F:* proša; *b:* prošao.

387. kupeć] *b:* kupuć. — lipos] tako *O, A, Č, B, Ga, M; F:* lipost; *ostali rukopisi:* liepos. — od svieh oči] *F:* od svih oči; *b:* i svjetlosti.

388. žuđena] *Č:* ‚sciughiena‘, k. i.: ‚sughiena‘; *F:* sujena; *G, M, a:* sudena; *S:* žudjena; *m, z:* sudjena. — najdraža] *a:* najdražja. — U rukopisu *A* stihovi 387. i 388. zamijeniše mjesto.

389. razlicieh] *F:* razlicih; *b:* različnieh. — mjesta] *F:* mista.

390. svietlieh djevojčica] *F:* od svitlih divojčica.

391. kieh] *V, Va, F, B, L, Ga, P:* kîh; *A:* lih: *I:* ‚kij‘. — cić] tako *O, F; ostali rukopisi* i *sva izdaña:* cieć. — lipote] tako *O, V, A, Č, F, B, L, I, Ga, P, M, N, D; ostali rukopisi* i *izdaña:* ljepote.

393a.—396a. Ta strofa ima oblik, kakav podaju stihovi 393b.—396b., u rukopisima *V, F, N, D,* pa u izdaňima *m, b, z.* U rukopisu *Z* samo stihovi 394., 395. i 396. imaju ovaj drugojačiji oblik. U rukopisu *Va* samo je stih 396. drukčiji nego u Ohmućevićevu i u ostalim rukopisima: ‚a sada ga vidjet nije‘, a samo taj je stih različan i u rukopisu *S:* ‚a sad težak ralom rije‘. U rukopisu *M* istro je Marinović stariji oblik toga stiha, koji je očito bio istovetan s oblikom u Ohmućevićevu i u ostalim rukopisima.

ter s mlađahniem ńima doje 393a
na kraj mora najposlije, 394a
gdi bi ńegda grad od Troje: 395a
bi,' zašto ga sada nije. 396a
S djevojčicam svietliem doje, 393b
ucviļene kê ga slide, 394b
gdi od staroga grada Troje 395b
obiļežja još se vide. 396b

PJEVAŃE SEDMO.

Pri moru uprav srbskieh strana,
u pržinah pusta žala,
leži Troja ukopana,
od grčkoga ogńa pala;
slavna Troja, kâ je svime
ńegda Istokom gospodila,
a sad ino ni'e neg ime
nakon sebe ostavila.
Gdi su miri, gdi su dvori?
Ni'e zlamenja od ničesa:
što ogńu osta, vrieme obori
i pohara i poplesa.
Samo jošte nedaleče
Simoente rieka sama

393a. mlađahniem] *A, Ga, Z:* mlađahnim; *S:* mladjahniem. — doje] *Va:* ‚dogie'; *Č, M:* dođe.

395a. gdi] *Va:* ‚die'; *G, B, I, Ga, P:* gdje.

393b. djevojčicam svietliem] *F:* divojčicam svitlim.

395b. gdi] *Z, m, z:* gdje.

396b. obiļežja] *Z:* ‚obigliesci'; *m, z:* obiljezi.

1. srbskieh] *V, F, B, L, I, Ga, P:* srbskih; *Č:* srbskieh, k. i.: ‚garckieh', a tako ima *M.*

2. pržinah] *A:* ‚praſcinah'; *Č, M:* pržini.

4. grčkoga] *A:* ‚garsckoga'; *P:* ‚garskogha'; *C:* gorkega. — ogńa] *Va, P:* ‚ognia', *P* k. i.: ‚ohgnia'.

5. kâ je] *b:* koja. — svime] *Č:* ‚suieme'.

6. ńegda] *z:* njegda.

8. nakon] *A, b:* nakom.

9. gdi — gdi] *V, Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, z:* gdje — gdje; *b:* đe — đe.

10. zlamenja] tako *O, B, L, I, Ga, P, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* zlamena.

11. ogńu] *P:* ‚oghniu'. — vrieme] *A, P, Z:* brieme; *F, N:* vrime; *b:* vreme.

13. jošte] *F:* jošće; *b:* otle. — nedaleče] *A, N, D, S:* na daleče; *Z, b:* ni'e daleče.

14. Simoente] *Va, L:* Simonete; *A, G, B, I, P, N, m, b, z, a:* Simeonte; tako *Z* k. i.; *Č:* ‚Simoiente' — rieka] *F:* rika.

s malo vode jedva teče,
i ona usahla s davnieh plama;
a polak ńe gora Ida
u vidjenju svome zdrži
uspomenu od Parịda,
koga ogań Troju sprži.
Ah, kud plahi mlače poje,
na kî li se put poteži,
kroz gorjenje neka tvoje
u pepelu Troja leži?
O mladosti, bez razloga
i razbora, viđ, tko hodi,
na što plahos tvoja mnoga
dovodi ga i navodi!
Bješe danica objavila
jur svanutje dana biela,
i istekla ʒora mila
s viencem rusâ oko čela;
kad za brodit sińe more
s djevojčicam, kê ga slide,
Kazlaraga u istok ʒore
na korabļu zlatnu uzide.

16. davnieh] *F:* davńih; *Z:* ‚daugnieh'.

17. a] *G:* i. — polak] *z:* polag.

18. vidjenju] tako *B, L, I, Ga, S; b:* viđeńu; *ostali rukopisi:* vidjeńu. — svomu] *b:* svom. — zdrži] *G:* uzdrži; *D:* drži.

20. koga] tako *O, V, Č, C, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* s koga; tako *Ć* k. i. — sprži] *F:* prži.

21. mlače] *G, S, m, z:* mladče.

23. gorjenje] tako *O, Č, B, I, Ga, M, S; Va:* ‚koriegne'; *Z:* ‚goregnie'; *b:* bluđeńe; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gorjeńe.

24. bez] *P:* brez.

26. viđ] *O, Č, M:* ‚uik'; *O, M* k. i.: viđ, *Ć:* ‚uiek'; *F:* vij; *b:* vid. — viđ tko] *V:* ‚tko uigh'. — tko] *Va, G, B, I, Ga, Z, b:* ko. — hodi] *b:* hodiš.

27. plahos] *F, b:* plahost. — tvoja] *G, S:* svoja.

28. dovodi] *Č:* dovede; *b:* dovodiš. — navodi] *b:* navodiš.

29. objavila] *Č, M:* ‚obuimila'; *M* k. i.: objavila.

30. svanutje] *A, G, P, Z, N, S, b:* svanuće; *m:* ‚svanutchje'. — dana] *b:* dneva. — biela] *Č, F, P:* bila; *P* k. i.: biela.

31. i] *Č, B, P, Z, M:* a. — istekla] *I, S, z:* iztekla.

32. viencem] *A:* ‚uienziem'; *Č, B, L, I, Ga, P, M, S, m:* viencom; *F:* vincem. — rusâ] *F:* ružâ; *b:* ruže.

34. s djevojčicam] *Č, M:* ‚dieuoicizam'; *M* k. i.; *F:* divojčicam. — slide] *A, Č, P, Z, b:* sliede; *P* k. i.: slide.

35. Kazlar] *N, D, S, m, z:* Kizlar.

Šḷe otole na sve strane, 37b
da se otok svaki obhodi, 38b
s druziem plavim crnce uzdane, 39b
a on uprav more brodi. 40b
Gleda k stranam sjevernime
tiesna mora val nablizù,
komu Ele poda ime,
kad na očiju zginu Frizu,
i kojemu još ńekada 45
posluh uči Serse smioni,
vrhu ńega bjena kada
mos veliki on nasloni.

37b.—40b. Te strofe nemaju *Č, M,* a u izdańu je *m* označena zvjezdicom; u *M* ju je sa strane dodao Marinović. Nije je bilo ni u Ohmućevićevu rukopisu, u kojem je nestao list 40., a počińao se stihom 41., jer je početak toga stiha, riječ ‚gleda', zabiḷežen na kraju lista 39. kao nastavak na daḷoj strani.

Osim toga u Ohmućevićevu rukopisu nije bilo ni stihova 117.—148., svega osam strofa, kojih nemaju ni rukopisi *Č, M,* a izdańe ih je *m* označilo zvjezdicom; u *M* ih je na osobitu listiću dodao Marinović.

Da je na tom mjestu u Ohmućevićevu rukopisu nestao samo jedan list s 18 strofa, vidi se i po tome, što treći svežńić toga rukopisa u drugom dijelu ima šest listova, svežńić se dakle sastojao od šest araka, od kojih se u prvom ńegovu dijelu sačuvalo pet listova. Svaka strana tih listova ima po devet strofa.

Dopuńivač rukopisa u početku 19. stoḷeća, različan od dopuńivača, koji je dopunio početak rukopisa *(O_3)*, ali ńegov suvremenik *(O_2)*, — ńih su dvojica samo u dogovoru mogli podijeliti posao, dopuńajući početak dvanaestoga pjevańa, i to tako, da je jedan od ńih *(O_2)* dopunio stihove 1.—112., a drugi *(O_3)* stihove 113.—236. — taj dakle dopuńivač *(O_2)* nije opazio, da je na ovom mjestu nestao samo jedan list s 18 strofa, pa se, dopuńajući nestatak, poslužio rukopisom, u kojem je bilo devet strofa više nego u Ohmućevićevu rukopisu, umetnuo je mjesto onoga jednoga izgubḷenog dva nova lista i na ńima prepisao stihove 37.—148., svega 28 strofa, po sedam strofa na svakoj strani.

37b. šḷe] *V:* ‚sceglie'; *F:* šoḷe. — otole] tako *C, b, a; ostali rukopisi:* od tole; O_2*:* otolek.

38b. otok] *b:* ‚opox'. — svaki] *L:* sav.

39b. plavim] *b:* plazi. — crnce] *b:* ‚čarnće'.

41. k] nema *Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, S,* a u *M* k. i. — sjevernime] *V:* sjevernima; *Č:* ‚sieuernieme'; *F, Z:* ‚siuernime'.

42. tiesna] *F:* tisna.

44. kad] *G:* ‚ka'. — očiju] *A:* ‚occim'; *Č:* ‚occi', k. i.: očiju; *C, z:* ‚očiuh'. — zginu] *B, L, P:* ‚ghinu'. — Frizu] *Va:* ‚Trisu'; *B, L, I, Ga, P:* Trizu.

45. i] *A, C, N, D, S,* O_2*, b:* u; tako *I* k. i. — kojemu] *Va:* ‚komuie'; *b:* ‚кои҃мъ'. — još] *P:* ‚ios'. — ńekada] *F:* ńikada; *b:* nikada.

46. Serse] *V:* ‚Scirse'; *Va, B:* ‚Scerse'; *Č, L, Ga, P, D, Volantić,* O_2*:* ‚Xerse'; tako *Z* k. i.; *I:* ‚ſerse'; *z:* Kserkse; *F:* ‚Jerse'. — smioni] *Č:* oholi, k. i.: smioni; *b*: ‚смїони'.

47. bjena] *G:* biesna. — *Va:* ‚uarhu gnicka biegnia kada'; *Č:* ‚uarhu gnega (k. i.: ‚gnegouieh') piena kada'; *M, m, z:* vrh ńegovieh pjena kada.

48. mos] *F, b:* most.

Ah nesviesna oholasti,
kud se niesi ti prostrla!
Dali scieniš tvojom vlasti
srǵbe ukrotit mora vrla?

Vrla mora, kî gradove
i kraļevstva ciela ždere,
kada skoči na valove
i izide iz svê mjere.

Leandro mladac zatravļeni,
gizdav mimo sve ostale,
sliedeć svê vil zrak ļubļeni
ńegda plova ove vale;

nu srditi val zaklopi
ńegove oči plahom silom
usred puta, kad ga utopi
priekom vlasti i nemilom.

On se molit za slobodu
vjetru i moru tad ne krati,
da prinese u pohodu,
a utopi ga u zavrati.

Ali u što molit uze
gńevno more, vjetre plahe,

49. nesviesna] *F:* nesvisna. — oholasti] *F:* oholosti.

50. niesi] *F:* nisi.

51. scieniš] *A, Č, G, P, M, N, S, O_2:* cieniš; *b:* činiš. — tvojom] *Va, B:* s tvojom.

52. srǵbe] *G:* ‚sarcbe'; *P:* ‚sarsgbe'; *Z:* ‚sarscbe'. — ukrotit] *Č, M:* ugasit.

53. kî] *z:* ‚ké'.

54. kraļevstva] *Va, A, L, Ga, N, S, z, a:* kraļestva; *G:* ‚kraliestua'; *I:* ‚krâljévstva'; *M:* ‚kraglievsta'.

56. iz svê] *Va:* ‚i sue'; *A:* ‚iſ suoie'; *b:* iz svoje. — mjere] *F:* mire.

57. zatravļeni] *Va, S:* zatravjeni.

58. sve] *b:* ‚xogu'.

59. sliedeć] *V, I, Ga:* slideć. — svê] *b:* svoje. — ļubļeni] *Č, G, B, L, I, Ga, M, S, Volantić, m:* ļubjeni; *b:* ļuveni.

60. ńegda] *A:* ‚gniegha'; *b:* ńekad. — plova] *Č, M:* pliva. — ove] *b:* oné.

62. ńegove] *Va:* ‚gniecoue'. — oči] *b:* uši. — plahom] *P, Z:* s plahom.

64. priekom] *Č, F, M, S:* prikom; *Ga:* ‚prieko'; *P:* s priekom.

66. vjetru] *F:* vitru.

67. prinese] *B, L, I, Ga, P, m, a:* prinesu; *z:* prenesu. — pohodu] *I:* prohodu; *P:* ‚pochoddu'.

68. utopi] *B, P:* ‚prinesu'; *P* k. i.: utopi, i u st. 67.: prinese; *L, I, Ga, Z, m, z, a:* utope; O_2: utopit.

69. u što molit] *C:* molit u što.

70. gńevno] *Va, L, I, Ga, S:* gńivno; *Č, M:* ‚ghneuno'; *F, B, P:* gnivno; O_2: ‚ghievno'.

prolievajuć grozne suze,
podirajuć česte uzdahe,
s uzdasi mu vjetar veći,
a suzami more uzrasti;
tim on, ištuć smrti uteći,
sam ju srete svojom vlasti.
Iza otoka od Teneda
crni se aga uto izvaža,
kî skri grčke plavi i ne da,
da ih trojanska vidi straža.
Lemno i Lezbo mimohodi
i upravļa put na Šio,
kî doskoro u slobodi
sam je sebi gospodio.
Šļe po otocieh na sve strane,
djevojčice da izbiraju,
s druzim plavim crnce uzdane,
a on brodi žeļnom kraju.
Na otok slazi, u grad ide;
plaču matere, oci bliede,

71. prolievajuć] *F, B, Ga, P:* prolivajuć.

72. prodirajuć] *Va:* ‚podirauch'; *L, I, Ga:* ‚pridiraiuch'. — česte] *Va, S, b:* često.

72.—75. Tih stihova nemaju rukopisi *B, P.*

73. s] nema *V, F, G, L, I, Ga, N, D.* — uzdasi] *Č, G, M:* uzdasima; *L, I, Ga:* uzdasim; *m, z:* uzdasim. — vjetar] *F:* vitar.

74. suzami] *m, z:* s suzami.

75. tim] *Va, O_2, b, z:* tiem. — on] nema *b.* — ištuć] *Va:* ‚istuch'; *Č, M:* ‚isctech'; *F:* iśćuć; *b:* ištući. — smrti] *L, C, O_2:* ‚smart'.

76. ju] *A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, m, z:* je. — srete] *F:* srite; *z:* sriete.

78. izvaža] *F:* iznaža.

79. skri] *P:* ‚scrij'. — grčke] *V:* ‚Garke'; *P:* ‚garsche'; *S:* ‚gærcki'. — ne da] *b:* leda.

80. da ih] *B:* ‚dai'; *P:* ‚daij'.

81. Lemno] *V, A, G, N, D, b:* ‚Lenno'; *Va:* ‚Leño'; *S:* Leno.

82. upravļa] *Va, G, S:* upravja. — put] *Č:* puta. — Šio] *z:* Skio.

83. doskoro] *B:* ‚od skora'; *P:* ‚od skoro'; *I, Ga:* ‚do skora'.

84. sam] *A, P:* samu.

85.—88. Te strofe nema *z.*

85. otocieh] *V, Va, F:* otocih.

86. djevojčice] *F:* divojčice. — djevojčice da] *G:* ‚da dieuoike'.

87. druzim] *Va, A, Č, G, B, P, M, N, S, m, b:* druziem. — plavim] *b:* plavi.

88. žeļnom] *A, Č, B, M, N:* ‚k' scelnom'; *G, L, I, Ga, P, Z, D, S, m:* ‚k' sceglnom'.

89. u grad] *b:* na kraj.

90. plaču] *Va:* ‚haiu'. — matere] *A, N, D, S, m, b, z:* majke. — oci] *F:* otci; *b:* lica. — bliede] *F:* blidu.

u što način nać ne vide,
da im djece ne odvede,
  ter slobodu izgubļenu
naricati svak počiće,
veleć: „Dali carskom plienu
„rađaćemo mi robiće?
  „Ah, sve imanje ni'e li dosta,
„kê se od nas za inieh stjeca,
„teža sila da ne posta,
„od kê nam se grabe djeca.
  „O žalosti plačna svima!
„Vaj, nevoļe gdi su ove,
„svoju istu, jaoh, druzima
„djecu rađat za robove;
  „i pun vaja i pun smeće
„bit usiļen s teške službe
„u porodu im činit veće
„negli u smrti plače i tužbe!
  „Može li se s huđe zgode
„ginut gorom smrti kojom,

91. u što] *Va, P:* ‚usto'; *b:* ‚ušto'.

92. djece] *F, Z:* ‚dize'; *G, O_2:* ‚diezzu'. — odvede] *F:* odvedu.

93. izgubļenu] *Va:* ‚iskubienu'; *S, m:* ‚iſgubjenu'.

95. carskom] *b:* carskoj (štamp. pogrj.).

96. rađat] *S:* radjat.

97. imanje] tako *V, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* imańe.

98. kê] *F:* kô. — inieh] *V, F:* inih. — stjeca] *F:* stica.

99. teža] *P:* ‚teska'; *Va, Č, M, O_2, b, z:* ‚tescka'; *a:* težja. — posta] *b:* prosta.

100. od kê] *Č:* ‚odkad'; *B, P:* ‚od ka'. — grabe] *b:* robe. — djeca] *F:* dica; *Z:* ‚i diezza'.

101. svima] *Va, Č, Z, M, b:* sviema.

102. gdi] tako *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, N, D, S, m; Č, M:* ‚die'; *b;* đe; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje. — su] *P:* se.

103. jaoh] *V, G:* joh; *z:* jao. — druzima] *Va, Č, Z, M, b:* druziema.

104. djecu] *F:* dicu. — rađat] *P:* ‚raghiaiu'; *S:* radjat.

106. s] nema *Z.* — teške] *P:* ‚teske'. — službe] *P, Z:* ‚slusbe'.

108. u smrti] *b:* ‚у смат', в bil.: ‚ištal, Appetit, appettito'. — plače] *G:* ‚placcia'; *Z:* ‚plac'. — tužbe] *P:* ‚tusbe'.

109.—112. Te strofe nemaju rukopisi *Č, M,* u izdańu je *m* označena zvjezdicom, a O_2 je ima iza stiha 132.; u rukopisu ju je *M* dodao ispod teksta Marinović. Nije bilo tih stihova ni u Ohmućevićevu rukopisu, jer list 40., koji je iz ńega nestao, imao je samo 18 strofa t. j. stihove 41.—108. i 113.—116.

109. s] nema *Va, O_2.* — huđe] *Z:* hude; *S:* hudje.

110. gorom] *V, G, Z:* s gorom.

„neg živeći bez slobode
„ne bit voļan dušom svojom?
„O slobodo slatka i draga,
„izvrsno te vik ne ļubi,
„ni poznava tvoga blaga, 115
„tko te ovako ne izgubi!“
Vodi iz pliena turska sila 117b
djevojčicâ množ izbranu 118b
od kîh svaka liepa i mila 119b
u svietlu se rodi stanu. 120b
Rodjaci ih i rodice', 121b
puni tužbe, plača i vaja, 122b
skubuć vlase, grdeć lice, 123b
do samoga sliede kraja. 124b
Udaraju s teške muke 125b
pokraj žala odsvudije, 126b
put korabļe sterńć ruke, 127b
kâ im porode slatke krije. 128b
Srce od smeće i od jada 129b
razabrati ńih ne more, 130b
imaju li im žeļet sada 131b
blage vjetre, mirno more. 132b

111. živeći] *P:* ‚sgiuieti'; *S:* živući; O_2*:* ‚sgiviechi'. — bez] *P:* brez.

113. slatka] *I, P, S, m, b, z:* sladka.

114. vik] *Z, b, z:* viek.

115. ni poznava] *Č, M, S,* O_2*:* ne poznava; *Va:* i ne poznava.

116. tko] *Č, G, M:* ko. — te] nema *B, L, Ga, P.*

117b.—148b. Tih osam strofa nemaju rukopisi *Č, M,* u izdańu su *m* označene zvjezdicom, a nije ih bilo ni u Ohmućevićevu rukopisu, kako je naprijed razloženo. U rukopisu ih je *M* na osobitu listiću dodao Marinović.

117b. iz] *b:* i. — pliena] *Va, B, L, Ga, P, Z, S, a:* grada; *b:* plieni. — turska] *Va:* ‚turscka'.

118b. djevojčicâ] *F:* divojčicâ.

119b. kih] tako *V, A, F, B, L, I, Ga, P, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* kieh.

120b. svietlu] *F:* svitlu.

121b. rodjaci] *A:* ‚rogiazi'; *N, D, b:* rođaci.

122b. puni] *V:* pune. — tužbe] *P:* ‚tusbe'.

123b. skubuć] *G, I, C:* ‚skubech.

124b. sliede] *Va, F, B, I, P, S:* slide; *b:* ih sliede.

125b. s] nema *V, Z, b.* - teške] *P:* ‚teske'.

126b. odsvudije] *I:* ‚oda svudje', k. i.: ‚odki svudije'; *Z:* ‚od sciudije'; *P:* ‚od sfudie'.

127b. korabļe] *Va:* ‚korabie'. — sterući] *P:* ‚steruh'.

128b. kâ] *b:* ‚ko'. — slatke] *I, P, S, m, z:* sladke.

129b. srce] *G:* ‚sarza'.

130b. razabrati] *Va, S, m, b, z:* razabrat se. — ńih] *Va, m, b, z:* ńim; *A:* ‚gnieh'; *S:* ‚s' gnih'.

131b. imaju li] *P:* ‚iñaiuchi'. — im] nema *B, I, Ga, P, Z, S,* O_2. — žeļet] *A, N, z:* željet.

132b. vjetre] *F:* vitre.

Gńev i milos sveđ u sebi 133b
pamet vrte, svies im viju, 134b
što bi htjeli, što li ne bi, 135b
da odlučit ne umiju. 136b

Ne ļubovce, neg robińe 137b
sciene đa će caru biti: 138b
huda misô tim počińe 139b
u srcih se ńih buditi. 140b

Žele s misli hude ove, 141b
da plah vjetar dme s planinâ, 142b
da more udre na valove, 143b
i da proždre svieh pučina; 144b

ali od žeļe hude ovako 145b
bježi opeta srce ureda, 146b
i, ako razlog hoće tako, 147b
milos brani, ļubav ne da. 148b

Crni se aga diže iz Šija,
i nalievo čiem se vozi, 150
Samo, Andro, Ikarija
i otoci mu stoje mnozi;

133b. gńev] *Va, F, B, L, Ga, C:* gńiv (ghgniu'); *A, N:* ‚ghnieu'; *P:* ‚ghniu'. — sveđ] *F, Z:* svej. — milos] *F, b:* milost.

134b. svies im] *Va, B, L, P, S:* ‚suiestim'; *F:* svist im; *Z:* ‚suiestom'; *b:* sviest im.

135b. htjeli] *A, C, D:* htjele; O_2: ‚ktielli'; *b:* tjele.

137b. ļubovce] *z:* ļubavce. — robińe] *A:* ‚rodbigne'.

138b. sciene] *A, G, C, Z, N,* O_2, *b:* cieńe; *S:* cieni.

139b. misô] *F:* misal; *Z:* misao. — tim] *G, Z, b, z:* tiem. — počińe] *V:* ‚ne pocigne'.

140b. srcieh] *Va:* ‚sarze'; *F:* srcih; *L:* ‚sarza'; *Ga:* ‚zarieh'; *Z:* ‚serziem'; *S:* ‚særza'; *b:* ‚sarcu'. — se] *L:* su. — ńih] *A:* ‚gnich'; *P:* ‚gnim'.

142b. dme] *S:* ‚ʃdmé'.

143b. udre] *b:* udri.

144b. i] nema *P.* — da proždre] *P, S:* proždere; *Z:* ‚proscdrie'. — svieh] *V, F, B, Ga, b:* svih.

146b. bježi] *F:* biži. — opeta] tako *V, Va, F, G, B, L, Ga, P, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* opet.

147b. hoće] *P:* ‚chochie'. — tako] *Va:* ‚ouako', k. i.: tako.

148b. milos] *F, b:* milost.

149. Šija] *z:* ‚Skia'.

150. lievo] *F:* livo. — čiem] tako *O, Va, Č, G, B, L, I, Ga, M, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* čim. — vozi] *F:* nosi.

151. Andro] *Č:* ‚Ando', k. i. — Ikarija] *V, Va, Ć, G, M, b:* ‚i Karia'; *P:* ‚i Kaira'; *S:* ‚i Caria'.

152. i otoci mu] *Z:* ‚s' otozima'.

slavni otoci, od kîh hvalâ
šte se puna pisma stara,
sad neznana mjesta ostala
s malo stada odizgara.
Delo svietli, odkli svitu
dańa i noćna svjetlos usta,
tamni diku glasovitu
prazan otok, zemļa pusta.
Vrhu mjesta suha i gola
obilježja crkve nije,
na zavjete boga Apola
gdje iđaše vas sviet prije;
neg što na glas prazne jame
iz pustoši k svakom kraju
zamnivaju, i one same
odgovore mukle daju.
Među otocim k lievoj strani,
od kîh aga množ zamjera,
udalek su raspršani
Naso, Paro i Čitera;
Naso, gdi svû crkvu imaše
ńegda Bako bog veseli;

153. kih] tako *O, V, A, B, L, I, Ga, P, C, a; Va, Č:* ‚kijeh'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kieh. — hvala] *P:* chuala'; *b:* fala

154. šte] *z:* ‚štiu'.

155. mjesta] *F:* mista.

157. svietli] *F:* svitli. — odkli] *S:* odkle. — svitu] *A, Č:* ‚suietu'; *Č* k. i.; *N:* svitlu.

158. dańa] *V:* ‚dognia'. — svjetlos] *F:* svitlost; *B:* svitlos.

162. obilježja] tako *O, V, Va, Č, M, S, m; Z:* ‚obegliescia'; *b:* obiļeza; *ostali rukopisi* i *izdańa:* obiļežja. — crkve] *O, A, Č, L, M, N:* ‚zarque'; *ostali rukopisi:* ‚zarkve'.

163. zavjete] *V, S, m:* odvjete; *Va:* ‚odrietie'; *F:* odvite; *G:* ‚oduietie'; *B, L, I, Ga, P, Z:* odgovore.

164. gdje] *F, G, S:* gdi; *b:* di. — iđaše] *S:* idjaše. — sviet] *F:* svit.

166. iz] *z:* i. — k] nema *C, b; C* k. dodano: ‚u'; *z:* u.

167. zamnivaju] *Č, M, z:* zamnievaju.

168. odgovore] *V:* ‚oduiete'; *Č:* i odgovore.

170. kih] *A, Č, G, L, Z, M, N, S, b, z:* kieh. — množ] nema *L, P.* — zamjera] *Č:* ‚samira', k. i.

171. udalek su] *A, B, L, I, Ga, P, Z, D:* u daleku; *N:* u daleko.

172. Naso] *A:* ‚Nahzo'; *I:* ‚Nahso'; *N:* ‚Nazo'; *D:* ‚Nahxo'; *b:* Našo; *z:* Nakso. — Paro] *Va:* Papo; *C:* i Paro; *S:* Pafo. — Čitera] *b, z, a:* Citera.

173. Naso] vidi pređašńi stih. — gdi] *V, Va, A, B, L, I, Ga, P, Z, z:* gdje. — svû] *P:* ‚sfuu'; *S:* ‚svou'.

174. ńegda] *P:* ‚ghiegda'; *b:* ńekad. — Bako] *G:* Bak.

Paro, odkle resijaše
carske dvore mramor bieli;
Pafo i Gnido jur božici
od lieposti posvećeni,
a u otočnoj jedva slici
sad neplodni svîm kameni;
i Čitera, kâ od ļubavi
liepoj majci ime poda,
sad sve u grmu i u travi
stienje obraslo usred vodâ.
Gdje stan pucim bi vriednime,
tuj sad pastir ovce svraća:
ah, koliko može vrime,
kê s godištim sve privraća!
Slidi i obraća crnac veće
mimo Širo jedra bila,
gdi man kriše ženske odjeće
domišļatom Grku Akila;

176. carske] *A, B, L, I, Ga, P, M, N, b:* crkve; *Z:* turske. — dvore] *O:* ‚sduore', ali ‚s' k. precrtano; *P:* i dvore. — bieli] *F:* bili.

177b.—180b. Te strofe nemaju rukopisi *O, Č, M,* a u izdańu je *m* označena zvjezdicom; u *M* ju je sa strane dodao Marinović. U izdańima je ona *m, z* iza stiha 184.

177b. Pafo] *V:* Paro; *Va:* Papo; *F:* Pažo.

178b. lieposti] *F, B, I, N:* liposti. — posvećeni] *Ga:* ‚posuecieni'; *S, z:* posvetjeni; *b:* posvećjene.

180b. neplodni — kameni] *b:* neplodno — kameńe. — svîm] *P, Z, b, z:* sviem.

181. i Čitera] *O, Č, C:* ‚Citera'; *b, z, a:* i Citera.

182. liepoj] *F:* lipoj.

183. sve] *V:* ‚suee'; *Z:* je; *m, z:* sve 'e.

184. stienje] *O:* ‚stienie'; *Va:* ‚stiene'; *F:* stiňe; *ostali rukopisi* i *izdańa:* stieńe. — obraslo] *V, S:* objaslo.

185. gdje] *N, S, b:* gdi. — vriednime] *O, Č, C, M:* vjernime; *F:* vridnime; *M* k. i.: vriednimo; *P:* ‚uriednieme'.

186. tuj] *V, Va, Č, G, M, N, D, S, b, z:* tu. — pastir] *Va, A, Z:* pastier.

187. koliko] tako *O, Va, Č, L, M, m, b, z, a*; *ostali rukopisi:* toliko. — vrime] *O, V, B, Ga, P, z, a:* vrieme; *Č, M:* brieme; *Z:* brime; *b:* vreme.

188. kê] *b:* ‚ko'. — s] nema *Č, M.* — sve] *V:* ‚sueh'. — privraća] *z:* prevraća.

189. slidi] tako *O, V, Va, F, B, L, I, Ga, P, N, D, S, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* sliedi.

190. mimo] *Z:* mirno. — Širo] *A, D:* Siro; *N:* ‚Sijra'; *z:* Skira. — jedra] *F:* jidra.

191. gdi] *V, B, L, I, Ga, P, Z, z:* gdje; *Va:* dje. — man] *A, N, D:* van. — kriše] *Č, G, M:* skriše. — odjeće] *P:* ‚odichie'; *b:* odeće.

192. domišļatom] *V:* ‚domisclatom'; *b:* domišļati. — Grku] *Va:* ‚Garka'; *b:* ‚gačrka'. — Akila] *O, S:* ‚Achila'; *Va:* ‚Ackila'.

silna Akila, kôm svi puci
ime u slavnu čuše glasu,
a ńegovi sad unuci
zemļu težu, stada pasu.
Tako sreća svîm puziva
u promjeni vječnieh doba
promjenivat sveđ uživa
roba u kraļa, kraļa u roba.
Jedri hadum, i ostaje
na desnu mu Gora Sveta,
od starijeh Atos kâ je
bila u davna zvana ljeta.
Kod Olimpa jošte gleda,
Peleo i Osa gdi se izmiče,
od kojih se pripovieda,
da u nebo vrh im tiče.
Brda priklona i nizoci
briezi su ovo svekoliko;
glasoviti nu pisôci
uspeše ih na toliko.

193. kôm] *S:* ‚kó'.

194. u slavnu čuše] *V:* ‚u slauna cuisce'; *Va, S:* slavno čuše u; *B, L, I, Ga, P:* slavnu čuše u; *Z:* u slavnom čuše. — čuše] *b:* čuje se, ali k. i.

195. ńegovi] *Va:* ‚gniecoui'.

196. težu] *Č:* ‚tescku', k. i.: težu; *b:* tešu; *z:* teže. — stada] *P:* ‚ouze'; *b:* stadim.

197. tako] *Z:* kako. — sreća] *F:* srića; *z:* srieća. — svîm] *Z, b, z:* sviem. — puziva] *Va:* ‚posiua'; *P:* ‚spusiva'; *b:* varļiva.

198. promjeni] *A:* ‚promienu'. — vječnieh] *V, G:* ‚uiernieh'; *F:* virnih.

199. promjenivat] *F:* promenivat; *G, B, Ga, P, z:* promjenivat. — sveđ] *F, Z:* svej.

201. jedri] *z:* jadri.

203. Atos] *V, A, Č, G, Z, M, N, D, S:* Etos, *M* k. i.; *B, L, Ga:* ‚Ethe'; *I:* Ete; *P:* ‚Hété'.

204. davna] *Č, F, Z, M, N:* davńa; *C:* dańa. — ljeta] *O, F:* lita, *O* k. i.: ljeta.

205. kon] *A:* ‚kom'; *Č, P, M, N, S:* kod; *b:* gora. — jošte] *V, F, G:* još se; *b:* jošt se.

206. Peleo] tako *C, V, F, C, b; I, S:* Pelo; *N:* Delo; *D:* Peno; *ostali rukopisi* i *izdańa:* Pelio. — gdi] *A, Č, B, P, Z, M, z, a:* gdje; *b:* ‚нѣ'. — izmiče] *Č, F, G, B, L, I, Ga, P, M, S, Volantić, m, z, a:* izmiču.

207. od] *z:* o. — kojih] tako *O, Va, F, S, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* kojieh. — pripovieda] *F:* pripovida.

208. vrh im] tako *O, V, Va, F, C, b; A, Č, M, N, D:* vrhom; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vrsim. — tiče] tako *O, V, Va, C, D, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* tiču.

209. nizoci] *O, Č, F, C, P, M, m:* visoci, *M* k. i.: nizoci.

210. briezi su] *F:* brizi ču.

211. glasoviti] *B, I, Ga, P:* poglaviti. — pisôci] *Č, M, b:* pisaoci.

212. uspeše] *I:* ‚uſpêsce'.

U pismijeh uzrastiše
male ovako stvari u sebi;
a velike se izgubiše,
er, ko će od ńih pisat, ne bi.
Rieč je, kô se bjehu ļudi
gorostasni jur propeli
pod oružjem u požudi,
da bi nebo Jovu oteli.
Oni od ovieh postaviše
jednu vrhu druge goru,
neka uzidu na najviše
od nebesâ strane goru.
Ali Jove, za strt ńima
svîm nesviesnu ovu misô,
ogńevitiem treskovima
oni čas je satarisô.
Na veliko svači'e smjenje
osta u temu izgled tada:
ko visoko prem se peńe,
da nizoko sasma pada.
Nu dočime sińe vale
crnac brodi mora ovega,

213. pismijeh] *F:* pismih. — uzrastiše] *Va, B, L, P:* uzrastješe; *Č:* ‚ustrastisce'.

215. izgubiše] *Va:* ‚iskubisce'.

216. er, ko] *F:* jer, ko; *P, S:* ‚er tko'; *m, z:* jer tko.

217. rieč je, kô se bjehu] *F:* rič je, ka se bihu.

218. gorostasni] *V:* ‚gorostacni'; *A, Č, N, D:* ‚gorosctani'; *G, S:* ‚gorosctasni'; *b:* gorostani. — propeli] *Č, G, Z, M:* pripeli; *b:* popeli.

221. ovieh] *V, Va, F, B, L, I, Ga, P, S:* ovih.

222. druge] *O, Ć:* drugu.

223. uzidu] *A, N, D:* izidu; *F:* uzide.

224. strane goru] *b:* strahu skoru.

225. Jove] *A:* ‚goue'; *P:* ‚Goue', k. i. — strt] *V:* ‚strat'.

226. svîm] *P, Z, b, z:* sviem. — ovu] *F, b:* onu. — misô] *Č:* misao; *F:* misa.

227. ogńevitiem] *V, F:* ogńenim ih; *Va, G, B, L, I, P, Z, S:* ogńeniem ih; *Č, C, M, N, D, m, z, a:* ogńevitiem; *Ga:* ‚oghgniemih'; *b:* ogńenima. — treskovima] tako *O, V, Va, Č, Z, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* trjeskovima.

228. oni čas je] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z; ostali rukopisi* i *izdańa:* on čas ih je.

229. smjenje] tako *O, C, a; ostali rukopisi:* smjeńe.

230. temu] *V, F, D, m, b, z:* tomu.

231. ko] *V, Va, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, m, z:* tko.

231. prem — 232. nizoko] nema *A,* nego je u ńemu stih: ko visoko sasma pada.

232. da] *F, B, P:* na.

233. dočime] *V:* ‚docieme'.

234. ovega] *O, A, Č, N:* ‚ouoga'; *F:* onega.

od ńegove družbe ostale
sve korable sretoše ga;
kê otoke nebrojene
mora Eǵea prošle bjehu
i jur k ńemu put Atene
vraćahu se u pospjehu.
U staroga luku grada,
koga davńe slave rese
š ńima svijem združen tada
Kazlaraga uveze se.
S djevojčicam na kraj side.
i u malo opet danâ
sve države on obide
od razlicieh grčkieh strana;
pazeć mjesta oko sebe,
gdi u stara bi vremena
Atene, Argo, Sparta i Tebe
i Korinto i Mičena.
Sedam slavnieh razumnika
države ove porodiše,
od kîh ufat ni'e dovika
dohititi znanjem više.

235. ńegove] *Va:* ‚guiecove'. — družbe] *P:* ‚druſbe'.

237. otoke] *P:* ‚ottoche'.

238. Eǵea] *z, a:* Egea. — bjehu] *F:* bihu.

240. vraćahu] *S, z:* vratjahu. — pospjehu] *F:* pospihu.

241b.—244b. Te strofe nemaju rukopisi *O, Č, M,* a u izdańu je *M* označena zvjezdicom; u *M* ih je Marinović dodao sa strane.

242b. koga] *S:* tkoga. — davńe] *N, S:* davne.

243b. š ńima] *P, S, m, z:* s ńima. — svijem] *V:* ‚suim'; *A, N, D, b:* svieme; *C, z, a:* svjema. — združen] *P:* ‚sdusgen'.

244b. Kazlar] *N, D, S, m, z:* Kizlar. — uveze] *b:* izveze.

245. djevojčicam] *F:* divojčicam. — side] *A:* ‚siede'; *b:* siđe (st. 247.: obiđe).

248. razlicieh] *F:* razlicih; *b:* raziičieh. — grčkieh] *F:* grčkih; *P:* ‚garskieh'.

249. mjesta] *F:* mista.

250. gdi] *Va, A, Č, B, L, I, Ga, Z:* gdje; *P:* ‚ghie'. — vremena] *A, Ć, Z, M, N:* bremena; *F:* vrimena; *z:* vriemena.

251. Atene] *Va, B, L, I, Ga, P, m, z:* Atena. — Sparta] *b, z, a:* Šparta (ispor. ‚Arijadna', st. 590.).

252. Korinto] *A, L, M, N, S:* ‚Corinto'; *P:* ‚Chorinto'. — Mičena] *F:* Misena; *b, z:* Micena.

253. slavnieh] *V, F, I:* slavnih.

255. kîh] *O, V, A, F, I, C, N, a:* kih; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kieh. — vika] *b:* vieka.

256. dohititi] *Ga:* ‚dokititi'. — znanjem] tako *O, C, S, m, a*; *ostali rukopisi:* znańem.

Svako mjesto ovo poda
još za vječnu diku svoju
množ hrabrenieh vojevoda,
nedobitnih sveđ u boju.
Od kriposti stare ostalo
ni imena sad tu nije:
s gradovim je znanje palo
i sva slava, kâ bi prije.
O bjeguće sasma vrieme!
O nekrepka srećo odveće!
Koja stvar se pod vašieme
promieniti silam neće?
Ah, jesi li ti, o slavna
grčka zemļo, ona mati,
plod čestiti kâ odavna
od razuma dat ne krati?
Porodi li ńegda one
ti mudarce glasovite,
kî nauke i zakone
ostaviše plemenite?
Sinovi li tvî se glase
vitezi oni i junaci,

257. mjesto] *F:* misto. — ovo] *b:* ono.

258. još] *P:* ‚ios'. — za] *D:* u. — vječnu] *V:* ‚uiernu'; *F:* vićńu.

259. množ] *B:* ‚mnos'. — hrabrenieh] *F:* hrabrenih.

260. nedobitnieh] *C:* ‚dobitnizieh', k. i.: dobitnika, a tako *M; B, L, I, P, S:* nedobitnih. — sveđ] *F, Z:* svej; *b:* sveć.

261. kriposti] *A, G, Z, b:* kreposti; *z:* krieposti.

262. ni] *Č, M:* ‚nije', *M* k. i.: ni.

263. znanje] tako *O, B, L, I, Ga, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* znańe.

265. bjeguće] *F:* biguće. — vrieme] tako *O, V, A, B, L, Ga, P, m, z, a; Va, F, G, I, N, S:* vrime; *Č, M:* brieme; *Z:* brime; *b:* vreme.

266. o] *P:* i. — nekrepka] *F:* nekripka. — srećo] *F:* srićo; *z:* sriećo.

267. vašieme] tako *Č, P, M, m, z; F:* vašima; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vašime.

268. promieniti] *F:* prominiti. — silam] *B, L, I, Ga, P:* ‚sillom'.

269. slavna] *A:* ‚ſlaua'.

270. grčka] *P:* ‚garska'.

271. čestiti] *P:* ‚cetiti'. — kâ] *I:* ‚kojá'. — odavna] *V, Va, m, z:* od davna.

273. ńegda] *b:* ‚нѣга'.

274. ti mudarce] *P:* ‚mudarzesu'; *z:* ti mudrace.

277b.—280b. Te strofe nemaju rukopisi *O, Č, M,* a u izdańu je *m* označena zvjezdicom; u *M* ju je Marinović dodao sa strane.

277b. tvî] tako *V, Va; A:* ‚tuoie'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tvo'i. — li tvî se] *S:* se tvo'ili.

kî Istok stavit vas poda se 279b
s maliem vojskam biše jaci? 280b
Ti li si ona puna hvale,
koja cića znanja tvoga
zvaše puke sve ostale
bez razbora i razloga?
Ah, obrati sad se na te 285
i nevolno bitje pazi:
nevjerstvu su starom plate
sadańi ovi tvî porazi.
Eto veće nigdje u tebi
osobita ni'e vladanja: 290
sama ostaješ ti pod nebi
bez oružja i bez znanja.
Porušena u crnilu
veći dio ležiš pusta,
izgubila buduć silu 295
i od rukâ i od ustâ.
Sloboda se tvâ ponizi;
dobro ti je svako oteto;
za vrat drži te u verizi
samosilje tursko kleto. 300

279b. Istok] *Va:* ‚istog'.

280b. maliem] *Va, F, L, Ga, S:* malim; *B, I:* ‚mallijm'; *P:* malom. — vojskam] *B, L, Ga, P:* vojskom. — biše] *A, G, D, m, b, z:* bjehu; *B, L, I, Ga, P:* ‚biesce'.

281. hvale] *P:* ‚chuale'.

282. cića] tako *O, Va, F, B, I, Ga; b:* čića; *ostali rukopisi* i *izdańa:* cieća. — znanja] tako *O, B, I, D, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* znańa.

284. bez] *P:* brez.

285. obrati] tako *O, Č, C, M; M* k. i.: obazri; *A, G, B, P, S:* obazdri; *Ga:* ‚obastri'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* obazri.

286. bitje] *A, Č, G, M, N, S, b:* biće; *P:* ‚bijthie'.

287. nevjerstvu su] *F:* nevirstvu se. — starom] *P:* staru.

288. sadańi] *B:* ‚sadgni'; *P:* ‚sadgnij'; *b:* zadńi. — tvî] tako *O, V, Va, Č, M, N, D, m; S:* svi; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tvo'i.

289. eto] *z:* evo. — nigdje] *A:* ‚nighgie'; *F:* ‚vij die'; *B:* ‚nighghie'; *Z:* ‚nigh gdie'; *z:* nigdi.

290. vladanja — 292. znanja] tako *O, C, S, m, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* vladańa — znańa.

291. sama] *B, L, I, Ga, P, Z:* samo.

292. bez — bez] *P:* brez — brez.

293. porušena] *G:* ‚poduscena'.

294. dio] *b:* deo. — ležiš] *Va:* ‚lesisc'; *Č:* ‚lesci', k. i.: ležiš.

296. rukâ] *F:* ruke.

297. ponizi] *A:* ‚ponisgi'; *Č:* ‚ponisci', k. i.: ponizi; *G:* podnizi; *L, Ga:* ponosi; *B, I, P:* podnosi.

299. za — te] *Č, M:* a — ti.

300. samosilje] tako *O, V, Va, C, S, a ostali rukopisi:* samosiļe. — tursko] *Va:* ‚turskoi'.

Ali sva zla ova huda,
koja trpiš sužna tako,
od višńe su pravde osuda
na življenje tvê opako.
Nevjerstvom se tvojiem, boli
i nariči s ńega jade,
jer pedepsa s neba koli
lakše ide, teže pade!
Jezdit crnac ne pristaje
priko ravne Livadije,
i s lieva mu more ostaje
od Korinta zvano prije,
koga kraju nadaleče
od Priveze vali stoje,
Zapad i Istok gdje doteče
na pomorske dvakrat boje.
Tuj u doba starieh ljeta
Markantoni'a razbi Augusto,
čim za dobit carstvo od svieta
svaki od ńih bješe ustô;

301. zla] *V:* ‚sila'. — zla ova huda] *G:* ‚oua ſla prihuda'. — huda] *P:* ‚chuda'.

302. sužna] *Va, S:* ‚suscno'; *A, I, C, N, D, m, b:* sužńa.

303. višńe su] *F:* višńega. — pravde osuda] *Z, b:* pravde suda.

304. življenje] tako *O, Č, B, I, S, m; A:* ‚xiuglienie'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* življeńe. — tvê] *Č, M, S:* ‚tuoie'.

305. nevjerstvom] *F:* nevirstvom. — tvojiem] *F, S, z:* tvojim.

306. nariči] *b:* narici. — š ńega] *V, Č, M:* ‚s' gnega'; *Va:* ‚scgnima'; *B, L, I, Ga, P:* sužna; *G:* ‚s' tega'; *Z:* ‚tuscna'. — jade] *V, Va, A, G, D, S:* jada; *B, L, I, Ga, P, Z:* sade.

307. jer] *V, Č, G, M, N:* er; *Va, S:* jur; *B, L, I, Ga, P, Z:* da; *b:* i. — pedepsa] *b:* pedepse.

308. lakše] *Va:* ‚lasce'; *A:* ‚laxſce'; *G, N, S:* ‚lahsce'. — pade] *V, Va, A, G, Ga, D, S:* pada.

309. jezdit] *b:* jezdeć.

310. priko] *z:* preko. — ravne] *V, A, G, Z, N, D, b:* slavne. — Livadije] *V:* ‚Loiuadie'; *Č:* Livadije, k. i.: ‚Leucadie'; tako i *M*, k. i.: Livadije.

311. i s lieva] *S:* i 's lieve; *b:* iz lieva.

312. Korinta] *A, L, N, S:* ‚Corinta'.

313. nadaleče] *V, Va, F, G, P, C, Z, S, m, z, a:* nedaleče; *Ga:* nadaleče, k. i.: ‚ne dalece'.

314. stoje] *B:* ‚stoiu'; *M:* ‚ostoie', k. i.: stoje.

315. i] nema *V, A, Č, B, L, I, Ga, P, M, N, D, b.* — gdje] *Va, P:* ‚die'; *F, N, S:* gdi. — doteče] *S:* dotječe.

317. tuj] *Č, G, C, M, N, z, a:* tu. — starieh] *F:* starih. — ljeta] *Va, F:* lita.

318. Markantoni'a] *P:* ‚Marca Antonia'. — Augusto] *O, V:* ‚Agusto'; *b:* Avgusto.

319. čim] *Č, M, z:* čiem. — svieta] *Va, F:* svita.

320. bješe] *F:* bišc.

Makantoni'a, kî se obrati
svôm korablom i pobježe.
kad s ogńene odsvud rati
najvećma se more užeže.
O istočni vojevoda,
ti ne bježa tad, neg slidi
tvoj plam slatki priko vodâ,
kî nadalek letjet vidi.
Rimskieh plavi množ moguća
nije tebe pridobila,
nego tvoja pobjeguća
Kleopatra liepa i mila.
Pri carici srca tvoga
svega svieta carstvo ostavi,
ter ljubovnik boli s toga
neg vo'evoda ti se objavi.
Na istom mjesti s mnogom vlasti
skoro vitez španski izbrani
turskom krvi more omasti
i krstjanstvo sve obrani;
on na moru Turke pobi
i ima dobit vječne slave,
a na kopnu ti ih pridobi,
o prislavni Vladislave.

321. Markantoni'a] *P:* ‚Marca Antonia'; *b:* Marko Antonio.

322. svôm] *B, L, I, Ga, P:* s svom.

323. s] *b:* se. — ogńene] *P:* ‚ognieńe'. — odsvud] *P:* ‚od sfuud'. — kad s] *F:* kada.

326. bježa] *F:* biža. — slidi] *Ć, b:* sliedi, *Ć* k. i.: slidi.

327. slatki] *I, P, S, m, b, z:* sladki. — priko] *z:* preko.

328. letjet] *F:* letit.

329. rimskieh] *F:* rimskih.

330. pridobila] *z:* predobila.

331. pobjeguća] *F:* pobiguća.

332. Kleopatra] *A, G, S:* ‚Cleopatra'. — liepa] *F:* lipa.

333. pri] *F:* prid. — srca] *V, F:* carstva. — tvoga] *Va, z:* svoga.

334. svieta] *F:* svita. — carstvo] *Ć, M:* robstvo.

335. ljubovnik] *P:* ‚gliubunik'.

336. vo'evoda] *Ć, M, S:* vojvoda.

337. na istom] *O, b:* ‚na isto', *O* k. i.: na istom. — mjesti] *V, C, b:* mjestu; *Va:* ‚miestim'; *F:* mistu.

338. španski] *F:* špańoski; *G, B, I, Ga, M, D, S, m, z:* španski; *L, P:* spanski; *Z:* spański.

339. krvi] *B, P:* krvim.

340. i] *S:* a.

342. vječne] *F:* vičńe.

343. kopnu] *V, F:* końu. — ti ih] *V, I, S:* ‚tih'; *b:* ti. — pridobi] *z:* predobi.

344. prislavni] *z:* preslauni.

Nu glas više s bojne zgode
od imena leti tvoga;
jer on carske vojevode,
a ti razbi cara istoga.

Ali crnac, kô sve prođe
grčke strane bliže i dale,
uputi se prešno i dođe
na ravnine od Farzale;

gdi u vremena ńegda stara
boj veliki oni posta
od Pompea do Česara,
svemu svietu štetan dosta.

Velikoga ovdi Rima
vieće i Istok vas ujedno
carstvu od svieta među ńima
učiniše grlo jedno,

da slobodi rodna grada
silni Česar glavu odsieče,
kî tu s pucim od Zapada
na domaći boj isteče.

345. na] *B, L, I, Ga, P:* nu. — više] *Č:* ‚viscgne', k. i.: više. — s] nema *G, B, I, P, N, b.* — s bojne zgode] *O:* ‚s' boinih sgoda', k. i.: s bojne zgode.

347. jer] *V, A, G, I, Z, N, S, b:* er. — vojevode] *A:* vitezove; *b:* sve vojvode.

349. kô] *F:* kad. — sve] *b:* se. — prođe] *F:* strońe (?); *B, P:* priđe; *b:* projde.

350. grčke] *P:* ‚garske'. — bliže] *V, Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, S, b, z:* bližńe; *F, m:* bližne.

351. prešno] *F:* prišno; *P, b:* presno. — dođe] *b:* dojde.

352. ravnine] *Va:* ramnine. — Farzale] tako *I, S, z, a; G, m:* Farsale.

353. gdi] *Va, A, Č, B, L, I, Ga, Z, M:* gdje. — vremena] *Č, Z, M, N:* bremena; *F:* vrimena; *z:* vriemena. — ńegda *Va:* ‚gnieda'; *A:* ‚gnegha'; *F:* ńigda; *b:* predńa.

354. oni] *A:* ondi.

355. do] *z:* i. — Česara] *S:* ‚Ceſara'; *b, z, a:* Cesara.

356. svemu svietu] *A, D:* svietu svemu. — svietu] *F:* svitu.

357. ovdi] tako i *Č,* k. i.: ‚cette', a tako *M; z:* ovdje.

358. vieće] *Va:* ‚vechie'; *Č:* ‚uidech'; *F:* viće; *M:* ‚vodech'; *b:* veće. — i] nema *D; b:* u.

359. carstvu] *Č, M:* carstvo; *G, b:* carstva. — svieta] *F:* svita. — među] *G:* ‚meu'.

362. Česar] *b, a:* cesar; *z:* Cesar. — odsieče] *A, B, P, N:* ‚ossiece'; *F:* odsiče; *L, I, Ga, Z, S, m:* osieče.

363. pucim] *b:* pucima.

Ovdi pobjeni i dobiti
Rimjani oni slavni biše,
kî narode sve na sviti
i pobiše i dobiše.
Ńima ni'edna vlas pod nebi
vik ne može doći vrha;
oni od raspa sami sebi
početak su bili i svrha.
Ńih sloboda š ńih poginu,
i to nesklad hudi uzroči,
kad zet svekru, otac sinu,
a brat bratu protiv skoči.
Tako davńi dub, kî žile
utvrdi odvik sred planinâ,
krepak stoji na sve sile
plasih vjetar, zlih godina.
Usred ńega ali kade
malahan se crv zavrže,
podgrize ga, i da pade,
tegota ista svâ ga vrže.
Ah, da 'e proklet, tko zameće
u rodnomu nemir gradu,

365. ovdi] *A:* tim; *L:* odi; *N, D, S, z:* tu; *m:* tuj.

366. Rimjani] *A, G, B, L, I, P, N, D, b, z:* Rimļani; *Z:* ‚Rimgniani'; *S:* ‚Rimgnani'. — oni] *B, D:* ovi. — slavni] *I:* stari; *Ga:* davni.

369.—372. U rukopisima *O, Ć, C, M* ta je strofa iza stiha 376.

369. ńima] *z:* ńim. — ni'edna] *V:* ‚niedan'. — vlas] *F, b:* vlast.

370. vik] *Č, M, b:* viek; *B, L, P:* ‚gnim'; *L* k. i.: vik; *C:* nikad.

372. početak] *Z:* ‚pocetah'.

373. ńih] *P:* ‚gnich'. — š ńih] *A:* ‚s'cnih'; *B, Ga, P, m, b, z:* s ńih; *M:* ‚gnih'. — poginu] *Va:* ‚pokinu'.

374. hudi] *F:* hud; *P:* ‚chudi'; *Z:* ‚kudi'.

375. svekru] *A, C, N. D, m, b, z:* tastu; *Č:* ‚suekra', k. i.: svekru.

377. davńi] *V, Va, A, G, C, M, N:* davni; *Va* k. i.: davńi.

378. vik] *Č, C, M, b, z:* viek; *P:* ‚uih'. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

379. krepak] *F:* kripak; *B, L, I, Ga, P:* krepko; *b, z:* kriepak.

380. plasih] tako *O, V, F, C, a; Ć, M, b:* plahieh; *ostali rukopisi* i *izdańa:* plasieh. — vjetâr] *F:* vitâr. — zlih] tako *O, V, F, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* zlieh.

381. usred] *z:* usried. — ńega] *Va:* ‚gnieka'.

382. crv] *P:* ‚zar'.

383. podgrize] *Va:* ‚podgrisce'.

384. svâ] *A, D:* ‚suoia'. — vrže] *b:* svrže.

385. 'e] nema *Z.* — tko] *Č, G, M:* ko.

386. rodnomu] *D:* rodnom.

i domaće vrieži smeće
u zavadi i neskladu.
Ali ovako Kazlaraga 389a
jezdeć začu glas pun slave 390a
od uresa liepa i draga 391a
Sunčanice prigizdave; 392a
Uto u mnogoj ču radosti 389b
Kazlaraga glas pun slave 390b
od neizmerne svîm liposti 391b
Sunčanice prigizdave; 392b
i kako se bješe ova
djevojčica svietla i mila
sred bieloga Smederova 395
plemenito porodila.
Tim čas ne hteć od umora 397a
duga puta počinuti 398a
priko poļâ, priko gorâ 399a
k raškoj zemļi on se uputi; 400a

387. vrieži] *F:* vriži.

388. zavadi] *b:* zavadu.

389a.—392a. Takav oblik ima ova strofa u rukopisima *O, Č, C, M* pa u izdańima *m, z;* ostali rukopisi pa izdańa *b, a* imaju mjesto ńe stihove 389b.—392b.

389a. Kazlar] *m, z:* Kizlar.

389b. uto] *b:* ter. — u mnogoj] *D:* mnogoj ču u.

390b. glas] *P:* ‚uas'; *b:* i.

391b. neizmerne] tako *D, a; F:* neizmirne; *ostali rukopisi* i *izdańa:* neizmjerne. — svîm] *P:* ‚s' tim'; *Z, b:* sviem. — liposti] tako *V, A, F, B, L, I, Ga, P, N, a; ostali rukopisi:* lieposti.

392a. prigizdave] *z:* pregizdave.

393. kako] *b:* tako. — bješe] *F:* biše.

394. djevojčica] *F:* divojčica. — svietla] *V, A, F, G, N, b:* draga.

395. sred] *F:* srid; *z:* sried. — bieloga] *F:* biloga. — Smederova] *O, Va, B, P:* Smedereva; *O, Va* k. i.: Smederova.

396. plemenito] *V, F, R:* na Dunavu; *R* k. i.: plemenito.

397a.—402a. Takav oblik imaju ovi stihovi u rukopisima *O, Č, C, M* pa u izdańima *m, z;* ostali rukopisi pa izdańa *b, a* imaju mjesto ńih stihove 397b. do 402b.

397a. hteć] *Č, M:* ‚ktech'.

397b. i da ńe je] *Va:* ‚i dae i gnie'; *B, L, I, Ga, P, S:* i da i ńe. — liepos] *V, B, L, Ga, N:* lipos; *F:* lipost; *I:* svjetlos, k. i.: lipos.

398b. svietla] *F:* svitla; *B, L, Ga, P:* ‚suietlae'. — nad] *Va, B:* na. — nad sve ine] *b:* nada svime.

399b. koljena] *Va, A, G, B, P:* koļena; *F:* kolina. — gosposkoga] tako *V, G, B, L, P, S; ostali rukopisi:* gospodskoga; *a:* gospockoga.

400a. k raškoj] *Č:* kratkoj; sa strane: k raškoj.

i da ńe je lipos mnoga 397b
svietla rodom nad sve ine, 398b
od koljena gospodskoga, 399b
Đurđa despota i Jerine. 400b

a poć mnozim crncim čini, 401a
da iznahode liepos novu 402a

Mnoge crnce tim sjedini, 401b
da pođu iskat lipos novu 402b
po bosanskoj kraļevini
i gospostvu hercegovu,

veleći im, da odprije 405
put država tih ne idu,
dokli od bližne Arbanije
mjesto svako ne obidu.

A on s družbom svoga dvora 409b
diže se uprav put Dunava 410b
priko poļâ, priko gorâ, 411b
kud najpreči put poznava. 412b

Priko mjestâ, priko selâ
Mačedonskih upręčiva,

401a. mnozim] *Č, M, m, z:* mnoziem. — crncim] *Č:* ‚turzim'.

401b. tim] *B, L, I, Ga, P, Z, b:* tiem.

402b. lipos] tako *V, Va, B, I, Ga, P; F:* lipost; *ostali rukopisi i izdańa:* liepos. — novu] *Č, G:* mnogu.

403b. bosanskoj] *Va, A, B, Ga, P, S, b:* bogdanskoj.

404b. gospostvu] *b:* gospodstvu. — hercegovu] *Va:* ‚Herzekouu'.

405. veleći im] *V, Z:* zapovidje; *A, G, N, D:* zapoviđe; *F:* zapovidi; *b:* zapovied je; *S:* ‚velechim'. — da] *B, L, I, Ga, P, Z:* on. — od] *S:* oni.

406. put država tih] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, b:* da na daļi put; *S:* na ini daļi put. — tih] *Č, M, m, z, a:* tieh.

407. bližne] tako *O, Va, G, B, Ga, C, S; ostali rukopisi i sva izdańa:* bližńe. — Arbanije] *A, F, G, I, N, D, b:* Skenderije; *m:* Skanderije.

408. mjesto svako] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, b, z:* svako mjesto; *F:* svako misto.

409b.—412b. Te strofe nemaju rukopisi *O, Č, C, M,* pa ni izdańe *m.*

409b. a on] *S:* a i on. — s] nema *b.* — družbom] *P:* ‚dusbom'.

410b. se] nema *b.* — Dunava] *Va:* ‚Dunaia', k. i.: Dunava.

411b. priko — priko] *z:* preko — preko (tako i st. 413, 423.).

412b. najpreči] *P:* ‚naipieci'; *Z:* ‚nai prcscij'; *F:* najpriči; *S:* ‚najpriece'; *z:* najprečji.

413. mjesta] *F:* mista.

414. mačedonskih] *V, P, S, m, z:* mačedonskieh; *I:* ‚macedonskijh'. — upręčiva] *Č:* ‚uprasciua'; *F:* upričiva; *G, B, L, I, Ga, Z, C, M, D, S, m, z:* upręčiva.

s desna ostaje grad mu Pela,
Filipova poļa s liva;
Filipa, kî jaram stavi
najpri'e grčkoj jur slobodi;
ali većma se on proslavi,
što Lesandra sina rodi,
koga oružje i desnica
prostrieše se dokraj svita
priko grčkieh svieh granica
i Istoka pridobita.
Aga i ostala družba svoja
na Kosovo dođe paka,
glasovito poļe od boja,
gdi ubi Miloš cara opaka.
Ne ustavļa se na Kosovu,
negli uprav kroz Toplicu
svrće k bielom Smederovu
za nać slavnu Sunčanicu,
od kê, igdje put obrati,
ču zamjerne i velike

416. liva] tako *V, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, Volantić, z; ostali rukopisi i izdańa:* lieva.

417. Filipa, kî] *S:* ‚koi Filip'. — kî] *Va, A, Č, B, L, I, P, Z, M, N, b, z:* koji.

418. grčkoj] *V:* ‚garkoi'; *L:* ‚garckom'; *P:* ‚garskoi'.

419. ali] *P:* ‚al'.

420. Lesandra] *V, m:* Lehsandra; *B:* ‚Lexandra'.

421. koga] *b:* kog.

422. prostrieše se] *V, Va, A, F, Z, D:* prostire se; *G, b:* prostira se; *B, L, I, Ga, S:* prostriese'; *P:* ‚prostiese', k. i.: prostire se; *N:* ‚prostrijese'. — dokraj] *Va:* ‚na krai'; *F:* od kraj. — svita] *O, A, Č, L, M, S, a:* svieta; *ostali rukopisi i izdańa:* svieta.

423. grčkieh] *A, F, I, Ga:* grčkih; *P:* ‚gharskieh'. — svieh] nema *B, P;* *P* docnije odozgo dodana ta riječ: ‚suijh'; *V, F, Ga, C, N, a:* svih.

424. i] *B, P:* od. — i Istoka] *Va:* ‚i stoga'; *Č, M:* ‚is istoka'; *b:* u istoku. — pridobita] *z:* predobita.

425. družba] *P:* ‚drusba'.

426. Kosovo] *A:* ‚Cossouo'. — dođe] *F:* dojde.

427. glasovito] *F:* glasovita.

428. gdi] *Č, Z, M:* gdje, *Z* k. i.: gdi.

429. ustavļa se] *Va, S, m:* ‚ustauiase'. — Kosovu] *O:* ‚Kosou'; *A:* ‚Cossouu'.

431. svrće] *b:* svraća. — bielom] *F:* bilom. — Smederovu] *O:* ‚Smedereu'; *B, P:* Smederevu.

433. od kê] *B, P, b:* odkle; *S:* od koje. — igdje] *A, M, N:* ‚ighghie'; *Č:* ‚ihghie'; *F:* igdi; *D, S:* gdigod; *m, z:* gdjegod.

434. ču] *Č:* ‚tu'; k. i.: ‚ciu'. — zamjerne] *P:* ‚samiene'.

on liposti spoviedati
jednim glasom sve jezike.

PJEVAŃE OSMO.

Ljepota je od naravi
dar čestiti, slavno blago,
gdi se sabra, skupi i stavi
sve, što 'e ugodno, milo i drago.
Od svjetlosti višńe zraka,
cviet od raja pun uresa,
dobro, u kôm su dobra svaka,
bistri izgled od nebesâ.
Najizvrsni'e božje djelo,
u kôm svietu raj se otvora,
gdi pram sunce, istok čelo,
zviezde su oči, lice zora.
Od radostî i razbludâ
skup izbrani, skladna mjera,

435. on] *Č, L, M, N, D, S, d:* od. — liposti] *V, Va, A, G, B, P, Z, S, m, b, z:* lieposti. — spoviedati] *D, S, m, a:* spovidati.

436. jednim] tako *O, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* jedniem.

U Ohmućevićevu je rukopisu nestao početak osmoga pjevańa, jedan list sa 17 strofa. Dopunio je taj nestatak onaj isti pisar, koji je dopunio i početak rukopisa *(O_3)*, ali se kod toga poslužio drugojačijim rukopisom nego što je bio Ohmućevićev. U rukopisu *O* naime nije bilo stihova 49.—56. i 61.—72., kako ih nemaju ni rukopisi *Č, M,* a u izdańu su *m* označeni zvjezdicom; u rukopisu ih je *M* dodao Marko Marinović, i to stihove 49.—56. sa strane, a stihove 61.—72. na osobitu listiću. No u rukopisu, po kojem se dopunio onaj nestatak rukopisa *O,* bili su i ti stihovi, pa je za dopunu trebalo više prostora. Zato su se mjesto jednoga nestaloga lista umetnula dva nova lista: prva je strana prvoga lista ostala prazna, a ostale su tri strane upotrijebljene tako, da je na prvoj od ńih prepisano šest strofa, na svakoj pak od dale dvije strane po osam strofa.

1. ljepota] *F:* lipota.

3. gdi] *Č, M:* ‚die'; *Z, z, a:* gdje. — skupi] *O_3:* ‚scuppi'. — stavi] *N, D, O_3:* ‚stucci', *N* k. i.: stavi.

5. svjetlosti] *F:* svitlosti. — zraka] *Č, P, M:* ‚sdraka'.

6. cviet] *F:* cvit. — raja] *F:* boja. — pun] *b:* puni.

7. dobro] *S:* dobra. — kom] *A, Z:* komu. — su] *Va, B, L, I, Ga, P:* se; *I* k. i.: su.

9. najizvrsni'e] *Z:* ‚nai isuarscnie'. — djelo] *F:* dilo.

10. svietu] *F:* svitu.

11. gdi] *A, Č, G, Z, M, m, z:* gdi 'e; *b:* ‚гдѣ'. — pram] *b* s bil.: plamen.

12. zviezde] *F:* zvizde. — su] nema *Č, M, m, b, z.*

14. skup] *O_3:* ‚scup'. — skladna] *F:* slavna. — mjera] *Č:* ‚imena', k. i.: mjera; *F, Z, C, b:* mira.

slatka od srca svieh požuda,
mila od oči svieh zamjera.
Med prislatki, kî tko kuša,
čemer mu se sladak čini,
blizu i dalek od svieh duša
žeļa i pokoj drag jedini.
Nu moguća ova lipos
s svietlom krvi kad se združi,
dvakrat veću kaže kripos,
da ju dvori svak i služi;
u velikoj tere slavi
leti svuda glasovita
i neznane puke travi
u najdaļieh stranah svita.
O česarska kćeri izbrana,
u porodu okruńena,
ti sva vedra, sva sunčana
s ljepote si i s plemena.
Rajski ures lica tvoga,
kî moć izriet ni'e besjedom,

15. slatka] *I, P, S, m, b, z:* sladka. — svieh] *V, Va, F, B, L, I, Ga, P, a:* svih.

16. svieh] tako *O, A, Č, G, M, N, D, S, m, b, z: ostali rukopisi* i *izdańa:* svih. — svieh zamjera] *Č, M:* sviem zamjena, k. i.: svieh zamjena. — zamjera] *F:* zamira; *Z, C, b:* zamira.

17. prislatki] *I, P, S, m:* prisladki; *z:* presladki. — kî] *b:* kad. — tko] *Č, G, M:* ko; *b:* to.

19. svieh] *F, B, L, I, Ga, P, b:* svih.

20. i] nema *b.*

21.—24. Ta je strofa u rukopisima *Č, M* ispred stiha 17., a bila je pred ńim očito i u Ohmućevićevu rukopisu.

21. lipos] *F:* lipost; *G, Z, m, z:* liepos, *G* k. i.: lipos; *b:* liepost.

22. s] nema *V, Va, G, B, L, I, Ga, P, S, b.* — svietlom] *F:* svitlom; *b:* svietle u. — kad] *V:* ‚ka'.

23. veću] *S:* ‚vechje'. — kripos] *A, Z:* krepos; *F:* kripost; *b:* kriepost; *z:* kriepos.

24. ju] *A, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, N, D, m, b, z:* je.

26. svuda] *P:* ‚sfuda'.

27. travi] *Č:* ‚strauij', k. i.: travi.

28. najdaļieh] *Va, B, L, I, Ga, S:* najdaļih; *Č, M:* ‚nesnanieh', *M* k. i.: ńajdaļieh; *P:* ‚naidagliah'; *b:* najdaļe. — stranah] *B, L, P:* strana; *b:* strane. — svita] *A, L:* svięta.

29. česarska] *b, z, a:* cesarska. — kćeri] *Va, B, L, I, Ga, P:* hćeri.

32. ljepote] *F:* lipote. — s plemena] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z:* plemena; *b:* iz plemena. — *Č:* ‚liepotaie is plemena', k. i.: s ljepote si i s plemena; O_3: i s lieposti i s plemena, a tako i *B, P.*

34. izriet] tako *Va, A, Č, G, B, P, C, Z, M, N, D, S, m, b, z, a; F:* izreć; *ostali rukopisi:* izrit. — ni'e besjedom] *F:* ni besidom.

Vladislava pri'e slavnoga
zanie glasom neg pogledom.
Tim on želeć, da bi stekô
dragu milos prid tvîm licom,
kraļicom te svôm narekô
i ļubļenom vjerenicom.
Ali dočim ni'e daleče
namieńeni tvojoj sreći
iz sjevera ter ti istječe
sunce bieli dan noseći,
tvâ ljepota rajska prosti,
mala ptica s tanke hvoje
ako istočnoj tvôj svjetlosti
iz dubrave pjesni poje.
Kraļjeviću vjereniku
veće istočni car zavidi
pleme i lipos tvû veliku
neg svu dobit, s kê još blidi;
steć bo može on na svitu
izgubļenu slavu u boju;

35. Vladislava] *V:* ‚Uladisaua'; *a:* Ladislava — pri'e slavnoga] *Ć, F, L, M, O_3:* prislavnoga; *b, z:* preslavnoga.

36. zanie] *V:* ‚samie'; *F:* zani. — neg] *Ć, L, M, O_3, b:* ne.

37. tim] *Ć, Z, M, b, z:* tiem. — želeć] *V, B, P:* ‚scegliech'. — stekô] *F:* steka.

38. milos] *F, b:* milost. — prid] *z* (svagdje): pred — tvîm] *Č, G, P, M, m, b, z:* tviem. — licom] *L, b:* licem.

39. te] *Ć:* ‚se', k. i.: te; *G, m, z, a:* te'e. — narekô] *Č:* ‚nesteko', k. i.: narekô; *F:* nareka.

40. ļubļenom] *Va, A, Č, G, B, I, Ga, S, m:* ļubjenom; *b:* ļubeznom. — vjerenicom] *F:* virenicom.

41. dočim] *G, Z:* dočiem. — ni'e] *V:* ‚ni'; *S:* ‚na'; O_2: ‚vi'.

42. namieńeni] *A, I:* ‚namiegneno'; *F:* namińeni; *D:* namieńenoj; *S:* namieńenje. — sreći] *z:* srieći.

43. iz] *Ć:* ‚od', k. i.: iz. — sjevera] *F, Z:* sivera. — ter ti] *Ć:* ‚teti', k. i.: ter ti; *F:* trći. — istječe] *F, b:* isteče; *I, z:* iztječe.

44. bieli] *F:* bili.

45. ljepota] *B, I, Ga, O_3:* lipota.

46. s]nema *V, b.* — hvoje] *P:* ‚chuoie'; *N, D:* ‚kfoje'.

47. istočnoj] *I, Ga:* ‚istocni'. — tvôj] *A:* ‚tuoioi'. — svjetlosti] *F:* svitlosti; *B, P:* lieposti.

48. pjesni] *F:* pisni.

49b.—56b. Tih dviju strofa nemaju rukopisi *Ć, M*, a u izdańu su *m* označene zvjezdicom; nije ih bilo ni u Ohmućevićevu rukopisu (vidi biļešku na početku pjevańa). U rukopisu *M* dodao ih je sa strane Marinović.

49b. vjereniku] *F:* vireniku.

51b. liepos] *B, L, I, Ga, P, N:* lipos; *F:* lipost; *b:* liepost.

52b. još] *P:* ‚ios'.

53b. steć bo] *Va:* ‚stebe'; *I:* ‚stechmo'. — svitu] *V, A:* svietu.

54b. izgubļenu] *Va, G, L, I, Ga, Č, S, m, a:* izgubjenu.

nu lipotu plemenitu 55b
ne vik naći, kako tvoju. 56b
Pod zvjezdami tvoga uresa
nije bilo ni će biti:
jedno 'e sunce vrh nebesâ,
jedna lipos tvâ na sviti. 60
Otmanović tim zaludu 61b
poslô je iskat svuda, sebi 62b
da caricu naći budu, 63b
o kraļice, sličnu tebi. 64b
S tvojiem draziem natjecati 65b
u svem se ište; ali neće 66b
u ļubovcah on imati 67b
neg u oružju boļe sreće. 68b
Sila mu je, da izgubi, 69b
i inako moći nije, 70b
tako u liepoj sada ļubi, 71b
kako u vrlom boju prije.
Jur je došô Kazlaraga
k Smederovu bielu gradu
za iznaći kćer Ļubdraga, 75
Sunčanicu liepu i mladu.

55b. nu] *F:* ‚al'. — lipotu] *V, A, G, B, P, Z, N, m, b, z:* ljepotu. — *Va, S:* ‚nu uik nachi pricestitu'.

56b. ne] *A, N:* ni. — vik] *b, z:* viek. — ne vik naći] *D, b:* vik ne nađe. — *Va, S:* ‚nechie raisku liepos tuoiu'.

57. zvjezdami] *F:* zvizdami. — tvoga] tako *Č*, k. i.: slična, a tako *M*.

58. ni će] *P:* ‚nitchie'.

59. vrh] *G:* sred.

60. jedna] *V, A, G, O_3:* ‚iednaie'; *N, m, b, z:* jedna 'e. — lipos] tako *Va, Č, B, L, I, Ga, C, M, N, O_3, a; F:* lipost; *ostali rukopisi* i *izdańa:* liepos; *b:* liepost.

61b.—72b. Tih triju strofa nemaju rukopisi *Č, M*, a u izdańu su *m* označene zvjezdicom; nije ih bilo ni u Ohmućevićevu rukopisu (vidi bilješku na početku pjevańa). U rukopisu ih je *M* na osobitu listiću dodao Marinović.

61b. tim] *Va, O_3, z:* tiem.

62b. svuda] *P:* ‚sfuda'; *b:* svudi.

63b. budu] *O_3:* ‚budde'.

64b. o] *b:* od. — sličnu] *Ga:* ‚slicna'. — tebi] *Z:* ‚k' tebi'.

65b. s tvojiem] *Va:* ‚sauoiem'; *B, L, I, Ga:* s tvojim. — draziem] *Va, S:* drazim; *b:* dragiem. — natjecati] *b:* naticati, s bilj.: boriti se.

66b. svem se] *A, B, L, I, Ga, P, b:* svemu se; *O_3:* ‚suense'.

67b. ļubovcah] *Va, S:* ļubovcam.

68b. sreće] *F:* sriće; *b, z:* srieće.

71b. liepoj] *F, a:* lipoj.

73. jur je] *Z:* ‚iurgie'. — došô] *F:* doša. — Kazlar] *N, D, S, O_3, m, z:* Kizlar.

74. Smederovu] *B, I, P, b, z, a:* Smederevu. — bielu] *F:* bilu; *Va, S, O_3:* liepu.

75. kćer] *V:* ‚kchier'; *B, I, Ga, P, D:* hćer; *L, O_3:* ćer.

76. liepu] *F:* lipu.

Svietla je ova djevojčica
od' koljena desposkoga:
vid žuđeni i zenica
sliepa starca, ćaćka svoga;
kî se unukâ unuk zove
Đurđa despota i Jerine,
od kîh ime i sad slove
niz slovinske pokrajine.
Zasve da su Turci hudi
gospostvo mu staro oteli,
gosposke se kaže ćudi,
plemenit se djelim veli.
Prut kraļevski, ńekad kî je
u rukah mu djedim bio,
ńemu 'e sada štap, na kî je
tešku staros naslonio.
Državě one, gdjè ńekada
vlas desposka sterala se,
kratka mu je sad livada,
vrhu koje stado pase.
Straža mu su psi uzdani,
krotke ovce puk podložni,

77. svietla] *F:* svitla. — ova] *A, N, D, b:* ona; *G, O₃, a:* ovo. — djevojčica] *F:* divojčica.

78. koljena] *V, A, G, B, L, I, Ga, P:* koļena; *F:* kolina. — desposkoga] *A, Č, F, G, I, Z, M, N, D, S, O₃, m, b, z:* despotskoga.

79. žuđeni] *Va, P, Z, N, S, m:* žudjeni. — zenica] *I:* desnica.

80. sliepa] *F:* slipa 'e. — starca] *B, L, I, Ga, P:* stara. — starca, ćaćka] *A, D:* ćaćka, starca. — ćaćka] *G, B, L, P, M, O₃:* ćajka; *Z:* ‚chiaicka'; *b:* ćaća.

83. kih] *Č, G, Z, M, O₃, m, z:* kieh; *b:* ‚кобх'.

84. niz] *b:* sve.

85. Turci] *A:* ‚Zarzi'. — hudi] *P:* ‚chudi'.

86. gospostvo] *b, z:* gospodstvo.

87. gosposke] *Va, Č, Ga, Z, M, m, b, z:* gospodske; *I:* ‚gospozke'; *O₃:* ‚gosposcke'.

88. djelim] *F:* dilim.

89. kraļevski] *Č:* ‚kralieuski'. — ńekad] *A:* ‚gnekat'; *Č, M:* ‚niekad'; *F:* ńikad.

90. rukah mu] *A:* ‚rukamu'. — djedim] *F:* didim; *b:* djedin.

91. ńemu 'e sada] *A:* ‚gnemu sada'; *F, G, B, L, I, Ga, P, N:* ńemu je sad; *b:* ńemu štap je. — kî] *V, A, F, B, L, I, Ga, P, N, D, b:* ‚koi'.

92. tešku] *P:* ‚teshu'. — staros] *F, b:* starost.

93. državě] *D:* država. — one] *Va, A, Č, F, G, N, b:* ove. — gdje] *F:* gdi. — ńekada] *Va, z:* ‚niekada'; *F:* ńikada.

94. vlas] *F, b:* vlast. — desposka] *A, Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, b, z:* despotska; *G:* ‚despota'.

a pastiri i gorani
prijateļi najuzmožni.
Priprosta mu 'e kućarica
mramornoga mješte krama,
a raskošna svîm ložnica
trava uvehla, suha slama.
Šatori su izvezeni
zelenoga dubja kitje;
jestojska mu 'e sat medeni,
voda i mlieko slatko pitje;
a od zlata čaše izbrane,
slatke piće u kîh stoje,
ruke biele i snježane
milostive kćerce svoje.
Dobri ovako starac traje
najpokońih dana dio,
kî od dvanaes sinova je
čestit otac ńekad bio.
Ali ńemu smrt nemila
kroz namjeru hudu i priku

97. straža] *V, Va, F, G, m, z, a:* straže. — su] *Ga:* se.

98. podložni] *P:* ‚podlosni'.

99. pastiri] *L, Z, m:* pastieri.

100. najuzmnožni] *Ć, C, M:* ‚neusmnoscni'; *b:* nauzmnožni.

101. priprosta] *b:* pripozna, ispr.: priposna.

102. mješte] *A, N:* mjesto; *F:* mišće; *M:* ‚mieſte'. — krama] *z, a:* hrama.

103. raskošna] *I, z:* razkošna. — svîm] *Ć, P, Z, M, b, z:* sviem.

104. trava uvehla] *B, P:* ‚trauaie uechla'; *L, Ga:* trave i uvehla.

105. šatori su] *M:* ‚sciatorimusu'.

106. dubja] *G:* ‚dubglia'. — kitje] *A, N, b:* ‚kichie'; *B, L, I, Ga, P:* ‚kitte'.

107. mu] nema *B, I, Ga, P.* — sat] *V, Va, A, I, Z, N, D, S, m, b, z:* sat; *G:* kus; *ostali rukopisi* i *a:* sad.

108. mlieko] *F:* mliko; *b:* mleko. — slatko] *I, P, S, m, b, z:* sladko. — pitje] *A, N, b:* piće.

110. slatke] *I, P, S, m:* sladke; *b:* slatka; *z:* sladka. — piće] *Ć, S:* pitje; *b:* pića; *z:* pitja. — kîh] *Ć, B, L, I, Ga, P, Z, M, z:* kieh; *b:* ‚кѣ'.

111. biele] *F:* bile. — snježane] *F, Z:* snižane.

112. kćerce] *Va, L, Ga:* ćerce; *A:* ‚kichierze'; *B, I:* ћćerce; *P:* ‚hierze'.

113. dobri] *Va:* dobro.

114. najpokońih] *V:* ‚naipokoinije'; *Va, P:* ‚napokognih'; *A:* ‚naipokoinieh'; *G:* ‚naipognieh'; *C:* ‚naipokoinih'; *Z:* ‚naipokognieh'; *N, b:* najpokojnieh.

115. dvanaes] *V:* ‚duanaies'; *A, B, L, I, Ga, P, N, m:* dvanes; *F:* dvanast; *b:* dvanajst.

116. ńekad] *Ć, M:* ‚niekad'; *G, D:* ńegda; *F:* ńikad; *m, z:* ńegda.

118. namjeru] *F:* namiru. — hudu i priku] *O, V, Va, z:* hudu i prieku; *Ć:* huda i prieka, k. i.: hudu i prieku, a tako *M.*

svih je ubrzo polomila,
da ne osuši lica viku.
Tim je on sada ostô veće
jak obsječen dub u gori,
komu vihar s plahe smeće
grane skrši i obori.
Vuk i Đurađ, kîh slovjaše
glas s Istoka do Zapada,
s puške ogńene mrtvi ostaše
u podstupu Praga grada.
Gojko i Uroš sred zasjedâ
od turske su sablje pali,
kî su u ogńu priko leda
za česara vojevali.
Mikleuša i Stjepana
more utopi na pučini,
a dopade smrtna rana
Vladka od guse u planini.
Glavu izgubi Grgur svoju
s prijatelskih zlih privara,

119. svih] *Va, A, Ć, G, B, L, I, P, M, N, D, S, b, z:* svieh. — je] nema *b.* — polomila] *V, G, N, D, S, m, b, z:* poplienila; *F:* poplinila.

120. osuši] *b:* osuzi (štamp. pogrj.). — viku] *Ć:* ‚uieka', k. i.: ‚uieku'; *M, z:* vieku.

121. tim] *Va, Ć, B, P, M, S, b, z:* tiem. — je] nema *b.* — on sada] *b:* od zada. — sada] *Ć, M:* sad. — sada ostô] *Va:* ‚sada ostal'; *F:* sada osta; *Z:* ostô sada.

122. jak] *P:* ‚iach'; *b:* jah. — obsječen] *Va, L, S:* ‚obiescen'; *F:* obsičen; *b:* odsiećen.

123. komu] *S:* tkomu. — s] nema *V.* — vihar] *F:* vikar.

124. grane] *Va, Ć:* ‚krane', *Ć* k. i.: ‚ghrane'. — skrši] *P:* ‚iskarsci'.

125. Đurađ] tako *O, Va, G, B, L, I, Ga, P, S, m; Z:* ‚Gliuragh'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* Ljubdrag. — kîh] *Ć, Z M, S, b, z:* kieh. — slovjaše] *a:* slovijaše.

127. puške] *P:* ‚puske'. — ogńene] *P:* ‚oghiene'.

128. podstupu] *Va, G, b:* postupu, *b* s bilj.: pohodu; *A:* podstupu, k. i.: ‚prifstupu'. — Praga] tako *O, V, Ć, F, G, I, b; C* k. i.: ‚Praghe', a tako *ostali rukopisi* i *izdańa* osim *Va:* ‚Parag'.

129. sred] *F:* srid; *z, a:* sried. — zasjedâ] *Ć:* ‚sasida', k. i.: zasjedâ; *F:* zasidâ.

131. su] nema *b.* — priko] *b, z:* preko.

132. česara] *b, z, a:* cesara.

133. Mikleuša] *Va:* ‚Mikleustia'; *F:* ‚Traj. Klenšia'; *P:* ‚Michleuscia'; *S:* ‚Micleusca'. — Stjepana] *F:* Stipana.

134. na] *A:* u. — pučini] *Va, S:* ‚parscini'.

135. smrtna] *A, D:* ‚martva'.

136. Vladka] *V, Va, G, B, L, I, Ga, P, M, N, S, b:* Vlatka. — guse] *b:* guše.

138. prijatelskih] *A, Ć, G, P, Z, M, N, D, S, m, b, z:* prijatelskieh; *F:* prijatelskim. — zlih] *A, Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, b, z:* zlieh. — privara] *P:* ‚prieuara'; *z:* prevara.

a u rdeļskom stignu boju
smrt Miloša i Laẓara.
Janko i Lauš od svieh bjehu
samo ostali jošte živi
za razgovor i utjehu
ćaćku u teškoj suprotivi;
kî svu ļubav složi i stavi
od dvanaes u dva ova
i kô oči dvie u glavi
i gleda ih i milova.
Ali huda nad sve ine
dobrzo mu sreća uzroči,
da mu ujedno zrak pogine
i od dva sina i od dvie oči.
Janka ne može uzdržati,
da se na boj ne uputi;
u bogdanskoj tim ga rati
pogubiše Turci ļuti.
A Lauša u isto vrime
srete prika smrt na domu,
kî ćaćkovo zovuć ime
umrie u rukah ćaćku istomu.

139. rdeļskom] *Va, S:* ‚kudeglskom'; *P:* ‚ardelskom'. — stignu] *P:* ‚stighu', k. i.: stignu. — boju] *O, Č, M:* ‚pogliu', *M* k. i.: boju.

140. smrt] *b:* ‚smert'. — Laẓara] *Č, M:* ‚Lazzara'; *b, z, a:* Lazara.

141. Janko] *A:* ‚Janco'. — svieh] *V, F:* svih; *A:* ‚suiech'. — bjehu] *F:* bihu.

142. jošte] *V:* ‚od suieh'; *F, b:* od svih. — samo] *S:* sami.

143. utjehu] *F:* utihu.

144. ćaćku] *G, B, L, P:* ćajku; *C, M, S:* ćajka; *Ga:* ‚phiachku'. — u] *V:* i. — teškoj] *P:* ‚teskoi'.

145. svû] *P:* ‚sfuu'; *S:* ‚svou'.

147. dvie] *F:* dvi.

148. i gleda ih] *F:* i gledah; *b:* on gleda ih.

149. huda] *P:* ‚chuda'.

150. dobrzo mu] *A:* ‚do birſomu'. — sreća] *F:* srića; *z:* srieća.

151. pogine] *Va:* ‚pokine'.

152. i od dva] *Č, M, S:* od dva. — dvie] *S:* dvoje.

155. bogdanskoj] *Va:* ‚bogdamskom'; *D:* bogdanskom. — tim] *Va, Č, M, S, b, z:* tiem.

157. vrime] *V, Va, Č, B, L, I, Ga, P, M:* vrieme; *Z:* brieme; *b:* vreme.

158. srete] *F:* srite; *z:* sriete. — prika] tako *O, F, B, L, I, Ga, P, C, D, S, m, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* prieka.

159. ćaćkovo] *G, B, L, P, Z, S:* ćajkovo; *M:* ‚chiakovo'; *b:* ćaćovo. — zovuć] *Č, G:* ‚souech'.

160. ćaćku] *G, B, L, P, Z, M, S:* ćajku; *b:* ćaću. — istomu] *G, D:* svomu.

Tad toliko plakat uze
od dvanaes probjen strila
tužni starac, da ga suze
osliepiše s grozna cvila;
i svršio još bi u plaču
dni kroz teške nepokoje.
razgovora da ne začu
od jedihne kćerce svoje.
Sunčanica mlada i liepa,
od kè slovu svud kriposti.
svietlo ufanje ćaćka sliepa
i štapak je u starosti.
Mile unuke on viditi
želi od drage kćerce ove
i u ńih opet ponoviti
sebe i mrtve svê sinove.
Ali 'e zaman, da itko sada
ńe lipotu dvori mnogu,
zašto djevstvo ona mlada
zavjetova višńem Bogu.
Mudri ćaćko s biljêg veće
pozna ovu ńe odluku

162. dvanaes] *V:* ‚duanes'; *b:* dvanaest. — probjen] *b:* pobjen. — strila] *A, Ć, b:* striela; *Ć* k. i.: strila.

164. osliepiše] *F:* oslipiše. — cvila] *b:* cviela.

166. teške] *P:* ‚teske'.

168. jedihne] *A, Ć, G, B, P, M, N, D, S, m, b, z, a:* jedine; tako *Z* k. i. — kćerce] *Va, G, L:* ćerce; *B, I, Ga, P:* hćerce.

169. liepa] *F:* lipa.

170. slovu] *A, N:* ‚slouu'. — svud] *P:* ‚sfud'. — kriposti] *A, Ć, Z, M, N, m:* kreposti; *b, z:* krieposti.

171. svietlo] *F:* svitlo. — ufanje] tako *I, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* ufańe.

ćaćka] *G, B, L, P, Z, M, S:* ćajka; *b:* ćaća. — sliepa] *F:* slipa.

172. štapak] *V:* ‚scapak'. — starosti] *Va:* ‚strarosti'.

173. viditi] *A, Ć, M:* vidjeti.

174. kćerce] *Va, G, P, M, b:* ćerce; *B, I, Ga:* ‚hchierze'. — ove] *A, I, P, Ć, N, D:* svoje; *I, N* i.: ove.

175. ńih] *P:* ‚gnich'.

176. svê] *A:* ‚suoie'; *N, b:* svo'e.

177. 'e — da] nema *S.* — itko] *G:* iko.

178. lipotu] tako *O, F, B, L, I, Ga, P, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* ljepotu.

179. djevstvo] *F:* divstvo; *M:* ‚dieſto'.

180. zavjetova] *F:* zavitova. — višńem] *F:* vićńem.

181. ćaćko] *G, B, L, P, Z, M, S, a:* ćajko; *b:* ćaćo. — s biljêg] *O, Ć:* ‚s' bilieh'; *O* sa strane: ‚naſbigl'; tako i *C* k. i., a još docnije: ‚sbiglia'; *C:* ‚sbilie'; *A, N, D:* ‚naſbigl'; *I, M:* zbiļa; *a:* s biljeg; *ostali rukopisi* i *izdańa:* s biļeg.

i, što obļubit kćerca neće
vjerenika, ćuti muku.
Nu u sebi opet sudi,
da od djetinstva plaha ishodi
ta ńe misô, s koje žudi.
da dni tako sama vodi;
tim neka u ńoj od ļubavi
probudi se časna žeļa.
on razlike igre stavi
od radosti i veseļa.
Od bugarskih mlados sela
na igre se kupi ove.
i ļuvena i vesela
sjediļkam ih milim zove.
Liepe djevojke i gizdave.
i seļani mladi š ńima
na ńe idu, i vrh glave
svak od cvietja vienac ima.
U tanac se svi hitaju;
svi začińu slatke pjesni

183. kćerca] *Va, G, L, P, b:* ćerca: *B, I, Ga:* ‚hchierza'.
184. vjerenika] *F:* virenika.
186. da] nema *V, F, b.* — djetinstva] *F:* ditinstva: *P:* ‚dieinstua'. — ishodi] *O:* ‚isghodi': *I, m, z, a:* izhodi.
187. ta] *V, Va, A, B, Ga, P, Z, N, D, m, b:* taj. — misô] *Č, M, S, b:* misao: *F:* misal. — s koje] *Č, M:* koja.
189. tim] *Č, M, b, z:* tiem. — ńoj] *O* sa str.: ‚gne'; *Va, S:* ‚gnu'; *B, L, Ga, P:* ńe.
190. časna] *A:* ‚ciaſena'.
193. bugarskih] *Va, A, Č, G, Z, M, N, D, m, z:* bugarskieh. — mlados] *F, b:* mladost. — sela] *V:* ‚srela'.
194. igre] *Va:* ‚ikre'. — kupi] *V, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, m, b, z:* skupi.
195. ļuvena] *b:* ļubezna.
196. sjediļkam] *Č:* ‚srediglskijm', k. i.: sjediļkam; *F, L, Ga:* sidiļkam; *B, P:* ‚siedilkam'. — milim] *Č, Z, M, m, z:* miliem. — sjediļkam ih milim] *b:* pastirice mlade.
197. liepe] *F:* lipe. — djevojke] *Č, M, z:* ‚dieve'; *F:* divojke.
198. š ńima] *O:* ‚scnima': *V, P, S, m, z:* s ńima.
199. na ńe] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, m, b, z:* na igre.
200. svak] *F, G:* svaki. — od cvietja] *V:* ‚varh ghlaue'; *A, P, N:* ‚suiechia'; *F:* zelen; *G:* od ńih; *B, I, Ga, Z:* cvitja; *b:* ruže. — vienac] *Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, S, m:* vjenčac: *F:* vinac.
201. tanac] *V, Č, F, G, Z, D, m, b:* tance. — svi] *A, N:* sve. — hitaju] *P:* chitaiu'.
202. začińu] *O, Č:* ‚sacinu'. — slatke] *P, I, S, m, z:* sladke.

i razlike igre igraju
u pokoju i u ljuvezni.
Vrh livade mlad uz mlada
sjedi u cvietju razlikomu
i rieč s riečim hitro sklada
na uho šaptom ovi onomu.
Natječu se svi pastiri,
i ukazat svaki uživa.
da skladnije dipli sviri
i da u slađi glas popîva.
Zatjecat se još ne taže
pastirice najmilije,
kā začińe pjesni draže,
kā li vjenčac ljepše vije.
Sjediļke ove skupio bîše
starac Ļubdrag na svôm stanu
jeda srce tvrdo odviše
od svê kćerce one ganu;
ter od mladih, kîh ustrili
slavna lipos ńe velika.

203. i] *A, N, D:* u.

204. i u] *G:* i; *b, z:* u. — ljuvezni] *b:* ljubezni.

205. vrh] *b:* ‚var'. — uz] *F:* iz.

206. sjedi] *F:* sidi. — cvietju] *A, G, P, Z, N, b:* cvieću; *F:* cvitju.

207. rieč] *F:* rič. — riečim] *V, b:* rieci; *F:* ričim. — sklada] *Va:* slaga.

208. uho] *P:* ‚ucho'. — ovi onomu] *Ć:* ‚onij onomu'; *F, M:* oni oyomu; *L:* ovi onemu.

209. natječu] *F:* natiču; *b:* ‚намѣчу'. — svi] tako *O, A, Ć, Z, M, N; G, z:* tu; *ostali rukopisi* i *izdana:* tuj. — pastiri] *L, Z:* pastieri.

210. uživa] *A:* ‚uggiua'.

211. dipli] *a:* diple. — sviri] *Z:* ‚suieri'.

212. i] nema *V, A, F, G, Z, N, b.* da] nema *z.* — slađi] *G:* ‚blaghij'; *Ć:* ‚slatkieh. — popiva] *A, Ć, L, b:* popieva.

213. zatjecat] *F:* zaticat; *b:* natjecat. — još ne taže] *A:* ‚iosc naſctasce'; *I, Ga, N, b:* još nastaše; *Z:* ‚ioscte stasce'.

214. pastirice] *V, Va, Ć, G, Z, M:* pastierice.

215. začińe] *Ć:* ‚sacigne'; *M:* ‚sacina'; *S:* začińu. — pjesni] *F:* pisni.

216. vjenčac] *Ć, Z, M, b:* vienac; *F:* vinac. — ljepše] *A, Ć, Z, M, N, m, z, a:* ljepši; *Ć* k. i.: ‚liepsce'. — vjenčac ljepše] *Va:* ‚lieusci uienaz'; *P:* ‚uienciuz lieusci'; *D:* ljepši vjenčac; *S:* ljepše vjenčac.

217. sjediļke] *F:* sidiļke; *M:* ‚siedigkle'; *b:* seļanke. — bîše] tako *A, F, G, M, N, D, S, m, z, a:* *ostali rukopisi* i *izdanje b:* bješe.

218. Ļubdrag] *Va:* ‚Giuragh'.

220. svê] *Va, A, B, I, Ga, P, N, D, S, b:* svo'e. — kćerce] *G, B, L, Ga, P, b:* ćerce; *I:* ‚hchjérze'. — one ganu] *Va:* ‚suoie kanu'.

221. mladih] tako *O, V, Va, A, F, B, L, I, Ga, P, Z, S, b;* *ostali rukopisi* i *izdaña:* mladieh. — kîh] *Ć, Z, M, z:* kieh.

222. lipos] *Va, Ć, G, P, Z, M, S, m, z:* liepos: *F:* lipost: *b:* liepost.

kîgodi joj tuj omili,
i obere ga vjerenika.
Tad kon liepe Sunčanice
na sjedi|ke sej |uvene
odsvud mlaci i mladice
skupiše se nebrojene.
Ona mlada, zasve da je
mučna u srcu cića toga,
poslušna se kazat haje
zapoviedim ćaćka svoga.
Sve najljepše gube ime
prid uresom ńe uresa,
jak prid suncem istočnime
jasne zviezde od nebesâ.
Čisti zlatni pram od kosi
na vjetric je tih rasplela,
a od razlika cvietja nosi
vjenčac vrhu vedra čela.
U pogledu |uvenomu
razbludna joj sja danica,

223. kîgodi joj] *Ć, M:* ‚kighodijoioi', *M* k. i.: *B, P, S:* kojigod joj; *D:* kîgod joj. — tuj] *V:* ‚oui'; *Va, A, Ć, P, M, N, b:* tu; *F:* ovdi.

224. i obere ga] *P:* ‚dagha oberre'. — vjerenika] *F:* virenika.

225. kon] *V, F, P, Z, S, b:* kod. — liepe] *F:* lipe; *b:* mlade.

226. na] *Va, S:* ‚sa'. — sjedi|ke] *Ć:* ‚siediglske'; *F:* sedi|ke; *P:* ‚siedilche'; *b:* sjedilke, s bi|.: djevojke. — sej] *F:* ‚suj'. — |uvene] *A:* ‚gluibiene'.

227. odsvud] *P:* ‚od sfud'. — mlaci] *A, L, I, N, S, m, b, z:* mladci.

229. ona] *Ga:* on.

230. srcu] *A:* ‚sirzu'. — cića] tako *O, F, Ć, a; b:* ćića; *ostali rukopisi* i *izdaña:* cieća.

231. poslušna] *A:* ‚poſluſna'; *b:* poslužna.

232. zapoviedim] *F:* zapovidim. — ćaćka] *G, B, L, P, Z, M, S:* ćajka; *b:* ćaća.

233. najljepše] *F:* najlipše; *P:* ‚naillieusće'.

234. prid] *z:* pred (tako i st. 235.).

235. jak] *P, b:* jah. — prid] *L, Ga:* pri. — istočnime] *A, Ć:* ‚istocnieme'.

236. zviezde] *F:* zvizde.

237. čisti] *Ć:* ‚cestit'; k. i.: ona, a tako *M, z; b:* ćesti. — pram] *Va, b:* prami. — *S:* ćiste zlatne prame od kosi.

238. vjetric] *F:* vitric. — rasplela *I, S, z, a:* razplela; *Z:* raspela.

239. cvietja] *O:* ‚zuichia'; *A, G, P, Z, N, S, b:* cvieća.

240. vjenčac] *Ć, M, b:* vienac; *F:* vinčac.

241. pogledu] *F:* ‚pogliedu'.

242. razbludna] tako *O, V, A, Ć, F, B, I, P, Z, M, N, S, z; ostali rukopisi* i *izdaña:* razbludno.

a u rajskom licu svomu
capti trator i ružica.
Na ustieh joj od veseļa
rumena se rusa smije;
koprenica sniega bjeļa
bjeļe od sniega prsi krije.
Tako ona milo hodi
i toliku svjetlos ima,
da u jedno vrieme izvodi
tančac stupom, dan očima.
Pače cieneć, da je zora,
što su oči ńe ļuvene,
rumena se rusa otvora.
i razliko cvietje zene;
bielim rukam po livadi
s drugam ga ona brat počińe;
seļani se dižu mladi:
kolo okolo ńih začińe.
Usred kola od svirali
i od diplî na glas mio.
da zabave sej pohvali,
zače ovako mlad Radmio:
„Družbo liepa i vesela
„od mlađahnieh pastirica.

243. rajskom] *V, A, N, b*: rajskomu.
244. capti] *G, B, P, m, z*: cavti; *b*: ‚kopti'. s bi|.: trepti.
245. ustieh] *F*: ustih; *L*: usti; *P*: ustim.
246. rusa]. *C, M, b, z, a*: ruža.
247. sniega bje|a] *F*: sniga bila.
248. bjeļe] *F*: biļe. — sniega] *F*: sniga.
249. hodi] *P*: ‚chodi'.
250. svjetlos] *F*: svitlost; *b*: svjetlost.
251. vrieme] *F*: vrime.
252. tančac] *G, b*: tauac. — očima] *A, C, M, N, S, b*: s očima.
253. cieneć] *A*: ‚zienecz'; *F*: cineć.
255. rusa] *F, b, a*: ruža.
256. cvietje] *A, G, Z, N, S*: cvieće: *F*: cvitje. — zene] *b*: sene.
257. bielim] *Va, A, G, B, L, P, Z, N, D, S, m, z*: bieliem: *C, M*: s bielim; *F*: bilim. — livadi] *Z*: ‚lieuadi'.
258. s drugam ga] *F, B, L, I, Ga, Z, b*: s drugama; *P*: s drugam. — ona] *G*: ‚oua'. — počińe] *C*: ‚pocinia'; *M*: ‚pocina'.
260. ńih] *A*: ‚gnich'. — začińe] *C*: ‚sacignia'; *M*: ‚sacina'.
261. usred] *F*: ‚v srid'; *z*: usried. — od] *P*: pod. — svirali] *F*: zviradi.
263. sej] *C, G, M*: ‚sue', *M* k. i.
265. družbo] *P*: ‚drusbo'. — liepa] *F*: lipa.
266. mlađahnieh] *S*: mladjahnih. — pastirica] *A, G, B, P, Z*: pastierica.

„kîm sred očî zora biela,
„a sunašce sja sred lica,
„pridružite u ljuvezni
„s našiem vaše skladne glase.
„da pojući slatke pjesni
„biće ovo proslavja sè!
„Pojmo, pojmo, družbo draga!
„Bježi mlados, leti vrime:
„od prolitja doba blaga
„uživajmo prije zime!
„Ne čekajte, svietla prama
„zlato u srebro da se obrati,
„a bez svjetlosti i bez plama
„liepieh še oči pogled skrati!
„U mladahna svoja lita
„svaka od vas, liepe moje,
„grli rados, ljubav hita',
„žeje ispuńaj slatke svoje!

267. kîm] tako *O, F, L, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* kiem. — sred] *F:* srid; *z:* sried; (tako i st. 268.). — biela] *F:* bila.

268. sunasce] *V, m:* ‚sunacze'; *F:* sunšce; *Z:* ‚sunahze'. — sja] *Va:* na.

269. u] *b:* i.

271. slatke] *P, I, m, z:* sladke; *S:* sladko.

272. bitje] *A:* ‚pichie'; *C, G, P, M, N, S, b:* biće. — proslavja] *C, M:* proslavi: *B, I, Ga, b:* proslavļa.

273. družbo] *P:* ‚drusbo'. — draga] *O:* mlada, i.: draga; *S:* izbrana.

274. bježi] *F:* biži. — leti] *b:* ‚лѣти'. — vrime] *O, V, A, B, L, P, M:* vrieme; *Z:* brime; *b:* vreme.

275. prolitja] *A, N:* ‚prolithia'; *Va, L, I, Ga, P, S, m, z:* proljetja; *G:* ‚prolichia'; *B:* ‚proglieta'; *Ga* k. i.: ‚proglietia'; *P* k. i., *b:* proļeća. — doba] *B, L, P, S:* dobra.

276. uživajmo] *V, Va, G, B, L, P:* uživamo. — prije] *b:* pređe.

277. čekajte] *V, A, D, b:* čekate; *P:* ‚cechaite'. — svietla] *F:* svitla. — prama] *b:* plama.

278. srebro] *V, A, F, G, N, D, b:* biser.

279. a bez] tako *O, V, Va, F, G, B, L, I, Ga, Z, S, b; P:* a brez; *ostali rukopisi* i *izdańa:* bez. — svjetlosti] *V, F:* svitlosti. — bez] *P:* brez.

280. liepieh] *F:* lipih; *a:* liepih. — se] nema *b.* — pogled] *A, B, L, I, Ga, P, Z, N, m:* svjetlos.

281. 284. Ta četiri stiha imaju u rukopisima *A, F, G, N, D* pa u izdańima *b, z* ovaj red: 282, 281, 284, 283; u rukopisima *V, Z* samo stihovi 281. i 282. zamijeniše mjesto.

281. mlađahna] *S:* mladjahna. — Usporedi IX, st. 126.; ‚Arijadna', st. 1692.

282. vas] *V, Va:* nas. — liepe] *F:* lipe.

283. grli rados, ljubav hita'] *V, A, F, N, D, b:* grli ljubav, rados hita (*F, b:* radost); *G:* grli ljubav, rados pita; *Z:* grli ljubav, mlados hita.

284. ispuńaj] *C, B, L, Ga, P, M:* ‚ispugnia'; *P* k. i. — slatke] *I, P, S, m, z:* sladke. — svoje] *V:* moje.

„Čestitos je ovo živa;
„blaženstva su ovo prava;
„ovako se liepa uživa
„mlados i ńe dika i slava.
„Što se pita, da se ima;
„što se žudi, da se stječe;
„što je liepo blizu očima,
„da i od srca ni'e daleče;
„da dva mlada jedno žele
„u životu stravļenomu
„i da vode dni vesele
„živeć jedan u drugomu".
Radmio prista, i taj čas se
š ńim u tanac svi hitaju;
dva začińu: u sve glase
skladno ostali odpievaju.
U šapte se igra obrati,
kô se u tańcu dozačina.
pak uzeše popievati
četr mlada seļanina.
Prvi poče, kô ńekada
od hercega od Stjepana
ugrabi se ļubi mlada,
kā mu sinu bješe dana;

285. ovo] *B, L, I, Ga, P:* ova; tako *M* k. i.; *b:* ovoj.

286. ovo] *V:* ova.

287. liepa] tako *O, Va, Ć, G, B, L, Ga, P, M, D, m, z, a; F:* lipo; *ostali rukopisi* i *b:* liepo.

288. i slava] *Va:* ‚slauna'.

290. stječe] *Ć, M, z, a:* steće; *F:* stiee; *C* k. i.: stjeće.

291. liepo] *F:* lipo.

292. da i] *C:* ‚daie', k. i.; *M:* da ti. — ni'e] *V:* ‚nij'.

294. stravļenomu] *S:* stravjenomu.

295. vode] *B, L, I, Ga, P:* vodu.

296. živeć] *A, N, S, z:* živuć.

297. prista] *z:* presta. — i] *C, M:* a.

298. š ńim] *A:* ‚scnim'; *Ć, G, M:* ‚segnime'; *P, S, m, z:* s ńim. — tanac] *Va:* ‚tanzu'.

299. u] tako *O, Ć, C, M, S; ostali rukopisi* i *sva izdańa:* a u. — sve] nema *G.*

300. odpievaju] *F:* odpivaju; *B:* opievaju.

301. šapte] tako *O, Ć, C, M, m; b:* šapta; *ostali rukopisi* i *izdańa:* šapat.

302. kô] *Va, S:* kod. — dozačina] *Va, A, Ć, B, L, P, M, b:* dozačińa; *M* k. i.: dozačina.

303. popievati] *F:* popivati.

304. četr] *A, B, P:* ‚cetir'; *Z:* ‚cetter'.

305. prvi] *Z:* ‚peruj'. — ńekada] *F:* ńikada; *P:* ‚ghiekada'.

306. hercega] *Va:* ‚kerzega'. — Stjepana] *F:* Stipana.

307. mlada] *O, V, C:* prava; *L:* mlade.

308. bješe] *A, F:* biše; *Z:* ‚bise'.

i kî je ona jad i smeću
i ćutjela i podnila,
čim na starcu svîm mrzeću
draga 'e mlaca promienila;
i kô paka cića toga
sin mu se je poturčio,
i iz gospostva herceg svoga
s djecom inom prognan bio.
Zapopieva drugi opeta,
kô Biogradu pomoć poda
prema silam Mahumeta
Ugrin Janko vojevoda;
i kako se ispod mirâ
grada toga car oholi
ļuto rańen tad istira
veće mrtav živ negoli.
Kô se iz grada Dubrovnika,
kliče treti, k Ẓadru uputi
Đurađ despot, za na prika
zeta Ugre podignuti;
i od Sibińa kô ban slavni,
i ugrska sva gospoda
tad ustaše na boj spravni,
neka mu se pomoć poda:

309. kî] *O, b:* ‚ku'; *V:* ‚ke'; *m:* ‚kô'; *z:* ‚kô'. — je] nema *O, Va, A, Ć, G.*

310. i ćutjela] *V:* ‚chiutila'; *Va:* ‚chiutielaie'; *A, P, N:* ćućela; *G, L, D:* ćućela je; *F, b:* očutila. — podnila *O, Va, A, Ć, C, M:* podniela.

311. čim] *Ć, M, b; z:* čiem. svîm] *Ć, Ẓ, M, b, z:* sviem. mrzeću] *Ga:* ‚smarsechiu'.

312. mlaca] *O, A, L, I, N, S, m, z:* mladca. — promienila] *F:* prominila.

313. kô] *P:* tko. — cića] tako *O, F; b:* ćića; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ćieća.

315. i iz] *D:* i od. — gospostva] *b, z:* gospodstva. — herceg] *P:* ‚Cherzeg'.

316. djecom] *F:* dicom. — prognan] *Ć:* prodan, k. i.: prognan.

317. zapopieva] *F:* zapopiva. — drugi] *Va:* ‚druchi'.

318. Biogradu] *b:* Bjeogradu.

319. Mahumeta] *P:* ‚Muchametta'.

320. Janko] *O, B, P:* ‚Anco'.

321. ispod] tako *G; I, S, m, z, a:* izpod.

323. rańen] *A:* ‚ranen'. — istira] *V, A, Ć, b:* istjera.

325. se] nema *b.*

326. treti] *O:* treti; *ostali rukopisi* i *izdańa:* treći. — Ẓadru] tako *O, Ć:* ‚Zadru'; *M:* ‚Scadru'; *ostali rukopisi:* Zadru.

327. Đurađ] *V, b:* Ljubdrag. — prika] *Ć:* prieka.

328. Ugre] *S:* ‚Ugrina'.

329. Sibińa] *V:* ‚Siibignia'; *G:* ‚Seibigna'. — kô ban] *F:* bani.

i kô s vojskom iz Budima
kraļ Vladislav sam se odpravi,
ter Murata s neizmernima
silam razbi na Muravi.
A četvrti kliknuo bješe,
kô ugrske skladne voļe
Matijaša kraļa uspeše
iz tamnice na pristoļe;
i kô utrudjen kraļ hrabreni,
rvuć vojske od Turaka,
na kopju se često odmieni
od despota Vuka paka.
Bugarkiće jur pristale
i pjevanja bjehu draga,
kad smete igre sve ostale
svo'im došastjem Kazlaraga.
Pokli iska svud po gradu
Smederevu on zaludu,
Sunčanicu liepu i mladu
ukazati da mu budu,
Sunčanicu liepu i mladu
ukazati da mu budu,
pokli 'e iska svud po gradu
Smederĕvu on zaludu,

333. i kô] *B, L, P:* tako. — s] nema *V*.
334. odpravi] *Va:* ‚opraui'.
335. s] nema *V, Ć, G, M; M* k. i. — neizmernima] tako *O, V, Va; Ć, F, M:* neizmirnima; *ostali rukopisi* i *izdańa:* neizmjernima.
336. Muravi] *S, z, a:* Moravi.
337. bješe] *F, S:* bišc.
339. uspeše] *I, m, z:* uzpeše.
340. pristoļe] *z:* prestoļe.
341. utrudjen] *F, Z:* ‚utuarghien'; *S:* utrudjen: *b:* ukrućen. — hrabreni] *A:* ‚krabreni'.
342. rvuć] *Va, B, I, Ga, P:* rveć.
343. kopju] *A:* ‚copin'. — odmieni] *F:* odmini.
344. despota] *B, P:* ‚depota'.
345. bugarkiće] *O, Ć:* ‚bugarchigne'; *B, P:* ‚bugharchignie'. — pristale] *z:* prestale.
346. pjevanja] tako *O, Ć, I, M, S; F:* pivańa: *ostali rukopisi:* pjevańa. bjehu] *F:* bihu.
348. svo'im] tako *V, G, B, L, I, Ga, P, Z, D, S, m, s; O:* ‚snoem'; *Va, C, M, b:* svo'iem; *F, A, N, a:* svîm. došastjem] *A:* ‚doſcaſtuom'; *L:* ‚dosastiem'. — Kazlar] *N, m, z:* Kizlar.
349a.—352a. Ovaki red tih stihova imaju rukopisi *O, Ć, C, M, D* i izdańe *a;* ostali rukopisi i izdańa imaju red, kakav je u stihovima 349b.—352b.
349a. (351b.) pokli] *Va:* ‚poklie'; *F:* pokle; *m, z:* pokli 'e. — iska] *Va:* ‚aska'. — svud] *P:* ‚sfud'.
350a. (352b.) Smederevu] *A, Ć, F, G, I, Z, M, N, D, S, m:* Smederovu.
351a. (349b.) liepu] *F:* lipu.

brži nego brza striela
odtole se s družbom dieli,
bivši čuo, da se u sela
Ļubdrag otac š ńom priseli.
Tu je nađe u zabavi
od veselieh sjediļaka,
i u pogledu ńe objavi
taj čas ńu se sunčja zraka.
Pače bielim danom svanu
crnom agi noćno lice
na ljepotu rajsku izbranu
od sunčane Sunčanice.
Zapažene odsvud vidi
u ńu jednu svači'e oči,
i cviet sunce gdje ju slidi
pored suncem od istoči.
Ali crnac kô se ugleda,
ne zna od straha nitko gdi je:
sjemo tamo svak ureda
hoće bježat, a ne umije.
Sunčanica i š ńom lipa
družba od straha i od srama

353. brži] *Va*, *S:* ‚barsi'. — nego] *S:* ‚neghli'.

354. odtole] *Va*, *G*, *Ga*, *Z*, *b:* otole; *B*, *P*, *S:* ‚od tolek'. — dieli] *F:* dili.

355. bivši] *V*, *Va*, *A*, *G*, *B*, *I*, *Ga*, *P*, *Z*, *N*, *D*, *S*, *b*, *z:* budné. — se] nema *Č*, *M*.

356. Ļubdrag] *Va:* ‚Giurgh'. — š ńom] *V:* ‚gnie'; *P*, *S*, *m*, *z:* s ńom. — priseli] *Č*, *M:* se useli.

357. je] *V*, *Va*, *F*, *S*, *b:* ju. — nađe] *F:* najde; *S:* nadje.

358. veselieh] *V*, *F:* veselih. — sjediļaka] *P:* ‚siediglacha'; *b:* sediļaka, s bilj.: djevojaka (kao uza st. 226.).

360. sunčja] *b:* sunca. — zraka] *A:* zdraka.

361. bieliem] *Č*, *M:* ‚s' bielieme'; *F:* bilim.

363. ljepotu] *F*, *B*, *L*, *I*, *Ga:* lipotu.

365. zapažene] *V*, *P*, *Z:* ‚sapasene'; *G:* ‚ſapaſene'; *S:* zapańene. — odsvud vidi] *b:* odasvud.

366. ńu] *A*, *N*, *D:* ńe. — svači'e] *O*, *C:* ‚suoie', *O* k. i.: svači'e.

367. cviet] *F:* cvit. — gdje] *V*, *Va*, *A*, *F*, *G*, *B*, *P*, *N*, *D*, *S*, *m*, *z:* gdi. — ju] *A*, *G*, *B*, *L*, *I*, *Ga*, *P*, *N*, *D*, *m*, *z:* je. — gdje ju] *M:* ‚dike'. — slidi] *Č:* slieđi; *I:* vidi. — *b:* i sviet zove, da ju sudi.

368. suncem] *G:* ‚sunzom'.

369. kô se] *F:* ‚koj e'.

370. nitko] *Va*, *G:* niko. — gdi je] *Va*, *B*, *L*, *Ga*, *P*, *M:* ‚die'; *Č:* ‚dije'.

371. sjemo] *A*, *F*, *N:* simo; *b:* sjemo i. — svak] *F*, *b:* svaki.

372. hoće] *P:* ‚chochie'; *M:* ‚skacie'. — bježat] *F:* bižat. — a] *b:* i.

373. š ńom] *P*, *S*, *m*, *b*, *z:* s ńom. — lipa] *O*, *V*, *Va*, *A*, *Č*, *L*, *Z*, *b:* liepa; *Č* k. i.: lipa.

374. družba] *P:* ‚drusba'.

cvietje iz skuta na tli sipa,
kô za zlatnieh braše prama.

Poniknute liepe vile
zamukle su mramorkome,
cieneć, da su tako skrile
same sebe sjenim svome.

Odsvuda su vrhu lica
vlase od kosâ raspustile,
ali između zlatnieh žica
sjahu im većma oči mile.

Hitri hadum sviem objavi
veseo pogled, sliku dragu;
spried na prsi ruku stavi,
i u besjedu kliče blagu:

„Družbo mila, dni čestite
„kî trajete sred dubrave,
„uživajte i sliedite
„liepe igre i zabave!

„Nitko nejmaʼ strah ni čezni,
„er došastje moje neće

375. cvietje] *V, F:* ‚zuitie'; *A, G, B, L, I, Ga, P, N, b:* cviećе — iz skuta] *O, A, Ć, M:* ‚is kuta'. — tli] *A, Ć, G, Z, M, N, b:* tle. — sipa] *V, A, F, G, Z, N, D, S, b:* isipa.

376. kô] tako *O, Ć, B, L, P, C, a: ostali rukopisi:* kê. — zlatnieh] *V, F, B, Ga:* zlatnih. — braše] *Z:* ‚darsce'; *S:* ‚braſce'. — prama] *A:* ‚plama'. — *Ć* k. i.: ‚kosa slatieh uarsce sprama', a još k. i.: ‚uienze slatne uarsce sʼ pramà'; a tako ima *M.*

377. liepe] *A, F:* lipe.

378. zamukle su] *Ć, M, z:* zamuknuše.

379. cieneć] *F:* scineć. — da su tako] *V, Va, A, F, G, Z, N, S, b:* tako da su.

380. sjenim] tako *O, V, A, F, N*; *O* k. i.: sjenom; *Ć:* ‚zienom'; *ostali rukopisi* i *izdaña:* sjenom.

381. odsvuda] *P:* ‚od sfuda'.

382. vlase] *b:* prame. — raspustile] *I, z, a:* razpustile.

383. između] *S:* ‚iſ meju'. — zlatnieh] *F:* zlatnih.

384. sjahu im] *A:* ‚siaiuim'.

385. hitri] *P:* ‚chitri'. — sviem] *A, Ć, F, M, N:* svim.

386. dragu] *Va, B, I, Ga, P, Z, m:* blagu.

387. spried] *F, S:* sprid.

388. besjedu] *F:* besidu. — blagu] *Va, B, L, I, Ga, P, Z, S, m:* dragu.

389. družbo] *P:* ‚drusbo'. — dni] *G:* ‚ki'.

390. kî] *G:* dni; *D:* kê. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — dubrave] *V, S:* dubravâ.

391. uživajte] *O, V, Va, A, F, G, B, P, Z, D, b:* uživate. — sliedite] *O, V, F:* slidite.

392. liepe] *F:* lipe.

393. nejmaʼ] *S, m, z, a:* ne imaj. — strah] *P:* ‚strach'. — čezni] *b:* ‚смѣсни', s bilj.: ‚bune, Verwierung, tumulto'.

394. došastje] *Z:* ‚dosciasctie'.

„razvrć vaše tance i pjesni
„ni doniet vam gorke smeće.
„Pače u družbu vašu, kâ je
„mnoge sreće, mnoge česti,
„gdi u miru svak dni traje,
„i 'a ću, za nać mir, uljesti.
„Tim gizdava družbo mlada,
„ovdi, gdi ste vi skupļeni,
„ne budi vam mučno sada
„dat zamalo mjesto i meni!“
Kô izreče sej besjede,
gdi sjen velik dub prostira,
sam bez družbe Turčin sjede
sred seļana i pastirâ.
Milostivo na staroga
Ļubdraga se pak obrati,
tere poče ovako ga
s tvrdim kletvam uprašati:
„Ah, tako ti Bog s visine
„vratio očima vid žudeni,
„vriedni i dobri domaćine,
„pleme tvoje spovjed meni!

395. pjesni] *F:* pisni.

396. doniet] *F:* donit; *b:* donet. — gorke] *P:* ‚korcho'.

397. družbu] *P:* ‚drusbu'.

398. sreće] *F:* sriće; *z:* srieće. — mnoge] *F:* mnogi; *B, Ga, P:* i mnoge.

399. gdi] *A, Ć, L, Z, M, b:* gdje; *I, Ga, P, S:* i gdi.

400. i ja] *Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, m, z:* ja. — nać] *A:* ‚nacz'; *S:* vaš. — uljesti] tako *O, Va, Ć, M, S; A:* ‚ugliestit'; *ostali rukopisi:* uļesti.

401. tim] *Ć, M, b, z:* tiem. — družbo] *P:* ‚drusbo'.

402. ovdi] *O, V, Va:* ovdje. — gdi] *Va:* di; *A, Ć, M:* dje; *G, Z, b, z:* gdje. — skupļeni] *Va, Ć, Z, M, S, m:* skupjeni.

404. dat zamalo] *G:* ‚ſà dat mallo'. — mjesto] *F:* misto; *G, z:* mjesta.

405. kô] *F:* tko. — sej] *A, F, M:* tej; *z, a:* te. — besjede] *F:* beside.

406. gdi] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, b:* gdje; *Ć, M:* dje. — sjen] *F:* osin. — velik] *P:* ‚uelih'.

407. bez družbe] *P:* ‚bres drusbe'. — sjede] *F:* side.

408. sred] *F:* srid; *z:* sried.

409. milostivo] *b:* milostiva.

410. Ļubdraga] *A:* ‚Gliubidraga'. — pak] *Va:* ‚put'; *A:* paka.

412. s tvrdim] *Va, I, Ga, S:* s tvrdim; *Ć:* s tvrdom; *M:* tvrdom; *m, z:* tvrdiem. — kletvam] *Ć, M:* kletvom. — uprašati] *S:* ‚upráſcati'.

413. visine] *Z:* ‚uiscine'.

414. očima] *z:* očim. — žuđeni] *Va, P, S, m:* žudjeni; *Z:* ‚sciudgieni'.

415. vriedni] *F:* vridni. — domaćine] *A:* ‚domachiene'.

416. spovjed] *Va, A, I, N:* spovid; *F:* spovij; *z:* spoved.

„A po carsku slavnu glavu,
„tako ne pô sabļom mojom,
„kad istinu skažeš pravu,
„neć me uvriedit rieči tvojom.
„Stari tvoji tko su bili?
„Rec' slobodno bez ozira:
„jesu li oni gospodili,
„i iz gospostva ko ih istira?"
Na ovo u srcu smućen svomu,
kliče starac pun žalosti:
„Spomeńivat nevoļnomu
„mučno 'e predńe čestitosti;
„er koljeno plemenito
„od pomoći tomu nije,
„koga uboštvo vjekovito
„pod teškijem robstvom krije.
„Nu gospodar taki kada
„zapovieda blago i milo,
„pod zakletvu ter mi sada
„od očî se toj stavilo,
„od ničesa neću predat:
„sve ću kazat; nu, jaoh, boļe
„naricaću neg spoviedat
„od starijeh mo'ieh nevoļe.

417. a po] *Ć:* ako. k. i. — glavu] *O:* ‚glau'.

418. ne pô] *Ć:* ‚nebbo', k. i.: ‚neumro', a tako *M*; *b:* ne pad.

419. kad] *Z:* kad mi. — skažeš] *V, Va, A, F, C, Z, b:* kažeš; *D:* rečeš. — pravu] *O:* ‚prau'.

420. uvriedit] *F:* uvridit; *b:* vriedit. rieči] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, S:* riečim; *F:* riču; *b:* riečju.

421. stari] *V:* ‚stuari'. — tko] *V, Va, A, Ć, F, G, B, P, Z, M:* ko; *b:* koji.

422. bez] *P:* brez. — ozira] *A, Ć, G, B, P, M, S, m, b, z:* obzira.

424. i] nema *Ć, M, b.* — gospostva] *S, b, z:* gospodstva. — ko] *I, Ga, Z, N, S, m, z:* tko. — istira] *V, A, Ć, P:* istjera.

425. smućen] *S, z:* smutjen.

427. spomeńivat] *V, Ć, Z, M, S, b:* ‚spomeniuat'; *Va:* ‚nespomeniuat', k. i.: spomenivat.

429. er] *F, z:* jer. — koljeno] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N:* koļeno; *F:* kolino.

431. koga] *S:* ‚tkoga'. — uboštvo] *P:* ‚ubostuo'; *b:* ubožstvo.

432. teškijem] *F:* teškime; *P:* ‚teskiem'.

435. ter] *Va:* te.

436. toj] *A, Ć, G, P, C, M, N, m, z, a:* to.

438. jaoh] *V, G, b:* joh; *A:* ‚ioch'; *Ć, z:* jao; *P:* ‚iooh'; *M:* ja.

439. naricaću] *Z, S, z:* naricat ću. — spoviedat] *F:* spovidat.

440. od] nema *A, G, N, D, m, b, z.* — starijeh] *V, Va, F, B, L:* starih. — mo'ieh] *V, Va, F, B, L, I, Ga, P, S, b:* mojih. — nevoļe] *A, N, D, m, b, z:* sve nevoļe; *G:* sej nevoļe.

„Diže se iskat u svôm dvoru
„Lazar despot od Servije
„dva junaka po izboru,
„da uda za ńih kćeri dvije:
„liepu i mladu Vukosavu
„da Milošu Kobiliću,
„a ponosnu i gizdavu
„Maru Vuku Brankoviću.
„Od Mare se i od Vuka
„slavni despot Durad rodi.
„vrh raškoga svega puka
„nakon svekra kî gospodi.
„Od Durđa se i od Jerine
„Mara opet kći rodila.
„cieć ljepote ńe jedine
„kû obļubi carska sila:
„nu se od cara bjehu silna
„obļubile većma tada
„plodne strane, mjesta obilna,
„gdje s Jerinom despot vlada.
„On na dvore kô ńegove
„za caricu im kćer odvede.
„posla im końe po sinove,
i primami ih, da ga sliede.

441. diže] *C:* ‚biesce', k. i.: diže.

442. Servije] *V, F:* Jerine: *b:* Serbije.

444. za ńih] *A:* ‚sagnich'. — kćeri] *B, I, Ga,* hćeri; *L, P:* ćeri. — dvije] *b:* ‚двее'.

445. liepu] *F:* lipu. — Vukosavu] *O:* ‚Vukoslau'; *Va, S:* Vladislavu.

446. Kobiliću] *b, z:* Obiliću.

447. ponosnu] *A, N, D:* poznanu. — gizdavu] *O:* ‚ghisdau'.

449. Vuka] *P:* ‚Vucha'.

450. despot Đurađ] *G, L:* Đurađ despot. — Đurađ] *F:* Juraj (tako i 435: Jurja).

451. vrh] *O:* ‚uargh'. — raskoga] *V:* ‚ulasckoga'; *P:* ‚raschogha'; *b:* srbskoga. — *C:* ‚ki uarh suega tada puka', k. i.

452. svekra] *z:* ujca. — kî] *C:* on, k. i.: kî.

454. Mara] *C, M, m, z:* Mare. — kći] *B, I, Ga:* hći; *L, P:* ći.

455. cieć] *V, F:* cić. — ljepote] *V, A, F, B, Ga, Z:* lipote.

457. bjehu] *F:* bihu.

458. obļubile] tako *O, Va, C, C, M, m, z, a: ostali rukopisi* i *b:* obļubili.

459. mjesta] *F:* mista.

460. gdje] tako *O, V, Va, A, C, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, b, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* gdi.

461. on] *P:* er. — ńegove] *Va:* ‚gnicecoue'; *P:* ‚gnichoue'.

462. za caricu] *b:* sa caricom. — im kćer] *C:* ‚kchierzu', k. i. — kćer] *B, I, Ga:* hćer: *L, P:* ćer. — odvede] *Va, B, Ga, P, S, b:* dovede.

464. i] *Va, S:* a; nema *B, P.* — sliede] *V, F, P:* slide: *P* k. i.: sliede.

„Podiže se pak, da stjeće
„pod oružjem ńih državc,
„i 'edva despot živ uteče
„isprid sablje svê krvave:
„a Jerina, iz bieloga
„Smedereva izagnana,
„za nać Durđa vojna svoga
„put ugrskieh pođe strana.
„Ovake mu pak da glase,
„u Budimu kad ga srete:
‚Trgaj, trgaj siede vlase,
‚tužni starče, s hude štete!
‚Gospostvo ote i isposieca
‚tvoje vojske car ogńeni;
‚Grgur, Stjepan, naša djeca,
‚robovi su osliepljeni.
‚Čuj, kê mi su sinci mili
‚po jednomu sad glasniku
‚plačnoj majci poručili
‚trudne glase, zgodu priku:
‚Srce će se tvê napola
‚rasciepiti, majko tužna:
‚tvā dva sinka, dva sokola,
‚dva sliepca su i dva sužna.

465. stjeće] *C, F, M, z, a:* steće.
467. i] nema *C, B, L, I, Ga, P, C, Z, b.*
468. isprid] *O, C, b, z, a:* izpred. — svê] *b:* sej.
469. bieloga] *F:* biloga.
470. Smedereva] tako *O, V, P, C, b, z, a; ostali rukopisi* i *izdana:* Smederova. — izagnana] *Va:* ‚isaknana'.
471. Đurđa] *L:* Ljubdraga; *P:* ‚Ghirghia'.
472. ugrskieh] *V:* ‚varskih'; *Va:* ‚vkarskieh'; *F:* ugrskih. — pođe] *F:* pojde. — *C:* ‚put ugarska rauna poglia', k. i.
473. ovake] *M:* ovako, k. i. — pak da] *L:* da pak.
474. srete] *b:* sreće; *z:* sriete.
475. siede] *F:* side.
476. tužni] *P:* ‚tusni'. — hude] *P:* kude.
477. gospostvo] *S, b, z:* gospodstvo. — i] nema *V, A, C, F, M, N, D, b.* — isposieca] *F:* isposica; *I, S, m, z:* izposieca.
478. vojske] *C:* sinke, k. i.: vojske. — ogńeni] *P:* ‚oghnieni'.
479. Grgur] *Ga:* ‚Gurgur'; *P:* ‚Ghiuragh'. — Stjepan] *F:* Stipan.
480. osliepljeni] *Va, A, C, M, S, m:* osliepjeni; *F:* osliplјeni.
481. kê] *b:* ki.
483. plačnoj] *b:* placno.
484. priku] *C, M:* prieku; *C* k. i.: priku.
486. rasciepati] tako *O, C, C; C* k. i.: rasciepiti; *Z:* ‚raziepati', *F:* rascipiti; *I, S, m, z:* razciepiti; *P:* ‚raziepiti'; *ostali rukopisi:* rasciepiti. — tužna] *P:* ‚tusna'.
488. sliepca] *F:* slipca. — i] nema *F:* — sužna] *V, A, F, B, P, C, N:* sužńa; *Z:* ‚sciuscegnia'.

„Ti po svakoj svieta strani
„gledaj, majko, na dan bio:
„nami se je zrak sunčani
„mlađahnijem ugrabio.
„Razlog bješe, mi dvojica
„da smo štapak ćaćku i tebi:
„s ćaćkom starcom ti starica
„da nas vodiš, sad je triebi.
„Ali slišaj svu nezgodu
„i naš teški jad nemili:
„s očima smo i slobodu
„slatku i dragu izgubili.
„Carica nas, majko draga,
„sestra naša, kćerca tvoja,
„prid Muratom ne pomaga,
„komu ļubi bit dostoja;
„pače i ona, vajmeh, ista,
„da nam kuću iskoriepi,
„vrlom caru na svjet prista:
„zajedno nas š ńim osliepi!
„Ni joj ganu srce tada
„tvrđe od stiene, vrļe od zvieri,

489. svieta] *F:* svita; *A:* ‚suietla'.

490. gledaj] tako *O, V, Va, A, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, D, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* gledaš.

491. nami] *P, z, a:* nama. — zrak] *A:* ‚strak'; *C:* ‚sdrak'; *L:* dan. — sunčani] *F:* sunčeni.

492. mlađahnijem] *A, F, Z, N:* mladahnima; *B:* mlađahnime; *L, Ga:* mladahnieme; *S:* mladjahnijem.

493. bješe] *F:* bišc.

494. ćaćku] *A:* ‚chiaku'; *G, B, L, P, Z, S:* ćajku; *b:* ćaću.

495. ćaćkom] *G, B, L, P, Z, S:* ćajkom; *b:* ćaćo (bez ‚s').

496. triebi] *O, b:* trebi; *F:* tribi.

497. slišaj] tako *O, V, Va, P, Z, b; B, L, I, Ga:* sliša'; *ostali rukopisi:* slušaj, a tako izdańa *m, z, a.* — svu] *P:* ‚sfuu'.

498. teški] *O:* ‚uarli', k. i.: ‚teschi'; *P:* ‚teski'.

500. slatku] *P, I, S, m, b, z:* sladku. — izgubili] *D:* ‚sagubili'.

502. kćerca] *B, I, Ga, P:* hćerca; *L, S:* ćerca.

503. prid] *z:* pred.

504. komu] *S:* ‚tkomu'. — ļubi] *b:* ļuba.

506. iskoriepi] *I, m, z, a:* izkoriepi.

508. zajedno] *C, Z, M:* ‚saedno'. — nas š ńim] *P, S, m, z:* s ńim; *b:* ‚adaganu'.

510. tvrđe] *S:* tvrdje. — stiene] *F:* stine. — vrļe] *Va:* ‚uarghe'; *G, I, S:* vrlje. — zvieri] *F:* zviri.

‚‚ljubav od dva braca mlada,
‚‚hudu misô da ne tjeri.
‚‚Zato, ako taj put slidiš
‚‚ti, da, liepe sve gospoje
‚‚u Budimu kad razvidiš,
‚‚dvie nevjeste nađeš tvoje:
‚‚kada budeš, majko, tamo
‚‚među ugrskiem gospojami,
‚‚tužna majko, smisli samo,
‚‚kê ćeš hvale podat nami!
‚‚Jeda riećeš: ‚Imam živa
‚ja dva sina, dva junaka,
‚u kîh stoji i pribiva
‚moga srca rados svaka'?
‚Dva sina imam', moć ćeš rieti,
‚nu dva sliepca, nu dva roba:
‚oteše mi ih Turci kleti
‚i sada mi ih drže oba.' ''
„S nesrećnoga segaj glasa,
„kî mu poda plačna ljubi,
„starac despot pun poraza
„smrtno ublieđe, rieč izgubi.

511. braca] *A:* brata; *Ć, M, S, z:* bratca; *L:* ‚bradza'.

512. hudu] *P:* ‚chudu'. — misô] *Ć, Z, M, S:* misao.' — tjeri] *O, F:* tiri; *Ć:* ‚rieti', k. i.: tjeri.

513. taj] *Va, Z, S:* ta. — slidiš] tako *V, Va, F, G, S, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* sliediš.

514. ti] *B, L, I, Ga, P:* ter. — liepe] *F:* dlipe. — sve] *z:* ‚sei'. — gospoje] *Ć, B, P, M:* gospođe.

516. dvie nevjeste] *F:* dvi neviste. — nađeš] *Va, A, Ć, F, G, B, Z, M, N, D, S, b:* naćeš; *P:* ‚nachies'.

518. među] *S:* meju. — ugrskiem] *Va, B, L, I, Ga, S:* ugrskim. — gospojami] *Va, A, Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, S, m, z:* gospođami; *b:* gospođama.

519. tužna] *P:* ‚tusna'. — smisli] tako *O, V, Va, L, I, Ga, N, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* misli.

520. kê ćeš] *P:* ‚kechies'. — hvale] *P:* ‚chuale'. — nami] *b:* nama.

521. riećeš] *O, F:* ‚richiesc'; *Va, F, b:* rećeš; *I, S:* riet ćeš. — riećeš imam] *Z:* imam riećeš.

523. kih] *Ć, P, Z, M, S, m, b, z:* kieh. — pribiva] *z:* ‚priebiva'.

524. rados] *F, b:* radost.

525. moć ćeš] *G:* ‚nechiesc'; *b:* možeš.

526. sliepca] *V, F:* slipca; *C:* sliepa.

527. oteše mi ih] *O, V, Va, I, Ga, S:* ‚otescemih'; *Ć:* ‚otesceim'.

528. sada] *B, Ga, P:* sad. — mi ih] *O, V, Va, F, I, S:* ‚mih'.

529. s] nema *V, A, F, G, D, b.* — nesrećnoga] *F:* nesrićnoga; *z:* ‚nesriećnoga'. — segaj] *V, Ć, M:* ‚tegai'; *Va, b:* sega.

532. ublieđe] *F:* ublidi; *G:* ubliedi; *I, Z:* ubliđe; *S:* ublidje; *z:* ‚ubliedie'. — rieč] *F:* rič.

„U žalosti i u bolesti
„stanovit se omramori,
„ali kô se pak rasviesti.
„jedva ovako progovori:
‚Odkada smo izgubili
‚sva ina dobra mi na sviti.
‚nastojmo se turskoj sili
‚sužni u staros ne učiniti!
‚Verna drugo, sa mnom hodi
‚put slavnoga Dubrovnika,
‚gdje se gostu u slobodi
‚drži vjera svîm velika!'
„Ali Murat buduć slišô,
„Durađ despot sa sviem blagom
„u Dubrovnik da je otišô,
„slobodom se štitit dragom.
„prešno odpravi poklisare
„k Dubrovniku svietlu gradu,
„knezu i vieću šl̨ući dare,
„da mu u ruke Durđa dadu;
„ili inako on zaprieti,
„u krvavu l̨utu boju
„da će na ńih grad podrieti
„carsku ogńenu sabl̨u svoju.

533. i u] *Ć, M:* u.

535. kô] *F:* kad. — rasviesti] *F:* rasvisti; *Z:* osviesti; *b:* osvesti.

537. odkada] *V:* ‚oh kada'; *D:* od kad.

540. sužni] *V, A, F, G, Z, N, m, b, z, a:* sužńi. — staros] *F, b:* starost.

541. verna] *V, A, Ć, G, Z, M, N, D, S, m, b, z:* vjerna; *F:* virna. — hodi] *P:* ‚chodi'.

543. gdi] *B, P, Z, z, a:* gdje; *b:* đe. — gostu] *S:* gostim.

544. drži] *V, Va, A, F, B, L, Ga, Z, N, D, S:* zdrži (*V* po Karliću: zdržu). — vjera] *F:* vira. — svîm] *Ć, Z, M, z:* sviem.

545. buduć] *Z:* bivši. — slišô] *F:* sliša; *M:* ‚sluſcio', k. i.: ‚sliſcio'.

546. Durađ] *F:* Duraj. — sviem] *F, B, I, Ga, P, N, D, S, a:* svim.

547. otišô] *F:* otiša.

548. štitit] *Va:* ‚sctiti'.

549. prešno] *P, b:* presno; *F:* prišno.

550. k] nema *Va, S.* — Dubrovniku] *M:* Dubrovnikom. k. i. — svietlu] *F:* svitlu.

551. vieću] *F:* viću. — šl̨ući] *A:* ‚scgliechi'; *F, S:* šal̨uć; *P:* ‚sluchi'.

553. ili] *Ć, B, L, I, Ga, P, M, b:* ali. — zaprieti] *F:* zapriti.

554. krvavu] *O:* ‚karuau'.

555. ńih] *P:* ‚gnich'.

557. Dubrovnik] *A:* ‚Dubrounich' (tako i st. 566.). — sred] *Ć:* ‚grad', k. i.; *F:* srid; *z:* sried.

„Nu Dubrovnik, sred pokoja
„kī od slobode krunu steče,
„s mita od zlata, s prietńe od boja
„od vjere se ne poreče,
„tako da isti car oholi
„čudeći se tada kliče:
‚Cieć tvê vjere krepke toli
‚vik ćeš živjet, Dubrovniče!‘
„I tako se prem dogodi,
„još Dubrovnik s davńom krunom
„sto'i cieć vjere u slobodi
„među lavom i drokunom.
„Ah, da bi uvik jakno sade
„živio miran i slobodan,
„Dubrovniče bieli grade,
„slavan svietu, nebu ugodan!
„Krune ugrske veći dio,
„svu bosansku kraļevinu
„i, gdi 'e herceg gospodio,
„vlas poda se turska ukinu;
„još sred ustâ ļuta zmaja,
„i nokata biesna lava
„oko tebe s oba kraja
„slovinska je sva država.

559. prietńe] *O, C:* ‚priete‘; *A:* ‚pretgnie‘.

560. vjere] *F:* vire.

561. oholi] *P:* ‚ocholli‘.

563. cieć] *F:* cić; *b:* čić. — tvê] *D:* tvoje. — vjere] *F, I, Z:* vire. — krepke] *z:* kriepke.

564. vik] tako *O, Va, A, F, B, L, I, Ga; P:* ‚uiech‘; *ostali rukopisi* i *izdańa:* viek.

565.—584. Prema izdańu *z* ti stihovi nijesu dio Ļubdragova govora, koji se svršava stihovima 585.—592.

566. davńom] *V, F, b:* dragom; *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S:* slavnom; *Ć, M:* stavnom.

567. cieć vjere] *F:* cić vire.

568. drokunom] *Z, b, z, a:* drakunom; *Z* k. i.: drokunom.

569. uvik] *A, Ć, G, M, b, z:* uviek. — jakno] *P:* ‚iachno‘; *b:* jahno.

571. Dubrovniče] *A:* ‚Dubrouniche‘. — bieli] *Ć, M:* liepi; *F, S:* bili.

572. slavan svietu] *F:* slavan svitu; *Z:* svietu slavan.

574. svu] *P:* ‚sfuu‘. — bosansku] *Ć, P, S:* ‚boghdansku‘; *Č, P* k. i.: bosansku.

575. gdi 'e] *b:* ‚гдѣ‘. — herceg] *b:* hercog.

576. vlas] *F, b:* vlast. — turska] *Va:* ‚turscka‘. — ukinu] *b:* ukanu (štamp. pogrj.).

577. sred] *F:* srid; *z:* sried.

578. biesna] *F:* bisna.

579. tebe] *O, C:* sebe.

„Robovi su tvoi susjedi':
„teške sile svim gospode;
„tvê vladanje samo sjedi
„na pristolu od slobode.
„U slobodnu gradu ovomu
„od zetovih tako ruka
„sačuva se despot, komu
„ja sam unuk od unukâ;
„i od našega svega traga
„ne nahodi nitko se ini,
„razmi ova kćerca draga,
„kâ 'e razgovor moj jedini".
Kô ču ovo crnac, skide
zlatnu mahramu iza pasa,
Sunčanici ter otide
i u način ju blag prikaza,
veleć: „Tvā je sreća sada
„i velika i čestita:
„istočnom si caru lada,
„o djevojko plemenita!"
Sunčanica tada svrnu
oči od srama i poniknu,
a svu ostalu družbu crnu
crni hadum k sebi viknu;

582. teške] *P:* ‚tesche'. — svim] *C, Z, M, b, z:* sviem. — sile] *F:* sili.

583. vladanje] tako *I, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* vladańe. — sjedi] *F:* sidi.

584. pristolu] *O:* ‚pristoliu'; *b:* pristole; *z:* priestolu.

585. ovomu] *b:* onomu.

586. zetovih] *F:* zetovih; *b:* ‚тешкїѣх'.

587. sačuva se] *A:* ‚ſaciuuaſce'. — komu] *S:* ‚tkomu'.

590. nitko se] *G:* niko se; *P, z:* se nitko; *m:* itko se.

591. razmi] *F:* nego. — ova] *V:* ona. — kćerca] *A, B, I, Ga:* hćerca; *L:* ćerca; *P:* ‚hchierze'.

593. kô] *F:* kad.

594. mahramu] *A:* ‚maramu'.

595. Sunčanici] *A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, m, z:* k Sunčanici.

596. ju] tako *O, V, C, F, C, a; Va, Ć* k. i.: *M:* joj; *ostali rukopisi* i *izdańa:* je.

597. sreća] *F:* srića; *z:* srieća.

599. istočnom] *L:* ‚istocnim'. — lada] *V:* mlada.

600. djevojko] *F:* divojko.

602. i] *B, P, Z:* u.

603. svu] *P:* ‚sfuu'. — družbu] *P:* ‚drusbu'.

604. hadum] *L:* ‚hadun'; *P:* ‚chadum'.

nu š ńim ne hteć da se dili
djevojčica časna i liepa,
ugrabi ju on po sili
isred skuta ćaćka sliepa.
Otet bi se mlada uzela
strašnom crncu, kî ju hvata,
golubica jakno biela
crnom orlu iz nokaća.
Ali Ļubdrag, u sljepilu
tužni starac nad sve ine,
čuvši grabit kćerku milu,
uhiti se za sjedine,
i ne ufajuć, da ju obrani,
zaupi u glas pun žalosti:
„Na ovo li me, jaoh, dohrani,
„teška i trudna mâ starosti?
„Dali dosta, srećo huda,
„djedinstvo otet mê ne bi ti,
„i od despota slavnieh svuda
„pastirim nas učiniti;

605. š ńim] *V, A:* .scnim'; *P, S, m:* s ńim. — ne hteć] *O:* ‚neghtech'; *Č, M, b:* ne kteć; *P:* ‚nechiech'. — dili] *Č:* dieli.

606. djevojčica] *F:* divojčica. — liepa] *F:* lipa.

607. ju] tako *O, V, Va, Č, F, C, a; ostali rukopisi:* je. — po] *Va, A, N, S:* pod.

608. isred] *O, C:* .ispred'; *V, Č, F, M:* isprid; *G:* ‚iſ prid'; *b:* usred; *z:* .izsried' (isporedi st. 684.). — ćaćka] *G, P, Z, S:* ćajka; *M:* ‚chiaicka'; *b:* ćaća.

610. strašnom] *b:* stražnom. — ju hvata] *A, G, B, L, I, Ga:* .ie uhuata'; *P:* .ie chuata'; *M, D, m, z:* .ie hvata'; *N:* .ie hfata'.

611. golubica] *Va:* .kolubiza'; *P:* ‚gholubiza'. — jakno] *Va:* .iakna'; *b:* jahno. — biela] *F:* bila.

612. crnom] *Č, M:* .zarnomu'.

613. sljepilu] *F:* slipilu.

614. tužni] *P:* .tusni'. — nad] *B:* na.

615. čuvši] *Va:* ‚chiusci'; *A:* .cuisci'; *S:* čujuć. — kćercu] *B, I, Ga, P:* hćercu; *L:* ćercu.

616. sjedine] *F:* sidine.

617. ufajuć] *Č, M:* uffauch'. — ju] tako *O, V, F, C, a*; *ostali rukopisi* i *izdaňa:* je.

618. zaupi] *O:* ‚sauui'. k. i.: ‚saupi'; *A, G:* .sauapi'.

619. jaoh] *V, A, G:* joh. — dohrani] *L:* odhrani; *P:* ‚dochrani'.

620. trudna] *V, Z, N, D, m, b, z:* huda; *P:* .tusna'.

621. srećo] *V:* ‚srechia'; *F:* srićo; *z:* sriećo. — huda] *P:* .chuda'.

622. djedinstvo] *V, A, B, L, P:* .dietinstuo'; *F:* didinstvo.

623. slavnieh] *V, F, B, L, Ga:* slavnih. — svuda] *O:* .suda'; *P:* .sfudda'.

624. pastirim] *V, Č, G, Z, M, N:* pastierim; *A:* pastieri.

„i ljubljenim sinovima,
„kî biše očî mo'ih zenice,
„da moj život spravljat ima
„i koliepke i grobnice?
„Ti me sada sasma ovako
„sliepa starca još pokosi,
„čim se moje dobro svako,
„mâ jedihna ḱćerca odnosi.
„O mâ ḱćerce! Ni'e je, nije!
„Sunčanico, ḱćerce mlada,
„tvoj sunčani ures gdi je?
„Jaoh, tko mi te grabi sada?
„Ozovi se, ḱćerce mila!
„Viđ, koja me boles ciepa!
„Ah, komu si ostavila
„ćaćka tvoga stara i sliepa?
„Za ovo li, smrti prieka,
„gluha mi se vazda kaza,

625. ljubljenim] tako *O, V, F, L, Z; Va, Č, G, B, I, Ga, P, M, S, m:* ljubjeniem; *ostali rukopisi* i *izdaña:* ljubleniem.

626. kî] *B, P:* ‚kije'. — biše] *Č, G:* ‚biesce'; *M, m, z:* bjehu. — mo'ih] *O, Č, F, G, b:* mê; *Č* k. i.: ‚moih'; *Va, P, Z, S:* ‚moieh'; *A:* ‚moeh'.

627. spravljat] *G, S:* spravjat.

628. koliepke] *F:* kolipke; *A, G, B, L, I, P, N, D, S, m, b, z:* kolievke; *Ga:* ‚koglieuke'. — grobnice] *Va:* ‚krobnize'.

629. ti me] tako *O, Č, M; C:* tieme; *ostali rukopisi* i *izdaña:* nu me; *m:* ni me.

630. sliepa] *F:* slipa.

631. čim] *Č, M, z:* čiem. — moje dobro] *B, L, I, Ga, P, Z, S:* dobro moje.

632. jedihna] *Č, G, L, P, M, S, m, z, a:* jedina. — ḱćerca] *A, B, I, Ga, P:* hćerca; *Va, L:* ćerca. — odnosi] *Č, M:* nosi.

633. i 634. ḱćerce] *B, I, Ga, P:* hćerce; *L:* ćerce.

633. ni'e je] *Č:* ‚nicie', k. i.: nigdje, a tako *M; G, N, D, S, m, b, z:* ni'e te.

634. Sunčanico] tako *O, Č, M, m;* *ostali rukopisi* i *izdaña:* Sunčanice.

635. sunčani] *F:* sunćeni. — ures] *Z:* ‚uresc'.

636. jaoh] *V, G, b:* joh; *Va:* ‚iah'; *Č, M:* ‚iak'; *M* k. i.: ‚iaok'. — tko] *A, Č, G, Z, M, N, b:* ko.

637. ozovi] *b:* odzovi. — ḱćerce] *B, I, Ga, P:* hćerce; *L:* ćerce.

638. viđ] *F:* vij; *b:* ‚vid. — boles] *F, b:* bolest. — ciepa] *F:* cipa.

639. ah] *V, Č, M:* oh. — komu] *I, S, m:* tkomu.

640. ćaćka] *G, B, L, P, C, Z, M:* ćajka; *b:* ćaća; *O:* ‚kchiachka'. — stara i] *b:* starca. — sliepa] *F:* slipa.

641. prieka] *F, B, L, Ga, P:* prika.

642. gluha] *P:* ‚glucha'.

„mā nesrećna staros neka
„mre s huđega sveđ poraza?
„Moja sliepa staros ova,
„kā mi u licu smrt svjedoči,
„bez gospostva, bez sinova
„i bez drazieh, vajmeh, oči;
„i bez tebe slatko ufanje
„kćerce mila, u kôj meni
„i sinovi su i vladanje
„i od očî vid žuđeni".
Starac Ļubdrag tuži ovako.
Ali što mu toj pomaga?
S kćercom mu se veće odmakô
podaleko crni aga.
Sunčanica sprva od straha
učini se mrazna stiena,
blieda, niema, bez uzdaha,
isčeznuta, zapańena.
Pram razvezan u slobodi
lice 'oj plačno obletiva;
nosi se ona, a ne vodi:
veće mrtva nego živa.

643. nesrećna] *F:* nesrićna; *z:* nesriećna. — staros] *F, b:* starost.

644. s huđega] *Ć, M:* ‚s' sciughena'; *M* k. i.: s' hiughiega'; *P:* ‚schudiena'; *S:* s hudjega. — sveđ] *F, Z:* svej.

645. sliepa] *F:* slipa. — staros] *F, b:* starost.

646. licu] *Va, S:* ‚silu'; *B, L, I:* liku; *P:* ‚lieku'. — smrt] *b:* ‚smert'. — svjedoči] *F:* svidoči.

647. bez — bez] *P:* brez — brez. — bez sinova] *A:* i bez sinova.

648. bez] *P:* brez. — drazieh] *F:* drazih. — vajmeh] *z:* vajme.

649. bez] *P:* brez. — slatko] *P, I, S, m, z:* sladko. — ufanje] tako *O, L, I, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* ufańe.

650. kćerce] *B, I, Ga, P:* hćerce, *L, Z:* ćerce.

651. i] nema *Ć, M,* — vladanje] tako *I, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* vladańe.

652. žuđeni] *Va, B, P, S, m:* žuđjeni.

653. tuži] *b:* cvili.

654. toj] *Va, G, S, m, b, z:* to. — pomaga] *Va:* ‚pomaka'.

655. kćercom] *B, I, Ga, P:* hćercom; *L, b:* ćercom. — se] *m, z:* se 'e. — veće] *Va, B, L, I, Ga, P, M, D, b:* već — odmakô] *P:* ‚odmaklo'.

656. podaleko] *Va:* ‚podalego'. — aga] *Va:* ‚aka'.

657. sprva] *A:* ‚s'praua'; *z:* prva. — straha] *P:* ‚stracha'.

658. stiena] *F:* stina.

659. blieda, niema] *A:* ‚neima blieda'; *F:* blida, nima; *N, b:* niema, blieda. — bez uzdaha] *P:* ‚bres usdacha'.

660. zapańena] *b* s bilj.: začuđena, kao urećena.

661. razvezan] *L:* ‚rasuarscen'.

662. 'oj] nema *O, Ć, C.* — obletiva] *A, L:* ‚oblietiua'.

663. vodi] *Va, G, S:* hodi.

Nu kô malo razabra se,
ter pogleda, tere vidi
strašne i grde crnce uza se,
opet vene, čezne, blidi;
gorka 'e boles opet smeta;
opet zavrć rieč ne može;
priuze teški strah je opeta,
i opet se prinemože.
Ali kô se ńoj zatime
pobjeguća duša vrati,
kliče glasom žalosnime
u ovi način naricati:
„Gdje sam tužna? Ah jaoh, koja
„ugrabi me ovo sila?
„O žalosna majko moja,
„našto me si porodila?
„Od koga sam, jaoh, vođena?
„Robińica gdi ću mlada,
„nemilosno zaplieńena
„u ćaćkovu skutu sada?

666. ter] *A, Ć, N, b, z, a:* i.

667. strašne] *P:* ‚srasene'. — grde] *L:* ‚zarne' k. i.: grde. — crnce] *V:* ‚zare'.

668. blidi] *Ć:* ‚bliedi', k. i.: blidi: *G, N, m, z:* i blidi.

669. gorka] *P:* ‚ghorcha'. — boles] *F, b:* bolest.

670. zavrć] *Va:* ‚sauarchie', k. i.; *A:* ‚sauirch'. — rieć] *Va:* ‚rieci'; *F:* rič.

671. priuze] *z:* preuze. — strah] *A:* ‚strak'. — je] *V:* ‚iu'; nema *Va.* — teški] *P:* ‚teschi'. — *A, N, D, b:* priuze je strah opeta.

673. zatime] *Ć, M:* zatieme (i st. 675.: žalosnieme). — *L:* ‚alli koise gnio sa time'.

674. pobjeguća] *Va:* ‚pobiekuchia'; *F:* popiguća.

676. u] *Ć, Z, M:* na.

677. gdje] *Ć, M:* dje; *F, L, S:* gdi. — tužna] *P:* ‚tusna'. — jaoh] *A, G, Ga, b:* joh; *z:* jao.

678. ovo] *A:* ova.

680. me si] *L:* si me.

681. koga] *A:* kako; *Ć, M:* kada; *M* k. i.: koga; *S:* ‚tkoga'. — jaoh] *V, F, G, b:* joh; *P:* ja; *z:* jao. — vođena] *F:* vojena; *G, B, P, Z, S, m:* vodjena.

682. gdi] *V, Va, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, m, a:* gdje; *A:* dje; *Ć, M:* di: *z:* kud.

683. zaplieńena] *S:* ‚faplienjena'; *b:* zaplienena.

684. ćaćkovu] *G, B, L, P, Z:* ćajkovu; *b:* ćaćovu; *O:* ‚kchiachkou'. — skutu] *P:* ‚scutu'. — *Ć, M:* iz ćaćkova skuta sada.

„Sinoćka sam omrknula
„ja u ćaćka kći jedina,
„a jutros sam osvanula
„u crnoga Arapina.
„Komu, ćaćko mili, komu
„jedihna te kćerca ostavi,
„kā 'e životu trudnu tvomu
„sveđ nosila pokoj pravi?
„Ah, čieme ćeš jade i smeće
„teške tvoje samiriti?
„Ko li ti će uzdan veće
„sliepu u staros štapak biti?
„Silnu caru od Istoka
„mlađahna se vodim sužna
„i, što 'e huđe, s toga uzroka
„časti môm se bojim tužna;
„dragom časti, kū odavna
„ja prikazah višńem goru
„i za kū sam podniet spravna
„svaku muku, smrt najgoru.
„Ali ako me ti oteti
„niesi jaki, ćaćko mili,

685.—688. Te strofe nema *V, F.*

685. sinoćka] *A:* ‚signoke'; *Ć, M:* ‚sinoche'; *M* k. i.; *P:* ‚sinoika'; *m, z:* sinoćke. — omrknula] *A:* ‚omirknula'; *b:* ‚omerknula'.

686. ćaćka] *G, B, L, P, Z:* ćajka. — kći] *B, I, P:* hći; *L:* ći; *Ga:* ‚hchie'.

687. jutros sam] *L:* jutroska.

688. crnoga] *A:* ‚zirnoga'.

689. komu] *I, N, S, m:* tkomu (dva puta). — ćaćko] *G, B, L, P, Z:* ćajko; *b:* ćaćo.

690. jedihna] *Ć, G, B, P, M, S, m, z, a:* jedina. — kćerca] *B, I, Ga, P:* hćerca; *L:* ćerca.

692. sveđ] *F:* svej.

693. čieme ćeš] *V, B, L, I, Ga, Z, D, S, m:* čijem ćeš; *Va:* čim ćeš; *Ć, M:* čiem mi ćeš; *G:* s čijem ćeš; *P:* ‚ciemsechie'. *b:* čime ćeš. — jade] *B, L, I, Ga, P:* jad. — smeće] *Va:* ‚smechiu'.

694. teške] *P:* ‚teske'.

695. ko] *I, S, z:* tko. — veće] *Va:* ‚uechiu'.

696. sliepu] *F:* slipu. — staros] *F, b:* starost

697. silnu] *G:* ‚sillom'. — Istoka] *Va:* ‚Istoga'.

698. mlađahna] *F:* mlajahna; *P:* ‚mlaghiacha'; *S:* mladjahna. — sužna] *Ć, Z, N:* sužńa.

699. huđe] *Ć, M:* ‚uechie'; *S:* hudje. — s toga] *Va, F:* s tega; *b:* s tog.

700. časti] *Z:* ‚ciastim'. — môm] *z:* môj. — bojim] *F, G, B, Ga, P, D, S:* bolim. — tužna] *P:* ‚tusna'.

701. dragom] *z:* dragoj. — časti] *P:* ‚ciastim'.

703. i za kū sam] *B, L, P:* a svaku sam. — podniet] *F:* podnit.

706. niesi] *F:* nisi. — ćaćko] *G, B, L, P:* ćajko.

„ni imaš silâ za oprieti
„mogućoj se turskoj sili;
„dođi, dođi na smiļenje,
„jeda ganeš skup oholi,
„tere tvoj plač i cviļenje
„za mene se tužnu umoli;
„jeda za odkup mê mladosti
„mješte zlata u kê vrime
„od nesrećne tvê starosti
„grozne suze Turci prime;
„jeda kako oči sliepe,
„jaoh, i stare tvê sjedine
„iz ńih srca iskoriepe
„nemilosti i vrline.
„Ali nigdje ni'e nikoga,
„ko bi mene pomoć htio!
„Ćaćko, ufanje srca moga,
„i ti me si ostavio!“
Hti'aše slidit plač svoj ļuti
Sunčanica još naprieda,

707. silâ] *Va, N, B:* silu; *G, B, L, I, Ga, P, Z:* sile; tako *Č* k. i. od: silâ; *M* k. i.: silu.

708. mogućoj se] *B, P:* primogućoj.

709. dođi, dođi] *F:* dojdi. dojdi. — smiļenje] tako *O, Va, A, Č, I, S; V:* ‚smigliene'; *G:* ‚smilegne'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* smiļeńe.

710. ganeš] *b* s bil.: uzbuniš.

711. tere] *A:* ter. — plač] *A:* ‚plach'. — cviļenje] tako *O, Č, I, S; V, Va, A:* ‚zuigliene'; *G:* ‚zuilegne'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* cviļeńe.

712. tužnu] *P:* ‚tusnu'.

713. za] nema *V, F.*

714. mješte] *A, N, b:* mjesto; *F:* misto; *P:* ‚miecte'. — vrime] *V, A, L, P:* vrieme; *Č:* brieme. k. i.: brime; *Z, M:* brime.

715. nesrećne] *F:* nesrićne; *z:* nesriećne.

717. sliepe] *F:* slipe.

718. jaoh] *F, G, b:* joh; *z:* jao. — sjedine] *F:* sidine.

719. iz ńih] *Č, M:* ‚iscgnih'; *b:* iz ńe ih. — srca] *A:* ‚sirza'. — iskoriepe] *F:* iskorepe; *I, S, m, z, a:* izkoriepe.

721. nigdje] *A:* ‚nechie'; *F, b:* nigdi. — nikoga] *I, S, m:* ‚nitkoga'.

722. ko] *B, L, I, Ga, P, Z, S, m, z:* tko. — mene] *Č, M, z:* meni. — htio] *Va, M:* ktio; *A:* ‚thio'; *Č:* ‚ktijo'; *P:* ‚chtio'; *b:* kteo.

723. ćaćko] *G, B, L, P, Z:* ćajko; *b:* ćaćo. — ufanje] *I, S:* ufanje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ufańe. — srca] *A:* ‚sirza'.

724. i ti me si] *O, Č, G, L, M, N, D, S, m:* i ti me si; *Va, b:* i ti l' me si; *z:* i ti si me; *ostali rukopisi* i *izdańe a:* i ti *li* me si.

725. hti'aše] *Va, Č, M:* ‚ktiasce'; *F:* ‚chtiasce'; *b:* ktjaše. — slidit] tako *O, F, B, L, Ga, P, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* sliedit. — plač svoj] *F:* plač tvoj; *b, z:* svoj plač.

kad se oštri crnac smuti
srčno na ńu ter pogleda,
„O djevojko“, vapeć, „mlada,
„dosta si se plakat čula:
„ah umukni veće sada,
„kamenito zamuknula!“
Ali dočim pute slidi
k Carigradu on najpreče,
eto se ulak jedan vidi,
gdi uprav ńega tiekom teče.
Ovi, potom prida ń doje,
lis mu carski prikaživa:
on ga prima i vrh svoje
glave stavļa. pak celiva.
Mlad car, trpeć mučno odviše
od istočnieh sprava cknienje,
agi u tomu listu biše
odkrio srca svoga htienje:
pisaše mu, da put strane
carigradske naglo grede
i da veće izabrane
djevojčice sve dovede;
veļaše mu još, da svudi
Sokolicu pošļe iskati,

727. crnac] *A:* ‚zirnaz'.
729. oj] *V, B, P, D:* o. — djevojko] *F, L:* divojko.
730. čula] *I:* ‚culla'.
733. ali] *b:* ‚ah!'. — dočim] *Ć, M, z:* dočiem; *b:* dočime. — slidi] *Ć:* sliedi.
734. k] nema *b.* — najpreče] *Va, m, z:* najprječe; *F:* najpričje.
735. ulak] *Va:* ‚ulah'; *P:* ‚vulak'; *b* s bil.: pošta.
736. gdi] *Va, Ć, G, B, I, Ga, P, Z, M:* gdje. — tiekom] *Va:* ‚ktiekom'; *F, b:* tekom; *P:* ‚tiechom'.
737. potom] *V, A, G, N, D, S, m, b, z, a:* netom; *F:* kom. — prida] *z:* preda. — doje] *O, A, Ć, C, M, a:* dođe; *b:* došô 'e.
738. lis] *F, b, z:* list. — prikaživa] *Va:* ‚prikasiua'; *b:* prikaziva.
739. vrh] *O:* ‚uargh'; *A:* ‚uir'.
740. stavļa] *S:* stavja.
741. trpeć] *A:* ‚tirpech'.
742. cknienje] tako *Va, I, S; O, V, Ć, F, C, M:* sknienje; *b:* stieńe; *ostali rukopisi* i *izdańa:* cknieńe.
743. tomu] *G:* temu. — biše] *O, Ć, P, C, M, a:* bješe; *Va, b:* piše.
744. srca] *A:* ‚sirza'. — svoga] nema *Z;* docnije dodano. — htienje] *Va, M:* ‚ktiegnie'; *Ć:* ‚ktienie'; *P:* ‚chtiegnie'; *b:* ktienje; *ostali rukopisi:* htieńe.
746. carigradske] *B, P:* ‚Zarigrada'.
748. djevojčice] *F:* divojčice.
749. svudi] *A:* sudi; *P:* ‚sfuddi'.
750. pošļe] *A, N, D:* ‚seglie'; *b:* pođe.

i da 'oj skaže, kô car žudi,
da ga u Istok i ona prati.
Bješe liepe zatočnice
mladi se Osman uželio,
kê ga zani drago lice,
a ustrili pogled mio.
Uzô bi opet nagledati
rajskoga se ńe uresa
i oči svietlieh, u kieh sjati
sunce vidi se od nebesâ.
Pače on puta ne umije
naći, u Istok kîm će poći,
dokli Istočno Sunce prije
ne isteče svojoj noći.
Ali ova misô svoja
neće druziem da se objavi,
krijuć žeļom ļuta boja
slatku žeļu od ļubavi;
nu se hitri hadum stavļa
i jednoga crnca uzdana

751. skaže] tako *O, Va, L, I, Ga: ostali rukopisi* i *izdańa:* kaže.

752. i ona] *P:* ‚ma'.

753. bješe] *O, Ć:* ‚biescese', k. i.: bješe; *F:* biše. — liepe] *F:* mlade. — zatočnice] *Ć, M:* Sokolice.

754. mladi] *V, A, G, B, P, Z, N, b:* mlad. — se] *Ć* k. dodano.

755. kê ga] *Va:* ‚koga'; *S:* ‚tkòga'. — zani] *Ć, m, z:* zanie.

756. ustrili] tako *O, V, F, G, B, I, Ga, P, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* ustrieli.

757. uzô] *Va, F, B, Ga, P, Z, S:* uzeo. — opet] nema *B, P.* — nagledati] *L:* ‚negledati'.

759. i] *B, P:* s. — svietlieh] *Va, G, S, b:* svietle; *F:* svitlih; *I:* svitlieh; *Ć, a:* svietlih. — kieh] tako *O, Ć, G, Z, M, m, b, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* kih.

760. vidi se] *G, F:* vidiš; *Ć, M:* vidje se.

761. on puta] *Va, S:* puta; *G:* puta on; *b:* ona put.

762. naći] *A, N, D:* nać. — kîm] tako *O, Va, F, S; P:* s kiem; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kiem.

763. dokli] *G, b:* dokle.

764. svojoj] *Ć, M:* svojom.

765. misô] *Ć, Z, M, S:* misao; *F:* misal.

766. druziem] *V, Va, A, F, B, I, Ga, P, N, D, S, a:* druzim.

767. žeļom] *b:* žeļu.

768. slatku] *I, P, S, m, z:* sladku. — slatku žeļu] *b:* slatkom žeļom.

769. hitri] *P:* ‚chitri'. — stavļa] *P:* ‚sprauglia', k. i.: stavļa; *S:* stavja.

770. crnca] *A:* ‚zirnza'.

771. liepu] *F:* lipu. — odpravļa] *S:* odpravja.

772. poļačkieh] tako *O, Va, Ć, G, B, L, P, Z, M, N; A:* ‚pogliasckieh'. — ravnieh] *V, F, I, Ga, S, a:* ravnih; *Va:* ramnih.

po bojnicu liepu odpravļa
put poļačkieh ravnieh strana,
buduć imô glase tada,
da još po toj kraļevini,
za osvetit cara mlada,
s drugami ona rasap čini.

PJEVAŃE DEVETO.

Velika se, o Ļubavi,
vlas ogńenieh tvojieh striela
u pogledu liepom slavi
oka draga i vesela;
ali vele veća i jača
u kraļevskom srcu biva
čas, kâ striele tvê potlača
i sve sile pridobiva.
Nije čudo cića toga,
Sokolica svietla i mila
cara Osmana ļubļenoga
da je slidit ostavila.
Trudno mladoj bi podnieti,
i smetena tim se reče,
za kîm žeļno srce leti,
da i stupaj hrô ne teče.

773. buduć] *C, G, M, S:* budući. — imô] *Ć, M:* imao; *F:* ima. — tada] *b:* tade.

775. osvetit] *A, N:* ‚osfetit'.

776. s drugami] *A, N:* s drugama; *B, P, Z, S, m, z:* s drugam.

1. se] *V, F:* si; tako *P* k. i.; *b:* je.

2. vlas] *V, b:* glas; *F, b:* vlast. — ogńenieh] *V, F, a:* ogńenih; *P:* ‚oghnienieh'. — tvojieh] *V:* ‚moih'; *F, I, Z, S, a:* tvojih. — striela] *O, V, F:* strila.

3. liepom] *A, N, S, m, z:* liepu; *F:* lipom. — slavi] *B, L, I, Ga, P, Z:* stavi.

4. oka] *P:* ‚ocha'.

5. vele veća] *G:* veća vele; *L:* ‚uechie uele'. — jaća] *P:* ‚draſgia'.

6. kraļevskom] *Ć:* ‚kralieuskom'.

7. čas] *F, b:* čast. — striele] *A:* ‚strielie'; *F:* strile.

8. sve] *S:* tvê. — pridobiva] *z:* predobiva.

9. cića] tako *O, Va; b:* čića; *ostali rukopisi* i *izdańa:* cieća.

10. Sokolica] *P:* ‚Soccoliza'. — svietla] *F:* svitla; *I:* liepa.

11. ļubļenoga] *Va, G, B, I, Ga, S, m:* ļubjenoga; *P:* ‚glibglienogha'.

12. slidit] tako *O, V, F, B, I, Ga, P, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* sliedit.

13. trudno] *O:* ‚trudnoi', k. i.: trudno. — podnieti] *F, Z:* podniti.

14. tim] tako *O, V, A, F, G, B, L, I, P, N, D, m, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* tiem.

15. kîm] *Ć, C, Z, M, z, a:* kiem. — žeļno] *A:* ‚sgelno'; *Ć, M:* ‚scelno'; *N:* ‚xelno'. — leti] *b:* ‚лѣти'.

16. hrô] *A, N, D:* hitro. — hrô ne] *G:* hitro; *b:* hrlo; tako *P* k. i.

Bješe nemir najžestoći,
kî stravļena dikla ućuti.
dalek sunca drazieh oči
tamnom noći zamrknuti.

Ali ohola i moguća,
iz krvave mrzi 'e rati
s Turcima se pobjeguća
prid Poļacim ukazati.

Tim odkada lansko lito
mlad kraļević razbi cara,
s drugami ona strelovito
preko leškieh strana udara,

leteć mnokrat sred potjerá
sjemo tamo po prostoru
od Odera do Nepera
i s Nestera k niemskom moru.

Čim bojnica tako izbrana
veće puta tiekom minu
plieneć, paleć sa svieh strana
svu poļačku kraļevinu,

17. bješe] tako *O, Ć, C, M, m; A, I, N, D:* bi joj; *ostali rukopisi* i *izdańa:* bio je. — nemir] *A, N, D, b, z:* ćemer.

18. stravļena] *S:* stravjena. — ućuti] *Ć, M:* ‚chiuti'; tako *O* k. i.

19. dalek] *A:* ‚dalech'. — drazieh] *F:* drazih.

21. ohola] *P:* ‚ocholla'.

22. mrzi 'e] *V:* ‚marsiu'; *Va, S:* ‚arsce'; *Ć:* ‚marsne', k. i.: ‚marsie'; *N, D, z:* mrzi; *b:* grozne.

23. pobjeguća] *F:* pobiguća.

24. prid] *F:* pridi; *z:* pred.

25. tim] *z:* tiem. — lansko] *O:* ‚lagnsko', ali st. 52.: ‚lansko'; *Va:* ‚lannsko'. k. i.: ‚lagnsko'; *Ć, I, Ga, Z, M, z, a:* lańsko. — lito] *Ć, M:* ljeto.

26. razbi] *O:* mlada. k. i.: ‚raſbi'.

27. drugami] *A, Ć, G, B, M, N, D, m, z:* drugam; *P:* ‚dugham'. k. i.: ‚drugham'. — strelovito] *A, G, L, N, D, S, m, b, z:* strjelovito.

28. preko] tako *O, V, G, C, z, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* priko. — leškieh] *O, P:* ‚leskieh'; *F, L, I, Ga:* leških; *m:* ‚lehsckieh'; *b:* ležkieh.

29. sred] *F:* srid; *z:* sried. — potjerá] *F:* potirâ.

30. sjemo] *A, F, N:* simo; *b:* sjemo i.

31. Odera] *b:* Edera. — Nepera] *F:* Nepira; *S, z:* ‚Niepera'.

32. s] nema *V, A, Ć, I, M, N, D, b, z.* — Nestera] *C, z:* ‚Niestera'. — niemskom] *F:* nimskom; *a:* njemškom.

33. čim] *Va, B, L, I, Ga, P, S, z:* čiem.

34. veće] *F:* plineć. — tiekom] *F, B, L, P:* ‚tekom'. *P* k. i.

35. plieneć] *O:* ‚plinech'; *F:* veće.

36. poļačku] *A, Z:* ‚pogliascku'; *P:* ‚pogliasku'. — svu] *P:* ‚sfu'.

u slobodi smiona odviše
doć se usudi najposlije
u dubravu gustu, više
grada od tvrde Varšovije.
Bješe u svrsi kolovoza
jur počela jesen plodna,
kad zadaždje s groznieh loza
rujna i zlatna pića ugodna.
Prem osvanu dan čestiti,
koga vječna biće slava,
dan veseli od dobiti
kraļevića Vladislava,
u kî bez broja i bez kraja
vojsku on razbi i zatjera
Istočnoga ļuta Zmaja
lansko ljeto kraj Nestera.
K poļskom kraļu na dan ovi
skupiše se sred Varšova
sve vo'evode, svi knezovi
i staroste od gradova,
tere pokli tuj u mnogu
bogoļubstvu u sve glase

38. doć se] *A:* ‚dogchſe'; *B, P, b:* dok se. — usudi] *S:* osudi.

39. dubravu] *O:* ‚dubrau'; *G:* ‚dubrouu'.

40. tvrde] *A:* ‚tuirde'. — Varšovije] *A:* ‚Virscouie'; *Č:* ‚Varoscije', k.i.: ‚Varscouije'; *P:* ‚Varsciauie'; *b:* Varsovije.

41. bješe] *F:* bišc. — u] *B, P:* o. — kolovoza] *L:* ‚kolosoua'.

43. zadaždje] *A:* ‚sadasgie'; *F:* zadaždi; *P:* ‚sadasdie', k. i.: ‚sadasgdie'. — groznieh] *F:* groznih; *G, m, z:* groždnieh.

44. zlatna] *A, Č, G, Z, N, b:* slatka; *Ć* k. i.: zlatna. — pića] *z:* pitja.

45. čestiti] *B, P:* ‚cetiti'.

46. koga] *S:* ‚tkoga'. — vječna] *F:* vičńa. — biće] *A, Č, M, N, D, S, m, z:* bit će.

48. Vladislava] *V:* ‚Uladisaua'.

49. u] nema *A, N.* — u kî] *b:* kû. — bez — bez] *P:* brez. — brez.

50. zatjera] *F:* zatira; *b:* zaćera.

52. lansko] tako *O, V, Va. A, F, G, L, P, C, D, S, m, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* lańsko. — ljeto] *Va:* ‚glieto'; *F, B, P:* lito. — Nestera] *C, z:* ‚Niestera'.

53. k] nema *Č, Z, M; M* ispravio Marinović. — poļskom] *Va, Č:* ‚polgskom'; *A:* ‚pogliaskom'; *Ć* k. i.: ‚poglski'. — kraļu] *Č, M:* ‚biehu'; *M* k. i.: kraļu.

54. skupiše] *Č, M:* skupili. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — Varšova] *I:* ‚Værscova'.

55. sve] *V, A, F, G, C, N, D, S:* svi. — vo'evode] *V, Č, F, B, I, Ga, P, C, Z, M, S, m, b, z, a:* vojvode.

56. staroste] *V, Va, A, I, Ga, N, D, S, b:* starosti.

57. tuj] tako *O, Č, B, L, I, Ga, P, M, Z, m, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* tu.

58. u] *A, N:* i: *N* k. i.: u.

najpri'e hvalu višńem Bogu
u prisvetoj crkvi daše,
u razlike svak načine
sa svom se opet moći stavi,
da spomena nad sve ine
srećnoga se dana slavi.
Mlad kraļević i po izboru
š ńim gospoda ina tada
podranili bjehu u ẓoru
lov loviti izvan grada.
On razlike tireć zvieri
hoće ukazat svim očito,
kako s vojskom cara tjeri
u dan isti predńe lito.
Pod bogatim odjećami
od crļena sja grimiza,
gdi se biser i drag kami
vrh pošvena zlata izniza;
na pasu mu 'e mač zlaćeni;
vrh glave mu trepti perje,

59. najpri'e] *Va:* ‚naipri'‘. — hvalu] tako *O; Ć, M, m:* hvale; *ostali rukopisi* i *izdańa:* hvala; *P:* ‚chula‘, k. i.: hvala.

60. u] *O:* i, k. i.: u. — prisvetoj] *z:* presvetoj. — daše] tako *O, V, Va, A, Ć, L, Z; A, Ć* k. i.: da se, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

62. sa svom] *Ć, M:* s svom. — opet] tako i *Ć,* k. i.: opeta; *M:* opeta.

63. nad] *Va, b:* na.

64. srećnoga] *F:* srićnoga; *P:* ‚srecnogha‘; *z:* sriećnoga.

65. kraļević] *P:* ‚kraglicuih‘. — izboru] *L, I, Ga:* zboru.

66. š ńim] *V, A:* ‚scnim‘; *P, S, m, z:* s ńim.

67. podranili] *Z:* ‚podranieli‘. — bjehu] *F:* bihu. — ẓoru] *A:* goru, k. i.

68. izvan] *b:* iza.

69. tireć] *O:* ‚tirech‘; *A:* ‚chieraiuch; *F:* tirajuć; *N, D, S:* tjerajuć; *ostali rukopisi:* tjereć. — zvieri] *F:* zviri.

70. hoće] *G:* ‚doghie‘; *P:* ‚chochie‘; *S, m, z:* hotje. — svim] tako *O, A, F, G, B, P, N, D, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* sviem.

71. tjeri] *F:* tiri; *P:* ‚tirri‘.

72. u] *B:* i. — predńe] *F:* pridńe; *z:* ‚priednje‘.

73.—76. Te strofe nèma *O;* docnije ju je netko pripisao sa strane.

73. pod] *Va:* po. — bogatim] *Ć, G, Z, M, m, b, z:* bogatiem. — odjećami] *F:* odićami; *b:* odećami.

74. grimiza] *A, P, C, N:* ‚krimisa‘; *B, Ga:* ‚primisa‘.

75. gdi] *I, Ga, z:* gdje.

76. pošvena] *Ć, M:* ‚posctena‘, *M* k. i.: pošvena; *P:* ‚prosuena‘. — izniza] *Ć, M:* ispisa.

77. mu 'e] *A:* ‚mie‘. — zlaćeni] *m, z:* zlatjeni.

78. trepti perje] *Va:* ‚trepto peri‘.

a pod ńime koń ogńeni
lakši, brži neg sjever je.
Taki 'e vidjet bog sunčani
i u oružju i u obrazu,
kad zvieri iskat i on podrani
po nebeskom svietlom pasu.
Vojevode, knezi i pani 105b
prid ńim redom jezde u dici, 106b
odjeveni i oružani 107b
plemenito svikolici. 108b
Brat Kazimir, toprv komu
lice zlatni mah celiva,
i on na końu ogńenomu
zlatno odjeven uza ń siva.
U Istoku od mladosti
Zora od ṣlave još mu istječe,
a od hrabrenstva i od liposti
stere zrake nadaleče.
Stjepan, mlađi brat, uz ńega
kaže istakmit djelim ime;
brži od plama, bjeļi od sniega
igra urešen koń pod ńime.

79. ńime] *M:* ‚gnimie‘, k. i.: ńime. — koń] *F:* kon. — ogńeni] *P:* ‚oghnieni‘.

80. lakši] *G, S:* ‚lahsci‘. — brži] *A:* ‚birsi‘; *G, C, Z, D, S, m, z, a:* i brži. — sjever je] *Va:* ‚sieueri‘; *F:* siver je.

81. taki] tako *O, Č, M, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* tako. — vidjet] *F:* vidit.

82. i u oružju] *B, L, I, Ga, P:* u oružju. — i u obrazu] *Č, M:* u obrazu.

83. zvieri] *F:* zviri. — i] nema *Č, F, B, P, M, b,* ali *b:* iskati mj. iskat.

84. po] *A, b:* pod.

105b.—108b. Te strofe rukopis *C* uopće nema; u rukopisima *O, Č, M* pa u izdańima *m, z, a* mjesto joj je tek iza stiha 104.; *ostali rukopisi,* ako je u ńima, imaju je na ovom mjestu.

85. Kazimir] *Z:* ‚Kascimir‘; *N:* ‚Casimir‘; *S:* ‚Caſimir‘. — toprv] tako *O, V; Va, S:* ‚topan‘; *A, C:* ‚stopar‘, *A* k. i.: ‚stopir‘; *ostali rukopisi* i *sva izdańa:* stoprv. — komu] *S:* ‚tkomu‘.

86. mah] *Va:* ‚mak‘; *A:* ‚mah‘, odozgo i.: ‚pram‘; *P:* ‚mach‘.

87. na] nema *Č;* k. dodano. — ogńenomu] *P:* ‚oghnienomu‘.

88. zlatno] *F:* zlato. — odjeven] *A:* ‚odieuien‘; *F:* odiven.

90. ìstječe] *F:* isteće; *I:* ‚iſtjece‘; *z:* izteče.

91. a] *G:* i. — hrabrenstva] *P:* ‚chrabrenstua‘. — liposti] *Č, M, m:* kriposti; *G, L, S:* lieposti; *z:* krieposti.

92. zrake] *A, Č, B, M:* zdrake.

93. mlađi] *P:* ‚maghi‘. — brat uz] nema *L.* — uz] *O, Č, Z, M:* už; *B, P:* od. — ńega] *P:* ‚ghiegha‘.

94. istakmit] *I, m, z:* iztakmit. — djelim] *F, B, P:* dilim.

95. plama] *A:* prama. — bjeļi] *F:* biļi. — sniega] *F:* sniga.

Jezde i svietla bratja ina
kon slavnoga Vladislava,
i od oružja i od haļinâ
zamjerna je sviem naprava.
Liepi i mladi kraļevići
na ńegovih zracih sjaju
jakno sivi sokolići,
kad se u sunce zagledaju.
Vojevode, knezi i pani
prid ńim redom jezde u dici,
odjeveni i oružani
plemenito svikolici.
Plemenita družba ova
s dobitnikom turskieh sila
na odlučena mjesta od lova
ovako se uputila;
a varšovske liepe i mlade
sve gospode pune dike
izišle su vrh livade
pokraj bistre Visle rike.

97. jezde] *Ć:* ‚iesdij'. — svietla] *V, F, C:* svitla; *P:* ‚suiela'. — bratja] *Va, A, G, B, P, N, D, b:* braća.

98. kon] *F:* kom; *C:* kod, a tako *P* k. i. — Vladislava] *V:* ‚Uladisaua'.

99. haļinâ] *P:* ‚chaglina'.

100. zamjerna] *F, Ga:* zamirna; *P:* ‚samiena', k. i. — sviem] *Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, N:* svîm; *m:* ńih.

101. liepi] *F:* lipi.

102. ńegovih] *V, Ć, G, Z, D, m, z, a:* ńegovieh; *Va:* ‚gnigouieh'; *A:* ‚gnicouieh'; *C:* ńihovieh; *N, D:* ńihoviem. — zracih] *V:* ‚srazi'; *A, Ć, G, Z, M, S, m, z:* zracieh; *P:* zdracih; *D:* zracim; *b:* stranah. — sjaju] *B, P:* ‚siahu'; *P* k. i.: sjaju.

103. jakno] *b:* jahno. — sivi] *A, N, D:* živi; *S:* ‚Jivi'.

104. u sunce] *D:* u suncu.

105a.—108a. Vidi bilešku uza stihove 105b.—108b. iza stiha 84.

105a. (b.) pani] tako *O, V, Ć, M, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* bani; tako *Ć, M* k. i.

106a. prid] *z:* pred.

107b. oružani] *F:* obružani; *P:* ‚orusani'. — odjeveni] *F:* odiveni.

108a. (b) plemenito] *V, Ć, M:* plemeniti; *b:* plemenite. — svikolici] *Ć:* ‚suicolizi'.

109. družba] *P:* ‚drusba'.

110. turskieh] *F:* turskih.

111. mjesta] *F:* mista.

112. se] *m, z:* se 'e.

113. a] *Va, S:* i. — varšovske] *O, Ć, M:* ‚Varsckouske'; *G:* ‚varskouske'; *I:* ‚værscóvske'; *P:* ‚Varsciouke'; *S:* ‚varsovske'; *b:* Varšovke. — liepe] *F:* lipe.

114. gospode] *O, F, Z, S:* gospoje. — pune] *S:* liepe.

115. izišle] *P:* ‚isisle', k. i.: izišle; *Z:* ‚isascle'.

116. bistre] *Z:* ‚biestre'. — rike] *Ć, b:* rieke, *Ć* k. i.: rike; *Volantić:* ‚rjeke'.

Tih se tančac među ńimi
tuj zameće u ļuvezni,
u kôm glasim medenimi
kliknuše ove slatke pjesni:
„O čestiti i hrabreni
„kraļeviću Vladislave,
„svak je veseo u spomeni
„nedobitne tvoje slave!
„Ti, o sivi naš sokole,
„u mlađahna tvoja ljeta
„potlačio si Turke ohole
„i dobio cara kleta.
„S tebe obranu svû primila
„kraļevina 'e naša svudi:
„s tebe opet se razgojila
„u pokoju, kî svak žudi.
„Svud težaku zemļa blaga
„s tebe obilne vraća plode;
„s tebe obtječe mjesta draga
„med iz dubja, mlieko iz vode.
„S tebe veseo krotka stada
„pod svirôku pastir pase;

117. tih] *P:* ‚tichij'. — tančac] *G, B, P, b:* ‚tanaz'. — među] *S:* meju. — ńimi] *b:* ńima.

118. tuj] *G, z:* tu.

119. glasim] *S:* glasom; *b:* glasmi. — medenimi] *Ć:* ‚medeniemi', k. i.: medenimi; *b:* medenima.

120. kliknuše] *V, A, G, C, N, D, b:* pokliknuše; *Va:* ‚kliknuse'. — ove] *Z:* .u oue'. — slatke] *B, L, I, Ga, P:* skladne; *m, z:* sladke. — pjesni] *F:* pisni.

121. i] *V, Ć, G, M:* o. — hrabreni] *P:* .chrabreni'.

122. Vladislave] *V:* ‚Uladisaue'.

123. veseo] *A:* ‚uesso'; *F:* vesel; *b:* ves'o.

125. o sivi] *b:* oživi.

126. mlađahna] *F:* mlajahna; *P:* ‚mlagiacha'; *S:* mladjahna. — ljeta] *Va, F:* lita; tako *Z* k. i. (ispor. VIII, st. 282.; ‚Arijadna', st. 1692.).

127. Turke] *P:* ‚Turche'. — ohole] *P:* .ocholle'.

130. svudi] *P:* ‚sfudi'.

131. opet se] *B, P:* se opet.

133. svud] *P:* .sfuud'. — težaku] *P:* ‚tesgiachu'.

134. vraća] *z:* vratja.

135. obtječe] *F, P:* obtice. — mjesta] *Va:* ‚s' miesta'; *F:* mista.

136. dubja] *B, L, I, Ga, P:* duba — mlieko] *A F:* mliko; *b:* mleko.

137. veseo] *F:* veselo.

138. pod] *D:* po. — svirôku] *A, N, D:* ‚sciroku'; *F:* sviraoku; *b:* sviralu. — pastir] tako *O, Ć, F, G, B, L, I, Ga, M, S, m, b, z; ostali rukopisi* i *a:* pastier.

*

„s tebe putnik miran sada
„grede pojuć u sve glase.
„Koń, koji se biesan jaha
„s napuhaniem nozdram prije:
„rža, pjeni, ogań paha,
„vihar vidjet bi svudije,
„blag i krotak zelen milu
„na livadah sad uživa,
„tere bojnu ļutu silu
„na ļuvenoj promjeniva.
„Skladni puci, mirna sela,
„travna poļa, doba ugodna,
„rojne pčele, stada ciela,
„žitne ńive, dubja plodna.
„Razvedren je svak u licu;
„glasi ti ovo svi govore:
‚Veće liepu vjerenicu
‚na ćaćkove vodi dvore!
‚Kraļeviću, sve je spravno!
‚Ne ckni veće pir veseli:
‚u unucieh ime slavno
‚ponoviti naš kraļ želi!

139. putnik] *P:* ‚putnih'. — putnik miran] *A:* ‚miran putnich'; *N, D:* miran putnik.

143. rža] *V:* ‚arsa'; *z:* ‚hàrza'.

144. vidjet] *F:* vidit; *Z, N:* viđet. — svudije] *P:* ‚sfudije'.

145. krotak] *P:* ‚kotak'.

148. ļuvenoj] *Č, M:* ļuvezni. — promjeniva] *V, G, L, I, Ga, P, C, m, z, a:* promjeńiva; *F:* prominiva; *B:* ‚promieniva'. k. i.: ‚promiegniva'.

150. travna] *Č, M:* stavna; *M* k. i.: travna.

151. pčele] *Č, G, M, b:* ćele. — ciela] *F:* cila.

152. žitne] *Va, L, I, Ga:* žitńe. — plodna] *O:* ‚ziela'. k. i.: plodna.

153. razvedren je] *Va, P, b:* ‚rasuedregnie'; *Č, M:* ‚raſuedreni'. *M* k. i.: razvedren je. — svak] *Č, M:* ‚puzi'; *Č* isprva: ‚sui'. a *M* k. i.: svak; *b:* sad.

154. glasi ti ovo] *Č:* ‚ghlas oviti ouo'. k. i.: ‚ghlas ouiti'; tako *M*, k. i.: glasi ti ovo; *Va, S:* glasi ovo; *F, C, b:* ‚glasit ovo'.

155. liepu vjerenicu] *F:* lipu virenicu.

156. ćaćkove] *G, B, L, P, Z:* ćajkove; *M:* ‚chiaickove'; *b:* ćaćove.

158. ckni] *O, Č, Z, M:* ‚skni', *O* k. i.: ckni; *V:* ‚zkmi'.

159. u] *S:* i. — unucieh] *Va, F, B, I, Ga, P, S:* unucih. — slavno] *B, P:* ‚slicno'.

160. naš] *A:* ‚naſci'; *N:* ‚naſc'.

,Novim zdracim čin' da obtječu
,ova naša mjesta i daļa,
,i radaju se i istječu
,sunci od sunâc, kraļi od kraļâ'."
U što na čâs dana blaga
tanac vode sej gospoje,
i ovako se pjesan draga
Vladislavu slavnom poje,
eto smiona Sokolica
iz dubrave guste izide
s dvanaes bojnieh djevojčica,
kê ju svudi slidom slide.
Jak lavica usred gorâ,
kad pritisne glad ju ļuti,
na sve strane uši otvora
oslušujuć, kud se puti;
ako iz dubrav gustieh kada
pastirske ona dipli čuje,
sudeć, da tu pasu stada,
veseli se i raduje;

161. novim] *V, A, C, N, b, a:* tvojim; *F:* ‚tuoim'; *Č, G, Z:* noviem; *Ć* k. i.: novi, a tako *M.* — zdracim] tako *O, Va, A, Č, B, P; F:* srcem; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zracim. — čin'] *Z:* ‚ciem'. — da] *F:* d'. — obtječu] *Va:* ‚optieciu'; *F:* obtiču.

162. mjesta] *F:* mista.

163. raďaju] *A, N, S:* raduju; *N* k. i.: raďaju. — istječu] *F:* ističu; *I:* ‚iſtjecú'.

164. sunci] *Č:* ‚srazi', k. i.: sunca; *F:* sunce; *M, m, z:* sunca. — sunâc] *F.* sunca.

166. tanac] *Va, B, L, I, Ga, P, C, Z, D, S, m:* tančac. — vode] *Č:* ‚uodech'. k. i.: vode. — sej] *Č, M:* sve. — gospoje] *V, Va, A:* gospoďe.

167. i] nema *Ć;* k. dodano. — pjesan] *F:* pisan.

168. Vladislavu] *O:* ‚Vladislau'. — slavnom] *G, B, P:* slavnu.

171. dvanaes] *A, B, L, P:* ‚duanes'; *F:* dvanast; *b:* dvanaest. — bojnieh] *V:* ‚boinik': *Va, F, b, z, a:* bojnih. — djevojčica] *F:* divojčica.

172. kê ju] *O, V, Č, C:* ‚koiu' *Ć* k. i.; kê ju; *A, G, N, D, S, b:* kô ju; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kê ju. — svudi] *P:* ‚sfudi'. — slidom] tako *O, Va, A, F, L, I, Ga, C, N, S, m, a;* *ostali rukopisi* i *izdańa:* sliedom. — slide] *Ć, B, Ga:* sliede.

173. jak] *b:* jah. — lavica] *Ga:* ‚louiza'. — usred] *F:* usrid; *z:* usried.

174. glad ju] *b:* gladu. — ju] *A, Ć, G, B, L, I, Ga, P, M, N, D, m, z:* je.

176. oslušujuć] *A, M, N:* obslužujuć; *G:* ‚odslusciuiuch'; *S:* osluhujuć. — puti] *Č, M:* uputi.

177. ako] nema *Č, M, m, z.* — dubrav] *Č, M, m, z:* dubrava. — gustieh] *Va, F, S:* gustih; *A, I, Ga, N, D:* pustieh; *P:* ‚sebbi'. — gustieh kada] nema *B; L:* ‚digod tada'; *P:* ‚sebbi radda'.

178. pastirske] *B, P, Z:* pastierske. — ona dipli] *Va:* ‚dipli ona'; *b:* ova diple.

179. sudeć] *V, F, C, a:* ľudeć; *G:* cieneć.

i misleći, da brzo ima
na voļu se nasititi,
k onoj strani put uzima,
leteć u tiek streloviti;
zatočnica tako 'e ohola
na začinke slatke i mile,
kiem se bjehu posred kola
liepe gospođe oglasile;
vapi'e: „Evo plemenite
„sreće, evo liepa pliena!
„Tec'te, o druge mê, tecite
„na bogastva neizrečena!
„Slied' me svaka, svaka osveti
„sebe, cara, tursku vjeru,
„spomenujuć u pameti
„lansku dobit i potjeru!“
Dobro ovoga ne doreče
Mogorkińa dikla vrla,
a tište se i zateče
na brzomu końu hrla.

181. i] *B, P:* a.

182. na voļu] *B, P:* na ńe voļu.

183. uzima] *b:* vašima.

184. tiek] *F:* tek; *P:* ‚tieh‘. — streloviti] tako *O, V, Va, Č, Ga, C, M, a; F:* striloviti; *ostali rukopisi* i *izdańa:* strjeloviti.

185. zatočnica] *Č, M:* ‚Sokoliza‘. — taka 'e] *Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, m, b, z, a:* tako; *V, A, F, S:* ‚takoie‘; *C:* ‚takije‘; *N:* ‚takje‘. — ohola] *P:* ‚ocholla‘.

186. slatke] *I, P, M, S, m, z:* sladke.

187. kiem] tako *O, A, Č, G, Z, N, m, b, z; ostali rukopisi* i *a:* kîm. — bjehu] *F:* bihu. — posred] *F:* posrid; *P:* ‚posreh‘; *z:* posried.

188. liepe] *F:* lipe. — gospođe] tako *O, V, Va, L, I, Ga, D; ostali rukopisi* i *sva izdańa:* gospoje.

189. vapi'e] *F:* vapi. — evo] *Č, M:* ovo, *Ć* k. i.: evo.

190. sreće] *F:* sriće; *z:* srieće. — liepa pliena] *F:* lipa plina.

191. tec'te] *A:* ‚tezite‘. — druge] *G:* ‚draghe‘. — tecite] *F:* čestite.

192. bogastva] *b, z:* bogatstva.

193. slied'] *B, Ga, P:* sliedi; *F:* slid'. — svaka osveti] *S:* osvetiti.

194. cara] *Va, S:* i cara. — vjeru] *F:* viru.

195. spomenujuć] *G, B, P, C, z:* spomeńujuć.

196. lansku] tako *V, Va, A, Č, F, G, B, P, C, M, N, S, m, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* lańsku. — i] *O, Ć, B, L, I, Ga, P:* u; *Ć* k. i. — potjeru] *F:* potiru.

197. ovoga] *F, B, L, I, Ga, S, b:* ovega.

198. Mogorkińa] *Č:* ‚Mogorchignia‘; *P:* ‚Moghorchignia‘; *S:* ‚Mogolkigna‘. — vrla] *O:* mlada, k. i.: ‚varla‘.

199. a] *A:* ‚i‘, k. i.: a. — tište] *G:* tisnu; *C:* ‚otiscte‘. — zateće] *B, P:* ‚satiecce‘; *z:* zatječe. — *Ć* ima najprije st. 200., a onda 199., ali brojke 2. i naznačuju zabunu.

200. brzomu] *A:* ‚birsomu‘. — hrla] *O:* ‚uarla‘, i.: ‚harla‘; *P:* ‚charla‘.

Lete za ńom, a ne teku,
i ńe druge nagle i hitre,
i plien žeļni da pri'e steku,
brzim końim stižu vitre,
ter u način poplavice,
kā s obilnieh voda riekom
plaho se oreć niz litice
sve, što sreta, nosi tiekom,
jedna jednu spried desnicom
za snježane prsi hvata;
druga drugu nica licom
stere końu priko vrata;
ńeka za pram rudi od kosi,
a za ruha ńeka sviona,
za ruku onu ova nosi,
za pas zlatni ovu ona.
Priko noćne tako tmine
sred divjači vuku prike
vukovi ovce u načine
nemilosne i razlike.
Bojne dikle brže od striele
tekuć poļem u pospjehu

201. za ńom] *O:* ‚s'eniome'; *Č, M:* ‚scgnome', *M* k. i.: za ńom.

202. druge] *Va:* ‚druke'. — nagle] *O, A, Č:* ‚naghe'; *Č* k. i.: nagle. — i] nema *B, P, b.* — hitre] *P:* ‚chitre'.

203. plien] *F:* plin. — žeļni] *A:* ‚sgelni'; *Č, M, N:* želni; *G:* .sceglne'.

204. brziem] *O, F:* brzim; *S:* s brziem. — końim] *F:* końmi; *b:* końi. — stižu] *Z:* ‚stesciu'. — vitre] *S:* vihre.

205. poplavice] *V:* ‚poglauize'.

206. s] nema *b.* — obilnieh] *A:* ‚obiglnieh'; *F, B, I, Ga, P:* obilnih. — riekom] *F:* rikom.

207. plaho] *P:* ‚placho'; *D:* plaha. — oreć] *F:* oruć; *b:* ‚arveć'.

208. sreta] *F:* srita; *z:* srieta. — tiekom] *F:* tekom.

209. spried] *Va, F, B, I, Ga, P:* sprid; *b:* spred. — desnicom] *G:* ‚J'desnizom'.

210. snježane] *F:* snižane. — prsi] *A:* ‚pirsi'. — hvata] *P:* .chuatta'.

211. nica] *O:* .tiza', k. i.: nica. — nica licom] *A, Č:* ‚liza nizom', *Č* k. i.: nica licom; *G:* nica nicom; *b:* nica s licom, s bi|.: sagiba.

212. priko] *z:* preko.

213. ńeka] *F:* nika.

214. ruha] *V:* ‚rukau'; *P:* .rucha'; *b:* ruku (kao u st. 215.). — ńeka] *F:* ńika.

215. onu ova] *Va, B, L, Ga, P, Z, N, S:* ona ovu; *Č, M, m, z:* ova onu; *G, b:* ona onu; *F:* onu ona; *I:* ovu ona.

216. pas] *A:* ‚poas'. — ovu ona] *F, G:* onu ona.

217. priko] *z:* preko.

218. sred] *F:* srid; *z:* sried.

219. vukovi] *P:* .uucoui'; *b:* vuk ko.

221. bojne] *V:* .boino'. — striele] *F, Z:* strile.

222. tekuć] *F:* tukuć. — pospjehu] *F:* pospihu; *P:* ‚pospiechu'.

s draziem plienom sve vesele
odmakle se dalek bjehu,
kad gospođe ugrabļene,
budući se osviestile,
sve u glase sjedińene
tuže, ciče, plaču, cvile.
Ńeka ćaćka draga svoga,
ńeka bratju milu, a nika
uzdišući ļubļenoga
zove u pomoć vjerenika.
Još slobode slatke cića
ne pristaju sa svom moći
vapit slavna kraļevića,
da ih otet bude doći.
Ali se od ńih svieh zamani
ciči, plače i tuguje,
u zaklonoj ako strani
ni'e nikoga, da ih čuje.
Grm ih spleten, dubje često
gustim gajom još obstrije,

223. draziem] *F, C, a:* drazim. — plienom] *A:* plenom; *F:* plinom.

224. bjehu] *F:* bihu.

225. gospođe] *F, B, P, Z, S:* gospoje. — ugrabļene] *Va, Ć, G, M, C, D, S, m, a:* ugrabjene.

226. osviestile] *Va:* osvetile; *F:* osvistile.

228. ciče] *G:* ‚skuice'; *D:* ciču. — cvile] *Va, N, D, S, m, b, z, a:* i cvile. — *Ć:* ‚zuile, placiu. zice, tusce', k. i.: ‚placiu, zice, tusce, zuile', a tako i *M.*

229. ńeka] *Ć:* ‚gnega'; *F:* nika; *P:* ‚ghieka'; *b:* neka. — ćaćka] *G, B, L, P, Z, M:* ćajka; *b:* ćaća.

230. ńeka] *F, a:* ńika; *P:* ‚gnieka'. — bratju] *A, G, P, Z, N, b:* braću; *F:* bratkju. — nika] *O, V:* ‚nijka'; *Va, L, Ga, Z:* ‚gnieka'; *A, Ć, M, N:* ‚gneka'; *B, I, C:* ‚gnika'; *P:* ‚ghnika'; *b:* ńeka.

231. uzdišući] *Va, b:* usdisući. — ļubļenoga] *Va, A, B, L, I, Ga, S, m:* ļubjenoga.

232. vjerenika] *F:* virenika.

233. još] *P:* ‚ios'. — slatke] *Va, P, I, S, m, z:* sladke. — cića] *A, Ć, L, Z, M:* cieća; *b:* čića.

234. pristaju] *z:* prestaju. — sa svom] *P:* ‚s'sasuom'; *b:* slavom.

236. da ih] *A:* ‚dai'.

237. od] *Va:* ‚u'. — ńih svieh] *A, N, D:* svieh ńih.

239. zaklonoj] *Va, A:* ‚sakloni'. — ako] *b:* ali.

240. nikoga] *I, P, S, m:* nitkoga.

241. *Ć:* ‚rasmijh spleten dubie cesto', k. i.: ‚gnih spleteno dubie cesto', a tako *M.*

242. gustim] *Ć, G, Z, M:* gustiem. — još] tako *O, Ć, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* jer. — obstrije] *V, B, L, I, Ga, P:* obstire; tako *M* k. i.; *Va:* obstre.

pače kitnim hvojam mjesto
nebesom ih istiem krije.
Ukraj gaja gusta toli
dubrava se jedna odkriva:
brza 'u rieka grli doli,
a tih vjetric zgar celiva.
Rudi jasen, bries široki,
bor zeleni, joha biela,
divja lieska, drien žestoki,
kitni javor, vita jela,
i česvina od sto viekâ,
i hras davńi tuj se ustara,
ni im je nigda sila prieka
naudit mogla od vjetara.
Proz dubje ovo hrlo stado
od razlicieh trka zvieri,
a po granah leteć rado
jato od pticâ sveđ žuberi.
Bistra rieka s veće trakâ
u dubravu gustu ulazi,

243. pače] *F, Z:* paček. — kitnim] tako *O, V, F, C, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* kitniem. — hvojam] *P:* ‚chuoiam'; *b:* hvojom. — mjesto] *F:* misto.

244. nebesom ih] *C:* ‚ij nebboh', k. i.: ‚i nebbuih', a tako *M; G:* ‚nebesamijh'; *P:* ‚nebbesimaim'; *S, m:* nebesima ih. — istiem] *V, F, I, Ga, C, S, a:* istim; *Č, M:* istom.

245. toli] *Č:* ‚koli', k. i.: toli.

247. brza] *A:* ‚birsa'. — ju] nema *Č; M* k. dodano; *G, B, L, I, Ga, P, Z, M* (k. dod.), *N, D, S, m, z:* je. — rieka] *F:* rika. — grli] *Č:* ‚karli', k. i.: ‚harli'.

248. tih] *P:* ‚tich'; *Z:* ‚tieh'. — vjetric] *A:* ‚uietris'; *F:* vitric; *b:* vjetar. — zgar] *A:* ‚scgar'; *Č:* ‚s'garre', k. i.: zgar.

249. bries] *F:* brist; *b:* briest. — U *L* ima ova strofa ovaj oblik 249, 252, 251, 250.

250. joha] *P:* ‚iocha'.

251. lieska] *Va, Č, G, M:* ‚glieska'; *F:* liska; *B, P:* ‚ghleska'; *L, Ga, Z:* ‚glescka'; *I, S:* ‚gliescka'. — drien] *V:* driem; *F:* drin.

252. kitni] *b:* hitri.

253. od] *A:* o. — vieka] *F:* vika.

254. hras] *P:* ‚chras'; *F, b, z:* hrast. — davńi] *Č, I, M, S, b, z:* davni. — tuj] *A, F, G, C, N, z, a:* tu.

255. ni im je] *Va, G, B, L, I, Ga, P, S:* ni mu 'e; *b:* nije im. — nigda] *D, m, z:* igda. — sila] *Va:* ‚sella'. — prieka] *A, F, B, Ga, N:* prika.

256. naudit mogla] *D:* mogla naudit. — vjetara] *F:* vitara.

257. proz] *I, S:* kroz. — hrlo] *P:* ‚charlo'.

258. razlicieh] *F:* razlicih; *b:* različieh. — trka] *P:* ‚tarcha'. — zvieri] *F:* zviri.

259. a] *A, N, D:* i. — granah] *P:* ‚granach'.

260. pticâ] *A:* ‚tiza'. — sveđ] *F:* svej.

261. rieka] *F:* rika. — s veće] *G:* ‚ka s'uech'; *A. N, D:* sa svieh. — traka] *A, N, D:* strana.

262. dubravu] *O, A:* ‚dubrau'.

od sunčanieh kâ ju zraka
čestim kitjem čuva i pazi.
Ali sve se vode staju
i jezero sred ńe čine,
ljetne danke u kôm traju
liepe vile od planine.
Družba istočnieh zatočnica
slidi smiona i slobodna,
gdi ju glasom od vjetrica
dubrava ova zove ugodna.
S duga tieka svaka trudna
znoj na svietlom licu utira
i od vrućine od poludna
jaše u dubje polak vira.
Sokolica prihrabrena
prid ńima se nagla puti
i u dubja ih skut zelena
klikne ovako počinuti:
„Eto 'e pastir svratio stada
„u podgorje na plandište;

263. sunčanieh] *Va, B, I, Ga, P, S:* sunčanih; *F:* sunčenih. — kâ ju] *Z:* ‚koie'. — ju] *A, B, L, I, Ga, P, N, m, z:* je. — zraka] *A:* ‚sdraka'. — *Č:* ‚à suncianieh svietlos sraka', k. i.: ‚ka suncianieh suietlos sraka'; tako isprva i *M*, ali ista je ruka ispravila: ‚ka' u: ‚od', a : suietlos' u: ‚koie'.

264. čestim] *V, Č, G, P, Z, m, z, a:* čestiem.

266. i] *A:* u. — jezero] *A:* ‚iesero'; *B, P:* ‚iezer'. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

267. ljetne] *Va, B, L:* ‚glietne'; *Ga:* ‚glietgnie'; *A:* litne; *F:* litńe.

268. liepe] *F:* lipe.

269. družba] *P:* ‚drusba'. — istočnieh] *F, B, I, Ga, P, S:* istočnih.

270. slidi] tako *O, Va, F, L, Ga, Č, Z, a; ostali rukopisi* i *izdaña:* sliedi.

271. gdi] *B, L, I, Ga, P:* gdje. — ju] *A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, m, z:* je. — vjetrica] *F:* vitrica.

273. tieka] *F:* teka; *P:* ‚tiecha'.

274. svietlom] *F:* svitlom. — licu] *G:* ‚lizu lizu'. — utira] tako *O, Va, B, P, S; ostali rukopisi* i *izdaña:* otira.

275. vrućine] *O:* ‚vurichine'; *Č:* ‚uurichine'; *P:* ‚vurcu chiñe'; *M:* ‚uunhine', k. i.: ‚uuruchine'. — od poludna] *Č:* i od poludna, k. i.: od poludna.

276. jaše] *A, N, D:* jašu, *N* k. i.: ‚sjascju'. — dubje] *G:* ‚dubglie'; *b:* dubju.

277. prihrabrena] *P:* ‚prichrabreña'; *z:* prehrabrena.

278. prid] *z:* pred. — puti] *Č, B, P, M, z:* uputi.

279. dubja] *V, C:* dubju. — dubja ih] *B, I, P:* dubja; *L, Ga:* dubjah. — *A, G, N, D, b:* i sred dubja tuj (*G:* tu) zelena; tako *M* k. i., ‚isprva: i usred dubja ih šḷe zelena.

280. klikne] tako *O, z; C, M:* ‚kliknu'; *M* k. i.: kliku'e, a tako *ostali rukopisi* i *izdaña.*

281. pastir] *Va, B, P:* pastier.

282. plandište] *P:* ‚planiscte'.

„svak pod dubjem sred livadâ
„pri kladencih vjetric ište.
„Zato i mi, druge mile,
„čim sunce odzgar pripeklo je,
„hod'mo, gdi sjen dubja dile,
„za trudima nać pokoje!
„Uživajmo slatke hlade,
„gdje nas zove draga sjenca,
„a koń nam vrh livade
„neka pasu kod kladenca!
„A ti, kî si toli svietô
„u junaštvu, Vladislave,
„hodi otima' robje oteto!
„Čekamo te sred dubrave.
„Ne straši nas tvâ desnica!
„Ciele vojske s tobom vodi:
„s dvanaes samih djevojčica
„ja te čekam u slobodi.
„Od priekora i od sramote
„po svietu ti glas će otiti,

283. sred] *F:* srid; *z:* sried.

284. pri] *Ć, G, B, P, D:* prid. — kladencih] *Va, A, Ć, G, M, N, D:* kladencim; *m, z:* kladencieh; *b:* kladencu. — vjetric] *F:* vitric; *b:* ‚вѣтрѣ'.

285. mile] *b:* i mile.

286. čim] *Ć, M, z:* čiem. — odzgar] *G, B, P:* ozgar. — pripeklo] *Ć:* pripuklo, k. i.: pripeklo.

287. hod'mo] *B:* ‚homo'; *P:* ‚chodmo'. — gdi] *B, Ga, Z:* gdje; *P:* dje. — sjen] *F:* osin. — dile] *Ć:* diele, k. i.: dile; *F:* dila.

289. uživajmo] *V, Va, A, Ć, G, B, L, I, Ga, Z, M, N, b:* užívamo. — slatke] *P, I, S, m, z:* sladke. — hlade] *Va:* sklade; *P:* ‚chlade'.

290. gdje] tako *O, A, B, L, I, Ga, P, Z, z; Va:* ‚die'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdi. — draga] *A, N:* blaga, *N* k. i.: draga; *P:* sladka; *b:* drnga.

291. koń nam] *O, Va:* ‚kognima', *O* k. i.: koń nam; *L:* ‚kognienam'.

292. kod] *G:* kon.

293. a ti] *Ć:* ‚alli', k. i: al' ti; a tako *M.* — toli] *F, G, B, P:* tolik. — svietô] *F:* svitlo.

294. junaštvu] *V, B, Ga:* ‚iunactuu'. — Vladislave] *O, V:* Vladisave.

295. hodi] *P:* ‚chodi'. — otima'] *A:* ‚otimia'; *F, M, m, b, z:* otimaj; *S:* otimi.

296. čekamo] *P:* ‚cechamo'. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

298. ciele] *F:* cile. — s tobom] *z:* sobom.

299. s] *Va:* ‚k s'. — dvanaes] *V:* ‚duannies'; *A, B, P, N:* dvanes; *F, b:* dvanaest. — samieh] *Va, F, I, S, a:* samih. — djevojčica] *F:* divojčica.

301. priekora] *Va, Ć, F, G, M, S, z:* prikora. — i] nema *b.* — od sramote] *S:* sramote.

302. svietu] *F:* svitu. — ti glas će] *A:* ‚ti glasckie'; *L:* će glas.

„ispod grada da ti se ote
„cviet gospođâ plemeniti,
„i da iz rukâ dvanaes ženâ
„ne mož opet ti ga steći,
„ti, kî u slavi od imena
„letiš junak sad najveći.
„Ah, ne trpi, da su vriedne
„na tvôj kući, u tvom mjesti
„djevojčice mlade jedne
„dan od tvojieh slava smesti!
„Ali u tebi srca nije
„na poļe izit nam protiva,
„da vlas ženska ne dobije,
„tko pri'e care pridobiva.
„Uto, druge moje izbrane,
„ne bojte se od potjerâ!
„Odsjedimo końe vrane!
„Počinimo kon jeẓera!“
Dikla ohola i smiona
u ovi način vika i prieti
veseleć se, da sama ona
s drugam svojiem cara osveti.

303. ispod] *I, S, m, z:* izpod. — da ti se] *Va, P:* ‚dasse‘; *B, L, I, Ga:* ‚datse‘; *Ć, M:* kad ti se.

304. cviet] *F:* cvit. — gospođâ] *O, A, F, N:* gospojâ.

305. dvanaes] *V:* ‚duanaies‘; *A, B, L, P, N, m:* dvanes; *F:* dvanast; *b:* dvanaest.

306. opet ti ga] *V, F, C, Z, Ń, a:* ti ga opet.

307. kî u slavi] *b:* koj slavu.

309. ah] *B, L, P:* a. — trpi] *A:* ‚tirpi‘. — vriedne] *F:* vridne.

310. na tvôj] *S:* na tvom. — u tvom] *F:* na tvôj; *b:* u tvoj. — mjesti] *V, F, B, L, I, Ga, P:* misti; *I* k. i: ‚mieſti‘; *M:* ‚mieſtu‘, k. i.: ‚mieſti‘.

311. djevojčice] *F:* divojcice.

312. tvo'ieh] *F, z:* tvojih. — smesti] *b:* smjesti.

313. u tebi] *Va, B, L, I, Ga, P, C, N, S, z:* tebe. — srca] *A:* srce; *P:* ‚zarza‘.

314. poļe] *Va, B, L, I, Ga, P, S:* poļu.

315. vlas] *F, b:* vlas.

316. tko] *G:* ko. — pri'e] *V, Va, Ga, Z, S, b:* odpri'e; *F:* odpri. — care] *Va, A, C, N, D, S:* cara. — pridobiva] *z:* predobiva.

317. moje] *N:* mê.

318. ne bojte se] *V, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, S, a:* ne bojeć se; *P* k. i.: ne bojte se; *b:* ne sumnimo. — potjerâ] *A:* ‚pochiera‘; *F:* potirâ.

319. odsjedimo] *A, a:* osjedimo; *F:* odsedimo; *N:* obsjedimo; *b:* ‚одсѣдамо‘.

320. kon] *P, C, S, b:* kod. — jeẓera *A, Ć, Z:* ‚iesera‘.

321. ohola] *P:* ‚ocholla‘.

322. u] *C, a:* na. — prieti] *F:* priti.

323. sama] *Ć, M:* samo.

324. s drugam svojiem] *Z:* ‚suoiem drugam‘. — svojiem] *F, B, I, Ga, S, z:* svojim.

Bojnice se sve poteže
i s robińam s końâ skaču:
svaka svoju nase veže;
sve ujedno one plaču.
Mlađahnijem, da ne uteku,
žestocijem uvitima
pri oštrijeh duba hreku
snježana se put prižima.
Ponosite i zlosrde
od Istoka vrle dikle
ovako se sprva tvrde
među sobom, pak su klikle:
„Pokli sumńit nije sada,
„da nas ovdi tko sastane,
„o viteška družbo mlada,
„stav'mo oružje teško s strane,
„ter po ovoj bistroj vodi,
„čim sve prži sunčja zraka,
„plovaj, plovaj u slobodi
„igre mile tvoreć svaka!“
Rashladiti trude od boja
u što ovako mlade žele,

327. nase] *F:* po se.

328. ujedno] *Ć, M:* jedine.

329. mlađahnijem] *F, b:* mlađahne im; *G:* ‚mlaghiahnich'; *S:* mladjahniem; *P:* ‚mlaghiachiem'.

330. žestocijem] *Ć:* ‚scestokijh'; *I:* ‚xestokiem'; *b:* žestočijem. — uvitima] *Ć:* ‚uoiotima', k. i.: uvitima; *G:* zavitima.

331. pri] *b:* prid. — oštrijeh] *A, I, N, D:* oštroga. — duba] *A, I, N, D:* dubja. — hreku] *O:* ‚h'kreku'; *P:* ‚chreku'; *Z:* kreku.

332. snježana] *F:* svezana. — se] *G:* su. — prižima] *F:* prizima.

333. zlosrde] *V:* ‚slosardne'.

335. se] *M, D:* su, *M* k. i.: se; *b:* ih. — sprva] *B, P:* ‚parua'.

336. pak su] *Va:* ‚paklu'. — pak su klikle] *Ć:* ‚kasciu dikle', k. i.: pak su klikle. — klikle] *b* s bilj.: ‚rekle, kazale'.

337. pokli] *Va:* ‚pokli'. — sumńit] *V, C:* sumńe; *b:* sumnit.

338. tko] *G, Z:* ko. — sastane] *G S, b:* zastane.

339. o viteška družbo] *P:* ‚od uiteska druſbo'.

340. stav'mo] *G:* stavi. — teško] *P:* ‚tesko'. — s] nema *V, Va, Ć, G, B, L, Ga, P, C, Z, M, N, D, S.* — s strane] *A:* ‚s' trane'.

342. čim] *Ć, M, z:* čiem. — prži] *O:* ‚prasci'; *Ć:* ‚trascia', k. i.: ‚praſci'; a tako *M*, ali k. i.: pržI; *I:* prši. — sunčja] *Va, B, L, I, Ga, P, S, b:* sunca.

344. tvoreć] *I:* ploveć.

345. rashladiti] *O:* ‚rasladiti', k. i.: rashladiti; *A, N, D, S, m, z, a:* razhladiti; *P:* ‚raschladiti'; *b:* razhladivši; *ostali rukopisi:* rasladiti.

346. žele] *A:* ‚sgeglie'; *b:* žene.

od ļuvenieh perivoja
odkrivaju liere biele.
Nije mjesta, strane nije
najmilije i najdraže,
kû zavidno ruho krije,
da se naga sad ne kaže.
Sve bjeloće da prid oči
izberu se i sjedine:
drobni biser od Istoči,
jasno srebro, snieg s planine,
kon bjeloće mile i drage
bojnieh diklic tamne ostaju,
kê u bistrieh vodah nage
jakno zviezde trepte i sjaju.
Na zamjernu, na jedinu
ńih bjeloću svietlu izbranu
bistri jezer on čas sinu:
živim ogńem voda planu.
Ozelenje kraj u travi;
trava u cvitju osta okoli;
bližńe dubje po dubravi
grane u vodu skloni doli.

347. ļuvenieh] *F, B, I:* ļuvenih; *P:* ‚gliuenieh'.

348. liere] *Va, F, B, L, I, Ga, Z, b:* lire. — biele] *F, Z:* bile.

349. mjesta] *F, Z:* mista.

351. zavidno] *Č:* ‚sa biedno', k. i.: zavidno. — ruho] *A, Ga:* ruko; *P:* ‚rucho'.

352. se] *N, D:* ga.

353. bjeloće] *F:* biloće. — prid] *z:* pred.

354. se] *Č:* ih, k. i.: se.

356. snieg] *O:* ‚snieh'; *Va:* ‚sniek'; *F:* snig.

357. kon] *B, P, S:* kod; *b:* kom. — bjeloće] *A:* ‚boglochie'; *F, C, a:* biloće.

358. bojnieh] *V, Va, F, L, I, Ga, S, z:* bojnih; *b:* bojne. — diklic] *b:* dikle. — tamne] *A, N, D:* tamni; *C:* ‚tamnie'. — ostaju] *V, C:* sjaju.

359. bistrieh] *V, Va, F, B, I, Ga, S, b, a:* bistrih. — nage] *A:* ‚naghie'.

360. jakno] *P:* ‚iachno'. — zviezde] *F:* zvizde.

361. zamjernu] *F:* zamirnu.

362. bjeloću svietlu] *F:* biloću svitlu.

363. jezer] *Č, Z:* ‚ieser', *Z* k. i.: ‚iezer' — on čas] *b:* na čas.

364. živim] tako *O, Va, F, B, I, Ga, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* živiem.

365. ozelenje] *V:* ‚aselenie'; *F, z:* ozeleni; *b:* ‚озелѣнѣ'. — travi] *Č:* strani, k. i.

366. cvitju] tako *O, V, Va, F, L, I, Ga, z; Č, C, M, m, z, a:* cvietju; *A, G, B, P, Z, N, b:* cvieću. — trava] *Č:* ‚tauna', k. i.: trava.

367. bližńe] *S:* bližno.

368. grane] *Va, z:* granje; *m:* grańe — skloni] *G:* sklonu.

Sa sviem vodam odsvud rieka
zaletje se u tiek hrli,
s travom, s cvietjem, s dubjem neka
celiva ih ona i grli.

Ńeka 'e rudi pram vrh čela
u obluk zlatan pokupila,
ńeka niz bio vrat rasplela
i vrh vodâ ńim zdaždila.

Nu kći kraļa od Mogora
ljepša i svjetļa svih se ukaza:
ńoj iz bielih prsi zora,
sunce istječe iz obraza.

Bjeļa je vidjet ona vele
s drugam plovuć sred jezera,
negli od mora vile biele
i od spjevôca kufa pera.

369. sviem] *Va, F, B, L, I, Ga, P, S:* svîm. — vodam] *B, P:* voda. — odsvud] *A, N, D:* od svieh; *P:* ‚od sfud'. — rieka] *F:* rika.

370. zaletje se] *F, Z:* zaleti; *B, P:* ‚salietesse'. — tiek] *A, P:* ‚tieh'; *F:* tek. — hrli] *A, N, D:* vrli; *P:* ‚charli'.

371. s cvietjem] *A, G, B, P, N, b:* s cviećem; *F, Z:* s cvietjem. — s dubjem] *N:* s dubim.

372. celiva ih] *G:* ‚zeliuaiuch'; *b:* celiva ju. — ona] *O, V, Ć, F, M:* i ona. — i grli] *Ć, M:* grli, *M* k. i.: i grli.

373. ńeka] *A:* ‚gneha'; *F:* nika; *S:* ‚nieka'. — rudi] *V, Ć, F, B, P, C, Z, M:* rusi, *M* k. i.: rudi. — vrh] *O:* ‚uargh'; *P:* ‚uarch'. — *Va:* ‚gniekaie pram svoi uarh cela'; *S:* ‚njeka je prama vrhu čela'.

374. obluk] *L, N:* oblak; *L:* ista ruka i.: obluk, *N* druga ruka sa str.: obluk; *P:* oblah; *m, z, a:* obluk; *ostali rukopisi* i *b:* oblak. — pokupila] *Va:* ‚pokubila'.

375. ńeka] *F:* nika; *M:* neka; *S:* ‚nieka'. — bio] *F:* bili; *b:* ‚бѣо'. — rasplela] *I, S, m, z, a:* razplela.

376. ńim] *C, M:* ‚scgnim'; *S:* s ńim. — zdaždila] *A, L:* zdaždjela; *P:* ‚sdaſdiella'; *N:* ‚scdasdila'; *b:* zaplila.

377. kći] *A, B, I, Ga, P:* hći. — Mogora] *P:* ‚Mochorra'.

378. ljepša] *Va:* ‚gliepscia'; *F:* lipša; *P:* ‚licuscia'. — svjetļa] *V:* ‚suietlia'; *F:* svitļa. — svih] tako *O, V, F; ostali rukopisi* i *izdaña:* svieh.

379. ńoj] *L:* ‚gnio'. — bielieh] *F:* bilih; *b:* bielih.

380. istječe] *F, Z:* ističe; *I, S, m, b, z, a:* iztječe.

381. bjeļa] *A, F, Z:* biļa; *S:* ‚bielja'; *z:* biela. — je] nema *A*. — vidjet] *F:* vidit.

382. plovuć] *A, Ć, L, M, z:* ploveć. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — jezera] *A, Z:* ‚iesera', *Z* k. i.

383. biele] *F:* bile.

384. od] nema *O, Ć, M*. — spjevôca] *F:* spivaoca; *B, L:* spevoca; *P:* biela; *b:* spjevaoca. — kufa] *V:* ‚cufa'; *P:* ‚kuufa'.

Čim ńe vlažni pram od kosi
tiho prši s hlatka blaga,
iz zlata joj biser rosi
po cvjeticu lica draga.

Ovaka se ńegda objavi
i božica svietla od lova,
i po jeẓeru u dubravi
naga ovako s drugam plova.

Ovaka se i ļuvena
liepa mati ukazala,
iz snježanieh kada pjena
sred morskieh se rodi vala.

Ali ohole dikle liepe
čas ne mogu stat bez rati
i u zabavah slacieh hlepe
bojnice se ukazati.

S jedne strane šes ustaju,
s druge opeta šes protiva;

385. čim] *ž:* ćiem. — vlažni] *P:* ‚uulasni'; *S:* vlasni; *b:* zlatnï.

386. tiho] *A:* ‚tiko'; *P:* ‚ticho'. — prši] *A:* ‚pirsci'. — s hlatka] *Va, m, z:* s hladka; *P:* ‚sladka'; *I, M, D:* ‚sladka'; *S:* ‚s' glatka'; *ostali rukopisi* i *b:* slatka.

387. iz zlata joj] *Va:* ‚i slatnioi'. — rosi] *Va, Č, G, B, P, M:* nosi; *M* k. i.: rosi.

388. cvjeticu] *A, P, N, D, S, m, z:* cvjećicu; *F:* cviticu; *b:* cvjetiću. — draga] *L:* blaga.

389. ovaka] *V, A, F, G, B, I, P, C, Z, N, D, S, b:* ovako. — ńegda] *Va:* ‚gniedka'; *P:* ‚ghiegda'.

390. svietla] *F:* slavna.

391. i] nema *Č, B, P; M* k. dodano. — u] *A, B, L, I, Ga, P, N:* i; *M* k. i.: u; *S:* i u.

392. s drugam] *P:* ‚s'drgham'. — Mjesto ovoga i predašńeg stiha Ohmućević je zabunom napisao st. 395./396.; zabunu je ispravio netko drugi.

393. ovaka] *V, Va, A, F, G, B, I, Ga, P, C, Z, N, D, S, b:* ovako. — se] *m, z:* se 'e. — ļuvena] *M:* ļuvena liepa, ali ‚liepa' precrtano.

394. liepa] *F:* lipa. — mati] *F:* majka.

395. snježanieh] *F:* snižanih; *Z:* ‚sniescianih'. — pjena] *F:* pina.

396. sred] *F:* srid; *B, L, P:* od; *z:* sried. — morskieh] *F, B, I, Ga, P, S:* morskih.

397. ohole] *P:* ‚ocholle'. — dikle] *Z:* ‚dickle'. — liepe] *F:* lipe.

398. bez] *P:* brez.

399. slacieh] *Va, B, L, Ga, P:* slatkieh; *I:* sladkieh; *F:* slacih; *S:* sladkih; *m, z:* sladcieh. — hlepe] *P:* ‚chlepe'; *b:* ‚хлѣпе'.

401. šes] *V, Va:* ‚scesc'; *b:* šest. — ustaju] *Č:* ‚ostaiu', k. i.: ustaju.

402. druge] *P:* ‚dughe'. — opeta] *A, N:* strane; *G:* opet. — šes] *V, Va:* ‚scesc'; *b:* šest.

sve se vodam oružaju;
zatjecat se svaka uživa.
Jedna suproć drugoj plove;
jedna drugoj prieti smeću:
sada one, sada ove
vodu uzimļu, biser meću.
Čim bojnice liepe i nage
čine ovake igre u vodi,
tere svaka varke drage
i hitrine iznahodi,
eto od trubļâ i od vapajâ
zamnje okolo sva dubrava:
lovci 'u kruže sa svieh kraja
kraļevića Vladislava.
Ńeki u ruci harbu nosi;
kopje vito ńeki ima;
s ogńenim su puškam mnozi,
mnozi s lucim napetima.
Oni vode brze hrte,
lovne jastrebe ovi drže;

403. se] nema *L.* — vodam] *Č, F, M, m, z:* vodom. — oružaju] *Č, M:* ‚polieuaiu'.

404. zatjecat] *Č, M:* natjecat, *M* k. i.: zatjecat.

405. suproć] *P:* ‚suproh'. — drugoj] *S:* drugom.

406. drugoj] *P:* ‚dughoij'. — prieti] *F:* priti. — smeću] *A:* ‚smiechiu'.

408. uzimļu] *S:* uzimju. — biser] *O:* srebro, ista ruka i.: biser.

409. čim] *z:* čiem. — liepe] *F:* lipe. — nage] *b:* nagle.

410. ovake] *F:* ovaka; *B, P:* ovako.

411. varke] *Va:* ‚uarhe'; *P:* ‚uuarche'. — drage] *b:* ‚magle' s biļ.: ‚itlene prevare'.

412. hitrine] *P:* ‚chitrine'. — iznahodi] *P:* ‚isnachoddi'.

413. trubļâ] *Č:* ‚trubglia', k. i.: ‚trubagl', a tako *M, m, z; B, P:* ‚trubgia'; *S:* trubjâ. — vapajâ] *b:* pjesana.

414. zamnje] *F, Z:* zamni. — okolo] *F:* oholo; *G:* ohola. — dubrava] *A, N:* država.

415. 'u] *G, B, L, I, Ga, P, m:* 'e; *A, N, D, z:* ih; nema *b.* — kruže] *V:* ‚karscc'. — kraja] *O, Va, B, L, P, b:* strana.

416. Vladislava] *V:* ‚Uladisaua'.

417. ńeki] *F:* ńiki; *P:* ‚ghieki'; *S:* ‚nieki' (tako sva tri rukopisa i u st. 418.). — harbu] arapska riječ: ‚iaculum, lancea, telum'.

419. ogńenim] tako *O, V, Va, F, I, Ga, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* ogńeniem. — puškam] *A, P:* ‚puskam'.

420. napetima] *A, N, D:* na plećima; *Č:* ‚napetiema', k. i.; *P:* ‚sapetima'.

421. hrte] *P:* ‚charte'.

422. ovi] *V, A, L, N, D, b:* oni.

tražeć vižli svud se vrte,
psi ini laju, końi rže.
Mlad kraļević bješe odprije
obkružio poļa ciela;
sokô mu se sivi vije
vrh svietloga vedra čela.
Ptica ohola sred visine
plemenita jata tjera,
a na vrste mańe ine
mrzi trudit brza pera.
Stiže, tko se ne prikloña;
za priklonim letjet neće;
nu što udara, sve prid koña
Vladislavu slavnom meće,
kô tim veleć: „Toli mnoge
„ni'e ni jake sile od svita,
„koja ovako prid tvê noge
„pasti neće pridobita".
Razlicijeh stada zvieri
odsvud skaču zatjerana:
od lovaca družba ih tjeri
i u krug zbija sa svieh strana.

423. tražeć] *Ć:* ‚trasce', k. i.: tražeć; *I:* ‚traxesc'; *P:* ‚trasgheh'. — vižli] *O, B, L, Ga:* ‚uisli'; *A, I, N:* vižļi. — vrte] *A:* ‚urate'.

424. ini] tako i *Z*, k. i.: ‚gnim'; *C:* im. — rže] *A:* ‚arsgu'.

425. kraļević] *P:* ‚kraglieuih'. — bješe] *A, F:* biše.

426. ciela] *F:* cila.

428. vrh] tako i *O*, k. i.: vrhu, a tako *Ć, B, L, P, M.* — svietloga] tako i *O*, k. i.: ‚suietla', a tako *Ć, M; F:* svitloga; *B, L, P:* svoga svietla.

429. ohola] *B, C:* oholo; *P:* ‚ocholo'. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

430. tjera] *b:* tera.

432. na] *Z:* ne.

433. stiže] *B, P:* ‚stiscte'. — tko] *G:* ko. — ne prikloña] *B, L, I, Ga, P, Z:* ne priklańa.

434. priklonim] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S:* prikloniem; *b:* priklonom. — letjet] *A:* ‚lethiet'.

435. prid] *z:* pred.

437. kô] *Va:* kom. — tim] *V:* ‚ti'; *B, L, I, Ga, P, b, z:* tiem.

438. ni] nema *b.* — svita] *A, P, b:* svieta; *P* k. i.: svita.

439. koja] *Ć:* ‚koie', k. i.: koja; *N:* kû. — prid] *z:* pred. — tvê] *S:* tvo'e.

440. pasti] *A, Ć, B, P, M, N:* ‚pastit'; *S:* ‚padstit'. — pridobita] *z:* predobita.

441. razlicijeh] *b:* ‚различѣх'. — zvieri] tako *O, Va, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, m, b, z; ostali rukopisi* i *a:* zviri.

442. odsvud] *P:* ‚od sfud'. — zatjerana] *F:* zatirana; *P:* zatjerane.

443. družba ih] *P:* ‚ih drusba'. — tjeri] tako *O, Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, m, b, z; ostali rukopisi* i *a:* tiri.

444. krug] *O:* ‚kruh'? — svieh] *F, G, B, Ga, P:* svih; *P* k. i.: sve. — strana] *P:* strane.

Bježi bez traga i bez puta
hitra kuna, zec pun straha,
vepar, kaplan, ris, košuta,
jeljen brzi, srna plaha.
Lovcim dubrava uokolo
i oružjem sva se obtječe:
krotko zvjerenje i oholo
zbjeno u jatu jednom teče.
Nu kraljević, kô zamjeri,
što dubrava kri'aše ova,
viknu: „O družbo pust'te zvieri!
Srećni'ega nam evo lova!“
Sokolica svrće oči,
odkud buka strašna ishodi,
i kô pozna, što ju uzroči,
i kô vidje, što se zgodi,
vapi'e drugam: „Prešno svaka
„na oružja, na obrane!
„Nepri'atelska množ nas jaka
„obtekla je s svake strane“.

445. bježi] *F:* biži. — bez] *P:* brez. — traga] *O, Č, M:* ‚straha‘, *M* k. i.: traga; *B:* straga. — bez puta] *P:* brez puta.

446. kuna] *A:* ‚cuna‘. — zec] *Č, B, P, Z:* ‚zez‘, *Č* k. i.: ‚sez‘. — hitra] *P:* ‚chitra‘.

447. kaplan] *Va, S:* ‚koplan‘; *P:* ‚kaplam‘; *D:* ‚kalpan‘. — ris] *Z:* ‚ris‘, k. i.: ‚riz‘.

448. jeljen] *A, B, I, Ga, b:* jelen; *Č, G, Z, M, m:* jelen; *F:* jelin; *L, P, S:* ‚glieglien‘. — brzi] *O:* plahi, k. i.: brzi.

449. uokolo] *O, L:* i okolo.

450. oružjem] *P:* ‚s'orusgiem‘. — obtječe] *Va:* ‚optice‘; *F, B, P, b:* obtiče.

451. krotko] *F:* kratko. — zvjerenje] tako *O, L, I, Ga, S; F:* zvireńe; *B:* ‚sverenie‘; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zvjereńe. — oholo] *P:* ‚ochollo‘.

452. jednom] *A, N:* jedno. — jatu] *G:* jato; *M:* jatom.

453. zamjeri] *F:* zamiri.

454. kri'aše] *b:* drža.

455. družbo] *P:* ‚drusbo‘. — pust'te] *B, P:* ‚puscte‘; *L:* ‚putse‘; *ostali rukopisi* pa *izdańa m, b:* puste. — zvieri] *F:* zviri.

456. srećni'ega] *b:* srećnega; *a:* srećnijeg. — nam] *Č, M:* vam. — evo] *Va:* ovo.

457. svrće] *Č:* ‚suarsce‘, k. i.: ‚suarnu‘; *M:* ‚suarnu‘; *b:* svraća.

458. odkud] *Č:* i od, k. i.: odkle, a tako *M, m, z.* — ishodi] *O:* ‚isgodi‘; *I, S, m, z, a:* izhodi; *P:* ‚ischodi‘.

459. ju] *A, Č, B, L, I, Ga, P, C, M, N, m, z:* je.

460. kô] *F:* kad; *B, P:* tko. — vidje] *A, N:* viđe; *F, b:* vidi.

461. prešno] *F:* prišno; *b:* prezno, s bilj.: uplašeno.

462. oružja] *Va:* ‚oruscie‘.

463. nepri'atelska] *V, A, F, G, C, N, m, b, z, a:* nepri'ateļá; *P:* ‚nepriatelska‘. — množ) *Č, M:* ‚moch‘.

464. obtekla] *b:* obkružila. — s] nema *O, V, Va, Č, G, B, L, P, M, S, b; F:* k.

I uto iz vodâ hrlo iskače,
i uzam ruha na se meće;
samom sablom među mače
usrnuti spravna 'e veće;
vremena bo ni čas nije,
da oklopjem prsi opaše,
da kacigom čelo skrije,
da na brza koña uzjaše.
Nu ńe druge brze toli
u izišastvu bit ne mogu,
da ih vlas brža ne okoli
nepri'atelskom u nalogu.
Što da učinit mogu nage?
Pridobita 'e svaka sama,
ne od protivne sile i snage,
nu od istoga svoga srama.
Ni'edna oružja ne popada
ni u drugo trati silâ,
negli u odjeću jeda mlada
naga bi se zaštitila.
Tako lovice u lovu se
uloviše pri lovini:

465. i u to] *Č:* nu, k. i.: tiem; *M:* tiem; *S:* u to. — vodâ] *Č, M:* vode. — hrlo] *A:* ‚karlo'; *P:* ‚charlo'. — iskače] *Č, Z, M:* skače; *I, S, m, z, a:* izkače.

466. ruha] *A:* ruka; *Č, B, P, M, z, a:* ruho. — meće] *A, G:* ‚smechie'.

467. samom] *Č, I, M:* s samom. — sablom] *P:* ‚sabliom'. — među] *F, Z:* meju.

468. usrnuti] *G:* ‚usurnuti'.

469. vremena] *G, Z, b:* bremena; *F, N:* vrimena; *z:* vriemćna. — bo] *G:* joj.

470. oklopjem] *Č, M:* oklopim.

471. kacigom] *Va:* ‚kazikom'; *Č:* ‚kasighom'; *b:* kačigom. — skrije] *Z:* ‚krie'.

472. na brza] *Va:* ‚na barsca'; *Z:* bojnoga.

473. nu] *F:* al'. — brze] *P:* ‚barsge'.

474. izišastvu] tako *O, A, N, D; F:* izašastju; *G:* ‚iſaschiu'; *Ga:* ‚isisaistiu'; *B, L* nemaju te riječi; *P:* ‚toij sprauui'; *C:* izastju; *b:* izišjastju; *ostali rukopisi* i *izdaña:* izišastju.

475. ih] *A:* ‚ik'. — vlas] *b:* ‚ulas'. — brža] *A, N:* brza; *b:* brži. — vlas brža] *S:* brža vlas.

476. nepri'atelskom] *b:* nepri'atelsku.

478. pridobita 'e] tako i *Č*, ali k. i.: pridobita; *z:* predobita 'e. — svaka] *Č, M:* ‚suakaie', no *M* i.: ‚pridobitae'.

481. ni'edna] *Z:* ‚nedna'. — oružja] *Č, M:* oružje.

482. ni] *z:* nit'. — silâ] tako i *Č*, k. i.: ‚dijlla'; *M:* ‚dilla'.

483. negli] *C:* neg. — u odjeću] tako *O, V, Va, A, G, C, N, D, S; F:* u odiću; *b:* u odeću; *B, L, I, Ga, P:* odjećam; *Č, M, m, z, a:* odjećom. — jeda] *L:* ‚iedna'. — *Č:* ‚neghli odiechiu iadna mlada', k. i.: negli odjećom jeda mlada.

484. naga] *F:* nagla; *Ga:* ‚neghn'.

485. tako] *N, D:* tad. — lovice] *Č:* ‚lauiza', k. i.: lovice; *D:* lavice.

486. uloviše] *P:* ‚ulouisse'.

pače gusa usred guse
inih plieneć plien se čini.
Tako i jato bielo u vodi
od snježanieh kuća plove
i igre nove iznahodi
pod žubere slatke i nove;
nu ako upazi orla siva,
gdi na ń leti iz visinâ,
sklapa krila, glavu skriva:
ne igra veće, ni začina.
Kraljević se blag odveće
s uhićeniem diklam kaže:
kô one inih, on ńih neće
vezat — samo im stavla straže.
Sokolica nu viteška
ne gubi se, što sama osta:
u desnici sablja teška
za cielu joj vojsku 'e dosta;
pače druge ńe videći,
da su u robstvo veće upale,
skače gdi je skup najveći
nepri'atelske od navale.

487. pače] *Č:* paček. — usred] *F:* usrid; *Z:* ‚i ù sred'; *z:* usried.

488. inih] tako *O, F, B, L, I, Ga, P; Č:* ‚ù gnih', k. i.: ieh; *b:* i ńih; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ieh. — plieneć] *F:* plineć; *Z:* ‚pliniech'. — plien] *F:* plin. — čini] tako *O, V, Va, A, F, N, D, S;* tako *P* k. i.; *ostali rukopisi* i *izdańa:* učini.

489. i] nema *A, N.* — bielo] *F:* bilo.

490. snježanieh] *F:* snižanih.

491. i] nema *Č, B, P, M, m, b, z.* — iznahodi] *O:* ‚isnahode'; *P:* ‚isnachoddi'.

492. pod] *Va:* po. — žubere] *b:* ‚неубере'. — slatke] *P, I, S, m, b, z:* sladke. — i nove] *b:* slove.

493. ako] *A, N, D:* ko. — upazi] *V:* ‚uapsi'.

494. gdi] *A, Z, N, z:* gdje. — na ń] *O:* ‚nagh'. — leti] *b:* ‚лѣти'.

495. sklapa] *V, G:* ‚sklapia'; *Va, B, L, I, Ga, P, Z:* sklopi; *b:* sklańa. — skriva] *A:* ‚scriua'.

496. ne] tako *O, V, Va, A, Č, G, M, N, D, S; ostali rukopisi* i *sva izdańa:* ni. — začina] *b:* začińa.

497. blag] *S:* plah.

498. s] nema *Č, M, z; M* k. dodao Marinović. — uhićeniem] *F:* uhićenim; *P:* ‚uchichieniem'; *S, m, z:* uhitjeniem.

499. inih] *A, Č, Z, M, N, z:* ieh; *I:* ‚inij'. — on] *A:* od. — ńih] *A, P:* ‚gnich'.

500. stavla] *A, N, D:* čini; *S:* stavja.

501. nu] *F:* al'. — viteška] *P:* ‚uiteska'.

503. teška] *P:* ‚teska'.

504. joj] *O:* ‚ioie'.

506. robstvo] *V, L, Ga, C:* robstvu. — veće] *B, I, P, Z, b:* već.

507. skače] *b:* skaču. — gdi je] *V, P:* ‚die'; *Z:* ‚gdieie'.

Jakno tigre zvier srdita,
iz planinske kadno spile
lovac skupi i pohita
porode joj drage i mile,
puna biesa i čemera
u plahom se krši tieku
i, zlotvora dočim tjera,
reži u gńevu strašnu i prieku;
tako puna srǵbe ogńene
i ohola bojnica je,
čim u plienu zaplieńene
oslobodit druge haje.
Među oružja, među końe
ne teče ona, nego leti,
tere smrtne i pokońe
raspe lovcom vika i prieti.
Napried, nazad, s desna, s lieva
grad udarac smrtnieh vaļa,
daž od leške krvi ljeva
topeć mjesta bližńa i daļa.

509. jakno] *b:* jahno. — zvier] *F:* zvir. — srdita] *Z:* ‚serdita'.

510. iz] *S:* u. — kadno] *V:* ‚kano'; *B, L, I, Ga, P, Z:* kada.

511. pohita] *A, L:* ‚pokitta'; *P:* ‚pochitta'.

512. drage i] *D:* svoje.

513. biesa] *F:* bisa.

514. plahom] *P:* ‚plachom'. — tieku] *F:* teku; *P:* ‚tiechu'.

515. dočim] *B, Ga, Z:* dočiem. — tjera] *F:* tira.

516. gńevu] *O, Č, F, B, L, S:* ogńu; *P:* ‚oghniu'; *Ć* k. i.: gńevu; *A, N, D:* ‚ghnieuu'; *Va, I, Ga, M:* gńivu. — prieku] *F:* priku; *b:* preku.

517. srǵbe] *O:* ‚sarscbe'; *V, G, L, b:* ‚sarche'. *P:* ‚sarsbe'; *Z:* ‚sarscbe', k. i.: srǵbe.

518. ohola] *P:* ‚ocholla'.

519. čim] *B, P, Z, z:* čiem. — plienu zaplieńene] *F:* plinu zaplińene.

520. haje] *P:* ‚chaie'.

521. među — među] *S:* meju — meju. — oružja] *S:* oružje.

522. leti] *b:* ‚лѣти'.

524. raspe] *F:* rasle. — lovcom] *B, L, I, Ga, P, C, Z, D:* lovcim; *z:* lovccm. — prieti] *F:* priti.

525. napried] *F:* naprid. — lieva] *F:* liva.

526. grad] *V, C:* gradi; *Ć:* ‚dragh'. k. i.: grad; *N, D:* grade. — udarac] *Z, m:* ‚udoraz'. — smrtnieh] *Va, F, B, P, S:* smrtnih; *I:* ‚smærtnij'. — Isp. s tim stihom V, 336; XIX, 294.

527. daž] *Č:* ‚dase', k. i.: ‚daſese'; *M, D:* daž se; *N:* ‚daſe'; *m, b, z:* dažd. — leške] *O:* ‚leske'; *P:* ‚lesche'; *m:* ‚lehscke'; *b:* ležke. — ljeva] *F:* liva; *B, P:* ‚obaglia'.

528. mjesta] *F, B, I, P:* mista — bližńa] *O, A, Č, S:* ‚bliscna'; *B, P:* ‚blisgia'. — Ovaj je stih u rukopisima *B, P* zamijenio mjesto s pređašńim.

Lomi krši, tre, potlača,
bije, sieče, pleše i meće:
sto desnicâ i sto mačâ
da ima, mogla ne bi veće.
Leha i Kraka ubi ujedno —
mačem prođe oba hrlo —,
a nemilo i neredno
Vitoslavu prikla grlo.
Priko pasa Đurđa udara
i rasieca u dva diela,
a odnese u Gašpara
vrh od glave vas do čela.
Stuče Ostoji bočom glavu
i moždani sve mu proli:
on vas streptje i u krvavu
blatu pade na tle doli.
Još Biserko diete mlado,
ružom lice komu zene,
a veselo sjaju i rado
oči liepe i ljuvene,
u plahoći bez ozira
na bojnicu čim nasrće,

529. krši] *N:* ‚karxi'. — tre] *Ć, I, Ga:* tere, *Č* k. i.: tre; *B, P:* ter.

530. sieče] *F:* siče.

533. Leha] *V:* Liepa; *Č:* Luka, k. i.: Leha; *P*: Leka. — Kraka] *Va:* ‚Garka'; *P:* ‚Chraka'; *S:* ‚Craka'. — ujedno] *P:* ‚uuiedno'.

534. prođe oba hrlo] *O:* ‚proghe oba garla', ista ruka i. sa str.: ‚probi oba harlo'. — prođe] *Ć, M:* probi; *F:* projde; *S:* prodje. — *P:* i rasieca u dva diela (st. 538.).

536. Vitoslavu] *O:* ‚Vitoslau'; *S:* Vitosavu. — prikla] *M, b:* prekla. — grlo] *Va:* ‚harlo'. — *P:* ‚uarche od glaue sue do cella' (isp. st. 540.)

537. priko] *z:* preko.

538. rasieca] *F:* rasica. — diela] *F, Z:* dila; *Z* k. i.: ‚diella'. — *P:* ‚i macemgha proghie charlo' (isp. st. 534.).

539. a odnese u] *P:* ‚i nesrechna iosc'. — Gašpara] *B, P, Z, b:* Gaspara.

540. do] *I:* od. — *P:* ‚s' Vitoslauom prikla gharlo'.

541. bočom] *Va, B, P, S:* ‚s' bociom'; *Ga:* ‚bociem'; *b:* bočjom. — glavu] *O:* ‚glau'.

542. moždani] *P:* ‚mosdani'; *b:* moždane.

543. streptje] *Č:* ‚stuptie', k. i.: streptje; *A, Z:* ‚treptie'; *L:* ‚strieptie'; *b:* striepte. — i] nema *I.* — krvavu] *O:* ‚karuau'.

544. tle] *V, Va, L, Ga, S, m, a:* tli; *F:* tleh.

545. još] *b:* jošt. — diete] *F:* dite.

546. komu] *S:* tkomu. — zene] *b:* sene.

548. liepe] *F:* lipe.

549. bez] *P:* brez. — ozira] *Č, G, M, S, m, b, z:* obzira.

550. čim] *z:* čiem. — nasrće] *Z:* ‚naserchie', k. i.: ‚nasarchie'.

ispod sablje britke umira,
kû ona plaho na ń obrće.
Ali jedna zatočnica
što da more proć tisući,
budi zmija krilatica
i ogńeni zmaj gorući?
Oko ńe su sjedinili
Poļaci se svi u buci
i sto mačâ izvadili
suproć jednoj samoj ruci.
Smiona dikla nejma straha;
ali čiem ih bije i tuče,
iznenadke sred zamaha
viteška joj sablja puče.
Ne ustavļa se: bočom lupa
i u zlotvorskoj grezne krvi;
nu od leškoga svak čas skupa
odsvud mnoštvo veće vrvi.
Tada u smrtnoj čim pogubi
kraļević ju slavni gleda,
pri'e neg život mlada izgubi
skače s końem sâm naprieda;
rastiskuje i uklańa
sve viteze svoje s strane

551. ispod] *G, I, S, m, z, a:* izpod. — britke] *I, m:* bridke. — *b:* i pod sablju britku umira.

552. plaho] *P:* ‚placho'; *b:* plako.

554. more] *G, B, P, m, z, a:* može.

557. oko] *V, C:* ako. — su] *B, I, Ga, P, D, S:* se.

558. se] *I, G, P, D, S:* su.

559. izvadili] *S:* povadili.

560. jednoj samoj] *V, z:* jednoj samo; *I:* samoj jednoj.

561. straha] *P:* ‚stracha'.

562. čiem] *A, N, D, m, b:* čim. — i tuče] *P:* tuče.

563. iznenadke] *A, N, D:* iz nenadne; *I:* iz nenadńe; *P:* iznenada; *S:* iznenade. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

564. viteška] *P:* ‚uiteska'. — sablja] *P:* ‚sablia'.

565. ustavļa] *Z:* ‚ostauglia'; *S:* ustavja. — bočom] *b:* bočjom.

566. zlotvorskoj] *B, L, I, Ga, P:* zlotvornoj.

567. nu] *F:* al'. — leškoga] *O, P:* ‚leskoga'; *m:* ‚lehsckoga'.

568. odsvud] *P:* ‚od sfud'. — mnoštvo] *I:* ‚mnôxtuo'; *P:* ‚mnostuo'; *b:* množstvo.

569. smrtnoj] *A:* ‚smirtnoi'. — čim] *z:* čiem; *C:* kad.

570. ju] *A, Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, z:* je. — slavni] *b:* slavan.

572. sâm] *Va:* sad. — naprieda] *b:* napreda.

573. rastiskuje i] *Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, S:* rastiskuje sam i.

574. svoje s strane] *Ć, M:* ‚suoie isbrane'; *I:* ‚s' svoje strane'; *B, Ga, P, Z, S, b:* svoje strane.

i, da 'u ničii mač ne rańa,
ńegoviem joj čini obrane.
Ni'e hrabrenom Vladislavù
vik u srcu svom podnieti,
liepu bojnicu i gizdavu
da neredno vidi umrieti;
spomenuje ńe jedina
i zamjerna bojna dila,
sred bogdanskih kad ravnina
u pomoć je caru bila.
A i toliko ona 'e liepa
i u rasrǵbi i u gńivu,
da pogledom stienje ciepa
i u ogńu zgara živu.
Ni kraļević vik bi uteći
od ńe drazieh oči mogô,
da ne ustavļa ozir veći
sad žeļenje svoje mnogo.
Krepku on misô ima ovu,
da u nijedno viku doba

575. ju] *A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, m, z:* je. — ničii] *S:* ńihov; *a:* niči.

576. ńegoviem] *V, Va, Č, F, B, Ga, P, M:* ńegovim; *b:* s ńegoviem.

577. ni'e hraḃrenom] *F:* ne bi slavnomu; *Ga:* ne bi slavnom; *P:* ‚nie chrabrenom'; *Z:* ‚nie slavnom'. — Vladislavu] *O:* ‚Vladislau'.

578. vik] *b, z:* viek. — podnieti] *F, G:* podniti; *b:* podneti.

580. umrieti] *O, F, G:* umriti; *b:* umreti.

581. spomenuje] tako *O, Č, Z, M, S; b:* spomena je; *ostali rukopisi* i *izdańa:* spomeńuje.

582. zamjerna] *F, m:* zamirna. — dila] *Č, I, Ga, M, b:* djela.

583. sred] *F:* srid; *z:* sried. — bogdanskih] tako *O, F, B, I, Ga, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* bogdanskieh.

584. u] *m:* na. — pomoć] *b:* pomoći.

585. i] nema *Va, D, S.* — liepa] *F:* lipa. — *A, N:* a i tako je ona liepa.

586. i] nema *Č, M.* — rasrǵbi] *O:* ‚rasarscbi'; *A, N, D, z:* srǵbi; *P:* ‚rasarsbi'; *G, L, b:* rasrębi; *Z:* ‚rasiarscbi'; *m:* ‚rasarſcbi'. — gnivu] *A:* ‚gnieuu'; *G, L, I, b, a:* ‚ghgniuu' (gńivu); *Z:* ‚ghgnieuu'.

587. pogledom] *D:* s pogledom. — stienje] tako *O, S*; *A, G, N, m:* srca; *F:* stińe; *ostali rukopisi* i *izdańa:* stieńe. — ciepa] *F:* cipa.

588. zgara] *N:* ‚sarza'.

589. ni] *V, A, C, Z, N, b:* nu. — kraļević] *P:* ‚kaglieuih'. — vik] *Č, M, z:* viek.

590. ńe] *Z:* ‚gnich', k. i.: ńe. — drazieh] *F, a:* drazih; *b:* draziem.

591. ustavļa] *O, Č, M:* ustruča; *S:* ustavja. ozir] *Č, G, M, m, z:* obzir.

592. sad] *S:* na. — žeļenje] *A, b:* žeļene; *N, m:* žeļeńe.

593. krepku] *z:* kriepku. — on] nema *b.* — misô] *Č, M:* misao; *F:* misal.

594. nijedno] *V:* ‚iedno'; *m:* ‚ijedno'; *b:* ni u jedno. — viku] *b, z:* vieku.

vitezu se Jezusovu
žeļet Turkîń ne podoba;
a i ures drag sunčani
od svê liepe vjerenice,
kî u srcu gleda i hrani,
ne da mu ino žeļet lice.
Sokolica ali veće
videć, ino da ne mọre
i da iz one ima smeće
rasutje izit ńe najgore,
za nikako ne upasti
u poļačke živa ruke,
smiona grdi bez pripasti
ogńe, mače, strile i luke.
Pri slobodi smrt ne haje:
tiska i nazad lako uzmiče,
a i kraļević ne pristaje
vikat, nitko da 'u ne tiče.
Nu ni'e puta već naprida:
vojska 'e prid ńom, za ńom rika.
Što će? Gdi će? Da se prida,
Vladislav joj slavni vika.

595. Jezusovu] *F:* Jezušovu; *b:* Isusovu.

596. žeļet] *S:* željet (tako i st. 600.). — Turkiń] *Va:* ‚Turcin'; *P:* ‚Tvrching'; *b:* Turkińu.

597. a i] *Z, b:* ali. — ures] *Z:* ‚uresc'. — sunčani] *F:* sunčeni.

598. svê] *A, N, D, S:* svo'e. — liepe vjerenice] *F:* lipe virenice.

599. hrani] *A:* krani; *P:* ‚chrani'.

600. žeļet] *F:* želit; *S:* željet; *P:* ‚sgiudiet'.

602. videć] *A:* ‚uidiech'. — ino] *Č, M:* i ona.

603. one] *V, A, G, N, D, m, b, z, a:* ove.

604. rasutje] *A, B, L, P, N, S, b:* rasuće; *G:* ‚raſuchie'.

605. upasti] *S:* ‚upadsti'.

606. poļačke] *Č, P:* ‚pogliaske'.

607. grdi] *G:* tlači. — bez] *P:* brez. — pripasti] *z:* prepasti.

608. ogńe] *V:* ‚oghgnene'; *L:* ‚oghgni'; *P:* ‚oghnie'; *S:* ‚oghgne i'. — strile] *O, F:* strile; *ostali rukopisi* i *izdańa:* striele.

609. haje] *P:* ‚chaie'.

610. lako] *Č, b, z, a:* tako; *Č* k. i.: końe, a tako *M.* — uzmiče] *b:* izmiče.

611. kraļević] *A:* ‚kraglieuicz'.

612. vikat] tako *O, Č, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* vapit. — nitko] *V, G, C, a:* niko. — ju] *A, G, B, L, I, Ga, P, N, D, m, z:* je.

613. nu] *F:* al'. — naprida] tako *F, G, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* naprieda.

614. 'e] nema *S.* — prid] *z:* pred. — rika] *O, A, Č, M, N, b, a:* rieka.

615. gdi] *A, G, L, I, Ga, Z, N, b:* gdje; *Va, B, P:* dje; *z:* kud. — prida] *Va, S, b, z:* preda; *Z:* ‚prieda'.

Bojnica se ne trpeća
sva plam živi na ovo stvara;
rieč joj izriet ne da smeća:
rukom samo odgovara.
Ali se opriėt zaman sili;
na ńu jednu svak se puti:
predat joj se triebi ili
sasma ludo poginuti.
Tim stegnuta s tih nezgoda
u rieku se meće doli:
štrapļe uzgori plaha voda;
kraj zamniva vas okoli.
Na vrh ona iz dna iskače,
i na izmjenu ruke od lira
sve što može brže i jače
pruža diļe i prostira.
Plove jakno laka riba,
i, gdi s druge strane pazi,
da se od rieke kraj prigiba,
sliedi i nadvor hrla izlazi.

617. se] *A, P, N, D:* je.

618. svâ] *P:* ‚sfa'. — stvara] *V:* ‚stuora'.

619. rieč] *F, N:* rič. — izriet] *V, B, L, I, Ga, P, C, Z, a:* izrit; *F, b:* izreć.

620. samo] *V, A, C, N, m, z:* samom.

621. opriet] *F:* oprit. — zaman] *P:* ‚samo'.

622. na] *P:* ‚sa'. — puti] *Ć, M:* uputi. *Č* k. i.: puti.

623. triebi] *V, m:* ‚triebie'; *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, S, m:* ‚triebaie'; *b:* triebi 'e; *Č:* trebuje; *z:* 'e trieba; *a:* trieba.

625. tim] *A, C, Z, b, a:* tiem. — tih] tako *O, F; ostali rukopisi* i *izdańa:* tich.

626. rieku] *F:* riku.

627. štrapļe] *V, Z:* ‚strapglie', *Z* k. i.: štrapļe; *Č, G, B, S:* štrapje; *b:* strapļe. — uzgori] *D:* uzgoru; *b:* uzgor. — plaha] *P:* ‚placha'.

628. zamniva] *A:* ‚saminu'; *S:* zamńiva.

629. vrh] *O:* ‚uargh'. — ona izdna] *b:* iz dna ona. — iskače] *D, z:* skače.

630. na izmjenu] *Va, Č:* ‚naismiernu'; *F:* na izminu. — lira] *O:* liera.

631. sve što] *P:* ‚suecto'.

632. diļe] tako *O, Č, b; Č* k. i.: diļi; *Z:* ‚digli', k. i.: ‚diglie'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* diļi. — Za pridjev ‚diļi' ispor. X. 557; XVII, 745; XX, 110, a za glagol ‚diļiti' II, 382.

633. plove] *V, C:* plova; *A, N, D:* plije. — jakno] *P:* ‚iachno'; *b:* jahno; *C:* kako.

634. gdi] *V, Va, Č, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, M, b, z, a:* gdje. — s] nema *b.* — druge] *Va:* ‚druke'.

635. prigiba] *V, P, C:* pribiua', *P* i.: prigiba.

636. sliedi] *F:* slidi. — i] nema *V, b.* — hrla] *Č, G, M, m, z:* hrlo; *P:* ‚charlo'.

Kraļević se slavni čudi
nedobitno pazeć smińe,
i slobodu mnogu sudi
od hrabrene Mogorkińe.
Tim sred skupa svieh junaka
sprva 'u diči, hvali i slavi,
za podoban dar joj paka
uhićene druge odpravi.
Bojne końe, svietla oklopja
i ostalo sve, što ote:
štite, strile, luke, kopja
šļe joj na čas ńe lipote,
veleć: „Da znaš, mač, sred moje
„kî desnice vidje sjati,
„jer se opasa za gospoje
„slobodivat, ne hitati;
„zašto, zasve da turački
„strah je i rasap naša sila,
„kraļević je svud poļački
„štit i obrana liepih vila".
Nu kô bojna dikla uza se
opet mile druge vidi,

637. slavni] *A:* ‚saludʻ, k. i.: slavni.
638. nedobitno] *V:* ‚nedobitnoiʻ; *C:* nedobito. — smińe] *Va, Č, B, L, P, Z, M, b:* smjenje, *Č* k. i.: smińe.
639. sudi] *Va, C, Z:* žudi.
640. hrabrene] *P:* ‚chrabreneʻ. — Mogorkińe] *O:* ‚Mogorchigneʻ; *Č:* ‚Mogorckigneʻ; *P:* ‚Moghorchignieʻ.
641. tim] *Va, Č, Z, M, b, z:* tiem. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — svieh] *V, A, F, B, L, I, Ga, P, C, N, D, S, a:* svih.
642. 'u] nema *B, L, I, Ga, P; A, Č, M, N, m, z:* 'e. — diči] *Č, M, m, z:* riečim; *b:* dici. — hvali] *P:* ‚chualiʻ; *N:* ‚hfaliʻ; *b:* kvali.
643. za] *b :* šļe.
644. uhićene] *P:* ‚uchichieneʻ; *S, m, z:* uhitjene. — odpravi] *Va:* ‚upraviʻ.
645. svietla] *F:* svitla. — oklopja] *z:* oklopļa.
647. štite] *P:* ‚suitteʻ. — strile] *O, F:* strile. — strile, luke] *G:* luke, striele. — kopja] *V:* ‚oklopiaʻ.
648. čas] *F, b:* čast. — lipote] tako *O, A, F, B, L, Ga; ostali rukopisi* i *izdańa:* ljepote;
649. sred] *F:* srid; *z:* sried.
651. jer] *G, m, z:* jur; *I:* er; *b:* on. — opasa] *b:* opaza, s bi|.: on se vidi. — gospoje] *Č:* ‚gospochieʻ, k. i.: gospoje.
652. hitati] *P:* ‚chittatiʻ.
653. turački] *Va, Č:* ‚turaskiʻ; *P:* ‚turaschiʻ.
654. strah je] *P:* ‚srachieʻ.
655. svud] *P:* ‚sfudʻ; *S, m:* nu. — poļački] *Č:* ‚pogliaskiʻ; *P:* ‚pogliaskiʻ.
656. štit] *Va:* ‚scititʻ. — liepieh] *F:* lipih.
657. nu kô] *F:* al' kad; *b:* no kô.
658. druge] *O, Č:* dikle; *Č* k. i.: druge; *P:* ‚dřgheʻ.

s tolikoga dara sva se
pańi, gubi, smeta i stidi.
U pameti misleć hodi,
kô bi mogla zahvaliti;
nu načina ne nahodi;
tim ovako sta vapiti:
„Kraļeviću glasa mnoga,
„dobita sam ja dobita,
„ne od oružja, nu od tvoga
„blagodarstva plemenita“.
Kô ovo reče, diže s vrata
liep ogrļaj hitro zglobjen,
vas biserom vrhu zlata
i kamenjem draziem pobjen.
Slovima se on obtječe,
u kîh pismo šti se odzgara:
‚Svak odstupaj nadaleče!
‚Mogorskoga kći sam cara‘.
Za uzdarje posla ovo
Vladislavu hrabrenomu,
veleć, da ime svud ńegovo
u srcu će nosit svomu,

660. pańi] *B, L, I, Ga, P, Z:* pani; *Č:* ‚strascij‘, k. i.: pani. — stidi] *b:* sladi.

661. u] *Č, M:* i u. — hodi] *G, N, S:* ‚odi‘; *P:* ‚choddi‘; *D:* ‚ovdi‘.

662. zahvaliti] *P:* ‚sachualiti‘; *N:* zahfaliti; *b:* zafaliti.

663. nu] *F:* al‘. — nahodi] *P:* ‚nachodi‘.

664. tim] *Č, Z, M, b, z:* tiem.

665. glasa] *O:* ‚blaga‘. sa str.: glasa.

667. nu] *F, S:* neg; *D:* nego.

668. blagodarstva] *z 1854.:* blagoradstva.

670. liep] *F:* lip. — ogrļaj] *Va:* ‚oggarlai‘; *B, P:* ‚ogharlai‘; *L:* ‚ogarlai‘. — hitro] *P:* ‚chitro‘. — zglobjen] *V, A, G, I, Z, N, S, b:* sklopjen; *B, L, P:* ‚sglobglien‘.

671. vrhu] *O, Č:* oko; *P:* ‚uarchu‘.

672. kamenjem] *V, Va, B, L, I, Ga, P, Z:* ‚kamegniem‘; *A, G, N, D, m:* ‚kamegnem‘. — draziem] *m:* ‚draghiem‘.

673. obtječe] *F, B, L, P:* obtiče.

674. kih] *A, N:* ‚kom‘; *Č, M:* ‚kiem‘; *B, P:* ‚kijeh‘; *Z, m, z:* kieh. — šti] *L, Ga:* ‚scte‘; *Z:* ‚sctie‘. — odzgara] *B, P, S:* ozgara.

675. odstupaj] *Va, G, B, L, I, Ga, P, D:* odstupi; *A, Č, M, N:* ‚odstupa‘.

676. kći] *A, L:* ‚chi‘; *B, I, Ga, P:* hći.

IX. 677.—X. 92. U Ohmućevićevu su rukopisu ti stihovi nestali; bili su napisani na dva lista, 67. i 68.; ta je dva lista naknadio u 19. stoļeću onaj pisar, koji je dopunio stihove 37.—148. u sedmom pjevańu (O_2), pa na ńima prepisao nestale stihove.

677. uzdarje] *b* s bi|.: ‚nagrada, Belohnung, premio‘.

678. hrabrenomu] *P:* ‚chrabrenomu‘.

679. svud] *P:* ‚sfud‘. — ńegovo] *Va:* ‚gniecouo‘.

i da unapried nigda veće,
za harna se ukazati,
proć krstjanim ona neće
nigdje s drugam vojevati.
Pak oružja na se stavi
i na uresna koña skoči,
tere s družbom put upravi
k carstvu očinu put Istoči.
Nu k istočnim stranam svieta
čim bojnica liepa jaše,
crni 'e hadum eto sreta,
Kazlaraga koga slaše.
Sprva joj se on poklaña,
kako običaj turska prosi,
pak ukratko bez krsmaña
kaže glase, kê joj nosi.
Veli: „Od slavna cara Osmana
„u Istok, gdje sām s vojskom ide,
„o kraļice, ti si zvana
„i ove druge, kê te slide".
Sokolica na glas ovi,
kī s veseļem sliša mlada,

681. da] nema *A, N, D, b.*

682. harna] *P:* ‚charna'.

683. proć] *P:* ‚proh'. — krstjanim] *A, G, I, N, D:* krstjanom; *Z:* ‚karsctianim'; *b:* krstjana.

684. nigdje] *Ć:* ‚nihchie', k. i. tako. da je iza: ‚s drugam' umetnuta riječ: ‚suoiem', a tako *M, m, z.* — nigdje s] *A, N, D:* ‚ni scgne'; *F:* nigda s. — drugam] *P:* ‚dugham'.

685. se] *F:* sa.

686. uresna] *A, F, G, N, D, m, z:* vrana; *Z:* ‚urescna'.

687. put upravi] *F:* ‚uptavi'. — družbom] *P:* ‚drusbom'.

688. očinu] *m, z:* otčinu.

689. istočnim] *A, Ć, G, Z, M, N, O_2, m, z:* istočniem; *L:* ‚istocenim'; *b:* istočim. — stranam] *B:* strana. — svieta] *F, Z:* svita.

690. čim] *V:* ‚zim'; *Ć, m, z:* čiem. — liepa] *F:* lipa.

691. crni] *b:* čarni. — 'u] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, M, N, D, S, m, z:* 'e. — hadum] *I, Ga:* kadum; *P:* ‚chadum'. — sreta] *b, z:* srieta. — O_2: crni hadum eto 'u sreta.

692. Kazlar] *m, z:* Kizlar. — koga] *S:* ‚tkoga'. — slaše] *b:* šļaše.

693. sprva] *b:* ‚s' prvo'.

694. turska] *S:* turski.

695. pak] *V, A, D:* paka. — kratko] *P:* ‚katko'. — bez] *P:* brez. — krsmaña] *L, Z, b:* kršmaña.

696. glase] *Va:* ‚klase'. — kê joj] *Ć, M:* ‚koie', *M* k. i.: kê joj.

698. gdje] *V, Va, P:* ‚die'; *A, F, L, I, N, S:* gdi. — sām] *V, m:* sad.

700. ove] *V, F:* one; *b:* sve. — druge] *Va:* ‚draghe'. — slide] *A, Ć, B, Ga, O_2:* slide.

702. veseļem] *S:* veseljem. — sliša] *Ć, G, B, P, M:* sluša.

końa obrće na put novi:
puti se uprav Carigrada.
Sred stravļena srca svoga
čas ne može mira imati,
da joj cara ļubļenoga
pri'e se želnoj nagledati;
koga ni dug put, ni vrime,
ni ina ni'edna stvar na svieti
ni'e s prigodam razlicime
mogla izet joj iz pameti.

PJEVAŃE DESETO.

Zatravļena Sokolica,
da pri'e vidi cara mlada,
s drugam leti jakno ptica
put bieloga Carigrada;
a Poļaci svi veseli
i gospođe slobođene
na obilne su gozbe sjeli
pokraj rieke svîm studene.
Na čas dana srećna toli,
a u zdravļu kraļevića
zdravice se uokoli
napijahu od mladićâ.

703. obrće] *Va:* ‚obrachia'; *b:* obraće; *z:* obratja.

704. puti se] *P:* ‚uputise'.

705. sred] *F:* srid; *z:* sried. — stravļena] *S:* stravjena. — 'srca] *V:* ‚zara'.

706. ne može] *P:* ‚nemorre'.

707. joj] *V:* ‚ioie'. — ļubļenoga] *Va, A, Ć, G, B, L, I, Ga, M, S, m, a:* ļubjenoga.

708. želnoj] *Va:* ‚scelnoi'; *P:* ‚sgelnoi'; *b:* želom.

709. vrime] *V, Z, O_2:* brime; *Ć, B, L, P, M, m, z, a:* vrieme.

710. ina ni'edna] *A, N, D, m, z:* ina ijedna; *Č, M:* ina druga; *Z:* ‚niedna ina'; *b:* jedna ina. — svieti] *A, F:* sviti.

711. s] nema *B, P, b.* — razlicime] *Ć, M, m, z, a:* razlicieme; *b:* različnime.

712. izet joj] *Ć:* ‚isliesti'; *P:* ‚isitioi'; *C:* uzeti; *D:* izit joj.

1. zatravļena] *S:* zatravjena.

3. jakno] *G, P:* kako; *b:* jahno.

4. bieloga] *F:* biloga.

6. gospođe] *F, P, Z, N, S:* gospoje. — slobođene] *F, L, S, m:* slobodjene.

7. obilne — gozbe] *L:* obilnu — gozbu. — gozbe] *Va:* goste.

8. rieke] *F:* rike; *P:* ‚rieche'. — svîm] *C, b, z, a:* sviem.

9. čas] *F, b:* čast. — srećna] *Va:* ‚srecha'; *F:* srićna; *z:* sriećna.

10. a] *Z:* i. — zdravļu] tako *O, V, Ć, B, L, I, P, C, Z, b; Va, S:* zdravju; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zdravļe.

11. zdravice se] *P, O_2:* ‚sdrauizaie'. — u] *b:* i.

12. napijahu] *P:* ‚napiachû'; *C:* napijaju.

Još na slavu poļske krune,
pod glas skladnih začinaka,
rujna vina čaše pune
služahu se od junakâ.
Prođe zdravica, i u zdravļu
kraļevića vjerenice
napi slavni Vladislav ju
čašom zlatnom sred desnice.
Veseo ostatak dańih časa
lovci ovako čim trajahu,
česti glasi iza glasâ
kraļeviću dolietahu.
Ulak, najpri'e koji dođe,
naviestio mu ovo biše,
od Turkińâ kô gospođe
varšovske se zaplieniše.
Donie drugi, kô 'e veseo
kraļ i š ńime vas puk ini,
da 'e Vladislav slavni oteo,
kleta gusa što zaplini.

14. skladnih] *A, Č, G, L, Z, M, N, D, m, b, z:* skladnieh; *B, P:* skladni.

17. prođe] *F:* projde; *Z:* ‚poghie'; *b:* pođe. — zdravļu] tako *V, Va, A, Č, F, N; G, D, S, b:* zdravju; *B, L, I, Ga, P, C, Z, m, z, a:* zdravje; *M:* zdravļe.

18. kraļevića] *Č, M, m, z:* svê kraļevske. — vjerenice] *F:* virenice.

19. napi] *B, L, I, Ga, P, Z, M, m, z:* napio. — slavni] *b:* slavnom. — Vladislav ju] *V, N, D, b:* Vladislavu; *Va* ‚Vladislaugliu'; *B, L, I, Ga, P, Z, M, m, z, a:* Vladislav je.

20. čašom] *Va, B, L, I, Ga, Z, D, S, m, z:* s čašom; *P:* ‚s' ciascim'; *b:* čaša. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

21. veseo] *A:* ‚vesso'; *F:* vesel. — dańih] *A:* ‚od gnich'; *Č, G, Z, M, b:* dańich; *B, L, I, Ga, P, N, D, S; O_2:* od ńih; *Va:* ‚da gnih'. — časa] *P:* ‚ciascia'.

22. čim] *Č, M, z:* čiem. — trajahu] *P:* ‚traiachu'.

23. česti] *P:* ‚ceti'.

24. dolietahu] *V, Va:* ‚odoletiahu'; *Va* k. i.: ‚doletiahu'; *A, Č, B, Ga, M, N, S, b:* doletjahu; *F:* dolitahu; *P:* ‚doletiachu'.

25. ulak] *P:* ‚vulak'. — najpri'e] *b:* najpre.

26. naviestio] *F:* navistio; *Z:* ‚nauiestit'. — biše] *V, A, Č, B, L, I, Ga, P, M, N, O_2:* bješe.

27. Turkińâ] *P:* ‚Turchignia'. — kô] *F:* ka; *m:* da. — gospođe] *F:* gospoje.

28. varšovske] *Va:* ‚varsciauske'; *G:* ‚varskouske'; *B:* ‚asciovske'; *S:* varsovske; *b:* Varšovke. — se] *P:* su. — zaplieniše] *F:* zapliniše; *P:* ‚sapliegnene'.

29. drugi] *Va:* ‚druchi'. — je] nema *G.* — veseo] *V:* ‚vseo'.

30. kraļ] *G:* ‚kraglie'. — š] *S, m, b, z:* s. — ńime] *V:* nime; *G:* ńim. — puk] *A:* plien.

31. da 'e Vladislav slavni] *Va, B, L, Ga, P, D, S:* kad se uzazna (*S:* obazna), da 'e.

32. zaplini] *V, Va, A, Č, L, Z, M, O_2, b:* zaplieni.

Hrlo tekuć prispje treći:
š ńim poruka nasta ova,
da s gospodom čas ne cknеći
gre kraļević put Varšova;
a to prije noći neka
u gradu se nađe unutra,
er poklisar carski čeka
u osviet se biela jutra.
Kô dobitnik od Istoči
ču zapovied oca svoga,
na brzoga koňa skoči
naglo slieden od svakoga.
Gospodičić mlad prid ńime,
da od puta trud mu skrati,
kliče glasom velicime
u ovi način popievati:
„Podiže se plaho diete,
„mlad car Osman s Carigrada
„na pogube, raspe i štete
„poļskieh poļa i livadâ,
„da čestitu krunu lešku
„sabļom smakne i potlači,

33. hrlo] *P:* ‚chitro'. — prispje] *F:* prispi.

34. š ńim] *V, A:* ‚senim'; *P, S, z:* s ńim; *m:* s kîm. — poruka] *Va:* ‚poruga'. — ova] nema *G.*

35. cknеći] *Va, Z:* ‚sknechi'; *A, N:* ‚zknechi'; *N* k. i.: cknеći; *B:* ‚zkniechi; *P:* ‚skniechi'.

36. Varšova] *G:* Varskova; *I:* ‚Værskova'; *P:* ‚Varciaua'; *S:* Varsova.

38. nađe] *F:* najde.

39. er] *F, z:* jer. — poklisar] *b:* poklisar se.

40. osviet se] *F, M:* osvit se; *P, b:* osvietje. — biela] *F:* bila.

41. dobitnik] *A, P:* ‚dobitnih'.

42. ču] *A:* ‚cui'. — zapovied] *F:* zapovid.

44. slieden] *Va, B, L, I, Ga, S, m:* ‚sliedien'; *F, Z:* slidjen; *P:* ‚sliegien'. — svakoga] *Va:* ‚svagoga'.

45.—48. Ovu je strofu pisar rukopisa *I* nepažńom izostavio, pa kad je docnije opazio tu pogrješku, nanovo se zabunio, kad ju je htio dodati iza stiha 432., gdje je već napisao stihove 45. i 46.; tek nakon toga dodao ih je na pravom mjestu, i to tako, da je stihove 45. i 46. pripisao na donjem rubu str. 198., a ostala dva na gornjem rubu str. 199., gdje ispravno ispuńaju nastalu prazninu.

45. gospodičić] *A:* ‚gospodicicz'.

47. velicime] *Ć, M:* veselime.

48. u] *Ć, M:* na. — popievati] *F* popivati.

49.—96. Tih stihova nemaju rukopisi *Va, L, Ga, S.*

49. plaho] *Ć:* mlado, k. i. plaho.

51. raspe] *b:* raspre.

52. poļskieh] *P:* ‚pogskijeh'.

53. lešku] *V, P:* ‚lesku'; *N:* kletu, ali pisar sam opazi zabunu, pa ispravi: ‚tescku'; *m:* ‚lehscku'; *b:* ležsku.

„i pod tursku silu tešku,
„ńe kraļevstvo uharači.
„Ali istine buduć glase
„kraļ poļački veće čuo,
„s neizmjernom vojskom da se
„car na ńega podignuo,
„zapovidje, sa svieh strana
„da vo'evode sve najveće
„i gospoda ina izbrana
„u varšovsko dođu vieće;
„gdje, buduć se razumile
„turske sprave strašne odviše,
„s mnogiem silam mnoge sile
„susresti se odlučiše.
„Poletješe zapoviedi
„po prostranoj kraļevini,
„put Varšova da svak sliedi
„pod oružjem u brzini;
„da na vojsku svak se kupi;
„da se oprieti svi sjedine

55. tursku silu] *A, G, N, D, b:* silu tursku. — tešku] *B, P:* kletu. — *Č:* i pod silu kletu tursku.

56. kraļevstvo] *Č, G, M, N, O_2, z:* kraļestvo; *P:* ‚kralietuo'; *I:* kraljevstvo.

57. buduć] *V:* ‚budech'; *A:* ‚buduc'.

58. poļački] *A, P:* ‚pogliaski'. — veće] *b:* već je.

59. s] nema *A, I.* — neizmjernom] *F:* neizmirnom; *N:* neizbrojnom. — da se] *m:* ‚dasće'.

60. ńega] *P:* ‚ghiegha'. — podignuo] *Č:* ‚podigoie', k. i.: podignuo.

61. zapovidje] *A, P, N, Volantić:* zapoviđe; *b:* zapovied je. — svieh] *F, C, a:* svih.

62. vo'evode] *F, B, I, P, M, Volantić, b:* vojvode. — sve] *V, B, P, C, z, b:* svieh; *F:* svih; *P* k. i.: sve.

64. varšovsko] *A:* ‚varſaſcko'; *Č, M:* ‚varsckousko'; *G:* ‚varskousko'; *I:* ‚værscóvsko'. — dođu] *A:* ‚dogie'; *F:* dojdu; *N, D:* dođe. — vieće] *F:* viće.

65. gdje] *Č, F, P, M, N, b:* gdi. — buduć se] *D:* budući. — razumile] *A:* ‚rasumliele'; *V, Č, P, Z, O_2, b:* razumjele.

67. mnogiem] *B, P, m, z:* mnoziem. — sile] *Z:* ‚siele'.

68. susresti se] tako *V, Va, Z, m*; *A, Č, I, N, D:* susrestiti; *G, C, M, O_2, a:* susrestit se; *B, P:* ‚susretitse'; *b:* susretište.

69. poletješe] *A:* ‚polechiſce'; *Č, B:* ‚polietesce'; *B* k. i.: poletješe; *F:* poletiše; *I, N, b:* polećeše. — zapoviedi] *A, F:* zapovidi.

71. Varšova] *G:* ‚Varskoua'; *I:* ‚Værscova'. — sliedi] *F:* slidi.

72. pod] *A:* pot.

73. kupi] *A, Č, G, I, M, N, D, b:* skupi.

74. oprieti] *F:* opriti; *G:* opriet. — svi] *b:* svak. — sjedine] *b:* sjedini.

„silnom caru, prije neg stupi
„na podolske pokrajine.
„Sva se zemla na glas ovi
„zbuča, zbuni i podiže;
„vrve odsvud vitezovi;
„k Varšovu se svak približe.
„Inostrane krune i knezi,
„s kîm Poljaci društvo imaju,
„s vojevodam i s vitezi
„na ńih pomoć i oni ustaju.
„Prosuše se stiezi svudi;
„trublje daše bojne glase;
„od razlicieh vojska ljudi
„na ravnomu polju sta se.
„Sinu svomu kraljeviću
„kralj šibiku nad sviem poda,
„a ime Karlu Hotjeviću
„od vo'evode svieh vo'evoda.
„Sunčano se svietlo oko
„ljepšieh vitez ne nagleda:
„svi jezdi'ahu uširoko
„pod načinom skladna reda.

75. silnom] *A, I:* silom. — neg] *P:* ‚nech'.

76. podolske] *V, B, I, P, C, a:* podolske; *b:* podolskoj. — pokrajine] *b:* pokrajini.

79. vrve] *M:* ‚varvu'. — odsvud] *P:* ‚od sfud'.

80. Varšovu] *F:* Varšavi; *G:* ‚Varskouu'; *I:* ‚Værcovu'; *b:* ‚Варшїов'.

82. kîm] *Ć, G, Z, M, m, b, z:* kiem. — društvo] *I, S, m, z:* družtvo; *b:* družstva.

83. vojevodam] *B, P:* vojvodam; *z:* vojvodami. — s vitezi] *A, I, Z, N:* vitezi.

84. pomoć] *A:* ‚pomocz'. — i oni] *F:* i ovi; *P:* ‚suui'; O_2*:* i ti.

85. prosuše] *b:* prostiru. — stiezi] *F:* stizih. — svudi] *P:* ‚sfudij'.

86. daše bojne glase] *A, I, N, D, z:* bojne glase daše.

87. razlicieh] *F:* razlicih; *b:* različieh.

88. na] *B, P:* u. — sta se] *A, Ć, I, N, D, b, z:* staše, *Ć* k. i.: ‚stasse'.

90. sviem] *F:* svim.

91. a] *A:* ‚u'. — ime] *b:* u. — Karlu] *A, I, N:* ‚Carlu'; *P:* ‚Charlu'. — Hotjeviću] *Ć, M:* Kodkoviću; *m:* Kodkjeviću; *z:* ‚Hodkieviću'.

92. vo'evode] *A, Ć, B, I, M, N, m, b:* vojvode; *P:* vojvoda. — svieh] *F, G:* svih. — vo'evoda] *V, A, Ć, B, G, I, P, M, N, O_2, b:* vojvoda.

93. sunčano] *F:* sunčeno. — svietlo] *F:* svitlo; *P:* ‚suielo'.

94. ljepšieh] *F:* lipših; *P:* ‚lieuscieh'. — Ovâj se stih i predašńi ponavlja u pjevanju XI, st. 133. i 134.

95. jezdi'ahu] *F:* jezdahu; *P:* ‚iediahu'. — Stihove 93.—96. u Ohmućevićevu je rukopisu docnije netko precrtao.

„Zaletje se iz sjevera
„na istočna ļuta Zmaja
„i prostrije brza pera
„poļski Orô put Dunaja.
Slavna kraļa vojska izbrana
„pod krili mu staše tada:
„cviet junačkih leških strana
„i Krakova ures grada.
„On moškovskih priko poļa
„dođe ruske na granice,
„pak uprieči put Podoļa
„uprav tvrde Kamenice.
„Stani se odtle na krajine,
„gdje od Nestera rieka teče,
„ter pogleda iz visine
„bistriem okom nadaleče.
„Ali onudie od Dunava
„pazeć sletje siva ptica,
gdi slavnoga Vladislava
„suncem sjahu vedra lica,

97. zaletje] *F:* zaleti; *B, P, b:* zaleće. — sjevera] *F:* sivera; *I:* ‚visoka‘, ali ista je ruka ispravila: sjevera.

98. na istočna] *Va:* ‚sastocna‘. — ļuta] *B:* luta.

99. prostrije] *A:* ‚proſtiire‘; *I:* ‚svoa prostrie‘. — brza] *O:* biela, ali sa str.: ‚barſa‘; *V, Va, A, G, N, D, m, b, z:* brza; *F:* bila. — pera] *D:* krila.

100. poļski] *A:* ‚polski‘. — orô] *F:* oral.

102. krili] takò *O, Va, B, I, Ga, P, Z, z; V, L, C, a:* krilu; *Č, M, m:* krilich; *F:* krila. — krili mu] *A, G, N, b:* krilo mu, *N* k. i.: krilich mu.

103. junačkich] *O:* ‚iunackijh‘; *A:* ‚iunasckich‘; *F:* junackih; *B:* ‚iunaschieh‘. — leških] *O:* ‚leskijh‘; *F:* leških; *P:* ‚leskieh‘.

104. i] *F:* od; *B, L, Ga, P, S:* iz. — Krakova] *S:* ‚Cracova‘. — ures] *Z:* ‚uresc‘.

105. on] *F:* od. — moškovskih] tako *O, L, I, Ga, S; V, b:* mogorskich; *Va, Č:* moškovskich; *F:* mogorskih; *A, B, P, Z, M:* moskovskich; *G:* ‚mosouskich‘; *Volantić, m, z:* mazovskich, a tako *M* k. i. — priko] *b, z:* preko.

106. dođe] *F, Z:* dojde; *G:* ‚dochie‘. — ruske] *Va:* ‚ruscke‘; *Č, M:* turske. — na] *S:* nad.

107. uprieči] *F:* upriči.

109. stani se] *G:* ‚stauise‘. — odtle] *G, B, L, P:* otle.

110. gdje] *F, B, L, I, Ga, S, b, a:* gdi. — Nestera] *z:* ‚Niestera‘. — rieka] *F:* rika.

112. bistriem] *F, b:* bistrim.

113. onudie] tako *V, G, C, S, m, z, a; O, Va, A, Č, L, I, Ga, Z, M, N, S:* onude; *B, P:* strane; *F:* onuda.

114. pazeć] tako i *Č*, k. i.: dođe; *b:* brzeć. — sletje] *V, L:* ‚slietie‘; *A, N, b:* sleće; *Č, M:* leteć; *F:* sleti.

115. gdi] *Č, Z, M, m, z, a:* gdje.

116. sjahu] *P:* ‚siachu‘.

veleći mu: ‚Zapovieda',
‚kud ću obratit brzim krili,
‚kud li kazat put naprieda
‚nedobitnoj tvojoj sili?
‚Eto u staro Drenopoļe
‚Otmanović izišô je
‚na široko ravno poļe
‚taboreći čete svoje,
‚paček se je i odtole
‚sām na końu it podigô,
‚da bi tvoju, o sokole,
‚nedobitnu dobit stigô.
‚Nu što velim? Nove glase.
‚kraļeviću, čuj, izbrani:
‚prišô 'e Dunav, približa se
‚plahi Osman k ovoj strani.
‚Eto moje bistro oko
‚veće ga je ugledalo:
‚poļe mu je sviem široko
‚neizmjernoj vojsci malo.
‚Zasjedi mu ti mostove
‚priko Pruta i Nestera;
‚er sām pogled vojske ove
‚razbjena ga natrag tjera.

117. zapovieda'] *F:* ‚zapovida'.
118. kud ću] *P:* ‚kukchiu'. — obratit] *L:* ‚opratit'. — brziem] *O:* ‚barsijm'; *F:* brzim; *Z:* ‚barscem'. — krili] *Va:* krilim, k. i.: krili.
121. Drenopoļe] *z:* Drienopoļe.
122. Otmanović] *P:* ‚Otmanouih'. — izišô] *F:* izišao; *P:* ‚isascio'.
125. paček] *z:* pače. — odtole] *Ć, G, M:* otole.
126. it] *F:* ić; *b:* on.
128. stigô] *F:* stiga.
129. nove] *Va:* ‚na oue'.
130. čuj] *A:* ‚ciu'; *B, P:* ‚ciñi'; *b:* ću.
131. prišô] *F:* priša; *S:* prošô; *z:* prešô. — Dunav] *Ć, M, m, z, a:* Dunáj.
132. plahi] *P:* ‚plachi'. — k ovoj] *V, C:* tvojoj.
133. bistro] *Z:* ‚biestro'.
135. sviem] *Va, A, F, G, B, L, l, Ga, P, N, S, m:* svîm.
136. neizmjernoj] *F:* neizmirnoj. — vojsci] *O, B, P:* ‚voizi'; *S:* vojski.
137. zasjedi] *O:* ‚sasighi', sa str.: ‚safiedi'; *Va:* ‚sasigi'; *F:* ‚sazidgiuyu' (?); *S:* zazidi.
138. priko] *z:* preko. — Pruta] *O, V:* ‚puta', *O* k. i.: ‚pruta'. — Nestera] *z:* ‚Niestera'.
139. er] *A, N, D:* u; *F, z:* jer.
140. razbjena ga] *b:* razbjenoga. — tjera] *b:* tera.

‚Scieni diete, s bojnom rati
‚da se umiešat sred junakâ
‚u saraju vojevati
‚s kolom liepieh djevojaka;
‚misli, iz luka vitezovi
‚što potežu, smrtne strile
‚da su posmiesi i celovi,
‚kiem rańaju usti mile,
‚a zatočne ravne strane
‚bojna poļa sred zavade
‚prsi biele i snježane
‚Turkińice liepe i mlade.
‚Ah, čuj, u što diete uzda se!
‚Kad se na boj š ńim spravļala,
‚carica mu 'e zlatne vlase
‚za tetive luku dala,
‚veleći mu: ‚‚Slatki brače,
‚‚ti iz moga strieļaj prama:
‚‚ja zlotvore tvê najjače
‚‚pogledom ću sharat sama;
‚‚ti desnicom tvôm hrabrenom,
‚‚ja ću očima daždjet smrti,
‚‚mahramicom pozlaćenom
‚‚truđahnu ti znoj otrti‘ ‘.

141. scieni] *A, Č, G, P, M, S, b, z:* cieni; *F:* scini. — diete] *F:* dite.

142. se] *m, z:* se 'e. — umiešat] *F:* umišam. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

143. u] *A, I, N, D, m, b, z:* kô u.

144. liepieh] *F:* lipih; *C, a:* liepih. — djevojaka] *F:* divojaka.

145. vitezovi] *b:* vitez ovi.

146. strile] *V, A, Ć, B, Ga, b:* striele.

147. posmiesi] *Va, B, Ga:* ‚podšmiesi‘.

148. kiem] *Ž:* kîm.

150. bojna] *A:* ‚boigna‘. — poļa] *S:* kopja. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — zavade] *O:* ‚liuade‘, k. i.: zavade; *D:* livade.

151. biele] *V, m, z:* lierne; *F:* bile. — snježane] *F:* sunčene.

152. Turkińice] *Č, M:* ‚duorkignize‘; *P:* ‚Turchignize‘. — liepe] *F:* lipe.

153. ah] *B, I, P:* ‚al‘; *L, Ga:* ‚alli‘; *S:* nu. — čuj] *F:* čini (?). — diete] *F:* dite.

154. se] *m, z:* se 'e. — š ńim] *V:* ‚sɔgnime‘; *P, S, b, z:* s ńim — spravļala] *V:* ‚sprauglia‘; *S:* spravjala.

156. tetive] *A, Č, C, M, N, D, m, z:* tetivu. — luku] *V, Č, C, M, z, a:* luka.

157. slatki] *I, P, S, m, b, z:* sladki.

158. strieļaj] *Ć, Z, M:* ‚strieglia‘.

159. najjače] tako *O, B, I, P, Z, m, b, z: ostali rukopisi* i *a:* najače.

160. pogledom] *P:* s pogledom. — sharat] *V, Va, F, B, L, I, Ga, P, Z, S:* zgarat; *b:* zgorit.

161. hrabrenom] *P:* ‚chrabrenom‘.

163. mahramicom] *P:* ‚machramizom‘. — pozlaćenom] *S, m, z:* pozlatjenom.

164. truđahnu] *S, m:* trudjahnu; *b:* trudnu ću. — otrti] *Va:* ‚odtarti‘.

‚Utoliko i ti odpravi
‚vojevodu sajdačkoga,
‚da na moru razbi'e plavi
‚nepri'atelja silna tvoga.
‚On s Kozacim, od kîh sada
‚glava 'e stavljen, u dobiti
‚do samoga Carigrada
‚lasno sve će poplieniti;
‚pače još će proć naprida
‚vlas ńegovih vojničara
‚i izet tvrdih iz obzida
‚Korevskoga tamničara.
‚S druge strane pod oklopjem
‚Radovilski knez otidi,
‚ter na Vitoš s vitiem kopjem
‚proz Planinu Staru uzidi,
‚Nemaniću da Stjepanu
‚namjesnik si krune carske,

165. i] nema *Volantić*.

166. vojevodu] *P:* vojvodu. — sajdačkoga] *O, Va:* ‚haiduckoga'; *O* k. i.: sajdačkoga; *A:* ‚sardackoga'; *Č:* ‚saidasckoga'; *P:* ‚sajdaskogha'.

169. Kozacim] *Va, A, F, I, Ga, D:* ‚Kasazim'; *L:* ‚Koazim'; *N:* ‚Casazim'. — kîh] *Č, F, G, Z, M, a:* kieh.

170. stavljen] *S:* stavjen; *z 1854.:* slavljen.

172. lasno] *Č:* ‚lasegne', k. i.: lasno. — sve] *N:* ‚sfe'. — poplieniti] *A, D:* popaliti; *F:* popliniti.

173. proć] *Č, Z, M:* poć; *P:* ‚proh'. — naprida] *O, Va, A, Ć, B, L, Ga, P, Z, M:* naprieda.

174. vlas] *A, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, M, m, b, z:* glas. — ńegovih] tako *O, F, L, I, Ga; Č:* ‚neuoglnieh'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ńegovieh. — vojničara] *Č:* ‚iagniciara'.

175. i] *G, B, P, z:* za. — izet] *C, N, S, b:* uzet; *P* k. i.: ‚isijt'. — tvrdih] *A, Ć, G, Z, M, D, S, m, z:* tvrdieh. — obzida] *O, Va, A, L, Ga, N, D, b:* obsjeda.

176. Korevskoga] *Č:* Korepskoga; *F:* Korenskoga; *L:* ‚Koreunskoga'; *S:* ‚Corevskoga'.

178. Radovilski] tako *O, Č, M; V, G, I, C, m, z:* Rodovilski; *Va, S:* Kadovilski; *A, F, B, L, Ga, P, b, a:* Radovilski; *N, D:* Redovilski. — otidi] *O, Va, A, F, B, L, P, N, D, b:* otide; *O, P* k. i.: otidi.

179. Vitoš] *Z:* ‚Vitese'; *S:* ‚Viton'; *b:* ‚uitoš', s bil.: ulazak. — s vitiem] *Va:* ‚suiem'; *B, Ga, P:* ‚s' suoiem'; *P* k. i.: vitiem; *Z:* svojim; *F:* vîtim. — kopjem] *B, P:* ‚kopliem'; *Z:* ‚kopgliem'.

180. proz] *b:* kroz. — uzidi] *O, Va, A, F, B, L, P, N, D, b:* uzide; *O* k. i.: uzidi.

181. Nemaniću] *A:* ‚Nemanizu'; *Č, B, L, Ga, M, b:* Nemańiću (ispor. III, st. 72.). — da] *Č, M, m, z:* bud'. — Stjepanu] *F:* Stipanu.

182. namjesnik si] *V, A, G, C, N, D, S, b:* namjesniku; tako *P* k. i.; *F:* namisniski; *Č, M, Volantić, m, z:* ti namjesnik. — krune] *V, Va, F, Z:* s krune; *L, I, Ga:* ‚s' krunne'.

‚čim pod tobom zemļe ostanu
‚srbske, raške i bugarske.
‚Zenovskoga i najboļe
‚još viteze makni sade,
‚da na staro Nikopoļe
‚tvoj dobitni stieg usade.
‚Tuj se Marka Kraļevića
‚i Mihajla vojevode
‚još popieva bojna srića,
‚smjenstva, junaštva i slobode.
‚Skokni koña po Kosovu,
‚gdi ubi Miloš cara opaka,
‚a k bielomu Smederovu
‚pošļi kitu tvîh junaka:
‚duh da odahne i počine
‚ukopanieh pepeo kosti
Đurđa despota i Jerine,
‚kieh zet Murat ožalosti.
‚Nu tvû vojsku nebrojenu
‚u dvie vojske pri'e razdili,

183. čim] *z:* čiem. — tobom] *b:* sobom. — ostanu] *O, B, P:* ostaju; *P* k. i.: ostanu.

184. srbske] *Va:* ‚rabske', *b:* ‚serbske'. — raške] *Ć:* ‚zarque', k. i.: slovinske, a tako *M; b:* ruske. — bugarske] *Va:* ‚bukarske'.

185. Zenovskoga] *O:* ‚Segnauskoga'; *Va, Ć, M:* ‚Segnanskoga', *M* k. i.: Samoskoga, a tako *m; B, L, I, Ga, Z:* ‚Vegnianskoga'; *P:* ‚Venanskogha'; *b:* Senužkoga; *z:* Zamojskoga.

187. Nikopoļe] *S:* ‚Nicopogle'.

188. stieg] *F:* stig.

189.—252. Tih stihova nemaju rukopisi *Ć, M,* ali ih je u potońem na osobitu umetnutom listiću dodao Marinović naznačiv u starijem tekstu rukopisa iza strofe 29. osobitim znakom mjesto, gdje ih vaļa umetnuti.

189. tuj] *G, z:* tu. — Marka] *L, M_1, S:* ‚Marca'; *P:* ‚Marcha'.

190. Mihajla] *A:* ‚Miaglia'; *P:* ‚Michaila'. — vojevode] M_1: vojvode.

191. popieva] *Va, F, G, S:* popiva. — srića] *O, Va, L, Z, b:* srića; tako *P* k. i.

192. smjenstva] *Va:* ‚smienscetua'; M_1: smjenstvo. — junaštva] *B, L, Ga, z:* junačtva; *P:* ‚iunastua'.

193. skokni] *V:* ‚skoki'; *F, Ć:* skoči. — po] *Z:* put. — Kosovu] *A:* ‚Cofouu'; *N:* ‚Cossovu'.

194. gdi] *Va, A, Z, z:* gdje.

195. bielomu] *F:* bilomu. — Smederovu] *O:* ‚Smedereu'; *P, z:* Smederevu.

196. tvîh] *A, m, b, z:* tvieh; *P:* tvojih; *Z, S:* tvojieh.

197. duh] *O, V, A, F, Ć, M, N, D, m, b, z:* duh; tako *P* k. i.; *ostali rukopisi* i *a:* daj. — odahne i počine] *Va:* ‚pocine i odahne'.

198. ukopanieh] *F:* ukopanih. — pepeo] *F:* pepel. — ukopanieh pepeo] *A:* pepeo ukopanieh.

200. kieh] *V:* ‚koih'; *F, B, P, b:* kîh.

201. tvû] *S:* ‚tvou'.

202. dvie — pri'e] *F:* dvi — pri. — razdili] *O, V, B, L, I, Ga, Z:* razdieli.

‚ter na poļu otvorenu
‚s jednom se opri turskoj sili;
‚a s drugom ju iz nenadne
‚strane obkruži i zateci,
‚ter smetene i neskladne
‚glave 'oj sveži, puke isieci.
‚Zbodi końa, uzmi veće
‚u desnicu kopje vito:
‚Bog je s nami, od tvê sreće
‚nevjerstvo je pridobito.
‚Niesu od mnoštva Turák sade
‚junaci se tvî pripali,
‚er da nebo ozgar pade,
‚na kopjieh bi ga uzdržali;
‚nu su Turci isčeznuli:
‚sjeverne im zviezde priete,
‚er pogubu ńih su čuli,
‚kad na carstvo stane diete.
‚Priko Crna mora doni
‚Osman sabļu vrh krstjana;

204. sili] *Z:* ‚silli', k. i.: ‚sielli'.

205. s drugom ju] *G, Z, N, D, m:* s drugome. — ju] *V, Va, A, B, L, I, Ga, P, C, Z, b:* je. — iz nenadne] *Va, C, N, b:* iz nenade; *N* k. i.: iz nenadne. — *S:* ali s drugom iz nenadne.

206. strane] *C, M, z:* s strane. — zateci] *I:* obteci; *b:* ‚затѣци'.

208. 'oj] nema *B, L, I, Ga, P, C, Z, a.* — sveži] *P:* ‚uesgi'; *b:* pleši. — isieci] *F:* isici; *L, I, M, S, m:* izsieci.

209. zbodi] *O:* ‚obod'; M_1*:* slobodi; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zbodi, a tako i *O* sa strane.

211. je s nami] *A, N, D, m:* s nami je. — sreće] *A:* ‚srecze'; *F:* sriće; *z:* srieće.

212. nevjerstvo] *F, P:* nevirstvo. — pridobito] *z:* predobito.

213. niesu] *F:* nisu. — mnoštva] *P:* ‚mnoſtva'; *I:* ‚mnôxtva'; *b:* množstva.

214. tvî] *Z, b:* tvo'i. — pripali] *z:* prepali.

215. er] *F, z:* jer. — odzgar] *A, B, P, N, D, S:* ozgar.

216. kopjieh] *O, S:* kopjem; *A, F, I, N, D:* ‚kopia'; *P:* ‚koplie'; *b:* ‚копѣ'; *z:* kopjih. — kopjieh bi] *V:* ‚kopiebih'.

217. isčeznuli] *I, S, m, z, a:* izčeznuli.

218. sjeverne im] *F:* siverne im; *G:* ‚sieuerske im'; *b:* ‚сѣвернѣ им'. — zviezde priete] *F:* zvizde prite.

219. er] *F, z:* jer. — pogubu] *A, N:* pogube. — ńih] *P:* ‚ghich'.

220. stane] *A, N, D:* stanu; *Z, m, z:* sjede. — diete] *F:* dite.

221. priko] *z:* preko (tako i st. 223. i svagdje). — Crna] *Ga:* ‚starna'; *b:* čarna.

222. Osman] *O, Va, B, L, I, Ga, b:* Otman; *G, M_1, S, Volantić, m:* Orhan. — krstjana] *P:* ‚charstiana'; *Z:* ‚karsctiana'.

‚priko Crna mora goni
‚sad krstjanska sabļa Osmana‘.
„Ču kraļević glas pun sreće
„i u bogdanske zemļe ravne
„pod orlovim stiegom veće
„čete uvede na boj spravne.
„Suproć ńemu car srditi
„od sto vojskâ s vojskom doje,
„kojoj mogli pribrojiti
„svi jezici ne bi broje.
„Na oružje se s obje strane
„dođe, i u buci vas sviet zamni;
„zdaždješe u ogńu smrtne rane;
„sve se smete, dan potamni.
„Kon Nestera Nester veći
„turske krvi tuj proteče,
„i u nevjerskom raspu i smeći
„jedva s glavom car uteče.
„A sad carski dobitniče,
„kraļeviću naš hrabreni,
„gdi zapada, gdi ističe,
„sliedit smo te pripravļeni.

223. Crna] *b:* čarna.

224. krstjanska sabļa] tako *O, V, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, M*$_1$, *m; Z:* ‚karsctianska sabglia‘; *A, C, N, D, S, b, z, a:* krstjanski mač.

225. kraļević] *A:* ‚kraglieuicz‘. — sreće] *F:* sriče; *b:* smeće; *z:* srieće.

227. orlovim] *A, G, P, N, D, M*$_1$, *m, z:* orloviem.

230. doje] *O:* ‚doghie‘, sa strane: doje; *A:* ‚dogie‘; *F:* dojde.

231. mogli] *z:* ne bi. — pribrojiti] *b:* pridobiti; *z:* prebrojiti.

232. jezici] *A:* ‚iezi∫i‘. — ne bi] *z:* mogli.

233. se] nema *G.* — s obje] *F:* s obi; *B, P:* ‚s' obbe‘; *A, N, D:* sa sve. — oružje] *Va, B, L, I, Ga, P, S:* oružja.

234. dođe] *F:* dojde; *S:* doje. — i] nema *Va, b.* — buci] *A:* ‚budzi‘. — sviet] *V, F:* svit.

235. zdaždješe] *A, M:* sdascghiesce‘; *F:* zdazdiše; *Z:* ‚sdascdiese‘; *P:* ‚dasde‘. — smrtne] *A:* ‚smarte‘.

237. kon] *O:* kom; *B, P, S, b:* kod. — Nestera] *O:* ‚Jezera‘, k. i.: ‚Ne∫tera‘; *z:* ‚Niestera‘. — Nester] *z:* ‚Niester‘.

238. tuj] *G. D, z, a:* tu; *Va, B, L, I, Ga, P, S, m:* tja. — proteče] *M*$_1$: poteče.

239. i] nema *P.* — nevjerskom] *F:* nevirskom.

241. Od ovoga stiha pa do kraja napisala je rukopis *S* druga ruka, sasvim različna od prve.

242 hrabreni] *P:* ‚chrabreñi‘.

243. gdi — gdi] *L, Z, z:* ‚gdje — gdje; *G:* gdje — i gdi‘. — ističe] *L:* ‚istiece‘; *P:* ‚istecce‘; *I, S, z:* iztiče.

244. sliedit] *F:* slidit. — pripravļeni] *L, S, m:* pripravjeni.

„Ne od hlapa, kî na jata
„zatjerani na boj hode,
„nu 'e tvâ vojska izabrata
„od vo'evodâ i gospode;
„kî svi vape: ‚Pri Dunavu
‚ne stoj, nego prostri sada
‚našu, tvoju, Božju slavu
‚od istoka do zapada!'
Tako junak popievaše;
ali uz vedra kraljevića
veće u Varšov družba jaše
svietlieh mladîc i mladićâ.
Svak se vidi odsvud teći;
na vratieh ga svak je srio
s gospođam se veseleći,
kîh on bješe oslobodio.
Po prozorih sa svieh strana
djevojčice liepe sjaju,
i od razlika cvića izbrana
daždc obilne prosipaju.
Hvale vas mu puk začina;
star i mlad ga častit hrli,

245. ne] *S:* a ne; *b:* ‚нїе'. — hlapâ] *V, Va:* ‚plaha', *Va* k. i.: ‚Vlaha'; *A, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, D, S:* Vlahâ; *b:* Arapâ.

246. hode] *P:* ‚chodde'.

247. nu] *V, F:* ali. — 'e] nema *b*. — izabrata] *A:* ‚iſabrana'.

248. vo'evodâ] *V, I, P, Z, N, M_1, b, z:* vojvodâ; *S:* ‚vevoda'.

249. svi] *S:* sve. — vape] *Va:* ‚nape'. — Dunavu] *O:* ‚Dunau'.

251. našu, tvoju, božju] *b:* božjû, tvoju, našu. — slavu] *O:* ‚slau'.

253. popievaše] *F:* popivaše; *b:* propievaše.

254. ali] *N:* al'.

255. veće] *A, G, N:* već. — Varšov] *G:* ‚Varskou'; *I:* ‚Værscov'; *b:* ‚Varšiov'. — družba] *P:* ‚drusba'.

256. svietlieh] *F:* svitlih. — mladîc] *A:* ‚mladz'; *L:* ‚mladaz'; *b:* mladici. — mladîc i mladićâ] *G, S:* ‚mladich, i mladiza', *G* k. i.: ‚mladich, i mladichia'.

257. odsvud] *P:* ‚od sfud'.

258. vratieh ga] *F:* vratih ga; *Ga, P:* ‚vratiegha'.

259. gospođam] *F:* gospojam.

260. kîh] tako *O, Va, F, B, L, I, Ga, P; ostali rukopisi* i *izdańa:* kieh. — bješe] *F:* biše.

261. prozorih] tako *O, Va, F, I, Ga; L, N:* ‚prosorieh'; *ostali rukopisi:* prozorieh. — svieh] *Va, F, B, L, Ga, P:* svih.

262. djevojčice liepe] *F:* divojčice lipe.

263. cvića] tako *O*; *A, G, L, P, N, b:* cvieća; *F, B:* ‚zuitia'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* cvietja.

265. hvale] *P:* ‚hchuale'; *N:* ‚hfale'. — vas mu] *L:* ‚uamsu'. — začina] *b:* sačińa.

266. hrli] *P:* ‚charli'.

i kralj slavni slavna sina
rado prima, milo grli.
A i poklisar cara silna,
buduć prošô sve Podolje
i sva ruska mjesta obilna,
na mazovsko dođe polje.
On se u gradu Kameniči
bješe uzdržô vele dana,
što kozački svud vojnici
vrćahu se sa svieh strana.
Od ńih guse neizrečeni
strah u srcu svom ośuti,
zasve er znaše, da otvoreni
poklisarom svud su puti;
još bo odonda paša uspreda
i u teškoj osta smeći,
odkad s kopjem na ń ugleda
Krunoslavu bojnu teći.
Sumńi, i sved mu sumńa čini
s uzroka se bojat tega,
kako ona, da se i ini
upoznali ne bi u ńega.

269. i] nema *Va, b.*

270. prošô] *F:* proša.

271. ruska] *Z:* ‚ruscka'. — mjesta] *F:* mista.

272. mazovsko] tako *V, F, G, C, m, z, a; O, Va, Č, Ga, D, S, b:* ‚moskousko'; *M:* ‚moscovſko'; *A, B, L, I, P, Z, N:* mosovsko. — dođe] *F:* dojde.

273. Kamenici] *S:* ‚Camenizi'.

274. bješe] *F:* biše. — uzdržô] *F:* uzdrža. — vele] *G:* mnogo.

275. što] *B, P:* er. — kozački] *O, V, Va, F:* ‚kasacki'; *A, D:* ‚Kasazi'; *N:* ‚casacki'. — svud] *Č, M:* svi; *P:* ‚sfud'; *m, z:* tud.

276. vrćahu] *Va, B, P, b:* vraćahu; *m, z:* vrtjahu. — svieh] *F:* svih.

277. neizrečeni] *A:* ‚neiſrecini'; *F:* neizrečene.

278. strah] *P:* ‚strach'. — svom] *C, P, M, S:* svomu. — ośuti] *Č, M, S:* ćuti.

279. er] *F:* jer; nema *P, C, m, z, a; b:* vr (štamp. pogrj.). — znaše] *Va:* ‚snas'. — da otvoreni] *A:* ‚d otuoreni'; *F:* da otvorene.

280. poklisarom] *Č, M, b:* poklisaru. — svud] *P:* ‚sfud'.

281. još bo] *P:* ‚iiosbo'; *b:* i što. — uspreda] *Č, M, z:* preda; *I, b, z:* uzpreda.

282. teškoj] *P:* ‚teskoi'.

283. odkad] *b:* odkle. — s] nema *b.* — kopjem] *F:* koplem. — na ń] *Va, B, L, I, Ga, P, C, Z, S, m, z, a:* na se.

285. sved] *V:* ‚sue'; *F:* svej. — sved mu sumńa] *Va, B, L, I, Ga, P, S:* sumńa sved mu.

286. tega] *B, P:* toga.

287. kako] *Va:* ‚ko'. — i] nema *b.*

Tim dokli se ulak vrati,
koga u kraļa poslô biše,
ne hteć napried putovati,
odocni se on saviše.
Nu kô primi, da vojvoda
nad Kozacim podoļskima
uzdanu mu stražu poda,
kā ga u putu pratit ima,
i bez sumńe i bez straha
s družbom Kozâk vitezova
na ravnine tad dojaha
nedaleče od Varšova.
Na brieg jedan šator meće,
końa odsjeda, na kôm jaše,
a vrh ńega i noć veće
crni šator svoj steraše.
Tuj počinu, dokli opeta
na istočna vrata biela
jasniem stupom zora išeta,
sva rumena, sva vesela.
Kraļ poļački utoliko,
nedobitni i čestiti,

289. tîm] *z:* tiem. — dokli] *Z, m, z:* dokle. — ulak] *P:* ‚vulak'; *M:* junak, k. i.

290. biše] tako *A, F, G, M, N, S, Č* k. i., *m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* bješe.

291. ne hteć] *Va:* ‚netech'; *Č, M:* ‚nektech'; *Z:* ‚nehtiech'; *b:* ne ktjeć.

292. odocni] *Z:* ‚odoskni'.

293. da] *B, P:* od. — vojvoda] *V, Va, A, F, N, S, a:* vo'evoda.

294. Kozacim] *Va, A, N:* ‚Kasazim'. — podoļskima] *V* (po Karliću): podovskima; *A, B, L, I, Ga, P, Z, N:* podolskima; *Č:* podoļskiema; *b:* s poļačkima.

296. kâ] *A, B, L, P:* ‚ko'.

297. bez — bez] *P:* brez — brez.

298. družbom] *P:* ‚dusbom'. — Kozâk] *Va:* ‚Kak'; *A:* ‚Kasah'; *F, Ga, N:* ‚Kasak'.

299. tad] *V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, N:* sad.

300. nedaleče] *Va, A, L:* nadaleče. — Varšova] *G:* ‚Varskoua'; *I:* ‚Værscova'.

301. na brieg] *Č:* napried, k. i.: ‚naiprie', a tako *M,* ali k. i.: na brieg; *F:* na brig. — jedan] *P:* ‚iean'.

302. odsieda] *A:* ‚uſieda'; *F:* odside; *I, D:* osieda. — na kom] *O:* ‚nakon'.

303. vrh] *O:* ‚uargh'; *P:* ‚uarch'. — ńega] *P:* ‚ghiegha'. — noć] *A:* .nocz'.

304. crni] *b:* čarni. — svoj] *Č:* ‚suud', k. i.: svoj.

305. tuj] *A, G, N, z:* tu. — dokli] *Č, M, b:* dokle.

306. biela] *F:* bila.

307. jasniem] *F, S:* jasnim. — išeta] *O, L, Z:* ‚issceta'; *A:* ‚isceta', k. i.: .iſtiece'; *I, S, m, z:* izšeta.

309. poļački] *A:* .pogliaſcki'; *P:* .pogliaski'.

kupi i vieće svê veliko,
cviet kraļevstva plemeniti;
a to u vedroj slavi neka
sred vojvodâ i sred panâ
na pristoļu on pričeka
poklisara cara Osmana;
kî s naredbom tad podpunom
bješe u mnogoj poslan želi,
da s poļačkom slavnom krunom
mir utvrdi i utemeļi.
Ah, ovako s plahe ćudi
nerazborniem smjenstvom gine,
nepri'ateļa tko ne sudi
za ono, što je doistine.
Eto usiļen car je oholi,
poć u Istok spravan gdi je,
da s darovim sad se moli,
komu sabļom prieti prije.
Ne smije se ganut diete —
još bo straši Prut ga rika —,
što ne vidi sprva uvjete
nedobitna dobitnika.

311. kupi] *Ć, P, M:* skupi. — i] tako *O, B, L; P* nema te riječi; *ostali rukopisi* i *izdańa:* u.

312. cviet] *F:* cvit. — kraļevstva] *O, A, G, L, N, z:* kraļestva; *B, P:* ‚kraliestua'.

314. sred — sred] *F:* srid — srid; *z:* sried — sried. — vojvodâ] *Va, A, B, C, a:* vo'evodâ. — panâ] tako *O, Ć, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* banâ, a tako *M* k. i.

315. pristoļu] *Va:* ‚pristoglie'; *z:* prestoļu. — pričeka] *G, m, z:* dočeka.

318. bješe] *F:* biše. — želi] *A:* ‚sgeli'.

319. poļačkom] *P:* ‚pogliaskom'.

321. s] nema *Ć*, a u *M* dodao Marinović. — plahe] *P:* ‚plahe' (drugdje: ‚plache').

322. nerazborniem] *O, F, b, a:* nerazbornim. — smjenstvom] *F:* sminstvom; *m, z:* smionstvom.

323. tko] *F:* ‚sko'; *G, B, P:* ko. — sudi] *V:* ‚scudi'.

324. do] *D, b:* od.

325. je] nema *Ć, G, M, S.* — oholi] *P;* ‚ocholli'.

326. poć] *Va, D, S:* proć. — gdi 'e] *Ć, P, M:* ‚die'; *P* k. i.: gdi 'e; *A:* ‚dohdie'.

328. komu] *N, S, m:* tkomu. — prieti prije] *F:* ‚priti prie'.

329. ganut] *B, L, I, Ga, P, Z:* krenut; *D:* maknut. — diete] *F:* dite.

330. još] *P:* ‚ios'. — Prut] *b:* Put. — ga] *M:* ‚ka', k. i.: ga. — rika] *O, V, Ć, Ga, Z, M, b:* rieka.

331. vidi] *Ga:* ‚uid'. — sprva] *Va, A, B, P:* ‚sprava'. — uvjete] *Va, F:* uvite; *Ć:* ‚suiete'.

332. nedobitna] *b:* nedobitne.

Bješe sunce końe ogńene
po nebeskom poļu udrilo
sred istoči razvedrene
zlateć ʒorno rumenilo,
s istočnich se strana kada
eto paša carski upazi,
gdi od Varšova biela grada
u varoše liepe ulazi,
Sred prostrane kraļevine,
jakno srce poļskieh poļa,
sto'i Mazovska mimo ine
sve države ljepša i boļa.
Na Visli joj bistroj rici
Varšov grad je vrh i glava:
u sadańa doba u dici
dvor mu kraļev svjetlos dava;
tuj bo kraļi pribivaju
i pristoļa drže svoja,
i općena se vieća staju
ili od mira ili od boja.
Prid Varšovom na livadi,
kā je u svakom ravna kraju,

333. bješe] *F:* biše. — ogńene] *A:* ‚oghgiene'; *P:* ‚oghniene'; *S:* ‚udrillo'.

334. udrilo] *S:* ‚oghgnenè'; *m:* odkrilo.

335. sred] *F:* srid; *z:* sried (tako i st. 341.).

336. zlateć] *B, P:* ‚slatnech'. — ʒorno] *A, B, L, P, Z, N:* ‚zarno'; *N* k. i.: ‚zorno'.

337. istočnièh] *F:* istočnih.

339. gdi] *Va:* ‚di'; *Ć, G, Z, M:* gdje. — Varšova] *G:* ‚Varskoua'; *I:* ‚Værscova'. — biela] *F:* bila.

340. varoše] *Va, A, B, Ga, P, Z:* ‚varoscie', *P* k. i: ‚uarosche'; *Ć, M:* ‚varascie'. — liepe] *F:* lipe.

342. jakno] *Va:* ‚i ako'; *P:* ‚iachno'; *b:* jahno. — srce] *Ć, B, P, M:* sunce. — poļskieh] *B, L, Ga:* poļskih.

343. Mazovska] *B, P, S:* moskovska; *L:* ‚Mosouska'; *M:* ‚Maſsovska'.

344. države] *b:* druge je. — ljepša] *V, Va:* ‚gliepscia'; *P:* ‚lieuscia'; *F:* lipša.

345. rici] *Ć, M:* rieci.

346. Varšov] *Va:* ‚Varsciouo'; *G:* ‚Varsou'; *L, Ga:* Varšovo. — grad je] *B, L, Ga, P:* je grad; *I:* joj je grad. — vrh] nema *I.*

347. u] *B, I, Ga, P, Z:* a. — sadańa] *G:* sadańe.

348. kraļev] *Ć, M:* ‚kraglia'; *M* k. i.: kraļev. — svjetlos] *F:* svitlost; *b:* svjetlost.

349. tuj] *Ć, M, z:* tu. — pribivaju] *z:* prebivaju.

350. pristoļa] *z:* prestoļa.

351. i] *O:* ‚u', k. i.: i. — općena] *Ć, B, P, z:* obćena; *b:* obćjena. — vieća] *F:* viča.

353. prid] *z:* pred. — Varšovom] *Va:* ‚uarosciom'; *G:* ‚Varskouom'; *I:* ‚Værscovom'; *P:* ‚Varciouim'. — livadi] *b:* livade.

354. kā] *F:* ko. — ravna] *Ć:* ‚raunu'.

vitezovi vidje mladi
bojne końe gdi igraju.
Pri viteškoj toj zabavi
man poklisar końa plaha
iska od igre da ustavi,
dokli u gradska vrata ujaha.
Jańičarâ sto naprieda
u žarkulah s perjem jaše;
spahoļân ih peset reda
tihom jezdom slidijaše.
Opeta je broj końikâ
u odjećah plemenitieh:
korugâ im množ razlika
vrhu kopja trepti vitieh.
Dug red mladih pak djetića
s razliciem se darim kaže,

355. vidje] *A, N:* ‚uighie'; *Č, M:* ‚uidiet'; *F:* vide. — *b:* vitezove vidiš mlade.

356. gdi] *Č, Ga, M, m, z, a:* gdje; *P:* dje. — igraju] *Va:* ‚ikraiu'.

357. viteškoj] *P:* ‚viteskoi'.

358. plaha] *P:* ‚placha'.

360. gradska] *O, B, L, Ga:* ‚gradzka'; *V, F, C, b, a:* gracka; *Va, A, Ć, G, I, P, M, N, D, S, m, z:* gradska. — ujaha] *P:* ‚uiacha'; *V* (po Karliću): ujahu.

361. jańičara] *A, B, Ga:* ‚ianiciara'. — naprieda] *F:* naprida.

362. žarkulah] *O, Č, M:* ‚sarkulah'; *Va:* ‚sarakulah'; *A:* ‚sgiarkulah'; *G:* ‚sciarkulah'; *I:* ‚xárkulah'; *P:* ‚ghiarkulah'; *N:* ‚xarkulam'; *S:* ‚scjarlukah'; *Volantić:* ‚ſcjarkulaah', s bilj.: ‚Specie di berette di feltro bianco di Salonico detto volgarmente ‚Abè', usate dai Giannizzeri, quando sono in parata, le quali a guisa di manica si stendono a coprir loro le spalle, e le quali sole li distinguono dall' altra fanteria'; *m:* ‚ſcjarkulaah', *b:* žarkulah, s bilj.: šešir janičarski; *z, a:* šarkulah.

363. spahoļân ih] *V:* ‚spaoglanih'; *G, I, S, b, a:* spahoļana; *z:* spahoļanah. — peset] *F:* s peset. — reda] *b:* s reda.

364. tihom] *Č, M:* s tihiem; *B, L, I, Ga, P, a:* tihim; *S, z:* tihiem. — slidijaše] tako *O, V, F, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* sliedijaše.

366. odjećah] *b:* odećah. — plemenitieh] *F, G, B, L, I, Ga, P, Z, D, S, a:* plemenitih.

367. korugâ im] *O, Č, M:* ‚korugaim'; *Va, A:* ‚korugnianim'; *G:* ‚korugnaim'; *F, B, L, Ga, P, Z:* koruńa im; *I:* ‚korugnanim'; *N:* malieh stiega; *D:* ‚korunagnem'; *S:* ‚korugnaijm'; *b:* kojem stjezih; *z:* horugvah im; *ostali rukopisi* i *izdańa:* korugvâ im (poļski: ‚chorągiew' — zastava). — razlika] *b:* velika.

368. vrhu] *V, B, Ga:* ‚uarh'; *P:* ‚uarchu'. — vitieh] *V, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, D, S:* vitih; *a:* uvitih.

369. mladih] *V, Va, Č, G, B, L, P, M, N, S, m, z:* mladieh; *I:* ‚mladij'. — djetića] *F:* ditića.

370. s] nema *Č; Ga:* u. — razliciem] *F:* razlicim; *b:* različiem. — darim] *V, C, a:* dari; *b:* darom.

kraļa i slavna kraļevića
Otmanović kiem časti'aše.
Tries koňa su u povodu
arabskoga od plemena:
ogńi u zgledu, vihri u hodu,
vrh morskieh bi tekli pjena;
suho im zlato sedla skova,
sakrafoče biser niza:
drag je kami sred ńihova
čela vidjet sunce izbliza.
Tries lukova s trkačima,
nakićeni pribogato,
zamjeran je ures svima:
sve drag kami, biser, zlato.
Još tridesti britkieh sabļa,
kîm izvrsnos Istok dava,
a s nebesâ suncu ugrabļa
zrake svietla svîm naprava.

372. Otmanović] *P:* ‚Otmanouih'. — kiem] *V, A, C, N:* čiem; *Ć, M:* s kiem; *F, G, P, b:* čim; *B, I, Ga, S, a:* kîm. — časti'aše] *b:* oblaže.

373. su] *z:* je.

374. arabskoga] tako *O, V, Ć, G, B, P, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* arapskoga.

375. zgledu] *D, z:* gledu: *b:* izgledu. — vihri] *P:* ‚uichri'. — hodu] *P:* ‚chddu'.

376. vrh] *P:* ‚uarch'. — morskieh — pjena] *F:* morskih — pina.

377. suho im zlato] *Ć, M:* suhiem zlatom, *M* k. i. — sedla] *D:* sedlo; *b:* sedle.

378. sakrafoče] *A:* ‚sakrofoze', k. i.: ‚sakriuoze'; *G, B, L:* ‚sakrafoge'; *I:* ‚sakrofocce'; *P:* ‚sachrafogge'; *a:* ‚sakrafogje'; *b:* a oglavje. — biser] *Z:* ‚bieser'.

379. dragi] *L:* ‚graghie'; *b, a:* drag je. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — ńihova] *P:* ‚gnichoua'; *Z:* ‚gniegoua'.

380. vidjet] *A, I, N:* ‚uighiet'. — izbliza] *Va:* ‚islasi'; *I:* ‚i ſvijſda'.

381. trkačima] *V:* ‚tarkascima' (i po Karliću: trkašima); *L:* ‚tarkaciami'; *G:* ‚terkescima'; *P:* ‚turkassima'; *b* s bi|.: ‚torbe di lukove drže'.

382. nakićeni] *B, G, P, a:* nakićenih; *L, I:* nakićenieh; *Z:* nakitjenih; *S:* nakitjeni; *m, z:* nakitjenieh. — pribogato] *z:* prebogato.

383. zamjeran] *O, Va, A, Ć, Ga, b:* zamjerna; *B, P:* zamjerni. — svima] *Ć, M:* sviema.

384. sve] *m, z:* sve 'e. — drag] *b:* dragi.

385. tridesti] *F, b:* trideset. — britkieh] *F, b:* britkih; *B, I, Ga, P, m:* bridkieh.

386. kîm] *V:* ‚kij'; *A, Ć, G, Z, M, N, Volantić, m, z:* kiem; *C:* kîh. — izvrsnos] *F, b:* izvrsnost. — Istok] *Va:* svjetlos.

387. a s] *Ć, M:* a iz. — suncu] *Va:* ‚sunze'; *M:* ‚sunzu', k. i.: ‚sunze'. — ugrabļa] *B, I, P:* grabļa.

388. zrake] *V:* ‚sraka'; *Va, A, N:* ‚sraku'. — svîm] tako *O, Va, A, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* sviem.

I tridesti robińicá:
zlato im čisto pram nadhodi;
zora iz čela, a danica
iz očî im bio dan vodi.
Pogleda su sve razbludna.
a obličja gospodična;
ljepota je ńih pričudna
božicama rajskiem slična.
Mladomu ih Vladislavu
Osman mladi car posila
za razgovor i zabavu
sred pokoja draga i mila.
Jaše paša najposlije:
koń pod ńime ponosit je:
oko glave odsvudije
snježani mu veo svit je.
Bieli risi crnieh pjega
zlatan kavad svud mu rese:
do samoga pasa u ńega
sieda brada prostire se.
Na uzdi drži jednu ruku,
pri prsijeh drugu hrani.
kažuć u ńoj svemu puku
carski u zlatu lis poslani.

389. tridesti] *b:* trideset.
390. čisto] *Va, B, L, I, Ga, P:* isto. — nadhodi] *P:* ‚nadchodi'; *b:* nahodi.
391. danica] *Č:* ‚desniza', k. i.: danica.
392. očî im] *F:* očin. — bio] *F:* bil; *b:* ‚бѣо'.
394. a] *Z:* i. — obličja] *Ga:* ‚oblica'. — gospodična] *b:* gospodične.
395. ljepota] *F, Ga:* lipota. — pričudna] *I:* ‚poxudna'; *z:* prećudna.
396. božicami] *z:* božicama. — slična] *b:* slične.
397. Vladislavu] *N:* Vladisavu.
398. posila] *b:* pošila.
400. sred] *F:* srid; *z:* sried.
402. ńime] *I:* ‚gnimje'; *P:* ‚gime'. — ponosit] *Va, Č, B, L, P, M:* podnosit.
403. odsvudije] *B:* ‚od svudaie'; *P:* ‚od sfudaie'.
405. bieli] *F:* bili. — crnieh] *F:* ravnih: *b:* čarnieh.
406. kavad] *B, L:* ‚kaudan'; *P:* ‚kautan'; *N:* kaftan. — svud] *P:* ‚sfud'.
407. ńega] *P:* ‚ghiegha'.
408. sieda] *F:* sida.
409. uzdi] *O, Č, M:* ‚vsti', k. i.: uzdi. — jednu] *P:* ‚ienu'.
410. pri] *Va, Č, B, L, I, Ga, P, M:* prid. — prsijeh] *Va:* ‚parsiem'. — hrani] *P:* ‚chrani'.
411. kažuć] *Va, A, N, D:* ‚kasuch'; *C, Z, a:* kažući; *P:* ‚kasgiuh'.
412. lis] *F, b:* list.

Vojvodâ mu šes je okolo,
kîm naredi kraļ ga sresti:
odjeveni svi su oholo,
svietla obličja, stavne sviesti.
Ńih su końi vidjet taci,
da ne tiču tli, čim jezde;
pače rekbi, hitri i laci
pružiće se sad na zviezde.
S oviem redom, u ovoj slavi
gospoda ga družeć ova,
poklisar se carski upravi
kraļevskijeh put dvorova.
Kraļevski se bieli dvori
dižu i vise put nebesâ
ponosito k zvjezdam gori,
na prostoru puni uresa.
Na mramornih stupih, koji
liep red kažu, svakolika
naslońena građa stoji
plemenita i velika.

413. vojvodâ] *A, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, z, a:* vo'evodâ. — šes] *Va, A:* ‚scesc'; *F, b:* šest. — je] nema *Va, B, L, I, Ga, P.* — mu šes je] *Ć, M:* ‚ie scesmu'; *G:* ‚muie sces'.

414. kîm] *V, Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, b, z, a:* kiem. — kraļ ga] *Va, Ć, Z, M:* kraļa. — sresti] *F:* sristi; *Z, b, z:* sriesti.

415. odjeveni] *F:* odiveni. — oholo] *P:* okolo.

416. svietla] *F:* svitla. — stavne] *B, L, I, Ga:* slavne. — sviesti] *F:* svisti. — stavne sviesti] *b:* i svjetlosti.

417. ńih] *Ć, M:* gdi, *M* k. i.: ‚gnih'; *B:* ‚chih'; *P:* ‚chijch'. — vidjet] *O, F:* vidit; *A, N:* ‚uighiet'.

418. tli] *V, Ć, G, Z, M, m, z:* tle; *F:* tleh. — čim] *Ć, M, z:* čiem. — tli, čim] *b:* zemļu.

419. pače] *Va, Ć, M:* paček. — hitri] *Ć, M:* tihi; *P:* ‚chitri'.

420. pružiće se] *I, S:* pružit će se; *Z:* ‚prusichiese'. — zviezde] *V, F:* zvizde.

422. družeć] *N, D, b:* druže.

424. kraļevskijeh] *O:* ‚kraglieuskijh'; *b:* ‚краљѣвскїѣх'.

425. kraļevski] *Ć:* ‚kralieuski'; *b:* ‚краљѣви'. — kraļevski se] *F:* kraļevskieh. — bieli] *F:* bili.

426. i] *A, N, D:* ‚u'; *P:* k. i.: u. — vise] *O, Ć, M:* ‚dice'; *Va, A, N, D, b:* ‚uisce'; tako i *P.*

427. k] nema *Va, Ć, M; A, N, D, b:* ‚ko'. — zvjezdam] *Va:* ſuiedam'; *F:* zvizdam.

428. prostoru] *Ć, M:* ‚prosoru'. — puni] *Va:* ‚punu'.

429. mramornih] tako *O, Va, F, B, L, I, Ga; ostali rukopisi* i *izdańa:* mramornieh. — stupih] tako *O, Va, F, G, B, L, I, P, S; Ga:* ‚stupik'; *Ć, M:* stupim; *M* k. i.: stupieh, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.* — koji] *I:* ‚stoij'.

430. liep] *F:* lip. — kažu] *Ć, M:* ‚kasciuch', *M* k. i.: kažu.

431. građa] *Va:* ‚kragia'.

U prostrana vrata lipa
kô se ulazi, u dva reda
izdjeļanieh broj se kipâ
starieh leškieh kraļa gleda.

Tako im umje hitrieh ļudi
vješta ruka slike utvorit,
da, tko ih pazi, živieh sudi
i da sad će progovorit.

S bieliem gniezdom orlovime
Leh se u jednoj ruci objavi:
drži u drugoj grad, kôm ime
od našasta gniezda stavi.

Dubrava mu je oko čela;
on bo iz dubrâv skupio je
u gradove i u sela
puk, kôm ime poda svoje.

Krak se za ńim pak udjeļa;
drži u rukah grad i ovi,
Kraka svoga zgraditeļa
kî imenom i sad slovi.

433. prostrana] *Va:* ‚prostarna'. — lipa] *O, Ć, Ga, Z, M, S, b:* liepa; *O* k. i.: lipa.

435. izdjeļanieh] *Va, A, B, L, I, Ga, N:* izdjeļanih; *F:* izdiļanih; *G, D, S, m, z:* udjeļanieh; *a:* izdjelanieh. — kipa] *V, Va, A, Ć, F, G, B, L, I, M, N, D, S, b:* hipa, *b* s bil.: ‚stubova'; *P:* ‚chijpa'.

436. starieh] *Va, F, B, L, I, Ga:* starih. — leškieh] *O:* ‚leskieh'; *Va, F, B, L, I, Ga:* leških; *P:* ‚leschih'; *m:* ‚lehschieh'; *b:* bežkieh.

437. tako im umje] *F:* tako im umi; *D:* tak umje im. — hitrieh] *F:* hitrih.

438. vješta] *F:* višta; *b:* vješto. — utvorit] *Va, A, b:* otvorit; *Z:* tvorit.

439. tko] *G:* ko. — živieh] *F, b:* žive ih.

441. bieliem] *F:* bilim. — gniezdom] *F:* gnizdom; *G:* ‚ghgneſdom'; *Z:* ‚ghgniesdom'; *a:* gńiezdom. — orlovime] *Ć, M:* ‚orlouieme'.

442. Leh se] *P:* ‚Lesche'.

443. kôm] *Ć, M:* komu.

444. našasta] *A:* ‚nasciaſthia'; *V, Ć, F, G, M, N, S, m, z:* našastja; *B, L, I, Ga, P, Z, Volantić:* naštena; *b:* našastva. — gniezda] *Va:* ‚gniegda'; *F:* gnizda; *G:* ‚ghgneſdo'; *a:* gńiezda.

445. je] nema *b*.

446. bo] nema *V*. — skupio] *O:* ‚stupio', k. i.: skupio.

448. ime poda] *S:* poda ime.

449. Krak] *S:* ‚Crak'. — za ńim] *A:* ‚sagniom', k. i.: za ńim; *b:* sa ńim. — udjeļa] *F:* udiļa; *Z:* ‚udeglia'.

450. rukah] *b:* ruku.

451. Kraka] *S:* ‚Craka'. — zgraditeļa] *Ć, M, m, z, a:* graditeļa.

452. kî] *m, z:* kî s; *b:* kî se.

Primislav se s štitim pazi
i s kacigam dubskieh kora;
oružjem bo tiem porazi
Ugre i izagna priko gorâ.
Leh se drugi vidi opeta:
sto'i koń uza ń; on bo steče
oblas, što u svâ mlada ljeta
brziem końim tiek priteče;
drži u rukah luk i strile,
kîm obrani od česarske
velikoga Karla sile
puke slovinske i ugarske.
Pjastav sliedi: ruka jaka
pod jarmom se još proslavļa;
volovom ga sprva, a paka
nepri'ateļim svojim stavļa.
Kip je za oviem, komu od kosi
vrh pleći se vlas prostira;

453. s štitim] *V:* ‚sctim'; *Va, G, B:* za tiem; *A, D, b:* štitom; *L, I, Ga, P:* zatim; *M:* ‚sctitim', k. i.: ‚sctitom'.

454. i s kacigam] *B, L, I, Ga, P, Z, m, a:* u kacigi; *G, D, S, z:* i s kacigom; *M* k. i.: s kacigom. — dubskieh] *F, I:* dubskih. — kora] *Ć, M:* ‚gora'; *M* k. i.: ‚koraa'.

455. oružjem bo] *A, N, C:* ‚oruscianbo'; *L:* ‚orusciebo'. — tiem] *F, I:* tîm.

456. izagna] *Va:* ‚isakna'; *G, I:* i zagna; *B, L, I, Ga, P, Volantić, m, b, z, a:* i izagna. — priko] *z:* preko — gorâ] *Va:* ‚kora'; *b:* mora.

457. Leh se] *V, Va, Č:* ‚Lekse'; *P:* ‚Leske'. — drugi] *Va:* ‚drug'. — drugi vidi] *Z, b:* vidi drugi.

458. sto'i] *P:* ‚sto'. — steče] *b:* ‚стьче'.

459. ljeta] *F:* lita.

460. brziem] *F:* brzim. — końim] *A, B, I, P, S:* końem; *F:* tekom; *b:* końi. — tiek] *Va, B, L, Ga, P:* put; *A:* ‚tieh'; *F:* koń; *I:* ‚bærſ'. — priteče] *z:* preteče.

461. rukah] *P:* ‚rukach'. — luk] *A:* ‚luh'. — strile] *O:* ‚striele', k. i.: ‚strijle'; *Ć, B, L, I, Ga, P, Z, M, b, a:* striele.

462. kîm] *Č, M, S, m, z:* kiem. — česarske] *b, z, a:* cesarske.

463. Karla] *Va:* ‚kraglia'; *A, Č, I, P, M, N, S:* ‚Carla'. — sile] *Z:* ‚siele'.

464. slovinske] *b:* slovačke.

465. Pjastav] *V, A, I, N, D, S, b:* Pristav; *F:* Pjastan; *G:* ‚Rəstau': *B, L, Ga, P, Z, z:* Pjasto. — sliedi] *F:* slidi.

466. još] *b:* jošt. — proslavļa] *O, V, Z:* proslavja.

467. volovom] *A, I, N:* ‚ualouom'. — a] nema *O.*

468. nepri'ateļim] *F:* nepri'ateļem. — svojim] *A, F, B, L, Ga, P, Z, S, Volantić, m:* svojiem. — stavļa] *O:* stavja.

469. kip] *Va, A, Č, G, I, M, N, S, b:* hip; *P:* ‚chijp'. — oviem] *F, G, Ga:* ovim. — kosi] *b:* kosa.

470./471. Ta dva stiha nema rukopis *A* u tekstu, no ista ih je ruka pripisala sa strane.

470. vrh] *O:* ‚uargh'; *A:* ‚uirh'; *P:* ‚uarch'. — pleći] *F:* plećih. — vlas] *b:* vas.

krs u rukah zlatan nosi,
a u nebo oči upira:
Mjesislav je ime od slave,
kî u svetoj vodi umiesi,
kôj on prvi vrh od glave
prignu i krstom čelo uresi.
Boleslav je sin za ńime
na pristoļu s krunom zgara,
kû s imenom kraļevskime
prvi on primi od česara.
Kon ńega se pismo izdube,
ruske vojske kô potlači,
Pomoravce i Kazube
primi, a Pruse uharači,
U odjeći kaluđera
Kažimir se prvi udjeļa:
još križ drži, kîm zatjera
kraļ redovnik nepri'ateļa.
Boleslav se pod oklopjem
Krivousti gleda i broji;

471. krs] *A:* ‚kriſ'; *Ć:* ‚kar'; *M, N, b:* ‚karst'. — nosi] *b:* nosa.

473. Mjesislav] *O, Č:* ‚Miscislau'; *A, N:* ‚Mesislau'; *F:* Mizislav; *B, Ga, P, S:* Miesilav, *S* k. i.: ‚Miesiſlav'; *M:* ‚Miccislav'; *b:* Mezislav.

474. kî] *V, A, I, P:* ‚kij'; *m, z:* ‚kè'. — umiesi] *F:* umisi.

475. kôj] *Ć, M:* ‚kij'. — kôj on] *I:* ‚koioj ȯn', k. i.: ‚koij ȯn'; *N, D, S:* kojom; *b:* ‚ko on'; nema nego samo: ‚on' *F.* — vrh] *O:* ‚uargh'; *P:* ‚uarch'. — od] *F:* od svê.

476. prignu] *Va:* ‚prigna'. — krstom] *B, L, I, Ga, P, m:* križom.

477. Boleslav] *I, Ga:* ‚Beleslav'; *b:* Bojnislav. — sin] *Va, Ga:* kip; *Ga* k. i.: lip, a tako *B, L, P, Z.*

478. pristoļu] *z:* prestoļu. — krunom] *P:* ‚kuñom'.

479. kû] *b:* koj. — s imenom] *V:* ‚siemenom'. — kraļevskime] *Ć, M:* ‚kralieuskieme'.

480. on] *Ga:* od. — od] *Va:* ‚sa'. — česara] *b, z, a:* cesara.

481. kon] *B, P:* kod. — ńega] *Ga:* ‚giega'. — pismo] *b:* pisma.

482. ruske] *Z:* ‚rmiske'; *S:* ‚kuske'. — kô] *V, C:* ‚ku'.

483. Pomoravce] *B, L, Ga, P, Z, m, z, a:* Pomorance. — Kazube] *b, z:* Kašube.

484. Pruse] *Va:* ‚Puse'; *V, F:* ‚Prutse'; *A, B, P, N, D, S, b:* Ruse, *b* ispr.: ‚Pruse (Prajze)'.

485. odjeći] *F:* odići. — kaluđera] *A:* ‚calughiera'; *G, S:* ‚kaludiera'; *Z:* ‚kaluiera'.

486. Kažimir] *V, Va, A, Ć, F, G, B, L, I, P, M, N, D, S, Volantić, m, b, a:* Kazimir (ispor. IX. st. 85.).

487. još] *P:* ‚ios'. — kîm] *Ć, G, Z, M, Volantić, m, z:* kiem. — zatjera] *F:* zatira; *I:* zaćera.

488. redovnik] *A:* ‚redouunich'.

490. gleda] *b:* gledi.

on na koňu s vitiem kopjem
i s perenim štitom stoji;
Vladislava oca svoga
spried priliku drži od zlata,
na štitu orla poļačkoga
s česarskijem sred nokata.
Stiezi, oklopja s mačim, s štitim
pod lovorniem vise viencom,
i sve, što ote pridobitim
Prusom, Ugrom, Čehom, Niemcom.
S bielim orlom stieg držeći
Kažimiru 'e drugom slika;
s tiem bo plešuć glavu smeći,
ime dobi od Velika.
Lauš pak je: zagrļena
na štitu mu 'e Visla i Sava,
i dostojno narešena
dvjema krunam jedna glava.
S druge strane prvi u redu
kip se kaže plienim kitan:

491. koňu] *b:* boju. — vitiem] *F:* vitim.

492. perenim] tako *O, Va, F, B, I, Ga, P, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* pereniem.

494. spried] *F:* sprid.

495. štitu] *B, L, P:* ‚sctit'. — poļačkoga] *A:* ‚pogliasckoga'; *P:* ‚pogliaskogha'.

496. s] nema *C, M, b*; u *M* dodao Marinović. — česarskiem] *V:* ‚cesarsckiem', k. i.: ‚cesarskiem'; *Č, M:* ‚cessarskieh'; *Z, z, a:* cesarskiem; *b:* cesarskieh. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

497. s mačim] *V:* ‚s' macem'; *Č:* ‚maccim'; *b:* s mačem. — s štitim] *V, Va, A, Č, B, L, Ga, P, Z, M, z:* štitim; *b:* štitom.

498. lovorniem] *Va, F, B, L, I, Ga, P, Z:* lovornim. — vise] *b:*, više. — viencom] *F:* vencom; *z:* viencem.

499. što] *Z:* ‚sto'. — pridobitim] *b:* pridobitom; *z:* predobitim.

500. Prusom] tako *m, z, a; O, Va, Č, M:* Ruskom, *O* k. i.: Rusom; *V, A, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, D, S, b:* Rusom. — Čehom] tako *V, F, G, Z, C, m, z, a; O, Va, A, B, L, I, Ga, P, N, D, S, b:* Lehom; *Č, M:* ‚Lekom'. — Niemcom] *Va, L, Ga, Z, m:* ‚Nienzom'; *F:* Nimcom; *z:* Niemcem.

501. bielim] *F:* bilim. — stieg] *F:* stig.

502. Kažimiru] *A, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, C, M, N, D, S, Volantić, m, b, a:* Kazimiru. — drugom] *B, L, I, P:* dragom; *Volantić:* ‚trechjem'.

503. s] nema *m, z.* — plešuć] *A, P:* plesuć. — glavu] *O, G:* ‚glau'.

505. Lauš] *P:* ‚Lausciu'. — pak je] *G:* ‚pakaie'.

506. štitu] *b:* štit. — je] nema *Va.* — Visla] *B, P:* ‚Visa', *P* k. i.: Visla.

507. narešena] *b:* naresena.

508. dvjema] *F:* dvima; *Ga:* ‚duiemma'. — krunam] *Č, M:* rukam.

510. kip] *V, Va, A, Č, F, G, I, M, N, S, b:* hip. — plienim] *F:* plinim; *Ga:* plenim.

Jaǵelon je; po pogledu
kraļ i junak nedobitan.
Slava u vodi zdaždje s nebi,
da ga vlada vojujući,
kad Vladislava ime sebi
krsteć se uze, svê da kući.
Na štitu mu je oklopjeni
końik, kî čiem końa teče,
digô je u obje ruke ogńeni
mač vrh glave, da udre preče.
Naličje uza ń sto'i viteško;
mlada kraļa mož svjedočit:
svija i stresa kopje teško,
a koń pod ńim sad će skočit.
Zgar „Vladislav treći“ piše;
dobitniku slavnu carskom
treću krunu zviezde sviše
nad poļačkom i ugarskom.

511. Jaǵelon] *O:* ‚Jagelona', k. i.: ‚Jagelon'; *b:* Anđelon; *z, a:* Jagelon. — je] nema *O*, docnije dodano; *A, N:* je on. — po] *Va:* ‚pou'. — pogledu] *F:* ‚pogliedu'.

513. zdaždje] *A, N:* ‚sdaſcghie'; *Č:* ‚sdasdie'; *F:* zdaždi; *P:* ‚s' daſdie'.

515. Vladislava] *V, Va, B, L, I, Ga, P, D, S, m, b, z:* Vladislav; tako *M* k. i. — sebi] *Č, M:* k sebi.

516. krsteć] *Va:* ‚karstechi'. — svê da kući] *V, A, C, N, D, S:* ‚sve na kuchi'; *A* k. i.: svê da kući; *Va:* ‚use da kuchi'; *F:* sve znajući; *P:* i da sebi; *L, I, Ga, Z:* i da kući; *G:* ‚suom na kuchi'; *P:* ‚kars moguchi'; *m, z:* svo'e da kući; *b:* ‚s' vojna kući'.

517. štitu] *b:* štit. — oklopjeni] *V:* ‚oklopglieni'; *z:* oklopļeni.

518. čiem] tako *O, Va, B, L, I, Ga, P, z; ostali rukopisi* i *izdaња:* čim.

519. digô je] *V, Č, Z:* ‚doghie', *Z* k. i.: digô je; *F, G:* donie. — u obje] *F, G:* u obi; *B, P:* obe.

520. vrh] *Va:* ‚uar'; *P:* ‚uarch'. — udre] *b:* udri. — preče] *z:* ‚prieče'; tako *G* k. i.

Iza stiha 520. imaju Volantićev komentar pa izdaња *m, z* ovu strofu, koje nema nijedan od poznatih rukopisa ni izdaње *b*, a u izdanju je *m* označena zvjezdicom; izdaње je *a* priopćuje u bilješkama:

Slavna oca (*m, z:* otca) sin hrabreni
druži, silnom triesku sličan:
još mu iz lica siva ogńeni
turski poraz, kiem je dičan.

521. naličje] *Z:* ‚nailiscie'. — uza ń] *O* ‚upagn', k. i.: uza ń. — sto'i] nema *Č;* docnije dodano: ‚ies', a tako *M*. — viteško] *P:* ‚vitesko'.

522. mož] *V, P, C:* mnosc'. — svjedočit] *F:* svidočit.

523. teško] *P:* ‚tesko'.

525. zgar] nema *Va*. — treći] *O:* ‚treti'. — *m, z:* Vladislavu (zgar se piše).

526. slavnu] *Va:* slavnom.

527. treću] *z:* tretju. — zviezde] *F:* zvizde. — sviše] *F:* više.

528. poļačkom] *P:* ‚pogliakom'.

Sablje, luci, kopja i štiti
i plien je odsvud, kî mu ostavi
beg u gorah pridobiti
i car Murat na Muravi.
Od mramora pak je bila
stup udjeljan, pišu slova:
‚Kralj dobitnik niemskieh sila,
‚rasap turskieh vitezova'.
Na štitu mu je orô oholi,
lis masline u kljunu ima:
‚Kažimir sam', šti se okoli,
‚vjernim, smeća odmetnima'.
Od bronce opet stoji uzgori
kralja Alberta slika ulita;
okolo joj svud su odori
Tatarina pridobita.
Druga uz ńu sva se bieli;
pram pod krunom sâm se crni;
zlatno pismo odzgar veli:
‚Kralj Lesandro blagodarni'.
Treća uz ovu izdjeljana
sjedi uzmnožna i velika

529. kopja] *Va:* ‚kognia'. — i] nema *Z, z.*

530. plien je] *V, Č, Z, M:* ‚pliene'; *F:* plin; *b:* i pjene. — odsvud] *P:* ‚od sfud'. — kî] *Č, M:* ‚ke'.

531. beg] *I:* ‚bogh'. — pridobiti] *z:* predobiti.

532. Murat] *P:* Murav. — Muravi] *A, S, z, a:* Moravi.

533. bila] *Va, Č, M, b:* biela.

534. udjeljan] *O, Ć:* ‚usdieglian'; *F:* udilan; *B, P:* ‚isdieglian'; *Z:* ‚udeglian'.

535. dobitnik] *P:* ‚dobitnih'; *b:* dobiti. — niemskieh] *F:* nimskih; *z, a:* njemškieh.

536. turskieh] *F:* turskih.

537. štitu] *b:* štit. — orô] *F:* oral. — oholi] *P:* ‚ocholli'.

538. lis] *F, b:* list. — kljunu] *A:* ‚kluiunu'; *B:* ‚kgliun'; *P:* ‚kliun'; *b:* kljun.

539. Kažimir] *A, N, S:* ‚Caſimir'; *Ć, F, G, B, L, I, P, M, b, a:* Kazimir. — šti] *b:* štit; *z:* ‚štie'. — se] nema *b.* — okoli] *Z, b:* oholi.

540. vernim] tako *O, Va, B, L, I, Ga, P, Z; F:* virnim; *G, S:* vjerniem; *b:* ‚darža i'; *ostali rukopisi* i *izdaña:* vjernim. — smeća] *Va, Ga:* ‚smechiam'.

541. bronce] *Č, M, Volantić, m, z:* bronca; *b:* bronze. — uzgori] *L, Ga:* ‚usgari'; *b:* od zgori.

542. ulita] *V:* ‚ubita'.

543. svud] *V:* ‚sud'; *P:* ‚sfud'.

544. pridobita] *z:* predobita.

547. pismo odzgar] *V:* ‚pismo ‚osgor'; *G:* ozgar pismo. — odzgar] *P:* ‚osghar'.

548. Lesandro] *V, B, L, I, Ga, D, Volantić, m:* Lehsandro.

549. treća] *z:* tretja. — uz ovu] *Č, M:* ‚usgniu'; *G:* uz onu; *b:* uz ńu. — izdjeljana] *V:* ‚udiegliana'; *D:* udieljena; *b:* izdjelana.

550. sjedi] *F:* sidi; *Volantić, m, z:* sliedi. — uzmnožna] *P:* uzmnozna.

s krunom, s kôm je zgar vjenčana
s maslinome lovorika;
veličinu kaže svoju
obraz svietli, pogled stavni,
s pismom: ‚U miru i u boju
‚Šizman prvi, kraļ prislavni‘.
Duga ’e zemļa; slava ’e diļa,
kâ od imena raste svoga:
razbi Tatara i Vasiļa,
silna kneza moškovskoga.
Šizman drugi sto’i za ńime;
vedru sliku zlato odieva,
od Augusta srećno ime
kî ponovi, čim kraļeva.
Orô końiku oklopjenu
na štitu mu družbu čini;
on bo u vieću združi općenu
Lîtvu k poļskoj kraļevini.
Za ovom kraļa i junaka
u ugrskoj je kip odjeći;
s buzdohanom ruka jaka,
rekbi, stoji još prieteći.

551. s kôm] *V, A, G, C, Z, N, D, b:* kâ je. — vjenčana] *A, G, I, N, D, Volantić, m, b:* smiešana; *F:* vinčana.

552. s maslinome] *D:* s maslinom je.

554. svietli] *F:* svitli. — stavni] *Ć, M:* slavni.

555. u miru] *Ć, M:* i u miru.

556. Šizman] *Va, G, D, S, Volantić, m, z, a:* Šišman. — prislavni] *z:* preslavni.

559. Vasiļa] *O, Ć:* ‚usiglia‘.

560. moškovskoga] *V, Ć, B, P, S, b:* moskovskoga.

561. Šizman] *O, Va, G, m, z, a:* Šišman. — za] *b:* sa.

562. odieva] *V, F:* odsiva.

563. srećno] *A, N, S, z, a:* slavno; *F:* srićno; *M:* srećno. k. i.: slavno.

564. kî] *b:* kîm. — ponovi] *Va, A, B, L, I, Ga, P, N:* ponosi. — čim] *B, P, z:* čiem; *b:* čin.

565. orô] *F:* oral. — oklopjenu] *z:* oklopļenu.

566. družbu] *P:* ‚drusbu‘.

567. združi] *O:* ‚drusih‘, k. i.: ‚ſdrusi‘. — općenu] *B, P, z:* obćenu; *b:* obćjemu.

568. Litvu] *V, A, F, C, N, D, S:* Lešku; *Va:* ‚litu‘; *Ć, M:* ‚Liuu‘, *M* k. i.: Litvu; *m:* Livnu; *b:* Ležku. — k] nema *A, Ć, M, N; F, S:* s. — poļskoj] *Va:* ‚poglsckoi‘; *P:* ‚polskoi‘.

569. za ovom] tako *O, Ć, M, m, z, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* slavna.

570. ugrskoj] *P:* ‚vngarskoi‘. — je] nema *O, Ć, B, L, I, Ga, P, Z, M.* — kip] *V, C:* ‚kih‘; *Va, A, Ć, I, M, N, D, S:* hip; *P:* ‚chip‘; *Z:* kip sja. — odjeći] *O:* ‚haglini‘, k. i.: odjeći; *F:* odići.

571. buzdohanom] *b:* buzdovanom; *P:* ‚buſdochañom‘.

572. još] *P:* ‚ioc‘. — prieteći] *V, Ć, F, Z, b:* priteći; *O:* ‚priplechi‘, k. i.: prieteći.

Pismo se odzgar zlatno gleda:
‚Stjepan Bator', ovo 'e dosta;
slava ostalo pripovieda
i glas, za ńim koji osta.
Od oružja sto'e gomile,
kê kraļ vitez ote i doni,
kad moškovske razbi sile
i odmetne Pruse skloni.
Prilika ova zaglavila
bješe oba svietla reda
kô tim veleć: ‚Priko dilâ
mojih nî moć proć naprieda'.
Mnozi kipi mnozieh kraļa
među ovim jošte slide;
ali ih kriju mjesta daļa:
slike im se spried ne vide.
Krije ih mjesto, nu zamani:
ako im je ime udjeļano,
u slavnieh se djelieh hrani;
svemu svietu tiem je znano.

573. odzgar] *G, B, P:* ozgar.

574. Stjepan] *F:* Stipan. — ovo 'e] *F:* ovoj.

575. pripovieda] *F:* pripovida.

579. moškovske] *V, Va, Ć, B, P, S, b, z:* moskovske; *A:* ‚moſkouſke'.

580. odmetne] *b:* odmetene. — Pruse] *Ć, M:* puke, *M* k. i.: ‚Pruſe'.

581. zaglavila] *Va, B, L, I, Ga, P, D, b:* zagrlila; *Z:* ‚sagherlila'.

582. bješe] *F:* biše. — svietla] *F:* svitla.

583. tim] *Ć, B, L, I, Ga, P, M, z:* tiem. — priko] *b:* prieko; *z:* preko. — dilâ] *Ć, M, b:* djelâ.

584. mojih] *Ć, G, Ga, M, m:* mojieh. — nî moć] *Ć, M:* ‚mimoch'; *B, L, Ga, P:* ‚nie moch'; *m, z:* nije proć. — mojih nî moć] *Va:* ‚mochnij moch'; *A, I, N, S, b:* moći nije; *D:* mojieh nije. — naprieda] *V:* napriedi; *F:* naprida.

585. kipi] *V, Va, A, Ć, G, I, M, N, S, b:* hipi; *P:* ‚chipi'. — mnozieh] *V, F B, L, I, Ga, b, a:* mnozih.

586. ovim] *Ć, G, M, S, z:* oviem. — slide] *Ć, Ga, M:* sliede.

587. ali ih] *P:* ‚allijch'; *V, b:* al' ih. — daļa] *A:* ‚daugliа'.

588. spried] *V, A, F, N, a:* sprid; *b:* spred.

589. krije ih] *b:* krijeć. — mjesto] *V, F:* misto. — nu] *F:* al'.

590. ako im je] *O:* ‚ko imie', k. i.: ako im; *A, N, D, S:* ako ime. — je] *V:* se; nema *Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, m, b.* — udjeļano] *F:* udiļano.

591. slavnieh] *F:* slavnih. — djelieh] *Ć, B, P, M, S, b, a:* djelih; *F, m:* dilih; *N:* djelim. — hrani] *P:* ‚chrani'.

592. svietu] *F:* svitu. — tiem] tako *O, Ć, B, P, M, m, z; F:* to; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tim.

Nu kô paša pribogata
silna cara od Istoka
na velika dođe vrata
dvora svietla i visoka,
eto između skupna puka,
kî odsvud vrvi i izlazi,
tvrdu stražu od hajdukâ
pod ogńeniem puškam pazi.
Viteškoga końa odsjede
sa svôm družbom, ter se veće
proz razlika mjesta uzvede
prid veliko gori vieće.
Sred dvorova, kîm sve strane
mnogi ures prikrio je,
i velike i prostrane
tri viećnice redom stoje.
U najprvoj stat se vide
sveđ mladići plemeniti,
kî kraļevsku dvorbu slide
za na svietle časti uziti.
U drugoj se kupe i staju
plemići opet zrelieh lita,

593. pribogata] *z:* prebogata.
595. dođe] *F:* dojde.
596. svietla] *F:* svitla.
597. skupna] *L:* ‚skuppa'; *D:* sitna.
598. odsvuda] *B, L, I, Ga, m:* odasvud; *P:* ‚odasfud'. — izlazi] *B, L, I, Ga, P, m:* slazi.
599. tvrdu stražu] *V, Z:* tvrda straža. — hajdukâ] *P:* ‚hchaiduka'.
600. ogńeniem] *V, F, C, Z, a:* ogńenim. — puškam] *P:* ‚puskam'.
601. viteškoga] *P:* ‚viteskogha'. — odsjede] *Č, M:* osjede; *F:* odside; *C:* odsieda.
602. družbom] *P:* ‚drusbom'.
603. proz] *I:* kroz. — razlika] *V:* ‚rasliga'. — mjesta] *F:* mista. — uzvede] *A, Ć, G, B, L, P, M, N, D:* uvede; *C:* uzvede.
604. prid] *z:* pred. — vieće] *F:* viće.
605. sred] *Va, S:* usred; *F:* srid; *z:* sried. — dvorova] *Va, S:* dvora. — kîm] *Č, M, m, z:* kiem; *S:* kom; *b:* ki. — sve strane] *L:* ‚soue' (nepotpun stih).
606. mnogi] *Va:* ‚mnoki'. — prikrio] tako *O, Č, M; ostali rukopisi* i *izdaña:* pokrio.
607. i] *Va, I:* i.
608. viećnice] *F:* vićnice.
609. vide] *V, F:* vidi; *B, P:* ‚vidje.
610. sveđ] tako *O, V, A, Ć, G, M, N, D, S; F:* svej; *B, L, I, P, C, Z, m, z, a:* sve; *Ga:* svi; *b:* sveg; *Va:* stat. — mladići] *Va:* ‚mladich'.
611. kî] *S:* ‚koij'. — kraļevsku] *Ć:* ‚kralieusku'. — dvorbu] *Ć, M:* družbu. *M* k. i.: dvorbu. — slide] *V, F:* slidi; *Ć:* sliede.
614. zrelieh] *Va, B, I, Ga, b:* zrelih; *A:* ‚srenieh', k. i.: ‚srednieh'; *F:* zrilih; *G:* zdrelieh; *z;* ‚zrielieh'. — lita] *Ć, M:* ljeta.

koji kralju na glas daju,
tko uljesti k ńemu pita.
Kral u trećoj, nada svima
veličinu kâ prostira,
poklisare svietle prima
i od vladańa vieće zbira.
Ali u vieću utoliko
dočiem svjete svak prinese,
ter se odluči svekoliko,
što odgovorit paši će se,
Zborovski se knez odpravi
obran među mudriem zborom,
poklisara da zabavi
plemenitim razgovorom;
kî se oglasio bješe odavna
i prosuo svud besjede,
da od silna cara u slavna
kralja zacić mira grede.
Svietli pan se diže time,
koga slave svudi lete,
i u viećnici sredńoj š ńime
u način se dvoran srete.

616. tko] *Č, Ga, M:* ko. — uljesti] *V, Va, A, Ć, G, B, L, I, P, Z, N:* uljesti; *F:* ulisti; *M, S:* ‚uliestit'. (ispor. II, st. 344.). — k] nema *b*.

617. trećoj] *O:* ‚tretioi'; *Ga:* ‚trechio'; *M:* ‚trechiom'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* trećoj. — nada] *A:* na. — svima] *Č:* ‚suiema'.

618. kâ] *Č, Ga, M:* ‚ko'.

619. svietle] *F:* svitle.

620. vladańa] *I:* vladanja. — vieće] *F:* viće. — zbira] *V, F, G, Z, b:* izbira.

621. vieću] *F:* viću; *b:* vieće. — utoliko] *C, S, b, z, a:* u toliko; *ostali rukopisi:* ukoliko.

622. dočiem] tako *O, Va; V, F, G, a:* redom; *A, Ć, M, N, D, S, m, z:* dočim; *B, L, I, Ga, P, Z:* mudre. — svak] nema *B, L; P:* on. — prinese] *L:* ‚prinesse'.

624. paši] *Z:* ‚passi'.

625. Zborovski] *V:* ‚S' Borouski'; *B, P:* ‚S' Borrouski'; *O, Ć, M:* ‚I Borouski', *M* k. i.; *G:* Borovski. — odpravi] *Va:* opravi.

626. među] *S:* meju. — mudriem] *V, Va, A, F, B, L, I, Ga, Z, N, D, S, b:* mudrim.

628. plemenitim] *Va, P:* ‚s' plemenitiem'; *B, L, I, Ga:* s plemenitim; *A, Č, G, Z, M, N, D, S, m, b, z:* plemenitiem.

630. svud] *V*: sud; *P:* ‚sfud'. — besjede] *F:* beside.

632. zacić] tako *O, F, Z; ostali rukopisi* i *izdańa:* zacieć.

633. svietli] *F:* svitli. — pan] tako *O, Va, Ć, B, L, Ga, P, M, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* ban.

634. svudi] *P:* ‚sfudij'.

635. viećnici] *F:* vićnici. — sredńoj] *Č:* ‚sredgnoi', k. i.: ‚sredgnom', a tako *M; F:* sridnoj; *z:* sriedńoj. — š] *P, b, z:* s.

636. srete] *z:* ‚sriete'.

PJEVAŃE JEDANAESTO.

Viećnica je sredńa u sebi
tej naprave, tej liposti,
da, tko je u ńoj, vik se ne bi
nagledô je od milosti:
bogato je narešena;
pokriva ju sa svieh strana
svila zlatom ispuńena,
na razlike slike tkana.

Tuj bo iznova slavna zgoda 9a
dobiti se lanske složi, 10a
koja Turcim prikor poda, 11a
a Poļacim čas uzmnoži. 12a

Izvrsnostim svak se čudi:
nebo je odzgar, zemļa okolo,
stiezi, trubļe, końi ļudi, 15
silna oružja, bjeńe oholo.

tuj bo iznova slavna zgoda 9b
dobiti se lanske složi, 10b
koja Turcim prikor poda, 11b
a Poļacim čas uzmnoži. 12b

1. viećnica je sredńa] *F:* vićnica je sridńa.

2. tej — tej] *G, z:* te — te. — liposti] *O, F:* lipote, *O* k. i.: liposti; *A, Č, Z, C, M, N, D, S, z, a:* lieposti.

3. vik] *V, A, Č, M, N, D, m, b, z, a:* viek; *F:* vike. — se] nema *F.*

4. nagledô je] *V* (po Karliću), *A, G, N, D, S, m, b, z:* nagledao; *Va:* nagledô ju; *F, C:* nagleda ju; *Z:* nagledô se.

5. narešena] *L, b:* naresena.

6. ju] *Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, m, z:* je. — svieh] *V, F, L, Ga, Z, N, m, a:* svih.

7. zlatom] *A, N:* ‚s' slatom'; *B, P:* ‚s' latom'. — ispuńena] *b:* izpuńcna.

9a.—12a. Ovo mjesto ima ta strofa samo u rukopisima *O, Č, M* pa u izdańima *m, z, a;* u svima ostalim rukopisima (pa i u *V*) i u izdańu *b* mjesto joj je iza stiha 16, drukčije bez ikakove znatnije razlike.

9. tuj] *V, z:* tu. — bo] *Č, M:* ‚bij', *M* k. i.: bo.

10. lansko] *V, A, P, C, m:* lanske; *N:* lajnske (ispor. I, st. 351.).

11. prikor] *A, B, L, I, Ga, P, N, m:* priekor.

12. čas] *F, b:* čast. — uzmnoži] *O:* ‚umnosci'.

13. izvrsnostim] *Č, M, m, z:* izvrsnosti. — svak se] *B, P:* ‚svake'; *P* k. i.

14. odzgar] *A, B, P:* ozgar.

15. stiezi] *F:* stizi. — końi] *b:* końe.

16. oholo] *P:* ‚ochollo'; *b:* okolo (štamp. pogrj.).

Car se gleda, plaho diete,
gdi se digô s Carigrada
na pogube, raspe i štete
poļskieh poļa i livadâ.
Š ńim se pazi oružana
množ nezgledna na sve kraje;
gubi ime poļe i strana:
što oko vidi, sve vojska je.
Ali opeta glasoviti
poļački se kraļ objavļa,
za kraļevstvo obraniti
gdi proć caru vojsku spravļa.
Svud se paze brzi ulaci
hrlo obtjecat svaku stranu,
da ured skaču svi junaci
krune općene na obranu.
Letjet gledaš zapoviedi
po prostranoj kraļevini,
put Varšova da svak sliedi
pod oružjem u brzini.
Vidiš on čas na glas ovi,
gdi se zemļa sva podiže,
gdi odsvud vrve vitezovi;
gdi se oružjem sve užiže;

17. plaho] *P:* ‚placho'. — diete] *F:* dite.
18. gdi] *Z, z:* gdje. — se] *m:* se 'e. — digô] *F:* diga; *G:* diglo. — s] nema *b.*
20. poļskieh] *Va:* ‚poglsckieh'; *F, B, P:* poļskih.
21. š] *P, m, z:* s. — š ńim] *I:* š ńom.
22. nezgledna] *F, C:* neskladna; *b:* neizgledna.
23. gubi] *L:* ‚bliubi', k. i.: gubi.
26. poļački] *A, Č:* ‚pogliascki'; *P:* ‚pogliaski'. — objavļa] *Va:* ‚obgliauglia'; *Z:* ‚obgiauglia'; *b:* objavi.
27. kraļevstvo] *A, G, L, Ga, N, S, z:* kraļestvo; *B, P:* ‚kraliestuo'.
28. gdi] *Č, M:* ‚koi'; *Z, z:* gdje. — spravļa] *Ć, M:* upravļa; *b:* spravi.
29. svud] *P:* ‚sfud'. — ulaci] *P:* ‚vulazzi'.
30. hrlo] *P:* ‚charlo'. — obtjecat] *V:* ‚optiezat'; *L:* ‚optizat'.
32. općene] *V, A, Ć, B, L, P, C, Volantić, z:* obćene; *b:* obćjene.
33. letjet] *F:* letit; *P:* ‚lechiet'; *b:* lećjet. — zapoviedi] *F:* zapovidi.
35. Varšova] *G:* ‚Varskoua'; *I:* ‚Værscova'. — da svak] *Ć, M:* da se. — sliedi] *F:* slidi; *b:* sledi.
36. oružjem] *F:* oružem. — brzini] *Va:* ‚barscini'; *A:* ‚birsini'.
37. vidiš] *O, Va, A, Ć, M:* vidi se, *M* k. i.: vidiš.
38. gdi] *G, z:* gdje; *P:* dje. — zemļa — 39. gdi] nema *A.*
39. gdi] *G, z:* gdi. — odsvud] *P:* ‚od sfud'.
40. gdi] *Va, Ć, B, L, I, Ga, Z, M:* gdje. — se] nema *Ć, M; M* k. dodao Marinović. — sve] *S:* svak. — užiže] *Va:* ‚usisce'.

gdi inostrane krune i knezi,
s kîm Poļaci društva imaju,
s vojevodam i s vitezi
na ńih pomoć i oni ustaju;
gdi se mnoga vojska zbira
vrhu poļa svîm široka
i gdi se Orlov stieg prostira
proć Mjesecu od Istoka.
Nu poklisar sve ostavi,
a uze pazit k onoj strani,
gdi s oružjem stoje u spravi
Turci se udrit i krstjani.
Velike se vojske dvije,
vrhu ravna kažu poļa
kraj prostrane Bogdanije
i granicâ od Podoļa.
I toli su po načinu
izatkane sej države,
da, tko ih gleda, za istinu
cieni, da su zbiļne i prave.
O krajijeh poļa od rati
Prut i Nester gledat slidiš,

41. gdi] *Va, Ć, B, I, Ga, P, Z, M:* gdje.

42. kîm] *A, Ć, G, Z, M, N, D, S, m, z:* kiem. — društva] *V, G, C, m, z:* društvo; *Ć, M:* ‚sdrusctua'.

43. vojevodam] *z:* vojvodami. — s vitezi] *V, B, C, z:* vitezi.

44. ńih] *P:* ‚gnich'. — ustaju] *V:* ‚ostaiu'.

45. gdi] *Z, z:* gdje. — zbira] *Va, B, L, Ga, P:* izbira; *V:* obira.

46. vrhu] *P:* ‚uarchu'. — svîm] *Ć, Z, M, b, z:* sviem.

47. i gdi se] *A, N:* gdi se i. — gdi] *G, Z, z:* gdje. — Orlov] *Ć, F, L, Ga:* Orlu. — stieg] *F:* stig.

48. proć] *P:* ‚prock'. — mjesecu] *F:* misecu.

49. nu] *F:* al'.

50. a] *Ć, M, D, S, m, z:* i.

51. gdi] *Va, A, B, L, I, Ga, Z, m, z:* gdje; *P:* dje. — stoje] *Va:* ‚stoiu'. — stoje u spravi] *F:* teku u slavi.

52. udrit] tako i *Z*, k. i.: ‚udriet'. — krstjani] *F:* krstjane; *Z:* ‚karsctiani'.

54. vrhu] *P:* ‚uarchu'.

56. granicâ] *V, A, F, G, C, N, b:* granice.

57. i toli su] *A, N, D, z:* i tako su; *P:* ‚tollikosu'.

58. izatkane] *P:* ‚isadkane'.

59. da] nema *G.*

60. cieni] *Va, A, B, L, I, Ga, C, N, m, z, a:* scieni; *F:* cini. — zbiļne] *A, N, S:* ‚sbilne'. — i prave] *Va:* ‚sprave'.

61. o] *Va, b:* od; *F:* a o. — krajijeh] *F, z:* krajih; *P:* ‚kraijech'; *b:* kraja, gdje. — od] *B, L, I, Ga, P:* i.

62. Nester] *A, Ć, M:* Nestera, *M* k. i.: Nester; *z:* ‚Niester'. — slidiš] *V, Ć, M, S:* sliediš.

i ako ć oku vjerovati,
romon čuješ, tiek im vidiš.
S jedne strane tuj pazi se,
i bez svrhe i bez mjere
turska strašna vojska gdi se
jakno mjesec na luk stere.
S druge vojska od Poļakâ
svîm se kaže liepa kita,
od hrabrenieh sva junaka
po izboru skladno svita.
I toliko slične slike
tkalac hitri svemu poda,
da nesamo svak prilike
pozna od vitêz i vojvodâ,
nu se u svemu ti biļezi
od istine još gledaju,
da bi rekô: ‚Trepte stiezi,
‚buče ļustva, końi igraju'.
Paček se oko dotle vara,
i poznanja svači'a gube,
da gdi bubań svaki udara
čuješ i gdje truble trube.

63. i ako ć] *V:* ‚i akoi'; *Va, B, Ga:* ‚i akoih'; *G:* ‚da hoch'; *P:* ‚chochli'; *b:* i ako hoć.

64. tiek im] *F:* tek im; *L:* tiekom; *P:* ‚tiechim'.

65. tuj] *V, G, z:* tu.

66. bez — bez] *P:* brez — brez. — mjere] *F:* mire.

67. strašna] *F:* strana. — gdi] *Va:* di.

68. jakno] *P:* ‚iacno'; *Z:* ‚iako'; *b:* jahno. — mjesec] *F:* misec.

70. svîm] *V, Č, G, C, M, m, z, a:* sviem. — liepa] *F:* lipa — kita . . . 72. skladna] nema *A.*

71. hrabrenieh] *F, B, I, Ga:* hrabrenih; *P:* ‚chrabrenieh' — sva] *N, D, z:* od.

73. slične] *V, F, G, C, Z:* silne.

74. hitri] *P:* ‚chitri'.

76. i] *m, z:* i od. — pozna] *C:* spozna. — vojvodâ] *V, A, G, N, a:* vojevodâ.

77. se] *P:* su. — svemu] *Č, M:* svem. — ti] *B, L, I, Ga, P:* tuj. — biļezi] *F:* bilizi; *z:* biljezi (ispor. V, st. 312.)

78. još] *b:* jošt.

79. rekô] *F:* reka. — stiezi] *F:* stizi.

80. ļustva] *Va, A, G, B, L, I, Ga, N, S, m, b, z, a:* ļudstva. — igraju] *Va:* ‚ikraiu'.

81. paček] *Č, G, M, Z:* pače; *F:* poček; *P:* ‚pacceh'. — dotle] *Č, G, M, m:* dotlek. — oko dotle] *Č, B, L, I, Ga, P:* dotle(k) oko.

82. poznanja] tako *I, a: A:* ‚poſnaga'; *C:* ‚sposnagnia'; *ostali rukopisi:* poznańa.

83. gdi] *Va:* ‚bi'; *P, Z, z:* gdje.

84. čuješ] *V, Va, A, Č, F, G, Ga, M:* čuje se; *I:* ‚cuuse'. — gdi] *O, Ga, b, z:* gdje.

Izvrsnostim sieh naprava
vas zapaćen paša ostaje:
u istinu se upoznava
i mni, u vojsci opet da je;
snebiva se, da toliko
ruke umrle hitro vezu;
tim je ovako on poklikô
Zborovskomu svietlom knezu:
„Tko bi, slavni vojevoda,
„toli umjetan među vami,
„da besjedu i duh poda
„oviem mrtviem prilikami?
„Oružja ova tko osnova
„i lanskoga boja sile?
„Ah, jesu li čuda ova
„ludske ruke učinile?
„Eto pazeć vojsku našu,
„kê je mnoga veličina,
„svakoga u ńoj poznam pašu
„i Turčina po Turčina.
„Još kad bi mi moglo biti
„poznat i one srećne puke,
„kîm je caru odoliti
„od junačke išlo ruke;

85. izvrsnostim] *C:* izvrsnosti. — sieh] *V:* sih; *Va, A, G, N:* svieh; *F, B, L, I, Ga, P, C, Z:* svih; *D:* tih.

88. vojsci] *L, Z:* ‚voizi'.

90. hitro] *P:* ‚chitro'.

91. tim] *Č, M, z:* tiem.

92. Zborovskomu] *Č:* ‚Sboroskomu'; *Ga:* ‚s' Borouskomu'; *P:* ‚Borrouskomu'; *b:* Zborovskome. — svietlom] *O, A, Č, C, M, N, D, S, m, z:* svietlu; *F:* svitlu.

94. umjetan] *F:* umićan. — među] *F:* meju.

95. besjedu] *F:* besidu. — duh] *P:* ‚duch'.

96. sviem] *A, S:* oniem; *Va, F, B, I, Ga, P:* ovim. — mrtviem] *Va, F, B, I, Ga, P:* mrtvim.

97. tko] *G:* ko; *B, L, P:* tako.

98. lanskoga] *V, Va, A, C, N, b:* lanskoga; *ostali rukopisi* i *izdańa:* lańskoga.

100. ludske] *V, F, G, S, b, a:* ‚gliuzke'; *A, C, Z, N:* ‚gliudzke'; *M:* ‚gliuske'.

101. pazeć] *A:* ‚paſecz'.

102. kê] *Č, L, M:* ‚ka', *M* k. i.: kê.

103. svakoga] *b:* svakog. — poznam] *C:* spoznam.

106. i one] *V:* i one, k. i. odozgo: ‚inne'; *C, a:* ine. — srećne] *A, N:* ‚srechе': *P:* ‚srecne'; *F:* srićne; *z:* ‚sriećne'.

107. kîm] *Z, z:* kiem. — odoliti] *V, C, B, L, I, P, Z, M:* odoljeti; *P* k. i.: odoliti; *Va:* ‚odogliti'; *Ga:* ‚odoglieti'.

108. junačke] *A, P:* ‚iunaſke'; *G:* ‚iunascke'.

„ter bih čuo od svieh ime,
„kô svieh vidjeh vojevati,
„ne bih mogô u sej vrime
„draže stvari ja slišati“.
Na ovo dvorno uprašanje
od careva poklisara
knez, kî djelim svud slavan je,
u ovi način odgovara:
„Dobrovolno tvôj milosti
„ja ću kazat, paša izbrani,
„narode one, s kih kriposti
„kraljestvo se naše obrani;
„nu vitezi tko su koji,
„razabrat je mučno imena,
„gdi sva u skupu vojska stoji
„taborima ograđena;
„tim pogledaj, gdi iz tabora
„van izišla sva se odkriva,
„otvorenieh vrh prostora
„čekat cara suprotiva“.
Taj čas carski paša obrati
tihi pogled stavna obraza
polsku vojsku razgledati,
gdi mu slavni knez ukaza.

109. čuo] *Va:* ‚uiko‘. — svieh] *F, N:* svih.

110. svieh] *V, Va, F, B, L, I, Ga, b:* svih. — vidjeh] *Va:* ‚uidech‘; *A, N:* viđeh; *F:* vidih. — vojevati] *F:* vojevodi.

111. mogô] *F:* mogla. — sej] *G, B, P, D:* sve. — vrime] *V, B, P, Z:* vrieme; *Č:* brime; *M:* brieme.

112. slišati] *G:* slušati.

113. na] *L, I, Ga:* nu. — dvorno] *D:* dvorne. — uprašanje] tako *O, Č, I, C, M, a; ostali rukopisi:* uprašaće.

115. djelim] *F:* dilim. — svud] *P:* ‚sfud‘. — slavan je] *Va:* .slauagnie‘.

117.—188. Tih stihova nemaju rukopisi *C, M:* u *M* ih je na osobitu listu dodao Marinović.

119. one] *Va, B, L, I, Ga, P:* ove. — kih] *A, G, N, D, S, m, b, z:* kieh; tako *Z* k. i. — kriposti] *B, D, S, m:* kreposti; *b, z:* krieposti.

120. kraljevstvo] *V, A, B, L, P, N, S, z, a:* kraljestvo; *G:* ‚kraliestuo‘.

121. tko] *G:* ko. — su] *F:* se. — koji] *A, N, D, S:* oni; *b:* ovi.

122. mučno] *m, z:* trudno. — imena] *B, P:* meni.

123. gdi] *A, G, Z, z:* gdje.

124. ograđena] *V, F, G, M_1, m, b, z:* obgrađena; *P:* ‚oghragniena‘.

125. tim] *b, z:* tiem. — pogledaj] *V, Va, A, G, N, D, S:* pogleda‘. — gdi] *A, G:* gdje.

128. čekat] *S:* čeka.

129. carski paša] *B, P, b:* paša carski.

130. tihi] *P:* ‚tichi‘.

131. polsku] *A:* ‚polsku‘.

132. gdi] *P:* dje; *Z, z:* gdje.

Sunčano se svietlo oko
ljepšieh vitez ne nagleda:
svi na čete uširoko
sliede način bojna reda.
Nu poklisar čudom novim
snebiva se pazeć paka
prid ovacim vitezovim
za vojvodu pustińaka.
Zaguńastio i zarastô
ovi u kosah vas se vidi;
postarano lice i tmasto
kaže od kože suhor blidi.
Obje̕ mu su noge bose;
drži u rukah križ raspeti,
a konopom opasô se
po oštrom ruhu od kostreti.
Oči š ńega čas ne smeće
zapańeni Alipaša,
i ne može srcu veće
odoljeti, da ne upraša;
Zborovskomu veli time:
„Tko je oni, gospodine,

133.—134. Ta se dva stiha ponavljaju iz pjevańa X, st. 93. i 94.

133. sunčano] *F:* sunčeno. — svietlo] *F:* svitlo.

134. ljepšieh] *F:* lipših; *L:* ljepših; *P:* ‚lieuscieh'. — nagleda] M_1: ‚negleda'.

136. sliede] *F:* slide. — način] *N, z:* u način; *b:* u načini. — bojna] *V:* ‚boian'.

138. snebiva] *N:* snebova.

139. prid] *z:* pred. — ovacim] *Č, G, Z, M:* ovaciem; *b:* ovakim.

140. vojvodu] *G, Ga, N, a:* vo'evodu.

141. zaguńastio] *Va, G, B, L, P, S:* zaguńatio; *Ga:* ‚sagugniasto'; *b* s bil.: ‚zadrigo, sunov postao' (ispor. XIX, st. 913.).

142. ovi] *F:* oni. — kosah] *F:* kožah; *Z:* ‚kosah', k. i.: ‚koxah'.

143. postarano] *D:* poharano. — tmasto] *A:* tamno.

144. od] nema *A.* — suhor] *Ga:* suhar; *P:* ‚suchor'. — blidi] *b:* bliedi.

145. obje] *F:* obi. — su] *V, Va, F:* se.

146. križ] *B, L, Ga, P:* ‚kars'; *F, b:* krst. — raspeti] *I:* razpeti.

147. konopom] *P:* ‚conopom'. — opasô] *F:* opasao.

148. oštrom] *Va:* oštromu. — ruhu] *P:* ‚ruchu'. — kostreti] *Va, B, Ga:* ‚kosctreti'.

149. š] *B, L, Ga, P:* s.

151. srcu] *S:* srce.

152. odoljeti] *V, Va, G, B, L, I, P:* odoļeti; *A, F, N, S:* odoliti; *Ga, b:* odoļet. — upraša] *N:* ‚usprascia'.

153. Zborovskomu] *Va:* ‚I Borouskom'; *G:* Borovskomu; *B, L, I, Ga:* i Zborovskom; *P:* ‚I Borrouskom'; *Z:* ‚I Sboruskom'.

154. tko] *G:* ko. — oni] *Va:* ovo; *B, L, I, Ga, P, N, b:* ovi.

„kî ide prvi prida svime,
„a porušen nad sve ine?
„U čovjeku poharanu
„i satrenu onoliko
„kû ste ufat mogli obranu,
„gdi na bjeńe se ide priko?“
Posmjehnu se tiem riečima
knez, i ovako odgovori:
„Ne boji se, tko pravu ima
„vjeru u Bogu višńem gori.
„Od koljena 'e plemenita
„gospodičić jedan ono,
„kî pogrdi slavu od svita,
„a obra bitje svîm priklono.
„Blaž na ime on se zove,
„i s istoka do zapada
„od svetińe glas ńegove
„po narodih leti sada:
„na svak čas bo kroz veliko
„djelovanje od čudesâ
„kaže svitu on, koliko
„drag je kraļu od nebesâ.

155. prîda] *z:* preda.

156. porušen] *A, M_1:* ‚poruſcen‘; *N:* porużen; *b:* porušen, s bil. bogato obučen.

157. čovjeku] *P:* ‚civieku‘. — poharanu] *P:* ‚pocharranu‘.

158. satrenu] *Va:* ‚satrana‘. — onoliko] *Va, G, B, L, I, Ga, P, b:* ovoliko.

160. gdi] *z:* gdje. — se] nema M_1.

161. posmiehnu] *F:* posmihnu. — tiem] *O:* siem; *V:* sim; *Va, A, F, G, B, I, Ga, N, S:* tim. — riečima] *F:* ričima.

163. tko] *V, G, Z, b:* ko. — pravu] *G:* ‚vprau‘.

164. vjeru] *F:* viru. — Bogu višńem] *F:* višńem Bogu. — višńem] *P:* ‚visgniem‘.

165. koljena] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N:* ‚kogliena‘. — je] nema *Z, m, b, z.*

166. jedan] *Z, m, b, z:* jedan je. — ono] *G:* ovo.

167. kî] *V, C:* ko. — svita] *O, V, P:* svieta.

168. a] *A, N:* i. — bitje] *A, G, Z, N, S, M_1:* biće; *P:* ‚bitchie‘. — svîm] *G, z:* sviem.

169. Blaž] *I, Ga:* Blažen.

170. i s] *F, z:* od; *P:* ‚is‘; M_1, *m:* i iz; *b:* iz.

171. ńegove] *Va:* ‚gniecoue‘; *P:* ‚ghieghouue‘.

172. narodih] *A, G, Z, N, S, M_1, m, z:* narodieh. — leti] *b:* ‚лѣти‘.

173. na] *L:* nu. — čas bo] *A:* ‚ciasto‘.

174. djelovańe] *F:* dilovańe; *I:* djelovanje.

175. svitu] *O, V, Va, F, I, P:* svitu; *ostali rukopisi* i *izdańa:* svietu.

„Po pustińah nag dočime
„Isukrsta naga slidi,
„među carom i našime
„kraļom zgode sve privīdi.
„Tim noseći križ u ruci
„s kraļevićom na boj doje
„i, gdi oružjem ini puci,
„on molitvam vojevô je.
„Nu besjeda moja ova
„sasma duga da ne izlazi,
„od poļačkieh vitezova
„sliša' imena, slike pazi.
„Gleda' onega, kî sred štita
„u verigah drži lava,
„a od zelena perja svita
„na glavi mu sto'i dubrava;
„i odjeća mu sva 'e zelena,
„kôm oklopje zgar pokriva;
„i koń zelen oka ogńena,
„rekbi, pod ńim muńa 'e živa:
„Radoviļski knez ono je;
„vodi tri čete izdaleče,

177. pustińah] *G:* pustińam; *D:* pustińi. — nag] *V, F, b:* neg.

178. Isukrsta] *Z:* ‚Jesukarsta'.

179. carom] *Va:* ‚zorom'. — našime] *P:* ‚nascieme'.

180. kraļom] *Va, B, L, I, Ga, P, M_1, z:* kraļem. — sve] *b:* on. — privīdi] *z:* previdi.

181. tim] *b, z:* tiem.

182. kraļevićom] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, S, m, b, z:* kraļevićem. — doje] *b:* doje, s bi|.: dojezdi.

183. gdi] *Va, B, L, I, Ga, Z:* gdje. — ini] *P:* ‚mnoſij'; *S:* oni; *b:* ovi.

184. molitvam] *Z, z:* molitvom.

185. nu] *F:* al'. — besjeda] *F:* besida. — ova] *Va:* ona. (ispor. I, 53. i 54. st.)

187. poļačkieh] *F, B:* poļačkih; *P:* ‚pogliaskieh'.

188. sliša'] *G:* sluša'; *I:* slišaj.

189. onega] *Va, B, L, I, Ga, P:* ovega; *m, z:* onoga. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

190. verigah] *Va:* ‚nerikah'.

191. a] *B, I, Ga, P:* i.

193. odjeća] *F:* odića; *b:* odeća. — sva 'e] *F, Z, S, b:* 'e sva. — sva 'e zelena] nema *A*.

194. kôm] *A, N, D, S, b:* s kôm; *Va:* ‚koia'; *B, I, Ga, Z:* koju; *P:* kû. — oklopje] *b:* oklopja.

196. živa] *b:* siva.

197. Radoviļski] *P:* ‚Radouiski'; *Z:* Rodovinski; *C, D, m:* Rodovilski; *S:* Redovilski; *b:* Podoviļski; *ostali rukopisi* i *izdańa:* Radoviļski. — ono] *Va, B, L, I, Ga, P:* ovo.

198. vodi tri čete] *L:* tri čete vodi.

„iz najkrańih država, koje
„val niemskoga mora obtječe.
„Oni, oklopja kî oblače,
„za vojvodom ter najprije
„nose kopja, pašu mače,
„końici su od Prusije.
„Pazi opeta družbu ogńenu,
„kâ za ńima gre smiono,
„s puškam duzim na ramenu;
„Pomoravci sve su ono.
„Nakon ńih su tvrde čete
„livovskijeh iz prostora;
„s puškam i oni, rekbi, lete
„jak ogńeni tries vrh gorâ.
„Ali gledaj, pak vojnici
„litvanskoga kneštva sliede:
„svi na końieh kopjanici
„pod oružjem bieliem sjede.
„Glavu imaju Pac Stjepana,
„velikoga kanģiliera:

199. najkrańih] tako *O, Va, Č, B, L, I, Ga, M; P m:* najkrajnieh; *ostali rukopisi* i *izdańa:* najdaljih (najdaljieh). — država] *b:* ‚daržu'.

200. niemskoga] *F:* nimškoga; *B, L, Ga, P:* nemskoga; *z, a:* njemškoga. — obtječe] *F:* obtiče.

202. vojvodom] *Va, A, G, Z, N, D, S, a:* vo'evodom.

203. nose] *V, A, Č, F, C, Z, M, N, S, m, b:* nosu. — pašu] *Va, L:* ‚pasu'; *B, P:* ‚passu'.

205. družbu] *P:* ‚drusbu'.

206. ńima] *A, N, S, B:* ńime. — gre] *Va:* ‚kre'.

207. puškam] *A:* ‚puſkam'; *P:* ‚puſcham'; *b:* puškom. — duzim] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, m; N, D, b, z:* duziem; *C, a:* dugim.

208. Pomoravci] tako *O, V, Va, A, C, M, N, D, S; L:* ‚Pomorazi'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* Pomoranci.

209. nakon] *A, N:* ‚na kogn'; *b:* nakom. — ńih] *P:* ‚ghich'.

210. livovskijeh] tako *O, V, Va, G, C; A, D, S:* liuoiſkieh'; *Č, M:* ‚liuoskieh'; *N:* ‚livoninskieh'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* livonskijeh.

211. puškam] *A, P:* ‚puſkam'. — oni] *z:* one. — i oni, rekbi] *G:* rekbi, i oni.

212. jak] *b:* jah. — tries] *F:* tris. — vrh] *G:* iz.

213. gledaj] *Č, M:* ‚gleda'.

214. kneštva] *I, m, z:* knežtva; *P:* ‚knestua'. — sliede] *F:* slide.

215. końieh] *F, z:* końih; *P:* ‚kogniem'.

216. bieliem] *F:* bilim; *L:* ‚bielien'; *b:* bielim. — sjede] *F:* side.

217. Pac] tako *O, B, L, Ga, P, Volantić, m, z; Va:* ‚Parz'; *Č, M:* ‚Pan', a tako *P* k. i.; *V, C, a:* deli; *A, F, G, I, Z, N, D, S, b:* ‚del'.

218. kanģiliera] *Va, F, B, L, I, Ga, Z, D:* ‚kanciliera'; *A, N, S:* ‚canciliera'; *P:* ‚changiliera'; *b:* kancalera; *z:* kancelera.

„jaše junak koña vrana,
„vran štit i vrana ima pera.
„Vojvodu opet pazi onoga,
„kî igra koña svîm velika:
„staroste je pološkoga,
„Sjenevića ona slika:
„modrim perjem vitez mili
„vedro 'e čelo nakitio
„i u pozlatnoj modroj svili
„na ugrsku vas se odio.
„Za ńime se dio s kopjem,
„dio s lukom vitêz združa:
„Rodogostje pod oklopjem
„i Smolensko ńih oruža.
„Vojničarâ vidjet još je,
„kîm su oružja ista i snaga:
„Podljesje ih i Pološje
„iz bližńijeh šļu rusaga.
„Gleda' onega, kî u desnici
„vitiem kopjem, rekbi, trese,

219. koña] *P:* ‚chognia'. — junak k oña] *A, N, D, S:* koña junak.

220. i] nema *Va, G, L.*

221. vojvodu] *V, G, C, S, a:* vo'evodu. — onoga] *G, B, I, P:* onega.

222. svîm] *z:* sviem.

223. staroste] *V, Va, A, F, L, I, C, M, N, S, b:* starosti, *M* k. i.: staroste; *G:* ‚staroscta'; *P:* starosta. — pološkoga] tako *O, Va, A, I, Z, N, b; Č:* ‚polasckoga'; *B, L, Ga, P:* ‚polockoga', *P* k. i.: ‚pogliaskogha'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* poļačkoga.

224. Sjenevića] *F, P:* Sinevića; *m, z:* Sjenjevića; *a:* Sijenevića.

225. modrim] *A, G, I, N, S, m, z:* modriem; *B, L, P:* mudrim, *P* k. i.: modriem.

227. i] *S, m, z:* a.

228. ugrsku] *P:* ‚ungarsku'. — vas se] *Č, M:* ‚uas', *M* k. i.: vas se; *m:* vas se 'e.

229. dio] *L:* odio, k. i.: dio. — kopjem] *L:* ‚kopien'.

231. Rodogostje] tako *V, F, C, Z, a: O, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, N, D, S, m, z:* Radogostje; *Č, M:* ‚Radogostieh'.

233. vidjet] *A, N:* viđet; *F:* vidit.

234. kîm] *z:* kiem. — su] nema *Č, M*; *M* docnije dodano. — i] nema *Va, B, L, I, Ga, P.*

235. Podljesje] *G:* ‚Podolistie'; *C, Z, a:* Podlisje. — Podljesje ih] *V:* ‚podliesieh'; *F:* Podlezieh; *b:* Podolistjeh. — Pološje] *b;* ponošje.

236. bližńieh] *Č, M:* ‚bliscgniehih'; *F:* bližńih; *P:* ‚blisnieh'; *V, Z:* ‚bliscnieh'.

237. onega] *Va, B, L, I, Ga, P:* ovega; *Č, Z, C, M, D, m, b, z:* onoga.

238. vitiem] *A, F, B, L, I, Ga, P, C, N, a:* vitim. — trese] *N:* trepti, k. i.: trese.

„a na zlatnoj mu ugrštici
„žuto perje prostire se!
„Zlatne mu su i odjeće,
„zlatne końu sve naprave,
„kî se pod ńim u skok meće
„s perjem žutiem vrhu glave.
„Vojvoda ono slavna imena
„Zamoški je pan hrabreni,
„kî Tatara razbi ogńena
„i u plienu mu plien zaplieni:
„on za sobom tri razlike
„vitezova vrste vodi;
„gledaj, kê su ńih prilike,
„s kîm li oružjem svaka hodi.
„Zamošci su ono vrli,
„kîm vrh glave lete krila;
„i końi im su s kriliem hrli,
„a oružje luk i strila.
„Vučjiem kožam su odasvudi
„sebe i końe svê prikrili,
„ter od końa i od ļudi
„vukovi se učinili.

239. zlatnoj mu] *O:* ‚slatom', k. i.: ‚slatnomiu', a sa str.: ‚slatnom'; *Č, M:* ‚slatnom'; *b:* zlađanoj. — mu] nema *A, Č, M, N.*

240. žuto] *A:* ‚sgute'. — prostire] *Č, M:* prostira.

241. odjeće] *F:* odiće; *b:* odeće.

242. zlatne] *Č, M:* zlate, *M* k. i.: zlatne.

244. žutiem] *F, B, L, I, Ga, P, b:* žutim. — vrhu] *V, A, F, Z, N, S:* više; *b:* ‚na var'.

245. vojvoda] *Va, G, Ga, C, a:* vo'evoda.

246. Zamoški] tako *O, M; Č:* ‚sa Moscki'; *b:* Samožski; *ostali rukopisi* i *izdańa:* Zamoski. — pan] tako *O, Va, Č, B, L, P, Z, M, D, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* ban.

247. ogńena] *P:* ‚oghniena'.

248. plienu] *Č, M:* ‚plieni'; *F:* plinu. — mu] nema *b.* — plien] *F:* plin. — zaplieni] *F:* zaplini; *z 1854.:* zapleni.

249. za] *b:* sa.

251. gledaj] *A, Č, M, N, D, S:* ‚gleda'. — kê] *M:* ko, k. i.: kê.

252. kîm] tako *O, Va, F, B, L, I, Ga, P; ostali rukopisi* i *izdańa:* kiem.

253. Zamošci] *V, G, Z:* Samoživci; *Va:* ‚Samascki'; *A, I, P, N, D, S:* Samoski; *Č, M:* Samoti, *M* k. i.: ‚Samosczi'; *b:* Samonci; *z:* Zamosci.

254. kîm] *Č, M, z:* kiem. — vrh] *O:* ‚vargh'; *P:* ‚uarch'.

255. końi im] *O, V, B, L, I, Ga:* ‚kognim'. — kriliem] *V, F, P, C, Z, S, a:* krilim; *I:* krili. — końi im su s kriliem] *A, Č, M:* ‚s' kogniemsu krilim'. — hrli] *P:* ‚charli'.

256. strila] *Č, P, M:* striela.

257. su] nema *Č, M; M* docnije dodano. — odasvudi] *P:* ‚odaſudi'.

„Za bojnicim plasim ovima
„Volinski se ono staju:
„britke vučce pod lukovim
„i kopjače svi imaju.
„A u košuļah kiovski puci
„od gvozdene pak su žice:
„harbe i štite nose u ruci,
„a na pasu sikirica.
„Nut onoga, kôm kaciga
„snježanim se perjem kiti,
„a i koń pod ńim bjeļi od sniga,
„rekbi, sad će poletiti".
„Ah, Mikleuš ono li je
„pan seńavski?" priuze paša.
„Ja ga poznam: on najprije
„na oružja udri naša!
„I ondi s końa snježanoga
„ogńen junak pali očima,
„ter ta je u ńem sila mnoga,
„da mu i od slike strah se ima".

261. plasim] *F:* plahim; *G:* plasiem. — ovim] *b:* onim.

262. Volinski] *V, G:* ‚Voliniuski'; *A, N, D:* Volivski; *F:* ‚Vliniuski'; *B, L, I, Ga, P, Z:* Volinci, *P* k. i.: Volivski; *C:* Volinuski. — ono] *b:* ovo. — staju] *B:* ‚stalli'.

263. britke] *P:* ‚chitre'; *m, z:* bridke. — vučce] *V:* ‚uese'; *A, G, l, N:* vušce; *F:* vuke; *P:* striele; *b:* sablje.

265. košuļah] *Va, A, N:* košuļam. — kiovski] *B, L, P, b:* ‚kouski', *b* s biļ.: nemirni.

266. pak su] *G:* ‚pasciu'; *B, L, I, Ga, P, Z:* kê su.

267. harbe] *P:* ‚charbe'.

268. sikirice] tako *O, V, Va, F, B, L, Ga; ostali rukopisi* i *izdańa:* sjekirice.

269. onoga] *B, L, I, Ga:* onega.

270. snježaniem] *O, F:* snižanim; *Va, L, Ga:* snježanim; *I:* ‚sjexanim'.

271. i] nema *B, L, I, Ga, P.* — bjeļi] *F:* biļi. — sniga] *O, Va, A, C, G, L, M:* sniega.

272. sad će] *Va:* ‚sachie'. — poletiti] *V, Č, L, M, N:* poletjeti; *Va, Ž:* ‚polietiti'; *A:* ‚poletti'.

273. ah] *A, z:* a.

274. pan] tako *O, V, Va, A, Č, B, L, Ga, P, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* ban. — seńavski] *Va, F, B, L, I, Ga, P, m, z:* seńaski; *A, Z, M, N, D, S:* seńanski; *Č:* ‚segnaski'; *b:* ‚Zamuvski'.

275. najprije] *A:* ‚na prije'.

277. ondi] *Č, M, b:* ovdi. — s] nema *b.* — snježanoga] *F:* snižanoga.

278. ogńen] *P:* ‚oghnien'. — pali] *A:* ‚paſij'.

279. ter] *z:* jer. — ta je] *P:* ‚taije'. — u ńem sila] *z:* sila u ńem.

280. da mu] *S:* da m'. — strah] *P:* ‚strach'.

Odgovori knez hrabreni:
„On je ono; štit mu pazi,
„na komu je plam ogńeni,
„gdi iz snježane gore izlazi.
„Pod klobucim kamilovcim
„krajičnici za ńim jašu,
„Bjelorusi s Podolovcim:
„puške nose, sablje pašu.
„Ali u nebu razvedrenu
„pri'e bi izbrojit sitne zviezde,
„neg vo'evode po imenu,
„kî za oviem opet jezde;
„er ni'e u poljskoj zemli toga
„mjesta mala ni velika,
„kô vo'evodu nejma svoga
„i osobna plemenika.
„I, svi, er hoće toj zakoni,
„od kraljevstva za obranu
„kad vojuje kralj, i oni
„triebi na boj da ustanu.
„Tim četami, koje slide,
„svjetle slike tkalac poda;

281. hrabreni] *P:* ‚chrabreni'.

282. on] *b, z, a:* ono. — pazi] *b:* pasi (štamp. pogrj.).

284. gdi] *A, Č, G, Z, M, N:* gdje. — snježane] *Va:* ‚sniesane'; *F:* snižane.

285. klobucim] *L, I, Ga:* klobušcim. — kamilovcim] *P:* ‚chamilouzim'; *m:* kamiljovcim; *z:* kamiljevcim; *b:* kamelovcim.

286. krajičnici] *Va:* ‚kraicnize'; *Č, M:* ‚kraionizi', *M* k. i.: krajičnici; *F:* krajenici; *P:* ‚kraisnizi'. — za] *b:* sa.

287. Bjelorusi] *Č, M:* ‚S bielorusi', *M* k. i.: Bjelorusi; *F:* Bilorusi. — Podolovcim] *z:* Podoljevcim.

288. puške] *P:* ‚puske'. — sablje] *V, F, G:* sablju.

290. pri'e] *F:* pri. — izbrojit] tako *O, Č, M; V, Va, A, F, B, L, I, Ga, C, N, S, a:* zbrojil; *P:* ‚sbroijo'; *Z:* ‚sbroijt'; *D, b, z:* zbrojio. — pri'e bi izbrojit] *G:* ‚priechiuſbroit'. — zviezde] *F:* zvizde.

291. vo'evode] *Č, I, Z, M, N, b:* vojvode.

292. za] *B, P:* s.

293. er] *F, z:* jer.

294. mjesta] *F:* mista.

295. kô] *F:* ka; *G, L, S, m, z:* kô; *M:* ‚ko', k. i.: ‚kij'; *b:* koj. — vo'evodu] *Č, B, I, Ga, P, Z, M, m, b:* vojvodu.

297. er] nema *D*; *F:* jer; *z:* 'er. — toj] *Va, G, P, N, z:* to. — hoće] *P:* ‚chochie'.

298. kraljevstva] *A, F, G, L, N, S, z:* kraljestva; *P:* ‚kraliestua'.

300. triebi] *F:* trebi; *Z, m, z:* triebi 'e.

301. tim] *Va, B, L, I, Ga, P, z:* tiem. — koje] *b:* koji. — slide] *Va, Č, M:* sliede.

302. svjetle] *F:* svitle; *G, B, P:* svietle. — tkalac] *O, V:* ‚tkagliaz'.

„svi bo u ńih, kî se vide,
„plemići su i gospoda.
„U bogatoj ono odjeći
„mazovska se četa resi:
„korde o pasu, a niz pleći
„vise ogńeni samokresi.
„Kalpake im rese risi,
„modre odjeće srebro okoli,
„i niz lievo rame visi
„ris pod lievu ruku doli.
„Opet leškieh vitezova
„mlados liepom jezdi jezdom
„iz mjesta, u kom s gniezda orlova
„Leh prvi grad zazva Gnezdom.
„Š ńima upored od Poļakâ
„gledaj drugu družbu mladu,
„odkli stari Krak od Kraka
„poda ime svomu gradu.
„U povodu tri jedeka
„svaki uza se vitez drži,
„a koń pod ńim žeļan tieka,
„rekbi, skače, puha i rži.

303. svi bo] *Č, M:* ‚suieto', *M* k. i.: svi bo; *F:* svitlo.

305. ono] *Č, M:* tu; *b:* onoj. — odjeći] *F:* odići; *b:* odeći.

306. mazovska] tako *V, A, F, G, N, D, S, m, z, a; O, M:* ‚moskouka'; *M* k. i.: mazovska; *Va, Z:* ‚mosouska'; *Č, I:* ‚mosckouska'; *B, L, I, Ga, P, b:* moskovska.

307. korde] *P:* ‚sablie'; *z:* ćorde.

308. ogńeni] *P:* ‚oghnieni'.

309. kalpake] *P:* ‚kalpache'.

310. odjeće] *F:* odiće; *b:* odeće. — okoli] *A, N:* oholi.

311. i] tako *O, V, Va, Č, Ga, Z, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* a. — lievo] *F:* livo.

312. lievu] *F:* livu.

313. leškieh] *O, P:* ‚leskieh'; *Va, F, L, I, Ga:* leških; *m:* ‚lehsckieh'; *b:* ležkieh.

314. mlados] *F, b:* mladost. — liepom] *F:* lipom; *B, L, I, Ga, P, m, z:* liepiem.

315. mjesta] *F:* mista. — s] nema *G, L, S.* — gniezda] *F:* gnizda; *G:* ‚ghneſda'; *P:* ‚ghiesda'; *Z:* ‚ghgniesda'.

316. prvi grad] tako *O, Č, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* grad prvi. — zazva] *b:* sazva. — Gnezdom] tako *O, F; G:* ‚Ghgneſdom'; *Z:* ‚Ghgniesdom'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* Gniezdom.

317. š ńima] *P, m, z:* s ńima.

318. gledaj] *Va, Č, F, G, M:* ‚gleda'. — drugu] *O:* dragu. — družbu] *P:* ‚drusbu'.

319. odkli] *P:* ‚od kad'. — Krak] *P:* ‚Krach'.

321. povodu] *D:* povedu.

323. tieka] *F, b:* teka; *P:* ‚tiecha'.

324. skače, puha] *P:* ‚schace, pucha'. — i] nema *Va, B, L, I, Ga, P.*

„Za ugršticam zaruđeniem
„trepti perje šarovito;
„visi kaplan pod rameniem;
„stoji u ruci kopje vito.
„Korda o bedri, štit o pleću,
„dva na sedlu samopala,
„zgar oklopje, a za odjeću
„dostegnice svione ozdala".
„Dosta, svietli gospodine!
„Kê se čudo meni odkriva!"
kliče paša, „Doistine
„kraļevića vidim živa!
„Sred gospode po izboru
„on na końu jezdi bielu:
„dobit nosi u pozoru,
„sreću u ruci, slavu u čelu".
Knez priuze: „Ono 'e slika,
„kôj se u suncu ime udjeļa,
„istočnoga dobitnika,
„sjevernoga braniteļa.
„Ah, pogleda' u prilici
„kâ mu uzmnožnos sja velika!
„Mač na pasu, a u desnici
„od gospostva sto'i šibika.

325. za] *O, Č, M, S:* s. — zaruđeniem] tako *O, Č, P, M; V, Va, A, G, B, L, I, Ga, Z, N, b:* zaruđenim; *F:* zaruđena; *S, z, a:* zarudjenim; *m:* zarudjena.

327. kaplan] *V, A, G, B, P, N:* kaplam. — rameniem] tako *O, Č, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* ramenim.

329. korda] *P:* ‚chorda'; *z:* ćorda.

331. a] *b:* i. — odjeću] *F:* odiću; *b:* odeću.

332. ozdala] *A:* ‚oddala'; *P:* ‚osadala'; *m, z:* ‚odzdala.

333. dosta] *Č:* dosti. — svietli] *F:* svitli.

334. kê] *F:* ko.

335. kliče] *P:* ‚chlice'.

337. sred] *F:* srid; *z:* sried.

338. bielu] *F:* bilu.

339. pozoru] *Č, M:* ‚prosoru'; *G:* ‚pozoru'; *P:* ‚prosorru'.

340. sreću] *F:* sriću; *z:* srieću.

341. ono 'e] *A:* ‚onie'; *F, b:* ovo 'e; *L:* ‚oneo'.

342. kôj] *V, B, L, Ga, C, b:* ‚ki'; *Va, A, G, I, D:* ‚kom'; *F:* ‚kimu'. — udjeļa] *V, Z:* ‚odieglia'; *F:* udiļa.

344. sjevernoga] *F:* sivernoga.

345. ah] *D:* a. — pogleda'] tako *O, Va, A, Č, I, M, N, D; ostali rukopisi* i *izdańa:* pogledaj.

346. kâ] *Va, F, G, b:* ‚ko'. — uzmnožnos] *Va:* ‚smnoscnos'; *F, b:* uzmnožnost; *P:* ‚usmnosnos'; *m, z:* uzmožnos.

348. šibika] *F:* šibka.

„Oklopja se zlatna odzgora
„pod grimiznim plaštom rese;
„sunčanim ih zrakom zora —
„tako sjaju — svih naveze.
„Štitnika mu dva su okolo:
„nosi jedan bat zlaćeni,
„drugi, trepteć perje oholo,
„kacigu i štit š ńom pereni.
„Dvanaes końâ, dvanaes vilâ
„bojnom se igrom prid ńim diče;
„ptica, muńa, vihar, strila
„brzine im ne pritiče.
„Starca onoga uza ń gleda'
„zagašenoj u haḷini;
„stavan obraz, brada sieda,
„poštovana sviem ga čini:
„ono Karlo Kotković je
„vojevoda slavni od Vilne,
„komu poda kraḷ i viće
„nad svom vojskom časti obilne.

349. odzgora] *O, Va, Č, B, L, Ga, M, D, S:* ‚od sgara', *Va* k. i.: ‚od sgora'; *G, b:* ozgora; *P:* ozgara.

350. grimiznim] *A, N:* ‚krimiſniem'; *G, I, S, m, z:* grimizniem; *C:* krimiznim; *Z:* ‚grimiscnim'. — plaštom] *Č, M:* platnom.

351. sunčanim] *A, I, N, D, b, z:* sunčaniem. — sunčanim ih] *V:* ‚suncanieh'. — ih] nema *I, N, D.* — zrakom] *A:* zlatom.

352. sjaju] *G:* ‚siahu'. — svih] *Z, z:* svieh. — naveze] *V:* ‚nauesa'; *b:* i na vese, s biḷ.: na sve.

354. nosi jedan] *P:* jedan nosi. — zlaćeni] *m:* ‚ſlatchjeni'; *z:* zlatjeni.

355. oholo] *P:* ‚ochollo'.

356. š ńom] *Z, S:* ‚scgnim'; *P, m, b, z:* s ńom.

357. dvanaes — dvanaes] *V, C:* ‚duanaies — duanaies'; *A, B, P:* ‚duanes — duanes'; *F:* dvanast — dvanast; *I:* dvanaes — dvanes; *b:* dvanaest — dvanaest.

358. bojnom] *Č, M:* s bojnom. — se] *P:* s'. — prid] *z:* pred. — ńim] *P:* ‚ghim'.

359. vihar] *P:* ‚uichar'. — strila] *Č, M:* striela.

360. brzine im] *P:* ‚po barsgeih'. — pritiče] *B, Ga:* ‚pritece'; *L, P:* ‚pritiece'; *z:* pretiče.

361. onoga] *A:* onega.

362. zagašenoj] *Č, M:* ‚sagascenom'. — haḷini] *P:* ‚chaglini'.

363. sieda] *F:* sida.

365. ono] *b:* ovo. — Karlo] *A, S:* ‚Carlo'; *P:* ‚Charlo'. — Kotković] tako *O, Č, M; Va, A, F, G, I, N, S:* ‚Hotieuich'; *V, B, L, Ga, Z, m, z:* ‚Hodkieuich'; *P:* ‚Chodieuski'; *M:* ‚Kodkievich' (ispor. III, 238. st.).

366. vojevoda] *Č:* ‚voiuoda'; *B, L, Ga:* ‚uoieuod'.

367. i] nema *A.* — viće] *V, B, Ga, P, Z, S, b, z, a:* vieće.

„Ah, ńegova slika u tkańu
„stekla izvrsnos toliku je,
„da bi rekô pazeć na ńu:
‚I sad misli i svjetuje!‘
„Pazi uz ńega zatočnicu,
„kâ pritječe djelim slavu,
„Korevskoga vjerenicu,
„nedobitnu Krunoslavu!
„Ńe koń zlatni sliku prima
„od sunčanieh końa s nebi,
„pokli vele svjetļe ima
„sunce od sunca on na sebi“.
„Dobro poznam“, paša veli,
„ja bojnicu slavnu svuda:
„oči je su mê vidjeli
„veće puta ne bez čuda.
„Nu ono li, svietli kneže,
„milosti je Vaše slika,
„kâ na ļubav svû priteže
„srca oholih protivnika?
„Perje rumeno i rumena
„vrhu oružja zgar naprava
„i zrak lica razvedrena
„svakomu te poznat dava“.

369. ńegova] *Va:* ‚gniecoua‘. — tkańu] *F:* tkańe.

370. izvrsnos] *F, b:* izvrsnost.

371. rekô] *F:* reka.

372. svjetuje] *F:* svituje.

373. uz] *Č, M:* ‚usc‘.

374. pritječe] *C, M:* ‚pritice‘; *F:* pridtiče; *Ga, C, m:* ‚pritece‘; *b:* pretiče; *z:* pretječe. — djelim] *F:* dilim; *b:* djelom. — slavu] *O:* ‚slau‘.

375. Korevskoga] *Č:* Korepskoga; *L:* ‚Koreunskoga‘. — vjerenicu] *F:* virenicu.

376. Krunoslavu] *O:* ‚Krunoslau‘.

377. prima] *B, P:* primi, *P* k. i.: prima. — ńe] *P:* ‚ghie‘.

378. sunčanieh] *V, F, B, Ga, C, a:* stunčanih; *P:* ‚stuncianich‘.

379. vele] *b:* vilu. — svjetļe] *F:* svitļe; *G:* ‚stietlie‘; *b:* svjetļu.

380. sunce] *Č, M:* ‚sunza‘. *M* k. i.: sunce. — sebi] *M:* ‚nebi‘.

382. svuda] *P:* ‚sfuda‘.

383. je su] *m, z:* su je.

384. bez] *P:* brez.

385. nu] *Č, M:* ‚na‘, *M* k. i.: nu; *Z:* ‚ku‘, k. i.: ‚ko‘. — ono] *V, F:* ovo. — li] *Č, M:* ‚lie‘, *M* k. i.: li. — svietli] *F:* svitli; *P:* ‚suieli‘.

386. vaše] *Ga:* ‚uascia‘; *Z, D:* tvoje.

387. svû] *P:* ‚sfuu‘.

388. oholih] *Va, Č, G, I, M, S, m:* oholieh; *P:* ‚ochollih‘; *z:* oholnieh.

390. vrhu oružja] *P:* ‚uarchu oruſia‘; *C:* vrh oružja.

392. te] tako *O, V, Va, G, B, Ga, P, Z; P* k. i.: se, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa*.

„Slika je ono od jednoga“,
knez s posmiehom milim veli,
„prijateļa draga tvoga,
„kî te služit u svem želi“.
„Da oni ostali tko su veće“,
priuze paša, „kî uz vas hode?“
Odgovara knez: „Najveće
„od kraļevstva vojevode:
„čeļad svietla i kriposna,
„u slobodi kâ boravi,
„druge uzde ter ne pozna,
„neg kû sebi sama stavi.
„Gledaj, kô se svi ponose
„odjeveni pribogato,
„ter vrh svile pošven nose
„dragi kami, biser, zlato;
„bielim perjem glavu kite;
„pod kavadim nože drže;
„pašu sabļe plemenite;
„jašu końe vjetra brže.
„Ali uprav sad k onomu
„ti vitezu oči svrni,
„kî sto'i s kopjem i u bielomu
„oružju se vas srebrni:

393. ono] *Č, M:* ovo; *z:* ona.

394. s] nema *A, Č, G, I, M, N, D.* — posmiehom] tako *O, Č, G, Z, M, S, m, b, z; P:* ‚posmiechom‘; *ostali rukopisi* i *izdańa:* podsmiehom. — milim] *O, Č:* ‚milij‘; *M:* ‚milli‘; *z:* miliem.

397. tko] *Č, G, P, M:* ‚ko‘.

398. vas] *F:* nas. — hode] *P:* ‚chodde‘.

400. kraļevstva] *Va, A, Č, G, L, M, S, z:* kraļestva; *P:* ‚kraliestua‘.

401. svietla] *F:* svitla; *N, D, z:* sviesna. — kriposna] tako *O, Va, F, B, L, Ga, P, Z; b, z:* krieposna; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kreposna.

403. ter] *I:* er.

404. sebi sama] *m, z:* sama sebi.

405. kô] *Č, M:* ‚koi‘; *F:* ‚ka‘; *N:* tko. — ponose] *G, I:* podnose.

406. odjeveni] *F:* odiveno. — pribogato] *P:* ‚pribghatto‘.

407. vrh] *O:* ‚uargh‘; *P:* ‚uarh‘. — pošven] *Z, b:* posven.

409. bieliem] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, z; F:* bilim; *C, b, a:* bielim.

410. kavadim] *I:* kavadjem; *P:* ‚chauadim‘; *D:* kavadje. — nože] *O, Va, A, Č, F, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, S:* ‚slatke‘; *V, D:* ‚slatne‘; *G:* kose. — drže] *O, Va, Č, M:* ‚nose‘; *M* k. i.: drše; *V, D:* ‚nosce‘.

412. vjetra] *F:* vitra.

413. uprav] *V:* ‚upraui‘. — k] *Va:* ‚ko‘; *A, N:* kon.

415. i] nema *V, C, B, P, M,* ali *M* docnije dodano.

416. srebrni] *A:* ‚srebirni‘; *b:* srebrani.

„srebrna mu i perja su,
„na kacizi kâ mu vise;
„srebrn mu je mač na pasu,
„i koń pod ńim srebrni se.
„Altanskoga kneza obličje
„ondi je ono izatkano;
„gdi zapada, gdi ističe,
„ńegovo ime svud je znano.
„U zastavi od junačke
„vojske on jaše najposlije;
„niemske zemļe i franačke
„za ńim izbor hrabreni je.
„Nu opet vojska od Kozakâ
„pazi gdi se nase kupi,
„kôj se oprieti nije jaka
„iči'a sila, i gdje stupi.
„Peset tisuć ńih je u broju;
„svi su izbrani vitezovi,
„nepri'ateļski strah u boju,
„vihri, gromovi i treskovi.

417. srebrna] *A:* ‚srebirna'.

418. kacizi] *Va:* ‚kaziki'; *A:* ‚kazigi'; *F:* kazici; *G, B, I, P, M, N, D, S, z:* kacigi. — kâ] *O, Va, A, Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S:* kî. — kâ mu] *V, F:* kim se.

419. srebrn] *Č, Z, M, b:* ‚srebarni'. — je] nema *b*.

420. i] *B, L, Ga, P:* a. — srebrni] *Z:* ‚sreberni'.

421. altanskoga] *Va, A, F, I, N, D, S, m:* altamskoga; *G:* atlankoga; *B, Ga, Z:* altemskoga; *L:* ‚aletmskoga'; *P:* ‚allemskoga'. — obličje] *Va, A, G, I, Ga, N:* obliče.

422. je] nema *b*. — izatkano] *P:* ‚isadkano'.

423. gdi — gdi] *A, Č, B, I, P, M, N, z:* gdje — gdje. — ističe] *A, Č, P, M:* istječe; *I, S, m:* iztiče.

424. ńegovo] *V:* ‚gniecouo'. — svud] *P:* ‚sfud'. — znano] *b:* slavno.

425. zastavi] *B, L, P:* ‚sastani'. — od] *P:* on.

427. niemske] *F:* nimške. — franačke] *Č:* ‚franascke'; *P:* ‚franaſke'; *b:* turačke.

428. izbor] *P:* ‚isbroij'. — hrabreni je] *P:* ‚chrabrenie'.

429. vojska] *P, Z:* vojsku. — Kozakâ] *O, Č, M:* junakâ; *Va, A, F, I, N, S:* ‚Kasaka'; *M* k. i.: ‚Kaſsaka'.

430. gdi] *Č, P, M:* dje; *Z, z:* gdje.

431. oprieti] *F:* opriti; *B, L, I, Ga, P, D, z:* opriet.

432. iči'a] *V, C, S:* niči'a. — igdje] *m:* gdigod; *z:* gdjegod.

433. peset tisûć] *O, Č, M:* ‚mnosc velika', *M* k. i. Marinović: peset tisûć; *F:* pedeset tisûć; *m:* petnes tisûć. — ńih] *P:* ‚ghich', k. i.: ‚ghnih'.

434. izbrani] *Va:* ‚isabrani'.

435. nepri'ateļski strah] *P:* ‚nepriatelski strak'.

436. vihri] *P:* ‚uuichri'. — treskovi] tako *O, Va, Č, B, Ga, P, C, Z, M, a*; *F:* triskovi; *ostali rukopisi* i *izdańa:* trjeskovi.

„Gleda', oružan vas ogńeno
„gdi Sajdački gre prid ńima:
„crvenu odjeću i crveno
„za ugršticom perje ima".
Jur knez dospje, čim na kraju
od viećnice s jedne strane
veće i čete dospievaju
s liepim redom izatkane.
Nu opet paša uze iznova
stranu drugu razgledati,
na kôj tkalac hitri osnova,
vojska s vojskom gdi se rati.
Jakno zlatna dva oblaka,
u kê upira sunce od lita,
sjaju puni jasnieh zraka:
zviezdâ 'e lipos š ńih dobita;
ako s bukom u kê doba
zavi'e sjever ledeni se,
u treskovieh, u gradu oba
crni ostanu, stamne svi se:
tako i obje vojske, toli
kê su uresne odpri'e bile,

437. gleda'] *O, Va, B, P:* gledaj; *ostali rukopisi:* gleda'; *z:* gled'.

438. gdi] *A, I, m, z:* gdje; *P:* ‚ghi'. — Sajdački] *Va, A, I, N:* ‚Haidacki'; *Č, M:* ‚Saidascki'; *P:* ‚Saidaſki'; *D:* ‚Haidacke'; *b:* Nadračği. — prid] *z:* pred.

439. crvenu — crveno] *G:* ‚zarlienu — zarlieno'. — odjeću] *F:* odiću; *b:* odeću.

440. ugršticom] *V, Va:* ‚ugarsctizom'; *P:* ‚vgasctizom'.

441. dospje] *F:* dospi. — čim] *z:* čiem.

442. viećnice] *F:* vićnice.

443. i] nema *Va, A, N, S.* — dospievaju] *F:* dospivaju.

444. liepiem] *F:* lipim. — izatkane] *P:* ‚isadkane'.

447. kôj] *B, L, P, N:* ‚tkoij'. — hitri] *P:* ‚chitrij'.

448. gdi] *A:* ‚ghidi'; *b, z:* gdje.

449. jakno] *P:* ‚iacno'; *b:* jahno.

450. kê] *A, L, I, N, D, S, m, z:* kâ. — upira] *A, I, D, S:* upire. — upira sunce] *D:* sunce upire. — lita] tako i *V,* k. i.: ‚suita'; *b:* ljeta.

451. jasnieh] *F:* jasnih; *m, z:* zlatnieh.

452. zviezdâ] *F:* zvizdâ; *N:* zviezde. — lipos] *G, C, S, m, z, a:* liepos; *F:* lipost; *b:* liepost. — š] *Va, Ga, P, m, b, z:* s.

454. zavi'e] *V:* ‚suaie'; *F:* svaje. — sjever] *F:* siver. — ledeni se] *L:* sledeni se.

455. treskovieh] *A, G, L, I, N, D, S, m, z, a:* trjeskovieh; *F:* triskovih.

456. ostanu] *G:* ‚vstanu'; *N, D:* ostaju. — stamne] *S:* tamne. — svi se] *F:* zvizde; *b:* ‚свѣсе', s bil.: ‚tamne šare. tamne boje'. — stamne svi se] *Va:* ‚stamne oncias suise'.

457. i] nema *G.* — obje] *F:* obe.

458. uresne] *Z:* ‚urescne'. — odpri'e] *F:* od pri.

liepi su ures u oholi
strašni pogled obratile.
U strašivoj sve je slici;
sve se stira, sve se krati;
pada'u koni i konici
živi, mrtvi i duhati.
Triesi umrli sve užižu;
sve obujmiva magla crna;
oblaci se strielâ dižu;
grad ognenieh pada zrna.
Svud oružja sjaju vrla;
puške, kopja, sablje, mači
zgada'u prsi, kolu grla,
sieku glave: sve se tlači.
Usred boja nesmilena
kralević se gleda prvi,
gdi u slici triesa ognena
u potopu sja od krvi.
U okoliš se vrti i vije
put prostrani sred tjeskote;
vitiem kopjem srca bije;
britkiem mačem žne živote.

459. liepi] *F:* lipi. — ures] *Z:* ‚uresc'; *b:* uresi. — u oholi] *O, Va, I:* ‚u okoli'; *Z:* i oholi; *P:* ‚ù ocholi'.

460. pogled] *Va, B, P:* u pogled.

461. strašivoj] *N:* straživoj. — sve je] *B:* ‚svei'; *P:* ‚suoioij'.

462. stira] *Č, M:* ‚stiera'; *b:* stire. — krati] *Č, G, B, I, P, M:* skrati.

464. duhati] *P:* ‚duchatti'.

465. užižu] *Va:* ‚uscisu'.

466. obujmiva] *A, N, D:* ‚obumgniua'; *G:* ‚obuima'.

467. strielâ] *F:* strilâ.

468. ognenieh] *F:* ognenih.

469. svud] *P:* ‚sfud'.

470. puške] *P:* ‚pusche'. — kopja] *Va, A:* ‚kopglia'.

471. zgada'u] *V:* ‚sghaiaiu'.

472. sieku] *F:* siku.

473. usred] *F:* usrid; *z:* usried.

474. kralević] *P:* ‚kraglieuih'.

475. gdi] *V, Č, I, Z, m, a:* gdje. — slici] *P:* ‚slizih'. — triesa] *F:* triska; *B, R b:* trieska. — u slici triesa] *Č, M:* ‚u striela on', *M* k. i.: u slici triesa.

476. sja] *A, I, N, S:* siva.

477. okoliš se] *I:* ‚okolise'; *Ga, Z:* ‚okolisce'; *P:* ‚ocholichse'. — se] nema *A, N, D.* — vrti] *P:* ‚urati'.

478. Toga stiha nema *L.* — put] *O, Č, F, C, M:* prut; *O, M* k. i.: put. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — tjeskote] *O, V, B, P, C, M:* tjeskoće; *Č:* ‚tiscochie'; *F:* tiskoće; *M* k. i.: tjeskote.

479. vitiem] *F:* vitim. — bije] *Č:* ‚uije'.

480. britkiem] *F:* britkim; *m, z:* bridkiem. — žne živote] *O:* ‚tre s ciuote', k. i.: ‚scgne bielochie', a onda: ‚scgne ſciuote'; *Č:* ‚sciuotasse'; *M:* ‚sciv', k. i.: žne živote.

Svačij'a sablja na ń se združa;
on svieh sreta, svieh zatječe:
końe, ljudi, stiege, oružja
krši, lomi, rve i sieče.
Bez pokoja, bez umora
sjemo tamo teć se vidi:
mrtacâ je pod ńim gora;
svud bjeguće Turke slidi.
Ali se i Osman car opeta
pazi, gdi svê na boj tjera:
pobjegujstvo ńih ga smeta
i neposluh i nevjera.
Napried slike koje stahu,
sram gledati paši ne da,
er među onim, kî bježahu,
i priliku svoju gleda.
Nu uto dođe i glas veće
Zborovskomu svietlu knezu,
da poklisar i on u vieće
prid slavnoga kralja uljezu.

481. na ń se] *Va:* ‚sagnse'. — združa] *P:* ‚s' duſgia'.

482. on] *D, S*: ‚er'. — svieh — svieh] *V, Va, F, B, L, Ga, P, Z, a:* svih — svih. — sreta] *F:* srita; *z:* srieta. — zatječe] *F, b:* zatiče.

483. ljudi] *z:* ljude. — stiege] *F*: stege.

484. i] nema *Va, A, I, N, D, m, z.* — sieče] *F:* siče.

485. bez — bez] *P:* brez — brez.

486. sjemo] *F, I, N:* simo. — teć] *I:* ‚sjech'; *b:* tek.

487. mrtacâ] *Č:* ‚matazie', k. i.: ‚martazie'. — pod] *I, N, S:* prid.

488. svud] *P:* ‚sfud'. — bjeguće] *Va:* ‚biekuchie'; *F:* biguće. — slidi] *Č, M:* sliedi.

489. ali se] *B, L, Ga, P, z:* al' se.

490. gdi] *A, G, B, P, b, z:* gdje. — svê] *b:* se. — tjera] *F:* tira.

491. pobjegujstvo] tako *O, V, A, L, I, N, D, S; F:* pobigujstvo; *Č, P, Z, M:* pobjegustvo; *Va, G, B, Ga, m, z:* pobjegućstvo; *b:* pobjeguće; *a:* pobjegućtvo. — ńih ga] tako *O; Va:* ‚gnicka'; *P:* ‚ghiegha'; *Č:* ‚diga'; *M:* ‚gdiga'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ńega.

492. neposluh] *P:* ‚nepoſluh'. — nevjera] *F:* nevira.

493. napried] *A, F:* naprid. — stahu] *P:* ‚stachu'.

495. er] *F, z:* jer. — onim] *Č, G, B, P, Z, M, z:* oniem. — bježahu] *F:* bižahu.

496. i] *L:* u. — gleda] tako *O, Va, Č, B, L, Ga, P, M; M* k. i.: ugleda, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

497. uto] *Va:* ‚uscto'; *P:* to. — dođe] *A:* ‚goghie'; *F:* dojde.

498. Zborovskomu] *Č, M:* ‚Sboroskomu'; *G:* ‚Borouskomu'; *P:* ‚S' Borrouskomu'. — svietlu] tako *O, A, Č, B, I, P, M, N, S, b, z; F:* svitlom; *ostali rukopisi* i *izdańa:* svietlom.

499. vieće] *F:* viće.

500. prid] *z:* pred. — uljezu] *F:* ulizu; *B:* ‚ugliese'; *m:* uljezu; *ostali rukopisi:* uljezu (ispor. II, 344. i X, 616.).

Na pristoļu kraļ uresnu
vrhu zlatnieh saga siva;
biskupi mu svi obdesnu,
a vo'evode sjede s liva.
Ali od ńih svijeh više
polak oca slavna svoga
sio kraļević slavni biše
na stô od zlata kovanoga.
Za veliko čudo u sebi
pismo staro nam donese,
što ńekada dva na nebi
sunca ujedno vidješe se;
nu poļskoga usred vića
eto i naša paze doba
kraļa i mlada kraļevića,
a od svieta su sunca oba.
Tim poklisar, kô približa
prid pristoļe kraļevsko se,
poklańa se i poniža,
jak zakoni turski prose.
Veličanstvo vedra obraza
kraļ na ń svrće, čim ga prima,

501. pristoļu] *z:* prestoļu. — kraļ] *Va:* ‚knes'. — uresnu] *Z:* ‚uresecnu'.

502. vrhu] *P:* ‚uarchu'. — zlatnieh] *Va, Ga:* zlatieh; *F:* zlatnih. — siva] *z:* sieva.

504. vo'evode] tako *O, V, Va, A, G, Z, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* vojvode. — sjede] *Č, M, S:* sjedu; *F:* side. — liva] *A, Č, L, M, b, z:* lieva.

505. ńih] *P:* ‚gnich'. — svijeh više] *O:* ‚suiehie visce', k. i.: ‚suieh visce'; *F:* svih najviše; *G:* ‚suieh ù visce'; *b:* svieh je više.

506. oca slavna] *Va, Č, B, L, Ga, P, M:* slavna oca.

507. kraļević] *P:* ‚kraglieuih'. — biše] *Č, B, P, M:* bješe.

508. stô] *F:* stol.

511. ńekada] *F:* ńikada.

512. vidješe] *F, P, Z, b:* vidiše.

513. poļskoga] *P:* polskoga. — usred] *A, B, L, I, Ga, P, Z, S, a:* posred; *F:* posrid; *z:* posried. — vića] tako *O, A, F, G, B, I, P, N, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* vieća.

514. i] *V, A, N, D:* u; nema *S.* — naša] *N, b:* naše. — paze] *N, b:* pazi.

515. i] nema *F.*

516. a] *B, L, P:* i; nema *D, S.* — svieta] *F:* svîta; *a:* svietla.

517. tim] *z:* tiem. — kô] *F:* kad.

518. prid pristoļe] *z:* pred prestoļe. — kraļevsko] *Č:* ‚kralieusko'; *P:* ‚kraglieuo'.

519. poniža] *A, G, B, L, P:* podniža.

520. jak] *P:* ‚koo'; *b:* jah. — turski] *Va:* ‚turscki'; *Č, M:* carski.

522. svrće] *S:* svraća. — čim] *Č, B, P, M, z:* čiem.

i rukom mu mjesto ukaza,
vrhu koga sjesti ima.
Sjede paša; nu opet usta,
i kô carski sprva doni
lis na glavu, pak na usta,
kraļu prini ga i pokloni.
Kraļ velikom kanġilieru
pridava ga, kî šti u ńemu,
poklisaru da kraļ vjeru,
štogod reče, poda u svemu.
Kî, ovo čuvši, oči gori
diže k slavnoj leškoj kruni
i ovako progovori,
da žeļenje carsko ispuni:
„O dostojni vrh svieh kraļa
„kraļu! Da ti 'e sreća u ruci,
„i da ti ova mjesta i daļa
„klańaju se i svi puci!
„Blagodari svak čas Boga;
„er pod suncom krune nije,
„kû čes gleda toli mnoga,
„da vik take ne bi prije.

523. rukom mu] *Č, M:* ‚takomu', *M* k. i.: rukom mu. — mjesto] *F:* misto.

524. sjesti] *A, Č, B, I, P, M, N, D, S, m:* sjestit; *F:* sisti.

525. sjede] *F:* side. — nu] *F:* al'.

527. lis] *F, b:* list.

528. prinie] *O, F:* prini; *A, I, N, D, S, b:* prida.

529. velikom] *Č, D:* velikomu. — kanġilieru] tako *O, V, Č, G, L, Ga, m, a; b, z:* kanceļeru; *ostali rukopisi:* kancelieru.

530. pridava] *z:* predava. — šti] *O:* ‚htie', sa str.: ‚sctie'; *V, Va, A, I, C, N, D, m, b, z:* štije.

531. vjeru] *F:* viru.

532. u svemu] tako *O, V, Va, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, D, S, b; ostali rukopisi* i *sva izdańa:* svemu.

533. tim poklisar] tako *O, Va, B, L, Ga, P; Č, M:* tiem poklisar; *ostali rukopisi* i *sva izdańa:* kî ovo čuvši. — gori] *A, N, S, m:* uzgori.

534. k] nema *Va, b.* — leškoj] *O, A, P:* ‚leskoi'; *Č:* tada; *m:* ‚lehsckoj'.

536. žeļenje] tako *O, Va, Č, B, I, P, Z, M; A:* ‚sgegliene'; *S:* ‚ſceljegne'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* žeļeńe. — ispuni] *P:* ‚ipuñi'; *I, z, a:* izpuni.

537. vrh] *V:* ‚suarh'; *P:* ‚uarch'. — svieh] *F, B, Ga:* svih. — vrh svieh] *Va:* ‚suieh uarh'.

538. sreća] *F:* srića; *z:* srieća.

539. ti] nema *B, L, Ga, P.* — mjesta] *F:* mista. — ova mjesta] *V:* ona mjesta; *Č, M:* mjesta ova.

540. i svi] *B, L, P:* tebi i.

542. er] *F, z:* jer. — suncom] *A, Č, G, L, M, N, D, m, b, z:* suncem.

543. čes] *F, b:* čest.

544. vik] *Č, b, z:* viek.

„Eto u tebi samomu je
„odlučena slava ova,
„da car silni, kî stoluje
„vrh pristo|a Otmanova,
„svemogući car od carâ,
„kî navieštat opći boje,
„za mir pitat poklisara
„ovi prvi put poslô je.
„Čudno čudo, što se vieku
„do današńi dan ne zgodi!
„Car, prid noge koga teku
„za mir iskat svi narodi,
„veličanstvo svê potište,
„spasa sab|u, kôm sviet vlada,
„i pri'ate|stvo i mir ište
„u tvê krune same sada.
„On, sred boja odkad prika
„tvîh junaka kripos gleda,
„za moguća i velika
„i cieni te i spovieda.
„Tim općene žaleć štete,
„pri'e neg ste se huđe smeli,
„opet društvo i uvjete
„ponoviti stare želi.

545. u] nema *m, z.*

548. vrh] *O:* ‚uargh'; *P:* ‚uarch'. — pristo|a] *z:* presto|a.

550. navieštat] *F:* navištjat. — opći] *P:* ‚obchij'; *b:* obće; *z:* obći.

552. prvi] *A:* ‚pirui'. — prvi put] *V:* put prvi. — poslô] *F:* poslao.

554. današńi] *P:* ‚danaſgni'; *Z:* ‚dagnasegni'.

555. prid] *z:* pred. — noge] *Va:* ‚noke'. — koga] *b:* komu.

556. iskat] *S:* pitat.

557. svê] *b:* svo'e.

558. kôm] *Va, G, B, L, Ga, P:* s kom; *Č:* ‚ko', i.: ‚kom'. — sviet] *F, B, Ga, P:* svit.

559. i] nema *Va.*

560. u] *A, I, N, z:* od.

561. sred] *F:* srid; *z:* sried. — prika] *Č, M:* prieka.

562. tvîh] *Č, M, m, z:* tvieh; *B, P:* tvojieh; *Z, S, b:* tvojih. — kripos] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, S, m, a:* krepos; *F:* kripost; *b:* kriepost; *z:* kriepos.

563. za] *F:* sa. — za moguća] *Č, M:* svemoguća. — moguća] *Va:* ‚mokuchia'.

564. cieni] *m, z:* scieni. — spovieda] *F:* spovida.

565. tim] *Č, Z, M, z:* tiem. — općene] *A, B, P, Z, M, z:* obćene.

566. neg ste se] *P:* ‚negtese'. — huđe] *P:* ‚chughie'.

567. opet] *Va:* ‚opriet'. — društvo] *I, S, m, z:* družtvo; *P:* ‚druſtuo'.

„A i kletva hoće teška,
„a i tako suđeno je,
„da turačka kruna i leška
„u vječnomu miru stoje.
„I tko u staro doba haja,
„ikad ovo da pristupi,
„po šteti se zaman kaja:
„na svoj pjenez rasap kupi.
„Tomu bi mi svjedočile
„kosti od vojskâ svakom stranom,
„kê su se ovdi jur sledile
„pod vezierom Balabanom;
„svjedok bi mi tomu bio
„i Suliman car ogńeni,
„koga 'e silom silu odbio
„s poļskieh kraja mraz ledeni.
„Nu u govoru veće momu
„kud zahodim bez ishoda?

569. a i] *F:* ali. — hoće] *P:* ‚chochie'. — teška] *V, P:* ‚teska'.

570. suđeno] *V:* ‚sciughieno'; *S, m:* sudjeno.

571. turaška] *A, B, Ga:* ‚turascka'; *P:* ‚turaſka'; *b:* turska. — leška] *O, P:* ‚leska'; *B, Ga:* ‚liscka'; *m:* ‚lehscka'.

572. vječnomu] *F:* vičnomu; *P:* ‚viernomu'.

573. tko] *G:* ko. — u stara doba] tako *O, Va, Ć, B, L, Ga, P, Z, M, S; A, G, I, N, D, b, z:* od starieh; *F:* od starih vaših; *ostali rukopisi* i *izdańa:* od starih naših. — haja] *P:* ‚chaia'.

574. pristupi] *z:* prestupi.

575. zaman] *Z:* ‚zaman'.

576. pjenez] *A, Ć, F, B, I, P, Z, M, N:* pinez.

577. tomu bi mi] tako i *O*, sa str.: to bi sve mi; *S:* to bo bi mi. — mi] *A, I, N, D:* mu; *b:* tu. — svjedočile] *A, I, N, D:* svjedočili; *F:* svidočile; *B, Ga, P, m, z:* svjedok bile.

578. svakom] *b:* saskom.

579. ondi] *z:* ovdje. — sledile] *Ć, M, b:* ‚sliedile', *M* i.: sledile; *A, I, N:* sledili; *D:* sledile.

580. vezierom] *O, V:* ‚visierom'; *A, I, N, S:* vizirom; *L:* ‚viesierom'; *F, Z, b, z:* vezirom, *Z* k. i.: vezierom.

581. svjedok] *A, F:* svidok. — mi] *B, P, D, S, b:* mu. — tomu] *O, S:* temu.

582. i] nema *Va*.

583. koga 'e] *P:* ‚koie'. — silom silu] tako *O, V, Va, A, Ć, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, b, z; C, a:* silu silom. — odbio] *P:* ‚dobio', k. i.: odbio.

584. s] *F, Ga:* i; nema *B, P*. — poļskieh] *F:* poļskih; *P:* ‚polskieh'.

585. u] nema *Ć, M*.

586. kud] *B, L, P:* kad. — zahodim] *Ć, M:* ‚sahodi'; *P:* ‚sachodim'. — bez] *P:* brez. — ishoda] *I, S, m, b, z, a:* izhoda.

„Najboļi je svjedok tomu
„od lanskoga boja zgoda:
„silnom caru lasno 'e bilo
„sve pridobit puke ine
„i podložit pod svê krilo
„nebrojene kraļevine;
„nu i silni car, u boju
„kî dio veći svieta skupi,
„silu uspregnu vazda svoju,
„kad na vaše kraje stupi.
„Tako i Nilo rieka onamo,
„sedam ustâ gdi otvora,
„ter na jedno more samo
„lieva iz sebe sedam morâ,
„ako silni vjetar kada
„zadme i pomoć valim poda,
„plahi obraća tiek nazadu:
„svoja ista ga topi voda.
„Vi ne mirim, kô ostali,
„kî se od jače sile straše,
„nu kraļevstvo obzidali
„prsima ste vašiem vaše.
„Vi rođeni na vladańa,
„vi Poļaci glasoviti,

587. najboļi] *Va, B, Ga, Z, b:* najboļe; *G, P:* najboļa. — svjedok] *F:* svidok.

588. lanskoga] *V, Va, A, F, B, P, C, m:* lanskoga; *L:* ‚lannskoga', k. i.: lańskoga; *ostali rukopisi* i *izdańa:* lańskoga.

590. pridobit] *Va, Ga, z:* predobit.

591. pod] *Va, A:* po. — svê] *A:* ‚suoie'.

593. nu] *F:* ali.

594. dio] *F:* dil. — veći svieta] *Va, B, L, Ga, P:* svieta veći; *F:* veći svita.

595. uspregnu] *V:* ‚u sregnu'; *I, m, z, a:* uzpregnu. — vazda] *Va, A, I, N, D:* voda; *b:* uzda.

596. vaše] *Va:* ‚Varsce'.

597. rieka] *F:* rika.

598. usta] *Č, M:* vrata. — gdi] *A, Č, I, M, N, z:* gdje.

601. ako] *Va, B, L, Ga, P:* ako i. — kada] *Va:* tada.

602. zadme] *Č, M:* nadme. — i] *L:* u. — valim] *O:* ‚valmi', k. i.: valim.

603. plahi] *P:* ‚plachij'. — obraća] *m:* ‚obratchja'. — tiek] *O:* ‚tiech'; *P:* ‚tieh'.

604. svoja] *A, I, N:* svâ. — ista ga] *P:* ‚istogha'.

605. mirim] *b:* mirom. — kô] *A, I, N, D:* ‚ko i'.

606. jače sile] *F:* jačje sila.

607. nu] *F:* al'. — kraļevstvo] *A, F, G, B, L, P, N, S, z:* kraļestvo; *Č, I, Ga:* kraljevstvo.

608. vašiem] *F, B, Ga:* vašim.

609. rođeni] *Va, G, B, L, I, P, S, m:* rodjeni; *Ga:* ‚rodiegni'. — vladańa] *S:* vladańe.

„ni u stara, ni u sadańa
„doba od tuđîn vik dobiti.
„Vi lanskoga s vojskom lita
„na poļu ste cara sreli
„i ostatak vas od svita
„iz ńegovieh ruka oteli.
„Pače mučat triebi nije:
„vojske vaše dobit jedna
„nebrojene dobiti je
„dignut caru bila vriedna.
„Er što ne uze car ostala
„sva kraļevstva od krstjana,
„vaša 'e slava, vaša 'e hvala:
„vi ste bili ńih obrana.
„Zato, o kruno svîm čestita,
„i vi svietla gospodo ina,
„prijateļstvo i mir pita
„u vas carska veličina.
„I ja cienit viku neću,
„da prigrlit najmilije
„vi nećete ovu sreću,
„kā vam sama na stan plije.

611. ni — ni] *Va:* mi — mi; *F:* kî ni — ni; *G:* vi — i; *Z:* vi — vi. — u sadańa] *Va:* ‚usdagnia'; *S:* u sadańe.

612. od] *A:* u. — vik] *Č, M:* ‚uij'; *b, z:* viek.

613. lanskoga] *O, V, Va, A, B, P, C, m:* lanskoga. — lita] tako *O, A, F, N, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* ljeta.

614. poļu] *Va:* ‚pogliah'. — sreli] *F:* srili; *z:* srieli.

615. od] *B, L:* do. — svita] tako *O, A, F, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* svieta.

616. ńegovieh] *Va:* ‚gniekouieh'; *F:* ńegovih.

617. triebi] *F:* tribi.

618. vojske vaše] *b:* vojska vaša.

619. nebrojene] *V:* i nebrojene. — dobiti je] *O:* ‚dobitnie'.

620. dignut] *Va:* ‚diknut'. — caru] *V, A, F:* cara. — bila] *Va:* dila; *D:* bila 'e. — vriedna] *F:* vridna.

621. er] *F, z:* jer.

622. kraļevstva] *A, G, B, L, M, N, S, z:* kraļestva; *Č, P:* ‚kraliestua'. — krstjana] *z:* ‚karsctiana'.

623. vaša 'e] *V, Č, F, M:* vaša, *M* k. i.: vaša 'e. — 'e hvala] *Va, A, Č, I, Ga, Z, M:* hvala; *N:* ‚hfala'; *P:* ‚ie chuala'.

625. o] nema *Č.* — svîm] *G, P, Z, z:* sviem; tako *M* k. i.

626. vi] *A:* ‚uik'. — svietla] *F:* svitla.

629. cienit] *F:* scinit; *C, m, z:* scienit. — cienit viku] *Č, M:* viku cienit.

630. najmilije] *Va:* ‚namilie'.

631. sreću] *F:* sriću; *z:* srieću.

632. sama na stan] *F:* na stan sama.

„Svà je mudros za vremena
„prigodu umjet uhititi
„i obrat ono, što općena
„dobra uzrok može biti.

„Da-nu uzmite sa mnom sami
„vi razbirat s mudrom svisti:
„ali mir je sada vami,
„ali od veće boj koristi?

„U junacih, da boj slide,
„narayna je vazda žeļa,
„a najliše, kad se vide
„srećni'i od ńih nepri'ateļa.

„Ali sreća dugo vrieme
„na 'ednom mjesti vik ne stane;
„nekrepka se kaže svieme:
„s kîm zamrkne, ne osvane.

„Ona ista, bila kâ je
„vami s carom lansko lito,
„caru opeta s vami ostaje:
„ni'e ńe stańe temeļito.

„Ni da ikomu misô ova,
„scieńu, u pamet može upasti,

633. mudros] *F, b:* mudrost. — vremena] *F:* vrimena; *Z:* bremena; *z:* vriemena.

634. umjet] *F:* umit. — uhititi] *P:* ‚uchititi'.

635. općena] *A, b, z:* obćena.

637. sa mnom] *P:* ‚s' amnom'.

638. razbirat s] *b:* razbirati. — svisti] *Va, Ć, B, L, I, P, M, N, S:* sviesti.

641. junacih] tako *O, V, F; ostali rukopisi* i *izdańa:* junacieh. — slide] *Ć, L, M, b:* sliede.

643. najliše] *Va:* ‚nalisce'; *P:* ‚naliusce'.

644. srećni'i] *V, Va, B, L, Ga, P, b:* srećni; *A:* ‚srechjii'; *F:* srićni; *z:* ‚sriećnii'.

645. sreća] *F:* srića; *z:* srieća. — dugo] *V:* ‚drugho'. — vrieme] *O, A, I, S:* ‚uurieme'; *Ć, Z, M:* brieme; *B, P:* u vrieme.

646. mjesti] *Ć, Ga, M, m, b, z:* mjestu; *F:* mistu. — na jednom mjesti] *B, L, P:* u mjesti jednom. — vik] *b, z:* viek.

647. nekrepka] *z:* nekriepka. — svieme] tako *O, A, Ć, I, Z, M, S; ostali rukopisi:* svime.

648. s kîm] *Ć, M, m, z:* s kiem.

650. vami] *z:* vama. — lansko] *O, V, Va, A, C, P, m:* lansko; *ostali rukopisi* i *izdańa:* lańsko. — lito] *Ć, M:* ljeto.

652. stańe] *I:* stanje.

653. ni] *F:* i. — ikomu] *Va:* komu; *P:* ‚tkomu'; *S, m:* itkomu. — misô] *Ć, M:* misao; *F:* misal; *S:* ‚moſce'.

654. scieńu] *G, S:* cieńu; *D:* cienim. — može] *S:* misô. — upasti] *N:* upastit, k. i.; *S:* pasti.

„vele veću vojsku iznova
„da car skupit nejma vlasti.
„Caru junake odhrańene
„rađa od svieta svaka strana:
„vojske mu odsvud nebrojene
„dažde i mnoštva oružana.
„Tim kad još bi veće puta
„jakno i laní izgubio,
„bil' mu ne bi vlas rasuta,
„svakako bi s vojskom bio.
„Nu ti, kraļu, kad po sreći
„izgubio bi tvê junake,
„odkud bi ufô igda steći
„vitezove druge take?
„Jeda umjesto od plemićâ
„hlape na boj skupio bi
„i slavnoga kraļevića
„za vojvodu robju dô bi?
„Ali misli tvê su ine:
„tad bi s svake dozvô strane
„inostrance i tuđine,
„tvê kraļevstvo da oni brane.
„Dvie krune su, u kê uzdati
„ti se možeš do nevoļe,

657. odhrańene] *P:* ‚odchragniene'.
658. svieta] *F:* svita.
659. odsvud] *P:* ‚od sfud'.
660. mnoštva] *I, z:* množtva; *P:* vojska.
661. tim] *Ć, B, P, M, b, z:* tiem. — kad još bi] *Va, B, L, Ga, P:* još kad bi.
662. jakno] *A, I, N:* kako; *P:* ‚iachno'; *b:* jahno.
663. bil'] *N:* bila.
665. kraļu (bez ‚o')] tako *O, A, I, Z, N, D, S; O* docnije dodano ‚o', a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.* — sreći] *F:* srići; *z:* srieći.
666. tvê] *A:* svê.
667. igda] *Ć, B, L, Ga, M:* ikad. — ufô] *F:* ufa.
668. druge] *I:* ‚draghe'; *P:* ‚drghe'.
669. umjesto] *Va:* u mjestu; *F:* u mìsto.
670. hlape] *A, I, D:* ‚hloppe'; *P:* ‚chlape'; *b:* Vlaha.
671. slavnoga] *Va:* ‚slaunoka'.
672. vojvodu] tako *O, V, A, Ć, B, L, I, P, Z, M, m, b, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* vo'evodu. — dô bi] *Va:* ‚uodi'.
674. tad] *B, L, Ga, P:* kad. — dozvô] *F:* dozva. — s] tako *O, A, G, I, Z, N, D; M* tako k. i.; nema toga prijedloga *V, Ć, F, B, L, Ga, P, Z, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* iz.
676. kraļevstvo] *A, F, G, M, N, S. z:* kraļestvo; *Č:* ‚kralieustuo'; *P:* ‚kraliestuo'. — da] *F:* d'. — brane] *L:* obrane.
677. dvie] *F:* dvi. — krune su] *A:* su krune. — uzdati] *F:* izdati.
678. možeš] *L:* ‚mosesc'; *P:* ‚mores'.

„i koje ti pomoć dati
„od svieh krstjan mogu boļe:
njemački je česar jedno,
„drugo španski kraļ mogući,
„ali česar još neredno
„ima bjeńe na svôj kući;
„er s českoga zasve Praga
„da je izagnô odmetnike,
„još ih tjera, još podlaga
„i š ńimi ima boje prike.
„A kraļ španski, ako u ńega
„ti se ufaš, daleko je;
„među vami priko svega
„svieta strašna mora stoje.
„Ali ī španska i franačka
„da ti bude pomoć doći,
„jeda kruna tvâ poļačka
„sahranit se tiem će moći?
„Jeda bojne Poļake će
„tuđe vojske sačuvati,

679. i] *I:* u.

680. svieh] *Va, F, B, Ga:* svih. — krstjan] *Z:* ‚karsctian'.

681. njemački] *A:* ‚niemachi'; *L:* ‚niemancki'; *P:* ‚niemaski'. — česar] *A, b, z, a:* cesar.

682. drugo] *B, Ga, P, Z:* drugi. — španski] tako *O, A, b; V, B, L, P, Z:* spanski; *ostali rukopisi* i *izdańa:* španski (ispor. II, st. 306.).

683. ali] *B, P:* a i. — česar] *b, z, a:* cesar. — još] *Volantić:* sad.

684. bjeńe] *Č:* ‚bienie'.

685. er] *O:* ‚ier', k. i.: ‚iur'; *Č, M:* jur; *F, m, z:* jer; nema *P.* — s českoga] *A:* ‚scenſkoga'; *Č, M:* s leškoga; *F, I:* ženskoga; *G:* českoga; *B, P:* ‚s' cesarskogha'; *N:* od grada; *b:* nevjerna. — Praga] *G:* traga.

686. izagnô] *O:* ‚isahno', k. i.: izagnô; *Va:* ‚isakno'; *F:* izagna.

687. tjera] *F:* tira.

688. š] *P, m, z:* s. — ńimi] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, N:* ńim; *Č, F, M, b:* ńima. — prike] *Č, M:* prieke.

689. španski] tako *O, A, Z; Z* k. i.: spański; *V, B, L, P:* spanski; *F:* špańoski; *ostali rukopisi* i *izdańa:* španski (ispor. st. 682. i 693.).

691. vami] *P:* nami. — priko] *z:* preko.

692. svieta] *F, N:* svita. — strašna] *P:* ‚straſna'.

693. franačka] *A:* ‚franceſcka'; *P:* ‚franaſka'.

694. pomoć] *A, G, B, P, N, D, S, z:* u pomoć. — bude pomoć] *A, G, N, D, S, z:* u pomoć bude. — bude pomoć dati] *Č, M:* budu dat pomoći. — doći] *O:* dati.

695. tvâ] *A:* tu. — poļačka] *P:* ‚pogliaſka'.

696. sahranit se] *P:* ‚sachranitse'. — tiem] *F, B, Ga:* tim; tako *L* k. i.

697. Poļake] *Va, Ga:* ‚Pogliacke'; *A:* ‚Pogliaſcke'; *P:* ‚Pogliache'.

698. tuđe — sačuvati] *F:* tuje — začuvati.

„kad se izgube oni veće
„u krvavoj sprva rati?
„Dali tuđi vitezovi
„hoć kraļevstvo tvê da bļudu,
„kad izgubit š ńim ńegovi
„i svoj isti život budu?
„Znaj, o kraļu, gdi se jednom
„carski Mjesec igda unese,
„ni'ednom zgodom, silom ni'ednom
„iznio odtole viku ni'e se.
„A i rieč je, gdje kopito
„koń turački jednom stavi,
„da to mjesto vjekovito
„ne poraste veće u travi.
„Ali hoću, da 'e ta srića
„po milosti danoj zgara
„tvoga slavna kraļevića,
„da bi dobio stokrat cara;
„nu još i to kad bi bilo,
„kû bi od toga koris stekô?
„Jeda bi se prodiļilo
„tvê kraļevstvo nadaleko?

699. izgube] *Va:* ‚i gube'.

700. sprva] *Va:* ‚sprauа'.

701. tuđi] *F:* tuji.

702. hoć] *P:* ‚choch'. — kraļevstvo] *A, G, L, M, N, S, z:* kraļestvo; *Ć, P:* ‚kraliestuo'. — bļudu] *P:* ‚bliudu'; *D:* bljude.

703. š] *P, m, z:* s. — ńegovi] *Va:* ‚gniecoui'.

704. svoj] *A:* ‚sui'.

705. znaj] *B:* ‚snoi' — gdi] *Ć, I, M, C, z, a:* gdje; *P:* di. — jednom] *P:* ‚ienom'.

706. carski] *m, z:* turski. — Mjesec] *F, Z:* Misec. — igda] *F:* igd'.

708. odtole] *V, A, I, C, N, b:* odtle; *G, Z:* otle; *Ga:* ‚ot tle'; *P:* otlek. — viku] *O, Č, M, b, z:* vieku.

709. a i] *I, D:* ali. — rieč] *F:* rič. — gdje] *Va:* ‚die'; *F, B, L, Ga, P, S, b:* gdi.

710. turački] *Ga, P:* ‚turaſki'; *b:* turski.

711. mjesto vjekovito] *F:* misto vikovito.

712. veće] *S:* već.

713. hoću] *P:* ‚chochiu'. — 'e] nema *A, I, N, D.* — ta] *Va:* ‚tai'. — srića] *Ć, Z, M, b:* sreća.

716. da bi dobio] *D, S:* da je dobio; *b:* dobio bi. — stokrat] tako *O, Ć, M, V, z:* opet; *ostali rukopisi* i *izdańa:* i opet.

718. toga] *Va:* ‚teka'; *A, I, N, D:* tega.

719. prodiļilo] tako *O, Va, Ć, G, M, m, z; V, C:* ‚prodiglio'; *A, I, N, D:* tim se prodiļilo; *F:* prodgilo; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tim pronilo.

720. kraļevstvo] *A, G, M, N, z:* kraļestvo; *Ć, P:* ‚kraliestuo'.

„Ne, ne: nu bi sama ostala,
„jakno lani, i opeta
„tebi jedna tašta hvala
„od pobjenieh turskih četa.
„Razmi samo jedno ime
„od pogibne sviem dobiti
„ti u ni'edno ne bi vrime
„drugo mogô steć na sviti.
„Pače i ta bi dobit ista
„bila rasap ovieh strana
„u došastvu sred tvîh mista
„od oružja inostrana.
„ Ah, dali ćeš za ime jedno
„ti od prazne tašte slave
„poharati nepravedno
„inostrancim tvê države?
„A i razumnu ni'e potrebe
„spomenivat, što se zgodi,
„tko na pomoć jače od sebe
„u kraļevstva svoja uvodi.
„Car na jednom carstva kraju
„kad s oružjem na boj skače,
„strane mu ine počivaju
„i obilne šļu harače;

721. nu] *F:* al'. — sama] *Č, M, b:* samo; *B, P:* sasma.

722. jakno] *P:* ‚iachno'; *b:* jahno.

723. hvala] *A, N, D, S:* slava; *P:* ‚chvala'. — tašta hvala] *S:* slava mala.

724. pobjenieh] *F:* pobjenih. — turskieh] *Va, A:* ‚turscki eh'; *F:* turskih.

726. od] *V:* pod. — sviem] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, N, m:* svîm; *Č:* ‚sue'; *M:* tvê.

727. ni'edno] *V, A, F, G, I, C, N, D, S, m, b, z:* jedno. — vrieme] *V, A, B, L, P, C, a:* vrieme; *Z:* brieme.

728. mogô] *Va:* ‚moko'. — steć] *P:* ‚stec'.

729. ta] *A, I, N, D, S:* tad.

730. rasap] *Va:* ‚raspa'; *P:* ‚raſap'. — ovieh] *V, F, I, C, a:* ovih.

731. došastvu] tako *O, L, I, D; A:* ‚dosciastu'; *V, Č, F, Ga, Z, M, S, a:* došastju; *G:* ‚dosciaschiu'; *P:* ‚dosastiu'. — sred] *A, I, N:* od; *F:* srid; *z:* sried. — tvîh] *A, Č, P, Z, M, m, z:* tvieh. — mista] *A, Č, M:* mjesta.

733. da] *V:* ‚die'.

735. poharati] *P:* ‚pocharrati'.

736. inostrancim] *Va, B, L, Ga, P:* s inostrancim. — tvê] *b:* sve.

737. potrebe] *F:* potribe.

738. spomenivat] *A, G, B, L, P, C, N, D, S, m, z:* spomeńivat.

739. tko] *G:* ko. — sebe] *Va:* tebe.

740. kraļevstva] *A, G, B, L, M, N, S, z:* kraļestva; *Č:* ‚kralieustua'; *P:* ‚kraliestua'. — uvodi] *A, Č, I, M, N, D, b:* vodi; *S:* uvede.

741. carstva] *B, P:* carstvu.

744. harače] *P:* ‚charrace'.

„ali na boj suprotiva
„caru čim tvâ kruna ustaje,
„kâ država tvâ počiva,
„kê li t' mjesto harač daje?
„Svak se u miru čestit zove;
„obilnos je, gdje mir stoji;
„mir kraļevstva i gradove
„zdrži, uzmnaža, vrieži i goji.
„Ogań užeć lasno 'e svima;
„nu kad sve ńim plane veće,
„znat nî, gorjet koliko ima,
„udunuti gdje li se će.
„Tako 'e lasno boj početi;
„nu koliko dug će biti,
„na čem li će pak dospjeti,
„ni'e moć tega prividiti.
„Ali, o kraļu, mudar ti si,
„i prividiš i vjeruješ,
„da ti o dlaci kruna visi,
„svešto s carom uzvojuješ.

746. čim] *z:* čiem. — ustaje] *V, F, G:* ustane.

747. kâ] *Va:* kad; *A:* da.

748. kê] *F, Ga:* kô; *G:* ‚ka'. — mjesto] *F:* misto; *G:* mjesta. — daje] *G:* hrane.

750. obilnos] *F, b:* obilnost. — gdje] *F, G, S:* gdi; *P:* dje.

751. kraļevstva] *A, G, L, M, N, S, z:* kraļestva; *Ć:* ‚kralieustua'; *P:* ‚kaliestua'.

752. zdrži] *A:* ‚sdirsgi'; *Ć, M:* drži. — uzmnaža] *O:* ‚umnascia'; *Ć, M:* ‚usmnoscno'; *C, a:* umnaža. — vrieži] *V, A, I, C, N, D, S, b:* resi; *F:* vriži. — i] nema *A, I, N.*

753. užeć] *Va, A, Ga:* ‚usech'; *L:* ‚usesch'. — svima] *Ć, M:* ‚suiema'.

754. nu] *F:* al'.

755. ni] *B, L, Ga, P, b, m, z:* ‚nie'; *S:* ‚nije'.

756. udunuti] *Ć, M, b:* uduhnut se; *a:* uduhnuti. — gdje] *F:* gdi. — gdje li se će] *O, B, P, S:* gdje li će se; *O k. i.:* gdje li se će; *A, L, N:* ‚dielisechie'; *b:* nu kada će.

757. 'e lasno] tako *O, Č, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* lasno'e.

758. nu] *F:* al'. — koliko] *P:* ‚tkoliko'. — dug] *Va:* ‚duk'.

759. čem] *Ć, M:* ‚ciem'. — dospjeti] *F, G:* dospiti.

760. tega] tako *O, Ć, L, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* toga. — prividiti] *Č, G, B, L, Ga, P:* prividjeti; *z:* previditi.

761. mudar ti si] *Ć, M:* mudros rieti.

762. prividiš] *z:* previdiš. — vjeruješ] *F:* viruješ.

763. da ti] *B:* ‚dot'. — ti] nema *Ć, M; L, Ga:* ‚to'. — kruna] *P:* ‚kuńa'. — visi] *Č, M:* ‚uisiti'; *M* k. i.: da ti . . . visi.

764. s] nema *A, b.* — carom] *b:* carem.

„Nu ako te boja žeļa,
„tere mrziš počivati,
„imaš huđih nepri'ateļa:
„na ńe oružja tvâ obrati!

„Očinstvo ti 'e zveska kruna
„s dvjema druziem sadružena,
„kâ ti od dunda, zlobe puna,
„bi nepravo ugrabļena.

„Od Gustava bratučeda,
„što ti se ote, poď' otima'!
„Svak je razlog: tvoga ne da',
„a tuđega ne uzima'.

„Na susjestvu moškovskoga
„carstva ti 'e veličina,
„kâ bi od tebe i od tvoga
„pridobita slavna sina:

„pošļi istoga Vladislava
„opet s vojskom k tomu kraju
„na ostatak od državâ,
„kê ti posluh još ne daju,

765. te] *m, z, a:* te 'e.

766. tere] *m, b, z:* ter. — mrziš] *Va, m, z:* ne mariš; *A:* ‚marſggiſc'; *F:* budeš.

767. huđih] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S:* huđieh; *Ć, M:* hudieh.

768. tvâ] *A, I:* ‚sva'; *L, S, b:* tvo'a.

769. očinstvo ti 'e] *V, A, G, I, N, D, b:* očinstvo je; *Č:* ‚onisctotie'. — zveska] tako *O, Ć, M, Volantić; V, Va, A, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, m:* ‚suecka'; *G:* ‚ſuecka'; *b:* sveška; *a:* švecka (ispor. III, st. 192. s bilješkom).

770. s dvjema] *A:* ‚ſ'duoima'; *F:* s dvimi. — druziem] *V:* ‚sdrasim'; *A, F, B, L, I, Ga, P, N, S, b, a:* druzim.

772. ugrabļena] *Va, Č, G, P, M, Volantić:* ugrabjena.

773. Gustava] *V, G:* Gostava; *Va, b:* Gustava; *Č, M:* Gostova; *F:* gospodstva; *M* k. i.: Gustava. — bratućeda] *P:* bratučeta.

774. poď'] *F:* poj.

775. svak je] *Č, B, P, Z, M, N, S, z:* svaki 'e; *A:* ‚svakoie'.

776. tuđega] *Va:* ‚tugieka'; *F:* tujega. — uzima'] *F:* uzimaj.

777. na] *Va:* nu; *B, L, Ga, P:* u. — susjestvu] *Va:* ‚susiedu'; *F:* susidstvu. — moškovskoga] *B, P, S, z:* moskovskoga.

778. ti] nema *Va, D.* — carstva ti je] *G:* znaš carstva je.

779. kâ] *P:* ‚kij'. — bi od tebe] *V, A, F, G, I, Z, N, D, b:* u (*D:* na) boju bi.

780. pridobita] *z:* predobita.

781. pošļi] *A:* ‚poſcli'.

782. k] nema *O, b.* — k tomu] *A:* ‚kitomu'. — tomu] *Va, F:* tvomu.

783. državâ] *A:* ‚dirſgiaua'.

„Pod imenom ti od cara
„da gospodiš sve doskora
„s hvalinskoga odizgara
„do niemskoga doli mora.
„Zato, o kruno, kôj je sriću
„nad sviem krunam višńi podô,
„i ti o slavni kraljeviću,
„i vi ostala sva gospodo,
„ako unapried boj sioni
„od koristi ni'e nikomu,
„da-nu od raspa najliše oni,
„kî se čini na svom domu;
„a ako vam s druge strane
„visoke se česti kite
„i velika dobra hrane,
„kad mir s carom učinite:
„mir, kî vam se šle od cara
„i kî želi svak i žudi
„vrh svieh časti, vrh svieh dara,
„ugodno vam primit budi!"
Ovdje paša dobesjedi,
i na govor svoj naredan

786. doskora] *Va:* ‚do skora'.

787. s hvalinskoga] *O, Č, M:* ‚slouinskoga'; *A, I, N, D, S:* s hvalimskoga; *F* nema prijedloga; *V, G, C:* s Valinskoga. — odizgara] *S:* odi kraja.

788. niemskoga] *F:* nimškoga; *a:* njemškoga.

789. kôj je] *I, C, z, a:* kojoj. — sriću] *O, V, Č, B, L, Z, M:* sreću.

790. nad] *Č, M:* na; *M* k. i.: nad. — sviem] *Va, F, I, Ga, N, a:* svîm. — višńi] *F:* vičńi; *I, C, D, S, a:* višńi 'e. — podô] *M:* poda.

791. ti] *Č, M:* to; *M* k. i.: ‚tij'. — o] nema *A, I, N.*

792. gospodo] *M:* gospoda.

793. unapried] *F, Ga:* unaprid. — sioni] tako *O, Č, B, L, Ga, P, M; Va, G:* ‚usioni'; *ostali rukopisi* i *izdaña:* smioni.

794. nikomu] *A, I, N, D, S:* ‚nitkomu'; *m:* ‚itkomu'; *z:* ikomu.

795. da-nu] *F:* dal'. — najliše oni] *Va:* ‚nai liscie'.

797. a] tako *O, Va, B, L, Ga, P: A, G, I, N, D:* ah; *ostali rukopisi* i *izdaña:* i. — druge] *P:* ‚dughe'.

798. visoke] *L, Ga:* visoko.

799. hrane] *P:* ‚chrane'.

802. svak] *Č, M:* svaki; *M* k. i.: svak.

803. vrh — vrh] *P:* ‚uarch — uar'. — svieh] *F, B, P:* svih (tako *F* i drugi put). — časti] *F:* častih; *N:* ‚cesti'.

804. ugodno] *A:* ‚ugodnom'; *P:* ‚ughodan'.

805. ovdje] tako *O, Č, z; b:* ovde; *ostali rukopisi* i *izdaña:* ovdi. — dobesjedi] *V:* ‚dobesiediti'.

806. i] *Ga:* a. — svoj] *P:* ‚sui'.

među svietlim panim sliedi
lak i kratak žamor jedan.
Svaki od ńih u obličju
veseo se svîm razbira
s navještenja, koje priču
od prijazni carske i mira.
Pun kraļ Šizman slave i dike
veće puta oči obrati
i u čelo svê viećnike
oko sebe sta gledati.
Tiho stavniem pak riečima
odgovara poklisaru:
„Prijazan se ód nas prima
„i žuđeni šļe mir caru!
„Navieštено cića toga
„od našega biće tebi
„kanģiliera velikoga,
„uvjetovat što je triebi.“
Prista slavni kraļ ovdira,
i paši se u čas isti

807. svietlim] *A, Ć, G, B, L, P, Z, M, N, m, b, z:* svietliem; *F:* slavnim. — panim] tako *V, Va, F, B, L, Ga, P, m; O, Ć, M:* ‚panom‘, *M* k. i.: panim; *ostali rukopisi* i *izdańa:* banim. — sliedi] *F:* slidi.

808. žamor] *b:* sam on.

810. svîm] *P, C, z, a:* sviem.

811. s] nema *Ć; M* docnije dođano. — navještenja] tako *I; Ć. Z, M:* navještjenja; *O:* ‚nauiesttegnia‘; *Va:* ‚nauiesctegniem‘; *A:* ‚nauiestena‘; *ostali rukopisi* i *izdańa:* navješteńa.

812. prijazni] *Ć, M:* ‚priciasti‘.

813. Šizman] *Va, G, Ga, C, S, m, z, a:* Šišman; *Va* tako k. i.

814. puta] *C:* puti.

815. viećnike] *F:* vićnike.

816. sebe] *Č:* ‚stebe‘.

817. tiho] *P:* ‚ticho‘. — riečima] *F:* ričima.

819. prijazan] *A, I, N, D:* prijazam; *P:* prijazni. — nas] *S:* vas.

820. žuđeni] *B, P, S, m:* žudjeni. — šļe mir] *A, I, N, D, S, m, z:* mir šļe; tako *M* k. i.

821. cića] tako *O, V, F, C, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieća.

822. biće] *A, B, I, P, Z, N, S, m:* ‚bitchie‘.

823. kanģiliera] *A, I, N, D, S:* kančiliera; *F:* kancilira; *L, Z:* ‚kancigliera‘; *b:* kacalera.

824. uvjetovat] *V, A, F, G, I, C, N, D, b:* obslužiti; *B, Ga, P:* uvitovat. — što 'e] *Va:* ‚kose‘; *B, Ga, P:* kô je; *I, b, a:* sve što 'e. — triebi] *F:* tribi; *b:* trebi.

825. ovdira] *Ć, M:* ovdiera; *S, b:* ondira.

826. paši se] *V, F:* pazio se; *Va:* paša se.

sprva uvjeti rieše od mira,
pak za cara daše listi.
Prima ih rado i veselo
paša i smiren svîm se odkriva,
i za veću čas na čelo
postavļa ih i celiva.
Poklańa se pak i cića
ugodnijeh jur oprava
kraļa i slavna kraļevića
slavi i vieću hvale dava.
Ali 'e i paša opet bio
hvaļen, častjen i darovan:
šestoperac je on primio
vas u suhu zlatu okovan;
i bogata i velika
naprava mu 'e vidjet zdvori:
ručica mu svakolika
u kamenju dragom gori.
Druge dare nebrojene
caru od kraļa još odnije
od bogastva bez procjene,
od ljepote, kû izriet nije.

827. sprva] *V:* ‚s' praua'. — uvjeti] *V;* ‚oduieti'; *A, I, N, D:* uvjete; *F:* uviti; *Ga:* ‚vuiet'. — rieše] tako *O, Va, Č, B, L, Ga, Z, M, S; V:* ‚sctise'; *b:* šti se; *A, I, N, D:* šte; *m, z, a:* štiše; *P:* ‚riecse'.

830. i] nema *Va, B, Ga, P, Z.* — smiren] *z:* miran. — svîm] *A, Č, I, C, Z, z, a:* sviem.

831. veću] *A:* ‚uieciu'. — čas] *F, b:* čast.

832. ih] *Č, M:* ga.

833. cića] *O, Va, A, Ć, L, I, M, S:* cieća.

834. ugodnijeh] *F:* ugodnih tih; *L:* u ugodnieh. — oprava] *A, Č, G, I, M:* ‚odpraua'.

836. slavi] *A:* ‚slauni'. — vieću] *V, b:* ‚uechiu'; *Va, A, B, L, I, Ga, P, Z, N, D:* veće. — hvale] *P:* ‚chuale'; *N:* ‚hfale'; *V, C, b, a:* hvalu.

837. ali] *S:* al'.

838. hvaļen] *P:* ‚chuaglien'; *N:* ‚hfaglien'. — častjen] *V, Č, Z, M:* ‚ciasten'; *Va:* ‚ciascien'; *L, G, b:* čašćen.

839. šestoperac] *Va, b;* šestoperca.

840. suhu] *P:* ‚suchu'.

842. vidjet] *F:* vidit. — zdvori] *m:* ‚s'dvori'.

843. mu] *Č, M:* ‚muie'; *M* k. i.: mu.

844. kamenju] tako *O, I; ostali rukopisi:* kameńu. — dragom] *Va, B, L, Ga, P:* dragu.

847. bez] *Va, P:* brez.

848. ljepote] *A, F, B, I, Ga, P, N:* lipote. — izriet] *F:* izreć.

Dragi kami, zlato i ostalo
što 'e tu, tko bi viku opisô?
Boļe 'e mučat, neg riet malo;
toj nahodi svači'u misô.
Nu s ovijem darim tada
Alipaša kô se odpravi,
s družbom uput Carigrada
najbrže se na put stavi.

PJEVAŃE DVANAESTO.

Da poklisar caru mladu
mir donieti bude prije,
iz Varšova k Carigradu
putujući miran nije;
ne poteži, nu ga tjera
žeļa oglasit, kako uzroči
društvo Sunca od Sjevera
do Mjeseca od Istoči.

850. tko] *Č, G, Z, b:* ko. — viku] tako *O, V, A, F, G, L, I, Ga, N, D, S, m; Č, M, b:* vieku; *B, P, Z:* vik; *C, z, a:* viek. — opisô] tako *O; V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, b:* upisô; *F:* upisal; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ispisô.

851. 'e] nema *G, B, P.* — riet] *V, L, I, Ga, Z, N:* rit; *F:* reć.

852. toj] *G, D, b, z:* to. — nadhodi] *L:* nahodi; *P:* ‚nadchoddi'. — misô] *F:* misal.

853.—856. imaju rukopisi *B, P* ovako poređane: 854, 853, 856, 855.

853. ovijem] *F:* ovimi; *G:* ‚ouesiem'. — darim] *F:* darmi.

854. kô] *Č, M:* ‚tko'; *F:* kad.

855. družbom] *P:* ‚druſbom'. — uput] tako *O, V, Va, A, Č, F, B, L, I, Ga, P, C, Z, M, N, D, S, b; G* i *ostala izdańa:* uprav.

856. stavi] *Č, M:* spravi.

Na kraju ovoga pjevańa ima Ohmućevićev rukopis na desnom rubu ispod teksta ovu biļešku: ‚9 Bugarchigna | 85 lista | 8 ruka | na 15 Agosta u Biscka | 1651 godiscta | Nikola Ohmuchieuich pis(a)'; arapsku brojku 9 ispravi netko u rimsku brojku XI, ali tako, da se starija ona brojka može još raspoznati (vidi sliku 1. u mojoj raspravi „Četiri priloga Gundulićeu i ńegovu ‚Osmanu'", Rad, knńiga 205.).

XII. U Ohmućevićevu je rukopisu nestao početak ovoga pjevańa, stihovi 1.—236.: dopunila su ga ona dva pisara, koji su dopunili i nestatke u I., VII., VIII., IX. i X. pjevańu, ovdje podijelivši rad tako, da je prvi od ńih (O_2) prepisao stihove 1.—112. na dva lista, a drugi (O_3) stihove 113.—236. na daļa dva lista.

2. donieti] *F, Z:* doniti.

3. Varšova] *A:* ‚Virscioua'; *G:* ‚Varskoua'; *I:* ‚Værscova'.

5. ne] *Č, M:* da, *M* k. i.: ne. — poteži] *A, b:* poteže. — nu] *F:* al'. — tjera] *V:* ‚tera'; *F:* tira.

6. oglasit] nema *B; P* odozgo dodano. — uzroči] *m:* ‚urocj'.

7. društvo] *I, m:* ‚druſctvo'; *P:* ‚druſtuo'. — Sunca] *L:* ‚Sunzu'. — Sjevera] *F, Z:* Sivera; *Z* k. i.: Sjevera.

8. do Mjeseca] *F:* do Miseca; *Z:* ‚i od misseza', k. i.: ‚i misseza'.

„Sada jedne, sada druge
końe jaše na promjenu,
probijući strane i luge
po ravnini, po kamenu.

Po najprečem putu upravļa
i u Carigrad brzo ulazi
i, što nosi, svak se stavļa,
tko mu na obraz veseo pazi.

Podizat se glas počina,
raste govor, svak besjedi,
da od Poļaka do Turčina
mir žuđeni veće sliedi.

Svak uživa, tko ovo čuje;
star i mlad se tim veseli;
vaskolik se puk raduje
i s tega se čestit veli.

Ali rados veću i dražu,
i veseļe bez prilike
u pogledieh svojieh kažu
turske ļubi svekolike;

er ni'e veće čeznut ńima,
da ih ne bi razdielila
s gospodarim ļubļenima
poļačkoga boja sila.

10. promjenu] *F:* prominu.

12. kamenu] *A:* ‚kamegnu'.

13. najprečem] *V, B, P:* ‚naipriecem'; *G:* ‚naipriecemu'; *F:* najpričjem.

14. i] nema *Č, Z, M, b.* — brzo] *A:* ‚birso'.

15. stavļa] *b:* stravļa.

16. tko] *G, P, S:* ko; O_2: ‚t'ko'. — obraz] *Va:* ‚opras'. — veseo] *F:* vesel; *b:* veso.

17. počina] *A, F, B, P:* počińa.

18. svak] *V, Va, F, C, b:* sve. — besjedi] *F:* besidi.

20. žuđeni] *Va, B, L, P, N, S, m:* žudjeni. — sliedi] *F:* slidi.

21. tko] *G:* ko. — ovo] *Va, Ga:* to; *B, L, P:* da.

22. tîm] *Va, b, z:* tiem.

23. puk] O_2: put.

24. tega] tako i *Z*, k. i.: toga; *L, I, Ga, m, b, z:* toga.

25. rados] *F, b:* radost. — i] nema *A.*

26. veseļe] *A, I, N, D:* veseļa. — bez] *P:* brez.

27. pogledieh] *Va:* ‚pokledieh'; *F, B, P, b:* pogledih. — svojieh] *F, B, P:* svojih.

29. er] *F, z:* jer.

30. razdielila] *F:* razdilila.

31. ļubļenima] *Va, C, G, B, I, m:* ļubjenima; *P:* ‚gliubgienima'.

32. poļačkoga] *A, Č:* ‚pogliasckoga'; *P:* ‚pogliaſkogha'.

Nu u veseļu općenomu
sama odkriva jad sred lica
i u životu čezne svomu
Korevskoga vjerenica;

a to, er sami ne dohode
ńoj u glasu mira općena
mirni glasi od slobode
gospodara ńe ļubļena.

Ne počiva kratka časa:
svud se tuče, vrti i vije,
ište, sluša, ali glasa
ni priglasja čut joj nije.

Čuje sve ino, samo ovo
ne čuʻe, što čut sveđer hlepi;
tim skončanje svak čas novo
ńoj tre i hara ures liepi;

kopni, uzdiše, stine, gori,
ciči, plače, cvili i tuži
jak grlica, kâ u gori
s drazijem se svîm razdruži,

bez svakoga tere veće
tako ufanja tužna ostaje;

33. veseļu] *b:* žeļenu. — općenomu] *A, P, b, z:* obćenomu.

34. odkriva] *b:* skriva. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

36. Korevskoga] *Č:* Korepskoga; *L:* ‚Koreunskoga'.

37. er] *F:* jer. — sami] *Č, M, O_2, z:* samo; *m:* samoj. — dohode] *P:* ‚dochodde'.

38. općena] *A, P, b, z:* obćena.

39. od] *A, I, N, D:* i.

40. ńe] *a:* nije. — ļubļena] *Va, G, B, L, I, S, m:* ļubjena.

42. svud] *P:* ‚sfud'; *b:* svuda. — se] nema *b*. — tuče, vrti] *b:* ‚teče, varta'.

43. ište, sluša] *Č, M:* jošte sluša; *b:* ište glasa; *B, L, Ga, P, m, z, a:* ište i sluša.

44. priglasja] *Va, A, b:* priglasa; *D:* priglašja. — čut joj] *b:* čuti.

45. čuje] *B, L, Ga, P:* ‚ciu'; *I:* ‚cue'. — ovo] *N, D:* ono.

46. ne čuʻe] *B, L, Ga, P:* ‚neciu'. — sveđer] *F:* ‚svejer'. — hlepi] *P:* ‚chlepi'.

47. tim] *D:* ter; *z:* tiem. — skončanje] tako *Č, L, I; A, B:* ‚skonciane'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* skončańe. — svak čas] *G:* sveđer.

48. hara] *P:* ‚charra'. — liepi] *F:* lipi.

50. ciči] *F:* cući. — tuži] *V, A, F, I, C, N, b, a:* i tuži.

51. jak] *P, b:* jah. — grlica] *Va:* ‚kragliza'. — kâ] *B, Ga, P:* kad.

52. draziem] *Va:* ‚drasciem'; *F:* drazime; *a:* dragiem. — svîm] *Č, G, P, M, S, O_2, m:* sviem; *F, I:* svo'im.

53. bez] *P:* brez.

54. tako] *S, O_2:* kako. — ufanja] tako *V, I; ostali rukopisi* i *izdańa:* ufańa.

tolike joj rastu smeće,
da za život malo haje.
Ona odkad najpri'e cića
zaplieńene svê ļubavi
od mlađahna Ugričića
mušku odjeću na se stavi,
pače u turskom Carigradu
odkad pod tom mirnom slikom
ńu bojnicu krije mladu
ļubav vlastim svôm velikom,
vik ne štedje zlata, blaga
i od procjene sve što skupi,
vjerenika mila i draga
da iz teška robstva odkupi;
proda države i gradove
i gospostva svā vlaštita
i darove na darove
sla i mita vrhu mitâ.
Ali zasve nebrojena
da bogastva prosu i strati,
nađe se u svem privarena,
i u ništa 'oj sve se obrati;
pridobit bo mlada viku
tim ni'e mogla ni mogaše

55. tolike] *F:* toliko.

56. haje] *P:* ‚chaie'.

57. odkad] *V, A, I, C, Z, N, b, a:* odkada. — cića] *A, Ć, L, Z, M, S, O_2:* cieća.

58. zaplieńene] *A, I, N, D:* zaplieńena; *B:* ‚sapliegnenie'. — svê] *D, O_2:* ńe; *S:* svo'e.

59. mlađahna] *P:* ‚mlaghiachna'; *S:* mladjahna. — Ugričića] *Va:* ‚ukricichia'; *L:* ‚Vgarcichia'.

60. mušku] *P:* ‚muſku'. — odjeću] *F:* odiću; *b:* odeću.

61. turskom] *Va:* ‚turskom'.

62. pod tom] *Va, b:* potom. — mirnom] *Z:* ‚uiernom'.

64. vlastim] *Va, B, L, Ga, P, D:* vlasti.

65. vik] *b, z:* viek. — štedje] *A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N:* štede; *F, b:* štedi. — blaga] tako *V, Ć, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* i blaga; tako *M* k. i.

66. i] nema *Va.* — procjene] *F:* procine.

67. vjerenika] *F:* virenika.

68. teška] *P:* ‚teska'. — odkupi] *Va, B, L, Ga, P, m, b, z:* iskupi.

70. gospostva] *m, z:* gospodstva. — vlaštita] *b, z, a:* vlastita; tako *Z* k. i.

72. sla i mita] *Va:* ‚i sla mita'; *Ć, M:* ‚sla i mite'. — vrhu] *P:* ‚uarchu'.

73. ali] *F:* ali i. — sve] *F:* sva.

74. strati] *M:* srati.

75. nađe] *F:* najde. — privarena] *A:* ‚prieuarena'; *z:* prevarena.

76. ništa] *V, Va, C:* ništo.

77. pridobit] *z:* predobit. — viku] *C, M, z:* vieku; *b:* veku.

78. tim] *Ć, Z, M, z:* tiem; *V:* ‚tij'. — mogaše] *Va:* ‚mokasce'.

nemilosno srce i priku
ćud vrloga Rizvanpaše,
kî sveđ straže i zatvore
na tamnici od ńe draga
veće, jače, tvrđe i gore
i uzmnaža i prilaga.
Imaše ovi Turčin hudi
na dvorovieh svoga doma
dvie diklice blage ćudi,
drage u svemu, liepe veoma.
Lica su u obje ńih rumena,
sunčane oči, kose od zlata;
jedna mu je kći rođena,
a nepuča druga od brata.
Jedna ljeta su i one i ove
i djela, u kîh traju brime:
Ļubica mu kći se zove,
Kalinka mu 'e nepuči ime.
U dne, u noći, ljeti i zimi
sveđ su ujedno druge mile:
tako su se među ńimi
od mlađahna zaļubile

79. priku] *Ć, z:* prieku; *b:* preku.
80. Rizvan] O_2*:* Risan.
81. sveđ] *F, Z:* svej, *Z* k. i. sveđ. — straže] *V, Ć, M:* ‚stasce'; *M* k. i. straže. — zatvore] *b:* šatore.
82. tamnici] *A:* ‚taunizi'.
83. veće, jače] *F, S:* veće i jače.
85. ovi] *b:* oni. — hudi] *P:* ‚chudi'.
86. dvorovieh] *Va, F, L, Ga,* O_2*:* dvorovih.
87. dvie] *F:* dvi.
88. drage] *B:* ‚graghie'; *L:* ‚garghie'; *P:* ‚chitre'. — liepe] *F, m:* lipe.
89. u] *P:* ‚ou'. — obje] *Ć, M:* objeh; *F:* obi. — ńih] *P:* ‚ghnih'.
91. jedna] *Ć, M:* jedno, *M* k. i. jedna. — kći] *B, G, P:* hći; *L:* ći. — rođena] *Va, G, P, S, m:* rodjena.
92. nepuča] *b:* nebuča, s bilj.: sinovica.
93. ljeta] *Va:* ‚glieta'; *F:* lita. — i one] *V, F:* u one; *G:* i ove. — one] *G:* ove. — *I:* jednich ljeta su i one i ove; *C:* jednieh ljeta su obje ove.
94. djela] *F:* dila. — kîh] *A, L, I, N,* O_2*, m, b, z:* kieh. — brime] tako *Va, B, Ga, P, Z, N, a; V, A, Ć, M:* vrieme; *G, L, I, C, D, S:* vrime; O_2*:* brieme. — traju brime] *b:* im vreme traje.
95. kći] *B, Ga, P:* hći; *L:* ći. — mu kći se] *I, D, m:* se kći mu.
96. Kaļinka] *Va:* Kalika; O_2*:* Klinka. — *b:* Kalinka mu nebuća je.
97. ljeti] *Va, B, P:* ļeti; *F:* liti. — i] nema *Z.*
98. sveđ] *F:* svej. — ujedno] *b:* jedno.
100. mlađahna] tako *V, Va, Ć, B, L, Ga, P, C, Z, M,* O_2*, b; F:* mlajahna; *ostali rukopisi* i *izdańa:* malahna.

Nije otajstva, stvari nije,
ova onoj kû bi skrila:
živu, kô da 'e obje dvije
jedna majka porodila.
Ovih liepih djevojčica
Bećirhadum stražnik biše,
pogrešpana stara lica,
zbabļen crnac, grd saviše.
Nu za sve to usti bliede
rumenilom jošte masti,
mrči i lašti dlake siede
i od obraza suhor tmasti.
Kami dragi mu iz bisera
na usnah visi i na ušiju;
crne prste odsvudiera
prsteni mu zlatni kriju.
Jasni ogrļaj, kî mu iznova
vrat žilavi narešiva,
od zlata se suha skova,
vas kamenjem draziem siva.
Od Kalinke mlade stari
hadum viđen bi najprije,

103. živu] *A:* ‚scigu'. — 'e] nema *S.* — obje] *B, L, Ga, P, S:* obe; *F:* obi.

104. jedna] *S:* jedna 'e.

105. ovih] *Va, Ć, G, B, L, Ga, P, Z, M, N, D, S, O_2, m, b, z:* ovieh. — liepih] *Va, A, Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, O_2, m, b, z:* liepieh; *F:* lipih. — djevojčica] *F:* divojčica.

106. Bećir] *Va:* ‚Bechier'; *I:* ‚Bechim'; *Z, N, D:* Bekir; *b:* Bećur. — biše] *V, Ć, L, M:* bješe.

107. pogrešpana] *P:* ‚pogrespana'.

108. zbabļen] *Ć, G, M:* zbabjen. — grd] *A, I, N:* grub. — saviše] *S:* ‚javisce'; *b:* odviše.

109. bliede] *F:* blide; *I:* biele.

110. jošte] *P:* ‚ioste'.

111. mrči] *b:* ‚mavi', s bi|.: modri. — i] nema *Va.* — lašti] *Z:* ‚lasti'. — dlake siede] *F:* dlake side; *P:* ‚dokle isside'.

112. suhor] *Ć, M:* ‚suhar', *M* k. i.: suhor; *F:* sukor; *P:* ‚suchor'; *b:* zuhor.

113. dragi] *z:* drag. — mu] nema *Ć, G, M; F:* mi.

114. usnah] *Ć, M:* usta.

115. crne] *B, Ga:* i crne. — prste] *N:* prsti. — odsvudiera] *V:* ‚do sudiera'; *P:* ‚od sfudiera'; *b:* od svuđera.

117. jasni] *Ć, M:* crni, *M* k. i.: jasni. — ogrļaj] *A, Ć, B, L, Ga, P, M, N:* ogrlaj.

118. narešiva] *Va, A, G, I, N, S, m, b:* naresiva.

119. suha] *P:* ‚sucha'.

120. kamenjem] tako *Ć, M; ostali rukopisi* i *izdaňa:* kameńem. — draziem] *V, F, B, Ga:* drazim; *C, a:* dragim.

122. viđen] *V:* ‚ù ieden'; *Va, G, B, P, S, m:* vidjen.

kā da u smieh ne udari,
moćna odoljet srcu nije.
Neskladna bo neprilika
mladici se liepoj čini,
da grdoća onolika
bit s napravâ ljepša scini.
Što je grdo po naravi,
zaludu se resi i maže;
er grdoća u napravi
tisućkrat se grđa kaže.
Ali potom pogled liepi
liepoj mladici obsja zlato,
slakomi se i pohlepi
oni čas joj srce na to.
Tim sva dvorna u glas mio
starom crncu kliče ovako:
„Kaž' mi, tko te obdario
„napravami liepiem tako?“
Crnac on čas Krunoslavu
u Ugričića slici ukaza,
veleć: „Oni svu napravu
„oko moga 'stavi obraza;
„oni mladac, kî od strane
„poklisara česarskoga

124. odoljet] *Va, G, B, P, O_2:* odoļet.

125. neskladna] *A, I, N:* neskladan; *B, P:* neskladno. — bo] *Ć, M, D:* er, *M* k. i.: bo. — neprilika] *Ć, I, M, D:* er prilika. K ovomu i daļim stihovima ispor. Dubravku, st. 1153./4.

126. mladici se] *A:* ‚mladicize'. — liepoj] *F:* lipoj.

128. s napravâ] *A, B, L, Ga, P, M:* s napravam. — ljepša] *Va:* ‚gliepscia'; *F:* lipša; *P:* ‚lieuscia'. — scini] tako *Va, B, L, Ga, P, C, m, z, a; V, Ć, M, O_3:* cieni; *A, I, Z, N, D, S:* cini. — ljepša scini] *b:* ljepše čini.

131. er] *F, z:* jer.

132. tisućkrat] *P:* ‚tissuhkrat'. — grđa] *P:* ‚ghardia'.

133. liepi] *F:* lipi.

134. liepoj] *F:* lipoj. — mladici] *A, I, N, D, m, z:* dikli; tako *P* k. i.

135. slakomi] *b:* znakomi. — pohlepi] *P:* ‚pochlepi'; *Z:* ‚pohliepi'.

136. joj] *Ć, M:* ‚bij', *M* k. i.: joj.

137. tim] *b, z:* tiem.

139. kaž' mi] *Va, A, B, Ga, P:* kaži mi. — tko] *V, Va, Ć, G, B, L, Ga, P, Z, M, O_3:* ko. — te] *m, z:* te 'e.

140. napravami] *D:* napravima. — liepiem] *F:* lipim; *Z:* liepim.

142. u] nema *Va, A, Ć, M, b; M* docnije dodano. — Ugričića] *b:* ‚Ugarčića'.

143. svu] *P:* ‚sfuu'.

146. česarskoga] *b, z, a:* cesarskoga.

„često donie dare izbrane
„ovdi u paše dunda tvoga“.
Kako začu Kalinka ovo,
pitat napried već ne sliedi;
želenje joj nasta novo
s Krunoslavom da besjedi.
Misli, ište i nahodi
način, da joj toj se zbude:
i u ńe srcu ljubav plodi
s toga i druge još požude.
Za steć u dar zlata i blaga
hlepi i smagnu sved dosada:
sad s pogleda liepa i draga
sahne, gine, kopni mlada.
Ah, zaista znô je vele
taj, kî u stara doba stavi
zlatan trkač, luk i striele
bogu ogńenom od ljubavi;
er na svietu nije toga
mjesta otajna i skrovita,
gdi iz luka ljuvenoga
zlatna striela ne dohita.

148. ovdi] *S:* odi; *z:* ovdje.
149. začu] *b:* ‚sarcu‘. — ovo] *B:* ono.
150. pitat] *V, Ć, C:* pitati. — napried] *Va, F, Ga:* naprid. — sliedi] *Va, F, B, L, Ga, P:* slidi.
151. želenje] tako *V, A, I, N; ostali rukopisi:* želeńe.
152. besjedi] *Va, F:* besidi.
153. nahodi] *P:* ‚nachodi‘.
154. toj] *A, I, N, z, a:* to. — zbude] *P:* ‚budde‘.
155. i] nema *Z.* — ńe] nema *A, I, N, D.*
156. i] nema *G, B, L, Ga, P, z.* — i druge] *Va:* ‚i s‘ drughe‘.
157. u] *A, I, N, D:* uz.
158. hlepi] *P:* ‚chlepi‘; *Z:* ‚hliepi‘. — i] nema *Va, G, B, L, Ga, P, D, m.* — smagnu] *C, Ć, M, D, z:* smagne. — sved] *F, Z:* svej. — dosada] *A, C, I, M, N, D, m, z:* dotada, *M* k. i.
159. liepa] *F:* lipa.
160. sahne] *P:* ‚sachne‘.
161. zaista] *V, A, B, I, Ga, P, N, O_3, m, z:* zaisto. — znô 'e vele] *b:* ‚snoe vele‘, s bilj.: mnogo sniva.
163. trkač] *V, G, C:* terkeš; *A:* ‚tarke‘; *Ć:* ‚tarkac‘, k. i.: turkas, a tako *M; B, P:* ‚tarkas‘. — striele] *F:* strile.
164. ogńenom] *P:* ‚oghienom‘.
165. er] *F, z:* jer. — svietu] *Va, F:* svitu.
166. mjesta] *F:* mista. — skrovita] *P:* ‚skouita‘.
167. gdi] *Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, z:* gdje; *Va:* dje.
168. striela] *Va, F, B, L, Ga, Z, M:* strila; tako *Ć* k. i. — dohita] *P:* ‚dochita‘.

Ljubav ima zlatna pera;
zlatan je i plam, kîm sve užiže;
zlatniem krilim ona tjera
i bjeguća srca stiže.
Zlatni puti, zlatna vrata,
zlatni ključi ńe su dvora;
platnom veže ona od zlata
sebi i druziem oči odzgora.
Tim ni'e rieti čudo ni'edno,
ako kroz svoj pogled mili
zlato i ljubav sad ujedno
Kalinku su pridobili.
Turkińica, koja sudi
za mladića Krunoslavu,
snebiva se, pańi i čudi
kroz ljepotu ńe gizdavu.
Želi zlato, biser želi;
nu još želi blago draže:
zlato od kosi, biser bieli,
sred ńe ustî kî se kaže.
Za ovim čezne, gine, blidi
i sred ogńa gori živa,
er ne pozna i ne vidi,
što laživo ruho skriva.

170. zlatan je i] *Va, B, L, Ga, P:* ‚slatniem', k. i. — plam] *P:* plamom. — kîm] *A, B, L, P, M, N:* kî; *Č:* s kiem; *G, O_3, m, z:* kiem. — sve] nema *Č; G, m:* se; O_3: s'.

171. zlatniem] *Va, F, B, Ga:* zlatnim. — krilim] O_3: krilom. — tjera] *F:* tira.

172. bjeguća] *F:* biguća.

175. platnom] *Va:* platno; O_3: plamom. — veže ona] *B, L, Ga, P, m, z:* ona veže.

176. druziem] *Va, F, B, Ga:* druzim; *C, a:* drugiem. — odzgora] *B, Ga, P,* O_3: odzgara.

177. tim] *Č, L, Z,* O_3, *m, b, z:* tiem. — rieti] *F:* reći. — čudo] *Ga:* čudno

178. kroz] *V, F, D:* proz. — svoj] *V, A, Č, F, C, M, N, D, S,* O_3, *b:* tvoj.

180. pridobili] *z:* predobili.

181. sudi] *Č, M:* ‚sciudi', *M* k. i.: sudi; *Z:* ‚suudi'.

183. pańi] *B, L, Ga, P, Z:* pani; *Z* k. i.: pańi.

184. ljepotu] *A, F, B, L, Ga, P, N:* lipotu. — gizdavu] *V, A, N, D, S,* O_3: sunčanu.

187. bieli] *F, P:* bili; *P* i.: bieli.

188. sred] *F:* srid; *z:* sried (tako i st. 190., 195. i dr.).

189. ovim] tako *V, Va, A, F, B, L, Ga, P, Z, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* oviem. — čezne, gine] *Va, B, L, Ga, P:* gine, čezne. — blidi] *Č, Ga:* bliedi, *Č* k. i.: blidi; *G, D:* i blidi.

191. er] *V, A, m, z, a:* jer.

192. ruho] *P:* ‚rucho'.

Hoće mlada da izusti,
kako ona mre za ńome:
ali rieč joj mre sred usti,
i stvara se mramorkome.

Nu u pogledih govor hrani,
oči očima ter tomače,
što jeziku sram zabrani,
a stravļena misô zače.

Stavļa joj se Krunoslava
i žali ju sa svom moći,
da se u ńu upoznava
bez ufanja od pomoći.

Nu za sve to hitra dosti,
da ona pomoć steče za se,
kaže 'oj pogled pun milosti
i ufanjem je taštiem pase.

Djevojčica sramežļiva
videć ovo oči uzdiže,
nu plam veći ogńa živa
iz drazieh ju oči užiže.

Tim od žeļe usiļena,
pače od sile, kôm sva gori,
sprva uzdahnu, pak rumena
u ovi način usta otvori:

193. hoće] *Ć, M:* želi.

194. ńome] *Ć, G, B, L, Ga, P, Z, M, O_3, b:* ńime.

195. rieč] *F:* rič.

196. mramorkome] *Č, M:* mramorome; *P:* ‚mamorkijme'; *b:* mramor kime. — *G:* i mramor se stvara od zime.

197. nu] *F:* al'. — pogledih] *Va, A, Č, B, L, I, Ga, Z, M, N, S, O_3, z:* poglediеh. — hrani] *P:* ‚chrani'.

200. stravļena] *G:* stravjena. — misô] *Ć, M:* misao; *F:* misal.

201. stavļa] *b:* stravļa.

202. ju] tako *V, Va, A, F, I, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* je.

204. bez] *P:* brez. — ufanja] tako *I; ostali rukopisi:* ufańa (tako i u st. 208.).

205. hitra] .chitra'. — nu] *F:* al'.

208. je] *Va, O_3:* ju. — taštiem] *Va, A, F, B, Ga, N:* taštim.

209. djevojčica] *F:* divojčica. — sramežļiva] *P:* ‚sramesgliua'.

210. uzdiže] *Z:* ‚usdisce', k. i.: ‚usduisce'.

211. nu] *F:* al'. — ogńa] *P:* ‚oghnia'.

212. drazieh] tako *Va, Č, B, Ga, M; V:* ‚draghe'; *A, G, I, Z, N, D, S, O_3:* dragieh; *F, C, a:* dragih.

213. tim] *Č, M, b, z:* tiem. — usiļena] *Ć, M:* usiona.

214. sva] *Va:* svak.

215. uzdahnu] *A, N, D, S:* odahnu.

„Vaši li ono bjehu dari,
„kîm se hadum naš uresi?
„Kad ono ima crnac stari,
da što meni donio jesi?
„Smir' me mladu djevojčicu!
„Daj mi zlata na ovi danak,
„il' što 'e draže u tvôm licu,
„negli umornu ʒorni sanak!“
Dospje i od srama zarumeni
sva se u licu i poniknu;
a na govor taj ļuveni
Krunoslava opet kliknu:
„Djevojčicam, o gospoje,
„kakva ti si liepa i draga,
„ovi sluga donio je
„ljepše dare, veća blaga.
„Zlato, koraļ, biser bili
„i kamenje bez procjene
„i sve, što imam, u dar mili
„primi lipos tvâ od mene.
„A za uzdarje svega toga
„htjej, molim te, samo m' rieti,

217. ono] *V, A, Ć, M, O_3, b:* ovo. — bjehu] tako *V, Ć, B, P, M, m, z; Va, A, G, Ga, a:* ‚bisce'; *L, I, Z, z:* bješe; *N. D, S:* jesu:

218. kîm] *Ć, M, m, z:* kiem; *P:* ‚hijm'. — hadum] *Ć, M:* crnac.

219. ono] *Ć, M, b:* ovo. — ima] *Va, L, Ga, Z:* imat; *Z* k. i.: ima.

221. djevojčicu] *F:* divojčicu.

222. na] *a:* za.

223. il'] nema *Va; Ć, M:* ili. — tvôm] *V, O_3:* tom, nema *Ć, M.*

224. negli] *V:* ‚neghbi'; *Ga:* ‚naghi'. — ʒorni] *Ć, M:* ‚zarni'; *M* k. i.: ‚zorni'; *F:* ʒorńi.

225. dospje] *F:* dospi.

227. ļuveni] *Z:* ‚gliubglieni'.

228. kliknu] *A:* ‚klicknu'.

229. djevojčicam] *F:* divojčicam; *L:* dieuoiciza'.

230. liepa] *F:* lipa. — draga] *P:* ‚blagha', i.: draga.

232. ljepše] *Va:* ‚gliepscie'; *F:* lipše; *P:* ‚licusce'. — veća] *P:* ‚uechie'.

233. bili] *V, Ć:* bieli, *Ć* k. i.: bili.

234. kamenje] tako *I; ostali rukopisi:* kameńe. — bez] *P:* brez. — procjene] *F:* procine.

236. lipos] tako *V, A, B, L, Ga, N; F:* lipost; *b:* ‚лѣпост'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* liepos. — tvâ od] *V, Va, Ć, I, Z, M, O_3, m:* tvoja.

238. htjej] *Va:* ‚ktieij'; *F:* ‚htjij'; *P:* ‚chieij'; *M:* ‚htieh'. — samo m' rieti] tako *O, Va, Ć, G, L, Z, M, D; A, B, Ga, P, N, S, m, b, z:* samo rieti; *V:* ‚samnom riti'; *F:* samo m' riti; *I:* sad mi rieti.

„znaš li od sužna Korevskoga
„štogodier mi spovidjeti?“
Zanesena dikla mlada
razvedri se i obeseli
i, u sebi čim se nada
višoj sreći, tako veli:
„Prem, kô milos tvoja pita,
„Ugričiću gospodine,
„od junaka glasovita
„podat ti ću glase istine.
„Ja čuh vele, vidjeh veće
„od viteza djelim slavna:
„sreće ńegove i nesreće
„napuno sam kazat spravna.
„Dunda moga kad za roba
„silni Kozaci uhitiše,
„kî na krajini u to doba
„aćermanski paša biše,
„š ńim zaplieni i Ļubicu
„jedihnu mu kćercu gusa,
„kôj ružica zenu u licu,
„a sred usti captje rusa;

239. sužna] tako *O, V, Va, B, L, Ga, Z; P:* ‚susgnia‘; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sužńa. — Korevskoga] *Ć:* Korepskoga, k. i.: Korevakoga; *L:* ‚Koreunskoga‘.

240. štogodier] *F, I:* štogodi. — spovidjeti] *O, V:* spoviditi; *A, N:* spoviđeti; *F:* poviditi.

241. zanesena] *B, Z, b:* zanešena.

242. razvedri] *L:* raduje.

243. čim] *Ć, M, z:* čiem.

244. višoj] *a:* višjoj. — sreći] *F:* srići; *z:* srieći (tako i st. 251.).

245. kô] *F:* kad. — milos] *F, b:* milost.

248. ti ću] *z:* ću ti.

249. ja čuh] *G, b:* začuh. — vidjeh] *Va, A, B, Ga, N:* viđeh; *F:* vidih.

250. djelim] *F:* dilim.

251. ńegove] *Va:* ‚gniecoue‘.

252. napuno] *P:* podpuno. — kazat] *Va, B, G:* skazat.

254. Kozaci] *Va, A, Ga, N:* ‚Kasazi‘; *Ć, M:* gusari.

255. kî] *Ć, M:* ‚koij‘.

256. aćermanski] *O, V, Ć, C, M:* ‚atechiermanski‘; *Ć* k. i.: ‚atchiermanski‘; *F:* atćomatski; *B, L, P:* ‚archiemanski‘; *I:* ‚atchieramski‘; *Volantić, z:* akjermanski; *m:* ‚atchjermanski‘. — biše] *O, V, Va, Ć, B, L, P, M:* bješe.

257. š] *P, m, z:* s. — zaplieni] *F:* zaplini; *b:* zarobi. — Ļubicu] *L:* ļubovcu.

258. jedihnu] *A:* ‚iediknu‘; *z, a:* jedinu. — kćercu] *V:* ‚kchiersa‘; *B, I, Ga, P:* hćercu; *L:* ćercu.

259. kôj] *C, a:* kojej. — zenu] tako *O, Ć, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* sene.

260. sred] *F:* srid; *z:* sried. — captje] tako *O, Ć, M; ostali rukopisi:* ‚zapti‘ *ili* ‚zaptje‘; *izdańa:* cavti.

„nu Korevski, kî nad svjema
„bi vitezim vojevoda,
„kažući se blag objema
„razgovor im sladak poda:
„dare uzmnoži vrh darova
„i milosti na milosti;
„darova ih i milova,
„gleda, scieni, časti i gosti.
„Vrati ćaćku vitez blagi
„kćercu, a kćerci sva ńe zlata,
„biser bieli, kami dragi,
„sviona ruha i bogata;
„vrati naprave one izbrane
„gospodičić blagodaran,
„da svietli ures ne ostane
„djevojčici liepoj sharan;
„požali joj zlu nezgodu
„i bo|e se svôj ńe zledi
„i dobrzo da slobodu
„dundu i mojoj bratučedi.

261. nu] *F:* al'. — Korevski] *Č:* Korepski, k. i.: Korevski; *L:* ‚Koreunski'. — svjema] *O, V, Va, A, F, B, L, I, Ga, P, Z, N, b:* svima.

262. vitezim] *b:* vitezovi. — vojevoda] *b:* on vojvoda.

263. kažući se] *Va:* ‚kasuchise'; *D:* ‚kaſciuchese'. — blag] *b:* brat. — objema] *F, B, P:* obima.

264. sladak] *Va:* slatki; *A, G, N, D:* skladan; *I:* sladki. — im] *F:* jim.

265. uzmnoži] *D:* uzmnožne; *a:* umnoži. — vrh] *P:* ‚uarch'.

267. darova] tako *O, Ć, M; P:* dragova, k. i.: darova; *ostali rukopisi* i *izdańa:* dragova. — Pisar rukopisa *P* pomutńom je počeo prepisivati stih 263., ali je sam opazio zabunu, pa napisane riječi: ‚kasgivchisse blagh' izbrisao i napisao ovaj stih.

268. scieni] *A, G, B, P, N, D, S:* cieni; *Č, M, z:* i cieni. — i] nema *D.*

269. ćaćku] *O, Ć, M:* ‚kchiachku', *M* k. i.: ‚kchjajku'; *G, B, L, P:* ćajku; *b:* ćaću.

270. kćercu, a kćerci] *B, I, Ga, P, S:* kćercu, a (*B, P, S:* i) hćerci; *L:* ćercu i ćerci. — zlata] *M:* blaga.

271. kami] *N, S, z:* kamen.

272. ruha] *V:* ‚ruka'; *P:* ‚rucha'.

273. one] tako *O, Č, G, M, b; Ga, Z:* sve; *ostali rukopisi i izdańa:* ove.

274. gospodičić] *A:* ‚gospodicicz'.

275. ures] *Z:* ‚uresc'.

276. djevojčici liepoj] *F:* divojčici lipoj. — sharan] *P:* ‚s'charan'.

277. požali joj] *Va, G:* ‚poscialioie'; *P:* ‚posilaioij'. — zlu] *L:* svu; *b:* tu.

278. bo|e] *G:* ‚bolie'. — svoj] *A, B, P, N, S, b:* cieć; *G:* vrh; *Va:* ‚suud'. — zledi] *A:* ‚ledi'.

279. dobrzo] *A:* ‚do birſo'.

280. dundu] *z:* dundo. — mojoj] *A:* ‚moii'; *N, D:* môj.

„Ali za mir ńe ljepote
„ni'e sloboda bila i blago,
„ako joj se duša ote,
„ako izgubi srce drago.
„Mislit djela ne pristaje
„od junaka svîm hrabrena,
„i u slobodi robińa je
„blagodarstvom zaplieńena;
„u pameti svud ga vidi;
„kreposti mu sveđ razbira;
„vene, čezne, gasne, blidi,
„sahne, gine i umira.
„Nu da mlada djevojčica,
„nije čudo, ļubav ćuti:
„ne rodi je medvjedica,
„ni se u gorskoj goji ļuti.
„Za čudo se ne govori,
„da iz kamena ogań skače,
„a čudo će bit, da gori,
„ko 'e mlađahan, ah jaoh, brače!
„Ali kad pak niknu smeća,
„i bogdanski boj završe,

281. za mir] *b:* ‚замѣр', s bil.: čudo. — ljepote] *Va, A, F, B, L, Ga:* lipote.

283. ako] *z:* kada.

284. ako] *b:* ko; *z:* kad. — srce] *A:* ‚sirze'.

285. djela] *F:* dila. — pristaje] *z:* prestaje.

286. svîm] *Č, G, I, Z, M, z:* sviem. — hrabrena] *P:* ‚chrabrena'.

288. zaplieńena] *O, V, C:* zasliepļena; *F:* zasliplena; *Ga:* zaplińena.

289. svud] *V:* ‚sud'; *P:* ‚sfud'. — vidi] *B, L, Ga, P:* vodi.

290. kreposti] *F:* kriposti; *z:* krieposti. — sveđ] *F, Z:* svej; *I:* svij; *S:* svud.

292. gasne] *G:* ‚gaſne'; *P:* ‚ghaſne'. — blidi] *Č, M:* bliedi.

293. nu] *Va:* ni; *B, L, Ga, P:* a. — djevojčica] *F:* divojčica.

294. čudo] *F:* čudu.

295. je] *V, Va, F, I:* ju; *Č, M:* se, *M* k. i.: je. — medvjedica] *F:* medvidica.

296. gorskoj] *I:* gorkoj.

298. kamena] *A:* kameńa; *B, P:* kamenka. — ogań] *L:* ‚oghgn'.

299. a čudo će bit] *V, A, I, C, N, S:* nu je čudo; *Va:* a čudo je; *F:* al' je čudo; *b:* nije čudo. — da gori] *V, Va, A, F, I, S:* da ne gori.

300. ko] *I, m, b, z:* tko. — mlađahan] *F:* mlajahan; *S:* ‚mlaghjahah'. — jaoh] *V, A, G, B, Ga, b:* joh; *z:* jao.

301. niknu] *A:* ‚ricknu'.

302. završe] *Z:* ‚sauersce'.

„junaku se dobra sreća
„na nesreći zloj provrže:
„pade u robstvo, u nevolju;
„viteški mu cviet se oznobi;
„družba ga izda, a na polu
„nepri'atelj ga ne pridobi.
„Slavni odtada junak, koji
„djela kaza svud viteška,
„nadno tamne jame stoji
„u okovieh gvozdja teška.
„Moj je dundo od strahoćâ
„ponornijeh tmina straža:
„i srditos i vrloća
„ńegova se sveđ uzmnaža.
„Nemilostim on misleći
„da se u carsku milos stavlja,
„meće ozir vas za pleći:
„što je držan, zaboravlja.
„Na sramotu od razloga
„iz pameti ćud neharna
„uspomene goni od svoga
„dobročinca blagodarna.

303. sreća] *F:* srića; *z:* srieća.

304. na] *S:* u. — nesreći] *F:* nesrići; *z:* nesrieći. — zloj] *V, B, L, Ga, P, C:* zlo. — provrže] *Va, Č, M, b:* povrže; *A:* ‚prouirsge'.

305. u robstvo] *V, A, Č, L, C, M:* u robstva; *Va, B, I, Ga, P, Z, D, m:* od robstva; *b:* u robstvu.

306. viteški] *P:* ‚viteski'. — cviet] *F:* cvit; *b:* strah. — oznobi] *Va:* ‚onobi'; *z:* ozlobi.

307. družba] *P:* ‚drusba'. — ga] nema *V, Va, G, B, Ga, P, Z, N, D, b.* — a] *S:* i.

308. nepri'atelj ga] *V, Va, G, M, N, D, S:* nepri'atelje; *B, P:* nepri'atelja; *L, Ga, Z, m, b, z, a:* neprijatelj. — pridobi] *z:* predobi.

309. koji] *Ga:* ‚stoi'.

310. djela] *F:* dila. — kaza] *Va:* ‚kasat'. — svud viteška] *P:* ‚sfud viteska'.

312. u] *Č, M:* i u. — okovieh] *F:* okovih. — teška] *P:* ‚teska'.

313. moj] *Va, B, L, Ga, P:* nu. — dundo] *Va:* dundu. — je dundo] *I:* dundo je.

314. ponornijeh] *N, D, S:* i ponornieh; *Va, B, L, Ga, P:* ‚pomornieh'; *A:* ‚podnornieh'.

315. srditos] *F, b:* srditost.

316. ńegova] *P:* ‚ghieghoua'. — sveđ] *F, I, Ga:* svej. — uzmnaža] *B, Ga:* umnaža.

317. nemilostim] *z:* nemilostju. — misleći] *A:* ‚misleczi'.

318. carsku] *D:* ‚zarstvu'. — milos] *F, b:* milost.

319. ozir] *G, P, C, m, z, a:* obzir. — za] *B, P:* na. — pleći] *A:* ‚pleczi'.

322. iz] *V, Va, Z, D, S:* i s. — neharna] *P:* ‚necharna'.

323. goni] *V, B, P:* ‚gnioi'.

„Sred tamnice tim smrknute
„junak žeļan biela danka
„muke, trude, jade ļute,
„sva zla trpi bez pristanka;
„nu pašina kćerca ino
„u stravļenoj duši ćuti:
„gine, dobro ńe jedino
„da ne bude poginuti.
„Moja liepa bratučeda
„od milosti suze liva:
„u sužanstvu dušu gleda,
„gospodara milostiva.
„Od žalosti ne razbire
„u vaju se žestokomu
„cić gorušte ļubi i vire,
„kû mu u srcu nosi svomu.
„Jeda skrati zle boljezni
„ļubļenoga tamničara,
„blagom riečcom, slatkom pjesni
„ukradom ga razgovara.
„I da mu ona ne rasladi
„gorkieh muka kîgod dio,

325. sred] *F:* srid; *z:* sried. — tim] *Č, P, M, z:* tiem.

326. biela] *F:* bilih. — danka] *F:* danak; *B, P:* dana.

328. sva zla] *Va:* ‚sa sla'; *F:* sve zlo; *G, B, Ga, P:* i zla. — trpi] *A:* .tirpi'. — bez] *P:* brez. — pristanka] *B, P:* ‚pristagnia'; *z:* prestanka; *F:* pristanak.

329. nu] *F:* al'. — kćerca] *B, I, Ga, P:* hćerca; *L:* ćerca.

330. stravļenoj] *G, B, P:* stravjenoj.

333. liepa] *F, B, P:* lipa.

334. suze] *A:* ‚suese'; *m:* ‚ſuſſe'. — liva] *A, Č, M, S:* lieva.

335. dušu] tako *O, V, A, Č, F, I, M, N, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* dočim; *z:* dočiem.

337. žalosti] *N, b:* žalosti se. — razbire] *N:* razabere; *b:* razbere.

338. vaju] *Č, M:* jadu. — se] *Va, D, m, b, z:* je. — žestokomu] *S, b:* žestokome.

339. cić] tako *O, V, F, B, Ga, P, C, D, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieć. — gorušte] *F:* goruće. — vire] *Č, M:* vjere.

340. srcu] *A:* ‚sirzu'. — svomu] *S, b:* svome.

341. boljezni] tako *O, Č, M, S, m; G, B, P, N:* bolezni; *ostali rukopisi* i *izdańa:* boļezni.

342. ļubļenoga] *Va, A, Č, G, B, I, m:* ļubjenoga.

343. riečcom] *Va, A, I, N:* ‚rieszom'; *F:* ričju; *G, B, P:* ‚riesczom'; *L:* .riezcom'; *N:* rieči. — slatkom] *I, m, b, z:* sladkom. — pjesni] *F:* pisni.

344. ukradom] *F:* ugradom.

345. rasladi] *P:* ‚raschladi'; *m:* ‚raſladi'.

346. gorkieh] tako *O, A, Č, M, N, D, b, z; V, B, L, Ga, P, C, Z, a:* gorcih; *Va, G, I, m:* gorcieh.

„odavna bi vitez mladi
„s životom se razdielio".
Da Kalinka ovdi veće
prista i napried ne spovieda,
Krunoslavi ne bi od smeće
bil' tolike ne besjeda;
ali ovako još govori:
„Korevskomu sužnu dragom
„Ljubica se toli udvori
„vernom službom, dvorbom blagom;
„tač Poljaku svietlu i slavnu
„Turkinica liepa omili,
„da su vjeru krepku i stavnu
„među sobom uhitili.
„Tim sklopjena i gotova
„s milosti se carske veli'
„i sloboda vitezova
„i Ljubičin pir veseli.
„Ugričiću moj ljubljeni,
„ja rieh, što znah, a ti sada
„spravi obilne dare meni,
„kiema ću se smirit mlada!

348. s] nema *V, Va, A, G, M, S, b.* — razdielio] *F:* razdilio; *m:* rastavio.

349. Kalinka] *V:* Kalinke. — ovdi] *O, S:* odi; *z:* ovdje.

350. prista] *z:* presta. — napried ne spovieda] *F:* naprid ne spovida.

352. bil' tolike] *O, Č, B, P, M:* bil' toliko; *F:* bila tolika; *G, m:* bila taka; *z:* ne bi bila. — besjeda] *F:* besida.

354. Korevskomu] *Č:* Korepskomu; *L:* ‚Koreunskomu'. — sužnu] tako *O, Č, B, L, Ga, M; P:* ‚sugnu'; *ostali rukopisi* i *izdaña:* sužñu.

355. toli] *V:* tako. — udvori] tako i *P,* k. i.: otvori.

356. vernom] tako *O, V, Va, Č, B, L, I, Ga, P, Z; ostali rukopisi* i *izdaña:* vjernom.

357. tač] *b:* tač, s bilj.: itro. — svietlu] *F:* svitlu; *I:* liepu.

358. Turkinica] *O:* ‚Turchigniza'. — liepa] *F:* lipa.

359. vjeru] *F:* viru. — krepku] *F:* kripku; *P:* ‚krepknu'; *b, z:* kriepku.

360. uhitili] *P:* ‚uchittili'.

361. tim] *z:* tiem. — sklopjena] *V, S, z:* sklopljena; *D:* skupljena.

364. Ljubičin] *Č:* ‚gliubieni'; *M:* ljubljeni.

365. Ugričiću] *P:* ‚Vgichichiu'. — ljubljeni] *Va, Č, G, B, I, P, M, D, S, m:* ljubjeni.

366. ja rieh] *F:* rekoh; *P:* ‚ia riech'. — znah] *P:* ‚snach'.

368. kiema] *Va, F, B, L, I, Ga, P:* kima; *A, Č, M, N:* s kiema; *G, C:* ‚kiem'; *D:* ‚s'kiem'.

„S darom zlatnim draže zlato,
„milos tvoju duša pita,
„i već srce hlepi na to
„neg nà carstvo svega svita“.
Čim stravļena dikla trati
slatke ovako svîm besjede,
za ruku je prešno uhvati
Bećirhadum i odvede.
Jak iz cvitja i iz trave
koga otrovna zmija peči,
Krunoslava na gizdave
Turkińice osta rieči.
Streptje, ublidi i ostinu
sva od čuda zapańena,
u prilici i načinu
stańovita niema stiena;
ne vjeruje i vjeruje,
što od draga svoga sluša,
zaboravļa, spomenuje,
smrtne u srcu smeće kuša;

369. s darom] *G:* ‚ſ' darim'; *C, a:* s darim; *P:* ‚s' drarom'. — zlatnim] *Va, Ć, G, I, P, M, m, z:* zlatniem.

370. milos] *F, b:* milost. — duša] *P:* ‚duſia'.

371. hlepi] *P:* ‚chlepij'.

372. svega] *B, L, I, Ga, P, Z:* segaj. — svita] *V:* svieta.

373. čim] *Č, M, z:* čiem.

374. slatke] *I, P, m, z:* sladke. — svîm] *Č, I, M, z:* sviem.

375. je] *Va, I, C, a:* ju. — prešno] *F:* prišno; *P:* ‚presno'. — uhvati] *Č, M:* uhiti; *B:* ‚uffati'; *I, P:* ‚ufati'; *D:* kfati'.

376. Bećir] *B, L, Ga:* ‚Beghir'; *I, P, Z:* ‚Bechir'; *D:* Bekir.

377. cvitja] *Va, A, G, B, L, Ga, P, N, D, S:* cvieća; *Č, Z, M, m, z:* cvietja. — i] *A, B, P, N, D, m, b, z:* al'.

378. koga] *S, m:* ‚tkoga'. — otrovna] *V:* trovna.

380. Turkińice] *P:* ‚Turchignize'.

381. streptje] *Va, B, L, Ga, P:* strepće; *F:* strepti. — ublidi] tako *O, F, I, Z, N, S; V, C, a:* ublidje; *Va, Č, G, M, b:* ubliedi; *A, L, Ga, m, z:* ubliedje; *B, P:* ‚ublieghie'. — i] nema *A*. — ostinu] *D:* ustinu.

383. načinu] tako *O, V, Va, A, F, I, C, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* u načinu.

384. niema stiena] *F:* nima stina.

385. ne vjeruje i vjeruje] *F:* ne viruje i viruje.

386. draga svoga] *V, C:* svoga draga. — sluša] *G:* ‚kuscia'.

387. zaboravļa] *C, a:* zaboravja. — spomenuje] *O, D, S, m, z:* spomeńuje.

388. srcu] *A:* ‚sirzu'.

s razlicijeh misli gine
jak plav, u kû sveđ udara
valovite sred pučine
sila protivna od vjetara;
k zemļi srti i na čase
put nebesâ oči upira;
groznim suzam polieva se;
iz srca uzdah vruć podira;
ńe snježane biele ruke
sada krši, plete sada
i od nemira i od muke
proteže opet, i opet sklada.
Ali udugo ne umuknu.
Među suzam i uzdasi
stanoviti mramor puknu:
žalosno se mlada oglasi.
Ona, izišla izvan sebe
od bolesti buduć kliče:
„Ah, kê glase čuh od tebe,
„moj nevjerni vjereniče!
„Komu veće i u koga
„ikad tužna da vjerujem,
„od viteza Korevskoga
„kad nevjeru ovu čujem?

389. s razlicijeh] *F:* tad s razlicih. — misli] *F:* mislih.

390. u kû] *Va:* ‚koiu'. — sveđ] *F, I, Z:* svej.

391. sred] *F:* srid; *z:* sried.

392. sila] *A, N, D:* ‚sil'. — vjetara] *F:* vitara.

393. srti] *G, m:* srće; *z:* ‚sàrtje'.

395. groznim] *Va, Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, S, z:* grozniem. — polieva se] *A:* ‚polieuaſce'; *F, b:* poliva se.

396. iz] *Va:* i iz. — uzdah vruć] *P:* ‚usdach uuruh'.

397. snježane biele] *F:* snižane bile.

400. proteže opet] *Č, M:* ‚protescese'; *N, D:* poteže opet. — sklada] *A:* ‚skada'.

402. uzdasi] *P:* ‚usdasim', i.: uzdasi.

404. žalosno] *V:* ‚scialosne'; *A, D, S:* žalosna.

405. izišla] *F, G, B, P:* izašla. — izvan] *Ć, M:* izvam.

406. kliče] *S:* kliknu.

407. ah] *V:* oh. — čuh] *Ga:* ‚ciud'; *P:* ‚ciuch'.

408. nevjerni vjereniče] *F:* nevirni vireniče.

409. komu] *I, S, m:* ‚tkomu'. — koga] *m:* ‚tkoga'.

410. tužna] *P:* ‚tuſna'. — ikad] *A:* kad. — vjerujem] *F:* virujem.

411. Korevskoga] *Č:* Korepskoga; *L:* ‚Koreunskoga'.

412. kad] *V, A, F, I, Z, b:* ako. — nevjeru] *F:* neviru. — kad nevjeru ovu] *Va, B, L, Ga, P:* nevjeru ovu ako.

„Tko je, tko se ne snebiva,
„da u nevjeru može pasti
„junak, koji plemstvom siva
„prave vjere, svietle časti?

„Ah, iskati svud je zaman
„vjernos naći srca čista:
„crno 'e sunce, mjesec taman,
„nevjerna je vjera ista!

„O moj ńegda drag pokoju,
„sad izdana mâ ļubavi,
„Krunoslavu dali tvoju
„pri Turkińi' ti ostavi?

„Da od nemira ne umiram,
„za veliko čudo brojim,
„u môm srcu er razbiram,
„što si držan, što dostojim.

„Obrni se, ah, obrni!
„Na komu me, viđ, promieni!
„Svietla obraza ne pocrni!
„Ne izgubi glas pošteni!

„Kî od svieta ne zna dio
„tvoja dila, mê liposti?

413. tko se] *Č, G, B, L, Ga, M, m:* ko se; *P:* ‚chose'.

414. nevjeru] *F:* neviru. — pasti] *Va, B, P, S:* upasti; *Va* k. i.: pasti.

416. vjere, svietle] *F:* vire, svitle.

417. iskati svud je] *b:* iskati je svudi; *P:* ‚iskatti sfudie'.

418. vjernos] *F:* virnost; *b:* vjernost. — naći] *Č, M:* moći.

419. mjesec] *F:* misec.

420. nevjerna je vjera] *F:* nevirna je vira. — ista] *V:* čista.

421. ńegda] *Č, M:* nigda. *M* k. i.: ńegda; *F:* ńigda; *P:* ‚ghiegda'.

422. izdana] *Va, G, B, L, I, Ga, P, m:* izdavna; *z:* izdajna.

424. pri] *Va, Č, B, Ga, P:* prid. — Turkińi] *P:* ‚Turchigni'. — ti] *Va:* sad. — ti ostavi] *A, G, N, D, S, m, b, z:* zaboravi.

427. srcu] *A:* ‚sirzu'. — er] *Va, G, B, L, I, Ga, P:* čim; *F, z:* jer.

428. dostojim] *P:* ‚doſtoian'.

429. obrni] *V:* obrani; *A:* ‚obirni' (2 puta).

430. komu] *S, m:* ‚tkomu'. — viđ] tako *O, V, Va, A, G, B, L, I, Ga, Z, N, D, S, m; Č, C, M, a:* vik; *F:* vij; *b:* vid'; *z:* viek. — promieni] *F:* promini.

431. svietla] *F:* svitla. — pocrni] *A, N, D:* pogani.

433. svieta] *F:* svita.

434. dila] *A, Ć, G, P, Z, M, N, D, S, m, z:* djela. — liposti] tako *O, V, Va, A, F, B, L, I, Ga, N; ostali rukopisi* i *izdanja:* lieposti.

„Komu si se zavjerio
„sa svom moći i kriposti?
„Jeda nađe draže lice
„i od mojieh zlatni'e kose?
„Turkińe su mađonice:
„čarajući svies zanose.
„Himbeno su one liepe;
„u hitrinah sveđ se paze;
„napravami vid zasliepe
„i obraze priobraze.
„Zaisto s biļa vilovita
„obsjeni te i zatravi,
„kad tvā dila plemenita
„i mû lipos zaboravi.
„Nu mê bojno srce gdi je?
„Tužbe meni ne priliče:
„tko se osvetit vriedan nije,
„neka suzi i nariče!
„Podnit neću ni trpiti,
„da, što 'e moje, druzi drže:
„raskinuti, razdrpiti
„Turkińu ću zlu najbrže!

435. komu] *I, m:* ‚tkomu'. — zavjerio] *F:* zavirio.

436. kriposti] tako *O, Va, A, F, B, L, Ga, P, Z; b, z:* krieposti; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kreposti.

438. mojieh] *F, z:* mojih. — zlatni'e] *V:* ‚slatnieh'; *Va:* ‚slatne'.

439. Turkińe] *P:* ‚Turchignie'. — mađonice] *F:* majonice; *z:* vilenice.

440. čarajući] *Va:* ‚ciaruiuchi'; *A:* ‚ciaraiuczi'. — svies] *F:* svist; *b:* ‚свѣт'.

441. himbeno] *P:* ‚chimbene'. — liepe] *F:* lipe.

442. hitrinah] *C, M:* hitrinam; *P:* ‚chitrinah'. — sveđ] *F, Z:* svej.

443. vid] *Z:* ‚uied'. — zasliepe] *F:* zaslipe.

444. priobraze] *z:* preobraze.

445. s] *F:* i. — s biļa] *G:* ‚silla'; *S:* s bilja.

446. obsjeni] *F:* obsini.

447. dila] tako *O, V, Va, F, Z; ostali rukopisi* i *izdańa:* djela.

448. lipos] *A, Č, G, B, L, I, P, C, Z, M, S, m, z:* liepos; *F:* lipost; *b:* liepost.

449. srce] *A:* ‚sirze'. — gdi] *O, V, A, Č, M, N:* di.

450. tužbe] *O, V, Va, Č, F, G, I, C, S, m:* tužba; *P:* ‚tusbe'; *ostali rukopisi* i *izdańa!* tužbe.

451. tko] *G:* ko. — osvetit] *N:* ‚osfetit'. — vriedan] *F:* vridan.

453. podnit] tako *O, V, A, F, C, Z, N, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* podniet. — trpiti] *A:* ‚tirpieti'; *Č:* ‚tarpieti', k. i.: trpiti; *S:* trpjeti. — ni trpiti] *Va, B, Ga, P, m:* ‚ia ni tarpit'; *L:* ‚ia ni tarpiet'.

454. drže] *A:* ‚dirsge',

455. raskinuti] *I, m, z:* razkinuti. — razdrpiti] *A:* ‚rasdirpiti'; *Va, B, L, Ga, P, m:* i razdrpit.

456. Turkińu] *P:* ‚Turchigniu'.

„Ukazaću, Krunoslava
„u osvetah kakva biva:
„usred zmajâ, usred lavâ,
„usred ogńa da je živa.
„U desnici ovoj jakoj
„ja ću s mačem poletjeti,
„o Korevski, zlici opakoj
„u tvom krilu dušu oteti.
„Izdajniče, kî dostojiš,
„jer t' se od vjere duša izmakla,
„ne pod zemļom tu da stojiš
„u tamnici, nu dno pakla.
„O gromovi, o treskovi,
„urnebes se vaš obali!
„Bože, gdi su bludnici ovi,
„sprži, užeži, sve popali!
„Izdavniče, kî dostojiš,
„jer t' se od vjere duša izmakla,
„ne pod zemļom tu da stojiš
„u tamnici, nu dno pakla

457. ukazaću] *Va:* ‚ukasaioichiu'; *B, I, Ga:* ‚ukasatchiu'; *m:* ‚ukaſatchje'. — Krunoslava] *V:* ‚Krunoslauu'.

458. osvètah] *A, N, D:* ‚osfetam'; *S:* osvetam.

459. usred — usred] *F:* usrid — usrid; *z:* usried — usried (tako i st. 460.).

460. ogńa] *P:* ‚oghnia'.

462. poletjeti] *A:* ‚polietetti'; *Č:* ‚polietieti'; *F:* poletiti; *G:* proletjeti; *Z:* ‚polietiti'; *N:* polećeti.

463. o] *F:* u. — o Korevski] *Va, A, I, C, N, D, S, b:* i Korevskoj; tako *P* k. i. — Korevski] *Č:* Korepski; *F:* Korevskoj; *L:* ‚Koreunski'. — zlici] *G, I:* slici.

465c.—468c. Ova se strofa u rukopisima *O, V, Va, A, F, G, C, M, N, D, S* i u izdańu *b* nahodi iza stiha 492., u rukopisima *Č, B, L, Ga, P, Z* iza stiha 472., a rukopis je *I* uopće nema. Volantić joj je odredio mjesto iza stiha 464., a na tom je mjestu imaju izdańa *m, z, a.*

465. izdavniče] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, Ga, P, Z, M, D; ostali rukopisi* i *izdańa:* izdajniče. — kî] tako *O, V, Č, F, M, N; D:* ‚koi'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ti.

466. jer] *V, Va, B, L, Ga, P, Z, m:* er. — t'] imaju samo rukopisi *B, L, Ga, P, C* pa izdańa *m, z, a.* — vjere] *F:* vire.

467. tu] *D, S:* tuj.

468. nu dno] *Č, B, P, M, N, D, S:* nu u dno; *A:* ‚nu do'.

469. treskovi] *z:* trieskovi.

470. urnebes se vaš] *V, G:* urnebese vaš; *A, B, L, Ga, P, C, N:* urnebese vaše; *F:* urnebesa vaše; *b:* ti s nebesa zgar. — obali] *b:* otali.

471. gdi] tako *O, V, Va, A, F, G, L, I, Ga, N, S, m, b; Č, M:* dje; *B, P:* di; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje.

472. sprži] *Va:* ‚sprasci'.

465b.—468b. isporedi biļ. k stihovima 465c.—468c.

„Ali tužna što govorim?
„Što razumjet sebi dajem?
„Užežena ja sva gorim,
„čiem druzijeh sprźit hajem.
„Ti me ostavi, dušo mila,
„ja tvû lipos neću mnogu,
„i najveće kad bih htila,
„ostaviti vik ne mogu.
„Pače kô te vazda ļubih
„i ļubiću sred svih smeća,
„ako ti u čem sad zagrubih,
„čin', da 'e milos grieha veća!
„Gospodičić tako svietô,
„ne vjerujem, da će upasti
„u nevjerstvo tamno i kleto
„suproć plemstvu, suproć časti.
„Po sve pute i načine
„prilagaću misô i mito,
„dokli budem od istine
„na spoznanje doć očito.
„Izdavniče, kî dostojiš, 465a
„er se od vjere duša izmakla, 466a

473. tužna] *P:* ‚tusna'.

474. razùmjet] *F:* razumit.

475. sva] *Va:* ‚sueg'.

476. čiem] *F, G, B, P, S:* čim; *b:* čim se. — sprźit] *Va:* ‚sprascit (ispor. st. 472.). — hajem] *P:* ‚chaiem'.

477. ti me] *Č, M:* ‚tieme. — ostavi] *Ć, C, M:* ostavit; tako *O* k. i.

478. lipos] *O, G, L, I, Z, S, m, z:* liepos. — mnogu] *O, V, Č, M:* dragu; *O* ista ruka i.: mnogu.

479. i] *Ga:* a. — htila] *Va:* ‚tiela'; *Ć, Z, M:* tjela; *P:* ‚chtilla'; *b:* ktila.

480. ostaviti] tako *O; B, Ga, m, z:* ostavit je; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ostavit te. — vik] *Č, M, b, z:* viek.

481. kô] *F:* kâ. — ļubih] *P:* ‚gliubih'.

482. ļubiću] *B, P:* ‚gliubitchiu'; *I, ṁ:* ‚gljubitchju'. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — svih] *Ć, G, I, Z, M, m, z:* svieh. — smeća] *A:* ‚smeczia'.

483. ti] nema *Č, M.* — sad zagrubih] *A, N, D, S:* sada zgrubih.

484. čin'] *V, F:* čim. — milos] *F, b:* milost. — grieha] *F:* griha; *P:* ‚ghriecha'.

485. svietô] *F:* svitâ; *b:* svetô.

486. vjerujem] *F:* virujem.

487. i] nema *L.* — *F:* u nevirstva tamna i kleta.

488. suproć — suproć] *A:* ‚suproch — suprocz'; *P:* ‚suproh — supoch'.

490. prilagaću] *Va:* ‚prilakachiu'; *A:* ‚prilagacziu'; *I, m:* ‚prilagatchju'. — misô i mito] *A, N, D, S:* mito i mito. — misô] *Č, M;* misao; *F:* misal.

492. spoznanje] tako *B, I; ostali rukopisi* i *izdańa:* spoznańe. — doć] *Č, M:* ‚dochi'.

465a.—468a. isporedi bilj. k stihovima 465c.—468c.

„ne pod zemļom tu da stojiš
„u tamnici, nu dno pakla.
„Lasni mi su svi ovi trudi,
„slatka 'e muka sva čemerna:
„ti nevjeran meni budi,
„ja ću tebi biti vjerna!“
Bez krsmanja Krunoslava
u odluci, kâ je žeže,
nejma misli, kû strah dava,
ni'e zaprieke, kâ ju usteže.
Sedam torân u ugrskomu
ruhu obhodit dikla zađe,
na ńegovu dokli domu
Rizvanpašu srete i nađe.
Pokloni se i načine
dvorne ukaza, kliče paka:
„Ja sam, mili gospodine,
„Korevskoga brat junaka;
„ļubkove se cić slobode
„iz dragoga mjesta uputih,
„ne gledajuć na nezgode
„od razlicih pogub ļutih.

467a
468a
495
500
505
510

493. lasni] *b:* lažni. — mi] *Va, b:* mu.

494. slatka] *I, P, z:* sladka. — sva] *Va:* ‚sue‘.

495. nevjeran] *F:* neviran. — meni budi] *I:* budi svudi; *V, z:* budi meni.

496. vjerna] *F:* virna.

497. bez] *P:* brez. — krsmanja] tako *L, I, Ga; F:* ‚karscmagnia‘, ista ruka i.: krsmańa, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

498. kâ ju] *V, A, F, G, B, L, I, Ga, P, C, M, N, D, S:* kâ je; tako i *sva izdańa.* — žeže] *B, P:* steže.

499. kû] *F, G, B, L, Ga, P, Z:* kâ; *I, D:* kâ 'oj; *V, A, Č, M, N:* ‚kaiu‘.

500. ni'e] *Va, F, B, Ga, P:* ni. — zaprieke] *F, C, a:* zaprike. — ju] tako *O, V, Va, Č, F, Z, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* je. — usteže] *S, m, z:* uzteže.

501. torân] *B, P, D, S:* torâń. — ugrskomu] *Va:* ‚ukarskomu‘. — u] nema *Č, M; M* docnije dodano.

502. obhodit] *O, V, Č, F, G, M:* hodit *M* k. i.: obhodit. — ruhu obhodit] *P:* ‚ruchu obchoditi‘. — zađe] tako *G, I, S; m, b, z, a:* sađe; *F:* sajde.

503. dokli] *V, Va, A, F, G, B, I, Ga, P, C, Z, N, D, S, b, a:* dokle.

504. srete] *F:* srite; *z:* sriete. — nađe] *F:* najde.

508. Korevskoga] *Č:* Korepskoga; *L:* ‚Koreunskoga‘.

509. ļubkove] tako *O, V, Č, F, C, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* ńegove — cić] tako *O, V, Va, F, B, Ga, P; ostali rukopisi:* cieć.

510. dragoga] tako *O, V, A, Č, F, C, M, N, D, S, m, b, z, a; ostali rukopisi:* rodnoga. — mjesta] *F:* mista.

512. razlicih] tako *O, V, Va, F, B, L, Ga, P; ostali rukopisi* i *izdańa:* razlicieh. — ļutih] *Č, Z, M:* ļutieh.

„Dobrota me tvâ primaga,
„na odkupe da ga prosim:
„tim koliko hoćeš blaga,
„udiļe ti ja za ń nosim.
„Toli neć ga dat za platu,
„da' ga u dar plemeniti;
„a za uzdarje ja na zlatu
„on čas ti ga ću izmjeriti.“
Paša u mlaca s boļom slikom
zapaža se na ove glase,
i visokom i velikom
on odlukom snebiva se
sad besjedu, sad slobodu
razmišļajuć, ter se čudi,
i sebi ovu sad prigodu
od velike smeće sudi;
i kô čovjek od velicih
mećaicâ i kramarâ,
u pameti veće od pricih
varâk način misli i stvara.
Naravnoga otrov gniva
krije Turčin dvoran silom:

515. tîm] *Č, M, z:* tiem; *S:* ‚cijm'. — hoćeš] *P:* ‚chochies'.

516. udiļe] *b* s biļ.: ‚gotovo, u gotovu, baar, pronto'. — udiļe ti] *Ć, M:* udieliti.

518. da'] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, Ga, P, Z, M, N, D; ostali rukopisi* i *izdańa:* daj.

519. a] nema *Va, G.*

520. on čas ti] tako *O, V, Č, F, G, B, Ga, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* on čas. — ga] *Va:* ‚ka'. — ga ću] *B, L, I, P, D, S, m, z:* ću ga. — izmjeriti] *F:* izmiriti.

521. u] *Va:* na. — mlaca] *L, I, Ga:* mladca. — boļom] tako *O, V, A, Č, F, G, M, N, D, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* blagom.

522. zapaža] *F, G, B, I, Ga, P:* zapazi; *Va:* ‚sapasia'.

525. besjedu] *F:* besidu.

526. razmišļajuć] *A:* ‚raſmiſcgliaiucz'; *B, L, I, Ga, Z:* on razmišļa; *P:* ‚on rasmisglia'.

528. smeće] *Va, B, L, I, Ga, P, m, z:* sreće; *ostali rukopisi* i *izdańa:* smeće. — sudi] *V:* ‚sciudi'.

529. i kô] *F:* kako. — čovjek] *F:* človik. — velicih] tako *O, V, Va, F, B, L, Ga, P, Z, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* velicieh.

530. mećaica] *F:* mećaise.

531. pricih] tako *O, V, Va, A, F, B, L, Ga, P, Z, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* pricieh.

532. varâk način] *b:* ‚varh načina'.

533. naravnoga] *O, Č, C, M:* ‚naraunaga'; *G:* ‚tu naraunu'. — gniva] tako *Va, A, N, D; O, V, Č, F, C, M, b:* hini; *L:* ‚ghniua'; *S:* ‚ghgniva'.

534. krije] *O, V, Č, F, C, M:* ‚koije'; *G:* ‚i krie'. — silom] *Va:* krilom.

jedno misli, drugo odkriva,
a izvršiva treće dilom.
S Krunoslavom uńiguje,
i veseli'i sveđ se kaže,
riečima je obljetuje
sve što može boļe i draže.
Veli; „Smir' se, o plemiću,
„za slobodu brata tvoga!
„Ja prijateļ haran biću
„ńemu u cara čestitoga.
„Utoliko ako š ńime
„miluješ se razgovorit,
„sad i u kê hoć ino brime
„tamnicu ću ti ja otvorit."
Utoliko, da put skrati,
paša kaže, da ga slidi;
i množ Turâk da ih prati
pod oružjem zapovidi . . .

535. drugo] *S:* ‚drugh'. — odkriva] *O, V, Č, F, C, M, b:* čini; *A, L, N, D, S:* obećiva; *Va:* obećava.

536. a] nema *C, a.* — izvršiva] *A:* ‚isuirsciua'. — treće] *z:* tretje.

537. uńiguje] tako *O, V, F, B, P; Va:* ‚ugnieghuie'; *A, G, I, Z, N, D, S, m, z:* uńeguje; *Č, M, a:* uniguje; *b:* umiļuje (ispor. II, st. 596.).

538. sveđ] *F, Z:* svej.

539. riečima] *F:* ričima. — je] *V, G, Z:* ju. — obļetuje] *O, Č, M:* obļećuje; *Va:* obļetuje; *V, F, G:* obletuje.

540. sve što] *P:* ‚suesco'. — može] *A:* more.

541. smir'] *A, B, Ga, C, N, D, a:* smiri.

543. haran] *P:* ‚charan'. — biću] *A, B, P, S:* ‚bitchiu'.

545. š ńime] *A:* ‚scnime'; *P, m, z:* s ńime.

547. kê] *F:* kê; *C, a:* kò. — brime] tako *O, V, Va, Č, F, L, Ga, M, N; A, P:* vrieme (po Karliću i *V* tako); *G, B, I, a:* vrime; *Z:* brieme. — *G, m, z:* sad i u drugo kê hoć vrime; *P:* sad i u kê ti hoć (choch) vrieme; *b:* prem sad jurve u nevreme.

548. ću ja ti] tako *O, V, A, Č, F, Z, M, N, D, S; Va, G, B, L, I, Ga, P, C, m, z, a:* ti ja ću.

549. da put skrati] tako *P; O, V, A, F, C, N, D, S:* doli siti; *Va:* ‚doli siti stati'; *G* nema tih riječi; *B, L:* ‚siti'; *Č, M:* ‚pascia siti'. — *m, z* (tako *M* ispravio Marinović: s tiem nizdoli paša obrati; *Z, b, a:* utoliko doli za iti (*b:* sajti); R 3197: ‚doli siti', k. i. ‚doli svráti'.

550. paša kaže] *Č, M:* ‚doli kasce'; R 3197 k. i.: ‚pascia, i kaxe'; *m, z:* hod', ńoj kažuć (tako *M* k. i.). — slidi; *Č, M, b:* sliedi, *M* k. i.: slidi.

551. i] *m, z; a.* — ih] *I, Ga:* ga.

552. *Volantić* u Appendinijevu predgovoru Jakšićevoj ‚Versione libera' (str. 36.): „La stanza 138 del canto dodicesimo, e la stanza 92 del canto diciasettimo in tutti gli antichi esemplari si trovano costantemente non finite, e co' puntini".

Sedam torân gdi se rede,
proz sto vratâ i zaklopâ
s Krunoslavom paša grede,
gdi Korevski suž se ukopa.
Proz mostove, kî se dižu
zanesene u zahode,
i u dolinu svak čas nižu
po strmu i usku putu hode.
Vrhu ńe se do oblakâ
tvrda građa obgradila:
sokolova brza i jaka
ne bi 'u perja izletila.
Ukraj građe kroz gvozdena
vrata uska, tiesna i mala,
dno ponora udubena
dubļa 'e jama još propala.
Pod zemļu se put obrne
iz duboke jame ove
put tamnice tamne i crne,
grob od živieh kâ se zove.

553. torân] *A, B, P, S:* torâń; *Volantić:* turâń. — gdi] *Č, G, Z, M:* di; *M* k. i.: gdi; *z:* gdje.

554. proz] *I, S:* kroz.

556. gdi] *A, Č, B, I, Ga, P, M, b, z:* gdje. — Korevski] *Č:* Korepski; *L:* ‚Koreuski'. — suž se] tako *O, V, Č, B, L, Ga, P, Z, M; Va:* ‚susce'; *F:* suze; *A, N, D, S, m:* rob se; tako *P* k. i.; *G:* ‚suscgnse'; *I, C, z, a:* živ se; *b:* ban se.

557. proz] *I, S:* kroz. — kî] *Va:* kê.

558. zanesene] *B, L, I, Ga:* ‚u sanesne'; *P:* ‚ù sanese'; *b, z:* zanešene. — zahode] *P:* ‚sachode'; *S:* ‚ſaklope', ista ruka i: ‚ſahode'.

559. i] nema *m, z.* — dolinu] *Va:* dubinu. — svak čas] *P:* ‚suahcias'. — nižu] *Va:* ‚uisciu'.

560. strmu i usku] *Va, A:* staromu. — hode] tako *O, V, A, Č, F, G, Z, M, N, D, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* shode; *P:* ‚schode'.

561. vrhu ńe] *P:* ‚varchu gnije'. — do] *Va:* od.

562. tvrda građa] *Va:* ‚tuargia gragia'; *B, L, Ga, P, Z:* tvrđa jedna; *Z* k. i.: ‚tuarghia graghia'. — obgradila] *Va, B, L, Ga, P, Z:* nagradila; *Č:* ogradila.

564. 'u] nema *A, P; B, L, Ga:* 'e (tako i *m, z*). — perja] *z:* pera. — izletila] tako *O, V, Va, A, E, G, C, N, D, m, b; Č, M, S:* izletjela; *B, L, I, Ga, P, a:* priletila; *Z:* ‚usletila'; *z:* preletila.

565. građe] *N:* ‚sgraghie'. — proz] *I, S, z, a:* kroz.

566. tiesna] *F:* tisna.

567. ponora] *B, P:* ‚pomora'.

568. dubļa] *G, I:* dubja; *P:* ‚dubgia'.

569. put] *V:* ‚paut'. — obrne] *A:* ‚obirne'.

571. tamnice] *P:* ‚tamize'. — tamne] *Va, B, L, Ga, P, Z, z:* tmaste. — crne] *A:* ‚zirne'.

572. živieh] *Č, M:* ‚suscnieh'; *F:* živih.

Proz sva mjesta zgor skazana
Krunoslava pašu slidi:
ni'e je žeļa biela dana,
istom da svê sunce vidi.
Oružaniem slugam odi,
da ju umore, viknu paša;
Krunoslava napried hodi,
ni 'e pogubi ni'edna straža.
Nu od tamnice jedva stupi
priko praga dikla smiona,
a raskošan zatvor skupi,
i u sužanstvu osta i ona.

573. proz] *I, S:* kroz. — mjesta] *F:* mista. — zgor] tako *O, V, A, Č, F, I, M, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* zgar. — skazana] *B, P, N, S:* kazana.

574. Krunoslava pašu] *N:* Krunoslavu paša. — slidi] *Č, M:* sliedi.

575. ni'e je] *Va:* ‚nitie'. — biela] *F:* bila.

576. ištom] *Z, z, a:* istom. — svê] *A, D:* svoje; *I:* svo'e.

577. oružaniem] *F:* oružanim. — odi] *O, V, Č, F, M, m:* ovdi.

578. ju] *Va, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, D, m, z:* je. — umore] *Z:* ‚umore', k. i.: ‚zatuore'; *N:* ‚satuore', ista ruka i: umore; *z:* unore.

579. napried] *F:* naprid. — hodi] *P:* ‚chodi'.

580. 'e] *V, F, C, a:* 'u. — ni'edna] *C:* jedna. — pogubi] *N, S, b, a:* poguba. — straža] *S, a:* straša; *b:* ustraša.

581. nu od tamnice] *V, A, N, b:* do tamnice; *G, S:* u tamnicu (tako *O* sa strane, ali drugom rukom). — jedva] *G, S, m, z:* kako (tako *O* sa strane, ali drugom rukom).

582. priko] *z:* preko. — priko praga] *O, V:* ‚pako proghie'; *Va, A, N, D:* ‚paka proghie'; *Č, M:* pak kô prođe; *F:* paka projde; *G, S:* i kô prođe (tako *O* sa strane, ali drugom rukom); *V:* ‚pako' k. i.: lako.

583. a raskošan] *V, N, S, m, z:* tad nemili (tako *O* sa strane, ali drugom rukom); *b:* a hrastov se. — skupi] *V, D, S, m, z:* lupi (tako *O* sa strane, ali drugom rukom); *A, N:* kupi; *b:* sklopi. — Rukopisi *B, L* nemaju ovoga stiha, pa ga je u rukopisu *B* docnije netko dodao sa strane; u rukopisu mu je *P* ovaj oblik: ‚i ù slobbodi, robstuo kupi'.

584. i] *A, N, D:* a; *P:* da. — sužanstvu] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, M; Z:* ‚suscianstuo'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sužaństvu.

Rukopis Ohmućevićev ima na kraju ovoga pjevańa biļešku: ‚Qui mancano due canti cioè il canto XIII et il XIV, che non si troua d' hauerli fatto l' autore'. Tri četvrtine strane, na kojoj je svršio 12. pjevańe, ostavi Ohmućević neispisane, samo na donjem ńezinu rubu s desne strane doda biļešku: ‚Segue il Canto XV' i zabiļeži početak toga pjevańa: ‚Gdie od mraka'. I tri četvrtine dalje strane u ńegovu rukopisu ostadoše neispisane, a na posļedńoj su četvrtini prepisane dvije strofe toga pjevańa, koje je Ohmućeviću XV. (vidi slike 3. i 4. u Radu, knizi 205.).

Rukopisi *Č* i *M* nemaju ni na kraju ovoga ni na kraju dalega pjevańa nikakove biļeške o nestatku dvaju pjevańa, ali dalje pjevańe i u ńima je naznačeno kao XV. I prema Volantićevu je komentaru dalje pjevańe XV.

PJEVAŃE PETNAESTO (TRINAESTO).

Gdje od mraka vjekovita
pod jazovim zja pučina,
usred svega segaj svita
najdubļijeh sred dubina
satarisan kraļ pribiva
od rinutieh s neba duha
u pučini ogńa živa,
kî mu oholas svā raspuha.
Slava mu je s teška jada,
kā se digla sa svieh strana
od istoka do zapada,
kô Vladislav razbi Osmana:
pače pazeć na veseļa
poļačkoga svega puka
s istjerana nepri'ateļa,
jak uboden bivô muka.
Podrtijeh iz uzdaha,
bez umrtja kojieh crka,
krvavijem dimim paha,
smrdećijem pjenam hrka.

1. gdje] *A, F, N, z:* gdi. — vjekovita] *F:* vikovita.

2. zja] *F, G, I:* sja.

3. usred] *F:* usrid; *z:* usried. — segaj] *z:* sega.

4. najdubļijeh] *Ć, M:* ‚naidubglieie'; *F:* od najdubļih. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

5. pribiva] *z:* priebiva.

6. duha] *P:* ‚ducha'.

7. pučini] *Va:* ‚pucinu'. — ogńa] *Va:* ‚ohgnia'; *P:* ‚oghnia'.

8. kî mu] *b:* komu. — oholas] *F:* oholost. — oholas svâ] *b:* ohola svjest. — raspuha] *I, m, b, z, a:* razpuha.

9. s] nema *B, P, S.* — teška] *P:* ‚teska'. — jada] *Va:* ‚daua', k. i.: jada.

10. digla] *Z:* ‚diglia'. — svieh] *F, B:* svih.

13. pače] *Ć, M:* paček.

14. poļačkoga] *A, C:* ‚pogliasckoga'; *P:* ‚pogliaskogha'.

15. s] nema *Ć; Z, M* docnije dodano. — istjerana] *I:* ‚istjeranj', k. i.: istjerana; *m, z:* iztjerana.

16. jak] *P, b:* jah. — uboden] *B, L, I, Ga, P, D, S:* oboden. — bivô] *Ć, M:* ‚bimu'; *M* k. i.: bivô; *F:* bivol.

17. uzdaha] *P:* ‚usdacha'.

18. umrtja] *B, L, I, Ga, P, Z:* usmrtja; *D:* ‚umarchja'; *b:* umora. — kojieh] tako *O, V, Va, Ć, M, b*; *M* k. i.: s kojieh, a tako *D*; *F:* kojih; *B, I, Ga, P, S, m:* u kieh; *L, C, a:* u kih; *O* sa strane drugom rukom: u kieh; *z:* s kojih. — crka] *V, Ć, M:* ‚zarska'; *M* k. i.: crka; *G:* ‚sarka'.

19. krvavijem] *F:* krvavimi. — dimim] *G:* dimi; *m, z:* dimom. — paha] *F:* paka; *P:* ‚pachà'.

20. smrdećijem] *A:* ‚smirdechiem'; *F:* smrdećimi; *G:* ‚s' mardechima'. — pjenam] *F:* pinam. — hrka] *P:* ‚charchà'.

Škripļe zubim, riga plame;
od zlobe ga svrdô vrti,
ne Poļake sharat same,
neg krstjanstvo sve satrti.
Tiem u vieću car veliki
ušto od mira slave slaga,
neprijateļ skoči priki
od ļuskoga svega traga;
netrpeća nadmen jieda
s bukom, s treskom strašno vieće
i on kupit zapovieda
od nabune i od smeće.
Nebu se opriēt spravam ovim
tvrdoglavi biesnik stupa,
zaboravļen, kô treskovim
svemoguća ruka lupa,
zasve da od ńe, kad oholu
glavu istakmit k višńiem prope,
strmoglav se buši dolu
tmastieh ogań u potope.

21. škripļe] *G:* ‚sckripi'; *P:* ‚sriplie'. — plame] *F:* plamen.

22. svrdô] *Č, G, M, D:* ‚suarlo'; *F:* svrdal.

23. sharat] *P:* ‚scharat'. — same] *F:* samen.

24. neg] *Č, M:* ‚neghli'. — krstjanstvo] *Č, M:* ‚kralieustuo'; *M* k. i.: krstjanstvo; *Z:* ‚karsctianstuo'.

25. tiem] *Va, A, F, L, N, S:* tim; *Č, M:* s tiem. — vieću] *F:* viću; *M:* ‚viechie'.

26. slave] tako *O, V, Va, A, Č, F, C, M, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* sprave. — slaga] *Č, M:* sklada; *M* k. i.: slaga.

27. priki] *Č, M:* prieki.

28. ļuskoga] *Va, Č, M, S, m, z:* ļudskoga; *G, B, Ga, b:* ļuckoga; *L:* ļudckoga; *N:* ‚gliuzoga'.

30. s] nema *A.* — treskom] *F:* triskom. — vieće] *F:* viće.

31. i on] *C, m:* on čas. — kupit] *V, F, G, B, P, D, S:* skupit. — zapovieda] *F, B:* zapovida.

33. opriet] *F, C, N, a:* oprit. — spravam] *V:* ‚sprauan'. — ovim] *Č, M:* oviem.

34. biesnik] *P:* ‚biesnih'.

35. zaboravļen] *b:* zaboravļa. — treskovim] *Č, M:* treskoviem; *A, G, L, N, S, m, z:* trjeskovim.

37. da] nema *Va, b.* — oholu] *P:* ‚ocholu'.

38. istakmit] *m, z, a:* iztakmit. — višńiem] tako *O, Č, B, P, M: ostali rukopisi* i *izdańa:* višńem.

39. strmoglav] *P:* ‚starmogau'. — buši] *Va, A:* ‚buci'; *N, D, S, b, z:* baci.

40. tmastieh] *b:* tmaste. — ogań] *P:* ‚oghan'; *b:* ogńene.

Od pakļene oštre trubļe
razdira se trubńa mukla,
da idu kleti, gdi 'e najdubļe
prosjedena propas pukla.
Cokoću se, grohte i tresu
noćne spile iz dubine,
u gromovitu urnebesu
razliegaju sliepe tmine.
Iz smrknutieh gustieh magla
jazovite u ponore
strahoćâ se jata nagla
gromińaju, drožde i ore:
graću, hroču, skvrče, krište,
zviždu, veče, skviče, laju,
revu, reže, rže, vište,
muka'u, vika'u, zavijaju.
U ńekieh su prašča rila,
vučju čeļus tko razglaba,

41. oštre] *b:* ostre.

42. razdira] *Č, M:* ‚rasbira', *M* k. i.: razdira. — trubńa] tako *S, Volantić, m, z, a; ostali rukopisi* i *izdańe b:* trubļa.

43. gdi 'e] *b:* ‚гдѣ'.

44. prosjedena] *F:* prosidana; *N, D:* propadena. — propas] *F, b:* propast.

45. cokoću] *B, L, P:* ‚zokotu'; *P* k. i.: cokoću. — grohte] *V, A, F, C, N:* grote; *Va, I, Ga, Z:* grokte; *Č, M:* groste; *b:* zubi.

46. noćne] *F:* noćje. — spile] *G, B, P:* tmine. — iz] *b:* i.

47. u gromovitu] *Č, M, m, z:* gromovitu u. — urnebesu] *b:* jur nebesu.

48. razliegaju] tako *O, V, Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, m, z; F:* razligaju; *ostali rukopisi* i *izdańa:* razliegaju se; tako *O* k. i. — sliepe] *F:* slipe; *N:* noćne, ista ruka i.: sliepe.

49. smrknutieh] *F:* smrknûtih. — gustieh] *F:* gustih; *D:* gnusnieh.

51. strahoćâ] *A, Č, M, N, D:* strahoćna (tako *P* k. i.); *F:* strahotâ; *G:* strahoće; *I:* strahotâ.

52. gromińaju] *Z:* ‚promigniaiu'. — drožde] *I:* dažde; *P, b:* drozde, *b* s bil.: ‚kao vikati'.

53. graću] *A:* ‚grachiu'; *C, m, z:* grakću. — hroču] *V:* ‚krochiu'; *P:* ‚chrociu'. — skvrče] *b:* kvarče. — krište] tako *G, I, m, b, z; I* k. i.: kriešte, a tako *ostali rukopisi* i *a*.

54. zviždu] *P:* ‚suiſdu'. — veče] *V, A, Č, C, M, a:* zveče; *N:* bleju. — skviče] *A:* ‚skuarcu'; *I, N, S:* skviču; *P:* ‚chuice'; *b:* kviču.

55. revu] *F:* rovu. — vište] *F:* viče. — Ovaj je stih u rukopisu *B* ista ruka dodala na kraju strane iza stiha 64.

56. zavijaju] *Va, G, B, L, I, Ga, P, N, D, S, m:* zavievaju; *b:* i zavijaju.

57. ńekieh] *V:* ‚niekieh'. — prašča] tako *V, Va, Č, F, G, L, I, M, m, z, a; O, B, P, C, D, S:* ‚pracia'; *A:* ‚paſſia'; *b:* pražka, s bil.: jezici.

58. čeļus] *L:* ‚cegliusc'; *b:* čeļust. — tko] *Va, Č, G, M:* ko.

*

a tko gubice ima i krila
od ļiļaka i od žabâ.
Ļudi s glavam crnieh pasa;
žene, od zmijâ kiem su kose;
bivoli, odspried kî do pasa
čovječanske slike nose;
kučke, u kîh je žensko lice,
psi troglavi, zmaji hudi,
poluribe, poluptice,
poluzvieri, poluļudi;
srde, nakazni i nemani,
i sve, što igda ukaza se
vrla i grda u kôj strani,
u pakļenom vieću sta se.
Nad sviem vječniem sjenam stišten
strašnodržac od propasti
gńevnom srģbom vas zaprišten
planta u zlobnoj oholasti.

59. a] ima *P*, ali precrtano; tako *Z:* ‚i' precrtano; nemaju *N, D, S, b, z.* — tko] *O, V, Va, Ć, Z, M, D:* ko. — gubice] *Ć, G, M, S:* gubicu.

60. ļiļaka] *F:* ļuļaka; *N:* ‚ghgliaka'. — žabâ] *F:* šabâ.

61. s] nema *B.* — glavam] tako *O, V, Ć, F, M, N, D, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* glavom. — crnieh] *F:* crnih.

62. kiem] *A, N, D:* kem; *F:* kim.

63. odspried] *V, Va, B, L, P:* odsried; *P* k. i.: odspried; *Ć, M:* ospried; *F:* odsrid. — pasa] *A:* ‚poasa'.

65. kučke] *G:* ‚kucki'. — u kih je] *O, Ć, M:* u ńih; *V, Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, m, b, z:* u kieh je; *N, S:* u kiem je.

66. hudi *P:* ‚chudi'.

68. poluzvieri] *F:* poluzviri.

70. sve što] *P:* ‚suesto'.

71. vrla] *I:* ‚værglia'; *N:* vrlo. — grda] *I:* ‚gærghja'; *N:* grdo.

72. pakļenom] *A, N:* ‚paklienom'; *F, z:* paklenom. — vieću] *F:* viću.

73. sviem] *F:* svim. — vječniem] tako *O, V, Va, A, G, B, L, I, P, C, N, D, S, m, z; F:* vičńim; *Ga:* ‚uechniem'; *b:* vječnom; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjerniem. — sjenam] *Va:* ‚suienam'; *D:* tminam. — stišten] *Ć, M, b:* tišten.

74. strašnodržac] *Va:* ‚strascno darsciazi'; *A:* ‚straſcnosgdarſgaz'; *B:* ‚straſcdarscaz'; *P:* ‚star prosdarlaz'; *N:* ‚strascnoscdaxaz'; *b:* ‚strašni daržeć'; *z:* strašni držac.

75. gńevnom] *Va:* ‚oggnienom'; *A:* ‚ghnieunom'; *Ć, G:* ‚ghgneunom'; *F:* gńivnom; *B, L, I, Ga, P:* gnivnom; *N:* gnevnom. — srģbom] *F, I:* sržbom; *G, L:* srćbom; *B, P:* ‚sarsgbom'. — zaprišten] *L:* ‚raspiscten'; *P:* ‚sapristen'; *b:* zapjećen.

76. planta] *Va:* ‚platna'; *A, N, D, S, b:* gori; *z:* plamta. — zlobnoj] *Z:* ‚slobnom'. — oholasti] *P:* .ocholaſti'.

Od krilatieh kravosaca,
iz kieh kužni ogńi pište,
u stog mu se visok zbaca
gruńe otrovno za sjedište.
Pod nogah mu se u krug svija
na zelene pjege i bliede
ļuta od sedam glavâ zmija
u iskrah tamnieh bļujuć jiede.
Strašni'i od svieh, vrļi i grđi
sjedi silnik gorostasni:
u čadļavoj smeđoj rđi
zagašen mu 'e obraz tmasni.
Strši glava naježena;
trepte zmajska krila o pleću;
ruńave uši do ramena
prostiru se i klepeću.
Iz kosiera slike grube
nos nezgromni na kļun pada;

77. krilatieh] *F:* krilatih. — kravosaca] *A, Č, G, I, M, m, z:* kravošaca; *b:* krabosaca, s biļ.: aveti.

78. kieh] *F:* kih. — kužni] *b:* gnusni.

79. u stog] *Č, M:* ‚ù ustok'; *L:* tada; *b:* u skok. — visok] *P:* ‚iedno'. — zbaca] *B, P:* ‚sbuza'; *P* k. i.; *N:* ‚skaza'.

80. gruńe] *O:* ‚grune'; *Č, M:* ‚krunne'. — sjedište] *F:* sidište; *P:* ‚siediste'.

81. pod] *B, L, Ga, Z:* po. — nogah] *Č, B, L, P, M, D, S, b, z:* nogam. — mu] nema *b*.

82. bliede] *Va, F:* blide; *L:* biele; *I:* siede.

84. jiede] *G:* ‚ijde'.

85. strašni'ij] *G, B, P, b:* strašni. — svieh] *F:* svih. — vrļi] *A, G:* ‚uarli'; *B, L, I, Ga, P, Z:* ‚uarlij'.

86. sjedi] *F:* sidi; *Z:* sliedi. — silnik] *b:* silni. — gorostasni] *O, V:* gorostašni; *Va, A, N, D, S:* gorostramni; *Č, M:* ‚gorostrascni'; *M* k. i.: gorostramni; *F:* gorostasti; *G:* goroštasti; *B, L, I, Ga, P, C, Z, m, z, a:* gorostasni; *b:* gorotasti.

87. čadļavoj] tako *O, V, Va, Č, B, L, I, Ga, Z, M, m; A, N, D, S:* ‚ciadgliauom'; *F:* čađļanoj; *P:* ‚ciaghliauoij'; *C, z, a:* čađavoj; *b:* čađļivoj. — smeđoj] *A, N, D, S:* smetom i; *F:* smejoj; *G, B, L, I, Ga, P, Z:* crnoj; *Č, M, z:* gnusnoj; *b:* smetnoj.

88. zagašen] *M:* ‚sagaschen'. — obraz] *D:* ogań. — tmasni] *O:* tmasti, i.: tamni; *V, Č, G, M, b:* tmasti; *Va, A, N, S:* tamni, tako *P* k. i.

89.—92. ima *P* sa strane još jednom koso napisane s razlikom u stihu 89.: rozim glava narešena.

89. srši] *A, N, D, S:* rozim; *Va:* ‚sartu'; *Z:* srši, k. i.: ‚parsci'; *b:* zmijam. — naježena] *V, Va, A, N, b:* narešena.

90. trepte] *Č, M:* trepteć. — o] *A:* u.

92. klepeću] *G:* hlepeću.

93. kosiera] *F, z:* kosira.

94. uezgromni] *Č, G, M, S:* nezgrovni. — kļun] *P:* ‚kliun'.

čeļupine jazne trube
zamršena visi brada.
Kosmurati kip i uplesan;
tmasta iz očî muńa udara;
jedan velik hrek neotesan
čapeti oštrom obšešara.
Na krvave kuda kapļe
dračniem bičim u tle lupa:
s nokti od orla, granfi od čapļe
rašepača mješte stupa.
Ispod čela vitoroga
razrok pogled krivo izbeči
i, usne grizuć s jieda mnoga,
u nesviesne prasnu rieči.
Zdrhtaše se jazi crni;
propas plamom većiem buknu;
nakostriečen nesmotrni
zbor zapiždri se i umuknu.

95. čeļupine] *A:* ‚celiupine'; *b:* čeļuštine; *z:* čeļustine. — jazne] *I, D, b, z:* jasne.

96. zamršena] *A:* ‚samirscena'.

97. kosmurati] *Va, I, C, m, z, a:* kosmurati 'e. — kip i] tako *O, V, Č, G, M; Va:* ‚kipu'; *A, N, D:* ‚hipie'; *S:* hip; *b:* kip je (tako *P* k. i.).

99. velik] *P:* ‚uelih'. — hrek] *O:* ‚krek', i.: hrek; *I:* ‚hrep', k. i.: hrek; *P:* ‚chrek'.

100. čapeti] *O, V, Va, Č, F, M:* kipeti; *O* k. i.: čapeti; *A, I, Ga, Z, N:* ‚chiapeti'; *B, P:* ‚chiapetim'. — oštrom] *P, b:* ostrom.

101. kuda] *G, B, P:* kada; *b:* hude.

102. dračniem] *P* k. i.: dračnim. — bičim] *Va, A, G, N, S, b:* biči; *Č, M:* bićem. — u tle] *Va:* ‚uele'; *A, N:* u tli.

103. s] nema *Č, G, B, L, I, Ga, P, M, z.* — nokti] *Va:* ‚nohti'; *Č, G, B, L, I, Ga, P, z:* nokte; *M:* ‚nocte'. — granfi] *Va:* ‚grafi'; *A, N, S, b:* s granfi; *G, B, L, I, Ga, P, z:* granfe.

104. rašepača] tako *O, V; F:* rascipača; *b:* rašepeća, s bilj.: ‚rašeprći, opruži'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* rašepaća. — mješte] *O:* mište; *F:* mištje; *b:* mjesto.

105. ispod] *I, S, m, z, a:* izpod.

106. razrok] *O, V, F:* razok; *Va:* ‚raslog'; *P:* ‚rasroh'.

107. jieda] *F:* jida.

108. nesviesne — rieči] *F:* nesvisne — riči.

109. zdrhtaše] *Č, M:* ‚sdarhasce'; *I:* ‚sdærhtasce'; *P:* ‚sdarktasce'; *Z:* ‚s' dartesce'; *S:* ‚ſdarhtasce'; *b:* zadrtaše; *z, a:* ‚sdrhtaše'; *ostali rukopisi* i *izdańe m:* zdrtaše. — jazi crni] *A:* ‚iazi zirni'.

110. propas] *F, b:* propast. — plamom] *Č, M:* glasom. — većiem] *F:* većim. — buknu] *A:* bubnu

111. nakostriečen] *Va:* ‚nakostrieciien'; *A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N:* ‚nakostrecen'; *Z* k. i.: nakostrešen, a tako *b.*

112. zapiždri se] *L:* ‚sapiscdrisce'; *P:* ‚sapisdise'; *Z:* ‚sapisdrise'.

Iz svieh glasa on ovako
ne zavapi, neg zagrmi:
„U komu ovo silni pakô
„zločestvu se unetrmi?
„Što su oružja Poļakova
„cara Osmana pridobili,
„naša 'e šteta, ne ńegova:
„ne on, mi smo izgubili.
„Pakļeni su, ne carevi
„vječni raspi i prikori,
„i ne srami se i ne gńevi,
„i o temu se ne govori.
„Na boj leški put Poļaka
„pođe s carom množ tolika,
„da tońahu ciela poļa
„pod pučinom od bojnikâ.
„Strašna vojska bješe jaka,
„iz pô svieta kā se sklopi,
„da dobude ne Poļaka,
„nu krstjanstvo sve potopi.
„Ali ostašē ńe junacim
„najuzdaniem s bojne hvale

113. svieh] *F:* svih.
114. neg] *P:* ‚nech'.
115. komu] tako *O, V, C, G, Z, M, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* kom. — ovo] *A, N, D, S, b:* ovi.
116. unetrmi] *Va, A, N, D, b:* umetrmi, *b* s bil.: nauči; *P:* neutrmi, k. i.
118. pridobili] *z:* predobili.
119. ńegova] *P:* ‚ghieghoua'.
120. ne on, mi smo] *I:* mi smo, ne on.
121. pakļeni] *P:* ‚pachglieni'; *z:* pakleni.
122. vječni] *F:* viečńi. — prikori] *A, N, b:* priekori.
123. i ne] *Ć, M:* ime. — srami] tako *O, V, Ć, Ga, M, S, b; Va, A, F, Z, N, D:* sramni; *G, C, m, z, a:* srami se; *B, L, P:* osrami, *P* k. i.: sramni. — gńevi] *Va, G, B, L, Ga, P, Z:* ogńevi; *P* k. i.: ‚ghnieuuij'; *A:* ‚ghnieui'; *Ć, M:* ‚ghniui'; *F:* gnivi; *D:* ‚ghgnevni'; *b:* ńegovi.
124. o temu] *m, z:* o tomu; *P:* od temu. — i o temu se] *G:* o temu se i.
125. leški] *O, V:* ‚leski'; *P:* ‚leschij'; *m:* ‚lehscki'; *b:* ležki.
126. pođe] *Va:* ‚pochi'; *F:* pojde. — tolika] *Ć, M:* velika, *M* k. i.: tolika.
127. tońahu] *P:* ‚togniachu'. — ciela] *F:* cila.
129. bješe] *F:* biše. — jaka] *S:* i jaka.
130. pô] *V:* pod. — svieta] *F:* svita. — sklopi] *Va, G:* skupi.
131. ne] *A:* ‚gne'.
132. nu] *F:* neg; *Ga:* ‚nec'. — krstjanstvo] *Z:* ‚karsctianstuo'.
134. najuzdaniem] *V, Va, Ć, M:* ‚snausdaniem'; *F:* s najuzdanim; *G:* ‚snai uſdaniem'.

„na oružju prid Poļacim
„srca ubjena, ruke pale.
„Poletjesmo s našiem stiegom
„mi u pomoć caru mladom,
„oružani s daždom, s sniegom,
„s mrazom, s ledom, s kugom, s gladom;
„ali vojstva zgar nebeska
„zbučaše se i sastaše;
„treskovim se sve rastrieska
„i razagna jato naše.
„Tako s vojskom neizmernom
„sam kraļević razbi cara;
„nas molitvom tako smernom
„kraļ Šizmundo sām pokara.
„Višńi oni, kî pristao
„zlopečit nas ni'e nikada,
„s anđelima htje Mihao
„da naripi na nas tada.

135. oružju] *B, L, P:* oružja. — prid] *z:* pred.

137. poletjesmo] *A:* ‚poglietieſmo'; *F:* poletismo. — s našiem stiegom] *F:* s našim stegom.

139. s] nema *A, B, L, Ga, S, m, z.* — s daždom] *P:* ‚s'daſdom. — sniegom] *F:* snigom.

140. s — s — s — s] nema *A, B, L, Ga, P, m, z.* — s gladom] *Va:* ‚s'kladom'.

141. vojstva] *S:* vojska. — nebeska] *G, B, P:* s nebesa.

143. treskovim] *A, G, L, Z, N, m, b, z:* trieskovim; *Ć, M:* s treskovim; *F:* triskovim. — rastrieska] *F:* rastriska; *G:* rastresa; *I, m, z, a:* raztrieska.

145. neizmernom] tako *O, V; F, G:* neizmirnom; *ostali rukopisi* i *izdańa:* neizmjernom.

146. kraļević] *A:* ‚kraglicuicz'; *P:* ‚kraglicuih'.

147. molitvom] *Ć, M, D, b:* s molitvom. — tako] *Z:* takom. — smernom] tako *O, Ć, I, Z, Volantić, m; V:* mernom (i po Karliću: mernom); *Va:* ‚uernom'; *A, B, L, Ga, P, Z, N, D, S:* vjernom; *F, G:* mirnom.

148. Šizmundo] *G, Z, S, Volantić, m, z, a:* Šišmundo; *F:* Šišmondo. — pokara] tako *O, Va, G, B, L, I, Ga; V:* nejasno, jeli ‚pokara' ili ‚pohara'; *A:* ‚pozara'; *P:* ‚pocharra'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* pohara.

149. višńi] *P:* ‚visgni'. — kî] *Ć, M:* ‚koij'. — pristao] tako *O, Va, A, Ć, G, Z, M, N, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* pristajô; *z:* prestajô.

150. zlopečit] tako *O, F, I; A, N, D, S, b:* zlo pedepsat; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zlobeći, a tako i *O* sa strane (Stulli ima imenicu: ‚zlopècse, èta, n. che pugne, che offende inguistamente con parole, injuria aliquem carpens, mordens). — nikada] *A:* nigda.

151. anđelima] *A, G, S:* ‚andielima'. — htje] *Ć, M:* ‚ktie'; *P:* ‚chtie'. — Mihao] tako *O, Va, A, Ć, G, Z, M, N, D, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* Mihajo (ispor. III, st. 79.).

152. naripi] *N:* naripe; *b:* narupi; *z:* nahripi.

„I za biljeg sred visinâ,
„sila silu odkli obori,
„rasvanu se noćna tmina,
„ogńeno se nebo stvori.

„Nu u propas propas donit
„zaman se iči'a moć je istakla:
„uklonit se, ne poklonit,
„ohologa ćud je pakla.

„Sjeverna se strana odrva,
„gdje najvećiem plemstvom dičan
„ja pristo|a stav|ah prva,
„za višńemu biti sličan.

„I na ovomu da bi ruzi
„dovršili našiem štetam!
„Sramotni su raspi druzi,
„kieh prividim i gonetam.

„U pogubah za poginut
„sad se istočno carstvo kreće,

153. biljeg] *F:* bilig; *S, m:* biljeg; ***ostali rukopisi:*** bi|eg. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

154. odkli] *Č, G, M, m, z:* odkle; *b:* dokle.

155. rasvanu] *m, z:* razsvanu; *b:* razvrnu.

156. ogńeno se] *L:* ‚oghgneso'; *P:* ‚oghnienose'. — stvori] *Ć, M:* otvori.

157. u propas] *F, b:* propast. — propas donit] *F:* propast donit; *M:* propas donit, k. i.: poraz donit, a tako *m, b, z.* — donit] *C, a:* doniet.

158. zaman se] tako *O, V, Va, A, Ć, F, G, I, M, N, D, S, b; B, L, Ga, P, C, Z, m, z, a:* zaman. — iči'a] *Va, B, L, Ga, P, Z:* svači'a. — moć je] *B, L, Ga, P, Z, m, z, a:* moć se; *S:* ‚moch'. — istakla] *Ga:* ‚istkala'; *P:* ‚iskalla'.

159. poklonit] *b:* priklonit.

160. ohologa] *P:* ‚ochologha'. — ćud je] *b:* ćude.

161. sjeverna] *F:* siverna. — odrva] *Č, M, b:* obrva; *A:* ‚odirua'; *Va:* ‚odaua'.

162. gdje] *Va, A, N:* dje. — najvećiem] *V:* ‚nauiechie'; *F, C, a:* najvećim; *D:* najveće. — plemstvom] *B, Ga, P:* ‚pliemstuom'.

163. pristo|a] *z:* prestol|a. — stav|ah] *Va:* ‚sprauiah'; *A, G, B, L, I, Ga P, Z, N, D, S, m, z:* spav|ah.

164. višńemu] *I:* vječnomu. — sličan] *Va:* ‚slican', i.: ‚sliscian'.

165. ovomu] *V, A, F, L, S:* ovemu; *Va, G:* onomu; *B, Ga, P:* ovom; *P* k. i.: ovemu. — da] *I:* kad. — ruzi] *F:* rusi.

166. dovršili] *A:* ‚douirſcilli'.

167. sramotni] *I, m, z:* sramotni'i; *V:* a sramotni.

168. kieh] *V, Va, F, B, L, Ga, P, C, Z, a:* kîh; *I:* kê. — prividim] *z:* previđam.

„i s mjesta se još porinut
„olohnuta propas neće!
„Desnica je sama jedna
„umrloga Vladislava
„ogoliti pakô vriedna
„od svjetovnieh svieh država!
„Ni'e š ńim pakô jaki nije,
„ako slavni i mogući
„od privedre Austrije
„noviem vezom združi kuću;
„česarovom ako kćeri,
„ugrskoga sestrom kraļa,
„kraļević se Poļak vjeri,
„kraļevstvo se naše vaļa.
„Kraļ bo se Ugrin u španskoga
„samodršca opet vjera,
„kî iz svega carstva svoga
„s obadva nas svieta tjera.
„Tako neka jieda puna
„propas reži, još na glavu
„poļačka se spravļa kruna
„nakon oca Vladislavu.

171. i s] *b:* iz. — mjesta] *F, a:* mista.

172. olohnuta] tako *O, V, Va, F, G, B, L, Ga, C, Z, m; b:* ogńevita; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ogluhnuta (Stulli ima glagol: lohotiti = gnusiti; imenice: lohotina, lohotnost — gnus; pridjev: lohotan = gnusan; prilog: lohotno = gnusno). — propas] *P, b:* propast. — neće] *b:* veće.

174. umrloga] *Va:* ‚u uarloga'.

175. ogoliti] *Va:* ‚okoliti'; *Ć, M:* oholiti, *M* k. i.: ogoliti; *Z:* ogoliti, k. i.: odoliti. — pakô vriedna] *F:* pakal vridna.

176. svjetovnieh] *F:* svitovnih; *b:* ‚звѣровнѣх'. — svieh] *F:* svih.

177. ni'e] nema *Va.* — š] *P, m, z:* s. — pakô] *F:* pakal. — pakô jaki] *b:* jaki pakô.

179. privedre] *z:* prevedre.

180. noviem] *F:* novim.

181. česarovom] *L:* ‚cessareuom'; *b, z, a:* cesarovom. — kćeri] *B, I, Ga, P:* hćeri; *L:* ćeri.

182. ugrskoga] *Va:* ‚vkarskoga'.

183. vjeri] *F:* viri.

184. kraļevstvo] *A, F, G, L, N, S, z:* kraļestvo; *Ć:* ‚kralieustuo'.

185. španskoga] *V, A, B, P, N:* ‚spanskoga'; *G, L, I, Ga, Z, M, D, S, m, a:* španskoga; *z:* spańskoga (ispor. II, st. 306.; VI, st. 313.; XI, st. 682. i dr.).

186. samodršca] *A, N:* ‚samodarsgia'; *P:* ‚samodarsza'; *M:* ‚samodarcza'; *I, S, m, z:* samodržca. — vjera] *F:* vira.

188. obadva nas] *Va, Ć:* ‚oba duanaes'. — svieta tjera] *F:* svita tira.

189. neka] *Ć, M:* ‚nieka'.

190. propas] *F, Z, b:* propast. — reži] *b:* resi.

191. poļačka] *A:* ‚Pogliaka'; *P:* ‚pogliaſka'.

„Ako pirne tim rogbine
„među ovim se kraljim slože
„ter se oružja ńih sjedine,
„ko da im se opriet može?
„Carsku vojsku, kâ ognem sieva,
„mogô 'e Poljak sam razbiti:
„da s toliko još kraljeva
„kad se združi, što će biti?
„Množ kraljevstvâ, množ otokâ,
„pače veći dio od svieta
„drži, časti za proroka
„i za sveca Mahumeta.
„Nu ako se veće i jače
„neg sve turske kraljevine
„Osmanovo carstvo smače,
„Mahumetov zakon gine;
„od krstjanskieh igda kralja
„ako se ovo jedno ociepi:
„iz prostora svieh zemalja
„tursko se ime iskoriepi,

193. tim] *Ć, M, z:* tiem. — rogbine] tako *O, C; O* k. i.: ‚roscbine'; *m, b, z, a:* rodbine; *Va:* ‚robignie'; *P:* ‚rosbine'; *ostali rukopisi:* rožbine.

194. ovim] *A, Ć, M, N, b, z:* oviem. — ovim se] *P:* ‚ouijme'. — kraljim] *Ć, M, b:* kraljem.

195. oružja] *Z:* ‚oruscgia'. — ńih] *P:* ‚gnijh'.

196. ko] tako *O, V, Va, Ć, G, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* tko. — opriet] *F:* oprit.

197. carsku] *A, C, N, D, z, a:* tursku. — ognem] *P:* ‚oghniem'. — siva] tako *O, V, Va, A, Ć, F, Z, M, N, D; ostali rukopisi* i *izdańa:* sieva.

198. mogô] *Ć:* moguo; *F:* moga. — sam razbiti] *A, N, D, b:* pridobiti; *Ć, M:* nas dobiti, *M* k. i.: pridobiti.

199. s] nema *Va, A, Ć, L, M, N, D, b.* — kraljeva] *O:* ‚kraglijua'; *N, S:* ‚kragliva'.

201.—228. nema *C.*

201. množ] *P:* ‚mnoſ'. — kraljevstva] *A:* ‚kraglieustua'; *Ć:* ‚kralieustua'; *G, S:* ‚kraliestua'; *B, L, I, Ga, P:* kraljevâ; *N:* ‚kragliva'. — otaca] *Va, I, Ga:* ‚otaza', ali *I* precrtano. — množ otokâ] nema *B, L; P:* ‚dasse beza'.

202. već] *L:* ‚uechie'. — dio od svieta] *F:* dil od svita.

203. časti] *S:* i časti. — za proroka] *V, Va, B, L, I, Ga, P:* i za sveca.

204. i za sveca] *V, Va, B, L, I, Ga, P:* i proroka. — sveca] *Z:* ‚suega'.

205.—228. nema *V.*

207. Osmanovo] *Va, A, B, L, I, Ga, P, D, S, m, b, z:* Otmanovo.

208. Mahumetov] *Va, Ć, F, B, L, I, Ga, Z, M:* Mahumetu; *P:* ‚Muchametu'.

209. krstjanskieh] *V, F:* krstjanskih; *Z:* ‚karsctianskieh'.

210. ovo] *Va, A, B, L, I, Ga, P, Z, N:* ono. — ociepi] *F:* ocipi.

211. svieh zemalja] *F:* svih junaka.

212. iskoriepi] *F:* iskorepi; *I, S, m, z:* izkoriepi.

„Dali se od nas trpjet može,
„da krstjani potaraše,
„satarišu i podlože
„vrhu zemļe sve što 'e naše?
„Da zamukne pakô u svjetieh,
„povrže se hamalija,
„i da hoǵa po mečetieh
„ne haleka i zavija?
„Mečeti se pače obale;
„smaknu otari svi na prešu,
„i prilike naše pale,
„skrńigaju i poplešu?
„Da izgubimo svetilišta,
„da vas sviet se križu skuči
„i Lučifer, zbjen u ništa,
„u kraļevstvu praznu zuči?
„Ne, ne, ne, ne: hitri i plasi
„skoč'mo, tec'mo na sve strane!

213. od nas] *B, P:* opet. — trpjet] *A:* ‚tirpiet'; *F:* trpit.

214. krstjani] *A:* ‚kirstiani'; *Z:* ‚karsctiani'. — potaraše] tako i *O, P,* k. i.: poharaše; *b:* potaraše, s bi|.: pogaze.

216. vrhu] *P:* ‚uarchù'.

217. zamukne] *B, L, P:* zamuknu; *P* k. i.: zamukne; *L:* ‚samaknu'. — pakô] *F:* pakal. — svjetieh] *A, Ć, M, D:* svetieh; *F:* svetih; *N:* ‚sfetieh'.

218. povrže] *A:* ‚pouirsge'. — hamalija] *A, z:* ‚hamailia'; *L:* ‚hamalia'; *P:* ‚hchamalia'. — *Volantić, m:* povrženich hamalija.

219. da] *Va, A, F, N, D, b:* od. — hoǵa] *F:* hoza; *P:* ‚choggia'; *Z, S:* ‚hoia'. — mečetieh] *F:* mečetih; *D, m, b:* mecitich.

220. haleka] *Va, A, F, N, b:* halaka. — i] *Va, A, Ć, G, B, L, I, Ga, P, M, N, D, b:* ni; *O, F, Z:* i; *ostali rukopisi* i *izdańa:* i ne.

221. mečeti] *A, B, L, P, m, z:* mečiti; *M:* ‚mecete'. — se] *L:* ‚eh'.

222. otari] *F:* oltari.

224. skrńigaju] tako *O, Va, A, Ć, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S; m:* ckvrńikaju; *b:* ‚сарньиваю'; *z:* skvrńivaju; *a:* skrńigaju.

225.—228. nema *N.*

225. svetilišta] *P:* ‚suetilista'; *b:* svitilišta.

226. križu] *Z:* ‚krisu'. — skuči] *b:* skupi.

227. i] tako *O, Va B, L, I, Ga, P, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* i — Lučifer] *Ga, Z:* ‚Luzifer'; *b, z, a:* Lucifer.

228. kraļevstvu] *O, Va, G, B, L, I, Z, M, S:* kraļestvu; *Ć, P:* ‚kralicstuu'. — zuči] *G, D, S, m, b:* čuči; *B, I, P:* cuči.

229. hitri] *Va:* ‚kitri'; *P:* ‚chitri'. — plasi] *S:* ‚paſsi'.

230. skoč'mo] *P:* ‚schocmo'. — tec'mo] *b:* bežmo.

„Ovi se ogań veće ugasi
„prije nego sve ńim plane!
„Otmanović car nad carim
„toliko se sad potište,
„da ponižen s poklisarim
„mir u leške krune ište.
„Na glavi mu 'e teško breme;
„zbjen je, za uteć huđe štete,
„primit s očim zažetieme
„od krvnika svake uvjete.
„Nu po voļi, ali usiļen
ako Osman Leha moli,
„poklonit se neće umiļen
„vik nikomu pakô oholi!
„Jeda se je pozabila,
„za ne doći na ta djela,
„na nebesieh naša sila,
„kā se čula i vidjela?
„Zgoda onada kā mu godi
„druzima je dobit dala:

231. ogań] *L, Ga:* ‚oghgn'. — veće] **tako** *O, V, Č, F, G, I, Z, M; m, z:* **da**; *ostali rukopisi* i *izdańa:* već; *S:* već ne.

233. Otmanović] *P:* ‚Otmanouih'. — **nad**] *Č, M:* na; *M* k. i.: nad.

235. ponižen] *G, B, P:* podnižen.

236. leške] *O:* ‚leske'; *P:* ‚lesche'; *m:* ‚lehscke'; *b:* ležke.

237. teško] *b, z, a:* težko. — breme] *O, Va:* vrime; *V, C:* vreme; *Č, M:* vrieme; *M* k. i.: breme; *F:* vrime; *z:* brieme.

238. zbjen je] *Va, Ga:* ‚sbiegnie'. — **huđe**] *P:* ‚chughie'; *S:* veće.

239. zažetieme] tako *O, A, Č, G, B, L, I, Ga, Z, M, N, D, S, m, b, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* zažetime.

240. uvjete] *F:* uvite.

241. ali] *z:* ili.

242. Leha] *Va:* ‚Sceha'; *B, P:* Leka.

243. umiļen] *S:* umiljen.

244. vik] *A:* ‚uih'; *Č, M, D, z:* viek. — nikomu] *B, L, I, Ga, P, N, S, m:* ‚nitkomu'. — pakô] *F:* pakal. — oholi] *P:* ‚ocholi'.

245. jeda se je] *A:* ‚iedas(e)ie'. — pozabila] *I:* ‚posabila'.

246. djela] *Va, F:* dila.

247. nebesieh] *F:* nebesih. — naša] *A:* ‚uaſcia'.

248. se] *m, b, z:* se 'e. — vidjela] *A:* ‚uighicla'; *F:* vidila; *b:* ‚виђьла'.

249. onada] *V, G, B, P, C:* onaka. — kā mu godi] *V, Va, A, G, C, N, D:* komu ugodi; *M* k. tako i.; *B, P:* kakvagodi; *L, I, Ga, Z, z, a:* kakogodi; *S:* ‚tkomu ugodi'.

250. druzima] tako *O, V, Va, A, F, G, B, I, Ga, P, N, D, S, m, b, z; Č, L, Z, M:* druziema; *C, a:* drugima.

„uam je vječna slava odi
„nedobitna smjenstva ostala.
„Ali da se tim ponosi,
„što pomaga, svaki u sebi?
„Šuplje rieči vjetar nosi:
„djela se ištu pri potrebi!
„O dostojni, kî ste goru,
„mrknieh tmina nadaleče,
„u rajskomu sidjet dvoru,
„odkli svjetlos vaša istječe,
„spomenuti zgode vrle
„i mrzeće sila mi je,
„za na umrlieh na neumrle
„osvete nas raždeć prije.
„Tim iz noćnieh tec'te mraka,
„o moi verni, cknjenje vrz'te
„pri'e neg Turci od Poļakâ
„uharače se i pokrste.
„Ali u način da se opaki
„sve zamesti bude prije,

251. odi] *Ć, M, D:* ovdi; *B:* ovdi, k. i.: odi. — vječna] *F:* vićńa.

252. nedobitna] *G:* s nedobitna. — smjenstva] *F:* sminstva.

253. tim] *Ć, M, z:* tiem. — ponosi] *G:* podnosi.

254. svaki] *G:* svak.

255. šuple] *P:* ‚sciuplie'. — rieči vjetar] *F:* riči vitar.

256. djela] *F:* dila. — potrebi] *F:* potribi; *z:* potriebi.

258. mrknieh] tako *O, V; A, N, D:* mrtvieh; *F:* mrklih; *P:* ‚marlieh'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* mrklieh. — nadaleče] *b:* nedaleče.

259. sidjet] *A, N:* siđet; *F:* sidit; *Z:* ‚siediet'; *b:* sjeđet.

260. odkli] *G:* odkle. — svjetlos] *F:* svitlost; *b:* svjetlost. — istječe] *A, N, b:* isteće; *F;* ističe; *I, S, m, z:* iztječe.

262. mrzeće] *A:* ‚mirsechia'; *F:* mrzeći.

263. na umrlieh] tako *O, V, Va, I, Z, N, D, S, m, b, z; A:* ‚na umirlieh'; *F, B, L, Ga, P:* na umrlih; *Ć, G, C, M, a:* neumrlieh. — na] nema *A, Z, N.* — neumrle] *Va, G, b:* umrle.

264. osvete] *N:* ‚osfete'. — nas] tako *O, V, Va, Ć, Z, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* vas. — raždeć] *Va, A, P:* ‚rasdech'; *Ć, G, M, D:* ražeć; *I:* ‚raxech'.

265. tim] *Va, b, z:* tiem. — noćnieh] *F:* noćnih. — tec'te] *A:* ‚teſcte'; *Ć, M:* ‚teste'; *M* k. i.: ‚tezte'; *b:* bežte.

266. verni] *A, Ć, G, B, P, M, N, D, S, m:* vjerni; *F:* virni. — cknjenje] *Va:* ‚zkninie'; *G, L, I, Ga, P, S, m:* ‚zkniegne'; *B:* ‚zkniegnie'; *Z:* ‚zkgniegnie'; *b:* ‚њїове'.

267. pri'e] *F:* pri.

268. uharače] *P:* ‚ucharace'. — pokrste] *A:* ‚pokirste'.

270. zamesti] *Ć, M:* ‚samestit'. — prije] *Va:* ‚od prie'.

„motri, pleti, čini svaki
„sve, što može i umije!
„U sto obrazâ priobraža'
„i privraćaj sto besjedâ,
„varkâ, izdavstvâ, sumnjâ, lažâ
„i hitrinâ i zasjedâ!
„Lizimirstvo najblažiju
„od dobrote sliku hini:
„najhuđe se zlobe kriju
„od svetińe u haļini!
„Svak se obrni svud i svrni;
„na krstjane Turke buni,
„dokli okoliš mjesec krni
„u okolišu svieta ispuni;
„sij omraze, zlobe budi,
„srǵbe užiži, vrieži gńive,
„svađaj, smetaj, šteti, udi,
„satariši prave i krive!
„Mogorkińa slavna robi
„do otraška leške puke,

271. pleti] *S:* laži.

273. priobraža'] *z:* preobraža'.

274. privraćaj] *A, Ć, G, M, N, D, S, b:* privraća'; *z:* prevratjaj. — besjeda] *F:* besida.

275. varkâ] *L:* ‚uarha'. — izdavstva] *O:* ‚isdaustua'; *Va, B, L, I, Ga, P, Z, b:* izdajstvo; *ostali rukopisi* i *izdańa:* izdajstva. — sumńa] *P:* ‚sumnia'. — lažâ] *F:* lažja.

276. hitrinâ] *P:* ‚chitrina'. — zasjedâ] *F:* zasida.

277. lizimirstvo] *V:* ‚lis i mirstuo'; *F:* list i mirstvo; *B, Ga, Z, b:* licimirstvo; *z:* licumierstvom. — najblažiju] *V, Va, F:* najblažije; *m, b:* najblagiju.

278. hini] *P:* ‚chini'; *S:* ima, ali sa strane ista ruka: hini.

279. najhuđe — zlobe] *Va, Z:* ‚nai hugia — sloba', *Z* k. i.: najhude — zlobe. — kriju] *Va, Z:* krije, *Z* k. i.: kriju.

280. svetińe] *N:* ‚sfetigne'. — haļini] *P:* ‚chagliñi'.

281. obrni] *Va:* obrani; *A:* ‚obirni'. — svud] *P;* ‚sfud'; *N, b:* svak. — svud i svrni] *G:* ‚i iſuarni'. — svrni] *B, L, Ga, P, Z:* srni.

282. krstjane] *Z:* ‚kasctiane'. — buni] *L:* budi.

283. dokli] *Va, B, Ga, P, b:* dokle. — mjesec] *F, Z:* misec. — krni] *A:* harni; *B, P:* crni.

284. svieta] *F:* svita.

285. sij] *A:* ‚sui'; *L:* ti; *b:* sej.

286. srǵbe] *O, Z, m:* ‚sarscbe'; *G, L, b:* srębe; *P:* ‚sarsbe'. — vrieži] *F:* vriži; *b:* uresi. — gńive] *Va, A, Ć, M, N, D, b:* gnive; *V, B, L:* ‚ghgnieue'; *P:* ‚ghieuue'.

287. svađaj] *A:* ‚sughiai'; *Ć, M:* svađa'. — smetaj] *Ć, M:* smeta'.

289. Mogorkińa] *P:* ‚Mogorchigna'; *Z:* Mogorkina. — robi] *Ć, M:* ‚dobij'.

290. otraška] *V:* ‚otraska'; *P:* ‚otraſka'; *Z:* ‚otroske'; *S:* ‚otracka'. — leške] *O, V, A, P:* ‚leske'; *m:* lehscke; *b:* ležke.

„i kraļević, kî pridobi
„cara, od ženske padi ruke!
„U prilici od istine
„priobražena laž se vrti,
„da Korevski ban pogine
„i mir smete svojom smrti!
„Nu što zaman veće stoju,
„ni'e vas znane triebi učit:
„čas pakļenu, vašu i moju
„dosta vam je priporučit.“
Srģbe, smeće, zlobe, i gńivi,
magle, oblaci, noćne tmine,
crni dimi, ogńi živi
vojsci od pakla družbu čine;
smrtna otrovna kuga, i š ńome
raskazani glad i bliedi,
i s odjećom smrznutome
ledena ih zima sliedi.
Diklo znana od Parnasa
i Elikone svete gore,
kâ potanko meni kaza
strašne od pakla dogovore,

291. kraļević] *A:* ‚kraglieuicz‘; *P:* ‚kraglieuih‘. — pridobi] *z:* predobi.

292. padi] *A, Č, L, M:* pade, *M* k. i.: padi; *F:* podi.

294. priobražena] *A:* ‚probrasgena‘; *z:* preobražena. — laž se] *Č, B, L, Ga:* ‚lasce‘.

295. Korevski] *Č:* Korepski; *L:* ‚Koreunski‘. — pogine] *Va:* ‚pokine‘.

298. znane] *B, Ga, P:* znanieh; *Z:* ‚snaneh‘. — triebi] *Va:* ‚trieba‘; *A:* ‚triebit‘; *F:* tribi; *b:* treba. — učit] *b:* učiti.

299. pakļenu] *z:* paklenu.

300. vam je] *b:* je vam. — priporučit] *b:* priporučiti; *z:* preporučit.

301. srģbe] *O, Z, m:* ‚sarscbe‘; *G, L, b:* srćbe; *I, P:* sržbe. — gńivi] *Va, A, Ć, M, N:* gnivi; *P:* ‚ghiuui‘.

303. ogńi] *Va:* ‚ogni‘; *P:* ‚i oghgni‘.

304. vojsci] *Va, B, L, Ga, P, Z:* ‚voiski‘; *Z* k. i.: ‚voiske‘; *O, A:* ‚voizi‘. — družbu] *P:* ‚druſbu‘.

305. smrtna] *P:* ‚smarta‘. — š] *P, m, z:* s.

306. raskazani] *C, B, L, I, Ga, P, M, S:* raskosani; *Z:* ‚raskoscani‘; *m, z:* razkazani. — bliedi] *F:* blidi.

307. odjećom] *F:* odićom.

308. sliedi] *F:* slidi.

309. diklo] *a:* diko (tako i Brozovo izdańe).

310. i] *S:* ‚s‘. — Elikone] *A, S:* ‚Elicone‘. — svete] *A:* ‚stete‘; *N:* ‚sfete‘.

311. kâ] *B, L, P:* ‚ko‘.

spoviedati sliedi meni
glase prave i istine,
što učini puk pakļeni,
kad iz crne poče tmine!
Djela od tmaste mrkle noći
slabi moj vid ne dohita
bez razumne tvê pomoći,
kojoj skrovna sva su očita.
Na tisuće, na oblake
crna jata izletješe,
ter jasnomu suncu zrake
usred podne potamnješe.
Crn Carigrad osta bieli
sviem munarim od mečetâ
on čas, kad se u ń naseli
množ pakļenieh hudieh četa.
Tako u žetve zrele brime
liepa ńiva nepožńena,
žitniem klasom veselime
pribogato nakićena,
iznenadi sva pocrni
i potamni sa svieh strana,
kad ju prikrije oblak crni
od čavaka i od vranâ.

313. spoviedati] *F:* spovidati. — sliedi] *F:* slidi.

315. pakļeni] *z:* pakleni.

316. poče] *F:* pojde.

317. djela] *F:* dila. — mrkle] *P:* ‚marchle'.

318. slabi moj vid] *D:* moj vid slabi.

319. bez] *P:* brez.

322. izletješe] *A:* ‚iſlietiſce'; *F, B, P, z:* izletiše; *L:* ‚iſlietesce'; *b:* izlećješe.

323. zrake] *Č:* zdrake; tako *P* k. i.

324. usred] *F:* usrid; *z:* usried. — podne] *V, Č, G, M:* podna. — potamnješe] *F, B, P, z:* potamniše; *D:* potamješe.

325. bieli] *F:* bili.

326. sviem] *F:* svim; *N, m, z:* s sviem. — munarim] *Č, M:* bunarim. — mečetâ] *A, F:* mećitâ.

328. pakļenieh] *A:* ‚paklegnieh'; *F:* paklenih; *P:* ‚pakgenieh'; *N:* ‚paklienieh'; *z:* paklenieh. — hudieh] *P:* ‚chudieh'.

329. zrele] *Č:* ‚sdrele'; *F:* zrile; *P:* ‚srello'; *b:* srele. — brime] *V, Va, A, Č, M, N:* brieme; *F, G:* vrime; *B, L, I, Ga, P, Z, S, m:* vrieme.

330. liepa] *F:* lipa.

331. žitniem] *F:* žitnim. — veselime] *Va, A, Č, G, B, L, Ga, Z, M, N, S, m, z:* veselieme.

332. pribogato] *z:* prebogato. — nakićena] *V, Va, B, P, S, z:* nakitjena; *A:* ‚nachitiena'; *L:* ‚nachichiena'.

333. sva] *Č, M:* sve, *M* k. i.: sva. — pocrni] *A:* ‚pozirni'.

334. i] nema *b*. — svieh] *F, N:* svih.

335. ju] *A, Č, G, B, L, Ga, P, Z, M, N, m, z:* je. — prikrije] *A:* ‚prikie'.

Nabuńivat jedni staše
hoģu i crkâv redovnike,
svu gospodu i sve paše
i zakonâ razumnike;
druzi bojne jańičare,
i s spahijam spahoļane,
i ostale vojničare,
pridošôce i građane;
treći gospođe i carice
carskieh dvora i polačâ,
kê su davne ńih bojnice
i oružja ńih najjača.
Zlim je druzim na pameti,
ļuski rasap doba u stara
svega traga i podrieti
da od ženskieh bi privara.

337. nabuńivat] *A:* ‚nabuggiuat'.

338. hoģu] *V:* ‚hogiu'; *F:* ‚hozu'; *G, N, m, z:* hoģe; *b:* hodču. — i] nema *V, B, P.* — crkâv] *Va, Ć, F, G, B, I, Ga, P, Z, M, N, D, b:* crkve; *A, L:* ‚zirque'; *C:* ‚zarska'. — redovnike] *C:* redovnika; *b:* sveštenike.

339. svu] *P:* ‚sfu'.

340. razumnike] *P:* ‚rasunike'.

341. druzi] *Č, M:* drugi. — jańičare] *B, Ga, b:* janičare.

342. s] nema *V, Va, Ć, G; B, L, I, Ga, Z, M, b.* — spahijam] *P:* ‚delliam'; *S:* spahijah. — spahoļane] *V:* ‚spaogliane'; *G:* ‚spahoiane'; *P:* ‚spachoghlañe'.

344. pridošôce] *A:* ‚pri doſcidze'. — građane] *L, Z, m:* gradjane.

345. treći] *m, z:* tretji. — gospođe] *O, A, F, B, P, Z, b:* gospoje.

346. carskieh] *F, L, Ga:* carskih; *P:* ‚zarschieh'. — polačâ] *z:* palačâ.

347. davne] tako *O, V, F, G, Z, S; ostali rukopisi* i *sva izdańa:* davńe; — ńih] *P:* ‚ghih'. — bojnice] *G:* božice.

349. zlim] *P:* ‚suim'; *S, z:* zliem; *b:* ‚слѣм', s. biļ.: kapa, šlem. — druzim] tako *O, V, F, I, Ga; Va, Ć, B, L, P, Z, M:* druziem; *ostali rukopisi* i *izdańa:* dusim.

350. ļuski] tako *O, V, A, P; Va:* ‚glius'; *Ć, I, M, D, S, m, b, z:* ļudski; *G, B, Ga:* ļučki; *L, Z, N:* ļudcki.

351. podrieti] *F:* podriti.

352. ženskieh] *F:* ženskih.

Svi rukopisi osim rukopisâ *O, Ć, M* pa Volantićeva komentara drže, da je ovo pjevańe XIII., a iza ńega da nema pjevańa XIV. i XV. O nestatku tih dvaju pjevańa neki rukopisi nemaju nikakove biļeške, nego dale im je pjevańe naprosto XVI. Drugi rukopisi (na pr. *V, A, F, B, Ga, P, Z, N, S*) primjećuju ukratko, da ih nema. Treći rukopisi tvrde, da ih pjesnik nije dospio izraditi, ili pomińu drugi koji razlog ńihovu nestatku. Evo bar nekoliko takovih biļežaka.

Va: Ova dva kanta, što ovdi mankaju, nijesu bila učińena od pojete, nego ovoliko, koliko ih je ovdi složeno (biļešku istoga sadržaja ima *Ž*).

G: Pjevańe XIV., pjevańe XV.: ova dva pjevańa nijesu se našla po smrti od spjevôca.

L: Ne nahode se dva spjevańa, koja bi imali slijedit, to jes četrnesti i petnesti, od kojijeh ne zna se, ali su bili učińena, ali pisalac od ovijeh knjiga učinio, bivši se htjelo ne malo truda za

PJEVAŃE ŠESNAESTO.

U kraļeva, kô puk scieni,
ni'e života draga i slatka:
sveđ su u pomńah zamišļeni,
nejmaju mirna časa kratka.
Triebi 'e, da bde noćnu tminu
i za onieh se, kî spe, bude,
za bezbrižnieh da se brinu
i za ispraznieh misle i trude.
Mogući su svi s omrazom
suproć ńima sveđ nemilom,
a nejaci hine obrazom,
a u srcu ih trpe silom.
Sve što ih veća kripos slavi,
sve je veće, tko ih navidi:

učinit ih, er u ńima stalo je imat dosta stvari, koje nijesu podpuno bile rečene u predńem, i ovi, koji slijede, nijesu toliko lasni za poznat stvari, od kojijem se ima govorit; ništa ne maće štioc ima zahvalit ovemu pisaocu, koji je dô verze ove, zasve da nije intijero ovo libro (ispor. i u Jensena, Gundulić und sein Osman, str. 220. i d., napose biļešku na str. 221.).

C: Pjevańe četrnaesto i petnaesto ostalo je u peru prvotvoriteļa aliti autora, komu ih smrt dospjet ne dade ni ova, što su, isčistit i ponačinit. Nu za boļe rijet: odizgara rečena dva pjevańa bili su izdrti po zapovijedi našijeh samovladalaca, a za svrhu, koju oni znadu: hoteći da ih auktor isčisti i ponačini, ali mu to smrt ne dopusti. I zasve da ih ovdi nije, nahode se u obćemu blagoshraništu, gdje, komu je dopušteno, može ih vidjet.

XVI. Na osobitoj strani ispred ovoga pjevańa ima rukopis *P* ovu strofu:

Poboļe je s živinami
srditijem stanovati,
s oholijem neg ženami
viek umrli kraļevati.

1. kô puk] *Va, B, L, Ga, P:* puk kô; *S:* kô svak. — scieni] *A, Č, G, B, P, Z, M, N, S:* cieni.

2. slatka] *P, z:* sladka.

3. sveđ] *F:* svej. — su u] *G:* bez. — pomńah] *b:* pomļah. — zamišļeni] *P:* ‚samisgleni'.

4. nejmaju] *A:* ‚neima'; *F:* nimaju; *N:* ‚nejmu'. — mirna] *A, P, N, S:* mira. — časa] *b:* časka.

5. triebi 'e] *Va:* triebi; *F:* tribi; *G, B, P, b:* ‚triebaie'.

6. onieh] *F, Z:* onih.

7. bezbrižnieh] *F:* bezbrižnih; *P:* ‚bresbrisnieh'.

8. ispraznieh] *Č, M:* isprazne; *F:* ispraznih; *I, S, m, z, a:* izpraznieh.

10. sveđ] *F, Z:* svej; *b:* sveg.

11. a] tako *O, V, Va, A, Č, G, I, Z, N, m, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* i. — nejaci] *b:* nejači. — hine] *Č, M, b:* gine, *M* k. i.: hine; *P:* ‚chigne'.

12. a] *G, D:* i. — srcu] *Z:* ‚serzu'. — srcu ih] *b:* sržbi.

13. veća] *Č, M:* veće. — kripos] *F:* kripost; *G, I, S, m:* krepos; *b:* kriepost; *z:* kriepos.

14. sve je] *O:* ‚sueie' k. i.: ‚sueghie', a tako *Č, M, S.* — tko] *V, G, C, a:* ko. — navidi] *S, m:* zavidi.

*

a i čestitos po naravi
ima zlobu, kâ ju slidi.
Tim ako su blage ćudi
ter krvničku mrze žeļu,
kô zločeste šļu ih ļudi
među žene pod kudjeļu.
Toli se od ńih pravda grli
i pedepsa ne uzmiče,
silnici se zovu vrli:
krv pravednu na ńih liče.
Ako štedjet blago haju,
od lakomieh stječu ime;
toli slugam darivaju,
razmetni su vidjet svime.
Puk je sliepac, koji oči
nejma od svjeta i od razbora:
za istinu laž svjedoči
sred taštine i žamora;
sveđ nekrepak, nigda stavan,
ļubi, mrzi, hoće i neće,
trom, lien, strašiv i pripravan
na pobune i na smeće;

15. a i] *G:* er; *m:* jer. — čestitos] *b:* čestitost.

16. kâ ju] *Va, M:* ‚koiu', *M* k. i.: kâ ju. — ju] *A, Č, G, B, L, Ga, P, Z, N, m, z:* je.

17. tim] *Č, M, b, z:* tiem.

18. krvničku] *O, V, Va, Ć, F, L, Z, b:* krvniku; *G, C, M, N, D:* krvnika; tako *P* k. i. — mrze] *b:* ‚marše'.

19. šļu ih] *F:* živih.

20. kudjeļu] *Z:* ‚kudegliu'.

21. ńih] *P:* ‚ghih'. — grli] *V, Va, A, F, G, B, L, Ga, Z, N, D, S, m:* ‚harli'; *P:* ‚charlij'.

22. ne uzmiče] *Č, M:* ‚neodmice'.

24. pravednu] *Z, D:* pravedna. — ńih] *P:* ‚gnijh'. — liće] *Z:* viče.

25. štedjet] *A, Č, G, M, N, b:* štedet; *F:* štedit; *G:* ‚sctedieh'; *Z:* ‚sctedet'. — haju] *P:* ‚chaiù'.

26. lakomieh] *F:* lakomih. — stječu] *Č, M, b:* steku; *F:* stiču; *P:* ‚steciu'.

28. vidjet] *A, N:* viđet; *F:* vidit. — svime] *Č:* ‚suieme'.

29. puk] *V, Va, A, I, N:* pak. — sliepac] *Va, F:* slipac; *Č, M:* krepak; *M* k. i.: sliepac.

30. svjeta] *F:* svita. — i] *A, Č, M, m, z:* ni. — od razbora] *G, b:* razbora.

31. laž] *Va:* ‚lasc'. — svjedoči] *F:* svidoči.

32. sred] *F:* srid; *z:* sried. — taštine] *Č, M:* ‚tasctina'. — žamora] *I:* razbora, k. i.: žamora; *b:* zamora.

33. sveđ] *F:* svej. — nekrepak] *P:* ‚nekrepkan'; *b, z:* nekriepak.

34. hoće] *P:* ‚chochie'. — i] nema *Č, M.*

35. lien] *F:* lin. — i] nema *B, b.* — pripravan] *V:* ‚prirauan'; *A:* ‚pripraua'; *C:* privaran.

36. pobune] *A, B, P, N, D:* pogube.

sad mir žudi, sad boj ište;
vazda hlepi na prominu:
sad uzvisi, koga tište,
koga uzvisi, sad ukinu.
Ali kako tiho more
vik po sebi ne uzrasti,
dokli silni vihar s gore
ne smuti ga svojom vlasti,
puk u bitju smernu tako
uzdignut se vik ne smije,
što na pomoć dmjenje jako
moguće mu glave nije.
S izgleda se tim ovoga
svak, tko vlada, sad nauči,
da ni'e se uzdat u nikoga,
stvar velika kad se odluči.
Mao izide glas najprvi,
ali u svači'eh usti rasti
ter, čim odsvud većma vrvi,
sve obujmi svojom vlasti.
A istina 'e rieč na svieti,
da se zemļa kletvom klela,

38. hlepi] *P:* ‚chlipi'. — prominu] tako *V, A, F, G, B, L, I, Ga, P, N, m; S, m, z:* promine; *ostali rukopisi* i *izdańa:* promjenu.

39. uzvisi] *I, Z:* ‚usuisci' (tako i u st. 40.). — koga] *I, N, m, z:* ‚tkoga'; *a:* ko ga.

40. koga] *N, m, z:* ‚tkoga'. — ukinu] *S, m, z:* ukine.

41. tiho] *P:* ‚ticho'.

42. vik] *Ć, M, z:* viek.

43. dokli] *G, b:* dokle. — vihar] *P:* ‚uichar'.

44. ne smuti] *B, P:* ‚neuſmuti'.

45. bitju] *G, B, R, N, S:* biću. — smernu] tako *O, V, Va, A, B, L, I, Ga, Z, N, S; P, D:* smerno; *Ć, M:* smrtnu; *F:* smirnom; *ostali rukopisi* i *izdańa:* smjernu.

46. uzdignut] *Va:* ‚usdiknut'; *P:* ‚usdighut': — vik] *Ć, M, z:* viek; *P:* ‚uih'.

47. dmjenje] tako *O; V, Va, B, L, Ga, P, C, Z, a:* dmjeńe; *A, G, N, D, S, m, z:* dmeńe; *Ć, F, I, M:* smjeńe.

49. tim] *z:* tiem.

50. tko] *Ć, G, B, P, M:* ko.

51. uzdat] *N:* ‚vdat'; k. i.: uzdat. — nikoga] *I:* ‚nitkoga'; *m:* ‚itkoga'.

53. mao] *F, B, P:* mal. — najprvi] *A:* ‚naipirui'.

54. u] nema *A.* — usti] tako *O, V, A, Ć, B, L, Ga, P, C, M, N; G, I, m, z:* ustieh; *Z, a:* ustih.

55. čim] *z:* ćiem. — odsvud] *P:* ‚od sfud'. — većma vrvi] *Va:* ‚uech na uarui'.

56. obujmi] *B:* ‚obimi'.

57. rieč] *F:* rič. — svieti] tako *O, V, Ć, G, B, L, Ga, P, M, S, m, b; A:* ‚suiti', k. i.: svieti; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sviti.

58. da] *Ga:* de. — se] *m, z:* se 'e:

da će otajstva sva pronieti,
kâ je čula i vidjela.
Ne znam kako, nu se zgodi,
da proćuknu se i proreče,
kô car u Istok vojsku vodi,
da 'u pogubi i posieče.
Podiže sa šapat tihi,
usta sumńa, pomńa izide:
svieh popada strah zalihi,
zamišļeni svi se vide.
Jedan drugom vitez sprva
ovi potaj glas dorica:
ali uzavre svak toprva,
i uzbuni se sva vojnica,
kad put Skudra čuše oni
da na crno snosi more
car s poveļam i zakoni
pisma, blago i šatore.
Bez ozira ovi onoga
nagovara veće očito;
bezakońa carska mnoga
svak spovieda glasovito.

59. pronieti] *Va:* podniti; *I, Z, N:* proniti.

60. vidjela] *A, Č, M, N:* viđela; *F:* vidiia.

62. da] nema *B, P.* — proćuknu] tako *O, V, A, Č, G, B, L, P, C, M, N, S, z, a; b:* proćukaju; *ostali rukopisi* i *izdańa:* proćuhnu. — proreče] *I:* poreće.

63. kô] *A, G:* da.

64. 'u] *A, G, B, L, Ga, P, N, D, S, m, z:* 'e. — posieče] *F:* posiće.

65. tihi] *P:* ‚tichi'.

66. usta] *m:* posta. — izide] *Va:* ‚side'.

67. popada] *Č, M:* popade. — zalihi] *P:* ‚salikij'; *b:* ‚poslihi', s bil.: po čuveńu.

68. zamišļeni] *P:* ‚samisglieni'. — svi] *F:* tvoj.

69. sprva] *A:* ‚s' praua'.

70. ovi] *A, N:* u ovi. — potaj] *Č, M:* potajni; *m, z:* u potaj. — dorica] *Va:* ‚dotiza'.

71. uzavre] *Č, M, z:* uzavrie; *F:* uzvrže. — svak] *D:* glas. — toprva] *Va, A, G, Z:* stoprva; *F:* ‚to pirua'.

72. vojnica] *Č, P, M:* bojnica; *B:* ‚uboiniza', k. i.: vojnica.

73. kad put] *Č, M:* puk kad; *M* k. i.: pak put. — Skudra] *A, N, D, S:* Skadra; *Č, M:* ‚s' Kubra'; *P:* ‚Schadra'. — čuše] *A, Z:* ‚ciuse'.

74. snosi] *Va, A, Č, G, M, N, S:* nosi.

75. zakoni] *I, m, z:* s zakoni.

76. blago] *I:* zakone.

77. bez] *P:* bro[illegible] — ozira] *Č, B, Ga, P, M, m, b, z:* obzira. — ovi onoga] *A, Č, M, N, D:* oni ovoga; *O, V, G:* ovi onega.

78. nagovara] *A:* ‚nagouora'.

79. bezakońa] *P:* ‚bressakognia'.

80. spovieda] *F:* spovida.

Jańičarin stari pravi:
„Ja, kî stratih sva mâ ljeta
„sliedit s vojskam boj krvavi
„na sve četr strane od svieta —
„Baštine one, kê su bile
„môm junaštvu verna plata,
„silom mi su se ugrabile:
„hrana 'e moja druziem data.
„Ja pod staros mrem od glada,
„a svodnici carskieh bluda
„uživaju ono sada,
„što bi uzdarje moga truda".
Spahoļanin vapeć slidi:
„Ja, uz cara kî uzrastih
„u saraja u obzidi
„i svuda se plemstvom častih,
„kô rob tamni i zločesti,
„dokle odsvud mi krv prokapa,

81. jańičarin] *Va, A, G:* ‚iagniciarim'; *B, L, Ga, P, b:* janičari; *P* k. i.; jańičarin. — pravi] *O, V, Ć, Z, b:* prvi.

82. ja, kî] *A:* ‚i uir'; *N:* ja jur; *D:* jur sva. — sva mâ] *D:* moja. — lita] tako *O* (pogrješno dva puta redom), *V, Va, A, F, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* ljeta.

83. sliedit] *F:* slidit; *D, S, m, z:* sliedeć. — vojskam] tako *O, V, Ć, B, L, I, Ga, P, Z, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* vojskom. — boj krvavi] *O:* ‚sua ma lita'. sa strane: boj krvavi.

84. četr] *A:* ‚cettir'; *Ć, P, z:* četir. — svieta] *Va, F, N:* svita.

85.—88. Ova je strofa u izdańima *m, z, a* iza st. 92.: *svi rukopisi* i *izdańe b* imaju je na ovom mjestu.

85. one] *V, Va, F, B, L, Ga, Z.* ove.

86. junaštvu] *B, z:* junaćtvu. — verna] *A, Ć, G, M, N, D, S, m, b, z:* vjerna; *F:* virna.

87. mi] nema *B, L, P.* — se] nema *G, Ga.*

88. hrana] *P:* ‚chrana'. — druziem] *F:* druzim; *C, a:* drugiem.

89. staros] *F, b:* starost.

90. svodnici] *A, Ć, M, N, D, S, b, z:* ugodnici; *M* k. i.: svodnici; *G:* ‚ſuodnizi'; *P:* sliednici. — carskieh] *F:* carskih.

92. bi] *Ć, M:* je. — moga] *Č, P, M:* mojieh.

93. spahoļanin] *V:* ‚spaoglianin'; *P:* ‚spachoglañin'. — slidi] *Ć, G, Z, M:* sliedi.

94. uz] *b:* u. — uzrastih] *Č, M:* uzrastjeh; *A, N, D:* ustarih.

95. u] tako *O, V, A, Ć, F, C, M, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* od. — obzidi] *O, V, G, Z, b:* ‚obsiedi'; *S:* obsidi.

96. i] *V, A:* a. — svuda] *P:* ‚sfuda'.

98. dokle] tako *O, V, Ć, F, G, I, Z, M, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* dokli. — odsvud] *P:* ‚od sfud'. — prokapa] *Va:* propada; *B, L* docnije dodano; *Ga:* protapa; *P:* iskapa; *b:* prokopa.

„na očitu podnieh mjesti
„ružne udorce teških štapa,
„ne mareći car u siſi,
„kâ bi uzrok môm prikoru,
„pocrniti kruh pribili,
„kî blagovah u svom dvoru.“
Jedan veli: „Donieh caru
„glavu ubjena protivnika;
„ni u dostojnu primih daru
„čas podobnu za bojnika.
„Pače rug je tvorit htio
„tiem car isti bez potrebe,
„veleć: ‚Da ti pogubio
‚niesi ńega, on bi tebe‘“.
Drugi glasi: „Car sred kućá
„skrovno uhodi naša djela,
„ter nam gozbe smeća i smuća,
„s kieh je družba svud vesela.
„Ne naš aga noćno veće,
„bi'e nas obdan carska sablja;

99. očitu] *F:* očitih; *b:* očitieh. — podnieh] *F:* podnih; *M:* podniet. — mjesti] *F:* misti.

100. ružne] *Č, M:* tužne. — udorce] *A, Ć, G, L, M:* udarce. — teških] *F, B, L, Ga:* teških; *P:* ‚teschieh‘.

101. mareći] *Va, B, L, Ga, P:* mrzeći.

102. kâ] *b:* kad. — prikoru] *m:* priekoru.

103. pocrniti] *B:* ‚da pozarni‘; *L:* ‚i pozarni‘; *P:* ‚pozarnimi‘. — pribili] *Ć, M:* pribieli.

104. blagovah] *Ć, M:* blagova. — svom] *A, N, D, S:* mom.

105. donieh] *F:* donih.

107. primih] *A:* primit. — daru] *I:* platu.

108. čas] *F, b:* čast. — podobnu] *Va:* ‚pod punu‘. — za] *b:* od. — bojnika] *Ć, M:* junaka; *m, z:* vojnika.

109. pače] tako i *O*, k. i.: paček. a tako *Ć, M.* — rug je] *Ć:* ‚ughie‘; *b:* huđe. — tvorit] *Č:* dvorit. — htio] *Ć, M:* hitro; *P:* ‚chtio‘.

110. tiem] *F:* tim. — bez] *P:* brez. — potrebe] *F:* potribe; *z:* potriebe.

111. pogubio] *P:* ‚boghubio‘; *a:* pobio.

113. drugi glasi] *b:* druga glas je. — sred] *F:* srid; *L:* ‚serd‘; *z:* sried.

114. skrovno] *P:* ‚skouno‘. — uhodi] *O:* ‚ugodi‘, k. i.: uhodi; *P:* ‚uchoddi‘. — djela] *Va, F:* dila.

115. nam] *b:* na. — smeća] tako *O, V, Va, A, Ć, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* smeta.

116. družba] *P:* drusba. — je družba] *S:* družba je. — svud] *Ć, M:* sveđ; *G, Z, m:* sva; *P:* ‚sfud‘.

117. naš] *S:* nas.

118. obdan] *P:* ‚oudan‘.

„pjenez nam se crni meće,
„biela i drobna jaspra ugrabļa.“
Oni rasap općen mjeri,
s koga pribjen svak bit ima,
što gosposke svietle kćeri
za carice car uzima.
Priuzima drugi ovdira:
„Bili i prošli mi smo veće!
„Car junake nove izbira,
„a 'nas starieh sieče i meće.
„Eto listja, koje iznutra
„došlo nam je iz saraja,
„da se kani do dva jutra
„put istočnieh dignut kraja.
Ne krsma'mo, sila jača
„da se s glavom carskom združi!
„Potlačimo, ko potlača!
„Udušimo, ko nas duši!“
Oni skače i prilaga:
„Da što čekamo unaprieda?“

119. pjenez] *Va, G:* penez; *A, F, P, N, S:* pinez. — crni] *O:* ‚zarski‘, k. i.; *Č, M:* ‚zarnim‘, *M* k. i.

120. biela] *F:* bila. — i] nema *Va.* — drobna] *L, Ga, z:* dobra. — jaspra] *Va, m, b:* aspra. — ugrabļa] *I:* grabļa.

121. oni] *Z* k. i. i *b:* ovi. — općen] *z:* obćen. — mjeri] *F:* miri.

122. pribjen] *Va, A, N:* pobjen; *D, S:* robjem; *m, z:* robļen. — svak] *Z, b:* svaki, *Z* k. i.: svak.

123. gosposke] tako *O, V, Va, A, C, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, D, S; N:* gospođe; *C, a:* gospocke; *m, b, z:* gospodske. — kćeri] *B, I, P:* hćeri; *L:* ćeri.

125. priuzima] *L:* ‚priusira‘. — ovdira] *Č, M:* odira.

126. bili i] *Z:* biedni. — prošli] *P:* ‚prosli‘. — veće] *O:* ‚uiechie‘.

128. starieh] *F:* starih; *b:* stare. — sieče] *F:* siče. — meće] *Z:* ‚smechie‘.

129. listja] tako *O, V, Va, Č, F, G, B, L, Ga, Z, M; ostali rukopisi* i *izdaña:* lista; *b:* listi. — koje] *G:* ‚koij‘; *A, I, C, N, D, m, b, z, a:* kî; *D:* ‚kije‘.

130. došlo] *B:* ‚doscla‘; *A, G, I, P, C, N, D, m, b, z, a:* došô. — saraja] *N:* seraja.

132. istočnieh] *Va:* ‚isctocnieh‘.

133. ne krsma'mo] *Z:* ‚nekarscmamo‘; *S:* ne krsmajmo.

135. potlačimo] *A, N:* potlačajmo. — ko] *B, L, I, Ga, Z, S, m, b, z:* tko. — potlača] *G, S, m, z:* nas tlača (tako *O* ◆ strane).

136. udušimo] *A:* ‚usdiſcimo‘. — ko] *V, Va, Č, B, L, Z, M, N, S, m, b, z:* tko.

137. oni] *Va, B, L, Ga, P, Z:* ovi.

138. da] nema *Va, B, L, Ga, P, m, z.* — unaprieda] *F:* unaprida.

Svi tad vape: „Sabļa naga
„prieti ubit nas svieh bez reda!“
  Jedan se opet diže i vika
sabļu golu ter podire
zovuć svakoga od bojnikâ
proć poda ńu zacić vire.
  Bojnik svaki tad se puti
i pod sabļu s kletvom hodi,
da bi imô od ńe poginuti,
ako se od zlieh ne slobodi.
  Vapijaše svaki ovako
suproć caru buneć sile:
sām Aliaga htjenje opako
mrzi i sprave sèj nemile.
  Čim u ńega kô u svieh glavu
zapazili svi se bjehu
mneć, na hudu da i on spravu
š ńima će ustat u pospjehu;
  ter nabuńen oko ńega
svak luk peńe, sabļu izmiče,
on sred skupa osta svega
u ovi način ter pokliče:

139. tad] *Ć, M, D:* sad, *M* k. i.: tad.
140. prieti] *B, Ga:* ‚priet'. — svieh] *I, z, b:* svih. — bez] *P:* brez.
141. jedan se opet] *Va:* ‚iedanse'; *A, B, L, Ga, P, N:* tad jedan se. — i] *Va, A:* tere.
143. zovuć] *Ć, M:* zoveć.
144. poda ńu] *Ga, z:* padańu. — zacić] tako *O, V, G, B, L, Ga, P, Z; Va, A, D, S, m, z:* cieća; *Ć, I, M, b:* zacieć; *F:* za sić; *C, a:* cića.
145. puti] tako *O, V, Va, A, G, B, L, I, Ga, Z, N, S, b; Z* k. i.: uputi, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*
146. s] nema *Va, A, I, N, D, S.* — hodi] *P:* ‚choddij'.
147. imô] *F:* ima. — da bi imô od ńe] *A, N, D, S:* da od ńe imô bi; tako *P* k. i. — poginuti] *Va:* ‚pokinuti'.
148. zlieh] *F:* zlih. — slobodi] *Ć, B, P, M, b, z:* oslobodi.
149. svaki] *A, N, D, S, b, a:* svak.
150. buneć] *I:* ‚bunuch'; *P:* ‚bnech', k. i.
151. htjenje] tako *O, V, I; Ć, M:* ‚ktiegne'; *P:* ‚chiegne'; *b:* ktjenje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* htjeńe.
152. sej] *Ć, M:* sveđ; *G:* sve.
153. čim] *Z, z:* ćiem. — svieh] *F:* svih.
154. bjehu] *F:* bihu.
155. mneć] *Č:* ‚nech'. — na] *A, N, D:* ‚sa'. — hudu] *P:* ‚chudu'.
156. š] *P, m, z:* s. — ustat] *Va, A, N, D, S:* ostat; *B, L, Ga, P:* otit. — pospjehu] *F:* pospihu; *P:* ‚pospiechu'.
157. nabuńen oko] *A:* ‚napugnen ako'. — ńega] *P:* ‚ghiegha'.
158. izmiče] *D:* uzmiče.
159. sred] *F:* srid; *z:* sried. — osta] *A, N, D, S, m, z, a:* usta.

„Ah, koja vas sad zasjena,
„vitezovi moji, zasliepi,
„ter gubite od imena
„vaših svjetlos i glas liepi?
„Spomenite se, da ste oni
„vi bojnici, stražu uzdanu
„na kieh samieh car nasloni
„i u kieh nađe vjernu obranu.
„Ah, nemojte pocrniti
„slavu vašu, slavu moju,
„hteć nevjernos carstvu odkriti
„u domaćem štetnom boju.
„Naše štete i porazi
„niesu toli sad velici,
„vele veća da ne izlazi
„kletva svetoj carskoj slici,
„koja veže sad jedino
„vaša oružja, svjete moje,
„da u svako vrieme smino
„u vernosti krepkoj stoje.
„Ni nahodim još razloga,
„kî će učinit, da se ganem.

162. zasliepi] *F:* zaslipi.

164. vašieh] *F:* vaših. — svjetlos] *Va:* svitlos; *F:* svitlost; *b:* svjetlosti. — liepi] *F:* lipi.

166. bojnici] *m, z:* vojnici.

167. kieh] *F:* kih. — samieh] *F:* samih.

167. samieh — 168. kieh] nema *A*.

168. i] nema *V; Va.* — kieh] *F, B, P:* kih. — nađe] *F:* najde. — vjernu] *V, P, C:* vernu; *F:* virnu.

169. pocrniti] *Va:* ‚pozarnieti'.

171. hteć] *Ć, M, b:* kteć; *L:* ‚htiech'; *P:* ‚chtech'. — nevjernos] *V, C:* nevernos; *F:* nevirnost; *G, m:* nevjerstvo; *b:* nevjernost. — carstvu] tako *O, V, Ć, B, L, I, Ga, M; P:* carsku; *ostali rukopisi* i *izdaña:* caru.

172. domaćem] *b:* domaćnem. — štetnom] *A, N:* štetnu; *L:* ‚sctetan'.

174. niesu] *F:* nisu.

175. veće] tako *O, V, Va, F, G, B, L, Ga, P, Z, N, D, S; ostali rukopisi* i *izdaña:* veća. — izlazi] *b:* ulazi.

176. svetoj] *b:* svietloj.

178. svjete] *F:* svite.

179. vrieme] tako *O, V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, D, m, z; Ć, C, Z, M, a:* brieme; *F, N:* vrime; *b:* vreme. — smino] *Va, F, Z:* smiono; *b:* mirno.

180. vernosti] *A, Ć, G, Z, M, S, m, z:* vjernosti; *F:* virnosti. — krepkoj] *F:* kripkoj; *P:* krepki; *z:* kriepkoj.

181. ni] *D, S:* ne. — nahodim] *P:* ‚nachodim'.

182. ganem] *Ć, M:* gane, *M* k. i.: ganem; *F, I:* kajem.

„er car neće svjeta moga,
„ja mu protiv zato ustanem.
„Ja rob jedan, kî obećah
„tvrdom kletvom za ń umrieti,
„u pogubah i u smećah
„da mu se ištem smrtno oprieti?
„Ni'e zakona vrh onoga,
„kî zakone stavļa i daje:
„što car hoće, triebi od toga
„da samiren svak ostaje.
„U ńegovoj ruci 'e stalo
„pomilovat tebe prije;
„od ńega ti sve se dalo:
„on ti uzima, što tvê nije,
„Druziem uze, što da tebi;
„za dat druziem, tebi uzima;
„tiem žalovat ni'e se triebi:
„car u voļi zakon ima!
„Teške udorce podniet muka
„bi junaku plemenitu.
„ali 'e zato huda odluka
„plesat vjeru temeļitu.
„Gospar svaki slugu svoga
„bez bojazni smije udriti,

183. er] *A, G, I, C, N, S, m, z, a:* da er; *b:* da. — svjeta] *F:* svita. — moga] nema *A; G:* mnoga.

184. ja mu] *Č, M:* ‚iamo'; *M* k. i.: ja mu. — protiv] *b:* proću. — ustanem] *O, V, Va, Č, F, G, B, I, Ga, P, M:* ustajem; *M* k. i.: ustanem; *Z:* ‚ustanem', k. i.: ustajem. — zato] *B, P:* da.

185. kî] *S, m, z:* koji.

186. umrieti] *F, B, P, C, a:* umriti; *P* k. i.: umrieti.

187. pogubah] *Va:* ‚pokubah'. — smećah] *F:* smetńah.

188. oprieti] *F:* opriti.

189. vrh] *G:* ‚uarhu'. — onoga] *V, Va, A, F, G, B, L, Ga, P, Z, N, S:* onega.

191. hoće] *P:* ‚chochie'. — triebi] *F:* tribi; *L, z:* triebi 'e. — toga] *V, Va, A, B, Ga, P, Z, S:* tega.

192. samiren] *S, b:* zamiren.

193. ńegovoj] *P:* ‚ghieghouoj'. — stalo] *B, L, Ga, P:* ostalo.

195. se] *m, z:* se 'e.

196. tvê] *I:* tvo'e.

197. druziem] *F:* drugim; *a:* drugiem. — što] tako *O, V, Va, A, Č, M, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* kad.

198. druziem] *F:* drugim.

199. tiem] *Va, F, B, L, I, Ga, P, N:* tim. — triebi] *F:* tribi; *b:* trebi.

201. teške] *P:* ‚teske'. — udorce] *Č, G, L, Z, M, N, S, b, z:* udarce. — podniet] *F:* podnit.

203. ali] *S:* al'. — huda] *P:* ‚chuda'.

204. vjeru] *F:* viru.

206. bez] *P:* brez.

„a bojat se cieća toga
„od roba će car čestiti?
„Plemstvo naše, znamo dobro,
„od milosti carske ishodi:
„iz gorâ nas za se jē obrô,
„u kojieh se svaki rodi.
„I gorani iza stada,
„kieh car dvorom sviem pomili,
„suproć carskom stolu sada
„propińu se skupni u sili?
„Ni ti, komu ne bi dara
„za hrabrena djela u boju,
„mož s razlogom pańkat cara:
„držan mu si glavu tvoju!
„Carska milos sama visi
„koga hoće od bojnikâ,
„a što činiš, držan ti si,
„i što činit mož dovika.
„Tko dat može zakon novi
„tomu, kî iniem zakon dava?
„Car je sam car, mi robovi:
„mudar bitje svê poznava.

207. bojat se] *V, C, a:* bojaće; *Va, I:* bojat će. — cieća] *F, N, b:* cića.

208. roba će] *P, C. a:* roba se.

209. dobro] *F:* dobra.

210. ishodi] *O:* ‚isgodi'; *I:* izlazi; *P:* ‚ischodi'.

211. nas] *b:* ne. — za se je] *Va:* ‚sase'; *A:* ‚saſcie'. — obrô] *F:* obra.

212. kojieh] *Ć, L, M:* ‚koioi', *M* k. i.: kojieh; *F, z:* kojih; *G:* kieh; *P:* ‚koijech'.

214. kieh] *F:* kih. — dvorom] *N:* dvorbom. — sviem] *A, F, G:* svîm; *I, m, z:* svojim; *N:* svom.

216. propińu] *Ga:* popińu. — u] nema *A*.

218. hrabrena] *P:* ‚chrabreña'. — djela] *F, B, L, Ga:* dila.

219. mož] *b:* može. — pańkat] *Ć, M, z:* korit; *P:* krivit; *Z:* pańkat, k. i.: poklat; *L:* ‚pagnk'; *N:* zlobit; *D:* ‚pangnkat'.

220. držan] Jensen, Gundulić und sein Osman, str. 210., bil. 1., drži. da je ‚držan' u izdańu *a* štamparska pogrješka mjesto ‚dužan', ali tako imaju *svi rukopisi* i *izdańa*. — mu si] *b:* si mu.

221. milos] *F, b:* milost. — visi] *Ć, M:* vidi.

222. koga] *I, m:* ‚tkoga'. — hoće] *P:* ‚chochie'.

223. činiš] *A, N, b:* cieniš.

224. činit] *B, P:* učinit.

225. tko] *G:* ko. — dat] *L, S:* da.

226. kî] *S:* k'. — iniem] *F:* inim. — zakon] *Va:* ‚sciuot'.

228. bitje] *A, G, B, P, N, b:* biće; *Ć, M:* i tiem. — svê] *I:* svo'e; *b:* sviem.

„Ali što čuh ja opeta?
„Jes, ko tužbe još uzmnoži.
„jer car sveca Mahumeta
„zakon bļusti hoće i božji.
„Sveta vjera, kā nas vlada,
„pit nam vino brani svudi;
„i nećemo zato sada,
„da nas pravda carska sudi?
„Nu bojniče, kî na platu
„crnieh pjenez tvoriš tužbu,
„ili u mjedu, ili u zlatu:
„ti si plaćen za tvû službu.
„Zaglavi se najposlije,
„da smo u mnogoj mi pogubi,
„što ovi, jakno ni'edan prije,
„car uzimļe svietle ļubi.
„Mi robovi dali svoji
„dostojńi smo carskieh kćeri,
„a car, pod kiem vas sviet stoji,
„pastjericom da se vjeri?
„Ali što sam ja razložit
„sad uzeo s vami veće?
„Koliko je car uzmnožit,
„tko ne pozna, tko riet neće?

230. ko] tako *O, V, Va, G, L, Ga, Z; ostali rukopisi* i *izdańa:* tko. — tužbe] *P:* ‚tusbe'. — još] *B, P:* ‚sue'.

231. jer] *Ć, I, M:* er. — sveca] *b:* ‚свеза'. — Mahumeta] *P:* ‚Muchametta'; *D:* Muhameta.

232. bļusti] tako i *O,* k. i.: ļudski, a tako *Ć, M, b; V, G:* ‚bliusti', *V* k. i.: ļuski; *C:* ļucki. — hoće] *P:* ‚chochie'.

233. kâ nas] *Ga:* ‚konas'.

234. svuda] *P:* ‚sfudi'.

236. pravda carska] *A:* carska pravda.

237. na] *Va, B, P:* ‚sa'; *Ć, M:* ne.

238. crnieh] *F:* carskih; *I:* carskieh. — pjenez] *V, Va, A, F, P, Z, N, S, b, a:* pinez; *G:* penez. — tužbu] *P:* ‚tuſbu'.

239. ili — ili] *Ć, B, L, Ga, P, M:* ali — ali. — mjedu] *F:* medu.

240. plaćen] *m:* ‚platchjen'. — službu] *P:* ‚sluſbu'.

241. zaglavi se] *C, S, m, z, a:* zaglaviste; *A, B, P, N, D:* ‚saglauisce'.

243. ovi] *V:* oni. — jakno] *Va:* ‚iako'; *P:* ‚iachno'; *b:* inako.

244. svietle] *F:* svitle.

246. carskieh] *F:* carskih. — kćeri] *B, I, Ga, P:* ‚hchieri'; *L:* ‚Chieri'.

248. pastjericom] *A, F, B, Ga, P, S, b, z:* pastiricom; *D:* pastiricam.

249. ali] *A:* ‚illi'.

250. sad] *Ć, M:* ‚sada. — uzeo] *A, F, G, I, Ga, P, Z, N, m, z:* ustao; *Ć, M:* ustô; *B, L:* ‚usdao'. — s vami] *Va:* ‚s' nami'.

252. tko — tko] *G:* ko — ko. — riet] *F:* reć.

„Zabranjeno što je caru,
„kî na voļu svietom vlada,
„Otmanovu sabļu staru
„čim na bedri paše sada?

„On od djedâ i pradjedâ
„u Istoku carstvo hrani:
„kô car pravi zapovieda,
„ne kô silnik u ovoj strani.

„Da je oteo on slobodu,
„u kôj smo se mi rodili,
„mene biste vojevodu
„suproć ńemu svi primili.

„Bez ozira ja bih prvi
„podrô sabļu britku golu,
„i ńegovom plakô krvi
„mû slobodu na svom stolu.

„Ni bi ustavit mogli uvike
„sve me sile, da mu ne dam
„môm desnicom smrti prike,
„na očiju da smrt gledam:

„er tko rodni grad svoj ļubļen
„oslobodit ište i haje,
„ili ubije ili je ubjen,
„u jednakoj slavi ostaje.

254. svietom] *F:* svitom.

255. Otmanovu] *O:* ‚Otmanou'.

256. čim] *Ć, M, z:* čiem. — bedri] *A, N:* bedru.

257. djeda i pradjeda] *F:* dida i pradida.

258. hrani] *P:* ‚chrani'.

259. pravi] *Ć, M:* ‚parui', *M* k. i.: pravi. — zapovieda] *F:* zapovida.

260. silnik] *P:* silnih.

262. kôj] *A:* ‚koiom'; *Ć:* ‚koio'; *Ga:* ki.

265. bez] *P:* brez. — ozira] *A, Ć, G, B, P, Z, M, m, b, z:* obzira.

266. podrô] *L:* ‚prodo'. — britku] *m, z:* bridku.

267. ńegovom] *Va:* ‚gniecouom'. — plakô] *Va, F:* plaka.

269. ni bi] *F:* nit bi; *L:* ‚ki bi'; *D, S:* ne bi. — mogli] *S, m, z:* mogle. — vike] *Ć, M, z:* vieke.

271. môm] *V, C:* mnom; *F:* svôm. — prike] *Ć, M, z:* prieke.

272. na očiju] *Ć, M:* na očima; *I:* još na očiju. — da smrt] *b:* smrti.

273. er] *F, z:* jer. — tko] *Ć, G, B, L, P, M:* ko. — rodni grad svoj] *Ć:* svoj rodni grad; *Z:* rodni svoj grad. — ļubļen] *A, G, I, S, z:* ļubjen; *P:* ‚gliubgien'.

274. haje] *B:* ‚daie'; *P:* ‚chaije'.

275. ubije] *Ć, M:* ‚ubij'. — je] nemaju *V, Va, B, L, I, Ga.*

276. jednakoj] *V:* ‚iednako'.

„Nu čim jaram nam na vratu
„ni'e, kî stariem ni'e nam bio,
„slobodu iskat nepoznatu
„opako bih odlučio.
„Er ni'e drugo protiviti
„carskoj voli, negli objavit,
„gdje stoluje car čestiti,
„htjet ti silom car se stavit;
„ter nevjeran i odmetan
„kažući se carstvu tako,
„i prikoran bit i štetan
„čineć hudo i opako.
„Ah, junaci moji mili,
„gńev nesviesni ostavite!
„Ne srnite sliepi u sili!
„Kud prešite? Što činite?
„Drugo doniet nabuna ova
„ne može vam neg sramotu,
„dočim svaki š ńe osnova
„vječni prikor svôm životu.“
Jak na dmjenje od sjevera
kad zapjeni sińe more,
sila silu dočim tjera,
vali uzrastu. kako gore,
tako uzbuča vas puk oni
na besjede age vjerna:

277. čim] *Ć, L, M, z:* čiem. — nam] *B:* nami.
278. stariem] *F:* starim.
280. opako bih] *Ć, M:* oholo bi.
283. gdje] *Va:* dje: *F, S, b:* gdi.
284. htjet] *Va, Ć, M:* ktjet; *P:* ‚chtijet'. — htjet ti] *b:* ktjeti.
285. nevjeran] *F:* neviran.
286. kažući] *Va:* ‚kasuchi'.
287. bit] *Ć, M:* biti.
288. hudo] *P:* ‚chudo'.
290. gńev] *Va:* ‚gnieu'; *A, B, P, N:* ‚ghnieu'; *Ć, M:* ‚ghneu'; *F:* gńiv. — nesvjesni] *F:* nesvisni. — ostavite] *Va, A, Ć, G, B, L, Ga, P, Z, M, N, S, z:* ustavite.
291. sliepi] *F:* slipi.
292. prešite] *F:* prišite.
294. van] *I, D, b:* nam.
295. dočim] *Ć, M, z:* dočiem; *B:* dokli; *P:* dokle. — š] *Ga, P, m, b, z, a:* s. — osnova] *L:* ‚iſ noua'.
296. vječni] *F:* vičńi. — prikor] *A, I, N, D:* priekor.
297. jak] *P:* ‚iah'. — dmjenje] *Va, A, F, N, D, S, m, z:* dmeńe. — sjevera] *F:* sivera.
298. kad] *Va:* ‚ka'. — zapjeni] *F:* zapini.
299. silu] *V, C:* ‚u sillu'. — dočim] *Va, z:* dočiem. — tjera] *F:* tira.
300. kako] *b:* tako. — gore] *I:* gone.
302. besjede] *F:* beside. — verna] *A, G, I, N, m, b, z, a:* vjerna; *F:* virna.

teku, srnu svi smioni,
puni gńeva neizmjerna.
S golom sablom u desnici
skaču u biesu nesviesnomu;
psuju, priete svikolici
vojevodi hrabrenomu,
vapijući: „Ili brže
„htjej, što hoće vojska ostala,
„ili ti se splesa i vrže
„ispod sable glava pala!“
Ali se aga ne pripada;
pače misleć o svôj časti,
vika: „Usred Carigrada
„vaša glava pri'e će pasti!
„Nu u vašoj da svevoli
„već ne gledam mê prikore,
„ostavlam vas pri nevoli:
„spomenuli mê govore!“
Vapi'e vojska: „Mi nikako
„protiv caru niesmo ustali,
„neg proć oniem, kî su opako
„diete mlado svjetovali.
„I u to nije od potrebe
„provodičtvo tvoje nami.

303. teku] *I:* teku i; *P:* ‚techu‘.

304. gńeva] *Va:* ‚gnieua‘; *A, P, N:* ‚ghnieua‘; *Č:* ‚ghneua‘; *F:* gńiva; *B, L:* ‚ghgniva‘. — neizmerna] tako *O, V; F:* neizmirna; *ostali rukopisi* i *izdańa:* neizmjerna.

306. skaču] *Va:* ‚skoci‘. — biesu] *O, Č:* ‚biesnu‘, *O* k. i.: biesu; *F:* bisu. — nesviesnomu] *F:* nesvisnomu.

307. priete] *F:* prite.

308. hrabrenomu] *P:* ‚chrabrenomu‘.

309. vapijući] *A:* ‚vapiuczi‘; *M:* ‚vapiuſci‘.

310. htjej] *A:* ‚htri‘; *Č, M:* ktjej; *F:* htij; *P:* ‚chtieij‘. — hoće] *P:* ‚chochie‘.

311. se] *O, V, b:* je. — *Z;* ‚ilitie sad od nasce‘.

314. pače] *I:* paček.

315. usred] *z:* usried.

316. vaša glava] *m, z:* vaše glave.

318. prikore] *N:* priekore.

319. ostavlam] *P:* ‚osaugliam‘. — vas] *Va, F:* se.

320. spomenuli] *Z:* ‚spomenuchiete‘.

322. protiv] *b:* proću. — niesmo] *a:* nismo.

323. oniem] *Va, A, F, B, Ga, P, N:* onim. — su opako] *A:* ‚u pako‘.

324. diete] *F:* dite. — svjetovali] *F:* svitovali.

325. potrebe] *F:* potribe; *z:* potriebe.

326. provodičtvo] *G, P, N, D, S, m, b, z, a:* provodištvo; tako *Z* k. i.

„Bježʼ ti, kud hoć! Dobri sebe
„obraniti mi smo sami!
„Nu udugo neć uteći
„od ovijeh našieh sila!“
I ovdi za ńim hrli u smeći
tisnuše oblak ļutieh strila.
Zatim vojska nabuńena
pođe u skupu u jedinu,
gdi bi crkva posvećena
Znańu od Oca, božjem sinu;
nu u vazetju Carigrada
i izgubļenju crkve ove
osta ime, ter i sada
Sofija se mečet zove.
Pred mečet se ovi skupi,
ter izjutra do večera
skupno vika, skladno upi:
„Daj nam pašu Dilavera,
„i učiteļa hoǵu š ńime,
„jer ti opak nauk dava,

327. bježʼ] *F:* biž. — hoć] *P:* ‚choch‘. — sebe] *L:* ‚sebbi‘.

329. nu] *S:* ni; *F:* alʼ. — udugo] *B, L, Ga:* i dugo; *P, z:* u drugo.

330. ovijeh] *G:* ovezijeh. — našieh] *F:* naših.

331. ovdi] *I, S:* odi; *z:* ovdje. — hrli] *P:* ‚charli‘.

332. tisnuše] *V:* ‚tiscnusce‘; *A, P:* ‚tisnuse‘. — ļutieh] *Va, F, B, L, Ga, P, N:* ļutih. — strila] *Č, M:* striela.

333. zatim] *Č, G, L, I, M, b, z:* zatiem.

334. pođe] *F:* pojde. — u] nemaju *Va, A, G, N, D, z.* — skupu] *Ga:* skup.

335. gdi] *A, B, L, I, Ga, P, b, z:* gdje. — posvećena] *Volantić, m, z:* posvetjena.

336. znańu] *b:* znađu.

337. nu] *F:* alʼ. — vazetju] *V:* ‚uasietu‘; *Va:* ‚uascetiu‘; *A, G, B, P, N, D, m:* vazeću; *Ga:* ‚uasietiu‘; *b:* važeću.

338. i] *A, Ga:* u; *G:* i u. — izgubļenju] *O, V, B, L:* ‚isgubglienu‘; *Va:* ‚iskubiegniu‘; *Č:* ‚isgubgliena‘; *F:* izgubļen; *P, S, m:* ‚isgubiegniu‘; *Z:* ‚isgubglieniu‘; *M:* ‚isgubgliene‘; *b, z:* izgubļene.

339. ter] *S:* tere.

340. mečet] *A, Č, F, M, N, D, m, z:* mečit.

341. pred] *A, F, G, I, M, N, S:* prid; *b:* pod. — mečet] *A, F, M, N, D, m:* mečit.

345. hoǵu] *Č, M:* ‚hochiu‘, *M* k. i.: ‚hoggiu‘; *P:* ‚hchoggiu‘; *b:* hoću. — š] *P, m, z:* s. — š ńime] *A:* ‚scnime‘; *b:* i š ńime.

346. jer] *Č, M, b:* er.

„s crncom, kî je ženam tvime
„straža i od hadûm svijeh glava.
„s mudrijega neka svjeta,
„kad nam budeš pogodio,
„i ti ostaneš car opeta,
„kako nam si i pri'e bio!“
S oviem riečim da prid cara
Jahi'a pođe, oni htiše,
i ńihova poklisara
pod silu ga učiniše.
Velikoga zakońaka,
od Turaka ‚Mufti‘ zvana,
on mjesto ima, ali paka
ta čas druziem bila 'e dana.
Tim trajaše sâm na domu
svieh pokońieh ljeta dio,
kad je skupu odmetnomu
van usiļen izit bio.
U veseloj pirnoj slavi
nahođaše car tada se,

347. s crncom] *Č, M:* ‚zarskiem‘, *M* k. i.: ‚s' zarnsem‘; *Z:* s crncem. — tvime] *Č, M:* svime.

348. hadûm] *I:* ‚kadum‘; *P:* ‚hchadum‘; *b* s bil.: škopaca. — svijeh] *A, N, D:* svieh je; *F:* svojih; nema *C.*

349. neka] *Va:* ‚nega‘. — svjeta] *V, F:* svita.

350. pogodio] *A, N, D, b:* gospodio.

351. ti] *Ga:* to. — i ti] *z:* isti.

352. nam] *A, B, I, Ga, P, N, D, m, z, a:* no. — i pri'e] *G, m, z:* dosad.

353. oviem] *F:* ovim. — riečim] *Č, M:* silni, *M* k. i.: riečim; *F:* ričim; *b:* riečma. — prid] *z:* pred.

354. Jahi'a] *Č:* ‚Mufti‘, k. i.: ‚Iaki‘; *P:* ‚Iachia‘; *M:* ‚Iakia‘. — pođe] *F:* pojde. — htiše] tako *O, V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, N, D, m, z; Č, Z, M:* ktješe; *Z* k. i.: htješe; *P:* ‚chtiesce‘; *b:* kteše; *ostali rukopisi* i *izdańa:* htješe.

355. ńihova] *P:* ‚ghnichoua‘; *b:* ńegova.

357. zakońaka] *C:* zakonika; *b:* zakońika.

358. Mufti] *b:* muftu.

359. on] nema *Va, A, N.* — mjesto] *F:* misto.

360. ta čas] *Va, Č, B, L, I, Ga, P, M, b:* taj čas; *B* k. i.: ta čas. — druziem] *Va, F, B, P:* druzim.

361. tim] *Č, Z, M, z:* tiem.

362. svieh] *A, F, G, N, D:* svih; *B, L, Ga, P, m, z:* svojih. — pokońieh] *A, G, Z, N, D:* pokojnieh; *F, B, L, P:* pokojnih. — ljeta] *F:* lita.

363. je] *b:* se.

364. van] *P:* ‚uas‘. — bio] *Va, A, B, L, Ga, P, Z, D, b:* smio.

365. pirnoj] *Z:* ‚pirni‘, k. i.: pirnoj. — slavi] *G, L, I:* ‚spravi‘, *L* k. i.: slavi.

366. nahođaše] *B:* ‚nahoghiase‘; *P:* ‚nachodiaſe‘.

*

čestit, miran, pun ļubavi,
s tri ļubovce liepe uza se.
Ali u smeći na onu stranu,
gdi ču vojsku, skoči ureda,
ni se prignu, ni se ganu
s punieh prietńe ńih besjeda,
misleć, da bi carska bila
vlas nejaka i prikorna,
kad bi vrh ńe gospodila
voļa od puka rogoborna.
Jahija se starac tada
u priklonstvu odkri ńemu
i, što vojska usred grada
vapijaše, skaza sve mu,
veleć: „Care svemogući,
„prosti, ako rob tvoj smije
„odkrit strašni plam gorući,
„kî oko glave tvê se vije;
„zašto, ako se ne ugasi
„samom krvi tvieh svjetnika,
„tvomu carstvu prieti i glasi
„rasap vojska svakolika.
„Ja vik nejmam zatajati,
„što pogubu carstvu nosi:
„velikoga veziera ti,
„hoģu i od crnâc agu prosi.

367. čestit] *P:* ‚cetit'.
368. liepe] *F:* lipe.
370. gdi] *A, Z, N, D, b, z:* gdje.
371. ni — ni] *P:* nit — nit.
372. s] nema *A, N, D.* — punieh] *Ć, P, M:* pune, *M* k. i.: punieh; *F:* punih. — prietńe] *F:* pritńe; *b:* ‚пристнѣ', s biļ.: ‚стадс' (?). — ńih] *A, N, D:* ‚scgnih'. — besjede] *F:* beside.
374. vlas] *F, b:* vlast.
375. vrh ńe] *Va:* ‚uangne'; *P:* ‚uar gnije'.
377. Jahija] *Ć, M:* ‚Iakia'; *L:* ‚a Iahia'; *P:* ‚Iachija'.
379. usred] *F:* usrid; *z:* usried.
380. sve mu] *I, b:* ńemu; *I* ista ruka i.: sve mu,
383. gorući] *A:* ‚goruczi'.
385. zašto] *A, N, D:* ‚saisto'. — ne ugasi] *A:* ‚neuaſi'.
386. krvi] *B, P:* ‚karuim'. — tvieh] *Va:* ‚tieh'; *F, C, a:* tvîh; *I, m, z:* tvojih. — svjetnika] *F:* svitnika.
387. prieti] *F:* priti.
389. vik] *Ć, M, z:* viek.
390. pogubu] *A, N, D:* pobuna; *F, Z:* poguba. — carstvu] *B, P, S:* carsku.
391. veziera] *A, F, b, z:* vezira.
392. hoģu] *P:* ‚hchoggiu'; *b:* hoděu. — od] nema *S.* — crnâc] *Va:* ‚zarnza', k. i.: ‚zarnaza'.

„Ja sam poslan cića toga:
„svi ovo ištu, svi ovo prave;
„a ovo ovdi grla moga
„pod tvôm sabļom i mê glave.“
Jahi'a prista, a car, gore
smeten buduć s te poruke,
u kratke mu odgovore
skaza ovako svê odluke.
On pokliče: „Carstvo meni
„sabļom stari mo'i dobiše,
„i tko drugi car bit scieni
„vrhu mene, misli odviše.
„Tim ustup'te, rec', nazada,
„ńegda verni i uzdani,
„neposlušni moji sada
„jańičari, spahoļani!
„Toli vas je krvi žeļa,
„žeļu upite srca prika
„ne carskijeh prijateļa,
„negli carskieh protivnika!“
Ovdi umuča, već istino
scieneć, s ove zapoviedi

393. cića] tako *O, F, B, L, Ga, P; A:* ‚zieczia'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* cieća.

394. prave] *P:* ‚prosse', k. i.: prave.

395. ovo] *Z, S, b:* evo. — ovdi] tako *V, Va, A, G, B, L, Ga, P, Z, N, D, m, b; O:* ‚ouo'; *Č, M:* sada; *I, S:* odi; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ovdje.

397. Jahi'a] *Č, M:* ‚Iakia'; *P:* ‚Iachia'. — prista] *B, L, P:* dospje; nema *Ga; z:* presta.

398. buduć] *P:* ‚budduh'.

400. skaza] *A:* ‚tkaſa'; *B, P:* kaza. — svê] *D:* svo'e.

401. *Č, M:* ‚ouo zarstuo meni', *M* k. i.: on pokliče: Carstvo meni.

403. tko] *G:* ko. — scieni] *A, Č, G, B, P, M, N, D, S, b:* cieni; *F:* scini.

404. vrhu] *P:* ‚uarchu'.

405. tim] *Č, M, z:* tiem. — ustup'te] *A:* ‚uſstupe'. — rec'] *Č, M:* ‚ter'; *D:* ‚rec'; *b:* ‚рѣч'.

406. ńegda] *F:* ńigda. — verni] tako *O, V, Va, B, L, I, Ga, P, C, a; F:* virni; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjerni.

407. moji] *B, P, D:* meni.

408. jańičari] *V, Ga, Z, b:* janičari. — spahoļani] *V:* ‚spaoglani'; *G:* ‚spahoiani'; *P:* ‚spachoglani'; *C, Z, m, z, a:* i spahoļani.

410. upite] tako *O, V, Va, A, Č, F, C, M, N, D, S, b; G:* ispun'te; *B, L, I, Ga, P, Z, m, z, a:* opojte; *P* k. i.: upojte.

411. ne] *A, D:* ne ne; *N:* ne na. — carskijeh] *F':* carskih (tako i st. 412.).

412. negli] *I:* nego. — carskieh] *Č, M:* turskieh.

413. ovdi] *I:* odi. — umuča] *Č, M:* muča. — već] *A:* ‚uecz'.

414. scieneć] *A, Č, G, B, P, M, N, D, S, b:* cieneć; *F:* scineć. — ove] *Va:* one. — zapoviedi] *F':* zapovidi.

da sliediti neće ino,
kô taj večer i ne sliedi.

PJEVAŃE SEDAMNAESTO.

Nu kô svietli zrak dno mora,
i dan bieli sunce ugasi,
i od grada i od dvora
zamuknuše svači'i glasi,
ter se prostrie noći crne
sińe platno iz dolinâ,
vrhe od gorâ da ogrne,
i da obuče vas sviet tmina.
car uļeze usred krama
u mjesto uresno i bogato,
gdi u način svietla plama
dragi kami sja i zlato.
Tuj zamišļen s vrle smeće
na pristoļe svoje stupi
i najviše glave u vieće
oko sebe dozva i skupi.
Šes veziera i sve ostale
poglavice turske izbrane
po redu su smerno stale
oko ńega s obje strane.

415. sliediti] *F:* sliditi.

416. kô] *F:* kâ. — taj] *I:* ‚ta'. — sliedi] *F:* slidi.

1. kô svietli] *F:* kad svitli.

2. bieli] *F:* bili. — ugasi] *Va:* ‚ukasi'.

3. svači'i] *O, V, b:* svači; *ostali rukopisi i izdańa:* svači'i; *a:* svačiji.

5. prostrie] *F:* prostri. — crne] *b:* ‚чарне'.

6. iz] *b:* i. — dolinâ] *D:* dubinâ.

7. vrhe] *B, L:* ‚uarhu'; *P:* ‚uarchu'. — ogrne] *L:* ‚odgarne'.

8. sviet] *F:* svit.

9. uļeze] *F:* uļize; *G:* ‚vlieļe'; *m:* uljeze. — usred] *F:* usrid; *z:* usried. — krama] *z, a:* hrama.

10. u] nema *G.* — mjesto] *F:* misto. — uresno] *Va, B, L, I, Ga, P, Z:* uredno; *A:* ‚urescno'; *F:* vridno. — bogato] *I:* ugodno.

11. svietla] *F:* svitla.

13. tuj] *G, z:* tu. — zamišļen] *P:* ‚samisglien'.

14. pristoļe] *z:* prestoļe.

15. u] *O, Ć, B, L, P, M, b:* i; *M* k. i.: u.

17. šes] *V, Va, A:* ‚scesc'; *F, b:* šest. — veziera] *F:* vezira; *Z:* ‚visiera'; *N:* vizira. — sve] nema *a.*

19. smerno] tako *O, B, P, S; V, Va, A, D:* merno; *Ć, M, b, a:* smjerno; *F:* smirno; *G:* ‚mierno'.

20. s obje] *F:* s obi.

Svak podvite ruke i oči
obrnute drži nica,
poniženstvo ter svjedoči:
čeznuć pazi carska lica.
A on pogled tih i stavan
u ponosnoj veličini
na svieh svrće, i od svieh slavan
sviem zemaļski bog se čini.
S veličanstvom ovacime
iz visine, na kôj sjaše,
na pobunu hteć u vrime
da privede verne paše,
reče: „Uzdani i smioni
„braniteļi môm životu,
„na kieh carstvo mê nasloni
„od vladańa svu tegotu,
„nije triebi kazat meni,
„što ste čuli i vidjeli:
„vitezovi nabuńeni
„koliko su dosle smjeli.

21. i] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, b, a:* a.

22. obrnute] *A:* ‚obirnute'.

23. poniženstvo] *Ć, G, B, L, I, P, M:* podniženstvo. — svjedoči] *A, F:* svidoči.

24. čeznuć] *A:* ‚ceſnucz'; *P:* ‚cesnuh', k. i.: čeznuć.

25. tih] *Va:* tihi; *P:* ‚tich'; *Z:* ‚tieh'.

27. svieh — svieh] *V, F:* svih — svih; *B, L, Ga:* svih — svieh; *P:* svieh — svih, *O* k. i.: svih — svih. — svrće] *A:* ‚suirci'.

28. sviem] *A, F, D:* svim. — zemaļski] *Ć, M:* ‚semaglskiem'.

29. ovacime] *A, Ć, M, z:* ovacieme; *A* k. i.: ovacime.

30. visine] *Z:* ‚uiscine'. — sjaše] *N:* ‚staſce'.

31. pobunu] *P:* ‚pobugniu'. — hteć] *Ć:* ‚stech'; *P:* ‚chtech'; *Z:* ‚htiech'. — vrime] *V, Č, P, M, z:* vrieme; *Z:* brime.

32. privede] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, C, P, z; B, L, I, Ga, Z, b, a:* privide; tako *P* k. i.; *z:* previde. — verne] *A, F:* virni; *G, S, b, z:* vjerne; *D, m:* vjeſni.

35. kieh] tako *O, Va, Ć, G, I, M, S, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* kih.

36. vladańa] *I:* ‚vladanja'. — svu] *P:* ‚sfu'.

37.—40. Stihovi su ove strofe u rukopisima *O, V, Va, Č, G, M, S* ovako poredani: 37, 38, 40, 39, a u rukopisima *B, L, Ga, P:* 38, 37, 40, 39.

37. triebi] *F:* tribi; *P:* ‚tiebi'; *b:* trebi. — triebi kazat] *N:* kazat triebi.

38. čuli] *Ga:* ‚ciulle'. — vidjeli] *A, N:* viđeli; *F, Z:* vidili; *Z* k. i.: vidjeli.

40. dosle] *S:* doslek. — smjeli] *A, Z:* smili, *A* k. i.: smjeli; *F, P:* smeli.

„Što pitaju i što priete,
„dobro znate: zato sada
„kô vlas moju svjetujete
„š ńima ovacim da se vlada?
„Što u srcu svomu čuti,
„odkri svaki tim slobodno;
„zašto misô vašu čuti
„milo mi je i ugodno.
„Carstvo se u vas mê vjeruje,
„vaše rieči drži istine;
„a znam, tko se sām svjetuje,
„da bez svjeta sām pogine".
Ovdi veće svā zatvori
sultan Osman carska usta,
a Dilaver, da govori,
prvi vezier, prvi usta:
„Silni care", on pokliče,
„svemoguća koga sabļa,
„gdje zapada, gdje ističe,
„suncu iz rukâ dan ugrabļa.
„Nedobitnoj tvojoj slavi
„širine su svieta tiesne,
„prid kîm, s krunom tko 'e na glavi,
„prostrt na tle trepti i čezne.

41. priete] *F:* prite.

44. š] *P, m, z:* s. — ovacim] *Č, G, L, I, M, b, z, a:* ovaciem.

45. što] *Č, M:* ‚sato', *M* k. i.: što.

46. odkri] *P:* ‚odkij', k. i.: odkri. — tim] *Č, M, z:* tiem.

47. zašto] *A:* ‚ſacto'. — misô] *Č, I, Z, M:* misao; *F:* misal. — čuti] *V:* ‚chiuti'; *P:* ‚chiutti', k. i.: čuti.

48. milo mi] *Č, M:* milosno.

49. mê] nema *V.* — vjeruje] *F:* viruje.

50. rieči] *F:* riči. — drži] *A:* ‚darſge'.

51. znam] *Ga:* ‚suam'. — tko] *G, b:* ko. — svjetuje] *F:* svituje.

52. bez] *P:* brez. — svjeta] *F:* svita. — pogine] *Va:* ‚pochine'.

53. ovdi] *S:* odi; *z:* ovdje. — veće svâ] *V:* ‚suah ueche'; *A:* ‚suoia vecz'; *N:* svak veće; *D, z:* svoja već.

56. prvi vezier] *F:* vrh svih vezir; *I:* vrh svieh vezier. — vezier] *Va:* ‚uisier'; *A, F, Z, b, z:* vezir; *N:* vizir.

58. svemoguća] *Va, B, L, P:* svemogućstva; *P* k. i.: svemoguća; *A:* ‚suemoguczia'; *L:* svemogujstva. — koga] *Va, B, L, Ga, P:* tvoga; *P* k. i.: tvoja, a tako *G, S.*

59. gdje — gdje] *F, N, S:* gdi — gdi. — ističe] tako *A, F, Č, G, Z, m, b;* tako i *O* k. i.; *I, S:* ističe; *ostali rukopisi* i *izdańa:* istječe.

60. rukâ] *V:* ‚sraka'; *z:* zrakah.

62. svieta tiesne] *F:* svita tisne.

63. prid] *z:* pred. — kîm] *I, S, m, z:* kiem. — tko 'e] *Va, G:* ‚koie'; *A, N:* tko; *B, L, I, Ga, P, b:* ko 'e.

64. tle] *B, Ga, P:* tli.

„I ako sām još Orô sivi
„proć istočnom Zmaju prši,
„nabuńeno jato krivi,
„komu ogńena krila krši.

„Zato, o slavna i čestita
„kuće otmanske kruno, vidim,
„da početak carstva od svita
„sad krvavim kriepiš zidim.

„Nu čestokrat usred krvi,
„kû proliju nepri'ateļi,
„početak se stavno prvi
„od gospostva utemeļi.

„A ne može od silnika
„imenom se car nazvati,
„kî vrh kletieh izdavnika
„od osvete sabļu obrati.

„Od kraļeva sva zla ina
„često mogu bit proštena:
„ne prašta se vik krivina
„veličanstva uvriedena.

„I ako carsko 'e djelo imati
„vrh podložnieh milosrdje,

65.—84. nema *B, P.*

65. orô] *F:* oral. — *A, N, D:* još ako vam orô sivi; *C:* jakno sam još orô sivi.

66. proć] *A:* ‚proc'.

68. komu] *G, N, D:* ‚kimu'; *Ga:* ‚kemu'. — krši] tako *O, V, Va, Č, G, I, M, S; M* k. i.: skrši, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

69. o] nema *S.* — čestita] *b:* ‚честита'.

70. kuće] *V:* ‚kuchia'.

71. svita] *V, A, Č, L, I, b:* svieta; *L* k. i.: svita.

72. krvavim] *G, I, N, S, m, z:* krvaviem. — kriepiš] *A:* ‚kiepisc'; *F:* krip se; *Ga:* krepiš.

73. nu] *m, z:* jer. — usred] *F:* usrid; *z:* usried.

76. gospostva] *m, b, z:* gospodstva.

78. nazvati] *I, Z:* zazvati.

79. kletieh] *V, F, L, Ga:* kletih. — izdavnika] tako *O, V, Va, A, Č, G, L, I, Ga, Z, M, D, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* izdajnika.

80. osvete] *A:* ‚oſctete'; *N:* ‚osfete'.

81. zla] *N:* ‚silla', k. i.: zla.

83. vik] *b, z:* viek.

84. uvriedena] *Z:* ‚uurighiena'; *S:* uvriedjena.

85. ako] *P:* ‚akoie', k. i.: ako. — je] nema *A, Č, M; M* docnije dodano. — djelo] *F:* dilo.

86. vrh] *P:* ‚uarch'. — podložnieh] *F:* podložnih; *P:* ‚podlosnieh'. — milosrdje] *A, N, D:* milosrđe; *b:* milosrde.

„za odmetnieh pedepsati
„carsko 'e djelo, da car tvrd je.
„Tko ne vidi, da prostrla
„viteška se samovolja
„ne do naših samo grla,
„da-nu tvoga do pristolja.
„S otmanskoga oni stola
„tebe cara smaknut prave,
„ako srca ńih ohola
„pri'e ne smire naše glave.
„Da usiļen od ńih ako
„poslušaš ih cieća toga,
„ne smiču li te oni i tako
„s otmanskoga stola tvoga?
„Vlas tvâ prosti, ni'e razluka
„druga od tebe do inieh ļudi
„neg zapovied, kâ vrh puka
„uzmnožniem te čini svudi.
„Ako ti se ova sama
„ote sada od bojnikâ,
„visina se tvoja slama
„i vlas krši svakolika.

87. odmetnieh] *F:* odmetnih. — pedepsati] *F:* pedipsati.

88. djelo] *A, F, N, D:* dilo. — da car tvrd je] *A, N, D:* cara tvrđe; *I:* sasma tvrđe; *P* k. i.: cara tvrdje.

89. tko] *G:* ko.

90. viteška] *F, I:* vitezâ; *P:* ‚uiteska'. — se] *m, z:* se 'e.

91. naših] *F:* naših.

92. da-nu] *P:* nu do. — pristolja] *z:* prestolja.

93. oni] *G:* ovi.

95. ńih] *P:* ‚gnijh', a st. 97.: ‚gnich'. — ohola] *P:* ‚ocholla'.

96. ne smire] *P:* ‚nemire'.

97. ako] *Ć, M:* ‚iako'.

98. ih] *F:* jih. — cieća] *F, Ga:* cića.

99. ne smiču li te] *F:* ne skinu li te; *B, L, I, Ga, P:* ‚nesmiulite'; *Z:* ‚nesmigiulite', k. i.: ne smiču li te. — oni] *B, L, I, Ga, P:* vrć. — i] nema *Ć, F, M; M* docnije dodano.

101. vlas] *F, b:* vlast.

102. druga] *P:* ‚drugho'. — od tebe] *A:* ‚otebbe'. — inieh] *F:* inih.

103. zapovied] *F, Z:* zapovid. — kâ] *M:* ‚ku'; *b:* ko. — vrh] *P:* ‚uarch' (upravo tako napisano kao ‚vrć' u st. 99.).

104. uzmnožniem] *O:* ‚vsmnoscim'; *Va, Ć, M:* uzmnožna; *P:* ‚usmnosgijem'. — svudi] *V:* sudi; *P:* ‚sfudi'.

105. ako] *m, z:* i ako.

106. ote] *G, m, z:* otme.

107. slama] *b:* slavna.

108. vlas] *F, b:* vlast.

„Što sad rieće plemić častan,
„koga djede tvoji djedi
„pridobiše, ako oblastan
„svak je vitez, da ga sliedi?
„Pod tviem carstvom možebiti
„on ne mrzje dosle stati,
„nu što vojska bude htiti,
„ako ti uzmeš pogađati —
„Da skup biesni, neće trpit,
„spahoļanâ, jańičarâ
„bude ga odriet i razdrpit
„gospodujuć mješte cara.
„Er dočim se vojska opira,
„i uspogađa 'oj tvoje carstvo,
„vrh tebe ona vlas prostira,
„a ti služiš ńe sebarstvo.
„Otvori oči za bremena;
„er ako im zbudeš ova,

109. sad] tako *O, V, Va, A, Č, G, M, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* tad. — rieće] *Va:* ‚riechi'; *A, I, P, N, D, S, m:* riet će.

110. djede] *B, P:* stari; *F:* dide. — tvoji] *B, Ga, P:* tvoje. — djedi] *F:* dide.

111. oblastan] *Č, M:* obiestan, *M* k. i.: oblastan; *P:* ‚oblaſctan'.

112. svak je] *Va, Č, F, M:* svaki. — ga] *F, I:* te. — sliedi] tako i *I,* k. i.: ‚ſledi'; *D, S:* zledi.

113.—140. nema rukopis *G*, jer je u ńemu nestao ovdje jedan list s 32 stiha, a taj nestatak nije nitko naknadio.

113. tviem] tako *O, Č, M, S, m; F, I, z:* tvo'im; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tvîm. — može] *b:* moći.

114. mrzje] *A:* ‚mirſie'; *F, I, b:* mari. — stati] *A, N, D:* sjati.

115. htiti] *Č, M, S:* ktjeti; *P:* ‚chtitti'; *b:* kriti.

116. pogađati] *Va:* ‚pokagiâti'; *F:* pogajati.

117. skup] *A:* ‚ſcup', k. i.: skup. — biesni] *F:* bisni. — trpit] *Va, Č, Z, M:* trpjet.

118. spahoļana] *V:* ‚spaoglana'; *P:* ‚spachoglana'. — jańičarâ] *B, Ga, b:* janičarâ; *m, z:* i jańičarâ.

119. bude] *F:* budu. — ga odriet] *Č, M:* ga odniet; *F:* ga odrit; *B, L, Ga, P, m, z:* odriet ga. — razdrpit] *Z:* ‚rasdarpiet'.

120. mješte] *A, N:* mjesto; *F:* mišto; *b:* ‚мѣсте'.

121. er dočim] *F, z:* jer dočim (*z:* dočiem).

122. i] *B, L, Ga, P, Z:* a. — uspogađa 'oj] *Va:* ‚uspokagiaioi'; *F:* uzpogađaj; *G:* ‚uspogaghiaio'.

123. vrh] *P:* ‚uarch'. — ona] nema *Va.* — vlas] *F, b:* vlast.

124. a ti] *V, Va, Č, F, I, C, Z, M, m:* a i ti. — služiš] *Va:* ‚slusciat'; *F, B, L, I, Ga, P:* slušaš. — sebarstvo] *b:* srebarstvo.

125. otvori] *Va, B, L, I, Ga, P:* otvor'. — bremena] *A, N, D, S, m, b:* vremena; *F:* vrimena; *z:* vriemena.

126. er] *A, N:* ter; *F, z:* jer. — zbudeš] *A, N, D, b, z:* pustiš (tako *P, M* k. i.); *F, I, m:* zbude se; *B, L, Ga, P, Z:* se zbudu; *S:* zbudu se.

„puk, kî od tvoga trepti imena,
„treptjeće od svieh vitezova.
„Ali ukloni višńi s nebi,
„da u tvom zdravļu, care Osmane,
„zapoviedat itko tebi
„neg tvâ voļa sama stane!
„Množ odmetna ni'e nam skrovna:
„pobuna je ńe velika,
„smionos mnoga, rieč otrovna,
„strašna prietńa, vrla vika.
„I odgovorit kad bi imali
„riečma djela zaistinu:
„car ti živi, ja i ostali
„svikolici neka izginu!
„Nu spomenut s tiem ću opeta:
„ako još ni'e te pogube,
„ne ostaješ ti bez svjeta
„vernih sluga, kî te ļube.
„Nabunâ je i pri'e bilo
„i vrlijih još bojara.
„nu se očitom silom smilo
„tegnut nigda nije u cara;
„u pravoga cara, koji
„pravdom očin stô posjeda,

127. od tvoga] *A:* ‚otuoga'.

128. treptjeće] *V, F:* trepteće; *B, L, Ga:* treptiće; *Z:* treptit će; *N, D:* trepćeće; *S:* treptjet će. — svieh] *F:* svih; *B, Ga, Z, S, m:* tvieh; *L, P:* tvojieh; *D:* tvih; *z:* tvo'ih.

129. višńi] *P:* ‚suisgni'. — s] *V, C:* od.

130. zdravļu] *P:* ‚sdrauiu'.

131. zapoviedat] *Č, M:* zapovidjet; *F:* zapovidat.

132. već] *P:* ‚ucch'. — stane] *I:* ‚ostane'.

133. ni'e nam] *V:* ‚niemam'.

134. ńe] tako *O, Č, M, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* ńih.

135. smionos] *F, b:* smionost. — rieč] *F:* rič.

136. strašna] *V:* ‚strascgnia'; *P:* ‚straſna'. — prietńa] *Č, F:* pritńa.

138. riečma] *F:* ričma; *Z:* ‚riecima', k. i.: riečma. — djela] *F, Z:* dila.

141. s tiem] *A, F, N, D:* tim; *B, L, Ga, P, b, z:* tiem.

143. ne] tako *O, Č, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* daļne. — ostaješ] *B, Ga, P:* ostaneš. — bez] *P:* brez. — svjeta] *F:* svita.

144. vernih] *V, b:* vjernih; *Va, B, L, I, Ga, P, Z:* vernieh; *A, Č, M, N, D, S, z:* vjernieh; *F:* virnih.

145. nabunâ] *G:* nabune.

146. vrlijih] tako *O, V, F, Z; ostali rukopisi* i *izdańa:* vrlijeh.

147. nu] *F:* nit. — očitom] *Č, M:* očito, *M* k. i.: očitom; *P:* ‚osctrom'. — smilo] *Č, M:* smjelo.

150. pravdom] *Va, B, L, Ga, P, Z:* s pravdom. — očin] *A:* ‚occi'. — stô] *A, F:* što. — posjeda] *F:* pozida.

„i kî obrańen sabļom stoji
„starieh djeda i pradjedâ.
„A spomena je ova dosta,
„kû sliediše djela prika,
„kad Mustafa sultan osta
„bez vernijeh svîh svjetnika.
„Ćeselbašu bješe onada
„svoja otišla vojska rvati,
„i š ńom izvan Carigrada
„svi, u kîh se može uzdati.
„Tim budući bez uzdane
„straže ostô i bez svjeta,
„lasno tebi, care Osmane,
„bi na krunu doć od svieta.
„Na onu krunu, po razlogu
„kâ za ocom tebi ide
„i kâ ti se, ah, po mnogu
„bezakońu odpri'e skide.
„Ali 'e tako mnoštva vele
„i oni skup vas, kî ti prieti,
„kî Mustafu opet žele
„na stô carski tvoj pripeti;

151. obrańen] *S:* ogradjen; *m, z:* brańen. — sabļom] *Č, M, S:* sabļam.

152. *F:* starih dida i pradidâ.

153. ova] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, M, N, D, S, b;* *ostali rukopisi* i *izdańa:* ona.

154. sliediše djela] *F:* slidiše dila.

156. vernijih] tako *O, V* (‚uernijh'); *Va, L, I, Z, C, a:* vernijeh; *A, Č, G, B, Ga, M, N, D, S, m, b, z:* vjernieh; *F:* virnih. — svîh] *V, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, z:* svo'ih; *A, S, m, b:* svieh. — svjetnika] *F:* svitnika.

157. Ćesel] *D:* Ćerel; *b:* Ćezel. — bašu] *V, F:* baša; *Va, A, S:* pašu; *Č, C, M:* paša, *M* k. i.: pašu; *G:* paši. — bješe] *F:* biše.

158. svoja] *A, N, D, b, z:* svâ (tako *P* k. i.). — otišla] *P:* ‚otisla'. — rvati] *A:* ‚iruati'.

159. i] *B, L, Ga, P:* a. — š] *P, m, b, z:* s. — ńom] *b:* ńim.

160. kîh] *V, A, Č, G, I, Z, M, N, S, m, b, z:* kieh.

161. tim] *z:* tiem. — bez] *P:* brez. — uzdane] *A:* ‚uſdagna'.

162. ostô] *F:* osta. — bez] *P:* brez. — svjeta] *F:* svita.

164. svieta] *F:* svita.

166. ocom] tako *O, V, Va, B, L, I, Ga, P, M, b; F:* otcom; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ocem. — tebi] *Va, F, G:* tebe.

167. kâ ti se] *A:* ‚katie'. — ah] *V:* oh.

168. bezakońu] *B, L:* bez zakońu; *P:* brez zakońu. — skide] *m:* ‚iſkide'.

169. 'e] nema *F.* — mnoštva] *P:* ‚mnostua'.

170. oni] *b:* ovi. — skup vas] *L:* vas skup. — i oni skup vas] *G, m, z:* skupa ovoga (*G:* ovega). — prieti] *F:* priti.

171. kî] *Va, G, m, z:* i.

172. stô] *F:* stol.

„nu er vide, da u nas pravu
„obranu imaš, kâ te štiti,
„sad ti prose našu glavu
„za pak tvoju poraziti.

„Tako za rvat dub u gori
„s gvozdjem sječac najpri'e teče,
„ter mu grane lomi i ori,
„da mu korien pak posieče.

„A odvrnut lasno 'e moći
„i veliku sasma rieku,
„kad joj digneš svê pomoći:
„vode, koje u ńu teku.

„Tim se ovako meni vidi,
„i ja nosim ove svjete,
„s nabuńenim da se slidi
„način samo od osvete.

„Bi'e se zmija, kâ ti u skutu
„svije se u krug, da te peči;
„otrovanu ranu ļutu
„gvozdje i ogań samo lieči.

„A najjače carstvo svako
„satrće se s raspa plaha,
„ako ograđeno odsvud jako
„nije od bojazni i od straha."

Kô Dilaver veće prista,
i svjet ńegov od svieh ču se,

173. er] *F, z:* jer.

175. prose] *A:* ‚proste'.

176. tvoju] *G:* vašu.

178. s] nema *Č, M; M* docnije dodano. — nabuńenim] *Va, Č, G, B, L, I, P, Z, M, N, D, S, m, z:* nabuńeniem. — slidi] *Č, M, S:* sliedi.

188. osvete] *N:* ‚osfette'.

189. bi'e se] *Va, B, L, I, Ga, P, Z:* ‚riecie'; *P* k. i.: bježi, a tako *A, G, N, D, b; Č, M:* ‚bijase'. — zmija] *A, G, N, D:* zmiju. — kâ] *B, L, I, Ga, P:* kad, *P* k. i.: kâ.

190. svije] *Č, M, S, m, z:* vije. — da] *B, L, Ga, P:* ter, *P* k. i.: da.

192. ogań] *Va:* ‚oggan'. — lieči] *F:* liči.

194. satrće se] *O, N, S, m:* satrt će se. — plaha] *P:* ‚placha'.

195. ako] *A:* oko. — ograđeno] *Va:* ‚okraghieno'; *B, P, D:* ograđen; *S, m:* ogradjeno. — odsvud] *V:* ‚od sud'; *P:* ‚od sfud'.

196. i] *Va, B, L, Ga, P:* ni. — straha] *P:* ‚stracha'.

197. kô] *O, V, Va, L, Ga, Z:* kao; *F:* kad. — prista] *b, z:* presta.

198. svjet] *F:* svit. — ńegov] *Va:* ‚gniecou'. — svieh] *F:* svih; *L:* ‚suud'; *P:* ‚sfud'.

Husain opet s svoga mista,
da govori, podignu se.
„O čestiti i uzmožni“
kliče, „od carâ care izbrani,
„kôm narodi svi podložni
„u svakoj su svieta strani!
„Potvrdit sam i ja usiļen,
„što svak vidi, kud se obrne:
„tvieh viteza skup nesmiļen
„u svevoļah sasma srne.
„Smionos je ńih odmetna
„odveće se raspustila,
„i ne mogu bit neg štetna
„carstvu tvomu sva ńih dila.
Zašto ako tvâ vlas haje,
„da im se ispuni žeļa prika,
„taj čas samo carstvo ostaje
„bez uzdanieh tvieh svjetnika.
„Toli uzmnožnos tvâ ne bude
„pogodit im sad u tomu,
„strašne odluke, raspe hude
„oni priete carstvu tvomu.

199. Husain] *P, z:* Husein; *b:* Huzain. — s] nema *V, Va, A, Č, B, P, b.* — mista] *V, Č, M, z:* mjesta.

200. govori] *Va:* ‚gouorit‘. — da govori] *A:* ‚da odgouori‘. — podignu] *b:* podinu.

201. i] *G:* o.

203. svi] *V, G, B, P, C:* svim. — podložni] *P:* ‚podloſni‘.

204. svieta] *F, I:* svita.

205. i] nema *B, P, Z, b.*

206. kud] *A:* ‚hud‘; *Č, M:* ‚tkud‘. — obrne] *A:* ‚obrane‘.

207. tvieh] tako *O, Va, Č, B, L, Ga, M, S, m; V, F, C, a:* tvih; *A, G, P, D:* tvo'ieh; *I, N, b, z:* tvo'ih; *Z:* ‚suieh‘. — viteza] *A, N, b:* vitêz.

208. u] *Ga,* ‚à‘. — srne] *A:* ‚sirne‘, k. i.: ‚sarne‘.

209. smionos je] *V, Va, F:* ‚smionose‘; *b:* ‚smionostse‘.

210. odveće se] *Va:* ‚ies od uechie‘. — raspustila] *I, z:* razpustila.

211. i] nema *G.* — neg] *G:* nego. — štetna] *P:* strena.

212. dila] *V, Č, B, M:* djela, *B* k. i.: dila.

213. vlas] *F, b:* vlast. — haje] *P:* ‚chaie‘; *b:* ‚kae‘.

214. ispuni] *I, D, S, z:* izpuni.

215. samo] *I:* tamno. — samo carstvo] *B, P, Z:* carstvo samo.

216. bez] *P:* brez. — uzdanieh] *F:* uzdanih. — tvieh] tako *O, Č, B, L, Ga, P, M, S, b; V, Va, A, Z:* tvo'ieh; *F, N:* tvih; *G:* svieh; *I, D:* tvo'ih (tako isprva i *Ga*); *C, a:* svo'ih. — svjetnika] *F:* svitnika.

217. uzmnožnos] *F, b:* uzmnožnost.

218. im] *Va:* mi.

219. hude] *P:* ‚chude‘.

220. priete] *F:* prite.

„Izrekô je vezir dosta,
„kâ mogu izit zla neizmerna,
„ako carstvo tvoje osta
„bez ovoga skupa verna.
„Meni ostaje sad objavit,
„kâ poguba carstvu prieti,
„ako carstvo tvê ostavit
„bude milos pri osveti.
„Zato ako mê beside
„s ńegoviem se ne ugađaju,
„veće oči veće vide,
„veće ļudi veće znaju.
„Nije sumńe, itko u sebi
„ne misli ino, svak će riti,
„za utvrdit se da je triebi
„nepri'ateļa pogubiti.
„I protivit, rieč je luda,
„da od gospostva u razlogu
„ni'e to nauk stavna suda
„za utemeļit silu mnogu.
„Nu ja ne znam, put li oni
„od vrloće i od bjenja

221. izrekô] *F:* izreka. — vezier] *O:* vizier; *A, F, N:* vizir; *Z, b, z:* vezir.
222. izit] *F:* izić. — neizmerna] tako *O, V; F:* neizmirna; *ostali rukopisi* i *izdańa:* neizmjerna.
224. bez] *P:* brez. — ovoga] *Va, A, Ć, G, B, L, Ga, M, S:* ovega. — verna] tako *O, V, Va, Ć, B, L, I, Ga, P, C, a; F:* virna; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjerna.
226. kâ] *S:* ‚kas'. — prieti] *F:* priti.
227. tvê] *Va, Ga, Z, m, b, z:* tvo'e.
228. milos] *F, b:* milost. — osveti] *N:* ‚osfeti'; *b:* ‚освѣти'.
229. besjede] *V, F, G, z:* besidc.
230. s ńegoviem] *F:* ńegovim; *B, G:* ‚s' niegouiem'; *L:* ‚s'c niegouiem'; *P:* ‚s' nieghouiem'; *A, N, D:* ‚scgniegouiem'. — ugađaju] *Va:* ‚ukagiaiu'; *Z:* ‚ugaiaiu'.
231. oči] *F, z:* očih. — vide] *Z:* ‚uiede'.
232. ļudi] *F, z:* ļudih.
233. sumńe] *F:* sumńit. — itko] *G:* ‚i ko'; *m, z:* nitko. — sebi] *b:* tebi.
234. ino] *A, N, D:* ono. — svak će] *Va:* ‚suachie'. — riti] *O, V, Ć, F, B, P, M, b:* rieti.
235. utvrdit se] *L, G:* utvrditi. — triebi] *F:* tribi; *b:* trebi.
236. nepri'ateļa] *A, N, D:* ‚nepriateglie'.
237. rieč] *F:* rič. — luda] *F:* huda; *P* k. i.: ‚chuda'.
238. gospostva] *m, b, z:* gospodstva.
239. toj] *V, A, Ć, F, G, B, I, P, M, N, z:* to. — nauk] *P:* ‚nauh'. — stavna] *B, L, Ga, P:* stavan, *P* k. i.: stavna. — suda] *B, L, Ga, P:* sada, *P* k. i.: suda.
241. oni] *Va, G, B, Ga, P, Z, z:* ovi.

„ali 'e boļi, ali oni
„od milosti i proštenja.
„Krvava se ruka vieku
„prvom vodom ne oplaka:
„a ni'e stabra, koga obsieku,
„da ne uzmnoži zagranaka.
„Smioni, biesni, na zlo hrli,
„i opojeni ļuskom krvi
„bojnici su ovi vrli,
„i sved veća mńož ih vrvi.
„Strah me, ako vlas tvâ prija
„glavu ļutoj zmi'i plesati,
„da ona huđa i otrovnija
„kude na te ne obrati.
„Zaisto šteta velika je,
„da najveće u pogube
„tvê bez svjeta carstvo ostaje
„vernih sluga, kî te ļube.
„Ali sumńa većieh zala
„s druge strane mene 'e smela;

243. boļi] *Va, b:* boļe. — oni] *G, B, L, Ga, P:* ovi.

244. proštenja] *m, z, a:* od prošteńa; *P:* ‚proſtegnia'; *b:* pošteńa.

245. vieku] tako *O, Va, Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, b, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* viku.

247. stabra] *F:* strabra; *Z, b:* stabla. — obsieku] *A, F, N:* obsiku.

248. uzmnoži] *O* k. i.: umnoži. — zagranaka] *Va:* ‚sakranaka'.

249. smioni] *Va, B, L, Ga, P, Z:* smiono. — biesni] *F:* bisni. — na zlo] *b:* nagli i. — hrli] *P:* ‚charlij'.

250. opojeni] *V, Va, A, B, L, Ga, C, Z, N, D:* ‚opieni'; *F:* obisni; *G:* opiti; *I, b:* objesni. — ļuskom] tako *O, V, Va, A, B, P; Ć, M, S, m, z:* ļudskom; *G, Ga, b:* ļuckom; *L, Z, N:* ļudckom.

251. ovi] *Va:* ovo; *b:* oni.

252. sved] *F:* svej. — veća] *b:* veće. — ih] *F:* jih.

253. strah] *P:* ‚strach'. — me] *Ć, M, S, m, z:* me 'e. — vlas tvâ] *V, Va, G, B, L, I, Ga, P, Z:* tvâ vlas; *F, b:* tvâ vlast.

254. plesati] *Va:* strati; *I:* splesati; *b:* plasati.

255. huđa] *P:* ‚chugia'. — otrovnija] *A:* ‚trounia'; *b:* otrovana.

256. kude] *Va, F:* hude; *A, G, L, C, N, S:* ‚kudu'; *Ć, M, b:* huđe; *M* k. i.: kude; *D:* kuda. — na te ne] *Va:* ‚sube nate'. — *P:* ‚ne budete upezati'.

259. bez] *P:* brez. — svjeta] *F:* svita.

260. vernih] *Va, B, L, I, Ga, P, Z:* vernieh; *A, Ć, G, M, N, D, S, b, z:* vjernieh; *F:* virnih. — kî] *Va, F, B, Ga, P, Z:* kê.

261. ali] *V, Va, Ć, Z, M, S:* ali 'e. — većieh] *V, F, b:* većih; *z:* veće.

262. mene 'e] *V, Va, Ć, Z, M, S, b:* mene; *A:* ‚menie'.

„er velekrat iskra mala
„mnogi je ogań razgorjela.
„A kad stoji, sve da izgine,
„izgubit je koris malo;
„tač pomorci sviesni čine:
„dio mećući nose ostalo.
„Našom glavom kad se smiri
„vojska ohola, carstvo opeta
„lasno dva, tri i četiri
„nać će roba cieća svjeta.
„Nu ako carstvo s mnogom smećom,
„gdi mu protiv vojska ustaće,
„među srećom i nesrećom
„sebe izgubi, ko ga nać će?
„Ali vik to dosle ne bi,
„a pobuna i prije slidi.
„Sve bit može: sviet na sebi
„čudnih stvari svak čas vidi.
„Često ravan put se učini
„hridi strmieh sred liticâ;

263. er] *F, z:* jer. — velekrat] *O, Č, M:* velikrat; *P:* ‚uellekat'.

264. mnogi] *D:* vele; *S:* mnogo. — ogań] *Va:* ‚okagn'. — razgorjela] *Va:* ‚raskoriela'; *F:* razgorila.

265. kad] *A, N, D:* da.

266. izgubit je] *Va:* ‚iskupiti'. — koris] *F, b:* korist.

267. tač] *D, z:* tak. — sviesni] *F:* svisni.

268. dio] *F:* dil. — mećući] *Č, M:* ‚mechiuch'; *I:* ‚smechjuchj'. — nose] *V, F, G, Z, b:* snose; *Va, A, N, D:* shrane; *B, L, Ga, P:* snoste; *P* k. i.: shrane; *I:* ‚snóre'.

270. ohola] *Va:* oholo; *P:* ‚ocholla'.

272. nać će] *b:* nađe. — cieća svjeta] *F:* cića svita.

273. ako] *b:* tko.

274. gdi] *Va:* di; *I, z:* gdje. — mu] *b:* nu. — protiv] *L:* ‚prieta'; *b:* proću. — ustaće] tako *O, V, Va, F, G, I, C, D, S, b,* i *P* k. i.; *Č, M, N:* ostaće; *A:* ostaje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ustaje.

275. srećom — nesrećom] *F:* srićom — nesrićom; *z:* sriećom — nesriećom.

276. sebe] *Va:* ‚suoie'. — izgubi] *C:* izgubit. — koga nać će] tako *O, V, A, Č, F, G, M, N, D; Va, b:* koga nađe (tako isprva i *V*, no ‚g' u riječi ‚naghie' ispravljeno je u ńemu u ‚c'); *B, L, I, Ga, P, S, a:* koga naje; *P, S* k. i.: ‚tkogha nachje'.

277. vik] *Č, M, b, z:* viek. — vik to] *Va, G:* to vik.

278. slidi] *Č, B, I, P, M, b:* sliedi; *P* k. i.: slidi.

279. sviet] *F:* svit.

280. čudnih] *Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, b, z:* čudnieh.

281. učini] *B, L, Ga, P:* čini.

282. hridi] *O, Va, F, b:* hridih; *b* s bilj.: rupčati; *Č, M, z:* hridieh; *M* k. i.: hridnieh; *A, G, N, D:* hridnieh; *S:* hridnih. — strmieh] *F:* strmih. — hridi strmieh] *I:* strmieh hridi; *B, L, Ga, P, Z:* hridi od strmih. — sred] *F:* arid; *z:* sried.

„i lav mnokrat u planini
„pića ostane drobnieh ptica.
„Mnoge zgode nove biše
„u bremena predńih ljeta,
„koje od sebe ostaviše
„izgled nami sad opeta;
„mnoge toprv još će iziti
„u ovo naše sada brime,
„od kih za izgled na svem sviti
„nakon nas će ostat ime,
„ter jak sve, što 'e ńegda bilo,
„sve sada se pripovieda,
„tač sadańe svako dilo
„spoviedaće se unaprieda.
„Ali silom, hoću, očitom
„da bojnici ne smi'u ļuti
„tebi caru pričestitom
„u kraj skuta dotegnuti.
„A i da smi'u, u saraju
„tvo'i dvorani i ostale

283. i] *B, P:* a.

284. drobnieh] *V, F, b:* drobnih. — ptica] *A:* ‚tiza'.

285.—288. nema *N.*

285. mnoge] *Va:* ‚mnoke'. — biše] *Z:* ‚biesce'.

286. bremena] tako *O, V, Va, A, Ć, Z, b; F:* vrimena; *z:* vriemena; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vremena. — predńih] *Va, Ć, B, L, I, Ga, Z, S, z:* predńieh; *Z* k. i.: pridńieh; *F:* pridńih; *G, P:* prednieh. — ljeta] *F:* lita.

288. nami] *z:* nama. — sad] *b:* sebe.

289. mnoge] *Va:* ‚mnoke'; *b:* mnogo. — toprv] tako *O, V, F, I, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* stoprv. — još će] *P:* ‚iosche'.

290. u] *B, L, P:* ‚à'; *P* k. i.: u. — brime] tako *O, L, Ga; V, Va, Ć, Z, M:* brieme; *A, N, D:* vrieme; *F, B, I, P, S, m, z, a:* vrime; *b:* vreme.

291. kih] *Ć, G, I, M, S, z:* kieh. — svem] *Ć, Z, z, a:* sem. — na svem] *F':* našim.

293. jak] *P, b:* jah. — sve, što 'e ńegda] *G:* ‚gnegda sctoie'. — ńegda] *A, L, I, N, D:* ńekad; *F:* ńigda; *P:* ‚ghiegda'; *b:* ‚нѣгдѣ'.

294. pripovieda] *F:* pripovida.

295. tač] *G, z:* tak.

296. spoviedaće] *F:* spovidaće; *Z:* ‚pripovieda'. — unaprieda] *F, Z:* unaprida; *Z* k. i.: unaprieda.

297. hoću] *P:* ‚chochiu'.

299. tebi] *Va:* tȍbe. — pričestitom] *z:* prečestitom.

300. u] *B, L, Ga:* i; *P:* i u.

301. a i] *Va, B, L, Ga, Z:* ali; *P:* al'; *m:* i. — smiju] *Va, B, L, Ga, P:* znaju; *Ć, M:* ‚smiciu'; *F:* ‚zmayu'. — saraju] *N, D:* seraju.

302. dvorani] *L, z:* dvorani su.

„sluge, kê ti verne ostaju,
„da se odrvu ńih navale.
„Gdi 'e sad silá taj združena,
„kâ protiv im smjeće iziti,
„za od ogńa, za od pliena
„tvoj grad, tvoj puk obraniti?
„Ah, gani se, i odluka
„bud' tvê vlasti mirna sada:
„imaj milos vrhu puka;
„imaj milos vrhu grada!
„Toli te je slidit žeļa
„vezirove bojne svjete
„i na rasap nepri'ateļâ
„put uzeti od osvete,
„plam ugasi u tvôm stanu,
„doma štedi krv junakâ,
„a proli ju za obranu
„od kraļevstva tvojieh paka.
„Razdieli ih sjemo tamo
„krstjanskoj se opriet vlasti:
„tako i tamo i ovamo
„nepri'ateļi tvo'i će pasti.

303. verne] *A, Č, G, I, Z, M, N, D, S, m, b, z:* vjerne; *F:* virne.

304. odrvu] *Č, M:* ‚odarue'; *M* k. i.: odrvu. — ńih] *P:* ‚gnich'. — navale] *Volantić:* navali.

305. taj] *b:* tvâ; *z:* ta. — sad sila taj] *D:* taj sila sad. — združena] *A:* ‚druſgena'.

306. im] *I, z:* ńim; *M:* ‚nim'. — smjeće] *F:* smiće; *I, S:* smjet će.

307. za — za] tako *O, Va, Č, F, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, b; G, z:* za — i; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sad — sad. — ogńa] *P:* ‚oghnia'. — pliena] *F:* plina.

308. obraniti] *G:* sloboditi.

311. milos] *F, b:* milost (tako i st. 312.). — vrhu] *P:* ‚uarchu' (tako i st. 312.).

313. slidit] tako *O, V, F, C, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* sliedit.

314. vezierove] *O, A, Č:* vizierove; *F, Z, b, z:* vezirove; *N:* vizirove. — svjete] *F:* svite.

316. osvete] *A:* ‚osfete'; *N:* ‚osfette'.

317. ugasi] *b:* ugasit.

319. ju] *A, G, B, L, Ga, Z, N, m, z:* je.

320. kraļevstva] *Va, L, N:* kraļestva; *Č:* ‚kralieustua'; *G, B, P, S:* ‚kraliestua'. — tvojieh] *F, B, L, P, z:* tvojih; *D:* tvoga; *b:* ‚свои'.

321. razdieli] *F:* razdili. — sjemo] *A, F, N:* simo; *B, P:* semo; *I, b:* sjemo i.

322. krstjanskoj] *Z:* ‚karsctianskoi'. — opriet] *A, N:* opri; *F:* oprit. — vlasti] *P:* ‚uulaſi'.

323. tako i] *I:* ter će tako. — ovamo] *I:* amo.

324. tvo'i] *A, N:* svi; *D:* tvî. — će] nema *I.*

„Ili izgubit, ili dobit
„oni budu, riet je triebi,
„da svakako ima to bit
„s obje strane koris tebi.
„Ako izgube, tvā se osveta
„bez tvê štete ispuniće;
„toli dobiju oni, opeta
„uzmnožni'e ti carstvo biće.
„Što da se udreš ovdi š ńimi,
„ti bi izgubio s obje strane,
„ili goru carstvo primi
„u dobiti ili ostane.
„Ako ti bi imô goru,
„sve bi užeglo se i oplienilo,
„a i u ovomu, ne znam, dvoru
„što bi od carstva tvoga bilo.
„Toli bi ti boļa pala,
„izgubio bi dobiti one,
„kê bi mogli steć domala
„proć krstjanom čete smione.

325. ili — ili] *A, D:* ‚il — illi'; *L, C:* ali — ali; *N:* ‚il — il'. — dobit] *Va, A, N, D, b:* dobiti.

326. riet] *F:* reći. — triebi] *F:* tribi; *b:* trebi.

327. ima to] *Z:* to ima. — to] nema *b.* — bit] *Va, A, N, D, b:* biti.

328. obje] *F:* obi. — koris] *F, b:* korist.

329. ako] *A, N:* ali. — izgube] *Va:* ‚isgubu'. — osveta] *A:* ‚osfeta'; *N:* ‚osfetta'.

330. bez] *P:* brez. — ispuniće] *A:* ‚iſpunicze'; *S:* ispunit će.

331. dobiju] *Va:* ‚dopiu'.

332. uzmnožni'e ti] *O, V, Č:* ‚usmnoscnieti'; *Va, M:* ‚usmnoscieti'; *A:* ‚uſmnosgiti'; *F, B, L, Ga:* ‚usmnoscnoti'; *P:* ‚usmosnoti'; *G, M:* ‚uſmnoscichie'. — biće] *G:* ‚uechie'; *B, L, Ga, P, S:* bit će. — carstvo] *N:* carsko.

333. da se] *O, V, Va, Č, M:* ‚das'. — udreš] *b:* udriš. — ovdi] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, B, L, Ga, P, M, N, D, b; I, S:* odi; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ovdje. — š] *P, m, z:* s.

334. ti bi] *Va, B, L, I, Ga, P:* ‚billi'. — s obje] *F:* s obi.

335. ili] *V, C:* ali; *D:* ‚il'.

337. ti] *b:* ne.

338. užeglo se] *A, Č, G, M, N, D, S:* se užeglo; tako *P* k. i. — oplienilo] *F:* oplinilo; *G, S:* opalilo (tako *O* sa str.); *A:* uplienilo.

339. i] nema *V, F.* — ovomu] tako *O, Č, M, S, m; V:* ovemu; *A, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, z:* tvomu; *G:* svomu; *C, a:* svemu.

340. carstva tvoga] *I, S:* tvoga carstva.

342. izgubio bi] *P:* ‚isgubitti'. — dobiti] *Va:* ‚dobit'. — one] *D:* ine (tako *P* k. i.).

343. mogli] tako *O, V, A, Č, G, I, M, N, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* mogle. — steć] *A:* ‚stez'.

344. proć] *A:* ‚procz'. — krstjanom] *Z:* ‚karsctianom'; *D:* krstjanim.

„Tako šteta bil' bi odsvudi
„ili oni, ili ovi,
„i odonud bi i odovudi
„tvoji pali vitezovi.
„Uzmnožnim te — vlas tvâ prosti! —
„ne čini ime, neg junaci:
„kad padu ovi bez milosti,
„tko ti ostaje? Čiem smo jaci?
„Riečeš, širok sviet je i prostran;
„određen je dio svakoji:
„ili naš je ili inostran,
„množ vitezâ caru goji.
„Pastieri će iza stada
„na tvû pomoć s praćam doći,
„i silam ćeš od Zapada
„s goranim se opriet moći?
„Tko putnika noćno preža,
„da mu otme blago iz rukâ,
„i tko crnu zemļu teža
„i uz volove oruć huka,
„i ina čeļad od te vrsta
„hoć da carstvo tvoje obrane,

345. šteta] *F:* štetan. — bil' bi] *P:* ‚billi'; *Z:* ‚bilabi'. — odsvudi] *I, b:* od svuda; *P:* ‚od sfudi'.

346. oni — ovi] *Va:* ovi — oni.

347. odovudi] *Va, A, B, L, P, D:* odovud bi; *I:* od ovuda.

349. uzmnožnim te] *A, N:* uzmnožniem te; *Ć, B, P, M, S:* uzmnožna te; *F:* uzmnožita; *I, z:* uzmnožniem te; *b:* uzmnože li te; — vlas] *F, b:* vlast. — vlas tvâ] *A, I, N:* tvâ vlas. — prosti] *V:* prosi.

350. već] *P:* ‚nech'.

351. ovi] *G, I:* oni. — bez] *P:* brez.

352. tko] *Ć, G, M:* ko. — čiem] *F, b:* čim.

353. riečeš] *F:* reć ćeš; *S:* riet ćeš. — sviet je] *F:* je svit.

354. određen je] tako *O, Ć, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* od četiri. — svakoji] *L:* svaki.

355. ili inostran] *O:* ‚ili nostran'.

356. caru] *b:* cara.

357. pastieri] *Va, A, Ć, F, B, L, Ga, P, M, N, S, b, z:* pastiri. — pastieri će] *A:* ‚pastirize'.

358. tvû] *A:* tu. — praćam] *Va:* ‚praciam'; *G, B, I, P:* praćom.

359. silam] *B, P:* silom. — ćeš] *A, N, D:* se.

360. se] nema *D.* — opriet] *F:* oprit.

361. tko] *G:* ko. — noćno] *F:* noćo. — preža] *I:* ‚preſa'. k. i.: preža; *b:* presa.

363. tko] *G:* ko. — teža] *b:* tesa.

364. volove] *Va:* ‚uolouo'. — oruć] *A:* ‚oruc'; *b:* ‚y рук'. — huka] *Va:* ‚stuka'; *P:* ‚chucha'.

365. i] nema *V, L, Z.* — ina] *Ć, M, z:* ta; *A, I, N, D, b:* da; *F:* za. — te] *Va:* ‚tue'.

366. hoć] *P:* ‚choch'. — tvoje] *b:* tvê. — obrane] *A, N:* brani.

„mješte oružja noseć čvrste
„drenovice, dubja grane?
„Bez vitezâ, s kiem na glavi
„stojiš svietu, tvâ 'e vlas ništa,
„a za izit vitez pravi,
„vo'evat triebi 'e na godišta.
„Tim domaćih smeća u biesu
„čuvajmo se kô od zla prika,
„er kad naši na nas niesu,
„ne bojmo se gôra vika.
„Ugođajim svud i skladom
„i malahna stvar uzrasti,
„a nemirom i zavadom
„i velika bude pasti.
„Pristojnije 'e veličanstvu,
„u kôm visi tvê pristoļe,
„predńe službe dostojanstvu
„sadańe odbit samovoļe,

367. mješte] *A, N, D, b:* mjesto; *F:* mišće. — čvrste] *V:* ‚uarste'; R 3268.: ‚Harste'.

368. drenovice] *F:* drinovice; *z:* drienovice. — dubja grane] tako *Č, z; M:* ‚dubglia grane'; *V:* ‚i toiaghe'; *Va, Ga:* ‚hardbe ciudne'; *A, I, N, D, S, m, b, a:* i ńih grane; *F:* neutesane; *O, B, L, Z* imaju prazninu; *G:* da tabane (tako *O* docnije dopuńeno); *P:* ‚scto oñi chrane'; R 3197.; ‚baſduhane'. — R 3268.: ‚sve ù kalu iſmargliane'. (Vidi Appendinijevu biļešku XII, st. 552.).

369. bez] *P:* brez. — kiem] *F:* kim.

370. svietu] *F:* svitu. — vlas] *F, b:* vlast. — 'e] nema *O, V, Va, A, Č, F, M; N* docnije dodano.

371. a] *I:* i. — pravi] *Va:* ‚parui'.

372. triebi 'e] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, M, N, D, S, m, z; F:* tribi 'e; *b:* trebe 'e; *a:* triebi.

373. tim] *N, b, z:* tiem. — domaćih] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, S, z:* domaćieh. — smeća] *B, P:* štetâ.

374. čuvajmo se] *V, Č, F, L, I, Ga, Z, M, b:* čuva'mo se. — prika] *Č, M, z:* prieka; *b:* preka.

375. er] *F, z:* jer. — niesu] *F:* nisu.

376. gora] tako *O, V, Va, F, G, B, L, Ga, P, C, Z, b; A, N, D, S, m, z, a:* s dvora (tako *P* k. i.); *Č, M:* gorieh; *I:* gore. — vika] *Č, M, z:* vieka.

377. ugođajim] *V, A, F, N, D, b:* ugađajim; *Č, M:* er jedinstvom; *Z:* ugajajim; *C, m:* ugađańem; *z:* jer jedinstvom. — svud i] *b:* svuda.

378. malahna] *P:* ‚malachna'.

381. pristojnije] *Č, F, I, M, m, b, z:* pristojno.

382. u] *N:* na. — visi] *N:* ‚stoj'. — tvê] *z:* tvo'e. — pristoļe] *z:* prestoļe.

383. predńe] *F:* pridńe. — službe] *P:* ‚sluſbe'.

384. sadańe] *B:* ‚sadgne'; *P:* ‚sadgnije'. — samovoļe] *b:* sama voļe.

„a najliše, gdi osveta
„bez pogube bit ne more,
„pače izit carstvu šteta
„ima očita i još gore.
„Er bez vojske malo pašâ
„carstvo Mustafi ako izvadi,
„kô sad tvû vlas ne pristraša
„vojska, ako se š ńom zavadi?
„Tim za od dva zla mańe sada
„obrat u tvôj suprotivi,
„neka naša glava pada,
„a tvê carstvo mirno živi!
„Nu bih iskô s dobrom sprva
„nabuńenje gasit ovo,
„u ogńu polak suha drva
„da ne izgori i sirovo.
„A pedepsam i osvetam
„uzet korit jače od sebe,
„nije drugo, nego štetam
„sramotit se bez potrebe.“
Prista, a car trikrat paše
kô pogledom svîm obteče,

385. najliše] *Va:* ‚nalisce‘; *P:* ‚naliuscie‘. — gdi] tako *O, Va, Ć, F, G, B, L, I, Ga, P, M, m, b; V:* dje; *ostali rukopisi i izdańa:* gdje.

386. bez] *P:* brez.

388. još] *Ć, M, S, m, z:* zlo; *P:* ‚iosg‘.

389. er] *F, z:* jer. — bez] *P:* brez. — malo] *A, N, D:* s malo.

390. carstvo Mustafi ako] *B, L, Ga, P:* jur Mustafi carstvo. — izvadi] *Va:* ‚neisuadi‘; *I:* ‚iſvadi‘, k. i.: ote, a tako *Volantić.*

391. kô] *N:* ‚tko‘. — vlas] *F, b:* vlast. — pristraša] *z:* prestraša.

392. š] *P, m, z:* s. — ńom] *b:* ńim.

393. tim] *b, z:* tiem. — za] nema *A, N, D, b, z; P* docnije precrtano. — mańe] *m, z:* mańe 'e.

394. obrat] *D:* oberi; *m, z:* za obrat.

396. tvê carstvo] *A, N, D, b:* ti u carstvu. — mirno] *A, N, D:* miran.

397. bih] *b:* bi. — iskô] *b:* iska. — s dobrom] *A, N, D:* s dvorbom. — s] nema *O, V, F.* — sprva] *O, V:* ‚parua‘; *A:* ‚s' praua‘; *F:* pańa.

398. nabuńenje] tako *O, Ć, I, Z, M; V, b:* nabuńenc: *ostali rukopisi* i *izdańa:* nabuńeńe. — gasit] *Va:* ‚kasit‘.

399. u] *B, Ga, P:* ‚à‘; *P* k. i.: u. — polak] *z:* polag. — suha] *P:* ‚sucha‘.

400. da ne izgori] *P:* ‚isgoriechie‘.

401. osvetan] *A, N:* ‚osfetam‘.

402. korit] *F, G, I:* karat.

403. nego] *Ć, M, S, m, z:* negli.

404. bez] *P:* brez. — potrebe] *F:* potribe; *z:* potriebe.

405. prista] *z:* presta.

406. kô pogledom] *F:* kad pogledam. — svîm] *Z:* sviem; *z:* svo'im. — obteče] *Z:* ‚obtiece‘.

svrh pristoļa, na kôm sjaše,
tihim glasom stavno reče:
„Čuo sam vaše govorenje,
„poznô srca verna toli;
„hoću, osveti da proštenje
„s mo'im vitezim sad odoli.
„Od rodnoga ļubav grada,
„i od dragoga milos puka
„otimaju meni sada
„od osvete sabļu iz rukâ.
„Darivam ih staroj viri
„spahoļanâ, jańičarâ,
„neka se idu na četiri
„strane od svita bit za cara.
„Nađ'te način utoliko
„i za od smrti vas slobodit,
„i s môm časti daj toliko
„nabuńenoj vojsci ugodit!
„Stvar je mučna, ali to je,
„što ugodno vam bit ima;

407. svrh] *V:* ‚suak'. — pristoļa] *z:* prestoļa. — na kom] *A:* gdje; *N, D:* gdi. — sjaše] *Va:* ‚stasce'; *A, N:* ‚siediaſce'; *D:* sjeđaše.

408. tihim] *A, Č, G, I, M, N, D, S, z:* tihiem; *P:* ‚tichijm'.

409. govorenje] tako *O, P; ostali rukopisi* i *izdańa:* govoreńe.

410. poznô] tako *O, V, Va, A, G, B, L, Ga, P, Z, N, D, S, m, z; F:* pozna; *I:* poznao; *ostali rukopisi* i *izdańa:* spoznô. — verna] tako *O, V, A, Č, B, L, I, Ga, N, D, a; F:* virna; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjerna.

411. hoću] *P:* ‚chochiu'. — osveti] *A:* ‚oſueti'; *N:* ‚osfetti'. — proštenje] tako *O; Va, B, Z:* pošteńe; *ostali rukopisi* i *izdańa:* prošteńe.

412. mojim] *D:* mojiem. — vitezim] *O:* ‚vitesi'; *D:* vitez.

413. ļubav] *P:* ‚giuubau'.

414. od] nema *L.* — dragoga] *Va, B, Ga, P, Z:* draga. — milos] *F, b:* milost.

416. osvete] *A, N:* ‚osfette'. — sabļu] *P:* ‚sabliu'. — iz] *P:* i.

417. darivam ih] *A:* ‚dariuauim'. — viri] *C, b, z, a:* vjeri; *ostali rukopisi i izdańe m:* viri.

418. spahoļana] *V:* ‚spaoglana'; *G:* ‚spahoiana'; *P:* ‚spach Oglana'. — jańičara] *A, B, Ga, b:* janičara; *m, z:* i jańičara.

420. svita] tako *O, F, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* svieta.

421. nađ'te] *O, V, Va, Č, G, B, L, Ga, P, Z, M:* nać se; *A:* ‚nachte'; *I:* ‚nachje'; *C, N, S, m, z, a:* nađ'te; *b:* nađ' se. — način] *I:* ‚nacinse'.

423. časti] *L:* ‚ciastim'. — daj] *O, Č, B, L, Ga, P, M:* da i; *V, C, b:* da; *m:* za. — toliko] *I, S:* koliko. — daj toliko] *G:* svekoliko; *z:* za ikoliko.

424. nabuńenoj] *V, F, B, Ga, Z:* ‚nabugneni'. — vojsci] *O, V, Č, F, Ga, M:* ‚voizi'.

426. vam] *Z:* nam.

„er velika djela stoje
„namieńena velicima.“
Čim ovako car odluča,
i od svih se inih potvrđuje.
još Dilaver ne umuča,
nu zavapi, da svak čuje:
„Hude kobi, prieka sluta
„carsku glavu višńi ukloni;
„tko brieme ište, veće puta
„brieme gubi, sreću izgoni.
„Nu što će caru vidjet dobro,
„ne smi'em veće protiviti.
„Slavna kruno, ja sam obrô
„jednom gdi hoć za te umriti.
„Tko je ovca, podno škraka
„kri se u gorah, pasi travu:
„ja oni isti sam, kî od Poļakâ
„slobodio sam tvoju glavu.
„U pogovor ovo nije:
„što bih držan, to učinih,

427. er] *F, z:* jer. — djela] *F:* dila. — stoje] *b:* ‚што е‘.

428. namieńena] *F:* namińena.

429. čim] *z:* čiem.

430. svih] tako *O, Va, F, G, B, L, Ga, N, S, m; P:* ‚suuijeh‘; *ostali rukopisi* i *izdańa:* svieh. — inih] tako *O, F, G, B, L, Ga, N; m, z;* nema *P; ostali rukopisi* i *izdańa:* inieh.

431. još] *P, Z:* ‚ios‘. — umuča] *F:* uzmuča.

432. nu] *F, b:* već. — zavapi] *Va, A, N, D, S:* zaupi.

433. hude] *Va:* ‚hudo‘; *A:* ‚i sude‘; *P:* ‚chudse‘. — kobi] *F:* tkobi. — prieka] *A, F, I:* prika; *B, P:* s prieka.

434. glavu] *O:* ‚glau‘.

435. tko] *G:* ko. — brieme] *F:* vrime; *I, S:* vrieme; *D, m, z:* vrieme; *b:* vreme. — brieme ište] *m, z:* ište brieme (‚brieme‘ ima isti oblik i u st. 436., samo u ńemu ima i *Ga:* vrieme).

436. sreću] *F:* srićU; *z:* srieću. — izgoni] *Va:* ‚iskoni‘.

437. vidjet] *A, N:* viđet; *F:* vidit.

438. smi'em] *F:* smim.

440. jednom] *P:* ‚ienom‘. — gdi] *Va, P:* dje; *A, B, L, Ga, Z, m, z:* gdje. — hoć] *P:* ‚choh‘. — umriti] *A:* ‚umirti‘; *Č:* umrieti.

441. tko] *G:* ko. — škraka] tako *O, I, S, m, z, a; Č, M:* ‚scraka‘; *ostali rukopisi* i *b:* skraka; *m* s bilj.: ‚sckrak, illi sckrapa: procjèpje u stjeni‘, *b:* ‚ispod drva‘.

442. kri se] *G:* ‚griſi‘; *D:* ‚krjese‘; *S:* ‚krijse‘ (tako i *B, L, I, P*). — gorah] *A, N:* gori. — pasi] *Va, B, L, Ga, Z:* paseć.

443. sam] nema *Č, M, S.*

445. u pogovor] *B, L, Ga, P:* a podgovor; *Z:* u podgovor.

446. držan] *P:* ‚dasgian‘.

„a i unapried gdi se uzbije,
„moć ćeš poznat mene i inih;
„žô mi 'e samo, da bojnici
„moji istočni niesu uža me,
„a neka ovi svikolici
„došli bi i vas Zapad na me!
„Nu i bez toga imam silu
„u tvîh rukah još i sade,
„da od ńih glavâ niz gomilu
„svaliće se mâ, kad pade.
„Utoliko način ovi
„sâm se dobar vidi meni,
„kiem samirit vitezovi
„mogli bi se uzbuńeni:
„da od vezierstva velikoga
„meni uzmeš sad visinu
„i čas opet mjesta ovoga
„podaš paši Husainu;
„i da vojsci pak naviesti,
„da je odluka tvoja ova:
„tim zlamenjem s dobrom česti
„sve junake pomilova.

447. i] nema *b*. — unapried] *F, Ga:* unaprid; *D:* unaprieda. — gdi] tako *O, Ć, F, B, L, Ga, P, M, m, b; Va:* di; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje.

449. žô] *A, F, N, b:* žao.

450. niesu uza me] *F:* nisu za me.

452. došli bi] *P:* ‚doſlibbi'. — i] *Va:* u.

453. bez] *P:* brez. — toga] *Č, M:* tega.

454. tvîh] tako *O, V, A, B, L, Ga, P, Z, N, D, b; F, I:* tvo'ih; *Ć, G, M, S:* tvieh; *Va, C, a:* ovih; *m, z:* ovieh. sade] *Va, Ć, M, S:* sada; *Va:* k. i.: sade.

455 od] nema *A, N; D:* u. — glavâ niz] *S:* glave u.

456. svaliće se] *I, S:* svalit će se. — kad] *Ć, M:* kud; *B, P:* dok. — pade] *Va, Ć, M:* pada; *Va* k. i.: pade.

458. sâm se] *Ga:* ‚sasme'.

459. kiem] *F:* kîm; *P:* ‚kiemse'; *b:* kem. — samirit] *Va:* ‚samierit'; *A, N, D:* smiriti; *G:* ‚ſamirit'; *P:* smirit.

460. uzbuńeni] *Va:* ‚isgubieni'; ista ruka i.: uzbuńeni.

461. vezierstva] *O, Va:* vizierstva; *A, F, Z, b, z:* vezirstva; *N:* vizirstva. — velikoga] *Va:* ‚veligoka'.

462. uzmeš — visinu] *b:* umeš — veziru.

463. čas] *F, b:* čast. — opet] *z:* opeta. — mjesta] *F:* mista. — ovoga] *Va:* ‚ouoka'.

464. Husainu] *A:* ‚Huſarinu'; *B, P, z:* Huseinu; *b:* Huzainu.

465. vojsci] *V, Va, F, B, L, Ga, P, Z, D:* vojski; *A:* ‚voizi'. — naviesti] *F, Z:* navisti.

466. odluka] *P:* ‚oluka'. — ova] *B, L, I, Ga, P:* ovo.

467. tim] *z:* tiem. — zlamenjem] tako *O, Ć, B, L, Ga, M; Va:* ‚slamenim'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zlameńem. — s] nema *S.* — dobrom] *b:* dobro.

468. sve] *F, b:* tvê. — pomilova] *B, L, I, Ga, P:* pomilovô.

„I da on nađe, da ne ide
„tvoje carstvo put Istoka,
„neka smeće zle ne slide
„veće unapried s toga uzroka.
„A uto će doniet brime
„zgodu, da se svak ukroti,
„i pod carstvom biće tvime
„svači'e smrti i životi."
Slavni vezier dospje ovako,
i na njegov svak svjet prista;
nu ne htje ga car inako
s najvišega dignut mista,
što ga odpri'e ne utvrdi
jakom stražom odasvudi,
da mu vrli i zlosrdi
skup u ničem ne naudi,
videć mu se, da odmetnika
ne boji se on ni'ednoga
za života od svjetnika
i junaka tolikoga.
Jaku stražu druzim poda,
a on bez svake straže osta,

469. nađe] *O, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z:* ‚nachie'; *F:* najde; *N:* reče. — da ne ide] tako i *O*, ali sa strane (docnije): da već ide; *F:* ‚da naide'; *S:* da već ne ide.

470. Istoka] *Va:* ‚Istoga'.

471. smeće] *F:* smetńe. — zle ne] *A:* ‚slone'. — slide] *Ć, B, L, Ga, P:* sliede.

472. unapried] *O, F, N:* unaprid. — toga] *G:* tega.

473. a] *z:* i. — doniet] *F, M:* donit; *b:* donet. — brime] *V, Va, Č, B, L, Ga, P, Z, M:* brieme; *A, z:* vrieme; *F, G, C, a:* vrime; *b:* vreme.

475. biće] *A, F, B, I, P, N, D, S:* bit će. — tvîme] *Č, M, S:* tvieme; *F:* tvo'ime.

477. vezier] *O, F, Z, b, z:* vezir; *Va:* vezier; *A, N:* vizir. — dospje] *F, I:* dospi.

478. i] *F:* a. — ńegov] *Va:* ‚gniecou'; *P:* ‚ghiegou'. — svak] *b:* sav. — svjet] *F:* svit. — svak svjet] *B, Ga, P:* svjet svak. — prista] *b:* presta.

479. nu] *F:* al'; *P:* ne. — ne htje] *O, V, Va:* ‚netie'; *A, F:* neće; *Č, M. b:* ne ktje; *P:* ‚nectie'; *N:* ‚nehchie'. — inako] tako *O, V, Va, Ć, F, G, B, L, Ga, P, C, M, S; A, I, Z, N, D, b, z, a:* nikako; *m:* ikako.

480. mista] *V, Č, B, Ga:* mjesta.

481. što ga] *b:* ‚c' тога' (ispor. i Pavića, Gundulićev Vladislav, Rad, kń. 55., str. 47. i d.).

482. odasvudi] *P:* ‚odaſſudi'.

485. da] nema *D.*

486. on] *B, P:* od; nema *D.*

487. svjetnika] *F:* svitnika.

489. jaku] *V, Va, Č, G, B, L, P, M, S, b:* taku; *m:* taku i. — druzim] *Va, G, Z, b, z:* druziem. — stražu druzim] *m:* druziem stražu.

490. bez] *P:* brez.

mneći mu se, sred svih zgoda
carsko ime da mu 'e dosta.
Ali posred noćnieh tmina
viećaše opet i sultana,
mati ohola Mustafina,
na pogubu cara Osmana.
Ranu staru on pozledi,
i muka je ńe nemila,
što s careve zapoviedi
od sina se odielila.
Smrt mu sluti s glasa plačna;
pričula bo bješe onada,
da sred mjesta sto'i divjačna
svoja u jami veļa nada.
Kroz to s raspom protivnika
misleć ona, kakogodi
da od poraza smrtna i prika
diete svoje oslobodi,
prigodu joj donie sreća
od pobune vojske silne;
tim zaprieti i obeća
mladu Osmanu raspe obilne.

491. sred] *F:* srid; *I:* od; *z:* sried. — svih] tako *O, V, A, F, B, L, Ga, P, N, D, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* svieh.

493.—496. nema *Ć, M.*

493. posred] *F:* posrid; *z:* posried. — noćnieh] tako *O, Va, A, G, B, L, I, Ga, Z, N, D, S, z; P:* ‚nochieh'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* noćnih.

495. ohola] *P:* ‚ocholla' (tako i st. 517.).

496. pogubu] *Va:* pogube.

497. staru] *Ć, M:* ‚stanu'; *M* k. i.: staru. — on] tako *O, Ć, M; O* k. i.: ńoj, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

498. muka je] *b:* muke su. — nemila] *b:* nemile.

499. s] nema *Ć, M, b; M* docnije dodano. — zapoviedi] *F:* zapovidi.

500. se] *m, z:* se 'e. — odielila] *F:* odilila; *b:* odielile.

501. sluti] *Va:* ‚slutit'. — glasa] tako *O, V, Va, A, Ć, F, G, M, N, D, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* s glasa.

502. pričula] tako *O, V, Va, A, Ć, F, B, L, Ga, P, F, Z, M, N, D, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* pročula. — bješe] *F:* biše; *P:* ‚biese'. — onada] *A:* onda.

503. sred] *F:* srid; *z:* sried. — mjesta] *F:* mista.

504. veļa] *Ć, G, B, Ga, P, M:* voļa; *Z, b:* žeļa. — nada] *b:* tada.

505. kroz to] tako *O, Ć, B, I, P, Z, M, S, b; P* k. i.: kroz što, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

506. kakogodi] *G:* kadagodi.

508. diete] *F:* dite. — diete svoje] *Va, B, L, Ga, P:* svoje diete.

509. prigodu] *P:* ‚pighodu'. — donie] *F:* doni. — sreća] *F:* srića; *z:* srieća.

511. tim] *z:* tiem. — zaprieti] *F:* zapriti.

Skoro iz smeća tieh se uzda
vidjet carom sina opeta,
i u ńe ruci da će uzda
bit, kô i prije bi od svieta.
mučno ohola trpeć žena,
koja jednom carstvom vlada,
u zabiti zatvorena
stat s robińam inim sada.
Tim da vrlu žęļu ispuni,
hrlo posla po Dauta,
zeta svoga, da on nabuni
huđe silu skupa ļuta.
U hrvaskoj zemļi ovi
od krstjân se rodio bišę;
kleti Turci vitezovi
djetetom ga zaplieniše.
I jer im se liep objavi,
caru ga su poklonili,
kî ga s inom djecom stavi
u raskošni saraj mili.
Ter s ljepote, kojom sjaše,
poturči ga u isto brime

513. smeća] *F:* smetńa. — tieh] *Va, A, F, G, B, L, Ga, Z:* tih; *P:* ‚tijeh'. — tieh se] *V:* silno.

514. vidjet] *A, N:* viđet. — carom] *B, P:* cara; *Z, b:* s carom.

516. kô] *V, A, B, L, Ga, P, C, Z, N, b, a:* kô 'e. — i] nema *b*. — bi] tako *O, Va, Ć, M, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* bila.

518. carstvom] *I, b:* carstvo.

520. inim] *A, Č, G, B, I, P, Z, M, N, D, S, b, z:* iniem.

521. tim] *z:* tiem. — ispuni] *I, z:* izpuni.

522. hrlo] *P:* ‚charlo'.

525. hrvaskoj] tako *Va, Ć, G, B, Z; O, V, Ga, C, a:* hrvackoj (tako *Va* k. i.); *A, F, I, N, D, S, m, b, z:* hrvatskoj; *L:* ‚haruarskoi'; *P:* ‚charuarskoij'.

526. krstjân] *Va:* ‚karstianstua'; *A:* ‚karſtiana'; *Z:* ‚karsctian'. — rodio] *F:* rodil. — biše] tako *P, G, Z, N, D, S. m, b, z; otali rukopisi* i *a:* bješe.

528. djetetom] *F:* ditetom. — djetetom ga] *Va, B, Ga:* ‚dietemtega'. — zaplieniše] *F:* zapliniše.

529. i er] *Va, I, Ga, C, Z, D:* jere; *m, z, a:* i jer — liep] *F:* lip.

530. ga su] *z:* su ga.

531. djecom] *F:* dicom.

532. saraj] *N, D:* seraj.

533. ljepote] *Č, M, D:* ljepotom; *F, N:* lipote. — kojom] *Va, Z:* s kojom.

534. brime] tako *V, Va, Z, N; O, Ć, B, L, Ga, P, M:* brieme; *A, I, C, a:* vrieme; *F, G, S, m, z:* vrime; *b:* vreme.

i, er mu dušu zanošaše,
nadjede mu ‚Daut' ime,
pod imenom slacim tako
bludni Murat u toj doba
objaviti hteć svakako,
da on rob je svoga roba.
Tuj uzrastje, odtle izide
pomilovan dobrom svacim,
čim ga svietla puci vide
među sucim i junacim.
Vezier u miru, i u boju
bio je carski vojevoda;
za ljubovcu sestru svoju
sultan Ahmet još mu poda.
Nu er ne dobi on s desnicom
ni s junaštvom ni s kriposti,
negli samim ženskim licom
sve te časti i milosti,
s lica milos čiem poginu,
š ńom i carska ljubav staja;

535. i er] *B, L, I, Ga, P:* ‚er'. — zanošaše] *B, L, I, P, C, m, z:* zanosaše; *Ga:* ‚sanossiasce'.

536. nadjede] *O:* ‚nadieghe'; *Č, M:* ‚naghiede'; *F:* nadide; *C:* ‚naghie'.

537. slacim] *Č, G, B, I, P, Z, M, S:* slaciem; *z:* sladciem.

538. bludni] *Va:* ‚bdni'. — toj] *Va, A, G, B, L, P, N, D, z:* to.

539. objaviti] *A, Z, b:* objavit. — hteć] *Č, M, b:* kteć; *G, z:* htje; *P:* ‚chiech'.

540. roba] *I:* robja.

541. uzrastje] tako *O, V, Va, G, B, L, I, Ga, N, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* uzraste. — odtle] *Va, G, Z, b:* otle.

542. dobrom] *N, m, z:* dobrim.

543. čim] *Č, M, z:* čiem. — svietla] *F:* svitla.

544. sucim] *Va, Č, G, B, L, I, Ga, Z, M, z:* sudcim; *A:* ‚sunzim'; *b:* Turcim.

545. vezier] *O, V, Va, Č:* vizier; *A, F, Z, b, z:* vezir; *N:* vizir. — i] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, B, L, P, C, M, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* a.

548. Ahmet] *Va, B, L, I, Ga, b:* Ahmat; *P:* ‚Acmet'; *N:* Ahmed. — još mu] *Č, M:* sestru; *M* k. i.: još mu.

549. er] *F:* jer; nema *D.* — ne dobi] *Va:* ‚nebi'. — s] nema *m, b, z.*

550. s — s] nema *m, z.* — junaštvom] *V, L:* junačtvom; *P:* ‚iunaſtuom'. — kriposti] *Va, G, B, L, Ga, S:* kreposti; *z:* krieposti.

551. samim] *P:* samo; *Va, A, Č, G, I, M, N, D, S, m, b, z:* samiem. — ženskim] *Va, A, Č, G, I, P, M, N, D, S, m, b, z:* ženskiem.

552. te] *V, Va, B, L, I, Ga, P, Z, D, b:* tej.

553. milos] *F, b:* milost. — čiem] *A, C, Z, N, D, b, a:* čim.

554. š ńom] *Va:* ‚scgim'; *B, L, Ga, P:* š ńim (*P:* ‚sgnim'); *m, z:* s ńom. — carska] *P:* ‚sarza'. — ljubav] *P:* ‚glibau'. — staja] *z, a:* straja.

nu uzdržahu svû visinu
još sultane od saraja.
Kad smagnutje tuđa blaga,
ćud opaka, svies ohola,
učiniše caru, da ga
s vezierskoga smakne stola.
Tim po smrti cara Ahmata
vrh carskoga stola očina
on Mustafu stavi brata
i Osmana smaknu sina.
Ali opeta Osman, kada
carsku očinu sablju opasa,
smaknu ńega, da nikada
ne uzmakne svietla obraza.
Nu Dautov sin, sultana
koga mu je porodila,
vrsnik mlada cara Osmana
i drug mili u sva dila,
vernom službom, dvorbom dugom,
i s kreposti vriednom svakom,

555. nu] *F:* al'; *V, I:* nu mu. — uzdržahu] *V, I:* uzdrža.

556. sultane] *V, I:* sultana. — saraja] *N, D:* seraja.

557. smagnutje] *Ć, M:* ‚scmagnutie'; *F:* smaknutje; *G, S:* ‚smaghnuchie' (tako *P* k. i.); *b:* smagńuće. — tuđa] *F:* tvoja; *Z:* tuja.

558. svies] *F:* svist; *b:* ‚свѣм'.

559. učiniše] *B, L, P:* ‚ucinise'. — da ga] *P:* ‚dragha', k. i.: da ga.

560. vezierskoga] *O, Va, Ć, Ga:* vizierskoga; *A, Z, b, z:* vezirskoga; *N:* vizirskoga. — smakne] *Va, B, L, Ga, P, Z, m, z:* digne; *A, N, D:* smaknu.

561. tim] *z:* tiem. — Ahmata] *Ć, G, M, D:* Ahmeta; *P:* ‚Achmetta'.

562. očina] *b:* Osmana.

563. on] *V, Va, G, B, L, I, Ga, P, Z:* i on.

564. i] tako *O, Ć, M; M* k. i.: a, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa*. — Osmana] *Ć:* Osmanu.

566. opasa] *b:* pasa.

567. smaknu] *V:* ‚smagnu'. — ńega] *Va:* ‚gnieka'.

568. uzmakne] *b:* ukaže; *z:* izmakne. — svietla] *F:* svitla.

569. Dautov] *B, Ga, Z, b:* Dautu; *Z* k. i.: Dautov; *P:* Dauta.

570. koga mu je] *Ć, M:* komu ga je.

571. vrsnik] *F:* vrsnih. — Osmana] nema *B*. — *L, P:* vrsnik bješe mlada cara.

572. drug mili] *b:* drag, mili.

573. vernom] *A, G, Z, M, N, D, S:* vjernom; *F:* virnom; *b:* dragom. — službom] *P:* ‚sluſbom'.

574. s kreposti] tako *O, V, A, Ć, I, M, N, D, S, b; Va:* krepostim; *F:* s kriposti; *z:* krieposti; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kreposti. — vriednom] *F:* vridnom; *b:* vjernom.

zovući se robom, slugom
carskim, a ne vik rodjakom,
umoli se, da opet ńega
pomiluje car čestiti,
kî rumskoga beglerbega
ne krati ga učiniti.
Nu pobune ove silos
probudi u ńem misli hude,
pri sramoti, da u ńoj milos
i čas novu da zabude.
Tim u gluho doba od noći
priko straže, kû privari,
vješto i skrovno hotje proći
on u ženski saraj stari,
gdje ga zvaše tad svekrva
na svîm strašne dogovore,
da Osmanù caru sprva
carstvo otmu, pak ga umore.
Ona taj čas, kô ga ugleda,
pođe u potaj š ńime strane,
da ne čuju ńih besjedâ
ine robińe i sultane.

575. se] *b:* ga.

576. carskim] *A, G, I, N, D, z:* carskiem; *Č, M, S:* carskom. — vik] *P:* ‚nih'; *b, z:* viek. — rodjakom] *A, N:* rođakom.

577. umoli] *F, I:* umili. — ńega] *P:* ‚ghiegha'.

578. pomiluje] *L:* ‚pomillouo'.

579. kî] *C:* u.

581. silos] *A:* silne; *F, b:* silost.

582. u] nema *Va.* — hude] *P:* ‚chuđe'; *Z:* lude.

583. sramoti] *Va, B, L, Ga:* ‚smarti'; *F:* sramoti. — ńoj] *Va, B, L, Ga:* ńe. — milos] *F, b:* milost. — *P:* ‚i iunaſtua suogha uarlos'.

584. i] *P:* on. — čas] *F, b:* čast. — da] *F, I:* on.

585. tim] *z:* tiem. — u] nema *Va.* — gluho] *P:* ‚glucho'.

586. priko] *z:* preko. — privari] *z:* prevari.

587. vješto] *F:* višto.. — hotje] *A, N, D, b:* hoće; *F:* hoti; *P:* ‚chotie'. — proći] *F, I:* doći; *G:* ‚pochi', k. i.: proći.

588. on u] *L:* ‚ù ù'. — saraj] *N, D:* seraj.

589. gdje] *Va, A, N:* dje; *F, S:* gdi; *b:* ńega. — zvaše] *b:* ‚сваже', s bilj.: ‚svodi, svažati, navoditi'.

590. na] *D:* nad. — na svîm] *P:* ‚sa sgnijm'. — svîm] *Č, Z, M, z:* sviem.

591. sprva] *L:* ‚spraua'.

593. kô] *F, z:* kad.

594. pođe] *F:* pojde. — š] *P, m, z:* s. — ńime] *V:* ńine. — strane] *A, I, N, D, m, z:* s strane.

595. ńih] *A:* ‚gnik'. — besjedâ] *F:* besida.

596. ine — i] *P:* ni — ni.

Ter s podsmiehom, u kôm smeću
i omrazu tešku ukaza,
kî, za odkrit muku veću,
izmieni uzdah pun poraza,
poče: „Taj čas čestita ti
„beglerbegstva rumelskoga!
„Upiši ju i pozlati
„i vrh čela stavi svoga!
„Jeli liste od posluha
„Dilaver ti učinio.
„koji ńegda za końuha
„dostojan ti nije bio?
„Osman li ti ih priko noći
„svojom glavom zabilježi.
„kî ti u bludnoj nečistoći
„sved uza se sina vrieži?
„Ali to je sinu tvomu
„od sramotâ plata bila;
„i varaš se ti u tomu,
„da ti čas se povratila.

597. s podsmiehom] tako *O, V, Ć, I, M; Va:* ‚pod smiehom'; *F:* s podsmihom; *ostali rukopisi* i *izdańa:* s posmiehom.

598. tešku] *V, P:* ‚tesku'. — ukaza] *Z:* ‚uskasa'.

600. izmieni] *F:* izmini.

601. poče] *Va, Ć, Z, M, b:* paće; *M* k. i.: poče. — taj] *B, L, Ga, z:* ta; *N:* u taj. — čestita ti] *P:* ‚cestichiati'.

602. beglerbegstva] *A, N, D:* ‚begler bega'; *Ć, M:* ‚beghlierbeghstua'; *B:* ‚beghelerbestua'; *L:* ‚beghlerbeghuasta'; *P:* ‚beghlerbegsua'; *b:* beglerbestva. — rumelskoga] *C:* urumelskoga.

603. upiši ju] *Va:* ‚upisciuie'; *A:* ‚i prisciuie'; *Ć, M:* ‚upisciaioi'; *F:* upiša ju; *D:* i prišiva. — ju] *G, B, L, Ga, P, Z, S, m, z:* je. — Rukopis *N* isprva nije imao ovoga stiha, nego ga je docnije netko dopunio ovako: kî ti krunu sâm povrati; *b:* ‚и приузе запослати'.

604. vrh] *A, P:* ‚uar'. — svoga] *A, Ć, B, L, I, Ga, Z, M:* tvoga; *M* k. i.: svoga.

605. liste] *I:* ‚listi'. — posluha] *O:* podsluha; *P:* ‚poslucha'.

607. ńegda] *A, N, D, b:* ńckad; *F:* ńigda; *P:* ńckada. — końuha] *P:* ‚kogniucha'.

609. Osman] *I:* Otman. — ti] nema *Va, A, N, D, b.* — Osman li ti ih] *Z:* ‚Osmanlintijh'. — priko] *z:* preko.

610. zabilježi] *F:* zabiliži; *S, m:* ‚ſabiljeſci'; *b:* dat nagodi; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zabilježi.

611. ti] nema *m, z.*

612. sved] *F, Z:* svoj; *m, z:* sveđ ti. — vrieži] *F:* vriži; *b:* vodi.

613. to je] *V:* ‚tuoe'; *F:* što je.

614. sramotâ] *I:* sramote. — plata] *F:* plaća.

615. varaš se] *Va:* ‚uarscise'.

616. čas] *F:* čast; *b:* čest. — čas se] *V:* ‚ciase'; *Va:* ‚ciaste'. — se] *Ć, F, B, L, P, M:* je; *m, z:* se 'e. — povratila] *B, L:* potvrdila.

„Ah, koja ti čas uvike
„iz nečasnieh djela doć će?
„Gnusna voda mutne rike
„ne može oprat nečistoće.
„Nu-li carska hitros hrla
„čini žeļe tvê čestite,
„dokli s viencom oko grla
„vrhu zemļe uzvisi te?
„Ah, ter scieniš, o Daute,
„da u gospostvu opet ti si,
„čim udorac sabļe ļute
„vrh glave ti svak čas visi?
„Car je diete: stat mu udugo
„u odluci jednoj nije;
„sad će jedno, sada drugo:
„lis, kîm svaki vjetar vije.
„A uzroka, kad uzište,
„nać će vazda zadovoļe,
„da kako te pri'e potište,
„da opet tako te i zakoļe.
„Nepri'ateļa mučećega
„boj se, kad te časti odviše:

617. uvike] tako *O, I, Va, Ć, F, B, L, I, Ga, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* u vieke. — čas] *F, b:* čast.

618. iz] *z:* od. — nečasnieh djela] *F:* nečasnih dila. — doć će] *V, D, b:* dođe.

619. gnusna] *z:* gńusna. — rike] tako *O, Va, Ć, F, B, L, I, Ga, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* rieke.

620. ne može] *I:* ‚nemogú'.

621. hitros] *F, b:* hitrost; *P:* ‚chitros'. — hrla] *A, N, D:* vrla; *P:* ‚charla'.

623. viencom] *F:* vincom; *z:* viencem.

624. vrhu] *P:* ‚uarchu'. — te] *F:* se.

625. scieniš] *Va, A, Ć, G, B, P, M, N, D, S, b:* cieniš; *F:* sciniš.

626. gospostvu] *P:* ‚goſpostuu'.

627. čim] *z:* čiem. — udorac] tako *O, V, Va, Ć, B, I, Ga, P, Z, M; M* k. i.: udarac, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa:*

628. vrh] *P:* ‚uarch'.

629. diete] *F:* dite. — udugo] *G:* dugo.

630. jednoj] *M, S:* jednom.

631. sada drugo] *Ć, B, L, I, Ga, P, M:* sad će drugo.

632. lis] *F, b:* list. — kîm] *Ć, G, M, z:* kiem; *L:* ‚ki'. — svaki vjetar] tako *O, V, A, Ć, G, Z, M, N, S, b; F:* svaki vitar; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjetar svaki.

633. uzrokâ] *Ć, M:* uzroke. — kad] *b:* kada.

634. nać će] *V, b:* nađe; *Va:* ‚nachi'. — zadovoļe] *Ć, M:* ‚sadouogine'; *M* k. i.: zadovoļe.

636. te] nema *Va.*

638. kad te] *Va:* ‚kote'; *B, L, I, Ga, P:* kî te. — časti] *b:* česti.

„sad te peńe, da iz višega
„dubl̨e pak te satariše.
„Ako misliš, misô 'e tašta,
„da si u predńoj opet slavi:
„rana otrovna ne zarašta,
„da obilježja ńe ostavi.
„Od nepravad cić prikora,
„čiem te pleše breče oholo,
„zamnjelo je pol̨e i gora,
„sviet vaskolik zuji okolo.
„U pismo se upisalo,
„raznielo se po jezicieh:
„i razmazat s dima malo
„scieniš rasap šteta pricieh?
„Carski zet si, carski bio
„namjesnik si: ne podoba,
„vrh svih viši tko 'e sidio,
„da se u ni'edno sniži doba.
„Probudi se hrlo tieme
„od sna, kî te sad pritište!

640. dubl̨e] *A, G:* ‚dubie'; *D:* ‚duba'. — pak te] *S:* paka.

641. misô] *Č:* misao; *F:* misal.

642. predńoj] *F:* pridńoj.

643. otrovna] *Va:* ‚otrouana'. — zarašta] *S:* ‚jarasta'.

644. obilježja] *O, Č, M, S, m:* obiljeżja; *V, A, I:* obil̨eża; *Z:* ‚obegliescia'; *ostali rukopisi:* obil̨ežja; *b:* ‚obiljeza'.

645. nepravâd] *Č, M:* nepravdah. — cić] tako *O, V, Va, F, B, Ga, Z; Z* k. i.: cieć, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

646. čiem] tako *O, Č, M; F, b:* kîm; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kiem. — te] nema *Va; B, L, Ga, P, Z:* nas. — breče] *V, A, G, C, N, m, b, z:* diete; tako *O* sa strane, a *M* k. i. — oholo] *P:* ‚ochollo'.

647. zamnjelo] *Va:* ‚samielo'.

648. sviet] *F:* svit. — zuji] tako *O, Č, M; M* k. i.: zuči, a tako *V, A, F, I, C, N, D, S, b, a; B, L, Ga, P, Z, m, z:* buči.

650. raznielo] *F:* raznilo. — se] *M, m, z:* se 'e. — jezicieh] tako *O, A, Č, G, Z, M, N, D, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* jezicih.

651. razmazat] tako *O, Č, M; M* k. i.: zamazat; *A, N, D, b, z:* zamazan; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zamazat. — s] nema *Va.*

652. scieniš] *A, Č, G, M, N, D, S* cieniš; *F:* sciniš; *b:* ‚цѣо нашъ'. — pricieh] tako *O, A, Č, G, Z, M, N, D, S, m, z; V:* ‚priezih'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* pricih.

653. carski zet] *V:* ‚zarsi set'; *L:* ‚sarski set'.

654. namjesnik si] *F:* namisniki.

655. vrh] *P:* ‚uarch'. — svih] *Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, m, b, z:* svieh. — sidio] *b, z:* sjedio.

656. ni'edno] *A, N, D:* jedno; *z:* koje. — sniži] *b:* snizi.

657. hrlo] *P:* ‚charlo'. — tieme] tako *O, Č, M, S, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* time.

„Skoči, osveti! Sad je brieme.
„Sreti sreću! Sama te ište.
„Vojska te je sliedit spravna;
„imaš silu ńe u ruci.
„Ne ckni! Vrši, što odavna
„ima sa mnom u odluci!
„Vrat' mi sina i ujedno
„carstvo, život i čas tebi;
„što vam se ote nepravedno,
„priotmi opet ńemu i sebi!
„Sinu momu i tvôj djeci,
„o Daute, carstvo poda':
„nejmaj straha, smiono teci,
„gdi te nosi sreća i zgoda!
„Kad s pomoćim od junaka,
„snaga i smionos kieh je mnoga,
„ti pogubiš cara opaka
„i slobodiš sina moga,
„spomena ti je ova dosti:
„pak će u našoj ruci stati,
„za opeta bez milosti
„i bratju mu svu poklati.

659. osveti] *A, N:* ‚osfeti'. — brieme] tako *O, A, Ć, B, P, M; Va, L, Ga, Z, N:* brime; *F, G, I, m, b:* vrime; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vrieme.

660. sreti] *V, Va:* ‚sireti'; *F:* sriti; *z:* srieti. — sreću] *F:* sriću; *z:* srieću. — sama] *F:* zaman.

661. sliedit] *F, N:* slidit.

662. imaš] *P:* ‚imac'. — ne] *P:* ‚gnije'.

663. ne ckni] *Va:* ‚neszkni'. — *Ć, M, S:* veće. — odavna] *Ć:* odamna.

664. ima] *N, D:* imaš. — sa mnom] *b:* samo.

665. vrat' mi] *A, Ga:* vrati mi. — sina] *b:* sinu. — ujedno] *A:* ‚vidieno'.

667. vam] *Ć, M, S:* nam.

668. priotmi] *z:* preotmi. — ńemu] *P:* ‚ghiemu'. — sebi] *A, N, D:* tebi.

669. momu] *b:* tvomu. — tvôj] *A:* tvojoj. — djeci] *F:* dici.

670. poda'] *b:* pada.

671. nejmaj] tako *O, V, Ć, B, L, G, I, Ga, P, M, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* nejma. — smiono] *b:* smiona.

672. gdi] tako *O, V, Va, A, F, N, D, S, b; Ć, M:* dje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje. — nosi] *A, N, D:* vodi. — sreća] *F:* srića; *z:* srieća.

673. pomoćim] *Ć, G, I, M, m, z:* pomoći; *M* k. i.: pomoćim; *b:* pomoću.

674. smionos] *F, b:* smionost. — kieh] tako *O, Va, G, B, I, Ga, P, Z, S, m, z; Ć, M:* gdje; *L:* gdi; *ostali rukopisi* i *izdańa:* kîh. — kieh je] *b:* ‚ктеће'.

676. i slobodiš] *V, Ć, M, m, z:* oslobodiš.

677. spomena ti je] *I:* spomenut je. — dosti] *V:* dosta.

678. pak] *Ć, M:* kad.

679. za] *Ć, M:* da; *M* k. i.: za. — bez] *P:* brez.

680. bratju] *Va:* ‚braciu'; *A, Ć, G, B, P, M, N, D, b:* braću. — svu] *P:* ‚sfu'.

„Ti slobodi cara sveca,
„stav' na me ina djela gorka!
„Veće meni tvâ su djeca
„neg sinovi od pastorka.
„Ja znam, kuća Otmanova
„na Mustafi sva ostaće
„i, kad dođe smrt ńegova,
„djeca tvoja kraļevaće.
„On na oči žene neće
„ni misli imat porod ini:
„a od tvê djece ko mu 'e veće?
„Ti si ńegov zet jedini.
„Tvâ ļubovca sestra 'e ńemu.
„a sin neput; za ńim ide
„po zakonu sinu tvo'emu,
„da na dundov stô uzide.
„A i Mustafa, sve što užive,
„car će imenom biti samo:
„prave opravļat, sudit krive,
„vladat svietom mi imamo.
„Pripeće se uza ń goru
„moja voļa, tvâ desnica,

681. slobodi] *V, z:* oslobodi.

682. djela] *P:* dila. — gorka] *Va:* opaka; ista ruka i.: gorka.

683. djeca] *F:* dica.

685. kuća Otmanova] *B, L, P:* kuću Otmanovu; *D, b:* kuća Osmanova.

686. sva ostaće] *Č:* sva će ostati; k. i.: ostat sva će, a tako *M; S, m:* ‚sva ostatchje'.

687. ńegova] *Va:* ‚gniecoua'; *P:* ‚ghijeghoua'.

688. kraļevaće] *S, Volantić, m:* ‚kragljevatchje'.

691. tvê] *V:* tvo'e. — djece] *F:* dice. — ko] *V, B, I, Ga, P, Z, N, D, S, m, z:* tko.

692. ńegov] *Va:* ‚gniecou'.

694. za] *b:* sa.

695. zakonu] *V, Va, B, Ga, P, Z:* zakonu 'e. — tvo'emu] tako *O, V, Va, G, B, I, Ga, P, Z, D; A, C, N, m, z, a:* tvemu; *Č, F, L, M, S:* tvomu; *M* k. i.: tvemu.

696. stô] *F, m, z:* stol.

XVII, 697.—XVIII, 236. Ovaj je dio rukopisa *L* nestao, a i drukčije taj je rukopis na kraju dosta oštećen, pa nastradaše u ńemu mnoge strofe, koje bijahu na dońem ńegovu rubu; dopunio je sve te nestatke Petar Bašić, svećenik dubrovački (1751.—1814.), no prema sasvim različnom rukopisu i drugojačijim pravopisom (L_1).

697. sve što] *P:* ‚suecto'. — užive] *Č, M:* ‚sciue'; *M* k. i.: užive; *I, P, D, S, m, z:* uzžive.

699. opravļat] *A, Č, G, I, M, N, D, S, L_1, m, a:* opravdati.

700. svietom] *b:* sviete.

701. pripeće se] *Va, L_1:* ‚prepechiese'; *V, A, B, I, P, N, D, S, m:* pripet će se. — uza ń] *A, N, D:* opet.

„i u djelu i u stvoru
„ti ćeš car bit, ja carica.
„Tim veselo napried stupi,
„vrli od vihra, brži od strile!
„Smetaj, svađaj, buni, upi!
„Ne mimođi varke i sile!
„Za od svieta carstvo dobit,
„put se ostavit nejma ni'edan:
„u ino razlog nemoj znobit,
„páček nastoj bit pravedan!“
Jakno plahi sjever kada
priko mraznieh gora ulieta
u dubravu listopada,
u kû se ogań jur upreta,
silno dmjenje vihra biesa
sve razgara i razdiže,
pali, prži, do nebesâ
strahovite plame diže:
tako planu na rieči ove
odpri'e užežen Daut vrli;

703. djelu] *F:* dilu.

704. car] nema *z.* izd. od 1854. god.

705. tim] *Č, M, z:* tiem. — napried] *V:* naprid.

706. vrli] *A, N, D, S, m:* vrlji. — vihra] *Z:* ‚uietra'; *P:* ‚vichra'. — brži] *Č:* ‚barsij'. — strile] *V, Va, B, Ga, N, L*$_1$*:* striele; *P* k. i.: ‚strille'.

707. svađaj] *Č, M:* svađa'. — upi] *C, z, a:* i upi.

708. ne mimođi] *Va:* ‚nemi moghli'; *F:* ne mimojdi; *b:* mimoidi. — varke] *Va:* ‚uarle'; *A, N, D:* varkâ; *b:* ‚вархе'.

709. za] *b:* sad. — svieta] *F:* svita.

710. nejma ni'edan] *b:* ‚немали едан'.

711. u] *A, Č, M:* i. — nemoj] *V, Va, G, B, I, Ga, Z, a:* nemo'. — znobit] *z:* zlobit.

712. páček] *P:* ‚paccech'; *D, Volantić, z:* paće.

713. jakno] *b:* jahno. — plahi] *P:* ‚plachij'. — sjever] *Č, M:* vihar; *F:* siver.

714. priko] *z:* preko. — mraznieh] *F:* mraznih. — ulieta] *Va:* ‚uglieta'; *F:* ulita.

715. dubravu] *O:* ‚dubrau'. — listopada] *Č, M, S:* list opada; *G:* listje pada.

716. kû] *Č, B, P, M:* ‚ke'; *M* k. i.: kû.

717. dmjenje] *A, Č, F, G, M, N, D, S, L*$_1$*, m, z:* dmoće. — vihra] *P:* ‚uichra'. — biesa] *F:* bisa; *S:* ‚bjesna'.

718. sve] *A, N, D:* sva. — razdiže] tako *O, V, Va, Č, F, G, B, Ga, P, C, M, a; ostali rukopisi* i *izdaña:* ražiže.

720. strahovita] *P:* ‚strachouitte'.

721. rieči] *F:* riči.

722. odpri'e] *F:* od pri. — užežen] *A:* ‚uſeſcen'.

veće u srcu kupi, zove,
buni, davi, kolje i prli.
Odgovara: „Na visinu
„carsku istom da se uzide,
„svi razlozi neka ginu,
„vjera i pravda po tleh ide!
„Ah, pri'e dodi čas ugodni,
„da ja ukažem sred bojnikâ.
„časni ljudi i slobodni
„kô svete se od silnikâ.
„Nu govorit djela gdje će,
„saviše su sve besjede.
„Ostaj s Bogom! Pođoh veće,
„car Mustafa da se izvede.
„Zautra nam je carstvo u ruci!
„Sresti ga ću ja bez straha.“
I u ovoj se veće odluči
krenu brži vjetra plaha.
Pođe; nu tim u sultane
samireno srce nije:
hlepi, da jur bio dan svane,
što ima biti, neka 'e prije.

723. veće] *A, N, D:* ‚viechie'; *z:* već. — srcu] *A, N:* ‚sarze'. — kupi] *B, Ga, P, L_1:* upi; *b:* kopni. — zove] *V, A, Ć, G, B, I, P, M, N, D, L_1:* i zove.

726. istom] *Va, A, Ć, G, B, I, P, Ga, M, N, D, S, m, z:* ìstom.

728. vjera] *F:* vira. — i] nema *A, N, D.* — po tleh] *Va, A, Ć, G, M, N, D, S:* po tle; *I, z:* po tlieh.

729. pri'e dođi] *Ć, M:* dodi pri'e; *F:* pri dojdi. — čas] *G:* času; *A, N, D:* čase; tako *P* k. i.

730. sred] *F:* srid; *z:* sried.

732. kô] *F:* kî. — silnikâ] *I:* ‚Jlobnika'.

733. djela] *F:* dila. — gdje] *V:* dje; *Va, Ć, F, M, S:* gdi. — djela gdje će] *G:* ‚diglie od uechie'.

734. saviše su] L_1: ‚saludùsu'. — besjede] *F:* beside.

735. pođoh] *P:* ‚poghjoh'.

736. izvede] *Va, B, Ga, P, Z:* uzvede.

737. zautra] *Ć, M, z:* sutra; *F:* sjutra; *G:* ‚saiutra' (ispor. Arijadnu, st. 158.).

738. sresti] *A, B, I, P, N, D, S:* srestit; *F:* sristi; *z:* sriesti. — ga] *Va:* ‚ka'. — bez straha] *P:* ‚brez stracha'.

739. se] *Ć, M:* ću. — veće] *G, z:* već.

740. krenu] *Ć, M:* krenut. — vjetra] *F:* vitra. — plaha] *A:* ‚plaza'; *P:* ‚placha'.

741. pođe] *F:* pojde. — nu] *F:* al'. — tim] *Ć, M, z:* tiem; *b:* ti. — sultane] *Z:* soltane.

743. hlepi] *P:* ‚chlepi'. — bio] *b:* ‚bìo'.

744. 'e] nema *P.*

Diļi od vieka časi brzi
čine joj se; misô 'u trudi;
bez gospostva živjet mrzi;
nova ufanja većma budi.
Nu razmisliv opet boļe,
rano odveće da 'e to steći,
tim je nova žalos koļe:
bez pokoja stoji u smeći.
Tač prí vodah johu bilu
dva protivna vjetra biju,
proste grane ter pod silu
sjemo tamo sveđ joj viju.
Ište začas da počine
i na uzglavje naslańa se,
nu opet skače i opet stine,
sad od muke znoji sva se.
Misô 'u teška čim priklopi,
gleda u zemļu puna vaja;
sad kraj vidi, sad se topi
u pučini, gdi ni'e kraja;

745. diļi] *F, z:* duļi. — vieka] *V, F, G, I:* **vika.**

746. misô] *Č, M:* misao; *F:* misal. — 'u] *V:* ‚ioi'; *Va, A, Ć, G, B, Ga, P, C, M, N, D, S, L*$_1$*, m, z, a:* 'e.

747. bez] *P:* brez. — gospostva] *z* od 1854. godine: gospodarstva. — živjet] *F:* **živit.**

748. nova] *V:* **s nova.** — ufanja] tako *I; ostali rukopisi* i *izdańa:* ufańa. — budi] *V:* ‚sciudi'.

749. razmisliv] tako *O, V, Va, I, C, a; A, Č, Z, M, N, D, S, L*$_1$*, m, b, z:* **razmišļa;** *F:* razmišļuć; *G:* ‚raſmisli'; *B, Ga, P:* ‚razmislu', *P* k. i.: razmišļa.

750. rano] tako *O, V, Va, Ć, F, G, B, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* mučno: — 'e] nema *A.* — to] *V:* toj.

751. tim] *Ć, M, z:* tiem. — žalos] *b:* **žalost.**

752. bez] *P:* brez.

753. tač] *Ć, M, z:* tak; *Ga:* ta; *S:* **jak.** — pri vodah] *Va:* ‚priuodaz'. — johu] *A:* ‚ioha'; *P:* ‚iochu'. — bilu] *V, Č, M:* bielu.

754. vjetra] *F:* vitra; *Ga:* ‚uiekra'; *P:* ‚vichra'; *L*$_1$*:* vihra.

755. proste] *Va, A, Č, B, Ga, P, Z, M, S:* prostre; *G:* ‚proſ sei'. — pod] *b:* po.

756. sjemo] *A, F, N, D:* simo; *I:* sjemo i. — joj] *A, G, N, D:* je; *I:* ńom. — sveđ joj] *F:* svej joj; *I:* ‚trêsnoj'.

757. ište] *A, P, N:* jošte.

758. uzglavje] *Ć, B, M, N, z:* uzglavļe. — naslańa se] *A, F, B, Ga, P, N, D:* nasloña se; *L*$_1$*:* ‚naslonàse'; *b:* naslańaše.

759. nu] *F:* al' — i] *G:* nu. — stine] *b:* stene.

761. misô 'u] *A, Č, G, B, I, Ga, P, Z, M, N, D, m, b, z:* misô 'e; *F:* misal ju; *L*$_1$*:* ‚misâe'. — teška] *A:* ‚tesgha'; *P:* ‚teska'. — čim] *Ć, M, S, z:* ćiem.

763. sad kraj] *Z:* kad kraj.

764. pučini] *b:* ‚пуни'. — gdi] tako *O, V, Va, Ć, F, B, I, Ga, Z, M, N, D, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* ġdje.

sad pošetom tiho ide,
sad se obrće u hod brži,
i na čelu 'oj sve se vide
misli, u srcu koje drži.

PJEVAŃE OSAMNAESTO.

Zviezda liepa i ļuvena
bješe obsjala nebo veće,
i razlikosti urešena
zemļa svukla crne odjeće;
u povojich zlatnich zora
stoprv roden dan iznese,
a u zbor cića dogovora
nabuńeni skupiše se.
Starce od puka i velike
postaviše suce sjesti
i od zakona razumnike,
kî nadhode inieh sviesti.
Pitaše ovieh: „Što zapada
„po zakonu, kad car ište
„iz carskoga priniet grada
„blago, zakone i sjedište?

765. pošetom] *Va:* ‚po sctetom'; *P:* ‚posctom', i.: ‚posctenom'. — tiho] *P:* ‚ticho'.

766. obrće] *Va, m:* obraća; *Ga, Z:* ‚obrachie'; *z:* obratja. — hod] *P:* ‚chod'. — brži] *V, Ć, M:* brzi.

767. i] nema *B, Ga, P.* — vide] *F:* vidi.

768. drži] *Va:* ‚sciudi'; *I, b:* zdrži.

1. zviezda liepa] *A, N, D:* svietla zviezda; *F:* zvizda lipa.

2. obsjala] *Va:* ‚obnalo'; *Z:* obišla.

3. i] *O, Ć, M, S, b:* s. — razlikosti] *Z:* ‚raslikos'.

4. svukla] *P:* ‚sfuukla'. — odjeće] *F:* odiće; *b:* odeće.

5. povojich] tako *O, V* (i po Karliću: povojieh), *Va, A, Ć, G, B, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, b, z; F, C, a:* povojih. — zlatnich] *F:* zlatnih.

6. stoprv] *C:* ‚stopar'. — roden] *G, B, P, S, m:* rodjen. — iznese] *I:* ‚iſvede', i.: iznese.

7. u] nema *P, V.* — cića] tako *O, F, B, Ga; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieća. — dogovora] *V, Va, Ć, M:* odgovora.

8. nabuńeni] *m:* nabunjeni.

10. postaviše] *B, Ga:* ‚podstauisce'. — suce] *V, Va, Ć, F, G, B, I, Ga, M, S, L_1, m, z:* sudce. — sjesti] *A:* ‚siestit'; *F:* sisti.

12. nadhode] *F:* nadhodu; *P:* ‚nadchodde'. — inieh] *F:* inih. — sviesti] *F:* svisti; *Z:* ‚s'uiesti'; *N:* s sviesti.

13. ovieh] *F:* ovih.

15. carskoga] *S:* rodnoga. — priniet] *F:* prinit; *z:* preniet.

16. zakone] *G:* ‚ſakon'. — sjedište] *F:* sidište.

„Što li ide caru, koji
„mješte robîń u saraju
„tri ļubovce prave osvoji,
„da š ńim pored sviet vladaju?“
Zakońaci odvjet daše:
„To nikada ne bi prije;
„car, zakone stare naše
„kî potlača, to car nije“.
Čuše se ištom odgovori,
kê podaše znanci siedi,
a Daut se diže gori,
usred vojske da besjedi.
On strahoće i vrline
začeo buduć u pameti,
carstvo, vas sviet da pogine,
ištom da se on osveti,
misleć, čim ga huđe gnive
uspomene stare zledi,
neprijateļ da ne žive,
a zlo svako neka sliedi.
Kô kad pukne grom, iz koga
s urnebesom triesi udare,

17. koji] L_1: ‚tkoi‘.

18. mješte] *F:* misto; *Z:* mište. — saraju] *N, D:* seraju.

20. š] *P, m, b, z:* s. — sviet] *F, I:* svit.

21. zakońaci] *C:* zakonici. — odvjet] tako *O, Č, M, S, L_1, m, b, z; Va:* ‚snati‘; *B* nema te riječi; *Ga:* izgled; *P:* zakon; *ostali rukopisi* i *izdańa:* odvit, a tako i *O* u pjevańu XIX, st. 233. i 1082.

22. to] tako *O, Č, G, M, S, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* toj. — nikada] *Č, M:* nikako. — prije] *Č, M:* ‚brie‘.

24. to] *F, I:* toj; *G:* tî.

25. se] nema *A.* — ištom] *Z, b, z, a:* istom. — odgovori] *V:* odgovorit.

26. kê] *Ga:* ‚ko‘. — podaše] *Va:* podaste.

28. usred] *F:* usrid; *z:* usried.

29. strahoće] *P:* ‚strachochie‘.

30. začeo] *b:* ‚зач'о‘. — buduć] *P:* budduh‘.

31. vas] tako *O, Č, M; G, m, z:* i; *ostali rukopisi* i *izdańa:* i vas. — da] nema *Va.*

32. ištom] *Z, m, z, a:* istom. — osveti] *N:* ‚osfeti‘.

33. čim] *z:* čiem. — huđe] *P:* ‚chughije‘. — gnive] *O:* ‚gnieue‘; *Č, M:* ‚ghneue‘; *M* k. i.: gnive; *G, B, I, Ga, C, Z, S, m, z, a:* gńive; *b:* ‚гнѣве‘.

34. uspomene stare] *I, L_1:* ‚uspomena stara i‘. — zledi] *Va, A, Č, M:* ‚sliedi‘; *M* k. i.: zledi; *b:* ‚слѣди‘.

35. neprijateļ] *O:* ‚neprietegl‘; *Č, M:* ‚nepriateglu‘; *M* k. i.: neprijateļ.

36. sliedi] *F:* slidi.

38. s urnebesom] *Č, M:* ‚iur nebesa‘; *M* k. i.: ‚s' ur = nebeſom‘; *b:* ‚сур с' небесом‘, s bilj. uz riječ ‚сур‘: tek. — triesi] *Č, M:* tries; *M* k. i.: ‚trieſi‘; *F:* trisi. — udare] *A:* udara.

omraze i gniv srca svoga
riga, izdavstva i privare.
Bez obzira srne, kuda
nesviesni ga bies potiče,
iz pogleda srčna i huda
mećući ogań, vapeć kliče:
„Dokli ovako u mrtvilu
„podnosit nam suđeno je
„plien općeni, smrt nemilu,
„bezakońa zlo svakoje?
„Ustanite! Što čekate,
„o hrabreni vitezovi?
„Vojevodu mene imate:
„vrz'mo s grla jaram ovi!
„Koga ištete veće svjeta?
„Gdi gledate man skupleni?
„Jeda, dokli od djeteta
„svi budemo posječeni?
„Od djeteta, koji nije
„krepak nit bit može u sebi,
„kojiem svaki vjetar vije,
„kî ne pozna, što mu 'e triebi;

39. omraze] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, I, C, M, N, D*; *ostali rukopisi* i *izdańa:* omraza. — gniv] *G, B, Ga, S, m:* ‚ghgniu'; *I:* ‚ghgnev'; *Z:* ‚ghgnieu'. — omraze i gniv] *b:* ‚омрази гнїю'.

40. izdavstva] *O, V:* ‚isdaustua'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* izdajstva. — privare] *P:* ‚prieuare'; *z:* prevare.

41. bez] *P:* brez. — obzira] tako *O, Č, G, M, S, m, b, z*; *ostali rukopisi* i *izdańe a:* ozira.

42. nesvjesni] *F:* nesvisni. — bies] *F:* bis; *P:* ‚suies'.

43. iz] *O, V, G, I, N:* i s; *D:* a s. — huda] *P:* ‚chuda'.

44. mećući] tako *O, V, Va, A, Z, D, L_1*; *ostali rukopisi* i *izdańa:* mećuć.

45.—48. Te strofe nemaju rukopisi *B, Ga, P.*

45. dokli] *A:* dokle; *L_1:* pokli. — mrtvilu] *Z:* ‚mertuilu'.

46. nam] *Č, M, S:* vam. — suđeno] *S, m:* sudjeno.

47. plien] *F:* plin. — općeni] *A, b z:* obćeni.

48. bezakońa] tako *O, V, Va, Č, F, G, I, Z, M, N, D, S, L_1, m, z*; *A:* ‚beſ sakona'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* bezakońe.

50. hrabreni] *P:* ‚chrabreñij'.

52. vrz'mo] tako *O, Č, M, S*; *ostali rukopisi* i *izdańa:* svrz'mo — grla] *C:* glave.

53. koga] *m:* ‚tkoga'. — svjeta] *F:* svita.

54. gdi] *B, I, Ga, P, Z, z, a:* gdje; *L_1:* što. — man] *P:* ‚mnosg'. — skupleni] *G, I:* skupjeni.

55. dokli] *F:* odkli; *G:* dokle. — djeteta] *F:* diteta.

56. posječeni] *F, Z:* posićeni.

57. djeteta] *F:* diteta.

58. krepak] *F:* kripak; *z:* kriepak.

59. kojiem] *F, b, z:* kojim. — vjetar] *F:* vitar.

60. što] *b:* šta. — triebi] *F:* tribi.

„kî plahosti svôm se vlada,
„kî zakone po tleh meće,
„koji sluša zlobnieh sada,
„a od dobrieh svjeta neće.
„Tri robiće, tri carice
„kî postavi na stô uza se
„i klańajuć žensko lice
„rob pritvori od cara se.
„S lakomosti koji scienu
„veću čini od pjeneza,
„negli za svu čas općenu
„i živote svieh viteza.
„Koji od carâ vik je bio,
„da vojnikom k staroj plati
„nov dar nije priložio,
„kad se š ńimi s boja vrati?
„Ah davori, slavni Otmane,
„i vi silni cari ostali;
„sad viteze vid'te izbrane,
„kieh ste vašom djecom zvali,
„gdje ih diete s prieke žeļe
„bjelodano koļe i davi,

61. plahosti] *A, G, N, D:* plahostim; *I:* ‚plahomsti'; *P:* ‚s' plachostim'.

62. po tleh] *Va, A, G, B, Ga, P, M, N, D, S:* ‚potle'; *z:* po tlieh.

63. koji] *P:* ‚kj'. — zlobnieh] *F:* zlobnih.

64. dobrieh svjeta] *F:* dobrih svita.

66. kî] *D:* kê; tako *P* k. i. — stô] *F:* stol.

67. klańajuć] *Va:* ‚klagniauch'; *B, Ga:* ‚klanaiuch'; *P:* ‚klagniaiuh'.

68. pritvori] *z:* pretvori.

69. koji] *Va:* ‚koioi'; *A:* ‚s' koie'; *B:* ‚ko'; *P:* ‚koghod'. — scienu] tako *O, V, Va, Z, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* cienu.

70. pjeneza] *Va, A, Ć, F, B, P, M, N, S:* pineza; *G:* ‚peneſa'.

71. svu] *P:* ‚sfu'. — čas] *F, b:* čast. — općenu] *B, P:* ‚obchienu'; *b:* ‚обћѣну'.

72. svieh] *F:* svih.

73. koji] L_1, *m:* ‚tkoi'. — vik] tako *O, F, G, B, P, D, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* viek.

74. vojnikom] *N:* bojnikom. — k] nema *Ć, G, M; M* docnije dodano.

76. š] *P, m, b, z:* s. — ńimi] *b:* ńime.

77. davori] *b* s bil.: ‚đudni, divni'. — slavni] *G:* ‚slaune'.

78. silni] *N:* slavni.

79. sad] *F:* tad. — vid'te] *F:* vijte; *b:* vid'te.

80. kieh] *Ć, M, S:* kê; *F:* kîh. — djecom] *F:* dicom. — vašom djecom] L_1: djecom vašom.

81. gdje] *Va, A, N, D:* dje; *F:* gdi. — diete] *F:* dite. — prieke] *A, F, I, N, D, S:* prike.

82. bjelodano] *F:* bilodano.

„vaše im plešuć sve poveļe.
„koje drža svak na glavi;
„ter ih samo sobom vodi,
„neka ginu posred boja,
„gladni u kopnu, žedni u vodi.
„goli u mrazu, bez pokoja.
„Ah, spomen' se svak i žali
„lansku jesen: jaoh, kolici
„od leškich su maća pali
„turski pješci i konici!
„Diete tašto, plaho i vrlo
„kad pô svieta skupi ujedno,
„i svôj vojsci jedno grlo
„prikla i carstvu svôm neredno:
„na očiju kad sviem nami
„-- ah vidjenje strašno dosta! --
„turski mjesec pod nogami
„krstjanskomu križu osta.
„Države su opustile;
„krajine su bez bojnikâ;
„za sinovim majke cvile,
„kich posiče sabļa prika.

83. im] nema *Va, B, Ga, P, S, L_1, m, z.* — vaše im] *V, Va, A, F, C, Z, D, b:* vašim; *Č, G, M, N:* vašiem; *I:* nogam. — plešuć] *Va, F, C, Z, D:* plešeć; *A, b:* plesec. — poveļe] *Va, A, F, B, Ga, P, N, D, b:* povoļe; *Va* k. i.: poveļe; *b* s bil.: ‚slobodna volja'.

84. drža] *P:* ‚darsgiu'.

85. sobom] *A, N, D, m, z:* s sobom.

86. ginu] *V, G:* ‚ghgniu'. — posred] *F:* posrid; *z:* posried.

88. bez] *P:* brez.

90. lansku] tako *O, V, Va, A, G, B, P, C, N, D, m, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* lańsku. — jaoh] *O, V, F, G, S, b:* joh; *z:* jao.

91. leškich] *O:* ‚leschieh'; *Va:* ‚turscki'; *A:* ‚leſkiech'; *P:* ‚leschiech'; *b:* ‚лежкѣх'; *F:* leških.

92. turski] *S:* ‚Turzi'. — pješci] *V:* ‚pieschnizi'; *F:* piši; *b:* ‚пѣшци'. — pješci i konici] *G:* ‚kognizi i pieschnizi'.

93. diete] *F:* dite. — plaho] *P:* ‚placho'.

94. svieta] *V:* ‚suietu'; *F:* svita.

95. vojsci] *P, L_1:* ‚voizi'.

96. neredno] *F:* naredno.

97. na] *b:* nad. — očiju] *Č, M, S:* očim. — kad] *Č, M:* kada. — sviem] *V, F:* svim; *Č, M, S:* ‚suiema'.

98. vidjenje] tako *O, Č, M; Va:* ‚uidegnie'; *A, N:* viđeńe; *ostali rukopisi:* vidjeńe.

99. mjesec] *F, Z:* misec. — nogami] *Va:* ‚nokami'.

100. krstjanskomu] *Z:* ‚karsctianskomu'. — križu] *b:* ‚кресту'.

102. bez] *P:* brez. — bojnikâ] *Č, M, S, L_1:* vojnikâ.

103. sinovim] *B, P, L_1:* sinovom.

104. kich posieče] *F:* kîh posiče.

„I bez djece i bez hrane
„pali u staros oci ostaju,
„a svud sestre neudane
„mrtvu bratju naricaju.
„Nevjeste su udovice:
„plaču vojna i djevera;
„tko ni'e mrtav, dno tamnice
„u verigah robstvo tjera.
„Od turskijeh cviet mladića,
„kieh Kozaci i još ·koļu,
„zvierma i pticam leži pića
„na bogdanskom ravnom poļu.
„Bez ukopa time sada
„tužni ostatak, gole kosti,
„vjetri nose, plešu stada,
„more izmeće bez milosti.
„Jer vojnica ova uteče,
„da 'e ne isieku poļski mači,
„ište, da ju on isiječe
„i porazi i potlači,
„ter kad ona tako izgine,
„da ńe svietlo mjesto iskoči,

105. bez] *P:* brez (dva puta). — djece] *F:* dice. — hrane] *P:* ‚chrane'.

106. staros] *F, b:* starost. — oci] *b:* ‚oru'.

107. svud] *P:* ‚sfuud'.

108. bratju] *Va, A, Č, P, M, N, D, S:* braću.

110. vojna] tako *O, m, z; Č, M, S:* svekra; *C:* u svekra; *ostali rukopisi* i *izdańa:* uz svekra. — djevera] *F:* divera.

111. tko] *B, Ga, P, Z, b:* ko. — ni'e] nema *Č, M; M* ista ruka docnije dodala odozgo. — tamnice] *V:* ‚tamlize'.

112. u] *Ga:* i. — verigah] *F:* verugah. — tjera] *F:* tira; *b:* tera.

113. turskijeh] *Va:* ‚turskieh'; *m, z:* turačkieh. — cviet] *F:* cvit.

114. kieh] *F:* kĩh. — Kozaci] *Va, A, Z, N:* ‚Kasazi'; *Z* k. i.: Kozaci.

115. zvierma] *A, Z:* ‚suierima'; *F:* zvirma.

116. ravnom] tako *O, V, Va, A, B, Ga, P, Z, M, S, L_1; ostali rukopisi* i *izdańa:* ravnu.

117. bez] *P:* brez. — ukopa] *b:* ‚укора'. — time] *Č, M, S, m, z:* tieme.

119. vjetri] *F:* vitri.

120. bez] *P:* brez.

121. jer] *Z:* er; *S:* i er. — vojnica] *P:* bojnica. — ova] tako *O, V, Va, Č, F, G, B, I, Ga, P, M, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* ona, a tako *P* k. i.

122. isieku] tako *O, V, Va, A, B, Ga, P, C, Z, N, D, S, m; F:* isiku; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sieku. — poļski] *A:* ‚polski'.

123. ju] *Va, A, B, Ga, P, Z, N, D, L_1, m, z:* je. — on] *b:* one. — isiječe] *F:* isiče; *B, Ga, P:* posieče.

125. izgine] *Va:* ‚iskine'.

126. da ńe] *N:* da na ńe; L_1: na ńe. — svietlo mjesto] *F:* svitlo misto. — iskoči] *A, N, D:* skoči; *I:* ‚iſkoci'; *S:* ‚iſskocij'; *z:* izskoči.

„crnce lupeže Arapine
„i gusare od Istoči:
„ńih će učinit jańičare,
„a spahoļân mjesto čeka
„ćeselbaške graničare
„i djevoje od Derbeka.
„Ali inako, nego svoja
„nepravedna zače sila,
„sabļa vaša, sabļa moja
„za svieh čas je odlučila.
„Vi ste uzrok, što on izgubi
„mlad, plah, nevješ, bez razbora:
„uzrok je on sām, kî zagrubi,
„a svieh nas je sad pokora.
„Uzrok je i oni, kî pristupi
„pravom caru kletvu i vjeru:
„stoga vojska, kā se skupi,
„ne prostrie se pri Nesteru.
„Odtada nas sveđ bič bije;
„zemļa 'e gladna, nebo u gnivu;
„i istočni opriet Zmaj ne smije
„sjevernom se Orlu sivu.

129. ńih će] *P:* ‚ghnichche'. — jańičare] *A:* ‚Ianichiare'; *B, Ga, P:* ‚Ianiciare'.

130. spahoļân] *V:* ‚spaoglan'; *G:* ‚spahoian'. — mjesto] *F:* misto.

131. ćeselbaške] *O, Č, M:* ‚chieselpascke'; *M* k. i.: ćeselbaške; *Va, A, B, Ga, N, D:* ćeselbaše; *P:* ‚Kaselbasce'; *b:* ‚безе баше'. — graničare] *b:* ‚ничичаре'.

132. djevoje] *A:* ‚dieruoie'; *P:* ‚dellie'; L_1*:* djevojke. — Derbeka] *Č, M:* Berbeka; *F:* Deobeka; *Volantić:* ‚Diarbeka'.

135. sabļa — sabļa] *O:* ‚sabia — sabia'.

136. svieh] *F:* svih. — je] *F:* e; *G, z:* se.

137. uzrok] *P:* ‚urok'.

138. plah] *P:* ‚plach'. — nevješ] *F:* nevišt; *G, Z:* ‚nesuies'; *b:* ‚несвѣст'. — bez] *P:* brez. — razbora] *O, G, P:* ‚raslogha'; *O, P* k. i.: razbora.

139. zagrubi] *D:* ‚sagrubi'.

140. svieh nas je] *A:* svieh je nas; *N:* nas svieh je. — nas je] *O, Va:* ‚sasie'; *F:* naših; *P:* ‚nascieh'. — pokora] *Ga:* pokara.

141. je] nema *V, Va, A, F, G, B. Ga, P, Č, Z, N, D,* L_1*, b.* — oni] *Č, M:* on; *M* k. i.: oni. — pristupi] *z:* prestupi.

142. pravom] *A, N, D:* ‚paruom'. — vjeru] *F:* viru.

144. prostrie] *F:* prostri. — Nesteru] *Z:* Niesteru.

145. sveđ] *F, Z:* svej.

146. 'e] nema *b.* — gnivu] *Va:* ‚ggniuu'; *G, B, I, Ga, S,* L_1*:* ‚ghgniuu'; *Z:* ‚ghgnieuu'.

147. i istočni] tako *O, Č, M; V, Va, F:* istoči; *ostali rukopisi* i *izdaña:* istočni. — opriet] *F:* oprit.

148. sjevernom] *F:* sivernom. — sivu] *Ga:* ‚sciuu'.

„Tursko ime, jur od slave,
„od pogrde osta svietu,
„odkad sabļu tamne glave
„pripasaše zlom djetetu.
„Ali on car pravi nije:
„car vaš, car moj Mustafa je;
„ńemu kletvu dasmo prije;
„ńega vojska obrala je.
„Nu što velim? Na sramotu
„vašu i moju Osman vlada,
„a zatvoren u životu
„Mustafa je tužnu sada;
„i ni'e toga, da ustane,
„da slobodi, da ga izvede,
„da vam opet bio dan svane,
„čim na carski svoj stô sjede.
„Mustafu opet cara dobra,
„Mustafu opet cara sveta,
„Bog i vojska koga obra,
„stav'mo, a vrz'mo tja djeteta!
„Slied' me, slied' me, družbo hrla,
„slied' me, kogod živjet haje!

150. svietu] *O, Va, F:* svitu.
151. sabļu] *O:* ‚sabiu'.
152. djetetu] *F:* ditetu.
155. ńemu] *Va:* ‚meghiu'; *P:* ‚ghiemu'.
156. ńega] *P:* ‚ghiegha'.
158. i] nema *P.*
160. tužnu] tako *O, Ć, M, S; V, Va, A, F, I, P, C, z, a:* tužan; *G:* tužni; *B, Ga, L₁, m:* tužnom.
161. toga] *A, N, D:* ‚tkoga'; *Ga:* tega; *z:* koga. — ustane] *P:* ‚uſtańe'.
162. ga] nema *L, P.*
163. vam] tako *O, Ć, M, S; V, C, L₁, m, a:* ‚nagn' (na ń); *Va:* ‚dam'; *A, F, G, B, I, Ga, P, N, D, b:* nam. — bio] *F:* bil; *b:* ‚бѣо'.
164. čim] *Č, M, z:* čiem. — stô] *F, m:* stol. — svoj stô] *G, z:* stô svoj; *m:* stol svoj. — sjede] *O:* stane; *F:* side.
165. Mustafu] *A:* Mustafa. — opet] *z* od 1854. god.: opeta.
166. Mustafu] *A:* Mustafa.
168. a] *P:* i. — vrz'mo] *Z:* ‚uersmo'. — tja] *Ć, M:* ‚cia'; *S, L₁:* ‚tchja'; *b:* ‚ћа'. — djeteta] *F:* diteta.
169. slied' me, slied' me] *A:* ‚sliedime, sliedime'; *F, P:* slid' me, slid' me. — družbo] *P:* ‚dusbo'. — hrla] *P:* ‚charla'. — Rukopis *O* ima isprva stih: ‚sliedme sliedme, druscbo harla', no iza ńega slijede stihovi 174.—176., pa je ista ruka ispravila i stih 169. u stih: ‚slieditеme i harlite', a takav oblik ima stih 173. i u rukopisima *Ć, M,* koji tako isto nemaju stihova 170.—172. Čitave strofe, st. 169.—172., nema rukopis *S.*
170. slied'] *F, P:* slid'. — kogod] *I, m, z:* tkogod. — živjet] *F:* živit. — haje] *P:* ‚chaie'.

„Sto'i nam sabļa više grla!
„Mustafa opet naš car da je!
„Sliedite me i hrlite,
„hudi silnik da se istira:
„tlač'te, dav'te, siec'te, bi'te,
„itko nam se uzopira.
„Nu što veće rieči služe?
„Prid očima viď te štetu:
„na oružje, na oružje,
„na ogań, na plien, na osvetu!“
Jak na vjetra silna dmjenje
more uzavri na valove,
tako uzrastje svači'e smjenje
na otrovne rieči ove.
Svak se uzbuni, svak razgnivi;
posta žamor, pače sva se
vojska užeže u plam živi
u strašive vapeć glase.
S golom sabļom u desnici
svak za ļuskom krvi smagne;

171. više] *G:* ‚uarhu'.

172. naš car] *G, B, Ga, P, L_1, m, z:* car naš.

173. sliedite me] *A:* ‚sliedteme'; *F:* slidite me. — i hrlite] tako *O, Č, M, S; F:* svi, slidite; *ostali rukopisi* i *izdańa:* svi, sliedite.

174. hudi] *P:* ‚chudi'. — istira] *V, Va, A, Č, P, M, N, D, L_1, b:* istjera: *I, S, m, z:* iztira.

175. tlač'te] *Ć:* ‚tlascte'; *F:* tlačite. — dav'te] *A, F:* davite. — siec'te] *Č, Z, M:* ‚sieste'; *M* k. i.: ‚sieztе'; *B, P:* ‚siecte'. — bi'te] *F, z:* bijte.

176. itko] *G:* ‚iko'; *B, P:* ‚i ko'; *Z:* i tko; *z:* tkogod. — nam] *G, L_1:* vam. — uzopira] *I:* ‚iſopira'.

177. rieči] *F:* riči.

178. prid] *z:* pred. — viď te] *F:* vijte; *b:* ‚вид'те'.

179. oružje (drugi put)] *B, I, Ga:* oruže.

180. plien] *F:* plin. — osvetu] *A:* ‚osfetu'; *N:* ‚osfettu'; *b:* ‚освѣту'.

181. jak] *b:* jah. — vjetra] *Ć, I, M:* ‚uietar'; *M* k. i.: vjetra; *F:* vitra. — silna] *Č, M:* silno. — dmjenje] *A, Č, G, M, N, D, S, L_1, m, z:* dmeńe.

183. uzrastje] tako *V, Va, G, Z, N, D; A:* ‚uſraſcie'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* uzraste. — smjenje] *L_1:* ‚snijegne'.

184. rieči] *F:* riči.

185. razgnivi] *I, C, Z, S, b, a:* razgnivi.

186. pače] *Ć, M:* paček.

187. užeže] *Va:* ‚uscese'; *G:* dunu: *B, Ga:* ‚usesce'.

188. u strašive] *F:* i u strašne.

189. s golom] *Va:* ‚skolom'.

190. za] *b:* sa. — ļuskom] tako *Va, P, D; O, V, A Č, B, I, Z, M, S, L_1, m, z:* ļudskom; *G, C, b, a:* ļuckom: *Ga, N:* ļudckom. — krvi] *A:* ‚kirui'; *L_1:* ‚karuim'. — smagne] *Va:* ‚smakne'.

hrle naglo svikolici,
da prî'e car se s stola izagne.
Daut im je stô naprieda:
gdi on obraća, kud on ide,
bez obzira i bez reda
svi ga u skupu slidom slide.
Teče oholo, tiekom skače:
skokom plahi vihar tjera,
i nasrće na polače
hrabrenoga Dilavera.
A to, er ima glase istine,
kako mudri vezier oni,
čim poplaha prva mine,
isprid vojske tuj se ukloni.
Dilaverov dvor po sriedi
medu liepiem obgradami
na iznositu mjestu sjedi
kô u prstenu dragi kami.
Ima ženski stan ponase,
i raskošne perivoje,

191. hrle] *Va:* ‚harli'; *P:* ‚charle'. — naglo] *V, A, G, B, I, Ga, Z, N, D, L_1:* nagli; *b:* nagle. — svi] *Z:* ‚suie'.

192. s] nema *V, Va, A, F, C, Z, N; B, Ga, P:* ‚s'tola'. — izagne] *Va:* ‚isakne'; *Č, M, S:* smakne.

193. Daut im je] *b:* da u tim je. — stô] *F:* sta; *I, z:* stao. — naprieda] *F:* naprida.

194. gdi] *A, G, I, Z, N, L_1:* gdje. — obraća] *z:* obratja.

195. bez] *P:* brez. — obzira] tako *O, V, Va, Ć, F, G, B, I, P, C, M, S, m, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* ozira. — bez reda] *P:* brez reda.

196. slidom] *V, Ć, I, M, b, z:* sliedom. — slide] *V, Ć, M:* sliede.

197. teče oholo] *V, Va, A, F, G, I, N, D, b:* teče oholi; *B, Ga, P, Z:* teče okoli; *C, S, m, z, a:* tere oholo. — tiekom] *F:* tekom; *P:* ‚tiechom'.

198. skokom] *Va:* ‚skoiem'; *B, P:* ‚s'kokom'; *Z:* ‚skokon'. — plahi] *P:* ‚plachij'; *Z, b:* plah ga. — vihar] *O:* ‚uigar'. i.: vihar; *F, P:* vitar; *C, S, m, z, a:* vjetar. — tjera] *F:* tira.

199. nasrće] *z:* ‚nasàrtje'. — polače] ‚паляче', s bilj.: velike kuće.

200. hrabrenoga] *P:* ‚chrabrenogha'.

201. er] *F, z:* jer.

202. vezier] *Va, N:* vizir; *A, F, Z, b, z:* vezir.

203. čim] *Č, M:* čiem; *m, z:* dok. — poplaha] *P:* ‚poplagha'.

204. isprid] *G, I, S, m, a:* izprid; *b:* ‚изпрѣд'; *z:* izpred. — tuj] *Ć, G, M, b, z:* tu.

205. Dilaverov] *B, Ga, P, Z:* Dilaveru. — sriedi] *F:* sridi.

206. liepiem] tako *O, V, Va, A, Ć, G, B, Ga, P, Z, M, N, D, S; F:* lipim; *ostali rukopisi* i *izdańa:* liepim. — obgradami] *B, Ga, P, D, L_1, z:* ogradami.

207. mjestu sjedi] *F:* mistu sidi.

210. raskošne] *V:* raskošene (po Karliću); *z, a:* razkošne.

*

i okolo sve to uza se
jedan velik mir obstrô je.
Jaki sobom odasvudi
u obzidi se tvrdoj kaže;
nu još tvrdi s mnoštva od ļudi,
kieh ga obstiru jake straže.
Tim što dosle uokolo
ima same biele mire,
sad ga strašno i oholo
gvozdje i ogań svega obstire.
Ovdi Daut najpri'e svrnu
s nabuńenom vojskom svojom,
i naripi i nasrnu
s krvaviem ga rvat bojom,
vapeć kletvom od svè vjere:
„Na sramotu Osmanovu
„danas ti ću Dilavere,
„skućit glavu pod sabļu ovu.
„Kri se, gdi hoć, bježi, hodi
„u gore, u zemļu, udno pakla:

211. okolo] *z* od 1854. god.: oko. — to] *A, F, N, D:* što.

213. odasvudi] *P:* ‚odasfudi'.

214. u] *C:* i u. — obzidi] *O, V, G, C, Z, b:* obsjedi; *D, S, L_1:* obzidi; L_1 k. i.: obzidu. — tvrdoj] L_1: tvrdom.

215. još] *P:* ‚ios'. — tvrdi] *Va:* ‚tuardi'. — s] nema *Ć, M.* — mnoštva] *Va:* ‚mnosctuom'; *P:* ‚mnoſtua'.

216. kieh] *Ć, M:* dje; *F:* kîh; *N:* ‚hieh'; *S:* gdi; L_1: gdje. — obstiru] *O:* ‚ostiru'.

217. tim] *Ć, M, S, z:* tiem.

218. biele] *F:* bile.

219. sad] *G:* sada. — ga] *b:* ga i. — oholo] *P:* ‚ochollo'.

220. gvozdje] *z:* gvožde. — svega] *G:* ‚suegha'. — obstire] *V:* obstrie.

221. ovdi Daut] *Ć, M:* Daut tada; *S:* odi Daut; *z:* ovdje Daut.

222. vojskom] *Ć, M:* s vojskom; *M* k. i.: vojskom.

224. krvaviem] *F, Z:* krvavim.

225. kletvom] tako *O, V, Va, A, Ć, F, M, N, D, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* s kletvom. — vjere] *F:* vire.

226. Osmanovu] *O:* ‚Osmanou'; *Ć, M:* Otmanovu; *M* k. i.: Osmanovu.

227. danas ti ću] tako *O, Ć, M, S, m, z; V, Z, b:* danaska ću; *Va, G:* danaska ćeš; *A, B, I, Ga, P, N, D, L_1:* ‚danaskachiut' (tako *M* k. i.); *F:* danaskat ću t'; *C:* danaske ću; *a:* danas ću ti. — Dilavere] *V:* Dilaveru; *b:* Dilavera.

228. sabļu] *O:* ‚sabiu'.

229. kri] *Ć, M, S:* skri. — gdi] *A, Ć, I, Z, M, N, D, b, z:* gdje. — hoć] *P:* ‚choch'. — bježi] *F:* biži. — hodi] *P:* ‚choddi'.

230. gore] *Ć, M, S:* goru (tako *P* k. i.). — zemļu] *b:* more.

„od smrti se ne oslobodi;
„junačka te ruka zakla!“
Utoliko vapaj vrli
od viteza svieh se začu;
svaki napried silom hrli:
vrata i mire vaļat skaču.
Nu iz oblaka ļutieh strila
zgar godina stište crna:
grada od stieńa pade sila
i od ogńenieh smrtnieh zrna.
Strielâ oblaci, gradi ogńeni
dižu se i ozdal raste bjeńe;
vrhu glave štit peŗeni
drži se od svieh; svak se peńe.
Nu tko se ište pripet prvi,
prvi pada; ali opeta
naripļuje vas u krvi
i smrt silom svoju sreta.
Smioni Kurkut s Crnogorci
skače, gdi zid niži gleda;
nu ga ogńeni teški udorci
silno meću, gone ureda.

231. oslobodi] *F:* slobodi.

232. junačka] *F:* junaška; *P:* ‚iunaſka‘.

233. vapaj] *Č, M:* ‚uapech‘; *M* k. i.: vapaj.

234. svieh] *F:* svih; *P:* ‚suiech‘.

235. napried] *F:* naprid. — hrli] *P:* ‚charlij‘.

237. ļutieh] tako *O, Va, G, B, L, I, Ga, P, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* ļutih.

238. stište] *Č, M, z:* tište.

239. grada] *Č, M:* grad. — stieńa] *F:* stińa; *G:* stiena. — pade] *Va, F, B, L, Ga, P, z:* pada.

240. ogńenieh] *P:* ‚ognienieh‘; *b:* ‚огнѣх‘.

241. ogńeni] *P:* ‚oghneñi‘.

242. ozdal] tako *O, Č, B, I, P, M, D; Z:* odizdal; *S:* odsvud; *ostali rukopisi:* odzdal.

243. vrhu] *A, N, D, b:* više; *P:* ‚uarchu‘.

244. svieh] *F, S:* svih.

245.—248. Ova je strofa u rukopisima *A, N, D* i u izdańu *b* iza st. 256.

245. tko] *Č, M:* ko. — pripet] *Z:* uspet.

246. prvi pada] tako *O, Č, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* prvi i pada.

247. naripļuje] *G:* ‚naripiuie‘.

248. silom] *b:* silom je. — sreta] *z:* srieta.

249. Kurkut] *A, D, S:* Karkut; *Č:* ‚Churchut‘; *P:* Omer; *M:* ‚Churcut‘. — s] nema *Č, M; M* docnije dodano. — Crnogorci] *A:* ‚Zirnogorzi‘.

250. gdi] *A, I, Z, b, z:* gdje: tako *M* k. i. — niži] *O, Č, M:* viši; *M* k. i.: niži; *S:* niže.

251. nu ga] *Va:* ‚nuka‘. — ogńeni] *L:* ‚ognegi‘; *P:* ‚oghnienij‘. — teški] *P:* ‚tesko‘. — udorci] *F:* udarci.

252. meću] *z:* metju.

Crničanin Rizvan biesni
srne i š ńime Piva i Tara;
nu mu su on čas puti tiesni
za uteć: stieńa grad ga udara.
Strielâ oblak vrh Eleza,
čim mu iz oči muńa sieca,
zdaždje s krvim od vitezâ,
na mir se uspet s kiem zatjeca.
Duklanina još Murata
i Abdiju krajičnika,
čim ţeļezim sieku vrata,
smeči ujedno zid velika;
a Gafera i Šelima,
čim su podriet prag naprli,
poli iz magle crna dima
goruć katram, i sve isprli.
Veće pripet Ugrin Isa,
ušto na mir kročit ište,
strmoglav se satarisa:
Dilaver ga slavni tište.

253. Crničanin] *O, A, B, Z, N, D, S, b:* Zerničanin; *Va, I:* ‚Zerniciarin'; *Ć, M:* ‚Zirnicianin'. — Rizvan] *F:* Risan. — biesni] *F:* bisni.

254. š] *P, m, z:* s. — š ńime] *Ć, M:* ‚segnim'; *m, z:* s ńim. — Piva] *A, N, D, S:* ‚Puia'; *G:* ‚Diua'. — Tara] *b:* ‚Зара'.

255. nu] *F:* al'. — su] *V, A, I:* se. — on čas] *D:* uput. — puti] *V:* put. — tiesni] *F:* tisni.

256. stieńa] *F:* stiňa. — grad ga] *V:* ‚grada'.

257. strielâ] *F:* strilâ. — vrh] *Z* docnije odozgo dodano. — Eleza] *B:* ‚Elaſa'.

258. čim] *Ć, M, z:* čiem. — čim mu] *F, Z, N:* ‚cinmu'. — sieče] *F:* siče.

259. zdaždje] *A, N, D, b:* zdažde; *F:* zdaždi. — s] nema *Va, P.* — krvim] tako *O, Va, A, Ć, G, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, b; F:* krvju; *ostali rukopisi* i *izdańa:* krvi.

260. uspet] *I:* ‚uſpet'; *z:* uspiet. — s kiem] tako *O, V, A, Ć, G, M, N, D, S, m, z; Va:* kiem; *F, I:* s kîm; *B. L, Ga, P, Z:* kî; *a:* čim. — zatjeca] *F:* zatica.

261. Duklanina] *V:* ‚Duchlanina'; *Va, F, G:* ‚Duklauina'; *Ć, I, M:* ‚Duklaina'; *z:* Dukļanina.

262. krajičniku] tako *O, V, Va, Ć, G, B, L, I, Ga, Z, M, N, D, S, m; F, b:* krajenika; *P:* ‚kraisnika', k. i.: ‚kraisenika'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* krajišnika.

263. čim] *Ć, M, z:* čiem. — ţeļezim] *Va:* ‚sceliesiu'; *Ć, M, S:* ţeļezom; *F:* ţeļizim. — sieku] *F:* siku.

265. a Gafera] *O, Ć, M:* Agafera; *G, S:* ‚Agiafera'; *b:* ‚а Навера'.

266. čim] *Va, Ć, B, L, I, Ga, P, M, b, z:* čiem. — podriet] *Ć, M:* prodriet; *F:* podrit.

267. magle] *Va:* ‚makle'.

269. Isa] *D:* Iza.

270. kročit] *A, G, B, N, D:* skočit; *P:* ‚skoit', k. i.: skočit.

On s jednoga još zamaha
zatim rve i potlača
iz Osińa Memišaha,
i Pirali'u š ńim iz Drača.
Vješto morski gusari ovi
lećahu uz mir kô dvie ptice;
nu ih udarac teški ulovi,
moždanim im poli lice.
Tim u krvi strmo odzgora
niz visinu se oreć onu
mļahu umiruć, da sred mora
u pučini sińoj tonu.
S božje odsude ovo isto
sviem opaciem ļudem biva:
na času se smrtnom misto
od zločinstva prikaziva.
A Nehana Srbļa, do uši
čim tetivu luku otеže,

273. zamaha] *V:* zamahaja; *P:* ‚samacha'.

274. zatim] *Č, G, M, S, z:* zatiem.

275. Osińa] *A, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, S:* Ocińa; *z:* Odsińa. — Memišaha] tako *V, Č, G, M; O, Va, F, C:* Memišaga; *A, N, D:* ‚Memiu Aga'; *B, L, I, Ga, P, a:* Memi'u plaha; *b:* ‚Мемю Ага'.

276. Pirali'u] *L:* ‚Pirlaiu'; *P:* ‚Chassana'; *M:* ‚Pinaliu'. — š] *P, m, b, z:* s.

277. vješto] *A, F:* višto.

278. lećahu] *A, F, I, N, D, b, z:* letjahu; *P:* ‚lethachu'; k. i.: ‚letiachu'. — kô] *F:* ka. — dvie] *F:* dvi; *Ga, b:* dve.

279. nu] *F:* al'. — nu ih] *Z:* ‚nugih'. — udarac] *B, I, Ga, P, Z, m:* udorac. — teški] *P:* ‚teski'.

280. moždanim] *Va, Č, F, L, I, M:* ‚moscdani'; *Z:* ‚moscdanima'.

281. tim] *Č, M, S, z:* tiem. — odzgora] *V, Va, A, B, Ga:* odzgara; *P, D:* ozgara.

282. visinu] *Z:* ‚uiscinu'. — se oreć] *I:* oreć se.

283. mļahu] tako *O; G:* ‚mniahu'; *P:* ‚mghniachu'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* mńahu. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

285. odsude] tako *O, G, Z; ostali rukopisi* i *izdańa:* osude.

286. sviem] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, N, D, S, m, b, z; ostali rukopisi* i *izdańe a:* svim. — opaciem] *V, F, C, Z, a:* opacim. — ļudem] tako *O, V, Va, A, Č, F, Z, M, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* ļudim.

287. na času se] tako *O, Č, M; O* k. i.: ‚na ciasuimse', a k. i.: na čas im se, kako imaju *ostali rukopisi* i *izdańa.* — smrtnom] tako *O, Č, M; V, G, C, b, a:* smrtno; *ostali rukopisi* i *izdańa:* smrtni. — misto] *V:* ‚miesto'; *A:* ‚miso'.

288. prikaživa] *Va, G:* ‚prikarsciua'; *C, Z, z, a:* prikaziva.

289.—292. nema *P.*

289. Nehana] *G:* ‚Chana'; *M:* ‚Hehana'. — Srbļa] *Va:* ‚sabglia'. — do] *Va, Č, B, Ga, Z, M:* od; *M* k. i.: do.

290. čim] *Č, M, z:* čiem.

ogńeniem ga klupkom buši
i obraz mu vas izdeže.
A Suflikara Arna-uta
harbom, kôm se na ń on meća,
priko istoga zgodi puta:
spried mu izide šip kroz pleća.
Sām je on mira jednu dļku
od sto vitêz čuvat vriedan,
pače niž ńu u nevļku
sto vitezâ meće on jedan.
Silna vihra jači i brži
sjemo, tamo skače i teče:
rve, vaļa, lomi, krši,
noge, ruke, glave sieče.
Na odkrivenu bez zastave
strah ga od strašne smrti nije,
kā mu sveđ se oko glave
sa svieh strana vrti i vije.
Pače ogńen je tries vidjeti
u potopu dažda i grada,

291. ogńeniem ga] *B, L, Ga:* ‚oghgnieuieme'. — klupkom] *Va:* klupko; *A, N, b:* kļukom; *Ć, I, M, D, S:* klubkom.

292. izdeže] *Ć, G, I, Z, M, D:* iže že; *C, S, a:* iždeže.

293. a] nema *P.* — Suflikara] *A:* Suflicara; *F:* Suplikara; *S:* ‚Sulficar'; *b:* ‚Зафера'; *z:* Safera.

294. harbom] *P:* ‚charbom'. — kôm] *G:* ‚ko'. — na ń] *O:* ‚nagh'. — na ń on] *Va, A, G, B, L, Ga, P, Z, N, D, b, z:* on na ń. — on meće] *F, I:* odmeća.

295. priko] *z:* preko. — zgodi] *Ga:* ‚sgdi'.

296. spried] *F:* sprid. — izide] *b:* ‚изиће'. — šip] *A, Ć, G, M, N:* šik; *F:* šup; *D:* ‚scise'. — proz] tako *O, Va, A, Ć, G, B, L, Ga, P, M, N, m, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* kroz.

297.—300. nema *P.*

297. mira] *F:* smira; *I:* ‚s' mira'.

298. od sto] *Ć, M:* ‚osto'. — čuvat] *Ć:* ‚sciuiet'; *M:* ‚sciugliet'. — vriedan] *F:* vridan.

299. pače] *L:* ‚pecie'. — niž] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, C, N, D, m, b, z, a:* niz. — niž ńu] *Ć, M:* ‚uisegniu'.

300. meće] *z:* metje. — on] nema *Ga.*

301. vihra] *A:* ‚virha'; *P.* ‚uichra'; *a:* vitra.

302. sjemo] *A, F, N, b:* simo.

303. krši] *A, G:* i krši.

304. ruke, glave] *V, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, b:* glave, ruke; *Va:* glavu, ruke. — sieče] *F:* siče.

305. bez] *P:* brez.

306. strah] *Va:* ‚trah'; *P:* ‚strach'. — strašne] *A:* ‚straſegne'.

307. kā mu] *Va:* ‚komu'. — sveđ] *F:* svej.

308. sa svieh] *A:* ‚na sui'; *F:* sa svih.

309. ogńen] *Va, Ć, L:* ogńeni; *P:* ‚oghgien'. — tries] *A:* ‚tuies'; *F:* tris. — vidjeti] *A, N:* videti; *F, Z:* vlditi.

310. potopu] *b:* ‚постопу'. — dažda] *P:* ‚daſda'.

razliko oružje ušto leti
i oko ńega odsvud pada.

Trikrat vojska sva odmetna
dođe pod mire i u ńe lupa,
i tolikrat opet štetna
nazad uspreza i ustupa.

Tako kad mniš, kraj proždrieće
val srditi mora sińa,
razbjen bježi natrag veće,
i razlieva se i rasčińa.

Nu jakno opet val uzrasti,
i vraća se protiv kraju:
tako odmetni istom vlasti
sveđ nasrću i ustupaju.

Nu Arbanasin Derviš uto,
spahoļanska glava prika,
s golom sabļom prieteć ļuto
skoči napried i zavika:

„Ko ni'e žena od junakâ
„i svieh prikor i smetļište,

312. ńega odsvud] *P:* ‚ghiegha od sfud'.

314. dođe] *F:* dojde. — pod mire] *Č, L, M, S, m, z:* pod mir. — ńe] *Č, M, S, m, z:* ń.

315. i] *B, L, Ga, P:* a.

316. uspreza] *G:* ‚usprescia': *I, D:* uzpreza; *P:* ‚uſpresgija'; *Č, M, S, m, z:* pođe.

317. mniš] *z:* mnieš. — proždrieće] *A:* ‚proſdrie zie'; *F:* proždriće; *b:* ‚прождѣће'.

319. bježi] *F:* biži. — natrag] *O:* ‚natrah'.

320. i] nema *Va, D.* — razlieva] *F, Z:* razliva. — rasčińa] *O, Č, M:* ‚raskignia'; *O* k. i. sa strane: ‚rascigna': *M* k. i.: ‚raſcina'; *I, m, z, a:* razčińa.

321. jakno] *Va, P:* ako; *A, I, N, D, b:* kako; *Č, F, M:* i ako; *B, L, Ga:* ‚iako'. — uzrasti] *V:* ‚usrati'.

322. vraća] *z:* vratja. — protiv] *z:* proti.

323. odmetnu] *P:* ‚odmenij'. — istom] *Va, L:* ‚isctom'.

324. sveđ] *F, Z:* svej. — nasrću] *Z:* ‚naserchiu'; *z:* ‚nasàrtju'.

326. spahoļanska] *V:* ‚spaoglanska'; *G:* ‚spahoianska'. *Ga:* ‚s' pakoglauska': *P:* ‚spachoglana'. — prika] *Č, M:* prieka.

327. s] nema *A, N, D.* — prieteć] *Va, F, Z:* priteć; *A:* ‚prietecz'; *b:* preteć.

328. napried] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, N, D, S, m, b, z; F, C, Z, a:* naprid.

329. ko] *A, B, L, I, Ga, P, Z, S, m, b, z:* tko.

330. svieh] *Č, M:* sviem: *F:* svih. — prikor] *A, N, D:* priekor. — smetļište] tako *O, Č, M: P:* ‚smletiste'; *Z:* ‚smetiliscte'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* smetlište.

„sliedi, gdi mâ ruka jaka
„put mu otvorit prostran ište!“
Ovo izrekši van ismuca
sviem veliku jednu gredu
i, na udorac da ńe puca
mir, navali š ńom u jiedu.
Snažno srce nejma straha;
na sramotu pače od smrti
usred krvi ruka plaha
teškiem pańem lupa i vrti.
Izboritieh množ viteza
na pomoć mu odsvud teče,
odsvud se rve i poteza
strašno drvo svak čas preče.
Nu uto odzgar stiena jaka
Ali'i glavu svu rastuče;
harba Mehmeta, a Duraka
zgodi puška, kâ na ń puče.
Resuļu se čelo smeči;
prsnuše oči Husainu;

331. sliedi] *F:* slidi. — gdi] tako *O, Va, A, F, N, D, S; V:* dje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje. .

332. prostran] *V:* prestran. — ište] *Va:* ‚niscte‘.

333. izrekši] *O, P:* ‚isrehsci‘; *Va, A, Č, M, N, D:* ‚isrehsci‘; *G:* ‚reksci‘. — ismuca] *I, S, m, z:* izsmuca; *b:* ‚измуца‘.

334. sviem] *N, D, S, b:* svîm; *P:* ‚s' uuiem‘.

335. udorac] *Va, Č, F, G, B, L, P, M:* udarac. — da ńe] *A, N, D:* da š ńe; *z, a:* ńo da.

336. š] *P, m, b, z:* s. — jiedu] *Va:* redu.

337. straha] *A:* ‚straza‘; *P:* ‚stracha‘.

339. usred] *F:* usrid; *b:* i sred; *z:* usried. — plaha] *A:* ‚plaza‘; *P:* ‚placha‘.

340. teškiem] *O, P:* ‚teschiem‘; *F:* teskim. — pańem] *G:* pańom.

341.—348. imaju u *A* ovaj red **341, 345, 342, 346, 343, 347, 344, 348.**

341. izboritieh] *F:* izbojitih; *P:* ‚Jisboritiech‘.

342. odsvud] *Va:* ‚od sud‘; *P:* ‚od sfud‘.

343. odsvud] *P:* ‚od sfud‘. — rve] *B, P, m, z:* rva.

345. uto] *Va:* ‚uscto‘, i.: ‚usto‘. — stiena] *F:* stina.

346. Ali'i] *O, Č, M:* ‚Alli‘; *V:* ‚Ali‘; *Va, B, L, P:* ‚Allij‘ (tako *M* k. i.).

347. Mehmeta] *A, B, L, Ga, N, D:* Mahmeta; *P:* ‚Mechmedda‘; *S:* Mehmeda; *b:* Mahmata. — a] *A, B, Ga, P:* i. — Duraka] *Z:* ‚Dubraua‘, k. i.: Duraka.

348. puška] *P:* ‚puſka‘. — kâ] *A:* ‚katto‘.

349. Resuļu] *B, L, Ga:* Resuļi.

350. prsnuše] *P:* ‚parsnuse‘; *S:* ‚prasnusce‘. — Husainu] *I:* Kusainu; *P:* ‚Chuſeinu‘; *z:* Huseinu.

Bećir strielom probjen ječi;
hridna Omera hrid prikinu.
Na Reǵepa kuk se obali:
istiešti mu van utrobu;
u stieńu su mnozi ostali
ukopani živi u grobu.
Jakno davńi dub u gori
na godini zloj veomi,
kad na ń vihar silu obori,
kâ mu grane svija i lomi,
ter mu okolo na bregove
po tleh leže listje i hvoje,
tač s navale teške ove
raciepjeni miri stoje.
U krvi, u ogńu svudie ludi
vaḷaju se na sve kraje,
i od mrtaca odasvudi
podigla se gomila je.
Tim se Derviš ne pripada;
nu s ostaliem sviem junacim

351. Bećir] *A, N, D:* Bekir. — strielom] *Va, B, L, Ga, P:* stienom; *F, C, a:* strilom; *Z:* ‚s' trielom'. — strielom probjen] *A:* probjen strielom.

352. hridna] *P:* hitra. — Omera] *Va, Ga:* Dmera. — hrid] *P:* ‚chrid'; *b* s bilj.: jama. — prikinu] *z:* prekinu.

353. Reǵepa] *L:* ‚Recepa'; *Z:* ‚Rescepa'; *b:* ‚Pezena'.

354. istješti] tako *O, Ć, Z, M; L, Ga:* ‚istiescte'; *S:* ‚i stjeseti'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* istište.

355. stieńu] *F:* stińu. — mnozi] *G, C, a:* mnogi. — ostali] *A:* ustali.

357. jakno] *P:* ‚iachno'.

358. zloj] *A:* ‚bi'; *C, m, a:* zlom.

359. vihar] *P:* ‚uichar'.

360. kâ] *V:* kad.

361. okolo] *P:* ‚ocholo'. — bregove] tako *O, Ć, M, b; F:* brigove; *ostali rukopisi* i *izdańa:* brjegove.

362. po tleh] *Va, Ć, F, D, M, S, b:* potle; *P:* ‚potlech'; *z:* po tlich. — leže] *b:* leži. — listje] *V, Va, A, Ć, E, I, P, Z, M, N, D, S, m, z:* listja; *B, L, Ga, C, b:* lista. — hvoje] *V:* ‚foie'; *A, N, D:* ‚hfoie'; *F:* hloje; *P:* ‚chuoie'.

363. tač] *Ć, I, M, z:* tak. — teške] *P:* ‚tesche'.

364. rasciepjeni] tako *O, Ć, M; S:* ‚raſzjepgljeni'; *G:* ‚naripieni'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* naripljeni.

365. u ogńu] tako *Ć, M, D, S, b; O:* ‚o oghgniu'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* i ogńu. – svudie] tako *O, Ć, C, M, S, m, z, a; F:* side; *b:* ‚слѣде'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sjedo.

367. mrtaca] *I:* ‚mærtaz'; *Z:* ‚mertaza'; *b:* mrtvaca. — odasvudi] *P:* ‚odasſudi'.

369. tim] *Ć, M, z:* tiem. — pripada] *z:* prepada.

370. sviem] tako *O, V, Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* svim.

mir lupajuć jače vlada
obsječeniem borom jacim.
Zid udugo ne podnese
teške udorce, da-nu odzgori
raspuknu se i rastrese,
tiesan prohod ter otvori.
Smioni Turčin ne bez truda,
man mu braneć protivnici,
protište se silom tuda
s golom sabļom u desnici.
Srnu za ńim i ostali
protisnut sė po istom putu;
nu opet nazad svi su pali,
dio veći kroz smrt ļutu.
Tim ne buduć već ni'ednoga,
komu sliedit ga ide od ruke.
on sām osta, ni cić toga
čezne ali svŕće odluke;
ne pripade, neg se tište
napried Turčin vrloviti
tere žednu sabļu ište
ļuskom krvi napojiti.

371. lupajuć] *Va:* ‚lupauch'; *A:* ‚lupaiucz'. — jače] *A, N, D:* jaći; *z:* jacje.

372. obsječeniem] *F:* obijenim; *I:* odsječeniem; *P:* ‚obiesceniem'; *S:* obsjećenim. — jacim] *O:* ‚iaziem'.

374. teške] *P:* ‚tesche'. — udorce] *Va, L, Z, z:* udarce. — nu] *F:* li. — odzgori] *V:* ‚sgori'; *P:* ‚osghori'.

375. raspuknu] *I, S, m, z:* razpuknu. — rastrese] *I, S, m, z:* raztrese.

376. tiesan] *F:* tisan. — prohod] *F:* porod; *P:* ‚prochod'. — ter] tako *O, Va, Č, B, L, I, Ga, P, M, S, m, b, z; F:* ter se; *ostali rukopisi* i *izdaće a:* tere.

377. Turčin] *A, F, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, m, z:* derviš.

382. protisnut se] *Va:* ‚protisnu se'; *A, N, D:* protivnici (tako *P* k. i.).

383. nu] *F:* al'.

385. tim] *z:* tiem.

386. komu] *B, L:* ‚tkomu'; *N, D, m, z:* kom. — sliedit] *F:* slidit. — sliedit ga] *m, z:* ga sliedit.

387. cić] tako *O, V, B, Ga; ostali rukopisi* i *izdaća:* cieć.

388. čezne] *b:* ‚ѣзне' s bilj.: ide. — svŕće] *z:* svàrtje'.

389. pripade] *z:* prepade.

390. napried] *A, F, b:* naprid.

391. sabļu] *P:* ‚sabliu'.

392. ļuskom] tako *O, Z; V, Va, A, Č, F, I, P, M, D, S, m, z:* ļudskom; *G, C, b, a:* ļuckom; *B, L, Ga, N:* ļudekom.

Skače unutra, i čiem skuča
prvi zamah, taka 'e sila,
da rasieca svega Uruča
ńim do pasa u dva dila.
Priko obraza Kurta reže,
Memi'u u prsi smrtno lupa;
bez glave Otman prid ńim leže;
udri u grkļan spried Jakupa.
Sarajevca Sulimana
stiže i hvisne priko vrata:
ovi u malo bješe dana
vele u trgu stekô zlata.
Ne zna on, što je druga vjera
neg dobitak, kî je iskô;
i sada se uz veziera
cić koristi svê pritiskô.
Car i paše sve što oblače,
sve im trgovac ovi proda:

393. skače] *D:* ‚s'kè'. — čiem] tako *O, Va, A, Ć, B, Ļ, I, Ga, P, M, N, D, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* čim.

394. zamah] *P:* ‚samach'.

395. rasieca] *Ć, M, z:* razciepa; *F:* rasica; *m:* razsieca. — Uruča] *O:* ‚Vruka'; *V, Va, N:* Uruća; *b:* ‚уруя' s bil.: rukav.

396. dila] *Ć, B, I, P, M:* diela: *P* k. i.: dila.

397. priko] *z:* preko. — Kurta] *V:* Kurla; *Va, A, Ć, L, M, N, D, b:* Kruta; *S:* ‚Curta'. — reže] *F:* riže.

398. Memi'u] *O, Ć, M:* ‚Menciu'.

399. bez glave] *S:* ‚beſghlav'. — bez glave Otman] *B, L, Ga, P:* prid gnim bes (*P:* bres) glauue'. — Otman] tako *O, V, Va, Ć, F, L, I, Ga, Z, M; O, M* k. i.: Osman, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.* — Otman prid ńim] tako *A, I, C, Z, N, D, m, b, z, a; ostali rukopisi:* prid ńim Otman.

400. udri] *A:* ‚udrui'. — grkļan] *O:* ‚garchglian'; *P:* ‚garclian'. — spried] *F, N, b:* sprid. — Jakupa] *L:* Jukupa; *S:* ‚jacupa'; *b:* ‚закупа'.

401. Sarajevca] *Ć, M:* ‚Saraienza'; *L:* ‚Sartieuza'; *P:* ‚Saraouza'.

402. stiže] tako *O; Va:* ‚tiscti'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tište. — hvisnu] *Va, F, B, L, I, Ga, P:* tisnu; *A, N, D, b:* rinu. — priko] *z:* preko.

403. ovi] *A, N, D:* oni. — bješe] *F:* biše.

404. u] *Z:* i. — stekô] *F:* steka.

405. druga] *Ć, M:* drugo. — vjera] *F, Z, N, b:* vira.

406. iskô] *Ć, M:* iskao; *M* k. i.: iskô; *F:* iska.

407. i] *B, L, Ga, P:* a. — sada] *b:* ‚зада'. — se] *m, z:* se 'e. — uz] *Ć, M:* ‚uas'; *M* k. i.: uz. — veziera] *Va, Ć, M:* viziera; *A, N:* vizira; *F, Z, b, z:* vezira; *Va* k. i.: veziera.

408. cić] tako *O, F; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieć. — svê] *Ć, M:* svê 'e; *M* k. i.: svê; *m, z:* svo'e. — pritiskô] *F:* pritiska.

409. car i] *A, N, D, b:* cari. — sve] nema *I.*

410. sve im] *V, Va, A, G, B, L, Ga, P, Z, N, D:* sviem; *F:* svim.

prodava i ńih misli paće
mnoziem kraļem, kî je uhoda:
ali uhodstvo i imańe
s Dervišom mu bi zaludu:
dobi u malo, a u mańe
sve sad gubi kroz smrt hudu.
Aga oholi pleše ńega.
i opet ori zamah brzi,
i udorcom teškiem bega
ļuto sieče priko prsî.
Bi ovi mļadić lica mila
i pogleda slatka i blaga:
nu s vrloćom svîm nemila
srca što mu to pomaga?
Jak se bistre i studene
vode ures liep zamjeri,
u cvjeticu proz zelene
trave tekuć kā žuberi:

411. ńih] *P:* ‚ghih'.

412. mnoziem] *F, C, a:* mnozim. — kraļem] tako *O; ostali rukopisi* i *izdańa:* kraļim (ispor. XVIII, st. 286.: ļudem). — ‚kî] tako *O, V, Va, F, G, b; O* k. i.: kim; *Ć, M, S* nemaju te riječi; *B, L, Ga, P, Z, m, z:* kiem; *ostali rukopisi* i *izdańe a:* kîm — je] *O:* je; *ostali rukopisi* i *sva izdańa:* bi. — uhoda] *P:* ‚uchoda'.

413. ali] *V:* ah. — uhodstvo] *P:* ‚uchodsuo'. — i] nema *Va.*

414. Dervišom mu] *G:* ‚deruisctuomu'; *P:* ‚deruisciomum'; *Z;* ‚deruisconmu'; *S:* ‚dervisciommu'; *z:* dervišem mu.

416. gubi] *S, m, z:* zgubi. — hudu] *P:* ļutu, k. i.: hudu.

417. oholi] *L:* hudi. i.: holi; *P:* ‚ochollij'. — pleše] *Ć, M, S:* plešuć. — ńega] *Va:* ‚gnieka'; *P:* ‚ghiegha'.

418. ori] *V:* mori. — zamah] *P:* ‚samach'. — brzi] *A:* ‚parsi'.

419. udorcom] *V, A, N, D, b:* udorcem; *Ć, L, M, S:* udarcom; *z:* udarcem. — teškiem] *A:* ‚teseckieh'; *F:* teškim; *P:* ‚teskiem'. — bega] *Va:* beka.

420. sieče] *F:* siče. — priko] *Va, B. L, Ga, z:* preko.

421. mladić] *Ć, M, S:* junak.

422. pogleda] *A:* ‚poglieda'. — slatka] *I, P, m, b, z:* sladka. — blaga] tako *O, Ć, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* draga.

423. nu] *F:* al'. — svîm] tako *O, A, F, N, D, S, m, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* sviem.

424. to] *V, F, I:* toj.

425. bistre] *Z:* ‚biestre'.

426. ures] *Z:* ‚uresc' (tako i st. 432. i 436.), — liep zamjeri] *F:* lip zamiri.

427. cvjeticu] *A, P, N, D, S:* cvjećicu; *F:* cviticu; *b:* cvjetiću. — proz] *I, S:* kroz; *D:* proć.

nu ako ju smute i splešu
gnusniem stupom drobna stada,
gubi lipos svu na prešu,
vene 'oj ures i opada:

tako mladac, komu zenu
pri'e na licu cviet rumeni,
vas u krvi sad povenu:
izgubi ures drag ļuveni.

Hercegovca Imbrahima
i Bošńaka još Sinana,
dva ļubļena pobratima,
š ńega nađe smrtna rana.

Ovi rasap zli pazeći,
kî činaše Derviš vrli,
oba ujedno na ń priteći
naripiše skladni i hrli.

Britke sabļe podrieše oni
u jedno isto brieme tada;
jednako su oba smioni,
i požuda ih jedna vlada.

429. nu] *b:* juj! — ju] *Va, A, Ć, G, B, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, z:* je; *L:* se. — smute] *Ć, M, S:* smutu. — splešu] *B, Ga, P:* plešu; *P* k. i.: splešu.

430. gnusniem] *V:* ‚gnunsniem'; *F:* gnusnim; *z:* gńusniem. — stupom] *Ć, M, S:* nogam; *I:* stopom. — drobna] *A:* dobra.

431. lipos] tako *O, Va, F, B, L, Ga* (*F:* lipost); *b:* liepost; *ostali rukopisi:* liepos, a tako i izdańa *m, z, a.* — svu] *P:* ‚sfuu'. — prešu] *P:* ‚pesciu'.

433. mladac] *P:* mlados. — zenu] *b:* senu.

434. cviet] *F:* cvit.

436. izgubi] *V, I:* i izgubi. — ļuveni] *A:* ‚gliuvieni'. — Nema ovoga stiha *D.*

437. Hercegovca] *P:* ‚Hchezegouza'. — Imbrahima] tako *O, V, Va, Ć, M; A, B, L, I, Ga, P, Z, N, m, b:* Imbraima; *G:* Himbraima; *C, Z, z, a:* Ibrahima; *D, S:* Ibraima.

438. još] *P:* ‚ioc'. — Sinana] *F, I:* Simana. — još Sinana] *G:* ‚Sinauana'.

439. ļubļena] *Va, A, Ć, G, B, L, Ga, S, m:* ļubjena.

440. š] *P, z:* s. — š ńega] *Ć, M, S:* š ńime. — nađe] *F:* najde.

441. ovi] *b:* ovih.

442. Derviš] *Z:* ‚Daruisc'.

443. priteći] *Va, A, Ć, B, L, I, Ga, P, M, N, D, S, m, z:* prieteći; *b:* prešeći.

444. hrli] *P:* ‚charlij'.

445. britke] *m:* bridke. — podrieše] *F, Z:* podrišo.

446. jedno] *G:* ono. — brieme] tako *O, V, Va, A, Ć, B, L, Ga, P, Z, M, N; F:* vrime; *b:* vreme; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vrieme.

448. i] nema *P.* — jedna] *S:* ista.

Nu ako im srca ujedno
jur junačka pri'azan stuči,
s jače sile sad neredno
razlika ih smrt razluči.
Ori sablju on i u gnivu
Imbrahimu desnu odsieče,
a Sinanu ruku livu
sciepa i vas štit u peče.
Za Imbrahima Sinan veće
negli za se sablju hrani;
a Imbrahim štit podmeće:
Sinana, a ne sebe, brani.
Tako život ovi onoga
nad životom svojiem haje
i, za čuvat druga svoga,
sebe voljno na smrt daje.
Ali eto smrtni udire
veće udorac Imbrahima;

450. junačka] *A:* ‚iuniaka'; *P:* ‚iunascha'.

451. s jače] *Va:* ‚siaiu'; *Č, M:* ‚jace'; *M* k. i.: s jaće; *z:* s jačje.

452. razluči] *b:* razbuči.

453. sablju] *O:* ‚sabiu'. — gnivu] *O:* ‚gniu', k. i.: ‚gniuu'; *Va:* ‚ggniuu'; *A, P, N, D, b:* gnievu; *F:* gńivu; *G, L:* ‚ghgneuu'; *B, Ga, Z, m, a:* gńevu; *I, S:* gńivu.

454. Imbrahimu] tako *O, Va, Č, F, I, M; V, A, B, L, Ga, Z, N, m, b:* Imbraimu; *G:* Himbrahimu; *P, D, S:* Ibraimu; *C, z, a:* Ibrahimu. — odsieče] tako *O, C, S, m, z, a; F:* osiće; *ostali rukopisi* i *izdaće b:* osieće.

455. Sinanu] *F, I:* Simanu: *G:* ‚Sinauu'. — livu] *O:* ‚lieu', k. i.: lievu, a tako *ostali rukopisi*, samo *F:* livu.

456. sciepa] *Č, G, I, Z, M, D, S:* ‚ziepa'; *F:* scipa.

457. Imbrahima] tako *O, Va, Č, M; V, C, z, a:* Ibrahima; *A, N, D, S, b:* Ibraima; *F, B, L, I, Ga, P, Z, m:* Imbraima; *G:* Himbraima. — Sinan] *F, I:* Siman; *G:* ‚Sinau'.

458. sablju] *O:* ‚sabiu'. — hrani] *P:* ‚chrani'.

459. a] *B, P:* i. — Imbrahim] tako *O, Va, Č, M; V, A, F, B, L, I, Ga, P, Z, N, S, m:* Imbraim; *G:* Himbraim; *C, z, a:* Ibrahim; *b:* Ibraim.

460. Sinana] *F, I:* Simana; *G:* ‚Sinaua'.

461. tako] *B, L, Ga, P:* ‚tac sa'. — ovi] *Z, S:* oni. — onoga] *Č, Z, M, S:* ovoga.

462. nad] *V, Va, F:* ná. — svojiem] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, m, b; F:* tvojim; *C, z, a:* svojim. — haje] *P:* ‚chaije'.

463. i] tako *O, V, A, Č, F, I, M, N, D, b; B, L, Ga, P:* a; *ostali rukopisi* i *izdaća:* da. — čuvat] tako *O, Z; Č, M, S:* život; *P:* ‚uſgivat'; *ostali rukopisi* i *izdaća:* ućuvat.

465. smrtni] *F:* smrti; *G, B, Ga:* smrtno.

466. udorac] tako *O, Va, B, L, I, Ga, P, S, m; ostali rukopisi* i *izdaća:* udarac. — Imbrahima] *V:* udire Imbraima; k. i.: tužna Imbraima, a tako *C, a; A, F, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, m:* Imbraima; *G:* Himbraima; *S:* Ibraima; *z, d:* Ibrahima.

on se boli, ne što umire,
neg što ostavļa pobratima.
Nu ako tužan on pod silu
s pobratimom sviem se rasta,
i pobratim svû nemilu
smrt dobrzo stiže i sasta.
Na ńih mrtvieh ne pogleda,
neg prohodi u vrlini
silni Turčin, i naprieda
put krvavom sabļom čini.
Nu Dilaver, kako upazi,
tko viteze svê najboļe
smrtno bije i porazi,
skoči, da se š ńim zakoļe.
Začu buku jur smioni,
nu doć ne htje, dokli sprva
Dauta s vratâ ne ukloni,
kê mu on zaman mnogo rvą;
pače rieč je, da tad ranu
od veziera Daut primi
i da zato sta na stranu
od prvijeh s najzadńimi.

467. boli] *D:* boļi. — umire] *F:* vrime.
469. tužan] nema *Č, F, M; M* docnije dodano.
470. sviem] *O, Č, M:* svom; *F, G, N, S:* svîm; *z:* svo'im. — rasta] *m:* razsta.
471. svû] *G:* ‚smart'; *P:* ‚sfuu'.
472. smrt] *G:* ‚suu'. — dobrzo] *D:* ‚do barſce'. — stiže] *Č, M:* tište; *M* k. i.: ‚ſtiſce'; *B, L, I, Ga, P:* ‚stiscte'. — sasta] *b:* ‚заста'.
473. na] *G:* nu. — ńih] *P:* ‚gnijeh'. — mrtvieh] *F:* mrtvih.
474. prohodi] *A, B, L, Ga, P:* prihodi; *b:* pohodi.
475. naprieda] *F:* naprida.
477. nu] *F:* al'.
478. tko] *Va, G, m, z:* ko. — svê] *G, I:* svo'e.
480. š] *P, m, b, z:* s. — zakoļe] *A, N, D, S, m, b, z:* pokoļe; tako *M* k. i.
481. jur] *G:* nu.
482. nu] *F:* al'. — ne htje] *O* ‚neghtie'; *V:* ‚nehche'; *Č, M:* ‚nektie'; *F:* ne hti; *L, N, D:* neće; *P:* ‚nechtie'.
484. kê mu] *G, N, D, m, z:* kâ mu; *b:* komu. — zaman mnogo] *A, N, D, b:* zalud mnogo (*N:* ‚mnoghe'); *Č, M, S, z:* mnogo zaman.
485. rieč] *F:* rič.
486. veziera] *A, F, N, D:* vizira; *Z, m, b, z:* vezira.
487. sta] *L:* ‚sto'.
488. najzadńimi] *A:* ‚naſiedgnimi'; *L:* ‚nasadgnime'.

Vriedni junak vezier slavni
bi razgnivļen veomi priko,
da jedan sām ńegov glavni
neprijateļ smi'e toliko:
„Sad ćeš vidjet“, prieteć vika,
„odmetniče carski kleti,
„od careva namjesnika
„kô se carska vjera sveti!“
Glas grom, sabļa tries ogńeni,
sliku'e vihar ruka plaha,
silni vezier i hrabreni
kôm smrt prieti sred zamaha.
Ali udorac teški tada
biesni Derviš u štit prima;
iskre meće tvrda nada,
siva i od muńe sliku ima:
škripļe, reži, pjeni, priki
čim se čuje bit i korit;

489. vriedni] *Č, M:* ‚vierni‘; *F:* vridan; *B, L, I, Ga, P:* vriedan. — vezier] *A, F, N, D:* vizir; *Z, b, z:* vezir.

490. razgnivjen] tako *O, Va, m, z; V:* ‚rasghgniuglien‘; *A, N, D:* ‚raſghnieuien‘; *Č, M:* ‚rasarcen‘; *F, B, L, Ga, C, a:* razgńivļen; *G:* razgńevļen; *I:* ‚rasghniven‘; *P:* ‚rasghnieuan‘; *Z, S:* razgńivjen; *b:* razgńeven. — veomi] *Va:* veoma.

491. jedan sâm] tako *O, Č, M; M* k. i.: sâm jedan, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa*. — ńegov] *O:* ‚gniegouoi‘; *Va:* ‚gniecou‘. — glavni] *O:* ‚glaui‘.

493. vidjet] *A, Č, B, Ga, M, N, D:* viđet; *F:* vidit. — prieteć] *F:* prieteć.

494. odmetniće] *Va:* ‚odmetnizo‘.

495. namjesnika] *F:* namisnika.

496. kô] *F:* ka. — vjera] *F:* vira. — sveti] *N:* ‚sfeti‘.

497. sabļa] *O:* ‚sabia‘. — tries] *F:* tres.

498. sliku'e] tako *O, Č, M, S, m* (ispor. isti glagol XIX, st. 817.; Arijadna, st. 508.; Pjesni pok. VII, st. 39.); *ostali rukopisi* i *izdańa:* silni 'e; *L:* silni. — vihar] *P:* ‚vuichar‘. — plaha] *P:* ‚placha‘.

499. vezier] *O, Va, B, L, Ga:* vizier; *A, Z, b, z:* vezir; *F, N:* vizir. — hrabreni] *P:* ‚chrabreñi‘.

500. kôm] *A:* komu. — prieti] *A, F:* priti. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

501. udorac] *Va, A, Č, G, L, C, N, D, z, a:* udarac. — teški] *P:* ‚teschi‘. — tada] *F:* sada.

502. biesni] *F:* bisni. — Derviš] *Z:* ‚Daruisc‘.

503. meće] *z:* metje. — tvrda] *N:* ‚s' tvarda‘. — nada] *Va:* ‚rada‘; *A, N, D, S, b:* ‚iada‘; *B, L, I, Ga, P, Z, m:* zgrada; *z:* grada. — tvrda nada] *Č, M:* ‚lama tuarda‘.

504. siva] *b:* sieva.

505. škripļe] *V, B, L, P, Z:* ‚scripglie‘; *G:* ‚scripi‘. — pjeni] *F:* pini. — priki] *Č, M:* prieki.

506. čim] *Č, M, z:* čiem. — bit] *Č, M:* biti. — korit] *V, Va, C, F, I, b:* krivit; *D:* orit.

rieč zameće; nu veliki
jied mu ne da odgovorit.
U obje ruke sablju hvati
i vrh glave diže gori
i, da život ńom prikrati
Dilaveru, silno je ori.
Hitri vezier hrlo ustupa:
tim ga udorac zli ne stignu,
kî čim teško u tle lupa,
odmetnika do tlî prignu.
Ovi skače hrô naprida
i na vrat mu sablju nosi
vapijući, da se prida
i da kajan milos prosi;
ali on je s vrata ozbija
sabljom svojom, pak vapije
naglo skačuć: „Ćućeš, čija
„rieč i sablja veće smije!“
Dilaver mu opet jače
drugi udorac rve odzgara:

507. rieč] *F:* rič. — zameće] *z:* zametje. — nu] *F:* al'.

508. jied] *F:* jid; *b:* jer. — odgovorit] tako *O, V, Va, Ć, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* progovorit.

509. obje] *A:* ‚obglie'; *F:* obi. — sablju] *O:* ‚sabiu'. — hvati] *P:* ‚kufatti'; *D:* ‚kfati'.

511. i] nema *Ć, M; M* docnije dodano. — prikrati] *z:* prekrati.

513. hitri] tako *O, Va, G, B, L, Ga, Z, S; P:* ‚chitrij'; *D:* hrlo; *ostali rukopisi* i *izdańa:* hrli. — vezier] *A, N:* vizir; *F, b, z:* vezir. — hrlo] tako *O, Č, I, M, N, D; L:* ‚hro'; *S:* tad; *ostali rukopisi* i *izdańa:* hitro. — *Ć, M:* hrli hrlo tad ustupa; *M* k. i.: hrli vizir tad ustupa.

514. tim] *Ć, M, b, z:* tiem. — udorac] *Va, A, Ć, F, B, L, Ga, M, N, D, b:* udarac.

515. čim] *Ć, M, z:* čiem. — teško] *P:* ‚tesko'. — tle] *V, I, C:* tli; *m:* tleh.

516. do tli] *B, P, Z:* doli; *m:* do tlji; *z:* do tlieh. — prignu] *Va:* ‚priknu'.

517. hrô] *P:* ‚chrò'; *b:* ‚хрок' s bilj.: brz. — naprida] tako *A, F, G, B, L, P, N, D, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* naprieda.

518. sablju] *O:* ‚sabiu'.

519. prida] tako i *V*, i.: preda; *b, z:* preda.

520. kajan] *B, Ga, P:* ‚kaim'; *P* k. i.: kajan. — milos] *F, b:* milost. — prosi] *F:* prosti.

521. on je] *V:* on se; *Ć, M, S:* ovi 'e. — ozbija] tako *O, V, Va; A:* ‚od boia', k. i.: odbija, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa*, samo *G:* ‚odſbia'.

522. pak] *Ć, m, b, a:* ter.

523. skaćuć] *A:* ‚skaciucz'. — ćućeš] *A:* ‚ciueſc'; *I, m:* ćut ćeš; *P:* ‚ciuciesc'.

524. rieč] *F:* rič. — sablja] *O:* ‚sabia'.

526. udorac] *A, Ć, G, L, M, N, D, b, z:* udarac. — odzgara] *B, P:* ‚osghara'.

nu opet Derviš štit podmače
i, udren priko, priko udara.
Dugo bjenje i krvavo
među ńim se ovdi ulaga;
da protivnik nije zdravo,
natječe se svači'a snaga.
Nepri'ate|sku ruku gleda
bistro oko; a što vidi
oko bistro, ondi ureda
laki stupaj skokom slidi.
Svak čas na ovu, na onu stranu
ruka štitom vrti i vije,
ter sva mjesta pod obranu
od razlicieh zasjed krije.
Glavu ište, k nogam leti
plahi zamah u privari,
sad nogami opet prieti,
a po glavi hrlo udari.
Nu se uto zbuča i skupi
odsvud mnogi broj vitezâ;
na Derviša svaki stupi:
da ga ubije, svak poteza.

527. nu] *F:* al'. — Derviš] *P:* ‚Douisc'. — podmače] *Č, M:* podmeće.

528. udren] *Ga:* ‚udrien'. — priko, priko] *V:* prieko, prieko; *Va:* prieko (samo jedamput); *A:* prieko, priko; *G, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, D, z, a:* prieko, prieko.

530. ovdi] *I, S:* odi.

531. protivnik] *A:* ‚protiunich'.

532. natječe] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, C, N, D, b:* zatječe; *Č, M:* namiče; *F, Z:* zatiče.

533. nepri'ate|sku] *P:* ‚nepriatelsku'.

534. a] *C:* u.

535. oko] *V:* ‚tko'; *C:* tako. — ondi] *V:* a oni; *Va, A, F, Z, N, D, b:* oni; *G, m, z:* ono; *C:* a on.

536. laki] *Va:* saki. — skokom] *b:* okom. — slidi] *Č:* sliedi.

537. ovu — onu] *V:* onu — onu; *Va, G, L, Ga:* onu — ovu; *F:* ovu — ovu.

539. mjesta] *F:* mista.

540. razlicieh] *F:* razlicih. — zasjed] *Va:* ‚susied'; *F:* zasid.

541. k nogam] *Va, P, N, D:* ‚s' nogham'; *A, b:* s nogom.

542. plahi zamah] *P:* ‚plachi samah'. — privari] *Z:* prievari; *b, z:* prevari.

543. nogami] *z:* nogama. — prieti] *F:* priti.

544. hrlo] *P:* ‚charlo'.

545. nu] *F:* al'. — zbuča] *D:* sbuča.

546. odsvud] *P:* ‚od sfud'. — mnogi] *m:* novi. — broj] *Z:* boj.

547. Derviša] *P:* ‚Deruicia'. — svaki] *V, F, G, C:* svak se; *Va, A, B, L, Ga, P, N, D, b:* tere.

548. ubije] *S:* ‚ubij'.

„U ń ne tič'te!“ vezier glasi,
„Mā ga sablja ubit ima.“
Pače da se ne porazi,
svači'e udorce u štit prima;
tere glavna nepri'atelja
braniteļ se on postavļa,
i slobodit sva je želja
smrti, komu smrt pripravļa.
Ali Derviš videć veće,
da 'e učinio sve, što 'e mogô,
i da iz ove ima smeće
svê rasuće izit mnogo;
vrteć sabļom uokolo
svak čas nazad hitro uzmiče,
proz oružje ter se golo
protiskuje i protiče.
I kô tako veće izide,
gdje najniži miri stoje,
zgar niz tvrde skoči zide
i usrnu među svoje.
Dilaver se smjenstvu čudi,
pak vapije: „Ah, tako li
„na visinu stupit, hudi,
„padajući scieniš doli?“

549. ne tič'te] *A, Č, b:* ne tište; *Z:* ‚netiste'; *D:* ‚neticite'; — vezier] *O:* vizier; *A, Z, z:* vezir; *F, N:* vizir.

550. mâ] *V, C:* mo'a. — sablja] *O:* ‚sabia'.

551. pače] *Č, M:* paček. — se] *G:* ga.

552. udorce] *Va, Č, G, B, L, Ga, Z, M, b, z:* udarce. — štit] *P:* ‚stit', k. i.: štit.

554. braniteļ se] *P:* ‚branieglse'. — se] *Z:* ‚ie'.

556. komu] *A, I, N, D, m, b:* ‚tkomu'; *Z:* ‚komu'; *z:* tko mu.

558. je] nema *b.* — sve] nema *Č, M.*

560. svê] *Va, I:* svo'e; *S:* na. — rasutje] *Č, G, B, L, Ga, P, Z, S, m, b:* rasuće.

561. sabļom] *O:* ‚sabiom'.

562. hitro] *P:* ‚chitrò'.

563. proz] *I, S:* kroz.

565. kô] *F:* kad.

566. gdje] *F, N:* gdi; *P:* dje. — najniži] *O, Č, I, M, S:* najviši; *M* k. i.: najniži.

567. zgar] *L:* ‚sgard'.

569. smjenstvu] *Č, M, S:* smionstvu.

570. pak vapije] *b:* ‚пака вапѣ'. — ah] *P:* ‚ach'.

571. stupit] *L:* ‚stuput'. — hudi] tako i *O,* ali i.: ‚oudi', a tako *Č, M; S:* odi; *P:* ‚chudi'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* hudi.

572. scieniš] *Va, A, Č, G, B, L, Ga, P, M, N, D, b:* cieniš.

Ļuto u srcu svôm se smuti
i zavika Derviš jako:
„Za jače se podignuti
„čas je i koris pasti ovako!
„Nu ja tebe pala vidim,
„za vik veće ne ustati,
„da se kriješ ne tiem zidim,
„neg pod zemļom da ideš stati!“
„Lažeš, carski odmetniče,
„da mâ vjera puna slave,
„kôm se djela moja diče,
„sveđ ti neće stat vrh glave!“
Vapi oholi: „Sad ćeš vidit,
„što ja velim, je li istina!“
Dilavera hoće slidit
priko mirâ i visinâ.
Nu ga ustavļa Daut silom:
„Ustrpi se,“ veleć, „malo!
„Doskoro ćeš kazat dilom,
„či'e gospostvo već je palo.
„O mâ bratjo, o junaci,
„sliedite me svi jedino!

574. i] *Va:* a. — Derviš] *A:* ‚Deruiſch‘.

575. jače] *Z:* ‚uisce‘.

576. čas] *F:* čast; *b:* čest. — je] nema *Va.* — koris] *Va, B, L, Ga, P, Z:* kripos; *F, b:* korist. — pasti] *A:* ‚pastit‘; *F, B:* past.

577. pala] *A, C, N, D.* paka.

578. za] *I:* u. — vik] tako *O, V, A, F, G, L, Z, N, D, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* viek.

579. tiem] *F, G:* tîm.

580. neg] *P:* ‚nech‘. — zemļom] *C:* zemļu.

581. lažeš] *L:* ‚laſesc‘.

582. mâ] *b:* mo'a. — vjera] *F:* vira; *D, S:* djela; *S* ista ruka sa str.: vjera. — puna] *A:* pune.

583. djela] *P:* dila.

584. sveđ] *F, Z:* svej. — vrh] *P:* ‚uarch‘.

585. oholi] *Va, B, L, I, Ga:* oholo; *P:* ‚ochollo‘; *Č, M:* ‚koli‘; *M* k. i.: okoli. — vidit] *O, V:* ‚uidiet‘; *O* k. i.: vidit; *I:* vidjet.

587. hoće] *O, Č, M, S:* ‚hochiu‘; *I:* ‚tkochje‘; *P:* ‚chochie‘. — slidit] *O, Va, C, I, M:* sliedit.

588. priko] *z:* preko. — mirâ] *Č, M:* mora; *M* k. i.: mira. — i] *P:* ‚is‘.

589. ustavļa] *b:* ostavļa.

591. doskoro ćeš] *P:* ‚da skorochiec‘.

592. či'e] *V, Z:* ‚cieije‘; *F:* jer je. — gospostvo] *F, m:* gospodstvo. — već je] *V:* veće; *Va, B, L, Ga, C, Z, M, S, m, b, z, a:* veće 'e.

593. bratjo] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, N, D, S, b:* braćo. — o] *A, N, D, S, b:* i.

594. sliedite] *F:* slidite.

„Kad nam glava bude u šaci;
„pod nogami sve nam je ino;
„i da toj se zbude prije,
„ptica u kajpi zatvorena,
„peńimo se više, gdi je!
„Ne gubimo man bremena!“
Prista, i odletje, da sve opali
u ogńena slici zmaja,
razbijati ter navali
tvrda vrata od saraja,
napried k carskiem polačami
leteć jakno poplavica,
koja sobom lies i kami
smuca oreć se svrh liticâ.

PJEVAŃE DEVETNAESTO.

Gdi Bizancio bi ńekada,
sad obkružen tvrdiem zidi
na kraju se Carigrada
carski saraj prostran vidi.

595. šaci] *A:* ‚sgiazi‘.

597. toj] *A, G, C, N, D, b, z, a:* to. — zbude] *P:* ‚budde‘.

598. ptica] *P:* ‚ptizaije‘; *B, L, I, Ga, Z, m:* ptica 'e. — kajpi] *F:* kibi.

599. peńimo se] *A:* ‚peghimose‘. — više] tako *O, V, Va, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M;* *M* k. i.: vidjet; *A, N, D, b:* viđet; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vidjet. — gdi je] *V, Va:* ‚die‘.

600. man] *A, N, D:* van. — bremena] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, Ga, P, Z, M, N, D;* *F:* vrimena; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vremena.

601. prista] *z:* presta. — odletje] *A, Č, G, M, N, D, b:* odleće; *F:* odleti; *P:* ‚odtle‘. — opali] *Va:* popali.

602. ogńena] *P:* ‚oghniena‘.

604. saraja] *N, D, b:* seraja.

605. napried] *F, B, L, Ga, P:* naprid. — k] nema *Va, N;* *Č, M:* s; *M* k. i.: k. — carskiem] *F:* carskim.

606. leteć] *A:* ‚letucz‘; *N, D, b:* letuć. — jakno] *P:* ‚iachno‘.

607. sobom] *A, N, D, m, z:* s sobom. — lies] *Č, L, M:* lis; *F:* list.

608. oreć] *Va:* ‚orechi‘. — svrh] tako *O, V, Va, Č, I, m, b;* *ostali rukopisi* i *izdańa:* vrh.

1. gdi] *Va, B, L, Ga, P:* di; *V, A, Č, G, I, C, Z, M, N, D, z, a:* gdje. — ńekada] *F:* ńikada.

2. obkružen] *Z, z:* okružen. — tvrdiem] tako *O, V, Va, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, m, b, z;* *ostali rukopisi* i *izdańe a:* tvrdim. — zidi] *Va:* ‚sidim‘, k. i.: zidi.

4. prostran] *V, Volantić, m:* trostran, *Volantić* s bilj.: ‚Il recinto del Palazzo Imperiale è triangolare, uno dei quali lati del quale sta appoggiato in terra verso la Città, e gli altri due sono battuti del mare, e da un fiume, che entra nel Serraglio“ (Relazione del Serraglio e della Città di Constantinopoli); *Va:* ‚strascni‘.

S jedne strane k ńemu slazi
Bielo more; s druge hode
crni vali; s treće pazi
luke od grada Slatke vode.
Turnima su ponizani
miri, kî ga odsvud grle,
i za obranu svaki hrani
slite od gvozdja trieske umrle.
Vrata imaju na sve kraje,
nu se ni'edna vik ne otvore,
negli spravan car kada je
za broditi sińe more.
Samo jedna, kā po sriedi
prostrana su i velika,
stoje s carske zapoviedi
otvorena svakolika.
Na ńim pišu zlatna slova
među listjem razlicime,
kako kuća Otmanova
primi grčko carstvo i ime.
Šti se ovako: „Grad sazida
„car Konstantin; grad opeta
„car Konstantin s glavom prida
„sabļi cara Mahumeta.“

5. ńemu] *P:* ‚niemu‘. — slazi] *A, N, D:* ulazi.

6. Bielo] *F:* Bilo. — hode] *P:* ‚chodde‘; *m, z, a:* shode; tako *A* k. i.

7. crni vali] *O:* ‚zarne vale‘. — treće] tako *svi rukopisi* i *izdańa m, b.*

8. luke] *Č, M:* luge; tako *O* k. i. — Slatke] *I, P, m, z:* sladke.

9. turnima] *A, G, N, D, b:* torńima; *Č:* ‚Turzima‘, k. i.: turnima; *B, L, I, Ga, P, Z:* tornima; *M:* tornima, k. i.: turńima, a tako *N, S, m, z.*

10. odsvud] *P:* ‚od sfud‘.

11. i] *N:* a. — hrani] *P:* ‚chrani‘.

12. slite] *F:* sliti. — trieske] *F:* triske; *b:* ‚тришетке‘ s bļ. ‚trišļa (drvo), Mastixbaum, lentisco‘.

14. nu] *F:* al'; *B, L, Ga, P:* ni. — ni'edna] *Va:* ‚niedan‘. — vik] *Č, M, b, z:* viek. — otvore] *Č, M:* otvora; *M* k. i.: otvore.

16. sińe more] *Č, M:* siña mora; *M* k. i.: sińe more.

17. sriedi] *F:* sridi.

19. s] nema *Va.* — zapoviedi] *A, F:* zapovidi.

22. listjem] *Va, A, N, D, S, b:* listim. — razlicime] *b:* ‚расличиме‘.

23. kuća] *P:* ‚chuchia‘.

24. grčko] *O:* ‚garscko‘; *V:* ‚garko‘; *P:* ‚charsko‘. — i] nema *V, Va, A, L.*

25. šti] *z:* ‚štie‘. — sazida] *Z:* ‚sasieda‘.

26. Konstantin] *O, Volantić:* Kostantin; *Va, A, G, Z, N:* ‚Constantin‘; *P, S:* ‚Costantin‘ (tako i u st. 27.).

27. prida] *P:* ‚pida‘, k. i.: prida.

28. Mahumeta] *P:* ‚Machametta‘.

Triem vrh ovieh vrata stoji.
stan bolećieh s desne strane,
spried ravnica, gdi svakoji
najmogući s końa ustane.
Ne može bo druziem vrati,
nakon ovieh koja slide,
negli sâm car projahati
vele ljepše u obzide.
Pravo uzraslieh sred čepresa,
gdje kladenci bistre vode
iz mramorna biela uresa
romoneći tiho ishode,
a stupi uresno izdjeļani
triem uzdrže vas okolo:
red čaušâ k svakoj strani,
odjeveni stoje oholo.
Tuj pod strehom, kû iz Budima
car Suliman zlatnu prini,

29. triem] *Va, F:* trim; *A, N, D:* tim; *Ć, Z, M, b:* tiem. — vrh] *P:* ‚uarch'. — ovieh] *F:* ovih.

30. bolećieh] *F:* bolećih.

31. spried] *F:* sprid. — gdi] *A, I, C, Z, b, z, a:* gdje; *Va:* di.

32. najmogući] *V, I:* ‚naimoguchij'. — s] nema *b.* — końa] *D:* ‚koga'. — ustane] *Va, L, Ga, Z:* ostane.

33. druziem] *O, Ć, P, M:* ‚s' drusiem'; *F:* druzim.

34. nakon ovieh] *F:* nakon ovih. — slide] *Ć, G, Z, M:* sliede.

35. projahati] *Ga:* ‚proiakati'; *P:* ‚proiachati'.

36. ljepše] *P:* ‚lieusce'. — u] *V:* a. — obzide] *O, G, Z:* ‚obsiede'; *D:* obside.

37. pravo] *Va, A, P, N, D, b:* ‚paruo'. — uzraslieh] *F:* uzraslih. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — čepresa] *A, Ć, G, M, N, m:* čempresa; *S:* čipresa; *b:* ‚цепреса'.

38. gdje] *F, G, N, D:* gdi. — kladenci] *F:* hladenci. — bistre] *L:* bistri.

39. biela] *F:* bila.

40. ishode] *O:* ‚isghode'; *I, S, m, z, a:* izhode; *P:* ‚ischodde'.

41. a stupi] tako *O, V, Va, A, Ć, F, G, I, Z, C, M, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* stupi. — uresno] *Z:* ‚urescno'. — uresno izdjeļani] *F:* ures neizdiļani. — izdjeļani] tako *O, Va, Ć, G, I, M, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* izdjelani.

42. triem] *F:* trim. — uzdrže] *A:* ‚uʃdarsga'. — okolo] tako *O, V, A, Ć, F, G, I, Z, M, N, D, m, b, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* oholo.

43. red] *F:* rad. — k] nema *V, Va, A, Ć, G, Z, M, N, D, b.*

44. odjeveni] tako *O, Ć, I, M; V, Va, C, Z:* odjeveniem; *F:* odiveniem; *ostali rukopisi* i *izdańa:* odjevenieh. — stoje] tako *O, Ć, F, I, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* stoji. — oholo] *Va, B, L, Ga, P, C, a:* okolo; *P* k. i.: oholo.

45. tuj] *Va, Ć, G, M, z:* tu. — strehom] *I:* ‚srechom'; *P:* ‚strechom'; *a:* striehom.

46. prini] *V, A, F, G, Ga, P, N, D:* primi.

aga u surah sjedište ima
jańičarskoj na visini.
Devet mjestâ od kuhińe
pri desnomu pak su kraju,
ravna zemļa, more sińe
kîm obilni harač daju.
A s lieva se sviem široka
końušnica carska objavi,
gdje od końâ svega Istoka
izbor i cviet vas boravi.
Nad ńom liepa nadzida je,
sedla, uzde i naprave
gdje su ostale, kojiem daje
zlato i biser vječne slave.
Napried hodeć po ravnini
nahodi se svîm prostrano
mjesto, gdi se pravda čini,
od Turaka ‚Divan' zvano.
Uz mjesto ovo pribogata
carskoga je blaga shrana,

47. u surah] tako *O, V, Č, C, Z, M, S, a; Va, Ga:* ‚Vsurh'; *A, N, D, b:* Usuf; *F:* svrh; *G:* ‚Uſrak'; *B, L* nemaju te riječi; *I:* vrhu; *P:* slavni; *Volantić:* ‚uſuran' s bil.: ‚Il senso è: Ha la sua Sede l' Agà de' Giannizzeri, il quale si trova contento, perchè si vede innalzato alla grandezza del comando delle truppe de' Giannizzeri'; *m:* usuran (rječnik: agiato, comodo); *z:* Jusuf. — sjedište] *F:* sidište.

48. jańičarskoj] *A, Č, B, P, M, S:* jańičarski; *P* k. i.: jańičarskoj; *b:* janičarskoj.

49. mjesta] *F:* mista. — devet mjesta] *Č, M:* ‚sa tiem devet'. — kuhińe] *F:* kuohińe; *P:* ‚chuchignie'.

50. pri] *P:* prid.

52. kîm] tako *O, F, I; ostali rukopisi* i *izdańa:* kiem. — harač] *P:* ‚charac'.

53. lieva] *F:* liva. — sviem] *A, F, N, D, S, Volantić, m, b:* svîm.

54. końušnica] *P:* ‚kogniuſniza'.

55. gdje] *F, G, I, N, D, S, b, z:* gdi.

56. izbor] *G:* i izbor. — cviet] *Va, I:* sviet; *F:* svit. — cviet vas] *V, Va, B, L, I, Ga, P:* vas cviet; *F:* vas svit.

57. liepa] *F:* lipa. — nadzida] *V, A:* nazida.

58. uzde] *O, Č, M:* uzda; *ostali rukopisi* i *izdańa:* uzde.

59. gdje] *Va, Č, M:* dje; *A, F, B, Ga, P, N, D, S, b:* gdi. — ostale] *S:* ‚ostave'. — kojiem] *S:* ‚koije'.

60. i] nema *Va.* — biser] *S:* srebro. — vječne] *F:* vičńe.

61. napried] *A, F:* naprid; *b:* napred. — hodeć] *P:* ‚chodech'.

62. nahodi] *P:* ‚nachodi'. — svîm] *Č, G, B, L, Ga, P, Z, M, z, a:* sviem.

63. mjesto] *F:* misto; *P:* ‚mieto'. — gdi] *Va, L, I, Ga, Z:* gdje.

65. uz] *I, Z:* u. — mjesto] *F:* misto. — pribogata] *z:* prebogata; *P, C, a:* pribogato.

66. shrana] *O:* ‚spraua', sa strane i.: ‚shrana'.

a na lievu su opet vrata
od saraja od sultanâ.
Za oviem druga još se vide,
kâ se zovu i govore
‚Carska vrata', kud se ide
na careve svietle dvore.
Oniem crni, oviem bieli
hadumi su straža prava;
crnima se crnac veli,
hadum bio bieliem glava.
Tko ovdi uljeze, mjesto opeta
u zlatu mu sve se odkriva,
gdi car kraļim svega svieta
poklisare pričekiva.
Napried jesen i prolitje,
sred gizdavieh perivoja,
vječno voće, vječno cvitje
združi u slavah od pokoja.
Sred ńih carski pribogati
i prisvietli kram se kaže,

67. lievu] *F:* livu.

68. od sultanâ] *A:* i sultanâ.

69. za oviem] *O, Č, M:* ‚sa ona'; *A, N, D, b:* s oviem; *S:* za ovim. — još se] *D:* ‚joscte'.

70. kâ se] *G:* ‚kaſe'.

71. kud] *P:* kud.

72. svietle] *V, A, F, G, I, Z, C, N, D, m, b:* slavne; *Va, B, L, Ga, P:* zlatne.

73. oniem — oviem] *O, Č, M:* oniem — oniem; *F:* onim — ovim; *G:* oviem — oniem. — crni] *z* od 1854. god.: ‚cirni'. — bieli] *F:* bili. — crni — bieli] *S:* ‚bjeli — zarni'.

74. hadumi] *P:* ‚hchaddumi'.

75. crnima] *C, M:* ‚zarnizam'; *z:* crniema. — veli] *b:* ‚вали'.

76. hadum] *P:* ‚hchadum'. — bieliem] *O, Č, M, D, S:* bielieh; *F:* bilim.

77. tko] *G, P:* ko. — ovdi] *I, S:* odi. — uljeze] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D:* uļeze; *F:* ulize. — mjesto] *F:* misto.

79. gdi] *Va:* di; *A, I, Z, b, z:* gdje. — kraļim] *A, G, N, D, S, Volantić, m, b, z:* kraļâ. — kraļim svega] *Č, M:* ‚s' kragliem suegai'. — svieta] *V, F:* svita.

81. napried] *Va, F, B, Ga, N:* naprid. — i] *Č:* u. — prolitje] tako *O, V, Va, A, F, B, L, I, Ga, Z, N; P:* ‚prolichie'; *G, D, b:* proļeće; *ostali rukopisi* i *izdańa:* proļetje.

82. sred] *F:* srid; *z:* sried. — gizdavieh] *F, Ga:* gizdavih. — perivoja] *B, L:* ‚puioia'.

83. vječno — vječno] *F:* vično — vično. — cvitje] tako *Va, F, B, Ga, N; O, V, Č, I, Z, M, S, m, z:* cvietje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* cvieće.

84. združi] tako *O, Č, B, L, Ga, P, Z, M, S; V, Va, A, F, N, D, b:* združe; *I:* druži; *C, m, z, a:* druže. — u slavah] *I, Z, z:* od slavah; *I* i.: u slavah. — od pokoja] *z:* u pokoja.

85. sred] *F:* srid; *z:* sried. — pribogati] *z:* prebogati.

86. prisvietli] *F:* prisvitli; *z:* presvietli.

nad kiem stvari ni'e gledati
izvrsnije, ljepše i draže.
Tko sred ļuske sad požude
sve što 'e blaga skupit haje,
sred raskoše i razblude
naprava mu tolika je.
Tle pokova suho alato,
mir sazida dragi kami,
zviezde, mjesec, sunce na to
pod sklopiše vječniem plami.
Zapad, istok i sjeverna
i poludna strana od svita
sega uresa neizmerna
čuda uzmnoži sviem čestita,
kā er ufat nije triebi
moć napuno vik izriti,
da ih razmišļa svak u sebi,
boļe ih je ostaviti.

87. nad] *Va:* na. — kiem] *F:* kim.

88. ljepše] *V, Va:* ļepše; *F:* lipše; *P:* ‚lieusce'.

89. tko] *G, z:* ko. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — ļuske] tako *O, V, Va, A, B; Ć, F, I, Z, M, D, S, m, z:* ļudske; *G, C, a:* ļucke; *L:* ‚gliudze'; *P:* ‚giuske', k. i.: ‚giudske'; *Ga, N, b:* ļudcke. — sad] *Ć, M, S, m:* pak. — srod ļuske sad] *z:* da ļudske sried.

90. blaga] *Ć, M:* blago. — skupit] *I:* kupit. — haje] *P:* ‚chaije'.

91. sred] *F:* srid; *z:* sried.

93. tle] *F:* tleh; *b:* sve. — suho] *P:* ‚sucho'.

94. sazida] *G, D:* zazida.

95. zviezde] *F:* zvizde. — mjesec] *F, Z:* misec.

96. pod sklopiše] *V, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, C, N, D, b:* priložiše. — vječniem] *V, Va, F, G, B, L, Ga, P, C, Z, m:* svojiem; *I:* svojieh; *N, D:* svoje; *z:* svojim.

97. zapad, istok] tako *O, Ć, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* istok, zapad. — sjeverna] *F:* siverna.

98. poludna strana] *Ć, M:* poludne strane. — svita] tako *O, Va, F, G, B, L, Ga, Z, N, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* svieta.

99. sega] tako *O, V, C, a; A, Ć, M, N, D, b:* segaj; *Va, F, B, L, I, Ga, P, Z:* svega; *G, m, z:* svo'ega. — neizmerna] tako *O, V; F:* neizmirna; *I:* ‚i neiſmjerna'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* neizmjerna.

100. uzmnoži] tako *O, A, Ć, M, N, D, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* uzmnože. — sviem] tako *O, V, Va, Ć, G, I, Z, M, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* svîm.

101. er] *F:* jer; *z:* 'er. — ufat] *Va, B, L, I, Ga, P, Z:* ufati. — triebi] *Va, G, B, L, I, Ga:* tebi; tako *P* k. i. (tebi); *F:* tribi.

102. vik] *z:* viek. — izriti] *Ć, M:* ‚isrieti'.

103. ih] *O, Ć, M:* ‚ie'; nema *S.*

104. ih je] *Ć, M:* ‚chinie', *P:* ‚ijkie'

Sva ova mjesta zgar zbrojena
svoje osobne straže imaju;
tim vojska uzet nabuńena
prva vrata hteć saraju,

oprieše se kapiģije,
verna obrana mjesta toga;
ali taj čas sieče i bije
broj malahan sila mnoga,

i od vrloćâ da ne ostavi
ni'edno djelo, svieh ih splesa,
ter učini put krvavi
vrhu mrtvieh ńih telesa.

Nu Dilaver, zasve da je
odrvô se skupu hudu,
još bez misli ne ostaje:
još se briņe, još je u trudu.

Da se odmetnieh, vidi, smeće
niesu nesamo utažile,
neg da svak čas rastu veće
ńih nabune i ńih sile.

Vojska biesna i zlosrda,
čuje, silno da 'e napala,

105. mjesta] *F:* mista. — zbrojena] tako *O, G, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* brojena.

106. svoje] *F:* svaje. — straže] *b:* ‚страńе'.

107. tim] *Č, Z, M, z:* tiem.

108. prva] *P:* ‚paruo'. — hteć] *Č, M:* kteć; *G:* htje; *P:* ‚chtech'.

109. oprieše] *F:* opriše. — kapiģije] *V, Va, F, P:* ‚kapicie'; *A, N, D:* ‚capicie'; *b:* ‚у капїе'.

110. verna] *A, Č, G, M, N, D, S, m, b, z:* vjerna; *F:* virna. — obrana] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, C:* straža. — mjesta] *F:* mista.

111. sieče] *F:* siče.

112. malahan] *P:* ‚malachan'.

113. vrloćâ] tako *O, Č, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* vrloće.

114. djelo] *F:* dilo. — svieh ih] *Va:* svih ih; *Ć:* ‚suieih'; *F:* svih jih.

115. ter] *N:* tere.

116. vrhu] *Ć, M:* svrhu; *P:* ‚uuarchu'. — mrtvieh] *F:* mrtvih. — telesa] *z:* tjelesa.

117. nu] *F:* al'.

118. odrvô] *Č, M:* ‚obaruo'; *F:* odrvao. — hudu] *P:* ‚chudù'.

119. bez] *P:* brez.

120. još je] *A:* ‚ioscte'.

121. odmetnieh] tako *O, Va, C, G, M; B, I, P, S:* odmetnih; *ostali rukopisi* i *izdańa:* odmetnik.

122. niesu] *F:* nisu. — nesamo] *P:* samo, k. i.: nesamo.

125. biesna] *F:* bisna.

126. čuje] *b:* ‚ruce'. — napala] *Z:* ‚naparla'.

i od saraja vrata tvrda,
straže im siekuć, na tle rvala.
Čiem s razlogom cieć toga se
sebi, gradu, carstvu boji,
pri'e neg čuje huđe glase,
da oslobodi sve, nastoji.
Hrlo u obličju derviškomu
na crno se more uputi,
za na pomoć caru svomu
Natoljence podignuti.
Gô, izrezan od kožicâ
zvjerskieh zastav mao uzima,
na pasu ožica i tikvica
visi mu, a štap u ruci ima.
Begum liepe Aġamkińe
na čelu je ime upisô,
sad ļubovce, pri'e robińe,
za kôm Istok vas je uzdisô.
Za ures vidjet ńe jedini,
svači'a srca kî gospodi,
mnokrat putnik kraļ se učini,
kî se u zlatnieh Indi'ah rodi.

127. saraja] *N, D:* seraja.

128. straže] *V:* ‚strascu'. — siekuć] *F, Z:* sikuć; *b:* ‚сѣку'. — na tlej *V, Č, a:* na tli; *F:* na tleh.

129. čiem] *A, F, L, N, D, S:* čim; *Z:* čiem, k. i.: tiem. — s] nema *V.* — cieć] *F:* cić.

130. gradu] *Č, M:* i gradu. — gradu, carstvu] *I, b:* carstvu, gradu.

131. huđe] *P:* ‚chughije'; *b:* huđe.

132. oslobodi] *Č, M:* slobodi.

133. hrlo] *P:* ‚hcharlo'. — u] nema *Č, M.* — derviškomu] *P:* ‚deruiskomu'.

135. na pomoć] *Č, M:* ‚pomochi'; *L:* ‚nach pomoch'.

136. Natoljence] *O:* ‚Natolienze'; *Č, M:* ‚Natolienske'; *Va, A, B, L, I, Ga, P, C, N, D, S:* Natoļevce; *ostali rukopisi* i *izdańa:* Natoljevce.

137. gô] *O:* ‚gho', sa strane k. i.: ‚nagh'; *F:* gol; *G:* nag. — izrezan] *Č, M:* izrenan; *F:* izrizan. — kožicâ] *F:* košica.

138. zvjerskieh] *F:* zvirskih. — zastav] *V, Va, F, G, B, L, I, Ga, Z:* ‚sastan'; *P:* ‚nastan', k. i.: ‚nastau'. — mao] *F:* mal.

139. ožica] *F:* žica. — ožica i tikvica] *Č, M:* ‚tiquiza i osciza'.

141. Begum] *L, Ga:* ‚Beghmu'. — liepe] *F:* lipe. — Aġamkińe] *O:* ‚Agamchignie'; *V, Va:* ‚Agamkignie'; *Č, M:* ‚Agamchigne'; *F, G:* Agamkińe.

142. čelu] *b:* ‚елу'. — upisô] *F:* upisa.

143. ļubovce] *P:* ‚gļibouze'.

144. uzdisô] *F:* uzdisa.

145. ures] *Z:* ‚uresc'. — vidjet] *A, N:* viđet.

146. kî] *D:* ko'i.

147. kraļ] *B, L, Ga, P, Z:* car; *P:* k. i.: kraļ.

148. u zlatnieh Indi'ah] tako *O, Č, M, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* u zlatu Indi'e.

Iz sjeverne jošte strane,
odkli rieka Don istječe,
da š ńe bistri dan mu svane,
gospodičić mlad doteče.
Nova zemļa, gdi sred tmine
pali u mrazu šes ljet stoje,
jeda im novo sunce sine,
posla u Istok mlace svoje.
U slatkomu samosiļu
po ğlasu ona slavnom svomu
kraļevaše i Vasiļu,
careviću moškovskomu.
Ni led riekâ u planini
Tatarhana 'e zaštitila;
gori u mrazu: toj mu čini
ļuvenoga ogńa sila.
Ali vrh svieh tuj lipotu,
kôj prilike naći nije,
želi stravļen u životu
Hajder, sin kraļa od Persije;

149. iz] *V, F:* i; *Č, M, S:* a iz. — sjeverne] *F:* siverne. — jošte] *A:* ‚ioſcter'.

150. odkli] *A, N, D, b:* odkle; *L:* dokli. — rieka] *F:* rika. — istječe] *F:* ističe; *I, S, m, z:* iztječe.

151. š] *P, m, z:* s.

152. gospodičić] *P:* ‚gospodicih'. — doteče] *Č, M, S:* poteče.

153. gdi] *A, Z, b, z:* gdje. — sred] *F:* srid; *z:* sried; *P:* ‚ù sred'. — tmine] *Č, M:* trave; *M* i.: tmine.

154. pali] tako *O, V, Va, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, M; A, N, D, S, m, b, a:* puci. — šes] *O:* ‚scesc', i.: šes; *F, b:* šest. — ljet] *F:* lit; *D:* mjen. — pali u mrazu šes ljet] *z:* šes mjeseci puci.

155. jeda] *b:* da. — novo sunce] *S:* sunce novo.

156. mlace] *O, Č, M, S:* znance; *Va, A, F, L, Ga, Z, N, m, b, z:* mladce; *ostali rukopisi* i *izdańe a:* mlace.

157. slatkomu] *I, m, z:* sladkomu.

158. ona] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, b:* ova.

159. i] *M:* u.

160. careviću] *N:* kraļeviću. — moškovskomu] *F, S, b, z:* moskovskomu.

161. led] *m, z:* Len, s biļ.: rijeka u zemļi tatarskoj. — rieka] *F:* rika.

162. Tatarhana 'e] *Va, A, Č, L, I, Ga, M:* ‚Tatarhanie'; *P:* ‚Tatarchanaie'.

163. toj] tako *G, C, m, a; z:* to; *ostali rukopisi* i *izdańe b:* tuj.

164. ļuvenoga] *O, A, Č, F, N, D, S, b:* iz lienoga; *V:* ‚is liednogha'; *Va, B, L, I, Ga, P, Z:* iz lievoga, *P* k. i.: iz lienoga. — ogńa] *P:* ‚oghnia'.

165. vrh svieh] nema *Č, M; M* ista ruka odozgo dodala; *F:* vrh svih. — tuj] *G, b, z:* tu. — lipotu] tako *O, Va, A, F, B, L, I, Ga, N; ostali rukopisi* i *izdańa:* ljepotu.

168. Hajder] tako *O, V, Va, F, G, C, N, D; A, B, L, I, Ga, Z, z, a:* Hajdar; *Č, M, S, m:* Hajden; *P:* ‚Hchaijdar'; *b:* ‚Найдер'. — sin kraļa] *S:* kraļa sin. — Persije] *Z:* ‚Perscie'.

i da slacim jur pokojom
trud zamieni, u kôm staše,
vjerenicom i gospojom
u pjesni ju klikovaše.
Kroz što veće od istoči
drugo sunce, svā prilika,
donielo se bješe na oči
kraļevića ļubovnika;
i on ju pazeć cieć uresa,
kîm ju lipos sja vesela,
glasi 'u: „Evo zgar s nebesâ
„božica je k nam sletjela.
„Ah, priliko smrtna lica,
„kā šļeš plame ogńa živa,
„budi istočna ti božica,
„sunce, kiem noć mâ svaniva!
„Nu ako ovi izgled tvoj me, brače,
„prži ovako mraznom sjenim,

169. i da] *Va:* jeda. — slacim] *F:* slatcim; *G, S:* slaciem; *B, L, Ga:* slatkim; *I:* sladkim; *P:* ‚slatnijem'; *m, z:* sladciem. — pokojom] *F:* pogledom.

170. zamieni] *O:* ‚samiri'; *Č:* ‚samieri'; *F:* zamini; *M:* ‚samierij', k. i.: zamieni.

171. vjerenicom] *F:* virenicom; *B, L, I, Ga:* vjerenicu. — gospojom] *O, V, Va, B, L, I, Ga, P:* gospodom.

172. pjesni] tako *O, Č, M; V, B, L, I, Ga, P, Z:* pjesnih; *F:* pisnih; *ostali rukopisi:* pjesnich (tako i izdańe *b*, *ostala izdańa:* pjesnih). — ju] *A, G, N, D, m, b, z:* je.

173. veće] *S:* ‚svichjè'.

174. drugo] *Z:* drago.

175. donielo] *F:* doniło; *S, m, z:* doniela. — bješe] *F, C, a:* biše; *D:* već.

177. ju] *A, G, N, D, m, b, z:* je. — cieć] *F:* cić.

178. kîm] *V, z:* kiem; *G:* ‚koiem'. — ju] *Va, F, M* (k. i.), *N, D, S, b:* joj; *B, L, I, Ga, P, Z, z:* ńe. — lipos] tako *O, A, F, B, L, Ga, P, N, D; ostali rukopisi* i *izdańa:* liepos.

179. glasi 'u] tako *O, V; Va, b:* ‚glasmu'; *A, F, N, D:* ‚glasnu'; *Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, m, z, a:* glasi.

180. sletjela] *O:* ‚slechiela'; *A:* ‚slieticla'; *F:* sletila.

181. ah] *B, L, I, Ga, P:* a; *P* k. i.: priliko. — smrtna] tako svi *rukopisi* i *izdańe b; G:* smjerna; *m, z, a:* s mrtva (ispor. Dijana, st. 31.).

182. kā] *Va:* ‚ku'. — šļeš] *A:* ‚sgelisc'; *L, Ga:* ‚sliesc'. — plame] *b:* ‚плами'. — ogńa] *P:* ‚oghnia'. — živa] *A:* ‚siua'.

183. božica] tako *O, V, Va, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* danica.

184. sunce] *Č:* ‚zunze'. — kiem] *V, F, C, m, a:* kîm. — noć] *A:* ‚nocz'; *Č:* ‚moch'. — svaniva] tako *O, V, Va, Č, F, B, L, Ga, Z, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* svańiva. — noć mâ] *Va:* mâ noć.

185. ako ovi] tako *O, V, B, L, I, Ga, Z; ostali rukopisi* i *sva izdańa:* ako.

186. mraznom] nema *D.* — sjenim] *Va,* ‚sienom'; *M:* ‚sieni'.

„kô ti ista draže i jače
„pogledim ćeš tvo'iem ogńenim.
„Tvoj pram zlatni sve mê blago,
„tvoje čelo biela zora,
„tvoje oči sunce drago,
„tvê mi lice dan otvora.
„Ti si jedna sve mê dobro,
„ti sva rados mâ ispuna;
„ja sam tebe služit obrô:
„krune moje ti si kruna".
Tako u žeļah neizmernieh
mruć kraļević s te gospođe,
s mnogom družbom svojieh vernieh
svietô u slavi po ńu pođe.
Nu Dilaver uto isteče,
ter ju ugrabi mladu silom,
i u plienu se čestit reče
robińicom takom milom.
Zanio bješe glas i ńega
od liposti slavne svudi;

187. kô] *Va:* ‚ki'. — draže] *F:* draža.

188. pogledim] *I:* ‚poghledjem'. — tvo'iem] tako *O; V, Va, A, G, M, N, D, m, b:* tvîm; *Č, B, L, Ga, z:* tviem; *I, S:* ‚tvijm'; *P, C, Z, a:* tvo'im. — ogńenim] *Va:* ‚oggnienom'; *P:* ‚oghnenim'; *M:* ‚oghgenim'.

189. tvoj] *O:* ‚tuom', k. i.: tvoj. — pram] *V:* plam. — sve] *m, z, a:* sve 'e.

190. biela] tako *O, Č, M, S; F:* svitla; *ostali rukopisi* i *izdańa:* svietla.

193. jedna] *A:* jedno. — mê] *I:* mo'e.

194. rados] *F, b:* radost. — ispuna] *L, D:* podpuna.

196. ti si] *Ga:* ‚tis'.

197. neizmernieh] tako *O, V, A, Č; Va, Ga:* neizmernih; *F:* neizmirnih; *G, B, L, Z, N, b:* neizmjernih; *M, S, m, z, a:* neizmjernieh.

198. mruć] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, D, m, b:* mreć. — s tê] tako *O, Č, G, M, D; Va:* ‚sei'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* s tej. — gospođe] *O, F, G, L, Z, b:* gospoje.

199. mnogom] *B, Ga:* mnogo. — družbom] *P:* ‚druſbom'. — svojieh] *V:* svojih. — vernieh] tako *O; V, Va, B, L, Ga, P:* vernih; *A, Č, M, N, S, m, z, a:* vjernieh; *F:* virnih; *G, Z, b:* vjernih.

200. svietô] *F:* svital; *I:* ‚svjetao'. — pođe] *G, L, b:* poje.

201. nu] *F:* al'. — isteče] *I, S, m, z:* izteče.

202. ju] *A, Č, G, B, L, Ga, P, Z, M, N, D, m, b, z:* je. — ter ju] *Z:* ‚tergie'.

203. plienu] *F:* plinu.

204. takom] tako *O, Va; ostali rukopisi* i *izdańa:* tako.

205. bješe] *F:* biše.

206. liposti] tako *O, V, A, F, L, N, D; ostali rukopisi* i *izdańa:* lieposti. — svudi] *P:* ‚sfudij'.

pospieši se cića tega,
da ini ne otmu, što on žudi.
Nu ona misleć, koliko su
ļuti jadi stat sred uzâ,
po rumenom licu prosu
drobni biser groznieh suza.
I kô ružicu i lir veće
iz kladenca poli od očî,
kliče liepos klet, kā smeće
tolike joj sad uzroči:
„Ah, prokleta majka moja,
„kā me liepu porodila“,
veļaše, „ako bez pokoja
„živjet mi je vas viek sila.
„Mā ljepota privarena,
„što si sreći učinila?
„Na uzah li namieńena
„kruna ti se privratila?“
Ču kraļević glas u vaju:
Dilavera pozva tima,
da na sabļah razigraju,
či'a djevojka biti ima.

207. pospješi se] *F:* pospiši se; *I:* ‚pospjescize'. — cieća] *F, Z:* cića. — tega] tako *Va, A, Č, I, C, M, N, D, m, b, z, a; ostali rukopisi:* toga.

208. ini] *A:* ine.

209. ona] *Va, F, B, L, I, Ga, P, Z:* ova. — koliko] *L:* kolika.

210. sred] *F:* srid; *z:* sried.

212. groznieh] *F:* groznih; *b:* drobnieh.

213. ružicu] *A:* ‚rusgiza'; *N, D, b:* ružica. — i lir] *Va, A, Č, G, L, N, S, m, z:* i lier; *D, b:* ili.

214. poli] *V, A, I, N, D, z:* proli: tako *P, M* k. i.

215. liepos] *O, Č, G, I, Z, M, S, m, z:* liepos; *F:* lipost; *b:* liepost; *ostali rukopisi* i *izdańa:* lipos.

218. me] *Č, Z, M, S:* ‚mes'; *m, z:* me 'e. — liepu] *F:* lipu.

219. bez] *P:* brez.

220. živjet] *Č, M:* **živjeti**; *F:* **živit.** — viek] *Č, M:* sviet; *F:* **vik.**

221. ljepoto] *Č, M:* ‚liepota'; *F, I.:* lipoto. — privarena] *z:* prevarena.

222. sreći] *F.* srići; *z:* srieći. — si sreći] *S:* ‚sim' stecchi'.

223. na] *Z:* da. — uzah li] *Va, A, N, D, S, b:* ovo li; tako *P* k. i. — namieńena] *F:* namińena.

224. se] *m, z:* se 'e. — privratila] *z:* prevratila.

225. ču] *V, F, Z, b:* **čim**; *Va:* čiem. — kraļević] *P:* ‚kraglieuih'.

226. pozva tima] tako *O, m, z, a; Č, M, S:* pozva tiema; *ostali rukopisi* i *izdańe b:* pozvat ima (ispor. Dubr., st. 1391., Ļub. sram., st. 170.).

228. djevojka] *F:* **divojka.**

Poruči mu: „Od junaka
„gusarovat nije ukradom:
„hod' sa mnom se vid, a paka
„poď kô vitez s diklom mladom!“
Ali Turčin mu odvit poda:
„Ne kô gusar, sablju sminu,
„neg kô carski vojevoda
„prostrieh u tvû kraljevinu.
„I da ti je vrh tvê glave
„još sad zoveš, sreća 'e moja;
„tim, kô hoćeš, čini sprave:
„ne ustručam se ja od boja!
„S robińom ću, netom svane,
„usred ravna polja siti:
„koji od nas živ ostane,
„djevojka će toga biti“.
Bivši ovako utvrdili
među ńima kletvom veće,
čim svak gleda, kad pribili
dan s nebesâ zgar isteć će:
eto zora ključmi od zlata
vedri otvorit istok ide;

229. od] tako *svi rukopisi*; *z*, *a:* za; *m*, *b:* od.

231. hod'] *B*, *P:* ‚kod'. — sa mnom se] *Z:* sa mnome.

232. poď] *F:* poj.

233. ali] *N:* al'. — Turčin mu] *Va:* ‚Turcinu'; tako *P* k. i. — odvit] *Ć*, *M*, *S*, *m*, *b*, *z:* odvjet. — Turčin mu odvit] *F*, *I:* odgovor Turčin.

234. sminu] *Ć*, *F*, *M:* smionu.

236. prostrieh] *F:* prostrih. — tvû] *G:* tu. — kraljevinu] *P:* ‚kragliuinu'.

237. i] *A*, *N*, *D*, *S*, *b:* a. — je] *V*, *Va*, *F*, *I*, *C*, *a:* ju. — vrh] *O:* ‚uargh'; *P:* ‚uarch'. — tvê] *V*, *Va*, *F*, *B*, *L*, *Ga*, *P*, *Z:* svê.

238. sad] *Va:* ‚da'; *A:* ‚daie'; *N*, *D*, *S*, *b:* da 'e; tako *P*, *M* k. i. — sreća] *F:* srića; *z:* srieća. — 'e] nema *Va*, *Ć*, *M*.

239. kô] tako *O*, *Ć*, *M*; *M* k. i.: kê, a tako *ostali rukopisi* i *izdaña*.

240. ustručam] *Va:* ‚strascim'; *P:* ‚uſtuciam'; *Z:* ustrašam; *b:* ustučam.

241. netom] *L:* ‚tetom'; *Z:* nekom.

242. usred] *F:* usrid; *z:* usried. — siti] *F*, *B*, *L*, *I*, *Ga*, *P*, *Z*, *N:* iziti.

243. koji] *O*, *Va*, *B*, *L*, *Ga*, *Z:* ‚tkoi'.

244. djevojka] *F:* divojka. — toga] *A*, *N*, *D:* tega.

246. među] *F:* meju. — ńima] *G:* ńimi; *z:* sobom. — kletvom] *B*, *L*, *Ga*, *P:* kletvam.

247. čim] *Ć*, *M*, *z:* ćiem; *B*, *Ga*, *P:* tim. — pribili] *V:* ‚probieli'; *A*, *Ć*, *L*, *M:* pribieli; *z:* prebili.

248. s] nema *V*, *G*, *b*. — isteć će] *A:* ‚iſtiechie'; *F:* istet će; *z:* izteć će.

249. ključmi] *Ć*, *Z*, *M*, *N*, *S:* s ključmi; *B*, *L*, *Ga*, *D:* kljućim; *P:* ‚s' klucim'; *N:* ključmi. k. i.: kljućim. — zora ključmi] *L:* kljućim zora.

proz korajna neka vrata
nadvor žarko sunce izide,
s jedne i druge strane ureda
s mnogo vitêz, straže cića,
Dilavera svak ugleda
i aǵamskoga kraļevića.
Poļe ravno i široko
od boja je mjesto ńima,
a sunčano svietlo oko
svjedočit im jakos ima.
Vrana koña Turčin jaše,
a na drugom svemu bilu
liepa Begum uza ń staše,
mučna gledat rat nemilu.
Zelen pastuh u ponosna
kraļevića igra i skače,
na Turčina kî jakosna
zateć se on čas ne uzmače.
Nu i Dilaver protiv ńemu
koña obode, skoči hrlo:
i kopje ovemu i onemu
susretište skrši vrlo.
I ovi i oni vitez tada
iza pasa sabļu trže,

251. proz] *F, I:* kroz. — korajna] tako *O, V, Va, A, Č, M, N, D; O* k. i.: koraļna, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

252. nadvor] *Č, M:* ‚napuno'. — žarko] *A:* ‚zarsko'; *P:* ‚ghiarko'.

253. druge] tako *O, G, B, Z, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* s druge.

254. cića] *O, Va, Č, Z, I, M:* cićа; *O, Č* k. i.: cića.

255. svak] *Č:* ‚suah'.

256. i] nema *B.* — aǵamskoga] *B, I, P:* ‚agemskogha', *I* k. i.: agamskoga, a tako *Z.*

257.—260. ispor. V, st. 353.—356.

258. mjesto] *F:* misto.

259. sunčano] *F:* sunčeno. — svietlo] *F:* svitlo.

260. svjedočit] *F:* svidočit. — im] *F:* jim. — jakos] *F, b:* jakost; *G:* ‚suietlos'.

261. vrana] *L:* verna.

262. bilu] *A, Č, M, S:* bielu.

263. liepa] *F:* lipa.

264. rat nemilu] *Č, M:* boj nemili; *M* k. i.

265. zelen] *I:* ‚ſelnen'. — pastuh] *A:* ‚bastuh'; *Č, G, M, S:* bazduh; *F* pustuh; *B, L:* ‚pasduh'; *P:* ‚pasduch'.

268. zateć se] *Va:* ‚satechise'; *P:* ‚satechе', k. i — on čas] nema *Va.*

269. nu] *F:* al'. — protiv] *Č, M:* proća; *b:* proću.

270. obode] *D:* ‚ſbode'. — hrlo] *O, Č, M:* ‚uarlo', *M* k. i.: hrlo; *P:* ‚charlo'.

271. i] nema *Va, I, m, z.* — kopje] *I:* kopļe. — ovemu] *I:* i ovomu.

272. susretište] *z:* susrietište. — skrši] *P:* ‚karsci'.

274. iza] *Ga:* ‚is sa'.

i u zamahu 'e plaho vlada, 275
protivnika da ubi'e brže.
Jak dva bika u planini,
kad ih ljuven bies uhiti,
muka'u strašnoj u vrlini,
ovi onoga ište ubiti; 280
zgibļu glave, žeļa mnoga
podžiže ih sved i srči,
tere jedan na drugoga
s vitorozim čelom trči;
ļubovca ih gleda iz stada, 285
kā je od boja uzrok ńima,
i u sumńi stoji mlada,
čija od ńih biti ima;
tako bjeńe sad izlazi
medu Aģamom i Turčinom; 290
djevojka ih mlada pazi:
čī'a će biti, ne zna istinom.
Vrhu oružja gvozdobita
gradi udorac teških se ore:

275. i] nema *P.* — 'e] *Va:* ‚iu'. — i u zamahu 'e] *F:* zamahujué; *I:* i zamah je. — plaho] *P:* ‚placho'.

277. jak] *P:* ‚iach'; *a:* tak. — bika] nema *Č;* docnije dodano: mlada.

278. bies] *V:* ‚bes'; *F:* bis; *b:* ‚бѣсу'. — uhiti] *P:* ‚uchitti'.

279. muka'u] *m, z:* muka'uć. — strašnoj] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, b:* strašno. — u vrlini] *Va, A, N, D, b:* ter jedini.

280. onoga] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, D, a:* onega.

281. zgibļu] *B, L, Ga:* sagibļu.

282. podžiže] *A, B, P, N, D, b:* podiže; *G:* ‚poscisce'. — sved] *F:* svej.

284. vitorozim] *Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, m, z:* vitoroziem; *F:* viterozim.

285. ļubovca] *V, A, G, I, Ga, Z, b:* ļubovnica; *Va:* ‚gliubomniza'.

286. kā] *F:* ‚ko'.

288. čī'a] *F:* čića.

290. Aģamom] *P:* Agemom.

291. djevojka] *F:* divojka.

293.—309. isporedi V, st. 365.—380.

293. vrhu] *P:* ‚uarchu'. — gvozdobita] tako *O, Č, M; V, F, C, a:* gvozdolita; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gvozdovita.

294. gradi] *O, V:* ‚gradiu'; *B, L, Ga, P, Z, N, D, b:* grad. — udorâc] tako *O, V, F, B, L, I, Ga, m, a; Z:* od udorâc; *ostali rukopisi* i *izdańa:* udarâc. — teški] tako *O, V, Va, Č; A, G, B, L, I, Ga, Z, m, z:* teškieh; *P:* ‚teschieh'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* teških. — ore] *Va, B, L, Ga, P:* ori. — Ispor. V, st. 366.

skaču i lete iskre iz štitâ,
biela oklopja plamim gore.
Brzi koñi strelovito,
kud viteške ih ruke svrću,
tim zamiču se i u vito
s desna, s lieva svud nasrću.
Jednu snagu, jedno doba
i jednaka srca i ruke
ukazaše viteza oba,
ni među ńim bi razluke.
Tvrdi štiti, ciele oklopi;
još izrańen nije nitko:
ničí'e krvi još ne popi
jednu kapļu gvozdje britko.
Nu napokon Hajder rani
Dilaveru lakat lievi;
vidi on teć krv i u obrani
ču'e štit težak: tiem se gnjevi.

295. iz] *I:* od.

296. biela] *F:* bila. — biela oklopja] *B, L, Ga:* bielo oklopje. — plamim] *B, L, Ga:* plamom. — gore] *B, L, Ga:* gori. — *Va:* ‚s desna s lieua (kao st. 300.) od suud ġori'; *P:* ‚jedan s' dusiem ne ghouori'.

297. brzi] *A:* ‚barsgi'. — strelovito] *A, G, L, Z, N, D, b, z:* strjelovito; *F:* strilovito.

298. kud viteške] *P:* ‚ku vuitesche'. — svrću] *Va:* ‚surachiaiu'; *A, N, D:* ‚obrachiu'; *b:* obrću; *z:* svrtju.

299. tim] tako *O, Va, F, B, L, I, Ga, P, Z, m;* nemaju te riječi *Č, M, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* tiem. — se] nema *m.*

300. s lieva] *F:* s liva; *b:* i s lieva. — svud] *P:* ‚sfud'. — nasrću] *z:* nasrtju.

302. jednaka] *A:* ‚jednako'.

303. ukazaše] *A:* ‚ukaſachie'. — viteza] *V, Va, A, F, B, I, Ga, C, Z, N, D:* vitezi; *G:* ‚viteſ'.

304. ńim] *P:* ‚gnij', k. i.: ńim.

305. ciele] tako *O, V, I, C, Z, a; F:* cili; *ostali rukopisi* i *izdańa:* cieli.

306. nitko] *A:* niko; *P:* ‚nikko'.

308. jednu kapļu] tako *O; Č, M, S:* ‚niednu kapgliu'; *a:* jedne kapje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* jedne kapļe. — britko] *O, V, I, C:* priko; *O* k. i.: britko; *P:* ‚brijdko'.

309. nu] *F:* al'. — napokon] *Va, F, G, B, Ga, Z, N, D:* napokoń; *b:* ‚на поскон', s bil.: na travi. — nu napokon] *P:* napokońe. — Hajder] *O, S:* Hajdir; *Č, M, m:* Hajden; *B. L, Ga, P, Z, z, a:* Hajdar. — rani] *Va:* ‚sani'.

310. lievi] *F. Z:* livi.

311. teć] nema *Č, M, z.* — teć krv] *S:* krv teć.

312. ču 'e] *Va:* ‚disce'. — štit] nema *L.* — tiem] tako *O, Č, M, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* tim. — gnjevi] tako *O, V, Va, A, Č, N, D; F, Z:* gńivi; *G, I, S:* gńevi; *B, L, P:* ogńevi; *Ga:* ‚ghgnieui'; *M, D:* ‚ghneui'.

Jadovita pun čemera
pače u sebi buči time,
kô na vihru od sjevera
dubje u gori posred zime.
Na stremen je uskočio
i, ako ne izda sila mnoga,
udorcom bi jedniem htio
nepri'ateļa svršit svoga;
nu zavitli česti odveće,
kî Hajdera glavu sviše,
treskovite vrle smeće
teška udorca ustaviše.
Nu kraļević smeten osta,
i u podne mu dan se smrče;
toj poznavši hrli dosta
na pomoć mu svoji trče.
Kopja vitieh dvie dubŕave
staše odasvud u čas ovi,
da se biju i krvave
turski i aģamski vitezovi.
Sto'i Dilaver i vapije
kraļevića koreć priko:

313.—320. ispor. V, st. 381.—388.

313. jadovita] *a:* jedovita.

314. pače] tako *O, V, F, I; Ć, M, S, z:* vás; *B, L, Ga, P, Z:* paša; *a:* poče. — buči] *a:* bučit.

315. vihru] *P:* ‚uichru'. — sjevera] *F:* sivera.

316. dubje] *a:* duble. — posred] *F:* posrid; *z:* posried.

317. stremen] *F:* strimen.

318. ako] *L:* ‚oko'.

319. udorcom] *V:* ‚udorzem'; *Ć, G, B, L, P:* udarcom; *z:* udarcem. — jedniem] *F:* jednim. — htio] *Va, Ć, M, b:* ktio; *P:* ‚chtijo'.

321. česti] *F:* često.

322. Hajdera] tako *O; Ć, M:* Hajdena; *V, Va, A, G, N, D, b:* Hajderu; *B, L:* Hajderovu; *I, C, a:* Hajdaru; *Ga, Z:* ‚Haidarou'; *P:* ‚Chaidarrouu'; *S:* Hajdiru.

323. treskovite] *G, b, z:* trjeskovite.

324. teška] *P:* ‚teska'. — udorca] *Va, Ć, L, M, z:* udarca. — ustaviše] *D:* ostaviše.

325. nu] *F:* al'. — kraļević] *P:* ‚kaglieuih'.

326. smrče] *V:* ‚smace'.

327. toj] tako *O, V, Va, Ć, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, m, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* to. — poznavši] *A, N:* poznajuć; *D:* poznajući. — hrli] *P:* ‚charli'.

329. vitieh dvie] *F:* vitih dvi.

330. odasvud] *P:* ‚odasfud'. — ovi] *P:* ‚oñi'.

331. biju] *Ć, M:* bije; *M* k. i.: biju.

332. turski] *O, V, b:* turaćki; *B, Ga:* ‚Turaſcki'; *L:* Turâk; *P:* ‚Turzi'. — aģamski] *V, B, P:* ‚agemski'; *Ć, M:* ‚agamski'.

334. priko] *Ć, M:* prieko.

„Uzmi ļubi; evo ti je!
„Gdi 'e junaštvo tvê veliko?
„Evo Begum, za kôm toli
„u ļuvenom gorje plamu!
„Što ju ostavļaš, kraļu o'ıoli,
„u gusarskieh rukah samu?
„Gdje su rieči i zahvale,
„s kiem me na boj pri'e poziva?
„Nu kô tebe, i tvê ostale
„dobiću i otet jošte živa!“
I uto s końem napried teče
bez milosti, bez pokoja
lupa, ciepa, bode, sieče:
smrtni 'e kosier ruka svoja.
Nu ńegovoj buduć sili,
zasve da ih teško udari,
kraļevića ugrabili
ćeselbaški vojničari.
pod mire se tvrda grada
ukloniše hrlo š ńime;
a Dilaveru osta mlada
dikla i uvik slavno ime.

335. uzmi] tako *O, Ć, G, Z, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* vazmi. — ļubi] tako *sci rukopisi* i *izdańe m; b, z, a:* ļubu.

336. gdi 'e] *b:* ‚гдѣ'. — junaštvo] tako *O, V, Va, A, Ć, F, G, I, Ga, C, M, N, D, S, m, b; P:* ‚iunaſtuuo'; *Z:* ‚giunasctuo'; *B, L, z, a:* junaćtvo. — tvê] *Ć, M:* gdje; *M* k. i.: tvê.

337. evo] *D:* eto.

338. gorje] *Ć, F, M:* gori.

339. ju] *Va, A, G, B, L, Ga, P, N, D, m, b, z:* je. — oholi] *P:* ‚ocholli'.

340. gusarskieh] *F:* gusarskih. — rukah] *Ć, M:* rukam.

341. gdje] *Va, F, B, L, Ga, P, N, D, S:* gdi. — rieči] *F:* riči. — zahvale] *P:* ‚sachualle'.

342. kiem me] *V, Ć, G, B, L, Ga, P, M:* ‚ki(j)eme'; *F:* kime; *S:* ‚kijm me'. — pri'e] *F:* pri.

343. nu] *F:* mi. — tvê] *F, I:* sve.

344. dobiću] *A, P, N, D, S:* dobit ću. — živa] *Va:* ‚ssiva'.

345. i] nema *Ć, M, S.* — napried] *F:* naprid.

346. bez — bez] *P:* brez — brez.

347. ciepa, bode, sieče] *F:* cipa, bude, siče.

348. kosier] *F, z:* kosir.

349. ńegovoj *B, Z:* ńegovi.

350. teško] *P:* ‚tescho'.

352. ćeselbaški] *Ć, M:* ‚chiesebamski'; *P:* ‚keselbaſchi'. — vojničari] *Va:* ‚voignicari'.

354. hrlo] *V, Va, A, F, G, B, L, Ga, P, Z, N, D, b:* vrlo; *I:* naglo. — š] *P, m, z:* s.

356. uvik] *A, Ć, I, M, N, D, b, z:* uviek; *L:* ‚u uuiek'.

Ovo od ńega popieva se
po svieh stranah od Istoči;
a on Begum liepu uza se
drži i ļubi kô dvie oči.
Ne robińa, neg ļubovca
ona 'e ńemu sad jedina:
ulovila tač je lovca
još u lovu svâ lovina;
a on sām ńe 'e dobro svako,
slatki pokoj, rados mila:
junaku se vriednom tako
liepa i mlada zavjerila.
Tim igda se na hrabrena
slavna djela on odpravi,
vazda je uza ń uspomena
od prislatke svê ļubavi.
Paček stjecat on vjeruje
svekolike srećne boje,
s nepri'ateļim kad vojuje,
u ime liepe Begum svoje.
Ne ostavļa tim nikada
od sebe ovo drago ime,
i u prigodi ovoj sada
uputi se veseo š ńime.

357. ovo] *N:* evo. — od ńega] *m, z:* o ńemu. — popieva] *F:* popiva.

358. svieh] *F:* svih. — stranah] *Z:* strana. — svieh stranah] *A, b:* sviem stranam; *P:* ‚suuieh stranah'; *N, D:* svim stranam.

359. a] *N:* da. — liepu] *F:* lipu; *I:* ‚ljep'.

360. dvie] *F:* dvi; *G, N:* svê; *m, z:* svo'e.

362. ona] *I:* ova.

363. tač je] *V, G:* ‚'e taka'; *Va, A, Č, B, L, I, Ga, P, M, N, D, b:* tako 'e; *z, a:* tak je.

364. lovina] *V:* ‚louiza', k. i.: lovina.

365. 'e] nema *Z, N.*

366. slatki] *I, P, m, z:* sladki. — rados] *F, b:* radost.

367. se] *m, z:* se 'e. — vriednom] *F:* vridnom.

368. liepa] *F:* lipa. — zavjerila] *O, F:* zavirila.

369. tim] *B, L, Ga, P, z:* tiem. — igda] *P:* ‚kadghod'; *D:* nigda. — hrabrena] *P:* ‚chrabreña'.

370. djela] *F:* dila. — on] *S:* ne.

372. prislatke] *I, P, m:* prisladke, *z:* presladke. — svê] *I:* svo'e.

373. paček] *Č, G, M, N, D, S. z:* pace. — stjecat] *F:* sticat. — vjeruje] *F:* viruje.

374. srećne] *Č, M:* ‚srećnije'; *F:* srićne; *z:* srićne.

376. liepe] *F:* lipe.

377. ostavļa] *O, A, Č, Z, M, N, D, b:* ustavļa. — tim] *z:* tiem.

378. sebe] *b:* tebe.

379. prigodi] *Va:* ‚prihodi'.

380. uputi se] *I:* ‚upûtiose'. — veseo] *F:* vesel. — š] *P, m, z:* s.

Ali uto od uhodâ
čuli bjehu odmetnici
glas ńegova skrovna hoda
u derviškoj u prilici.
Vrli Derviš nu se tište
s družbom svojieh spahoļana,
da ga traži, da ga ište
crnomorskieh uprav strana.
Vapi'e: „Na krv, na osvetu,
„o junaci, sliedite me!
„Nepri'ateļu hudu i kletu
„vrha doći sad je brieme".
Ter jak pastuh, kad se od biesa
s jaslî otrgne, vihra brži
teče, skače, grivom stresa,
glavu uzdiže, puha i rži;
priko grada vitez vrli
taki srne, rukam maha,
prieti obrazom, zgledom prli:
ne stiže ga striela plaha.

381. uhodâ] *P:* ‚vuchoda'.

382. bjehu] *F:* bihu; *P:* ‚biechu'.

383. ńegova] *Va:* ‚gniecoua'; *P:* ‚ghieghouua'. — hoda] *P:* ‚chodda'.

384. u] *B, L, Ga:* a. — derviškoj] *P:* ‚deruiskoij'.

385. vrli] *A:* ‚varlii'. — nu] tako *O, V, Va, Č, G, C, M, D, S, b; F:* al'; *B, L, I, Ga, P, Z, m, z:* tiem; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tim.

386. družbom] *P:* ‚dusbom', k. i.: ‚drusbom'. — svojieh] *V, F, B, L, Ga, z:* svojih; *P:* ‚suoich'; *Va:* ‚suoiom' (tako i *V* po Karliću). — spahoļana] *V:* ‚spaoghlana'; *G:* ‚spahoiana'; *P:* ‚spachoglana'.

388. crnomorskieh] *F:* crnomorskih.

389. osvetu] *A, N:* ‚osfetu'.

390. o] *A:* a. — sliedite] *F:* slidite.

391. hudu] *P:* ‚chudu'. — kletu] *V:* prieku.

392. vrha] *P:* ‚vuarcha'. — brieme] tako *O, V, Va, A, Č, G, Z, M, N, D; F:* vrime; *b:* vreme; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vrieme.

393. jak] *P:* ‚iach'. — pastuh] *Č, G, M, S:* bazduh; *P:* ‚pasduch'; *m:* pazduh (ispor. XIX, st. 265.). — biesa] *F:* bisa.

394. jasli] *F:* jaslih. — vihra] *P:* ‚uichra'.

395. grivom] *O, Č, G, L, P, M:* s grivom; *V, F:* gńivom. — stresa] *F:* strese; *N:* tresa.

396. uzdiže] *F:* izdiže. — puha] *P:* ‚pucha'. — i] nema *Va, A, B, L, Ga, P, Z, N, D, m, b, z.*

397. priko] *z:* preko.

398. srne] *F:* srće. — rukam] *A, b:* rukom. — maha] *P:* ‚macha'.

399. prieti] *F:* priti. — zgledom] *Va, B, L, Ga, P, Z, N, D:* ‚s' gledom'; *G:* ‚ſ' gledom'.

400. ne stiže ga] *P:* ‚nestisghegha'. — striela] *F:* strila.

Nu za sve to on nabliže
svom brzinom svojom tada
Dilavera ne dostiže,
negli izvan Carigrada.
Kô ga upazi, isred tieka
viknu: „Bježat zaman ti je;
„izbliza, a ne izdaleka,
„rukam se, a ne nogam bije.
„Nu se od straha cić privarâ
„nesamo u to priobraža',
„negli u pticu još pritvara',
„jur te sablja mâ poraža".
Na prieteńe vrlo ovako
odgovori smioni paša:
„Prida mnom si i pri'e skakô,
„i 'oš ćeš, svies me tvâ ne ustraša.
„Nut junaka snažna i ohola,
„kî proslavit se ište djelom,
„na čovjeka sama i gola
„gdi je došô s vojskom cielom".

401. nu] *F:* ah. — on najbliže] *I:* ‚nighdje blixe'; *P:* ‚na blisge'.

402. svom] *Ga, z:* s svom. — brzinom] tako *O, Č, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* brzoćom.

405. kô] *O, V, Č, M:* ‚ki', *M* k. i.: kô; *F, B, L_1, Ga, P, Z:* kad. — isred] *A:* ‚i sried'; *Č, M, D:* ‚i sred'; *F:* isrid; *V, G, B, L, I, Ga, P, Z:* izsred; *z:* izsried. — tieka] *F:* teka.

406. viknu] *Va, F:* riknu. — bježat] *F:* bižat.

408. rukam] *Va:* rukami; *B, L_1, Ga:* rukama.

409. straha] *P:* ‚stracha'. — cić] tako *O, Va, F, B, Ga; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieć. — privarâ] *z:* prevarâ.

410. priobraža'] *Z:* ‚priobrasi'; *b:* ‚прiобраза'; *z:* preobraža.

411. pritvara'] *z:* ‚protvara'.

412. te] *Va:* se. — poraža] *Z:* ‚porasi'; *b:* ‚пораза'.

413. na prieteńe] *V:* ‚na prietiegne'; *Č, M:* ‚nepriategliu'; *F:* na priteńe; *B, L, Ga, P:* ‚na prietgnie'. — vrlo] *A, Z, N, D, b:* smiono.

415. prida] *A, z:* preda. — prida mnom] *N:* ‚pridam mnom'.

416. još ćeš] *I:* ‚josc-chje'; *P:* ‚joschies'. — svies me] *V, Va, F:* ‚suisme'; *A, B, L, Ga, P:* ‚suimse'; *N:* rieč me; *b:* ‚звис'ме', s bilj.: zviždańe; *m, z:* bies. — tvâ] *G:* ta. — ustraša] *Va, Č, B, L, I, Ga, P, M, m, z:* straša; *P* k. i.: ustraša.

417. snažna] tako *O, Č, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* strašna. — i] nema *A, L, N, D, m, b, z.*

418. proslavit] *Č, M, S, m, z:* slavit. — ište] *V:* ‚ioscte'; *P:* ‚chochie'. — djelom] *Va:* ‚s dielom'; *F:* dilom.

419. čovjeka] *F:* čovika.

420. gdi] *Č, P, M:* di. — došô] *F:* doša. — cielom] *F:* cilom.

Jak sred gore, kad iz gaja
vepar divji van se istira,
čim množ pasa sa svieh kraja
kruži ga okolo i obstira,
smrtno prieteć vrliem zubi
kî iskreči se vas i hŕoče,
tim da smjenstvo lovac gubi,
kî ga tjerat najpri'e poče:
i on se krepko ustavio,
i svieh čeka; nu ni'e toga,
ko bi izbliza udrit smio
na divjaka strašivoga.
Proć vezieru ne smi'u tako
kleti carski odmetnici:
a on stoji krepko i jako
s drenovicom u desnici.
Svaki golu sablju uzdiže,
svaki prieku smrt mu žudi:
ali stupit ni'edań bliže,
za udrit š ńim se, ne usudi.

421. jak] *P:* ‚iach'; *a:* tak. — sred] *F:* srid; *z:* sried. — gore] tako *O; ostali rukopisi* i *izdańa:* gorâ. — kad] nema *F.*

422. divji] *O, V, b:* ‚diui'. — istira] *O, V, A, Ć, M:* ‚istiera'; *I, S, m, z:* iztira.

423. čim] *z:* čiem. — saj *b:* na. — svieh] *Va, F, B, L, Ga, S:* svih. — kraja] *O, S:* strana; *O* k. i.: kraja.

424. kruži ga] *V, B, P:* kruža; *Ć, M:* pruža. — okolo] *V:* oholo.

425. prieteć] *F:* priteć; *P:* ‚pretech'. — vrliem] *Va, A, G, B, L, Ga, P, Z, b:* vrlim; *F:* s vrlim. — zubi] *O, Va, Ć:* zubim.

426. kî] tako *O, V, Va, A, F, G, Z, Ć, N, D, b; Ć, M:* kê; *ostali rukopisi* i *izdańa* nemaju te rijeći. — iskreči se] *Ć, M:* iskreći; *S, m, z:* izkreči se. — hroče] *b:* ‚кроче'; *P:* ‚chrocce'.

427. tim] *Ć, Z, M, z:* tiem. — lovac] *Ć, M:* lovca; *M* k. i.: lovac. — smjenstvo] *F:* sminstvo.

428. tjerat najpri'e] *F:* tirat najpri.

429. se] *m, z:* se 'e. — krepko] *z:* kriepko.

430. svieh] *F, I, C, a:* svih.

431. koj *Va:* kud; *Ć, M:* da; *B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S:* tko; *m, z:* kî. — izbliza] *O:* izblizu. — smio] *I, D, S:* htio.

433. proć] *O:* ‚prok'. — vezieru] *A, F, b, z:* veziru; *N:* viziru.

434. odmetnici] *V:* ‚odmetnize'.

435. krepko] *b, z:* krjepko.

436. drenovicom] *z:* drienovicom.

438. prieku] *F, G, S:* priku.

439. ni'edan] *A:* ‚niiednan'; *G:* napried.

440. š] *P, m, z:* s. — š ńim se] *O, Ć, M, D:* ‚segnime'. — usudi] *I:* ustupi.

Ali on uto štap drenovi
u obje ruke stište i hvati
i, gdje u skupu vitezovi
najvećem su, tuj se obrati.
Jakno sokô, kad ga sila
jata od ptičâ stisne odsvudi,
oštre čapļe, brza krila
iz visinâ se oreć trudi;
sada onu teško udara,
plaho onu sad zanosi,
ter u isto doba odzgara
perje snieži, a krv rosi:
u isto doba odgovara
perje sniegu, a krv rosi;
taki 'e vidjet vezier silni:
sjemo tamo skače, lupa;
rve udorâc grad obilni;
mlati, hvista, husa, jupa.

441. drenovi] *F:* drinovi; *B, Ga, z:* drienovi.

442. obje] *F:* obi. — stište] *A:* ‚sctiſete'; *Č, M:* tište. — hvati] *P.* ‚kuatti'; *D:* ‚hfati'.

443. gdje] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, I, Ga, P, Z, M, L_1, m, b; ostali rukopisi* i *izdaña:* gdi. — skupu] *B, Ga, P:* skup.

444. najvećem su] *V, Va:* najvećemu. — tuj] *V, F, G, z, a:* tu.

445. jakno] *P:* ‚iacho'. — sokô] *F:* sokol.

446. jata] *Č, M:* jato; *M* k. i. — od] nema *Č, I, M.* — ptičâ] *A:* ‚tiza'. — stisne] *A, N, D:* stigne. — odsvudi] *B, L, Ga, Z:* svudi; *P:* ‚sfudi'.

447. čapļe] *O, V, G, z:* čapje. — brza] *F:* brze.

448. visinâ] *Z:* ‚uiscina'.

449.–452. Te strofe nemaju rukopisi *Va, F, B, L, I, Ga, P.*

449. onu] tako *O, V, A, Č, M, N, D, S, b; Z:* one; *ostali rukopisi* i *izdaña:* ovu.

450. onu] *Z:* one; *N, D, b:* ovu.

451a. odzgara] *Z:* odgovara.

452a. snieži] *Z:* ‚periu'.

451b. i 452b. imaju rukopisi *V, A, G, Č, N, D, b.*

453. taki] *Va, F:* sada; *B, L, I, Ga, P:* sad. — 'e] nema *F.* — vidjet] *A, N, D:* videt. — vezier] *A, N, D:* vizir; *F, Z, b, z:* vezir.

454. sjemo] *A, F, N, b:* simo. — lupa] *Va, A, B, P, N, D, m, b, z, a:* i lupa.

455. udorâc] *A, Č, G, L, N, D, b, z:* udarac.

456. hvista] *F, I:* husta; *P:* ‚chuista'. — husa] *Č, M:* gusu; *A, N, D, S:* busa (*D:* ‚buſa'); *b:* ‚буша', s bil.: udara. — jupa] tako *O, V, Va, A, G, Ga, Z, N; B, L* nemaju te riječi; *I:* ‚gljupa'; *m, z:* hrupa; *ostali rukopisi* (osim *P*) i *izdaña:* lupa. — husa, jupa] *P:* ‚po sred skuppa'.

Sablje, štiti, striele, luci
s krvaviem se daždom ore:
s jedniem štapom sad u ruci
gô toliko čovjek more!
Po vezovieh udri Seća;
vjerio se ovi bješe odskora:
vjerenici tiem se obeća
čestit na dvor doć s odora;
ali, ako ga ona usčeka,
nastaće se mrazna i naga;
er po zemlji rana prieka
u krvi je prostrla ga.
Jak ružica, vila mlada
kû u vjenčac bere o zori,
on povenu; na ń san pada,
uviek mu oči kî zatvori.
Još Veliji stuče glavu
i moždani sve mu proli,
kî tad streptje i u krvavu
blatu leže na tle doli,

457. striele] *F:* strile. — luci] *A, N, D, b:* i luci.

458. s] nema *Č, M.* — krvaviem] *Va, F:* krvavim; *Z:* ‚keruauiem'. — daždom] *Va, G:* daždem; *P:* ‚daſdom'.

459. jedniem] *F:* jednim. — sad] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, M, N, D, S, b; m, z, a:* samo.

460. gô . . . čovjek] *F:* id . . . čovik.

461. vezovieh] *F:* vezovih; *P:* ‚uesouiech'. — Seća] tako *O, V, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D; Va:* ‚Srechia'; *ostali rukopisi* i *izdaña:* Šeća.

462. vjerio] *F:* virio. — ovi] *N:* on. — bješe] *F:* biše.

463. vjerenici] *A, F:* virenici. — tiem] tako *O, Č, Z, M, z; ostali rukopisi* i *izdaña:* tim.

464. doć s odora] *Č, M:* doći s dvora.

465. usčeka] *I, S, m, z:* uzčeka.

466. nastaće] *D, m:* nastat će.

467. er] *F, z:* jer. — prieka] *F, B, L, I, Ga, P:* prika.

469. ružica] *O, V, Č, G, M, N:* ružicu.

470. kû] *B, L, Ga, P:* ‚ko'. — vjenčac] *V* (po Karliću): vjenačac; *F:* vinčac. — bere] *V:* bere, a odozgo: ‚staui'; *C:* stavi.

471. povenu] *z:* povehnu. — na ń] *O, V, Va, F, C:* nag; *O* k. i.: ‚nagn'; *A:* ‚nagl'; *Č, M:* neg; *G, B, L, I, Ga, P, Z:* mrak. — san] *V, Va, F, N, D, b:* sad; *G, B, L, I, Ga, P, Z:* na ń.

472. uviek] *F:* u vik.

473. još Veliji] *Č, M:* još mu tada; *b:* ‚ишште вели'.

474. moždani] *Č, M:* s moždanim; *P:* ‚mosdani'.

475. streptje] *A:* ‚trepchie'; *F:* strepti; *N, D, b:* strepće. — i] nema *Č, M.* — krvavu] *P:* ‚karuuau'.

476. leže] *Č, M:* ležeć. — tle] *F:* tleh; *I:* tli. — leže na tle] *L:* tada leže.

ter je vidjet jak česvina,
kâ u divjoj niknu gori,
silni vihar iz korina
kad ju podre i obori.

Tuj izdalek Feras pazi
i iz šupļa gvozdja tište
zrno ogńeno: da porazi
slavna pašu, tako ište;

jur gozdena ciev razdrie se.
smrtno olovo čiem istjera,
ali Istrufu smrt donese,
a ne zgodi Dilavera.

Rodi se ovi u Plovdinu,
a s nenadne hude česti
s tuđa udorca sad poginu
u tuđemu ovdi mjesti.

Mruć obrnu k nebesime
oči i ruke, da ukaže

477. ter] *Va:* tere. — je] *Č, M:* bi. — vidjet] *F:* vidit. — jak] *Č, M, D:* kô.

478. divjoj] *G:* divļoj. — niknu] *V, Va, A, Ć, F, G, M, N, D, b:* nikne.

479. vihar] *P:* ‚uijchar'. — korina] *A, Č, M, N, D:* korjena.

480. ju] *A, Ć, G, M, N, D, m, b, z:* je. — podre] *Va, B, L, Ga:* podire; *P, Z, D:* podrie.

481. tuj] *A, Ć, M, N, D, z:* tu; *B, L, I, Ga, P:* sve. — izdalek] *b:* ‚из далеко'. — Feras] *Č, M:* ‚Struffa'; *B, L, I, Ga, N, D, S, b:* Teras (*b:* ‚Терая'); *P:* ‚Taras'.

482. i] *B, L, I, Ga, P, m, z:* ter. — iz šupļa] *Va:* ‚iskupglia'; *F:* iz šubļa; *P:* ‚is sciuplice'.

483. ogńeno] *P:* ‚oghnieno'.

485. jur] tako *O, V, A, Ć, F, G, C, Z, M, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* nu. — gvozdena] *A:* ‚guosdiena'. — ciev] *F:* civ. — razdrie] *F:* razdri.

486. olovo] *V:* ‚slouo'. — čiem] tako *O, Č, I, Ga, M, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* čim. — istjera] *F:* istira; *I, m, z:* iztjera.

487. ali] tako *O, V, Va, Č, F, G, C, M; A, N, D, S, b:* al'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ter. — Istrufu] tako *O; V, F:* Istufu; *Va:* ‚ufu'; *A, N, D:* Justrufu; *Č, M:* Strufu (kao st. 481.); *I:* Juzupu; *ostali rukopisi* i *izdańa:* Juzufu.

488. Ovaj je stih u rukopisu *Va* bio nepotpun: Valović je napisao samo početak ‚a', ostatak pak stiha napisao je netko docnije.

489. Plovdinu] *V, A, C, N, D, b:* poludnu; *P:* ‚Poludniu'.

490. hude] *P:* ‚chude'.

491. tuđa] *G:* tega. — udorca] *Č, L, M:* udarca.

492. tuđemu] *F:* tujemu. — ovdi] *C, S, a:* odi; *z:* ovdje. — mjesti] *F:* misti.

493. mruć] tako *O, Č, M, S; V, A, G, P, Z, C, N, D, m, b:* mreći; *Va, F, B, L, I, Ga, z, a:* mrući. — nebesime] *V:* ‚nebosime' (po Karliću); *L:* ‚nebesimse'.

rodna grada slatko ime,
i uzdišući smrtno ih zaže.
Videć Derviš rasap mnogi
od svojijeh od bojnika,
sraman sobom u nalogi
s golom sablom skače i vika:
„Dali 'e mogućе, dali 'e vriedan
„sad od rukâ ovoliko
„odrvat se čovjek jedan
„harajuć nas luto i priko?
„Ah, našega ruga i smeće!
„Tko uvieke da vjeruje,
„zločestvo ovo tamno odveće
„pripoviedat tko usčuje?
„Na stranu se svak ukloni!
„Ja sām za svieh ukazaću,
„od nas dvo'ice tko 'e smioni,
„i za ubit ga način nać ću“.
Vas štap razbjen vezier tada
meće: učinio š ńim je dosta,

495. slatko] *I, P, z:* sladko; *m:* ſlatno'. 496. i] nema *V, A, Č, G, M, N, D, m, b, z.* — uzdišući] tako *O, Va, F, B, L, I, Ga, P, Z; ostali rukopisi i izdańa:* izdišući. — smrtno] *F:* ‚smarno'. — zaže] tako i *O*, k. i.: ‚svasce', a tako *V, G, Č*; *b:* ‚исаже' (mj.: ‚ih saže') s bil.: izdane. 497. mnogi] *Č, M:* strašan. 498. od] nema *Va.* — svojijeh] *V, F:* svojih tad. 499. *Č, M:* u naglosti sobom sraman. 500. s golom] *B, L, I, Ga, P:* s glasom. 501. dali 'e] *Z:* ‚dallí'. — dali — dali] *b:* ‚дал — дал'. — vriedan] *F:* vridan. 503. odrvat se] *Č, M:* obrvat se. — čovjek] *F:* čovik; *b:* ‚човек'. 504. harajuć nas] *A, B:* harajući nas; *G:* ‚haraichnas'; *P:* ‚charrauchnas'. — nas] *O, Č, G, M, S:* vas. — luto] *D:* hudo. 506. tko] *G:* ko. — uvieke] *F, Z:* u vike. — vjeruje] *F:* viruje. 507. zločestvo] *A:* ‚slocesctuo'; *b:* ‚злоченство'. 508. pripoviedat] *F:* pripovidat. — tko] *A, G, C, N, D, m, b, z, a:* ako; *F:* ko. — usčuje] *I, S, m, z, a:* uzčuje; *b:* ‚узживе', a tako i *P:* ‚uſsgiue'. 510. svieh] *F:* svih. 511. dvo'ice] *O:* ‚duoeiu', k. i.: dvo'ice; *Va:* ‚duiciu'; *Č, M, m, z:* junak; *F:* dvijuh; *B, L, I, Ga, P, Z:* nad sviem. — tko] *G, C, b, a:* ko. 512. i] *Č, M:* ‚ia'; nema *P.* — ga] *V:* ‚ka'. 513. vezier] *A, N, D:* vizir; *F, Z, b, z:* vezir. 514. učinio] *Č, M, S:* i učinio; *P:* učinio 'e. — š ńim] *G:* š ńime; *P:* s ńime; *m, z:* s ńim.

a sabļu i štit s tlî popada,
što od pobjenieh pusto osta.
Lievu nogu napried stavļa
i ńom malo poklekniva;
više prsî štit upravļa;
glavu uz lakat skuča i skriva;
drugom rukom sabļu hvati,
boču uz desno svo'e koljeno,
a bodezan k srcu obrati
svom zlotvoru nesmiļeno.
Uprav stoji Derviš vrli
i odkriveno stegno hrani;
desnu bedru čuvat hrli,
spravan skočit k svakoj strani.
Vrh lieve se noge uzdrži
vaskoličak vitez biesni,
a uzdignut lakat drži
britke sabļe vrh bodezni.
Tiska jedan proć drugomu
oštra gvozdja bez milosti,

515. a sabļu i štit] *G:* ‚paka sabgliu'. — tlî] *V, A, G, C, Z, N, D, b:* tle; *z:* tlih.

516. pobjenieh] *V, G:* ‚pribienieh'; *A:* ‚pobieniegh'; *Z, b:* pobjenih.

517. lievu — napried] *F:* livu — naprid.

518. ńom] *Ć, M:* ‚scgnom'. — poklekniva] tako *O, V, Va, Ć, G, P, Z, M, N, D, S, m, b, z; F:* poklekiva; *ostali rukopisi* i *izdańe a:* poklekńiva.

520. skuča] *I:* ‚sctiti'.

521. drugom] *A:* ‚s' drughom'. — hvati] *P:* ‚chuatti'; *D:* ‚hfati'.

522. boču] *V:* ‚bosciu'. — uz] *Va, P, b:* u; *L:* ‚iſ'. — svo'e] tako *O, V, Va, A, Ć, F, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, b, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* svê. — koljeno] tako *O, Ć, L, M, z; F:* kolino; *ostali rukopisi* i *izdańa:* koļeno.

523. bodezan] *O, V:* ‚podesan'; *Va, F:* bodestan; *Z:* ‚bodescian'; *D:* ‚bodesan'. — srcu] *Ć:* ‚zarzu', k. i.: srcu; *Z:* ‚serzu'.

524. svom] *Ć, M:* ‚slom'. — nesmiļeno] *O:* ‚nesmiglienom'.

525. Derviš] *Z:* ‚Daruisc'.

526. hrani] *P:* ‚chrani'.

527. hrli] *P:* ‚charlij'.

528. skočit] *A:* ‚sctit'. — k] nema *Va, Ć, M; M* docnije dodano.

529. vrh] *Va:* ‚varhu'; *P:* ‚varch'. — lieve] *F:* live.

530. biesni] *F:* bisni.

532. britke] *m, z:* bridke. — vrh] *P:* ‚uarch'. — bodezni] *O, V:* ‚podesni'; *Z:* ‚bodescni'; *D:* bodesni.

533. tiska] *C, M:* trikrat; *B, I, Ga, P:* ‚tiskau'; *P* k. i.: tiska; *L:* ‚tiskan'; *Z:* ‚triskou'.

534. oštra gvozdja] *F:* oštro gvozdje. — bez] *P:* brez.

i smrt prieti ovi onomu
sa svom moći i kreposti.
Nu Dilaver veće u smeći,
hrô za udrit preče i jače,
vas na lievoj se uzdržeći,
desnom nogom napried skače.
Ali Derviš desnu stranu
hitro uzmače i, hteć zgoda,
bodezni odzgar ļutu ranu
u stegno mu taj čas poda.
S krvi, koju tad ugleda,
srce uzavre u veziera
tako, da uz gniv svoga jieda
ļuta 'e zmija bez čemera.
Tiho 'e more, kad proždira
plav potopom od valovâ;
mirno 'e nebo, kad sve otira
sred vihara i treskova.

535. i] *L:* a. — prieti] *F:* priti. — onomu] *O, V:* onemu.

536. sa svom] *Va:* ‚sauom'; *P:* ‚s' sasuom'. — kreposti] *Va, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M:* kriposti; *z:* krieposti.

537. nu] *F:* al'.

538. hrô] *A:* ‚kro'; *P:* ‚chro'; *D:* ko. — preče] *O, Ć, G, Z, M, z:* prječe.

539. lievoj se] *F:* livoj se; *B, P:* ‚lieuose'. — uzdržeći] *O, Va:* ‚usdarsechi'; *Č, M:* uzdržući; *Ga:* ‚sdarscechi'; *P:* ‚sadargechi'.

540. desnom] *Č, A, M:* s desnom; *P:* ‚denom'. — napried] *F:* naprid. — skače] *Va:* ‚kase'.

542. hitro] *P:* ‚chìtro'. — hteć] *Č, M:* kteć; *G:* ‚ktiech'; *P:* ‚chtech'.

543. bodezni] *O, V:* ‚podesni'; *A, D:* ‚bodeſ'; *Z:* ‚bodesoni'; *N:* ‚bodech'; *S:* ‚bodesnù'; *b:* ‚бодеħи'.

544. stegno] *V, A, N, D, b:* stegnu.

545. s] nema *Č, M; M* docnije dodano.

546. srce] *Z, b:* ‚serze'. — uzavre] *A, N, D:* uzavri; *Č, P, M, S:* uzavrje; *I:* ‚uxexe', k. i.: uzavre. — veziera] *V, Z, b, z:* vezira; *A, F:* vizira; *N:* viziera.

547. tako] *Ć, M, N, z:* tak; *S:* tać. — uz] *Ć, M:* ‚uas'; *M* k. i.: u; *B, L, Ga, P, S, z:* u. — gniv] tako *O, V, Va, Č, M; A, N:* ‚gneuu'; *F, G:* ‚gnu'; *B, L, Ga, Z:* ‚ghgnieu'; *P, N:* ‚ghnieuu'; *M* k. i.: gnivu; *S, b:* gńevu, a tako *z*. — svoga] *G:* ‚s' suoga'. — jieda] *z:* vrieda.

548. 'e] nema *Č, M; M* docnije dodano. — bez] *P:* brez; *z:* pun.

549. tiho 'e] *P:* ‚tijchoe'. — proždira] *P:* ‚prosdire'.

550. potopom] tako *O, Ć, M, S, m, z; V, Va, F, G, C, Z, N, D, b, a:* potopnu; *A:* potopna; *B, L, I, Ga:* potopjenu; *P:* ‚pottopien'; ispor. Suze s. r. II, st. 161. i d.

551. otira] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, M, N, D, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* stira (ispor. XIX, st. 422. i XX, st. 360.: istira; ‚Arijadna', st. 1659.: otira').

552. sred] *F:* srid; *z:* sried. — vihara] *P:* ‚vuichara'. — treskova] *A, L, N, D, S, m, b, z:* trjeskova; *F:* triskova.

Glavu, stegno, ruke, prsi
nepri'ateļu svak čas rańa
pri života svoga svrsi:
nazad se oni sveđ uklańa.

Stiže ga ovi i udara
i na ń se ori jakno rieka,
kâ niz goru strmo odzgara
krši plahos biesna tieka.

Ali opaki sebar ńeki
videć, što se Derviš nada,
Dilaveru poda prieki
smrtni udorac izazada.

U zatjelak sikiricom
on ga udari jakom silom,
da s krvavim on čas licom
pade smeten nica tilom.

Svak na ń srne odasvudi
s golom sabļom u desnici;
vrh ńega je gora od ļudî:
skaču po ńem svikolici.

Vapi'e Derviš plešući ga:
„Ti, kî uz cara bi najviši,

553. stegno] *Va:* ‚stegnom'.

556. nazad] *B, L, I, Ga, Z:* nazada. — oni] *B, L, I, Ga, Z:* ovi. — nazad se oni] *Va:* ‚nasadase'; *G, P:* on nazad se. — sveđ] *F, Z:* svej.

557. stiže] *V, A, N, D, b:* stište.

558. se] nema *Č, M; M* docnije dodano; ‚ſ'. — jakno] *V, C, D:* kako. — rieka] *F:* rika.

559. kâ] *Č, M:* kad.

560. plahos] *F, b:* plahost; *P:* ‚plachos'. — biesna] *F:* bisna; *M:* tiesna. — tieka] *F:* teka; *P:* ‚tijecha'.

561. sebar] *P:* ‚slotuor'; *b:* ‚себар'. — ńeki] *O, z:* ‚nieki'; *F:* ńiki.

562. Derviš] *P:* ‚Deuisc'; *Z:* ‚Daruisc'.

563. prieki] *F:* priki.

564. smrtni] *b:* ‚смертни'. — udorac] *Č, G, L, M, z:* udarac. — izazada] *Va:* ‚is nasada'.

565. zatjelak] *F:* zatilak. — sikiricom] *O, F:* sikiricom; *Z:* ‚siekerizom'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sjekiricom.

566. udari] *L:* ‚udri'. — s] nema *F.*

567. s] nema *b.* — krvavim] tako *O, Va, F, B, L, Ga, P; ostali rukopisi* i *izdańa:* krvaviem.

568. pade] *M:* pada. — tilom] *Č, M:* tielom.

569. srne] *Č, M:* srće. — odasvudi] *P:* ‚odasfuddi'.

571. vrh] *O:* ‚uargh'; *P:* ‚uarch': — ńega] *Va:* ‚gnieka'; *P:* ‚ghiegha'.

573. vapi'e] *D:* vapi. — Derviš] *Z:* ‚Daruisc'.

574. kî] *P:* ‚chij'. — uz] *F:* iz.

„dušu u krvi bļuj i riga':
„pod nogami mojiem sofiši!"
Nu ne može već ovoga
čut Dilaver prihrabreni;
bješe izdahô prije toga
i ostô jakno mraz studeni.
Kô se uzmnožni vezier ubi,
časom raznie glas svuda se,
i ńegova liepa ļubi
ču ga i naga odrie sva se.
Utječući mladoj s lica,
gdje perivoj ļuven bješe,
lir pribieli i ružica,
rumene usti probliedješe;
potamnje joj svietlieh oči
sunce blago i veselo,
a vedrinu od istoči
naoblači bistro čelo;

575. bļuj] *O:* ‚bgliu'; *F:* bļuni; *P:* ‚bliuij'.

576. mojiem] tako *O, V, Va, B, Ga, Z; ostali rukopisi* i *izdańa:* mojim. — sofiši] tako *O, V, Va, Č, F, B, L, Ga, C, Z, N, D; ostali rukopisi* i *izdańa:* sopiši; *b:* zdiši.

577. nu] *F:* al'. — već] *V:* veće. — ovoga] tako *O, A, Č, F, L, M, N, D, m, b, z; ostali rukopisi* i *a:* ovega.

578. prihrabreni] *P:* ‚prichrabreñi'; *z:* prehrabreni.

579. bješe] *F, B, Ga, b:* biše; *z:* bijaše. — izdahô] *F:* izdaha; *P:* ‚isdacho'; *Z:* ‚usdaho'. — toga] *Va, B, I, Ga, P, C, Z, a:* tega.

580. i ostô] *A, N, D:* ‚i sto'; *b:* isto. — jakno] *P:* ‚iachno'. — studeni] *Va, B, L, I, Ga, P:* ledeni.

581. kô] *F:* kad. — uzmnožni] *P:* ‚usmnosni'; *N:* ‚usnoscni'. — vezier] *O:* vizier; *A, F, Z, b, z:* vezir; *N:* vizir.

582. časom] *Z:* ‚s ciassom'. — svuda] *P:* ‚sfuuda'.

583. ńegova] *Va:* ‚gniecoua'. — liepa] *F:* lipa.

584. naga] *B, L, Ga, P, Z:* ‚nang'; *P* k. i.: naga. — odrie] *F:* odri.

585. utječući] *A:* ‚vtechiuchi'; *Č, M:* ‚utiescuchi', *M* k. i.: utječući; *F:* utečući; *z:* utićući. — mladoj] *B, L, P:* mlados.

586. gdje] *F, N, D, S:* gdi. — gdje perivoj] *Va:* ‚gdieioi'. — bješe] *F, Z, N, D:* biše.

587. lir] tako *O, Va, F, B, Ga, P, Z; ostali rukopisi* i *izdańa:* lier. — pribieli] *F:* pribili; *z:* prebieli.

588. probliedješe] *V, C, a:* probliediše; *Va, F:* problidiše; *Č, G, M:* probliećeše.

589. potamnje] tako *O, Č, L, I, Ga, M; F, G, Z:* potamni; *ostali rukopisi* i *izdańa:* potamńe. — svietlieh] *F:* svitlih; *P:* ‚suietlieh'.

591. a] *Va, N:* i; *A:* i u. — vedrinu] *Va, B, L, I, Ga, P:* vedrina.

592. naoblači] *A:* ‚naoblaci'. — bistro] *Z:* ‚biestro'.

skupļen oblak zlatnieh prama
proli obilne dažde svoje
i potopi svjetlos srama,
cvjetnieh prsi perivoje.
Na srce joj krv je utekla,
gdi ju teški jad satira;
ište, žalos da bi izrekla:
glas ju bježi, rieč umira.
Najposlije žeļna sila
stupaj puti, a ne snaga:
van grada se uputila
gospodara vidjet draga.
Ni je ozira mlados svoja,
ni ju uspreže, da ne srne,
gdi uzrok svoga nepokoja
vrhu zemļe 'e prostrt crne.
Pospieši se i poteži,
i dohodi k mjestu tomu,

593.—672. Ovih dvadeset strofa u svih je pet poznatih rukopisa 17. stoļeća i u većini rukopisâ 18. stoļeća pa u izdanju *b* zamijenilo mjesto s daļih dvadeset strofa tako, da stihovi 673.—752. dospješe ispred ńih: samo u rukopisima *B, L, I, Ga, P, Z, S* pa u izdańima *m, z, a* red je ńihov ispravan.

593. skupļen] *G:* skupjen. — oblak] tako *svi rukopisi* i *izdańa;* bit će po tom i u IX, st. 374. sasvim ispravno: ‚oblak', kako i ondje imaju *svi rukopisi* i *izdańe b*. — zlatnieh] *F:* zlatnih. — prama] *S:* ‚kramà'.

594. dažde] *P:* ‚daſde'.

595. i] *B, L, I, Ga, P:* a. — svjetlos] *O:* ‚suitlos'; *F:* svitlost; *b:* ‚свѣтлост'.

596. cvjetnieh] *F:* cvitnih; *S:* ‚zvjetnije'.

597. srce] *F:* srcu. — joj krv je] tako *O, A, Č, M, N, D, m, b, z: V, Va, C:* ju krv; *ostali rukopisi* i *izdańe a:* je krv.

598. gdi] *Č, Z, M:* gdje. — ju] *A, Č, G, B, L, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, b, z:* je. — teški] *P:* ‚teschi'. — satira] *Č, M:* ‚satuora'; *M* k. i.: satira.

599. žalos] *F, b:* žalost. — izrekla] *Č, M:* stekla; *M* k. i.: izrekla.

600. ju] tako *O, V, Va, C; ostali rukopisi* i *izdańa:* joj. — bježi, rieč] *F:* biži, rič.

601. žeļna] *A:* ‚sgelna'; *Č, M, N, D:* želna.

602. snaga] *I:* ‚ſnaga'; *z:* zna ga.

603. se] *Č, M, m, z:* se je.

604. vidjet] *F:* vidit.

605. ni je] tako *O, Va, Č, F, G, C, M, m; A, N, D, b:* nu 'e; *ostali rukopisi* i *izdańa:* ‚neima'. — ozira] *Č, G, C, Z, M, m, z, a:* obzira. — mlados] *F, b:* mladost.

606. ni] *A:* nu; *F, S:* nit. — ju] *A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, m, b, z:* je. — uspreže] *Č, M:* ‚usprescij'; *I, S, m, z:* uzpreže.

607. gdi] *O:* ‚gdiu'; *A, Č, G, B, I, M:* gdje; *B* k. i.: gdi.

608. vrhu] tako *O, V, Va, F, I; P:* ‚uar'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vrh. — 'e] nema *V, Va, Č, F, G, I, Ga, Z; b:* se.

609. pospieši] *F:* pospiši.

610. dohodi] *P:* ‚dochoddi'. — mjestu] *F:* mistu. — tomu] *Va, N, D, b:* onomu.

gdi u krvi mrtav leži,
tko bi život srcu svomu.
Gleda, i tim joj muka prika
žestočija vele ishodi,
gdi 'e pod nogam od krvnika,
tko više ńih svieh gospodi.
U ń se krepko zapazila:
svîm je vidjet stanac kami;
bolesti joj mnoge sila
ne da iz srca proć suzami.
Tako u plaču čim ne more
izjadati svê pečali,
ćuti muke huđe i gore,
s kîh toliko teže žali.
Ali nejma tej kriposti
uzdržat se skup nemili,
od žalosti, ne od milosti
da ne plače i ne cvili.
Ah, kê prignut neće žeļe
jedna žena mlada i liepa!

611. gdi] *A, Ć, G, Z, M, D, b:* gdje. — mrtav] *L:* ‚martuoi'.

612. tko] *Ć, G, M:* ko.

613. tim] *Ć, G, Z, M, z:* tiem. — joj] *O, V, Va, C, b:* ju; *G, Z, z:* je. — tim joj] *A:* ‚timu'; *Ć, M:* ‚tiemu'. — prika] *V, Ć, M:* prieka.

614. ishodi] *P:* ‚ischoddij'; *I, S, m, z, a:* izhodi.

615. 'e] nema *V, b,* — krvnika] *P:* ‚karunikaa'.

616. tko] *G, B, L, Ga, P, C, Z, b, a:* ko. — ńih] *A:* ‚gnich'; *P:* ‚gnih'. — svieh] *F, Z:* svih.

617. u ń] *P:* ‚vungn'. — se] *m, z:* se 'e. — krepko] *b, z:* kriepko. — zapazila] *b:* ‚успалила'.

618. svîm] tako *O, F, G, N, D, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* sviem. — vidjet] *V, F:* vidit; *A, N, D, b:* viđet.

619. bolesti joj] *Z:* ‚bolestieie'.

620. iz srca] *V:* i srca.

621. u plaču] *b:* ‚плачуњ'. — čim] *Ć, M, z:* čiem. — more] *V, C, a:* može.

622. svê] *B, P:* ‚suoe'.

623. muke] *b:* ‚мукне'. — huđe] *P:* ‚chughie'.

624. s kîh toliko] *O, V, Va, A, C, N, D, b:* nu 'e toliko; *Ć, M:* nu u toliko; *F:* nu toliko; *G:* ‚s' kih toliko'; *N:* kê toliko; *B, L, I, Ga, P, Z, S, m, z, a:* i toliko. — teže] *B, L, I, Ga, Z, m, z, a:* teže; *P:* ‚tesko'; *ostali rukopisi:* teško.

625. kriposti] *Z:* ‚krepposti'; *S:* kreposti; *b, z:* krieposti.

626. se] *F:* je.

627. ne] *G:* i. — milosti] *Va:* mladosti.

628. cvili] *A:* ‚zuigli'.

629. kê] *A:* ‚ku'.

630. liepa] *F:* lipa.

Gańa ona nepri'ateļe
i proć voļi im srce ciepa.
Ona udugo ne zamuknu,
nu da smrtni jad svjedoči,
od bolesti 'oj srce puknu,
potop suzâ proli iz očî.
Tako glasom žalosnime
uhiti se za pram zlati;
često zovuć drago ime
kliče ovako naricati;
„Ovo li su, slatki brače,
„tvê zahvale, moje slave?
„Ovo li su, o junače,
„tvê viteške bojne sprave?
„Duše moje drag pokoju,
„ovako li sad me smete?
„Kakav pođe, kakva u boju
„oči moje, jaoh, vide te!
„Vaj, što gledam? Još nè mogu
„vjerovati sama sebi
„spomenujuć tvû vlas mnogu,
„dobita odpri'e kâ vik ne bi.

631. gańa] *Va, A, z:* rańa. — ona] *G:* ‚ona'.

632. voļi] *Va:* ‚uogliom'. — im] nema *A, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, b; F:* jim. — voļi im] *V, G:* ‚uoglim'. — srce] tako *O, V, Č, G, M; P:* ‚zarza'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* srca. — ciepa] *F:* cipa.

634. svjedoči] *F:* svidoči.

635. bolesti 'oj] *Č, M:* žalosti; *Z:* bolesti.

636. potop] *Z:* potok.

637. glasom] *Č, M:* s glasom.

638. uhiti] *P:* ‚uchitti'; *S:* ‚uhitiv'. — zlati] *O, V, Va, N, D:* ‚slatni'; tako i *L,* k. i.: zlati.

640. kliče] *b:* ‚кричe'.

641. slatki] *I, P, m, z:* sladki.

642. zahvale] *P:* ‚sachuale'; *N:* ‚sahfale'. — moje] *A, N, D:* tvoje.

643. o] *V, C:* moj; *Z:* i.

644. viteške] *P:* ‚viteske'. — sprave] *A:* ‚slaue' (kao u st. 642.).

645. pokoju] *O, V, Va, D, b:* životu.

647. pođe] *F:* pojde. — kakva u boju] tih riječi nema *A, B, L, I; Va:* ‚kakuu u bitiu'; *N:* ti u boju; *D:* kakvu u biću. — U rukopisu *Ga* cijeli je stih docnije drugom rukom napisan, a u rukopisu *P* ima ovaj oblik: ‚kochie sgiallit sgialos moiu'.

648. jaoh] *O, V, F, G:* ‚ioh'; *N:* ‚iaoh', k. i.: sad; a tako *S;* *z:* jao.

649. vaj] *F:* voj.

650. vjerovati] *F:* virovati.

651. spomenujuć] *G, P:* spomeńujuć — vlas] *F, b:* vlast.

652. dobita] *D:* dobitu. — odpri'e] *F:* od prî. — vik] *b, z:* viek.

„Ali što me tužnu vara?
„Poznam ļuta cieć čemera
„čestitoga silna cara
„namjesnika Dilavera.
„Viđ onoga, kî najprvi
„bi gospodar mê mladosti,
„ogreznuta svega u krvi
„na tleh ležat bez milosti!
„Ah, da proklet čas je oni,
„u koji ti mlada omilih,
„kad kraļević osta smioni,
„a s tobom se ja odilih!
„Ti na sabļi dobi mene
„i života, jaoh, ne štedi
„cić liposti proslavļene,
„kû vas Istok ńegda sliedi;
„cić liposti tužne sada
„i žalosne, jaoh, saviše,
„kû sve tmine od zapada
„vječnom noći priklopiše.
„Nu ako bilo suđeno je,
„da se mlađa s tobom združim
„i da tebe sve dni moje
„gospodara moga služim,

653. tužnu] *P:* ‚tusnu'.

654. poznam] *O, Va:* ‚posna'; *V:* ‚posua'. — ļuta] *V, Va, A, Ć, M, N, D:* ļuto. — cieć] *V, B, L, I, Ga, P, S, m:* sred; *F:* cić; *z:* sried.

656. namjesnika] *F:* namisnika.

657. viđ] *A, G, N, D, S, m, z, a:* viđu; tako *M* k. i.; *F:* vij. — kî] *G:* ‚koij'. — najprvi] *A:* ‚naparui'.

659. svega] *Va:* ‚sueka'.

660. tleh] *Č, Z, M, D, b:* tle; *z:* tlieh. — bez] *P:* brez.

663. kraļević] *P:* ‚kraglieuih'.

664. odilih] *Va, Č, Z, M:* odielih.

665. sabļi] *b:* sabļu.

666. jaoh] *O, V, A, F, G:* ‚ioh'; *z:* jao.

667. cić] tako *O, Va, F, B, L, Ga, P; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieć. — liposti] tako *O, V, A, F, B, L, Ga, P; I:* ‚millosti'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* lieposti. — proslavļene] *Va, Ć, G, B, L, Ga, P, Z, M, S:* proslavjene.

668. ńegda] *F:* ńigda; *b:* ‚нѣra'. — sliedi] *F:* slidi.

669. cić] tako *O, F, B, L, P; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieć. — liposti] tako *O, V, A, F, L, Ga, N, D; ostali rukopisi* i *izdańa:* lieposti.

670. jaoh] *F:* joh; *P:* ‚iaoch'; *z:* jao. — žalosne, jaoh] *Ć, M:* ‚scialostie iak'; *M* k. i.: ‚scialostie iaoh'.

672. vječnom] *F:* vičnom.

673. suđeno] *S, m:* sudjeno.

674. združim] *A:* ‚struſgim'.

„što tvê ove smrtne rane
„neće i mene sad satrti,
„sadružena neka ostane
„i smrt moja s tvojom smrti?
„Ti nesamo mâ jedina
„slatka ļubav sved si bio,
„nu i drag ćaćko, duša istina
„i od srdašca boļi dio:
„bez tebe sam bez života
„i bez dobar svieh ostala:
„udovica i sirota
„podušena u dno pala.
„Nu ti, momu gospodaru
„koji zada smrtnu ranu,
„zašto sta on samu caru
„vjeran vitez na obranu,
„ah, gani se, jaoh, ako si
„čovjek od puti, a ne stiena;
„osvetio si se, dobio si:
„nepri'ateļa ti eto ubjena;
„osveti se, dobio si:
„nepri'ateļa ti evo ubjena.
„Daj dopusti mješte dara
„ovi jedan tužnoj meni:

677. što] *Z:* ‚sascto'. — ove] *V:* one.

678. i] *V:* ni; nema *A, N, D, b.* — satrti] *b:* ‚затарти'.

681. ti] *Z:* nu. — mâ] *Z:* ‚moia'.

682. slatka] *I, P, m, z:* sladka. — sved] *F, Z:* svej.

683. nu i] *Va:* ‚moi'. — ćaćko] *A, G, B, L, P, M:* ćajko.

684. srdašca] *A:* ‚sardaʃza'; *Z:* ‚sardahza'. — boļi dio] *Ć, M:* Bog si bio.

685. bez — bez] *P:* brez — brez.

686. bez] *P:* brez. — svieh] *F:* svih.

688. podušena] *F:* podušene.

691. samu] tako *O, V, Va, Ć, Z, M; A, D, b:* samo; *F, N, S:* sâm. — sta on samu] *G, I, m, z:* svomu on sta; *A, D, b:* on samo osta; *F, N:* on sâm osta; *S:* sâm on osta; *ostali rukopisi* i *izdaće a:* sta on svomu.

692. vjeran] *F:* viran. — na] *S:* za.

693. jaoh] *O, V, F, G:* ‚ioh'; *z:* jao.

694. čovjek] *F:* čovik; *N, D, S:* ‚cioek'; *P:* ‚ciouieh'; *b:* ‚човек'. — od] *V:* da. — puti] *V:* put. — stiena] *F:* stina; *L:* ‚od stiena'.

695a. si] nema *V, B, I, Ga* (metrički pogrješno!) — se] nema *P.*

696a, b. nepri'ateļa ti] *F, B, L, Ga, P:* nepri'ateļa t'. — eto] tako *O, Ć, M, S; ostali rukopisi* i *izdaća:* evo.

697. daj] *Ga:* dar; *b:* da. — mješte dara] nema *V; Va, N, D, b, z:* od svieh dara; *F:* vrh svih dara; *G, m:* velik dar je; *B, L, I, Ga, P, Z, S:* vrh svieh dara.

698. ovi] *V, F:* oni. — tužnoj] *V, Va, Ć, F, M:* tužni; *P:* ‚tuʃnoij'.

„vrh krvava tiela odzgara,
„stavit kami na ń studeni!
„Toli ukopna ima jama
„branit môm se ļubovniku,
„ubi i mene: s glavom sama
„pod tvû sabļu idem priku.
„S ovieh noga, kê ti grlim,
„ja se neću odkinuti,
„što mo'iem jadim neumrlim
„ne budeš se pri'e ganuti.
„Oružaniem protiv silam
„pravo 'e, da se ti opričeš,
„i da kopjim, sabļam, strilam
„nepri'ateļe svê posičeš;
„nu protiva jedne žene
„poniženstvu i nevoļi
„nije razlog, neg smiļene
„da ukažeš žeļe u voļi.

699. vrh] *O:* ‚uargh'; *P:* ‚uarch'. — tiela] *F:* tila; *P:* ‚tilela'. — odzgara] *G, m:* odzgar je.

701. ima jama] *Va:* jama ima.

702. branit] *V, b:* hranit; *Va:* ‚kranit'. — môm se] *Ć, M:* momu, *M* k. i.: môm se; *P:* ‚mosge'. — ļubovniku] *Va:* ‚gliubomniku'.

703. ubi] *O, Č, P, M, S:* ‚ubij'. — i] nema *O, V, Va, Ć, b.*

704. priku] *Ć, M:* prieku.

705. ovieh] *F, Ga, S:* ovih. — noga] *Va:* ‚noka'. — grlim] *Va:* ‚harlim'.

706. odkinuti] *O:* ‚odchinuti', k. i.: odkinuti.

707. mo'iem] *V, F, B, L, I, Ga, P, Z, S:* mo'im; *Č, M:* oviem; *N, b:* mo'em; *m, z, a:* mo'im. — jadim] nema *Č*; *M* ista ruka dodala odozgo; *B, L, I, Ga, P, Z:* jadom. — što mo'iem jadim] *G:* mo'iem jadim što.

708. ne budeš se] *Va:* ‚nebudese'; *F:* ne budeš te. — pri'e] *F:* prî.

709. orużaniem] *F:* orużanim.

710. ti] nema *I.* — opričeš] tako *O, V, A, N, D, b; Va, B, L, Ga:* ‚odpriecisc'; *Č, I, P, M:* opriečiš, *M* k. i.: opriečeš; a tako *S, m, z, a; F, Z:* opireš.

711. kopjim] *O:* ‚kopim'; *V, Ć, Z, M:* s kopjem; *V* (po Karliću), *A, I, P, N, D:* s kopļim; *C, a:* kopļim; *Z, b:* s kopjem; *m, z:* kopjem. — sabļam] *V, Ć, Ga, Z, M, m, z:* sabļom. — strilam] *V, Ć:* strielam.

712. svê] *Z:* tvê. — posičeš] tako *O, V, A, N, D, b; F:* potareš; nema *B, L; P:* potlačiš; *ostali rukopisi* i *izdańa:* posiečeš.

714. poniženstvu] *Č, I, M:* podniženstvu; *A:* ‚poniscenstuo'.

715. smiļene] tako *O, V, Va, A, Ć, F, G, I, M, N, D, S, m, b, z; B, Ga, Z:* ‚smiliene'; *ostali rukopisi* i *izdańe a:* smiļeńe.

716. ukažeš] *Va:* ‚ukasesc'. — žeļe] *V:* ‚scegliu'.

„Ja ne molim tvû dobrotu,
„da môm vojnu život prosti;
„ni'e on veće u životu:
„dielio mu se duh iz kostî;
„milos samu i jedinu
„pitam ti ovu: da nemilo
„ne prožderu i raskinu
„psi ńegovo mrtvo tilo".
Prista, ali vire obilne
ne ustavi se suzâ ronit,
za tvrdoće hude i sílne
većma omehšat i priklonit;
nu vezierska svietla žena
smirena se tim ne pazi;
uzrok ćud je potištena,
kâ na molbah vrļa izlazi.
Odgovara Derviš kleti:
„Od ovoga, kî mi osta
„pod nogami, môj osveti
„krv ne može bit zadosta.
„Najbrže mi bježi s nogâ!
„Ļuske i ženske glave nije,

718. da] *Va:* ‚dat'. — prosti] *V:* ‚pristi'; *Va:* prostit.

719. on] *b:* ‚од'.

720. dielio] *F:* dilio. — se] *m, z:* se 'e. — duh] *P:* ‚duch'. — iz] *b:* i.

721. milos] *F, b:* milost. — samu] tako *O, V, Ć, G, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* samo. — i] tako *O, V, Ć, G, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* ja.

723. prožderu] *P:* ‚prosderru'. — raskinu] *I, S, m, z:* razkinu.

724. ńegovo] *Va:* ‚gniecouo'; *P:* ‚ghijeghouuo'. — mrtvo] *A, N, D, b:* smrtno. — tilo] *Ć, B, P, M; B* k. i.: tilo.

725. prista] *z:* presta.

726. suzâ] *b:* ‚сузе'.

727. hude] *P:* ‚chude'.

728. omehšat] tako *O, V, Va, A, Ć, G, B, I, Ga, P, Z, N, D, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* omekšat.

729. vezierska] *O:* ‚uisierska'; *V, Va:* ‚uisiuska'; *V* (po Karliću), *A, F, N, D:* vizirska; *Ga, Z, b, z, a:* vezirska. — svietla] *F:* svitla.

730. smirena] *Z:* ‚smierena'. — tim] *Z, z:* tiem.

731. ćud je] *Va:* ‚chiudi'.

732. molbah] *A, N, D, b:* molbam. — vrļa] *A, N, D, S, m, b, z:* tvrđa; *I:* ‚værlia'. — *Ć, M:* ‚kanam oblak varglia islasi'; *M* k. i.: ‚ka na molbah tvarglia iſlasi'.

734. kî mi] *B, P:* ‚koijmi'.

735. osveti] *A, N:* ‚osfeti'.

736. bit zadosta] *V, Va, A, G, B, L, Ga, P, Z, N, D, b:* biti dosta.

737. najbrže] *Z:* ‚nai barscia'. — bježi] *F:* biži. — nogâ] *Va:* ‚noka'.

738. ļuske] tako *O, V, Va, B, P, A:* ‚gliutske'; *Č, I, Z, M, N, D, S, L_1, m, z:* ļudske; *Ga:* ļudcke; *G, C, b, a:* ļucke.

„ni milosti, ni razloga,
„da mê gane srce od zmije.
„Ovo tielo cić smi|enja,
„kô bih imô ja u sebi,
„ni utaštva ni utješenja
„nije vriedno doniet tebi,
„nu vrženo da se drpi
„pasjiem nokti, ptičiem k|uni.
„Muke ni'edne već ne trpi,
„a že|enje mê se puni.
„Ne brini se! Vojnu tvomu,
„koji car se drugi zvati
„u životu može svomu,
„grob dostojan ja ću dati".
Ali ko car začu smeće,
kê postale bjehu okoli,
i u pobuni svak čas veće
da rasti'aše skup oholi,
uzboja se i uzhaja,
i ukloni s mjesta očita,

739. razloga] *Va:* ‚rasloka'.

740. mê] *V, Ć, B, L, I, Ga, P, M, z:* mi; *A, N, D, b:* mo'e.

741. tielo cieć] *F:* tilo cić. — smi|enja] tako *O, B, L, I, Ga, Z; Va, A:* ‚smigliena'; *Va* k. i.: smi|eńa, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.*

742. kô] tako *O, Ć, M, S; M* k. i.: kê, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.* — imô] *F:* ima.'

743. utaštva] tako *O, Ć, M, m, z; S:* utajstva; *V, F, G:* tugastva; *Va, A, D, b:* tuganstva; *B, L, P:* tugostva; *I, Ga, Z:* tugovstva; *N:* pokoja. — utješenja] tako *O, B, I, Ga, Z; A:* ‚utie∫cena'; *F:* utišeńa; *ostali rukopisi* i *izdańa:* utješeńa.

744. vriedno] *F:* vridno; *b:* vredno. — doniet] *F:* donit. — vriedno doniet] *G:* doniet vriedno. — tebi] *V:* h tebi; *Va:* k tebi.

745. nu] *F:* al'. — vrženo] *b:* ‚варшено'. — drpi] *V, Va, b:* duši; *A, N, D:* krši.

746. pasjiem] *z:* pasjem. — nohti] tako *O, V, C; Va, A, F, G, I, P, m, z:* noktim; *Ć, M:* ‚noctim'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* nokti. — ptičiem] *Ć:* ‚ptizam'; *F, z:* ptičjim; *I, S:* tičiem; *M:* ‚ptiza'. — k|uni] *P:* ‚kliuni'.

747. trpi] *Va, A, N, D, b:* drži.

748. že|enje] tako *O, V, Ć, B, I, P, Z, M; A:* ‚∫cegliene'; *ostali rukopisi:* že|eńe. — mê] *F:* mo'e. — puni] *A, N, D:* ispuni.

Nakon stiha 752. u rukopisu je *Z* druga ruka sa strane pripisala stihove 629.—632., koji u ńemu već jesu na svom mjestu.

753. kô] *F:* kad.

754. postale] *Va:* postali; tako i *B. Ga, P.* — bjehu] *F:* bihu; *P:* ‚biechu'.

756. oholi] *P:* ‚ocholli'.

757. uzboja] *F:* uzbuja. — ushaja] *P:* ‚uschaija'; *a* (štamp. pogrj.): uzjaha, a tako i Brozovo izd. od g. 1887.

758. mjesta] *F:* mista.

gdje prizida kraj saraja
tajaše se sviem skrovita;
  nu tu videć da ne staše
prem slobodno, opet poje
na zaklone Sinanpaše
i skrovene perivoje.
  K vojsci otole posla u jadu
hrlo jednoga od vezierâ
i haduma, ženskom stadu
kî mu bješe za pastiera;
  misleć, zasve vojska prika
da ovieh pita, oviem prieti,
na careva namjesnika
stavit ruke neće smjeti;
  i razmislit još će dobro
pri'e neg dadu smrtnu ranu
crncu, koga car je obrô
za čuvôca svomu stanu;

759. gdje] *F, G, D, S:* gdî. — prizida] *L:* ‚prisieda'. — saraja] *D, S:* seraja.

760. tajaše se] *Č, M:* ‚sataise'. — sviem] tako *O, V, Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* svîm. — skrovita] *P:* ‚skouita'.

761. nu] *F:* al'. — tu] *S:* tuj. — videć] *b:* ‚видѣт'. — ne staše] *F:* nastaše.

762. poje] *Č, M:* pođe; *Z:* prije.

763. Sinan] *Va, D:* Sinam; *F, I:* Sivan; *Z:* silna.

764. i] *Č, C, M, z, a:* u. — skrovene] *G:* na skrovne; *P:* ‚skouuene'.

765. k] nema *Č, M, z; M* docnije dodano. — vojsci] *A, Z:* ‚uoizi'. — otole] tako *O, V, G, B, P, Z; A, N, D, m:* odtle; *Č, L, I, Ga, Z, S:* od tole; *b:* otle. — posla] nema *L.* — jadu] *V:* ‚uaiu'.

766. hrlo jednoga od] tako *O, Č, M, S, z, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* velikoga tad. — veziera] tako *O, V, Va, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, S, m; A:* vizira; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vezira.

767. haduma] *P:* ‚hchaddumma'.

768. kî mu] *B, L, Ga, P, Z:* koji. — bješe] *F:* biše; *P:* ‚biese'. — pastiera] tako *O, V, Va, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, S, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* pastira.

769. zasve] *V:* ‚sasue', odozgo: ‚ere'; *Č, M:* tada. — prika] *Č, M:* prieka.

770. da] *V* docnije precrtano. — ovieh] *F:* ovih. — oviem] *A, N, D, S, z:* oniem; *F:* ovim; *b:* ‚да овѣх'. — prieti] *F:* priti.

771. careva] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, b:* carskoga. — namjesnika] *F:* namisnika.

772. smjeti] *F:* smiti.

773. će] *V:* ‚ie'; *Va:* ‚hchie'.

774. pri'e] *F:* prî. — dadu smrtnu ranu] tako *O, V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, D, m, b; Č, M, S, z, a:* ranu smrtnu dadu.

775. obrô] *F:* obra.

776. čuvôca] *Va, F, Z, N, D, b:* ču-

a on s toga poznat da će,
zasve ɛr može stvar bit štetna,
ali se ona pokajaće,
ali ostat sasma odmetna,
ter s dogodna paka dila
za se izabrat svjet najboļi
i, na što ga stegne sila,
voļu hinit pri nevoļi.
Nu bi inako, neg se cieni;
er u biesu čiem se srde
odmetnici raspušteni,
meću razlog, razbor grde.
Tim kô vojska ovieh ima,
vazam sabļe u desnice,
pogubi ih prid vratima
od careve konušnice.
Mišļahu oba, da naredno
žeļa se od ńih carska izreče;
nu objema ńima ujedno
pri'e se s glavom rieč prisieče.

vaoca. — stanu] *Č, M, S, z, a:* stadu.

777. a] *I:* i.

778. er] *F:* da; nema *z.* — može] *P:* ‚morre'. — stvar bit] *Va, B, L, Ga, P:* bit stvar.

779. pokajaće] *S:* ‚pokajat-chje'.

780. ostat] *A, C, Z, N, D, m, b, z; a:* ostati. — sasma] *Z:* sama.

781. dogodna] tako *O, V, A, F, G, L, I, P, C, N, D; Č, M:* ugodna; *ostali rukopisi* i *izdańa:* dohodna.

782. za se] *Va:* ‚sasue'. — svjet] *Č, M:* sviem; *M* k. i.: svjet; *F:* svit.

783. na što ga] *O, Č, M:* ‚sasctoga'; *Va:* ‚nasctoka'. — stegne] *Va:* ‚stekne'.

784. voļu] *Va:* ‚uogli'; *A, N, D, b:* voļa. — hinit] *P:* ‚chignit'. — nevoļi] *Č:* ‚nouogli'.

785. cieni] tako *O, A, Č, G, P, Z, M, N, D, S, b, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* scieni.

786. er] *F, z:* jer. — biesu] *F:* bisu. — čiem] tako *O, A, Č, G, B, Ga, P, M, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* čim.

787. raspušteni] *I, S, m, z, a:* razpušteni.

788. meću] *O, V, Č, I, Z, M:* ‚meghiu'; *M* k. i.: meću; *Va, A, b:* meće. — razlog, razbor] *F, G:* razbor, razlog.

790. vazam] tako *Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, D, S, m, a; O, V:* ‚uasan'; *Č, M, z:* uzam; *b:* ‚важа'.

791. prid] *z:* pred.

792. konušnice] *P:* ‚kogniuſnizze'; *Z:* ‚kogniuscize'.

793. mišļahu] *O:* ‚misliahu'; *P:* ‚misgliachu'. — oba] *Č, M, S:* oni. — naredno] *A, B, L, Ga, P, N, D, b:* neredno.

795. objema] *F:* obima. — ńima] *V, Va, A, F, G, B, I, Ga, Z, N, D:* ńim; *P:* ‚gnich'.

796. pri'e] *F:* prî. — s] nema *z* od 1854. god. — rieč] *F:* rič. — prisieče] *F:* prisiče; *z:* presieče.

ne pristajuć s svake strane
još krvnici zli vapiti:
„Čuj nas dobro, čuj, Osmane!
„Car nam odsad nećeš biti!
„I od toga za zlamenje,
„hod', da vidiš, od rusaga
„kô bašvezier tvoj primļen je
„i uzdani Kazlaraga.
„Nu kad nećeš k nam sit zgara,
„mi ćemo se pripet k tebi;
„nu 'e Mustafu slavna cara
„slobodit nam odpri'e triebi.
„O Mustafa naš izbrani,
„o veliki care i sveče,
„u kojoj si, objav', strani!
„Na noge ti vojska teče".
Ovo rekši sjemo tamo
svud udriše po saraju:
„Car Mustafa, znat imamo,
„gdi je", vapit ne pristaju;
ter slikuju koňa biesna,
kî od uzde bez posluha,

797. ne pristajuć] *P:* ‚nepristaijuh'. — s] *O:* ‚k'; nema *V, Va, Č, F, G, B, L, Ga, P, M.*

798. krvnici] *D:* ‚krivnizi'.

801. zlamenje] *O, Č, G, Ga, Z, M, S, m:* zlamenje; *ostali rukopisi* i *izdańa:* zlameńe.

802. hod'] *P:* ‚chod'. — od] *Č, M:* ti.

803. vezier] *A, F, N:* vizir; *G:* vizier; *Z, b, z:* vezir. — primļen] tako *O, I, Z; Va, A, L, N, D:* ‚primiegnie'; *F:* ‚primjenj'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* primjen je (ispor. za ovaj stih i Markovića, Estetička ocjena Gundulićeva Osmana, Rad 47, str. 212. i d.).

804. Kazlar] *Č, M:* ‚Haslar'; *N, z:* Kizlar.

805. nu] *b:* ‚нут'. — kad] *A:* sad. — k nam sit] *Va:* ‚siti'; *S:* ‚nam sijt'; *b:* ‚к' нам сиѣ'.

806. pripet] *L:* propet.

807. nu 'e] *P:* nu. — Mustafu] *A, B, L:* Mustafa.

808. triebi] *F:* tribi; *b:* trebi.

809. Mustafa] *z:* Mustafo.

810. o veliki] tako *O, V, Č, M, S, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* i veliki. — sveče] *N:* ‚sfece'.

811. objav'] *Va, B, L, Ga, P:* obran.

813. rekši] *P:* ‚riechscij'; *N:* ‚rehsci'. — sjemo] *A, F, N, D, b:* simo; *I:* sjemo i.

814. svud] *P:* ‚sfud'. — saraju] *N, D:* seraju.

813./814. imaju rukopisi *O, Č, M* ovako:

Ovo rekši po saraju
svud udriše sjemo tamo.

816. gdi] *L, I, Z:* gdje. — pristaju] *F:* pristaje; *z:* prestaju.

817. ter] *F:* tur. — slikuju] *Č, M, S:* ‚slikuiuch' (vidi isti glagol XVIII, st. 498.; Arijadna, st. 508; Pjesni pokorne VII, st. 39.). — biesna] *F:* bisna.

818. bez] *P:* brez. — posluha] *P:* ‚poslucha'. — bez posluha *F:* vlast nesvisna.

gdje ga nosi vlas nesviesna,
trčeć, skačuć rži i puha.
Svak se uklańa: sām ih ide
ičoglanin Šaban sresti,
od svieh dvoran, kî se vide
u saraju, najzločesti.
Ovi u istom djelu staše
s istom pomńom, u isto vrime,
kad Mustafa stolovaše:
cić toga se spozna š ńime,
tako mu se ter zaviri,
da sred srca vik svojega
u željah se čās ne smiri,
da opet carom vidi ńega.
Tim prigodu gdi mu 'e sreća
sad doniela, kû sveđ želi,
ukazat ga vojsci obeća
i š ńome se obeseli.
Pustoš jedna od carevieh
perivoja jes na kraju,

819. gdje] *F, G:* gdi. — gdje ga] *b:* ‚нѣга'. — nosi] *B, P:* vodi. — vlas] *F, b:* vlast. — nesviesna] *F:* nesvisna.

820. trčeć] *A:* ‚tarech', — skačuć] *A:* ‚skachiuch'. — puha] *A:* ‚pucha'.

821. sām ih] *B, P:* ‚samoih'.

822. ičoglanin (= carski dvoranin, paž)] *Va:* ‚Icioklanin'; *F:* Ivoļanin; *G:* ‚Isciogliianin'; *Z:* ‚Iciolanin'; *D:* ‚Iciobanin'. — Šaban] *Č, M:* ‚Sciabun'. — sresti] *F:* sristi; *z:* sriesti.

823. svieh] *F:* svih.

824. saraju] *A, N, D:* seraju. — najzločesti] *b:* ‚ний злочести'.

825. ovi] *Č, M, S:* i ovi. — djelu] *O:* ‚dielom'; *F:* dilu.

826. s] *G:* i. — vrime] *O, V, B, I, P:* vrieme; *Č, M:* brieme; *Z:* brime; *b:* ‚време'.

828. cić] tako *O, V, F, B, Ga; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieć. — spozna] *Č, G, B, L, Ga, P, Z, M, N, D, S:* pozna. — š] *P, m, z:* s.

829. ter] *Č, M, S:* tad. — zaviri] *Va, Č, B, L, Ga, P, D:* zavjeri.

830. sred] *F:* srid; *z:* sried. — vik] *Č, M, b, z:* viek.

832. carom] *Va, F, B, L, I, Ga, P:* cara.

833. tim] *Č, M, z:* tiem. — gdi] *B, P:* ‚gnemu'; *Z, b, z:* gdje. — 'e] nema *L, N, D.* — sreća] *F:* srića; *z:* srieća.

834. doniela] *F:* donila. — sveđ] *V, A, G, N, D:* vik; *F:* svej; *b:* ‚вѣкъ'.

835. vojsci] *Z:* ‚uoizi'.

836. š] *P, m, z:* s. — ńome] *V:* ńomu.

837. carevieh] *Va:* ‚zareuih'; *F:* ‚czareuich'; *P:* ‚zaareuih'.

838. jes] *F, b, z:* jest.

gdi sto'e zvieri, kê se od svieh
strana carem darivaju.
Plahi jeļen vrhu glave
tu visoke grane stere;
lis na dubu, cvit vrh trave
sva mu 'e sjena od potjere.
Košuta ga sliedom slidi,
ļubovnica isčeznuta,
gdje kladenac bistri vidi
vrjet zelenom dubju iz skuta.
Nagla srna brža od vitra
teče gusto kroz grmeńe,
i, skačući laka i hitra,
na dubje se meće i peńe.
Hroče i puha vepar divi
i u kosieru strašna zuba
krvavo oko ogań živi
prieti, smrtna da 'e poguba.

839. gdi] tako *O, Va, Č, F, B, L, Ga, P, Z, N, D, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje. — zvieri] *F:* zviri. — od svieh] *Va:* ‚od suih'; *F:* oda svih.

840. carem] tako *O, Va, F; V, A, Č, M, N, D,* | *S:* caru; *ostali rukopisi* i *izdańa:* carim.

841. plahi] *P:* ‚plachi'. — jeļen] tako *O, V, G; Va, A, Č, L, M, N, D, z:* ļeļen; *F, I:* jelin; *B, Ga, C, S, a:* jeljen; *P:* ‚iellen'; *b:* ‚лљљнъ'. — vrhu] *P:* ‚uarchu'.

842. tu] *S:* tuj.

843. lis] *F, b:* list. — dubu] *Va, Č, M, S:* ‚dubiu'. — cvit] tako *O, F, G; ostali rukopisi* i *izdańa:* cviet.

844. sva mu 'e] *P:* ‚suuamie' k. i. — potjere] *F:* potire.

845. sliedom] *A, F, C, N, D, m, a:* slidom. — slidi] *O:* sliedi.

846. isčeznuta] *Va:* ‚ucesnuta'; *I, S, m, z, a:* izčeznuta.

847. gdje] *F, G, N, D, S, b:* gdi.

848. vrjet] tako *O, Va, Z, z; V:* ‚ures'; *Č, M:* teć; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vret. — dubju] tako *O, Va, Č, F, B, L, I, Ga, P, M, S, m, z; V, A, C, N, D, b, a:* dubļu; *G, Z:* dubu. — skuta] *O, V, Va, A, Č, M, b:* kuta.

849. vitra] *V, Č, M:* ‚uietra'; *A, N, D:* vihra; *N* k. i.: vitra.

850. kroz] *A, N, D:* pod. — grmeńe] *V:* ‚gramegne'.

851. i skačući] *O:* ‚iskaiuchi'; *Va:* ‚i iskauchi'. — hitra] *P:* ‚chitra'.

852. dubje] *V, A, G, B, I, Ga, P, C, N, D, S, b, a:* dubļe; tako *Va* k. i.

853. hroče i puha] *P:* ‚kchrocce i pucha'. — vepar] *Va:* ‚ueper'. — divi] *Č, G, B, P, M, D, L*$_1$: ‚diuij'.

854. i] nema *Va.* — kosieru] *Č, M:* ‚kosiem'; *M* k. i.: kosieru; *F, z:* kosiru. — strašna] *P:* ‚straſna'. — zuba] *B:* duba, k. i.

855. krvavo oko] tako *O, V, A, Č, G, C, Z, M, N, D; Va:* ‚karuau oka'; *a:* i krvava oka; *ostali rukopisi* i *izdańa:* krvava oka.

856. prieti] *F:* priti.

Vrli medvjed hrka i reži
i od čeljusti spilu otvora;
vas kostrieči, vas se ježi,
oštreć čapļu na pań bora.
Vuk ždrļivi sveđ zavieva,
lupež pitom, drug divjačan;
obzire se s desna i s lieva,
tuđa imanja vazda lačan.
Ris srditi u slobodi
tamo ovamo sa svieh strana,
rekbi, leti, a ne hodi,
skačuć dubju povrh granâ.
Slon veliki, snažni i jaki,
komu zglobno ni'e koljeno,
dugu trubļu na čas svaki
stavno kupi, stere smjeno.
Hrli kaplan vas je u dici
šarovitom pod napravom;
snagom materi on lavici,
a ocu 'e risu sličan glavom.

857. medvjed] *F:* medvid. — hrka] *P:* ‚charcha'.

859. kostrieči] tako *O, Va, Č, G, B, L, I, Ga, P, M, m, z; V:* ‚kostreci'; *Z:* ‚kostresci'; *S:* ‚costreci'; *A, Z, N, D:* kostrečiv; *b:* kostreši. — vas kostrieči] *A, Z, N, D:* kostrečiv se vas; *B, L, Ga, P, z:* kostrieči se vas. — vas se] *Va:* ‚nase'; *A, B, L, Ga, Z, N, D, m, z:* i. — se ježi] *L:* ‚resci'; *P:* ‚ù ijedu'.

860. čapļu] *A, Č, M, N, D, b:* čapļe; *P:* ‚ciapi'; *m, z:* čapet. — *D:* dno.

861. ždrļivi] *V, G, B, L, I, Ga, P, Z:* žderļivi; *Va:* ‚scdarliu'; *A, N, D, b:* srdļivi; *Č, M, S:* srditi. — sveđ] *F, Z:* svej; *b:* ‚чечеh'. — zavieva] *Č, M:* ‚sanieua'.

863. obzire] *B, Ga, P:* obstire. — i] nema *Va, Č, L, I, Ga, M, N, D, S.* — lieva] *F:* liva.

864. tuđa] *Č, M:* s tuđa. — vazda] *Č, M:* vazda 'e.

866. svieh] *F:* svih.

867. hodi] *P:* ‚chodi'.

868. skačuć] *P:* ‚skaciuh'. — dubjal tako *O, Va, Č, F, G, B, L, I, Ga, M; V, A, C, N, S, b, a:* dubļu; *P, Z, m, z:* dubju; *D:* dubu. — povrh] *Č, M:* na vrh; *P:* ‚po uarch'.

869. slon] *Č, M:* ‚slou'; *P:* ‚til'; *V* s bilješkom sa strane: ‚Elefant'. — snažni] *A, P, Z, N, b:* strašni. — i] nema *N.*

870. koljeno] tako *O, V, m, z; F:* koļino; *N:* kolino; *ostali rukopisi* i *izdańa:* koļeno.

872. smjeno] *O, Va, A, Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, D, S:* smiono; tako *L* k. i.; *F, N:* smino.

873. hrli] *A:* ‚varli'; *P:* ‚hcharlij'. — kaplan] *B, P:* kaplam; *D:* ‚kalpan'.

875. snagom] *b:* s snagom. — *Č* najprije zabunom: ‚glance oble' (stih 879.), ali je odmah precrtano i u daļem retku napisan stih 875.

876. a] nema *S.* — risu] *V:* risa. — sličan] *Z:* ‚lician'.

Tigre gńevna, prika i ļuta
po gvozdenoj kajpi udara;
glave je oble, oka žuta,
na razlike pjege odzgara.
Kraļ svieh zvieri, lav oholi
svak čas zlatnom grivom stresa,
veličanstvo slavno toli
kriepeć silom vrla biesa.
I divjači mnoge ine
kipa razlika i imena,
kieh pustoši i planine
goje u jamah posred stienâ.
Tuj sred dubja na široku,
ali obraslu odsvud mjestu
jamu odkriše sviem duboku
u spletenu grmu i čestu;
na kû pokli svieh dovede
dvornik Šaban, poče od muke
svrtat plačne k ńim poglede,
k jami obraćat kršeć ruke,
vapeć: „U ovom grobu odi
„car Mustafa dobri i sveti

877. gńevna] *Va:* ‚ggniua'; *A:* ‚ghnieuna'; *Č, M:* ‚ghneuna'; *M* k. i.: gńevna; *F, L, I, Ga:* gńivna; *B, P:* gnivna; *Z:* ogńena; *N:* ‚ghieuna'. — prika] tako *O, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* prieka. — i] nema *F.*

878. gvozdenoj] *Z:* ‚guosdeni'; *D:* ‚guoſdenom'. — kajpi] *Va, Z:* ‚kapi'; *Z* k. i.: kajpi.

879. glave je] *O:* ‚glancie'; *Č, M:* ‚glance'; *O, M* k. i.: glave je. — je] nema *D, b.* — oble] *O* sa strane: biele.

880. odzgara] *Z:* ‚od sgora'.

881. svieh zvieri] *F:* svih zviri. — oholi] *P:* ‚ocholli'.

882. stresa] *F:* strese.

883. slavno] *S:* svietlo.

884. kriepeć] *V, Va, N, D, S:* krepeć; *Č, M:* krepak. — biesa] *F:* bisa.

886. kipa] *A, Č, F, M, N, D, S, b:* hipa.

887. kieh] *F:* kih.

888. goje] *Z:* ‚gdie'. — posred] *F:* posrid; *z:* posried. — stienâ] *F:* stinâ; *a:* stieńa.

889. tuj] *Č, G, M, z:* tu. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

890. odsvud] *P:* ‚od sfud'. — mjestu] *F:* mistu.

891. sviem] tako *O, Č, G, Z, M, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* svîm.

892. i] nema *Va.*

893. kû] *A, N, D:* ‚tu'. — svieh] *F:* svih.

896. obraćat] *z:* obratjat. — kršeć] *L:* ‚karsech'; *P:* ‚karcech', k. i.; *N:* kaxech'.

897. ovom] *Va, A, G, N, D:* ovomu; *Č, B, L, I, Ga, P, M, Volantić:* ovem; *S:* ovoj. — grobu] *Va:* grobi; *S:* jami. — odi] tako *V, A, Č, F, G, C, Z, M, N, D, m, b, z, a; O, Va, P:* ovdi; *B, L, Ga:* ‚idi'.

898. sveti] *N:* ‚sfeti'.

*

„ukopan se živ nahodi:
„iz ńe imate vi ga izeti“.
Okošena zdvor iz grma
jama otvori jaznu tminu;
nu litica odsvud strma
sit ne daše u dubinu.
Tim prostrieše množ konopâ,
po kieh htješe po svôj voļi,
gdi Mustafa živ se ukopa,
sit vitezi svi najboļi,
ali Daut svieh ukloni,
ter s dva druga sâm odzgara
side u niski ponor oni
i po konopu ize cara.
Zaguńastio i obrastô
Mustafa se vas ukaza:
lice suho, bliedo i tmasto,
put skončana, pun poraza;
i bez snage i bez rieči
u naručju vernieh tada,

899. nahodi] *P:* ‚nachddi‘.

900. iz ńe] *Č, G:* ‚iscgne‘. — vi ga] *Ga:* ‚uighga‘. — izeti] *P:* ‚isuuesti‘; *b:* uzeti.

901. okošena] *G, P:* okružena; *B, L:* ‚okuscena‘. — iz grma] *Va:* ‚i sgara‘.

902. otvori] *Va:* ‚otuoi‘; *G:* otvora. — jaznu] *Va:* ‚iasmu‘; *I, D, S:* jasnu.

903. odsvud] *P:* ‚od sfud‘. — strma] *Va:* ‚sgara‘; *A:* ‚strama‘.

904. ne daše] *Č, Z:* ‚nedase‘; *b:* ‚на да се‘.

905. tim] *Va, Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, z:* tiem. — prostrieše] *F:* prostriše.

907. gdi] tako *O, V, F, G, B, L, Ga, P, N, D, S, m; Va:* di; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje. — živ se] *F:* suze.

909. svieh] *F:* svih.

910. odzgara] *A, Č, M:* ‚osgara‘; *P:* ‚oghara‘; *z:* ‚od sgora‘.

912. ize] *G, B, C:* ‚isa‘; *P:* ‚issa‘; *b:* uze.

913. zaguńastio] *V:* ‚saghugniaztio‘; *Č, B, L, I, P, Z, M:* zaguńatio. — obrastô] *G:* ‚ſarasto‘ (ispor. XI, st. 141.: zaguńastio i zarastô).

915. suho] *P:* ‚sucho‘. — bliedo] *F:* blido. — tmasto] *A:* tamno; *F:* tmastvo.

916. put skončana] tako *O, V; A:* ‚pun skonciana‘; *O* sa strane ispr.: ‚pun‘ skončana; *ostali rukopisi* i *izdańa:* pun skončańa. — pun poraza] *V:* ‚put porasa‘.

917. bez] *P:* brez. — snage] *Va:* ‚snake‘. — bez rieči] *F:* bez riči; *P:* ‚bres rieci‘.

918. naručju] *I:* ‚narucu‘. — vernieh] *A, Č, G, M, N, D, S, m, b, z:* vjernieh; *F:* virnih.

od kojieh se kriepi i lieči,
trepte usta, glava pada.
Sred grada se pored vide
na prostranoj svîm ravnici
tri mečeta: biele zide
u oholoj vise dici.
Tuj u sredńi mečet lako
unieše ga cić pokoja,
gdje od sve vojske čuvan tako
svu noć jednu cielu stoja.
Ali isti večer ovi
sultan Osman, kô se tmina
crne noći pripolovi,
dozva pašu Husaina;
ter š ńim u osvjet iz saraja
k Ali'i se hrlo on odpravi,
pun pečali, tuge i vaja,
jańičarske vojske glavi.

919. kojieh] *F, z:* kojih; *G:* ‚kieh'. — kriepi i lieči] *F:* kripi i liči.

920. trepte] *Va:* strepte; *F, I:* trepte mu. — usta] tako *O, Va, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, M, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* usti. — glava] *D:* snaga (tako *P* k. i.). — pada] *B:* ‚badu'; *P:* ‚badda'. k. i. pada.

921. sred] *F:* srid; *z:* sried. — vide] *V:* ‚uidi'.

922. prostranoj] *D:* prostornoj. — svîm] *Va:* ‚sui'; *Č, M, z, a:* sviem. — ravnici] *L:* ‚glauizi', k. i.: ravnici.

923. mečeta] *A, F, B, P, N, D, m, b, z:* mečita. — biele] *F:* bile. — zide] *V:* ‚sidi'.

924. u oholoj] *B, L, Ga, P, S, z:* gdi u oholoj; *Z:* gdje u oholoj. — vise] tako *O, Va, Č, F, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, z; V, G, I, C, M* (k. i.). *D, m, a:* visjet; *A, N, b:* visit.

925. tuj] *Č, G, Z, z:* tu. — sredńi] *F:* sridńi; *z:* sriedńi. — mečet] *A, Č, F, B, P, N, D, m, b, z:* mečit. — lako] *F:* laka.

926. unieše] *Č, M:* odnieše; *F:* uniše. — cić] tako *O, F; ostali rukopisi* i *izdańa:* cieć.

927. gdje] tako *O, Va, A, Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* gdi.

928. svu] *P:* ‚sfuu'. — cielu] *F:* cilu. — jednu cielu] *Č, M:* cielu jednu.

929. ovi] *M:* ‚onij', k. i.: ovi.

930. kô] *Č, M:* ‚tko'; *F:* kad.

931. pripolovi] *z:* prepolovi.

932. Husaina] *P:* ‚Hchusseiña'; *b:* ‚Хузаина'; *z:* Huseina.

933. š] *P, m, z:* s. — osvjet] *F:* osvit; *b:* ‚свѣт'. — saraja] *N, D, b:* seraja.

934. k Ali'i se] *V, Va, b:* kî k Ali se; *A, N, D:* kî k Ali'i se. — hrlo on] tako *O, Č, M; P:* ‚charlo'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* hrlo.

935. pečali] *Č, M, S:* žalosti. — tuge] *Va:* ‚tuke'. — vaja] *O, V, B, P:* jada; *O, P* k. i.: vaja.

936. jańičarske] *b:* janičarske.

Ovi, ukrotit ne mogući
vojske svoje sad pobunu,
vas zamišļen staše u kući,
u životu muke punu.
pazeć, način da iznađe,
cara i sebe da osveti;
tuj car dođe, tuj ga nađe,
tuj mu ovako kliče rieti:
„Poď' k vitezim ter ih pita',
„kî zakoni hoće i prose,
„gdi sam ja živ car od svita,
„da drugoga oni iznose?
„Pošastje ti ovo od glave
„znam da prieti sad pogube;
„nu smrt grle sluge prave,
„s čistiem srcem koje ļube.
„A kad za kû boļu zgodu
„ti tvoj život mož sahranit,
„negli carsku za slobodu,
„negli cara za obranit?
„Kunem ti se, podnio bih
„ja strpļeno ovu smeću,

938. sad] tako *O, V, Va, Č, M* (k. i.), *D, b; Č, M* isprva: od; *ostali rukopisi* i *izdańa:* tad. — pobunu] *Č, M:* pobuna.

939. zamišļen] *P:* ‚samiglien'.

940. punu] *Č, M:* puna, *M* k. i.: punu.

941. iznađe] *V, F, G:* izađe; *Va:* ‚iaghe'; *P:* ‚isnghie', k. i.

942. da] *V, Va, G, B, I, Ga:* ter.

943. tuj — tuj] *Č, G, M, z:* tu — tu; *P:* tuj — tu (tako i u st. 944.).

945. vitezim] tako i *P*, ali i. sa strane: ‚uasciem'.

946. kî] *G, Z:* koji. — zakoni] *V, Va, Č, M:* zakone. — hoće] *G:* ‚hochiee'; *P:* ‚chochie'.

947. gdi] tako *O, Va, F, G, B, L, Ga, P, N, D, S, m; Č, M:* di; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje. — svita] *O, V, A, Č:* svieta.

948. drugoga] *Va:* ‚drugoka'.

949. pošastje] *Va, A, B, L, Ga, P, N, D:* prošastje; *G:* ‚posciaschie'; *I:* ‚proscaste'; *Z:* ‚prosaschie'. — ti ovo] *G:* ovo tebi.

950. prieti] *F:* priti; *P:* ‚an', odozgo: prieti.

951. nu] *F:* al'. — grle] tako *O, Č, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* grde.

952. s] nema *Č, G, M, S.* — čistiem] *F:* čistim. — koje] *I:* koji.

953. a] *V, A, G, C, N, D, b, a:* a i.

954. mož] *B, Ga, P:* ‚mosce'; *P* k. i.: ‚moſgeſ'; *L:* ‚mosesc'. — sahranit] *B, L, Ga, P:* hranit; *P* k. i.: sahranit.

958. ja strpļeno] *A, N, D, b:* ustrpļeno; *L:* ‚ia tarpglieno'; *I:* ‚ustærpljeno'; *P:* ‚ia starpgieno'; *S:* ja strpjeno.

„i Mustafi dundu dô bih
„carstvo i svaku čâs najveću,
„i sâm bih se s stola moga
„dobrovoļno uklonio:
„ali nije on za toga
„ni sad, ni je nigda bio.
„Kako hoćeš, da pań jedan
„suh u gori svietom vlada
„i da zakon da naredan
„od istoka do zapada?
„Kako hoćeš, carstvo udugo
„da utemeļi jedan viku,
„kî od čovjeka nejma drugo
„negli samo dvorńu sliku?
„Kako hoćeš, čovjek da je,
„tko 'e nepri'ateļ od poroda?
„Nije žene, za kû haje,
„kîh nam žeļu narav poda.
„Alî dobar, vriedan, sviesan
„i od svakoga svet se zovi!
„Car moj otac meni uresan
„ostavio je stô svoj ovi.
„Da 'e Mustafa u životu,
„oca moga i to dar je:

959. i] *Z:* a.

960. carstvo] *P:* ‚zarstvu'. — čâs] *F, b:* čast.

961. i] *F:* ja. — sâm bih se] *A:* ‚sambighse'. — s stola] *O, A, Z, N, D, b:* ‚s' tola'; *V, Va, F, B, L, Ga:* stola.

964. je] tako *Q, Č, F, M; V:* pri; *ostali rukopisi* i *izdańa:* pri'e. — nigda] *Z, S:* igda. — ni je nigda] *m, z:* nit je igda.

965. hoćeš] *P:* ‚chochies'. — pań] *B, L, Ga, P:* ‚pag'; *P* k. i.: pań.

966. suh] *P:* ‚such'. — svietom] *F:* svitom.

967. naredan] *L:* neredan.

969. hoćeš] *P:* ‚chochiesc'. — udugo] *L:* ‚u d . . .'.

970. viku] *Č, M, b:* vieku.

971. čovjeka] *F:* čovika; *b:* ‚человека'.

972. dvorńu] *B, P:* ‚duornu'; *Z, m, z:* zdvorńu.

973. hoćeš] *P:* ‚chochiesc'.

974. tko] *G:* ‚ko'; *B, L, Ga:* ‚to'. — 'e] nema *V, A, F, B, L, I, Ga, P, N, D.*

975. haje] *P:* ‚chaije'.

976. kîh] *G, I, Z, z:* kieh; *Va, A, B, P, N, D, b:* kû. — žeļu] *G, Z:* žeļet.

977. vriedan] *F:* vridan. — sviesan] *V, F:* svisan; *I:* ‚svjestan'.

978. svakoga] *P:* ‚sakonaa'. — svet] *Č, M:* sveđ; *M* k. i.: svet. — zovi] *Va, A, Č, M, N, D, b:* zove.

980. ostavio] *Č, M:* postavio. — stô] *F:* stol. — ovi] *Č, M, b:* ove.

982. oca] *F:* otca. — to] *B:* do. — *F:* i moje jest uzdarje.

„ah, i zato na sramotu
„dobročinca svoga car je;
„i zato mi grabi iz rukâ
„dvakrat carstvo oca moga.
„Ah jaoh, jeda moga puka!
„Jeda pravde, jeda Boga!
„Pospieši se, o moj verni!
„Pod' me smiri s vojskom veće!
„Svieh grieh prosti neizmerni
„i pobunu i sve smeće!
„Eto više plate općene
„na glavu od ńih još svakomu
„po pet drobnieh jaspri od mene
„s pedeset dukât dara k tomu".
U besjedam aga kracieh
odgovori smerno tade:
„Ne mâ, neg sto glava ovacieh
„neka na tvôj službi pade!
„Er kû vitez steć hrabreni
„ikad može većU slavu.

984. dobročinca] *b:* dobročinstva.

987. jaoh] *V, F, G, b:* ‚ioh'; *z:* jao. — jeda] nema *Č, M;* *M* docnije dodano. — moga puka] *A:* puka moga.

989. pospieši] *F:* pospiši. — verni] tako *O, V, Va, B, L, Ga, P, Z; F:* virni; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vjerni.

990. pod' mo] *F, Z:* poj me. — smiri] *G:* smirit.

991. svieh] *F:* svih; *Z:* ‚suiem'. — grieh] *F:* grih; *P:* ‚gnich'. — neizmerni] tako *O, V;* *F:* neizmirni; *ostali rukopisi* i *izdańa:* neizmjerni.

992. pobunu] *Va:* pobuni.

993. plate] *Va, B, L, Ga, P:* plaće; *z:* platje. — općene] *B, P, b, z:* obćene.

995. po] nema *I.* — drobnieh] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, Ga, P, Z, M, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* drobnih. — jaspri] *C, Z, m, a:* aspri.

996. s] *Č, L, M, m, z:* i. — peset] *Č, M, m, z:* šes. — dara] *B, L, I, Ga, P, Z, S:* da vam.

997. besjedam] tako *O, V, Va, A, Č, M, N, D, b, F:* besidam; *ostali rukopisi* i *izdańa:* besjedah. — kracieh] *V, Č:* ‚kratieh'; *A, N, D, b:* kracih; *F:* kratcih; *G, C, m, z, a:* kratcieh; *M:* kratkieh.

998. smerno] tako *O, V, Va, A, Č, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, m;* *F:* smirno; *ostali rukopisi* i *izdańa:* smjerno. — tade] *Č, M:* tada.

999. mâ] *F, I:* ova. — neg] *Z:* ‚negho'. — mâ, neg sto glava] *G:* mâ glava, neg sto. — ovacieh] *F, N, D, b:* ovacih.

1000. službi] *P:* ‚slusbi'. — pade] *Č, M:* pada.

1001. er] *F, z:* jer. — kû] *B, I, Ga, P:* kî. — hrabreni] *P:* ‚chrabreñi'.

1002. može većU] *S:* većU može.

„neg kad glavom svôm zamieni
„gospodara svoga glavu?“
I pođe on čas; nu poruku
carsku vojsci netom reče,
podrie sablju svak u ruku:
osta isječen ves na peče;
paka u skupu svi jednaga
na kuću mu naripiše,
ter sva zlata i sva blaga
razgrabiše i razniše.
Ali za ńim se isto zgodi
i Husainpaši opeta:
mirit cara dočim hodi,
nađe u smeći smrt ga kleta.
Nu zatijem, kô zvier vrla,
jednom o krv kad se omrsi,
da bi isklala sve i strla,
teče poljem, skače vrsi;
tako i vojska nesmiljena
opojena krvim srće,

1003. zamieni] *F:* zamini; *I:* ‚ſamjeri‘.

1005. i] nema *Č, G, M, S, m, z; Z:* on. — pođe] *F:* pojde. — nu] *Č:* u; *F:* al'; *B, L_1, P:* na. — poruku] *A:* ‚proku‘; *Č, M, m, z:* poruke.

1006. carsku] *Č, M, m, z:* carske; *Z:* ‚zarskoi‘.

1007. podrie] *F:* podri. — sabļu] *b:* sabļom. — ruku] *Č, M, m, z:* ruke.

1008. isječen] *F:* isićen; *I, S, m, z:* izsiečen.

1009. paka] *A, Č, G, B, L, Ga, P, M, N, D, S, b, z:* pak. — jednaga] *Va:* ‚iednoga‘; *A:* ‚iednaka‘.

1012. razniše] *O, Va, A, Č, L, Ga, M:* raznieše.

1013. za ńim] *Č, M, S:* ‚scgnim‘.

1014. i Husain] *Va, Č, B, L, I_n, Ga, Z, M, N, D:* Husainu; *P:* ‚Hchuſeiñu‘; *b:* Huzainu; *z:* Huseinu.

1015. dočim] *Č, M, z:* dočiem. — hodi] *P:* ‚choddi‘.

1016. nađe] *F:* najde.

1017. zatijem] *F, Z:* zatime. — kô] *F:* ka; *b:* ‚ико‘. — zvier] *F:* zvir. — vrla] *F:* virla; *P:* ‚harla‘.

1018. o] *O, Č, M:* u; *Va, B, P:* od.

1019. da] *Č, M:* kad. — isklala] *I, S, m, z:* izklala; *P:* ‚iskalla‘.

1020. poļem] tako *O, V, Va, Č, F, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* poļim.

1021. i] nema *D.* — nesmiļena] nema *B, L, Ga; I:* ‚nabugnena‘; *P:* ‚podighnuta‘.

1022. krvim] *Č, M, S, z:* krvi; *F:* krvju; *Z:* s krvim. — srće] *Va, B, L, Ga, P, Z:* svrće.

i bez reda ter ogńena
rekbi opalit sviet i strće.
Crncu i vezier-Dilaveru,
i svieh inieh, kieh posieče,
na Atmejdan, da ih psi deru,
metat gole trupe teče.
A na kopja zgar nabili
budući im glave opeta,
pred mečet su ih postavili
sultan-cara Bajazeta.
Nu sred smeće tej goruće
vrlieh vitez pomńa sva bi,
da se oderu još im kuće
i sve oplieni i pograbi.
Tim svak s golom sablom skače,
da mu 'e prije sve satrti;
jauče se, ciči i plače:
smrt je u plienu, plien u smrti.

1023. i] nema *C, M; M* docnije dodano. — bez] *P:* brez. — ter ogńena] tako *Z; O, V, Va, B, L, Ga, C:* i bez puta; *P:* i brez puta; *A, N, D, S, m, b, z, a:* uzoholena; *Ć, M:* i bez načina; *M* i.: uzoholena; *F:* i bez vrimena; *G:* usred pliena; *I:* i smilena (rukopis *Ga* isprva nije imao ni riječi: ‚nesmilena' u st. 1021., ni riječi ‚uzoholena' u st. 1023., nego ih je pripisao netko tek u 19. stoljeću, kako odaje drugojačija ruka i noviji pravopis, kojim su napisane).

1024. opalit] *V:* opaliti; *Va, A, m, b, z:* obalit; tako *Ga, P* k. i. — sviet i] *F:* svit i; *P:* ‚uas suiet', k. i.: sviet i. — strće] *D, S, m:* strt će.

1025. vezier] *A, N:* vizir; *F, D, b, z:* vezir; *a:* vezieru.

1026. svieh inieh] tako *O, Ć, P, C, M; F:* svim inim; *G:* svim iniem; *B:* svieh iniem; *ostali rukopisi* i *izdańa:* sviem iniem. — kieh] *Ć, M, N:* kê; *F:* kîh. — posieče] *F:* posiče.

1027. na] *L:* on. — Atmejdan] *L:* ‚At Mehdan'. — psi deru] *Ć, M:* ‚prideru'; *M* k. i.

1028. metat] *N:* ‚mechiat'. — gole] *P:* ‚glauue'.

1029. kopja] *I:* kopla.

1031. pred] *Ć, M:* sred; *M* k. i.: pred; *V, F, N, D, S:* prid. — mečet] *F, P, N, D, m, b, z:* mečit. — su] nema *b*. — su ih] *Va:* ‚tuih'; *A:* svih.

1033. sred] *F:* srid; *z:* sried. — tej] *G, m, z:* te.

1034. vrlieh] *F:* vrlih.

1035. još im] *Ć, M:* ‚iosacter'.

1036. oplieni] *F:* oplini; *b:* ‚оплѣне'. — pograbi] *Va:* porobi.

1037. tim] *Ć, M, z:* tiem. — svak] *P:* svah. — s] nema *Z*.

1038. sve] *I:* svud.

1039. jauče se] *O:* ‚i aruese', k. i.: jauče se; *Ć, M:* i rve se; *M* k. i.: jauče se; *P:* ‚iaucesce'.

1040. plienu] *F:* plinu. — plien] *F:* plin; *P:* ‚plienie'.

Žene, ļudi, stari i mladi,
čâs, imańa i životi,
sve se otimļe, smuca i vadi
u sili, u krvi, u sramoti;
bez milosti se i bez reda
grabi, dere, vaļa i žeže:
do iz povoja mala čeda
rastrgnuti po tleh leže.
Slobodno od ńih ništa nije:
końi, momci, robje, djeca;
što ne nosi, toj se bije
i na peče sve rasieca.
U ovoj biesti izvan sebe
udarajuć na sve strane
ne pristaše, dokli i tebe
ne iznađoše, slavni Osmane.
Bješe mlad car još na domu
jańičarske glave verne,
u srdašcu noseć svomu
misli teške i čemerne.

1042. čâs] *F, Z:* ‚ciast'. — imańa] *G:* imańe. — životi] *Č, M:* živote; *M* k. i.: životi.

1043. otimļe] *Va:* otimļa; *G:* otimje. — vadi] *Va, Č, F, B, L, Ga, P, Z, M:* vodi; *M* k. i.: vadi.

1044. sili] *Va, A_1:* silu. — krvi] *b:* smrti. — u sili, u krvi] *z:* u krvi, u sili. — u sramoti] *V, Va, G, Z:* i sramoti; *Č, M:* u sramote; *M* k. i.: u sramoti.

1045. bez — bez] *P:* brez — brez. — se] nema *Č, M; M* docnije dodano.

1046. i] nema *Č, M.*

1047. do] *B, L, Ga, P:* da. — povoja] tako *O, Č, B, J, P, Z, M, S, m, z; O* sa strane: ‚pouichia'; *V, G, C, a:* povitka; *Va, A, F, L, Ga:* povojka.

1048. rastrgnuti] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, I, C, M, N, D; ostali rukopisi* i *izdańa:* rastrgnuta. — po] *F:* na. — tleh] *D, b:* tle; *z:* tlieh.

1050. momci] *B, P:* ‚marzi'. — robje] *P:* ‚robglie'. — djeca] *F:* dica; *L:* i djeca.

1051. što] *S:* ‚sctos'. — nosi] *I:* odnosi. — toj] *G, z:* to.

1052. rasieca] *F:* rasica; *I, S, m, z:* razsieca.

1053. biesti] *F:* bisti.

1054. udarajuć] *P:* ‚udaraiuh'. — na sve] *Va, A_1:* ‚sasue'.

1055. pristaše] *z:* prestaše. — dokli] *B:* ‚docli'; *I, Z, b:* dokle. — i] nema *G.*

1056. iznađoše] *F:* iznajdoše; *P:* ‚nadiosce'.

1057. bješe] *F:* biše.

1058. jańičarske] *b:* janičarske. — verne] *F:* virne; *Č, G, Z, M, N, D, m, b, z:* vjerne.

1059. srdašcu] *Č, M:* ‚sardaczu'; *Z:* ‚sardahzu'.

1060. teške] *P:* ‚tesche'.

Tuj čekaše svak čas glase
dobre, zle li svojoj kruni:
ali vojska smirila se,
ali raste u nabuni.
Sveđ mu sumńa trud prilaga:
tim se očito veće boli,
da uzdani Aliaga
vraća mu se kasno toli.
Eto odasvud buka posta;
eto se odsvud sablje sviete;
sve bojnikâ puno osta;
sve se uzbuni, sve se smete.
Vojska usrće jańičarâ;
vapi'e svaki: „Hodi amo
„s nami na sud, gdje prid cara
„Mustafu te pozivamo!“
„Ja sam vaš car!“ priuzima
Osman opet, „Ko 'e taj sada,
„tko suditi mene ima,
„usred moga Carigrada?“
„Sad ćeš vidjet, tko si i što si“,
oni mu opet odvit daju;
s tiem svak skače, da ga nosi:
svi ga silom popadaju.

1061. tuj] *B:* ‚sui'; *P:* ‚suij'.

1062. zle li] *Va, A:* ‚sceli'; *G:* ‚ciutti'.

1065. sveđ] *Va:* ‚sueg'; *F, Z:* svej.

1066. tim] *z:* tiem.

1068. vraća] *z:* vratja. — kasno] *V:* ‚ciasno'.

1069. odasvud] *P:* ‚odasfud'; *b:* ‚да свуд'. — buka] *O:* ‚puka'.

1070. eto] *Č, M:* ‚scto', *M* k. i. — odsvud] *Va, A, Č, M, N, D, m:* odasvud; *P:* ‚odasfud'. — sviete] *F':* svite; *P:* ‚stoije'; *F':* svite; *b:* svete.

1072. uzbuni] *B:* ‚usbune'; *Z:* ‚rasbuni'.

1073. usrće] *F:* utrče; *P:* ‚usraschie'; *z:* usrtje. — jańičarâ] *b:* janičarâ.

1074. vapi'e] tako *O, Va, A, Č, F, B, L, I, Ga, P, Z, M, m, z; ostali rukopisi i izdańa:* vapi. — hodi] *P:* ‚choddi'.

1075. gdje] *F, G, N, D, S:* gdi. — pred] *Č, F, I, C, Z, M, N, D, S, m, b, a:* prid.

1076. *Č, M, S:* opravdani bit imamo.

1077. vaš car] *V, N, D:* car vaš.

1078. ko] *A, I, Z, N, D, S, m, z:* tko. — taj] *G:* ‚ti'.

1079. tko] *G, S:* ko.

1080. usred] *F:* usrid; *z:* usried.

1081. sad ćeš] *B:* ‚sachiesc'. — vidjet] *A, N, D, b:* videt. — tko] *Va, A, G:* ko. — i] nema *V, G, Z, N, D, b.*

1082. odvit] *Č, M, m, z:* odvjet (ispor. XVIII, st. 21.: odvjet); *P:* ‚ghouor'.

1083. s] nema *Č, G, I, Z, M, m, z.* — tiem] *F:* tim.

„Tko na cara“, car zavika,
„zgar od Boga posvećena
„stavļa ruke, koga slika
„od svieta se kļańa i sjena?“
„Ti nas si ovo naučio“,
noseći ga vojska glasi,
„kad nepravo zatvorio
„cara i sveca našega si“.
Ovako se Osman mladi,
car od cara svieh najveći,
na jednoga końa usadi,
kî se nađe tuj po sreći.
Kratko ruho i priprosto
samo zgar ga odievaše,
bez haļine buduć ostô,
s kôm vrh sunca ńegda sjaše.
Tim u sredńi mečet tada
doprati se i dovede,
gdi uz Mustafu usred grada
nove paše redom sjede.

PJEVANJE DVADESETO.

Car Mustafa na visini
svietlo urešen i bogato
sjaše carskoj u haļini;
pristoļe mu 'e suho zlato.

1086. Boga] *A:* ‚nebba‘. — posvećena] *S, z:* posvetjena; *m:* ‚posvetchjena‘.

1088. svieta] *F:* svita.

1094. najveći] *V, Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, S:* veći (svijeh veći).

1096. kî] *Z:* ‚koi‘. — nađe] *F, B, P:* ‚naide‘. — tuj] *G, C, N, D, z, a:* tu. — sreći] *z:* srieći.

1097. ruho] *P:* ‚rucho‘.

1098. zgar ga] *V, Va, F, N, D, b:* zgara; *G:* odzgara; *I:* odzgar ga. — odievaše] *F:* odivaše.

1099. bez] *P:* brez. — haļine] tako *O, Ć, M, S, m, z, a; ostali rukopisi* i *b:* haļinâ. — buduć] *P:* ‚budduh‘.

1100. kôm] *V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, N, b:* kiem; *F:* kîm; *D:* kieh. — ńegda] *Ć, M, S:* ńekad; *F:* ńigda. — sjaše] *F:* staše.

1101. tim] *Va, A, z:* tiem. — sredńi] *F:* sridńi. — mečet] *F, B, P, N, D, m, b, z:* mečit.

1102. doprati se] *Va:* ‚dobratise‘.

1103. gdi] *A, I, Z, N, D, b, z:* gdje. — usred] *V, C:* svega; *F:* usrid; *G, m, z:* sve od.

1104. sjede] *F:* side.

XX., 2. svietlo] *F:* svitlo. — urešen] *b:* ‚урecен‘.

3. haļini] *A:* ‚hagnini‘; *P:* ‚ghagliñi‘, i.: .chagliñi‘.

4. pristoļe] *z:* prestoļe. — 'e] nema *Z.* — suho] *P:* ‚suucho‘.

Daut odmetni, on najprija,
nakon ńega Hasan staše,
Ahmat, Mahmut i Alija,
svi vezieri i sve paše.

Glava 'e Daut skupa toga
i namjesnik carski izbrani;
za ńim Hasan velikoga ,
blagajnika mjesto hrani.

A to, er ovi nadaleko,
da pripravnu smrt preskoči,
priko grčkieh kraja utekô
bješe k vojsci od Istoči.

Dođe Ahmata red opeta
od veziera Husaina,
a s Alijom Mahumeta
od pobjenieh mjesta ina.

A od Muftije velikoga
na mjesto se Jahija obra;

5. odmetni] *Z, b:* odmetnik. — najprija] *O, Č, M:* ‚naiprie'; *M* k. i.: najprija.

6. nakon] *A:* ‚nakogn'. — ńega] *Va:* ‚gnieka'; *P:* ‚ghiegha'. — Hasan] *Č, M:* ‚nasad'; *M* k. i.: Hasan; *P:* ‚Chaſsan'.

7. Ahmat] tako *O, V, Va, L, I, Ga, Z, S; P:* ‚Achmet'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* Ahmet. — Mahmut] *P:* ‚Machmut'.

8. vezieri] *A:* ‚vieſieri'; *F, Z, b, z:* veziri; *N:* viziri. — sve] *N, D, b:* svi; tako *M* k. i.

10. namjesnik] *F:* namisnik.

11. Hasan] *P:* ‚Chassan' (ispor. st. 6.).

12. blagajnika] *Va:* ‚blagaiunika'. — mjesto] *F:* misto. — hrani] *Č, M:* brani; *M* k. i.: hrani; *P:* ‚chrani'.

13. er] *F:* jer.

14. pripravnu] *A:* ‚prepraunu'. — preskoči] tako *O, Va, A, B, L, I, Ga, P, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* priskoči.

15. priko] *z:* preko. — grčkich] *F:* grčkih; *P:* ‚garskieh'. — kraja] *A, N, D, Volantić:* strana.

16. bješe] *F:* biše. — vojsci] *O, Va, A, Z:* ‚voizi'.

17. Ahmata] tako *O, V, Va, B, L, I, Ga, S; P:* ‚Achmetta'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* Ahmeta. — red] *Č, M:* ter; *M* k. i.: red.

18. od veziera] *F, Z, b, z:* od vezira; *B:* pod veziera; *N:* od vizira. — Husaina] *A, C, m, z:* Huseina; *P:* ‚Hchuſseiña'; *N, b:* Husaima.

19. a] *Č, M:* a i. — Mahumeta] *V, Č, P:* Muhameta; *F:* Mahometa; *I:* Mahameta.

20. pobjenieh] *F, b:* pobjenih. — mjesta] *F:* mista. — ina] *V, N, D, b:* ima; *C:* imati.

21. Muftije] *B, L, Ga, P:* Mustafe; *I:* Mufti.

22. mjesto] *F:* misto. — Jahija] *L, Z:* ‚Iakia'; *P:* ‚Iachija'.

među svijem samo ovoga
glas čovjeka kaže dobra.
A od janičâr posta općeni
vojevoda još u slavi
Šaban dvornik potišteni,
kî Mustafu vojsci objavi.
A od crnca Kazlarage
na sjedište bješe sio,
mlada lica, jake snage,
što vik ne bi, hadum bio.
Car Mustafa, kako vidje
dovedena Osmana odi,
naučen tako, zapovidje,
da se u Jedi-kulu vodi.
A on vapi'aše sveđ iz glasa:
„Jeda ļudî, jeda Boga!
„Ko mi grabi sabļu s pasa
„i stô otimļe carstva moga?
„Ja sam, ja sin caru Ahmatu,
„prvorodno diete svoje:
„meni, meni, a ne bratu
„carstvo od oca ostalo je".

23. svijem] *F:* svojim; *N:* sviema; *z:* sviemi.

24. glas] *Č, M:* ‚ulas', *M* k. i.: glas; *F:* laž. — čovjeka] *F:* čovika; *M:* ‚cioviecka'.

25. od] nema *Va, A.* — janičâr] *Z, b:* janičâr. — općeni] *O, A, Ć, b, z:* obćeni.

27. dvornik] *I:* vojnik. — potišteni] *Va:* ‚pobiscteni'.

28. vojsci] *P:* ‚vuoijzi'.

29. crnca] *O, Č, L, M:* ‚zarnaza'. — Kazlarage] *Va, A:* ‚Kaslar Agha'; *Ć, M:* ‚Haslaraga'; *N, D, m, z:* Kizlarage.

30. sjedište] *F:* sidište. — bješe] *F:* bîše.

31. lica] *B:* ‚liscza'. — jake snage] *Va, A:* jaka snaga.

32. vik] *Ć, b, z:* viek.

33. vidje] *A, N, D, b:* viđe; *F:* vidi.

34. odi] *Va, Ć, F, M:* ondi.

35. zapovidje] *A, N, D, b:* zapoviđe; *F:* zapovidi.

36. u Jedikulu] *G:* u kulu ured; *P:* ‚uredi kullu'; *M, N, D:* jednu kulu.

37. a] nema *b.* — vapi'aše] *A, B, L, Ga, P:* vapļaše. — sveđ] *F, Z:* svej; *z, a:* sveg.

39. ko] *Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, z:* tko. — mi] *b:* ‚my'. — grabi] *Va:* ‚krabi'.

40. i] nema *B, Ga.* — stô] *V, Č, Z:* ‚scto'; *M:* ‚sctomi'; *B, P, N, D, S:* tko; *b:* ko. — otimļe] *Ć, M:* ‚otimie'; *P:* ‚otimgliaa'.

41. caru] *F:* cara. — Ahmatu] *O, V, A, B, L, P, Z, M, D:* Ahmetu; *Ć:* Mehmetu.

42. prvorodno] *A:* ‚prauo rodno'. — diete] *F:* dite.

Ali se opet u pospjehu
uze, uhvati i najbrže
od tieh, kî mu straža bjehu,
na istoga koña vrže.
Koń bješe ovi okoš, mledan,
gô, star, sadnit, tromieh stopa;
mješte uzde ga bojnik jedan
smuca za oglav od konopa;
tim gologlav car na ńemu
tad u kratkoj toj haļini
po prilici i po svemu
viđaše se rob istini.
Ah, gdje su ti, care Osmane,
bojni końi, s kiem u slavi
na poļačke ravne strane
lansko ljeto ti se odpravi;
kad mladahan put Dunaja
jezdeć vjetar pritjecaše
ter bez broja i bez kraja
silnoj vojsci suncem sjaše?

45. pospjehu] *F:* pospihu; *P:* ‚poſpiechu'.

46. uze] *b:* ‚y ce'. — uhvati] *G:* ‚huati'; *P:* ‚uarati', k. i.: uhvati; *N:* ‚uhfatti'.

47. tieh] *Ć, M:* kieh; *M* k. i.: tieh; *F:* tih. — straža] *B, P:* straga; *L:* ‚strascia'. — bjehu] *F:* bihu; *P:* ‚stachu'.

49. koń] *L:* ‚kog''. — bješe] *F:* biše. — okoš] *F:* okost; *z:* okošt. — mledan] *z:* mliedan.

50. gô] *Va:* ‚ghod'. — sadnit] *b:* ‚загнит'. — tromieh] *Ć, M:* tromnieh; *F:* tromih. — stopa] *V, A, F, Z:* stupa; *Z* k. i.: stopa; *b:* ‚стапа'.

51. mješte] *F:* misto; *N, b:* mjesto. — ga] nema *Ć, M; M* docnije dodano. — bojnik] *A:* ‚boinih'.

52. smuca za oglav] *A:* za oglav smuca.

53. tim] *Va, Ć, M, z:* tiem.

54. kratkoj] *P:* ‚kradkoij'. — haļini] *P:* ‚chagliñi'.

56. viđaše] *P, S:* vidjaše.

57. gdje] *V, Ć, G, B, P, M, N, D:* dje; *F:* gdi. — su ti] tako *O, Ć, M; ostali rukopisi* i *izdańa:* ti su. — care] *N, D, b:* slavni.

58. s kiem] *F:* s kîm; *G:* ‚kiem'.

59. poļačke] *B:* ‚pogliasce'; *P:* ‚pogliaſke'.

60. lansko] *O, Ć, F, B, L, I, Ga, Z, M, D, S, b, z, a:* lańsko; *P:* ‚glansko'; *ostali rukopisi* i *izdańe m:* lansko (ispor. I, st. 351. i 359.; XI, st. 10, 98. i 588.; XVIII, st. 90.). — ljeto] *F:* lito.

61. mlađahan] *F:* mlajahan; *P:* ‚mlaghiachan'; *S:* mladjahan. — Dunaja] *P:* Dunava.

62. vjetar pritjecaše] *F:* vitar priticaše; *z:* vjetar pretjecaše.

63. bez — bez] *V:* ‚bers — bes'; *P:* brez — brez.

64. silnoj] *V, C, D:* silnom. — vojsci] *O, A:* ‚uoizi'; *P:* ‚vuoijsi'. — suncem] *Va, Ć, M:* ‚sunze'.

Gdje su ruha tvâ bogata
s raskošnieme napravami,
kieh izveze vrhu zlata
bieli biser, dragi kami?

Gdi je carska sablja iz rukâ,
vedro urešen s kôm se gleda;
gdje li posluh verna puka,
komu ti sām zapovieda?

Gdje su časti, gdje li hvale,
s kieh si dosad slavan bio?
Sve li ti su časom pale?
Svak li te je ostavio?

Ah, ovako sreća vrti
uokolo kolo svoje!
Car, narodi svi prostrti
pod nogami komu stoje;

car, koga rieč jedna sama
za zakon je svemu Istoku,
sred raskošnieh vedrieh krama
kî stô sveđ je na visoku;

65. gdje] *V, Č, G, B, P, N, D:* dje; *Va, F:* gdi; *A:* di; *Ga:* ‚gie'. — ruha] *P:* ‚rucha'.

66. raskošnieme] tako *O, V, Č, M, S; Va, A, G, B, L, Ga:* raskošnime; *F:* raskošnima; *P:* ‚raskosnime', k. i.: raskošnime.

67. kieh] *F:* kîh. — izveze] *B, P:* ‚usuese'; *P* k. i.: izveze. — vrhu] *B:* ‚verhu'; *P:* ‚uarchu'.

68. bieli] *F:* bili. — bieli biser] *B, P:* biele besse; *P* k. i.: bieli biser.

69. gdi] *Va, A, Č, G, M:* di; *I:* gdje.

70. urešen] *b:* ‚уресен'. — s] nema *N, D, b.*

71. gdje] *A:* dje; *F, L, S, b:* gdi. — posluh] *P:* ‚pofluh'. — verna] *A, Č, G, M, N, D, m, b, z:* vjerna.

72. zapovieda] *F:* zapovida.

73. gdje — gdje] *Va, A, Č, G, M:* dje — dje; *F, N, D, S:* gdi — gdi; *B, P:* gdje — dje. — li] tako *O; ostali rukopisi* i *izdaña:* su. — hvale] *P:* ‚chvale'.

74. kieh] *Va, F, L, Ga, P, S:* kîh. — s kieh si] *P:* ‚s' kihisi'.

75. li ti] *V, Č, L, M:* ti li. — časom] *C:* sasvim.

77. sreća] *F:* srića; *z:* srieća.

79. car] *D:* ‚zaru'.

81. koga rieč] tako *O, V, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S; F:* koga rič. — koga rieč jedna] *Va, A:* kojega rieč je.

83. sred] nema *B, L, Ga, P; F:* srid; *z:* sried. — raskošnieh vedrieh] *F:* raskošnih vedrih. — krama] *z:* hrama.

84. stô sveđ je] *V:* ‚sto suie'; *Va, A, F, G, I, N, D, m, b, z:* stoluje; *C:* ‚stoie sueghie'; *B, L, Ga, P, C, Z, a:* stô sviem je; *M:* stô sveđ je, k. i.: stoluje.

koga želi, koga misli
sviet vaskolik bješe tiesan,
sluge ga su svoje stisli,
od roba je svoga splesan;
pače očito u prikoru.
da se u krug mao zatvori,
vođen za svû muku goru
pri'e neredno neg se umori.
Naučite, ljudi oholi,
kî živete bez pripasti,
da ni'e tvrđe krepke toli.
kā ne može časom pasti.
I ako ovo nosi vrime
carom, kieh svak klańa i štuje.
što čekate vi, kieh ime
na svietu se jedva čuje?
Još dvie glave, dva veziera.
vitezi ovi sviem nemili,
Husaina, Dilavera,
na kopja su kê nabili,
prid carom ih sada nose.
Za rug veći jedan vika:
„Dogodiva ovako se
„ćudi oholoj svieh silnika!“

85. želi] *O:* ‚scelie‘; *V:* ‚sceli‘.

86. sviet] *F:* svit. — vaskolik] *P:* ‚uuaſkolih‘. — bješe tiesan] *F:* biše tisan.

87. ga su] *z:* su ga. — svoje] *Ć, M:* ‚suoi‘.

88. splesan] *P, N, D, S:* plesan.

89. očito] *m, z:* očitu. — prikoru] *Z, N, D:* priekoru,

90. mao] *F:* mal.

91. vođen] *F:* vojen; *m:* vodjen. — svû] *P:* ‚sfuu‘.

92. neg] *B:* nek.

93. oholi] *P:* ‚ocholli‘.

94. bez] *P:* brez. — pripasti] *z:* prepasti.

95. tvrđe] *N, D:* zgrade. — krepke] *z:* kriepke. — tvrđe krepke] *G:* krepke tvrđe.

96. časom] *Z:* s časom.

97. i ako] *V:* jakno. — ovo] *V:* ono. — vrime] tako *Va, F, G, I, Ga, N, D, S, m, z; O, A, B, L, P:* vrieme: *V, Ć, Z, M:* brieme; *b:* vreme; *a:* brime.

98. kieh] *F, P:* kîh (tako i st. 99.); *I:* kiem. — klańa] *Va:* ‚glagnia‘, k. i. klańa. — štuje] *A:* ‚sctiue‘.

100. svietu] *F:* svitu.

101. dvie] *F:* dvi. — veziera] *F, Z, b:* vezira; *N:* viziera.

102. vitezi ovi] *V, Va, F, G, I, N, D, b:* vitezovi. — sviem] *F, S, b:* svîm.

103. Husaina] *A:* Huseina; *F:* Husaina i (tako još *I, C, m, a*); *P:* Hchuſseiña‘; *z:* Huseina i.

105. prid] *z:* pred.

107. dogodiva] *B, L, Ga, S:* dogodiva.

108. oholoj] *P:* ‚ocholloij‘. — svieh] *F:* svih.

Š ńim se vapit svak navraća,
da sramota raste diła:
„Krv se ovako naša plaća,
„i pedepšu samosiła!
„Svak, 'ko vlada, sad se izgleda
„u ovega, kî živote
„svačî'e gubi i bez reda
„nepravedno carstvo ote!"
Ali čuvši govor ovi
mlad car smućen kliče tada:
„Komu, o moji vitezovi,
„ja sam uzeo carstvo ikada?
„Ah, moj ćaćko Ahmat ni'e li
„pravi istini vaš car bio?
„On, kada se s svieta dieli,
„meni 'e carstvo ostavio:
„svo'e vlaštito carstvo ono,
„kê od djeda i pradjeda
„steče i primi on zakono.
„da ńim vladam ja naprieda.
„Jaoh, ali se mâ djedina
„meni otimle sad pod silu.

109. š] *P, m, z:* s. — š ńim se] *B, L, b:* š ńime; *Ga:* ‚scgnimese'; *P:* ‚sgnijme'; *N:* ‚schgnime'. — vapit] *B, Ga:* ‚uapi'. — navraća] *z:* navratja.

111. plaća] *z:* platja.

112. pedepšu] *O:* ‚pedepsau'; *Č, M:* pedepsa; *Z:* pedepsu; *N, D, b:* pedepše.

113. ko] tako *O, Va, A, Č, G, B, P, M; ostali rukopisi* i *izdaña:* tko.

114. ovega] tako *O, V, Va, A, F, G, B, L, Ga, N, D, S, b; ostali rukopisi* i *izdaña:* ovoga.

115. gubi] *Va:* ‚glubi'. — bez] *P:* brez.

116. carstvo] *P:* ‚zartuo'.

117. čuvši] *O:* ‚ciuhsci'; *Z:* ‚ciuusi'.

118. smućen kliče] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S; z:* kliče smutjen; *ostali rukopisi* i *izdaña:* kliče smućen.

119. komu] *N, D, m, b:* ‚tkomu'.

120. uzeo] *N, D, m, b, z:* oteo. — carstvo] *S:* carstva.

121. ćaćko] *O, G, B, L, P, M:* ćajko. — Ahmat] tako *O, V, B, L, I, Ga, Z, S; P:* ‚Achmet'; *ostali rukopisi* i *izdaña:* Ahmet. — ni'e li] *Va:* mili.

122. pravi] *V, Č, M:* ‚paruij'. — vaš] *b:* ‚вам'.

123. on] *N, D:* od; *b:* a. — s] nema *V, Va, A, F, B, Ga, Z.* — svieta] *F:* svita. — dieli] tako *O, V, Č, I, M; F:* dili; *M* k. i.: odieli, a tako *ostali rukopisi* i *izdaña; B:* ‚odiela'.

125. vlaštito] *b, a:* vlastito.

126. kê] *Z:* ‚ko'. — djeda i pradjeda] *F:* dida i pradida.

128. ńim vladam ja] *G, B, P:* ja vladam ńim. — naprieda] *F:* naprida.

129. jaoh] *V, G:* ‚ioh'; *z:* jao. — ali] *b:* al'. — djedina] *F:* didina.

130. pod] *A:* po.

„i sloboda š ńom jedina,
„za kôm čekam smrt nemilu.'
„Ah, mladahan ikad komu
„sagriešio sam ja toliko,
„zašto ovako bit po momu
„gradu vođen imam priko?
„Ne za mene, neg da osvetim
„od kozačkieh moj puk šteta,
„vojsku protiv Lehom kletim'
„ja predńega digoh ljeta.
„Na kû uputih ja se prvi,
„ne štedeći carske glave,
„sved u ogńu i u krvi
„nedobitan i pun slave:
„i da 'e svaki rukom svojom,
„kô ja mojom, učinio,
„ne bi turskiem sad pobojom
„kraļ poļački dičan bio.
„I za ļubav, koju ukaza,
„carstvo moje puku milom,
„s prietńom smrtna, jaoh, poraza
„carstvo mi se grabi silom.

131. š ńom] *Va, A, B, L, Ga, Z, N, D, b:* š ńim; *P:* „s' gnim'; *m, z:* s ńom.

132. za kôm] *Č:* ‚sakon'.

133. mladahan] *F:* mlajahan; *P:* ‚mlagiachan'; *S:* mladjahan. — komu] *I, S, m:* ‚tkomu'.

134. sagriešio] *F:* sagrišio; *S:* ‚ſgrjesscio'.

136. vođen] *F:* vojen; *S, m:* vodjen. — imam] *Z:* ‚iasam'. — priko] *Č:* prieko.

137. osvetim] *N:* ‚osfetim'.

138. kozačkieh] *O, Č, I, N, b:* kazačkieh; *Va:* ‚kasckieh'; *A:* ‚kaſaſckieh'; *F:* kozačkih; *B:* ‚kosakieh'; *P:* ‚kosaskieh'.

139. protiv] *Č, M, S:* ‚prochia'. — Lehom] *P:* ‚Lechom'.

140. predńega] *Va:* ‚predgnieka'; *F:* pridńega; *z:* priedńega. — digoh] *b:* ‚дођох'. — ljeta] *F:* lita.

141.—144. Ti su stihovi u rukopisu *G* pa u izdańima *m, z* ovako poređani: 141. 144, 143, 142.

141. kû] *Va, A:* ‚ko'. — ja] *B:* ta; *P:* tad.

143. sved] *F, Z:* svej. — ogńu] *P:* ‚ogniu'.

145. i da je] *Č, M:* ‚iedaie'; *M* k. i.: i da je. — svaki] *P:* ‚suuahij'.

146. kô] *Va, A, Č, G, B, L, Ga, P, Z, M, N, D, m, b, z:* kô i; *F:* kâ i.

147. turskiem] *F:* turskim. — sad pobojom] *O* k. i.: sada bojom.

148. poļački] *B:* ‚pogliasci'; *P:* ‚pogliaſki'. — dičan] *V:* ‚dikan'.

149. ukaza] *Č, M:* ‚kasa'.

151. prietńom] *F:* pritńom. — jaoh] *O, V, G, S:* ‚ioh'; *z:* jao.

152. mi] *Va:* ‚im'.

„ne, ne od vrlieh protivnika,
„s kiem vojujuć imah gôru,
„negli od istieh mojieh bojnika,
„od mê straže u môm dvoru.

„Sred krvava dali boja
„nepri'ateļskieh ispod sila
„sabļa vaša, sabļa moja
„život mi je obranila.

„da izgubim carstvo paka,
„da mi se otme sabļa iz ruká
„od vas vernieh mo'ieh junaka
„i od dragoga moga puka?

„Sabļa ova, kû sred rati
„leška izbit mi vlas ne može —
„tko me čuva, tko me prati,
„da mi 'e ugrabi? Ah jaoh, Bože!

„Svietlu sabļu, s kôm u ruci
„slavni Osman krunu steče,
„i od unuka svieh unuci
„prostrieše se nadaleče.

153. ne, ne] *Z:* ne. — vrlieh] *F:* vrlih.

154. kiem] *F:* kîm. — vojujuć] *P:* ‚vuojiiujuh'. — imah] *P:* ‚imak'.

155. istieh] *F, D:* istih. — mojieh] *F, G, B, I, Ga, Z, N, D, S, m, b, z:* mojih.

157. sred] *F:* srid; *z:* sried. — dali] *V:* dala.

158. nepri'ateļskieh] *F:* nepri'ateļskih; *P:* ‚nepriatelskijeh'. — ispod] *I, S, m, z, a:* izpod. — ispod sila] *V, Va:* ‚is posila'? *A:* ‚iſ po sila'.

160. mi] *N, D, b:* vam.

161. izgubim] *V:* ‚isgubih'.

163. vernieh] *A, Č, G, M, N, D, S, m, b, z:* vjernieh; *F:* virnih. — mojieh] *O:* ‚mieh'; *F, G, I, N, D, S, m, b, z:* mojih; *P:* ‚moijh'.

165. ova] tako *O, Č, M, S.* — sabļa ova] *G:* ‚sabgliu onu'; *ostali rukopisi* i *izdańa* : sabļa ona. — kû] *Č, M:* ‚ka', *M* k. i.: kû. — sred] *F:* srid; *z:* sried.

166. leška] *O, A:* ‚leska'; *P:* ‚leschaa'; L_1: ‚lecka'; *b:* ‚лежка'. — izbit mi] *Va, A, G, B, Ga, P, Z, S,* L_1: izbiti. — vlas] *F, b:* vlast.

167. tko — tko] *G:* ko — ko.

168. jaoh] *V, F, G:* ‚ioh'; *z:* jao.

169. svietlu] *F:* svitlu. — s] nema *Va, A.*

170. Osman] tako *O, Va, A, Č, C, S, b, a; ostali rukopisi* i *izdańa:* Otman.

171. i] nema *Č, M; M* docnije dodano. — svieh] *O:* ‚sui'; *F:* svih; *B, D, b:* svoji; *I, Ga, N, S,* L_1, *m, z:* svojih; *P:* ‚suuoij'.

172. prostrieše] *F:* prostriše. — se] *F, S, m, z:* je.

„On š ńom najpri'e u Istoku
„slavu i kripos svoju uzmnoži
„i. da vlada naširoku,
„oko sebe sve podloži.
„Natoljensko jezdit polje
„silni se Orhan š ńom pak vidje:
„š ńom u Brusi svê pristolje
„stavi i siňe more priđe.
„Kraļevski opet stô prinije
„s ovom Murat prihrabreni
„u Galipolje iz Brusije
„i svu srpsku zemļu oplieni.
„Jedna i druga vidje strana
„s ovom silna Bajazeta.

173. š] *P, m, z:* s. — najpri'e] *Ć, M:* napried: *F:* najpri.

174. kripos] *A, G, I, N, D, S, m:* krepos: *F:* kripost: *Z, z:* kriepos: *b:* ‚крѣпост'. — svoju uzmnoži] *F:* s ńom uznoži.

176. oko] *S:* ‚okon'. — podloži] *Va:* ‚podlusci'.

177. natoljensko] *O:* ‚natogliensko'; *Ć, M:* ‚natolinsko'; *F:* natoļivsko; *I, m:* natoljevsko; *ostali rukopisi i izdańa:* natoļevsko. — jezdit] *Va:* ‚iesde'; *N, D, b:* jezdio.

178. se] *O, Va, Ć, M, N, D, b:* je; nema *V, I.* — Orhan] *I:* Orkan; *P:* ‚Orchan'. — š ńom pak] *V:* s ńom pak; *B, L, I, Ga, P, Z:* š ńome; *b:* š ńim pak; *m, z:* s ńome. — vidje] *V:* side; *F:* vije; *B, P:* vide.

179. š] *V, P, m, z:* s. — Brusi] *I:* ‚Pruſsi'; *M:* ‚Bursi'. — svê] *N, D, b:* svo'e. — pristolje] *b, z:* prestolje.

180. siňe] *V:* ‚segnie'. — priđe] *Z:* ‚proghie'; *z:* prede.

181.—200. Ovaj red strofâ imaju svi rukopisi pa izdańe *b*. No izdańa *m, z, a* poredase tih pet strofa tako, da se vladaoci turski, o kojima je u ńima govor, pomińu hronologičkim redom, i u to ime premjestise stihove 189.—192. pred stih 181., a stihove 185.—188. iza stiha 200. Poradi povjesničke pak ispravnosti ista izdańa imaju u stihu 183.: ‚Drenopolje' mj.: ‚Galipolje', u stihu 190.: ‚Galipolje' mj. ‚Drenopolje', u stihu 193.: ‚isti' mj.: ‚drugi', držeći, da se imenima ‚Mušan' u stihu 189. i ‚Murat' u stihu 193. naziva jedan te isti vladalac: Murat I., sin Orhanov, i napokon u stihu 209.: ‚drugi' mj. ‚treći'. Premještańe ovo i ispravļane potječe od Volantića, kako potvrđuje ńegov komentar.

181. opet stô] *Va:* stô opet. — stô *m, z:* stol.

182. ovom] *N:* tobom, k. i.: sobom, a tako *D, b.* — prihrabreni] *P:* ‚prichrabreńi'; *z:* prehrabreni.

183. Galipolje] *Volantić, m, z, a.* Drenopolje. — Brusije] *Ć, M:* ‚Bursie'; *I:* ‚Pruſsje'.

184. svu] *P:* ‚sſuu'. — srpsku zemļu] *Ć, M, S:* zemļu srpsku; *F, G, B, L, I, Ga, P:* srbsku zemļu. — oplieni *F:* oplini.

185. vidje] *A, N, D, b:* vide; *F:* vidi.

186. Bajazeta] *V:* Bajaczeta; *Va, A, Ć, M:* Bajazita.

„čim uprieči Tambrlana,
„zavideć mu carstvo od svieta.
„S ovom Mušan srca smina
„Drenopolje primi u sili
„i despota Vukašina
„razbi i s glavom još razdili.
„Š ńome Murat drugi stupi
„napried jakno striela plaha,
„da pod Vitoš sve pokupi
„i u Kosovo polje ujaha;
„i despota tuj Lazara
„š ńom bi jošte pogubio,
„kleti Miloš da s privarâ
„nevjerno ga nije ubio.
„S ovom Ćose Čelebija
„nikopoljskieh ispod mira
„kralja Šizmana iznać prija.
„s vojskom razbi, pak zatira.

187. tim] tako *O, V, Va, A, F, G, I, Ga, N, D, S, b; Ć, Z, M:* tiem; *C. m, a:* čim; *z:* čiem. — uprieči] *Va, A, I, Ga, Z, N, D, S, b:* oprieči; *F:* uprici. — tim uprieči] nemaju *B, L; P:* ‚à i sgnime'. — Tambrlana] *N, D, S; b:* Tamberlana; *m, z, a:* Tamrlana.

188. zavideć mu] *Ć, M:* ‚sa nighietmu'; *M* k. i.: ‚savidiehmu'; *Z:* ‚sauidiechmu'. — svieta] *Va, F:* svita.

189. Mušan] *V, N, D, b:* Muškan (‚Musckan'); *P* k. i.: ‚Muſkan'. — s ovom Mušan] *Volantić:* ‚sc' gnom Suliman' (konjektura Volantićeva, očito u vezi s mišlenem, da je ‚Mušan' pridjevak Sulejmana I.). — srca] *I:* ‚zarra'. — smina] *O, V, Va, Ć, F, M:* smiona.

190. Drenopolje] *F:* Drinopolje; *Volantić, m, z, a:* Galipolje.

191. Vukašina] *S:* ‚Vucascina'.

192. još] *P:* ‚ios'.

193. š] *P, m, z:* s. — drugi] *Volantić, m, z, a:* isti.

194. napried — striela] *F:* napriđ — strila. — jakno] *B, P:* ‚ia ko'. — plaha] *P:* ‚placha'.

195. da] *V, D, S, m, z:* kad; tako *P, M* k. i. — Vitoš] *b:* ‚сву власт'. — pokupi] *Va, A, Ć, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, m:* podkupi.

196. ujaha] *P:* ‚uuiacha'.

197. tuj] *Ć, G, M, z:* tu.

198. š] tako *sri rukopisi* i *izdana* osim *P, m, z,* koji imaju: s. — jošte] *P:* ‚ioſte'; *S:* jošter.

199. kleti] *b:* ‚нагли'. — s] nema *V, Va.* — privarâ] *S:* ‚prjevara'; *z:* prevarâ.

200. nevjerno] *Va, A, Ć, B, L, Ga, P, S, b, z:* nevjerom; *F:* nevirno.

201. Ćose] *O, V, Va, A, B, L, I, Ga, Z:* ‚Cioisc'; *Ć, M:* ‚Coisc'; *M* k. i.: ‚Cioiſe'; *G, m:* ‚koisc'; *P, S:* ‚Chiosc'; *N, D:* ‚Chioiſe'; *b:* ‚ћоиш'; *z:* Coso.

202. nikopoljskieh] *F:* nikopoljskih. — ispod] *G:* ‚iſprid'; *I, S, m, b, z, a:* izpod.

203. Šizmana] *Va, Ga, S, L*$_1$. *Volantić, m, z, a:* Šišmana. — iznać prija] *Ć, M:* ‚uan rasbia'; *B, P:* iskat prija; *Volantić:* ‚iſuan pria'.

204. razbi] *Ć, M:* ‚prie'. — pak] *Z* i. — zatira] *Ć, M:* ‚satiera'.

„Ugrovlahe u vrlini
„uharači Mehmet s ovom,
„i ukaza zmaj na Drini
„slovinskiem se vitezovom.
„S ovom Murat drugi us(a)rnu
„u Đurđevu despotinu
„i posiječe još na Varnu
„kraļa i ugrsku vojsku sminu.
„S ovom Mehmet slavni uzide
„prvi na stô carstva ovega:
„Grke rasu, smaknu i skide
„kraļa od Bosne i Hercega.
„Skenderiju s ovom paka
„car Bajazet pod vlas stavi
„i, kô i ja, na Poļaka
„neizmernu vojsku odpravi.
„S ovom Selim prođe jači
„i poludne dobi puke:
„Kaer primi i potlači
„priohole Mamaluke.
„Mlad, kô i ja, steče s ove
„car Suliman čâs podpunu:

205. Ugrovlahe] *P:* ‚Vghroulache'.

206. uharači] *P:* ‚ù characi'. — Mehmet] *Va, A, B, L, I, Ga, S:* Mehmed; *P:* ‚Mechmed'; *D:* Mahmet. — slavan] *V:* slavni.

207. na Drini] *Ć, M:* ‚nadreni'; *M* k. i.

208. slovinskiem] *F, Z:* slovinskim; *z* od 1854. god.: slavinskiem.

209. treći] *Volantić, m, z, a:* drugi.

211. posiječe] *F:* posiče. — još] *P:* ‚ioc'.

212. sminu] *O, V, Ć, Z, M:* smionu.

213. Mehmet] tako *O, Ć, G, M, m, z; P:* ‚Mechmet'; *ostali rukopisi* i *izdaña:* Mehmed. — slavni] *V:* slavan.

214. stô] *F, m, z:* stol. — ovega] *V:* onega.

215. Grke] *P:* ‚Garche'. — rasu] *B, P:* ‚Russu'; *Ga, Z:* ‚rusu'. — smaknu] tako *O, V, Va, A, Ć, F, G, B, L, I, Ga, Z, M, N, D, S, m, b, z; P:* ‚machnu'; *C, a:* smakne.

216. Hercega] *P:* ‚Hcherzegha'.

217. Skenderiju] *B, L, P:* ‚Skenderia'; *P* k. i. — paka] *Va, A:* pake.

218. Bajazet] *V, Va:* ‚Baiazet'. — vlas] *F, b:* vlast.

219. Poļaka] *Va, A:* Poļake.

220. neizmernu] tako *O; F:* neizmirnu; *ostali rukopisi* i *izdaña:* neizmjernu. — odpravi] *A:* opravi.

221. prođe] *F:* projde.

222. i] *B, L, I, Ga, S:* i od; *P:* od.

223. Kaer] tako *O; F:* Kajer; *S:* ‚Cair'; *ostali rukopisi* i *izdaña:* Kair.

224. priohole] *B, Ga:* ‚prohole'; *L:* ‚proohole'; *P:* ‚priocholle'. — Mamaluke] *B:* Mamuluke; *I:* Makaluke.

226. Suliman] *B, P:* ‚Suleiman'. — čâs] *F, b:* čast.

„progna od Rode vitezove
„i ugrsku ote krunu.
„Selim sin mu s ove sablje
„liepi Čipar ote silno,
„zamienivši svê korablje
„za kraļevstvo toli obilno.
„S ovom Murat stavi uze
„krajičnicim hrvatskimi.
„Ćeselbaša rvat uze
„i kraļevski Tavriš primi.
„Djed moj Mehmet s ovom diže
„Ugrom, kî svud vele smiju.
„grad pritvrdi od Kaniže
„i Avarin i Egriju.
„S ovom otac moj objavi
„nedobitnu veličinu;
„ovu meni on ostavi.
„prvorodnom svomu sinu.
„S ovom pođoh na Poļaka
„i môm rukom mnozieh pobih

227. od] *L:* on. — Rode] tako *O, V, Va, A, F, G, B, I, Ga, P, C, N, D, Volantić, b; Č, L, M, S, z, a:* Roda: *m:* Rodi.

228. **ugrsku**] *I:* ‚ungarsku'.

229. Selim] *O:* ‚Selin'.

230. liepi] *F:* lipi. — Čipar] *b:* ‚Ципар'; *z:* Ćipar.

231. zamienivši] *F:* zaminivši; *D:* ‚ſamjenuvsci'; *b:* ‚замѣнювши'.

232. za] *P:* na. — kraļevstvo] *A, L, N, D, S, z:* kraļestvo; *Č:* ‚kralieustuo'; *G, P:* ‚kraliestuo'.

233. ovom] *V, Va, A, L, I, Ga:* oviem; *I* k. i.: ovom; *F:* ovim. — stavi uze] tako *G, C, m, z, a; ostali rukopisi* i *izdaňe b:* stavi i uze.

234. krajičnicim] *L:* ‚kraienizim'; *P* k. i.: ‚kraijnizim'; *b:* ‚крајичници'. — hrvatskimi] *O:* ‚haruatzkimi'; *V:* ‚harvazkimi'; *F:* hrvatskime; *P:* ‚charvatskimij'.

235. Ceselbaša] tako *O, A, Č, G, M, Volantić, m; V, Va:* ‚Chiesel — Pascia'; *b:* ‚Ћеэел Паша'; tako *P* k. i.; *ostali rukopisi* i *izdaňa:* Ćeselbašu.

236. kraļevski] *Č:* ‚kralieuski'. — Tavriš] *O, Č, M:* ‚Tamisc'; *P:* ‚Tauuris'. — primi] *F:* prime.

237. djed] *F:* did. — Mehmet] *Va, A, N, D, Volantić:* Mehmed; *S:* Murat; nema *P*, ali docnije u ńemu iza: ‚ouuom' odozgo dodano: ‚sabgliom'.

238. Ugrom] *A:* ‚Ugram'; *P:* ‚Vughrim'. — svud] *P:* ‚sfud'.

239. pritvrdi] *z:* pretvrdi. — Kaniže] *N:* ‚Canixe'; *b:* ‚каньиже'.

240. Avarin] *O:* ‚Auariu'; *A, Č, B, L, I, Ga, Z, M, Volantić, m, z:* Javarin: *G:* ‚Nauarin'; *P:* ‚Giauuarin'; *N:* ‚Ghiavarin'; *b:* ‚Баварин'. — Egriju] *Č, B, L, I, Ga, P, M, S, Volantić, m, z:* Agriju.

244. prvorodnom] *Va:* ‚paruo rodno'.

245. pođoh] *F:* pojdoh; *P:* ‚pogio', k. i.: ‚pogioh'. — Poļaka] *Z:* ‚Poiaka'.

246. mnozieh] tako *O, V, C, G, B, P, M, N, D, S, m, z; Va, A:* ‚mnoscih'; *F, L, I, Ga, C, Z, b, a:* mnozih.

„i, da posluh od junakâ
„sliedjaše me, dobio bih.
„S ovom iđah od bojnikâ
„kupeć sa mnom vojsku mnogu.
„da Emirina odmetnika
„u Istoku smaknut mogu.
„S ovom s vami dobit sada
„odlučio bjeh joštera
„od istoka do zapada,
„od poludne do sjevera.
„Nu nevjeru kažuć svoju
„tko sad grabi bez razloga
„slavu vašu, slavu moju,
„slavu carstva otmanskoga?
„Tko mi uzima sabļu onu,
„s kôm sviet stari mo'i dobiše,
„i kû meni po zakonu
„svómu unuku ostaviše?
„Tko slobodu u sramoti
„i život mi ovdi tlači,
„gdi sloboda i životi
„podložni su meni svači?
„Tko na cara ruke stere?
„Tko li cara sužńem vodi?

247. posluh] *G:* poslusi: *P:* ‚posluch'.

248. sliedjaše] tako *O, V, A, Ć, B, L, I, Ga, P, M, S*; *Va G, Z:* ‚sliedisce'; *F:* slidise: *N, D:* sliedi mene: *m, z, a:* sliedase.

249.—252. u rukopisima su *N, D* pa u izdanju *b* iza stiha 256.

249. bojnikâ] *O:* ‚noinika'.

251. Emirina] *Va:* ‚Erminia': *b:* ‚Омирина'.

252. smaknut] *Va:* ‚smagnut'.

253. s vami dobit] *b:* dobit s vami.

254. bjeh] *P, Z:* bih.

256. poludne] *F, D:* poludna. — sjevera *F:* sivera.

257. nevjeru] *F:* neviru. — kažuć] *Va:* ‚kasuch': *P:* ‚kaſgiuh'.

258. tko] *G:* **ko.** — **grabi**] *Ć, M:* ‚rasbij'. — bez] *P:* brez.

261. tko] *G:* **ko.** — **uzima**] *O, Va, A, Ć, L, M:* ‚usimglia'; *O* **k. i.**: ‚usima': *m, z:* uzimļe. — **onu**] *I:* **ovu.**

262. s] nema *O, Ć, M, S, z.* — sviet] *F:* svit. — **stari mo'i**] *I:* **mo'i stari.**

263. kû] *Ć, M:* ‚kij'; *M* **k. i.**: kû.

264. svomu] *D:* **svom.**

265. tko] *G:* **ko:** *P:* ‚tkó'.

266. i] *Ć, M:* ‚u'; *M* **k. i.**: i. — ovdi] *S:* odi; *z:* ovdje.

267. gdi] *Ć, G, Z, M, N, z:* gdje.

268. podložni] *P:* ‚podloſni'.

269. tko] *O, V, F, G:* **ko.**

270. tko] *G:* ko. — **sužńem**] *O, Va, A, B, L, Ga:* **sužnjem**; *F:* **sužnom**; *P:* ‚susgnia': *ostali rukopisi* i *izdanja:* **sužńem.**

„Vitezovi, od kieh vjere
„on obranjen vazda hodi!
„Ah, vitezi moji mili,
„puče ugodni, dragi puče!
„Svi li me ste ostavili?
„Svi li caru svomu muče?
„Ah, nemojte davńu slavu,
„kôm se vernos vaša diči,
„u izdavstvu svim nepravu
„novi prikor da obliči.
„Odgovori ti, kamenje —
„gluši 'e od tebe moj puk sada —
„ter ih gani na smiļenje
„vrhu Osmana cara mlada!
„Usred grada komu svoga
„djedina se svoja otima:
„i ni'e jošte, jaoh, nikoga,
„da mu plačnu milos ima?"
Vapeć tužne tej besjede
sultan Osman s teške smeće
na mjesto se jur dovede,
gdi cieńaše ostat veće:

271. kieh vjere] *F:* kih vire.

272. obranjen] *A, L, Ga, Z:* obgraden; tako *B* k. i.: *S:* obgradjen. — hodi] *P:* „chodij".

274. ugodni] *P:* „ughodan".

275. me ste] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, b; C, z, a:* ste me.

277. nemojte] *V, Va, A, L, Ga:* „nemote". — davńu] *Va, Z:* „damgniu"; *z:* „davnu". — slavu] *O:* „slau".

278. vernos] *Č, G, Z, M, N, D, m, z:* vjernos; *F:* virnost; *b:* „вѣрност".

279. izdavstvu] tako *O, V; ostali rukopisi* i *izdańa:* izdajstvu. — svim] *Č, Z, M, z:* sviem. — nepravu] *O:* „neprau".

280. prikor] *D:* priekor. — obliči] *b:* „обрични".

282. moj puk] tako *O, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, Z, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* puk moj.

283. ih] *S, m, z:* ga. — smiļenje] tako *O, V, Va, Ga, Z; ostali rukopisi* i *izdańa:* smiļeńe.

284. vrhu] *P:* „uuarchu".

285.–380. U rukopisu *Č* nestala su na ovom mjestu tri lista, na kojima bijahu 24 strofe.

285. usred] *F:* usrid; *z:* usried.

286. djedina] *F:* didina. — svoja] *N, D, b:* svâ.

287. jaoh] *O, F, Z, S:* „ioh"; *V,* (i po Karliću): „iose"; *z:* jao. — nikoga] *G:* „nikoka".

288. milos] *F, b:* milost.

289. tužne] *P:* „tuſne"; *M:* „tuſeni". — tej] *G, z:* te. — besjede] *F:* beside.

290. teške] *P:* „teske".

291. mjesto] *F:* misto.

292. gdi] *G, P, Z, M, N, D, b, z:* gdje. — cieńaše] *A, B, Ga:* „zienasee"; *F, z:* scieńase.

i na tužbe cara mlada
Turci vrli i nemili,
ako niesu milos tada.
daj su žalos oćutili!
Zasve da ohô svaki teče.
kažuć srġbu i nemilos.
proz oči mu suza utječe:
goni mu je skrovna silos.
Zasve da se čine hudi.
učinit se zaman haju.
da od puti niesu ludi
i da srca ne imaju.
Ovi čiem su skupno ustali.
da ga u zaklop već zatvore.
eto, jak hrid kad se obali
niz visinu strme gore,
eto kleti Dautpaša
tiekom teče konja hrla:
„Što će biti?“, svak upraša:
svak goneta djela vrla.
Viknu došad sred junakâ.
kieh Osmana pratit stavi:

293. tužbe] *P:* ‚tuſbe‘; *b:* ‚тужби‘.
295. milos] *F, b:* milost.
296. žalos] *F:* žalost; *b:* milost. — oćutili] *B, L, P:* ‚ochiuchieli‘; *D:* oćutjeli.
297. ohô] *F, M:* oko; *P:* ‚okol‘; *m, z:* ohol. — svaki] *F:* sveki.
298. kažuć] *O, G, Z:* ‚kascech‘; *Va:* ‚kasuch‘; *A:* ‚kaſuch‘; *F:* kazeć; *b:* ‚камуһ‘. — srġbu] *O:* ‚sarscbu‘; *F:* sržbu; *G, L, M:* ‚sarcbu‘; *P:* ‚sarsbu‘. — i nemilos] *F, b:* i nemilost; *P:* ‚à ne milos‘.
299. proz] *I:* kroz. — utječe] *F, M:* utece.
300. goni] *Va:* ‚koni‘. — je] *V, F:* ju. — silos] *F, b:* silost.
301. hudi] *P:* ‚chudi‘.
302. učinit se] *M:* ‚ucittſse‘, k. i.: učinit se. — haju] *P:* ‚chaiju‘.
303. niesu] *F:* nisu.
304. i] *P* k. i.: a. — srca] *O, V, F, B, L, Ga, P, C, M, S:* ‚zara‘; *O* sa str. k. i.: srca; *N:* ‚sarze‘.
305. ovi] tako *O, V, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, b; ostali rukopisi* i *izdaňa:* oni. — čim] *M, z:* čiem.
306. da] tako *M* k. i.: kad. — zaklop] *I:* ‚ſatvor‘, k. i.: zaklop.
307. jak] *P:* ‚ijah‘, — hrid] *P:* ‚chrid‘: *b* s bilj.: ‚бусен‘. — kad se] *O:* ‚kase‘: *M:* ‚daie‘, k. i.: kad se.
308. strme] *V:* strmu.
309. Dautpaša] Uz ovu riječ ima rukopis *I* sa strane bilješku, napisanu drugom rukom: ‚Jakop Klarich iz Dolenj Brazkokcife‘.
310. tiekom] *F:* tekom; *P:* ‚tjechom‘: *b:* ‚тѣһом‘. — hrla] *P:* ‚charla‘.
312. goneta] *Va:* ‚koneta‘.
313. došad] *P:* ‚dosciau‘. — sred] *F:* srid; *z:* sried.
314. kieh] *F:* kîh.

„Zapovied je carska taka,
„da se ovi pas zadavi.
„Što krsmate bez uzroka?
„Kû čekate štetu prieku,
„dokli bojnici od Istoka
„dođu i svieh nas ovdi isieku?
„Što gledate, što činite?
„Smrti ovega raspa od svieta
„vaše živote utvrdite
„i Mustafu cara sveta!
„Ganite se za općeno
„svačí'e dobro bez pripasti;
„er inako razdieļeno
„ubrzo će carstvo pasti!"
Nu car Osman s druge strane
vapijati ne pristaje.
jeda kako koga gane,
na svû pomoć ovdi da je.
„Dali car će", on govori,
„komu rob je svak na svieti,
„kako jedan rob najgori
„ispod robja svoga umrieti?

315. zapovied] *F:* zapovid.

317. krsmate] *Va:* ‚karsmaite'; *Z:* ‚karscmate'. — bez] *P:* brez.

318. štetu] *N, D, b:* sreću. — prieku] tako *O, V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* priku.

319. dokli] *V, Va, A, F, G, L, I, Ga, Z:* dokle; *B:* ‚docle'; *P, N, D, S, m, z:* dok.

320. dođu] *F:* dojdu. — svieh] *F:* svih. — ovdi] *I, Z:* odi; nema *M.* — isieku] tako *O, V, Va, A, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* isiku.

321. gledate] *O:* ‚cekate', ista ruka odozgo i.: gledate.

322. smrti] *M, N, D, b:* ‚s' smarti'; *G:* ‚smartim'; *z:* smrtju. — ovega] *M, m, b, z:* ovoga. — svieta] *F:* svita.

325. ganite] *Va:* ‚kanite'. — za] *L:* na. — općeno] *P:* ‚obchieno'.

326. bez] *P:* brez. — pripasti] *z:* prepasti.

327. er] *F, z:* jer. — razdieļeno] *F:* razdiļeno.

328. ubrzo] *Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, b:* dobrzo.

329. nu] *F:* al'.

330. vapijati] tako *O, V, G, C, M* (ispor. I, st. 181.: vapi'ahote); *Va:* ‚suech uapiti'; *A:* ‚suegh uapiti'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* vapijući.

331. koga] *I, m:* ‚tkoga'. — gane] *Va:* ‚kane'.

332. svû] *P:* ‚sfuu'; *D:* svo'u. — ovdi] *O:* ondi; *S:* odi; *b, z, a:* ovdje.

334. rob je] *N:* ‚robon'; *b:* ‚робе'. — svak] *P:* ‚svah'; *b:* ‚он'. — svieti] *Va, A, F, G, B, L, I, Ga, P, N, D, b:* sviti; *ostali rukopisi* i *izdańa:* svieti.

336. ispod] *I, S, m, z, a:* izpod. — robja] *G, M:* roba. — umrieti] *Va, A, F, G, L, I, N, D, b:* umriti.

„Jeda tebe, Bože s nebi!
„Vlas desnice tvo'e objavi
„ter pri glavnoj toj potrebi
„mladahna me ne ostavi!
„Da da višńi sreću bolu.
„tko na momu stolu sjedi.
„da dobrzo mû nevolu
„i car novi ne usliedi.
„ter nesreća moja ova
„ne uzroči tej nesklade,
„da sva kuća Otmanova
„i š ńom carstvo tursko pade!"
Ne doreče još ovega,
a Daut opet viknu iz glasa:
„Što činite? Davite ga!"
i mahramu smaknu s pasa.
Jednomu je crncu vrže.
sasma grdu, strašnu odveće.
bez ozira kî 'u najbrže
caru Osmanu na vrat meće.

337. jeda] *N, D, b:* sada.

338. vlas] *F, b:* vlast. — tvo'e] tako *O, V, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* tvê.

339. pri] *Va, B, P:* prid. — glavnoj] *b:* „плавной". — toj] tako *O, V, Va, B, L, I, Ga, P, C, Z; O* k. i.: môj; *F:* daj; *ostali rukopisi* i *izdańa:* môj. — potrebi] *F:* potribi; *z:* potriebi.

340. mladahna] *F:* mlajahna; *S:* mladjahna.

341. višńi] *F:* vićńi. — sreću] *F:* sriću; *z:* srieću.

342. tko] *G:* ko. — sjedi] *Va, A, I, N, D, b:* sjede; *F:* sidi; *M:* sjedi; k. i.: sjede.

343. da] *V, Va, M:* i da; *M* k. i.: da; *Volantić:* i.

344. i car novi] *V, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, b:* novi cari; *F:* s novim carim; *Volantić:* da i car novi. — usliedi] *A, I, M, N, D, b:* usliede; *S, b:* uzsliede; *z:* uzsliedi.

345. nesreća] *F:* nesrića; *z:* nesrieća.

346. uzrpći] *V:* „ustroci". — tej] *G, z:* te. — nesklade] *Va:* „nesghlade"; k. i.: nesklade.

347. Otmanova] tako *O, V, Va, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, m, b, z; C, S, a:* Osmanova.

348. š] *P, m, z:* s. — carstvo tursko tako *O, Va, A, B, I, Ga, P, Z, M, S, L_1; ostali rukopisi* i *izdańa:* tursko carstvo.

349. ovega] *B, P:* ovoga.

352. mahramu] *P:* „machramu". — smaknu] *M:* skinu.

353. vrže] *Va:* „uasce".

355. bez] *P:* brez. — ozira] tako *O, V, Va, A, F, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* obzira. — kî 'u] *G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, m, b, z:* kî 'e; *M:* „ku". — najbrže *F:* najprže.

Obara ga zatiem hrlo.
lievom nogom ter se opira.
čim mu desnom pleše grlo.
da mu silom dušu istira.

Tako plešuć kraj mahrami
zubi i nokti potezaše.
dokli car mu pod nogami
sprva streptje, pak izdaše.

Pod nogami roba svoga
umrie ovako car od svieta
i pod noge ispod nogâ
ukopa se prešno opeta;

ere od istieh, s kieh pogiju.
bez carske se vrže časti
u očin mečet, pod očinu
lievu nogu u grob tmasti.

Oholas se ļuska mnoga
u ovi način pleše i tlači,
kâ čovjeka umrloga
s Bogom peńe i jednači.

Vid, prokleti Mahumete,
ti, kî u sabļu zakon složi.

357. obara] *M:* obori. — zatiem] *F:* zatim. — hrlo] *P:* ‚charlo'.

358. lievom] *F:* livom. — ter] *M:* ‚tim'.

359. čim mu] *V, G:* ‚cimu'; *Va, Z:* ‚cinmu'; *P:* ‚cijmmu'; *M:* ‚ciemu'; *z:* čiem mu. — desnom] *G:* ‚ſ' desnom'.

360. istira] *I, S, m, z:* iztira.

361. mahrami] *P:* ‚machrammi'.

362. zubi] *M, N, D, m, z:* zubim. — nokti] *O, V, C:* ‚nohti'; *M, N, D, m, z:* nokti; *b:* ‚ногти'. — potezaše] *Va, M:* ‚potesciasce'.

364. streptje] *V, L:* ‚strieptie'; *A:* ‚striptie', k. i.: ‚streptie'; *F:* strepti; *b:* ‚стрепће'.

366. umrie . . . svieta] *F:* umri . . . svita.

367. i pod noge] *b:* ‚и под нога'. — ispod] *I, S, m, z:* izpod.

368. ukopa se] *Va, N, D:* ‚ukopasce'. — prešno] *F:* prišno; *P, b:* presno.

369. ere] *A, B, P, M, S, b:* er; *F, Volantić, m, z:* jer. — istieh] *F:* istih. — kieh] *F, S:* kîh.

370. bez] *P:* brez.

371. očin] *Z:* ‚occim'. — mečet] *P, N, D, b, z:* mečit.

372. lievu] *F:* livu; *b:* levu.

373. oholas] *F:* ohola; *P:* ‚ochollas'; *b:* oholast; *a:* oholos. — se] *Va, B, P:* je. — ļuska] tako *O, Va; V, A, F, B, I, P, Z, M, S, m, b, z:* ļudska; *G, C, a:* ļucka; *L, Ga, N, D:* ļudcka.

377. vid] *F:* vij. — Mahumete] *P:* ‚Machumette'.

378. sabļu] *M:* ‚sabgli'.

da nadhode ļuske svjete
svemogući sudi boži,
i da umrla pamet mani
odlukam se svojiem kriepi,
jer gdi ne sja zrak sunčani,
i s očim su ļudi sliepi.
Ti, da kraļ si, i da od toga
djelo s tuđom krvim slidi,
zatište oči, kô da Boga
nije, kî sve zna i vidi.
Ti pod udes sve postavi
i slobodu voļi ote,
da narodi svi s ļubavi
gube za te ńih živote;
da nikomu, veleć, svoju
uredbu uteć moći nije:
il' na domu, il' na boju
suđeno ti umrieti je.

379. nadhode] *L, Z:* nahode; *P:* ‚nadchodde'. — ļuske] tako *O, Va, P; V, A, F, I, Z, M, S, m, b, z:* ļudske; *G, C, a:* ļucke; *B, L, Ga, Z:* ļucke. — svjete] *F:* svite.

380. boži] *B, L, I, Ga, P, N, D:* božji.

381. i da] tako *O, V, Č, C, M, N, D, m, b, z, a; F:* ja; *P:* ‚iah'; *ostali rukopisi:* jak.

382. svojiem] tako *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, m; ostali rukopisi* i *izdańa:* svojim. — kriepi] *F:* kripi.

383. jer] tako *O, Va, F, G, B, L, Ga, P, z; ostali rukopisi* i *izdańa:* er. — gdi] tako *O, Č, B, L, I, Ga, P, M, N, D, S, m; Va, A:* di; *ostali rukopisi* i *izdańa:* gdje. — sunčani] *Va:* ‚suncani'; *F:* sunćeni.

384. i s očim] *Č, F, M, N, D:* s očima. — sliepi] *F:* slipi.

385. kraļ si] *Z:* ‚kraglski'.

386. djelo] *V, A, Č, M:* ‚dielom'; *M* k. i.: djelo. — s] nema *V, N, D, m, b, z.* — tuđom] *F:* tujom. — krvim] tako *O, V, G; N, D, b:* smrti; *ostali rukopisi* i *izdańa:* krvi. — slidi] *A, Č, B, L, I, Ga, P, Z, M, S:* sliedi.

387. zatište oči] *L:* ‚satisct occi'. — kô] *B, L, I, Ga; P, Z:* ka; *P* k. i.: kô. — da] *N, D:* od; *P* k. i.: da od.

388. kî] tako *O, V, Va, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S, m, b, z; ostali rukopisi* i *izdańe a:* ko'i. — sve] tako *O, V, Č, G, B, P, Z, M, N, D; ostali rukopisi* i *izdańa:* sva. — i vidi] *G, N:* i sve vidi; *Z:* ‚i sue uiedi'.

392. ńih] *N:* svi.

393. nikomu] *A, C, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, m:* ‚nitkomu'; *b:* ‚НИТКО МУ'.

396. suđeno] *S, m:* sudjeno. — ti] *O, V, Va, A, Č, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, S, b:* je. — suđeno ti] *m:* jednom sudjeno; *z, a:* sviem suđeno. — umrieti] *V, F:* umriti.

I ti, o otmansko samosiļe,
kô bez pravde i razloga,
da prostereš sabļu diļe,
nejma viku straha od Boga;
ti, ti cara vrh svieh ļudi
dosle učini uzvišena,
da ne slika, nego svudi,
htje, da mu se klańa sjena;
da tvôm sabļom on sām vlada
duše i tiela na svû voļu
sred staroga Carigrada,
na novomu svom pristoļu;
da ga u obraz pogledati
ļuski pogled ne dostoji,
i da svudi, kud se obrati,
s nedobitnom silom stoji;
da mu u ruci čes je i sreća;
da mu 'e zakon u besjedi;
gospoda mu da najveća
trepte od same zapoviedi;
pače da od ńih svaki grlo
pod svû sabļu stavļat teče,
ako hoće, da neumrlo
dobro u raju vječnom steče;

397. o] nema *Va, A, Č, F, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D.*
398. bez] *P:* brez.
399. prostereš] *b:* ‚простирешь'.
400. viku] *Va, A, Č, M, z:* vieku. — straha] *F:* strah; *P:* ‚stracha'.
401. vrh] *P:* ‚narch'. — svieh] *F:* svih.
402. dosle] *N, D, S, m, b, z:* dotle.
403. slika] *D:* sliku. — nego] *S:* ‚negh'li'. — svudi] *Č, M:* sudi; *M* k. i.: svudi. — *Va:* ‚ti mogustuom odasuudi'; *A, B, I, Ga, Z:* ti mogućstvom odasvudi; *L, P:* ti mogujstvom odasvudi (*P:* ‚odaſſudi').
404. htje] *Č, M:* ‚tiem'; *M* k. i.: ‚ktie'; *P:* ‚chtie'; *F:* hti. — sjena] *F:* žena.
406. tiela] *Va, F, G, B, L, Ga, P:* tila. — svû] *P:* ‚sfuu'.
407. sred] *F:* srid; *z:* sried.
408. pristoļu] *z:* prestoļu.
410. ļuski] tako *O, P; V, Va, A, Č, F, I, Z, M, S, m, b, z:* ļudski; *G, C, a:* ļucki; *B, L, Ga, N, D:* ļudcki.
411. svudi] *Va:* ‚sudti'; *A, F:* svud ti; *P:* ‚sfuddi'. — kud] *V, C, M, N, D, b:* kad; *M* k. i.
412. s] nema *Č, M.*
413. u ruci] nema *Z.* — sreća] *F:* srića; *z:* srieća.
414. besjedi] *F:* besidi.
416. zapoviedi] *F:* zapovidi.
417. da] nema *Va, A, G, B, P, N, D.* — grlo] *Č, M:* ‚harlo'; *M* k. i.: grlo.
418. svû] *P:* ‚sfuu'; *Volantić:* tvû.
419. hoće] *P:* ‚chochie'.
420. vječnom] *F:* viečnom. — steče] *b:* ‚тече'.

da, itko žive na svem svieti,
prid ńim prostrt na tle pade;
da u život mu se ime sveti,
a po smrti crkve grade.
Ti vrh svega još ovega,
da mu utvrdiš sabļu u ruci,
htje, da imaju strah od ńega
svi narodi i svi puci.
Ali ubrzo da će pasti,
vidim, kleti tvo'i zakoni;
er je sila, božjoj vlasti
nauk vraži da se ukloni.
Ti naredi, potom stupi
car od svieta na pristoļe,
da pod sabļu bratju skupi
i podavi i pokoļe.
Nu vlas božja caru Ahmatu
pogubiti brata ne da,
hteć, za ubojstva starieh platu,
da brat, ne sin, zapovieda.
Ti, da samo su uzvišena,
hoć, na svaku čās najveću

421. itko] *G:* ‚iko'; *B:* ‚idko'; *Č, M, S, m, z:* tko. — žive] *F:* živi; *G:* ‚sciuie'. — svem] *Č, M:* ‚suiem'; *F, N, D, S, m, z:* sem. — svieti] tako *O, V, A, Č, G, B, L, Ga, P, Z, M, N, D, S, m, b, z; ostali rukopisi* i *izdaňe a:* sviti.

422. tle] *F, m:* tleh; *z:* tlieh.

423. život] *I:* životu.

424. a] *G, B, L, Ga, P, Z, N, D:* i. — crkve] *P:* ‚meccit'.

425. vrh] *P:* ‚uar'. — još] *P:* ‚ios'.

427. htje] *Č, M:* ‚ktie'; *F:* hti; *P:* ‚chtie'. — strah] tako *O, V, Va, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, N, D, b; ostali rukopisi* i *izdańa:* straha.

430. tvo'i] *O, V, Va, G, B, L, I, Ga, P, Z:* svo'i; *O, P* i.: tvo'i; *N, D, b:* tvî.

431. er] *F, z:* jer.

432. vraži] *F, B, L, I, Ga, P, Z, m, z:* vražji.

433. ti] *Č, M:* tiem.

434. svieta] *F:* svitz. — na pristoļe] *V:* ‚nepriateglie'; *z:* na prestoļe.

435. bratju] *Č, G, B, P, M, N, D, S, Volantić:* braću.

437. vlas] *F, b:* vlast. — božja] *F, D:* božju. — Ahmatu] *V, A, Č, F, Z, M:* Ahmetu; *Z, M* k. i.: Ahmatu; *P:* ‚Achmettu'.

438. brata] *N, D, b:* braću.

439. hteć] *Č, M:* ‚stech'; *M* k. i.: hteć; *A, Z:* ‚htiech'. — ubojstva] *N:* ‚vbjstva'. — starieh] *F:* starih.

440. zapovieda] *F:* zapovida.

441. ti] *Va, F, G, B, L, I, Ga, P, Z:* i; *Č, M* nemaju te riječi.

442. hoć] *P:* ‚choch'. — na] *Va, A:* da; *P:* ‚sa'. — čās] *F, b:* čast. — najveću] *F:* najveće.

djeca ona pokupļena,
kieh u saraj djecom meću;
a toj, da tko ne zna svoga
roditeļa ni rodjaka,
cara uzdrži, kako s koga
sebi dobra pozna svaka.
Sad se zgodi i učini
smjenstvom zloga Dautpaše,
da i ovi, kako i ini,
tvo'i nauci tašti ostaše.
Ti naredi, da od krstjana
sinovi se grabe mladi,
i vojnica da su izbrana
oni, kôm se car obgradi;
ali božja vlas velika
podigla je u čas sade,
da taj grabļa svakolika
na istoga cara pade.
Tko mre u boju, s dobrim svacim
ti mu obeća raj priliepi,

443. djeca] *F:* dica. — pokupļena] *V:* ‚pokogliena'; *Va:* ‚pokupiena'.

444. kieh] *F:* kîh. — saraj] *I:* ‚saraju'. — djecom] *F:* zdicom; *N:* carski. — meću] *F:* meće.

445. toj] *Va, A, Č, G, B, P, M, N, D, S, z:* to. — tko] *G:* ko; *P:* ‚ijtko'.

446. rodjaka] *A, N, D:* rođaka.

447. cara] *Va, A:* ‚zar'. — uzdrži] *P:* ‚vsdarsgiu'. — s koga] *Č, M:* ‚snoga'; *M* k. i.: s koga. — U rukopisu je *L* posļedńi list bio prilično oštećen, pa sve, što je od ńega propalo, naknadi, počevši od stiha 445. do kraja, Petar Bašić, u stihu 445. ‚svoga', a u ovom: ‚koga'.

448. pozna] tako *O, V, Va, A, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, Z, M, S; ostali rukopisi* i *izdańa:* spozna. — dobra pozna] *N, D, b:* spozna dobra.

449. zgodi] *Va:* ‚sghdi'.

450. smjenstvom] *Č, M:* ‚smienstuo'; *M* k. i.: smjenstvom; *F:* sminstvom; *z:* smionstvom.

451. ovi] *Č, F, M:* oni. — i] nema *A, P.*

452. tvo'i] *B, L, I, Ga, P:* tvî. — Zaglavak ‚šti ostaše' dopunio je u *L* Bašić.

453. krstjana] *Z:* ‚karsctiana'. — U rukopisu *L* osta od stiha samo početak: ‚ti nar', a ostalo je dopunio Bašić, no bez prijedloga ‚od'.

455. izbrana] *z* od 1854. g.: izabrana.

456. oni] *V:* ‚oui'. — obgradi] *I:* ‚oghradi'.

457. vlas] *F, b:* vlast.

458. podigla] *O:* ‚podiglia'. — je] tako *O, V, Va, Č, F, G, B, L, I, Ga, P, C, Z, M; P, M* k. i.: se; *m:* ‚jčê'; *ostali rukopisi* i *izdańa:* se. — čas] *F:* čast. — sade] *Č, M:* sada.

459. taj] *A, G, N, D, S, b, z:* ta. — grabļa] tako *O, V, Č, C, M; M* k. i.: ‚grabſcia'; *Va, G, B, L, I, Ga, P, Z, N, D, S, b:* graběa; *F:* grapsa; *A, m, z, a:* građa.

460. pade] *Č, M:* pada.

461. tko] *G, Z:* ko. — s dobrim] *Č, M, D, S, b:* s dobriem. — svacim] *Va, Č, Z, M:* svaciem; *P:* ‚sarzem'. k. i.: ‚sarzijm'.

462. ti] *Č, M:* ‚te'. — priliepi] *F:* prilipi; *z:* preliepi.

*

neka posluh se u junacim
i pogrda smrti ukriepi;
ali učini vlas od Boga,
od krstjana nadaleče
s neposluha viteškoga
da car s glavom jedva uteče.
Ti htje, nitko da ničesa
nejma svoga osobita,
negli, jak Bog od nebesâ,
tač da 'e jedan car od svita.
Nu vlas božja brzo u sebi
samosiļa krši i slama,
za ukazat, da na nebi
i na zemļi ona 'e sama.
Ti u život cara sveti,
i pod noge sve mu stlači,
hteć, da rob je sve na svieti
a sām on car vrh svieh jači.
Nu vlas božja, kôj imaju
poklańat se ļudi sami,
htje, da pusti dušu u vaju
car svom robu pod nogami.

463. neka posluh se] *P:* ‚neka poslueh'; *N, D:* ‚nekse posluh'. — se u junacim] *Va, A, B, L, I, Ga, P:* svim junacim; *Z:* ‚suim iunaziem'.

464. pogrda] *Va:* ‚pokuba'; *b:* ‚посарда'. — ukriepi] *F:* ukripi.

465. učini] *Ć, M:* čini; *M* k. i.: učini. — vlas] *F, b:* vlast.

466. od krstjana] *Z:* ‚da karsctiana'.

467. *P:* ‚s' neposlucha vuiteskoga'.

468. s glavom] *P:* ‚s' lauuom'.

469. htje] *V:* htio; *Ć, P, M:* ‚ktie'; *F:* hti. — nitko] *Č, G, M:* niko.

471. nebesâ] *Va:* ‚nebsa'.

472. tač] *Va, A:* ‚tai'; *G:* tak. — svita] *O, V, Ć:* svieta.

473. vlas] *F, b:* vlast. — brzo] *A, G, B, L, I, Ga, P, Z:* jedna; *N, D, b:* sama.

474. samosiļa] *Va:* ‚samouoglia'; *N, D, b:* samosiļu.

476. 'e] nema *V, Va, F.* — ona 'e] *a:* je ona.

477. život] *z:* životu.

478. stlači] *Č, F, G, I, M:* tlači.

479. hteć] *V, N, D, b:* hoć; *A:* ‚htiech'; *Č, M:* kteć; *P:* ‚chtech'. — sve] tako *O, Č, M; M* k. i.: svak, a tako *ostali rukopisi* i *izdańa.* — svieti] *F:* sviti.

480. svieh] *F, N, D, S:* svih. — vrh svieh] *P:* ‚uarh suieh'.

481. vlas] *F, b:* vlast. — U rukopisu *G* nestao je posļedńi list sa st. 481. do 496.

482. poklańat se] *m, z:* podlagat se.

483. htje] *Č, M:* ‚ktie'; *F:* hti; *B:* ‚hte'; *P:* ‚chtie'.

484. robu] *Va, A, B, L, I, Ga, P, Z:* robju. — nogami] *Va:* ‚nokami'.

Htje ti, da sve tjera blude,
kako hoće, Turčin svaki,
i da ženâ držat bude,
koliko ih je hranit jaki:
tako neka tvo'i narodi
bez broja se uzmnažaju,
tere caru, kî ih gospodi,
množ vitezâ na boj daju:
nu se skrši sva tvâ slava,
er tisuća od tisućâ
tvojieh ispred Vladislava
vidjela se pobjeguća.

485. htje] *C, M:* ‚ktie'; *F:* a ti; *P:* ‚hchtie'. — htje ti] *b:* ‚хтѣде'. — da sve] *Va, A, B, L, I, Ga, P, Z:* sve da; *P* k. i.: da sve. — tjera] *F:* tira.

486. hoće] *P:* ‚chochie'. — Turčin] *P:* ‚Tucin', k. i.

487. držat] *P:* ‚daſsgiat', k. i.: držat.

488. ih] nema *L, I, D.* — je] *Va:* ‚chie'. — koliko ih je] *Volantić:* kolikih je.

489. tako] tako *O, Ć, M; I:* a toj; *ostali rukopisi* i *izdaća:* a to. — tvo'i] *B, L, I, Ga, P:* tvî.

490. bez] *P:* brez. — broja] *P:* ‚boija'. — uzmnažaju] *L:* ‚umnasciaiu'; *z:* uzmnožaju.

491. kî ih] *O, V, Va, A, F, L, b:* kîh; *Ć, M:* kieh; *Z:* kî.

492. boj] *Va:* ‚broi'.

493. skrši] *Ć:* ‚oskarsci'; *M:* ‚iſkarsci'. — tvâ] *Va, A, L:* ‚ta'; *Z:* ‚tai'; *S:* tvo'a.

494. er] *F, z:* jer. — tisuća] *D:* tisuću.

495. tvojieh] *V* (po Karliću): tvoieh; *F, z:* tvojih. — ispred] *V, Va, A, F, B, L, Ga, P, Z:* isprid; *I, N, S, m:* ‚iſ prid'; *z:* izpred. — Vladislava] *V:* ‚Vuladisaua'.

496. vidjela] *F:* vidila. — se] *m, z:* se 'e. — pobjeguća] *F:* pobiguća.

U izdanju *m* svršava se ovo pjevanje ovom strofom, koja je obilježena zvjezdicom:

Tim Sofija crkva sveta,
u kôj turski sad pas vije,
krstjanska će bit opeta,
kakono je bila i prije.

Prema bilješci u Markovićevu komentaru (III, str. 268.) tu su strofu imala „dva dosta stara rečenijeh pripisa, jedan od godišta 1689., a drugi od 1695." i drugi neki docniji prijepisi. Od poznatih rukopisa 1689. godine napisan je Valovićev, a 1695. Adamovićev. U Valovićevu se rukopisu doista nahodi ta strofa, samo se ona počiće u ńemu veznikom ‚er' (mj.: tim), a u drugom stihu ima: ‚turscki' mj.: turski. No u Adamovićevu je rukopisu nema, pa je ni Marković ili, bolje, Volantić nije mogao naći u ńemu, bit će dakle da je imao još jedan rukopis od 1695. godine ili je Marković pogrješno zabilježio godinu.

Od rukopisa, koji se pomińu u bilješkama ovoga izdańa, nema ove strofe nijedan osim Valovićeva, ali se ona može naći u dosta rukopisâ 18. i 19. stoleća, pa ju je i Marinović dodao na kraju rukopisa *M.*

Dodatak.

1. Pjesme, što ih Ohmućević ima u svom rukopisu.[1]

1. fo 168. a.

N. Umnožimo tim ove
zavežaje ljubļene
ter kroz slatke celove
trajmo čase blažene!

Ah! sńežani lis mi daj
ruke tvoje pribile:
grli, miluj, celivaj
sred razblude primile!

A obećava mati svies
grleć tvoju bielu put

istakmiti oni bries
uz lozicu pritisnut.

N. Zagrļeńa s celovim,
slatka žeļo duše mê,
da su draža među ovim
razbludami našime,

na kletvu ću ļubav zvat,
da ću u ovi dragi čas
bieļim rukam slikovat
brštan, koji grli hras.

2. fo 168. b.

Od dvanaes brzieh plavi,
koje priko morskieh vala
družile su mene u slavi,
sama mi je jedna ostala.

Ali u mislih punih truda
zaman se od nas zato uzdiše,
er protivit stvar je luda,
što nebesa odlučiše.

Mudar čovjek sa svom moći
nasto'i dobro da odluči,
a u onomu, što ima doći,
višńemu se priporuči.

Nu ako u našoj ne sto'i ruci
hude štete moć napravit,
tašta 'e ludos stat u muci,
mudros ih je zaboravit.

Rodna mjesta nadaleče
sred neznanieh zato strana,
kletva hoće, sviet protječe,
da nejmamo nigdir stana.

Nu s najhude suprotive
ufańe se gubit neće,
jer podložan čovjek žive
na razlike vazda sreće.

3. fo 168. b i 169. a.

Tko za zlatom sad ne hlepi,
tko za zlatom sad ne gine,
komu zlato ne zasliepi
vid od oči, kom na ń sine?

Zacieć zlata čovjek kori
valovita dno potopa,
pače, za iznit zlato gorí,
sebe u zemļu živa kopa.

Blago ištu, zlato prose
i gospoje sve izbrane:
a u pramieh zlato nose,
a sred ustî biser hrane.

[1] Od pjesama, koje se ovdje priopćuju, 3., 5.—9. nahode se i u rukopisu br. 28. franevačke biblioteke u Dubrovniku.

Sad su od zlata doba prava;
zlato se Indi'e splavim tjera;
na zlatu se sad prodava
pravda, ljubav, čas i vjera.

Ah! za zlatom, kô se reče,
ako 'e svaka vil lakoma,
lele tomu, tko daleče
ljubi ostavi mladu doma.

Jer mladica liepa triebi
da 'e gledana i dvorena:
a od mramora kâ je u sebi,
a koja je srcem stiena?

Ognen uzdah da ne primi
od sprašena ljubovnika,
u dne, u noći, leti, zimi
koji za ńom mre bez lika?

Pače da se zlatu opriti
ima srce krepko i jako,
pokli zlato pridobiti
moguće je nebo i pakô?

Tim zlato iskat ljubav nami
čini u shrani od vjetara,
da k žuđeniem gospodami
ne budemo doć bez dara.

4. fo 169. b.

Spomeni se, da ni'e bilo
mjesta, kraja ni otoka,
zlo gdi mi se ni'e zgodilo
cić tvojega, joh, uzroka.

Ali s mnoštva teških truda,
tugâ, jadâ, smeće i štetâ
dobiva se sreća huda,
kad se s krepciem srcem sreta.

5. fo 169. b i 170. a.

Nu pogleda'
liepa reda,
kî da svemu ljubav mila:
nebo odzgore,
zemlja i more
ljube i slide svud ńe dila.

S listjem hladak
tih i sladak
tančac vodi i uzdiše,
k milim žali
želni vali
za celivat teku bliže.

Zmi'u studenu
užeženu
ljubav čini tim svâ blaga:
jied izmeće,
neka veće
grli u moru svoga draga.

Ako time
ljuvenime
ognem gori sve stvoreńe,
o mladosti,
s kom kriposti
od ńe uteć imaš smjeńe?

Ah! ko neće
gluh odveće
čut, što narav čini svime:
ljubi, ljubi,
dni ne gubi!
Bježi mlados, leti vrime!

U kom dilu
go'i nemilu,
gluhu pustoš divjač prika?
O ljubavi,
gdi ne slavi
tvâ se uzmnožna vlas velika?

6. fo 170. a b.

O visoka, vita jelo!
O uresni, kitni bore!
Kî zeleniem listjem čelo
uresiste povrh gore!

Tko najprvi iz planine
dubrave je prinio vaše
sińa mora sred pučine,
koja ńekad pusta staše?

Oko čela tko vam stavi
mješte listja jedra biela?
Čija 'e sviesti ime od plavi
i od korablje izumjela?

Ali najpri'e komu od ljudî
tako smjenstvo narav poda,
ter se brodit s vami usudi
valovitieh priko voda?

Moć vjerovat ino nije,
neg da malo sasma haja
za svoj život, tko najprije
u plav stavi stupaj s kraja.

Tvrdi stienâ vrlieh gora,
vrli'i vrla 'e mora bio,
medu stiene, medu mora,
taj, zaplivat kî je smio.

Pače u tvrdoj kî vrlini
usudi se i ne krati
s malom plavi na pučini
smrt pristrašnu zatjecati,

ah! od raspa i od štete
velike ti bi na svietu,
otkad pokoj davńi smete
on kralestvu valovitu.

Ni izgubivši dobro svako
ja pun smeće i pun vaja
tukô bih se još ovako
neznanieh oko kraja.

Ali, o višńa sad kriposti,
koja vladaš sve na sviti,
moje tuge u radosti
ti mož sama promieniti.

Veće milos ja uzdanu
steći ufam s tvê pomoći,
gdi ovako mi bio dan svanu
sada iza strašne noći.

7. fo 170. b — 171. b.

Čudesa su vrh naravi
učiniti moć čovjeku,
ljudsko obličje da ostavi,
a od zvieri uzme sliku.

Ah! nitko se, dočim žive,
od ničesa ne zateci,
er zaludu svi su lieci
na nenadne suprotive.

Što je čovjek, kî u vrlini
reži od srgbe strašno toli,
negli u pustoj u planini
lav nesviesni i oholi?

Čemu taj se nejma zvati
ne čovjekom, negli vukom,
svaki način kî ne krati
za živjeti tudom mukom?

Što oni, kî o svakomu
zlo govorit ne pristaju,
neg u jiedu otrovnomu
psi srditi, kî sved laju?

Što 'e taj, komu misô puna
sved privarâ hitra stoji,
vuhovita negli kuna,
kâ na varke sveđ nastoji?

Što su oni, kîh sveđ mori
strah neredni, u kom stoje,
neg strašivi zeci u gori,
kî se od sjena svojih boje?

Što 'e taj, u kom sveđ puziva
nekrepčina otkriva se.
neg zvier ona, kâ je živa,
što se vjetrom samo pase?

Što je taj, kî ne zna cića
neumjenstva, kud se vrti,
neg zvier ona, kâ 'e trpeća,
da ju bije svak i prti?

Ah! mnozi se samo ljudi
u prilici kažu zdvori,
a u sebi s hude ćudi
od zvieri su hudi i gori.

Bolje od zvieri biće time
negli od ovieh, kî od čovjeka
nejmaju drugo negli ime
cieć tvoreńa zlobna i prika.

*

8. fo 171. b.

Tko po glasu samo sudi
zlo i dobro, mudar nije:
pod medom se čemer krije,
a ugodno što je, udi.

Stiena valim pokrivena
i pomorce vješte vara;
zmija iz cvitja, gdi 'e skrovena,
smrtno truje, koga udara.

Blagi pogled tiha mora
sprva u plav mami i zove,
a pak skačuć na valove
prije smrti grob otvora.

9. fo 171. b i 172. a.

Ah! jaoh! kuda uputi se
i utječeš stupom hrlim?
Ustavi se, ustavi se
za ove noge, kê ti grlim!

Među umrliem ni'e radosti
toli u sebi krepke i stavne,
kojoj tuge i žalosti
nicsu od hude sreće spravne.

Ištom pamet ljudska zače
u svom srcu počinuti,
a sretaju zgode plačne,
zla nenadna, trudi ljuti.

Sad sve nebo vedro i čisto
sinu s bilieh gornieh zraka,
sad opeta nebo isto
sve se od crnieh skri oblaka.

Koga sunce na ishodu
u veselju svietla sasta,
toga sunce na zahodu
ostavi opet plačna i tmasta.

Tkogod kuša slâs medenu,
čeka gorkos hude otrovi.
Nu dobro i zlo na promjenu
ako ima život ovi,

zašto i mojiem trudim neće
želni pokoj kad nastati?
Zašto od moje kolo sreće
s dna na vrh se ne obrati?

Gdi se djela hoće, ginu
. . . . . svači'i svjeti.
Ja ili ću mû jedinu
oslobodit ili umriti.

V Prasi od Boemie Nikola Ohmuchieuich pisa — na 15 Apła 1654.

II. Jerusolim sloboden

Torkvata Tassa.

Prvo pjevańe.

Spjevam zgode sviem zamjerne,
kô hrabreni vojevoda
Jezusovu od nevjerne
sile grobu slobod poda.

Mnogo rukom i pameti
on učini boju u tomu,
mnogo trudom hti podnieti
u dobiću prislavnomu:

i zalud se ńemu otprije
strašni pakô nesmiļeni,
i od Azije i Libije
puk s oružjem sjedińeni:

zašto nebo u pokoju
u pomoć se ńemu objavi
i bjeguću družbu svoju
pod svê svete stiege stavi.

O djevice, kôj pram zlati
ne nakiće lovor oni,
kiem nestavno vrieme mlati
u raskošnoj Elikoni,

neg me'u četam blaženima
koju gori vrh nebesi
zvjezdam zračna neumrlima
zla'na kruna milo resi:

ti udahni prsi u moje
ogań rajskieh od radosti,
neka slade moj zapoje
jezik pjesni i kreposti!

Ako budem uz istinu
kî drag ures pristaviti
ili ispraznos i taštinu,
kî ti ugodne neće biti.

ti znaš, da sviet samo uživa,
da ga opija voda mila,
koju Parnas svud proliva
razbludnoga svog iz krila;

i da slaciem u pjesnima
vješto istina pokrivena
moć omekšat srce ima
od litice i kamena.

I djetešcu poboļenu
tako slasti namaže se
vrh u sudu pozlaćenu,
liek mu u kojem prinese se;

soka gorčija od čemera
on privaren tako uzima,
koji boles svu mu otjera,
i s prievare život prima.

Ishodaše šesto lito,
da kršćanska vojska izbrana
na dobiće plemenito
put istočnieh pođe strana;

i Ničeju pridobili
bjehu veće snažnom silom
i Antiokiju grad primili
od načina bojniem dilom:

komu zatiem bi obrana
dana u boju vriednom moći
neizbrojnih od Perzi'ana,
kî za otet ga hti'ahu doći.

I Tortoza osvojena
u kršćanskoj bješe vlasti.
Uto poda zima strena
novom ļetu nove časti:

i jur svrha blizu biše
od vremena daždivoga,
cieć kojeg se ustaviše
sprave oružja viteškoga,

s visokoga svoga stola
kada ćaćko vjekoviti,
vrh sunčanieh vedrieh kola
stan kî ima osobiti;

i od zviezdâ kê su mjere
čak do jaza paklenoga,
toliko se više stere
vrhu kola sunčanoga;

blage oči rajske obrati
doli i u čas vidje jedan
sve, što moguć uzdržati
na sebi je svijet vriedan.

Sve razgleda, sve dopire
i obade svake strane;
zatiem pogled svoj prostire
u Soriju na kršćane;

oni pogled slavni, koji
skrovna uhodi sva na svieti,
vidje, Gofred gdje nastoji
sveti opakim grad uzeti;

samo on vjerne pun ljubavi
blago i umrlu mrzi slavu
niti haje, da postavi
pod česarsku krunu glavu.

Vidje zatiem Baldovina,
gdje visoko čelo nosi,
put od slavâ i taštinâ
na kê isprazni sviet iznosi.

I Tankreda vidje i pozna,
gdje ga prži plam nečisti,
toli tužna i žalosna,
da svoj život mrzi isti;

Boemonda čestitoga
Antiokiju gdje ponavlja
i kraljevstva gdjeno svoga
on početak visok stavlja;

i zakone gdje uzmnoži,
običaje svete stavi,
mudrom sviesti još priloži,
da se unapried prav Bog slavi;

i u toj misli gdje toliko
ukorieplen još ostaje,
da ino ostavlja svekoliko
ni dobiće ino haje.

Srce na boj spravno odveće
u Rinalda pazi i gleda
i sve žeje bojne smeće,
pune oštre srgbe i jieda;

nema od zlata ni od vladańa
ni'edne pomńe, misli ni'edne,
neg sva upravlja svâ ufańa
put od slave časne i vriedne.

Ovi u starca Gvelfa izgleda
pravi izgled svietlieh djela:
od ńega se boji i preda:
on mu 'e pomńa sva vesela.

A kad srca i misli ove
dobro vidje kralj od nebi,
iz andioskieh četa zove
Gabrijela doći k sebi.

Bog od neba obra ovoga
od pravednieh svjeta svega
poklisara veseloga
i glasnika najvjerni'ega;

slavne odluke, kê u raju
Bog učini, on donosi,
i sve slave, kê davaju
Bogu umrli, gori uznosi.

Ńemu reče Bog ovako:
„Sad Gofreda najdi veće
„i reci mu, što se tako
„bojna slava sliedit neće?

„Zašto ne išteš ponoviti
„rat krvavi? U osveti
„zašto nećeš sloboditi
„Jerusolim, grad moj sveti?

„Zašto glave vriedne veće
„i vojvode vojstva tvoga
„ne dozoveš stavno u vieće
„i u zbor zacieć boja ovoga?

„Ja ti velim, sve ih zovi
„i na dobit slavnu gani!
„Ti nad svjema vitezovi
„vojevoda budi izbrani!

„Ja te obiram sad na nebi,
„a na zemļi učiniti
„bojni će tę druzi, tebi
„kî će unapried sluge biti."

Gabrijelu ovo reče,
a on odleti strjelovito,
neka božje bude preče
zapoviedi izvršiti.

I duhovnu liepu sliku
povjetarcem obastrije,
pod umrlu da priliku
bude poznat boļe i prije:

čovječanska uda stavi;
obraz uze od čovika;
nu ga resi svega u slavi
veličanstvom rajskieh sila;

mlad se učini onieh ljeta,
u kojim se sjedińuje
mlados s dobom od djeteta,
a pram zrakom uresuje.

Biela perja svojih krila
pustio je on niz pleći:
zad su zlatna, brza i mila,
da bez truda gre leteći;

vjetre probi'a, sieče oblake;
visoko se pruža i diže,
da ni od zemļe strane jake
ni od mora ne dosiže.

Tako obučen on se upravi
put doline svieta ovoga,
na kî vječni glasnik pravi
svete odluke donie od Boga.

Čudna gora od Libana
najpri'e ńemu pokloni se:
zlatom perja poštrapana
na ńoj skupi i ustavi se;

na Tortoze pokrajine
pak odleti u čas hrli
i tako se iz visine
stani na sviet ovi umrli.

Uz to sunce iza gorâ
stopram roden dan iznese,
a običajno višńieh dvora
kraļu Gofred moļaše se.

Spored suncu, ali u svemu
svjetļi od sunca sred istoči
sluga božji andio ńemu
prid umrle dode oči,

veleć: „Evo, o Gofrede,
„zima i studen mrazni izlazi;
„došlo 'e vrieme, da se sliede
„bojne sprave i porazi.

„Zašto stojiš u mrtvilu?
„Hodi veće, brzo hodi!
„Tvo'ih viteza digni silu!
„Jerusolim oslobodi!

„Poglavice, kraļeviće
„na osvetu, na rat buni:
„svieh u jedno zovi vieće,
„svrhu liepih djela ispuni!

„Vojevodom za svû slavu
„Bog te je obrô višńi s nebi:
„dobrovoļno svoju glavu
„podložiti svi će tebi.

„Poklisarom Bog poslô je
„mene od strane vjekovite:
„ja ti otkrivam misli svoje
„i odluke temeļite.

„Začni ufańe zato veće
„od dobića: vojsku bļudi,
„strah odvrzi, plaši smeće!
„U pomoći Bog je svudi!"

Kad rieč ovu dogovori,
ne htje čekat ni'edna ina:
biela zlatna perja otvori
i odleti put visinâ.

Vječne vidje kad svjetlosti
slavnu u licu andelskomu,
kad ču rieči, smeten dosti
osta Gofred srcu u svomu.

Nu kad opet on se osviesti
i razabra u pameti,
ko je k ńemu došô uļesti,
ko ga 'e poslô, što htje rieti,

kô plam ogńa zažari se,
užeže se ogań živi,
svrhu boju dat spravi se
u pravednoj suprotivi:

nit ga oholas diže mloga,
nit ga nesvies vrla uzviši,
što bi obran on od Boga
vojevoda vrh svieh viši,

nego voļe svoje uputi
s voļom svoga gospodara,
od kê užežen vas se ćuti
kô iskra, ogań kû razgara.

Tim čas ne ckni, nego vriedno
vječnu odluku izvršiva.
Svu gospodu skupi ujedno,
blizu i dalek kâ pribiva.

Kńige uz kńige on pristavļa,
za ulacim šļe ulake,
molbe molbam svê ponavļa,
svjeta uzmnožna dobre znake.

Sve, što ganut, umiliti
može jedno srce bojno;
sve, što može probuditi
krepos, kâ spi nedostojno,

sve snahodi, sve prilaga
i u drag način resi toli:
tač ńegova rieč je blaga,
da siluje, kada moli.

Vojevode skupiše se
i gospoda svakolika:
sam Bo'emondo ne vidje se
s družbom inieh od vojnika.

Jedni od ńih pod šatore
izvan mira pribivaju,
od Tortoze svietle dvore
stane druzi uzimaju.

Prvi blagdan pak zatime
vladaoci pričestiti
slavno u vieće jedno u vrime
vidješe se svi skupiti.

Tu u lišću razvedrenu
Gofred med ńim usta otvori:
podiže se svak za cienu,
a on ovako progovori:

„O vojnici vjere svete,
„koje višńi odabrô je,
„svi oni raspi da se osvete,
„kê grad ńegov primio je,

„od izdajstva i hitrinâ
„u nevjernoj ovoj strani
„vjekuvječna vlas jedina
„vas uščuva i obrani;

„istina je još očita,
„kî odmetni jesu bili,
„množ u malo mi smo lita
„držâv ńemu podložili,

„i nevjernim nad narodi
„uzvisili svoj stieg sveti
„i činili, da gospodi
„u ovim mjestim Bog propeti.

„Nu ne scienim, da rodene
„strane i u ńih dobra svaka
„ostavismo i ļubjene
„ļubav djece i rodjakâ.

„Niti život naš podasmo
„morskoj strašnoj mi pučini,
„ni pogubni boj iskasmo
„u inoj stranoj kraļevini

„za glas jedan tašte slave,
„koja gine, kad se rodi,
„ni za doteć sred države
„sve nevjerne zemļu odi;

„tako bismo er stavili
„za uzdarje naših truda
„dar od ništa i prolili
„zaman bismo krv mi svuda.

„Ali naše od dobiti
„zamjerni je biļeg bio,
„mir sionski plemeniti
„da bi se od nas pridobio

„i da bi se slobodili
„teška od jarma i nevoļe
„puci ugodni, nebu mili,
turska kê vlas davi i koļe;

najposlije u Palestini
drag početak postaviti
novoj jednoj kraljevini,
milos gdje se ima uzvisiti,

„da unapried ni ko brani
„bogoljubniem niti smeta
„na grob doći sveti izbrani
„i donieti svo'ih zavjeta.

„Dakle što smo učinili
„sred krvave bojne smeće,
„u očitoj pogibili
„jeda učin'smo mi odveće?

„Trud bi velik: sva godišta
„biste u tuđoj kraljevini,
„nu se za čas našu ništa
„ni odluku ne učini;

„ili da se ondi ustavi
„ili indi kud obrati
„ovi ljuti boj krvavi
„i nemili svaki rati.

„Čemu da smo bolje biti
„u Evropi sjedinili,
„cviet junački, plemeniti
„i Aziju popalili,

„ako svrha bude opaka
„viteških ijeh ovieh sprava
„ne kraljevstva gradit jaka,
„neg pogube naših glava.

„Ne gradi oni, neg razmeće,
„koji ište sagraditi
„s nestavnosti i sred smeće
„svoje carstvo na ovom sviti:

„malo dana gdje stan ima,
„za mao čas gdje pribiva
„medu pucim neizbrojnima,
„nepri'atelim Boga živa;

„gdje u Grcieh nema sada
„ni'edno ufanje od pomoći,
„a pomoći od Zapada
„ne mogu mu brzo doći;

„ali uzdiže samom sebi
„od pogube grob očiti,
„u nevolji i potrebi
„za ukopat se i sakriti.

„Od Persi'ana vojska ciela,
„Turci i Antioki'a pridobiti,
„nije djelo naših djela,
„nego neba dar čestiti.

„Da, ako oružje naše bojno
„mi inuda obratimo
„ter proć volji nedostojno
„božjoj sada učinimo,

„strah me, da nas on ostavi,
„da u prikor glas se obrati,
„nedohitan s kiem u slavi
„svak se od nas vidje sjati.

„Ah, ne budi iko sada,
„rieč vas moja Bogom veže
„Boga istoga, ki nas vlada,
„srećni'e dane ko popleše.

„Čin'te vašom snažnom moći,
„da odgovori svrha ugodna
„na početke, kojiem doći
„htismo u ova mjesta plodna.

„Sad slobodno kad je svuda,
„kad zapreke putu nije,
„kad proljetna svud razbluda
„doba dieli najzgodnije,

„što stojimo u zabiti?
„Jur put grada hod'mo sveta,
„svrha našoj gdi 'e dobiti!
„Ko nam brani? Ko nam smeta?

„Kraljevići, vam govorim,
„i čuti će rieči moje
„sviet i u vječnim jošte dvorim,
„gdje odabrani božji stoje.

„Vrieme ugodno i veselo
„od dobića prislavnoga
„eto 'e došlo i prispjelo!
„Što krsmamo bez razloga?

„Sve što veće ustoji se,
„to će teže biti nami;
„lasno u vjetar obrati se,
„što držimo sad rukami.

„Ja gonetam, svi vidimo,
„Palestini da će doći,
„ako i malo uzdocnimo,
„iz Egipta sve pomoći.“

Reče; usta svâ zatvori;
kratak šapat zatiem sliedi;
al' pustińak, da govori,
Petar opet sta na sriedi.

Med gospodom i vitezi
sama vidiš ńega uboga:
priprosta ga svita resi,
prvi 'e uzrok boja ovoga.

On ovako ču se rieti:
„Što Gofredo nagovara,
„to su isto moji svjeti;
„ńegova nas rieč ne vara!

„Sviem očito paček to je
„i svi znate, tako da je;
„nu ako vam ugodno je,
„čujte riječ, što mi ostaje!

„Ako vid me moj ne vara,
„svaki nemir, nesklad svaki,
„kî med vam bi, kî vas hara,
„kî nepokoj poda opaki;

„svih svo'evo|a i zavada
„i protivnih misli u svemu,
„u kê od nas svak upada,
„uzrok davam ja ovemu,

„da, gdje kra| se ne nahodi,
„za moć dobriem dobro dati,
„i gdje jedan ne gospodi,
„kî će zlobne pedepsati;

„i gdje jedan nema oblasti
„vrhu inieh i s tiem znańe
„za razabrat svakom časti,
„smeteno je tu vladańe.

„Zato ovdi učinite
„jednu glavu vitezovim;
„prijate|ska sjedinite
„uda jedniem tielom ovim!

„Prut kra|evski i šibiku
„samo jednom dajte sada,
„da kra|evsku drži diku
„i da svijem milo vlada!“

Reče starac, prista u sebi,
Prsi koje, kê pameti
zatvorene jesu tebi,
ogńu živi, duše sveti?

Pustińaku ti ga poda
i sred ustî rieči stavi,
a vitezi i gospoda
tvoj primiše nauk pravi.

Tiem ga uzmnožna ti razvrže
i od gospostva že|e otrovne;
ti pod noge svakom vrže
sve ohole misli skrovne.

I kî nad sviem prvi biše
Gu|em i Gvelf poglaviti,
ti Gofreda odlučiše
da svim bude kra| čestiti.

Potvrdiše svi ga ini;
prid ńim osta svak u strahu,
i ńegovoj veličini
ponizno se svi klańahu.

On zapovied stere svoju
vrh svieh: svi ga poslušaju,
i u miru i u boju
kô svom kra|u čas podaju.

U ńegovoj stoji ruci
stavit zakon i nauke;
pridobiti ima'u puci
izvršivat ńemu odluke.

Vjerni druzi kî mu biše,
sad poslušni prid ńim stoje,
i sluge mu se učiniše,
kô mu andio narekô je.

Kô se ovo sve dospije,
glas proleće nadaleče
po sviem |udim i gdje krije
sunce svjetlost i gdje isteče.

A vojnikom on ukaza
veličanstvo svietle krune,
i u vedrini stavna obraza,
kê su slave svê potpune.

Prima pozdrav od svakoga
bez nijedne oholasti,
od veseļa viteškoga
svači'e hvale, drage časti.

I pokli sve slave primi,
kê mu poda veli i mali,
odgovori milo svimi
i prignu se i zahvali.

A zatijem zapovieda,
netom sunce dan objavi,
pod načinom bojna reda
da se prid ńim vojska stavi.

Kad u istok iz zapada
sunce zlatne zrake vrati,
ter se ļepše neg ikada
sred vedrine vidje sjati,

s noviem zrakom svietla dana
kî toli liep ukaza se,
sva izide vojska izbrana,
i svak pod svoj stieg stavļa se.

Svak urešen, kô najboļe
može, kraļu svom se kaže,
svak ophodi cielo poļe
ne bez pomńe i bez straže.

Buļon bješe se ustavio,
u uzmnožnoj neka dici
vidi, gdje idu u red mio
sad pješaci, sad końici.

O spomeno davnieh ļeta,
protivnico od zabiti,
koje znańe svud dohita,
kâ znaš, što bi sve na sviti,

ti pomńivo sve mi objavi
i na pamet meni poda',
da se ni'edan ne ostavi
vojske one vojevoda!

Blagodarne iz pohrane
pričestitieh tvojieh dara,
moj nek resi i izbrane
jezik hvale izgovara,

neka ńihov glas od slave,
kî s godištim potamnio je,
svi narodi i države
sad kroz pjesni čuju moje!

Prvo Gofred tu vidije
gdje francęski puk prohodi:
vojvoda Ugon bi ńim prije,
koji kraļu brat se rodi.

Od otoka francęskoga
svi ovi bjehu izabrani
iz rodnoga mjesta svoga,
medu riekom kê se hrani.

Nu smrt huda kad dostignu
kraļevskoga svietla brata,
ni'edan svoj stieg ne odbignu,
nego sliede žeļe od zlata.

Pod zapovied podloženi
Klotarea sad ostaše:
ńega u mnogoj drže cieni,
er kraļevsko ime imaše.

Tisuća se s ńim izredi:
svieh oklopje skriva golo;
tisuća ih opet sliedi;
ponosi se svak oholo.

Svak oružje isto ima
i nauke oštre od rati;
prilični su svi prvima,
da ih ne možeš razaznati.

Normandi su ovo bojni:
ńim Roberto vlada ugodni,
gospodičić sviem dostojni
i kraļević ńihov rodni.

Dva pastiera sliede ove;
svak ńih stiege svoje otvara:
Guļelmo se ovi zove,
on imenom Ademara.

Dva pastiera, kî na svieti
duše pasti naučiše
i na otar slavni i sveti
mnokrat Bogu posvetiše.

A svo'e biele sad sjedine
pod kacigom sakrivaju,
i od boja sve vrline
držat pomńu samo imaju.

Prvi vojsku vodi svoju
iz Orande, grada slavna,
četir stotin vješte boju:
vojska izbrana i poglavna.

Drugi od Poda čeļad svakieh
od istoga broja i mjere:
svak je od ńih srdac žarkieh
glavu izgubit zacieć vjere.

Baldovin se opet redi
s Bolońezi i s onime,
koje Gofred brat mu odredi
kad učińen kraļ bi svime.

Tisuć ih je, i opeta
na końim se svi ponose:
ne boje se raspâ i štetâ,
svoje oružje kako nose.

Knez mogući od Karnuti,
mudar svjetom, hrabren rati,
sa ńima se sad uputi:
četir stotin ńega prati.

S oviem Gvelfo stat vidi se
vrhu poļa sviem široka:
dostojanstvom jednači se
u ńeg sreća privisoka.

Broji ovi svog koļena
na sto djede i pradjede
estenskoga od plemena,
kiem nî broja, duge rede.

Nu nosi ime on po krvi
i gospostvo svê vlaštito
od Gvelfona, kî su prvi
sad, rođeni plemenito.

Karincijom ovi vlada
i, gdje Dunaj teče i Reno:
ima sve, što bi ńekada
Retom, Svevom podloženo.

Na ovo, od majke sve što ima,
priloži mu sreća draga
još dobićim velikima
mnogo slave, mnogo blaga.

Od ovijeh stran izvede
čeļad bojno ponositu,
med oružje kâ ne štede
smrt susresti svû očitu.

Obični su oni zimi
vruću u stanu pribivati
i na gozbam obilnimi
rujno vino ispijati.

Bi pet tisuć š ńim najprije,
al' s Persi'anim oštru u boju
mnogo od ńih izgubije:
treći dio sad 'e na broju.

Za ńim jezde Olandezi
nad svim pucim liepi ostalim,
kî med Niemcim i Frančezi
i med morskiem stoje valim.

Reno i Moza svom hitrinom
gdjeno ishod brz imaju,
mnoziem žitom i živinom
obilni se nazivaju;

otočani s ńim ńihovi
pod istiem ih sliede stiegom;
sto'e, očean gdje valovi
boj s visokiem bije briegom.

očean oni, koji ždere
ne samo one trgovine,
kâ se u navim po ńem stere,
nu s gradovim kraļevine.

Tisuća ovih jes ujedno;
drugi 'e Robert ńima glava:
jezdi skladno i poredno
liepa družba i gizdava.

Nad vojnicim britanskima —
ńekoliko bi ńih veće —
vlas Guļelmo mladi ima,
sin kraļevski vedre sreće.

Od ingleške ovi strane
dotekoše na boj hrli:
strjelami se biju i brane,
svud viteštvom neumrli.

Iz visocieh ļudi gora,
Duļem s ńim se još doskita,
kê šļe Irlanda priko mora
od najzadńieh strana svita.

Tankred za ńim pak ishodi:
od svih drugih niko nije
van Rinalda, kî nadhodi,
hrabrenstvom ga, kad boj bije.

Ļepši u licu, ali u činu
niko nije ni ima sada
taku izvrsnos i hitrinu,
srcem ko se ne pripada.

Jako sjena, kâ pokriva
glas čestiti svojoj slavi,
uzrok plam je ogńa živa,
kî ga prži od ļubavi;

sred oružja porođena
od jednoga jes pogleda:
ļubav mukom zadojena
snagu stječe izvan reda.

Rieč je taka, da u dan oni,
kad persi'anski skup junački
pridobjene glave skloni
pod hrabreni mač franački,

jer Tankredi ne htje veće
tjerat ļudi pridobite,
sit i utažen krvi i smeće
i dobiti pun čestite,

put pustošne svo'e upravi
stupa'e gore, jeda nađe
trudnom tielu pokoj pravi,
žedniem ustim vode slađe.

Đođe: ńega dozva milo
pod sjen dubje, što mu poda
u raskošno svoje krilo
tih hladenac živieh voda.

Iznenadi tu vidije
djevojčicu prigizdavu,
kû oklopje tvrdo krije,
a skrivenu drži glavu;

bješe od traga nevjernoga
došla i ona, da ugasi
žeļu trudnu tiela svoga,
gdje hladenac bistri izlazi.

Rajsku ugleda kad ļepotu,
toli mu se draga ukaza:
gori, sprżen u životu,
ļubļenoga pun poraza.

Ah čudesa! ļubav vrla,
u čas oni, kî se rodi,
krila stječe, leti hrla,
srca rańa i gospodi.

Razgledana kad se ugleda,
pod kacigu sakri lice,
a došašće druzieh ne da
snagu ukazat svo'e desnice.

Tiem uteče dikla mlada
od viteza jur dobita;
potreba je bila tada:
mnoštvo 'e tjera, strah ne pita.

Ńe ļepotu on izbranu
svu u srcu svome drži,
u oni način oružanu,
kô je vidje, kad ga sprži.

Ńe čin svaki ima često
(tač je ļubi) u pameti,
gdje ńu iznađe, i ono mjesto
ter se vidi sve gorjeti.

Hitro vješti svi poznaše
ńemu u licu žalosnomu,
bez ufańa da gori'aše
vas u plamu ogńenomu.

Oči u tle čim upira
i zamišļen čim boravi,
vehne, uzdiše i umira:
kaže ranu od ļubavi.

Osam stotin on sâm vodi
vojstva na boj naučena,
raskošna otkle liepo plodi
zemļa voće kraj Tirena.

Za oviem idu iz Grečije
dvie stotine samo ļudî:
nije gvozdja na ńih, nije,
nu se bojni kažu svudi.

Na 'ednoj bedri svaki ima
o svom pasu sabļu krivu,
a na plećim viteškima
trkač, strielu, luk, tetivu;

suhi koń i okošteni
vješti za tiek jesu smini,
na svaki put naučeni
kô naučni na trud ini.

Za udrit se spravni stoje,
za uteći jesu brži:
i bježeći čine boje,
protivnika svaki uzdrži.

Prid ńima se Tatin stavi:
i Grk ovi sâm je bio,
na boj ļuti i krvavi
kî s Latini se združio.

O sramoto od naroda!
O krivino bez procjene!
Grčka zemļo, ńekad poda
kâ junake sviem hrabrene!

Blizu tvojieh pokrajina
boj se ovi vojevaše:
na kršćansku pomoć lina,
sama svrhu ti gledaše.

U sužaństvo ako s' pala,
kad robuješ, ne tuži se:
ti si uzrok tvojieh zala;
pravda osvetna čini ti se.

Najposļedńa vojska jaše,
nu u časti, hvali i slavi
nad svijem se prva kaže:
nauk od Boga ima pravi.

Oni su oni, kieh vlas splesa
bojne trude svekolike:
na rat ne idu cieć pjeneza,
neg za neumrle doteć dike.

Strah su oni od Azije:
nose muńu povrh čela,
tries u ruci; bježi, krije
prid svakiem se vojska ciela.

Svojieh vitez neka muči
Argo i Artu djela isprazna,
er steć mačem slavu u ruci
djelovańa niesu lasna.

Starieh zgoda uspomena
prid oviem se gubi, gine,
kô uteče noćna sjena,
sunce u istok kad prosine.

Dudon od Konse ide prvi
prid ovijem vojevoda
i, jer mučno bi od krvi
i kreposnieh sudit zgoda,

pod ńegovu pokloniti
zapovied se odabraše;
misli, snagom on na sviti
mnogo učini, vele znaše.

Bješe u doba zdrelieh ļeta,
stavnosti svies kad se stječe,
i sied ako 'e, kaže opeta,
da mu jakos ne utječe.

On dostojne uspomene
svojieh slavnieh djela nosi:
mnoge rane otvorene
ponosito kiem se uznosi.

Eustacio s najprvimi
końa igra u poredu,
slavan sobom, nu nad svimi
slavan s brata jes Gofreda.

Gospodičić, vitez prvi,
Ġernando se opet pazi,
kraļevskiem se rodom slavi:
od norveških kraļa izlazi.

Gledaš jezdit s mnogom časti
med viteze ove mile
Engerlana svietle vlasti
i Rudera s Balnavile.

Jošte slove do kraj svita
i gdje sunce sja dan bio
dva Ġerarda plemenita,
još Rambaldo, Ġentonio.

Nu Ubaldo svud scieńeni
oklopjem se teškiem krije,
i Rosmondo, pohvaļeni
od Linkastra herceg kî je.

Neću zabit da ostane
još Obizo srca silna,
svietle krvi, kuće izbrane,
kôj svud raste slava obilna.

Za oviem opet koji sliede,
sadružena tri su brata,
Sforca, Akile, Palamede:
čas uzmnožna ńim je plata.

Pak je Oton primogući,
kî štit dobi vječne sreće
za ures veći vedroj kući,
iz kog zmija diete izmeće.

Ne ostavļam ja nazada
Ridolf Gvaska sviem čestita,
na boj kî idu slavni sada,
nit dva Gvida glasovita.

Ne prohodim u mučańu
Eberarda ni Ģerńera,
koje na rat šļe sadańu
Jezusova sveta vjera.

Odoarda kroz svies sliepu
neću proći bez spomene,
i Dildipu mladu, liepu,
vjerenike poļubļene.

Ńih dovede ļubav stavna
na boj oštri za'edno oba,
ali i smrt je obim spravna
ļubovnikom ovo u doba.

U nauciem od ļubavi
naučiti što se neće?
Ńu na oružje ļubav stavi:
tim strah pleše, ne ha'e smeće.

Sved se u družbi drži svoga,
zašto skladni jesu u svemu,
Odoarda ļubļenoga,
kî u ńoj žive, ona u ńemu.

Ako udarac smrtni i ļuti
jednom od ńih boles poda,
tešku boles drugi oćuti,
udionik od svieh zgoda.

Rana na ńem boļežļiva
dušu iz ńe smrtno tira,
i ako ona krv proliva,
od bolesti on umira.

A Rinaldo, diete mlado,
drag, ugodan sviem vitezi —
svi gledaju ńega rado —
kraļevskiem se čelom resi.

Djela mrzi od djeteta;
vlada sebe svom kreposti,
čim cviet kaže mladieh ļeta,
voće vaļa od vriednosti.

U oružju kad se užiže,
Marte scieniš da je pravi;
toli oklopļe s lišca diže,
riećeš: Bog je od ļubavi.

Gdje Adiģe teče rieka,
Bertoldu ga Sofi'a rodi,
Sofi'i diete jedva od mlieka
otkinuto se nahodi.

Matilde ga s znane odluke
uze od ńe iz povoja,
i kraļevske sve nauke
od ńe primi, čim s ńom stoja.

Na glas truble kad moguće,
kôj s istoka zvek izade,
rodne ostavi strane i kuće
i u vojsci se brzo nade.

Petnes ļeta ne imaše,
kad bez družbe on uteče:
kroz neznane pute jaše,
tuda mjesta sâm protječe.

Vale Eģeja mora plaha
smion pribrodi nad sve ine;
bez nijedne smeće i straha
prode grčke pokrajine.

Dođe u vojsku pun veseļa,
u dalečne strane svieta,
da božjega nepri'ateļa
i on tjera, bije, smeta.

Treće 'e ovo primaļeće,
da u vojsci on pribiva:
na lišcu mu rajsko cvieće
stoprv zlatni mah celiva.

Kô na końim svi prodoše
u velikoj slavi i dici,
puni uresa i raskoše
izidoše i pješnici.

Rajimondo vojsku onu
vodi, koju, pun pohvale,
med Pirene i Garonu
i očeanske skupi vale.

Četir tisuć ńih u broju;
svaki ima dobro oružje;
u zlu trudu, nepokoju,
naučeni nit se tuže.

Pomni i dobri više svega,
slavu doteć ištu mnogu,
a vojvode vrednijega
od Rajmonda nać ne mogu.

Pet tisuć ih vodi uza se
s Blese, s Torsa na boj slavni
Stjepan svietli s Ambuase:
s ńim umrieti svi su spravni.

Snagu izvrsnu ne imaju:
trud pritrpjet niesu jaki,
u oružju premda sjaju,
kiem se gizda od ńih svaki.

Zemļa ugodna, draga, mila,
kôm diče se oni svudi,
razbludnoga svog iz krila
sebi slične rada ļudi.

Za udrit se prvi ističu
i junaštvo kažu svoje,
ali lasno nase uzmiču
za trudima nać pokoje.

Treći za ovim opet redom
Alkasto se vidi iziti:
regbi prieti svo'im pogledom
i sad sviet će popaliti.

U alpinskiem on tvrdima
bješe skupio Elvecije;
šes tisuć ih pod stieg ima:
ļudi od ńih vrļieh nije.

Gvozdje, kiem su naučeni
zemļu kopat i orati,
nov u način on promieni
i u časno djelo obrati.

Onom rukom, kôm mnokrati
stada u pašu zavratiše,
strah nemaju na boj zvati
krale uzmnožne i najviše.

Stieg kod ovieh vidiš stati,
kom svak nosi čas potpunu,
i na ńemu kļuče sjati,
svetog oca vedru krunu.

Sedam tisuć pod ńim broja,
što ih Kamilo zapovieda,
ne straše se ļuta boja,
hode u način skladna reda.

Veseo se kaže ovi,
s neba er mu 'e čas prispjela.
u ovoj rati da ponovi
svojieh djeda časna djela.

Ukazati jer će moći
da latinska krepos mila
viek na svrhu neće doći
i da nije potamnila.

Sva ina vojska oviem redom
Gofredu se prikažuje:
misli, srcem i pogledom
svieh ih liepo sadružuje.

Zatiem svaki vojevoda
dozvan pomno ńega pazi
za čut zakon, koji poda,
a ovako se on oglasi:

„Pri'e neg sjutra izvan mora
„kola izvede zrak sunčani,
„paček netom biela zora
„dan kazati počne rano,

„hoću, vojska da se uputi,
„da dode u čas pod grad sveti,
„muče, da se ne ućuti,
„pomno, da je ni'e vidjeti.

„Spravite se zato veće,
„o ļubjeni, vjerni puci
„na put bojni i na smeće!
„Dobit nam je zaisto u ruci."

Na ove rieči od oblasti,
svieh na posluh kojiem veže,
u svakomu srce uzrasti,
u smionstvu se svak užeže;

svi su veće netrpeći
puni žeļe i nemira,
da pri'e sunce bude isteći
i noć tamnu da otira.

Ali Buļon mudri i znani,
er prividi zlo i goneta,
zasve u se da ga hrani,
ńeki strah ga mnogo smeta.

Zašto glase on istine
bješe jurve ońutio,
od eģipske da krajine
kraļ se u Gazu uputio.

Ļepše od Gaze u onoj strani
mjesto i tvrđe ni'edno nije,
boļe se odkle čuva i brani
sve kraļevstvo od Sorije.

A ne može vjerovati,
kraļ, naučen na dobiti,
da je odabrô stat bez rati
i bestužno pokojiti;

ne da se imat zato ńega
śred krvava boja ovoga
nepri'ateļa najhudega
i zločinca nemiloga.

Tim Enrika svoga vjerna
poklisara k sebi zove
i pun jada neizmjerna
govori mu rieči ove:

„U malahnoj hoću plavi
„ti pribrodiš da se sada,
„i u zemļu se onu ustavi,
„grčki česar kojom vlada.

„Tuj dobrzo doći ima,
„jer mi 'e tako dano znati
„od jednoga, kî pomńu ima,
„glasom ne umi'e vik varati,

„jedan mladac ponositi,
„hrabren, vriedan, slavan svuda,
„koji se ide učiniti
„drug od naših bojnih truda:

„kraļević je od Daneza,
„svietļa roda, plemenita;

„vodi mnogi broj vitezâ
„iz sjevernih strana svita.

„Ali česar od Grečije,
„kî naravno vara i hini,
„strah me, u ńemu vjere nije.
„da i s ńim tako ne učini:

„da svjetuje ńega opako,
„ter se nazad vojskom vrati,
„ili opeta gdje inako
„dalek od nas da se odvrati.

„Ti, svjetniče krune moje,
„najboļe obran na put ovi,
„na dobro ga naše i svoje
„svjetuj, nukaj, moli, zovi!

„Poteži ga, svoje bojno
„da oružje k nam donese:
„ńemu 'e prikor, nedostojno
„bez ńega ako pogine se.

„S ńim ne hodi, nego ostani!
„Pomńa tvoja samo budi,
„da isti česar grčki izbrani
„pomoć pošļe svojieh ļudi.

„On je nami većekrati
„svoje rekô dat pomoći,
„a i držan je vojevati
„za nevjerstvu vrha doći."

Tako reče, a pak ńemu
lis od vjere poda svoje;
on, poslušan, kô je u svemu,
i u ovom sad tako je.

Kraļu svom se smjerno klańa
i na put se hrlo spravļa;
Gofred uto od vladańa,
za počinut, misli ostavļa.

Sjutra zatim, kad u istoči
sunce svjetlos svietu poda,
i razabra od sna oči
svaki vitez i vojvoda,

eto od bubâń i trubaļa
čuse strašni zvek mogući,
svaki bojnik da se spravļa
na boj vrli i gorući.

Nije ugodan tako ļeti
grom, uſańe kì podava,
da će obilno zadaždjeti
rasušenih vrh dubrava;

kako ugodan, drag i mio
glas vojeni bi sviem čuti,
s bubâń, s trubâļ kî je udrio
za svieh na boj uzdignuti.

Svak potaknut od ļubavi.
sve što prije može i brže,
svoje oružje na se stavi.
a od smrti strah odvrže.

Pod vojvodom svaki u scieni
svojiem pomno stati haje,
a svud stiezi otvoreni
vrieme od boja kažu da je.

Stieg kraļevski najposlije
visoko se vidje uznieti
pri svoj vojsci od Sorije.
i na ńemu krs propeti.

Zrakom sunce od istoči
čim u oružje svietlo udara.
zablieštene ostaju oči,
regbi plamom vojska izgara.

gdje u iskram živiem siva
povjetarce vidiš milo,
i tako se prosvjetļiva
kô da 'e poļe izgorilo.

Bližńe strane, daļa mjesta
zaglušuje buka mnoga,
od velika vojstva i česta,
od oružja viteškoga.

Nu Gofredo vriedni i znani
svud ophodit šļe uhode.
svo'e da čuva i obrani
od izdajstva hude zgode.

Jezdjet opet zapovieda
lagahnijem końicima.
nepri'ateļskieh od zasjeda
štetu koju da ne ima.

Posli'e otpravļa za ovim one.
put otriebit kî imaju,
sve zaprjeke da uklone,
strmo u ravno obraćaju.

Sve poganstvo da ustane.
rieke vrle, strašna mora,
jame duboko iskopane,
hrid, litica, ļut i gora,

ne bi mogli ustaviti
svog od puta vojsku ovu.
ili u drugo promieniti
stavnu odluku sad ńihovu.

Taki je vidjet kraļ od rieká,
kad se nadme izvan mire.
od istijeh gdje zaprjeka
sprave obara, meće i dere.

Sâm mogaše od Tripoli
ńim se oprieti kraļ mogući:
utvrden je oni oholi
zlatom, ļudim u svôj kući.

Nego neće ńih da srdi,
pače od mira sve zakone
od Gofreda prima i tvrdi
i šļe dare i poklone.

Od visoke gore Seira
mnoštvo vjernih k ńim izlazi,
u istok se kâ prostira,
a grad jošte blizu pazi.

Stari, mladi, žene, ļudi,
neizbrojni kieh broj bješe,
dobitniku slavnom svudi
i oni dare svê donieše.

U veseļu i u radosti
u razgovor uļezahu
i oružje od vriednosti
razgledati uživahu:

i Gofredo od ńih primi,
za proć pute nepoznane,
s načinima pri'ateļskimi
provodiče sviem uzdane.

Blizu mora put vazima
i svu vojsku pomno vodi,
jer zna, plavim pri'ateļskima
da se čuvan kraj nahodi.

S onieh ńemu samo plodna
po otociem su grčkiem žita.
s ovieh šlu mu vina ugodna
Kreta i Šijo kamenita.

Pod visoka drieva ona
i neizbrojne vjerne plavi
plahos mora usiona
podloži se i postavi.

S ńih su puti otvoreni.
spravni na boj, na odore.
da ne mogu Saraćeni
Meduzemno brodit more.

Izvan onieh, kê s zapada
iz Mletaka otpraviše.
i Ġenova kojieh vlada.
mnoge se ine sjediniše.

Ńeke jedre s Inglitere:
mnozih poda Franči'a silna,
ńeke Olanda i izvan mire
Sičilija šlje obilna.

Sadružene ove ujedno
tvrdiem htjeńem, vezom jakim
dobavljaju svû naredno
vojsku krajńu žitom svakim.

I slobodne pute er nade
od turačke sile i ruke.
u jedan se čas iznađe,
gdje ima Jezus smrt i muke.

Ali glas, kî svako mjesto
svud prohodi nadaleće.
premda i laže, reče često
sprave glasit sej priteće.

da se 'e vojstvo sjedinilo
i da se u čas na boj spravi.
da se na put postavilo,
da ni'e niko, ko ga ustavi.

Vas broj od ńih još znat poda.
po imenu svijeh kaže,
djela slavnih vojevoda
pripovieda, a ne laže.

Veli, da su odlučili
sionske dobit mire svete:
oniem, kî su ih ugrabili,
krvne, smrtne prieti osvete.

Zla gorega na sviet nije
neg se svak čas zlu nadati.
er zlo, koje dođe prije,
mańe će nam strah podati.

Svak znat ište i opslušuje.
što se šapće i govori:
svak se boji, svak zlo čuje:
strah svakoga žestok mori.

Gradani su svi jedini:
plaču, cvile, bo'e se, tresu.
zašto znaju, ńih vrlini
da ova zla spravna jesu.

A kralj starac, vas u sebi
smeten, ne zna, što će, gdje će:
u najvećoj sad potrebi
gradi u misli mnoge smeće.

Aladin je ime ovomu:
s brigom žive i gospodi.
a u gospostvu kraljevskomu
malo 'e da se on nahodi.

Bio 'e u ljeta svoja mlada
čovjek oštar i nemio.
svû nemilos ali sada
s godistim je promienio.

Kô on začu glase istine.
da kršćani misle oteti
sred ńegove kraljevine
ńemu iz ruke Sion sveti.

jer zna bojne vitezove,
i ńih skrovna ni'e mu snaga.
starom strahu sumńe nove
u svom srcu on prilaga:

misli, u mirim svoga grada
da su puci izmješani,
zasve er sviem on sâm vlada.
Turci ujedno i kršćani;

da puk drži potišteni
Jezusovu vjeru svetu.
uzmnoženi i hrabreni
klańaju se Mahometu.

i u vazeću grada ovoga
prvo vjerni nek izgine,
ńemu stavi, a nevjernoga
plate dvignu i carine.

Misao ova na osvete
ćud ńegovu biesnu diže:
žeļan krvi, raspa, štete
jied ponavļa, srģbu užiže.

Tako u ļeto ponovi se
od ļutice otrov zmije,
u kôj mraznoj čini ti se
da otrovi ni'edne nije.

Tako i lav pitom svudi
sad igra se, miran sjedi;
nu naravni jied probudi,
da ga i malo ko uvriedi.

Tim govori sâm ovako:
„U ovom puku nevjernomu
„ja veseļe vidim svako,
„premda u srcu kri'e ga svomu.

„Naša šteta i izgubļeńe
„ńemu od štete ni'edne nije:
„mi padamo, on se peńe;
„mi plačemo, on se smije:

„od ńegovieh mi zasjeda
„ne možemo se učuvati,
„da i sada svies mâ preda,
„kô će me ubit ali izdati;

„ali kô će drugu svomu
„puku pomoć koju izniti,
„nepri'ateļu mom glavnomu
„skrovno vrata otvoriti.

„Ali učinit toga neće,
„er ću priteć hude ove
„ja odluke, a sve smeće
„pašće glave vrh ńihove.

„Ispuniću žeļe moje:
„podaću ih silnoj smrti;
„djecu u krilu majke svoje
„poklati ću i satrti.

„Kuće im ogńem popaliću
„svojiem crkvam visocima,
„i svietńake užeći ću
„svoga raspa ńim mrtvima.

„Pasja utroba ńem će biti
„grob za prikor do vik vika,
„a na grob ću im posvetiti
„krvcu od istih redovnika."

Tako u sebi sâm besjedi;
ali ńemu ne ide s ruke,
da izvrši take zledi,
da ispuni take odluke.

I ako se u čas on promieni
i pravedniem ļudim prosti,
uzroci su potišteni,
nije djelo od milosti.

Er ako ga jedan zove
strah, nemilos da izvrši,
na nesrećne puke ove
jači ga opet drugi uzdrži:

zna, da tako može smesti
pute od mira i od sklada
i na štetu zlu dovesti
sebe i grad, kojiem vlada.

Zato silnik plahi, vrli
svoje krvne žeļe ustavļa,
nu ispunit ih opet hrli
i na drugo mjesto spravļa.

U varoši zgrade ori;
kuće u selim po tle stere;
žitna poļa ogńem gori;
vinograde sieče i tere.

Da ostane nigdje neće
pića ni stan vitezovim,
kî ńegovim žele veće
rasap svietlim dat dvorovim.

U hladencim, u potocim
smuti vode i pun jieda
zliem otrovom i žestocim
rastrovat ih zapovieda.

Nemilostim on se tvrdi
i u spomeni drži opeta,
Jerusolim da utvrdi
za čuvat se od svieh šteta.

. . . . . ima na tri strane
Jerusolim grad čestiti,
nu od sjevera dobre obrane
ni'e mu za moć se obraniti.

Tim dio oni, otkle ima
sumńu i strah, da se prida,
zidiem paše visocima,
stavniem miri pomno zida.

I posvuda u toj strani
na izbor kupi sve bojnike:
inostrance plaća i hrani,
sili svoje podložnike.

Drugo pjevańe.

Čim usilnik vrli i hudi
tako spravļa da se brani,
jeđan k ńemu dan dohodi
sâm Izmeno zlobno znani;

Izmen, koji može i smije
mrtvo iz groba tielo iznieti,
i pokli mu duh ulije,
da mož žive svud vidjeti;

Izmen, strašnim riečim koji
i zakletvam mogućima
stranam, u kieh Pluton stoji,
strah podati oblas ima;

Izmen, dusim tamne noći
koji oštrom zapoviedi
može svak čas vrha doći,
kojih hoće, veže i zledi.

On sad klańa Mahometa,
a kršćanin pri'e je bio,
nu u vjeri još se smeta,
u kojoj se porodio.

Sad iz spile izišô je
puste iz gore kamenite,
nadaleče gdje obrô je
zgrade gradit vilovite.

U općenoj pogibili
neće . . . . da zatvori:
k svom gosparu doć se usili,
zlobnom kraļu svjetnik gori.

Veli: „Svietli gospodine.
„nedobitna vojska u slavi
„put kraļevstva tvê vedrine
„srdito se eto opravi.

„Nu činimo mi, što nami
„podobno je sad činiti!
„Nebo i sviet biće s nami,
„nam će u pomoć snažniem biti.

„Ti od kraļa i vojvode
„dobro činiš svaki dio,
„kad primnoge ove zgode
„spametno si prividio.

„Ako od tvojih vitezova
„kô ti bude svak činiti,
„nepri'ateļem tvojim ova
„zemļa, vjeruj, grob će biti.

„Ja, što uzmožne moje sile
„budu, sve ću ukazati,
„i pogube sred nemile
„vjeran drug ću tvoj se zvati.

„Sve, što čovjek starih ļeta
„mudro uči i svjetuje,
„sve, što mađa umi, opeta
„rieč ti moja obećuje.

„Oni dusi, koji s nebi
„ńekad bjehu istjerani,
„svaku pomoć u potrebi
„daće od mene silovani.

„Nu ko'i način držat hoću,
„otkli čare mê p četi
„za izvršit svaku zloću.
„čuj me! Ukratko ja ću rieti.

„U onoj crkvi, kû kršćani
„molbam drže posvećenu,
„otar stoji ńim izbrani
„u 'ednom mjestu sakrivenu.

„Na otaru svietla lica
„jednu sliku drže i dvore.
„kâ da 'e majka i djevica
„boga svoga, još govore.

„Prid prilikom užežena
„svieća svak čas gori i siva.
„a u drag način izvezena
„koprenica ńu prikriva:

„ńoj okolo vidiš stati
„od zavjetâ red neizmjerni.
„što donose darivati
„bogoljubni ljudi vjerni.

„Priliku ovu, koju kleti
„puk proslavlja, časti i resi.
„rukom svojom u tvoj sveti
„mečit sada ti prinesi!

„Strašne kletve, rieči jake
„ja ću posli'e žamoriti;
„od pogube one svake
„nam će udesna straža biti:

„tako carstvo tvê će ostati
„u ovim mirim nedobito.
„obraňeno strašne od rati
„kroz otajstvo zlamenito."

Na ove rieči kralj se prigne
i, ne trpeć veće u sebi,
on čas brži vjetra odbignu
crkvu oskvrnit Boga od nebi.

Tu nečasti on velikom
i pod prietńe i pod silu
grabi iz rukû redovnikom
tu priliku časnu i milu.

U mečit je svoj postavi.
gdje opaciem čestokrati
i hudobniem molbam pravi
Bog se vidi uvriedati.

Na tašto je mjesto uznieti
htje, i blažene vrh prilike
zli madonik i prokleti
sta žamorit kletve prike.

Nu kô zora dan najdraži
svietu umrlom izvodaše.
oni, koga pomńi i straži
gnusni tempal pridan staše.

ne vidi je i ne najde.
priliku onu čudnovitu.
i zamani svaku obajde
stranu od templa sakrovitu.

Tim od s'riele brži ogńene
glas podava kralju svomu.
a on raspe nesmiljene
puku prieti kršćanskomu;

zašto scieni kralj oholi
da je od vjernih kogod bio
u svom srcu smion toli.
kî 'e priliku ugrabio.

Nu ili od ruke koje vjerne
rajsko blago bi odneseno,
ili moći neizmjerne
nebo ukaza uvriedeno.

er dostojno ni'e nikako
držat svetu sliku i lice
gnusno u mjesto i opako
slavne djeve i kraljice.

I od toga se još istina
ńi do danas znat ne može.
bi li umrla kâ hitrina
ili tvoje djelo, Bože!

Da bi milos, nam je očito.
ljudsku milost er nadhodi:
treba je rieti istinito:
kroz nebeski dar se zgodi.

Nerazborna kralj pun jieda
proć kršćanim svak čas gore.
ńim istražit zapovieda
crkve, kuće, stane, dvore.

Obećiva darovati
blagom, krivca ko očituje,
a i krivca pedepsati
svakim zlom se obituje.

A i madonik sve tančine,
svu meštriňu trati hudu,
iznahodi sve načine
za obaznat, al' zaludu:

zašto ili dar od Boga
ili umrlo djelo 'e bilo,
na sramotu čara svoga
nebo ga je ńemu skrilo.

Nu kraļ kada nesmiļeni
vidje, ńemu da 'e skroveno,
ono, od vernih što on scieni
veoma teško sagriešeno,

proć kršćanim sve se gńivi,
srgbu užiže jieda prika;
nerazboran pravieh krivi,
smrti, raspe prieti i vika:

svaki obzir zaboravļa:
hoće vrh ńih da se osveti:
ogań biesni ne ustavļa,
dušu čuje kiem gorjeti.

Govoraše on ovako:
„U pogubam općenima
„neka ide sve naopako:
„skrovni lupež umriet ima!

„Istom meni da ne uteće
„krivac hudi i opaki,
„da se bije, ore i sieče
„i pravedni jošter svaki.

„Nu pravedan od ńih ko je?
„Što govorim u nesviesti?
„Svi su krivci, svi dostoje
„poginuti sa zlom česti!

„Ni'edan od ńih nije bio
„pri'ateļ pravi ikad nami,
„paćek nam se protivio
„i hitrinom i varkami.

„I ako griehu u ovomu
„nije grešna nijednoga,
„budi griehu ńih staromu
„pedepsa ova plata mnoga.

„Na oružje, na osvetu,
„vjerni moji, dignite se:
„na ogań, na plien, smrt i štetu
„od kršćana gonite se!"

Tako veli. U čas oni
glas proteče na sve strane
i vernima božiem doni
tužno u srce gorke rane.

Oni ostaše zabušeni
puni teška jada i smeće,
zašto vide, da ne lieni
smrt naripit na ńih veće.

Niti 'e iko, komu od ruke
od ńegove ide strane,
da očite smrtne odluke
molbam kuša dat obrane.

I u mnogom dočim strahu
tako plačne čase traju,
najmańe otkli tužni uńahu,
srećnu pomoć oni imaju.

Bješe me'u ńim djevojčica
u djevinstvu svomu zdrela.
časnieh misli, svietla lica
i izvrsna u sva djela.

Nad lieposti liepa ostale,
a svû liepos malo scieni:
sve su pomńe ńe i hvale,
da je resi sram pošteni.

Paček pomńe svekolike
i urezba je ńe izbrana,
svo'e ļepote rajske dike
kriti u mirim tiesna stana.

Od ispraznieh ļubovnika
svim uresim ures krije
i od pogleda tamna i prika
kô od otrovne bježi zmije.

Al' ne može straže b ti
ni skrovitieh tako strana,
lipos gdje se može kriti,
kâ 'e dostojna bit gledana.

A i ļubav usiona,
koja časne misli smeta,
htje, vidjena da je ona
od djetića mladih ļeta.

O ļubavi! koja užívaš
bit u očim osliepjena:
sad koprenom pogled skrivaš,
sad se vrtiš otkrivena!

Djevičanskih časnih dvora
ti proletje strane skrovne
i tisuću kroz zatvora
tude unese zglede otrovne.

Sofronija ńoj je ime,
a Olindo on se zove,
rodni jedan grad obime,
vjere oba Jezusove.

Koli se ona liepa kaže,
on sramežljiv toli stoji:
vele žudi, malo ufa se,
pitat ništa ne nastoji.

Ne umi'e otkrit plam ogńeni,
a isti mu svoj sram ne da;
drži ga ona u nescieni:
oli ne zna, ol' ne gleda.

On dosada tako tužan
služio je bez ufańa,
ol' nescieńen ol' nepoznan
ol' pogrden do skončańa.

Glas se začu utoliko,
nesrećnomu kako puku
rasuće se spravlja priko,
s koga smrtnu ćuti muku.

Ńoj, hrabrenstvom kâ se slavi,
a ponosi časniem sramom,
u pamet se svû joj stavi
svieh slobodit smrti samom.

Jakos ovu misô stavlja
na očito izgubljeńe,
ali 'e opet brzo ustavlja
sram djevički i poštеńe.

Samahna ona djevojčica
medu mnoštvo ljudî izlazi:
ne kri'e draga liepos lica,
nu i ne pušta, da se pazi.

Poniknute drži oči
tankiem platnom pokrivene,
a hrabreni sram svjedoči
kroz načine svê poštene;

tač da ne mož znat istine,
ili ga je razrušila,
oli s sreće ol' s hitrine
vedro lice uresila.

Mila liepos od naravi
i od naprave pomńa mala,
i nebeske dar ljubavi
ńe su ures, gizda i hvala.

Mimo svači'i pogled ide,
a ne gleda na nikoga
ponosita dikla i pride
do prid kralja srditoga.

Neće ustupit do nazada,
er ga vidje rasrdena,
nit je mnogi jied pripada
ličca u srgbi užežena,

neg govori u ove glase:
„Molim ti se, kralju pravi!
„Tvoje odvrzi teške omraze
„i tvom puku gńev ustavi!

„Ja sam došla za otkriti
„i dat tebi krivca onoga,
„kî je smio uvrieditи
„veličanstvo carstva tvoga.“

Na uzmnožne rieči mile,
na zrak rajske od lieposti
gńeva otrovna strašne sile
kralj ustavlja smeten dosti;

i da maće oštra ona,
ili on srdit nije bio,
na plam ogńa usiona
ljubovnik bi se učinio.

Al' ljepota, kâ se uzdrži
pomńom istom ogradena,
vik ne ulovi niti isprži
srca srgbe napuńena.

Zrak razbludna od pogleda,
sladak podsmieh, čin gizdavi,
željan uzdah, rieč od meda
plam ražižu od ljubavi.

Nu ako ljubav mogla nije
hlapsko ganut srce hudo,
da ganut ga umi'e i smije
ńeka nesvies, ńeko čudo

Tim ńoj veli: „Sve poviedi,
„ko je, mene kî uvriedi,
„a ja neću, da unaprieda
„kršćanski se puk ozledi."

Priuzima ona smiona:
„Prid tobom je krivac hudi:
„ova ruka bila 'e ona,
„krasti i grabit kâ se usudi!

„Ja sam ona, kâ priliku
„slavne djeve htjeh uzeti.
„Mene išteš! Na me priku,
„srģbu ispuni, sebe osveti!"

Tako udesu općenomu
glavu samu svû prikloni
i svem puku kršćanskomu
svojom smrti smrt ukloni.

Ah čudena laži uzmnožna,
koju izusti dikla mlada:
kâ je istina, da podložna
ne kaže se tebi sada?

Izvan sebe čas zapańen
usionik hudi ostaje
i ne kaže, jiedom rańen
običajniem ništa da je.

„Reci istinu!", veli opeta,
„Eto sam se utažio:
„Ko ti je toga podô svjeta,
„ko li u djelu drug ti 'e bio?"

„Niesam htjela udvonika",
odgovara ona ńemu,
„mojih slava, časti i dika
„u hrabrenom djelu ovemu.

„Znat nikomu niesam dala,
„što sam sama zamislila:
„sama sam se svjetovala
„i sve sama izvršila."

„Samu na te", on priuze,
„pašće dakle mojih sila
„zle verige, tvrde uze,
„rasap teški, smrt nemila."

Ona veli: „Pravedno je,
„ako sama stekoh slavu,
„sve pedepse da se tvoje
„na mû vrate samo glavu."

Ovdje srģba žeć nemila
kraļa u jiedu poče priku,
pa je upraša: „Gdje si skrila
„zlamenitu sviem priliku?"

Veli ona: „Ja nikako
„slavnu niesam sliku skrila,
„nego užegla i ovako
„stvar izvrsnu učinila,

„jer unapried oskvrńena
„veće nigda neće biti,
„ni poganstvom pogrdena
„ruka 'e moć će uvrieditі.

„Ali išteš lupeštinu?
„Al' lupeža hoćeš znati?
„Ńu ne vidje vik zaistinu;
„mene vidiš ovdje stati.

„Zasve er nije lupeština,
„ni ja se imam lupež rieti,
„er priuzet nî krivina,
„što nepravo htje uzeti."

Silnik vrli na ove rieči
u ogńen se jied užiže;
na ńu krive oči peči;
gńevu i srģbi uzdu diže.

Nek se ne ufa već zaisto
nać pošteńa pod nebesi
časna misô, srce čisto,
lice, plemstvom kê se resi;

a i ļubav blaga i mila
proć omrazi zloj zamani
sve je pomńe svê stavila,
ńe ļepotom da je brani.

Tako osta uhićena
liepa dikla, a kraļ hudi
jieda nadmen nesmiļena
na izgorjeńe ńu osudi.

Veo s lišca, čiste odjeće
mladanoj se ńoj svukuju,
a i biele ruke veće
oštrim vezom zavežuju.

Ona muči, i ne ćuti
straha srce ńe hrabreno,
nu ne može, jer je od puti,
da istom štogod nî smućeno.

S draga lica bježi i gine
naravno joj rumenilo,
al' vidi se doistine
da 'e bjeloća, ne bljedilo.

Čudne zgode glas daleče
prostrije se i svud prode:
puk vaskolik tu doteče,
s kîm Olindo tužan dode.

Da je istina stvar, on znaše,
nu ne oni, suden ko je:
s tim pun sumńe on hodaše,
da ni'e dobro svako svoje.

Nu kô vidje liepu vilu
u verugam zakovanu
i na tešku smrt nemilu
dovedenu i pridanu,

on ubo'ice kad upazi
da se ispuńa oštra odluka,
protiska se i ulazi
kroz vas nalog zbjena puka.

vapeć: „Kralju! nije ukrala.
„kô ona veli, slavnu sliku.
„Luda 'e tašta ńe zahvala:
„ne umi'e toga činit viku!

„Ni'e mislila, smjela nije,
„nit je mogla izvršiti
„jedna žena najmožnije
„djelo djela svieh na sviti.

„Nu ako se od ńe ruká
„djelo ovo učinilo,
„prid obrazom svega puka
„neka reče, kako 'e bilo:

„kako 'e ona privarila
„pomne straže templa tvoga,
„na ki način ugrabila
„sliku majke Boga moga?

„Ja sam, ja sam ńu zgrabio.
„gospodine! Vjeruj meni!" —

Ah! ovako je ljubio
ńu ljubovnik neljubljeni!

Ovim riečim još se oglasi:
„Put visocieh onieh strana.
„kud u mečit tvoj ulazi
„zrak i svjetlos biela dana.

„u najgluše doba noći,
„tiesne, uske kroz otvore
„sâm uljegoh bez pomoći
„pribijuć se u zatvore.

„Čas meni se podat ima:
„mene ova smrt dostoja;
„pedepsu ovu ćemu otima
„ova meni, kad je moja?

„Veruge su i te moje,
„i goruća ogńa sila
„užežena, spravljena je
„meni teška smrt nemila."

Sofronija diže lice;
premda tužna već umire,
blage oči svo'ih zenice
milostivo u ń upire:

„Ah! pravedni nesretniče!"
veli, „Na što dode odi?
„Kî te ludi svjet potiče,
„kâ li vrla nesvies vodi?

„Da to niesam ja moguća,
„sva bez tebe zla primiti,
„čovječanska srgba vruća
„kâ dat može i smisliti?

„I ja imam prsi vriedne
„zadovoljno za odoljeti
„jednoj smrti, i nijedne
„ne ištem družbe za umrieti."

Ljubovniku veli ovako:
nu ne može učiniti,
da se odreče ni nikako
bude misô promieniti.

Ah! vidjeńa čudna i liepa,
ne vidje se kê odavna:
natječe se ljubav sliepa
i uzmnožna krepos slavna.

Za uzdarje dobitniku
neumrlieh svojih slava.
i za srećnu lovoriku
gdje s' nemila smrt podava:

a onomu, dobit kî je.
nepokoji su najveći,
zla su i muke najvrlije
moć se spasit oli uteći.

Na ove rieči jedoviti
kral srdi se van razloga,
videć, da su stanoviti
svak osvadat sebe istoga.

Misli u sebi, da ostaje
on sramote pun neumrle.
i pogrda ńemu da je,
što oni grde muke vrle.

Veli: „Obim vjerovati
„hoću ovo sve odviše;
„ńemu i ńoj ja ću dati
„slavu, kâ ńim pristoji se."

Zatim on da obiļeze
ubojicam nemilima:
od ńih svaki on ćas veže
mladca vezim gvozdenima.

Na pań jedan stat vidi se
vezan mladac i mladica:
pleće s plećim jedini se,
a krije se lice od lica.

Skupi od drva izređenih
ńim okolo svud se uzdižu.
odsvud miesi naduveni
ogńeniti plam ražižu.

Kroz uzdahe i jauke
tad Olindo govoraše
onoj, smrtne koja muke
s ńim vezana podnašaše:

„Ovo li su, liepa moja,
„vezi oni pričestiti,
„kiem ja ufah sred pokoja
„s tobom vezan bit na sviti?

„Ovo li su oni plami,
„kiem ja scieńah da mi oba
„gorjećemo među nami
„u mladahna naša doba?

„Ine plame, veze ine
„ļubav nam je obetala,
„ine, naše bez krivine,
„huda sreća nam podala.

„Dugo vrieme, s mê nesreće.
„mi smo bili razdieļeni,
„a sad s teška jada i smeće
„u smrti smo sjedińeni.

„Meni 'e drago, pokli umriti
„na ovi način hoćeš hudi,
„u izgorjeńu drug ti biti.
„kad ne mogoh u razbludi.

„S tvog udesa nemiloga
„meni teške bolesti su,
„a ne, dušo, vjeruj, s moga.
„pokle umirem tebe blizu.

„I ova bi smrt mâ bila
„puna svake čestitosti,
„srećna svrha, muka mila,
„slatki trudi i žalosti,

„kad bih mogô moje prsi
„s tvojim prsim sjediniti
„i života sad na svrsi
„duh moj u usti tvê pustiti:

„i sred smrtna nepokoja
„kad ti budeš veće stati,
„najzadńi uzdah, liepa moja,
„budeš u me izdisati."

Ovo on plačuć govoraše:
priuzima draga ona;
ovako ga svjetovaše
sva hrabrena i smiona:

„Prijateļu, misli ine,
„a ne tužbe vrieme pita!
„Misli upravi put visine,
„tužbe odvrzi tašte od svita!

„Stav' na griehe misli tvoje!
„Htjedni pomno razmišļati.
„koje dobriem obećô je
„dare vječni Bog podati.

„Ustrpljeno sve podnesi
„cieć imena sveta svoga!
„Vesel pazi put nebesi!
„Slatka biće muka mnoga.

„Put od rajske gledaj strane
„kako nam se liepa kaže;
„zrake gledaj na sunčane
„gdje nas zovu, gdje nas traže.“

Ovdi u cvielu i jauku
zavapiše svi pogani;
skrovni'e plaču kažuć muku
ucviljeni pak kršćani.

Neobična milos ńeka
vrlom kralju prsi ophodi
i tvrdinu srca prieka
omekšava i gospodi

Nu kô pozna, za ne dati
mjesto usilnoj kôj milosti,
razjiedi se, oči odvrati,
odieli se smeten dosti.

Ti općene samo boli,
Sofronija, ne združuješ
i na tužbe plačne toli
niti plačeš ni tugueš.

Čim najzadńe, ah jaoh, čase
traju umrlieh tako lita,
bojnik jezdit ugleda se
slike i uzrasta zamjerita.

I oružje i halina
kroja i čina inostrana
ńega kažu za tudina,
kî iz dalekieh ide strana.

Tigre slavna, za obilježe
vrh kacige koju ima,
svači'e oči k sebi steže,
svači'i pogled priuzima;

obilježje, kiem. usiona
Klorinda se resi u boju:
tim vjeruju svi, da je ona,
ní man drže vjeru svoju.

Običajna ženska djela
ona s znańa i s uresá
još u doba svâ nezdrela
i pogrdi i poplesa.

Ruku oholu prignut neće
na teg, na vez, na predeno:
u nescieni drži odveće
krosna, iglu i vreteno.

Svietle odjeće od razblude
i skrovite stane mrzi,
sred poljane bojne svude
er zna i čas da se uzdrži.

Oholašću lišce kiti,
ozbilnošću još suviše,
niti s toga može odbiti
ljubovnikâ množiti se.

U nezdrela jošte leta
bez bojazni i bez straha
milom rukom od djeteta
smjelo kroti koña plaha.

Bojni'em mačem, koplem vitim
često stresa, hitro vlada,
tiekom, igram plemenitim
naučena liepa mlada.

Hridnieh strmi povrh gora
i planinâ izvan reda
tjera stope bez umora
biesna lava i medvjeda.

I pustińe i krvavi
boj slieditи ne pristaje,
u kieh ljudim zvier se javi,
zvierim čovjek kaže da je.

Iz persi'anskih pokrajina
sad se ovdi ona upravi,
da ńe sila i vrlina
kršćanima sile ustavi.

Ni'e joj dosti, što mnokrati
polja pokri ńih mrtvima
i ńihovom krvi u rati
vode smuti hladencima.

Tako netom mlada ustavi
stupaj u ovoj sada strani,
smrtna sprava ńoj se objavi
kâ joj najpri'e pogled rani;

i pohlepnu čim požudu
ima za znat, kî grieh vrli
onih na smrt vodi hudu,
s końem napried proći hrli.

S jedne, s druge mnoštvo strane
uklańa se ńoj ureda:
stoji ona i svezane
mladce blizu pazi i gleda.

Vidje, jedna gdje mučaše,
uzdišuć se drugi objavi,
i ğdje većU jakos kaže,
ko 'e nejači po naravi.

Ńega gleda kô čovjeka,
plaha milos steže koga,
ne od smrti boles prieka,
nu ako boles, ne od zla svoga.

A ńu vidje, put visinâ
rajske oči gdje je uprla,
kô iz ovih da dolina
prî je otišla neg umrla.

Klorinda se milostiva
kaže i oba žalit uze,
i ne može, da ne liva
svîh iz oči grozne suze.

VećU cieć ńe boles ćuti,
zašto ona boles krije,
ńe mučańe veće 'e smuti
neg plač, kîm on lišce oblije.

Bez krsmańa tim pogleda,
svrne okolo i upazi
polag sebe starca sieda,
u ovi način s kîm se oglasi.

Starca moli ona ovako,
kî u odgovor kratak poda
ńoj potpuno djelo svako
znat nesrećnih onih zgoda.

Začudi se, kad čU ovo,
i poznaje u čas jedan,
sagriešeńe da ńihovo
ni'e, već svak da 'e pravedan.

Oteti ih smrtniem plami
jur u sebi jes začela,
umiļeńem il' molbami
ili s bojnieh strašnih djela.

Tim put ogńa hrlo ide
gorjet napried ter mu ńe da:
posli'e u stavne sej beside
ubojicam zapovieda:

„Ni'edan od vas ove hude
„nemoj sprave već sliditi,
„od mene se dokle bude
„s vašiem kraļem govoriti!

„Ja vam vjeru davam moju,
„ako malo počekate,
„neće on užeć srğbu svoju;
„sumńe od toga ne ima'te!"

Tim poslušni ustaviše
sile plama ogńenoga,
veličanstvo kad vidiše
od ńe lica kraļevskoga.

Tada ide ona opeta
suproć kraļu u slobodi,
i u putu ńega sreta,
ńoj protiva gdi i on hodi:

„Klorinda sam", veli ona,
„glasovita po svem sviti,
„koje sila usiona
„može i tebi znana biti.

„Idem, kraļu gospodine,
„na obranu slavnih mira
„ove tvoje kraļevine:
„općena me vodi vira.

„Ja sam spravna i podložna
„tvoje izvršit zapoviedi;
„ne straše me djela uzmnožna,
„nit mi malih išta štedi!

„Ili u poļu otvorenu
„hoćeš da sam, ja ću biti,
„ili u gradu zatvorenu,
„sve ću uredno ispuniti."

Ona umuknu, a kraļ reče:
„Kâ je strana sakrivena,
„gdje zapada sunce i istječe,
„od Azije odieļena,

„gdje tvoje ime ne dohita.
„djevojčice slavna svudi?
„Svaka strana segaj svita
„slavi tvojoj svud se čudi.

„Pokli sad si sadružila
„bojni tvoj mač s mačem mojim.
„ti me tažiš, da od silâ
„kršćanskieh se već ne bojim.

„Ne bih mogò sad u meni
„veće ufanje ja začeti,
„u mû obranu sjedińeni
„da su vojstva sva na svieti.

„Evo meni sad čini se,
„da Gofredo ckni odveće
„doći sa mnom udriti se
„i svê sliedit bojne sreće.

„A da odredim, pitaš sada,
„što za tebe jes dostojno:
„dobro tvoja ruka vlada
„svako uzmnožno djelo bojno.

„Pod šibiku biće tvoju
„svi vojnici moji slavni,
„i zapovied tvû svakoju
„hoću ispunit da su spravni."

Na ovi način kralj ńu hvali;
ona udvorna, blaga i mila,
na ove hvale kad zahvali.
ovako se je oglasila:

„Neobična i stvar nova
„tebi, kralju, činiće se,
„mito i plata da je gotova
„službi prî nego ukaže se.

„Nu u dobrotu ufam tvoju,
„kôj prilike ni'e na svitu,
„da na milos, pitam koju,
„meni će se umoliti.

„Na uzdarje službe harno,
„kâ se činit ima od mene,
„daruj meni blagodarno
„krivce na smrt osuđene!

„I ako u ńih grieh prihudi
„nije očit, što 'e zadosti,
„na tešku ih smrt osudi
„na prav razlog bez milosti.

„Nu ovo mučim i mučati
„ja ću bilęg svaki živi.
„s koga scienim i poznati
„svak će, da oni niesu krivi.

„Samo ovo hoću rieti:
„općena je misô odi.
„da kršćani htiše odnieti
„sliku, kâ se ne nahodi.

„Ali s ovom ne ugađa se
„misô moja u ničemu,
„i razlogom mloziem ja se
„tažim mojom misli u svemu.

„Nepoštene grdno i sramno
„zakonim se našim stući,
„ovo izvršit djelo tamno,
„zli mađonik što nauči.

„Jer u crkvam ni'e pristojno
„našim naših držat slika,
„a negoli nedostojno
„tudih stavlat u vik vika.

„Dakle riet je zaisto triebi,
„da Mahomet, niko ini,
„čudesa ova ozgar s nebi
„prid sviem svietom sâm učini,

„za ukazat nam pravo, ikada
„da ni'e tempal oskvrniti
„redovništvom novim sada,
„gdje se on ima sâm slaviti:

„neka Izmeno u ovoj strani
„čarim čini sve, što umije,
„mjesto oružja koji hrani
„strašne kletve i madije.

„Gvozdjem bojnim braniti se
„nas viteźâ djelo 'e samo:
„mi ćemo ovim dičiti se:
„u ovo se mi ufamo."

Prista, a kralj nesmiłeni
ganut srca jied srditi,
prem na milos da se lieni,
al' hoće joj pogoditi.

Da im prosti, ńega vodi
od razloga moć čuvena
i oblas, svakim kâ gospodi.
od moļeńa ponižena.

„Neka i život budu imati
„i slobodu", veli, „dragu,
„da se ništa ne zakrati
„pomoćniku tako blagu.

„Ili od pravde djelo vriedne
„ili prošteńe ovo budi,
„oprošteńem ńih pravedne
„krive davam tvôj požudi."

Tako ostaše odriešeni
od zaisto mnoge sreće,
i drag udes svoj blaženi
može Olindo zvati veće;

er je ukazó na sem sviti,
da i u prsim hrabrenima
ļubav dragu probuditi
ļubav draga oblas ima.

S izgorjeńa na pir hodi,
od krivca se on promieni
bit vjerenik u slobodi
i ļubovnik poļubjeni.

S Sofronijom hoće umriti:
ona hoće puna mira,
da on bude s ńom živiti,
pokli s ńome ne umira.

No kral scieni prem sumļivi
pogibio svîm gotovu
u svôj gledat suprotivi
sjedińenu krepos ovu.

Da oba podu, tim odredi,
van medašâ Palestine,
i nemili čim svjet sliedi,
vrne s onim mnoge ine.

Ah! kâ zalos sad je ńima,
gdje dječicu ostavļaju
stariem ocim i drazima
ļubovcami tešku u vaju.

Razdieļene nesmiļeno
goni iz rodna svoga stana,
srce imaju kî hrabreno
i u kîh je pamet znana.

Starce, žene i dječicu
usionik hudi uzdrži,
kîh za ostatak kô u tamnicu
i za zaklad sobom drži.

Mnogi tužni probijući
pute i strane obidoše:
mnozi straha nemajući
srčno ńem se odvrgoše.

I oni se sadružiše
s Frančezijem s dobrom česti,
kieh dan isti susretiše,
kad u Emaus htješe uļesti.

Emaus jeste grad pribieli,
nu malahan, samo koga
kratka puta mjera dieli
od Solima kraļevskoga:

i da čovjek hodom miliem
šetajući k ńemu ide,
dieleći se jutrom biliem
puko u podne zaisto pride.

Ah! koliko drago čuti
bi Frančezim ovo djelo:
ah kako su potaknuti
htjeńe ispunit svê veselo!

Ali zašto jur sunčani
zrak u zapad naglo hodi.
vojevoda hoće izbrani,
da šatori prostru se odi.

I ne dobro ńih prostriese,
a od sunca svieća mila
svoje ogńene końe bješe
u pučinu obratila,

kad bi vidjet dva viteza
u načinu inostranu,
u haļinam od uresa
gdje na ovu idu stranu.

Svaki od mira i od sklada
biļeg na ńih jes viditi,
prijateļi da idu sada
s vojevodom besjediti.

Od Egipta velikoga
kralja ta su dva poslana,
i sliedi ih družba mnoga
od momaka i dvorana.

Alete je jedan zvani,
kî početke broji svoje
od sebarstva nepoznani,
otkud rodom izišô je.

Nu uzdignut on se nade
u kraljevstvu na sve časti,
s riečim, kê ima meda slađe,
uńeguje kiem i masti.

Sva čińeńa ima opaka
pun nestavnosti i privarâ;
himba mu je draga svaka:
vješto izdava, hitro vara.

Izniet, izvest mećajice
i kramare hitro umije
i od psovke grdo lice
liepom hvalom resi i krije.

Drugi se Argant Čirkas zove,
mnoga koji mjesta prođe
u kraljevske pak dvorove
pićna Egipta tudin dođe.

Od kolena sebarskoga
poglavito on je rođen,
i vrh vojstva česarskoga
na najviše vlasti uznesen.

Ljut, netrpeć jes u sebi;
ne pušta se umoliti:
nemio, srdit i pod nebi
u oružju nedobiti.

Grdî boga on svakoga:
u mač oštri, kiem se slavi,
svrhu i uzrok svîh razloga
i svoj zakon svaki stavi.

Ištu oni bit čuveni,
i ovo se od ńih pita,
u oni čas su uvedeni
prid Gofreda glasovita.

Na pristolu tuj nađoše
ńega sidjet poniženu,
u haljinam bez raskoše
uz gospodu svu scieńenu.

Ali vriednos časna i prava,
zasve er je potištena,
uresna je sebi slava,
bistra, čista i hvaljena.

Mao od časti biljeg ńemu
oholi Argant daje i nosi,
prem kô čovjek, kî u svemu
svijeh grdi, sebe uznosi.

Nu Alete s mudra svjeta
spried na prsi desnu stavi,
glavu prignu, u tli opeta
pogled stavni svoj upravi:

i dvornijem načinima,
prem kô običaj prosi svoja,
ńega scieni i nad svima
časti, đočim prid ńim stoja.

Zatim poče govoriti
i ńegovieh izvan usti
medne rieči čini iziti,
od besjede rieku ispusti.

Jezik bjehu od Sorije
jur Francezi naučili;
tim svak liepo razumije
ovo, što riet on se usili:

„O dostojni sâm na sviti,
„zapoviedi slavnoj koga
„dostojan je vas služiti
„skup gospodski zbora ovoga:

„koji jošte prije davno
„od tvê ruke nedobitne
„sve dobiće svoje slavno
„pozna i primi pôme kitne.

„Ime tvoje, kê svak slavi,
„i ne ostaje zatvoreno,
„gdje Alčide medaš stavi,
„među nam jur jes čuveno.

„Glasi od sreća tieh čestiti
„sve Egipta strane opstiru,
„i hrabrene tvo'e dobiti
„svud se poju i prostiru.

„I u veliku mnoštvu ovako,
„kome nije mjere i broja,
„nije, ko ih sluša inako
„nego uzmnožna čuda koja.

„Ali moj kralj slavni svuđi
„zamjerno ih sluša i prima,
„i nesamo ńim se čudi,
„negli i rados od ńih ima.

„I mnogo se nasladuje,
„tvoja djela kad spovieda,
„i od onoga ljubav čuje,
„drugi od šta se boji i preda.

„Ljubi razum tvoj na sviti
„i ište evo, ako može
„ljubav s tobom sjediniti,
„premda zakon svoj ne može.

„Cieć uzroka liepa i mila
„i ovako plemenita
„u tebe je ńemu sila
„da pri'atelstvo i mir pita.

„I ako vas sjediniti
„suprotivna vjera neće,
„daj neka vas sadružiti
„krepos sama bude veće.

„Nu er mu je dano znati,
„da si vojsku ti spravio,
„za iz kraljevstva istjerati,
„ko mu 'e pri'atelj drag i mio,

„hoće prije, nego ikada
„zlo od ovoga sliedi gore,
„od nas da se svoje sada
„misli tebi sve otvore.

„I ovako je misô svoja,
„da tvôj želi dosti bude
„ono uzdržat, krepos tvoja
„što kroz bojne dobi trude.

„I već napried ne hoditi
„na Ġudeu ni ine strane,
„kê se pomno svud po sviti
„od ńegove krune brane.

„A za harnos on opeta
„eto hoće obećati
„dva nestavna od svieh šteta
„mjesta branit i čuvati.

„Kad budete vi dva za'edno,
„ne ufaju, neka odsada
„s Persijanim Turci ujedno.
„uzdignuti moć se ikada.

„Kratko vrieme, gospodine,
„mnogo stvari htje učiniti.
„duzieh ljeta zle godine
„neće u zabit kê staviti.

„Silne vojske, grade izbrane
„pridobio si i razbio,
„prošô pute nepoznane
„i nevolje sve dobio,

„tač, da na glas tvoje slave,
„koje svrhe ne imaju,
„bližńe i dalje sve države
„u čudnomu strahu ostaju.

„I zasve er još osvojiti
„carstva nova moći budeš.
„nemoj uhvat ni scieniti,
„veću slavu da dobudeš.

„Na visoko uzišla je
„nedobitna slava tvoja;
„zato unapried potreba je
„bježat zgode huda boja;

„er da budeš još dobiti,
„samo mjesta ti dobivaš,
„a na više tim uzniti
„nećeš zrak, kiem slavno sivaš.

„Nu ako inako dogodi se,
„izgubićeš ti naredno
„sve, što od tebe pridobi se:
„carstvo i čas liepu ujedno.

„Smiona i luda igra u svemu
„od sreće se može zvati,
„proć neznanu i ničemu
„znano i vele htjet stavljati.

„Oli budi sviesti onoga,
„komu mučno može biti
„vidjet drugo od drugoga
„svo'e dobiće sahraniti,

„i sred svijeh natjecańa
„bit dobio suprotive,
„i ono htjeńe od vladańa,
„u naravi koje žive,

„i sve veća u većima
„srcim žeļa užežena,
„zapoviedat podložnima
„vladat ļustva dobivena,

„učiniti biće jaki,
„da ti od mira bježiš veće,
„negli bježe kraļi svaki
„sreće od boja i nesreće;

„i doći će tebe užeći
„sliedit pute bez umora,
„koje udes tvoj najveći
„prostrane ti eto otvora,

„ne vrć s strane ovi sada
„mač tvoj bojno glasoviti,
„prid hrabrenstvom koga pada
„pridobiven svak na sviti,

„dokli zakon Mahometa
„po tle leže i obali se,
„dokli Azija s tebe opeta
„ne opusti i ogoli se.

„Milo 'e čuti ove zgode;
„slatka su ova i varańa;
„raďaju se s kieh i ishode
„štete mnokrat do skončańa.

„Nu ako srce tvê hrabreno
„svaka od oka ne kri'e svoga
„ni ostaje potamjeno
„sunce u tebi od razloga,

„poznati ćeš i vidjeti,
„da, kad uzmeš vojevati,
„veći uzrok strah ćutjeti
„imati ćeš nego ufati.

„Zašto sreća uokoli
„svak čas vrti kolo svoje
„i šaļe nam odi doli
„zgode s dobriem zle svakoje.

„A oni, leti kî visoko
„i peńe se u čas jedan,
„u čas pada na nizoko
„i uzdržat se nije vriedan.

„Nu mi reci, da na tvoje
„štete Egipat dode sada,
„zlato u komu obilno je,
„kî se oružjem mudro vlada;

„i ako zgoda jošte iznese
„za ponosit boj nemili,
„Persi s Turcim da združe se
„i česarov sinak mili,

„kojiem silam ti ćeš moći
„oviema se igda oprieti?
„Gdje li ti ćeš skrit se poći
„od ńih sile za ne umrieti?

„Jeda ufańe u potrebi
„imaš kraļa u grčkoga,
„kî 'e dat dužan pomoć tebi
„cieć zakona kršćanskoga?

„Nu ko je tî, kî poznańa
„sad od vjere grčke nejma?
„Ti od jednog sama izdańa
„ostala učit pomńu ima';

„od tisućâ pače više,
„er tisuće i neizmjerne
„zasjede se vam činiše
„od čeļadi tej nevjerne.

„Dakle ko 'e vam zabranio
„pute i prohod ko vam krati,
„scieniš da se pripravio
„za vas život svoj podati?

„Da oni će krvi svoje
„cieć vas lievat vire obilne,
„pute općene kî branio je
„vami kroz svê moći silne?

„Nu opeta može biti,
„da si ufańe svê stavio
„u skup ovi plemeniti,
„kojiem si se ogradio?

„Sada scieniš s luda svjeta,
„kieh pridobi razdieļenieh,
„da bi dobio sada opeta
„suprot tebi sjedińenieh;

„znaš i vidiš, vojska tvoja
„da je u malu broju ostala
„i od nevolje i od boja
„poražena na tle pala:

„vidiš, da proć tebi doći
„hoće vojske izabrane
„za dat Turcim svê pomoći
„od Egipta i Persi'ane;

„nu ako cieniš u tvôj sviesti,
„da je udesna sreća tvoja,
„i da dobit u ovom mjesti
„ne mogu se sile od boja;

„budi, kô hoć, tada i budi
„tebi odluka odzgar s nebi,
„kako misao tvoja sudi
„i kô držiš ti u sebi;

„glad ima te umoriti,
„i od ovog zla teškoga
„kako ćeš se moć shraniti?
„Reci meni sad, za Boga!

„Suproć gladu udri kopjem,
„daj, i mačem da se usudiš:
„proć teziem se brani oklopjem,
„i pridobi, ako umiš:

„sva ova polja, koja strena
„oko ovezieh gledaš strana,
„cieć tebe su izgorjena
„od težakâ i seljana.

„I od ńih se u grad unie
„sve, što ova zemlja plodi,
„ńekoliko dana prije
„od došašća tvoga odi.

„A ti, koji hotje doći
„u ova mjesta smion toli,
„dokle ufaš hranit moći
„tvoje vojske skup oholi?

„Riećeš, da množ plavi bojnieh
„s mora će ti hranu dati;
„od vjetara dakle silnieh
„življeńe ufaš ti imati?

„Jeda i vjetrim mogućime
„sreća tvoja zakon stavlja
„i, kô hoćeš, svako u vrime
„sad ih diže, sad ustavlja?

„Hoćeš, tebe da posluša
„i da tebi čini službe
„silno more, kê se ogluša
„i na molbe i na tužbe.

„Ili i naši ljudi izbrani
„neće imat take moći,
„s vrliem Turci i Persi'ani
„kad zajedno budu doći,

„plavi mnoge sjediniti,
„vele jače nego tvoje,
„i tvojiem se snažno opriti
„i dat smrtne nepokoje?

„Da dobudeš ti dvakrati,
„potrebno je, gospodine,
„ako hoćeš slavu imati
„nedobitne veličine.

„Izgubljeńe samo jedno,
„koje možeš učiniti,
„donieće ti prem naredno
„štetu i rasap vjekoviti:

„er da naše jednom plavi
„razbi'u plavi tvoje silne,
„glad žestoki tebe udavi
„śred krajine nam obilne.

„Toli budeš imat goru
„ti na kraju i izgubiti,
„man će tvoje plavi u moru
„dobićem se pohvaliti.

„Dakle ako nećeš sada
„sklada i mira sjediniti
„s silniem kraljem, koji vlada
„liep Egipat uzoriti,

„neka istina mjesto ima:
„odluke ove niesu slične
„ostalijem krepostima,
„kiem su slave tvoje dične.

„Molim nebo, s svo'e milosti
„da promieni misli tvoje,
„ako misliš gńevan dosti
„sliedit napried lute boje.

„Uzdisani tako imati
„tužna Azija pokoj moć će:
„tako i ti ćeš uživati
„tvê dobiti slavno voće.

„Ni vi, svietla gospoština,
„kî ste druzi ńemu u trudu,
„i od slavnih veličina
„sjedinite s ńim požudu!

„Ne pustite, da izdati
„sreća bude sviem puziva
„i opet vas ponukati
„novieh sliedit suprotiva!

„Neg, pomorac kako znani,
„kî svu svoju pomńu stavi,
„žel̨nu u luku da sahrani
„silna od mora svoje plavi,

„skupit zaisto već imate
„vaša jedra rasturena
„i unapried se ne ufati
„u vlas mora nesmil̨ena."

Ovdi Alete htje pristati
i zatvori usta veće,
a poče se svak šaptati,
i žamorit slavno vieće.

Ukazaše sva gospoda
načinijem srditima,
koju omrazu ńimi poda
usionim on riečima.

A vojvoda oči ureda
svud okolo pomno obrati
i u kratko svieh pogleda
oko sebe većekrati,

pak u lice od onega
vješto gleda, pomno pazi,
kî odgovor čeka od ńega,
s kiem ovako on se oglasi:

„Poklisaru, spovidio
„liepo nam si i s načinom
„sve, što izriet si hotio,
„sada s prietńom, sad
s milinom.

„Ako kral̨ tvoj l̨ubi mene
„i ako djela hvali moja,
„hvale daj mu neizrečene,
„kô dobrota prosi tvoja!

„A poslije nesmil̨eno
„zaprietiti ti se usili,
„da poganstvo sjedińeno
„nam će doniet boj nemili.

„Za odgovor čuj od mene,
„kô je običaj moja ugodna,
„kratke rieči umil̨ene,
„djela uzmnožna i slobodna!

„Znaj, da sve one zgode trudne
„i nevol̨e, kiem ni'e broja,
„u moru, u zeml̨i, u noć, u dne
„kê podniesmo bez pokoja,

„za ino ih ne trpismo
„neg da bi se otvorili
„nami puti, kako bismo
„slavni i sveti grad dobili,

„da pred Bogom dostignemo
„sva s milostim dostojanstva.
„kad otet ga mi budemo
„turske službe i sužanstva.

„Ni za tako plemeniti
„uzrok nam će bit tegote,
„da budemo izgubiti
„slavu, carstva i živote.

„Er nas odi sad ne doni
„žel̨a zlata niti slave,
„neka od nas vječni ukloni
„ćaćko rajske zgor države!

„Svemoguća vlas ńegova,
„ufam, neće dopustiti,
„da ovoga niko otrova
„bude se od nas dobaviti.

„Od ńegove moć desnice,
„kâ omekšat samo može
„srca tvrda od litice,
„molim, da u to nas pomože.

„Desnica ista slavna sveta
„nas je odi doć činila
„od nevol̨a, od svih šteta
„i čuvala i branila.

„Ona hridi u ravnine
„hitro obraća, suši rieke,
„letu uzima sve vrućine,
„zimi otimle mraze prieke.

„Vale u morskom ona polu
„u tišinu promjeńiva;
„ona oholne na svû volu
„vjetre veže i odrješiva.

„S ńe se samo otvaraju
„miri i ogńem žegu i prle:
„s ńe se mnoge potiraju
„i satiru vojske vrle.

„S ńe smionos raste mila,
„naše ufańe uzmnaža se,
„ne s studenieh naših dila,
„s kiem mlohavstvo prilaga se;

„ne s pomorskieh bojnieh plavi;
„ne od ludstva neizbrojnoga,
„kê su u Grčkoj .....
„ni od oružja frančeskoga.

„Istom da nas ona ikada
„ne ostavi ni zapusti,
„malo nam se haje sada,
„da sve zgine, sve opusti.

„Ko zna, obrane ona koje
„i pomoći kê donosi,
„u potrebe zle svakoje
„ne ište se ino ni ino prosi.

„Još kad ona svê pomoći
„odi od nas odniet bude,
„srčna suproć našoj zloći,
„ol' skrovite za kê sude,

„ko je taj sred skupa ovoga
„ko se neće ukopati,
„gdje slavna uda Boga svoga
„ukop htješe odabrati?

„Umriećemo, nu živima
„nećemo imat zavidnosti:
„umriećemo, nu smrt ima
„osvetit nas svieh zadosti.

„Azija se radovati
„neće našoj zloj nesreći:
„nećemo mi proplakati
„u najtežoj smrtnoj smeći.

„A opet nemoj vjerovati,
„da se od nas mir utječe,
„kô od pogube i smrtne rati
„vas sviet bježi nadaleče.

„Prijateljstvo kralja tvoga
„sved će nami drago biti,
„i za druga izbranoga
„mi ćemo ga svi primiti;

„a da ńemu jes podložno
„ovo carstvo Palestine,
„ti znaš; dakle nerazložno
„zašto teziem on se brine?

„neka carstva inostrana
„pusti od nas uzimati,
„a vlastita neka izbrana
„bude s mirom uživati!"

On ovako odgovori,
i odgovor ovi mili
Argantovo srce otvori
ljutom srgbom i prostrili;

nit skrit može jieda svoga:
grizne usne, oči peči
i vojvodu prid slavnoga
sta i prasnu u ove rieči:

„Ko mir neće sjediniti,
„boj će imat bez milosti;
„rat ko ište na sem sviti,
„on ga nade, što 'e zadosti."

Zatim plašta kraj svojega
tja po tlima doli uzima
i u krilo gible ńega
i ove rieči priuzima:

„O kî grdiš na ovem svieti
„nedobitnu svači'u silu,
„evo htjeh ti sad donieti
„i mir i boj u ovem krilu.

„Ti se uzmi svjetovati
„i odluči, što ti 'e ugodno!
„Nemoj, nemoj već čekati!
„Odgovori nam slobodno!"

Svu gospodu govor vrli
smuti i oštri sviem načini;
tim svak od ńih boj zvat hrli,
hitro na boj svi jedini.

Nit se od ńih za čas mao
čeka odgovor vriedni i znani,
da bi ńemu sad podao
vojevoda izabrani.

Argant srdit izvan reda
krilo meće, plaš otresa
i: „Pozivam svieh ureda“,
veli, „na boj smrtna udesa!“

I ove rieći on govori
tako u način nesmiļeni,
da bi rekô: „Eto otvori
„tempal Ģana zatvoreni!“

Gńevan tako on se gleda,
kô iz prsî da mu izlaze
sve nakazni pune jieda,
kê se u strašnom paklu paze.

Iz oči mu kô s paklene
peći ogań se živi stere;
i u ńih gledaš ražežene
glave Aleta i Meģere.

Taki, scienim, bješe oni
biesni Nembrot svud spjevani,
koji gradu htje da usloni
u visine k vječnoj strani.

I u Babelu taki biše
pun nemira on vidjeti,
gdje oholno čelo uzdiže
i gdje silniem zvjezdam prieti.

Tad Gofredo rieči milom
ovi odgovor ńima daje:
„Rec'te kraļu sa svom silom
„svojom neka na nas dode.

„Boj se od nas svieh sad prima,
„kî prietite. Toli krati
„kraļ vaš doć k nam, on nas ima
„u svom Nilu dočekati!“

Dvorno zatiem ńih počasti,
kô 'e dostojno svojoj slavi,
i kraļevskom blagom časti
poštova ih i otpravi.

Pribogatu prima Aleta
sâm kacigu čista zlata:
medu plienom kâ je oteta
u Ničeji, bi mu data.

A Argantu mač je podan
vješta od meštra hitro zglobjen,
izvrnosti mnogo vriedan,
vas kamenim draziem pobjen:

ko'i kad primi i razgleda,
rieč Buļonu hrlo obrati:
„Vidjeti ćeš vele ureda,
„kô umi'em darom tvîm vladati!“

Zatim se on čas otpraviš
i Aletu Argant velî ovako:
„Čim si gledô pomno odviše
„svaki odgovor, djelo svako.

„tiem potrebno nije meni
„s tobom pute sliedit sada:
„ti mudrosti tvôm izmieni
„mene kraļu, kî nas vlada!

„Jerusolim ja u čestiti,
„ti u Eģipat imaš poći:
„ti, kada se dan osviti,
„ja sred mrkle ove noći.

„Ti odgovor za me poda'.
„er odielit ja se neću;
„gdje se bojna sliedi zgoda.
„tjerat hoću bojnu sreću.“

Tiem, poklisar kî je bio,
nepri'ateļ se čini hudi:
ili se je odocnio
u nevrieme il' se budi.

Malo misli, mańe haje,
da uvrieda tim načinom
razlog ļudski i da se izdaje
stari običaj svom vrlinom.

I ne čeka odgovora,
neg po mrkloj noćnoj sjeni
bez ni'ednoga ište umora
Jerusolim grad žudjeni.

Bješe od noći doba ono,
u pokoju kad pribiva
vrli vjetar, more usiono,
a u mučańu sviet počiva.

Istrudene sve živine,
i one, u morskim valim koje
i u hladenciem sred dubine
i u mutniem lokvam stoje;

i one, kê su sakrivene
u ložiku i sred spilâ,
i ptičice urešene
razlikosti perja mila;

u mučańu dragom stahu
i od potajnieh noćnieh sjena
slatki pokoj uživahu
srca držeć utažena.

Nu od vernieh vojska izbrana,
ni francěski vojevoda
mogu zaspat sladkieh sana,
kiem bezbrižni pokoj poda:

er toliko žeļe imaju
u veseloj da istoči
pri'e žudene ńim prosjaju
vedre zore svietle oči,

da nekima pomno ukaže
put izbrani, ter ih stavi
prid grad oni, kî se kaže
od prohoda im biļeg pravi.

Tim na svak čas svaki gleda,
jeda 'e zrake ukazala
i od tamne noći jeda
crne 'e mrake istjerala.

III. Dopuna Pijerka Sorkočevića.

Pjevańe trinaesto (četrnaesto).

Ali u to crnci uzdani,
Kazlaraga kiem naredi,
djevojčicâ cviet izbrani
iskat s carske zapoviedi,

skenderinske od krajine
bivši obašli svaki dio,
pak bosanke kraļevine
i gdi 'e Herceg gospodio,

zaplieniše odasvudi
tužniem majkam kćeri iz krilâ,
kê, proklinuć udes hudi,
još ne taže grozna cvila:

kćeri, izbor su kê gizdavi
od plemena i od mladości,
u kê blaga narav stavi
s lica uresom sve dragości.

S liepim plienom tiek najpreče
k Carigradu upravļaju,
od kojega nedaleče
Kazlaragu susretaju.

Š ńim u družbi svi jedini
u grad slavni prešno hode,
tere nagloj u brzini
robińice s sobom vode;

kê na svietla hadum vrata
prikaživa, kô car želi.
i najdraža ńemu plata
bit će, kad ga obeseli.

Porad toga skup gizdavi
u polukrug liepi izredi
prid pristoļe. gdi u slavi
uzvišeni Osman sjedi.

Ne vidje se vik na svieti
ljepše mnoštvo ikad prije,
niti srećan bi nazreti
saraj išta uresnije.

Jak da blago u proljeće
pomnom rukom tko sastavi
raspršano kê je cvieće
niklo u poļu i u dubravi,

ter naravne tej urese,
koji krune zemļu plodnu,
u perivoj svoj prinese
za raskošu sebi ugodnu:

tako u saraj s svake strane
prikupjene sad vide se
sve najļepše vile izbrane,
kê pod nebom nahode se.

Onoj zora sviće iz lica,
sunce ovoj je u očima,
mnoziem trator i ružica
capti miliem na ustima.

Jedne podsmieh blazni draže.
zlatni druge pram od kosi;
plemstvo stupom ńeka kaže:
stas ponosno ńeka nosi.

Ali kako vrh nebesâ
nad sve zviezde sja danica.
tako slavom svietla uresa
svieh pritječe Sunčanica.

U ńe rajskom licu sjaše
taka liepos puna dike,
da na svietu ne imaše
tač gizdave igdje slike:

X = Volantićev rukopis; *m* = Markovićevo izdańe; *B* = Budmanijev rukopis (u Jugoslav. akademiji).

2. Kazlaraga] *m:* Kizlar aga
20. Kazlaragu] *m:* Kizlar agu.
22. *X:* ‚U Carigrad slavni hode' i.: ‚U grad slavni *rado* hode'.
28. kad ga] *X:* ‚da ga', i.: ‚kad ga'.
49. svikće] *m:* svitće.
52. capti] *m:* cavti.
53. podsmieh] *m:* posmieh.
55./56. ńeka . . ńeka] *B:* ‚gnega — gnega'.

jer u jednoj ńoj skupjene
sve lieposti nahode se,
kê u iniem razdiełene
naponase svaku rese.

Car pomńivo čim ŕazgleda
sve razlike ńih ljepote,
zatravi ga ona ureda,
i sa sviem mu srce ote.

Nu smućene kroz urese
žalosna joj kaže slika
boles, zamam kâ krije se,
kad je teška i velika.

Niz rumeno lice svoje
ona roni suzâ vire,
a sram časni obtekô je
svietla obraza čiste lire.

Suze i prami raspršani
ne otimłu ńoj lieposti,
a od oči zrak sunčani
draži siva sred žalosti.

Pozna boles car skrovenu,
kâ joj gorko srce mori,
ter, da 'e smiri ucviłenu,
milostivo ńoj govori:

„S koga uzroka, s zgode koje,
„plemenita djevojčice,
„tač neredno smućeno je
„gorkiem cvilom tvoje lice?

„Srce odkri mi na uzdanu,
„jere car te čuti neće:
„samomu se odkri Osmanu,
„jeda on smiri tvoje smeće."

Sunčanica najgorući
uzdah k Višńem tad upravi,
ogńenito vapijući,
da 'e nebeska vlas izbavi;

i da carsko srce gane
omekšano ńe riečima,
ter slobodna da izostane
u pogibniem tiem časima,

za da djevstva lier pribieli,
koga Bogu jur prikaza,
neockvrńen joj on udieli
do smrtnoga čuvat časa.

Čim u ńu se svak zagleda
żełan, usta da otvori,
ne smeta se ona i preda,
nego ovako progovori:

„Slavni care pričestiti,
„ułudna me tvâ rieč blaga,
„da ti budem srce odkriti,
„pokriepiva i primaga.

„Ŭ ćaćka sam kći jedina,
„kî oslieple cieć žalosti,
„dvanaestoga kad mu sina
„smrt oplieni pri starosti,

„ter jednoga po jednoga
„kratko u vrieme čim umori,
„zledi starca žalosnoga
„povriedajuć većma otvori.

„I svršio s hude česti
„bio bi dnevi, kê još traje,
„nu ga vrieža sred bolesti,
„da mu živa kćerca ostaje.

„Al' sad i ta kći łubłena,
„kâ 'e razgovor ńem jedini,
„kad mu 'e iz skuta ugrabłena,
„što da starac tužni učini?

65. jer] *X:* ‚er'.
72. sa sviem mu srce] *X:* sasma mu srce; *m:* sa sviem srce mu.
77. *X:* Niz sunčane oči svoje.
79. časni] *X:* rumen.
80. lire] *B:* ‚cire'.
90. plemenita] *X:* o uresna.
94. jere] *X:* ‚Erbo' k. i.
107. neockvrnen joj] *X, m, B:* ‚neozkvargnenjoj'.
111. *m:* ne smeta se, niti preda: *B:* ‚ne smetase ona, ni preda'.
113. slavni care] *X:* care slavni.
117. ćaćka] *B:* ‚chjajka'.
118. oslieple] *X:* oslieplje.
119. 120. *m* i *B:* dvanaestoga kada sina smrt mu ugrabi pri starosti.
123. žalosnoga] *X:* ‚ragnenoga'.
129. al'] *X:* ‚nu' — łubłena] *X:* łubjena.
131. ugrabłena] *X:* ‚ugrabjena'.

„Nejak, ubog, pus ostô je
„jak posječen dub u gori:
„tim za mnome vapio je
„smrt za milos, da ga umori.

„Tužna ćaćka nad sve ine
„tko da bolna razgovori;
„tko li mu oči, kad primine,
„pomnom rukom da zatvori?

„Napokoñe tko da časti
„mrtvu tielu sprovod spravi,
„ter djedova u grob tmasti
„kod sinovļieh kosti stavi?

„Svemogući care od carâ,
„ah, milostiv danas budi
„vrh uboga sliepca stara
„nesrećni'ega od svieh ļudi;

„i na suze mê se gani,
„koje lievah svega puta,
„odkad aga tvoj poslani
„iskinu me ćaćku iz skuta.

„Nek ti on gorke mê nemire
„i moj grozni plač svjedoči,
„nepristajno kî mi izvire
„već iz srca neg iz oči.

„Zaklińem te neumrlieme
„duhom sveca Mahumeta
„i imenom čestitieme
„tvoga slavna ćaćka Ahmeta.

„Pusti, ah, pusti k ucviļenu
„ćaćku kćerca da se odili,
„da 'e ne plače ugrabjenu,
„kô sinove mrtve cvili.

„Vjekovita bit će slava,
„kôm će tvoje slovit ime,
„svaka okolo kad država
„blagodarstvom zamni tvîme.

„Toli mojiem uzdasima
„i suzam se ne smiluješ,
„nego carskiem u dvorima
„ostati me usiluješ;

„mû ćeš ruku bez ļubavi
„imat, srce ne nikako,
„jer u ćaćka svu postavi
„rados, ļubav, dobro svako.

„Ljepše od mene izaberi
„u ovem skupu djevojčice,
„kê će stavnoj bit ti u vjeri
„dobrovoļno ļubovnice;

„mene opeta k ćaćku momu
„na rodjeni dom povrati,
„pri'e neg starcu žalosnomu
„dni pokoñe smrt prikrati!“

Sunčanica jur besjedit
prista, a muk posta u stanu:
car dvoumi, što će odredit,
na kû li se vrnut stranu.

Slobodu joj ako vrati,
gubi izbrane cviet lieposti:
ako milos ńoj zakrati,
pun se kaže nemilosti.

Ali krepos u carskomu
srcu nad sva jer gospodi,
dobitnica u trudnomu
pohotjenstvâ boju ishodi.

Triebi 'e dake, srcu svomu
da najprije uzdu stavi
i gospodi sebi istomu,
tko car hoće biti pravi;

jer tko vladat svê požude
i svê voļe jaki nije,
kô da druzieh vladat bude,
i kraļevat da umije?

137. ćaćka] *B:* ‚chiajka‘ (tako i 152, 160 i dr.).
150. koje lievah] *X:* ‚ke proljevah‘.
152. *X:* iz ćaćkova ote skuta.
157. neumrlieme] *B:* ‚viteskieme‘.
158. duhom] *B:* ‚diellim‘.
161./172. *X* sa strane:
neg me carskim u dvorima
ostat sužńom usiluješ.
177. izaberi] *X, B:* odaberi.
197. dake] *X, B:* ‚dake‘.
200. car] *X:* kraļ, sa str.: car.
201. jer] *X:* ‚er‘.

Tim er neće da se oprieči
gorkom cvilu, kiem ga ustrieli,
vedriem licem, blagom rieči
u način joj dvoran veli:

„Stavi, svietla diklo izbrana,
„svrhu stavi tvojoj smeći,
„moga srca smilovana
„žudjenu ćeš milos steći.

„Niesam silnik ja nemili,
„ni zlosrde tako ćudi;
„u ljubavi, a ne u sili
„car gospodit srcim žudi.

„Bog ukloni, da tužnomu
„starcu skratim što 'e života,
„i po putu činim momu,
„da izostaneš ti sirota.

„Tim slobodu nenadanu
„povraćam ti drage volje,
„jer tvâ krepos stječe obranu
„sred žestoke svê nevolje;

„krepos, koja posred trudâ
„vele veće svjetla sinu
„neg sunčani zrak, odsvuda
„kad rastjera noćnu tminu.

„Daj, da ćaćka ljubljenoga
„živa nadeš, kako želiš,
„ter došašća porad tvoga
„sliepa starca obeseliš;

„nek zajedno dni čestite
„nakon prika toli udesa
„u radosti provodite,
„dok sudjeno jes s nebesâ!“

Osman prista. Sunčanica,
kô oda sna da se budi,
još ne vedri tmasta lica,
slobodna se još ne sudi.

Jak pomorac sred pučine,
kad se uzbuni morska sila,
ter prosteru noćne tmine
vrhu plavi crna krila,

zasve luke kraj žudjeni
zrak mu zore očituje,
da se topi, jošte scieni
i sebi istom ne vjeruje.

Al' kada se opojavi
ter se spozna slobodjena,
pade caru, kî je izbavi,
grlit noge i koljena.

Tad će srce slobodjeno
od čemerne bi žalosti,
i na lice ucviljeno
vratiše se svo'e lieposti.

Nu niz obraz razvedreni
tihieh suza još vir grede,
i na vratu neizredjeni
zlatni prami još joj sjede.

Tim zavapi priuzeta
nenadane od radosti:
„Care, nad sve krale od svieta
„veći vlasti i kreposti,

„kako tvû ću uzmnoženu
„veličinu proslaviti,
„kû li har ću dopuštenu
„za slobodu odvratit ti?

„Jednom rieči dva života,
„ćaćku i kćerci ti povrati,
„čim mi'em molbam tvâ dobrota
„dostoja se smilovati.

„I ako je veće od slave
„pridobiti sebe istoga,
„nepri'atelske neg države
„posred boja krvavoga;

205. er neće] *X, B:* ‚nehotech'.
219. i] *X:* ter.
221.—225. *m:*
Tiem slobodu časa ovoga
povraćam ti rad ljubavi,
kû za ćaćka kažeš tvoga,
kâ 'e kreposti biljeg pravi;
od kreposti, kâ sred trudâ..
224. *X:* toli hude sred nevolje.
238. oda] *X, B:* ‚isa'.
246. *X:* svanuće mu očituje; *m, B* zrak mu zore očituje.
247. scieni] *B:* ‚zieni' — topi] *X:* ‚gubi', sa strane: topi.
261. zavapi] *X:* pokliče.

„s vjekovitom danas časti
„ti hrabrenstvo veće objavi.
„neg pod jaram tvoje vlasti
„da kraljevstva sva postavi.

„Ja ću mjesta sred rodnoga
„blagodarnos tvû kazati:
„ja ću vriednos djela ovoga
„glasovito spoviedati.

„Oznobit ga od vremena
„neka moćna ni'e diljina.
„neka dikom tvoga imena
„svaka slovi pokrajina!"

Tad car svietlieh iz pohrana
zlatni ogrlaj ńoj dariva,
nek se toli srećna dana
harna sveder spomeńiva:

naravne joj ter ljepote
u napravi ures sine,
i careve od dobrote
vazda uzdiže veličine.

Pak naredi. k rodnoj strani
da je hadûm četa odprati
ter je putom služi i brani,
dok na očin je dom povrati.

Istina je dake očita,
da gdi ljudske ni'e obrane.
u najtežiem zgodam svita
na pomoć nam Višńi ustane;

koji putim nesmišljeniem
promjeńiva hude udese,
ter uzdasim podniženiem
vjernieh svojieh smiluje se.

Tim u trudim ni'e zamani
ufat pomoć zgar s visinâ:

jasna gora, zrak sunčani
iza noćnieh sliedi tmina.

K Smederovu čim se upravi
slobođena Sunčanica,
car razgledat skup gizdavi
uze ostalieh robińica.

Svaka mu od ńih naponase
svôm ljepotom srce veže:
tim ne pozna ni stavlja se,
kê ga ures već priteže.

Al' najposli'e nada svieme
dvi'e odabra Grkińice,
kieh s ljepotom resi i pleme,
ter svê nazva vjerenice;

kieh pridava svom vjernomu
Kazlaragi, da ih bude
vriežat dvoru u carskomu
za ugodne svê razblude.

Sve što izbranieh jes naprava,
za kiem ženska narav gine,
dariva im, nek gizdava
ńih ljepota većma sine,

za da od puta kad dugoga
počinule budu u lasti,
za dana se žudjenoga
mogu spravit pirne časti.

Dočim svietla ta priprava
u carskom se dvoru čini.
sred tamnice Krunoslava
sužna u mrkloj osta tmini;

ter čim lupi silniem mahom
gvozdovitieh zatvor vrata,
sva protrnu ledniem strahom,
svu 'e bojazan smrtna hvata.

288. slovi] *m:* zamni.
300. *m, B:* dok na otčin *(B:* ‚ocin') dom je vrati.
301. dake] *m:* dakle.
307. podniženiem] *m:* poniženiem.
309. trudim] *m:* trudih.
312. sliedi] *m, B:* siva.
313. upravi] *X:* odpravi.
314. slobođena] *X:* samirena.
319. *m:* tim razabrat ne uzda se.
321. svima] *X:* sviema.
325. *B:* ‚Pridauch kieh vjernomu'.
326. Kazlaragi] *m:* Kizlar agi. — da ih bude] *B:* ‚nareghiuje'.
327./8. *B:*
da ih dvoru u carskomu
vrieža, dvori i poštuje.
341. čim] *B:* ‚kad'.
344. *m:* srce 'oj mrazna ruka hvata.

Naježen joj cieć pripasti
uzdignu se vlas na glavi.
ćuteć tamne sred propasti,
da je izdajni paša ostavi.

Tim kô dubjem vjetric kreće,
al' kô slabiem klasom trese,
tako i ńu, pače veće
nenadana zgoda ustrese.

Naokolo svud se obzire,
jeda odklegod zrak joj sine;
ali ino ne razbire
neg samoću, strah i tmine.

Nu kad vid se zasliepleni
na naravno vrati biće,
strašnu sliku kako u sjeni
vidje na zrak tmaste od sviće.

Ne zna, neman al' strašiva,
al' je u ļudskoj čovjek puti;
stupa i stupaj uspregńiva
i nenadni lapat ćuti.

Ne uzda se proć naprieda.
jer još sumńi, da se vara,
ali očito već ugleda
nesrećnoga tamničara.

U kosmurah vas je obrastô;
vlas niz pleći smršen pada;
suho lice, bliedo i tmasto
zaguńasta grdi brada.

Teškiem su mu verigami
zakovane obje ruke,
teži okovi na nogami
uzroče mu hude muke.

Poharani Krunoslava
uprie u obraz svê zenice,
al' nikako ne poznava
Korevskoga bana lice.

Zamjera opet i razgleda,
je li on oni, koga žudi;
raduje se, nu opet preda,
privarena čim se sudi.

Ali srce, kê ne vara,
čim dohodne sluti česti,
Korevskoga gospodara
sviem krenućem ńoj naviesti:

unutrńiem veleć glasom:
„On je, on isti! Ni'e sumńiti.
A ona istiem se sunu časom
radosno ga zagrliti.

Nu veseļe malo od časa
u gorki se jad obrati,
bliže joj se kad prikaza,
kâ tamničar tužni pati.

Razgleda ga i u ńem pazi
novo obličja pritvoreńe:
toliko ga priobrazi
dugo robstva zlopatjeńe.

Tač lavica, kôj pogine
još nejaki porod mili,
brda obija i planine,
u svakoj ga ištuć spili,

kad dugoga nakon truda
u divjačnoj pusta strani
iznađe ga, gdi ga huda
lovska sila smrtno izrani,

ne razbire, ali veću,
jer ga stječe, rados ćuti,
ali jaču kuša smeću
ńegov pazeć poraz ļuti.

Tim protivniem krenućima
odoljeti er ne može,
gine rieč joj na ustima,
i gorko se prinemože.

347. ćuteć] *X:* videć; *B:* ‚videch'.
350. klasom] *B:* glasom, docnije ispr. ‚vlasom'.
355. ino] *X:* drugo.
357. zasliepleni] *X* u tekstu: ‚oslabjeni', a sa strane najprije: zablješteni, a zatim: zasliepleni.
366. jer] *X:* er.
374. zakovane] *X:* zavezane.
376. hude] *X:* jače.
380. bana] *X* sa strane: ‚Pana'.
381. razgleda] *X:* zagleda.
410. jer] *X:* er (tako i 414.).

Gizdavoga svoga lica
svu izgubi svjetlos milu,
i izčeznuta zemļi nica
pade slična mrtvu tilu.

Zapańeni ban smete se
videć nenad, kâ se zgodi:
još ne pozna ni, tko uljeze,
ni za uzrok ko'i dohodi;

jer ugrskoj u haļini
buduć ona priobučena,
sliku i način muški hini:
tim je Ugrčić mlad scieńena.

Al' pomńiviem kad očima
on razgleda drago lice,
pozna običniem po činima
svoje obličje vjerenice.

Isčeznutu prid nogami
čim je pazi, već boli se,
neg što u teškiem verigami
on zakovan nahodi se.

Sve što može, sve što umije
pomoći joj ište dati,
da pojavjen kol'ko prije
bjeguć se duh povrati.

Nu kad ona razabra se
i smućene oči otvori,
viđeć draga svoga uza se,
slabiem glasom progovori:

„Ti li si ovo, tvâ li 'e sjena,
„o Korevski bane, uza me?
„Al' snim, ali probudļena
„sred ove te pazim jame?

„U kôm biću, u kôm mjesti
„nahodim te tužna roba,
„ukopana s hude česti
„jošter živa udno groba!

„Tot tolike podnieh trude
„tvoje ištući drago lice,
„samo jade tvê prihudė
„da pri'e vide mê zenice?

„Nu što velim? Trude gore
„za tebe bih ja podniela,
„ni bih se obit rieke i gore
„drugi opeta krat štedjela,

„za da poznaš, da u vjeri,
„kû ti podah, himbe nije,
„a plam novi, ti razberi,
„da se u srcu tvôm ne krije.

„Srećnija bih mnogo bila,
„da sam onda mrtva ostala,
„kad mi o tebi čut bi sila
„sve, što sam se naslušala.

„Svud glas leti pun prikora,
„Rizvanpaše kćer Ļubicu,
„suproć časti bez razbora,
„da si obrô vjerenicu;

„ružni glas me jakno ogńeni
„tries iz vedra neba udari,
„da vjerenik moj ļubjeni
„radi o takoj o privari.

„Tko se mogô nadat viku,
„da će Poļak glasoviti
„svietla imena svoga diku
„tač sramotno pocrniti!

„Kako ikada, ali komu
„da na svietu još vjerujem,
„o vitezu Korevskomu
„kad nevjeru taku čujem!

„Ovako li ļubav moju
„prem neharno zaboravi!
„Ovako li vjernu tvoju
„Krunoslavu ti ostavi!

421. ban] *X* sa strane: ‚Pan'.
425. jer] *X*: Er.
435. *X* sa stane: Neg er teškiem u verigam.
439./440. *m, B*:
duh bjeguć neka prije
k uresu se ńe povrati.
441. smućene] *m*: smutjene.
459. ni] *X*: ne.
460. krat] *X*: put.
477. tko se] *m*: tko se 'e. — mogô nadat] *X, B*: nadat mogô.
481. komu] *X*: tkomu.
481. 484.] ispor. ‚Osman' XII, st. 409. d.

„Ah, s krivine druge koje
„nezgoda me 'e saj dopala,
„izvan samo srce moje
„jer sam tebi darovala?

„Ne znam, kô te zemļa uzdrži;
„kô te srde ne požderu;
„kô te silni tries ne sprži,
„kad potlači čâs i vjeru.

„Ostavi me ali ostavi!
„Mê te ostavit srce neće!
„Nu izdane cieć ļubavi
„sved ćeš kušat gorke smeće."

Al' ban, kom se posred tmine
u ńe licu sunce objavi,
nahodeć se bez krivine
prisieca joj rieč, ter pravi:

„Nemoj, liepa Krunoslavo,
„u najprvoj tvôj namjeri
„na me sumńit i nepravo
„o mojoj se tužit vjeri:

„jere jezik bi himbeni,
„laživi ti glas donije,
„da mâ ļubav sad u meni
„stavna, kô bi, veće nije.

„Vazda vjeran ja sam bio,
„u sužanstvu kô u slobodi,
„onoj, kôj sam poklonio
„srce, da ona ńim gospodi.

„I da rieči mê su istine,
„trud ti ovoga robstva kaže
„većma uzmnožen rad vrline
„neharnoga Rizvanpaše;

„kî ne bi se suproć meni
„kazô ovako prem nemio,
„da ńegovoj kćerci scieni
„da ja sam se zavjerio.

„A što ona milostiva
„mi'em se tugam zabolela,
„to 'e spomena jošter živa
„mê blagoće od ńe htjela.

„Nu da me je i slobodila,
„da rob ovdi ne boravim,
„jeda bi me tiem stravila,
„da te pri ńoj ja ostavim?

„Pri'e bi rieke tiek nazada
„k rodnom viru obratile;
„pri'e bi gore morska stada
„svoga iz skuta porodile,

„nego ja bih, mâ razbludo,
„i jedini moj pokoju,
„kroz izdańe toli hudo
„ostavio liepos tvoju.

„Prem duboko usadjena
„u pameti môj stanuje
„vjera davno uhićena,
„kâ me s tobom zavežńje.

„Odkad tebi darovano
„ovo srce žive u tebi,
„nit je bilo obećano,
„nit će ikomu bit pod nebi.

490. me 'e] *B:* me.
492. jer] *X:* er.
498. *X, m, B:* mê te ostavit srce neće.
501. ban] *X* sa strane: Pan.
509. jere] *X:* ere; bi] *X, m, B:* kî.
518. ovoga] *B:* ovega—ovoga robstva] *X:* robstva moga.
518.—520. *X:*
ovi okovi kažu očito
i od robstva sve vrline,
povriedene prem srdito.
Iza 520. u *X* još ova strofa:
Gńevna od paše, koji muke
većma uzmnaža mê neharan.
Ajve, kad mi pade u ruke,
da ga izbavih, blagodaran.

521. kî ne bi] *X:* Niti bi se.
522. prem] *X:* ‚on' k. i.: ‚sad'.
525. a što] *X:* i ako; *m, B:* nu ako.
527. jošter] *X:* jošte, k. i.: jošter.
529. *X:* Nu i da, me slobodila; *m, B:* ter i da me 'e slobodila.
531./2. *B:*
ni tako me zasliepila
ne bi, da te ja ostavim.
537.—540. *B:*
nego ja bih, moj pokoju,
toli hudo kroz izdańe
pošteńe i čâs splesô moju
rieči i došô môm na mańe.
545. odkad] *X, m, z:* odtad.

„U dne, u noći, u snu, bdeći,
„prid očim si sved mi stala:
„tebe misô mâ sliedeći
„ni čas jedan ni'e pristala.

„Tim tko može tvû ljepotu
„van smrti mi same oteti?
„I što sad sam u životu,
„to je, er te ufah još vidjeti.

„Ovo ufańe često ustavi
„silu groznieh mojieh suza,
„a spomena tvê ljubavi
„oblakšańe bi ovieh uza.

„Jer zavezaj moj jedini
„kô bi meni tvâ ljepota,
„tako neće bit mi ini
„do skončańa od života.

„Zato, mila mâ ljubavi,
„jur samiri srce tvoje
„i neprave sumńe ostavi,
„kê tvê uzroče nepokoje."

Ove rieči sadružene
bana uljudniem s načinima
utažiše uzbuńene
sumńe s trudniem ńe mislima.

I er često huda smeća
nenadani mir porodi,
i rados je sved najveća,
iza suzâ kâ dohodi:

tim sred stana smrknutoga
za svê robstvo več ne haje,
jer u družbi draga svoga
i u tamnici mirna ostaje.

Pjevańe četrnaesto (petnaesto).

U Carigrad iz Varšove
netom se Alipaša vrati,
hrli, za pri'e Osmanove
prid noge se prikazati.

Car, kî broji u dne i u noći
od ńegova ckneńa čase,
misli, gdi je, kad će doći,
kê li mu će doniet glase?

Kad najposli'e pašu ugleda
stupat lica svîm vesela:
„Mir žudjeni", kliče ureda,
„štim sred tvoga vedra čela";

nu još sumńeć, prešno upraša:
„Što odredi polsko vieće?
„Je l', požuda kô je naša,
„svrha došla bojne smeće?"

557.—560. *m:*
Često ustavi ovo ufańe
silu groznieh mojieh suza;
ovo bješe olakšańe
gvozdovitieh mojieh uza.

Iza st. 560. u *X* još ove su tri strofe s primjedbom Volantićevom: ‚Si possono levare':

A sad poznam, da me nije
mê nadańe privarilo,
čim se danas najposlije
tviem došašćem ispunilo;

ter premda još ja robujem,
slobodan se mogu zvati,
kad se u robstvu môm radujem
tebe sa mnom uživati;

i ako sa mnom ti sad dieliš
jade ovoga mukla stana,
jeda opet se uzveseliš
brzo zrakom biela dana.

566. jur samiri] *X:* smiri veće.
567. i] *B:* a.
570. bana] *X:* Pana.
571. utažiše] *X:* ustaviše.
579. jer] *X:* er.
6. ckneńa] *m:* cknieńa.
12. tvoga] tako *B; X, m, a:* svoga.
13./16. *X* ima ove varijante:
13.—16. ‚kê poruke',
pita, ‚polsko šlje mi vieće?
‚Šišmanove kê su odluke,
‚ali od mira, ali od smeće?'
15./16. Ispuńena jeli naša
žeļa svrhom bojne smeće?
16. je li svrha bojne smeće?
15./16. je l', požuda kô je naša,
svrha došla bojne smeće?
14./15. polačko mu šalje vieće?
Kê su, upraša, kralja odluke?
13./16. Nu još sumńeć, kê su odluke,
ńega upraša, polsko vieće,
kralj koje mu šlje poruke:
ali od mira, ali od smeće.

Tad poklisar, čim visinom
prid carskom se 'e ponižio,
svietlih dvoran prid skupštinom
ovako se je izustio:

„O čestiti care uzmnožni,
„kî tvôj činiš da desnici
„kraļevi su svi podložni
„još i kad su dobitnici,

„mir, s poļačkom koga krunom
„vlas me odpravi tvâ sklopiti,
„s časti carskom ja podpunom
„srećan bijah uročiti.

„Tim kraļ s leškom svôm gospodom
„pošiļe ti mir žudjeni;
„s oviem ga su nu pogodom
„utvrditi odredjeni:

„Korevskoga ako bana,
„u sužanstvu kî boravi,
„iz mrkloga taj čas stana
„tvâ zapovied moćna izbavi.

„Bez ovoga ugovora,
„utvrdjena krepkom vjerom,
„zavada će postat gora
„među Istokom i Sjeverom.

„Zato, ako tvâ vlas želi
„mir koristan carstvu tvomu,
„slobodu on čas blag udieli
„tamničaru Korevskomu!

„Ovo Šišman carstva od tvoga,
„ovo poļsko vieće prosi;
„ovi ti se od vjernoga
„poklisara glas donosi.

„Niesu štetni ovi uvjeti,
„niti mogu carstvo uvriedit.
„Rekoh, što bih držan rieti;
„stoji u ruci tvôj odredit.“

Uzmnožite zatiem hvale
poļačkoga kraļa izrêče,
veleć, krune sve ostale
da mogućstvom on pritječe,

i da sâm se kakogodi
sličan caru može zvati,
svači'u slavu kî nadhodi
i u miru i u rati.

Kraļa uļudne sve načine
i mudroga svega vića
glasi, ali nad sve ine
slavna uzdiže kraļevića.

Veli, da je mnogo on veći,
nego slovi svud po svieti:
da to pozna, tko po sreći
čut ga može i vidjeti.

Gospodskoga da sred čela
veličanstvo rodno sjaje,
s kiem viteških čâs se djela
i kraļevska ćud sastaje.

Da 'e na poļu tries od boja,
vojnik ujedno i vojvoda,
da moškovske on bez broja
čete u mnogo razbi zgoda.

Pak priuze: „Sred živoga
„boja Lehi ne predaju,
„kraļevića hrabrenoga
„za vojvodu kad imaju.

„Tim ńegovu pazeć sliku,
„usilovan bijah rieti:
„Nemoj care, nemoj viku
„sabļu veće na ń podrieti!

„Prosti, tvoga protivnika
„ako smijem toli slavit:
„državanstvo je podložnika,
„sve, što vidje, caru objavit.“

18. se 'e ponižio] *X, B:* se podnižio.
20. se je] *X, B:* se.
22. da] *B:* da se.
30. pošiļe] *X, B:* ‚posciglìu‘.
33. bana] *X* sa strane: Pana.
37. ovoga] *B:* ovega.
49. štetni] *X* u tekstu: ‚trudni‘, a sa strane: ‚sctetni‘.
51. bih] *X:* bjeh.
59. *X:* kî svačiju vlas nadhodi.
61. kraļa] *X, B:* ‚Gnega‘.
62. vića] *B:* ‚viechja‘.
66. nego slovi] *X, B:* neg se slovi.
67. tko po sreći] *X:* š ńim općeći.
68. *X:* Tko čut može ga i vidjeti.
72. kraļevska] *B:* ‚kragliestva‘.
75. moškovske] *X:* najjače.

Varšovskoga jošte grada
Alipaša tvrde izbroji.
kažuć, kako noviem sada
vas obzidam obstrt stoji.

I poļačke cviet mladosti
kô viteške žeļan slave
kaže djela svê jakosti
boju slične kroz zabave;

jer prostranoj na livadi
dvie vide se vojske stati
i na bjeńe u zavadi
smiono se pozivati.

Stiezi, truble i vojnici
s vojvodami sviem uza se.
końi ujedno i końici
izredjeni tuj se paze:

tere, čim se boj zameće.
viđeći ga, nevješ sudi,
sad, sad živa krv proteć će.
sad će pasti mrtvi ļudi.

Nu se vara: hińenomu
jer se u boju kad natječu.
za odoljet u zbiļnomu
boju, nauk igrom stječu.

Zatiem caru sve pred oči
pribogate dare stavļa.
kiem poļački kraļ svjedoči.
stare uvjete da ponavļa.

U razliciem tiem darima
ļepote su neizbrojne,
i, tko ih šaļe. i. tko ih prima.
veličanstva svîm dostojne.

Kraļevića jedne od strane.
druge od kraļa prida caru.
treće ukaza dare izbrane.
kê dadoše poklisaru.

Čim besjedit paša sliedi.
car zamišļen ne odgovara.
strašeći se, ako odredi
slavna izbavit tamničara.

da ne reče ta se odluka
cieć slabosti i cieć straha
učińena bez nauka
od mladića sasma plaha:

na veziera tim prvoga
i na paše obraća se.
kieh razuma cieć mudroga
za svjetnike drži uza se,

veleći im: „Vjerni i znani
„paše, u kê se car vjeruje,
„čuste sve, što pričekani
„poklisar mi navještuje.

„Vi, kî carska čas želite
„da sved svjetļa sja na svieti,
„slobodno mi sve odkri'te,
„što začeste u pameti.

„Je l' pristojno u ovoj zgodi.
„je li koris carstvu općena,
„protivnik se da oslobodi
„moći onake i imena?

„Bez obzira bud' mi rieti
„svak, što u srcu svom sakriva.
„jer korisni niesu svjeti.
„kad se opaz š ńim združiva."

92. obzidam] *X, B:* obranom.
97. jer] *X:* er.
106. nevješ] *X:* nevješt.
107. proteć će] *m, B:* proteće.
110. jer] *X:* er.
116. *X, m, B:* da stari uvjet š ńim ponavļa.
134.—136. *X:*
obraća se i na ostale
poglavice, kê svietloga
kod pristoļa bjehu stale.
135. *m:* kieh pristoļa kod svietloga; *B:* ‚koieh ſnagnja ziech mudroga'.
142. svjetļa] *m:* veća.
142. — 144. *X:* da sved slovi (sa strane: sja sveđer) uzmnožita,
podpuno mi sad odkri'te
sve, što razum vaš dohita.
144. začeste] *m:* uzdržite.
149. bud' mi] *X:* nastoj.
152. *X:* kada š ńima strah pribiva, a sa strane: kad se š ńima strah združiva.

Tad Dilaver, kî razborom
i hitrinom svieh pritjeće,
snižen caru prid sviem zborom
ove svjete prvi izreče:

„Ako suncu mrkla tmina
„žarki oteti zrak ne može.
„kako carska veličina
„od tamnosti predat može?

„Car je sunce, koje ishodi
„iz istočne jasne strane.
„ter svjetlosti svôm gospodi
„more i zemļe krug prostrane.

„I ako sila zle godine
„kadgod maglom ńega skrije.
„vik mu rodni zrak ne gine.
„nu iza tminâ sja vedrije.

„To svjedoči množ državâ,
„jakos i broj carskieh četa,
„u kieh veća moć je i slava
„neg kraļeva svieh od svieta.

„Tiem car štogod zapovije
„vrh leškoga tamničara,
„svak je triebi da spovije.
„da se u sudu svôm ne vara.

„A i najliše gosposkoga
„veličina srca sjaje,
„kad iz tugâ nevoļnoga
„izbaviti prignuta je.

„Tim ne može pohuļeno
„djelo carske bit milosti,
„nu svudara proslavjeno
„kô kreposne plod blagosti.

„A s tvôm slavom još odveće
„sadružena koris da je,
„tko ne vidi, tko riet neće?
„Stvar po sebi očita je.

„Jer s oveziem sad uvjetom
„ako nećeš mir sklopiti,
„s općenom je triebi štetom
„sved pogibni rat sliediti;

„i za istočne vojsku u strane,
„kako žudiš, moć povesti,
„razdvojićeš čete izbrane,
„s kiem poļačke sile sresti.

„Razdvojena vojska tako,
„ni'e sumńiti, oslabiće,
„ter sve sprave naopako
„lasno i s obje strane otić će.

157. žarki] *X:* svoj, i.: žarki.
161.–172. *X* ima samo ove dvije strofe:

Car je sunce, kê na svieti
sjajuć svakom svjetlos dava,
niti viku potamnjeti
moć će jasna ńega slava.

Tim car štogod zapovije
vrh leškoga tamničara,
svak je triebi da spovije,
da se u sudu svom ne vara.

166. *m, B:* crniem platnom ńega skrije.
184. *X:* kô visoke plod kreposti.
189. *X:* er oveziem sad s uvjetom.
192. sved pogibni] *X:* pogibilni.

Iza stiha 200. *X* ima još ovaj umetak od 18 strofa:

Ali er nauk od vladańa 51
znańem prednieh zgoda uči se.
čini, što pri'e i u sadańa
doba mnokrat dogodi se;

ne kô da smo mi svršena 52
djela jaci povraćati,
neg jer ńim je naučena
pamet, kô će djelovati;
(sa strane)
svies kô će se moć vladati:
pamet ko se moć vladati:

pusti vezier ustarani 53
mladu caru da spomene
oni skoro svjet uzdani,
kî doglašen bi ti od mene.

Er (sa str.: Jur) se kolo ciela ljeta 54
svôj ne vrati u brzini,
odkad glas se vjerna svjeta
očitovô tvoj visini,

pri'e neg se je iz Varšove 55
naš poklisar odpravio
i odluke Šišmanove,
za potvrdit mir, donio.

Tad nesamo Korevskoga 56
bana prosih izbavjeńe,
neg ti odkrih, kô rad toga
bit će štetno svako cknjeńe.

*

„Svaka sila, snaga svaka,
„kadara je razdvojena,
„krepos gubi nit je jaka,
„kako ujedno sjedińena.

„Tim istočne ili od rati
„mîsli sasma zaboravi.
„il', Korevski ban, ne krati
„zapovidjet, da se izbavi.

„Ispuni on čas, što žudjeni
„još ti samo mir zabavļa;
„put zatieme odredjeni
„nek se s dobrom česti spravļa!"

Prista vezier; svega od zbora
svjet razumni posvaja se,
i tišinom od žamora
svači'a misó poznava se.

Jak blagôga od vjetrica
kad krenuta ljetno u vrieme
zrela u kiti jur pšenica
šušńi mahom jednacieme,

romonom se tiem poznava,
da je žetva pristupila,

zelena se budnć trava
u klas zlatan promienila:

po žamoru tako istomu
očito se pozna i vidi,
da svak zboru u mudromu
vezierove svjete slidi.

Car, u srcu koji svomu
pohlepan je mir sklopiti,
Dilavera k ugodnomu
prista svjetu bez sumńiti:

Rizvanpašu ter ureda
dozivļući tad prida se,
iz tamnice, zapovieda,
da Korevski ban pušta se.

Na to Rizvan: „Grem mnogomu
„u veselu izvršiti
„sve, što meni, sluzi tvomu,
„dostoja se narediti,

„jer znam dobro, da je triebi,
„bez odmaka da sve sliedi,
„što nareče car pod nebi
„svemogućom zapoviedi.

Dubrovački tada k meni 57
poklisari pristupiše,
prid kiem mnogom er si u scieni,
rad časti mi tvo'e odkriše,

kako rodne iz države 58
po listieh su glas primili;
koga vjerno da ti objave,
k meni su se potežili;

glas, da novi boj s Turcima 59
s poļačke će planut strane,
ako u teškiem okovima
još'er sužan ban ostane.

Tiem rekoše: ‚Car čestiti 60
‚ako hoće, da mir svane,
‚neka bana sloboditi
‚čini ureda svo'e od strane!'

‚Ovo poļskom kraļu iz rukâ 61
‚još krvavu sabļu otet će:
‚nabunu će smirit puka,
‚da ne uzvire svak čas veće.'

Ovo ti odkrih, kâ tad meni 62
prikazaše poklisari,
kieh svjet, vjeru, znańe u scieni
svi držaše naši cari;

za da svakoj u prigodi 63
prijateļe poznaš prave,

kiem svrha 'edna ne gospodi,
neg požuda tvoje slave.

Tiem vlas bližńu kraļevinu 64
kad Mahumet drugi osvoji,
znô 'e, Dubrovnik, kô od starine,
da u slobodi predńoj stoji;

neka nauk pravde i sklada 65
bude bližńiem sviem mjestima,
da (jer) gospodstvo vik ne pada
štitjeno oviem taborima.

Ah! pri'ateļske na ove svjete 66
da 'e visina tvâ pristala,
pri'e neg tvrde kroz uvjete
sloboda se 'e banu iskala,

tvê bi ostalo glasovito 67
ime prid sviem narodima,
čim bi ukazô plemenito
srce slavniem u djelima.

Nu pokli se 'e . . . 68
taj prigoda ispustila,
kâ je (sa str.: bi) upored od koristi
i od časti carstvu bila,

ispuni ov čas . . . 209

207. il'] *B:* al'.
213. zbora] *X:* skupa.
241. jer] *X:* er.

„Nu dopusti, da zamale,
„tvieh odluka za vladańe.
„što se 'e od mene djelovalo
„tvôj visini dam na znańe.

„Skoro ugrskoj u odjeći
„neznan mladić k men' pristupi,
„blago obilno donoseći.
„da leškoga sužńa iskupi.

„veleć, da mu 'e brat rodjeni,
„ter iz mjesta da je svoga
„došô odkup na žudjeni
„u carstva ga prosit tvoga.

„Uzbojah se sâm u sebi
„na nenadne ove glase,
„da pod hitrom rieči ne bi
„kâgod varka sakrila se:

„kô se i prije s banom zgodi,
„kad mu u pići bi poslana
„skrovna uvit, s kôm slobodi
„iz mrkloga sebe stana.

„Tim sumńeći od zasjeda,
„kiem su obični tamničari.
„da i mene unaprieda,
„kô pri'e inieh, ne privari.

„pod hińeńem od prijazni
„u duboki jaz ponorit
„mlaca svedoh bez bojazni
„brata svoga razgovorit:

„priko praga kî čim stupi,
„ja učinih isto u vrime,
„da gvozdeni zatvor lupi,
„i da ostane sužań š ńime."

Osman paše stanovitu
vjernos hvali, pomńu i znańe,
kî ne zabi ni po mitu
ni po molbah svê držańe,

ter mu veli, da izvede,
iz tamnice ta dva roba
i pomno ih da privede
prid pristolje svoje oba.

Uto želnom caru Osmanu
prikaza se Sokolica,
vodeć s sobom družbu izbranu
svieh viteških djevojčica:

kâ budući s mnogom scienom
k carskom stolu pristupila,
ovako se 'e poniženom
slatkom rieči izustila:

„Slavni care glasoviti,
„prid kiem vas saj sviet se trese,
„u trenuće kî skršiti
„mož sve, kî ti protive se.

„netom tvoga glas zazvańa
„po Kazlar sam agi imala,
„na tvû službu bez krsmańa
„poslješno sam ja ustala:

„i tjerajuć u brzini
„gorušte me žele sila,
„žestočina ńe učini,
„da mi steče i koń krila.

da pod hitriem govoreńem
kâgod varka ne skriva se.

247. se 'e] *X*, *B:* se.
249.—252. *X* sa strane (u tekstu kao ovdje):
Nije mnogo, da odjeći
u ugrskoj k men' pristupi
mladić blaga donoseći,
sužńa onoga da iskupi.
250. neznan] *X:* gizdav, i.: neznan.
251. blago obilno] *X:* dar obilan. k. i.: blago obilno.
252. *m:* da iz sužanstva bana iskupi: *B:* ‚da poglskoga susegna iskupi'; *X:* da ovoga sužńa iskupi.
257.—260; *X:*
Začudih se takim smjeńem
i uzbojah na ove glase,
265. tim sumńeći] *X:* tim strašeć se, a sa strane: tim sved sumńeć.
269.—270. *X:*
Hitro mlaca u prijazni
sa mnom svedoh sužńa naći,
pak pritegnuh zaklop jazni,
da ne može veće izaći.
278. pomńu] *X:* hitno.
279./280. *X:*
ni po molbah ni po mitu
kî ne zabi svê držańe.
291. se je poniženom] *X*, *B:* ‚se podniscenom'.

„Svršeno mi sve naredi!
„Posluh ti se moj podlaga,
„ćuteć, da s tvê zapoviedi
„jača u meni raste snaga.

„Jer nesamo k Istoku ću
„poć, odmetne da potlačiš
„i pod sabļu tvû moguću
„da ih iznova uharačiš:

„neg sve svieta četr strane
„za te obit ću bez bojazni
„rvuć vojske oružane,
„strašne srde i nakazni.

„Ištom da mi zapovije
„tvâ vlas, svako djelo uzeću:
„od velicieh strah me nije,
„a od malieh se srčit neću,

„samo svakoj po drzavi
„da se turska prostre vjera,
„i u sveder većoj slavi
„da se carstvo tvê zamjera."

Nedobitne zatočnice
zanie cara govor ovi,
u kôm, na ńe pazeć lice,
ļuvena se zled ponovi.

Tim, čim mili obraz vide
sviem ljepotam narešeni,
taj čas sčeznu i ublide
i priliku svû promieni.

Jer ni mjesta dalečine,
ni diļina od vremena
učiniše, da izgine
ńe hrabrenstva uspomena,

kôm ga odonda još zanese,
posred vojskâ kad je upazi,
i kû pogled sâm pojavi
sad u jačoj sili i snazi.

Jakno iskra kad skrovena
u pepelu pripočiva,
žive, ali nescieńena,
jakos svoju ne odkriva,

nu ako u ńu sjever vrli
pun rasrǵbe svê porazne
ļuto zadme i zaprli
iz žeļezne strane mrazne,

taj čas kaže žestočinu,
koju vriežba već ražiže,
tere biesna u visinu
strahovite plame uzdiže:

tač zamjera ńe izbrana
čini, da plam, kî ńekada
kri se u srcu cara Osmana,
objavi se silno sada.

305. *X:* Sve svršeno već naredi.
309. jer] *X:* er.
318.—320. *m:*
tvâ vlas, svak trud susretit ću:
od najtežieh strah me nije,
još da i život izgubit ću.

Mjesto st. 325.—332. u *B* samo je ova strofa: Zatočnica prihrabrena
svôm jakosti cara stravi,
a već, kiem je urešena,
cviet ljepote prigizdavi.

329. tim] *X:* tiem.
336. *X:* ova u ńemu zled skrovena.
337. kôm odonda još ga stravi.
339. 340. *m, B:*
gdi s junacim natječe se
dobitnica ter izlazi.

341.—344. *X:*
Jakno iskra, zapretena
u pepelu kad se krije,
žive, ali potajena
jakos odkrit moćna nije. (varijante sa strane: ‚neoslabļena' mj. ‚potajena', ‚krepos' mj. ‚jakos'.)

345.—352. *X:*
Nu ako u ńu iz planine
upre vjetra silna dmjeńe,
svê naravne žestočine
taj čas kaže vrlo smjeńe:

ter nahodeć uokolo
vriežbu, kâ je već ražeže,
strahovite plame oholo
do nebesâ biesna uzdiže.

Sa strane ima *X* strofe, kako su i ovdje, samo povrh ‚vriežba' u st. 350. ima riječ: dmeńe.

348. žeļezne] u *B* ta je riječ docnije ispravļena: sjeverske.

350. vriežba] *B:* ‚vjescba'.

Ne može se nagledati
slike uresne, drazieh oči,
sred kieh pazi kra|evati
svjetlos sunca od istoči.

Tim pohlepan, strav|enoga
da požude srca otvori,
pun načina u|udnoga
ovako joj odgovori:

„Ah, koja je strana od svita,
„kâ hrabrenos ne zna tvoju,
„zatočnice glasovita,
„kû u po|skom kaza boju?

„Sab|a tvoja za sto mačâ
„rve, udara, sieče i bije;
„tvâ desnica stira i tlača,
„tkogod joj se opriet smije.

„To vidješe moje oči;
„to sva vojska mâ spovieda:
„isti Po|ak to svjedoči,
„kî od tebe same preda.

„Tim istočne čim u strane
„trieba mi je putovati,
„želim krepke cieć obrane
„u môj družbi tebe imati;

„jer kada si sab|u tvoju
„s sab|om mojom sadružila,
„nejmam straha već u boju,
„ni me ustav|a i'edna sila.

„Sva najtrudńa djelovańa
„ja ću čekat od tvê ruke,
„jer tvâ krepos nije mańa
„od najveće moje odluke.

„S tvôm pomoći momu imenu
„neumrlu čâs dobiću;
„s tviem oružjem vlas općenu
„svega svieta posvojiću.

„Ter poda mnom pridobiti
„kad svi kra|i uzborave,
„ja jedini car na sviti
„ńih ću ohole plesat glave.

„Nu ćeš i ti, o mâ mila,
„ove uživat čestitosti,
„kê si davno dostojila
„tvôm |epotom i jakosti.

„Jer oružje ne znam tvoje
„al' Po|ake shara veće,
„ali stavi srce moje
„tvâ |jepota hude u smeće.

„Jur je došô dan čestiti,
„da na svietu svemu objavi
„davno u srcu môm skroviti
„plam razbludne tvê |ubavi.

„Tim ti upored sad s desnicom
„srce i carstvo mê darívam,
„istočnom te čim caricom
„i |ubovcom môm nazivam.

„Gospodićeš carstvu u momu
„kako prava |ubi moja,
„paće zakon meni istomu
„zapovied će biti tvoja.

„Srećnom će se ovom zgodom
„kuća otmanska utvrditi,
„viteškiem se čim porodom
„bude krepko poštapiti.

358. drazieh] *X*: ‚svietlieh', a sa strane ispr.: drazieh.
360. svjetlos] *X*: dragos. Iza st. 360. *X* ima još ovu strofu:

neg pozore že|ne upire
u poglede ńe sunčane,
vruće uzdahe ter podire,
kiem svjedoči svoje rane.

365.—368. *X*:

Kî je narod. povrh koga
strjelovito sunce teče,
kâ li 'e strana svieta ovoga
postav|ena, tač da reče?

Osim te varijante ima *X* još ovu strofu iza ńe:

Gdi čâs tvoja neumrla,
zatočnice glasovita,
s svojom slavom ni'e doprla
al' hrabrenos tvâ 'e skrovita?

381. jer] *X*: er.
387. jer] *X*: er.
401. jer] *X*: er.
405. čestiti] *X*: žudjeni.
407./8. *X*:

plam odavna ra|eženi
u mom srcu tvê |ubavi,

ali sa strane ima i *X*, kako je ovdje, samo st. 408. najprije: raskošne, a zatim: razbludne.

„Jer od lava ne ishodi
„proć naravi zec plašivi,
„niti krotku vik porodi
„golubicu orô sivi.

„Od hrabrenieh roditeļa
„hrabreno se pleme izvodi,
„kê uzmnožnieh puno žeļa
„po djedinskiem stupim hodi:

„Tim ni od nas ꝓorodjeni
„neće izrod se riet sinovi,
„neg hrabrenstvom zadojeni
„biče od vitêz vitezovi."

Na ove rieči Sokolica
od srama se zarumeni,
ali ures od ńe lica
ovi uzmnoži sram pošteni.

Već ne preda, da ne izgubi
ćâs s slobodom, ter car i ńu
da za pravu ne uzme ļubi,
neg priprostu za robińu:

Osmanove erbo odluke
kad je carsku rieč imala,
sve samiri sumńe i muke,
kiem je davno jur predala.

Neizmjerno tim veseļe
radosnieh joj siva iz oči,
i smirene davńe žeļe
liepo lice ńe svjedoči.

Ali er čâs uzmnožita
pristoji se ńe podrieti,
ni se kaže priklonita,
ni se ohola može rieti,

tere harnos da zamjernu
i svu ļubav očituje,
za'edno s srcem ruku vjernu
dragom caru prikažuje.

veleći mu, da već scini,
što je od ńega zaļubjena,
neg što carskoj na visini
kraļevaće uzvišena.

Tim budući taj čestita
ženidba se uročila,
s kê najvećem caru od svita
najļepša se združi vila,

car uzdaniem dvoranima
zapoviedi pomne dava,
da se svietliem u dvorima
prizamjerna čini sprava:

neka svakoj po državi
u zabitje jur stavļena
od carskoga pira u slavi
ponovi se uspomena:

jer robińa osta kada
ļubi sultan Bajazeta,
s te nezgode ne bi ikada
prava od cara ļubi uzeta.

421. jer] *X:* er.
426. hrabreno se pleme] tako *X* sa strane, a u tekstu: hrabreni se trag izrodi.
427. *X:* uzmnožitieh kî pun žeļa.
428. *X:* po stupajim slavniem hodi.
429. tim] *B:* tiem.
429./30. *X:* Tim ni naši izrodjeni
neće nastat vik sinovi
s ovim varijantama sa strane:
430. vik se neće riet sinovi.
429./30. Tim se neće izrodjeni
vik ni naši riet sinovi.
430. naši ikada riet sinovi.
430. neće izrod bit sinovi.
430. neće izrod se zvat sinovi.
431. hrabrenstvom] *X:* slavom svietli; vriedni: nastat.
435. ali ures od ńe] *X:* rumenilom ali.
436. *X:* očitova plam ļuveni.
Iza toga stiha *X* ima još ovu strofu:
Plam u srcu stravļenomu.
kî zatvoren gorko 'e trudi
i koga odkrit vik nitkomu
dotada se ne usudi.
444. davno] *X:* tašto.
457. scini] *B:* ‚zieni'.
458. *X:* od ńega je što ļubjena: ļubjena k. i.: obļubjena.
461. taj] *X:* ta.
470. zabitje] *X*, *B:* ‚sabichie'.
473. *X:* er robińa osta odkada.
473.—476. *X:*
er robińa odkad osta
ļubi sultan Bajazeta.
ne bi (običaj er tad posta)
igda od carâ ļubi uzeta.

Sokolice al' jedini
toli Osmana ures stravi,
da nezgodu tu mu učini
da sad sasma zaboravi.

A za mnoziem sinovima
svê pristoje utvrditi,
ter od unûk unucima
carstvo u tragu ostaviti.

na ženidbe ćâs hvaljenu
dvie uzvisi robińice,
kieh u skupu zaplieńenu
gizdavo ga stravi lice.

Hoće, da pir glasoviti
raskošami pridobije
sve, što vidje se učiniti
veličanstvo carsko odprije:

nek svakomu bude očita
po zamjernoj toli spravi
sila i krepos uzmnožita
od razbludne svê ljubavi.

Još svršeno ne izreče
sej naredbe car čestiti,
Rizvanpaša kad doteče
poljske sužńe sloboditi:

Jedi od kule prešno side
udubenieh dno ponora,
ter prohodeć tvrde obzide
gvozdovita vrata otvora.

Na zvek gvozdja zaklopnoga,
koga odvrnu snažnom rukom,
propas jaza dubokoga
sva se zdrhta strašnom bukom:

a priklopi strah ledeni
tamničare, kî ne znaju,
da od slobode na žudjeni
dan se veće približaju.

Ali prišô k ńim budući,
kliče paša vedra lica:
„Slobodi vas car mogući;
„slobodni ste obojica."

Zatiem sluge, Korevskoga
da odkuju, prešno zove,
kî poslušni, časa istoga
digoše mu teške okove.

Na glas srećne toli česti
obadva se snebivaju,
zapańenoj ter u sviesti
mne, da tašti san snivaju.

Nu istu im rieč ponavja
još stavnijem paša glasom:
„Milosni vas car izbavja.
„Na dvor hod'te istiem časom!

„Erbo carska rieč visoka
„vik ne može doć na mańe,
„još da ima s toga uzroka
„na svê doći sviet skončańe."

Tad poznajuć, da čestiti
jur stekoše dar slobode,
uz put tiesni uzbrditi
u radosti mirni hode.

Ban, kî od jarma gvozdenoga,
koga uzdrži još zlameńa,
i od duga 'e satren svoga
u sužanstvu zlopatjeńa,

ištom pruža svê stupaje,
i pod silu napried hodi:
sad posrće, sad pristaje
i na svak se čas navodi.

Krunoslava, kâ ga sliedi
i kâ u srcu svôm straši se,
da po hudoj kôjgod biedi
opet š ńim ne rastavi se.

479. *X:* da mu običaj taj učini.
481. a] *m, B:* i.
485. hvaljenu] *X, B:* ‚sejudjenu'.
493.—496. *X* u tekstu:
da svakomu bude očito
po zamjernoj toli spravi.
koliko je uzmnožito
ražeženje svê ljubavi.
493.—496. *X* sa strane kako ovdje.
511. od slobode na] *X:* se na dar već.
525. 7. ponavja — izbavja] *X:* ponavla — izbavla.
528. istiem] *X:* oviem.
534. jur stekoše dar] *X:* dar stekoše od.
535. u radosti mirni] *X:* u pokoju rado.

tač pogibnieh od bi|lega
toli većma uzbojana.
na svo'ih rukah uzvede ga
na zrak svietli biela dana.

Ali bana dan zabliešti
neobičnom svôm svjetlosti,
na kû ńegov vid nevješti
ne uzdrži se rad slabosti,

jer priuze zrak sunčani
svôm žarkosti ńem zenice,
da ne vidi, kôj je u strani,
nit da iči'e pozna lice.

Na zraku mu lice tmasto
suhor odkri i bljedilo,
kojiem ga je sve prošasto
dugo robstvo pritvorilo,

jer otrovna vlaga sme ga,
tamničarstvo kâ sved druži:
dugo u vrieme i na ńega
prionući svoj dah pruži.

Nu uļudnu kažuć sliku
paša u dvore svê ga svrati,
na prijašńu da ga diku
nastojańem svo'im povrati.

Tiem ga istočniem pomastima
i mirisom kriepi od vodâ,
ter izgubjen ures š ńima
i predńu mu krasnos poda:

ter čim tako pokriepjenu
priprosto mu ruho smeće,
za ukazat mu veću scienu,
poļačke mu dava odjeće;

a ponosno odizgara
zlatan kavad na ńem siva.
kiem od strane slavna cara
za veću ga čâs prikriva.

Urešena tako bana
prid pristoļe carsko vodi,
gdi izbranieh skup dvorana
sadružen se š ńim nahodi.

Š ńim je u družbi Krunoslava.
nu još muškoj u haļini:
tim nitko je ne poznava,
jer se Ugrčić mladi hini.

Ali netom car upro je
poman pogled u ńe lice,
sliku ureda on poznô je
nedobitne zatočnice,

minutoga s kopjem ljeta
kâ je iz tabôr istjecala
i na očiju obieh četa
na boj ga je pozivala.

S mnogom žeļom tim je upraša,
čemu odjeću svû promieni,
ter uzroči, Rizvanpaša
varke izdajne da u ńoj scieni?

551. svojih] *X*: sviem: *B*: ‚svojem'. — rukah] *X*, *B*: rukam.

557. jer] *X*: ‚tim'. sa strane: er.

565. jer] *X*: er.

567. dugo] *X*: dugo u.

569.—576. u *X* prije 565.—568.

571. da ga] *X*: u tekstu ‚gnega', a sa strane ‚sviem'.

572. svo'im] *B*: sviem.

576. ter čim] *X*: ‚Tere tako': sa strane, kako i gore.

579. scienu] *B*: ‚zienu'.

Iza st. 580. ima *X* još ovu strofu, ali s bilješkom ‚La controscritta stanza si può levare':

pristoji se kê gospodi
i vlaštito koje rese
vrsovskoga vieća u zgodi
poļske bane i viteze.

583. *X* sa strane ovako, kako je ovdje, ali u tekstu: od strane ga slavna cara.

584. *X* u tekstu:
za čas paša kiem prikriva.

587. skup] *X* u tekstu: od.

588. *X* u tekstu: ‚prikupjen se zbor', a sa strane: sjedińen se skup.

592. jer] *X*: er.

597. minutoga] *X* sa strane: ‚prosćjastoga' k. i.: ‚minutoga', a u tekstu: kâ lańskoga.

601. *X* u tekstu: skrovna izdajstva u ńoj scieni, a sa strane: da u ńoj varke skrovne scieni. — scieni] *B*: ‚zieni'.

Ona, ikakvom jer krivinom
spomena je ne prikara,
poniženiem ńem načinom,
nu slobodno odgovara:

„Slavni care, Korevskoga
„ljubovca sam ja viteza,
„vjera i ljubav srce koga
„nerastavno s miem zaveza.

„Kako začuh (ah, spomene,
„s kê još predam uzbojana),
„vjerenika da gvozdene
„drže okovi zavezana,

„čuveńe me to jak živa
„iznenadi mnńa stegnu:
„ali ista suprotiva
„srce u meni već raspregnu.

„Žalos, ljubav, gńev, osveta
„isto u vrieme mnom gospode:
„ni'e pogube, kâ me smeta,
„sve najhude tlačim zgode;

„ter krepko sam odredila,
„ili ńega sloboditi,
„ili bojna kroz mâ dila
„isti život izgubiti.

„Tim, što naglo želeh steći,
„da se zbude toj doskora,
„muškoj iskah u odjeći
„skrit se tudieh od pozora;

„i putom se tiem prigodi,
„po istinu da čuh glasu,
„da se ukopan živ nahodi
„u dubokom mrklu jazu.

„Plačni glas mi mira ne da,
„neg mê misli većma uzmnaža;
„tim pristupih k paši ureda,
„od tamnice kî je straža,

„i u smrtnom nepokoju
„na odkup ga sniżno prosih,
„čim za želju smirit moju
„mnogo sa mnom blaga nosih.

„Nu er jednom ćes prihuda
„slieditи me uzela je,
„sved već želna mojieh truda
„progonit me ne pristaje.

„Tim mâ pomńa — Nu ni'e triebi
„zaman govor moj diliti,
„čim su uzroci pravi tebi
„od sužanstva moga očiti.

„Al' prem putom robstva moga
„da moj poraz htje se iskati,
„moga srca stravljenoga
„robstvo ima se sreća zvati:

„jer u jazu smrknutomu
„ljubjenoga blizu bana
„zrak pogledu zasja momu
„draži od zore, svjetli od dana.

„Ter kô u ńemu ja sam živa,
„a on žive vas u meni,
„tako od nas svaki uživa,
„kad smo i u trudim sadruženi."

Zapani se car na smjeńe
stanovite ńe ljubavi
i, svê kažuć začudjeńe,
u ovaki joj način pravi:

605. jer] *X*: er.
607. poniženiem] *X*, *B*: ‚podnisgeniem'.
614. skê] *B*: ‚s' kese'.
617. to] *B*: toj.
627. bojna] *X*, *m*, *B*: hitra.
649. pomńa] *X* u tekstu: žela, a sa strane: pomńa.
656. ima se] *B*: ‚imasce'.
657. jer] *X*: er.
658. ljubjenoga] *X*: ljubjenoga. Taj je tih pomutńom izostavljen u izdańu *a*.

Iza stiha 660. ima *X* još ove dvije strofe: Tim ponora dubokoga
strahoća me ni'e pripala,
neg sam mirna kod dragoga
sužńa u robstvu i ja ostala;

i života u nescieni
za milos bih smrt primila
pri'e neg, život tko je meni,
u sužanstvu ostavila.

661. ter] *X* u tekstu: ‚er', a sa strane: ‚ter', zatim: ‚tim'.
664. kod] *X*: da.

„O tisuću tisûć krati
„dobrosrećni ljubovnici,
„kî, čim od vas jedan pati,
„obadva ste udionici!

„Vi čestiti u tugami;
„ine utjehe ni'e vam triebi,
„jer najsladi medu vami
„razgovor ste sami sebi.

„Daj, da vašu nasljeduju
„ljubav, vjernos i pošteńe
„svi, koji se sudružuju
„takiem vezom mladožeńe.

„Najčestiti car pod nebi
„istinito ja bih bio,
„kada s ljubi sličnom tebi
„udes bi me moj združio."

Korevskomu zatiem k banu
milostivo lice obrati,
ter mu poče na uzdanu
sej besjede izricati:

„Svietli bane, kô podpuna
„mâ bi danas rados bila,
„bez da odpri'e poljska kruna
„u mene te je isprosila:

„po odluci samo mojoj
„da sam sreću mogò imati,
„vjerenici vriednoj tvojoj
„slobodna te darovati!

„Nu premda je poljačkoga
„kralja uvjet poglaviti,
„slobodjeńa putom tvoga
„s mnom žudjeni mir sklopiti;

„tu ću istu ja prigodu
„prigrliti u veselju,
„kâ će tvoju kroz slobodu
„vašu i moju smirit želju;

„jere krepos, zraka svoga
„čim svjetlilom vid priteže,
„nepri'atelja srce istoga
„slatkom silom često yeže.

„Ja, kî vašiem sviem djelima
„svjedok bijah segaj dana.
„i kâ gledah miem očima
„jak čudesa nenadana.

„ja ću vašu sved slaviti
„vjernos, kâ je bez izgleda.
„neka viku svud po sviti
„za čudo se pripovieda.

„Zasve krepos ona 'e sama
„zadovoljan ures sebi,
„jer sunčanieh svjetla plama
„i bez hvale sja pod nebi.

675. jer] *X:* er.
677. daj] *B:* da.
683. sličnom] *m:* sličnoj.
687. poče] *B:* ‚pocne'.
689. 690. *X* u tekstu:
Kô bi danas mâ podpuna,
svietli bane, rados bila.
690. danas rados] *B:* rados danas.
692. te je] *B:* te.
693.—696. *X* ima tu strofu u ovom obliku sa strane s varijantom uza st. 694. ‚cestitos sam' mj. ‚da sam srechju', a u tekstu ovako:
Slobodjena s volje moje,
da nasladu mogu imati,
vjerenice vriedne tvoje
vjernosti te darovati.
705. jere] *X:* ere.
706. svjetlilom] *X* tako sa strane, a u tekstu: žarkosti.
707. nepri'atelja] *X:* protivnika.
708. slatkom silom] *X* tako sa strane, a u tekstu: zavezajim ljupkiem.
Iza stiha 708. *X* ima još ove dvije strofe s bilješkom ‚Si possono levare':
A po meni ako tvoja
uzmnožena zla kušò si,
krivi od toga čes od boja,
kî tu običaj sobom nosi;

a posobna zloba u meni
ni'e tvê trude umnožila:
pače u mnogoj drzah scieni
tvâ viteška slavna dila.

710. segaj] *X:* ovieh.
711. miem] *m:* ‚moim'. — gledah miem] *X:* vidjeh miem.
719. jer] *X:* er.
720. hvale] *B:* ‚hfale'.

„Tim od mene nadaleče
„premda ćete dni trajati,
„dok mi sunce uzistječe
„u mom ćete srcu stati;

„nu gdigodi uzbudete,
„znajte stavno, u Osmanu
„da srčana imaćete
„prijatelja i obranu.

„Dan najsrećni'i za me ovo je
„i najslavni'i sved će biti,
„u ki nami suđeno je
„taku ljubav sadružiti.

„Pod'te dake s dobrom česti,
„ljubovnici, pod'te, izbrani,
„sred vašega rodna mjesti
„mir uživat nenadani!"

Tako veleć s svê desnice
diže prsten pribogati,
u kom svjetli od danice
dragi kam se vidi sjati,

ter na ruku Krunoslavi
u mnogoj ga stavla scieni.
neka bilęg svê ljubavi
drži u vječnoj uspomeni.

A pristojan dar vitezu
Korevskomu, mač, dariva,
u razliku koji uresu
vas od suha zlata siva.

Tim vezieru reče svomu,
da se dvorno u čas isti
slavnom kralju poljačkomu
prijateljski pišu listi;

s kiem mu poda glas čestiti,
stare uvjete da ponavla,
za prijazan utvrditi,
koju dosle rat zabavla:

turska i poljska zemla neka
svrše gorke svoje trude,
i od lutoga boja prieka
odahnuti vas puk bude;

a zavrata Korevskoga
budući kralju sasma ugodna,
blagodarstva da cieć svoga
na dar mu ga šle slobodna.

Još vezieru zapoviedi
priložene bjehu od cara,
da na ime svê naredi
agi bojnieh jańičara,

da za svietlieh čâs putnika
bude ureda odabrana
četa vjernieh od vojnika,
kâ im putom bit će obrana;

i nigdje ih da ne ostave
priko turske pokrajine,
dok ne pridu u države
od poljačke kraljevine.

Blagodarnos Osmanova,
dvorni način, rieči mile,
poljačkieh su vitezova
toli srce zatravile,

da podobniem načinima
zeleć harnos svû odkriti,
gine rieč im na ustima,
i jedva mu mogu izriti,

723. mi sunce] *X:* zrak sunca.
731. sudjeno] *B:* ‚sughieno'.
733. dake] *X, B:* dake; *m:* dakle.
741. ter na ruku] *X:* tere na prs.
742. scieni] *B:* ‚zieni'.
747. razliku] *m:* razlikom. *B:* ‚rasliki'. — koji] *X, B:* ‚kj'.
758. svrše] *B:* ‚svarsci'.
St. 761.—764. u *X* ima ovu varijantu:
A ere mu čini znati
kral, da stvar mu biće ugodna,
Korevskoga da mu vrati,
na dar mu ga šle slobodna.
(i još nekoliko ispravaka).
763. da cieć] *X, B:* ‚ziechia'.
767. da na ime svê] *X:* na svê ime da.
768. agi bojnieh] *X:* poglavici.
776. poljačke] *B:* ‚pogliascke'.

da čestito carsko ime
iz ńih srca i pameti
zgoda ni'edna. ni'edno vrime
neće ikada moć izeti:

neg uzmnožnu svû dobrotu
da će slavit i uzdizat.
dokli budu u životu
najpokońi dah odisat:

a pri smrti sinovima
za očinstvo da će svoje
ostaviti, da s Turcima
prijateļstvo vrieže i goje:

a najveće sred Varšove
kraļu i svietlom kraļeviću.
da će dare sve ńegove
i svoju im hvalit sriću.

Tim sniženo pristupaju
celivati carska skuta.
ter se dielit pripravļaju.
odredjena žeļni puta.

Čista ļubav tad porodi
među ńima svê pokoje,
čim se vide u slobodi
i sred predńe sreće svoje:

a za biļeg temeļiti
stanovita uživańa
svê vjernosti plod čestiti
jur kušaju bez predańa.

Tako pastier u dubravi
sred raskoša traje vrime,
primaļeće kad se objavi
nakon trudâ mrazne zime.

Jer putom se od kreposti
i po trudu pokoj stjeće.
a mrklije iz tamnosti
svjetļe sunce sved istjeće.

Tim se umrli ne pripada.
ces najļuda kad ga tjera:
često pokoj niče iz jada
i med slatki iz čemera.

Čim poļačke vitezove
odielit se car ugleda.
Dilavera prešno zove
i tvrdo mu zapovieda:

jańičarim da naviesti.
da urede, što triebi je
za putovat s dobrom česti.
car kada im zapovije.

A put Skudra već bez ckneti
da na crno čini more
s poveļami pisma snieti.
blago. oružja, i šatore.

i sve ino da pripravi.
nek pirnomu po veseļu
već ga išta ne ustavi
svoju davńu smirit žeļu:

jer najveće dan čestiti
pohlepan je da pri'e svane.
da se s četam odpraviti
put istočne bude strane.

---

782. svû odkriti] *X* u tekstu: skazat mnogu, a sa strane, kako ovdje.
784. mogu izriti] *X* u tekstu: nariet mogu. a sa strane, kako ovdje.
793. a] *X:* i. — pri] *m:* pri'e.
800. hvalit] *B:* ‚hfalit'.
814. vrime] *B:* vrieme.
817. jer] *X:* er.
819. mrklije] *B:* ‚marklieh'.
824. slatki] *X:* **sladki.**
825. poļačke] *B:* ‚pogliascke'.
828. tvrdo] *X* u tekstu: ‚pomno'. a sa strane, kako gore.
830. triebi je] *B:* trebuje.

IV. Poslanica Pijerka Sorkočevića opatu Brni Gamaniću o Gundulićevu ‚Osmanu'

(nedovršeno).

Docniji ispravci.		Prvi tekst.	
Tako Giva Gundulića pjesni u zabit vrieme stavi. poļačkoga kraļevića Vladislava kiem proslavi.	2	Ah! ko'e raspe, kĕ promjene nenavidno čini vrieme. čim sva hara, kâ su od ciene. čim sva plieni umrlieme!	1
Tako u zabit vrieme stavi pjesni Giva Gundulića, Vladislava kiem proslavi. poļačkoga kraļevića.	2	Tako i ove, moj sestriću. pjesni u zabit vrieme stavi. kiem po Givu GundulićU Vladislav se kraļ proslavi:	2
Čestit carskoj pri nezgodi on Osmana razbi mlada . . .	3	čestit carskoj pri nezgodi, erbo Osmana razbi mlada. kî ne u boju smrt nahodi. neg sred svoga Carigrada.	3
Svietlieh ori on gradova tvrde, k nebu koje uzlaze: pak se čudiš dobrieh slova vrhu listâ na poraze?	2	Malo maće neg dva vieka svôm ishode u davnini. odkad djeda i pjesnika svietle ostaše pjesni u tmini;	4
ovoga odkad razumnika svietle ostaše pjesni u tmini: djeda mi odkad i pjesnika . . . (prije toga precrtani su ovi stihovi: hvaļenoga da pjesnika mudroga odkad razumnika hvaļene odkad razumnika ove ostaše pjesni . . .)	4	i slovinskiem ko'e vilami nad sve ine omiliše, da pjesniku svo'iem rukami od lovora vienac sviše;	5
		u domaćoj kôj zabiti izostaše skrovne u prahu. nit, na svjetlos za iziti. već ufańa koga imahu:	6
svietlieh ori on gradova tvrde, k nebu koje uzlaze. a čudiš se slabieh slova (a vrh tankieh lista, od slovâ vrhu listâ na poraze? (a čudiće se na poraze?)	2	al' vremenu iz čeļusti za otet liste i skladańa ter činit mu, da ispusti silom pisma mudroznańa.	7
Svietlieh ori on gradova tvrde, k nebu kĕ su uspete. a čudiš se drobnieh slova vrhu listâ . . .	2	iznadjoše ļudi umjetni. kako pisma utvrditi. da vremena zubi štetni ne budu ih vik smrviti;	8

to jest hitro pritješteńe, 9
ko'e, bilježeć list slovima,
lasno učini da je štjeńe
nami i pozniem unucima;

od naroda do naroda 10
mudrieh nauk prostirući,
koji žive sred nezgodâ
nit se gubi umirući.

Tiem načinom da utvrdjene 11
Gundulića pjesni uzbudu,
knjižńik drage uspomene,
kol'k' nastoja svom po trudu!

To potajnik mladi bješe 12
dubrovačke skupnovlasti,
kom onada dni dospješe,
kad vladańa vidje pasti:

kom sred tieka dni dospješe, 12
kad veće časti.
kî je, kad mu dni dospješe,
mogò ufat veće časti.

Ivan Luka po imenu, 13
Volantića od kolena,
kom svjedoče harnu cienu
pjevańa ova ponovjena.

On, istoćni da povrati 14
pjesnim ures poharani,
ter da budu opet sjati
po slovinskoj svakoj strani,

kol'ko truda u iskańu 15
starieh lista on postavi,
da razlikos još najmańu
medu ńima isporavi.

Er tko skrati, a tko izmieni, 16
tko različnu rieč pristavi,
čim spjevôca sved žudjeni
rukopis se vik ne objavi.

Primjerajuć razlikosti 17
rukopisâ od dva vieka
on dosegnu svôm mudrosti
misô, odluku, um pjesnika,

ter uvježban po načinu 18
poviedańem mudrieh slovâ,
kô naručen boj Turčinu,
kô bi svršen, očitova,

izgovore kroz zamjerne,* 19
po kiem pjeńu razum poda,

* comenti, note ò sia osservazioni.

[x] Scrittori. ò sia Istorici contemporanej come l' opera del Piazeschi Pollacco fatto à bella posta venire.

pisaoce sliedeć vjerne
i vrsnike[x] bojnieh zgoda;

i čim knižńik pun stavnosti 20
cieć zaprjekâ ne smete se,
neg korisne plod mudrosti
staše na bio dan da iznese.

usta iznenad smrti hude 21
s oštriem srpom prika sila,
kâ s životom sve mu 'e trude
na pô vieka prikosila.

Nu ako dnevi smrt prikrati 22
ovem pomnom nastojniku,
tot neće mu moć nastati
izmjena u kom nasljedniku?

Tot već tudin da se brine 23
negli unuci[x] roda istoga,
da djedovo ne izgine
pjeńe mraka sred mrkloga?

Ne, sestriću moj primili: 24
mi uklonimo tu nezgodu,
premda su ini prisvojili
nam djedinu dali u rodu.

Nu ko'a knižńik mudri osnova, 25
mi se ispunit[x] potežimo,
ter pjevańa mi djedova
s pritješteńem proglasimo!

I čim sredńa dva pjevańa 26
po nesreći skrovna ostaše,
naklonit ih ne bi ufańa
bez znat, pjesnik ko'a misljaše.

Al' taj tko je, da ugonene, 27a
tko li može sad prorieti
misli u sviesti zavržene
onieh, kî su izvam svieti?

Al' taj tko je, da ugonene, 27b
tko li može sad prorieti
misli u sviesti jur vrieżene
onieh, kî su izvan svieti?

Tiem smiona neprilika 28
mogla bi se sad nazvati,
misli er mrtva jur pjesnika
usudih se gonetati;

[x] unuk 23
djeda pjeńa da ne izgine
posred mraka smrknutoga
sred zabića neznanoga.

Taku uklonim da nezgodu, 24
kad me nuku i rožbina,
premda, dalem kî su u rodu,
dopala je mâ djedina.

[x] izatkat 25
mene utišti dovršiti
ter da pjevańa sva ńegova
ter pjevańa sva djedova
s pritješteńem razglasiti.

da ovu uklonim ja nezgodu, 24
kâ me tiska i . . .
. . . nemog
Prisadi ovo niesu . . , kako
na razlikieh stab . . . dube
nisu opeta.

Prvi su ovo sve prisadi,
kieh kad prva vojka uhiti,
ako težak . . . . radi
težak oko ńe ne
ufajući er može se opet
dokle bude uzgojiti

Malo oko ńe tezjak radi
i ńu lasno je uzgojiti
ah na prisad ako opeta

ini na vrt umetnuti
ti umetneš na rast ini . . .

er tko ini, razmi istoga 29
ńega, misli da mu odkrije;
a on zamuknut od vječnoga
muka izustit rieč ne smije.

Al' zamuknut ne bijaše 30
dnevi umrle provodeći,
neg svu pamet odkrivaše
bistro i očito besjedeći.

neg zareća odkrivaše
bistrom rieči besjedeći
rieči očitom . . .

On učini, misli osnova 31
da ne bude s ńim umrieti,
utvrdjena nu kroz slova
da ga uzbude naživjeti.

Tijem sminos ni'e tražiti 32
zarečena u pjesnima,
kad po rieči mož doprieti
začeta inieh u mislima.

Tko smiona moć će rieti 33
slušaoca ko'e besjede,
pridgovorom ko'i doprieti
besjednika viek će odrede?

I pri'e, negli on izreče, 34
pozna, o čemu besjediće,
er početkom znaće stječe
i red pozna, ko'i sliediće;

da ako pjesnik kroz svo'e liste 35
začeća je svoja odkrio,
da odluke sliedim iste,
tko bi to mi zakratio?

Ljudskieh misli sva začeća 36
pisma kažu svôm stavnosti:
to je umrlieh prava sreća,
izgled duše neumrlosti.

* Critica. Tiem kroz oštro rasudjeńe* 37
mojiem pjesnim tko zabavla,
nek zna, moje izmišleńe
da se u ńim ne pristavla.

er što u pjeńa dva se izreklo. 38
sve iz prvoga vira ishodi,
čim je iz predńieh pjesni isteklo,
ko'e Gundulić sâm porodi.

Perivoja sred plodnoga 39
pupak svaka vojka iznosi

Starijemu bratu od roda
Franatici česar dô je
vlas, načelni da 'e vojvoda
i da četam gospoduje.

Franaticu, najstari'ega
brata, česar toli uzvisi,
da vrh vojstva bješe svega
od vojvoda poglavi . . .

Najstari'emu ali od roda
Franatici česar poda,
da načelni kô vojvoda
on svom vojskom zapovieda.

Najstariji brat od roda
Franatica pun kreposti
bi načelni bi vojvoda

Najstariji brat od roda
Franatica pun (k. i.: cieć) kreposti
kô načelni bi vojvoda
pun viteške hrabrenosti.

Al' najstari'i brat od roda.
Franatica glasoviti,
čim načelni bi vojvoda
nad česarskiem vitezima
vrh česarskieh vitezova
viteza
nad česarskiem vitezima
čim načelni bi vojvoda.

Al' najstari'i brat od roda:
Franatica sviem djelima
Nadčelni si kô vojvoda,
a ma nad sviem vitezima.

i cieć ploda žudjenoga
vlagu i žarkos s neba prosi.

A nezdrelo voće u sebi 40
premda listće i mah skriva,
al' potom se cviet otriebi,
rod se očiti prikaživa:

i ko'e vrste i ko'e slasti. 41
kada dozdri, ima biti,
nu i ko'e će bit pomasti,
ko ga vidi, može riti.

Tako i svako poviedańe, 42
koje u pjesnih zarečeno,
ištom dato da 'e na znańe,
ima biti zaglavjeno.

Zarečeniem po riečima 43
tiem može se prividjeti.
ko'a pjesnika u mislima
bjehu pjeńa za svršiti:

er kô stabar grane goji 44
da mu sazdru voća mila,
tako i ludska svies nastoji,
koja zače, da bi odkrila.

Voću ako se štogod zgodi 45
ter u pupku išteti se,
ni'e. kakav se jur porodi.
neg satrne i snimi se;

er grad slana, zla godina 46
al' nevješte ruke otrune
mladi pupak, al' živina
za popastit nagrize sune,

u mljećecu tad svrže se 47
pupak prve rod plodnosti,
i vik ini ne zače se
sličan prvom u lieposti.

Tiem i voće ne ishodi 48
posljedńega zdračno kola,
neg kô ono, kê se izrodi,
nije liepo ni napola.

Tako u oviem pjevańima 49
Gundule se misô odkriva.
al' nesličniem po pjesnima
od ńega se razlučiva.

Tiem nezdrele s stabra svoga
ako opadat vidiš plode,
nasljednika nevještoga
krivi slabos i zahode,

a ne stabra, kî porodi
prvo voće prigizdavo,
posljedńe se čim izrodi
kô ono luto i nezdravo.

Tiem moʼe pjesni, kô drugoga
kola, po tle opadaju,
čim se kola od prvoga
s pjevańima ne ugadaju.

Gundulić je stabar plodni,
kî rumeno ko'i cieńeno voće iznese,
premda udes sviem nezgodni
na pjevańa dva prostrie se;

moje pjesni stabra istoga,
nu od drugoga kola ishode:
tiem kô izrodi od prvoga
neslične se iznahode.

Kâ on zareče početcima
ja nastojah svrhu dati,
da se ispuno u djelima
može pjeńe prikazati.

Na priliku poslan aga
iskat caru zaručnice,
čim iz selâ i rusagâ
liepe izvede Grkińice,

ńega ispraznu da poslańe
i zaludńe ne ostane,
trebovaše dat na znańe,
koje od cara bjehu obrane.

Sunčanica, zaplieńena
ćajku iz skuta prem nemilo,
da opet bješe povraćena
sliepu i starom ćajku u krilo,

potrebnito bješe odkriti,
da najljepše poviedańe
ne bude se prikratiti
i s ńim carsko smilovańe.

Zatiem vjerna Krunoslava,
na privaru u grob živieh zatvorena,

ištom bana da spoznava
zlopatjeńem priobražena:

61 ńih najprvo susretańe,
zamjeriti razgovori
i banovo opravdańe
od nevjere, kôm ga kori;

62 da je obrô, ńem veleći.
Rizvanpaše ćer Ljubicu,
suproć vjeri, ńu tlačeći,
za nepravu vjerenicu;

63 tiem Korevski slobodjeńe
svoje u družbi Krunoslave.
i ńih srećno odpravjeńe
put rodjene ńih države:

64 bi prilično, ovieh zgoda
očituju da svrhe se obaznaju,
čim poćetke pjesnik poda.
dospjetak koji i svrhu zazivaju.

65 Razbornoga svjet vezira,
kiem Osmana nagovara.
da potvrdi uvjet mira,
sklopjen svoga od poklisara.

Sokolice prikazańe mladom caru na obranu i hrabreno obećańe na istočnu ga sliedit stranu.

66 Sokolica kô doletće
caru pomoć na obećanu,
veleć, ńega da slidjet će,
čim na istočnu hrli[x] stranu.

[x] pode

67 Ova i ina zarečena
od pjesnika čim bijahu,
ćemu u pjesnim nesvršena
bez uzroka izostahu?

68 Da je pjesnik razboriti
ova hote propuštio,
ko će ikada posumńiti,
čim je ina tad svršio?

69 Tiem brez sumńe sagubjena
pjesni uzdržu svrhu zgodâ.
koje bjehu navieštene
obilježjam, koje poda.

70 I ako pjeńa ta skrovena
izostaše po zlom česti,
dosta su iniem zarečena
za znat, koja zače u sviesti.

da ako zače čem do kraja
ne dovede svo'u besjedu,
glavne stvari neg potaja
i smete ih u svom redu?

Nek dvoumi to, ko hoće,
pjeńa pjesnik da ne ispuni,
ali ukazat kako moć će,
da ih skrati ali otruni?

A ja velim, da ispuni
poviedańe pjesnik svako,
ni ga skrati ni ga otruni:
to dvoumit nije ikako.

71 da ako zače i do kraja
on pjevańa svâ dovede.
ni ih smete ni potaja,
neg red sliede svo'e besjede. 71

72 Tiem dvoumit nije ikako.
pomni pjesnik da ne ispuni
poviedańe svietlo svako,
neg da skrati al' ga otruni. 72

73 Tkojoj ali po nesreći
nu dva pjeńa, s ko'e nezgode
poginuše, tko će rieti,
čim dva vieka jur ishode.
odkad pjesnik svrši pieti? 73

Kô Osmanu Leh odole
i dobi ga posred rati,
pokli carske pri'e nevole
nejma uzroka za pjevati. 74

75 nit zaskočen od smrtnoga
časa ubrzo sade s svieta,
neg dobića polačkoga
sve sedamnes nakon ljetâ, 75

tiem podobno vrieme imô je
za odredjeno svršit pjeńe.
nit odmjenu čiju iskô je
kroz zaliho produleńe. 76

Dake on svrši dvaes pjevańa
ni propusti tko'e al' skrati.
on, ko'i svjetlos svoga znańa
u inieh pjesnih čini sjati. 77

Suze sina razmetnoga,
ko'e pritiešti u isto doba,
daju nauk izvrsnoga
pokajańa grešnieh zloba. 78

Ali pjesan božanstvene
naravi se toli uzdiže,
da sviest ludska prid ńoj vene,
kâ nebeska ne dostiže. 79

Još ko'e kralja eurienskoga
pjesni u jezik naš obrati,
kiem je David grieha svoga
krivinu iskô proplakati. 80

časa u ustih rieč mu izginu,
neg dobića polačkoga
ima vrieme
žnje
Dvostruki ovi zavežaji,
kî me vežu
kî s Gundulom me kî vežuju,
ćinu da oni
Dvostručni ovi stari vezi,
Dvostručne ove stare uze,
kî se s noviem sadružuju
jesu
zavežuju
Tiem od Sorga Gundulići,
a od Gundule Sorgo ishodi
ići
nahodi

Ignotus poeta; Regia dum Patrijs etc. et Victor Bessalius.

Inostrana razumnika 81
toli 'e slasti svom zanio,
da slovinskieh vrh pjesnika
kralom ga je okrunio.

A prikaze one izbrane, 82 (59)
kiem zabavla u radosti
i plemiće i gradjane,
ńegove su plod mudrosti.

On ih složi i sviem glasom 83 (60)
prikažuć, kô ono ini,
sladak riečim, dičan stasom
prvi sjaše u družini,

On ih složi i sviem glavom 83 (60)
prikažuć, kô ono ini,
brinuo se časti i slavom
svieh, kî bjehu u družini.

pjevajući ugrabjene 84 (61)
Prozerpine zlu nesreću
od pjesničke vienac ciene
steče ljetâ u proljeću

Arijadnu i ugrabjene 84 (61)
Prozerpine zlu nesreću
pjevajući steče ciene
i ime ljetâ u proljeću;

Galateu i Dijanu 85 (62)
u tri slike priobraženu
i božiću žita izbranu
i Kleopatru ujedenu;

Svetilište od ljubavi 86 (63)
i Adona smrt nemilu,
ko'i Veneru čim zatravi,
podnie ugrizen vepra silu.

Tiem kô pjeńa cjelovito 87 (84)
ova i ina sva zaglavi,
čemu Osmana poglavito
nesvršeno pjeńe ostavi?

Triba 'e dake opet reći 88 (85)
da on pjevańa dvaes svrši, 83
al' dva u trešńi da plam sprži

da on pjevańa sva dovrši,
kieh dva kletom po nesreći
vrieme, trešńa, ogan sprži;

ali s ine kê nezgode 89 (85)
da krovena izostaše,
čim dva vieka jur ishode,
da ih zaman mudri iskaše.

A sad kogod mni u sviesti 90 (86)
neprilične pjesni moje,
nek svo'e ine taj namjesti,
al' da pjeńu svem pristoje!

Tiem ko hoće, nek promieni 91 (87)
moje u pjesnih trude isprazne:

		ja uhitih kraj žudjeni i požude smirih časne;	
		koje bjehu, da se iz tminâ pradjedovo pjeće izbavi ter slovinskieh sred krajina da se iznese i objavi.	92 (88)
× siegue al foglio apparte		×	
Mene utoliko, kî od plemena Gundule sam prva grana, mene utišti, da mu imena čâs užive sved (sviem) poznana.	93	Nas utoliko. kî od plemena Gundulić smo prve grane, nas utišti, da mu imena sveder živa čast ostane,	93 (89)
Nit krv, kâ mi 'e u žilami, ispravdaće moglo 'e oteti, čim se uzdrži sveđ u nami trag koljena od podrieti.	94	i, čim oba po ženami od sina mu ishodimo, krv, kâ nam je u žilami, po ispravdańih ne gubimo.	94 (90)
		Ja pjesnika od unuke, kâ ńegova bi ćer sina, izgled sliedim i naukę mojieh starieh roda očina:	95 (91)
er spjevôca poglavnoga Ġiva, u pjesnih kî se slavi, sin bi Šiško, u kom svoga oca udah se opojavi.	96	glasovitog er spjevôca Ġiva, u pjesnih kî se slavi, sin bi Šisko, u kom se oca pjesnički udah opojavi.	96 (92)
		Kroz Otona i Ļubicu, prikazanieh posred grada, kada liepu pastiericu drobna izvede pastit stada.	97 (93)
		Ńega bratu česar poda svu zapovied bojnieh četa; tiem nadčelni bi vojvoda, pun hrabrenstva i pun svjeta.	98 (94)
		Ljeta u cvietu ńem u pjesni med iz usti slatki teče, čim Raklicę u ļuvezni i Radmila suze izreče.	99 (100)
Šiškov treći sin bijaše Ġivo, unuk ko'i prvoga pjevajući sliedijaše djeda i oca nauk svoga.	100 (95)	Šišku prvo kê se rodi diete, majka 'e oca moga, kâ od koļena prva ishodi skoro u muških ieh usahloga;	100 (95)
		ćajka moga kî rožbinom Gundulića čim diči se, s slastim pjesni i s vještinom od svo'ieh starieh ne izrodi se.	101 (96)

Tko ima dake nad sve ine 102
i nastojat i truditi,
da ovo pjeńe ne izgine,
neg se uzbude razglasiti?

Ja izvrših, što držańe, 103 (98)
rožbina me i krv nuka,
premda uživa ovo (djeda) imańe
četvrtoga (jur šestoga) rod unuka.

Koga dake nad sve ine 103 (98)
većma utišti nastojati,
da ovo pjeńe ne izgine
ni se uzbude (već) zatajati?

Tiem ispuńam, što držańe, 103 (98)
Eto vršim, što držańe,
što rožbina i krv nuka,
premda ostoji djeda imańe
jur šestoga rod unuka
rod petoga dalji unuka.

Tiem ispuńam, što rožbina, 103 (98)
što me harnos i krv nuka,
premda otide mâ djedina
petoga u rod dalji unuka,
u dalega pleme unuka

Tiem ispuńam, koja od mene 103 (98)
prosi svojta s strane očine,
da pjesni sve (za sve vrieme)
sagubjene
ne izginu cieć davnine
ne ostanu cieć davnine:

Gundulića negli ime 104 (99)
sved da u časnoj žive cieni,
kô ono lovor usred zime
medu dubjem sâm zeleni

Neg Gundule Ġiva ime 103 (98)
da u stavnom žive cieni
kô ono lovor usred zime
medu dubjem sved (sâm) zeleni.

Ti istoga od koriena 102 (97)
po majci si tvom granica,
er moga oca ćer rodjena
tvâ je mila porodnica.

A po ćajka tvoga strani 103 (98)
tebe isti dub porodi,
čim tvoj otac mudroznani
od Ġivove grane ishodi.

Ġivo, unuk ko'i prvoga. 104 (99)
a sin Šiškov er bijaše,
djeda i oca nauk svoga
pjevajući sliedijaše:

on djed bješe ćajka tvoga, 105 (101)
ńegove otac porodnice:
tako u tebi duba istoga
sastaju se dvie mladice.

Tebi dake pristoji se, 106 (102)
o sestriću moj ljubjeni,
da ovo pjeńe pokloni se
kô djedine dar cieńeni:

ti pod krilo tvê ga stavi, 107 (103)
kô ono zaklad mo'e ljubavi,
nek slovinskoj po državi
Gundulić se naš proslavi.

Tiem ispuńam, koja od mene 103 (98)
prosi harnos, čâs, rožbina.
da ove pjesni svake ciene
ne ote vrieme i davnina

Tiem ispuńam, koja od mene 103
prosi upravna svojta očina,
da pjeńa ova isječena,
da pjeńa ova sagubjena
ne zamrzi već starina
ne smakne vik davnina.

Tiem ispuńam, koja od mene 103
prosi upravna svojta očina,
da pjesni ove sagubjene
ne zamrzi vik starina.

Neg Gundule 104 (99)

Tiem ispuńam, koja od mene 103 (98)
prosi upravna svojta očina,
da pjesni ove jur skrovene
ne porazi vik starina.

V. Dopuna Mara Zlatarića.

Trinaesto pjevańe.

Hercegovska gdi krajina
svû prostranu plodnos kaže,
i bosanska kraljevina
zlatniem rudam svietlo sjaše:

i skenderske gdi su strane,
crnci uzdani prohodiše,
ter mladahne dikle izbrane
po državah zaplieniše:

er im take zapoviedi
Kazlaraga stavno dava.
liepieh dikla plien da sliedi.
carska biće kî zabava.

Ńega crnci ćim sretoše
slavna blizu Carigrada,
s ńim pospješno uljegoše
gdje mlad Osman carstvom vlada.

Kazlaraga prikaživa
slavnom caru skup diklicâ:
medu ńimi svietlo siva
slična gori Sunčanica.

Ne sja tako sred istoči
jutrom sunce kad istječe:
sred hitrijeh svak čas oči
plam ljuveni krepos stječe.

Koliko bi joŝte sjala
s prigizdave svê lieposti,
da ni'e u srcu svom kušala
trude, ćemer, jad, žalosti!

Osman mladi, ćim je vidi,
ljuven pozor k ńoj upira,
ćezne, gasne, vene, blidi,
zudi, uzdiše, nejma mira.

Nu žalosno kada lice
ńe razgledat pomńiv bude:

„Otkri", reče, „robińice,
„ucvijena srca trude!

„Ne smetaj se, strah ostavi.
„otkri, očito što te mori;
„da si s carom, zaboravi:
„tvoje Osmanu srce otvori:

„er je krepka mâ požuda
„tebi udielit pomoć sada,
„ćim uzbudeš uzrok truda
„prikazat mi tvoga i jada."

Sunčanica strah ostavi,
k višńemu se sniżno obrati
i goruće molbe upravi,
da ńoj pomoć svû ne krati:

potvrditi još da bude,
što car Osman ńoj govori,
da s nećiste ńu razblude
ikada se ne prikori.

Prosi u Boga, sa svôm moći
da k ńoj blagi pozor svrne
i ne krati svê pomoći,
da se djevstvo ńe ne okvrne.

Svê nezgode prikažuje
i žalosno caru biće,
prosi, da se ńoj smiluje,
da razgleda ńe nesriće:

„Sliep mi 'e", reče, „starieh ljeti
„ćajko, kî me stavno ljubi:
„ostah sama s ńim na svieti.
„ćim sinova dvanaes gubi.

„U podstupu Prage grada
„ńeki rańen smrtno ostaje;
„drugi od turske sablje pada:
„ńekom gusa smrt zadaje.

„Drug jednoga smrtno rani
„i s izdajstvom život diže:
„drugi se rve, nu zamani,
„i sred morskieh vala izdiše.

„Samo jedan na svom domu
„na oči'u ćajka duh ispusti:
„tako u biću žalosnomu
„naš sasvijem trag opusti:

„svieh nemila smrt umori
„cviet u prvi svê mladosti
„i kâ, vajmeh, put otvori
„na plač, na trud, na žalosti:

„er da bjehu nam živili,
„pomoć, temelj ćajka svoga
„korisni bi sasviem bili
„sred žalosna bića ovoga.

„Kâ će u meni bit obrana
„starcu ćajku sred žalosti?
„Ufam srce cara Osmana
„krenut, ganut na milosti.

„Ufam, rekoh, da ćeš dati,
„slavni care, mû slobodu,
„da se kćerca k ćajku vrati,
„ćajko k dragom svôm porodu.

„Svetiem kostim slavnieh djeda,
„svietli jesu kiem grobovi,
„zaklinem te, moj ugleda'
„smrtni rasap, prikaz ovi.

„Slavnom dušom ćajka Ahmeta
„još te molim snižno sade,
„trud utaži, kî te smeta,
„i smiluj se na mê jade.

„Ne krati mi tvê pomoći:
„mû samiri stavno želju:
„slobodnu me pusti poći
„k môm ljubjenom roditelju:

„jeda nađem jošte živa,
„u kôm žive srce moje,
„za da utažim žalostiva
„smrtne ćajku nepokoje.

„Životom se sviem rastavi
„ćajko kada moj primili.
„nek milosnoj u ljubavi
„blizu ńega kćerca cvili.

„Ko bi, vajmeh, da ni'e mene,
„oči ćajku zaklopio
„i ńegove ko studene
„u grob kosti postavio?

„Još da groba sred istoga
„bude biljeg od vjernosti,
„kod mê majke ćajka moga.
„nek počinu suhe kosti!

„Slavni care i čestiti,
„već smiluj se gorkoj smeći,
„er ćeš tako po svem sviti
„neumrlu slavu steći.

„Za tvû hotio zaručnicu
„kad bi mene silno sada,
„samo bi imô mû desnicu,
„er mi ćajko srcem vlada.

„Tê dostojna niesam časti:
„ni'e gizdavo meni lice:
„carskom jesu pod oblasti
„mlade, liepe robińice."

Osman krenut nad milosti
ljubležljivoj toj besjedi,
s plačom koju, kû s žalosti
Sunčanica združit sliedi:

„Samosilnik niesam hudi,
„liepa vilo, nit ću biti;
„srce moje", reče, „žudi
„tužna sasviem utješiti.

„Blagosivam srećnu zgodu
„i dan ovi slavni odveće.
„u kî davam ja slobodu
„tebi i želim mir i sreće.

„Podi k tvomu roditelju
„utješiti danke svoje;
„podi radosnu u veselju
„kušat prave ti pokoje.

„Ti dostojna zaisto jesi
„boljeh dara, diklo mlada:
„da se liepos tvâ naresi,
„primi ogrlaj zlatni sada.

„kî ti davam za spomenu
„od goruće mê ljubavi
„i da poznaš, kakvu cienu
„u mê srce ti postavi."

Da ne bude straha imati.
vjerniem stražam tad naredi.
k Smederevu da se odpravi.
da 'e dvoranin hadum sliedi.

Druge kada djevojčice
car ljuveno gleda odviše,
pozna, da mu robińice
sasviem srce zasliepiše:

ne zna, kû će već obrati
za svû vlaštu vjernu ljubi:
tej lieposti čim gledati
bude, smeten već se gubi.

Dvie na svrhu Grkińice
svietle krvi, liepe odviše
za své vjerne zaručnice
obre. za ńim čim uzdiše.

Kazlaragi ńih pridaje.
da ńih vjerno služit bude.
er naredba stavna svâ je
da počinu, da ne trude.

da im svake poda lasti
za bolje se naresiti,
proslavi se kad i časti
srećniem pirom dan čestiti.

Četrnaesto pjevańe.

Grob sužnjeh jes nazvana
carigradska kula Jedi:
Krunoslava tuj izbrana
smrtniem strahom svak čas bliedi.

Ištom bješe zatvorena
u nemilu tu tamnicu.
vidi prikaz ustrašena
sasviem zvieri sličnu u licu.

Bliedom, vajmeh, kad pri svieći
sliku ugleda strašnu tada.
niz okošte suhe pleći
pram raspušten kojoj pada:

oči sasviem upadene
ljudsku sliku čim promieni,
bradom dlake naježene,
da je gorska kâ zvier, cieni.

'Nu joj srce trepti odveće:
što ona ne zna, ńešto sluti:
žudi poznat uzrok smeće,
kî joj tako srce smuti.

Trepti, žudi, ne zna, cieni
biljeg kušat kê radosti:
pozna iznenad, da 'e ljubjeni
te Korevski sred tamnosti.

Pride milos, jad, bolesti
cieć naravne ńe ljubavi,
kad nesrećne svoje česti
poznat bude biljeg pravi.

Čim razgleda tužno lice.
teške okove tvrdieh uza.
pada iznenad tlem ničice:
vir se otvori groznieh suza.

Korevski joj da pomoći.
da se u svoju svies povrati:
grli ga ona sa svom moći.
čim se bude razabrati.

Ona ńemu sve spovije.
sve, što 'e vjerno za ń činila:
zlato, život, pogibije
da ni'e viku za ń štedila.

S neharnosti nu ga kori.
ljubomornos er je smeta:
nove svak čas sumńe tvori
i korit ga poče opeta.

„Zaman", reče, „zaručnica
„slobodu ište da ti vrati.
„Rizvanpaše kći Ljubica
„kad ljuveni trud zaplati.

25.—28. precrtani su u rukopisu.

„Vitez Poljak ljubi svoga
„kćer nevjernu stražanina:
„vidje li se igda od toga
„gori prikor i necina?

„Nu još veće: svû desnicu
„i srce joj dat odluči:
„za pri'e steć je zaručnicu
„Korevski se mori i muči.“

Da sasvijem sumńu ostavi.
da se smiri, ńoj govori,
istom plane da ljubavi,
kô i ńegovo srce gori.

Sve zakletve potvrdio
i bogove zgar svjedoči,
da je sveder ńu ljubio
u tamnome još strahoći:

miran svoje rad vjernosti
da je trpio trud, tamnilo,
jad, okovi, strah, žalosti
i što prieti čes nemilo:

da 'e utjeha bila prava,
er zna, svoju za slobodu
vjerna da će Krunoslava
ne štedjeti trude i zgodu.

Ljubicom ga što prikara,
reče, istina da to nije;
da se u temu sasviem vara,
s razlogom je pridobije:

harna kaže da 'e Ljubica,
čim mu u ruke bude upasti
i slobodu robińica
po ńegovom prima vlasti.

Rizvanpaša da nemile
načine mu svak čas tvori
i s naravne sržbe i sile
da ga sasviem već umori.

Svê Korevski pravednosti
biljeg kaže Krunoslavi,
kê stražanin nemilosti
svak čas ńemu gore spravi:

da je vjerno ńu ljubio,
kô svû pravu zaručnicu,
da bi život izgubio
za ljubljenu svû diklicu:

erbo ńemu na ovem svieti
nema zaisto draže stvari,
trud je bez ńe da živjeti
ni za život svoj da mari.

Trud najgori da bi, rece,
u svem biću žalosnomu
s Krunoslavom nadaleče
u sužanstvu cvilit svomu:

da već pusti sumńu svaku
čâs mu bude ni vriditi,
čim pristojno ni'e Poljaku
tursku diklu vik ljubiti.

Što Korevski ńoj govori,
sve vjeruje liepa vila,
er je u srcu svom ne mori
ljubomornos već nemila:

iste reče sred tamnosti
da će život dovršiti,
ako 'e triebi rad vjernosti
s ljubovnikom tuj umriti.

Prid pristolje, gdi se Osmana
veličanstvo svietlo resi,
oko ńega gdje dvorana
družba, slavni svi vitezi,

Alipaša čim se vrati
jur poklisar iz Varšove,
bi doveden za pridati
pozdrav caru, lis, darove.

Skuta ljubi i koljena
on mogućem svôm gosparu.
kô 'e pristojno, kako 'e ciena
da se čini slavnom caru.

Čim obilne sve prikaže,
kê poljački kralj šlje, dare:
„Govor, molim, Alipaše
„slavni, slušaj, gospodare!

„Svietlu sablju, kâ Šišmanu
„kralju paše bok hrabreni,
„na dar šalje caru Osmanu
„i svietli ovi drag kameni.

„Sin kraljević s darom časti
„uzvišeno carstvo tvoje,
„pod njegovom koje vlasti
„najlepšije konje imô je;

„tkaniem sedlim osedlane,
„zlatna kijem jes napṙava,
„uzde zlatom okovane,
„biserom se resi glava;

„još divljieh kože zvieri,
„kê cieńene mjestu u svomu,
„mlad Vladislav kê u potjeri
„lovi, carstvu šalje tvomu."

Od poljačke kraljevine
ures, svietlos uzviša
i priskladne sve načine
gospodaru prikaživa.

Kô poljačka kruna uresi
ńega častim i darima,
kô gospoda, kô vitezi
daruju ga nada svima;

i poljački kô gradovi
jakiem tvrdam opkruženi.
top okolo po Varšovi,
vitez, vojnik svud hrabreni.

Kaže, da je mir sklopio
na ime svoga gospodara
i s Šišmanom pomirio
otmanskoga slavna cara.

Korevskomu da sloboda
banu dat se taj čas bude.
kô poljačka sva gospoda
svomu u vieću s kraljem sude.

I što Šišman ńim potvrdi
i kraljevski biljeg stavi,
da se stavno mir utvrdi,
da se omraza zaboravi,

ter pospješno ban Korevski
u Varšovu da se vrati.
er inako na boj teški
da će opeta kralj ustati.

Sve svjetnike, sve dvorane
Osman bude taj čas zvati,
mušaverske glave znane,
kako će se mlad vladati.

„Ne ckni, care, već, čestiti",
svi rekoše, „neg odluči
„s leškom krunom mir sklopiti,
„da te bojni rat ne muči.

„Put istoka brzo poći
„čim se budeš ti spraviti.
„spomeni se, da ni'e moći
„na dvie strane boj činiti.

„Triebi 'e dakle tvrde okovi
„banu dignut Korevskomu
„i slobodna k svôj Varšovi
„kralju poslat i leškomu."

Odlučuje car uredа,
što saj svjetnik sviesno izusti:
Rizvanpaši zapovieda,
da iz tamnice bana pusti;

prid pristolje da ga bude
tad ńegovo dovestiti,
carske jesu čim požude
s tamničarom besjediti.

Uputi se, da slobodi,
Rizvanpaša, tamničara,
nu pri'e, kô se stvar dogodi,
svoga vječba gospodara:

Ugrin mladić, malo 'e daná.
da jes došô, sloboditi
Korevskoga moći bana
zlata spravan množ tratiti.

On za vjeran biti caru
da ni'e pjenez primit htio,
nego jošte na privaru
da 'e Ugrina zatvorio.

Osman car mu zapovieda,
oba da su tad pušteni
i ńegovo da su uredа
prid pristolje dovedeni.

Prid Osmana Sokolica
čim dohodi s sviem drugami,
na koljena snižna lica
carskiem pada prid nogami

da pospješno, reče tada,
Kazlaraga kô naredi,
dode posred Carigrada
carske čuti zapoviedi;

za da ńega sliedit bude
dobitnika put istoči,
da su stavne ńe požude,
vjernos ńemu da svjedoči;

da je spravna krv proliti
za ńegova carstva časti,
isti život izgubiti
i sred poļa mrtva pasti;

još saviše da se sveta
može uzmnožit turska vira,
da se zakon Mahumeta
priko svieta svud prostira;

da u dobitnoj može sreći
vrhu turskieh zatočnica
neumrlu slavu steći
nedobitna Sokolica.

Krepke odluke car pohvali,
vjerno kê mu bude otkriti;
dobrovoļno, ńoj zahvali,
ńega hoće što sliditi.

Al' se tada ražegoše
plami stare još ļubavi,
čim se prvi put vidoše,
ista ļubav kad ih strani.

Dalečina mogla nije
niti vrieme zagasiti
ogań, kî se ńim otkrije,
čim uzbudu besjediti.

„Grad na svietu ne bi bio,
„da sam tebe mogô imati,
„koga ne bih osvojio
„u junačkom bojnom rati",

Osman reče, „zatočnica
„da je bila taka uza me,
„junačkoga posred lica
„kâ još meće bojne plame.

„Ista ļubav, zakon, slava,
„ćâs, junaštvo nas jedini:
„ista u djelim jes zabava,
„isti u mislim svi načini.

„Da se većma sad utvrdi
„naš zavezaj, diklo izbrana,
„neka višńi zgar potvrdi
„krepke odluke cara Osmana!

„Poklańam ti mû desnicu,
„mê pristoļe, srce moje:
„tebe žudim zaručnicu,
„o gizdava mâ gospoje.

„Ti ćeš biti ļubi prava
„medu ostaliem, kê sam obró,
„ti ļuvena mâ zabava,
„blago, duša, rados, dobro;

„pored mnome ti vladati
„carstvom, srcem sadružena,
„svietlu djecu poradati
„otmanskoga slavna imena."

Ponositos, ļubav ista
Sokolici srce vrieži,
i strašit se veće prista,
čim je carski glas utješi:

ne smeta se već ni gubi,
nit se u srcu svomu muči,
za vlaštitu vjernu ļubi
Osman stavno čim je odluči:

zahvaļiva skladno caru,
stidom lice svê prikrije,
svom spovieda gospodaru,
da dostojna časti nije;

na pristoļe čim je uzvodi
nedobitni car čestiti,
da će u svakoj ńemu zgodi
vjerna, ugodna ļubi biti.

Sviem dvoranim car naredi,
kad se srećni pir proslavi,
da se ičesa tad ne štedi,
svaka obilnos da se spravi.

293.—296. precrtani su u autografu i mjesto ńih naknadno umetnuti stihovi 297.–300.

Kad istočna zamni strana
carskiem pirom ter se slavi,
naredba je cara Osmana,
da se obilnos svaka spravi:

ufajući, da će svoje
ime otmansko prosvitliti,
carstvo, slavu, mir, pokoje
srećniem pirom uzmnožiti.

Korevskoga tamničara
Rizvanpaša već izvodi
i prid noge slavna cara
narešena tuj dovodi:

bogate su ńem haljine,
prosvietli se tamno lice,
čim ishodi već iz tmine
strahovite svê tamnice.

Slatka bješe kâ zabava
ńemu u gorskoj, vajmeh, smeći,
uza ń stoji Krunoslava
mlada Ugrina pod odjeći.

Lasno je izda žensko lice
prid očima cara Osmana:
pozna, vjerna zaručnice
Korevskoga da je bana:

zatočnica pozna da je,
kâ prošasto lańsko ljeti
na boj protiv caru ustaje,
prid dvie vojske gdi mu prieti;

upita je, čemu tako
dode prida ń obučena,
nahodi se jošte kako
u tamnici zatvorena.

Istinito sve spovije,
sve, što učini toj u zgodi,
iz sužanstva sve što prije
vjerenika da slobodi;

da joj svaka stvar na sviti
jes omrzla, jošte reče,
da ne mari već živiti
ljubovnika nadaleče.

Car zapańen cieć ljubavi
i vjernosti take ostaje:

očito je hvali i slavi;
krepos u ńoj pozna kâ je;

žudi, da mu zaručnica
taka bude, car čestiti:
vjerna, stavna, liepa lica,
izgled diklam sviem na sviti.

Korevski se pak obrati,
kaže boles, koju ćuti,
da slobodu ńemu vrati
i k Varšovu da se uputi.

Da jes triebi, da pogodi
sve, što obeća, jošte kaže,
kruni leškoj i gospodi,
kâ slobodu ńem pitaše:

s kojijem je mir sklopio
slavnu samo na pogodu,
da bi vratjen taj čas bio
ban Korevski na slobodu;

da je hotio darovati
dragoj bana zaručnici,
s ńega uzbudu da kušati
vjerni pokoj ljubovnici;

carske bjehu da požude
slobodna ga za pustiti,
za da može gorke trude
Krunoslava dovršiti,

dostojna se vjerna vila
er učini tej milosti,
čim s ljubavi jes podnila
jad, pogibje, trud, žalosti.

Zasve da bi protiv ńima,
da mu 'e krepos taka od čuda,
da će glasit prid Turcima
vjernos taku sved i svuda;

da se boli još zadosti,
što 'e nepri'atelj ńimi bio;
er tolikoj izvrsnosti
nesviesno se protivio,

ta protivnos bi s udesa
i sliedjenje još od rati:
da mu vjernos srce sveza,
sved da će ih spominati.

Stare omraze zaboravi
i ljubit ih stavno slidi:
pun milosti, pun ljubavi
ńih razgleda, ńim zavidi.

Mjestu podu da rodnomu,
dobrovoljno dopustiva,
nek u biću radosnomu
pravi s ńimi mir pribiva.

„Ovi", reče, „da će meni
„od svieh dana slavni biti,
„u zavezaj čim ljuveni
„dva će srca car združiti;

„i dvie izvrsne duše odviše
„čim čestite sasviem jesu,
„ljubav ista kieh rażiže
„u svojemu srećnu udesu."

Krunoslavi cieć spomene
car čestiti nakon toga
svietli prsten, kom ni'e ciene,
poklonuje s prsta svoga.

Sabļu zlatom okovanu,
kâ kamenjem dragiem siva,
Korevskomu slavnom banu
blagodarni car dariva.

Dilaveru još odviše,
svom vezieru, tad naredi,
leškoj kruni da lis piše
i da kaže sve, što sliedi:

da car Osman sve pogodi,
kralj od ńega što ište leški;
da mu vraća u slobodi
Krunoslavu i Korevski.

Jańičarskom još narica
agi, skupi da vojnike,
kî poļačkieh do granica
odpratiće ļubovnike.

Krunoslava zahvaļiva
i Korevski sniżno Osmanu,
što rad srca ļubežļiva
za ńihovu misli obranu;

što ih obilno časti i dari,
svakom resi još milosti;
što se za ńih brine i mari
i što prašta ńim slabosti;

dokle uzbudu u životu,
da će svuda razglasiti
cara milos i dobrotu,
kî će u srcu ńim živiti;

poļačkome da će kruni
riet i svietloj svoj gospodi,
kô milosti ńih napuni
vraća i dragoj car slobodi.

Osman hoće, da čâs steći
budu carske ļubit skute,
poļačkijeh veseleći
put krajina čim se upute.

Tim vezieru zapovieda,
da na crno k Skudru more
čini odniet svoja ureda
pisma, blago i šatore;

s poveļami, zakonima
i što 'e triebi carskoj slavi,
Osman čim se s vojnicima
put istoka poći spravi.

VI. Dopuna budimskoga izdańa od god. 1827.

Četrnaesto pjevańe.

Pakô zbuča, zemļa zamni;
zlo se grozno u puk useļa;
vas sviet pokriva oblak tamni:
tiem pak zla se ispuńa žeļa.

Jedan drugog čovjek šteti,
jedan drugoga i pomaga;
odzgar nebo gleda i prieti[1],
zlog pošiļe sved bez traga.

Svê[2] najkrasni'e i najjače
vitezove Osman vjerne
u Istok posla, da potlače
leške[3] krune zrak neizmjerne.

Vojski digli se u brzoći
i sve listom hrlo pođe,
a car čeka u mirnoći,
da mu crni[4] hadum dođe.

Pjenez s vojskom mnogi odosla
i šatore zlatne i ciene,
nu čekańe da mu posla
ter zackni se i ne krene.

Tuj se ļuti, tuj se hipi,
tuj se gubi, tuj uzdiše,
al' hadum eto u hitrini
vodi dikle, kê izdiše.

K carskom dvoru uprav jezdi:
u ń uvodi lieposti one:
krasnom caru kô 'ednoj zviezdi
kaže dikle sviem priklone.

Mnoge bješe on skupio,
nu u kieh ne bje liepost hvalna,
car sviem slugam poklonio
kieh je za znak dara stalna.

Tri od ovieh liepe i krasne
bjehu caru za ļubovce:
dvie Grkińe, kê niesu 'asne,
nu obraze ima'u liepe i brovce[5];

treća bješe Sunčanica,
srpske[6] zemļe svjetlost sjajna.
kê cieć stasa i cieć lica
svud glas prši po krajinâ[7].

Sunčanicu kad objavi
mladom caru ļubovniku,
kû dostojnu pleme stavi
za caricu bit priliku;

krasno oko lice krasi;
pram od kosi glavu resi,
a 'edno tielo s milom stasi
božice je lik s nebesi:

pogled mili, besjed medna,
usta krasna, uzrast slavni
mlada cara zanie ugledna,
da 'oj vas život dat bje spravni.

Ļubi caru bje dostojna,
kôj ne imaše car podobnu,
nu i car mladi bje za vojna
dat u sreću ńoj osobnu.

Boļeg ni pak ńemu ravna
srpska[8] zemļa ne imaše,
kôšto 'e Osman, kòmu odavna
cari djedi sviet vladaše.

[1] прети.
[2] свѣ.
[3] лежке.
[4] чарни.
[5] bil. tumači: obrve.
[6] сарбске.
[7] краини.
[8] сарбска.

Mlada cara kad opazi
Sunčanica svietla i časna.
stari zavjet ona zgazi
videć ńega liepa i krasna.

Ļubav ona silnu oćuti
u svom srcu jadnu i plačnu;
smisli lice stid posuti,
gdje ovu svjetlost gubi zračnu.

Stine, bliedi, strepće, uzdiše.
pak kô stanac se okameni:
sviem oko ńe kaže više
mrtve nego žive sjeni.

Osman liepi sada traži
Sunčanici dat haļine,
ne bi l' mogla da se ublaži,
da opet lice suncem sine.

I on u srcu svomu cvieli
videć mladu tužit sada;
gleda, da ju razveseli
za ne izgubit se ona mlada.

Svako sredstvo dat ne haje
za podignut ļubi krasnu;
vas dvor carski na tom staje,
kô će iznaći pomoć lasnu.

Carske nose nu haļine
tri sultane davńe u dvoru,
ter joj stare one skine
nove oblačeć sad uskoru.

Obučena Sunčanica
sja i bez tog nad sve liepa,
er gdi 'e svjetlost ciena lica,
suho zlato sveder tepa.

Kô malo se opojavi,
zlato okolo sebe gleda,
nu narav zrak boļi 'oj stavi
nego ovo, sad što preda.

Udivļena još se divi,
gdje ju udes iznenada
donie od ćaćka, kî zlo živi
jako ucviļen, a sliep sada.

Mora ļubi istočna cara,
nu pod silu, da se učini,
kâ mišļaše, ćaćka stara
hranom, ńegom[1] da se brini.

Sluge odsvuda k ńoj pritječu
i ńu služe i ńu dvore,
kâ svom ćaćku službu preču
nosaše i svê razgovore.

Sunčanica prem čestita
od gospode rodila se,
nu gospodstva ovdi sita,
gdje ne prima od roda glase.

Ćaćko mili 'oj u pameti,
a Osman dragi u srcu vlada:
zabuńena, kud će ktjeti[2]
sva se odati, tužna mlada.

Dugo misli, pa 'edno smisli:
ćaćko daleče od ńe stoji,
toli ńeni trudi svisli
ponudâ mu ne da svoji.

Osman osta ńe zabava:
svega svieta on ńe je blago;
srce i duša i sva je slava
on, er nosi 'oj sve, što 'e drago.

Nu svog ćaćka ni'e zabila,
prem Osmanu sva se oda,
er komu ona bješe mila,
onaj ńoj je sva[3] sloboda.

Ńe rod Osman milovô je,
er ona umje ńemu rieti
sve, što dobro i pravo je
da se čini na sem svieti.

Za zamjerstvo ńe ļubavi
ńe svjet Osman sveder sliedi,
nu svjetnikom svîm u slavi
ne htje sliedit on bez biedi.

Svoju stranu glave smione
plah, mlad leti[4] u djelo grozno;
tu mu slava stara klone
i jad srce prima pozno.

[1] негом.
[2] ктети.
[3] сна.
[4] лѣти.

U tom crnac[1] pouzdani
Sokolicu bješe našao,
kî se u dvoru carskom stani
s diklom, gdje je bio sašao.

Sokolicu caru vodi,
kî 'e saviše odpri'e žudi,
i kâ u srcu ljubav plodi
svom sved veću, kôj se čudi.

Nu imajuć car Sunčanicu,
s kê mu presta ljubav prva,
sad videći Sokolicu,
kad ljubavi zgine mrva,

samo odredi tu najprije
od polače dat joj dio,
što veliku ljubav nije
u svom srcu očutio.

Za kratko mu al' sreća pusti,
da uživa ljubi mile:
vas puk bo 'avno spovieda usti,
ne mož' trpit[2] plahe sile.

Puk vapije na Osmana,
zašto opravi vojsku svoju
u istočnieh zgubit strana
jur u ljutom leškom[3] boju.

Neizmjerne su leške[4] strane:
odrvat im nije moći;
pad rati one će krvave
turskoj šteti na zlo doći.

Kako uzme puk da govorka,
mora da je zlo na ń palo:
udes toli dode gorka,
ne sva, dosta vesma malo.

Glas je puka sâm glas boži,
kî zna mnogo učiniti:
kad se vas puk pravo složi,
svaku stienu će srušiti:

no ne trpi ni čas ni pô:
k jednoj srne il' drugoj strani,
nu kuda bi god naripô,
lomi, tlači i tamani.

Nu i Osman ktje se dići
put istoka k vojsci silnoj:
ne zna, što ga sad će stići,
u velikoj i smeći obilnoj.

U tom ulak od istoči
dode hrlo, donie glase,
kî Osmanu vade oči,
gdje tiek suzâ proljeva se.

Vojska turska u Istoku
sva pogiba do koriena,
u kom raspu sad žestoku
sama vjera pada ubjena.

Nu Osmanova plaća glava
cielu štetu tu veljiku:
uzroči on, da poljska slava
prostrie svoju svuda diku.

Osman, videć tu nezgodu
brzo odredi, paša slavna
u Poljaka za slobodu
da ište žuden mir odavna.

Paša ode, sklad uzroči,
mir isprosi mladu Osmanu,
nu unapredak da ne kroči
stavit noge u poljsku stranu:

i da pusti slavna bana
Korevskoga vojevodu
i ńegova brata znana,
kî mu dojde po slobodu.

Hrli paša, da doskora
s mnozim darim caru pride,
radost srca kaže zdvora[5]
milim licem, kô svak vide.

Nu nemiran car u sebi,
dobro il' zlo će doniet paša,
činit ne zna, što 'e triebi[6],
svakog živa o ńemu upraša.

[1] Чарнац.
[2] тарпит.
[3] Лежком.
[4] Лежке.
[5] с' двора.
[6] треби.

Tako dane svê on traje;
čuvši vas puk nespokojni,
sviem svjetnikom nalog daje.
da umire narod bojni.

Sudi, smeća sada mlada
planuće jače unaprieda:
ćića toga, da bi stala,
sveder traži, sva ta bieda.

Tiem svjetnici svi zbuńeni
misô puka pri'e znali su:
stoga plahu želu smjeni
Osmanu oni javili su.

Voļa inako ńih će kriva
veće bit neg cara Osmana,
er ńeg[1] lice nad sviem siva,
a zakon je rieč ńih dana.

Stoga u srcu smetni ostaše
i mišļahu, da što brže
puk umire, ter bo znaše:
nabuńeńe sve povrže.

U tom sunca zraka zarna
za okean sińi skri se,
a noć svima dode c(a)rna[2],
kada svaka stvar smiri se.

Petnaesto pjevańe.

Misli 'e crnoj[3] noć nemirna:
jedva čeka, da dan svane,
jarko sunce da opširna[4]
svietom poļa istom ograne.

kad se utiša zla prigoda.
misô crna[3] već ne slata,
s neba vedra zora shoda
s čelom ruže i s nogam zlata.

Tad poklisar cara silna
vrata uļeze Carigrada
i sklad nosi kraļa umilna,
kî Osmana tješi sada:

list kraļevski caru prida,
pod pogodbom kî bijaše,
kom oholost puna stida
u 'adu silnu sved tońaše.

Pogodba ova tako glasi:
‚Turska sila unapried stani
‚i nerazbori tvoji plasi:
‚mir s Poļacim vječni hrani!

‚Korevskomu daj vojvodu,
‚bogdanskomu banu slavnu.
‚i ńeg bratu svu slobodu,
‚kî po ń dojde još odavnu.

Kô to prouči car Istoči,
puk se smuti čujuć veće,
pak nesvjesan svak sad skoči,
da se osveti[5], pažńu[6] meće.

Nu Korevski sužań ne zna,
da sloboda ńemu mila,
Krunoslavi prem polezna,
sad primiće svojieh sila.

Ova udes cara znobi[7]
i s ńim mnoge vitezove.
kî dat rekoše u svôj zlobi
Korevskomu straže nove.

Tiem nemali 'e nemir caru,
kî lasno bi prebrinuo,
samo kad bi smeću staru
puka bio potrnuo[8].

Al' puk većma plamti bukom:
ne pristaje gore smeće
svak čas stvarat smionom rukom,
svemu carstvu pak nesreće.

[1] нег.
[2] чарна.
[3] чарной.
[4] обширна.
[5] освѣти.
[6] пазньо.
[7] сноби.
[8] потарнуо.

Zgoda prava tiem se hvata,
kî u misli sumńit uze,
hoće li se srca plata
moć bez svoje svršit suze.

Mati ohola Mustafina,
žena grda grdieh svjeta,
zgoda sudi ńe jedina
u slavi će bit dospjeta.

Mrkli pakô ona uzbuni,
kî poteži[1] na sve strane,
vas puk turski zločom puni,
da bez rati on ne stane.

Ovom smećom u nevrieme[2]
nabuńenom teško 'e sade:
Otmanovo pada pleme,
kada Osmana glava pade.

Prieti zločest puk Osmanu,
mečit ruši, grad obara;
nove smeće dan sad svanu,
da padahu zviezde odzgara.

Krunoslava lice cvieli
i u tmini stine tmastoj;
mni Korevski, da dan bieli
neć' mu svanut, er tko nasto'i.

Sužni obo'e dni trajahu;
blizu jedno drugom stoja:
on ńoj, ona ńemu strahu
sa cviļeńem muklim goja.

Jedno drugom ne zna, kako
da objavi biće svoje;
s plačom jedno i drugo tako
promienilo glas bilo je.

Sumńi dikla cvieleć tužna.
dali 'e ovo glas ļubovnika,
za kog tražeć posta sužna
i liši se svjetskieh dika.

Korevskomu na um pada
svoja dikla prihrabrena:
iz uma mu ne ispada
ńe krasota urešena:

pak u srcu on svom gine,
da ona posta tako tvrda,
kad se ide, vaj da mu mine,
za iskupit ga od pogrdâ.

Ļubi znade, kako žali,
a ļubovnik misli inako:
ne ha'e blago i život spali,
za imat draga nu svakako.

Ne cvieli ona, kô se cvieli,
nu se gubi i nestaje;
traži uzrok sved u djeli,
da dobije tek, što haje.

Opak Osman svršit mora
svu zapovied Vladislava,
da Korevski pušten skora
ima biti i Krunoslava.

Car glas paši posla dati,
da Korevski i brat ńega
slobodi se i odprati
do samoga dvora svo'ega.

Kô zapovied Rizvanpaša
začu cara, da vojvodu
pustit ima, on ńe upraša
dale koju tad prigodu:

tamnicu uput odprt pojde
i s slugami side dole,
gdje Korevskog sužńa vide,
cielim tielom koji obole.

Korevskomu reče tade:
„Hodi slavni vojevoda,
„na dvor hodi u svjetlost sade:
„dosta u tmini ti već hoda.

„Sloboda je došla tebi
„i tvom bratu, kî blizu je,
„s druge strane u potrebi
„mnogo vrieme[3] živio i zlu je".

Čuvši u tmini zvuk gromovni
ban Korevski Rizvanpaše,
kî o slobodi glas mu skrovni
do ušiju donosaše,

[1] потеши ili пошеши.
[2] невреме.
[3] време.

kô iz sna glavu gore iskreči:
vrat[1] bo mlitav mu oklieva;
tamne oči silom beči,
kô star šavac[2], kî u iglu udieva.

Rad pašu je vidjet toga,
kî mu tu viest nosi blagu,
nu u tmini oka vid miloga
zgubio je i jakost dragu.

Tu 'oš glas čuvši, da brat blizu
ńega u tmini sâm boravi,
uzdah podrie iz srca nizu
divļeći se toj ļubavi.

Znajuć, brat mu došao nije.
Krunoslava, mni, bit mora,
kê cvieļeńa glas znani je
ječô silno jur doskora.

Jedna i druga radost sklopi
Korevskoga na oči paše;
dić se ne mož', nu se utopi
udno tmine i vapijaše:

„O ļubavi zrak milosti,
„kî pedepše[3] moje misli,
„iznemogle ove kosti
„strašni'i boli su ih stisli.

„Dušu ispustit moram odi
„čujuć radost tac veliku:
„sloboda mi sad se zgodi,
„kąd za krasnu čuh mû diku.

„Uzdah, trud, plač sa svom moći
„svud me družit viek ne staja;
„jednako mi dan za noći,
„noć za danom zla nastaja.

„Nu premilog meni glasa!
„Vas ovi mi drag postaje:
„u životu zlu me spasa,
„gdje mi ļubi srcu daje.

„Spomińuć se krasnieh dana,
„kad sa diklom milom traja',
„sad u minah zla mi stana
„vaj dolazi mnozieh vaja!“

Tuj se tužan okameni,
prem kô stanac gdje sjedjaše,
čim kroz nemir svoj ļuveni
uzdišući izdisaše.

Nu pak kô se opojavi,
poče ronit grozne suze
i sve zgode od ļubavi
u ove tužbe glasit uze:

„Krunoslavo, odkle siva
„momu srcu zrak sunčani,
„gdje sva misô mâ prebiva,
„gdje sve dobro čest mi hrani.

„Sred verigâ zlatnieh prama
„zarobļenu misô držim,
„na zrak vedri mila plama
„liepieh oči srce pržim.

„Sve učini tvâ ļepota,
„što mož', biću mom pod nebi.
„Znaj: sad mê smrti i života
„vlast dana je samoj tebi“.

Kô malo se tu okriepi,
pak se odiže za ustat gore,
paša izvest ga na sviet hļepi,
svê mu ruke moć da'e skore.

Krunoslava sliša plače,
slaba dikla, inak žena,
pri'e umrlo, sad srce 'oj skače;
u cvieļeńu ona svena[4].

Nu znajući, da svog draga
vidit ima i zgrliti,
kako začu, da rieč blaga
skaza od slugâ na dvor iti,

paša izvodi Korevskoga;
Krunoslavu sluge izvode,
nu mlitava u tmini noga
brzo ne mož' tu da hode.

Vas jedan su čas hodili,
dok na svietlo došli biše,
gdje su s očim se vidili
i poznali za najviše,

[1] Врат . . . оклева.
[2] bił.: тивац (кои тие).
[3] bił.: казни, bestraft, castiga.
[4] bił.: ‚венула‘.

Ban Korevski, Krunoslavu
kô poznaše, suze proli.
pak zagrli svoju pravu
diku i ljubi krasnu toli.

Zaupi[1]: „Sila tvâ najveća
„viek me čini tvôj mladosti
„da tu gorjeh kako svieća[2]
„pred božanstvom tvê lieposti.

„Najpokojńi, mišlja', uzdasi
„s miem životim, joj! dospjeće,
„nu se ogań[3] moj ne ugasi;
„moje tuge dospjet neće.

„Pače i mrtav s mila plama
„gorjeti ću, mâ ljubavi,
„kô požńena gori slama
„ali suh pań u dubravi.

„Suh pepeo još ljubiću
„liepu i dragu Krunoslavu
„i na drugi sviet odnieću
„u môj duši ljubav pravu.

„Er kad bi mi, svietla krano,
„bilo u raju dano stati,
„ne bih mogô tuj podpuno
„raj bez tebe uživati".

Plač i uzdah tek dovrši
ban Korevski pri svôj ljubi;
nu sad ona zlo se krši;
suze roneć vapje u trubi:

„Vjekovite moje zledi[4]!
„Plač me i uzdah grozno drži:
„vječni led je, kî me ledi,
„ogań vječni, kî me prži.

„Prije ogań bez vrućine
„i bez zime mraz će biti,
„neg kroz dike tvê jedine
„neću uvieke ja goriti.

„Gorim i ogań moj ljuveni
„taku u sebi kriepost zdrži,
„silniem plamom da u meni
„u pepeo srce sprži.

„I ako ni'edan plam ne grije
„jače plama od mojega.
„tac na svietu plama nije
„dostojni'ega i lepšega.

„Od požude u svem[5] čiste
„mâ se izvrsna ljubav zače,
„i požudom misli iste
„i uzrasta je[6], sladki brače!

„Ženska ćud slaba ova zgodu
„same česti dat mi ktjede[7]:
„za odvratit zlu prigodu
„tvom srcu ovdje[8] me dovede."

Naricati istom presta
krasna dikla pri svom vojnu;
u tom spravno bješe, smjesta
da se krene u zemlju bojnu.

Tad Korevski ode pravo
s Krunoslavom k svome dvoru
cieneć dikle svoje zdravo
ńe odluke u milom zboru.

Oh! koliko vesô bješe.
da slobodu od Turâk dobi,
kâ mu srce i dušu tješe.
a ćud tursku jako znobi[9].

Nu čovjek[10] se s misli rodi,
da u slobodi život traje.
al' posvuda se istom zgodi,
gvozdje ćud zla, kô mu daje.

Zgodi i sreći čudit se uze,
kâ ga uhvati, pak odpusti;
od čuđeńa proli suze:
veće umuknu rieti usti.

[1] завпи.
[2] свећа.
[3] оган.
[4] слѣди.
[5] свѣм.
[6] узрастае.
[7] итеда.
[8] овде.
[9] сноби.
[10] човек.

On odjezdi uprav k domu,
s milom diklom da dni traje,
a car mladi u dvoru svomu
osta s pašam, da ohol[1] kaje.

Turci hudi zla sebi su
grozan uzrok sami bili,
da unapried uvukli su
rog i silu bjehu skrili:

medu sobom zla najveća
sami sebi sad činiše,
da im nigda boļa sreća
ne podiže se na više.

Padat uze otadara
slava ih, prva tieh vremena;
s ovim ruši se i rastvara
sad po sebi sama svena.

Il' od drugoga il' od sebe
tiekom[2] pada svako tielo:
da pad Turâk dojde, 'e triebe[3]
za čovještvu[4] prosjat čelo.

Nu dogod je turska vjera
na sem svieti tvrda i stalna,
po sviem stranam duga mjera
bića dragih bić' pečalna.

Sviet je tom kriv nakrivļeni
ludih glava, srca zlobna,
kî čovjeka[5] dobra plieni
i nosi mu sved zla kobna.

Riba od glave sveder smrdi;
puk od cara sved propada,
a lud čovjek[6] sâm pogrdi
svoju sreću cić neskłada.

Teško[7] 'e caru prav bit svuda,
teško[7] er breme car je biti;
teška[7] i puka stane truda
car i carstvo poslužiti.

---

[1] s bil.: гордост, Stolz. superbia.
[2] текем.
[3] требе.
[4] човечтву.
[5] човека.
[6] човек.
[7] тежко.

VII. Dopuna Ivana Mažuranića.

Pjevańe četrnaesto.

Sadržaj: Osman pita zvjezdoslovca svoga, imenom Mahumeta Čelebiju, što veli nebo o ńegovu putu u Istok. Dobivši neugodan odgovor, premda se zdvora ukaže stavan u odluci, počme ništanemańe sâm u sebi plašit se kô čovjek: nu jedan vrag u slici hoǵinoj pakļenom svojom hitrinom podkriepi ga opet i podoštri u prvom ńegovu nakańeńu. Srda pakļena, imenom Ļubomornost, u prilici Bećirovoj javi Ļubici, Rizvanpašinoj kćeri, da je Krunoslava u tamnici kod Korevskoga, i potakne je na osvetu prema obojici, koji u sužaństvu uľańem pitajući se ostadoše ubijeni od jedne čete Turaka u tamnici.

Nebesa su knige od vieka,
gdje sviem prstom višńi piše,
neka vidi, tko ga nieka,
čijiem duhom stvor saj diše.

Vjekovitiem na ńih slovi,
kieh ne izbrisa i kê vrime,
kî sagradi vas sviet ovi,
šti se višńe tvorca ime.

Š ńih se vječna ori slava
vječnom trubļom, sviet da sliša:
‚Božja je ovo sva država,
‚a kuća mu svieh je viša!'

Š ńih je liepos svaka od svieta
i što uzdrži zemļa i vrieži:
š ńih nam četr dobe od ļeta:
š ńih nam daždi, grmi i snieži.

Nu potolas ļudska neće,
što 'e na danu, da je dosta
znati umrlom umu, veće
ište i u mraku što još osta.

Tere i gatat bjehu umrli
davno u zviezde jurve uzeli,
il' im dobru kob, il' vrli
udes paka nebo veli?

I premda se kada i zgodi —
bi li znańe, bi li sreća —,
da buduće vrieme usplodi,
što kôm zviezda dat obeća;

ali 'e plahos, crv da trudi
vidjet, višńi što mu odluči,
hteć iz tminâ, u kieh bludi,
vječne sude da prouči?

Nu što čovjek žeļno izgleda,
il' česa se straši i boji,
vele 'e spravan znat naprieda,
krugu u višńem da l' ne stoji.

Tiem ni'e čudo, kad zamrači
i tiha se noćca uhvati,
neka u mirnu sanku svači
jadi budu zamučati,

što mladjahan car Čelebi-
Mahumeta tajno uprosi,
žeļan čuti, vieće od nebi
što mu u skutu svome nosi,

Ali oholas ļudska neće,
svak što vidi, da je dosta
znati umrlom rodu, veće
ište, da li 'oš gdje što osta.

Iza st. 12. ima autograf još ovu strofu, koja je precrtana:

Ńih se brodar obnoć hita
u pučini ļuta mora;
š ńih nam blaga zora svita
i bio dan zora otvora.

16.—20. Tako je u autografu sa strane; u tekstu je precrtana ova strofa:

35. znat naprieda] autograf isprva: da zagleda.

41. Stihovi su 37.—40. docnije dodani sa strane; isprva je st. 41. imao oblik: Tiem ni'e čudo, što Čelebi-

veleć: „Starče, daj otvori
„strašne knige, kobne liste,
„za saznati, jesu l' gori,
„kê su u mene misli iste!

„Čin' mi vidjet, na što sluti
„nebo odzgara, i kê sude
„ima'u moji čekat puti,
„i dali mi srećno uzbude.

„Pak i ako mi zviezda moja
„rasap kaže prieki i teški,
„znaj, da prĕdat neće od boja,
„tko mač vidje jurve leški.

„Koga od smrti strah ne plaši,
„taj ni od zviezdâ prĕdat neće:
„a on, tko se viek ne straši,
„k svrsi ureda doći umjeće.

„Tako i ja ću umjet poći,
„slavni prorok gdi umrô je,
„i mogućom svôm pomoći
„priukriepit carstvo moje.

„Ni me veće žeļa mori,
„da se zviezde sa mnom slažu,
„negli prepas, da se obori
„zled ńih na me i gńev mi ukažu.

„Tiem tvâ mudros brzo neka
„po nebu se prostre vedru:
„take odluke mirno čeka,
„tko mač svietli paše o bedru!“

Tiem zamuknu. Ali ureda
Mahmet mudri zborit stane,
kî raznavat zviezde gleda
sred arapske srećne strane;

gdjeno u skutu noćna mraka
mnokrat tihu noćcu istraja
motreć kruge, dok ga paka
car ne uzvede vrh saraja,

da nebeska djela uhodi
ćudni vještac i što vidi,

da poraze carske vodi,
neka upitan javit slidi.

On prevratjuć davńe knige,
kê kaldejski jezik sazda,
progoniti ļute brige
nahodjaše rados vazda.

I tako mu danci stari
u nauku tonu i bježe,
da za ino i ne mari,
neg što višńi kruzi vrieže.

Črte ravne, krive i bieli
listi od knige nanizani
čudniem slikam bjehu uzeli
mjesto svakoj krama u strani.

Tu najprije vidjaše se
zemļa Atlantu stati o pleću,
gdje na sriedi sjedi, i gdje se
sva nebesa o ńoj kretju.

Sred svjetlosti svoje žarke
Merkurio bog bi štiti,
od hitrine i od varke
vrelo oniem, kieh on štiti.

Malo daļe, gdje se uvija
drugi krug, bi mjesec krni,
kako roge pruža i svija,
kad se utapa u mrak crni.

Bi zatieme vidjet dano,
kako Marte i Venere,
sada docno, sada rano,
oko zemļe put svoj mjere.

A med ńima bješe čudo,
božje oko kê se veli,
i na djelo mrzeć hudo
vas saj dońi sviet veseli.

Jove silni zatiem sliedi,
gdje ponosno u krug hodi,
i Saturno, ćaćko siedi,
kî jur nebom sviem gospodi.

47. saznati] isprva: doznati.
49. mi — sluti] isprva: me — slute.
50. nebo odzgara] isprva: višńe moći.
51. isprva: udes spravļa za nać pute.
52. isprva: i jeda mi srećno uzbude.
53. pak i ako] isprva: a ako li.
59. on, tko] isprva: ako.
63. mogućom] isprva: presvetom.
99. sjedi] isprva: stoji.

Ostale se paka paze
sjajne zviezde liepu u redu,
gdje sunčane bježe od staze
i sviet dvorit obnoć gredu.

Al' nada sve bješe tudi
strašnieh viđjet kolo od zvieri,
kako u biesu svome bludi
i oko svega put svoj tjeri.

Tu se Ovan vitorogi
i Bik ljuti u krug vrti
i nestavnoj Rak na nogi,
spravan, klieštim da usmrti.

Tu se vrli Lav zamjera,
kako oholo skače i rika,
i Štipavac, koga tjera
rasrčena Strielca slika.

Tu raspaljen Jarac veči
i bez vode Riba izdiše:
i tisuću zvieri ječi,
kê bi brojit bilo odviše.

A pak vidiš, kô sve druži
u svoje se stane i kuće,
i u pase, kiem se kruži
nebo, mrsle, sredne i vruće.

Tamniem črkńam mrkliem broji
posijano sve se gleda,
a nada sviem vještac stoji
siede brade, lica bliеda.

Zvjezdam tkana anterija
niz suhe mu pada pleći,
a rame mu strašni ovija
zvierski u buci krug i smeći.

Taciem spravam sude od nebi
bješe starac štiti obikô,
svjetujući, što je triebi,
za izbjegnut djelo priko.

Ah, kolikrat teške udese
glava od carskieh on odvrnu,
hrleć znańem svojiem, gdje se
množ najveća zledî zgrnu.

Ali tadar još ne bješe
nakanio pakô kleti,
da se vražje sile odrieše,
kê dno jazâ Bog htje speti.

Još ne bješe tamni onada
poplavio ponor svieta
ni crnoga svoga stada
jošte izrigô, sviet da smeta.

Tiem pazeći prieke štete,
kê mu nebo kaže odzgara,
da carevoj glavi priete,
preteška ga muka obara.

Jadom mori vjerna sluga
s onoga se, kob što sluti,
i tiem veća još mu 'e tuga,
čiem su bliže carski puti.

Š česa gorke pun pečali,
što mu na put sidje pakô,
od jieda se vas ražali
i sta zborit caru ovako:

„O mogući care od carâ,
„po kom ini svi gospode,
„uzeo bih ti draže odzgara
„javit glase, bolje zgode:

„ali kad me, da ti vjerno
„sve naviestim, tvâ vlas nuka,
„kazaću ti pravo i smjerno,
„što mi višńa kaže ruka.

„Nebesa ti riet me sîle
„(nauk ako me moj ne vara),
„da paklene ljute od sile
„tries odozgar na te udara.

„I da pakô vas se zbuča,
„da ti raspe teške uzroči,
„kô to vidi, put obruča
„tko ovoga svrne oči;

„čiem se u Raka ljetos budu
„bog Saturno sresti stari
„i bog Marte za pak kuda
„kob zemaljske vrć na stvari.

138. ječi] isprva: dreći.
145. mrkliem] isprva: čudniem.
164. dno] isprva: sred.
187. kazaću ti] autograf: kazat ću ti

„A znaš dobro, da sinovim
„vlaštitiem se prvi pita:
„toli srcem jur ńegovim
„vlada tvrdos vrlovita!

„Drugi što je, triebi nije
„tebi, o care, ja da veļu,
„kî kraj ravne Podolije
„krvnu okusi ńega želu.

„Pače vidje, on da ispuni,
„kobna zviezda što ti objavi,
„kad Carigrad vas se uzbuni
„na Ahmeta ti ćaćka slavi.

„Ah, još sad mi srce prĕda,
„i biela se ježi brada,
„misleć, kakviem okom gleda
„vrh ovoga svietla grada!

„A i sad ti zviezda rodna,
„bojna od strielca kâ je slika,
„s pomrake će bit nezgodna
„kvareć djela tvâ velika.

„I da išto se toga uzbude
„(što bog dobri zgar odvrati),
„vaj, kî raspi, koje hude
„štete od ļute bit će rati!

„Istina je, da zatieme,
„dvaš dok mjesec zemļu obide,
„ńešto boļe stupa vrieme
„i srećnije doba ide;

„ali od svibńa dane klete
„isti arapski jezik kune:
„a ti u ńemu hoć da lete
„tvê korable blagom pune!

„Tiem, o care, ako ikada
„spozna istinu znańa moga,
„ah, uslišaj jošte i sada
„ucvļena roba svoga!

„Put istočnieh svietlieh strana
„tvojieh dobar još ne snosi,
„dok ne vidiš, inieh dana
„ina sreća što ti nosi!

„Paček neka svaki vidi,
„na dvorovim da ć ostati,
„htjej, da udiļe ličnik slidi
„to tvom puku na glas dati!

„Jer ako me sve ne vara,
„(a jeda se zbude tako!)
„usred tvoga jańičara
„gniezdo svoje vrgô 'e pakô.

„Gdi ako se ļute uzgoji
„od nabune strašna srda,
„gdje su, dok se uspokoji,
„kâ ćeš na ńu zbacat brda?

„I ako se (ali oprosti
„tvê viteštvo, sad što rieću)
„sve navrše vražje zlosti,
„zdriet će žalos sviet još veću.

„Vajme, kî mi strah zadava,
„što mi kobni kažu broji,
„ćieme i ista carska glava
„na ramenu slabo stoji!

„Ah, koli je teška osuda
„prieke unapried vidjet jade,
„a pak ne znat, kamo i kuda,
„za izbjegnut je, ić valade.

„Teške raspe pazim tvoje,
„s tvoga puta kî ti priete:
„a ne more znańe moje
„svojom vlasti da ih smete.

„Ta je, o care, vlas pri tebi:
„samo riečcu jednu izjavi,
„da do boļe sreće s nebi
„istočni se put ostavi!“

I bio bi starac veće
uložio još besjedâ
za odvrnut gorke smeće
carske od glave, s kojieh prĕda,

203. tvrdos] isprva: krutnos.
215. kakviem] autograf: kaciem.
223. vaj] isprva: jaoh.
243. ličnik] isprva: telal.
266. kî] isprva: kê.

271./272. isprva:
do boļe se sreće s nebi
put istočni neka ostavi.
276. kojieh] isprva: kieh.

ali mlad car za ne čuti
i ne odustat misli od svoje
cieć bojazni, kob što sluti,
rieč mu u tieku presjekô je,

rekuć: „Prestan', ah, prestani,
„starče, od smećâ množ toliku
„veće izbrajat; jer zamani
„hrabru 'e iz zviezdâ štit bojniku.

„Grob što vlas mâ klańat hodi,
„nebu ugodna stvar će biti:
„a tko samo nebu ugodi,
„toga od pakla nebo štiti.

„Bog vrh neba i do ńega
„Mahumet se sveti uzvisi,
„a ostalo, što je ovega
„svieta, o caru samom visi.

„Tiem ne vidim, zviezde gdje bi
„sviem gospodstvom vladat smile:
„mòje 'e radit, što mi 'e triebi,
„i ne prědat kobne od sile.

„Pak da i jes višńa voļa,
„carstvo i život da mi se ote:
„bůdi! I slavna smrt je boļa,
„negli život pun sramote!“

Presta i ode mlad car tieme,
sladki sanak da boravi
i u mirno noćno vrieme
u zaborav brige stavi.

Jer, koli se kaže zdvora
stavne misli, srca jaka,
toli iznutra pak se otvora
najpri'e sumńa, prepas paka.

Razabirat sobom stane
udes mladieh svojieh ļeta,
gdje, tražeći carstvu obrane,
raspom prieti kob mu kleta.

I čiem trudan tač se topi
po razlicieh misli moru,
zjenice mu san zaklopi,
ter speć osta svietla u dvoru.

Uto i noćca svojiem koli
nad tieme se pope svietu,
steruć svudar uokoli
svû koprenu zvjezdam šitu.

Bješe u doba, od jacije
saba zora gdje se dieli,
gdje ni glasa čuti nije,
kud Carigrad stre se bieli,

razmi što gdje pas zalaja,
kî stražara vjerna 'e slika,
il' kapiģi sred saraja
grubiem grlom ure vika.

Od Crnoga mjesec mora
izišavši gradu u oči
bieļaše se vrh ponora
crnieh vala od istoči.

S zapada mu bjehu paka
Bielo more i munare,
s kieh se odbija svietla zraka,
kâ daždjaše na ń odzgare.

Čiem s mečetâ Mjesec rve
s mjesecom se sjajniem s nebi,
na tisuće zraci vrve,
Carigrade slavni, u tebi.

A sievô bi jošte i više
čista u srebru ti bjelila,
tvojieh mira da ne biše
stegla od pakla crńa sila.

Al' po vrsieh tvojieh ona
kobnu u redu kleta stoja,
mukliem krilom svud smiona
leteć noćnieh sred pokoja.

Tiem pazeći, car gdje trta
neodluke prieke u tmini,
i zvjezdarska kobna črta
da ga u sebi prědat čini:

279. bojazni] isprva: onoga.
304. isprva: brige od davnih zala opravi.
320. I taj je stih docnije tako ispravļen; kakav je isprva bio, ne može se više pročitati sve: Modre zviezde — obšitu.
327. kapiģi] isprva: baltaģi.
328. grlom] isprva: glasom.

jedan onieh, koji iz stranâ
vječnieh ogań na sviet doše,
na mjesečnoj zraci ujaha,
odri carski gdje se stroše.

I ljiljskieme dočiem krilom
strašna neman cara obsjeni,
pakljenom mu snit da silom,
a ona hoģom pak se izmieni.

Sni car, kako vrh priestolja
otmanskoga sjedi u slavi
i, svetčeva što je volja,
iz korana svietu pravi.

Kad al' eto k ńemu brže
srčbom plamteć svetac stupi
ter mu iz ruke knige istrže
i u obraz ga dlanom lupi.

Prenu oda sna car se tada
s prividjeńa čudna i huda:
krv mu studen mraz popada
s teška jada, muke i truda.

Tiem kako se paka k sebi
od' snebitja vrati opeta:
„Prosti, o višńi care od nebi,
„i ti, svetče, diko od svieta!"

Kliknu; i čieme hoģu upazi,
gdje kon odra zlatna stoji:
„Ti li si, hoģa?", viknu, „O pazi,
„kô su teški jadi moji!

„Ah kaka me groza hvata!
„Vaj, koja me mori muka,
„gdje vrh moga stola od zlata
„svetčeva me udri ruka!"

I kad sva mu već iskaza,
kâ vidjeńa san mu zada,
poče od mračnieh prije jaza
grda neman, hoģa sada:

„Svietli care, gdje su stvari
„noćna oda sna jasne toli,
„svjeta pitat viek ne mari,
„bistriem znańem tko se oholi.

„Jer što ć ino mnjet od tvoga
„zlatna stola, na kom sjedi,
„neg da svietu car si od Boga,
„kiem vladahu tvoji djedi?

„A što koran uči paka,
„i javljaše čitap svietu,
„kalif da si, znaj, opaka
„krstjân djela da se smetu.

„Tiem ako ti knige iz ruke
„slavni prorok srdit trže,
„riet će, al' prosti, da nauke
„koranove ti povrže.

„Čiem mir htjede. a ne rati
„iskat s kraljem kaurinom,
„kî što vlada, ah, triebi 'e znati,
„našom da je svieh krivinom.

„Znaš bo, čistu sved da vjeru
„mač prorokov prostriet trudi,
„a tvoj pušta, da se steru
„svud krstjani kleti i hudi.

„Ali ako se mir uroči
„za pak Istok da se sliedi,
„novom vojskom da podboči
„car se i carstvo, u kôm sjedi,

„čemu krsmaš? Što zatežu
„udugo se svete odluke,
„puci istočni jur da svežu
„krstu kletom klete ruke?

„Tiem je l' čudo, što te oblasna
„prorokova ruka udri?
„Stvar je grda, znam, al' jasna
„kob, što svetac hotje mudri.

364. svietu] isprva: svojim.
371./372. isprva:
ali opet ga strah popada,
kako hoģa dode i kuda.
375. prosti] u autografu isprva ispravljeno u ‚vajme', ali docnije opet: prosti.
279. o] isprva: ah.
385./386. isprva:
I kada mu sve iskaza.
što mu vidjet san taj zada.
393. isprva:
Jer što je ikad jasni'e od tvoga.

„Stoga u Istok udiļ kreni!
„Lake końe, biela jedra,
„i smieh blagi opet zeni
„ispod tvoga čela vedra!

„Jer tko turstvo branit hrli,
„tom s prorokom bit će i sreća:
„mio je svetcu taki umrli,
„koji ispuni, što se obeća.“

Hoģa izusti, i put vratâ
smjerno ustupi, rekav dosta,
a vrh odra suha od zlata,
san da diļi, sultan osta.

I proz vrata od dvorovâ
kad iščeze, sve zamuknu,
razmi kobniem hukom sova
što vrh dvora dvaš, triš huknu.

Od svieh srda, kiem gospodi
strašnodržac mrklieh jaza,
mniem, da pakô viek ne rodi
take slike, taka obraza,

kaka je ona, kû sukobi
neman, hoģu kâ jur hini,
kad pakļenom vlasti dobi
cara, istočni put da čini.

Sa nakazan, kâ se gori
od ļubavi andio pisa,
uze paka kip tiem gori,
čiem se dubļe satarisa.

I koli se ńegda slavi
svôm ļepotom nad sve ine,
toli grda pak se objavi,
kad u vječne drožđnu tmine.

Mutno oko buļi odzada,
kiem prošasto gleda vrieme,
kê, što 'e ļepše, to 'e podbada
na jied, na bies žeštji tieme.

Spried je sliepa, da kô prije
cieć milosti slabo vide,
sada u srģbi svôj ne umije
štedjet, na put tko joj side.

Od hijene 'e glava kleta,
srce od zmije ļute i crne,
nokti od mačka, uši od pseta,
noge od risa, na kieh srne.

Vučjiem zubi škripi i kosa;
proz nos modar plam joj liže;
sjedi gušter mješte nosa,
kî se žuti crna niže.

Zubļa i otrov desno' u ruci,
nož u lievoj podriet siva,
kô da veli: „Sve potuci,
‚a pak ne ostan' ni ti živa!“

I da 'e brža neman grda
na zlo, nosi krila od sove:
dosta 'e rieti: bješe srda,
ļubomornos kâ se zove.

Kû, gdje muklіem krilom prši,
kad sotona vidje prika,
da zla djela svâ navrši
hrapaviem joj grlom rika:

„O jazova naših slavo,
„glas koje se posvud širi,
„reci, ah, reci, je li pravo,
„da čiem puni si su miri

„crnieh naših već junaka,
„gdje pakļena koris ište,
„samo tvoje znańe i šaka
„docno spješi na bojište?“

Nu kô tigre, ako u gori
vižô na ńu kad zalaje,
na ń krvavo oko obori,
a pak put svoj diļit haje:

tako i srda kad upazi,
tko na ń takom rieči zinu,
u vražji se smieh oglasi,
zube okesi, pak prominu.

kad se u ponor pakla obori,
uze narav vrļu od risa.

431./432. isprva:
tiem ispunit jur prigrli,
što učinit davno obeća.
439. hukom] isprva: glasom.
451./452. isprva:
456. drožđnu] isprva: dospje.
468. risa] isprva: tigra.
500. prominu] isprva: izginu.

Letjet srda napried grede
put raskošna perivoja,
gdje Ljubica liepa sjede
pod naranču tancieh hvoja.

Ljepota se ńeje skriva
od sunčana zraka gori,
i tiem lakše predobiva,
sad s mjesecom gdje se bori.

Bješe izišla dikla mlada
haremskijeh zaklôp sita,
da ljuvezni, kâ ńom vlada,
u samoći srce pïta;

tere u mirnoj dočiem noći
umuknuše svači'i trudi,
ona jedna slatkoj doći
svôj boljezni vrha žudi.

Tiem dok vjetric tihi i blagi
proz naranču milo prši,
raznoseći miris dragi,
kud perivoj liep se vrši;

il' dok šturak krotke u glase
milo šturi doli u travi,
sama sobom i ona se
u razgovor ovi objavï:

„Ah, istino prem se piše,
„da najprve od ljuvezni
„najdilje nam srce uzdiše
„i ne more, da se otriezni.

„Čiem je ljubav srcu u mladu
„mlada i ona, a pak kako
„raste srce, tako u skladu
„raste i ljubav š ńom jednako.

„Svak najvoli, rieč je stara,
„od djetinstva na što obiknu,
„i najveć ga ono občara,
„što mu u srcu najpri'e niknu.

„Tiem kê 'e čudo, što i mene
„drag Korevski sved zanosi,
„čiem dobrota, kâ u ńem zene,
„paka od mene ljubav prosi?

„Ah, tko opisat čês će moći
„blazieh mojieh ńegda dana,
„kad mi u robstvo bješe poći
„kaurskoga svietla bana.

„Nu što veļu? Ah, robstvo nije
„pazeć draga ljubovnika:
„ovo 'e robstvo, gdje ga krije
„mojiem očim tmina prika.

„Nije robstvo, ne, gdje milo
„u slobodi sunce sjaje,
„već gdje mi se je utopilo
„mračna jaza teške u vaje.

„Al' nebesa ako odzgare
„na ljuvezan mû se obazdru,
„vrieme 'e skoro, da se stare
„oko ńega tmine razdru.

„I moje će žarko opeta
„u slobodi sunce iziti,
„ter duševna moga svieta
„liep provodič opet biti.

„Znam, da kaurka ńega rodi,
„a kaduna mlada mene:
„ali ljubav, kâ gospodi
„mnom, i s kê mi srce vene,

„viek ne pozna vjere ine,
„neg kî ljube, da se ljube:
„raj još doli oniem sine,
„kî s ljuvezni zakon gube."

Još bi u rieči dikla liepa
scieneć, nitko da 'e ne sliša,
kad doletje srda sliepa
preko obzide, gdi 'e najviša.

I da onom se, koga vara,
u poznatoj slici ukaže,
Bećirom se udilj stvara
i haduma crnca laže;

535. isprva: I svedjer se živa stvara.
551. isprva: već gdje se je utopilo.
552. jaza] isprva: u jaza.
561.—568. u autografu je dodano sa strane.
570. ne slišaj] isprva: ne čuje.

a to, neka slike od svoje
tieme vele ne popusti:
čiem je pravo, da, zlo što je,
i proz grube grede usti;

tere iz zasjêd gusta grma
kon Turkiće liepe izide,
i za ruku čiem je uzdrma,
š ńom ovako zborit side:

„Ne scien', liepa djevojčice.
„zato, 'er ovdje noć te krije,
„tko tvê bielo čuva lice,
„da ga i obnoć nać ne umije!

„Tvê ljuvene čuh besjede
„i s koga ti srce gine,
„i što dilje zatiem grede,
„sve što od vjere misliš ine.

„Najpri'e gorke žalim muke,
„kê te s robstva ńega taru,
„a pak hvalim liepe odluke,
„s kieh k krstjanskom greš otaru.

„A i vriedan je junak toga,
„sve cieć ńega da se ostavi:
„čâs, pošteńe, strah od Boga
„i ćaćkovoj smrt na glavi.

„Čiem, ljepoto mâ jedina,
„toli objavlja ćud ljubeznu,
„da š ńim hrabro posred tminâ
„druga u ponor žena ogreznu.

„Što govorim, vele 'e čudo
„zatravljenu srcu tvomu;
„nu ja velim, da je ludo
„krit se u ruho preda mnome.

„čiem u svakoj vazda slici
„pozna Bećir žensko lice,
„da i u istoj ugrštici
„razaznava ljepotice.

„Znaj bo! Oni što se oglasi
„mlad Ugričić svietlu u dvoru

„Rizvanpaše, ter me ukrasi,
„da je u tamnom sad ponoru.

„Mlad se Ugričić hini samo:
„poljačka je dikla inako:
„Krunoslava, koja ovamo
„donie u srce tebi pakô;

„Korevskoga 'e vjerenica,
„još od leške znana rati,
„blage slike, blaga lica,
„a neizmjerno zlato trati.

„A i Kalinka riet ti može,
„s tvê ljuvezni sasma plahe
„kê Ugričić ćutje noże
„i kê podrie teške uzdahe.

„Sada u propas gdje se pusti,
„u kû Leh se hudi ukopa,
„ah, kê moć će izriet usti,
„što će iza ńih nići stopa'!

„Tu tišuću pricieh zloba
„i prevâr se i hitrinâ
„dno tamnoga živieh groba
„carstvu i tebi sad zapina.

„Ako vjere neć ni cara,
„a ti barem sebe osveti:
„umri svaki, koji vara,
„što Mahumet rodi sveti!“

Reče Bećir, i triš haknu
smrdećijeh na ńu iz usti,
a paka se veseo maknu,
sjen svoj stere grm gdje gusti.

Jakno od driemka, tko ga uzima
već, neg ište narav blaga,
na silu se vid zažima
i ćutjenstvo prinemaga;

tako i otrov stere gńusni,
kî na ń srda kleta izriga,
blied najprije cviet na usni
i za srce pak posiga.

586. zato 'er] isprva: da jer.
588. isprva: i u tminah ga nać ne umije.
593. gorke] isprva: tvoje.

625.—628. u autografu su dodani sa strane.
632. iza] isprva: ispod.

Najpri'e umuknu, pak protrnu
mramorkome dikla mlada:
oči izvali, pak prevrnu
od tisuću teških jada:

kô u kladenac bistre vode
gorke žuči kad se ulije,
crni udiļe vali ishode,
i spoznat ga moći nije:

i Ļubica, vaj, ne blaga
jur Ļubica sada veće,
primožena žuči od vraga
gorke i strašne kuha smeće.

O mladice jadna i mila,
s nepameti, ah, ne srni,
kud pakļena šļe te sila,
i gdje jaz te čeka crni!

Da l' ne poznaš, vrag da 'e kleti,
što ti crne glase objavi?
Jer tko će ini neg on smjeti
tvojoj poraz spravļat glavi?

Čiem proć tebi nož tvoj biesni,
ļubovnika ako ubiješ:
jer što ć s srcem bez ļuvezni,
neg da i ńega pak razbiješ?

Ali ona i ne čuje,
ni na molbe zdre priklone:
veće raspe strašne kuje,
na kê gńevi ļuti 'e gone.

Tere kako biesnu u bitju
dikla mlada malo obiknu,
svû pazeći lošu sriću
od bjesnila pjeneć kliknu:

„Za tebe li dakle, o hudi
„nevjerniče, spremah veće
„svaka ostavit, i tvoj ludi
„sliedit zakon i tvê sreće?

„Ah, davno mi ta zla prika
„san javļaše mirne u noći
„veleć: srce nevjernika
„kô će vjerno ļubit moći?

„Čiem nevjernoj tko se u vjeri
„zače, vjeru plesat mora:
„jer ne ļubav, nego mjeri,
„gdje se koris veća otvora.

„Ali odlučih, što će ureda
„i mahnitos moju kletu
„i tvê srce strti od leda
„na ļuvezni vječnu osvetu.

„Crn preda mnom ponor ziva
„i pučina vječna jada:
„u ń ugrezni, tko ne uživa,
„što mu uživat hini nada!

„Nu prije se u ńu utopi
„od nevjerâ srce i zlobâ,
„i nad ńima kad se sklopi
„val, da umrem, još je doba!"

Kad izreče bezufana
dikla strašne se besjede,
eto i zlatna zraka od dana
liepu nadvor zoru izvede.

S jutrńega jur vjetrica
bješe pršat listje uzelo,
i proļetnieh drazieh ptica
jato u žuber pjevat sjelo.

I kô vidjeć, ńe mrklini
da ne liči svietlo od zore,
skoči dikla i u brzini
u ćaćkove pođe dvore.

Ali u jazu, gdje boravi
mlad Korevski jadne dane,
sunčan zrak se viek ne javi,
ni rumena zora osvane.

Tu starinskieh vrhu tmina
viek nove se tmine grnu
zatvorajuć sred dubinâ
tamničara skutu u crnu.

653. protrnu] isprva: otrnu.
661. vaj] isprva: jaoh.
703. ugrezni] autograf: ogrezni.
704. hini] isprva: kaže.
708. još] isprva: tad.
719. skoči dikla] isprva: biesno skoći.

A to, 'er vele turskieh duša
vjekovite posla u mrake,
htje pak Turčin, on da kuša
bez sunčane živjet zrake.

I neka još tu na sviti
gorke od pakla muke uživa,
u verige htje ga zbiti
i u grob tamni vrći živa.

Tu štipavci gmižu, i ľuté
zmi'e po gńusnoj pliju vodi
i, da zasja zrak u kute,
bogzna od gadâ što se plodi.

O gvozdenu junak stupu
gvozdjem kovan sjedi i kuka,
gdje gvozdenu vrat proz rupu
i desna mu viri ruka.

Na službu je lieva od tiela
ostavľena mješte druge,
neka s bitja opustjela
viek ne izbjegne teške tuge.

Biele noge gadnu u kalu
uštapľene čame i trnnu,
a proz vratâ rupu malu
s grla mu se gvozdje sunu.

Loš je u licu, i propala
viri iz dupľâ svieća od oči,
a na prstieh poput rala
ostrľat se nokat koči.

Zarasô je vas u bradi,
i u neredu vlas mu visi,
a zabjegô 'e glas od gladi,
kiem se u boju vrh svieh visi.

Tiem kô vidje, gdje zaškripi
gvozden stožer teških vrata,
i gdi unutri o mrak slipi
nepoznat se junak hvata,

u glas kliknu (ako kliče,
komu umire glas u grlu):
„O viteški zatočniče,
„kî mû paziš muku vrlu,

„ili mi te višńi s nebi,
„ili pakô poslô kleti,
„ah, pomiluj, koga 'e triebi,
„i zled ovu htjej mi odnieti!"

Posta liepa Krunoslava
na glas drage svê ľubavi,
čiem prejaku bol joj dava,
što joj slabi glas objavi;

ter kako se stegnu paka
i nemirno srce utješi,
sred crnoga sletje mraka,
i u rieč ovu usti odrieši:

„Ah, kolicieh nakon zgoda,
„kê mi 'e podniet bila slava,
„jedva ovi mi danak poda,
„da 'e kon tebe Krunoslava!

„Ali u kaku, vajme, bitju
„pazim ľubav mû jedinu
„i još hude tvû zlu sriću,
„neg s koje mi srce stinu!

„Ah, kê podnieh jade i trude;
„kê potratih srebro i zlato,
„jeda mi se kada zbude
„u ovo od tminâ sići blato!

„Zbi se, i evo preda mnome
„moj Korevski stoji i sliša,
„da ľuvezni nad našome
„vlas gospodi ńeka viša:

„čiem na moje prozbe i dare
„tvrdi Rizvan toli sľeze,
„da me u tmine ove stare
„pusti vidjet tvoje veze;

„paček reče, dá će opeta
„na sunčan te zrak izvesti
„i zlotvorska djela kleta
„pobjegnutjem tvojiem smesti.

„Tiem slobodi srce drago,
„slatki brače, ah, slobodi,
„čiem te skoro nebo blago
„u slobodu zlatnu vodi!

731. Turčin] isprva: Ture.
735. htje ga zbiti] isprva: još ga uhiti.
736. vrći] isprva: vrže.
794. sliša] isprva: sluša.

„Ah, čestiti slavni dane,
„tvojiem krili brže prši,
„da môm srcu liepa osvane
„zora, i zled se ńega svrši!“

I s radosti u plač mio
da ne udri dikla mlada,
mniem, da još bi veći dio
rekla onoga, što bi rada.

Ali jakno bojna u luka,
kad tetiva pne se od zlata,
ako je odveć, pusti ruka,
tere izleti striel krilata:

tako i liepa zatočnica,
čiem svê srce veće steza,
tiem se veća poplavica
iz crnieh joj oči odveza;

ter suzeći jeca, i gladi
draga svoga ljubovnika,
i svôm dušom rane hladi,
kê veriga da mu prika.

Sad spovieda, sada sluša;
odgovara sada i prosi;
sad žalosna klone duša,
a vesela sad se uznosi.

I da 'e vidjet, o, kê jato
premilieh bi zdrio cjelova,
kiem se pase obilato
srce u tmini mračna rova.

Čiem ne htjede dikla mila,
taku u bitju kad ga vidje,
riet, koja ju tare sila,
ćieć Kalinka što 'oj spovidje.

Ah, prem nikad to ne laže,
da zaista tkogod ljubi,
ljubljenomu viek ne kaže,
š česa ljubav cienu gubi.

A jak oni, kome u buci
uspjeńena vrla mora
zasja zviezda, kažuć, k luci
mirnoj kud mu put se otvora:

tamničar se jadni uzdrma
na nenadne sladke glase,
vikô, jama da mu strma
samo uzdasim oziva se.

Ter kako ga čudo minu,
i zamrô se duh povrati,
uze dragu svû jedinu
po imenu sladku zvati:

i k' ńoj šireć od okova
gvozdenijeh teške ruke,
ljubežljiva paka u slova
gorke svoje sasu muke,

veleć: „Mila dušo moja,
„prosti, tko jur zaboravi
„sred mračnoga nepokoja,
„da se u sladke rieči objavi:

„čiem ni'e čudo, što besjede
„u zaborav liepe pustih:
„čudo 'e veće, što mi grede
„još ikoja rieč iz ustih.

„Ah, kako ćeš, da ti trude
„moje izrečem teške i ljute,
„kê mi s kobi prieke i hude
„tielo i duša davno ćute?

„Nu svi trudi, sve pečali,
„s kieh se i na kê svak čas vratih.
„prema onome bjehu mali,
„što pak s tebe, dušo, patih.

„čiem sad mi te san ukaza
„grozne s mene lijuć suze,
„a sad ruse blaga obraza
„trgajuć te kazat uze.

„U pogube i na boje
„ić te vidjeh mene cieća.
„i s slobode paka moje
„još na djela hrlit veća.

816. bi rada] isprva: se nada.
837.—844. u autografu dodano sa strane.
837. čiem ne htjede] isprva: čieme ne htje.
839. riet, koja ju] isprva: rieti, kô ju.
856. po imenu sladku] isprva: izbavnicom svojom.
871. kobi] isprva: „srieće“.

„Nu ti veliš, i valja mi
„ufat, skoro da će biti,
„gdje, kî mračnoj kuka u jami,
„na bieli će dan iziti.

„Ah, kâ ćês me i kî dani
„tiem čekaju gori paka,
„kad me u dragoj rodnoj strani
„kružit bude ljubav taka!“

Ter besjedu jadni tako
čiem tamničar dijit haje,
odlagnu mu teški pakó,
kî mu uzroči gorke vaje.

I na bitje vratjat sjede
naravsko se duša opeta,
a na obraze suhe i bliede
ograńivat rados sveta.

Pak mu ona rieč prihvati,
ter ga opeta mili i tješi,
i za pomoć kû mu dati
sviesti i srcem spravno spješi.

A pak on se na ńe oglaša
mile glase, i pita i žudi
znat, kada mu reče paša,
da se ukrate teški trudi.

I čiem tako brze čase
sred ljuvena razgovora
drazi traju, u vrata se
ključ golemi zadje zdvora.

Mili'i nije sveti od zvona
glas pobožnu srcu uveče.
put neba se kad priklona
duša k Bogu svom utječe,

zatravljenoj neg dvojici
hrdavieh bi zveka od vrata,
kâ romona vječna u slici
ču se od tminah posred blata.

Prisluškuju tamničari
s nadom, s sumńom: je l', nije li
kî, jaoh, da ih ne prevari
od slobode dan veseli?

Nu kako se paka otvori
stiešten zaklop s jacieh ruka,
i u mrak se s luči obori
oružana mnoštvo puka:

tko da izreče, što poćuti
Korevskoga vjerenica,
kad zasjaše strašni kuti
s obasjanieh turskieh lica?

Jakno umrli, kad se nada
sve zadobit, a pak vidi,
gdje mu ufańe sve propada,
i vječna ga propas slidi:

tako gńevom ogńenime
bezufana Krunoslava
svoga draga kliknu ime
i sta blizu, gdje mu 'e glava,

hteć, kieh živieh prostor luči,
da ih ne luči mrtvieh sada,
neka u smrti bar se sluči,
što u životu bješe nada.

Tiem mač paka plamen trže,
i krvničku napa četu,
gdje se strašan boj završe,
svaki svoga na osvetu;

čiem ljuvezan svoju milu
i drag brani život ona,
a pošteńe oni i silu,
kû im žena nanie smiona.

S obje strane krv se lije,
i udarci dažde i rane:
ali ona se rve i bije
š ńimi i goni na sve strane.

Jur Aliju i Me(h)meda
gadne na tli mrtvieh pruži,
a pobježe Musa ureda,
gdje se strašan zatvor kruži.

909. brzo] isprva: blage.
915. priklona] autograf: ‚smijona'.
922. s sumńom] autograf: ‚sumnjom'.

A Juzuf se i Mujaga
s bratskieh mrtav ruka obali:
čiem u sliepoj spili snaga
ne zna, jied svoj na kôm kali.

I još tko zna, kê im štete
naniela bi dikla mlada,
da se lukav ne oplete
beg Suliman kradom zada:

odkli najpri'e Korevskoga,
zatočnicu liepu paka
zgodi zrnom šupļa iz svoga
gvozdja ńega ruka opaka.

Pade dikla s rane teške
kon predraga svoga roba,
i na ń ruke struć viteške
š ńim uzletje k nebu iz groba.

Pjevańe petnaesto.

Sadržaj: Osman pozove viećnike svoje u divan i javi im, da je po Alipaši urekô mir s Poļakom, od kojega je glavna pogodba sloboda Korevskoga. S česa zapovidjevši Osman, da se Korevski ispusti, starac Rizvanpaša ucviļen pripovije, kako je smaknuo Korevskoga, jer se bijaše, kako reče, uslobodio ļubit kćer mu Ļubicu; nu kako pak i ńu žalostan izgubi. Našto budući se zametnuo govor u divanu, ima li se ili ne poslat Poļaku mjesto Korevskoga Rizvan, dođe glas, da isti starac od žalosti na domu preminu. Kizlaraga dođe s Sunčanicom u Drijenopoļe, gdi ona rijetkijem načinom izbavļena budući, dospije Kizlaraga u saraj i isporedi plijen svoj pred divanom, kamo dovedši Osman i Sokolicu izabere je svojom ženom i uza ń kćer Esadefendijinu i Pertevpašinu, i zapovije, da se do polovice svibńa imaju uredit sprave za putovat u Istok.

Promjena je viek na sviti
jadnoj duši liek najboļi;
žudi, spješno da mu hiti
vrieme, tko je u nevoļi.

Koga od dnevi brige muče.
tomu noćca pokoj nosi:
a pak noćne koga skuče
skrbi, od dana lieka prosi.

Što se u dnevi mučno vidi.
lakše u noći duh naš scieni,
a najvećma čezne i blidi
pečal noćna s noćnom sjeni.

Stoga i Osman mladi želi.
vele stješten s noćne smeće.
da se objavi dan veseli
i rumena zora veće.

Kâ cvatućiem usnam gdje mu
zlat celivat prozor stade,
i po kramu uze svemu
mlad zrak igrat zore mlade:

usta sultan i pun dobra
s liepiem danom sluta i kobi,
sutra u divan sazvat obra,
da se carski skupe robi;

robi carski, o kieh stoji
stol otmanski tvrd nad svieme,
i s kieh svjeta nepokoji
carski lagnu teško u vrieme.

Kî kako se sjajnu u viećU
sakupiše liepu u skladu,
kažuć caru čâs tiem veću,
čiem ga ohola više znadu,

961.—974. u autografu dodano sa strane.
968. Suliman] isprva: Sulejman.
Na kraju pjevańa 14. u autografu su još dvije strofe, ali tako isprecrtane, da se u ńima ne može ništa pročitati.
11. najvećma] isprva: zajedno.
13. stoga] isprva: tako.

Osman uze: „Beglerbezi
„i vezieri moji i paše,
„s kieh svetčevi sveti stiezi
„posvudier se raspršaše;

„što vam glas moj javit grede,
„znam, da milo bit vam neće:
„čiem tko turske slavi djede,
„razmi od boja ne zna sreće.

„Ali, ah, sreća ta je od boja
„prem vjetrena nad sve ine:
„čiem sad dobra nosi koja,
„a sad u čas opet mine.

„Ona učini lańsko lito,
„da moguće vojstvo naše,
„ako i ne bi predobito,
„daj ne dobi, što htijaše.

„Čiem što glad mi posla ļuti
„bolnu u vojsku i zle štete:
„što pak (al', ah, ružno 'e čuti!)
„jańičare sramno smete.

„I to je uzrok, što Poļaka
„na mir sklonih, ne cieć mira,
„neg da unapried žeštji paka
„s kaurinom rat se tira.

„Jer kad ļuti nepri'ateļi
„nakon boja mirno sjedu,
„za pobit se s nova u žeļi
„novu snagu kupit gredu.

„I tko od ńih veće žudi
„mir, o ratu sni tiem veće,
„kaneć tieme da mu hudi
„pade s sile zlotvor veće.

„A prem dobro svaki znade,
„da se s turstvom krs ne slaže:
„jedan Bog je; tiem vaļade,
„da ga i vjera jedna kaže.

„Nu do toga da bez rati
„tkogod dopre, slično nije:
„prorok otac, sabļa mati
„vjeri čistoj bješe i prije.

„Tiem da to se paka zbude
„i svetac se veļi osveti,
„znaj vas svaki, kê vam sude
„sad će moje carstvo izrieti.

„Alipaša mojom voļom
„mir s Poļakom kletiem udri,
„kako ńegda česti boļom
„i Suliman djed 'moj mudri.

„Leh Kozake ļute u redu
„odsle držat tvrdo obeća:
„tiem Tatari da se svedu
„pod mir, koris ište veća.

„Paček, ratne da se štete
„svakom smire, jošte reče:
„tiem pjenezi neka lete,
„odkle pak nam pjenez teče.

„Nu k tom Poļak ište i daje
„sužńe natrag s obje strane,
„hteć im teške svršit vaje,
„i da im slobos liepa osvane.

„Ja, istinu za riet pravu,
„mniem, slobode vriedan nije,
„tko svôm sabļom spasit glavu
„od sužaństva ne umije.

„Izbjegnuti smrt u ratu
„od junaka viek ne visi;
„al' slobodu čuvat zlatu
„zna, junačtvom tko se uzvisi.

„Nu za uklonit novu smeću,
„hoću, sužńi da se izbave:
„tiem ni Leh će koris veću,
„ni ja veće steći slave.

„Ponaglavu Korevskoga
„tamničara Poļak pita,
„neka u mraku nije, koga
„rodi majka ponosita.

„Tiem Korevskom, premda odprije
„s bogdanskoga cvili rata,
„sloboda se nek povije,
„i gvozdena otpru vrata;

35. stiezi] autograf: stezi.

85. ratne] isprva: bojne.

„jer je vriedno, da se obdari,
„tko drugoga zanie toli,
„da za ń bit se pode s cari,
„i sâm, neg on, umriet voli.

„Tiem udiļe nek se ovamo
„u slobodi ban dovede,
„da mu iz naših ustih damo
„čut, što uživat opet grede.

„A pak zatiem za put sveti
„uredit ću sprave nove;
„da, za nov nam rat, donieti
„svetac bude blagoslove".

Dospje sultan; nu za ńime
Rizvan stari zborit sliedi,
i čiem zbori, mrazne od zime
drkta u sebi, kopni i bliedi.

„Prosti, o care svietli", reče,
„što od tvoga čućeš roba:
„koga smrtna rana peče,
„lieka čeka samo od groba.

„Tvoja milos čuvat da mi
„Korevskoga tamničara,
„u dubokoj neka jami
„mrak zločinstva ńega hara.

„Ali u himbi tko je obikô,
„himbe ostavit vieku neće:
„oduzmi mu svekoliko,
„a daj himbu, još živjeće.

„Jer da Lehu budeš kletu
„dô ne kulu, nego pakô,
„još bi vjeru skvrnit svetu
„ńega umjelo djelo opako.

„Čiem iz tmina, u kieh sjedi,
„vriednieh duše, kâ bi u ńima,
„još iznade, da besjedi
„s mojom kćercom, mo'im očima.

„Ah, veliki care, oprosti,
„što običaj tursku gazi,
„tko jur trpje vele i dosti,
„što je od krsta, vjerno pazi.

„Napomińat sila mi je
„djela ženska, sviet da ćuje,
„što kaurin hudi umije
„i kâ turstvu sved zla kuje.

„On pakļenom pripomoći
„toli diklu mladu omami,
„da se odlučit kradom poći
„vjeru u kletu š ńim ne srami.

„Ne znam, kako to se zgodi,
„da Turkińu krs zanese;
„nu bez pakla ni'e, tkogodi
„jošte iz groba živiem trese.

„I bila bi, sva je slika,
„občińena ćerca moja
„izbavila čarobnika
„iz mračnoga nepokoja;

„nu zgoda se uto objavi,
„kâ zamjerak hud čiem smete,
„ostarjeloj mojoj glavi,
„vaj, još hude spravi štete.

„Znano ti je, care veļi,
„da slobodna ona ruka,
„kâ te rvat gorje u žeļi,
„bi leškoga dikla od puka.

„Tiem jer rati ne učini.
„što učinit htjede rati,
„Ugričić se mladi hini,
„ter sta zlato pak da trati.

„I toli se prostrie hudo
„ńe smionstvo, da u stari
„grad ov dođe, misleć ludo.
„da me zlatom pak prevari.

„Nu tko cara vjerno služi.
„zlata od cara dosti imade:
„tiem je svedoh, on gdje tuži.
„kî joj oči zanie mlade.

„Mneć, u tvrdu neka 'e mistu,
„tko lukaviem putem ide,
„i tko vjeru tvrdu i čistu
„carskieh sluga crnit side.

174. slobodna] autograf: smiona. — ona ruka] autograf: ruka ona.

176. autograf: bi poļačka dikla smiona.

„Ali ah, u zô tko se rodi
„čas, zlu sreću kušat mora:
„da se poraz moj dogodi,
„sudeno je bilo odzgora.

„To se prosu, ne znam kako.
„i tko 'e Ugrin, ču se ureda:
„nu da u svemu imô 'e pakô
„dobar dio, krit se ne da.

„Čiem jedina kćerca moja
„nove i teške čuvši glase,
„s ljubomorna nepokoja
„svôj ljuvezni uzboja se:

„i bojazan, da ne izgubi,
„posjedovat što mnijaše,
„čini 'e otkrit, pak, da ljubi
„nepri'atelja vjere naše.

„Jaoh, vječni moj prikoru,
„i sramoto mojieh dana.
„gdje mi skoro na umoru
„ta bi skvrna vidjet dana!

„Ah, kako mi vid se smuti,
„kad pučinu crnu izmjeri
„od poguba, strašnieh čuti
„tebi, o care, meni i vjeri!

„Tiem rieh, smrti da se umori
„po zakonu vjere svete,
„tko nevjernik za oniem gori,
„za krstjane što ni'e klete.

„Jer u krvi samoj da se
„prat, proć caru što se zgriješi.
„i u krvi samoj zla se
„suproć vjeri skvrna drieši.

„Zobnik umrie, ńe zamani
„štitjen s ruke, er umrie i ona.
„nu, vaj, tieme moji dani
„pusti ostaše, duša bôna!

„Jer svrh kule, gdje najviša
„put vedra se neba upire,
„kako smrtni klik zaslisa,
„skoči i moja kći niz mire.

„I vrh tamne tiem tamnice
„mrtvi u pokoj sve zaćuti,
„razmi u visu što bi od ptice
„kobcu u noktieh vapaj čuti.

„Čistu vjeru, kćercu i cara
„za najveću imah sreću:
„jednu od ńih smrt mi shara:
„za dva druga ja umrieću.

„Vola carska da se vrši
„i prorokov nauk bŭdi:
„a mâ udiļ se glava skrši
„i poslana Lehu budi!

„Nejma zašto taj da preda,
„tko jur nejma, da se nada:
„padat sunce lasno gleda,
„komu mnokrat sunce pada!"

Reče, ter put vratá uputi
slabi starac korak slabi:
a oniem, kiem ga bješe čuti,
skrb se u srce i strah zabi.

Jer kô onomu, koji u gori
izdišuć se s risom tuče,
ako oblada, lav još gori
na ń krvaviem ždrielom ruče:

tać s jedne mu strane od tuge
vethi život pasti prieti,
a nagińe pravda s druge
za zamjenu glavu odnieti.

Zapańeni svi se paze
s čudne i teške sasma zgode,
ne nahodeć prave staze,
smeći na kraj kôm da hode.

Svud tišina mrtva vlada:
svak, što čuti, riet se boji
zna'uć, da o jednoj glavi sada
mir i nemir carstvu stoji.

Nu zasve da svaki muči,
dva su svjeta vieću u svemu:
čiem za pašu tko se odluči,
a tko drža stran proć ńemu.

234. zaćuti] isprva: zašuti.

253.—260. nema autograf.

Ali hoǵa, smion nad ine,
žudeć, da se carski puti
tiem ne krate, tih prekine
mir, i ovako da se čuti:

„Znam, da smrti Korevskoga
„Rizvan zakon božji osveti,
„i pogleda da ga s toga
„Lehom mieńat nije smjeti:

„nu kâ svetcu pak se obeća
„čâs, kô bit će ispuńena?
„Mniem, za kupit dobra veća,
„nije odveć mańa ciena.

„Tiem tvê carstvo sad prosudi,
„je li vriedno, s jedne glave
„prorokovi strašni sudi
„svemu carstvu da se sprave?

„Mudar čovjek vazda gleda
„mjerit štetu veću i mańu,
„i kû od ńih mańu ugleda,
„objem rukam hvata za ńu.“

Zabuni se svietlo vieće
na krvavi svjet i teški;
nu Dilaver hrabri iz smeće
diže glas pak svoj viteški:

„Čudan udes i nad svima
„gorak, care, sviet ov hara,
„da, tko vjeru bļudit ima,
„na nevjerstvo puti cara.

„Da što vjerni pak će rieti
„prorokovi robi i tvoji,
„ako, jerbo vjeru osveti,
„glavu izgubit bude koji?

„Ah, vjera se neka uzdrži,
„mir il' rat pak neka slide:
„jer je rasap tu najbrži,
„vjeri rasap svi gdje vide.

Ako mir ti Leh uskrati
bez zamjene paše slavna,
ne plaši se: znaće stati,
kî su u ogńu stali odavna!

„A što istočne spremaš pute,
„je l' moguće, da će biti
„napredačno, što proz ļute
„čine u djelo bude iziti?

„Ah, bojim se vele i plašim,
„da, nevjerstvom ako vjeri
„godit počmeš, glavam našim
„gńevno nebo ne zamjeri;

„i da paka rat s nebesâ
„teži biće neg rat leški:
„onom ne mož neg čudesa,
„ovom opriet mač viteški.“

„Presta, i žamor svud se prosu:
čiem, što ču, kom skrb zadava,
a kom rados, već kako su
razne misli raznieh glava.

Nu pak brzo svaki ućuti
na znameńe dano odzgara,
za žudeni sud tiem čuti
il' protivni mlada od cara.

Kôm, hteć posô da dovrši,
rieči iz ustih dok se drieše,
eto nagô glas doprši,
Rizvan starac jur da bješe.

Razabra se svjetnik svaki
od svojega straha i jada,
kî čiem već bi prije jaki,
tiem bi veća rados sada.

Ah, prem čudnieh ļudskieh zgoda,
da tko u svieh bi ļubļen prije,
sad, gdje dug svoj smrti poda,
sviem od mila srce bije.

I kô veseo roj od pčelâ
po ulištu šumi i zuči,
tako i lica svud vesela,
svači'a rados bukom buči.

A nada sve mląd u sebi
car s veseļa gori i kliće
mneć, da dobra tieme s nebi
kob za istočni put mu niče.

Nu jak oni, koji od zlata
žudeć voće u vis gleda,
i kad mnije, da ga hvata,
ono uhvatit još se ne da:

tako i Osman ćiem već žudi
s puta istočna slavu steći,
tiem već žali, još da bludi,
kî cieć ženâ sviet sta teći.

Ali i Kizlar crni aga,
grd provodič liepieh vila,
šteć besjede, kiem car zva ga,
mnije, spiešit da mu 'e sila;

i ćiem tračke gazi strane,
u Jedrenu slavnu unidje
vodeć zviezde izabrane,
sviet kiem sličnieh malo vidje.

Tu se i crnci bjehu ini
iz ostalieh stali kraja,
ćiem se s agom da sjedini
s liepiem plienom svaki haja.

Nu kô nebo, divno toli,
ne bi divno bilo paka,
da zenicu, kôm se oholi,
utrne mu kob opaka:

tako i ovi vienac liepi
s Sunčanice krotke i mlade,
sila 'e rieti, kô da osliepi,
ńe uhljen pokli ostade.

Kû gdje u staro Drinopolje
plačnu u društvu plačna stiže,
teške i ljute cieć nevolje
srce i ruke k nebu diže,

vapeć: „Bože, ah, ti spasi,
„pod tvê krilo tko se utječe,
„ni daj znobit, što me krasi
„i što tebi jur se obreče!

„Znaš, na domu ćaćko sliepi
„da se u jadieh gorcieh mori:
„ah, daj, kćerca da ga ukriepi.
„il' da udilj se mrtva obori.

„Ńemu dvanaes smrt sinovâ,
„mene mladu Turčin uze,
„sliepa i slaba s kieh ńegova
„staros grozne lije suze.

„Janko i Lauš mu bar da ostaše,
„kieh djetetom mnom izgubi.
„ni pus on bi s kobi naše,
„ni ja bila turska ljubi.

„Ali ovako on bez štapa
„jadikujuć sâm izdiše,
„a sred vrlieh mene slapa
„udes goni ljut odviše.

„Jer Turčina kô da ljubi
„nebu dana vjerenica,
„kâ i pred ćaćkom milos gubi.
„od ljuvezni što se odrica?"

Kako izusti dikla mlada
vrućiem srcem govor vrući
onom, u či'i viek se nada
stavnom dušom štit mogući,

teško uzdahnu hadum bio
bdeć na stidnoj straži od ženâ.
kô da mu je ńe glas mio
mladieh ljeta uspomena;

i ćiem noćca tiha crnu
svudier stere svû koprenu,
pomno od vratâ ključ zavrnu
tere u noćnu stupi sjenu.

Poplaši se dikla tužna
s nenadane čudne zgode,
mneć, il' da je neman ružna,
il' da pak je na smrt vode.

Nu za ruku ćiem je uhvati
mućeć hadum mramorkome,
najpri'e na dvor, pak je isprati
mrakom hanu putničkome:

gdje, kî gredu blaga cieća
tude obijat strane i grade,
pak zamoli, da je iz smećá
rodno u mjesto vratit rade.

Sme se i snebi Sunčanica
na blagodat tač ljubeznu,
i ćiem suze li niz lica,
hadum u mrak naglo išćeznu.

363. šteć besjede] isprva: motreć rieči.

369.—372. u autogr. su dodani sa strane.
422. čudne] isprva: teške.

Glas je, a vala da je tako,
brat joj Vladko to da bješe
koji od turske da se 'e smakô
guse, obćeno ini mńeše;
on izgubeć slobos svoju,
zaboravljen vjere i uma,
proda ujedno diku dvoju
za Turčina i haduma.

Tiem pred selom tad se stidi
javit, tko je, tieme veće,
čiem se boja, da je uvridi
i da omilit tiem joj neće.

Nu jer narav blaga prije
sasma okrutnut neće vieku,
još se ugasit moglo nije,
što je najljepše u čovjeku,

I tako se jadnik muči,
Ture i kršten čiem je ujedno:
napoli ga svako luči,
a ne hita sasma ni'edno.

Jer što Turčin činit ima,
to mu činit krs ne dade:
a kad krs pak što počima,
opire se Turčin tade.

O slovinska zemlo liepa,
što sagrieši nebu gori,
da te taki udes ciepa
i jadom te vječniem mori?

Potišteni tvî sinovi,
gospodičnoj ńegda u vlasti,
izrodi su il' robovi,
željni s ovcam travu pasti.

Ah, da 'e proklet, tko cieć vire
na svojega reži brata,
jer nesreća tvoja izvire
samo iz toga kalna blata!

Ti od ńegda bratju tvoju
tudu u jarmu hladno gleda,
nit ih brani, kako svoju
triebi 'e branit bratju od biedâ.

Paček ni to ne dopusti,
brat da bratom sviem te zove:
ali od ogńa svieh ne blusti,
u svê je ogań bacat krove.

Tiem istinu rieč čuj paka,
kû me nebo riet nadiše:
ti si majka od junakâ,
nu robovâ vele više.

Robovi su tvî junaci,
tvoji sebri, tvâ gospoda:
robovi su tvî vještaci
i svi, tvoga kî su roda.

I robstvo će tvoje iz tmina
na gospodski dan iziti,
kad pakljenieh dno dubina
bratinska se mrzos hiti.

Kizlaraga kako obnade,
da se dikla liepa izgubi,
posvudier je tražit sade
od rasrčbe škripeć zubi.

Nu gdje ništa pak ne zacu
od plieńene dikle mlade,
paček srčbu još na jaču
ću, i haduma da nestade:
na valove krv mu uzavri.
kô u zemli tko se rodi,
kôm gusare vrući Mavri,
i lav vrli gdje se plodi.

Tiem zavapi: „Ah, kolika
„mahnitos je vjera stavna
„postavljena u čovika
„krstjanina, nije odavna!

438. Vlatko] u autografu: Janko.
439./40. u autografu:
kî bogdanske da se 'e smakô
rati obćeno ini mńeše.
441. u autografu:
on zasužńen ljutu u boju.
445. pak] autograf: sad.
458. to mu činit] autograf: činit vieku.
472. kalna] autograf isprva: smradna, k. i.: ‚kóna'.
495. posvudier je] autograf: po svudiere.

„Rieč je stara, da zamani
„mrkoga je kumit vuka,
„ćiem i u kumu vuk se hrani,
„razmi mańa na ń što 'e buka.

„Stoga umrli svak se uči,
„svojieh izdat tko ne mari,
„da hitrinu svû dvostruči
„za da i tud'eh pak prevari".

Reće, i hrli tiek upravi
odtle s družbom crnâc k gradu.
da se s novieh vila objavi
nova radoš caru mladu;

tere u carski kako uļeze
grad u divnu skladu i redu.
kô kad drag se kami uveze,
kiem gospoje dične gredu,

zasjaše se tamni miri
od davnog grada u dici,
kô da u ńem se sunce širi
djevojačkoj u prilici.

Jer ako je duhe klete
i strahoćâ jata huda
držô, u putu tko ih srete,
za pakļena grda čuda:

tako rajske tko ļepote
mladieh diklic gleda i pazi,
snebiva se i nehote
i anđelim ih rajskiem glasi.

S kiem svietloga sred saraja
crnac hadum gdje se umjesti,
tu dva reda u dva kraja
od ńih hitro htjede splesti;

neka tako, tko ih gleda,
s dvie se strane ogńem žeže,
a prolazeć da se ureda
s obje strane očim sveže.

I ćiem veće crnac ište
čâs u cara s pliena steći,
s Sunčanice tiem ga tište
veća žalos, jied tiem veći.

Nu kô mlad car pak dovede
Mogorkińu, kâ ga travi,
i pred skladne tieme rede
hrabru i liepu diklu stavi,

razigra se srce u ńedrim
gńevnu crncu scieneć tade.
kô da u vienac čelom vedrim
Sunčanica opet stade:

jer koliko svôm krotkosti
vid Srbkińa mlada uzima.
toli plieni pak hrabrosti
Mogorkińa srce svima.

I što ujedno sve su ine
onom, tko ište ženu u ženi,
hrabrenu je to jedine
caru pogled ńe hrabreni.

Tiem pazeći dragu svoju
zatočnicu pregizdavu,
tere unapried sneći, koju
s Istoka će sresti slavu.

kô on, kome preko vodâ
i planinâ hodit bješe,
kad mu nakon mučna hoda
staze u ravan put se odrieše,

pun blaženstva car se objavi
ponositom svojom rieči,
kô pod noge tko jur stavi
sve, što dosle čês mu prieči,

rekuć: „Najpri'e da je hvala
„bogu i svetcu, š ńim kî 'e gori:
„jer pred ńima sva su mala,
„bez ńih ništa ļudski stvori.

„Š ńih ja uzrastoh svietu ovome
„gospodičan silnom vlasti;
„š ńih bi, da sviet preda mnome
„prostrt na tle bude pasti.

„Ńihova se vrši voļa,
„i sviet vas se klańaj Meci:
„i jednoga svrh priestoļa
„sviem zapovied jedna teci!

573. blaženstva] isprva: veseļa,

587. priestoļa] autograf: prestoļa.

„S toga steče grada ovoga
„predobitnik vječnu slavu,
„i pogazi krstjanskoga
„ohologa Zmaja glavu.

„S toga i ja ću, kî ńegove
„nasljednik sam sablje i stola,
„svieh, kî krstom kletiem slove,
„sva poplesat djela ohola.

„I da lagle to se zbude,
„mir s Poljakom dosti nije:
„za zlotvore skršit hude
„i ina učinit sila mi je.

„Dok se oružje svjetsko naše
„otpočine sladku u miru,
„duhovna se neka opaše
„sablja i čistu kriepi viru.

„Na pogrebnu svetca mjesti
„klańat poći htjeńe 'e moje,
„jańičar se jieda osviesti,
„i uzzna, radit držan što je:

„jeda prorok svojom moći
„na posluh ga dužni uputi,
„i za k slavi pravoj doći
„kaže, pravi kî su puti.

„Jer bez rati svetca nije;
„bez posluha nije rati:
„protivnika mučno bije,
„komu ruka posluh krati.

„Ah, da bjehu mo'i vitezi
„ovo lani sliedit htili,
„kuda, o svetče, tvoji stiezi
„razastrti već bi bili!

„Stoga u Istok svietli k tebi
„podnebesni kalif gredem,
„neka tvojom vlasti s nebi
„car svem svietu jedan sjedem.

„I jer život mao je vele,
„a velika djela tvoja,
„da ako ja ne, neka odsele
„to dostigne traga moja:

„združit ću se, da koji mi
„smrt mio lani cviet otruni,
„namjestit se pak novimi
„plodim bude svieta kruni.

„I jer porod ljepši daje
„stablo iz liepa perivoja,
„neg kâ u gori dane traje
„zapuštena divja hvoja,

„robińicam nek se robi
„za svâ djela dare i druže:
„grieh je, carstvo da se znobi
„oniem, zemlju koji pluže.

„Tiem na carstvo svieta ovoga
„Sokolicu sada izbiru:
„kći je kana mogorskoga;
„svud se djela ńe prostiru.

„Uza ń k meni pak se uzvisi
„kćerca Esadefendi'ina,
„i ljepotom kâ se visi,
„Pertevljeva kći jedina.

„Vriedni su oba svê cieć vire,
„da se carstvo s ńimi srodi:
„tko za cara rado umire,
„zna ga cienit, tko gospodi.

„Pak obilan pir se spravi
„i po svietu svemu zamni:
„jer kad sunce lice objavi,
„ni'e moguće, sviet da tamni.

„A meduto jedan skoči
„u Siriju baltaģija
„i, gdje Nilo rieka moči
„plodni Egipat, slavan prija;

„veleć pašam, brže da se
„spravi hrane izobila
„oniem, kieh car vodi uza se.
„vjerna i laka svoja krila!

„I zapovied moju ostavi
„u šerifa Meke svete,
„da ńegove hitre plavi
„s hrane u Ģidu brže lete!

611. k slavi pravoj] isprva: k pravoj slavi.

629. autograf: združit ću se, neka kî mi.

„A do poli svibńa u luci
„sto galijâ još se opremi,
„i šatorje carsko svuci
„prieko u Skudar s pismi svjemi!

„Neka, ugodno kad zavlada
„povjetarcem vrieme i morem.
„riešeć jedâr biela stada
„putovati udiļ morem.

„Sa mnom podi Sokolica
„pogibjelim vikla i boju:
„jer hrabrena ńe desnica
„svû će čuvat slavu i moju.

„Pet sât s agom jańičarâ
„sobom na put jošte uzeću,
„i inieh toli dvaš bojarâ
„za sjegurnost tieme veću!

„S Dilaverom tefterdara
„i nišanǵi moga pašu
„zovem, i onieh, koji uz cara
„čile końe vodeć jašu.

„Od carskoga stremena se
„pripravite još gospoda,
„kiem nek trijes pisara se,
„muteferîk četres doda!

„A Mahumet s Husejinom
„i Reǵebom kajmakami
„neka ostanu nad širinom
„mojieh zemaļ bdeći sami!“

Osman reče, a sve viće
na prsima ruke skrsti,
trepeć s robstva, kô trepetje
trs, kad sjever zadme čvrsti.

Nu se vara, tkogod scieni,
sâm na sjever trs da preda:
vlažni na ńu jug okreni,
i predaće trs ureda.

Biļeška. Na kraju je autografa još ovo pripisano: „Molim nastojte na svaki način poslat mi što bàrže abcug od ovieh piesamah sbog niekojieh malieh popravakah. Da ste mi svi zdravi. I. Mažuranić m. p.“

Autograf je kao preporučeno pismo bio poslan iz Karlovca: ‚Gospodinu (p n.) Viekoslavu Babukiću advokatu i tajniku čitaonice narodne u Zagrebu‘. Pismo ima žig zagrebačke pošte: ‚Agram 6. Mar. 1843.‘

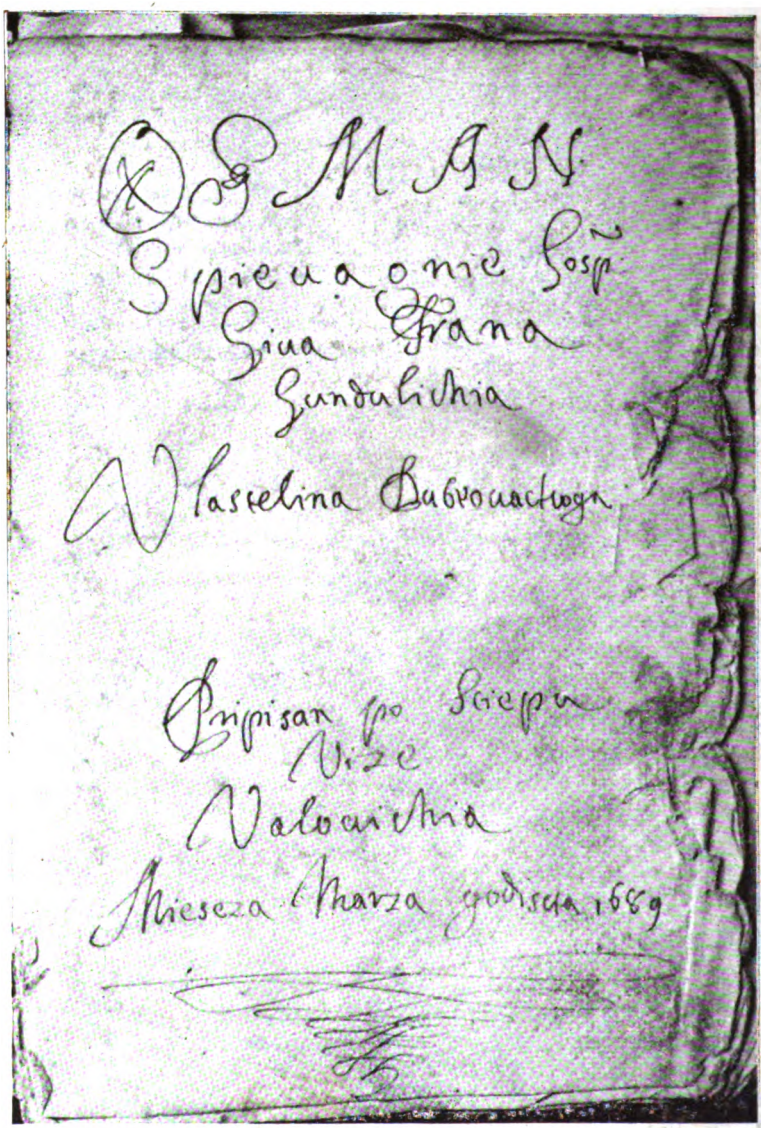

Valovićev rukopis: natpisna strana.

Ispravak. Na str. *111.*, u st. 607. mjesto „jieda osviesti,“ treba da je „jeda osviesti“.

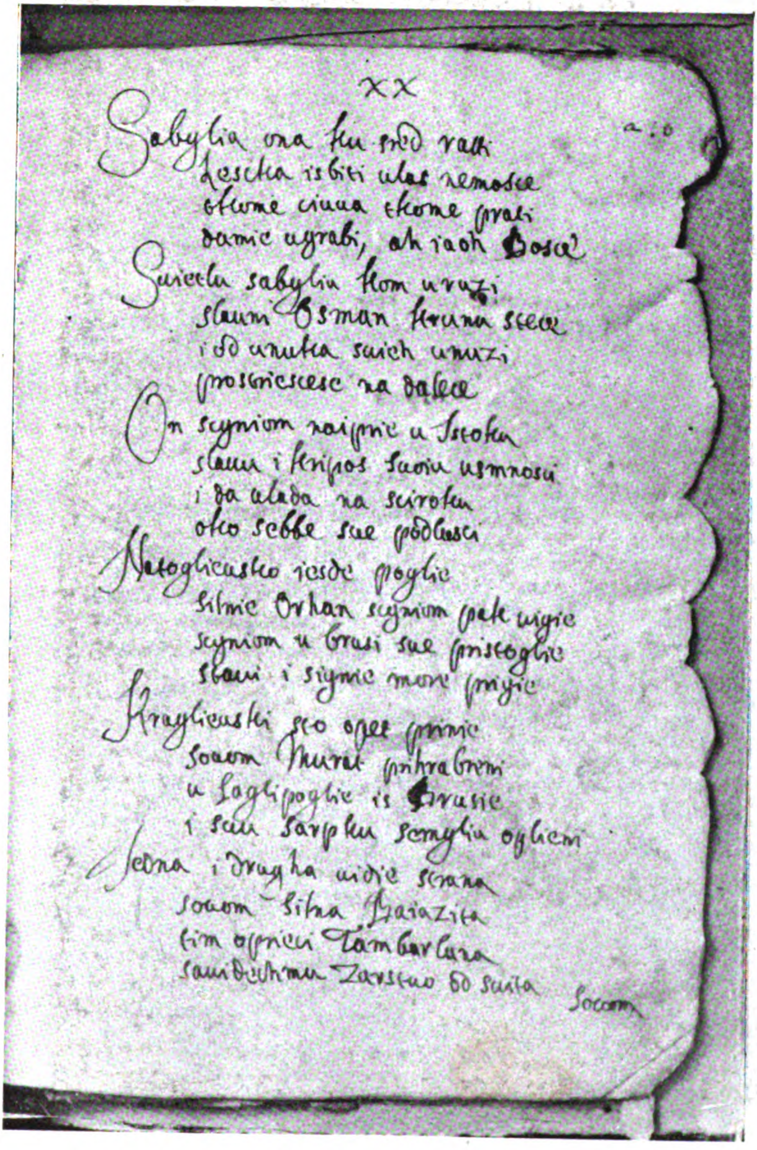

XX
Sabylia ona ku pred vrati
Lescka isbiti ulas nemosce
ottome ciuua tkome prati
damie ugrabi, ah iaoh Bosce
Suiecla sabylia ktom u ruzi
slauni Osman kruna steca
i od unutka suich unuzi
prosterie scese na dalece
On scynom naipnie u sciroka
slaua i kripos suoiu usmnosci
i da ulada na sciroka
oko sebbe sue podlosci
Netoglieusko iesde poglie
bilnie Orhan scynom pak uigie
scynom u brasi sue pristoglie
sbaui i siynie more prigie
Kraglieuski sto opet primie
socom Murat prihrabreni
u Loglipoglie is Hrusie
i scu sarpku scemylia oghem
Jedna i drugha uidie strana
socom bilna Baiazita
tim opprieu Tamberlana
sauidechmu Zarstuo od suita
Socom

Valovićev rukopis (list 210.): pjevańe XX., st. 165.—188.